

שבוע פרשת אחרי מות - בארץ הקודש

(21 - 27 April 19)

ט"ז - כ"ב ניסן תשע"ט

ספרי' - אוצר החסידים - לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתָי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שָׁלוֹם:

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָּה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטַפֹּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֶי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתָּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנִתְּתִי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירֶשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנִתְּתִי עֵשֶׂב בְּשֹׁרֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לִבְכְּכֶם, וְסִרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לִבְכְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטַפֹּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיּוֹמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנִתְּנוּ עַל צִיצִית הַכְּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אַחֲרֵי לִבְכְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהַיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקֶּבֶל עַלִי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָּה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל יד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מותרו או שקבל כפרם ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכה "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

ק"ח.

בו יסופר גדול הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב יֹאמְרוּ־נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ג יֹאמְרוּ־נָא בֵּית־אֱהֱרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ד יֹאמְרוּ־נָא יְרֵאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ה מִן־הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בַּמַּרְחֹב יְהוָה:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִהִיעָשָׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בְּשָׁנָאֵי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּטָח בָּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטָח בַּבְּדִיקִים: י כָּל־גִּזְיִים סָבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יא סָבְבוּנִי
גַּם־סָבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יב סָבְבוּנִי כְּבָדִּים דַּעֲכוּ כַּאֲשֶׁר קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
המשך מזמור ק"ח נדפס בעמוד פב

ק"ט.

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מופר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום ותוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

א א אֲשֶׁר־י תִּמְיִמ־דֶּרֶךְ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁר־י נִצְרִי עֲדָתוֹ בְּכָל־לֵב יְדַרְשׁוּהוּ: ג אֶף לֹא־פָעַל
עוֹלָה בְּדַרְכֵי הַלָּכִי: ד אֶתָּה צוֹיִתָּה פִּקְדֵיךָ לִשְׁמֹר מֵאֹד: ה אֲחֵלִי יִפְנוּ דְרָכֶי לִשְׁמֹר חֻקֶּיךָ: ו אֲזִי לֹא־אֲבֹשׁ
המשך מזמור ק"ט נדפס בעמ' פח

אגרות קודש

ב"ה, ח"י ניסן, תשכ"ב

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מ"יב ניסן.

התקוה חזקה ע"פ תוכן מכתבה שלה, שמרגישה וגם רואה איך שנחוצה פעולתה ועזרתה לבני ביתה, ואדבריה עתה לאחרית בעלה ע"ה גדלה הנחיצות עוד יותר, וכמוכן שתבליג על צערה ומצב רוחה ותעשה כל התלוי בה לעזר הקרובים, לא רק בני ביתה ממש, אלא הנמצאים בסביבתה בכלל, שהרי כל ישראל חברים ואפילו אם עד עתה לא הורגלה בזה, בודאי הרעיון אשר זהו נחת רוח אמיתי הכי נעלה שיכולה לגרום לנשמת הנפטר, תוסיף בה כח ועודד לעשות בכל האמור, נוסף אשר זהו ציווי תורתנו הק' תורת חיים, והרי ציווי התורה הוא גם נתינת כח, ואף שמוכן שכל התחלות קשות ובפרט במצבים כהנ"ל ובמצב רוח כהנ"ל, הרי כאמור ציווי השי"ת הוא גם נתינת כח בערך הקישורים, וכבר הודיעונו חכמנו ז"ל אשר הבא לטהר מסייעין אותנו, וינעם לי להתבשר טוב בזה....

בברכה לבשו"ט.

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא
חָסַר בְּעוֹלָמוֹ כָּלוּם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם
בְּיָמֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב) עין יעקב מסכת מגילה	רכט
ב) מזמורי תהלים קיח, קיט	ג) מסכת בכורות עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה ונחה עליו רוח הוי"ג	מדף ד עד דף י	רל
ה) אחרון של פסח, ה'תשכ"ה	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ד) ר"ד יום שביעי של פסח,	כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים	
ה) בעת הסעודה, ה'תשכ"ה	אדמו"ר הזקן	רסב
ו) שיחת אחרון של פסח, ה'תשכ"ה	כד) שולחן ערוך הלכות תפילין	
ז) משיחות יום אחרון של פסח	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רסג
ח) (בסעודת משיח) ה'תשנ"א	כה) לקוטי תורה ד"ה ביאור הדברים בענין "לטהר", "תטהרו"	
ט) לקוטי-שיחות פרשת אחרי כרך יז	אדמו"ר הזקן	רסה
י) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח	כו) שערי תשובה	
יא) המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	אדמו"ר האמצעי	רסט
יב) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אחרי	כז) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	
יג) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת אחרי	אדמו"ר ה"צמח צדק"	ער
יד) שיעורי תהלים לשבוע פרשת אחרי	כח) תורת שמואל תרל"ב	
יז) שיעורים בספר התניא (מוגה)	אדמו"ר מוהר"ש	רעא
יח) לשבוע פרשת אחרי	כט) קונטרס עץ החיים	
יט) לוח "היום יום" לשבוע פרשת אחרי	אדמו"ר מוהרש"ב	רעב
יז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	ל) ספר המאמרים – קונטרסים	
שיעורי רמב"ם		אדמו"ר מוהרי"צ
טו) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת אחרי	לא) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק	
טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת אחרי	אדמו"ר מוהרי"צ	ערה
יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת אחרי	לב) אגרות קודש	
יח) מסכת סוטה עם ביאורים	אדמו"ר מוהרי"צ	רעז
מדף ב עד דף ז	לג) חומש לקריאה בציבור	רעח
נביאים וכתובים		
יט) נביאים וכתובים	לד) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רפד
ירמיה פרק יב-יג, קהלת פרק ב	לה) לוח זמנים לשבוע פרשת אחרי	רפה
כ) משניות – מסכת סנהדרין	לו) עירוב תבשילין	רפו
ביאור קהתי	לז) סדר מצות הדלקת נרות לערב שביעי-אחרון של	
	פסח וערב שבת קודש	רפז

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בנבואת ישעיהו, בפסוקי ההפטר של אחרון-של-פסח (בחוץ לארץ),
 2 לגבי מלך המשיח:
 3 וְנָחָה עָלָיו רוּחַ ה' וְהָרִיחוּ בִּירְאָת ה' גו'
 4 ועל מצב העולם בימות המשיח נאמר בהמשך וְגַר זָאב עִם כֶּבֶשׂ גו',
 5 וּמִבְּאֵר כְּבוֹד-קְדוּשַׁת מוֹרֵי-
 6 וְחָמִי אֲדָמוֹר בְּמִאֲמָרוֹ מִשְׁנַת
 7 תִּשְׁטֹף דְּבוּר־הַמַּתְחִיל הַפּוֹתַח
 8 בַּפִּסּוּק זֶה², שֶׁבְּפִסּוּקִים אֵלּוּ
 9 מְתַאֵר הַנָּבִיא יִשְׁעִיָּהוּ אֶת בִּיאַת
 10 מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ שְׂיָבֵא לְגֻלְגָּלְנוּ
 11 בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן, וְאוֹמֵר
 12 הַנְּבִיא בְּזֶה פָּמָה דְּכָרִים בְּנוֹגֵעַ
 13 לְמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ וְהַנִּהְגָּתוֹ.
 14 בְּתַחֲלָה מִבְּאֵר הַנְּבִיא מַעֲלַת
 15 מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ עֲצָמוֹ - וְנָחָה
 16 עָלָיו רוּחַ ה' וְגו', וְאַחֲרֵיכֵן
 17 מִבְּאֵר אֶת הַנִּהְגָּתוֹ - וְהָרִיחוּ
 18 בִּירְאָת ה' וְגו' וְשָׁגַם
 19 "וְהָרִיחוּ" הוּא עֲנִין
 20 בְּהִנָּהְגָּתוֹ, דְּמוּרָח³ וְדִאִין⁴
 21 מְרִיחַ וּדִין, כְּלוּמַר מְכַרֵּעַ אֶת הַדִּין לַפִּי
 22 הַרִיחַ, מְבַלֵּי צוּרֵךְ לַגְבוּת עֲדוּת
 23 וְלַהֲרֹבוֹת (בַּחֲקִירוֹת), וְלֹאֲחֲרִיזָה
 24 מוֹסִיף הַנְּבִיא וְאוֹמֵר עוֹד עַל בִּיאַת
 25 הַמְּשִׁיחַ וְגַר זָאב עִם כֶּבֶשׂ וְגו',
 26 שֶׁהַנִּהְגָּת הַמְּשִׁיחַ תִּהְיֶה
 27 בְּאוֹפֶן כְּזֶה שְׂיַפְעוּל⁵ גְּלוּי
 28 אֱלֻקוֹת בְּכָל הָעוֹלָם, לֹא רַק
 29 בְּסוּג הַמַּדְבָּר בְּנֵי אָדָם אֲלָא גַם
 30 בְּסוּג הַחַי בְּעֵלֵי חַיִּים (זָאב וְנֹמֵר)
 31 (וְכוֹי)⁶ וְאַפִּילוּ בְּסוּג הַדּוֹמִים⁷
 32 גַם יַפְעַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ גִּלּוּי אֱלֻקוֹת,

ביאור בדרך אפשר

33 וּכְמוֹ שֶׁמְּשִׁיחַ בְּכַתוּב⁸ פִּי מְלָאָה הָאֶרֶץ דְּעָה אֶת ה' וְגו',
 34 שָׁגַם הָאֶרֶץ הַגְּשָׁמִית (דּוֹמִים) שֶׁאֵין בָּהּ אִפִּילוּ חַיּוֹת שֶׁל צוּמָח וּבוֹדָאִי
 35 לֹא שֶׁל בְּעֵלֵי חַיִּים וּבְנֵי אָדָם) תִּהְיֶה מְלָאָה דְּעָה אֶת ה' וְגו'.
 36 וּמִדְּיָק הַרְבֵּי הַרִיזָה בְּמִאֲמָרוֹ הַנּוֹכַח מִשְׁנַת תִּשְׁטֹף, דְּצָרִיף לְהַבִּין,
 37 דְּמַכְיִין שְׂיִהְיָה אִזְּ בִּימוֹת הַמְּשִׁיחַ
 38 מְלָאָה הָאֶרֶץ דְּעָה אֶת ה' וְגו',
 39 לְמָה יִצְטָרְכוּ לְמֶלֶךְ וְהָרִי
 40 בַּפִּשְׁטוֹת תַּפְקִיד הַמֶּלֶךְ הוּא לַעֲשׂוֹת
 41 מִשְׁפָּט וְסֹדֶר, וְכֹאשֶׁר כָּל הָעוֹלָם מֵלֵא
 42 בִּידֵיעַת ה' אֵין צוּרֵךְ בְּכָךְ?
 43 וּנְקוּדַת הַבְּאֵר בְּזֶה⁹ דְּמַלּוּכָה
 44 הוּא עֲנִין שֶׁהַתְּנַשְׂאוֹת וְהוֹרֹמוֹת
 45 שֶׁל הַמֶּלֶךְ, מָה שֶׁהַמֶּלֶךְ מוֹבְדֵל
 46 וּמְרוֹמֵם מִהָעָם וְנִמְצָא בְּדִרְגָּה
 47 נְעֻלָּת מֵהֶם. וְגַם הַצִּיּוּנִים שֶׁל
 48 הַמֶּלֶךְ הַפְּקוּדוֹת שֶׁהַמֶּלֶךְ מְצוּוֹה עַל
 49 הָעָם (אֵף שֶׁלְּכַאוּרָה הֵם
 50 תְּנוּעָה פְּעוּלָה בְּכּוּיִן דְּקִירוּב,
 51 שֶׁהַמֶּלֶךְ מִתְקָרֵב אֶל הָעָם
 52 לְהַנְהִיגֵם פְּרָצוֹנוֹ וְהַפְּקוּדוֹת הֵם
 53 כְּתוּבָה מִהֲקִירוּב וְהַתְּיַחֲסוּת שֶׁל
 54 הַמֶּלֶךְ אֶל הָעָם) הֵם¹⁰ בְּאוֹפֶן

בס"ד. אחרון של פסח, ה'תשכ"ה*

13 בְּאוֹפֶן כְּזֶה שְׂיַפְעוּל⁵ גְּלוּי אֱלֻקוֹת בְּכָל הָעוֹלָם, לֹא רַק בְּסוּג הַמַּדְבָּר אֲלָא גַם
 14 בְּסוּג הַחַי (זָאב וְנֹמֵר וְכוֹי)⁶ וְאַפִּילוּ בְּסוּג הַדּוֹמִים⁷, וּכְמוֹ שֶׁמְּשִׁיחַ בְּכַתוּב⁸
 15 פִּי מְלָאָה הָאֶרֶץ דְּעָה אֶת ה' וְגו', שָׁגַם הָאֶרֶץ הַגְּשָׁמִית (דּוֹמִים) תִּהְיֶה מְלָאָה דְּעָה
 16 אֶת ה'.

17 וּמִדְּיָק בְּמִאֲמָרוֹ, דְּצָרִיף לְהַבִּין, דְּמַכְיִין שְׂיִהְיָה אִזְּ מְלָאָה הָאֶרֶץ דְּעָה אֶת ה' וְגו',
 18 לְמָה יִצְטָרְכוּ לְמֶלֶךְ. וּנְקוּדַת הַבְּאֵר בְּזֶה⁹ דְּמַלּוּכָה הוּא עֲנִין
 19 שֶׁהַתְּנַשְׂאוֹת, מָה שֶׁהַמֶּלֶךְ מוֹבְדֵל וּמְרוֹמֵם מִהָעָם. וְגַם הַצִּיּוּנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ (אֵף
 20 שֶׁלְּכַאוּרָה הֵם תְּנוּעָה דְּקִירוּב, שֶׁהַמֶּלֶךְ מִתְקָרֵב אֶל הָעָם לְהַנְהִיגֵם פְּרָצוֹנוֹ)

(*) המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ויצא לאור בקונטרס אחרון של פסח - תשמ"ז. (1) ישע"י יא, ב ואילך. -
 הפטורת אחרון של פסח. (2) דשנת ה'תש"ט. נדפס בסה"מ ה'תש"ט ע' 123 ואילך. (3) סנהדרין צג, ב. (4) ועפ"ז מובן
 בפשטות מה שמוסיף בהמאמר "דמורח ודאין". (5) ראה אוה"ת נ"ך ע' קפז מס' כלי פז, "שע"י וחי" צדק אזור מתניו..
 עי"ז יהי וגר זאב עם כבש כו"*. ועפ"ז יובן מ"ש בהמאמר (רק) "במלך המשיח ובהנהגתו" - אף שמדובר גם במצב
 העולם שיהי' אז - דיש לומר, שזה נכלל ב"הנהגתו". (6) כהפס"ד בקבלה ובחסידות שהכתובים הם כפשוטם - ראה ד"ה
 כי פדה לאדה"ז (סה"מ אתהלך לאזני ע' נח), ועם הגהות - באוה"ת נח (כרך ג) תרע, א. וראה שם תרע, ב ואילך. מאמרי
 אדה"ז ענינים ע' פז, ועם הגהות - באוה"ת שם תרלג, ב ואילך. המשך וככה תרל"ז פצ"ד. ועוד. וראה "סיום הרמב"ם"
 (משיחות יו"ד שבט ה'תשמ"ז) ס"ט (תורת מנחם - הדרנים על הרמב"ם וש"ע ע' קל. וש"נ). ועוד. (7) להעיר מהכתוב
 (חבקוק ב, יא) אבן מקיר תזעק וגו'. וראה מדרש תהלים סוף מזמור עג. (8) ישע"י שם, ט. (9) וראה ספר המצות להצ"צ
 מצות מינוי מלך פ"ג (ק, ב ואילך).

(*) ולהעיר גם מרמב"ם ה' מלכים ספ"א "ויתקן את העולם כו", שמשיח יתקן את העולם. ואף שכונת הרמב"ם שם ב"לתקן את העולם"
 היא לסוג המדבר ("אהפוך אל עמיס") - הרי לדעת הרמב"ם (רפ"ב) "וגר זאב עם כבש" הוא משל.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דְּרוֹמָמוֹת וְהַבְּדֵלָה של המלך מהעם, בְּדֶרֶךְ פְּקוּדָה וּגְזֵרָה ולא
2 באופן שהמלך יורד אל העם, מסביר לעם את הנימוקים להחלטות שלו
3 ומשכנע אותם לקבל את הדברים. וְכֵן כשם שמצד המלך הפקודות והגזירות
4 ניתנות לעם מתוך רוממות והתנשאות, כך הוא גם מצד העם, דְּמָה
5 שֶׁהֵם מְקַיְמִים צִוּוֵי הַמֶּלֶךְ
6 הוא לא מְפַנֵּי שֶׁהֵם יוֹדְעִים
7 וּמְשִׁיגִים בשכלם והבנתם אֵת
8 טַעַם הַצִּוּוִּי, כִּי-אֵם אלא מֵצַד
9 יִרְאת וְאִמָּת הַמֶּלֶךְ, כמאמר
10 חכמינו ז"ל על הפסוק שְׁתֵּהא
11 אִימְתוּ עֲלֶיךָ¹¹. וְנִמְצָא, שֶׁגַם
12 הַהֲשָׁפָעָה מֵהַמֶּלֶךְ לָהֶעָם ולא
13 רק מצבו של המלך מצד עצמו הוא
14 בְּאֹפֶן דִּהְתַּנְשְׂאוֹת וְהַבְּדֵלָה.
15 וְזֶהוּ הַהֲפָרֵשׁ הַחֲבֹדֵל שֶׁבֵּין
16 הַשְּׁפָעָה דָּרָב לַתַּלְמִיד לַהֲשָׁפָעָה
17 דְּמֶלֶךְ לַעַם, דַּעֲנִין הַשְּׁפָעָה
18 דָּרָב הוא מֵה שֶׁהָרַב מִתְקָרֵב לַתַּלְמִיד
19 לַתַּלְמִיד (שְׁמַצְמָצָם אֵת
20 שְׁכָלוֹ שֶׁמִּצַּד עצמו הוא גדול ועמוק
21 לְפִי-עֵרֶךְ יכולת הקליטה וההכלה
22 של כָּלִי הַשֶּׁכֶל של הַתַּלְמִיד)
23 בְּאֹפֶן שֶׁהַתַּלְמִיד יִשְׁגֶּה
24 הַשֶּׁכֶל והתאמת הדברים לתלמיד
25 היא על ידי התקרבות של הרב
26 לתלמיד, מֵה-שְׁאִין-בֶּן הַשְּׁפָעָה
27 דְּמֶלֶךְ לַעַם היא מוֹבְדֵּלָת
28 מֵהָעָם, לַמַּעֲלָה מֵהַשֶּׁכֶל
29 שֶׁלָּהֶם כאמור שהמלך מצווה לעם
30 פְּקוּדוֹת וּגְזֵרוֹת ואינו מסביר ומשכנע
31 מדוע יש לעשות כך.
32 וְהַשֶּׁרֵשׁ דִּשְׁנֵי עֲנִינִים אֵלּוּ
33 (שני סוגי ההשפעה האמורים לעיל
34 הַשְּׁפָעָה דָּרָב וְדְמֶלֶךְ) הוא¹²
35 גַּם בַּתּוֹרָה, דִּישׁ בָּהּ (דוּגְמָת)
36 שְׁנֵי עֲנִינִים אֵלּוּ הַשְּׁפָעָה בְּדֶרֶךְ
37 קִירּוֹב אל המקבל והשפעה באופן של
38 רוממות והבדלה. דִּישְׁנָם עֲנִינִים
39 בַּתּוֹרָה שֶׁנִּתְלַבְּשׁוּ בַּשֶּׁכֶל
40 והלימוד בהם הוא מתוך קירוב כלימוד הרב עם תלמידו, אֲבָל עֲצָם
- הַתּוֹרָה היא לַמַּעֲלָה מֵהַשֶּׁכֶל¹³ ואינה נתפסת בשכל האנושי המוגבל
ומצד עצם התורה, לימוד התורה הוא בדרך רוממות, כמו השפעת המלך על
העם. וְלַעֲתִיד-לְבָא, יִתְגַּלוּ שְׁנֵי הָעֲנִינִים האמורים שבתורה. דְּזֶהוּ
הטעם הפנימי על מֵה שְׁמִשִּׁיחַ נִקְרָא בשני שמות בְּשֵׁם רַב עניין
הקירוב וּבְשֵׁם מֶלֶךְ עניין הרוממות,
הֵינּוּ, דְּנוֹסָף עַל זֶה שְׁמִשִּׁיחַ
ילמד תורה לעם ישראל מתוך קירוב כי
הוא יִלְמַד תּוֹרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל¹⁴
וְיִשְׁפָּעֵי לְכוּלָם טוֹב טַעַם
וְדַעַת בְּסוּדוֹת, בְּפִנְיָמוֹת
הַתּוֹרָה, שְׁמַצַּד הַשְּׁפָעָה זֶה
נִקְרָא מִשִּׁיחַ בְּשֵׁם רַב, הֵנָּה
הוא בְּעֲצָמוֹ יִשְׁגֶּה בלימוד התורה
הַרְבֵּה יוֹתֵר לְאִין קֵץ ללא סוף,
לאין שיעור מִמָּה שְׁיִשְׁפָּעֵי לבני
ישראל בַּהֲשָׁגָה, וְהַהֲשָׁפָעָה
דְּעֲנִינִים אֵלּוּ שִׁישִׁיג בעצמו, שהם
נעלים לאין שיעור מהדברים שהוא
משפיע לבני ישראל תְּהִיָּה בְּבַחֲנִית
מְקִיף מלמעלה ואינו מושג ונקלט
בפנימיות, בְּדוּגְמָת הַשְּׁפָעָה
דְּמֶלֶךְ שהיא מתוך הבדלה ורוממות.
וְיֵשׁ לְהוֹסִיף לְכַאֲוָרָה, דְּעַל-
פִּי הַיְדוּעֵי¹⁵ בתורת החסידות
שְׁלִימוֹד הַתּוֹרָה דְּמִשִּׁיחַ (ואין
הכוונה רק ללימוד התורה של משיח
עצמו אלא גם מֵה שְׁלִימוֹד אֵת כָּל
הָעָם) יְהִיָּה בְּאֹפֶן דְּרֵאָיָה
שְׁלִימוֹד מֵהַשָּׁגָה (וכמובאר על
כך ב'לקוטי תורה' פרשת צו: "...
בבחינת ראייה ממש שלמעלה מבחינת
שמיעה והבנה שהיא על-ידי אותיות ...
על-דרך מה שכתוב ... גבי הארז"ל
שבשעת השנייה ביום השבת שמע
בישיבה של מעלה בפרשת בלק ובלעם
דברים נפלאים מה שלא יכול לפרשם
בשמונים שנים רצופים. וזה תמוה
לכאורה איך יכול לתפוס במחשבתו
בשעה אחת מה שצריך לומר בדבור
שמונים שנה ... הענין הוא שהשגתו היה בבחינת ראייה דהיינו ראיית עצמיות
שמונים שנה ... הענין הוא שהשגתו היה בבחינת ראייה דהיינו ראיית עצמיות

(10) ראה בארוכה סה"מ ה'תש"ח ע' 45. (11) סנהדרין כב, א במשנה. ספרי עה"פ שופטים יז, טו. רמב"ם ה' מלכים רפ"ב.
(12) ככל הענינים דעולם שמשתלשלים מענינים בתורה - אסתכל באורייתא וברא עלמא (זח"ב קסא, א"ב). (13) ראה בארוכה
ד"ה ת"ר מצות נ"ח ה'תשל"ח (תורת מנחם - ספר המאמרים כסלו ע' קסד ואילך) פ"ד. וש"נ. (14) ראה לקו"ת צו יז, א.
מאמרי אדה"ז פרשיות התורה ח"א ע' רסא. שער האמונה פנ"ו. (15) לקו"ת שם, א"ב. שער האמונה פ"ס. סד"ה וידבר
אלקים (השני) תרצ"ט. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 החכמה ולא כמו שמתלבשת בבניה והשגה בבחינת אותיות והיא למעלה
2 מעלה מבחינת השכל כמו שמלוכב בהשגה ואותיות עד שיתכן שמה שמשיג
3 בבחינת ראיית החכמה בשעה ושתיים, כשרצה להלבישה באותיות יצטרך על
4 זה זמן ס' או פ' שנה", **מובן מזה, דהענינים שישפיע משיח**
5 **באופן דמלך הם ענינים**
6 **כאלו שאינם יכולים לבא**
7 **בגלוי אפילו בראיה**
8 **שלמעלה מהשכל** שאותם ילמד
9 משיח את כל העם בתור רב, **ואף-**
10 **על-פיכך, מצד זה שמשיח**
11 **יהיה (גם) מלך, יגלה**
12 **לישראל גם ענינים אלו שהם**
13 למעלה מהתגלות לגמרי, אפילו
14 למעלה מהתגלות באופן של ראייה,
15 **אלא שהגלוי דענינים אלו**
16 **יהיה בדרך מקיף כלומר, אכן גם**
17 ענינים אלו יתגלו אבל לא יחדרו
18 בפנימיות אלא יישארו בדרך 'מקיף'
19 מלמעלה.
20 **(ב) וממשיך הרבי הרי"צ**
21 **במאמר¹⁶ הנזכר של שנת תש"ט,**
22 **דכל זה (הינו, הן ההשפעה**
23 **דבר הבאה בדרך של קירוב, והן**
24 **ההשפעה דמלך¹⁷ הבאה בדרך**
25 **של רוממות והתנשאות, שמשיח**
26 **ישפיע לעם ישראל לעתיד לבוא) בא**
27 **דוקא על-ידי הקדמת**
28 **העבודה עבודת ה' של בני ישראל**
29 **דזמן הגלות** שהיא הקדמה והכנה
30 להשפעות של ימות המשיח, כפי
31 שיתבאר להלן.
32 **ולהבין השיכות של העבודה**
33 **של בני ישראל דזמן הגלות**
34 **להגילוי של האור האלוני**
35 **וההשפעות דלעתיד-לבא,**
36 **מקדים במאמר¹⁸, שמצד גודל ורבוי ההעלמות וההסתרים**
37 **על הרוחניות ועל האלוות שבזמן הגלות, עקר העבודה בזמן**
38 **הגלות הוא** לא כל כך בעבודה נעלית של דרגות גבוהות בהבנה והשגה
39 באלוקות או באהבת ה' ויראת ה' אלא **בדרך נצחון** והתגברות על
- 40 ההעלמות וההסתרים, **להיות חזק בקיום התורה ומצות** במעשה
41 **בפועל ממש,** גם כאשר האדם לא נמצא בדרגה רוחנית גבוהה בעבודת
42 המוח והלב **מבלי להתחשב עם שום מונע ומעכב** מקיום התורה
43 והמצוות במעשה בפועל. **דבכללות** באופן כללי עבודת ה' בדרך ניצחון
44 **הוא ענין העבודה דמסירות-**
45 **נפש שלמעלה מטעם ודעת,**
46 מעל ומעבר למה שההיגיון והשכל
47 האנושי מחייב, **דענין המסירות-**
48 **נפש הוא שאינו נכנס בשום**
49 **שקלא-וטררא,** וההחלטה להיות
50 חזק בלימוד התורה ובקיום המצוות
51 בפועל היא לא לאחר דיון ובחינת
52 השיקולים השונים **כיאם** מתוך
53 הנחה והחליטה תקיפה **שאי-אפשר**
54 **לא ייתכן כלל¹⁹ להיות באופן**
55 **אחר.**
56 **והענין הוא, דבזמן הפית**
57 **כאשר בית המקדש היה קיים היו כל**
58 **ישראל במדרגה** רוחנית
59 **עליונה²⁰, דנוסף על זה**
60 **שהיו פעלי השגה והבנה שכלית**
61 **גדולה²¹ בתורה ובעניני אלוות,**
62 **הנה בעליהם לרגל לבית**
63 המקדש בחג הפסח, בחג השבועות
64 ובחג הסוכות **היתה אצלם גם**
65 **ראיה באלקות (שלמעלה**
66 **מהשגה שכלית, שהרי אינה דומה**
67 **ראיה לשמיעה ובחוש הראיה הקליטה**
68 **היא הרבה יותר חזקה והרבה יותר**
69 **מוחשית מאשר הבנה והשגה שכלית)**
70 **כמו שכתוב²² בתורה אודות**
71 **המצווה לעלות לרגל בחגים שלש**
72 **פעמים בשנה יראה גו'**
73 **וכשם שפא האדם לבית המקדש**
74 **כדי לראות לפני ה', כך בא**
75 **לראות²³ את הגילוי האלוני, מה-שאין-כן בזמן הגלות** לאחר
76 חורבן בית המקדש, כאשר אין אפשרות לראות אלוות בגלוי **כתיב²⁴ אני**
77 **ישנה, ואמרו רז"ל²⁵ שמצב זה בו כנסת ישראל נמצאת במצב רוחני**
78 **יורד הדומה ל'שינה' בה כוחות הנפש של האדם נמצאים בתרדמה ובחלישות,**

(16) ד"ה הנ"ל תש"ט בתחילתו. (17) כפירוש הפשוט ב"כ לזה". וכמובן גם מזה שכל הגילויים דלע"ל תלויים במעשינו ועבודתנו בזמן הגלות (ראה תניא רפ"ז). (18) במאמר הנ"ל בתחילתו "יש להקדים תחילה מה שנתבאר לעיל", ו"לעיל", במאמרי המשך חגה"פ תש"ט שלפני המאמר ד"ה ונחה, מבאר ענינים אלו באריכות. (19) ראה תניא ספי"ח. (20) ד"ה אין הקב"ה בא בטרונא תרפ"ה פ"ו (סה"מ תרפ"ה ע' רסג ואילך). (21) שם. וראה גם המשך חגה"פ תש"ט סיי"ד (ע' 122). (22) משפטים כג, יז. תשא לד, כג. (23) ראה חגיגה ב, א. (24) שה"ש ה, ב. (25) זח"ג צה, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הוא כאשר בני ישראל נמצאים בגלותא בגלות, דכמו שבשניה
 2 בפשוטה מתעלמים כל כחות הנפש הפנימיים ואינם פועלים
 3 בגלוי, מתחיל מכת השכל, שבעת השנה מסתלק עולה ונעלם
 4 כח השכל ולא נשאר וממשיך לפעול אלא כח המדמה²⁶, כוח
 5 הדמיון שהוא אמנם פועל של המוח
 6 והשכל, אבל לעומת כוח ההבנה
 7 וההשגה, כוח הדמיון הוא דבר מועט
 8 ונחות, ועקר ההתעלמות וההסתר
 9 (שמצד השניה) הוא כח
 10 הראיה (ועד שנה ההתעלמות
 11 של כוח הראיה נפר גם באברי
 12 הגוף, ובשונה משאר האברים, כמו
 13 למשל הידיים והרגליים שהתעלמות
 14 הכוחות שבהם (כוח המעשה, כוח
 15 ההליכה) אינה פועלת בהם שום שינוי
 16 חיצוני, הרי ההתעלמות של כוח
 17 הראיה בעת השנה ניכרת בעין
 18 הגשמית שבעת השנה נסגרים
 19 העינים²⁷, כמו כן הוא גם
 20 בשניה במובן הרוחני דגלות,
 21 דעקר ההעלם על האור האלוני
 22 ומצב ה'שנה' דגלות הוא מה
 23 שבזמן הגלות לא ישנה לא
 24 קיימת הראיה באלקות, וההעלם
 25 וההסתר הוא באופן של אתותינו
 26 לא ראינו²⁸, לא רואים אותות
 27 ומופתים, וגם ההשגה באלקות
 28 (ששנה אם כי בדוגה הרבה יותר
 29 נמוכה גם בזמן הגלות) אינה
 30 בערך קלל היא ללא כל יחס
 31 והשוואה להשגה של בני ישראל
 32 באלקות שבזמן הבית, ועד כדי
 33 כך גדול הפער בין ההשגה בזמן הבית
 34 באלקות להשגה שישנה כעת
 35 באלקות שהשגה שבזמן
 36 הגלות (לגבי ההשגה שבזמן
 37 הבית) היא בדוגמת כח
 38 המדמה שבשניה²⁹ כוח הדמיון
 39 הפועל בעת השנה, לעומת כוח השכל של התפיסה וההבנה הפועל בשעה
 40 שהאדם ער. ומצד זה, מאחר שההבנה וההשגה שבזמן הגלות היא ברמה
 41 נמוכה לאין שיעור מוז שבזמן הבית, גם האהבה ויראה הרגשות של
 42 אהבת ה' ויראת ה' (שבזמן הגלות) אינה כדבעי אלא ברמה נמוכה
- לאין שיעור לעומת האהבה והיראה שהיו בזמן שבית המקדש קיים. וממשיך
 ומפרט מדוע האהבה והיראה שבזמן הגלות היא ברמה נמוכה דנוסף לזה
 שבזמן הגלות אי-אפשר לא יכול להיות הבטול להשתתותא
 (בטול פנימי) בזמן שבית המקדש היה קיים, העולים לרגל בחגים היו
 משתחוים לפני ה' וההשתחויה שבה
 האדם נשכב על הקרקע כשראשו
 ורגליו הם בשווה מסמלת התבטלות
 פנימית עמוקה של המציאות והיישות
 העצמית שלו, וביטול זה לא יכול
 להיות בזמן הגלות כיוון שבא
 דוקא מצד הראיה באלקות,
 הביטול נובע מעוצמת הגילוי האלוני
 שהאדם רואה בבית המקדש בעלותו
 לרגל, וכמו שכתוב³⁰ בנוסח
 תפילת מוסף לגבי זמן הגלות, ואין
 אנו יכולים בזמן הזה לעלות
 ולראות ולהשתתות לפניה,
 דמכיון שאין אנו יכולים
 לעלות לבית המקדש ולראות
 ולראות אלקות בגלוי כפי שהיה בזמן
 שבית המקדש קיים, במילא אין
 אנו יכולים (גם) להשתתות
 להיות בבחינת בטול פנימי³¹
 כפי שהיה בעלייה לרגל, בנוסף לכך,
 הנה גם הביטול חיצוני
 (בטול דכריעה כאשר האדם לא
 משתחוה באופן שהראש והרגל הם
 בשווה אלא רק כורע ומתכופף, הדבר
 מסמל ביטול ברמה יותר נמוכה מאשר
 השתחוואה, ביטול חיצוני)³², שבא
 מצד השגת אלקות (ששנה,
 בכללות, גם בזמן הגלות אלא
 שאינו ברמה הגבוהה והנעלית שהייתה
 בזמן שבית המקדש היה קיים), הנה
 גם ביטול זה, החיצוני, אינו
 כדבעי, כפי שצריך להיות, מכיון
 שגם ההשגה באלקות שבזמן
 הגלות למרות שבאופן כללי היא

(26) תו"א וישב כח, ג. (27) סה"מ תרס"ט ס"ע צט ואילך. ובארוכה - ד"ה פדה בשלום תשי"ג [פ"ג ואילך (סה"מ תשי"ג ע' מט ואילך)]. (28) תהלים עד, ט. (29) תו"א שם. סה"מ תרס"ט שם ע' קא. ובכ"מ. (30) בתפלת מוסף דיו"ט. (31) לקו"ת ברכה צח, ב. המשך חגה"פ תש"ט פ"ב (ע' 108). (32) ראה בארוכה המשך הנ"ל פ"ג (ע' 109).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

האלוקי ועל הנשמה (כולל גם ההעלם וההסתר הגדול במיוחד
 דָּרָא דַּעְקָבְתָּא דְּמִשְׁיָחָא הדור של סוף הגלות) הוא רק על
 כחות הפנימיים דְּהַנְשָׁמָה כוחות השכל והרגש ולא על מדת
 הנצח הקשורה במעשה בפועל, שהוא דבר חיצוני לעומת הכוחות
 הפנימיים, ולכאורה צריך להבין מדוע
 דווקא הכוחות הפנימיים, הנעלים
 יותר, מושפעים מההעלם וההסתר יותר
 מכוח הנצחון שהוא יותר חיצוני ויותר
 נוחת, מְבָאָר הרבי הרי"צ
 בַּמָּאָמֶר³⁵, שָׁהוּ לְפִי שְׁשָׁרֵשׁ
 הַנְּצִיחַ³⁶ הוא בַּעֲצָם הַנֶּפֶשׁ,
 כלומר, אמנם בסדר המדרגות של
 הכוחות בנפש האדם, הכוחות הפנימיים
 השכל והרגש, יותר נעלים ממידת
 הנצח, אבל בשורש הדברים בעומק
 הנפש השורש של מידת הנצח הוא
 עמוק ונעלה יותר והוא בעצמות
 הנפש, ולכן גם ההעלמות וההסתרים
 הגדולים לא מעלימים עליו, דְּכִמּוֹ
 כֵּן הוא לְמַעְלָה, בספירות
 העליונות באלוקות, שְׁשָׁרֵשׁ מידת
 הַנְּצִיחַ האלוּקִית הוא בַּפְּנִימִיּוֹת
 הַכֶּתֶר, בעומק ובפנימיות בחינת
 'כתר עליון' (שלמעלה מעשר הספירות
 שהתחלתן בענין המוחין, ספירת
 החכמה, כשם שכתר גשמי הוא מעל
 הראש) ובַּפְּנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר לֹא
 שִׁיף עֲנִיָּן הַשִּׁינּוּי וּשְׁוֹם דְּבַר לֹא
 יכול להסתיר על בחינת זו או למנוע
 את פעולתה. וְכִמּוֹ שְׁכַתּוּב³⁷ על
 הקדוש־ברוך־הוא כפי שהוא מתגלה
 ופועל באמצעות מידת הנצח וְגַם
 נִצְחַת יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקֹר לֹא יִתְכַּן
 שיהיה בו שינוי מהאמת ולא נִצְחָם
 ולא ייתכן שתהיה בו חרטה כִּי לֹא
 אָדָם הוא לְהַנְחִים כִּי אֵין הוא כמו
 אדם שעשוי לשנות את דעתו
 ולהתחרט, ולפי המשמעות הפנימית של הדברים, במידת הנצח אין מקום
 ל'הנחם' דַּעְנִין הַנְּחָמָה וְהַשִּׁינּוּי למעלה באלוקות שִׁיף ייתכן רק
 בַּבְּחִינַת 'אָדָם', כפי שהקדוש־ברוך־הוא נקרא 'אדם', תואר המורה על
 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, האור האלוּקִי כפי שיורד מלמעלה למטה בהשתלשלות
 ממדרגה למדרגה (כחוליות של שלשלת האחוות זו בזו) וּמִפְּנֵי שְׁשָׁרֵשׁ
 מידת הַנְּצִיחַ העליונה הוא בַּבְּחִינַת "לֹא אָדָם", לְמַעְלָה

הַמוֹחִין וְהַלְבָּבוֹת, והשכל והרגש הולכים ונחלשים כַּמָּאָמֶר רַז"ל³³
 רבותינו זכרונם־לברכה בגמרא לִפְנֵי שֵׁל רִאשׁוֹנִים היה רחב מאד כפתחו
 של האולם בבית המקדש כו' ושל אחרונים פחות רחב ורוחבו כרוחב פתח
 ההיכל שבבית המקדש, וְאֵנּוּ ליבנו פתוח כרוחב פתח צר מאד כַּמָּלֵא נֶקֶב
 מַחֲט סִידָקִית, וכך המוחות
 והלבבות מתמעטים מדור לדור
 וּבִפְרָט בְּדָרָא דַּעְקָבְתָּא
 דְּמִשְׁיָחָא בדור עקבותיו של
 המשיח, הדור של סוף הגלות
 שְׁתַּרְבּוּ הַהֶעְלָמוֹת
 וְהַהֶסְתָּרִים יותר מאשר בדורות
 הקודמים (נוסף לזה שנתמעטו
 הַמוֹחִין ההולכים ומתמעטים מדור
 לדור, כאמור לעיל). וְלִכְּנֵן בִּזְמַן
 הַזֶּה נִגְזַע עוד יותר מאשר
 בדורות הקודמים עֲנִיָּן הַנְּצִיחַ
 וההתגברות לקיים תורה ומצוות
 למרות הקשיים וההסתרים
 וְהַמִּסִּירוֹת־נֶפֶשׁ לעבודת ה'
 שְׁלִמְעָלָה מִשְׁעֵם־וְדַעַת מעל
 ומעבר למה שמתחייב על־פי ההיגיון.
 וְגַם ה'בְּעָלִי מוֹחִין' הַנִּמְצָאִים
 עֲכָשׁוּ גם אלה שהם כן בעלי שכל
 ומסוגלים לעבוד את ה' בעבודת המוח,
 בהבנה והשגה, צְרִיכִים לְהִנִּיחַ
 שְׁכָלָם הצידה ולא לִילֹךְ אַחֲרֵי
 הַשְׁעֵם־וְדַעַת לא להסתמך על
 השכל וההיגיון ולפעול על פיהם (כִּי
 מִצַּד הַשְּׁכָל האנושי אֶפְשָׁר
 לְנִטּוֹת חִס־וְשָׁלוֹם מִדְּרָךְ
 הָאֱמֶת, כי השכל עלול להמציא
 נִימוּקִים שׁוֹנִים שאינם נכונים על פי
 האמת וּבִפְרָט עֲכָשׁוּ בתקופת
 'עקבתא דמשיחא' שְׁתַּרְבּוּ
 הַהֶעְלָמוֹת וְהַהֶסְתָּרִים יותר
 מאשר בדורות הקודמים, כַּנֶּזְכָּר
 לְעִילָה, רק אלא צריך לַעֲמּוֹד
 חֲזָק בתוקף רב שֶׁלֹּא לְנִטּוֹת חִס־וְשָׁלוֹם מִה'שְׁלַחַן עֲרוּף'
 ההלכה הפסוקה בספר 'שולחן ערוך' אֶפִּילוּ קָרוּצוּ שֶׁל יו"ד אֶפִּילוּ
 נטייה מזערית כגדול ה'קרוץ' שעל גבי האות יו"ד שהיא האות הקטנה ביותר,
 ולעבוד את ה' עֲבוּדָה בְּדֶרֶךְ נִצְחוֹן וּמִסִּירוֹת־נֶפֶשׁ שְׁלִמְעָלָה
 מִהַשְּׁכָל³⁴ כמבואר לעיל.
 וְהִנֵּה הַשְׁעֵם עַל זֶה שֶׁהֶעְלָם וְהֶהֱסֵת דְּהַגְלוֹת על האור

(33) עירובין נג, א. (34) המשך הנ"ל פ"ד (ע' 122-3). (35) ד"ה ונחה תש"ט פט"ו ואילך (ע' 124 ואילך) (36) ראה גם המשך
 באתי לגני השי"ת פ"א ואילך. ובכ"מ. (37) שמואל-א טו, כט. וראה תו"א יתרו עב, ג.

אחרון של פסח, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מהשְׁתַּלְשְׁלוֹת, לְכֵן אֵין שִׁיךְ בּוֹ שִׁינוּי, וַיִּשְׁנֹו עֲנִיין הַנִּיצְחוֹן
2 בְּגִילּוּי גַם בְּזִמְן הַגְּלוּת לְמִירוֹת כֹּל הַהַעֲלָמוֹת וְהַהִסְתָּרוֹת. וְלֹא עוֹד,
3 וְלֹא זֶה בְּלִבְדּוֹ שֶׁהִנִּיצְחוֹן קִיִּים גַּם בּוֹמֵן הַגְּלוּת לְמִירוֹת הַהַעֲלָמוֹת וְהַהִסְתָּרוֹת
4 אֲלֹא יִתִּירָה מִזֶּה שֶׁבְּזִמְן הַגְּלוּת בְּכָלִל, וּבִפְרָט בְּעֶקֶב הַתְּשׁוּבָה וְהַתְּשׁוּבָה
5 כְּשֶׁהִסְתָּר גָּדוֹל עוֹד יוֹתֵר, כֹּחַ
6 הַנִּיצְחוֹן וְהַמְסִירוֹת-נֶפֶשׁ שֶׁל
7 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַתְּגַבֵּר עַל כָּל מוֹנֵעַ
8 וּמַעֲכֹב וּלְקִיִּים תּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּפֹעַל
9 הוּא בְּגִילּוּי יוֹתֵר מִבְּזִמְן
10 הַבֵּית³⁸.
11 וַיֵּשׁ לְזוֹמֵר, דְּמָה שֶׁמִּבְּאֵר בְּמִאֲמָר (וּבְאֲרוֹכָה)
12 בְּמִאֲמָר (וּבְאֲרוֹכָה) בְּמַעֲלָת
13 שְׂרָשׁ הַנֶּצֶחַ כִּפִּי שְׁהוּא בְּאִלּוּקוֹת
14 וְכֵן כִּפִּי שְׁהוּא בְּכוֹחוֹת הַנִּשְׁמָה
15 הָאִלּוּקִית, הוּא (גַּם) כְּדִי לְבָאֵר
16 הַטַּעַם עַל זֶה שֶׁהַגְּלוּי דִּלְעִתִּיד-לְבָא בָּא דְּוָקָא
17 הָאִלּוּקִית דִּלְעִתִּיד-לְבָא בָּא
18 דְּוָקָא עַל-יְדֵי הַקְּדָמָת
19 הָעֲבוּדָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּזְמָן
20 הַגְּלוּת. דְּלִהִיּוֹת שֶׁהָעֲבוּדָה
21 בְּזִמְן הַגְּלוּת הִיא בְּדֶרֶךְ
22 נִצְחוֹן, כְּמִבּוֹאָר לַעֲלִי, דְּשִׁרָשׁ
23 הַנֶּצֶחַ הוּא מִפְּנִימִיּוֹת הַבֵּית,
24 בְּחִינַת יֵשֶׁת חֲשֹׁךְ סְתֵרוֹ³⁹
25 שֶׁלְּמַעְלָה מְגִלּוּי, בְּפִשְׁטוֹת
26 הַמוֹשָׁךְ "חוֹשֶׁךְ" מִשְׁמַעוֹ הַעֲלֵם וְהַסְתָּר
27 שֶׁמוֹנֵעַ אֶת הַתְּגַלּוּת הָאוֹר הָאִלּוּקִי, אֵךְ
28 יֵשׁ גַּם "חוֹשֶׁךְ" בְּמִשְׁמַעוֹת נַעֲלִית שֶׁל
29 בְּחִינַת נַעֲלִית כֹּל כֵּךְ שְׁהִיא לְמַעֲלָה
30 מִלְּבֹא לִידֵי גִילּוּי, וְעֵינֵין זֶה נִרְמָז
31 בְּכַתּוּב "יֵשֶׁת חֲשֹׁךְ סְתֵרוֹ", הַקְּדוּשָׁה
32 בְּרוּךְ-הוּא שֶׁם אֶת הַחוֹשֶׁךְ לְהִיּוֹת נִסְתָּר,
33 לְמַעֲלָה מִהַתְּגַלּוּת, וְזֶה עֲנִינָה שֶׁל
34 פְּנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר, הַבְּחִינָה הָעֲלִיּוֹנָה שְׁהִיא
35 הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל מִידַת הַנֶּצֶחַ, לְכֵן עַל-
36 יְדֵי הָעֲבוּדָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
37 הָעוֹבְדִים אֶת ה' דִּזְמָן הַגְּלוּת
38 וְיִתְגַּלּוּ לְעִתִּיד-לְבָא בִּימֹות
39 הַמְּשִׁיחַ גַּם הָעֲנִינִים הַלָּלוּ בְּאִלּוּקוֹת
40 שֶׁלְּמַעְלָה מִהַשְׁגָּה וְרֵאִיָּה⁴⁰, כִּיּוֹן שֶׁהָעֲבוּדָה בְּזִמְן הַגְּלוּת הִיא לֹא
41 עַל יְדֵי הַכֹּהֵן וְהַשֹּׁהֵן אוֹ רֵאִיָּה אֲלֵא בְּמִידַת הַנִּיצְחוֹן וְהַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁלְּמַעֲלָה
42 מִהַשְׁגָּה וּלְמַעֲלָה מִרֵּאִיָּה, וְלִכֵּן עֲבוּדָה זֶה הִיא הַכֹּהֵן וְהַקְּדָמָה רֵאִיָּה לְהַתְּגַלּוּת
- ד) וּמִמְּשִׁיךְ בְּמִאֲמָר⁴¹, דְּבִאֲוֹר דְּבָר זֶה (מָה
שֶׁהַגְּלוּי דִּלְעִתִּיד בָּא דְּוָקָא עַל-
יְדֵי הָעֲבוּדָה שֶׁבְּזִמְן הַגְּלוּת, וּבִפְרָט בְּעֶקֶב הַתְּשׁוּבָה
וְהַתְּשׁוּבָה, כֹּחַ הַנִּיצְחוֹן וְהַמְסִירוֹת-נֶפֶשׁ הוּא
בְּגִילּוּי יוֹתֵר מִבְּזִמְן הַבֵּית³⁸.
וַיֵּשׁ לְזוֹמֵר, דְּמָה שֶׁמִּבְּאֵר בְּמִאֲמָר (וּבְאֲרוֹכָה)
בְּמַעֲלָת שְׂרָשׁ הַנֶּצֶחַ, הוּא (גַּם) כְּדִי לְבָאֵר
הַטַּעַם עַל זֶה שֶׁהַגְּלוּי דִּלְעִתִּיד-לְבָא בָּא דְּוָקָא
עַל-יְדֵי הַקְּדָמָת הָעֲבוּדָה דִּזְמָן הַגְּלוּת. דְּלִהִיּוֹת
שֶׁהָעֲבוּדָה בְּזִמְן הַגְּלוּת הִיא בְּדֶרֶךְ נִצְחוֹן, דְּשִׁרָשׁ
הַנֶּצֶחַ הוּא מִפְּנִימִיּוֹת הַבֵּית, בְּחִינַת יֵשֶׁת חֲשֹׁךְ
סְתֵרוֹ³⁹ שֶׁלְּמַעְלָה מְגִלּוּי, לְכֵן עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה
דִּזְמָן הַגְּלוּת יִתְגַּלּוּ לְעִתִּיד-לְבָא גַּם הָעֲנִינִים
שֶׁלְּמַעְלָה מִהַשְׁגָּה וְרֵאִיָּה⁴⁰ (לְמַעְלָה גַּם
מִהַשְׁגָּה וְרֵאִיָּה דִּלְעִתִּיד), וְרַק שֶׁמְּשִׁיחַ יִגְלֶה
אוֹתָם בְּאִוְפֵן דְּמִלּוּכָה, בְּנִצְחָר לַעֲלִי.
ד) וּמִמְּשִׁיךְ בְּמִאֲמָר⁴¹, דְּבִאֲוֹר דְּבָר זֶה (מָה
שֶׁהַגְּלוּי דִּלְעִתִּיד בָּא דְּוָקָא עַל-
יְדֵי הָעֲבוּדָה שֶׁבְּזִמְן הַגְּלוּת) יוֹכֵן מַעֲנִין יִרְדָּת
הַנֶּשְׁמָה לְמַטָּה, שֶׁהִירְדָּה הִיא לְצוּרָךְ עַל-יְדֵי.
דְּמָזָה מוֹכֵן גַּם בְּיִרְדָּה דְּגִלּוּת, שֶׁהִיא לְצוּרָךְ
עַל-יְדֵי. שֶׁעַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה בְּזִמְן הַגְּלוּת דְּוָקָא
יְהִיָּה הַגְּלוּי דִּלְעִתִּיד שְׁהוּא נֶעֱלָה יוֹתֵר מִהַגְּלוּי
שֶׁהִיָּה בְּזִמְן הַבֵּית. וַיֵּשׁ לְזוֹמֵר, דְּהוֹסְפֶת בְּאֲוֹר זֶה
(שֶׁפְּנוֹנָת הִירְדָּה דְּהַגְּלוּת הִיא מְלַכְתְּחֻלָּה לְצוּרָךְ
עַל-יְדֵי) הוּא בְּכַדִּי לְבָאֵר הַטַּעַם עַל זֶה שֶׁגַּם הַגְּלוּי
דְּמְשִׁיחַ שִׁיגְלָה בְּתוֹר רַב, בְּהַשְׁגָּה וְרֵאִיָּה, בָּא
דְּוָקָא עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה דִּזְמָן הַגְּלוּת (אֵף שֶׁעֲנִין
הַהַשְׁגָּה וּמִפְּלִשְׁכֵּן הָרֵאִיָּה, הִיָּה דְּוָקָא בְּזִמְן
זֶה שֶׁגַּם הַגְּלוּי דְּמְשִׁיחַ שִׁיגְלָה בְּתוֹר רַב, בְּהַשְׁגָּה וְרֵאִיָּה,
וְלֹא רַק הַגְּלוּי שִׁיגְלָה הַמְּשִׁיחַ בְּתוֹר מֶלֶךְ, בָּא דְּוָקָא עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה
דִּזְמָן הַגְּלוּת (אֵף שֶׁעֲנִין הַהַשְׁגָּה וּמִפְּלִשְׁכֵּן הָרֵאִיָּה, הִיָּה

(38) המשך חגה"פ תש"ט פ"א ואילך (ע' 118 ואילך). וראה להלן סעיף ט. (39) תהלים יח, יב. (40) וכמבואר במאמר הנ"ל פ"ז (ובארוכה בהמשך באתי לגני), דע"י התעוררות הנצחון דנה"א, מתגלים האוצרות שלמעלה, "בחינת ההעלם והסתירות דא"ס". (41) פ"ב (ריש ע' 130).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

גופא באור זה הצמצום גורם שינוי באור עצמו, ובכמה ענינים ופעולות
הצמצום באור הגבול היא בכמה היבטים, כפי שממשיך ומפרט.
אחד, שלפני הצמצום היה אור זה אור הגבול מעורב וכלול
באור הכלי-גבול, ועל-ידי הצמצום נבדל האור הגבול מהאור
הכלי-גבול להיות ניכר ורגש בפני
עצמו⁴³, שעל-ידי זה ירד
ממעלתו הקודמת בה היה קודם
הצמצום, כאשר היה מעורב בתוך
האור הכלי-גבול וכלול בו ולא ניכר
כמצאות בפני עצמה.
ב', דעל-ידי שנמשך דרך
דלוג, הצמצום שלא בהדרגה
המשכת וירידת האור האלוקי ממדרגה
למדרגה בסדר השתלשלות' היא בסדר
והדרגה כך שיש יחס קרוב בין כל דרגה
ודרגה לזו שמעליה וזו שמתחתיה, אבל
המעבר בין לפני הצמצום לאחר
הצמצום הוא בדרך דילוג, לא בסדר
והדרגה, כך שלאחר הצמצום נמשך
אור מצומצם שאין לו יחס וערך לאור
האין-סוף הכלי-גבול שהאיר קודם
הצמצום, ולכן הוא האור המאיר
לאחר הצמצום בא ונמשך ומתגלה
בבחינת התחלקות באופנים
שונים של עשר ספירות עשרה
כוחות אלוקים שונים, בעוד שלפני
הצמצום מאיר אור עליון פשוט לא
מוגרד בשום הגדרה ואין בו התחלקות
לספירות שונות, וכמבואר ב'המשך'
תער"ב: "דהצמצום הוא שנתעלם האור
ונשאר מקום פנוי כו' והמשכת האור
אחר-כך באה בדרך דילוג הצמצום
והיינו שלא בהדרגה כו', וכמו על-דרך-משל המדלג וקופץ ממקום למקום
שהוא נעתק ממקום למקום שלא בהדרגה בהילוך מעט מעט על הארץ אלא
הוא כפורה באויר כו', וכמו כן הוא למעלה שנמשך האור דרך דילוג הצמצום
שלא בהדרגה ועל ידי זה הוא בא בבחינת התחלקות כו', והיינו שאין זה רק
שהצמצום מגביל את האור (...) כי אם שהאור עצמו בא בהתחלקות כו'
ונכמבאר בארוכה⁴⁴, דענין הספירות שבאור שלאחר הצמצום
הוא לא רק מצד הפלים שבהם האור מתלבש ובאמצעותם הוא מאיר,
כי ענינים הוא שהאור יאיר במדידה והגבלה, כִּי-אם שֶׁעֵנִן הַסְפִּירוֹת
הוא גם מצד האור, כי האור שמאיר לאחר הצמצום הוא אור שמצד
עצמו כבר שייך להגדרות והתחלקות לבחינות שונות].

דוקא בזמן הבית, פנזפר לעיל ולכאורה לא מובן איך העבודה בזמן
הזה, שהיא מתוך קבלת עול ומסירות נפש, ונעדרת הכנה והשגה, וכל שכן
שהיא נעדרת ראייה, יכולה להיות הכנה והקדמה לגילויים שיהיו לעתיד
לכוא).
ויוכן זה מענין הירידה של
האור האלוקי היורד ונמשך מלמעלה
למטה שבכללות ההשתלשלות
של האור ממדרגה למדרגה, דתחלת
הירידה הוא צמצום
הראשון, הצמצום של האור
האלוקי האין-סוף שנסתלק הצידיה,
כביכול, והתעלם האור, וכך נוצרה
נתינת מקום לבריאת עולמות ונבראים
מגובלים, וידוע⁴² בתורת החסידות
דפעולת הצמצום הראשון הנזכר
לעיל היא הן באור-אין-סוף
הכלי-גבול עצמו שנסתלק הצידיה,
כביכול, והן בהאור שבבחינת
גבול (האור) שלהאיר
העולמות) שגם בו יש צמצום
ומיעוט ואינו מאיר בעולמות כמו
שהוא מצד עצמו אלא רק הארה
מועטת ממנו יורדת להחיות את
העולמות. דפעולת הצמצום
באור הכלי-גבול האין-סוף עצמו
הוא מה שנתעלם לא להאיר
למטה, וחזר ועלה למעלה ונכלל
במקורו במקור האור, ואינו
מאיר בגלוי במקום החלל
שנוצר בעקבות סילוק וצמצום האור,
היינו דפעולת הצמצום באור
זה האין-סוף, הכלי גבול הוא לא
בהאור גופא עצמו אלא באופן הארתו שקודם הצמצום האיר ללא גבול
ולאחר הצמצום אינו מאיר. ויש לומר השעם, מדוע באמת הצמצום לא
פועל באור הכלי גבול עצמו אלא רק באופן הארתו, דמפנין שאור זה
האין-סוף הוא בעצם מהותו למעלה מערך העולמות המוגבלים,
אין ביכולת הצמצום שנועד כדי לברוא עולמות מוגבלים לפעול בו
באור הכלי-גבול ירידה והגבלה, וכל פעולת הצמצום באור זה
אינה פועלת שינוי באור עצמו אלא הוא שלא יאיר אור אין-סוף
במקום החלל המקום הפנוי (נתינת המקום הרוחנית) לצורך עמידת
העולמות שנוצר כתוצאה מהצמצום. מה-שאין-כן פעולת הצמצום
בהאור שלהאיר העולמות שהוא אור מוגבל ומועט הוא בהאור

(42) בהבא לקמן ראה בארוכה ד"ה ויהי הענין וד"ה שלאחריו תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ע' תתקלד ואילך). (43) ראה גם המשך חגה"פ תש"ט פכ"ג וכ"ד (ע' 133 ואילך). (44) המשך תער"ב שם ס"ע תתקלח ואילך. המשך ר"ה תרצ"ד (תשי"א) פ"כ וכ"א (סה"מ תשי"א ע' 84 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ג', דַּעֲלִי־יָדִי הַצְמָצוֹם מִתְלַבֵּשׁ (אַחֲר־כֶּף) הָאוֹר בְּהַפְלִים, 47 הַפְּלִים 47 כְּחֻצָּא מִכּוּן שֶׁהִתְלַבֵּשׁ בְּכָלִים שְׁעֵינִים הוּא לְהַגְבִּיל אֶת הָאוֹר, 42
- 2 הַצְמָצוֹם גֵּרָם לִכְךָ שֶׁהָאוֹר הֵמָּאיר לְאַחַר הַצְמָצוֹם יִהְיֶה מְסוּגָל לְהִתְלַבֵּשׁ בְּכָלִים 43 וְהַהֲגֵדוֹת שֶׁל הַכָּלִים חָלִים עַל הָאוֹר, וְכֵן גַּם הַהִתְלַבְּשׁוֹת בְּגוֹף גּוֹרֵמֶת
- 3 שְׁעַל־יָדֵי־זֶה הוּא הָאוֹר כֹּא בְּהַנְשָׁמָה, שְׁנַעֲשֶׂה כְּמוֹ הַכָּלִים 44 לְהַנְשָׁמָה' שֶׁל אֹר הַנִּשְׁמָה.
- 4 וְהַהֲגֵדוֹת וְהַהֲגָבָלוֹת שֶׁל הַכָּלִים חֲלוֹת גַּם עַל הָאוֹר עֲצוּמוֹ. 45 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא גַם בְּהַעֲלָם עַל גִּילוי הָאֱלֻהוּת דְּגָלוֹת, שִׁישׁ
- 5 (ה) וְהִנֵּה עַל־דֶּרֶךְ־זֶה כְּדוּמָה 46 בּוֹ דּוֹגְמָת שְׁנֵי עֲנִינִים אֱלֹהִים
- 6 לְפַעֲלוֹת הַהֶעֱלָם בְּאוֹר הָאֱלֹהִים עַל יְדֵי 47 שִׁשְׁנָם בְּהֶעֱלָם שֶׁל הַצְמָצוֹם הַהוּא גַם בְּהַעֲלָם
- 7 הַצְמָצוֹם הוּא גַם בְּהַעֲלָם 48 דִּירִידָת הַנְּשָׁמָה לְמִטָּה 49 וְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף גִּשְׁמִי בְּעוֹלָם הַזֶּה
- 8 וְדִירִידָת הַנְּשָׁמָה לְמִטָּה 49 (שְׁכָל הַהֶעֱלָמוֹת מִכָּל הַסּוּגִים
- 9 לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף גִּשְׁמִי בְּעוֹלָם הַזֶּה 50 שְׁרָשָׁם הוּא מִהֶהֱעֵלָם
- 10 (שְׁכָל הַהֶעֱלָמוֹת מִכָּל הַסּוּגִים 51 יִשְׁנָם אֵינִם הַגִּילּוּיִים דְּבִית
- 11 שְׁרָשָׁם הוּא מִהֶהֱעֵלָם 52 הַמְקַדֵּשׁ שֶׁהָאִירוֹ בּוֹמֵן שְׁבִית
- 12 (דְּצִמָּצוֹם) הָרָאוּשׁוֹן כִּי כָל הָעֵלָם 53 הַמְקַדֵּשׁ הִיָּה קִיָּם, וְהוּא מֵה
- 13 וְהִסְתֵּר עַל עֲנִיֵּן אֱלֹהִים רוּחָנִי, בְּכָל 54 שְׁמִשְׁחָרְבַת בֵּית הַמְקַדֵּשׁ אֵין
- 14 מִהֲדִירוֹת, נִמְשָׁךְ וּמִשְׁתַּלְשֵׁל מִהֶהֱעֵלָם 55 אָנוּ יְכוּלִים לַעֲלוֹת לְבֵית הַמְקַדֵּשׁ
- 15 שֶׁל צִמָּצוֹם הָרָאוּשׁוֹן), שִׁישׁ בּוֹ 56 בְּשִׁלוּשַׁת הָרָגִלִים וְאֵין אָנוּ יְכוּלִים
- 16 בְּהֶעֱלָם שֶׁל יְרִידַת הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף שְׁנֵי 57 לְקַבֵּל אֶת הַגִּילּוֹי הָאֱלֹהִים שֶׁהִיָּה
- 17 עֲנִינִים, דּוֹגְמָת שְׁנֵי עֲנִינִים 58 בְּמִקְדָּשׁ וְלִרְאוֹת, וְאֵין לָנוּ אֶת
- 18 הַנִּלְשָׁם שֶׁבְּצִמָּצוֹם הָרָאוּשׁוֹן, 59 הִיכּוּלַת "לְרִאוֹת" הֵינּוּ שְׁלֹא יִשְׁנָה
- 19 כְּפִי שִׁמְשִׁיךְ וּמִפְרֵט. 60 שֶׁאֵין רְאוּיָה בְּאֵלְיוֹת בְּגִלְל הַהֶעֱלָם
- 20 א', שְׁבִיחֵי הַנְּשָׁמָה לְמַעְלָה, 61 וְהִסְתֵּר שְׁשׁוֹר בּוֹמֵן הַגִּלּוֹת אֵין לָנוּ
- 21 לְפָנֵי הִירִידָה לְעוֹלָם הַזֶּה וּלְגוֹף הַגִּשְׁמִי, 62 אֶת הִיכּוּלַת לְקַלוֹת אֱלֹהִים בְּאוֹפֶן שֶׁל
- 22 כָּל כְּחוּתִיָּה שֶׁל הַנִּשְׁמָה הָאִירוֹ 63 רֵאִיה.
- 23 בְּגִלּוֹי, וְבִירִידָתָהּ לְמִטָּה, הֵם 64 וּב', שְׁנֵם הַהֶשְׁגָּה בְּאֱלֻהוּת
- 24 בְּהַעֲלָם. דְּהַעֲלָם הִזָּה אֵינוֹ 65 שְׁבִיחֵי הַגִּלּוֹת בְּאִמְצָעוֹת הַבְּנָה
- 25 מֵה שְׁהַגּוֹף הַגִּשְׁמִי מַעֲלִים עַל 66 בְּשִׁכָּל (שֶׁהִיָּה בְּדִרְגָּה יוֹתֵר נִמּוּכָה
- 26 הַתְּגָלוֹת כּוֹחוֹת הַנִּפְשׁ, כִּי־אֵם 67 מִרְאִיָּה) אֵינָה הַהֶשְׁגָּה אֲמִיתִית כִּי
- 27 שְׁעֵנִינִים וְכוּחוֹת אֱלֹהִים דְּהַנְּשָׁמָה 68 הָאָדָם אֵינוֹ מְסוּגָל לְקַלוֹת בְּשִׁכָּלוֹ אֶת
- 28 נְשָׁאִירִים לְמַעְלָה בְּאֱלֻהוּת, 69 עוֹמֵק הַדְּבָרִים לְאִמְיִתָּתָם, שְׁזָהוּ
- 29 בְּדִירוֹת שֶׁהֵן שׁוֹרֵשׁ הַנִּשְׁמָה וְאֵינֵם 70 חוֹסֵר הִיכּוּלַת לְקַלוֹת עֲנִינֵי אֱלֹהִים
- 30 מִתְּלַבֵּשִׁים לְפַעֲלוֹת בְּגוֹף, 71 כְּרָאוֹי וְלִאִמְיִתָּתָם (לֹא רַק מִצַּד
- 31 בְּדִירוֹתָהּ מֵה שְׁאוֹר הַבְּלִי־ 72 זֶה שְׁלֹא יִשְׁנָם שְׁבִיחֵי הַגִּלּוֹת לֹא
- 32 גְּבוּל שֶׁהָאִיר בְּגִלּוֹי לְפָנֵי הַצְמָצוֹם 73 מֵאִירִים הַגִּילּוּיִים דְּבִית
- 33 הָרָאוּשׁוֹן אֵינוֹ מֵאִיר בְּמִקּוֹם 74 הַמְקַדֵּשׁ, אֲלֵא גַם מִצַּד
- 34 הַחֲלָל הַמִּקּוֹם הַפְּנוּי לְבִרְיָא 75 הַהֶעֱלָם וְהִסְתֵּר דְּגָלוֹת,
- 35 הַעוֹלָמוֹת שְׁנוּצֵר בְּעֻקְבוֹת הַצְמָצוֹם 76 שְׁמַעֲלִים וּמִסְתִּיר עַל הַשְּׁבִית
- 36 הָרָאוּשׁוֹן אֵלֹא נִשְׁאֵר נִעֲלָם. 77 אֱלֻהוּת וְלֹא מִאֲפָשֵׁר לְהַשִּׁיג אֱלֻהוּת
- 37 וּב', שְׁנֵם עֲנִינִים וְכוּחוֹת אֱלֹהִים 78 כְּרָאוֹי.
- 38 שֶׁל הַנִּשְׁמָה שְׁמִתְּלַבֵּשִׁים בְּגוֹף, 79 (ו) וְהִנֵּה יְדוּעֵ 49 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת
- 39 הֵם בְּהַנְשָׁמָה, בְּדִירוֹתָהּ 80 דְּכֻנּוּת הַמְטָרָה וְהַתְּכִילִת שֶׁל
- 40 הַהֶעֱלָם שְׁבִאוֹר הַקּוֹ לְאַחַר הַצְמָצוֹם הָרָאוּשׁוֹן חֹזֵר וְהָאִיר אֹר מוֹעֵט 81 הַצְמָצוֹם הוּא בְּכִדֵי שְׁהַגִּילּוֹי דָּאוֹר אֵין־סוּף הַבְּלִי־גְּבוּל יְהִיָּה
- 41 וּמִצְמָצוֹם הַנִּמְשָׁל לְקוֹ דֵּק וְבִאוֹר זֶה יֵשׁ הָעֵלָם וְהַנְּשָׁמָה, כְּבִיכּוּל, שְׁמַצַּד 82 וְיֵאִיר בְּגִלּוֹי גַם בְּעוֹלָמוֹת הַמּוֹגְבָלִים (כְּלוֹמֵר, פַּעֲלוֹת הַצְמָצוֹם הֵיָּה הָעֵלָם

(45) המשך חגה"פ תש"ט פ"כ ע' (130). (46) ראה המשך הנ"ל שם, דזה שבירידת הנשמה מתעלמים הכחות שלה הוא "כמו האדם בעת השינה דאינו רואה ואינו שומע מאומה" - והרי ההעלם דשינה הוא לא מה שהגוף מעלים אלא אדרבא מה שהכחות והנשמה מסתלקים מהגוף. (47) כמפורש בהמשך תער"ב שם ע' תתקצ. (48) להעיר, דענין הראי' (ובפרט דביהמ"ק) הוא מצד גילוי עצמות אוא"ס, כדלקמן ס"ו. משא"כ ענין ההשגה (שיש בה התחלקות, והיא באופן דחידוש) הוא מצד אור הקו. (49) המשך תרס"ו ע' ד. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 תפיסת וקליטת האלוקות באופן ברור ומוחשי כמו ראייה **לְהַשִּׁגָּת אֱלֹקוֹת** 43
 2 תפיסת וקליטת האלוקות על ידי השגה שכלית. **דְּכָאֲשֶׁר הִידִיעָה** 44
 3 וההכרה **בְּאֱלֹקוֹת הָיָא בְּאוֹפֵן דְּרֵאִיָּה** כמו ראייה ברורה ומוחשית 45
 4 בעיניים, **אֲפִילוּ בְּרֵאִיָּה דְּחֻכְמָה**, אפילו אם מדובר על ראייה כפי שהיא 46
 5 במדריגת ה'חכמה' שבשכל **וְעַל-** 47
 6 **אַחַת פְּמָה וְכַמָּה בְּרֵאִיָּה** 48
 7 **דְּנִבּוּאָה** אם הידיעה וההכרה 49
 8 באלוקות היא נעלית הרבה יותר, כפי 50
 9 שהקדוש-ברוך-הוא מתגלה לנביאים 51
 10 **שְׁהִיָּא רֵאִיָּה מִמֶּשׁ⁵¹**, ממש כמו 52
 11 ראייה בעיניים גשמיים, אוי **הִידִיעָה** 53
 12 וההכרה באלוקות היא **בְּפִשְׁטוּת** 54
 13 כדבר פשוט ומובן מאליו **שְׁאִין** 55
 14 **צְרִיךְ** האדם ה'רוּחָא' אלוקות בדרגה 56
 15 זו **לְרֵאִיוֹת וְהוֹכָחוֹת עַל זֶה** 57
 16 והדבר נקלט בו ומתקבל אצלו 58
 17 'בפשיטות', **מַה-שְׁאִין-כֵּן** 59
 18 **כְּשֶׁהִידִיעָה** וההכרה של האדם 60
 19 **בְּאֱלֹקוֹת הָיָא מִצַּד הַכֶּרֶחַ** 61
 20 **הַשָּׁכֵל** ידיעה המבוססת על הוכחות 62
 21 הגיוניות, היא **בְּדֶרֶךְ הַתְּחַדְּשׁוֹת** 63
 22 חידוש ופלא. 64
 23 **אֲבָל בְּפִרְטוּת** יותר, ההבדל בין 65
 24 שני האופנים בידיעת אלוקות בצורה 66
 25 יותר מפורטת, לאמיתו של דבר, 67
 26 **הַעֲנִין דְּאֱלֹקוֹת בְּפִשְׁטוּת** 68
 27 תפיסת אלוקות וידיעה והכרה 69
 28 באלוקות כדבר פשוט ומובן מאליו 70
 29 **יְהִיָּה** רק **לְעֵתִיד-לָבָא**, בימות 71
 30 המשיח, **מַה-שְׁאִין-כֵּן עַכְשָׁו** 72
 31 בזמן הגלות **גַּם הַגְּלוֹי דְּנִבּוּאָה** 73
 32 ההתגלות האלוקית לנביאים, למרות 74
 33 שהיא בדרגה גבוהה ביותר, **הוּא** 75
 34 **בְּדֶרֶךְ הַתְּחַדְּשׁוֹת** ולא נקלטת 76
 35 כדבר פשוט ומובן מאליו. **שְׁהִירִי** 77
 36 **בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים** מוחשיים **יָכוֹל** 78
 37 **לְרֵאִיוֹת כָּל אֶחָד וְאֶין בְּזֶה** 79
 38 **הַפְּלָאָה** ושם חידוש **כָּלל**, **מַה-שְׁאִין-כֵּן עֲנִין הַנִּבּוּאָה** אינו מסור 80
 39 לכל אחד אלא **הוּא דְּוָקָא בְּמִי שְׁהוּא רֵאִיוֹ לְזֶה**, להיות נביא, 81
 40 **דְּאִין הַנִּבּוּאָה חָלָה אֱלָא עַל** מי שהתקיימו תנאים מיוחדים והוא 82
 41 **חָכֵם גְּדוֹל בְּחֻכְמָה גְּבוּר בְּמִדּוֹתָיו וְכוּ'⁵²**, **וְכֵן הוּא בְּרֵאִיָּה** 83
 42 **דְּחֻכְמָה** שאמנם היא לא ראייה בדרגה נעלית כמו הנבואה אבל גם זו דרגה 84

1 והסתר והגבלה, אבל המטרה והתכלית היא **בְּשִׁבְלִי הַגִּילּוֹי**, **דְּקוֹדֶם** 1
 2 **הַצְמָצוֹם**, לפני הצמצום הראשון, **כְּשֶׁהִיָּה אור-אֵין-סוֹף** האור 2
 3 האלוקי הבל-יגבול, **מִמְלָא מְקוֹם הַחֲלָל** כל המציאות, מבלי שתהיה 3
 4 נתינת מקום (רוחנית) לקיום עולמות מוגבלים, **לֹא הִיָּה אֲפִשֶׁר** לא הייתה 4
 5 יכולה **לְהִיוֹת מְצִיאוֹת** 5
 6 **הַעוֹלָמוֹת** המוגבלים, **וּבְמִלָּא** 6
 7 מאחר שלא יכולה להיות מציאות של 7
 8 עולמות **לֹא הִיָּה הַגְּלוֹי** 8
 9 **בַּעוֹלָמוֹת**, **וְעַל-יְדֵי הַצְמָצוֹם** 9
 10 **נִתְחַדֵּשׁ שְׁהִיָּה גְלוֹי דְּאור-אֵין-** 10
 11 **סוֹף יְהִיָּה** ויאיר **גַּם בַּעוֹלָמוֹת**. 11
 12 **וְיִוָּבֵן זֶה בְּהַקְדָּים הִידוּעֵם** 12
 13 **הַחֲסִידוֹת⁵⁰** (**בַּעֲנִין הַהֶעֱלֵם** על 13
 14 האור האלוקי **הַצְמָצוֹם**, **מַה** 14
 15 **שְׁאור הַבְּלִי-גְבוּל** האין-סוֹף 15
 16 **נִתְעַלֵּם** התעלה וחדל מלהאיר בגלוי 16
 17 **וְנִכְלָל בְּמִקְרוֹ וְשׁוֹרְשׁוֹ** באלוקות 17
 18 מבלי להאיר כמציאות בפני עצמה), 18
 19 **דְּקוֹדֶם הַצְמָצוֹם**, לפני הצמצום 19
 20 הראשון, **כְּאֲשֶׁר אור-אֵין-סוֹף** 20
 21 הבל-יגבול **הִיָּה מִמְלָא אֶת** 21
 22 **מְקוֹם הַחֲלָל** מבלי שתהיה נתינת 22
 23 מקום למציאות כלשהי (**הִיָּנוּ** 23
 24 **שְׁהִיָּה בּוֹ ב'מְקוֹם הַחֲלָל** אור- 24
 25 **אֵין-סוֹף הַבְּלִי-גְבוּל**) **הִיָּה** 25
 26 **אֱלֹקוֹת בְּפִשְׁטוּת וּמְצִיאוֹת** 26
 27 **בְּהַתְּחַדְּשׁוֹת**, האלוקות התקבלה 27
 28 כדבר פשוט ומובן מאליו, ואילו 28
 29 המציאות של העולמות והנבראים 29
 30 כדבר גשמי הייתה חידוש ופלא **וְעַל-** 30
 31 **יְדֵי סְלוּק הָאור** הצידה, כביכול, 31
 32 שווהי פעולת הצמצום, **נַעֲשֶׂה** 32
 33 **מְצִיאוֹת בְּפִשְׁטוּת** המציאות של 33
 34 העולמות והנבראים נתפסת כדבר 34
 35 פשוט ומובן מאליו **וְאֱלֹקוֹת** 35
 36 **בְּהַתְּחַדְּשׁוֹת** האלוקות נתפסת כדבר 36
 37 חידוש ופלא. 37
 38 **וּבַחֲלוּק דְּשְׁנֵי עֲנִינִים אֱלוֹ בַּעֲבוּדַת הָאָדָם**, ההבדל בין שני 38
 39 הדברים הללו, אלוקות בפשיטות ומציאות בהתחדשות מצד אחד, ומציאות 39
 40 בפשיטות ועולמות בהתחדשות מצד שני, כפי שהוא משתקף בעבודת ה' של 40
 41 האדם **כְּמָה מְדַרְגּוֹת** דרגות שונות, כפי שממשיך ומפרט. 41
 42 **בְּכָלִלוֹת** באופן כללי **הוּא הַחֲלוּק בֵּין רֵאִית אֱלֹקוֹת** 42

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

לפלא גם בדורו כו', אבל לעתיד לא יהי' זה בדרך נפלא כלל וסודות התורה
לא יקראו כלל בשם סוד ולא בשם נפלאות כו'".
(ז) ועל-דרך-זה בדומה למבואר לעיל על גילוי האלוקות שהאיר קודם
הצמצום באופן טבעי, לא כדבר חידוש היה גם בראית אלוקות על-ידי
בני ישראל שהיתה בבית
המקדש, דזה שהגילוי דראיה
שבבית המקדש היה בכל
אחד ואחד מבני ישראל שעלו
לרגל, "יראה כל זכורך", מבלי
יוצא מן הכלל, לא כמו הגילוי בנבואה
או אפילו הגילוי בחכמה שהוא רק
לראויים לזה, כמבואר לעיל, הוא
מפני שבבית המקדש האיר
גילוי אור-אין-סוף שקודם
הצמצום שאין גבול להתגלותו,
והארתו היא כדבר טבעי מובן מאליו,
אלא שאף-על-פי-כן, למרות
שבאופן כללי הגילוי בבית המקדש היה
דומה לגילוי שלפני הצמצום גם
הגילוי דבית המקדש לא היה
כמו דבר טבעי ומובן מאליו
ממש שאין בו חידוש והפלאה.
דמפנין שהגילוי היה רק בבית
המקדש ולא במקום אחר [ולא
כמו ראית דברים גשמיים
שאין צריך לזה מקום מיוחד
אלא הדברים הגשמיים נראים במוחש
ונתפסים בעיני בשר בכל מקום
ומקום], הרי מובן, דזה שבבית
המקדש היה ראית אלוקות
היה מצד איזו סבה, מצד
גילוי דאור-אין-סוף שהאיר
בבית המקדש, ואם כן יש בו
חידוש וייחודיות מה-שאין-כן
לעתיד-לבא⁵⁵ תהיה ראית
אלוקות כמו דבר טבעי ממש
שאין בו כל חידוש (ועל-דרך המובא לעיל מהמשך, תער"ב שלעתיד-לבוא
העניינים העמוקים והנסתרים של תורה לא יקראו 'סודות' אלא יתבלו בדברים
גלויים ומובנים מאלהם), כמו שכתוב⁵⁶ על ימות המשיח וראו כל
בשר גו', דהתכונות של עיני בשר⁵⁷ העיניים הגשמיות עצמן יהיו
באופן כזה שיראו אלוקות⁵⁸.

גבוהה בהשגת אלוקות שהיא רק ביחודי סגולה, הרי שגילוי
הנבואה עכשו בזמן הגלות הוא בדרך חידוש והפלאה ולא
בדרך פשיטות כדבר פשוט ומובן מאליו, והוא מה שאומרים
עליו חידוש שהוא נביא. והוא מפני שכללות הגילוי של
האלוקות עכשו, גם הגילוי
דנבואה, הוא מאור הקו
שאחר הצמצום ולאחר הצמצום,
ענייני אלוקות מתקבלים כחידוש
ופלא, שהרי בעולם שורר העלם
והסתור על אלוקות. מה-שאין-כן
לעתיד-לבא בימות המשיח שאז
יהיה הגילוי דאור-אין-סוף
שקודם הצמצום, אור בלי-גבול
שלמעלה מכל הגבלה וגדר ושום דבר
לא מעלים ומסתיר עליו תהיה
הנבואה כמו דבר טבעי
ממש, שלכן יהיה בראית אלוקות
בנבואה בכל אחד ואחת, גם
בילדים וילדות, כמו
שכתוב⁵³ ביעודי הגאולה השלימה
אשפוף את רוחי על כל בשר
ונבאו בניכם ובנותיכם⁵⁴ היינו
שכולם יהיו נביאים, וכפי שמבואר
ב'המשך' תער"ב אודות גילוי האלוקות
לעתיד לבוא 'בפשיטות' וכדבר טבעי:
"דרכמו שעכשיו תפיסת היש
והמציאות הוא דבר טבעי, כמו כן יהי'
לעתיד תפיסת האלוקות כדבר טבעי
(כו'), ולא כמו התגלות סודות התורה
עכשיו ליחודי סגולה כמו הרשב"י
והחב"ד שזהו רק ליחודי סגולה, והי'
דבר פלא שסודות התורה נקראו
נפלאות והתגלותו הוא כמו התגלות
דבר הנפלא כו', וכמו נס נפלא שנעשה
בהיפך הטבע שנקרא נפלאות וכמו
שכתוב נגד כל עמך אעשה נפלאות
כו', שמפליא מאוד לב הרואים שמתפעל כל רואה בחידוש גדול ונורא כזה,
וכמו כן סודות התורה נקראים נפלאות וכמו פליאות חכמה נפלאות מתורתך
כו', והתגלות הסוד הוא כמו גילוי דבר הנפלא כו', וכמו הרשב"י עליו-השלום
שהי' נפלא מאד הן בעבודתו בהביטול שלו בדבר קטירא אתקטנא כו', והן
בידיעה והשגה שלו בנפלאות התורה ובמופתים שלו שהי' מלומד בנסים והיה

(53) יואל ג, א. (54) וכמבואר כ"ז בד"ה ויהי הענן שם. (55) ראה ד"ה ויהי הענן שם (ע' תתקלו) "שבביהמ"ק הי' גילוי
אוא"ס. וביותר מזה יהי' לעתיד. (56) ישעי' מ, ה. וראה שער האמונה פנ"ה. (57) ראה ד"ה ויהי הענן שם "דכמו שעכשיו
תפיסת היש והמציאות הוא דבר טבעי, כמו"כ יהי' לעתיד תפיסת האלוקות כדבר טבעי כו'". (58) ועפ"ז תומתק ההוספה
ד"וראו כל בשר" על "ונגלה כבוד הוי'" (שלפנ"ז) - אף שזה מובן לכאורה מ"ונגלה גו'", כי אמיתית הענין ד"ונגלה"

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ח) וְצָרִיף לְהִבִּין, הָרִי הַגָּלִי דְאֹר־אֵין-סוֹף הַבְּלִי-גְבוּל, 37
 2 וּמַצִּיאוֹת הָעוֹלָמוֹת הַמוֹגְבִּילִים וּבְמִיּוֹד הָעוֹלָם הַזֶּה הַגְּשָׁמִי - הֵם שְׁנֵי 38
 3 הַפְּכִים הַסּוֹתְרִים זֶה לָזֶה, שְׁלֹכַן כִּיווֹן שֶׁהָאֵין-סוֹף וְהָעוֹלָמוֹת הֵם בְּסִתְרֵיהֶם 39
 4 זֶה לָזֶה כְּשֶׁהִיָּה אֹר־אֵין-סוֹף הַבְּלִי-גְבוּל, שֶׁהוּא לִמְעַלָּה מִכֹּל מִדִּידָה 40
 5 וְהַגְּבִילָה, מְמַלֵּא אֶת מְקוֹם 41
 6 הַחֲלָל, וְכֹל ה'חֲלָל' הִיָּה מִלֵּא בְּגִלּוֹי 42
 7 אֱלוֹקוֹת מְבַלִּי כָל נִתְּנֵת מְקוֹם לִמְצִיאוֹת 43
 8 אַחֲרֵת לֹא הִיָּה אֶפְשָׁר יִכּוֹלָה 44
 9 לְהִיּוֹת הַתְּהִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת כִּי 45
 10 אֵל מוֹל גִּלּוֹי הָאֵין-סוֹף אֵין מְקוֹם 46
 11 לְשׁוֹם מְצִיאוֹת אַחֲרֵת, וּבְכַדִּי 47
 12 שִׁיְהִיָּה מְקוֹם שֶׁתִּהְיֶה נִתְּנֵת מְקוֹם 48
 13 לְעוֹלָמוֹת (בְּרוּחָנִיּוֹת, בְּתוֹכָן הָעֲנִיּוֹן) לְעוֹלָמוֹת 49
 14 הַנּוֹצֵרֶף לְהִיּוֹת סְלוֹק הָאֹר אֵין- 50
 15 סוֹף הַצִּידָה, כְּבִיכּוֹל, שֶׁלֹא יֵאִיר, 51
 16 וּמִפִּינֵן שֶׁתִּהְיֶה הַמְצִיאוֹת 52
 17 הָעוֹלָמוֹת וְהַקִּיּוֹם שֶׁלֹּהֶם בְּתוֹר 53
 18 עוֹלָמוֹת מוֹגְבִּילִים הִיָּה דְּוָקָא 54
 19 מְסֻלּוֹק וְהַתְּעַלְמוֹת הָאֹר (הַפֶּף) 55
 20 עֲנִין הַגָּלִי), הִיאָף אֶפְשָׁר אֵין 56
 21 יִיחָדֵן שֶׁהַמְצִיאוֹת דְּעוֹלָמוֹת 57
 22 (וְעַל-אַחַת-פְּמָה-וְכַמָּה 58
 23 הַמְצִיאוֹת דְּבִשָׁר גְּשָׁמִי שֶׁהִיא 59
 24 מְצִיאוֹת גְּשָׁמִית וְחֻמוֹרִית וּבְכֹל זֹאת 60
 25 עֲלֶיהָ מְדוּבָר בִּיעוֹד "וִירוֹא כֹל בִּשְׁר 61
 26 יִיחָדִי כִּי פִי ה' דִּבֶּר", כֹּאמֹר לְעִיל) 62
 27 תִּהְיֶה בְּאוֹפֶן שֶׁבְּמַצִּיאוֹתָהּ 63
 28 יִהְיֶה בָּהּ גָּלִי אֱלֻקוֹת שֶׁמַּצֵּד 64
 29 אַחַד חִישָׁאֵר בְּגִדֵּי הַמְצִיאוֹת שֶׁלֹּה, 65
 30 וּמַצֵּד שְׁנֵי יִהְיֶה בָּהּ גִּלּוֹי שֶׁל הָאֵין-סוֹף 66
 31 שֶׁאֵין לוֹ גְבוּל? 67
 32 וְהָעֲנִין בְּזֶה, דְּמִפִּינֵן שֶׁפְּנוֹת 68
 33 הַמַּטְרָה וְהַתְּכִלִּית שֶׁל הַצְּמִצּוֹם 69
 34 שֶׁהוּא אִמְנֵם פְּעוּלָה שֶׁל הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר 70
 35 אֲבָל כּוֹנֵנָה וְתַכְלִיתָהּ הִיָּה בְּשִׁבְלִי 71
 36 הַגָּלִי (כִּדִּי שֶׁהַגָּלִי יִהְיֶה גַם 72

הוא שהוא בגלוי בכל מקום? וע"פ מ"ש בפנים מוכן, שהחידוש ד"וראו כל בשר" הוא שהבשר יראה (לא רק מצד הגילוי דכבוד הוי', אלא גם) מצד הבשר גופא. 59) להעיר ממ"ש בההמשך (חגה"פ תש"ט) ספ"ל שהתכלית דירידת הנשמה בגוף הוא "בכדי לחזות בנועם הוי'", ענין הראי'. ומבאר שם, דקודם הירידה הי' ראי' באלקות רק בעצם הנשמה, והעלי' שנעשית ע"י הירידה הוא "שגם בחינת הגילוי של הנשמה תבוא לחזות בבחי' ראי' ממש". - הרי שהעלי' דהנשמה שמדובר כאן הוא (רק) שנמשך ענין נעלה יותר שלא הי' בהנשמה קודם הירידה, כי אם גם) שאותו הענין שהי' מקודם (ראי') יהי' גם ב"בחינת הגילוי של הנשמה". ומזה מוכן עד"ז בהעלי' שע"י הירידה דגלות, שהעלי' היא (לא רק) הענינים שמשיהי יגלה אותם מצד זה שהוא מלך, שלא היו אפילו בזמן הבית, כי אם גם) שהענינים דהשגה וראי' (שהיו בזמן הבית) יהיו גם מצד המטה, כפנים.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מצד זה שהוא מִלֵּךְ המרום מהעם), אֵלָא⁵⁹ גַם הָעֵנִינִים
2 דְּהַשְׁגָּה וְרֵאִיָּה⁶⁰, שהם אמצעים לקלוט ולתפוס דברים בצורה פנימית
3 שְׁמִשִּׁיחַ יִגְלָה אוֹתָם בְּתוֹר רַב⁶¹ מתוך קירוב, שֶׁגַם הַגְּלוֹי
4 דְּעֵנִינִים אֵלּוּ הוּא עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּזִמְן הַגְּלוֹת לְמִוֹת שְׁחִיא
5 עבודה במסירות נפש ומירת הניצחון
6 מתוך קבלת עול ללא השגה וללא
7 ראייה, כִּי זֶה שְׁלַעְתִּיד-לְבֹא
8 יְהִיָּה "וְרֵאוּ כָל בְּשָׂר" גו'
9 מִצַּד הַטָּבַע וְהַתְּכוּנוֹת דְּבִשְׂר גּוֹפָא
10 גּוֹפָא עצמו וגילוי האלוקות בעולם
11 יִהְיֶה לְחַיִּית דְּבַר טַבְעִי מוֹבֵן מֵאֲלוּי,
12 הוּא דְּוָקָא עַל-יְדֵי שְׁמַגְלִים
13 הַכּוֹנֶה הַפְּנִימִית דְּהִירִידָה,
14 שְׁהִירִידָה הִיא צוּרָה עֲלֶיהָ
15 ולאחר שמתברר שכל הירידה וכל
16 הצמצום וכל ההעלם נועדו בעצם
17 בשביל הגילוי, אִי גַם הָעֲבוּדָה דּוֹמֵן
18 הגלות שאין בה השגה ואין בה ראייה
19 מהווה הקדמה והכנה ראויה לגילוי
20 אלוקות.
21 (ט) וְהִנֵּה עֲנִין זֶה (שְׁהִצְמָצוּם
22 הוּא בְּשִׁבִּיל הַגְּלוֹי) מִתְּגַלָּה
23 (בְּעֵקֶר) עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה
24 דְּזִמְן הַגְּלוֹת שְׁחִיא עבודה של
25 מסירות נפש, כמבואר לעיל, וכפי
26 שממשיך ומבאר.
27 דְּהִנֵּה הִירִידָה דְּגְלוֹת, כְּמוֹ
28 יִירִידַת הַנִּשְׁמָה בְּנוּף, הִיא לְצוּרָה
29 עֲלֶיהָ כִּי שְׁלֹאחַ סִיּוּם הַגְּלוֹת
30 כשתבוא הגאולה תהיה התעלות למצב
31 נעלה עוד יותר מכפי שהיה לפני
32 הגלות (בְּדוּגְמַת מַה שְׁהִצְמָצוּם
33 הוּא בְּשִׁבִּיל הַגְּלוֹי, כמבואר לעיל). אֵלָא שְׁבַעֲנִין זֶה (הִירִידָה
- דְּגְלוֹת) מִתְּנוֹסָף חִידוּשׁ מִיּוֹחַד שְׁלֵא קִיִּים בְּעִינֵין הַצְמָצוּם וְהַגְּלוֹי, שֶׁגַם
בְּזִמְן הַגְּלוֹת גּוֹפָא עצמו, בעת הירידה שקודם העלייה, רֵוֵאִים
בְּפוֹעַל אִיף שְׁהַעֲלָם דְּהַגְּלוֹת הָעוֹבְדָה שְׁלֵא רֵוֵאִים אֲלוּקוֹת בּוֹמֵן
הַגְּלוֹת מְעוֹרֵר בְּבִנְיַיִשְׁרָא אֵת כַּח הַמְּסִירוֹת-נֶפֶשׁ לְהַתְּגַבֵּר עַל
הַהֲעֻלְמוֹת וְהַהֲסִתְרִים, כְּפִי שְׁמַמְשִׁיךְ
וּמִפְרָט.
וְהָעֲנִין הוּא בְּמִבְּאָר
בְּמִבְּאָר⁶², דְּבִזְמַן הַגְּלוֹת
בְּכָל, וּבְפִרְט בְּדָרָא דְּעֵקֶבְתָּא
דְּמִשְׁחָא, כְּאִשְׁרֵי הַהֲעֻלָּם וְהַהֲסִתָּר
גְּדוּל עוֹד יוֹתֵר, כַּח הַמְּסִירוֹת-
נֶפֶשׁ לְהַתְּגַבֵּר עַל כָּל הַמְּנִיעוֹת וּלְקִיִּים
תּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּפוֹעַל הוּא בְּגְלוֹי
יוֹתֵר מִבְּזִמְן הַבֵּית כְּאִשְׁרֵי הִיָּה
גִּילּוֹי אֲלוּקוֹת. וּמִבְּאִיר מִשְׁל עַל
זֶה מִכַּח הַרְצוֹן שְׁבַעֲנֶפֶשׁ
הָאָדָם, שְׁעֵם הַיְּתוֹת כַּח מִקְרָה
שְׁחִינָה מִתְּלַבֵּשׁ בְּאֲבָרִים בְּפִנִּימִיּוֹת כְּמוֹ
הַכּוֹחֹת הַפְּנִימִיִּים שְׁעִיקָם הַשְׁכַּל
וְהַרְגֵּשׁ, שְׁלֵכֵן הוּא נִמְצָא בְּכָל
הָאֲבָרִים בְּאוֹתָהּ מִידָה כִּי הוּא פּוֹעֵל
בְּדֶרֶךְ 'מִקְרָה' מִלְּמַעְלָה וְלֹא
בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית כְּמוֹ כּוֹחַ הָרֵאִיָּה
שְׁמַתְלַבֵּשׁ דּוּוֹקָא בְּעִין וְכוּחַ הַשְּׁמִיעָה
שְׁמַתְלַבֵּשׁ דּוּקָא בְּאוּזֵן, מִפְּלִ-מִּקּוֹם
עֵקֶר גְּלוֹי הַרְצוֹן שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הוּא
בְּהִצְמָצוּם⁶³, שְׁלֵכֵן נִקְל יוֹתֵר
לְאָדָם לְהִכְנִיס עֲקֵבוֹ בְּמִים
רוֹתְחִים, אִף שְׁהַדְּבָר כְּרוּךְ בְּסִבָּל,
מִקְמוֹ לְתַת מִים רוֹתְחִים עַל
רֵאשׁוֹ כִּי הַרְצוֹן מִתְּגַלָּה וּפּוֹעֵל בְּעֵקֶב,
בּוֹ אֵין הִכְנָה וְהַשְׁגָּה וּבְדֶרֶךְ כָּלל
הַתְּחוּשׁוֹת חֲלָשׁוֹת יוֹתֵר מֵאִשְׁרֵי בְּרֵאשׁ. דְּכְמוֹ-כֵן הוּא גַם בְּצִיּוֹר

60) הענין דהפיכת הצמצום לאור (ע"י שמגלים את כוונת הצמצום, שהוא בשביל הגילוי) הוא הן בנוגע לגילוי אור הבל"ג (כנ"ל בארוכה בפנים), והן בנוגע להגילוי דאור הקו (ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתקצא "שהכלי מתהפך ונעשה ג"כ כמו האור.. ומאיר בזה האור.. כמו שהוא בעצם"). ולכן הן הענין דראי' (שמצד גילוי אור הבל"ג) והן הענין דהשגה (שמצד גילוי הקו) באים ע"י העבודה בזמן הגלות, שעל ידה נתגלה שכוונת הצמצום הוא בשביל הגילוי. 61) בהמשך תרס"ו שבהערה 49, דנוסף לזה שע"י הצמצום דוקא יהי' לע"ל הגילוי דאוא"ס (שהאיר גם מקודם) גם בעולמות, יהי' גם הגילוי דפנימיות ועצמות אוא"ס שלמעלה גם מהאור שהאיר לפני הצמצום. ויש לומר, דזה שלעתיד יהי' הראי' באלקות "כמו דבר טבעי ממש" - הו"ע מה שלעתיד יהי' הגילוי דאוא"ס (שהאיר בגילוי גם קודם הצמצום) גם בעולמות; והענינים שלמעלה מראי' (למעלה מבחינת גילוי) שמישיח יגלה אותם מצד זה שהוא מלך - הוא דוגמת הגילוי דפנימיות ועצמות אוא"ס שלא האיר גם קודם הצמצום. 62) ד"ה אני ישנה בהמשך חגה"פ תש"ט. 63) לכאורה הי' אפ"ל, שהשכל שבראש מעלים על הרצון, משא"כ העקב. אבל ראה לקו"ש ח"ט ע' 75 הערה 30, דמהלשון בתו"א (א, ב) "ובבחינה זו נקרא הרגל ראש" משמע דהעקב (מצד פחיתותו) הוא כלי לבחינת תחילתו. עיי"ש בארוכה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 קוֹמָה' דְּכִנְסַת יִשְׂרָאֵל כשהיא נמשלת לדמות של אדם שיש לו גם
2 'ראש' וגם 'עקב', שִׁכְחַת הַמְסִירוֹת־נֶפֶשׁ (כַּח בְּלִתי מוֹגְבֵּל,
3 שְׁלֹמֶעֱלָה מִהֶתְלַבְּשׁוֹת בְּכָלִים וכל עניינו הוא לעבוד את ה' מעל
4 ומעבר למתחייב מצד השכל או הרגש שעם כל מעלתם הרי הם מוגבלים)
5 הוא בְּגִלּוֹי יוֹתֵר בְּאַנְשִׁים
6 פְּשׁוּטִים שבדרך כלל הם בדוגה
7 יותר נמוכה (בְּחִינַת עֲקָבִיִּים)
8 מִבְּעֲלֵי מוֹחִין' שהם בדרך כלל
9 בדוגה יותר גבוהה, אבל כשיש צורך
10 במסירות נפש הדבר מתגלה באנשים
11 פשוטים יותר מִבְּעֲלֵי מוֹחִין. וְעַל־
12 דֶּרֶךְ־זֶה הוא בְּצִיּוֹר קוֹמָה'
13 דִּקְלָלוֹת כָּל הַדּוֹרוֹת שִׁיש דורות
14 נעלים שהם בדוגמת 'ראש' ויש דורות
15 נחותים שהם בדוגמת 'עקב' שִׁעָקֵר
16 גִּלּוֹי כַּח הַמְסִירוֹת־נֶפֶשׁ הוא
17 בְּדָרָא דְּעִקְבָתָא דְּמִשְׁיָחָא שבו
18 יש יותר אנשים פשוטים ופחות 'בעלי
19 מוחין', ובו מתגלה כוח המסירות נפש
20 יותר מבדורות הקודמים. דְּהִסְפָּה
21 לְזֶה מָה שֶׁהָעֵלֶם הַגָּלוּת
22 מְעוֹרֵר וּמַגְלֶה כַּח הַמְסִירוֹת־
23 נֶפֶשׁ (אֵף שֶׁהָעֵלֶם וּגְלוֹי הֵם
24 שְׁנֵי הַפָּכִים ולכאורה לא מובן איך
25 העלם והסתור מביא כוחות לידי גילוי)
26 הוא מִפְּנֵי שֶׁשָּׂרֵשׁ הַהָעֵלֶם
27 דְּגָלוּת הוא הַהָעֵלֶם דְּצִמְצוּם
28 הָרֵאשׁוֹן, שֶׁכּוֹנֵנוֹ הוא בְּשִׁבִּיל
29 הַגִּילּוֹי כמבואר לעיל שכל
30 ההעלמות נמשכות מההעלם של
31 הצמצום הראשון, וכן נתבאר שכשם
32 שההעלם של הצמצום הראשון נועד
33 לאמיתו של דבר בשביל הגילוי, כך
34 ההעלם של ירידת הנשמה למטה הוא
35 בשביל העלייה, וכך גם ההעלם של
36 הגלות מטרתו ותכליתו הוא הגילוי,
37 וממילא אין סתירה בכך שההעלם שיש
38 על האלוקות בזמן הגלות מעורר
39 ומגלה את כוח ה'מסירות נפש'.
40 וְעַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּמִסִּירוֹת־
41 נֶפֶשׁ בְּזֶמֶן הַגָּלוּת, עַל־יְדֵי־זֶה
- מתגלה בפועל ענין התוכן הפנימי דְּהִתְעַלֵּם (דְּהִתְעַלֵּם
הַגָּלוּת, וְעַד לְשָׂרְשׁוֹ הַהָעֵלֶם דְּצִמְצוּם הָרֵאשׁוֹן), שֶׁעֲנִינּוּ
ומטרתו ותכליתו הוא בְּשִׁבִּיל הַגִּלּוֹי.
י"ד) וְעַל־פִּי כָּל הַנֶּ"ל יוֹכֵן גַּם־כֵּן מָה שֶׁהָעֲבוּדָה של בני
ישראל העובדים את ה' דְּזֶמֶן
הַגָּלוּת, וּבְפֶרֶט בְּדָרָא
דְּעִקְבָתָא דְּמִשְׁיָחָא, יִשְׁנֵם שְׁנֵי
עֲנִינִים הנדרשים במיוחד בתקופה
זו, לִימּוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
בְּהִכָּנָה וְהַשְׁגָּה דוֹקָא, וּבִיחֵד
עִם זֶה הָעֲבוּדָה דְּמִסִּירוֹת־
נֶפֶשׁ שכל עניינה הוא לעבוד את ה'
למעלה מטעם ודעת, מעבר למה
שמתבקש ומתחייב על פי השכל, ואין
זו סתירה אלא שני הדברים משלימים
זה את זה. כִּי בְּפִנִּימִיּוֹת הַתּוֹרָה
שֶׁתִּתְגַּלֶּה לְעֵתִיד, יִשְׁנֵם שְׁתֵּי
מִדְּרָגּוֹת, מָה שֶׁאֶפְשָׁר יִכּוֹל
לְבֹא בְּהַשְׁגָּה, וְעַצֵּם פְּנִימִיּוֹת
הַתּוֹרָה שֶׁלֹּמֶעֱלָה מִהַשְׁגָּה
(וּלְמַעֲלָה גַם מִרְאִיָּה) ולעתיד
לבוא גם זה יתגלה, וּמִפְּנֵי שֶׁכָּל
הַגִּילּוּיִים האלוניים דְּלְעֵתִיד של
ימות המשיח תְּלוּיִים בְּמַעֲשֵׂינּוּ
וְעֲבוּדָתָנּוּ עַכְשָׁיו⁶⁴ וזו ההכנה
וההקדמה לגילויים של לעתיד לבוא,
לְכֵן כַּעַת, בְּזֶמֶן הַגָּלוּת דּוֹרְשִׁים
מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד שְׁתֵּי
הָעֲבוּדוֹת האמורות, הַהִתְעַסְקוֹת
בְּלִימּוּד הַחֲסִידוֹת (מַעֲיִן
תּוֹרָתוֹ שֶׁל מֹשִׁיחַ) בְּהִכָּנָה
וְהַשְׁגָּה⁶⁵ עד כמה שרק אפשר,
וּבִיחֵד עִם זֶה הָעֲבוּדָה
דְּמִסִּירוֹת־נֶפֶשׁ, מִסִּירַת
הָרָצוֹן, לַמַּעַל מִטַּעַם ודעת,
שֶׁעַל־יְדֵי שְׁתֵּי עֲבוּדוֹת אֵלּוּ
יִהְיֶה גִלּוֹי הַמִּשְׁחָה בְּשִׁנֵּי
הָאוֹפָנִים דְּרַב' (השפעה פנימית,
עניין ההכנה וההשגה) וּמִלְךְ'
(השפעה באופן של רוממות, עניין
ה'מסירות נפש') בְּקִרְבֵּן מִמֶּשׁ.

בְּקִרְבֵּן מִמֶּשׁ.

(64) תניא רפ"ז. (65) ועי' המבואר לעיל ס"ח ובהערה 60, גם הענינים שמשיח יגלה אותם מצד שהוא רב - באים ע"י העבודה דמס"נ שבזמן הגלות, כי ע"ז דוקא מתגלה שכוונת הצמצום הוא בשביל הגילוי. אבל: זהו (העבודה דמס"נ) בכדי שהגילוי דענינים אלו יהי' בעולמות, משא"כ הגילוי דהענינים עצמם שמשיח יגלה בתור רב הוא ע"י העבודה דהכנה והשגה דוקא, מדה כנגד מדה.

בס"ד. ר"ד יום שביעי של פסח, בעת הסעודה, ה'תשכ"ה.

רשימה פרטית בלתי מוגה

- 1 כשיברו אודות ה"שפאלער זיידע"¹, שאל אחד המסובים על דבר שייכותו לחב"ד. ואמר
- 2 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א:
- 3 ישנו הסיפור ששמעתי מכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר²:
- 4 אדמו"ר הזקן התחיל לכתוב גם "ספר של צדיקים" (נוסף ל"ספר של בינונים"), ואמר לו ה"סבא
- 5 משפאל", שהעולם אינו יכול להכיל זאת, ונתעורר קטרוג למעלה ופסקו שישורף, ואני אעלה באותו להב
- 6 השמימה. וכן היה, שבזמן השריפה נסתלק ה"סבא משפאל".
- 7 - שאלתי אצל כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר: הרי ה"סבא משפאל" היה בריחוק מקום? ולא ענה
- 8 על זה. -
- 9 ונמצא, שיש איזו שייכות ביניהם כו'.
- 10 עוד סיפר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר³:
- 11 פעם ביקר ה"סבא משפאל" אצל אדמו"ר הזקן (בשנת תקס"ט או תק"ע), וסיפר לו, אשר בהיותו
- 12 בן ג' שנים זכה לראות את הבעל-שם-טוב, והניח הבעל-שם-טוב ידו הקדושה על לבו, ומאז "חס" לו
- 13 ("פון יעמאלט אָן איז מיר וואַרעם"), והיינו, שבכך נטע בו הבעל-שם-טוב את מדת אהבת ישראל.
- 14 [אחד המסובים אמר שרוצה לשאול דבר-מה, ואמר לו כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א (בבת שחוק):
- 15 הרי אין זה ליל ראשון של פסח⁴!...].

בס"ד. שיחת אחרון של פסח, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- 16 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הקדושות לסעודה. ולאחרי שניגנו הניגון "אתה בחרתנו",
- 17 צוה כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ממצרים גאלתנו", והניגון "אני מאמין".
- 18 א. בסעודת אחרון של פסח לפני עשרים שנה¹, אמר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר: לחיים,
- 19 (ופירש), יתן ה' יתברך שכל הגילויים של יום-טוב זה, והגילוי של יום זה, אחרון של פסח, הגילוי של
- 20 משיח, יומשכו בהתגלות בחסד וברחמים.
- 21 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א לקח כוס יין ואמר: "לחיים, יתן ה' יתברך וכו' בחסד וברחמים".
- 22 ואחר-כך המשיך:]
- 23 ופירוש הדברים:
- 24 יום-טוב (סתם) - קאי על כל הימים-טובים, כפי שאומרים בנוסח "אתה בחרתנו" בתפלת כל יום-טוב.
- 25 ולכן הוסיף כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר והדגיש "יום-טוב זה", שכוונתו להיום-טוב דחג הפסח
- 26 בפרט.

¹ ב"היום יום" יד טבת).

² (4) ראה שיחת ליל ב' דחה"פ תרצ"ט סי"ג (סה"ש תרצ"ט ע' 324).

³ (1) שיחת אחש"פ בסעודת היום תש"ה בסופה (סה"ש תש"ה ע' 100).

¹ כשהזכירו המסובים שיש בימינו משפחות בשם "זיידמן" ו"זיידה" וכיו"ב שמתייחסים ל"סבא משפאל", אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שמכיר כמה משפחות כאלו.

² ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ב ע' 342. וש"נ.

³ ראה תורת מנחם - רשימת היומן ריש ע' תנא. וש"נ (נעתק)

ואכן בחג הפסח ישנם ב' הענינים: (א) ענין היום-טוב שבו, אשר נוסף על היותו אחד משלשת הרגלים, הרי הוא "ראש" (השנה) לרגלים² (לא רק תחילה לרגלים, תחילה בזמן, אלא "ראש לרגלים"), דכשם שהראש שבאדם כולל את החיות של כל האברים ומנהיג אותם³, כמו כן כולל חג הפסח את כל הימים-טובים ומנהיג אותם. (ב) חג הפסח. וכוונת כבוד-קדושת מורי-יחמי אדמו"ר בדברו אודות "הגילויים של יום-טוב זה" היא - הן להגילויים של יום-טוב בכלל (שכל הימים-טובים כלולים בחג הפסח), והן להגילויים של חג הפסח ביחוד.

וממשיך כבוד-קדושת מורי-יחמי אדמו"ר - "והגילוי של יום זה, אחרון של פסח, הגילוי של משיח": כיון שאומר "והגילוי כו'" (בוא"ו המוסיף), מובן, שאין כוונתו לענינו של אחרון של פסח כפי שהוא אחד מימי הפסח (דכשם שבכל יום-טוב חוגגים בחוץ לארץ יום-טוב שני של גלויות, כך גם בשביעי של פסח יש יום-טוב שני) - שהרי אין זה ענין נוסף, אלא רק פרט ממה שכתוב לפני זה אודות "הגילויים של יום-טוב זה"; ועל כן צריך לומר, שכוונתו לענין מיוחד שישינו באחרון של פסח שאינו בשאר ימי הפסח שלפני זה.

וממשיך לבאר שזהו "הגילוי של משיח", שאין זה ענין בפני עצמו (שלכן אינו אומר "והגילוי כו'"), אלא זהו פירוש ל"הגילוי של יום זה", היינו, שענינו המיוחד של יום זה, אחרון של פסח, הוא: "הגילוי של משיח" (כדלקמן).

ב. על-פי הנזכר לעיל יש לבאר הטעם שיום זה נקרא בשם "אחרון של פסח": ובהקדמה - ששמא מילתא היא⁴. שם של דבר מסויים, שם שנתקבל אצל בני ישראל, ובפרט כאשר שם זה הובא בספרים שהם חלק מתורה שבעל-פה - אינו שם הסכמי, היינו, שבכדי שידעו במה דברים אמורים, הסכימו לקרותו בשם מסויים (מבלי הבט על כך אם זהו שם המורה על תוכן הדבר הנקרא בשם זה אם לאו), אלא זהו שם שמבטא ומכיל את התוכן של הדבר הנקרא בשם זה.

ועל-פי-זה אינו מובן מדוע נקרא יום-טוב זה בשם "אחרון של פסח": יום אחרון של יום-טוב - ישנו (לא רק בחג הפסח, אלא) גם בחג השבועות ובחג הסוכות, ואף-על-פי-כן אינם נקראים בשם "אחרון", אלא בחג הסוכות נקרא יום האחרון בשם "שמחת תורה", שמבטא את ענינו המיוחד של יום זה לגבי כל שאר ימי חג הסוכות, ובחג השבועות נקרא היום האחרון בשם "שבועות" (סתם), או (כאשר רוצים להדגיש את ענינו המיוחד ולהבדילו מיום הראשון דשבועות) בשם "יום-טוב שני דשבועות".

ואם כן, גם בחג הפסח היה היום האחרון צריך להקרא בשם "פסח" (סתם), או "שמיני של פסח", כדי לידע איזה יום זה), או בשם שמורה על הענין דקריעת ים סוף (מצד היותו יום-טוב שני של שביעי של פסח שבו היתה קריעת ים סוף), או (אם רוצים להדגיש את ענינו המיוחד ולהבדילו משביעי של פסח) בשם יום-טוב שני של היום-טוב דקריעת ים סוף. ומהו הטעם שנקרא בשם "אחרון של פסח"? ובהכרח לומר שיש מעלה מיוחדת ביום זה לגבי כל שאר ימי הפסח שמתבטאת בשם "אחרון של פסח" דוקא.

ג. והענין בזה:

השם "אחרון" מורה על היותו סיום וחותם כל הענין, שכולל את כולו ופועל בו שלימות כו'. ובנדון דידן: "שביעי של פסח" - עם היותו בהמשך לימים שלפניו, כי ללא ששת הימים שלפניו אינו יכול להיות שביעי, הרי הוא רק בהמשך לימים שלפניו, אבל אינו כולל אותם, וכמודגש בכך שאינו

תש"ב (סה"מ תש"ב ע' 10). ועוד.

(4) ראה ברכות ז, ב. יומא פג, ב. ובארוכה - אג"ק ח"א ע' רפט ואילך. וש"נ.

(2) ר"ה ד, א.

(3) ראה לק"ת תבוא מא, ג. נצבים מז, א"ב. דרושי ר"ה נח, א"ב. סידור (עם דא"ח) שער ר"ה רלד, ג. עט"ר שער ר"ה בתחלתו. מאמרי ר"ה דשנת תש"א (סה"מ תש"א בתחלתו);

- 1 נקרא בשם "שבעה", מספר הכולל, אלא בשם "שביעי", מספר סידורי; מה-שאינ-כן "אחרון של פסח"
- 2 - הרי השם "אחרון" מורה שהוא כולל את כל ימי הפסח שלפניו ומשלים אותם.
- 3 ועל-דרך שמצינו במחנה דן, שלהיותו האחרון לכל המחנות⁵, היה "מאסף לכל המחנות"⁶, ש"כל מי
- 4 שהיה מאבד דבר היה מחזירו לו"⁷. וכמו כן גם בנוגע ל"אחרון של פסח", שמתקן ומשלים את כל ימי
- 5 הפסח שלפניו.
- 6 ומזה גופא שביכלתו לתקן ולהשלים את כל ימי הפסח, מוכח, שיש בו ענין נעלה יותר מכל ימי
- 7 הפסח, שלכן ביכלתו לתקנם ולהשלים.
- 8 ד. ועל-פי האמור לעיל (סעיף א) שכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר מפרש מעלת הגילוי דאחרון
- 9 של פסח שזהו הגילוי של משיח - יש לבאר השייכות של מעלת אחרון של פסח שמשלים את כל ימי
- 10 הפסח עם ענינו של משיח:
- 11 ויובן על-פי הידוע שמשיח יפעל קיבוץ גלויות⁸: משיח יקבץ את כל בני ישראל מכל המקומות
- 12 שנמצאים בגלות, ויביא אותם לארץ ישראל.
- 13 ובהקדמה:
- 14 אצל בני ישראל קשורה הגשמיות עם הרוחניות: כדי ש"עץ השדה יתן פרי"ו בגשמיות, צריכה להיות
- 15 ההנהגה ד"בחוקתי תלכו וגו"⁹, שעל-ידי-זה "עץ השדה יתן פרי"ו ברוחניות, כדברי הגמרא¹⁰: "מאי
- 16 פירות .. מצוות", ואז, "עץ השדה יתן פרי"ו בגשמיות.
- 17 ועל-דרך-זה בנוגע לקיבוץ גלויות - שמשיח יקבץ את נדחי ישראל בגשמיות, מצד זה שיקבץ את
- 18 כל ניצוצות הקדושה שנמצאים בגלות, וכפי שמבאר כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן
- 19 במכתבו הידוע¹¹ (בענין ביאת המשיח, והחילוק שבין "דוד" ל"בן דוד") תוכן הענין דקיבוץ גלויות
- 20 ברוחניות.
- 21 הסיבה לכך שניצוצות הקדושה נמצאים בגלות - תחילתה מצד שבירת הכלים, ולאחרי כן - מצד
- 22 ענין החטאים כו'.
- 23 כאשר יהודי משקיע את כחותיו - כח המעשה והדיבור והמחשבה, שבעיקרם הם כחות נפשו האלקית,
- 24 כחות דקדושה - בעניני עולם הזה, הרי הוא לוקח את ניצוצות הקדושה שבו ומכניס אותם למעמד ומצב
- 25 של גלות.
- 26 [ובפרטיות יותר:
- 27 ביחס לכח המעשה והדיבור, שתמורת זה שכח המעשה צריך להיות מלוכש במעשה המצוות, וכח
- 28 הדיבור צריך להיות מלוכש בדיבור התורה והתפלה, וכן בדברי אהבה וקירוב לחבירו, שזה נכלל במצות
- 29 "ואהבת לרעך כמוך"¹², וכדאיתא בתניא¹³: "לא הפסיד שכר מצות אהבת רעים" [ואדרבה: בדברי אהבה
- 30 וקירוב יש מעלה לגבי עשיית טובה, כמובן מדברי הגמרא¹⁴ אודות מעלת "המפייסו" לגבי "הנותן
- 31 פרוטה"] - הרי הוא מלביש את כח המעשה והדיבור בעניני עולם הזה.
- 32 ובעיקר - ביחס לכח המחשבה, שזה נוגע יותר מאשר כח המעשה והדיבור, כי: (א) בג' הלבושים
- 33 מחשבה דיבור ומעשה, הנה כח המחשבה הוא היותר זך ונעלה, ולכן הרי זה נוגע בנפש יותר. (ב) בנוגע
- 34 למעשה ודיבור יש לו תירוץ - דכיון שהנשמה ירדה למטה ונתלבשה בגוף, זקוק הוא לעניני עולם הזה

(10) סוטה מו, סע"א.

(11) אג"ק שלו ח"א ע' שט ואילך.

(12) קדושים יט, יח.

(13) פל"ב.

(14) ב"ב ט, ב.

(5) ראה במדבר ב, לא.

(6) בהעלותך יו"ד, כה.

(7) פרש"י עה"פ (מירושלמי עירובין פ"ה ה"א).

(8) רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ד.

(9) ר"פ בחוקתי.

כו'; מה-שאינ-כן בנוגע למחשבה אין לו תירוץ - דכיון שמחשבה היא לעצמו, הרי יכול לעשות את כל הענינים שצריך לעשותם גם מבלי לחשוב אודותם.

ובמחשבה גופא - נוגע בעיקר מחשבה שבמחשבה עוד יותר מאשר מחשבה שבדיבור, כי: (א) מחשבה שבמחשבה מגעת בעומק יותר בנפש, (ב) בנוגע למחשבה שבמחשבה בודאי אין תירוץ כלל, כי אפילו אם הוא טוען שמוכרח להשתמש בכח המחשבה בשביל דיבור ומעשה, הרי זה רק בחינת מחשבה שבדיבור כו', אבל לא בחינת מחשבה שבמחשבה, שאינה נוגעת לענינים של פועל].

וזהו ענינו של משיח - שיקבץ את כל ניצוצות הקדושה, כחותיו של יהודי, שנאבדו (ע"ד מאמר רז"ל¹⁵ "המאבד מה שנותנים לו") בנפש הבהמית, ויחזיר אותם לנפש האלקית, שהיא הה'בעל בית' האמיתי אשר אליו שייכים כל הכחות של איש ישראל - בדוגמת מחנה דן שהיה מחזיר האבידות לבעליהן, ועל-ידי קיבוץ גלויות ברוחניות יפעל גם קיבוץ גלויות בגשמיות - שיקבץ את כל בני ישראל מכל מקומות גלויותיהם, ויביא אותם לארץ ישראל, "ארץ אשר הוי' אלקיך דורש אותה תמיד עיני הוי' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"¹⁶, שזהו המקום שאליו שייכים בני ישראל.

ה. ועל-פי-זה מובנת השייכות בין ענינו של משיח, שזהו הגילוי שמאיר באחרון של פסח, עם מעלת אחרון של פסח שכולל ומשלים את כל ימי הפסח:

איתא ב'פרי עץ חיים'¹⁷ בנוגע לז' הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, שכוללים את כל שבועת ימי השבוע - שיום ראשון מתקן את כל ימי ראשון של השנה שעברה, יום שני מתקן את כל ימי שני, וכן בשאר ימי השבוע.

ועל-דרך-זה יש לומר בנוגע לז' ימי הפסח, שגם הם כוללים את כל שבועת ימי השבוע - שהם פועלים בסדר דמלמעלה למטה על כל שבועת ימי השבוע שבמשך השנה הבאה: העבודה של יום ראשון דחג הפסח, שבקביעות שנה זו חל בשבת - פועלת על כל השבתות של השנה הבאה; העבודה של יום השני דחג הפסח (שחל ביום ראשון בשבוע) - פועלת על כל ימי ראשון, ועל-דרך-זה בשאר הימים, עד לעבודה דשביעי של פסח, שפועלת על כל ימי ששי של השנה הבאה.

וכל זה - כאשר העבודה היא כרבעי;

אבל כאשר נחסר בעבודה דשבועת ימי הפסח, ויהודי איבד את הכחות שניתנו לו - הנה על זה באה הנתינת-כח באחרון של פסח, שבו מאיר גילוי הארת המשיח¹⁸, שניתן הכח לקיבוץ גלויות, לתקן ולהשלים את העבודה שהיה צריך לעשות במשך כל ימי חג הפסח, שעל-ידי-זה נמשך גם על כל הימים של השנה הבאה.

ו. וככל ענין שבתורה, שלאחרי שנתגלה הרי זה נעשה נחלתו של כל אחד מישראל, כן הוא בנדון דידן - שלאחרי שכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר גילה ופירסם שבאחרון של פסח מאיר גילוי הארת המשיח, ולכן צריכה להיות בו העבודה דקיבוץ גלויות, הרי זה נעשה חובתו וזכותו של כל אחד מישראל, שצריך לעסוק בעבודה זו. ובמילא מובן גודל האחריות כאשר חסר בעבודה זו.

ועל זה הביע כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר את ברכתו "שכל הגילויים .. יומשכו בהתגלות בחדס וברחמים":

ענין החדס הוא - שמצדו נותנים לכולם.

וכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר לא הסתפק בענין החדס, אלא הוסיף גם ענין הרחמים - שמעלת הרחמים על החדס היא בשתיים: (א) מצד חסד - הרי אף שנותנים לכולם, הרי זה באופן של "נהמא

(15) חגיגה ד, רע"א. וראה לקו"ת פינחס עו, ריש ע"ב. (18) שיחת יום אחש"פ תש"ב ס"ג (סה"ש תש"ב ס"ע 109 ואילך) - נעתק ב"היום יום" כב ניסן (אחש"פ). וראה גם לעיל ס"א. לקמן ס"ח.

(16) עקב יא, יב.

(17) שער תפלת ר"ה ספ"ז.

1 דכיסופא¹⁹, מה-שאינ-כן מצד רחמים, ניכרת ענינו של המקבל²⁰. (ב) ענין הרחמים מגיע בעומק יותר
2 מאשר ענין החסד, כידוע²¹ שרחמים "לוקח" ("דערנעמט") את הפנימיות, ועל-ידי הפנימיות - גם את
3 העצמיות.

4 ובתור הקדמה לכל הענין המדובר אז, אמר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר "לחיים" על יין -
5 בהתאם למאמר רז"ל²² "אין אומרים שירה אלא על היין".

* * *

6 ז. שנה זו היא שנת המאה להסתלקות ה'צמח-צדק', שהרי הסתלקותו היתה ב"ג ניסן תרכ"ו, ונמצא,
7 שבערב פסח השתא התחילה שנת המאה להסתלקותו.

8 [ובהקדמה - שכבר דובר פעם²³ שאף-על-פי שמדידת הזמן שלמטה לא קיימת למעלה, וכמוזכר
9 לעיל²⁴ שבעולם היצירה נכללים עשר או חמש עשרה שנים שלנו בבת אחת, מכל-מקום גם למעלה יש
10 ענינים מסויימים שבהם מתחשבים עם אופן הזמן שלמטה, וכדברי הגמרא²⁵: "יש בגר בקבר".

11 וזהו גם מה שמצינו בנגלה דתורה, ובארוכה בספרי מוסר, קבלה וחסידות²⁶, שלאחרי הסתלקות
12 הנשמה מהגוף יש חילוקים בין י"ב חודש (שבהם גופא יש כמה חילוקים²⁷) למשך הזמן שלאחרי זה²⁸,
13 וגם לאחרי י"ב חודש, הנה בכל שנה ושנה בבוא יום ה"אָרצייט" (מצד מציאות הזמן למטה) נעשית
14 עליה בנשמה למעלה.

15 וכידוע רשימת כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר שרשם ביומנו, שראה בחלום את אביו, כבוד-קדושת
16 אדמו"ר (מהורש"ב) נשמת-עדן, באמרו דרוש חסידות על קאָפיטל פ' בתהלים, שהיה הקאָפיטל המתאים
17 למספר שנותיו בשנה ההיא (כידוע המנהג שביום ההולדת בכל שנה מתחילים לומר הקאָפיטל תהלים
18 המתאים למספר השנים²⁹), אף שהיה זה עשרים שנה לאחרי הסתלקותו³⁰.

19 ומזה מוכח, שגם לאחרי ההסתלקות יש עליות הקשורות עם שינויי הזמן למטה. וענין זה שייך לא
20 רק אצל נשיאי ישראל, אלא גם אצל כל בני ישראל, כדמוכח מהחילוקים בנוגע ל"ב חודש וכו', שישנם
21 אצל כל בני ישראל].

22 ובהתאם לכך, יש להתעכב על מאורע שאירע אצל ה'צמח צדק' באחרון של פסח האחרון בחיים
23 חיותו בעלמא דין, בשנת תרכ"ה, כפי שסיפר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר באחרון של פסח בבואו
24 לאמריקא בפעם השניה³¹. וכיון שהסיפור נדפס כבר, אזכיר את נקודת הדברים בקיצור - הנוגע לענינו.

25 ח. וזה דבר הסיפור:

26 כאשר אדמו"ר מהר"ש סעד עם בני הבית סעודת יום-טוב, ואמר לילדיו שהיום הוא אחרון של פסח,
27 שאל בנו הרש"ב מדוע היום האחרון של פסח הוא יום-טוב? והשיבה אחותו המבוגרת, דבורה לאה,
28 שכאשר בני ישראל נזהרים מאיסור חמץ, שהוא איסור חמור, במשך שבועה ימים, לכן עושים יום-טוב
29 ביום האחרון של פסח. וכאשר אדמו"ר מהר"ש שמע את הביאור של בתו דבורה לאה, אמר לה: דבורה
30 לאה, יש לך ראש טוב.

(19) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד. רש"י.
(20) ראה גם תורת מנחם סה"מ אלול ע' רנג. וש"נ.

(21) ראה תורת מנחם סה"מ תשרי ס"ע קנד ואילך. וש"נ.
(22) ברכות לה, א. וש"נ.

(23) ראה תורת מנחם - התועדויות חכ"ו ע' 115 ואילך. וש"נ.
(24) שיחת ליל ב' דחה"פ סי"ז (לעיל ע' 177). וש"נ.

(25) כתובות לח, סע"ב.
(26) ראה תורת מנחם - התועדויות חל"ט ס"ע 58 ואילך. וש"נ.
(27) שבהם תלויים חילוקי הדעות בזמן אמירת קדיש (נעתקו ונסמנו בתורת מנחם - התועדויות ח"ב ע' 151).
(28) ראה שבת קנב, סע"ב.
(29) ראה תורת מנחם - התועדויות ח"מ ע' 251. וש"נ.
(30) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ד ע' 111. וש"נ.
(31) שיחת אחש"פ בסעודת הלילה ה'ש"ת ס"ג (סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 71 ואילך).

- 1 לאחרי כן, כאשר אדמו"ר מהר"ש נכנס עם ילדיו אל אביו ה'צמח צדק' כדי לשמשו - סיפר לו מה
2 ששאל הרשב"ב, ומה שהשיבה דבורה לאה, ואמר ה'צמח צדק', שזהו תירוץ שכלי טוב.
- 3 ואחר-כך קרא ה'צמח צדק' את הילדים שיתקברו אליו (כי מקודם לכן עמד רק אביהם, אדמו"ר
4 מהר"ש, בקירוב מקום לה'צמח צדק'), ואמר להם: היום האחרון של חג הפסח נקרא בשם "אחרון של
5 פסח", היינו, שאחרון של פסח הוא סיום הענין שהתחיל בלילה הראשון של פסח. הלילה הראשון של
6 פסח הוא היום-טוב שלנו על הגאולה שגאלנו הקדוש-ברוך-הוא ממצרים.. אחרון של פסח הוא
7 היום-טוב שלנו על הגאולה האחרונה שהקדוש-ברוך-הוא יגאל אותנו מהגלות האחרון על-ידי משיח
8 צדקנו וכו'.
- 9 ובהמשך לסיפור הנזכר לעיל מה'צמח צדק', סיפר אז כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר עוד סיפור
10 שסיפר לו אביו, כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן³², ותוכנו:
- 11 בליל אחרון של פסח תרס"ו נכנס כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן לחדר הספרים, ושמע
12 שמתנהל ויכוח חזק בין נכדותיו, בנותיו של כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר: אחת אומרת שאחרון של
13 פסח הוא יום-טוב כמו כל הימים-טובים, ואחת אומרת שאינו יום-טוב כמו כל הימים טובים, והראיה,
14 שבהדלקת הנרות אין אומרים ברכת שהחיינו.
- 15 וכרגע - סיים כבוד קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן לספר לכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר
16 - נזכרתי על המאורע דאחרון של פסח בשנת תרכ"ה.
- 17 ט. סיפור הנ"ל כשלעצמו - אילו היה מופיע בספר סיפורי מעשיות, הרי זה סיפור נאה; אבל, לאחרי
18 העיון וההתבוננות - כאשר לוקחים בחשבון שסיפור זה מכיל פתגם של נשיא בישראל, ה'צמח-צדק',
19 שנמסר על-ידי נשיאי ישראל, עד לכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר, שסיפרו באחרון של פסח (שנוסף
20 על מעלת ימי הפסח בכלל, יש בו מעלה מיוחדת על כל ימי הפסח, כנזכר לעיל), ואחר-כך רשם אותו
21 וצוה להדפיסו, כך, שבודאי כל פרטי הענינים שבו הם מכוונים כו'³³ - הרי הסיפור כולו מוקשה מתחילתו
22 עד סופו³⁴:
- 23 (א) היום-טוב דאחרון של פסח - כפשוטו - הוא מצד היותו יום-טוב שני דשביעי של פסח, ולא -
24 כדברי ה'צמח צדק' - מצד הגאולה האחרונה?
- 25 (ב) וקושיא גדולה יותר - שה'צמח צדק' סותר את עצמו: על הטעם שהיום-טוב הוא בגלל שבני
26 ישראל נזהרו מאיסור חמץ, אמר ה'צמח צדק' שזהו תירוץ שכלי טוב, והיינו, שמסכים לזה; ואחר-כך
27 אומר שהיום-טוב הוא מטעם אחר - מצד הגאולה האחרונה?
- 28 וכל זה - בנוגע לסיפור אודות ה'צמח צדק'; ופלא גדול יותר - בנוגע לסיפור כבוד קדושת אדמו"ר
29 (מהורש"ב) נשמתו-עדן, שכאשר שמע את הויכוח של בנות כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר אם אחרון
30 של פסח הוא יום-טוב כמו כל הימים טובים או לא, נזכר על פתגם ה'צמח צדק' שהיום-טוב דאחרון
31 של פסח הוא מצד הגאולה האחרונה [והיינו, שנוסף לכך שמעצם הסיפור משמע שב' הענינים שייכים
32 זה לזה, הנה כדי שלא יהיה מקום לטעות הוסיף כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן והדגיש
33 "וכרגע נזכרתי כו'"] - דלכאורה: מהי השייכות של ב' הענינים זה לזה?
- 34 ואדרבה - לא זו בלבד שאינם שייכים זה לזה, אלא עוד זאת, שהם בסתירה זה לזה: כאשר אומרים
35 שהיום-טוב דאחרון של פסח אינו כמו שאר הימים טובים, והראיה, שאין אומרים ברכת שהחיינו,
36 נמצא,

(34) ראה גם שיחת אחש"פ תשכ"ג סי"ג (תורת מנחם -

התועודיות חל"ו ע' 313 ואילך).

(32) שיחה הנ"ל ס"ד (שם ע' 72).

(33) ראה גם תורת מנחם - התועודיות חמ"ב ע' 113. וש"נ.

1 שמעלתו פחותה מכל ה'ימים טובים'; ואילו לפי דברי ה'צמח צדק' שהיום-טוב דאחרון של פסח הוא
2 מצד הגאולה האחרונה, נמצא, שמעלתו גדולה יותר מכל ה'ימים טובים'³⁵.

* * *

3 י. סיפור הנ"ל (סעיף ח) מאחרון של פסח שנת תרס"ו, שכאשר כבוד קדושת אדמו"ר (מהורש"ב)
4 נשמתו-עדן שמע את הויכוח של נכדתי בנוגע להיום-טוב דאחרון של פסח, נזכר אודות המאורע שאירע
5 באחרון של פסח תרכ"ה - אירע בליל אחרון של פסח; ונוסף לזה היה עוד מאורע ביום אחרון של פסח:
6 ביום אחרון של פסח שנת תרס"ו, ערך כבוד קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן סעודת יום-טוב
7 - בפעם הראשונה - עם תלמידי תומכי תמימים, וצוה לתת לכל תלמיד ד' כוסות³⁶.
8 (ואמר כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א:) ובכן, גם עתה יש לקיים מנהג זה³⁷.

* * *

9 יא. בהמשך להאמור לעיל (סעיף ח) בשם ה'צמח צדק' שהיום האחרון של פסח הוא סיום הענין
10 שהתחיל בלילה הראשון של פסח - הרי כאן המקום להשלים הענינים שדובר אודותם בימים הראשונים
11 דפסח:
12 ענין הא', בנוגע למילת בני ישראל בליל הפסח לצורך אכילת הפסח³⁸ - הוגה על-ידי כבוד קדושת
13 אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק י"ז עמוד 125 ואילך.
14 וענין הב', בנוגע לפסח שחל בשבת, שלא גזרו שלא לאכול מצה ומרור משום גזירה דרבה³⁹ - הוגה
15 על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 48 ואילך.

* * *

16 יב. ענין נוסף בהמשך לימים הראשונים דחג הפסח:
17 בג' הענינים דפסח מצה ומרור - הנה הענין דפסח אינו שייך כלל בזמן הזה, מרור הוא רק מדרבנן,
18 ומצה היא מדאורייתא גם בזמן הזה⁴⁰.
19 החילוק בין ג' הענינים פסח מצוה ומרור בגשמיות הוא: מרור - הוא דבר שיש בו טעם מרירות;
20 מצה - אין בה טעם (אמנם אין בה טעם של מרירות, אבל גם טעם טוב מיוחד אין בה); ואילו פסח -
21 יש בו טעם טוב מיוחד, ועד שנאכל על השובע⁴¹, ואינו נאכל אלא צלי⁴², כדרך שהמלכים אוכלים⁴³.
22 וההוראה מזה בנוגע אלינו⁴⁴:
23 ישנם הטוענים⁴⁵: אילו היה הקדוש-ברוך-הוא נותן שיהיה מעמד ומצב של הרחבה - אזי היה קיום
24 התורה ומצוות בנקל יותר.
25 והמענה על זה:
26 הרחבה מיוחדת - פסח - היתה רק בזמן הבית, שאז היו "חטים ככליות"⁴⁶ וכיוצא בזה; אבל בזמן
27 הגלות לא שייך סדר כזה, וכדברי הגמרא⁴⁷: "מיום שחרב בית המקדש .. דיו לעבד שיהא כרבו כו".

(41) שם ע, א. רמב"ם הל' ק"פ פ"ח ה"ג.

(42) פסחים שם.

(43) חינוך מצוה ז.

(44) ראה בארוכה "רשימות" חוברת לח ע' 19 ואילך. וראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תש"כ ס"ה (תורת מנחם - התועדויות חכ"ח ע' 15). וש"נ.

(45) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ב ע' 98. וש"נ.

(46) ראה תענית כג, רע"א.

(47) ברכות נח, ב. ועוד.

(35) המשך הענין - ראה לקמן סמ"ט ואילך.

(36) ראה גם שיחת אחש"פ הנ"ל סט"ז (תורת מנחם שם ע' 312). וש"נ.

(37) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שאין לשנות ד' הכוסות בבת אחת, שאז אין יוצאים י"ח (ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ב סט"ז. וש"נ), ויש להפסיק ביניהם לכל הפחות בניגון.

(38) שנתבאר בשיחת ליל ב' דחה"פ ס"ט (לעיל ע' 172).

(39) שנתבאר בשיחת הנ"ל ס"ז (לעיל ס"ע 169 ואילך).

(40) פסחים קכ, א. שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ה סט"ו.

אמנם, כל זה אינו אלא בנוגע לענין של הרחבה מיוחדת; אבל כאשר מדובר אודות אכילת מצה, ¹
 ענין שנוגע לצורך האדם, לחבר גופו ונפשו - על זה לא מוותרים כו'; ענין זה ישנו גם בזמן הגלות, ²
 ומן התורה. ³
 ועל-דרך-זה ברוחניות: אף-על-פי שבזמן הגלות לא מאיר גילוי אלקות - הרי זה רק בנוגע לענינים ⁴
 של הרחבה כו'; אבל הענינים העיקריים הדרושים לכל אחד מישראל - צריכים להיות וישנם תמיד, ללא ⁵
 חילוקים. ⁶
 ולכן גם בזמן הגלות יכולים וצריכים לעסוק בכל עניני העבודה כו', עד שפועלים את הגאולה ⁷
 האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש. ⁸

* * *

יג. בין הענינים שבהם משתווית הגאולה העתידה ליציאת מצרים (כפי שלמדים ממה שכתוב⁴⁸ "כימי ⁹
 צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות") - הרי זה מ"ש⁴⁹ "והדריך בנעלים" (שזהו בהוספה על מה שכתוב⁵⁰ ¹⁰
 "בנהר יעברו ברגל", "ברגל" סתם, ואילו כאן נתפרש גם ענין ה"נעלים"), שזהו על-דרך מה שנאמר ¹¹
 ביציאת מצרים "נעליכם ברגליכם"⁵¹. ¹²
 ומזה מובן, שטעם הציווי "נעליכם ברגליכם" אינו בגלל שהיציאה ממצרים היתה "בחפזון"⁵² (כפי ¹³
 שמצינו במפרשים⁵³ בנוגע לציווי "מתניכם חגורים" ו"מקלכם בידכם") - שהרי טעם זה שייך רק ביציאת ¹⁴
 מצרים, ולא בגאולה העתידה, עליה נאמר⁵⁴ "לא בחפזון תצאו", אלא אדרבה, "בשובה ונחת תושעון"⁵⁵, ¹⁵
 וכיון ש"והדריך בנעלים" שנאמר בגאולה העתידה הוא מטעם אחר, צריך לומר שגם "נעליכם ברגליכם" ¹⁶
 שביציאת מצרים הוא מאותו טעם כמו בגאולה העתידה, שהרי "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו ¹⁷
 נפלאות"⁵⁶. ¹⁸
 וכשם ש"והדריך בנעלים" שנאמר בגאולה העתידה מכריח לומר ש"נעליכם ברגליכם" שנאמר ביציאת ¹⁹
 מצרים אינו מצד ענין החפזון, הרי זה מכריח גם שאין זה בכדי להנצל מקוצים וברקנים או מנחשים ²⁰
 (דכיון שבנחש נאמר⁵⁷ "ואתה תשופנו עקב", עלול העקב להנזק מן הנחש) - כי: טעם זה שייך רק ²¹
 ביציאת מצרים, דכיון שאז הלכו במדבר שיש בו קוצים וברקנים וגם נחשים, כמו שכתוב⁵⁸ "המוליך ²²
 במדבר .. נחש שרף ועקרב גו'", הנה כדי שלא ינזקו מהם (ובפרט כאשר ההליכה היא בחפזון, שאז ²³
 לא מעיינים ומתבוננים בדרך), הוצרכו לנעלים; מה-שאינ-כן בגאולה העתידה, שאז יקויים היעוד "וגר ²⁴
 זאב עם כבש גו' ונער קטן נוהג בס"⁵⁹, "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי"⁶⁰, וכמאמר רז"ל⁶¹ על ²⁵
 הפסוק⁶² "מזמור שיר ליום השבת", "למשבית מזיקין מן העולם" - הרי לא שייך טעם זה. ²⁶
 וכיון שכאשר התורה מבארת את אופני הגאולה (יציאת מצרים וגאולה העתידה) מדגישה התורה ²⁷
 שצריך להיות "נעליכם ברגליכם", "והדריך בנעלים"⁶³ - הרי מובן, שזהו (לא רק מצד סיבה צדדית, ²⁸
 אלא) ענין עיקרי בגאולה. וצריך להבין: מהי השייכות של נעלים לענין הגאולה? ²⁹

(58) עקב ח, טו.

(59) ישע' יא, ו.

(60) שם, ט.

(61) יל"ש בחוקותי רמז תערב (נתבאר בהמשך מים רבים

תרל"ו פקס"א ואילך).

(62) תהלים צב, א.

(63) ראה גם שיחת אחש"פ תשי"ט סי"ד ואילך (תורת מנחם

- התוועדות חכ"ה ע' 233 ואילך). תשכ"א סי"ח ואילך (תורת

מנחם - התוועדות ח"ל ע' 259 ואילך).

(48) מיכה ז, טו.

(49) ישע' יא, טו.

(50) תהלים סו, ו.

(51) בא יב, יא.

(52) פ' ראה טז, ג.

(53) ראה פרש"י וספורנו עה"פ ב שם.

(54) ישע' נב, יב.

(55) שם ל, טו.

(56) ראה גם המשך וככה תרל"ז פק"ח ואילך.

(57) בראשית ג, טו.

1 גם צריך להבין:

2 ידוע שכל הגילויים דלעתיד-לבוא תלויים "במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות"⁶⁴. והיינו, שלא
3 זו בלבד שהגילויים דלעתיד-לבוא באים על-ידי עבודה (סתם), ולא באופן של "נהמא דכיסופא"¹⁹, אלא
4 עוד זאת, שהעבודה צריכה להיות מעין הגילוי, כיון שהיא גורמת וממשכת את הגילוי, כמאמר רז"ל⁶⁵
5 "שכר מצוה מצוה", "כי הגורם שכר המצוה היא המצוה בעצמה"⁶⁴.

6 וכיון ש"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", הרי מובן, שכשם שהגילויים של הגאולה העתידה
7 תלויים בעבודתנו בגלות זה, כך היו עניני יציאת מצרים תלויים בעבודתם של ישראל בהיותם בגלות
8 מצרים.

9 וצריך להבין: מהי העבודה שצריכה להיות עתה, וכן העבודה שהיתה בגלות מצרים - שפועלת
10 שתהיה הגאולה באופן של הליכה בנעלים?

11 יד. ויש להקדים תחילה ביאור ענין הנעל - הלבוש של העקב שברגל:

12 העקב שברגל הוא אבר היותר תחתון בגשמיות. וכיון שכל הענינים הגשמיים נמשכים מענינם
13 ברוחניות, ובפרט באדם, שכיון שענינו להגביר את הצורה על החומר, הרי בודאי שאצלו תלויים עניני
14 החומר בעניני הצורה - הרי מובן, שהעקב שברגל הוא היותר תחתון גם ברוחניות.

15 וכידוע שעיקר החיות הוא בראש, ואילו בגוף יש פחות חיות, וברגל החיות הוא פחות ביותר, ועד
16 שבועקב אין החיות בגילוי כלל, שלכן נקרא "מלאך המות שבאדם"⁶⁶.

17 וזהו גם הטעם לכך שההליכה על הארץ היא באמצעות העקב, שנמצא בסמיכות לארץ: ארץ היא
18 בחינת דומם (כללות יסוד העפר). וכדי שיוכל להיות החיבור של האדם, מין המדבר, עם הארץ שמבחינת
19 הדומם, שהם רחוקים זה מזה בתכלית - צריך להיות "ממוצע" ביניהם, שזהו ה"עקב", בחינת הדומם
20 שבאדם, דכיון שביחס לאדם עצמו הרי הוא דומם, לכן יכול להיות בסמיכות לארץ, בחינת דומם ממש.

21 אך גם העקב שברגל זקוק ללבוש הנעל:

22 אף-על-פי שהעקב שברגל הוא בחינת הדומם שבאדם, ועל-ידו הולך האדם על הארץ, בחינת דומם
23 ממש - אף-על-פי-כן, צריך להיות הפסק בין העקב שברגל ובין הארץ.

24 האברים והכחות העליונים של האדם - הרי מלכתחילה אין להם שייכות אל הארץ; החידוש הוא
25 שאפילו בחינת הדומם שבאדם, שיש לו כבר שייכות אל הארץ - צריך להיות דבר המפסיק בינו ובין
26 הארץ.

27 טו. והענין בזה:

28 הנשמה - היא חצובה מתחת כסא הכבוד⁶⁷, ולמעלה יותר. ולאחרי שהקדוש-ברוך-הוא הורידה לעולם
29 הזה להתלבש בגוף גשמי, הנה כדי שיהיה קישור הנשמה בגוף, זקוקים לארץ - "ארץ ממנה יצא לחם"⁶⁸,
30 ש"לבב אנוש יסעד"⁶⁹, ועל ידו תתחבר הנשמה עם הגוף. אך למרות שצריכים לעסוק בענינים ארציים,
31 צריך להיות בשעת מעשה "נעל" - דבר המפסיק בינו לארץ, היינו, שיהיה מנותק מהענינים הארציים,
32 לעשותם בלא לב ולב⁷⁰.

33 כלומר: לא די בכך שבענינים הארציים, עניני מסחר וכיוצא בזה, יעסוק רק זמן מועט, כפי המוכרח
34 לפרנסתו בלבד, ואילו במשך כל שאר הזמן יהיה מונח בתורה ותפלה, ללא טרדות ומחשבות זרות
35 מענינים גשמיים; הדרישה היא - שגם בעת המסחר גופא יהיה מנותק מענינים ארציים.

(68) איוב כח, ה.

(69) תהלים קד, טו.

(70) ראה סד"ה יגיע כפיך דליל ב' דחה"פ דאשתקד (תורת

מנחם - התועדויות חל"ט ע' 279). וש"נ.

(64) תניא רפ"ז.

(65) אבות פ"ד מ"ב.

(66) אדר"נ ספ"א.

(67) ראה זח"ג כט, ריש ע"ב. וראה הנסמן בנצו"ז לזח"א קיג,

ובדוגמת הנעל שהוא לבוש של העקב שברגל; הנעל אינו לבוש של המוח ולב, ואפילו לא לבוש
 על חלק הרגל שלמעלה מהעקב - אברים אלו מלכתחילה אינם בסמיכות אל הארץ; החידוש של הנעל
 הוא - שאפילו העקב שהוא בסמיכות לארץ, הרי הוא מנותק מן הארץ.
 ועל־דרך־זה בעבודה: אפילו בזמן שהאדם עוסק בענינים הארציים - הרי זה בלא לב ולב, כי־אם
 מצד ההכרח בלבד. וכמאמר רז"ל⁷¹ "יכול יהא יושב ובטל, תלמוד לומר⁷² אשר תעשה": מצד עצמו
 היה יושב בטל ממלאכה בענינים גשמיים, אלא שהוא "אנוס על פי הדיבור"⁷³, לקיים את הציווי "בכל
 אשר תעשה".
 טז. על־פי־זה יובן מאמר רז"ל⁷⁴ "לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו":
 לכאורה אינו מובן: מהי השייכות בין קורות ביתו למנעלים? - קורות ביתו הם למעלה מראשו, ואילו
 מנעלים הם למטה אפילו מעקבי רגליו, ואם כן, מהי השייכות ביניהם, ולא עוד אלא שמוטב למכור
 קורות ביתו למעלה מראשו בשביל מנעלים שלמטה אפילו מעקבי רגליו?
 והביאור בזה:
 ראש - הוא הכלי לשכל, וקורות ביתו שלמעלה מהראש - היינו שמכיר בשכלו שיש ענין שלמעלה
 ממנו. ובדוגמת דברי הגמרא⁷⁵ שביסוד הראש הוא סגולה ליראת שמים, כי הלבוש שלובש על גבי הראש
 מורה שיש ענין שלמעלה מראשו.
 אך יש חילוק בין לבוש שעל גבי הראש לקורות ביתו:
 לבוש - הוא מדוד לפי מדת האבר המלובש בו, מה־שאינ־כן קורות ביתו אינם מדודים לפי מדות
 האדם.⁷⁶
 וזוהי מעלת קורות ביתו לגבי הלבוש שעל גבי הראש: כיסוי הראש - עם היותו סגולה ליראת שמים,
 כיון שנרגש אצלו ענין האלקות שלמעלה ממנו, אבל זהו ענין שמדוד לפי אופן השגתו, וכאשר
 הקדוש־ברוך־הוא מדוד לפי ראשו - אין זה כדבעי. ולכן צריך להיות הענין דקורות ביתו - שיהיה נרגש
 אצלו שאלקות אינו מוגבל כלל לפי אופן ההשגה.
 אבל לאידך, לא צריך להיות מקיף שאינו שייך אליו כלל, אלא "קורות ביתו" דוקא, והיינו, שצריך
 להיות נרגש אצלו ש"הוי" - היה הוה ויהיה כאחד⁷⁷, למעלה מהגבלה - הוא "אלקיני", כחנו וחיותנו⁷⁸.
 ובלשון הקבלה והחסידות הוא ענין מקיף דיחידה, ובאותיות פשוטות הוא ענין האמונה שהקדוש־
 ברוך־הוא הוא לא רק ממלא כל עלמין, אלא הוא גם סובב כל עלמין, וכולא קמיה כלא חשיב, וביחד
 עם זה, הנה "כמצביה עבד בחיל שמיא"⁷⁹, שמנהיג את העולם כולו, עם היותו קדוש ומובדל מהעולמות.
 ובכדי שיהיה הענין ד"קורות ביתו", דרושה ההקדמה ד"מנעלים לרגליו" (שלכן "לעולם ימכור אדם
 קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו"), כי כאשר חסר אצלו ענין ה"מנעלים", אזי גם "קורות ביתו" אינם
 פועלים מאומה; דוקא לאחר שפועל על עצמו להתנתק מענינים ארציים, שעל־ידי־זה מבטיח גם את
 שלימותם של כחותיו התחתונים ("מנעלים לרגליו") - אזי יכולה להיות אצלו ההשגה בבחינת האלקות
 שלמעלה מגדר עולמות באופן של "קורות ביתו", שתחדור בכחותיו ופעולותיו ותשפיע עליהם, כמו
 קורות ביתו בגשמיות שהם מחסה מזרם וממטר⁸⁰.

(77) זח"ג רנז, ב. פרדס ש"א פ"ט. תניא שעהייה"א פ"ז (פב),
 א.

(78) ראה טוש"ע ואדה"ז או"ח ס"ה. לקו"ת בלק עג, ג.
 פינחס פ, א. ובכ"מ.

(79) דניאל ד, לב.

(80) ע"פ לשון הכתוב - ישעי' ד, ו.

(71) מדרש תהלים קלו, יג. ויל"ש שם (רמז תתפג). וראה
 לקו"ש ח"א ע' 189 הערה 11. חיי"ז ע' 245 הערה 20. וש"נ.

(72) פ' ראה טו, יח.

(73) נוסח הגש"פ (פיסקא וירד מצרימה).

(74) שבת קכט, א.

(75) שם קנו, ב. שו"ע אדה"ז או"ח ס"ב ס"ז.

(76) ראה לקו"ת ברכה צח, ד ואילך. ובכ"מ.

1 ההתחלה צריכה להיות - לא מענינים נעלים ב"עשה טוב", השגת בחינת סובב כל עלמין כו', אלא
2 - מ"סור מרע", שלא תהיה לו שייכות לענינים ארציים. ובדוגמת חינוך התינוק, שלא מתחילים ללמוד
3 עמו ענינים עמוקים באחדות הוי', אלא התחלת הלימוד הוא מ"תורה צוה גו'"⁸¹, אמירת ברכה, קריאת
4 שמע, וכיוצא בזה. ועל-דרך-זה בכל יום, שהתחלת העבודה אינה בקריאת שמע, התבוננות באחדות הוי',
5 אלא באמירת "מודה אני", שזהו ענין פשוט שאין בו אפילו הזכרת שמות הקדושים, ורק לאחר זה
6 מגיעים לקריאת שמע, שענינה ההתבוננות ב"אחד", שז' הרקיעים והארץ וד' רוחות השמים הם בטלים
7 לאור אין-סוף, אלופו של עולם⁸².

8 יז. ועל-פי-זה יובן הענין ד"נעליכם ברגליכם" שהוצרך להיות ביציאת מצרים:

9 יציאת מצרים היתה הקדמה למתן-תורה, כמו שכתוב⁸³ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את
10 האלקים על ההר הזה". וכדי שיהיו ראויים לגילוי הנעלה דמתן תורה, צוה הקדוש-ברוך-הוא שיהיה
11 הענין ד"נעליכם ברגליכם", היינו, שיהיה הפסק בינם ובין הארץ, בדוגמת הקדמת ה"מנעלים" ל"קורות
12 ביתו", שעל-ידי-זה יהיו ראויים לקבלת התורה.

13 ובדוגמת הענין דמתן תורה שבכל יום, כמו שכתוב בנוסח ברכת התורה "אשר בחר בנו מכל העמים
14 ונתן לנו את תורתו": לכל לראש צריך להיות הענין ד"בחר בנו מכל העמים", שיהודי נבחר ומובדל מכל
15 העמים, ואין לו שייכות לעולם - "מנעלים לרגליו"; ולאחרי כן יכול להיות הענין ד"נתן לנו את תורתו".

16 וכיון שהענין ד"נעליכם ברגליכם" הוא הכנה לקבלת התורה, שזוהי התכלית דיציאת מצרים - אין
17 זה ענין צדדי, אלא ענין עיקרי ביציאת מצרים.

18 יח. והענין ד"נעליכם ברגליכם" בשעת יציאת מצרים - היה בתור שכר על עבודתם של ישראל
19 במצרים שהיתה מעין השכר:

20 בהיות בני ישראל במצרים היו מובדלים מן המצריים - לא רק בכך ש"הטיל הקדוש-ברוך-הוא שמו
21 עליהם וכו'"⁸⁴, אלא גם בכך ש"לא שינו" ונזהרו בכל ד' הענינים שנימנו במדרשי רז"ל⁸⁵. ועל-ידי-זה
22 שהיו מובדלים מן המצריים, היו מובדלים גם מכל העמים, שהרי מצרים היתה אז מושלת בכיפה על כל
23 העולם כולו⁸⁶.

24 ועל זה בא השכר, שבשעת יציאת מצרים היה הענין ד"נעליכם ברגליכם" - שמבלי הבט על כך
25 שהלכו "במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב גו'" בגשמיות וברוחניות, הבדיל הקדוש-ברוך-הוא
26 אותם על-ידי עשיית דבר המפסיק בינם ובין המדבר.

27 יט. וכשם שביציאת מצרים היה הענין ד"נעליכם ברגליכם" - כמו כן יהיה הענין ד"והדריך בנעלים"
28 בגאולה העתידה:

29 לכאורה, הנה כשם שלעתיד-לבוא לא יהיה צורך במנעלים בגלל חשש מקוצים וברקנים או נחשים,
30 שהרי "לא ירעו ולא ישחיתו גו'" (כנזכר לעיל סעיף י"ג) - כמו כן לא יהיה צורך בדבר המפסיק בין
31 האדם ובין הארץ, דכיון שהארץ עצמה תהיה במעמד ומצב ש"מלאה הארץ דעה את הוי'"⁶⁰, אם כן מהו
32 הצורך בהבדלה מן הארץ.

33 לעתיד-לבוא יקויים היעוד "לתקן עולם במלכות שדי"⁸⁷, על-ידי-זה שיהיה בעולם גילוי אלקות,
34 ועד להגילוי דשם הוי', כמאמר רז"ל⁸⁸ "לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הזה נכתב ביו"ד ה"י ונקרא
35 באל"ף דל"ת, אבל לעולם הבא כולו אחד, נכתב ביו"ד ה"י ונקרא ביו"ד ה"י . . כשאני נכתב אני נקרא".

(85) ראה מכילתא בא יב, ו. ויק"ר פל"ב, ה.

(86) מכילתא בשלח יד, ה. תרגום שני מג"א בתחלתו.

(87) נוסח התפלה - "ועל כן נקוה".

(88) פסחים נ, א.

(81) ברכה לג, ד. סוכה מב, א.

(82) ראה סמ"ק הובא בב"י או"ח סס"א. שו"ע ואדה"ז שם
ס"ו. לקו"ת תזריע כג, ג. ובכ"מ.

(83) שמות ג, יב. וראה שמו"ר פ"ג, ד. פרש"י עה"פ.

(84) פרש"י פינחס כו, ה. וראה יל"ש תהלים רמז תתעט.

והרי החילוק בין שם אד' לשם הוי' הוא, שאד' הוא מלשון אדנות⁸⁹, והיינו, שהקדוש-ברוך-הוא הוא
'בעל הבית' על כל העולם, אבל אף-על-פי-כן, העולם הוא מציאות בפני עצמו, ובדוגמת אדון ועבד
שהם ב' דברים נפרדים; מה-שאי-כן שם הוי' שענינו היה הוה ויהיה כאחד, היינו, שבגדר הזמן (היה
הוה ויהיה) גופא הרי זה באופן שלמעלה מהזמן (כאחד), והיינו, שלא זו בלבד שאלקות הוא 'בעל הבית'
על העולם, אלא שהעולם עצמו הוא אלקות, שלכן הנה הזמן עצמו הוא למעלה מהזמן.
אמנם, למרות זיכוך העולם לעתיד-לבוא, יהיה גם אז הענין ד"הדריך בנעלים":
לעתיד-לבוא כאשר העולם יהיה בתכלית הזיכוך - יהיו בני ישראל במדריגה נעלית עוד יותר.
ועל-דרך מה שכתוב⁹⁰ "והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת
הימים", והיינו, שאף-על-פי שאור הלבנה יגדל להיות כמו אור החמה עכשיו, הנה אור החמה
דלעתיד-לבוא יהיה גדול יותר⁹¹.
ולכן, אף שלעתיד-לבוא כתיב⁹² "אז אהפוך אל עמים גו' לעבדו שכם אחד", אין זה מגיע להעילוי
שיהיה אז אצל בני ישראל, שלכן הנה גם אז יהיה הענין ד"בחר בנו מכל העמים".
וזהו גם שלעתיד-לבוא כתיב⁹³ "ועמדו זרים ורעו צאנכם":
"זרים" - לא קאי על אומות העולם כפי שהם ב'ציור' שבזמננו, שהרי לעתיד-לבוא יקויים היעוד⁹⁴
"את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", אלא הכוונה היא על אומות העולם כפי שיהיו לאחר ש"אהפוך
אל עמים גו' לעבדו שכם אחד".
ואף-על-פי-כן, הנה לא זו בלבד שיהיו למטה במדריגה מבני ישראל, אלא עוד זאת, שיהיו בריחוק
שבאין-ערוך, ועד כמו דבר זר לגמרי - "זרים", ותפקידם יהי' - "ורעו צאנכם", ואילו לענינים היותר
פנימיים, לא תהיה להם שייכות.
ועל-פי-זה מובן, שגם לעתיד-לבוא, כאשר יזדכך עולם הזה הגשמי עד ש"מלאה הארץ דעה את הוי'",
- והרי ענין זה גופא יהיה על-ידי בני ישראל, שכן, אף-על-פי שבני-ישראל מובדלים מן העולם,
הרי ידוע המשל שכאשר פועלים באדם הגבהת הראש, אזי נגבהים בדרך ממילא כל חלקי הגוף, עד
לעקביים, כולל גם המנעלים, ואפילו כל מה שנדבק תחת המנעלים -
הנה גם אז יהיה הענין ד"הדריך בנעלים" כדי להפסיק בין עקב הרגל של איש ישראל ובין הארץ,
וכידוע⁹⁵ שגם בענין של מחיצה והבדלה יש כמה דרגות: בין טמא לטהור, בין קודש לחול, ובין טוב
ליותר טוב.
כ. וענין "והדריך בנעלים" בגאולה העתידה יהיה על-ידי עבודתנו עתה בזמן הגלות - עבודה כזו
שהיא מעין השכר ד"הדריך בנעלים":
יהודי צריך לדעת, שאף-על-פי שנמצא בגלות בין העמים, וכל ההשפעות הגשמיות שמושפעות אליו
באים באמצעות ע' השרים, על-ידי השר של המדינה שנמצא בה, אף-על-פי-כן, צריך להיות ניכר שהוא
יהודי; עליו להיות מובדל מן העולם - "אתה בחרתנו מכל העמים".
וענין זה צריך להיות לא רק בפנימיותו, אלא באופן ש"ראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך"⁹⁶,
היינו, שאפילו אומות העולם צריכים לראות ששייך ל"זרע ברך הוי'"⁹⁷, וצריכים לראות זאת לא רק
ב"תפילין שבראש"⁹⁸, במוח ולב, אלא גם בעקביים, והיינו, שגם כאשר עוסק בעובדין דחול, באמצעות

(93) ישע' סא, ה.

(94) זכרי' יג, ב.

(95) ראה גם תו"א לך לך יג, א. דרמ"צ ז, ב.

(96) תבוא כח, י"ד.

(97) ישע' סא, ט.

(98) ראה ברכות ו, א.

(89) ראה טושו"ע ואדה"ז שבעה ערה 78. שעהיה"א שבעה ערה

77.

(90) ישע' ל, כו.

(91) ראה סד"ה וחי' אור הלבנה בלקו"ת צו י"ד, א. רד"ה

והי' אור הלבנה תרס"ז (המשך תרס"ו ע' תט).

(92) צפנ"ג ג, ט. וראה רמב"ם ה' מלכים ספ"א.

- 1 העקביים (שהרי הכחות הנעלים הם באופן שמלכתחילה אין להם שייכות לארציות, אפילו לא באופן
2 שיש דבר המפסיק ביניהם), הרי זה באופן שיש "מנעלים לרגליו", היינו, שהוא מובדל מהם, ועושה
3 אותם רק בגלל היותו "אנוס על פי הדיבור" (כנזכר לעיל סעיף ט"ו).
- 4 וכאשר נועל מנעלים לרגליו - הרי מלבד הריוח שיש לו עתה, שהמנעלים מגינים עליו לא רק מסכנת
5 הנחשים, אלא גם מקוצים וברקנים, הנה עוד זאת, שעל-ידי-זה יזכה לקיום היעוד "והדריך בנעלים"
6 לעתיד-לבוא - שגם כאשר יקויים היעוד "אז אהפוך אל עמים גו' לעבדו שכם אחד", ו"מלאה הארץ
7 דעה את הוי'", אזי יהיו בני ישראל בהבדלה מן העולם.
- 8 כא. והנה, ב'ספר חרדים' מצינו חלוקת המצוות לפי שייכותם לאברי גוף האדם, ונימנו שם המצוות
9 התלויות ברגל. וביניהם יש גם ענין הריצה לכל דבר מצוה⁹⁹, שהריצה היא ברגל, ובפרטיות יותר - בעקב
10 שברגל.
- 11 ובנוגע לענינו:
- 12 כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר תיקן והנהיג שבכל ה'מים טובים', מועדים לשמחה, ילכו
13 לבתי-כנסיות כדי לשמח יהודים, והרי קיום תקנה זו קשור עם ענין ההליכה על-ידי העקב שברגל.
- 14 ובנוגע להליכה זו - הנה כיון שקודם שמגיעים לבתי-כנסיות צריכים לעבור באמצע חלק מעולם הזה
15 שאינו קדושה, לכן יש צורך ב"מנעלים", כדי שלא ידבק בו מהענינים הארציים שבאמצע. והיינו, שאף
16 שזוהי הליכה לדבר מצוה, מכל-מקום כאשר נמצאים בדרך, קודם שמגיעים לדבר מצוה, יש צורך בענין
17 המנעלים;
- 18 אבל כאשר מגיעים כבר לבתי-כנסיות ונפגשים עם יהודים - אזי צריך להסיר את המנעלים והמחיצות,
19 כי: (א) נמצאים בבית-כנסת, "מקדש מעט"¹⁰⁰, והרי בבית המקדש היו צריכים לילך דוקא בלי מנעלים,
20 בכדי שלא יהיה דבר החוצץ בינו לבין המקדש¹⁰¹. ועל-דרך מה שכתוב¹⁰² "של נעליך מעל רגליך כי
21 המקום גו' אדמת קודש הוא". (ב) כאשר נפגשים עם יהודי ומדברים עמו כו', צריך להסיר את המחיצות
22 ולהתאחד עמו - "ואהבת לרעך כמוך"¹².
- 23 כב. (וסיים כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א:)
- 24 כל אלו שקיימו את תקנת כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר והלכו למקומות רחוקים [בגשמיות, אבל
25 לא ברוחניות חס-ושלום, וכאמור, שכאשר פוגשים יהודים בבתי-כנסיות צריך להסיר את כל המחיצות],
26 כדי לשמח יהודים בחג הפסח,
- 27 - וכיון שחג הפסח הוא ראש לרגלים², תהיה הליכה זו התחלה טובה להליכה גם בכל שאר המועדים
28 לשמחה -
- 29 יאמרו "לחיים" וינגנו ניגון שמחה, מתוך החלטה טובה לקיים תקנה זו גם בשאר הרגלים, ומתוך
30 שמחה וטוב לבב.
- 31 וזו תהיה הכנה להיעוד "והדריך בנעלים" שיהיה בגאולה האמיתית והשלמה על-ידי משיח צדקנו,
32 בקרוב ממש.
- 33 [אחד המסובים אמר "לחיים" עבור יהודי רוסיא, ואחר-כך הורה כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א לאחד
34 האורחים מיהודי רוסיא שיאמר "לחיים", וניגנו "הושיעה את עמך", וכבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א
35 עמד מלא קומתו ורקד על מקומו בשמחה גדולה].

* * *

(101) ראה זככים טו, ב. רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ה הי"ז.
(102) שמות ג, ה.

(99) ראה ספר חרדים חלק מ"ע מד"ק ומד"ס פ"ו.
(100) יחזקאל יא, טז. וראה מגילה כט, א.

כג. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור-המתחיל ונחה עליו רוח הוי' (הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א).¹
2

* * *

כד. בהמשך להמדובר לעיל³⁹ אודות הענין המיוחד בשנה זו, שחג הפסח מתחיל ביום השבת (ובמילא גם סיומו של חג הפסח, אחרון של פסח, הוא ביום השבת) - יש להתעכב על ענין נוסף המיוחד בשנה זו, שהיא שנת העיבור (ששייך במיוחד לחג הפסח, כדלקמן),
ונקראת גם "שנה תמימה", כדרשת חז"ל (במסכת ערכין¹⁰³) על הפסוק¹⁰⁴ "עד מלאת לו שנה תמימה" (גבי מכירת בתי ערי חומה), "כשהוא אומר תמימה, להביא את חודש העיבור" (שאם היתה שנה מעוברת אינה נחלטת עד שלשה עשר חודש).
8

ועל-פי תורת הבעל-שם-טוב¹⁰⁵ שמכל ענין צריך ללמוד הוראה בעבודת ה' - יש לבאר ההוראה בעבודת האדם שלמדים מהענין דשנת העיבור, שנה תמימה.
10

כה. ויובן זה מתוכן ענין שנת העיבור כפשוטו¹⁰⁶ - שעל ידה משתווה החילוק שבין שנת הלבנה לשנת החמה, ש"יתירה שנת החמה על שנת הלבנה קרוב מאחד עשר יום"¹⁰⁷ :
12

"ישראל מונין ללבנה¹⁰⁸ - "המאור הקטן"¹⁰⁹, כי גם בני ישראל הם במעמד ומצב של קטנות - "אתם המעט מכל העמים"¹¹⁰, "יעקב הקטן שמואל הקטן דוד הקטן"¹¹¹, ולכן הסדר הוא ש"קטן מונה לקטן"¹¹², שזהו מנין חדשי השנה, שהם חדשי הלבנה, החל מחודש ניסן, עליו נאמר¹¹³ "החודש הזה לכם ראש חדשים".
16

אמנם, ישנו גם הציווי "שמור את חודש האביב"¹¹⁴, "כדי שיהיה פסח בזמן האביב"¹¹⁵ [ועל-דרך-זה בנוגע לשאר המועדים, שחג השבועות צריך להיות בזמן הקציר והביכורים, וחג הסוכות בזמן האסיף, אלא שהציווי "שמור גו'" נאמר בנוגע לחג הפסח דוקא], והרי זמן האביב [ועל-דרך-זה זמן הקציר וזמן האסיף] תלוי במהלך השמש.
20

ועל זה נותנת התורה עצה - להוסיף עוד חודש אחת לב' או ג' שנים: "כשיתקבץ מן התוספת הזאת (י"א יום שיתירה שנת החמה על שנת הלבנה) כמו שלושים יום או פחות מעט או יותר מעט, מוסיפין חודש אחד ועושים אותה השנה שלשה עשר חודש, והיא הנקראת שנה מעוברת"¹⁰⁷, "ואין מוסיפין לעולם אלא אדר .. ולולי הוספת החודש הזה, הפסח בא פעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים"¹¹⁶ (ולדעת כמה מוני המצוות - מצוות-עשה לעבר השנים כדי שיהי' חג הפסח בחודש האביב¹¹⁷).
25

וכמו כן שנה זו, שהיא שנה ששית למחזור קטן של י"ט שנה, היא שנה מעוברת, כפי שמבאר הרמב"ם בהלכות קידוש החודש¹¹⁸ שכל מחזור של תשע עשרה שנה יש בו שבע שנים מעוברות (שנה השלישית ושנה הששית וכו') ושתים עשרה שנים פשוטות, ובסיום המחזור משתנים שני החמה עם שני הלבנה.
29

ונמצא, שענינה של שנת העיבור, שנקראת שנה תמימה, הוא - שעל-ידי הוספת חודש העיבור נשלם החסרון של שנת הלבנה לגבי שנת החמה.
31

(111) ראה חולין ס, ב.

(112) ב"ר פ"ו, ג. וראה חדא"ג מהרש"א לסוכה שם.

(113) בא יב, ב.

(114) פ' ראה טז, א ובפרש"י.

(115) רמב"ם שם פ"ד ה"ב.

(116) שם ה"א.

(117) ראה רמב"ן ובה"ג - הובאו במכתב י"א ניסן שנה זו

בהערה (אג"ק חכ"ג ס"ע שם ואילך).

(118) פ"ו ה"י"א. רפ"י.

(103) לא, א (במשנה) ובפרש"י. וראה גם יהל אור ע' סז.

(104) בהר כה, ל.

(105) ראה חתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סרכ"ג

ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ט אי"ר).

(106) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ג ע' 70. וש"נ.

(107) רמב"ם הל' קידוש"ח פ"א ה"ב.

(108) סוכה כט, א.

(109) בראשית א, טז.

(110) ואתחנן ז, ז.

- 1 ועוד פרט בזה - שלא זו בלבד שנשלם החסרון שנחסר בעבר, אלא עוד זאת, שעל-ידי-זה ניתוסף
2 מספר ימים בתור "מקדמה" על העתיד, לשנה הבאה.
- 3 ולהעיר, שגם בסיום מחזור קטן של י"ט שנה שמשותפים שני החמה עם שני הלבנה, הרי חודש העיבור
4 האחרון הוא חודש אדר של שנה הי"ט, ולאחריו יש עוד חצי שנה, ששה חדשי הלבנה, שבכל אחד מהם
5 נחסר כמעת-לעת לגבי מהלך החמה, ונמצא, שכ"ד ימים של חודש העיבור משלימים את החסרון שנחסר
6 בעבר, ואילו ששה ימים האחרונים שבו הם בשביל העתיד, להשלים את החסרון של ששה החדשים
7 שלאחרי זה.
- 8 [ועל-דרך-זה מצינו בענין נוסף בשנה שלימה:
- 9 בנוגע לסדר החדשים המלאים והחסרים, הנה "שני החדשים שהם מרחשון וכסלו . . שנה שיהיה בה
10 שני חדשים אלו מלאים היא שנקראו חדשיה שלמים, ושנה שיהיו . . חסרים נקראו חדשיה חסרין, ושנה
11 שיהיה בה מרחשון חסר וכסלו מלא נקראו חדשיה כסדרין"¹¹⁹.
- 12 וכיון שגם בשנה כסדרה (כאשר מרחשון חסר וכסלו מלא) אין חסרון (שהרי רק כאשר שניהם חסרים
13 נקראת שנה חסרה), הרי מובן, שבשנה שלימה (כאשר שניהם מלאים) נעשה לא רק שלימות החסרון
14 שנחסר בעבר, אלא גם הוספה על העתיד¹²⁰].
- 15 כו. ומזה למדים הוראה בעבודת האדם:
- 16 החילוק שבין חמה ללבנה הוא - שבחמה אין שינויים, ואילו בלבנה יש שינויים, שלפעמים הולכת
17 ומתמעטת ולפעמים הולכת ומתמלאת.
- 18 ועל-דרך-זה בנוגע לבני ישראל שנמשלו ללבנה - נוסף לכך ש"אתם המעט מכל העמים", מעט בכמות
19 לגבי ריבוי הכמות של אומות העולם, כפי שהיה בכל הדורות, כולל גם בימי שלמה כאשר בני ישראל
20 היו במעמד ומצב ד"קיימא סיהרא באשלמותא"¹²¹, ומכל הארצות באו והביאו מתנות כו'¹²², הרי גם אז,
21 כשהסתכלו בעיני בשר על הכמות בלבד, ראו שבני ישראל הם מתי מספר לגבי ה"רוב עם" שמחוץ לבני
22 ישראל - שיש בהם שינויים של עליות וירידות, כפי שרואים בדברי ימי ישראל במשך כל הדורות.
- 23 ועל-דרך-זה בכל אדם, שיש אצלו ענינים שאין בהם שינויים, ויש אצלו ענינים שהם באופן של עליות
24 וירידות, ולדוגמא: בנוגע לג' הדברים שבהם משתנה אדם לבהמה, כמו אכילה ושתייה¹²³ - אין שינויים
25 בין קטנותו נעורותו וזקנותו, שהרי מהרגע הראשון שנולד ועד לרגע האחרון במשך כל ימי חייו זקוק
26 הוא לאכילה ושתייה [אמנם יש ביכולתו להתענות למשך זמן מסוים, אבל זהו באופן שמכריח וכופה את
27 עצמו לעשות היפך טבעו כו']; ואילו בנוגע לכחותיו הפנימיים, כמו כח השכל - הרי "עיר פרא אדם
28 יולד"¹²⁴, ואחר-כך כשהולך וגדל אזי מתפתח כח שכלו והבנתו עד לימי הזקנה, ובימי הזקנה גופא יש
29 חילוקים בין זקני תלמידי חכמים לזקני עמי הארץ כו'¹²⁵, והיינו, שיש בזה שינויים, עליות וירידות.
- 30 ועל-דרך-זה יש חילוק בין ענינים שאין בהם שינויים (חמה) לענינים שיש בהם שינויים (לבנה) -
31 בעבודת ה':
- 32 אצל איש ישראל ישנם ענינים שמזעזעים אותו ("עס גיט אים אַ טרייסל"), ולדוגמא: כאשר מדובר
33 אודות ציווי מפורש בשולחן-ערוך ועל-אחת-כמה-וכמה בתורה-שבכתב - הרי בודאי לא שייך בזה
34 שינויים; אבל כאשר מדובר אודות ענין שהוא רק מדרבנן, דקדוק קל של דברי סופרים - אזי יתכן
35 שבמקום שמכירים אותו הרי הוא מקפיד ונוזהר בזה, מה-שאין-כן בהיותו בדרך, במרחקים, במקום שאין
36 מכירים אותו, אזי עלול לוותר ולא להקפיד על חלב ישראל ופת ישראל. - הוא יודע אמנם שאצל

(122) ראה מלכים-א ה ואילך. שם יו"ד.

(123) ראה חגיגה טז, א.

(124) איוב יא, יב.

(125) ראה משנה סוף קנים.

(119) שם פ"ח ה"ו.

(120) ראה גם "פירוש" לרמב"ם שם ה"ה.

(121) זח"א קנ, רע"א. רכג, א"ב. רכה, סע"ב. ועוד. וראה גם

שמור"ר פט"ו, כו.

הקדוש־ברוך־הוא אין שינויים, שנמצא בשוה בביתו ובדרך כו', אבל אף־על־פי־כן, אצלו יש שינויים, עליות וירידות.

וענין זה הוא בב' הקצוות: גם קל שבקלים, שכל הענינים אצלו הם באופן של עליות וירידות - הנה כאשר בא לענין שנוגע לנקודת היהדות, אזי מוסר נפשו על קדושת השם (כמבואר בתניא¹²⁶); ולאידך גיסא - "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא"¹²⁷, אמנם לא בענין המפורש בתורה שבכתב ותורה שבעל־פה, אבל בענין של הידור מצוה בלבד - אם רק אין בזה חילול השם, כדברי רב: "היכי דמי חילול השם... כגון אנא אי שקילנא בשרא מטבחא ולא יהבינא דמי לאלתר"¹²⁸, אבל במקום שאין מכירים אותו, ובמילא לא יהיה בזיון וזלזול התורה, יכול לוותר על זה.

ולהוסיף, שגם בנגלה דתורה רואים שיש ענין של שינויים:

איתא במשנה¹²⁹ ומבואר בירושלמי¹²⁹ ש"עם הארץ אינו משקר בשבת", ולכן יכולים לסמוך על דבריו בנוגע לדמאי כו'. ולכאורה אינו מובן - דממה־נפשך: כיון שאסור לומר דבר שקר, כציווי התורה "מדבר שקר תרחק"¹³⁰, מהו החילוק בין יום השבת לימות החול; ואם ביום חול ביכלתו לומר דבר שקר למרות האיסור שבדבר (שאינו שייך אליו...) - מדוע בשבת אינו משקר?!

אך הענין הוא - שביום השבת מתעלה העולם כולו, ולכן מתעלה גם הוא, ועילוי זה מתבטא בכך שמתירא לומר דבר שקר, מה־שאינ־כן בימות החול כו'.

ועל־דרך־זה יש שינויים בכמה ענינים בכללות העבודה בכל יום: בשעת התפלה ולימוד התורה הרי הוא נמצא במעמד ומצב נעלה, בבחינת שבת ("א שבת־דיקער"), כראוי ליהודי; אבל לאחר התפלה, בצאתו לרחוב לעסוק בעניני פרנסה, שאז צריך להתמודד עם ה"תחרות" שמתנהלת מסביב - איך יכול להזהר ולשמור על כל פרטי הדקדוקים שנתבארו ב"שולחן ערוך" חושן־משפט בנוגע לדיני השגת גבול, או בנוגע לאבק לשון הרע וכיוצא בזה, בה בשעה שצריך לדאוג לפרנסתו ופרנסת בני ביתו? ...!

כז. וכיון דאתינן להכי, יש להעיר גם בנוגע להיתר הכי גדול שבעולם שנתחדש במדינה זו:

יש ענין בלתי־רצוי שגם אם הוא לא יעשה זאת, יתקיים הדבר בלא־הכי (כפי שהתפרסם בעיתון שישנם כבר האמצעים הכספיים הדרושים לכך), ואם כן, מה החסרון בכך שהוא יציל זאת כדי להשיג פרנסתו?!

ואדרבה - יש לו ראיות שונות ומשונות שהוא צריך לעשות זאת: גם אם הוא לא יעשה זאת, הרי יהיה הדבר בעולם, ובלשון חז"ל¹³¹: "אי אפשר לעולם בלא בורסקי", וכיון שכן - טוען הוא - מוטב שייעשה הדבר על ידו, כי בנוגע אליו - הרי להיותו בבחינת כהן גדול ששימש שמונים שנה, וכבר עברו רוב שנותיו, לא ישפיע הדבר לרעה; וגם בנוגע לעולם - הרי כשייעשה הדבר על ידי אחרים, אזי יהיה הרע במילואו, ואילו כשייעשה הדבר על ידו, אזי ישתדל למעט את הרע עד כמה שאפשר - שלא תהיה עבירה גדולה, אלא עבירה ממוצעת או עבירה קטנה; ובינתיים תהיה גם תועלת עבורו - בנוגע לעניני פרנסה... ובודאי יציל זאת עבור עניני יהדות, כמו הוספה בצדקה וכיוצא בזה.

כאשר שואלים אותו: האם גם בהיותו בשיבה היה סבור כך - הרי הוא מזדעזע... בודאי לא היה מעלה על דעתו מחשבה כזו. ואם כן, מה נשתנה עכשיו - הרי התורה היא נצחית¹³² (וכמודגש בנוסח ברכת התורה: "נותן התורה", לשון הוה¹³³), ומצוותיה נצחיות הן, כולל גם הציווי ד"לפני עור"¹³⁴. ואפילו לפי הדעה¹³⁵ שהאיסור ד"לפני עור" מן התורה הוא רק "בתרי עברי נהרא", הרי לכל הדעות יש בזה איסור דרבנן¹³⁶, כיון שהוא ה"ממוצע" שעל ידו נעשה האיסור.

(126) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

(127) של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ובכ"מ.

(128) קדושים יט, יד.

(129) ע"ז ו, ריש ע"ב.

(130) ראה ר"ן ע"ז שם. תוד"ה בבא - שבת ג, רע"א.

(126) פי"ד. פי"ח ט.

(127) קהלת ז, כ.

(128) יומא פו, א. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ה.

(129) דמאי רפ"ד.

(130) משפטים כג, ז.

(131) פסחים סה, רע"א. וש"נ.

1 ולהעיר גם מביאור אדמו"ר הזקן באגרת הקודש¹³⁷ בענין שמעי בן גרא שקלל את דוד, שאף שלהיותו
2 "בעל בחירה .. מתחייב .. על רוע בחירתו, אף-על-פי-כן, על הניזק כבר נגזר מן השמים, והרבה שלוחים
3 למקום, ולא עוד אלא אפילו בשעה זו ממש שמכהו או מקללו מתלבש בו כח ה' ורוח פיו יתברך
4 המחיהו ומקיימו, וכמו שכתוב¹³⁸ כי ה' אמר לו קלל, והיכן אמר לשמע, אלא שמחשבה זו שנפלה
5 לשמעי בלבו ומוחו, ירדה מאת ה' ורוח פיו המחיה כל צבאם, החיה רוחו של שמעי בשעה שדיבר
6 דברים אלו לדוד, כי אילו נסתלק רוח פיו יתברך רגע אחד מרוחו של שמעי, לא יכול לדבר מאומה,
7 וזהו כי ה' אמר לו בעת ההיא ממש קלל את דוד, ומי יאמר וגו'."

8 ולכאורה היה שמעי בן גרא יכול לעשות חשבון, שגם אם הוא לא יקלל את דוד, הרי ימצא מישהו
9 אחר שיקלל אותו, ואם כן, מוטב שתהיה הקללה על ידו, בהיותו תלמיד חכם וכו' (כדאיתא בגמרא¹³⁹
10 גודל הפלאת מעלתו), מאשר על-ידי מישהו אחר שאינו במעלה זו, שאז מי יודע באיזה אופן תהיה
11 הקללה. ואף-על-פי-כן, היה זה ענין בלתי רצוי, ועד שנתחייב מיתה על זה!

12 ועל-דרך-זה בנדון-דידן - שגם כאשר טוען שכוונתו רצויה, כדי להמעיט בדבר הבלתי-רצוי (שיהיה
13 כמו קללת שמעי), אין לו לדחות את עצמו ("שפאָרן זיך") להיות השליח שעל ידו ייעשה דבר שהוא
14 היפך הקדושה, הטוב והרצוי כו'.

15 כח. ובנוגע לענינו - הנה כאשר כל אחד יתבונן בחייו, יווכח, שגם אצלו יש ענין של שינויים כו',
16 אלא, ש"לא ברשיעי עסקינן"¹⁴⁰, כך, שכאשר מדובר אודות ענין שאין לו היתר, בודאי לא יעלה על
17 דעתו לעשותו, ובזה אכן לא נשתנה מכמו שהיה בישיבה כו'; אבל יש ענינים שבהם נשתנה מכמו שהיה
18 בישיבה - שאז היה בעולם הזה הגשמי, ואילו עתה נמצא הוא בעולם הזה החומרי... במעמד ומצב שהעולם
19 הוא בפשיטות ואלקות הוא בהתחדשות¹⁴¹.

20 ולדוגמא: בהיותו בישיבה, היתה שייכותו ל"פרה" ו"חמור" אך ורק בלימוד הסוגיא ד"המחליף פרה
21 בחמור"¹⁴², שעל-ידי-זה מקיים מצות תלמוד תורה; ואילו עתה, מתעסק בפרה וחמור כפשוטם.

22 ובזה גופא יכולה להיות ההתעסקות עם פרה וחמור באופן של רשות, ועד ש"כל מעשיך יהיו לשם
23 שמים"¹⁴³ ו"בכל דרכיך דעהו"¹⁴⁴; אבל יכול להיות גם מצב שאינו אוחד בדרגא זו, אלא הנהגתו היא
24 כפי המתחייב מצד נפשו הבהמית, ובפרט אם הוא גם להוט אחר תאוות הממון וכו'.

25 ומובן, שבאופן כזה ההתעסקות היא לא רק עם פרה וחמור גשמיים שאפשר למששם בידים, אלא
26 פרה וחמור ששייכים לקליפות, ועד לג' קליפות הטמאות - בריחוק הכי גדול מפרה וחמור כפי שהם
27 בגמרא ובפירוש התוספות וב"שולחן ערוך" חושן-משפט.

28 וזהו כללות החילוק שבין חמה ולבנה בעבודת האדם - שיש ענינים שבהם לא שייך שינויים, החל
29 מנקודת היהדות, ועל-דרך-זה בכמה ענינים בעבודה בפועל שבהם מתנהג בעולם כמו בהיותו בישיבה,
30 בבית-הכנסת ובית-המדרש; ויש ענינים שבהם יכולים להיות שינויים כו', כמו הלבנה שלפעמים היא
31 מלאה ולפעמים היא חסרה, ועד למעמד ומצב שבענינים מסויימים מתנהג באופן שלא ניכר החילוק בינו
32 לבין אינו-יהודי.

33 כט. ועל זה באה ההוראה משנת העיבור - שכדי להשלים את החסרון של שנת הלבנה לגבי שנת
34 החמה, צריך להוסיף חודש העיבור, שעל-ידי-זה נעשה לא רק מילוי החסרון, אלא גם הוספה יתירה
35 עבור העתיד:

(141) ראה סה"מ תש"ו ע' 30. ועוד.

(142) ב"מ ק, רע"א.

(143) אבות פ"ב מ"ב.

(144) משלי ג, ו.

(137) סכ"ה (קלח, ב).

(138) שמואל-ב טז, יו"ד.

(139) ראה גיטין נט, רע"א. וש"נ.

(140) ראה יומא ו, א. וש"נ.

1 כאשר יש מצב של שינויים, מיעוט וירידה, שזהו ענין של חטא, מלשון חסרון¹⁴⁵ - אזי צריך להיות
2 ענין התשובה לא רק באופן שמכאן ולהבא תהיה הנהגתו כמו קודם החסרון, אלא צריך להוסיף זהירות
3 גדולה יותר,

4 - כמובא באגרת התשובה¹⁴⁶ מה שכתוב ב'תנא דבי אליהו' [ולפנינו הרי זה במדרש¹⁴⁷] "אדם עבר
5 עבירה ונתחייב מיתה למקום, מה יעשה ויחיה, אם היה רגיל לקרות דף אחד יקרא ב' דפים, לשנות פרק
6 א' ישנה ב' פרקים". וזהו כללות הענין המבואר בספרי מוסר¹⁴⁸, שבעל-תשובה צריך זהירות יתירה בענין
7 שנכשל בו בעבר -

8 כשם שכדי להשלים את החסרון של שנת הלבנה לא די בהוספת מספר הימים החסרים, אלא צריך
9 להוסיף חודש שלם (שהרי "אי אפשר להיות השנה שנים עשר חודש וכך ימים, שנאמר¹¹³ לחדשי
10 השנה, חדשים אתה מונה לשנה, ואי אתה מונה ימים"¹⁰⁷), שעל-ידי-זה ניתוסף במספר הימים יותר
11 מאשר בשנה רגילה.

12 ואז נעשית "שנה תמימה", והיינו, שענין התמימות והשלמות בעבודת ה' ניכר דוקא כאשר היה ענין
13 של חסרון, ואף-על-פי-כן נעשית השלמת החסרון בהוספה יתירה לגבי המעמד ומצב שהיה לפני החסרון.
14 וזהו גם הענין ד"תשובה שלימה":

15 בענין התשובה מבאר רבינו הזקן¹⁴⁹ שיש ב' מדרגות: תשובה תתאה ותשובה עילאה. אמנם, מלשון
16 חז"ל "תשובה שלימה"¹⁵⁰, מובן, שכללות ענין התשובה, גם תשובה תתאה, צריך להיות באופן של
17 שלימות דוקא, ולדוגמא - שהתשובה אינה מפני יראת העונש, שאז התשובה אינה בשלימותה, שהרי
18 לולי יראת העונש, הנה מצד עצמו אוהז הוא במעמדו ומצבו הקודם, שסומך על "כחו ועוצם ידו"¹⁵¹,
19 ולא נוגע לו מאומה כו'.

20 ונוסף לכך, יש בזה גם הרמז שענין השלימות בעבודת ה' הוא דוקא כאשר ישנו ענין התשובה, כי: גם
21 כאשר מדובר אודות מי שנמצא במעמד ומצב ש"לא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם"¹⁵², ועד לצדיק
22 במדרגת דוד ש"לבי חלל בקרבי"¹⁵³, ולכן אמר "בחנני ה' ונסני"¹⁵⁴ - הרי סוף כל סוף יכול ליפול
23 ממדרגתו כו'; מה-שאין-כן מי שחטא ושב בתשובה, היינו, שהיה אצלו ענין של חסרון, בדוגמת החסרון
24 דשנת הלבנה, והשלים את החסרון, ולא עוד אלא שהוסיף מעט, ועל-אחת-כמה-וכמה אם הוסיף הרבה,
25 כשם שחודש העיבור מוסיף על העתיד - אזי יודעים שעבודתו היא בשלימות.

26 ל. והוראה נוספת מזה שהוספת חודש העיבור קשורה עם "חודש האביב", כדי שיהא חג הפסח
27 בחודש האביב (כנזכר לעיל סעיף כ"ה):

28 נתבאר במכתב הכללי¹⁵⁵ בנוגע לשייכות דיציאת מצרים לחודש האביב ("כי בחודש האביב הוציאך
29 ה' אלקיך ממצרים"¹¹⁴), שחודש האביב הוא הזמן שבו יוצאים ורואים אילנות מלבלין וכו'¹⁵⁶, והיינו,
30 שנעשה חידוש כחות הטבע במילואם ובאופן של התגברות מיום ליום, ולכן, כאשר בחודש האביב פועל
31 יהודי בעבודתו הענין ד"משכו וקחו גו"¹⁵⁷, "משכו ידיכם מעבודה-זרה"¹⁵⁸, לבטל את העבודה-זרה של
32 מצרים שדוגלת בשלטון כחות הטבע כו' - אזי יודעים שאכן היה אצלו ענין היציאה ממצרים.

33 וזהו גם מה שחודש העיבור שייך לחודש האביב - כי גם השלמת החסרון, ענין התשובה, צריך להיות
34 כאשר האדם נמצא בשלימות כחותיו, ולא לאחר שהזקין ותש כחו כו' - כדרשת רבותינו זכרונם-

(151) ע"פ לשון הכתוב - עקב ח, יז.

(152) תניא רפי"ב.

(153) תהלים קט, כב.

(154) שם כו, ב.

(155) די"א ניסן שנה זו - אג"ק חכ"ג ע' שסה.

(156) ברכות מג, ב.

(157) בא יב, כא.

(158) מכילתא עה"פ. הובא בפרש"י עה"פ שם, ו.

(145) ראה ויצא לא, לט ובפרש"י. ס' שופטים כ, טז.
מלכים-א א, כא ובפרש"י. לקו"ת מטות פב, א. נצבים נא, א.
ובכ"מ.

(146) ספ"ט.

(147) ויק"ר רפכ"ה.

(148) ראה לקו"ש חל"ט ע' 97. וש"נ.

(149) תניא אגה"ת פ"ד ואילך.

(150) נוסח תפלת העמידה דימי החול.

- 1 לברכה¹⁵⁹ על הפסוק¹⁶⁰ "אשרי איש ירא את ה'", "אשרי מי שעושה תשובה כשהוא איש" (כשהוא בחור
- 2 בכחו .. קודם ימי הזקנה), וכדאיתא בגמרא¹⁶¹ "היכי דמי בעל תשובה .. כגון שבאת לידו דבר עבירה
- 3 פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה .. באותה אשה באותו פרק באותו מקום", והיינו, שעומד בכח גופו
- 4 בכל תוקף רתיחת הדמים, ואף-על-פי-כן עומד בנסיון כו' - שאז יודעים שהתשובה היא בשלימותה.
- 5 לא. וכאשר חג הפסח הוא בחודש האביב (על-ידי הוספת חודש העיבור), אזי נעשים גם שאר ה'מים
- 6 טובים' בזמנם - חג השבועות בזמן הקציר, וחג הסוכות בזמן האסיף:
- 7 כאשר ישנו הענין ד"משכו ידיכם מעבודה-זרה", היינו, שאינו מתפעל מהעבודה-זרה של המדינה גם
- 8 בהיותה בתקפה, ומתנהג באופן הפכי, "קחו לכם צאן של מצוה"¹⁵⁸ - הרי זה פועל ומשפיע על כללות
- 9 העבודה דלימוד התורה וקיום המצוות, שזהו ענינם של חג השבועות - "זמן מתן תורתנו", וחג הסוכות,
- 10 חג האסיף, "באספך מגרנך ומיקבך"¹⁶², אסיפת הפירות - "מאי פירות מצוות"¹⁶⁰,
- 11 כולל גם בפרטיות יותר בנוגע ללימוד התורה גופא - הן ההשגה בתורה לפני ריבוי היגיעה, בדוגמת
- 12 תבואת השדה (ענינו של חג הקציר) שצומחת ללא ריבוי יגיעה, והן ההשגה בתורה שלאחרי ריבוי
- 13 היגיעה, עד ש"קאי אדעתיה דרביה"¹⁶³, בדוגמת צמיחת הפירות (ענינו של חג האסיף) לאחר ריבוי
- 14 יגיעה.
- 15 ובאופן כזה נמשך מהענין ד"משכו וקחו לכם" עד ל"עצרת תהיה לכם"¹⁶⁴ - "יהיו לך לבדך ואין
- 16 לזרים אתך"¹⁶⁵ - המשכת כל טוב רוחני וכל טוב גשמי לנפש האלקית ועל ידה גם לנפש הבהמית ולגוף,
- 17 וזוכים לשנה טובה ומבורכת בגשמיות וברוחניות גם יחד.
- * * *
- 18 לב. על הפסוק¹⁵⁷ "משכו וקחו לכם גו'" - יש מקשים:
- 19 כיון שנאמר "קחו לכם צאן גו' ושחטו הפסח", בה בשעה שהצאן היה ה"עבודה-זרה" של מצרים¹⁶⁶
- 20 - הרי בדרך ממילא לא היו שייכים כבר לעבודה-זרה, ואם כן, לשם מה צריך הכתוב להוסיף ולהקדים
- 21 תיבת "משכו", שפירושה "משכו ידיכם מעבודה-זרה"¹⁵⁸, ורק אחר-כך "וקחו"?
- 22 ומשמעות הדברים - שהענין ד"קחו לכם גו'" לאמיתו אינו יכול להיות ללא ההקדמה ד"משכו ידיכם
- 23 מעבודה-זרה".
- 24 והביאור בזה - בפשטות - על-פי הכלל בדרכי התשובה, שכדי שהתשובה תהיה כדבעי, לא די לתקן
- 25 מקצת מהענינים שקלל, אף אם זהו החלק העיקרי, ואילו שאר הדברים ישארו כמו שהם, אלא התשובה
- 26 והתיקון צריך להיות בנוגע לכל הענינים.
- 27 לא די בהתעוררות כללית בלבד, ללא שימת-לב לענינים פרטיים, בחשבו, שכיון שנעשה בעל-תשובה,
- 28 אזי נשתנה לגמרי ונעשה מציאות חדשה ("א נייער מענטש")¹⁶⁷, אלא יש צורך להתבונן ולשים לב גם
- 29 לפרטי הענינים - כל פרטי הענינים שעבר על רצון העליון, החל מענינים המפורשים בתורה שבכתב,
- 30 ועד להענינים ד"כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש", שגם הם ניתנו למשה מסיני¹⁶⁸.
- 31 וכפי שמצינו בהלכה, שהגזול את חברו, הנה גם לאחר שמתחרט על מעשיו ושב בתשובה כו',
- 32 צריך להחזיר את הגזילה, גם כאשר מדובר אודות "שוה פרוטה" בלבד, ועד ש"יוליכנו אחריו אפילו
- 33 למדי"¹⁶⁹.

(165) משלי ה, יז. וראה שמו"ר פט"ו, כג.

(166) פרש"י ויגש מו, לד. וארא ח, כב.

(167) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ד.

(168) ראה מגילה יט, ב. ועוד. הנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 252.

(169) ב"מ נה, א (במשנה). וש"נ.

(159) ע"ז יט, א (ובפרש"י).

(160) תהלים קיב, א.

(161) יומא פו, ב. וראה רמב"ם הל' תשובה רפ"ב.

(162) פ' ראה טז, יג.

(163) ע"ז ה, ריש ע"ב.

(164) פינחס כט, לה.

וזהו גם שאמיתית ענין התשובה הוא על-ידי ההתבוננות בהענין ד"רע ומר עזבך את הוי' אלקיך¹⁷⁰

- אף שלכאורה העיקר הוא שמחליט שמהיום והלאה יתנהג כדבעי, בהתאם לרצונו של הקדוש-ברוך-
הוא, ואף-על-פי-כן יש צורך לחזור ולהתבונן בפרטי הענינים הבלתי-רצויים שהיו בעבר, ולא לחשוב
שהם ענינים טפלים, שיתבטלו בדרך ממילא על-ידי הענין העיקרי.

וזהו מה שנאמר "משכו וקחו לכם צאן גו'":

"צאן" - ה'עבודה-זרה' של מצרים - הם הענינים שהמדינה משתחוה להם כו'; ועל זה נאמר "משכו
וקחו גו'" - שלא די בביטול ושלילת ה'עבודה-זרה' על-ידי-זה שמכאן ולהבא יקח "צאן של מצוה",
אלא יש צורך בהקדמה ד"משכו ידיכם מעבודה-זרה", למשוך ידו מכללות אופן החיים שהביאו לידי
ההנהגה שלא כדבעי, ולעקור את עצמו מהסביבה שבגללה הגיע למעמד ומצב זה.

ואם אינו רואה נחיצות בדבר, וטוען, שדי בכך ש"עמד בנסיון" ושחט את הטלה וביטל את
ה'עבודה-זרה' של מצרים, ושוב לא יזיק לו להשאיר במצרים ולהמשיך להשתייך לחברתם של עובדי
'עבודה-זרה' כו' - אומרים לו, שהסימן לכך שהענין ד"שחטו הפסח" הוא כדבעי, הרי הוא דוקא כאשר
ישנו הענין ד"משכו ידיכם", וכל זמן שאינו עוקר עצמו מהסביבה, ולא עוד אלא שנוח לו ומתענג
בסביבה זו, הרי זה סימן שיש לו עדיין שייכות ל'עבודה-זרה'!

כאשר יהודי שב בתשובה אבל חסר אצלו הרגש ד"רע ומר עזבך את הוי' אלקיך", הרי זו הוכחה
שתשובתו אינה שלימה; וכאשר יש אצלו רגש המרירות, הנה כשמתמרמר על המסובב, צריך להתמרמר
ולשנוא גם את הסיבה שהביאה לידי מסובב זה.

וזהו הענין ד"תשובת המשקל"¹⁷¹ - שבאותה מדה שהיה לו התענוג בעשיית העבירה, במדה כזו צריך
להיות הצער שבהתשובה, כדי לבטל את התענוג שהיה לו על-ידי העבירה; וכאשר חסר בהמשקל,
שהצער אינו במדה זו, אזי חסר גם בתשובה.

לג. ומזה באים לענין נוסף¹⁷²:

לאחרונה נתפשטה במדינה זו "מגיפה" - שיש כאלו שנהנים לערוך "ויכוחים" עם אלו שאינם מודים
בעניני יהדות.

כאשר הויכוח הוא עם אדם מישראל - אזי יש בזה משום מצות "הוכח תוכיח"¹⁷³, ובפרט כשהויכוח
הוא עם אדם כזה שעליו פוסקת הגמרא¹⁷⁴ "אסור לרחם עליו", וכידוע¹⁷⁵ פתגם אדמו"ר נשמתו-עדן
בענין זה: עד כמה גדולה הרחמנות על מי שאפילו התורה אומרת שאסור לרחם עליו...

אבל כאן מדובר אודות ויכוחים עם "מצרים" - שזהו דבר שאין בו תועלת, שהרי מדובר אודות גוי
שאין צורך כלל לגיירו, ואף-על-פי-כן, נהנה לערוך ויכוחים עם הגוי.

ובכן: מהו פשר ההנאה בויכוחים עם גויים? ! - אין זו אלא הוכחה שחסר אצלו בענין ד"משכו ידיכם
מעבודה-זרה", והיינו, שהוודאות בשלילת מציאות ה'לעומת זה' אינה בשלימות אצלו, וכנראה שזוהי
הסיבה שהוא להוט אחר ויכוחים עם הגוי, כדי לנסות לשכנע את עצמו!...

לד. וזהו הטעם ל"דבר פלא" שרואים בענין זה:

אילו היה צורך בויכוחים עם גויים כדי להוכיח את האמת כו' - היה צריך להיות הסדר, שמי שהוא
למדן יותר, ירא-שמים יותר, ונוגע לו יותר "לתקן עולם במלכות שדי"⁸⁷, ישתדל וירדוף יותר אחרי
ויכוחים אלו.

205 ואילך); ש"פ בראשית תשל"ב; וא"ו תשרי תשמ"ח (נעתקו
ב"התקשרות" גליון כג ע' 9 ואילך).

(173 קדושים יט, יז.

(174 ברכות לג, א. וש"נ.

(175 ראה גם לעיל ע' 153. וש"נ.

(170 ירמ' ב, יט.

(171 ראה לקו"ת ואתחנן ט, ד. ובכ"מ.

(172 בהבא לקמן - ראה גם אג"ק חכ"ז ריש ע' תצה. וש"נ.
מכתב ט' טבת; כ"ו אדר שני; כ"ה ניסן; ט"ו אייר שנה זו
(תורגמו מאנגלית ב"כפר חב"ד" גליונות 1235; 1238). שיחות
פורים תשכ"ז סכ"ח ואילך (תורת מנחם - התוועדות חמ"ט ע')

- 1 ובפועל רואים אנו, שבין בני ישראל גופא, הנה דוקא מי שהוא עס-הארץ גדול יותר, ופחות
 2 ירא-שמים - רודף הוא יותר אחרי ויכוחים אלו; ודוקא מי שאינו מייחס חשיבות ל'שולחן ערוך' כלל
 3 - עוסק בויכוחים אלו מתוך להט והתלהבות, בטענה שאי אפשר להניח לעולם להתהלך בעיוורון! ...
 4 בצעירותו - למד ב"פאבליק סקול", ב"היי סקול" וב"קאָלעדזש", ובזמנו הפנוי שיחק "פוט-באָל";
 5 ואילו עתה, מצד ה"משרה" שמכהן בה, ומשלמים לו עבודה כך וכך - קרא כמה ספרים מתורגמים
 6 לאנגלית (שהרי אינו מבין לשון הקודש, וגם אם מבין - אין לו פנאי לזה, אלא יש לו ספרי קיצורים
 7 שבהם הוא מעיין, וסומך על "כחו הגדול" שישפיקו לו קיצורים אלו כדי לנצח בויכוח), ומכה על
 8 ה"שטענדער", ומכריז שרצונו להביא ולגלות "אמת¹⁷⁶ הוי' לעולם"!!! - איזו "אמת", ה"אמת" שקיבל
 9 ממי ש"שנה ופירש"!!!
 10 ישנו פתגם שכאשר יש ספק ולא יודעים כיצד לנהוג, יש לשאול עס-הארץ ולעשות להיפך¹⁷⁷.
 11 ועל-דרך-זה בנדון דידן: כאשר רואים מי הם אלו שנהנים להתווכח עם גויים, מה מצבם בשמירת התורה
 12 ומצוות כו' - יודעים בבירור שצריכים להתנהג להיפך.
 13 [ולהעיר גם מהפתגם הידוע של הרב הצדיק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב¹⁷⁸, שבא בטענה להקדוש-ברוך-
 14 הוא על כך שה"גן-עדן" נמצא "בספרים", שכן, אילו היה הגן-עדן נראה במוחש בעולם, אזי היתה הנהגת
 15 בני ישראל כדבעי. ובנדון דידן - הרי זה ענין שנראה במוחש!...].
 16 לה. ולגופו של ענין:
 17 עריכת ויכוחים עם אינם-יהודים - לא זו בלבד שאין בה משום "קידוש השם", אלא עוד זאת, על-פי
 18 פסק הרמב"ם הרי זה איסור מן התורה, ובזה גופא - לא בהלכות מאכלות אסורות וכיוצא בזה, אלא
 19 בהלכות עבודה-זרה, כמו שכתב הרמב"ם¹⁷⁹ ש"על ענין זה הזהירה תורה ונאמר בה¹⁸⁰ ולא תתורו אחרי
 20 לבבכם ("זו מינות").. אשר אתם זונים, כלומר, לא ימשך כל אחד מכם אחר דעתו הקצרה וידמה
 21 שמחשבתו משגת האמת", "ונמצא יוצא לידי מינות".
 22 וכל זה - גם כאשר מנצח בויכוח, כי בשעה שמתווכח עם הזולת, עליו לשמוע את טענותיו, ודבר
 23 זה פועל בו, וכמאמר רז"ל¹⁸¹ "המתאבק עם מנוול מתנוול גם כן".
 24 ולהעיר גם מהידוע אודות אחד מחכמי ישראל (שנזכר בספרי ה'צמח צדק'), שעסק בתרגום תורה
 25 שבכתב עבור גויים, ובסופו של דבר, ירד מנכסיו ונעשה עני מדוכא, ומיוצאי חלציו היו כאלו שהמירו
 26 את דתם רחמנא-ליצלן.
 27 לו. ועל-פי דברי הרמב"ם הנ"ל, מובן, שמי שעוסק בויכוחים כאלו - אין כוונתו לשם שמים, לשם
 28 קיום וחזוק התורה והמצוות ("ניט ער איז אויסן דעם אויבערשטן, און ניט ער איז אויסן תורה ומצוות"),
 29 אלא לשם מילוי תאוותו; אין זה ענין הבא מצד השכל שבראש, אלא מצד תאוות הלב - "ולא תתורו
 30 אחרי לבבכם גוי' אשר אתם זונים גוי'".
 31 אם היה נוגע לו חיזוק היהדות - היה עוסק בעצמו בלימוד התורה, ופועל גם על אשתו ובניו, על
 32 קהילתו, ועל אלף ומאה בתי-כנסיות שישנם בני-יאָרק; ורק לאחר כן, אם ישאר לו עדיין פנאי - אזי
 33 יוכל להתעסק בהענין ד"אז אהפוך גוי"⁹²...
 34 ובנוגע לפועל - הנה מאז שעזב את הישיבה (ושכח כל מה שלמד שם...), אין לו פנאי לעיין בספר;
 35 יש לו ספרי קיצורים, עד לקיצור של ה'קיצור שולחן ערוך' - שהרי הוא "אורטודוקסי"... ומי שהוא
 36 למטה מזה - הרי הוא פטור אפילו מלימוד 'קיצור שולחן ערוך', וגם מלימוד קיצור של ה'קיצור שולחן
 37 ערוך', אלא "מקלו¹⁸² יגיד לו"...

(179) פ"ב ה"ג.

(180) שלח טו, לט.

(181) תניא ספכ"ח.

(182) לשון הכתוב - הושע ד, יב.

(176) תהלים קיו, ב.

(177) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ד ע' 155. וש"נ.

(178) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ע' תכ. וראה גם

תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 98. וש"נ.

1 הוא עסוק בהכנת "נאום" ("ספִיטש") עבור מסיבת "תנאים", "בר-מצוה" או "ברית-מילה", או בהכנת
2 "נאום" כדי לאומרו ב"בית החיים" רחמנא-ליצלן;

3 בכל אסיפה - עליו להיות ה"נאום אורח" ("גאסט רעדנער"), ולא רק באסיפה בענין שהוא דבר
4 הרשות, אלא גם בענין שהוא דבר איסור... אלא ש"עושה טובה" ואינו אוכל בסעודה החגיגית
5 ("באנקעט"), אבל מכל-מקום דואג שיזמינו אותו לשם, שכן, איך יתכן שיתקיים "באנקעט" והוא לא
6 יישב ב"שולחן הכבוד"? ...!

7 וכן בנוגע לענין הויכוחים: רצונו להיות "עסקן", "יועץ" ו"דברן", ולהראות שביכלתו לנצח בויכוח;
8 וכשרואה שיהודי פלוני מתווכח עם יהודי, מתווכח הוא עם אינו-יהודי...

9 ומוסיף לטעון:

10 איך יוכל לעסוק בלימוד, ולהניח שהעולם ימשיך ללכת בחשיכה? ... הרי עליו מוטל להביא את קדושת
11 האלקות בכל העולם כולו, ולכן עורך ויכוחים עם גוי, כדי להשמיע את דעתו, ולהראות לו שהוא "בעל
12 הסברה" ו"דרשן טוב" (לא מפני ה"ישות" שלו, כמובן... אלא כדי שיקויים מה שכתוב¹⁸³ "וראו כל עמי
13 הארץ גו'..."), ולקבל ממנו "סמיכה" על גדלותו...

14 בשנים שעברו, היה רב צריך להיות ירא-שמים, ונוסף לזה היה צריך להיות למדן, כדי שיוכל לפסוק
15 שאלות, ולאחרי כן החליטו, שיראת-שמים - מהיכא תיתי, העיקר הוא שיהיה למדן; אחר-כך הוסיפו
16 שצריך להיות "למדן" (להבדיל) בהוויות העולם (שהרי לולי זאת יקרא "בטלן"...), ובשביל זה צריך
17 ללמוד לימודי חול, על-כל-פנים בדרך טפל; ועד שלאחרי זה, כאשר "אכשור דרי"¹⁸³ (כמאמר רז"ל¹⁸⁴)
18 "אם ראשונים כמלאכים כו'")... נעשה הטפל עיקר - שהתחילו להרבות בלימודי החול ולמעט לימודי
19 הקודש, שכן, אם ילמד "קיצורים" בלימודי חול - לא יקבל "תואר אקדמי", מה-שאין-כן אם ילמד
20 "קיצורים" בלימודי קודש - עדיין יוכל לקבל "סמיכה"...

21 ובכל זה ניתוסף עתה ענין חדש:

22 פעם היה הסדר, שקבלת ה"סמיכה" היתה איש מפי איש עד משה רבינו¹⁸⁵; לאחר שנתבטלה סמיכה
23 זו - היו המסמיכים רבנים מיוחדים, גדולי הדור, ואחר-כך היתה קבלת ה"סמיכה" מרב למדן סתם;

24 אך לאחרי זה התחילה להיות קבלת ה"סמיכה" מהמוסד שעבורו נתן אביו ממון רב יותר; ולאחרי
25 זה, התחילה להיות קבלת ה"סמיכה" מאשתו של ה"פרעזידענט"...

26 - כידוע מה שכתוב בכתבי האריז"ל¹⁸⁶ בנוגע לדורנו, דרא דעקבתא דמשיחא (שהוא גלגול מדור
27 יציאת מצרים), שהיו נשמעין לנשותיהן, וממילא הולכת ה"רבנית" שלו אל אשתו של ה"פרעזידענט",
28 והיא פועלת על ה"פרעזידענט" שימנה אותו ל"ראב"י"... -

29 ובכל אופן, הרי זו לכל-הפחות "סמיכה" מאיש או אשה מבני ישראל;

30 אמנם, מעתה יהיה בזה סדר חדש - שכאשר ה"גלח" (הכומר) יאמר שהוא "דברן" ו"דרשן" טוב, ויש
31 לו ידיעה אודות "אותו האיש" (שהרי כדי לקבל מחמאה מה"גלח" - עליו להיות בקי בעניניו של "אותו
32 האיש"), וגם אודות ענינים שאמר "מחמד המשוגע" (כפי שכותב עליו הרמב"ם¹⁸⁷) - אזי ראוי הוא
33 להיות רב, מאחר שהוסמך על-ידי ה"גלח"....!

34 וכאשר אומרים לו שתמורת קריאה בספרי האפיקורסים, מוטב שיקרא פסוק חומש (על-כל-פנים עם
35 תרגום אנגלי), או קטע ב"עין יעקב", או סעיף ב'קיצור שולחן ערוך' - טוען שהוא "עסוק" ("ביזי")
36 בצרכי הרבים, וממילא פטור הוא מכל הענינים... אם רצונך להיות עסוק בצרכי ציבור - היה עסקן

(183) יבמות לט, ב. וש"נ. ראה ל"ת וסה"ל להאריז"ל שמות ג, ד. שער הגלגולים

(184) ע"פ שבת קיב, ב (וראה לקו"ש חט"ו ע' 281 הערה הקדמה כ.

(187) באגרת תימן.

14. וש"נ.

(185) ראה רמב"ם הל' סנהדרין רפ"ד.

- 1 ציבורי, אבל למה חפץ אתה להיות "רב" ומנהיג רוחני, כשאינך מוצא פנאי לעיין בספר יהודי, אפילו
2 בשפה האנגלית? ... ולאידיך, כדי להראות לגויים שהוא יודע מה שאמר "אותו האיש", ויודע מה שנאמר
3 ב"חוקה" ("קאנסטיטושאן"), ויודע כיצד לשמור על ה"חוקה" - בשביל זה יש לו פנאי!
- 4 כיצד יכול אדם כזה להיות רב בישראל ("ראַבבֿי"), בה בשעה שהקדיש את כל זמנו עבור לימודי
5 חול, ופיטם עצמו בספרי מינות (כנראה מצד "דע מה שתשיב" ¹⁸⁸), ומאבד את כל ימיו על ענינים של
6 מה בכך, ולכל היותר, על ענינים של בריאות הגוף וכיוצא בזה! ...
- 7 ולא עוד אלא שהוא זה שמתיימר לייצג את בני ישראל בויכוח עם גויים! ... - עד עתה לא הבלית
8 את יהדותו בגלוי, לא במשפחתו ("למשפחותיכם" ¹⁵⁷) ולא ברחוב; אבל בנוגע לויכוח - צריך הוא להיות
9 הראשון, וסבור שינצח, ולא עוד אלא שרצונו לזכות לסייעתא דשמיא, שסייעו לו להשיב לאפיקורוס! ...
- 10 וכאשר אומרים לו שהרמב"ם פוסק שיש בזה איסור מן התורה, "ולא תתורו אחרי לבבכם גו'" -
11 טוען הוא, שהדברים אמורים רק במי שאינו מקורב למלכות, אבל הוא - להיותו מקורב למלכות, יש לו
12 שייכות עם ה"נשיא" ("פרעזידענט") ועם "סגן הנשיא" ("ווייס פרעזידענט"), ועם נשיאת "ארגון
13 הנשים", ועד שהתאספו יהודים נבחרים מעם, ובחרו בו להיות "ראַבבֿי על גבי ראַבבֿי", "פרעזידענט" של
14 הארגון הרבני... כך, שהרי יהודים פוסקים שהוא "גדול בישראל" - הרי הכל מוטל על כתפיו, ומוכרח
15 הוא להאיר את העולם באור האלקים! ...
- 16 הוא טוען שצריכים להאיר את העולם לרגל "זמן חירותנו" - בה בשעה שלאמיתו של דבר הוא עצמו
17 אינו בן-חורין:
- 18 אצל גויים - יש אופנים שונים של חירות; אבל אצל בני ישראל - אם חפצים ב"חירות" ("פרידאָם"),
19 הרי הדרך היחידה לזה היא (לא על-ידי הליכה ל"קאַלעדזש", השתתפות בויכוחים, קריאת "עיתונים"
20 וספרי קיצורים, אלא) על-ידי לימוד התורה, כמאמר רז"ל ¹⁸⁹ "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד
21 תורה", ובהקדמת ברכת התורה - "ברכו בתורה תחלה" ¹⁹⁰ - "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את
22 תורתו".
- 23 ואילו הוא טוען שאי-אפשר לחיות ב"גטו" (שזהו היפך ההנהגה של "בן חורין"), ושההבדלה
24 מהגויים היא "אפליה" ("דיסקרימינאַציע"), ושם רצונו לחיות ב"גטו" היה יכול לחיות באירופא, ולשם
25 מה צריכים לחיות ב"אמריקא"! ...
- 26 לז. ועל זה באה ההוראה - "משכו ידיכם מעבודה-זרה" וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח
27 וגו'":
- 28 עבודתו של יהודי היא באופן ד"משכו ידיכם מעבודה-זרה" - שבורח ומסתלק מהגויים, כולל גם
29 מהגוי שבקרבו ¹⁹¹ [ולא איכפת לו שילעגו עליו ויאמרו שהוא שייך ל"גטו" ומאמין ש"אתה בחרתנו",
30 ולא משתדל להשיג "תואר אקדמי" ("דיגריי") שהיה מסייע לו לכסות את הוצאותיו, בידעו ש"אפילו
31 ריש גרגותא משמיא מנו לי" ¹⁹²], ואז יכול לשחוט הפסח.
- 32 וכך מתנהג לא רק בנוגע לעצמו, אלא כהמשך הכתוב: "למשפחותיכם", גם בנוגע לבני ביתו וכל
33 הנמנים עמו על הפסח, ובמובן הרחב - ובפרט כשמדובר אודות "רב", "מלמד", "מנהל" ו"מנהיג רוחני"
34 הרי זה כולל גם את כל אלו הנמצאים תחת השפעתו.
- 35 וכל זה לא נעשה בצנעא, באופן שבצאתו לרחוב לא ניכר שהוא יהודי, אלא כהמשך הכתוב: "והגעתם
36 אל המשקוף ואל שתי המזוזות" ¹⁹³ ("שלש מתנות" ¹⁹⁴, "בתלת זימני הוי חזקה" ¹⁹⁵, והיינו שזוהי פעולה

(192) ברכות נח, סע"א. וש"נ.

(193) בא יב, כב.

(194) פרש"י עה"פ.

(195) ב"מ קו, ריש ע"ב.

(188) אבות פ"ב מ"ד.

(189) אבות פ"ו מ"ב.

(190) נדרים פא, א. וש"נ.

(191) ראה שבת קה, ב.

נצחית, לו, לבניו ולבני בניו), כך, שיהיה הדבר ניכר גם ברחוב, ואפילו ה"מלאך המשחית" ידע שכאן
גר יהודי ששחט את ה'עבודה-זרה' של המדינה!
אבל הוא - לא עולה על דעתו ליתן מדם הפסח על המשקוף ועל שתי המזוזות, כך שיהיה מוקף
מכל הצדדים בהכרזה שהוא ובניו שחטו את ה'עבודה-זרה'. - וכי איך אפשר לתבוע דבר כזה? ...!
בגד ארוך - אינו לובש; זקן (שאפילו לדעת המתנגדים הרי זה הידור, ולדעת ה'צמח צדק' חיוב
דאורייתא¹⁹⁶) - אין לו; ובנוגע לציצית - נוהג הוא באופן ד"הצנע לכת", עד שאפילו בניו ביתו אינם
יודעים שהוא יהודי...
את ילדיו - שולח הוא ל"קאלעדזש" ללמוד לימודי חול, וחפץ שיצליחו בזה בתכלית השלימות;
אבל בנוגע לזקן (עבור בנו) ופאה נכרית (עבור בתו) - חס-ושלום, זה לא "מודרני"! - לפני כמה מאות
שנים (וכן אצל אלו שמתנהגים כמו לפני כמה מאות שנים...) היה זה "ענין", אבל בנוגע אליו - "רחמנא
ליבא בעי"¹⁹⁷, ומה איכפת לו כיצד נראה חיצונית הגוף? - עליו להיות חלק מה"חברה" ("סאָסייטעט"),
וכאמור, שאי-אפשר להיות ב"גטו" ...!
בשעת ה"דרשה" ("סערמאָן") ביום-הכפורים - בהיותו לבוש בכיפתו הלבנה - מכריז הוא "שמע
ישראל"; אבל מיד במוצאי יום הכיפורים, כשיוצא לרחוב - נזהר הוא שלא להתגרות בגויים, באמרו
שזוהי גמרא מפורשת במסכת מגילה¹⁹⁸: "אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו" ...
ולעומת זאת, כאשר מדובר אודות כל עניני המדינה, כל ענין של כבוד שאין בו קורטוב של
יראת-שמים - נאבק הוא להיות הראשון! וכמו כן בנוגע ל"דר-שיח" ("דייאָלאָג") עם גויים - צריך הוא
להיות הראשון, שהרי יש לו "תארים אקדמיים" מכל ה"קאלעדזשעס" הגדולים... - לא של יהודים אלא
של גויים דוקא, שהרי אי אפשר שיהיו "קאלעדזשעס" יהודיים שמעורבים בהם לימודי קודש ולימודי
חול, ועל-דרך מה שכתוב ב'חובת הלבבות'¹⁹⁹ שכשם שלא ישכנו אש ומים בכלי אחד, כך לא ישכנו
בלב אחד אהבת ה' ועניני עולם הזה (ורק אהבת ה' ויראת ה' יכולים לשכון יחד²⁰⁰).
לח. וה"צרה" הכי גדולה בזה - שאין פוצה פה ומצפצף!
ישנם שחוששים לדבר אודות ענין זה, באמרם שזהו דבר שנעשה כבר "אופנתי" ("געוואָרן אַ מאָדע"),
ו"אחרי רבים להטות"²⁰¹, ומה גם שנמצאים ב"אמריקא", וצריכים "לחיות עם הזמן", ו"מוטב שיהיו
שוגגין כו"²⁰², ומודים להקדוש-ברוך-הוא שהמצב אינו גרוע יותר כו'.
וישנם גם "ממוצעים", שמתרצים את התעסקותם בזה, באמרם, שכיון שבפועל מתקיימים הויכוחים,
ועלול לצאת מהם קלקול, הרי מוטב שילך אל הויכוח (לא "עם-הארץ", אלא) "בן-תורה", ששמו מופיע
בספרון שעל "דף-השער" שלו מתנוסס שם של ארגון "אורטודוקסי" ...
[וזאת - למרות שכתוצאה מזה ימשכו אחריו תלמידיו, שלא הגיעו לקרסוליו (אף שגם "קרסוליו"
הם יו"ד טפחים למטה מתחת לארץ...), וגם הם ילכו לשם (מבלי לשאול אותו וללא ידיעתו), שהרי
ה"ראַביי" שלהם הלך לשם, "ונמצא שם שמים כו"²⁰³ - היפך קידוש השם!].
אבל האמת היא - שאילו היו יוצאים בפומבי נגד ענין זה, היו מצליחים בעזרת ה' יתברך.
לט. ויש להוסיף, שהענין האמור לעיל מודגש גם בנוגע ליציאת מצרים (שדוגמתה תהיה גם הגאולה
העתידה, כמו שכתוב "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"⁴⁸):

199) שער ח פ"ג אופן כה.
200) ספרי ואתחנן ו, ה.
201) משפטים כג, ב.
202) ביצה ל, א. ויש"נ.
203) אבות פ"א מ"א.

196) ראה בארוכה תורת מנחם - התוועדות ח"ח ע' 138 ואילך. ויש"נ.
197) סנהדרין קו, ב ובפרש"י. זהר ח"ב קסב, ב. ח"ג רפא, ב.
198) ו, ב. ויש"נ.
199) ויש להוסיף, שהענין האמור לעיל מודגש גם בנוגע ליציאת מצרים (שדוגמתה תהיה גם הגאולה העתידה, כמו שכתוב "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"⁴⁸):

- 1 ידוע שפרעה וחרטומי מצרים היו חכמים גדולים ביותר²⁰⁴. וכיון שמשו רבינו ענינו חכמה²⁰⁵, היה
 2 יכול לנהל עמהם ויכוח (ובפרט שמשו רבינו עצמו נתגדל בבית פרעה, וידע דרכי המצריים ואיך להתנהג
 3 עמהם כו'), ולהוכיח להם שאלהי מצרים אין בהם ממש, ורק אלקי ישראל הוא האלקים, ואז בוודאי
 4 היו מציינים לו מרצונם הטוב.
- 5 ומה גם שאז לא היה הדבר נמשך י"ב חדשים (כפי שנמשכו עשר המכות), אלא במשך שעות אחדות
 6 היה יכול לקבץ יחד את כל חרטומי מצרים, והיה מנצחם בויכוח, והיו מתגיירים והולכים יחד עם בני
 7 ישראל לקבל את התורה!
- 8 זאת ועוד:
- 9 בשביעי של פסח, בעת קריעת ים-סוף, כשרצו לומר שירה, אמר הקדוש-ברוך-הוא "מעשה ידי טובעין
 10 בים ואתם אומרים שירה"²⁰⁶; והרי היה אפשר לחסוך זאת, אילו רק היה משה רבינו מתווכח עם
 11 המצריים!
- 12 ועל-דרך-זה בנוגע למכת בכורות, וכן כל שאר המכות שלפני זה - ש"לא עבד קודשא-ברוך-הוא
 13 ניסא למגנא"²⁰⁷ - אילו היה משה מתווכח עם המצריים, לא היה צורך בכל הנסים דעשר המכות!
- 14 ואף-על-פי-כן, לא נרמז בשום מקום, לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל-פה, שמשו הכניס את
 15 עצמו בויכוחים עם המצריים!
- 16 כאשר מציעים להכנס עם המצריים בויכוחים כו' - אומרת התורה: לא! אלא ההנהגה עמהם צריכה
 17 להיות דוקא באופן ד"והרביתי את אותותי גו"²⁰⁸.
- 18 ומהטעמים לדבר - כי, אף שמצד הענין דיציאת מצרים היה נקל יותר שמשו יפעל זאת על-ידי
 19 ויכוחים כו', מכל-מקום, בנוגע למשה עצמו, הרי עצם הויכוח הוא בבחינת "המתאבק עם מגוול כו",
 20 כנזכר לעיל.
- 21 ומכאן ראייה נוספת לשלילת ענין הויכוחים בימינו אלו. - והלואי שיפסיקו זאת מצד התעוררות "דעת
 22 הקהל" של בני ישראל עצמם, בחסד וברחמים, ולא יצטרכו להגיע למעמד ומצב - שהיה ביציאת מצרים
 23 - ש"ביד חזקה יגרשם" ("על כרחם של ישראל")²⁰⁹, שכן, אף שהלה טוען שהוא "קרוב למלכות", הרי
 24 אין זה באופן שהגויים רודפים אחריו... ואדרבה: סוף כל סוף ישליכוהו מחוץ לדלת בבזיונות לא עלינו
 25 ("ניט פאר קיינעם געדאכט").
- 26 מ. אלא מאי, השאלה היא מי יעמיד את אומות העולם על-דרך האמת?!
- 27 ובכן: ענין זה יכול להיעשות על-ידי אלו השקועים בלימוד התורה והמסוגלים ומוכשרים לזה,
 28 כשירגישו שעליהם לעסוק בענין זה.
- 29 ובעיקר - יתקיים הדבר בעת קץ הימין, שזהו הזמן לקיום היעוד "אז אהפוך גו" (כמבואר גם
 30 בתנאים²¹⁰); ובינתיים - אין שום מצוה לעסוק בגירות,
- 31 [ואדרבה: גם מי שבא להתגייר מדעת עצמו בזמן הזה²¹¹ - הנה לפני שמקבלים אותו "ומודיעין אותו
 32 מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות כו", מתווכחים עמו ו"אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר
 33 כו"²¹²],

(208) וארא ז, ג.
 (209) ס"פ שמות (ובפרש"י).
 (210) ספ"ל.
 (211) משא"כ לימות המשיח - אין מקבלים גרים כלל (יבמות כד, ב).
 (212) שם מז, א.

(204) ראה מדרש הנעלם בזה"א כה, סע"א. הובא בלקו"ת
 ס"פ צו. וראה גם מלכים-א ה, יו"ד.
 (205) ראה לקו"ת עקב יז, א. ובכ"מ.
 (206) מגילה יו"ד, סע"ב.
 (207) ראה דרשות הר"ן דרוש ח (נעתק בלקו"ש ח"ג ע' 966
 הערה 3). וראה שבת נג, ב. ועוד.

1 וכאמור לעיל - שהנהגה צריכה להיות באופן ד"משכו וקחו לכם גו", שזוהי ההנהגה שהביאה
2 לחירות האמיתית - החירות ד"תעבדון את האלקים גו"⁸³, ועל-דרך-זה בימינו אלה - שהנהגה זו היא
3 שתביא את הגאולה, שתהיה בחסד וברחמים, על-ידי-זה שגלך - מתוך הרחבה ברוחניות ובגשמיות -
4 בדרך הוי', ונלמד תורת הוי', ונפיץ יהדות בלי פשרות בקרב בני ישראל, והנהגה זו תביא את הגאולה,
5 שאז יקויים היעוד ד"אז אהפוך גו" - אבל לא על-ידינו, אלא על-ידי משיח צדקנו, בקרוב בימינו ממש.

* * *

6 מא. דובר לעיל (סעיף ח) אודות דברי ה'צמח צדק' באחרון של פסח תרכ"ה (אחרון של פסח האחרון
7 לפני הסתלקותו), שהיום-טוב דאחרון של פסח הוא על הגאולה האחרונה שהקדוש-ברוך-הוא יגאל
8 אותנו מן הגלות האחרון על-ידי משיח צדקנו.

ובהקדמה:

9
10 אף-על-פי שדברי ה'צמח צדק' הנ"ל נאמרו לילדים, מכל-מקום, בודאי מיוסדים הדברים ומתאימים
11 על-פי התורה, שכן, דבר שאומר "איש אמת" (אפילו רק לילדים וכיוצא בזה), הרי זה דבר אמת, והיינו,
12 שמתאים על-פי 'תורת אמת', ועל-אחת-כמה-וכמה כשהדברים נאמרו על-ידי "שר התורה", ועל-אחת-
13 כמה-וכמה נשיא בישראל, ונמסרו הדברים על-ידי נשיאי ישראל שלאחריו - הרי בודאי שהדברים
14 מתאימים על-פי 'תורת אמת'.

15 ובנודון דידן: אף שהטעם הפשוט להיום-טוב דאחרון של פסח הוא להיותו יום-טוב שני דשביעי של
16 פסח - יש בו גם הענין שהיום-טוב הוא מצד הגאולה העתידה לבוא על-ידי משיח צדקנו.

וככל הענינים שבפנימיות התורה²¹³ - מרומז הדבר גם בנגלה דתורה:

17
18 באחרון של פסח מפטירין "עוד היום בנזב לעמוד גו"²¹⁴, וטעם הדבר, "לפי שכליל פסח היתה
19 מפלתו של סנחריב"²¹⁵.

20 ולכאורה אינו מובן: הרי מפלת סנחריב היתה כליל ראשון של פסח, שנאמר²¹⁶ "השיר יהיה לכם
21 כליל התקדש חג", ומה שייכותה לאחרון של פסח?

והביאור בזה²¹⁷:

22
23 מפלת סנחריב היתה על-ידי חזקיה. וכיון שעל חזקיה אמרו רז"ל²¹⁸ "ביקש הקדוש-ברוך-הוא לעשות
24 חזקיה משיח", לכן מפטירין אודות נצחוננו של חזקיה באחרון של פסח, לרמז על השייכות של היום-טוב
25 דאחרון-של-פסח עם הגאולה העתידה לבוא על-ידי משיח צדקנו.

26 מב. ובהקדמה לכך שהיום-טוב דאחרון של פסח הוא על הגאולה האחרונה, אמר ה'צמח צדק',
27 שאחרון של פסח הוא סיום הענין שהתחיל כליל הראשון של פסח, וביאר, שהלילה הראשון של פסח
28 הוא היום-טוב שלנו על הגאולה שגאלנו הקדוש-ברוך-הוא ממצרים,

29 - אף שלכאורה אינו מובן מהו הצורך בהקדמה זו, שהרי השאלה היתה בנוגע להיום-טוב דאחרון
30 של פסח, ואם כן, היה לו לומר מיד שהיום-טוב דאחרון של פסח הוא על הגאולה האחרונה -

31 כי בזה מרומז התיווך בין דברי ה'צמח צדק' שהיום-טוב דאחרון של פסח הוא על הגאולה העתידה,
32 ובין הטעם הפשוט שאחרון של פסח הוא אחד מימי חג הפסח, יום-טוב שני דשביעי של פסח:

(213) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ב ס"ע 107.
(214) ישעי' י"ד, לב.
(215) שו"ע אדה"ז אר"ח סת"צ ס"ג.
(216) ישעי' ל, כט.
(217) ראה גם שיחת אהש"פ תשכ"א בתחלתה (תורת מנחם - התועדויות ח"ל ע' 244 ואילך). תשכ"ב סכ"ג (תורת מנחם - התועדויות חל"ג ע' 349). וש"נ.
(218) סנהדרין צד, א.

- 1 כיון שאחרון של פסח הוא (לא רק האחרון בזמן, אלא גם) הסיום והשלימות של כל ימי הפסח
 2 (כנזכר לעיל סעיף ג) - הרי הוא כולל גם את הגאולה האחרונה, שהיא הסיום והשלימות של הגאולה
 3 ממצרים.
 4 והענין בזה:
 5 כתיב⁴⁸ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". וידועה קושיית הזהר²¹⁹: מדוע נאמר "כימי צאתך
 6 גו'", "ימי" דייקא, לשון רבים, הרי יציאת מצרים היתה ביום אחד (בט"ו ניסן שנת ב'תמ"ח), ואם כן,
 7 הוה-ליה למימר "כיום צאתך גו"?
 8 ומבאר בזה כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר²²⁰, שהחל מזמן יציאת מצרים עד לגאולה העתידה לבוא
 9 במהרה בימינו אמן, ממשיכים תמיד לצאת ממצרים, וכל זמן שעדיין לא באה הגאולה העתידה, נמצאים
 10 עדיין במצרים, ולכן נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים", "ימי" לשון רבים.
 11 כשם שבנוגע ליציאת מצרים כפשוטה נאמר⁸³ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על
 12 ההר הזה", היינו, שנקודת השיא של יציאת מצרים היא מתן-תורה, וכדאיאת ב'זהר חדש²²¹ "בכל יום
 13 (מיציאת מצרים עד מתן-תורה) אפיק לך מן גלותא", כיון שעד מתן-תורה היו עדיין ב"מצרים" - כך גם
 14 בכללות יותר, שתכלית השלימות דיציאת מצרים תהיה לעתיד-לבוא, שאז יהיה תכלית השלימות
 15 דמתן-תורה, בהתגלות תורתו של משיח, כמו שכתוב²²² "ישקני מנשיקות פיהו", שהוא ענין טעמי תורה
 16 שיתגלו לעתיד-לבוא.
 17 מג. והביאור בזה:
 18 החל מיציאת מצרים, כאשר "היום הזה נהיית לעם"²²³, התחילה עבודתם של ישראל (לא רק בנוגע
 19 לעצמם, אלא גם) לפעול בעולם - להאיר את העולם שגם הוא יהיה כלי לאלקות. וכיון שגמר הענין
 20 יהיה רק בגאולה העתידה, ש"אז אהפוך אל עמים גו' לעבדו שכם אחד"⁹², ועד ש"ראו כל בשר גו'"²²⁴,
 21 הנה עד אז לא הסתיימה היציאה ממצרים; כל זמן שעדיין לא נתבררו כל הניצוצות שנמצאים בכל חלקי
 22 העולם - הנה מצד זה שהניצוצות נמצאים בגלות, תקועים ("שטעקן") גם בני ישראל בגלות.
 23 ואף שלכאורה איזה ערך יש לעולם (עם ניצוצות הקדושה שבו) לגבי בני ישראל - הרי כיון שבני
 24 ישראל הם הכוונה הפנימית של העולם, כמאמר רז"ל²²⁵ "בראשית, בשביל ישראל שנקראו ראשית",
 25 והשליחות של בני ישראל היא לזכך את העולם, לכן, קשורים בני ישראל עם ניצוצות הקדושה שבעולם,
 26 וכל זמן שניצוצות הקדושה הם בגלות, חסר עדיין בגאולה של בני ישראל.
 27 וככל הענינים משתקף גם ענין זה בהלכה בפועל²¹³ - כפי שמצינו בנוגע לטבילה במקוה, שכל זמן
 28 שישנו חלק השייך לגוף, אפילו שערות שהם טפל לבשרו²²⁶, שנשאר מחוץ למים, ולא נטהר, אזי לא
 29 נטהר האדם כולו, אפילו ראשו²²⁷. ועד כדי כך קשורה טהרת הראש וטהרת השערות, שלא זו בלבד
 30 שתלויים זה בזה (שהראש אינו יכול להטהר ללא השערות), אלא עוד זאת, שטהרתם מוכרחת להיות
 31 בבת אחת, שהרי אי אפשר לחלק את הטבילה לחלקים, תחילה חלק זה ואחר-כך חלק אחר, תחילה
 32 העיקר ואחר-כך הטפל, או להיפך, אלא טבילת כל אברי הגוף יחד עם השער הטפל מוכרחת להיות בבת
 33 אחת.
 34 וכמו כן בנוגע לגאולת עם ישראל - שאינה יכולה להיות בשלימותה אלא רק כאשר עם ישראל ישרים
 35 את שליחותו ויברר גם את ניצוצות הקדושה שבעולם (אף שהם טפלים ובאין-ערוך לבני ישראל עצמם),
 36 וענין זה יושלם בגאולה העתידה, ש"אז אהפוך אל עמים וגו'".

(223) תבוא כז, ט.

(224) ישע"י מ, ה.

(225) פרש"י ורמב"ן ר"פ בראשית. ובכ"מ.

(226) עירובין ד, ב. וש"נ.

(227) ראה רמב"ם הל' מקוואות פ"א ה"ז.

(219) ח"ג קעו, רע"א. וראה גם זח"א בהשמטות סי' כה

(רסא, ב), הובא באוה"ת נ"ך עה"פ סק"ז (ע' תפז).

(220) רד"ה כימי צאתך דאש"פ תש"ח (סה"מ תש"ח ע')

(159). וראה גם שם רפ"ב (ע' 164).

(221) ר"פ יתרו.

(222) שה"ש א, ב ובפרש"י.

- נח. דובר כמה פעמים²⁷⁹ שכל ענין שמקשרים עם מעשה בפועל, הרי זה בתוקף יותר, כמובא גם בנגלה דתורה.
- וכן הוא בנוגע להמדובר לעיל (סעיף כ"ה) בענין "שמור את חודש האביב", שיהא חג הפסח בזמן האביב, היינו, שתהיה התבואה מוכנה לקצירה - הרי השייכות למעשה בפועל מודגשת במיוחד בנוגע לארץ ישראל (מה-שאינ-כן בחוץ לארץ).
- ובנוגע אלינו - הרי זה שייך במיוחד לכפר חב"ד, ששם ישנה ההתעסקות בעבודת השדה והכרם על-ידי אחינו בני ישראל שיצאו לחירות לאחר כמה וכמה שנים שהיו נתונים בצרה ושביה²⁸⁰, ולכן הוצרכה עבודתם להיות מתוך מסירות נפש בפועל ובגלוי (כמו שנתבאר לעיל במאמר²⁸¹).
- ויהי רצון, שיציאתם משם תהיה באופן ש"בתר רישא גופא אזיל"²⁸², היינו, שתהיה היציאה לחירות - עם כל הפירושים - אצל כל בני ישראל שעדיין נמצאים שם, בשמחה וטוב לבב, מתוך הרחבה ועונג, ועד לחירות האמיתית שתהיה אצלם - בתוככי כל בני ישראל בכל מקום שהם - בקרוב ממש, על-ידי משיח צדקנו.
- [לאחרי ברכת המזון, תפלת ערבית, הבדלה ואמירת "ויתן-לך" - נתן כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א לכל המסובים שיחיו בידו הקדושה מ"כוס של ברכה". וטרם צאתו אמר:
- שבוע טוב, קיץ בריא וטוב תמידי ("א גוטן תמיד"), ולהמשיך על כל השנה כולה.
- ואחר-כך התחיל כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א לנגן "כי בשמחה תצאו".]

(281) ד"ה ונחה גר' פ"ט (לעיל ע' 193).
(282) עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.

(279) ראה שיחת אחש"פ תש"כ ס"ב (תורת מנחם - התוועדיות חכ"ח ע' 40 ואילך). שם חמ"ב ע' 223. וש"נ.
(280) ראה גם לעיל ס"ע 81 ואילך. וש"נ.

המשך ביאור למס' בכורות ליום רביעי עמ' ב

- שבלעו דג טמא, **הא לא חֲזִינִיה דְּבָלַע** - אולם אם נמצא בתוך מעיו, אבל לא ראינו שבלעו, הרי הוא אסור, כי **אִמְרֵי אֲשֶׁרֻצִּי אֲשֶׁרִּין** - יש לומר שהדג הטמא השריצו וילד דג שמראהו כדג טהור, ואיסורו משום שהיצא מהטמא טמא.
- דנה הגמרא: **מִנְלָן שְׂדֵה מִשְׁרִיץ, דְּתַנִּיא, דֵּן טָמָא מִשְׁרִיץ** - מתעבר ומוליד עובר כבהמות וחיות, ואילו דֵּן טָהוֹר אינו מוליד, אלא **מְטִיל בִּיצִים**, ומדן גדלים דגים, וכיון שדג טמא משריץ, אם לא ראינו שבלע דג טהור, אף שהדג הנמצא בתוכו יש לו סימני דג טהור, יש לחשוש שמא הוא עובר שלו, שמראהו כדג טהור, ואסור. מקשה הגמרא: **אִי הָכִי שִׁישׁ לַחֲשׁוֹשׁ שְׂדֵה טָהוֹר** הנמצא בדג טמא, הוא עובר שלו, **כִּי חֲזִינָא דְּבָלַע** - גם אם ראינו שבלע דג טהור, יאסר הדג הנמצא בפנים, כי **אִמְרֵינָן הָאִי אֵינְכֶּלָא וְהָאִי אֲשֶׁרֻצִּי אֲשֶׁרִּין** - הדג הטהור שבלע, התעכל, והדג הטהור הנמצא בדג הטמא, הוא עוברו של הדג הטמא. מתרצת הגמרא: **אִמְרֵי רַב שְׂשֻׁת, מַה שֶּׁשֵּׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה שְׂבָלַע דֵּן טָהוֹר, אֵין הַכוּוּנָה שְׂרָאִינוּ כִּיצַד הָדָג הַטָּמֵא בּוֹלַע דֵּן טָהוֹר, אֵלָא כְּגֻזְרֵי שְׂמִינְיָא** את הדג הטהור, דִּרְךָ בֵּית הָרַעִי של הדג הטמא, ומוכח שהדג הטהור נכנס אליו מבחוץ, שאם היה עוברו של הדג הטמא, היה נמצא ברחם, ולא בדרך בית הרעי.
- רַב פֶּפְאָ אָמַר** לתרץ, כְּגֻזְרֵי שְׂמִינְיָא את הדג הטהור, דִּרְךָ בֵּית הַבְּלִיעָה של הדג הטמא, ומוכח שהדג הטהור נכנס אליו מבחוץ, שאם היה עוברו של הדג הטמא, היה עוברו של הדג הטמא, אלא בדרך בית הבליעה.
- רַב נַחֲמָן אָמַר** לתרץ, כְּגֻזְרֵי שְׂמִינְיָא את הדג הטהור, כשהוא שָׁלֵם - שנגמרה צורתו, והוא גדול, ואם היה עוברו של הדג הטמא, לא היה משתחה ברחם הדג, אלא היה יוצא כדרך כל ולד שהושלם.
- רַב אֲשִׁי אָמַר**, המִשְׁנָה עוסקת גם באופן שלא ראינו שהדג הטהור נבלע על ידי הטמא, ומכל מקום תולין שנבלע על ידו, ומותר, משום שרוב דָּגִים כְּמִינֵי מִשְׁרִיץִין - יולדים דג ממין שלהם, ולכן כשנמצא דג טהור בתוך דג טמא, הרי זה מוכח שאינו עוברו, וְכִמִּי שְׂבָלַע לְפָנֵינוּ דָּמִי - והרי זה כאילו ראינו איך שהדג הטמא בלע דג טהור.
- תַּנּוּ רַבְּנָן, דֵּן טָמָא מִשְׁרִיץ** - מוליד את עוברו, וְדֵן טָהוֹר מְטִיל בִּיצִים. כָּל בַּעַל חַי הַמּוֹלִיד ולדות, ולא מטיל ביצים, יש לו דדים, והוא מְנִיק את ולדותיו, וְכָל בַּעַל חַי הַמְטִיל בִּיצִים, אינו מְנִיק את צאצאיו, אלא מְלַקֵּט להם אוכל, חוץ מְעַטְמָלָה, שְׂאֵפָה עַל פִּי שְׂמִינְיָא בִּיצִים, הוא מְנִיק את צאצאיו.

בס"ד. משיחות יום אחרון של פסח* (בסעודת משיח) ה'תנש"א.

וכיון שכל עניני התורה (ובנדו"ד הקביעות
דהימים טובים) הם בתכלית הדיוק, מסתבר לומר,
שיש קשר ושייכות בין הקביעות דחג הפסח בשבת
לקביעותו בפרשת שמיני (שבהם חל חג הפסח).

וצריך להבין הקשר והשייכות דהקביעות דחג
הפסח בשבת ובפ' שמיני – דלכאורה שבת ושמיני
הם ב' ענינים שונים, כידוע⁷ שיום השבת הוא א'
משבעת ימי בראשית, שבעת ימי ההיקף, ויום
השמיני הוא למעלה משבעת ימי ההיקף, ועד כדי
כך, ש"כל מספר ז' חול ומספר שמיני קודש .. כי
מספר זה מיוחד אליו ית"י"⁸, היינו, שגם דרגת
הקדושה דיום השבת שייכת לעולם, שלימות העולם,
כמארז"ל⁹ "מה הי' העולם חסר מנוחה באת שבת
באת מנוחה", ואינה בערך¹⁰ לגבי הקדושה דשמיני
שלמעלה מהעולם, "מיוחד אליו ית"י".

ב. ויש לבאר תחילה מעלת הקביעות דפסח
שחל בשבת שמצינו בנוגע לספירת העומר:

על הפסוק¹¹ "וספרתם לכם ממחרת השבת גו'
שבע שבתות תמימות תהינה", איתא במדרש¹²
"אימתי (הן תמימות) בזמן שאין ישוע ושכני'
ביניהם", ופירש במתנות כהונה (בשם הרוקח¹³):

קדושה בהקביעות דראש השנה***, ב"ר"ה לחסידות (י"ט כסלו),
ובימי הפורים**** (הקיום דקבלת התורה על כל השנה) – ג"פ.
(7) ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט. הובא ונת' בד"ה ויהי ביום
השמיני תרע"ח, תש"ד ותש"ה. ועוד.

(8) כלי יקר ריש פרשתנו (שמיני). הובא ונת' בד"ה ויהי ביום
השמיני הנ"ל.

(9) פרש"י בראשית ב, ב. פרש"י מגילה ט, א (ד"ה ויכל).
וראה ב"ר פ"י, ט ובמת"כ שם.

(10) ע"ד ובדוגמת ריחוק הערך דחול לגבי קודש.

(11) אמור כג, טו.

(12) קה"ר פ"א, ג. – ועד"ז במנחות סה, ב (ובפרש"י): "כתוב
אחד אומר תספרו חמישים יום, וכתוב אחד אומר שבע שבתות
תמימות תהינה, הא כיצד, כאן ביו"ט שחל להיות בשבת
(מיתוקם שבע שבתות תמימות תהינה), כאן ביו"ט שחל להיות
בחול (מיתוקם קרא בחמישים יום ולא שבועות שלימות)". אבל
שם אפ"ל שריב"ז אמר כן להביתוסי לדחותו בקש, ולי' לא ס"ל
הכי (ראה לקו"ש ח"ב ע' 96 הערה 6).

(13) בהלכות עומר סרצ"ה.

א. מהמעלות המיוחדות דחג הפסח בקביעות
שנה זו: בנוגע לימי השבוע – שהתחלתו (יום
ראשון דפסח) וסיומו (יום אחרון של פסח – בחוץ
לארץ, ובארץ ישראל – אסרו חג¹⁴) ביום השבת,
ובנוגע לפרשת השבוע – בפרשת שמיני.

והקשר והשייכות שביניהם (הקביעות בשבת
ובפרשת שמיני) מודגש יותר בהשינוי בהקריאה
דפרשת שמיני (שחל בה חג הפסח) בגלל הקביעות
דפסח בשבת – שכאשר חג הפסח חל ביום השבת
קורין "ויהי ביום השמיני" (במשך שלשה שבועות)
שמונה פעמים². וכידוע הפתגם "שמיני שמונה
שמינה"³, שכאשר קורין "ויהי ביום השמיני"
שמונה פעמים, נעשית השנה כולה (שמתחילה
מחג הפסח, "ראש⁴ השנה לרגלים"⁵) שנה שמינה,
היינו, שהענין דשמיני נמשך באופן של קביעות
("חזקה"⁶) על ובכל השנה כולה.

(* כולל גם שיחת ליל אחרון של פסח – לקהל ש' שחזרו
מה"תהלוכה", כנהוג מכונ"כ שנים שביו"ט הולכים לבקר בני'
שבבתי-כנסיות ובתי-מדרשות בכונ"כ שכונות, כדי להוסיף
בשמחת החג (ע"י ההתאחדות עם רבים מבני' שבשאר שכונות),
ובפרט ע"י אמירת דברי תורה ("פיקודי ה' ישרים משמחי לב"),
נגלה דתורה ופנימיות התורה.

(1) ולהעיר, שכשחל בשבת אין בו חמץ כלל, והסעודות דשבת
הם באכילת מצה דוקא, שבוה ניכר יותר ההמשך והשייכות לחג
הפסח.

(2) ובארץ הקודש – (במשך ב' שבועות*) חמשה פעמים.
וי"ל, שבפעם החמישית נשלם עיקר הענין (וכולל גם העילוי
דפעם השמינית) – ע"ד המבואר בכ"מ (סידור שער הל"ג בעומר
דש, א ואילך) שבספירת הוד שבהוד, ספירה החמישית, נשלם
עיקר הענין דספד"ע (כולל גם העילוי דיום החמישים).

(3) הובא ונת' בלקו"ש ח"ז ע' 297. שיחת אחש"פ וש"פ
שמיני תשמ"ה ותשמ"ח. ועוד.

(4) ריש מס' ר"ה. שם ד, א.

(5) ולהיותו "ראש השנה לרגלים" – נמשך ממנו נמשך על
ובכל הרגלים (ובכל הימים שביניהם) עד ל"ראש השנה לרגלים"
שלאח"ז (בכל השנה). כלומר, נוסף לכך שמכל רגל ויו"ט נמשך
ענינו הכללי של היו"ט ("מועדים לשמחה") עד הרגל
שלאחריו** (ראה לקו"ת ברכה צח, ב), נעשית ההמשכה הכללית
לכל הרגלים ב"ראש השנה לרגלים".

(6) להעיר מהדגשת התוקף ד"חזקה" בג' ימים רצופים של

(* להעיר שחזקה היא גם בב' פנמים – לדעת רבי (ב"מ קז, ריש ע"ב.
וש"ג), ששייך במיוחד לא"י, "כל רבי מארץ ישראל" (סדר תנאים
ואמוראים בסופו. ועוד. וראה והספדת לתו"א ק"ז, ד. ובכ"מ).

(**) וענינו הפריט של היו"ט (בחג הפסח – "זמן חרותנו") עד ליו"ט זה
בשנה שלאח"ז (ראה גם התוענויות תשמ"ח ח"ג ע' 80. ועוד).

(**) ובחזק לארץ – גם בימים ראשונים דחג הסוכות, ובשמע"צ
ושמח"ת – ג"פ (גם) בהתחלת השנה.
(**) ובחזק לארץ – גם ב"זמן מתן תורתנו", שב' הימים דיו"ט הם
מיד לאחר יום השבת.

למדים גם בנוגע לכללות הענין דספירת העומר
בשאר השנים, כדלקמן.

ג. ויובן בהקדם הדיוק בלשון הכתוב "וספרתם
לכם ממחרת גו'" (ממחרת היום שלפניו, ולא מיום
פלוני²²) – שספירת העומר היא ממחרת הפסח –
דלכאורה צריך להבין:

ידוע שחג הפסח (ע"ש הדילוג והפסיחה²³)
ענינו גילוי אלקות שלמעלה מהעולם – "נגלה²⁴
עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה (בכבודו
ובעצמו²⁵) וגאלם", משא"כ ספירת העומר ענינה
עבודת האדם בבירור והעלאת ז' המדות (שכלולים
מז', מחסד שבחסד עד מלכות שבמלכות, שבכל
יום ממ"ט הימים נעשה הבירור דמדה פרטית), הן
בירור המדות שבנפש האדם, והן בירור העולם
כולו שנברא ע"י ז' המדות דלמעלה (כמ"ש בנוסח
התפלה שלאחרי ספה"ע: "שיטהרו נפשות עמך
ישראל .. ואטהר ואתקדש בקדושה של מעלה, ועל
ידי זה יושפע שפע רב בכל העולמות").

וכיון שפסח וספה"ע הם ענינים שונים וחלוקים
זמ"ז – מהי ההדגשה שספירת העומר היא ממחרת
(בסמיכות ובהמשך ל) הפסח?

ויש להוסיף, ששאלה זו מודגשת יותר בדיוק
הלשון "ממחרת השבת" (ולא ממחרת היום²⁶), שחג
הפסח נקרא כאן בשם "שבת" – שהרי החילוק בין
ימים-טובים (שהתחלתם בחג הפסח, "ראש השנה
לרגלים"²⁷) לשבת, הוא, שקדושת הימים-טובים
תלוי' בב"ד (עבודת האדם), כמ"ש²⁸ "מועדי ה'
אשר תקראו אותם", "קרי בי' תקראו אתם"²⁹,
"ישראל אינהו דקדשינהו לזמנים"³⁰, משא"כ שבת
ש"מקדשא וקיימא"³¹ (מלמעלה), ואעפ"כ מדגיש
הכתוב שספירת העומר (עבודת האדם) היא
ממחרת (בסמיכות ובהמשך ל) השבת?

(22) כבהמשך הכתוב – "מיום הביאכם את עומר התנופה".

(23) ראה פרש"י בא, יב, יא, שם, יג. ועוד.

(24) נוסח הגש"פ.

(25) "כבודו הוא בחי' מל' דא"ס כמו שהוא לפני הצמצום כו',
ובעצמו היינו בחי' עצמות אוא"ס שלמעלה גם מבחי' מל' דא"ס
כו'" (סה"מ אעת"ד ע' עה. ועוד).

(26) אמור כג, ב.

(27) פרש"י ר"ה כה, א (ד"ה אתם).

(28) ברכות מט, א.

(29) ביצה יז, א.

1 "כשבא ר"ח ניסן בשבת, יבוא פסח בשבת ויתחילו
2 בספור במוצאי שבת, ואז השבתות הן תמימות
3 כששת ימי בראשית"¹⁴.

4 ונתבאר במק"א¹⁵ שאף שהפירוש ד"ממחרת
5 השבת" הוא (לא ממחרת השבת שבפסח, כדעת
6 הבייתוסים, אלא) "ממחרת היום"¹⁶ (גם כשפסח
7 חל באמצע השבוע, ככרוב השנים), והפירוש
8 ד"שבתות תמימות" הוא (לא "תמימות כששת ימי
9 בראשית", אלא) שבועות שלימות במנינם (שלא
10 החסיר יום אחד¹⁷) ובמעט לעת ("בזמן שאתה
11 מתחיל לימנות מבערב"¹⁸) – מ"מ, כיון שהכתוב
12 מדייק "וספרתם לכם ממחרת השבת גו' שבע
13 שבתות תמימות תהיינה", מובן, שכאשר פסח חל
14 בשבת ומתחילים לספור במוצאי שבת ("ממחרת
15 השבת" כפשוטו) נעשית שלימות גדולה יותר
16 בה"שבתות תמימות", "תמימות (גם) כששת ימי
17 בראשית", תמימות שבתתמימות¹⁹.

18 ודרוש ביאור והסבר: מהו הטעם שהציווי
19 דספירת העומר שבכל השנים נכתב בתורה בלשון
20 שמדגיש שלימות יתירה ששייכת בשנים מיוחדות
21 שבהם חל פסח בשבת – "וספרתם לכם ממחרת
22 השבת גו' שבע שבתות תמימות" – שהתחלת
23 הספירה היא "ממחרת השבת" (כפשוטו), "ואז
24 השבתות הן תמימות כששת ימי בראשית"?

25 ומסתבר לומר, שהשלימות דשבת (שנרמזת
26 בלשון הכתוב "וספרתם לכם ממחרת השבת גו'
27 שבע שבתות תמימות") שייכת לכללות הענין
28 דספירת העומר בכל השנים²⁰, אלא שענין זה
29 מתגלה בהדגשה יתירה כשפסח חל בשבת²¹, ומזה

(14) ר'בזמן שאין ישוע ושכני' ביניהם – לסימן נקט,
שהמשמרות דישוע ושכני' לא עבדו בין פסח לעצרת כשחל פסח
בשבת (מ"כ בשם הרוקח שם). וראה לקמן הערה 36.

(15) לקו"ש ח"כ שם. חכ"כ ע' 145.

(16) מנחות סה, ב ואילך. תו"כ ופרש"י עה"פ.

(17) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סתפ"ט סכ"ג.

(18) מנחות סו, א. תו"כ ופרש"י עה"פ.

(19) להעיר, שהתואר "תמימות" מורה על שלימות יתירה, ע"ד
דרז"ל (ערכין לא, א) בפירוש "שנה תמימה", "להביא את חודש
העיבור", שגם לולי חודש העיבור נחשבת שנה שלימה, ומזה
מובן גם הפירוש "שבתות תמימות", שלימות יתירה בהשבתות,
ע"ד שבת בשבתו (ראה אוה"ת אמור ע' תתעא. המשך תרס"ו ע'
רח).

(20) גם כשהתחלת הספירה אינה ממחרת השבת כפשוטו, שאז
השבתות אינם תמימות כששת ימי בראשית.

(21) שמתחילים לספור "ממחרת השבת" כפשוטו, ואז
השבתות הן תמימות כששת ימי בראשית.

1 ד. ויש לומר הביאור בזה:

2 בהדגשת השייכות דספירת העומר לחג הפסח
3 (שספה"ע היא ממחרת הפסח) מרומז התוכן
4 והחידוש שבספירת העומר – שעבודת האדם
5 (ספה"ע) היא (לא רק בענינים השייכים לגדרי
6 האדם והעולם, אלא גם) בהמשכת וגילוי הענינים
7 שלמעלה מגדרי האדם והעולם, היינו, שעניני חג
8 הפסח שלמעלה מהעולם שנתגלו ע"י הקב"ה,
9 יומשכו ויתגלו בפנימיות (באדם ובעולם) ע"י
10 עבודת האדם, שע"ז ישנם ב' המעלות גם יחד:
11 גילוי אלקות שלמעלה מהעולם, וביחד עם זה,
12 נמשך וחודר בגדרי העולם וע"י עבודת האדם
13 בעולם.

14 וענין זה מרומז ומבואר בפסוק "וספרתם לכם
15 ממחרת השבת גו' שבע שבתות תמימות תהיינה
16 עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום":

17 "ממחרת השבת" פירושו מבחי' שלמעלה
18 מהשבת³⁰, היינו, בחי' שלמעלה גם מהשלימות
19 דעולם (שבת), למעלה לגמרי מגדרי העולם. וזהו
20 הטעם שהכתוב מדגיש השייכות לחג הפסח בלשון
21 "ממחרת השבת" ולא "ממחרת היו"ט" – להורות
22 על מעלת הגילוי דחג הפסח שהוא למעלה (לא רק
23 מיו"ט, שתלוי בעבודת בני", אלא למעלה גם)
24 משבת ש"מקדשא וקיימא", למעלה לגמרי מגדרי
25 העולם.

26 ועז"נ "וספרתם לכם ממחרת השבת" –
27 שהעבודה דספה"ע היא להמשיך מהבחי' שלמעלה
28 מגדרי העולם, "ממחרת השבת", שתתגלה ותחדור
29 בגדרי העולם, "שבע שבתות", ועי"ז "שבע
30 שבתות) תמימות תהיינה", כיון שב"שבע שבתות"
31 (גדרי העולם) נמשך ונתגלה ועד שנעשים חדורים
32 בהשלימות האמיתית ("תמימות") שלמעלה מגדרי
33 העולם.

34 וממשיך בכתוב "עד ממחרת השבת השביעית
35 תספרו חמישים יום" – שע"ז באים לבחי'
36 שלמעלה יותר מהשבת השביעית ("ממחרת השבת
37 השביעית"), שזהו"ע שער החמישים ("תספרו
38 חמישים יום") דבינה, שבאין ערוך לשבעת המדות
39 שבהם נברא העולם, וזוהי השלימות האמיתית

(30) ראה ספר הליקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך ספיה"ע ע'
תקעט ואילך. וש"נ.

40 דהעולם שנעשית ע"י העבודה דספה"ע ("שבע
41 שבתות תמימות תהיינה")³¹ – שנמשך ומתגלה בו
42 גם הבחי' שלמעלה מגדרי העולם, שזהו הגילוי
43 דמתן-תורה³².

44 ה. וענין זה ניכר בגילוי בפסח שחל בשבת:
45 ובהקדים – שאף שבמדרש נתפרש רק
46 השלימות דימי הספירה, שכש"יתחילו בספור
47 במוצאי שבת, ואז השבתות הן תמימות כששת ימי
48 בראשית", מ"מ, כיון שמעלה זו היא כשחל פסח
49 בשבת, מסתבר לומר, שהשלימות היא גם בפסח
50 עצמו³³, כי, להפירוש ד"שבתות תמימות" "כששת
51 ימי בראשית", הפירוש ד"ממחרת (ה)שבת" (פסח)
52 הוא "ממחרת) שבת בראשית"³⁴ (פסח שחל
53 בשבת).

54 וההסברה בזה:

55 בנוגע לחג הפסח – כשחל בשבת ניכר בגילוי
56 הדילוג והפסיחה (פסח) גם לגבי השלימות דשבת
57 ("ממחרת השבת"³⁵), היינו, דילוג ופסיחה למעלה
58 מגדרי העולם.

59 ובנוגע לימי הספירה – שכשהתחלת הספירה
60 היא במוצאי שבת ("ממחרת השבת" כפשוטו) ואז
61 השבתות הן תמימות כששת ימי בראשית, ניכר
62 בגילוי שהבחי' שלמעלה מגדרי העולם ("ממחרת
63 השבת") נמשכת וחודרת בגדרי העולם ("ימי
64 בראשית").

65 ומזה מובן שב' הקצוות שבכללות הענין
66 דספה"ע (בכל השנים) – גילוי בחי' שלמעלה
67 מהעולם, "ממחרת השבת", והמשכחה בגדרי

(31) ומעין זה בכל שבת – שנוסף על הקדושה שלמעלה,
"מקדשא וקיימא", נמשכת קדושה נעלית יותר ע"י עבודת האדם,
כמ"ש "זכור את יום השבת לקדשו" (יתרו כ, ח), "וקראת לשבת
עונג" (ישעי' נח, יג), ובלשון חז"ל (שבת קיח, סע"א) "המענג
את השבת" (ראה אה"ת אמור שם). וראה לקמן הערה 46.
(32) ראה לקו"ת במדבר י"ד, ד ואילך. וראה גם אה"ת
לתהלים (יהל אור) עה"פ תורת ה' תמימה (ע' סו ואילך).
(33) ואדרבה: הקביעות דפסח בשבת היא טיבת השלימות
דימי הספירה.

(34) מנחות סה, ב.

(35) לא רק "ממחרת (למעלה מ)היו"ט" שתלוי בעבודת בני",
אלא גם "ממחרת (למעלה מ)השבת" ש"מקדשא וקיימא" (כנ"ל
ס"ד). – ולהעיר, שהפירוש "ממחרת היו"ט" הוא בתושב"ע" ע"י
הלימוד דבב"י בהדרשות שהתורה נדרשת בהם, משא"כ "ממחרת
השבת" הוא הפירוש הפשוט בתושב"כ (גילוי מלמעלה) שגם
הצדוקים מודים בה.

אחרון של פסח (גמר ושלמות חג הפסח⁴⁰) שחל
בשבת, שניכר בגלוי עוד יותר שהוא למעלה מגדרי
העולם לגמרי, להיותו יום שמיני דפסח⁴¹, בחי'
שמיני שלמעלה משבעת ימי ההיקף (אפילו ביחס
לשבעת ימי הפסח שענינם דילוג ופסיחה, למעלה
מהעולם);

והמשכתה בגדרי העולם, "שבע שבתות" –
שהדילוג ופסיחה בפסח (שחל בשבת) עצמו
[שעיקרו מיום שני דפסח, דילוג ופסיחה גם לגבי
יום ראשון דפסח⁴², והולך ומוסיף בהדילוג
ופסיחה במשך שבעה ימים] הוא בשבעת ימי
השבוע, גדרי העולם, ולא עוד אלא שנמשך בשבעת
המדות שבמדת החסד שעל ידה נעשה בנין העולם,
כמ"ש⁴³ "כי אמרתי עולם חסד יבנה", ומזה מובן
גם בנוגע לבנין העולם ע"י עבודת האדם, שעיקרו
ע"י העבודה בבירור מדת החסד.

ז. ובפרטיות יותר (בחג הפסח עצמו) – בנוגע
לאחרון (שמיני) של פסח שחל בשבת:

לכל לראש – שבחי' שמיני שלמעלה משבעת
ימי ההיקף דפסח, נמשכת וחודרת ביום השבת,
שבו נעשית השלימות ("ויכולו"⁴⁴) דכל ששת ימי
בראשית, שלימות העולם (כולל ובמיוחד –
שלימות העולם שע"י עבודת האדם, כמארוז⁴⁵
"כל האומר ויכולו בערב שבת .. נעשה שותף
להקב"ה במעשה בראשית"⁴⁶).

ועוד ועיקר:

(40) כולל גם תיקון והשלמת (גם מלשון שלימות) העבודה
דכל ימי הפסח – ע"י "מאסף לכל המחנות" (ראה התועודות
תשמ"ח ח"ג ע' 108 ואילך. ועוד).

(41) כפי שנקרא בכ"מ (ראה לדוגמא: רמב"ם הל' תפלה פ"ג
ה"ח. שו"ע (ואדה"ז) א"ח סתצ"ב ס"ח (סת"צ סי"ב)).

(42) משא"כ הדילוג והפסיחה דיום ראשון דפסח הוא ביחס
למעמד ומצב שלפני פסח.

(43) תהלים פט, ג. וראה סה"מ תש"ח ריש ע' 273. וש"נ.

(44) בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ.

(45) שבת קיט, רע"ב.

(46) ראה אוה"ת בראשית (כרך ג) תקו, ב: "כי מצד מע"ב פי'
ויכולו השמים הוא ע"ד לכל תכלה ראיתי קץ, שהכח המאיר בהם
הוא בבחי' גבול ותכלית, אך ע"י שאומר ויכולו ומעיד על מע"ב
ה"ז מכלל קיום מצות שבת, והיא בבחי' רחבה מצותך מאד, בלי
גבול, א"כ ע"י ממשיך המשכת אור א"ס ממש במע"ב, ולכן
שפיר נעשה שותף להקב"ה". ובהמשך הענין מביא תנא' (יתרו
סט, סע"ג ואילך) ש"השבת עצמו נק' שבת בראשית.. וע"י קיום
המצוות ממשיך בהשבת.. מלמעלה מבחי' ראשית" – דיש לומר,
שזהו ע"ד הענין ד"ממחרת השבת", למעלה מבחי' השבת.

1 העולם, "שבע שבתות" – ניכרים בגלוי ובהדגשה
2 בפסח שחל בשבת³⁶.

3 ו. ובפרטיות יותר – מודגשת השלימות דימי
4 הספירה בפסח שחל בשבת בימי הספירה שבחג
5 הפסח עצמו:

6 ימי הספירה שבחג הפסח – מיום שני דפסח
7 ("ממחרת השבת") עד אחרון של פסח (בחוף
8 לארץ, ובארץ ישראל אסרו חג) – הם שבעה ימים
9 שהם שבוע אחד³⁷, שבו נשלמת הספירה (והבירור)
10 דכל פרטי שבעת המדות שבמדת החסד (מחסד
11 שבחסד עד מלכות שבחסד), המדה הראשונה
12 והעיקרית – "יומא דאזיל עם כולהו יומין"³⁸ (מעין
13 ודוגמת השלימות דכל ימי הספירה³⁹).

14 וכשהקביעות דשבעת ימי הספירה דחג הפסח
15 (מיום שני דפסח עד אחרון של פסח) היא בהתאם
16 לשבעת ימי השבוע (כשפסח חל בשבת) ניכרים
17 בגלוי ובהדגשה ב' הקצוות שבספה"ע:

18 גילוי בחי' שלמעלה מהעולם, "ממחרת השבת"
19 – ביום ראשון דפסח שחל בשבת, דילוג ופסיחה
20 גם לגבי שלימות העולם (שבת), ועאכו"כ ביום

(36) ועפ"ז י"ל הרמז בה"סימן" ד"תמימות" – "בזמן שאין
ישוע ושכני' ביניהם": "ישוע", אותיות "ישוע", ש"ע נהורין, רומז
על דרגת האלקות שלמעלה מהעולם, בחי' סוכ"ע, ו"שכני'",
אותיות "שכינה", רומז על דרגת האלקות ששורכנת ומתלבשת
בעולם, בחי' ממוכ"ע.

והסדר הרגיל (ברוב השנים) הוא ש"ישוע ושכני'" באים בין
פסח לעצרת, היינו, שהמשכת בחי' "ממחרת השבת" ב"שבע
שבתות" (ע"י העבודה דספה"ע שבין פסח לעצרת) היא
באמצעות "ישוע ושכני'", השתלשלות וירידה מבחי' סוכ"ע
("ישוע") לבחי' ממוכ"ע ("שכני'").

ו"אימתי הן תמימות (תכלית השלימות בב' הקצוות, דרגא
הכי נעלית, שחודרת בגדרי העולם) בזמן שאין ישוע ושכני'
ביניהם" – שהמשכת והגילוי ד"ממחרת השבת" ב"שבע
שבתות" (בין פסח לעצרת) אינה ע"י ההשתלשלות דסוכ"ע
וממוכ"ע ("ישוע ושכני'"), אלא באופן שדרגת האלקות שלמעלה
מהעולם נמשכת ומתגלה וחודרת בגדרי העולם, כי, הגילוי
ד"ממחרת השבת" הוא מדרגא נעלית יותר גם מבחי' סוכ"ע
(ששייך לעולמות, "סוכב כל עולמין"), ולכן נמשכת וחודרת בגדרי
העולם שלא ע"י אמצעות בחי' סוכ"ע וממוכ"ע.

(37) ד"מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי" (מנחות סו,
א).

(38) ראה זח"ג קג, א"ב. קצא, ב. לקו"ש ח"ה ע' 174 בשוה"ג.
וש"נ.

(39) ראה גם לקו"ש חכ"ב ע' 32 (בביאור הטעם הפנימי
לההיחוד דאכילת מצה שריו' באחרון של פסח – מעין ודוגמת
השלימות דשתי הלחם בחג השבועות שלאחרי כללות העבודה
דספה"ע).

28 "חמורים וערכים דברי סופרים יותר מדברי
29 תורה"⁵⁶.

30 ה. עפ"ז יש לבאר גם הקשר והשייכות
31 דהקביעות דפסח בשבת לקביעותו בפרשת שמני:
32 אע"פ ש"שבת" ו"שמני" הם ב' דרגות שונות
33 וחלוקות זמ"ז, ששבת מורה על שלימות העולם,
34 ושמני מורה על בחי' שלמעלה מהעולם (כנ"ל
35 ס"א) – הרי השבת דפסח (שעליו נאמר "ממחרת
36 השבת") הוא באופן של דילוג ופסיחה למעלה
37 משלימות העולם, בחי' שמני⁵⁷.

38 ומזה מובן שבחי' "ממחרת השבת" (בחי'
39 שמני) שניכרת בגלוי בפסח שחל בשבת (דילוג
40 ופסיחה גם לגבי שלימות העולם) היא בהדגשה
41 גדולה יותר בשבת דפסח שבפרשת שמני – שמני
42 שבשמני.

43 ובפרטיות יותר – הקשר והשייכות דהקביעות
44 דפסח בשבת ובפרשת שמני (דילוג והפסיחה גם
45 לגבי שלימות העולם שבשבת, בחי' שמני) מודגש
46 בהקריאה ד"ויהי ביום השמני" שמונה פעמים
47 (כנ"ל ס"א), בחי' השמינית שבבחי' שמני גופא⁵⁸,
48 ומהם – במנחת שבת⁵⁹ דיום ראשון דפסח (עליו
49 נאמר "ממחרת השבת"), ו(עוד יותר) במנחת
50 שבת⁵⁹ דיום שמני דפסח⁶⁰.

51 וענין זה מודגש גם בהשלימות שבימי הספירה,
52 "שבע שבתות תמימות תהינה", "תמימות כששת"

1 אחרון של פסח הוא יו"ט שני (של גליות)
2 דשביעי של פסח, שבו הי' (גמר ושלמות היציאה
3 ממצרים^{47 ע"י}) קריעת ים סוף⁴⁸.

4 ומבואר בדרושי חסידות⁴⁹ שבקריעת ים סוף
5 נעשה החיבור דים ויבשה, עלמא דאתכסייא
6 ועלמא דאתגלייא, אצילות ובי"ע, ובזה גופא בב'
7 אופנים: (א) דעת הזהר⁵⁰ שהחיבור הוא באופן של
8 העלאה מלמטה למעלה, (ב) דעת האריז"ל⁵¹
9 שהחיבור הוא באופן של המשכה מלמעלה למטה.
10 ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁵² – שהחיבור הוא
11 בב' האופנים, מלמעלה למטה ומלמטה למעלה.

12 ומזה מובן שגם בקריעת ים סוף (ענינו של
13 שביעי של פסח, שאחרון של פסח הוא היו"ט שני
14 שלו) מודגש גילוי בחי' שלמעלה מהעולם
15 שנמשכת וחודרת בגדרי העולם – כיון שהחיבור
16 דים (בחי' למעלה מהעולם) ויבשה (עולם) הוא הן
17 באופן של גילוי והמשכה מלמעלה, שבו מודגשת
18 מעלת האור למעלה מגדרי העולם, והן באופן של
19 העלאה מלמטה למטה, שבו מודגשת המשכתו
20 מצד ובגדרי העולם.

21 ויש להוסיף, שענין זה מודגש גם בהחיבור
22 דשביעי של פסח ואחרון של פסח (ב' ימים דיו"ט
23 א')⁵³ – שהיו"ט דשביעי של פסח הוא מן התורה,
24 שבו מודגש בעיקר הגילוי מלמעלה, והיו"ט
25 דאחרון של פסח הוא מדרבנן⁵⁴, שבו מודגשת
26 בעיקר ההמשכה והפעולה מצד ובגדרי העולם,
27 שע"ז נוסף עליו גדול יותר, כמובן ממארוז⁵⁵

(56) ויש לומר, שהמעלה דדברי סופרים שבאחרון של פסח (ובאה"ק – באסרו חג) נמשכת ופועלת גם בשביעי של פסח, כיון שהשייכות שביניהם (ובפרט השייכות ד"אסרו חג", קשירה בעבותים) היא באופן שמשפיעים זה על זה.

(57) ראה אה"ת אמור ס"ע קסז: "הפי' ממחרת השבת מבחי' שלמעלה מהשבת.. וע"ד למנצח על השמינית כו'".

(58) ויש לומר, שגילוי זה ישנו כבר גם בהתחלת הזמן דפרשת שמני, כיון שיודעים מלכתחילה שיקראו "ויהי ביום השמני" שמונה פעמים.

(59) להעיר, שמנחת שבת, "דעו דרעיון", היא דרגא יותר נעלית בשבת גופא – ע"ד ובדוגמת הבחי' ד"ממחרת השבת".

(60) ובארץ הקודש – בהקריאה דפרשת שמני כולה (בשחרית דשבת אסרו חג, שבה מסיימים וחותמים (בארץ הקודש) הקריאה בפרשת שמני**).

(* ואולי י"ל שהמעלה ד"אסרו חג" (ובנדר"ד, הקשירה בעבותים ליום שלפניו) ישנה גם באחרון של פסח (כיון שיו"ט שני מוסיף, ולא גורע ח"ו).

(** ודוגמתו בחז"ל – שהקריאה ד"ויהי ביום השמני" במנחת שבת דאחרון של פסח היא בפעם החמישית, שבה נשלם עיקר הענין. כנ"ל הערה 2.

(47) באופן שנתבטל לגמרי האפשרות דפסח ממצרים, כיון ש"ירא ישראל את מצרים מת על שפת הים" (בשלח יד, ל).

(48) להעיר ממ"ש בהפטרות אחרון של פסח: "והחרים ה' את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר ג' כאשר היתה לישראל ביום עלותו מארץ מצרים" (ישעי' יא, טר"ז) – שזהו תוכן הענין דקריעת ים סוף (שקורין בתורה בשביעי של פסח), ובאופן נעלה יותר (ראה לקו"ת צו טז, ד ואילך. ובארוכה – המשך והחרים תרל"א. ובכ"מ).

(49) סידור (עם דא"ח) שער חהמ"צ רפט, ד ואילך. ובארוכה – המשך והחרים תרל"א.

(50) ח"ב מח, ב.

(51) פע"ח שער חהמ"צ פ"ח.

(52) עירובין יג, ב. וש"נ.

(53) ועד"ז בארץ ישראל – החיבור דשביעי של פסח (כפי שכולל גם הענינים דאחרון של פסח) ואסרו חג (ובפרט ש"אסרו חג" הוא מלשון קשירה, ועד לקשירה "בעבותים").

(54) ועאכ"כ אסרו חג בארץ ישראל.

(55) ראה סנהדרין פח, ב – במשנה. ירושלמי שם פ"א ה"ד. ועוד.

רוח ה' וגו' והריחו ביראת ה' וגו' (68), ובתיאור 24
מצב העולם בימות המשיח (וגר"69 זאב עם כבש 25
וגר"70).

ג) באחרון של פסח (לאחרי מנחה) אוכלים 27
סעודת משיח⁷¹ (כולל גם שתיית ד' כוסות שהם 28
כנגד ד' לשונות של גאולה⁷²), כמנהג⁷³ הבעש"ט⁷⁴
שנתגלה ונתפרסם ע"י כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) 30
נ"ע (בישיבת תומכי תמימים), ונתפשט ביותר ע"י 31
כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, עד שבדורנו זה⁷⁵ 32
נעשה מנהג פשוט והולך ומתפשט אצל רבים 33
מבני" (ועד לכל אשר בשם ישראל יכונה⁷⁶) בכל 34
תפוצות ישראל⁷⁷.

ד) ועוד וגו' עיקר – שהשייכות דאחרון של 36
פסח לגאולה מרומזת גם בספירת העומר: 37
נתבאר לעיל (ס"ד) שכללות הענין דספה"ע 38
הוא להמשיך בעולם ("שבע שבתות") הבחי' 39

ימי בראשית", עי"ז שבגדרי העולם ("ימי 1
בראשית") נמשכת הבחי' שלמעלה מהעולם 2
("ממחרת השבת") – ששבעת ימי השבוע (מיום 3
ראשון עד יום השבת) דשבוע הראשון שקשור עם 4
מדת החסד, מדה הראשונה והעיקרית שבה נעשה 5
בנין העולם, הם בפרשת שמיני⁶¹, שחזורים בהגילוי 6
דבחי' שמיני שלמעלה מהעולם⁶².

ט. ויש להוסיף ולבאר גם המעלה דקביעות 8
שנה זו (שפסח חל בשבת ובפרשת שמיני) – בנוגע 9
להדגשת ענין הגאולה באחרון של פסח: 10

נוסף לכך שחג הפסח ("זמן חרותנו") בכללותו 11
הוא התחלת ושוורש⁶³ לכל עניני הגאולה, עד 12
לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, עלי' 13
נאמר⁶⁴ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" 14
– מודגשת הגאולה העתידה (בחג הפסח עצמו) 15
בעיקר (בימים האחרונים דפסח, ובפרט) באחרון 16
של פסח⁶⁵, כי: 17

א) אחרון של פסח הוא יום שמיני דפסח, וידוע 18
ש"שמיני" קשור עם ענין הגאולה, כמארז"ל⁶⁶ 19
"כינור .. של ימות המשיח שמונה". 20

ב) באחרון של פסח מפטירין בענינו של משיח – 21
ו"יצא⁶⁷ חוטר מגזע ישי וגו'", ושאר הפסוקים 22
שלאח"ז בתיאור מעלותיו של המשיח ("ונחה עליו 23

ובפרטיות יותר – הן השבוע דמדת החסד והן השבוע 61
דמדת הגבורה הם בפרשת שמיני*, וגם השבוע דמדת התפארת 62
מתברר מפרשת שמיני, היינו, שהעבודה דספה"ע בג' המדות 63
חג"ת (עיקר המדות) ** שייכת לפרשת שמיני.

62) ולהעיר, ש"שמיני" הוא גם מלשון שומן, שמפעפע 62
בכולו, שרומז על הגילוי וההמשכה בגדרי העולם (ראה גם שיחת 63
ערב פסח שנה זו ס"ד).

63) ראה ד"ה כימי צאתך תש"ח רפי"ב.

64) מיכה ז, טו.

65) ראה גם לקו"ש ימים אחרונים של פסח שנה זו ס"ה.

66) ערכין יג, ב.

67) ישע"י יא, א. – ומקדימים הפסוקים שלפנ"ז (יו"ד, 67
לבר"ל) ע"ד מפלתו של סנחריב שהיתה בליל ה)פסח (מגילה 68
לא, א ובפרש"י. טושו"ע (ואדה"ז) אר"ח סת"צ ס"ח (סי"ג), 69
וסומכים לזה הגאולה העתידה שאף היא תהי' בפסח, דקיי"ל כר' 70
יהושע (ר"ה יא, רע"א) שבניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל (ראה 71
מחזור ויטרי במקומו).

ולהעיר מהשייכות דסנחריב וחזקיהו (שגאולתו היתה ע"י 72
מפלת סנחריב) לגוג ומגוג ומשיח – כמארז"ל (סנהדרין צד, א) 73
"ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג".

(* ובארץ הקודש – השבוע דמדת הגבורה מתברך מפרשת שמיני. 74
(** ובארץ הקודש – העבודה דספה"ע בב' הקוין דימין (חסד) ושמואל 75
(גבורה). המשכה והעלאת).

ויש להוסיף, שאף שבפועל לא נעשה חזקיהו משיח, ולאח"ז 76
הי' החורבן והגלות נכמרו גם בפסוק "והלכנו באדיר יפול" 77
(בהמשך ההפטורה (שם, לד)) שדרשוהו חז"ל על חורבן ביהמ"ק 78
(גיטין נו, רע"ב) – הי"ז ירידה צורך עלי', כדי שהגאולה ע"י 79
משיח תהי' באופן נעלה יותר, ועד לעילוי שבאין ערוך, שלכן, 80
"ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אפת בי ישוב אפך ותנחמני" 81
(כמ"ש בסיום ההפטורה (שם יב, א)), נחמה בכפלים (איכ"ר 82
ספ"א).

68) שם יא, ב"ג.

69) שם ו.

70) כולל ובמיוחד "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים 70
מכסים" (שם, ט) – שמציאות העולם ("הארץ") תהי' חדורה 71
ומכוסה לגמרי ב"דעה את ה'" שלמעלה מגדרי העולם.

71) שבזה מודגש שענינו של משיח הוא בגילוי (לא רק 71
באמירת ההפטורה בדיבור, מעשה זוטא, אלא גם) במעשה 72
בפועל, באכילה ושתי'.

72) ירושלמי פסחים פ"י ה"א. ועוד.

73) "היום יום" כ"ב ניסן, אחרון של פסח. ובכ"מ.

74) להעיר משייכותו של הבעש"ט להגאולה – כדברי מלך 74
המשיח שביאתו ללוי' בהפצת המעיינות דהבעש"ט חוצה 75
(אגה"ק דהבעש"ט – כש"ט בתחלתו).

75) ג' דורות, שעיי"ז נעשה תוקף הנצחיות, ע"ד מ"ש (ישע"י 75
נט, כא) "לא ימושו מפין ומפי זרעך זרע זרעך גו' עד 76
עולם", ועד ש"מחזרת על אכסניא שלה" (ב"מ פה, א).

76) ל' הכתוב – ישע"י מז, ה. וראה לקו"ש ח"ח ס"ע 329
ואילך. וש"נ.

77) ובארץ ישראל אוכלים סעודת משיח (וד' כוסות) בשביעי 77
של פסח. – ולהעיר שגם הפטורה היום ב"שירת דוד" קשורה עם 78
הגילוי דמשיח בן דוד, ונאמרת לכבוד משיח (סה"ש תרח"ץ ע' 79
283 – בשם הצ"צ), ועד"ז קריאת היום בשירת הים, שסיימה 80
וחותמה ע"ד הגאולה העתידה – "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך 81
גו' מקדש אדניי כוננו ידיך", כש"ה ימלוך לעולם ועד", "לעתיד 82
לבוא שכל המלוכה שלו" (בשלח טו, יד"ח ובפרש"י).

תגלה מלכותו של הקב"ה בכל העולם (שנבנה)
 ע"י מדת החסד, כמ"ש "ה' ימלוך לעולם ועד"⁸³,
 "והיתה לה' המלוכה"⁸⁴, "והי' ה' למלך על כל
 הארץ גו"⁸⁵.

י. וכל זה בהדגשה יתירה באחרון של פסח
 דשנה זו – שחל בשבת ובפרשת שמני:

(א) בנוגע למעלת היום – שמני של פסח –
 מודגשת יותר השייכות לגאולה מצד ענינו של יום
 השבת, ששירו של יום השבת ("מזמור שיר ליום
 השבת") הוא "מזמור"⁸⁶ שיר לעתיד לבוא, ליום
 שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁸⁷, ומצד
 פרשת השבוע – "ויהי ביום השמיני", שנוסף על
 השייכות ד"שמני" לגאולה, מודגשת השייכות
 לגאולה גם בתוכן הפרשה ע"ד השראת השכינה
 במשכן, שעיקרה ושלמותה בביהמ"ק השלישי,
 "מקדש אדני כוננו ידיך"⁸⁸, בגאולה העתידה.

(ב) בנוגע להפטורת היום (שהיא סיום וחזרתם
 הקריאה) – בענינו של משיח – מודגשת השייכות
 לגאולה גם בקריאת היום (שההפטורה היא סיומה
 וחזרתה) שכשחל בשבת מוסיפים ומתחילים
 הקריאה מ"עשר תעשר"⁸⁸, שבזה נרמזת שלימות
 הגאולה הקשורה עם מספר עשר (למעלה גם
 מ"שמני"⁸⁹) – "עלי עשור"⁹⁰.

(ג) בנוגע לסעודת משיח – נוסף בהשייכות
 לגאולה גם מצד סעודה שלישית דיום השבת,
 "רעוא דרעוין"⁹¹, שבו מודגש עיקר הענין ד"יום
 שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁹². ועוד וג"ז
 עיקר – שמסעודת משיח באים תיכף ל"סעודת
 דוד מלכא משיחא"⁹³ במוצאי שבת

ד"ממחרת השבת", בחי' שלמעלה משלימות
 העולם (למעלה משבת), "עד ממחרת השבת
 השביעית תספרו חמישים יום", שזהו"ע המשכת
 וגילוי שער הנו"ן דבינה. ובה מודגשת השייכות
 לגאולה העתידה – שהרי עיקר ושלמות המשכת
 וגילוי שער הנו"ן דבינה (בחי' שלמעלה מהעולם
 לגמרי, וביחד עם זה, באופן שימושך ויחדור
 בגדרי העולם) יהי' בגאולה העתידה (שזו תהי' גם
 השלימות דמתן תורה ביום החמישים – "תורה
 חדשה מאתי תצא"⁷⁹).

[ועפ"ז יש לבאר הטעם (הפנימי) ש"אחר
 הספירה נוהגין לומר יהי רצון⁸⁰ שיבנה ביהמ"ק
 כו"⁸¹ – שהרי הטעם ש"עכשיו אין אנו סופרין
 אלא זכר למקדש .. לפיכך מתפללין שיבנה בית
 המקדש ונקיים המצוה כתקונה"⁸¹, שייך גם בשאר
 המצוות שהם זכר למקדש, ואעפ"כ לא מצינו בהם
 מנהג מיוחד להתפלל תיכף שיבנה בית המקדש –
 כיון שהתוכן דספירת העומר הו"ע המשכת וגילוי
 שער הנו"ן ששייך במיוחד לגאולה העתידה]⁸².

וכיון שבאחרון של פסח נשלמת הספירה
 דשבוע הראשון והעיקרי, מעין ודוגמת שלימות
 כללות הענין דספירה"ע (כנ"ל ס"ו) – מודגשת בו
 ביותר השייכות לגילוי שער הנו"ן בגאולה
 העתידה.

ויש לומר, שענין זה מרומז גם בהספירה
 הפרטית דאחרון של פסח – מלכות שבחסד – שגמר
 ושלמות (כל פרטי הספירות שבמדת) חסדו של
 הקב"ה הוא החסד הכי גדול ועיקרי דגאולה
 האמיתית והשלימה ע"י מלך המשיח, שעל ידו

(78) ומרומז ב"כימי צאתך מארץ מצרים) אראנו נפלאות" –
 נ"ן פלאות (זח"א דסא, ריש ע"ב).
 (79) ישע"י נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

(80) ובכמה סידורים (וכ"ה בסידורו של רבינו הזקן) –
 "הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית המקדש כו". וי"ל שההוספה
 בנוסח זה על הנוסח "יהי רצון כו" שיבנה בית המקדש במהרה
 בימינו" – שאין זה (רק) בלשון של בקשה ותפלה (ועד להמשכת
 רצון חרש – "יהי רצון" (נסמן בלקו"ש חכ"ב ע' 121)), אלא
 (גם) בלשון של ודאות.

(81) שו"ע אדה"ז אר"ח סתפ"ט ס"א (מתוס' מגילה כ, סע"ב).
 (82) ובפשטות י"ל – שכיון שאופן קיום מצות ספה"ע (ספירת
 הימים) בזמן הזה שוה ממש לאופן קיומה בזמן שביהמ"ק הי'
 קיים (דלא כשאר המצוות שעושים זכר למקדש, שהחילוק בין
 זמן הזה לזמן שביהמ"ק הי' קיים הוא גם באופן הפעולה), לכן
 יש צורך להדגיש שאין זה אלא זכר למקדש – עי"ז שמתפללין
 שיבנה בית המקדש ונקיים המצוה כתיקונה".

(83) שמזכירים בשירת הים בהקריאה דשביעי של פסח (כנ"ל
 הערה 77).

(84) עובדי בסופו.

(85) זכרי' יד, ט.

(86) תמיד בסופה.

(87) וכמ"ש בברכת המזון (סעודת משיח שב)יום השבת:
 "הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים".

(88) פ' ראה יד, כב.

(89) ושייך גם ל"ויהי ביום השמיני" שקורין במנחה – ש"נטל
 עשר עטרות" (שבת פז, ב. פרש"י ריש פרשתנו).

(90) תהלים צב, ד. וראה ערכין שם.

(91) זח"ב פח, סע"ב.

(92) ראה המשך תרס"ו בסופו (ע' תקמב ואילך).

(93) סידור הארז"ל במקומו. ועוד. וראה בארוכה סה"ש
 תשמ"ח ח"ב ע' 387 ואילך.

בהתוועדות זו יהי' ביחד עם משיח צדקנו⁹⁷,
ועאכו"כ ברכת המזון שבסיום הסעודה שתהי' ע"י
דוד מלכא משיחא, כמארז"ל (בנוגע לסעודה
דלעתיד לבוא) "לאחר שאוכלין ושותין נותנין ..
כוס של ברכה לברך .. אומר לו לדוד טול וברך,
אומר להן אני אברך ולי נאה לברך, שנאמר⁹⁸ כוס
ישועות אשא ובשם ה' אקרא"⁹⁹, "כסא דדוד
לעלמא דאתי מאתן ועשרין וחד לוגא מחזיק,
שנאמר¹⁰⁰ כוסי רוי', רוי' בגימטריא הכי הוי'¹⁰¹.
ולאח"ז יהי' ההמשך וגמר ושלמות קיום
המצוה דספירת העומר (לא באופן ד"זכר למקדש",
אלא) "כתיקונה" (כיון שבינתיים "הרחמן הוא יחזיר
לנו עבודת בית המקדש למקומה") – בביהמ"ק
השלישי, שיבנה במהרה בימינו, תיכף ומיד ממש.

(97 כולל גם שתיית הד' כוסות, וניגוני שמחה* – שיהיו כנגד
ד' לשונות של גאולה באופן ש"נודה לך שיר חדש.. גאל ישראל"
(לשון עבר).

(98 תהלים קטז, ג.
(99 פסחים קט, ב.
(100 תהלים כג, ה.
(101 יומא עו, א.

(*) לאחר ז' חלק זה דהשיחה – צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לגן
(שמונת עשרת) הניגונים של רבותינו נשיאנו. וניגון: "שלוש תנועות"
(דהבעש"ט המגיד ואדה"י). "בני היכלא" (לאדמו"ר הזקן).
ה"קאפעליע" (לאדמו"ר האמצעי). "ימין ה'" (להצ"צ). "לכתחילה
אריבער" (לאדמו"ר מהר"ש). ניגון הכנה (לאדמו"ר מהורש"ב).
"הבינונו" (לאדמו"ר מהור"צ). "אתה בחרתנו" (לכ"ק אדמו"ר
שליט"א). (המור"ל).

קודש⁹⁴, היינו, שהגילוי דמשיח ב"סעודה" הוא
באופן כפול, ו"כפל"⁹⁵ שייך ורומז לגאולה⁹⁶.
(ד) ובנוגע לספירת העומר – סיום השבוע
הראשון והעיקרי, מעין ודוגמת השלימות דספה"ע
שעי"ז נמשך גילוי שער הנו"ן, שעיקרו ושלמותו
בהגאולה העתידה – הרי, ע"פ האמור לעיל
(ס"ד-ו) שבפסח שחל בשבת מודגשת השלימות
דספה"ע [בב' הקצוות: הן בהדרגא שלמעלה
מהעולם, "ממחרת השבת גו' חמישים יום", והן
בהמשכה וגילוי בגדרי העולם, "ימי בראשית"],
מודגשת בו יותר גם השלימות דגילוי שער הנו"ן
שבגאולה העתידה.

יא. ויה"ר שבעמדנו בסעודת משיח באחרון של
פסח שחל בשבת ובפרשת שמני, שבה מודגש
ביותר ענין הגאולה – תבוא הגאולה האמיתית
והשלימה ע"י משיח צדקנו בפועל ממש, ותיכף
ומיד ממש.

ובפשטות – שההמשך דסעודת משיח

(94 כש"מלוין את המלך" (שו"ע אדה"ז או"ח ס"ש ס"ב) –
שאו נמצאים עדיין יחד עם המלך, "שבת המלכה" (שם סרס"ב
ס"ד).

(95 כולל גם ה"כפל" דשבת – "כל עיסקא דשבתא כפול"
(מדרש תהלים צב, א. וראה לקו"ת ר"פ בשלח. ובכ"מ).
(96 ראה פדר"א פמ"ח. יל"ש ר"פ לך לך. דיה לך לך תרכ"ז.
תר"ל. ועוד.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שני עמ' א

לא מְנַאֵן הַכְּתוּב ל-2,400 שקלים אֱלָא בְּפִרְמִיּוֹת – כמנין
שקלים בודדים, שְׁמַע מִיָּנָה מְנָה שֶׁל קוֹדֶשׁ כְּפֹל הָיָה, וכל עוד
אין 3,000 שקלים אינו נחשב ככבר. ובפסוק זה אי אפשר לדחות
שאינו מזכיר אלא מאה כבר ויותר, שהרי הזכיר שבעים כבר וזה
נחשב כמנין פרטי, הגמרא דוחה גם הוכחה זו: וְדִילְמָא אף
שהזכיר הכתוב שבעים כבר אף שאין בו מאה, מכל מקום אינו
מזכיר 2,400 שקלים ככבר אחד, כי רק פְּרִמָּא רְבָה – פרטים
רבים, כגון 70 כבר, קָא חֲשִׁיב בְּכִבְרִי, אולם פְּרִמָּא זִמְנָא – פרט
מועט, כגון כבר אחד לֹא קִנְשִׁיב בְּכִבְרִי, ולכן מנה 2,400
השקלים כשקלים בודדים, ולא ככבר.
הגמרא מביאה מקור אחר לדברי רבן יוחנן בן זכאי: אֱלָא אָמַר
רַב חֲסִדָּא, מְהֵבָא – מהפסוק (יחזקאל מה יב) 'וְהִשְׁקַל עֲשָׂרִים גֵּרָה.
וְעֲשָׂרִים שְׁקָלִים, ועוד חֲמִשָּׁה וְעֲשָׂרִים שְׁקָלִים, ועוד עֲשָׂרָה
וְחֲמִשָּׁה שְׁקָל, הַמְנָה יְהִי לָכֶם' – ערך כל אלו יחד שהם ששים
שקלים הוא מנה.

אִתָּא שגם ערך כבר קודש הוא 60 כמו כבר חול, הרי ב-71 מנה
יש כבר אחד שלם של 60 מנה, ו'מָאָה וְאַחַד כְּבָר וְאַחַת עֲשָׂרָה
מְנָה' מִכְּעִי לִיה – ויהיה הכתוב צריך לומר, ולא לפורטם
כשקלים בודדים. אֱלָא מְדִלָּא מְנַאֵן הַכְּתוּב ל-1,775 שקלים
אֱלָא בְּפִרְמִיּוֹת – כמנין שקלים בודדים, שְׁמַע מִיָּנָה מְנָה שֶׁל
קוֹדֶשׁ כְּפֹל הָיָה, ויש בו 120 מנה, ולפיכך מנאן כשקלים
בודדים, משום שאין ב-71 מנה כבר אחד שלם של קודש שערכו
120 מנה. הגמרא דוחה הוכחה זו: וְדִילְמָא בְּלָלִי קִנְשִׁיב בְּכִבְרִי
– התורה מונה במנין הככרות רק מנין של מאות, אך פְּרִמָּא לֹא
קָא חֲשִׁיב בְּכִבְרִי – מנין של כבר בודד לא, ואין ללמוד מפירוט
מנין השקלים בפסוק זה, שבהקדש ששים מנה אינו כבר.
הגמרא מביאה מקור אחר לדברי רבן יוחנן בן זכאי: אֱלָא מְהֵבָא
למד שכבר קודש כפול היה, שנאמר (שם לח כט) 'וְנִחְזַשְׁתָּ
הַתְּנוּפָה שְׁבַעִים כְּבָר וְאַלְפִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שְׁקָל', וקשה,
שְׁהָרִי חֲשֹׁבֵן הַשְּׁקָלִים כָּאֵן הוּא תִּשְׁעִים וְשֵׁשָׁה מְנָה, כי בכל
מנה יש 25 שקלים, וב-2,400 שקלים יש 96 מנה, ומכל מקום

לקוטי-שיחות פרשת אחרי כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

בלשון "חטאתי" לבד (מבלי לומר "עויתי ופשעתי")²²
 מספיק על כל העבירות, אפילו על "זדונות" ו"מרדים"²³
 – ולכאורה: מדוע יספיק הוידוי "חטאתי"²⁴
 (שמשמעותו שהוא עבר בשוגג) גם על מרדים²⁵
 וזדונות?²⁶

ב.

שלימות הוידוי

אף על פי ש"עיקר הוידוי" הוא אמירת "חטאתי"²⁷
 ובזה יוצא ידי חובת "מצות וידוי" – אמנם לכתחילה,²⁸
 כדי לקיים בשלימות את מצות הוידוי, צריך לומר²⁹
 (כנזכר לעיל מהרמב"ם) "אנא השם חטאתי עויתי³⁰
 פשעתי כו' והרי נחמתי ובושת במעשי ולעולם איני³¹
 חוזר לדבר זה". יתירה מזו: בספר המצוות³² אומר
 הרמב"ם, שבוידוי כולל גם בקשת כפרה ("ויבקש³³
 כפרה"³⁴).

נמצא איפוא, שבוידוי יש שני עניינים: (א) "עיקר³⁵
 הוידוי" (או "מצות הוידוי") שלזה מספיק לומר סתם³⁶
 "חטאתי". (ב) שלימות הוידוי, שבזה נכללים עוד כמה³⁷
 פרטים (כנ"ל).³⁸

בדומה לזה, מוצאים גם בנוגע לכללות מצות³⁹
 התשובה: היא כוללת את מצות התשובה, ושלימות⁴⁰
 במצות התשובה (כדלקמן סעיף ה' ואילך בארוכה);⁴¹
 ויש לומר, כי מאחר וענין הוידוי הוא (לא פרט⁴²

א.

האומר "חטאתי" – יצא ידי חובת וידוי

1 בנוגע לוידוי הכהן הגדול על השעיר המשתלח
 2 נאמר בפסוק¹: "והתודה עליו את כל עונות בני ישראל
 3 ואת כל פשעיהם לכל חטאתם". מפסוק זה לומד רבי
 4 מאיר² אשר סדר הוידוי הוא "כיצד מתודה) עויתי
 5 פשעתי וחטאתי". חכמים² חולקים על רבי מאיר –
 6 בנימוק כי "עונות אלו השגגות", "פשעים אלו
 7 המרדים" ו"חטאתם אלו השגגות", ו"מאחר שהתודה
 8 על הזדונות ועל המרדים, חוזר ומתודה על השגגות?
 9 (בתמיה)"; ולכן לדעת חכמים סדר הוידוי הוא
 10 "חטאתי ועויתי ופשעתי".

11 ביחס לוידוי אשר מחוייב כל אחד לומר בעת
 12 שהוא עושה תשובה, פוסק הרמב"ם³: כיצד מתודין,
 13 אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי
 14 כך וכך והרי נחמתי ובושת במעשי ולעולם איני חוזר
 15 לדבר זה, וזהו עיקרו של וידוי.

16 אך⁴ בהמשך הדברים מביא הרמב"ם (בנוגע לוידוי
 17 בו חייב כל אחד ביום-הכפורים) "הוידוי שנהגו בו כל
 18 ישראל, אבל אנחנו חטאנו (כולנו) והוא עיקר הוידוי".
 19 וכך גם נפסק בטור⁵ וברמ"א⁶, ובלשון אדמו"ר הזקן
 20 בשולחן⁷: אם.. אמר סתם חטאתי יצא ידי מצות וידוי.
 21 וצריך להבין: מסתימת לשון הנ"ל משמע שהוידוי

(9) אבל להעיר מראב"ע פרשתנו (טז, ל): חטאת שם כלל ע"כ תמצא על השגגה ועל הזדון.

(10) מ"ע עג. וכ"ה בחינוך מצוה שסד. יראים ס"י שסג (בוידוי בעת הבאת חטאת). ובחובת הלבבות שער התשובה רפ"ד ב"גדרי התשובה": שיתודה בהם ויבקש המחילה עליהם. ועד"ז בחבור התשובה להמאיר (מאמר א' פ"ח) בארבעה "תנאי התשובה". וברס"ג (בס' האמונות והדעות מ"ה פ"ה) בד' "עניני התשובה" הזכיר רק "בקשת כפרה" (ולא – וידוי**).

ולהעיר מאגנה"ת לאדה"ז פ"א: "לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג כו' רק הוידוי ובקשת מחילה***. ובסהמ"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה רפ"א: הוידוי הנק' בקשת מחילה כדאי ברמב"ם פ"א כו'***.

(11) כ"ה בהוצאת קאפח. ובדפוסים לפנינו: ויבקש המחילה.

(1) פרשתנו טז, כא.

(2) יומא לו, ב.

(3) הל' תשובה פ"א ה"א.

(4) שם פ"ב ה"ח. ע"פ יומא פז, ב.

(5) או"ח סתר"ז.

(6) שם ס"ג (אבל להעיר משל"ה הובא במג"א שם).

(7) שם סעיף ד.

(8) בלח"מ הל' תשובה פ"ב שם כתב שצריך לומר גם עוינו פשענו אלא שהרמב"ם סמך על מה שמפרש לעיל רפ"א*. וראה גם פר"ח או"ח שם סק"ג (בסופו). פרמ"ג שם א"א סק"ה. מנ"ח מצוה שסד. אבל בשו"ע אדה"ז (וכן בטור ורמ"א שם) מוכרח שכוונתו רק ל"חטאתי" (שהרי אינו מוזכר כלל עויתי פשעתי בעיקר הוידוי). וראה ג"כ כד הקמח ע' וידוי מדרדו"ל.

(*) ובפרט שבכו"כ דפוסים וכת"י (נסמנו ב"ספר המדע" לרמב"ם ירושלים תשכ"ד) הגירסא "אבל אנחנו חטאנו כול' (או: וגו')".

(**) ולא מנה וידוי במנין המצוות שלו (ראה ביאור הרי"ף פ' פנולא לשהמ"צ רס"ג פרשה מב).

(***) ב"בקשת מחילה" לכאורה כוונתו רק להרמב"ם (בסהמ"צ) ולא להסמ"ג, שהרי בסמ"ג (מ"ע טז) לא נזכר (בפירושו) בקשת מחילה. וראה שו"ע שלאח"ז.

(****) וצנ"ק שחרי ברמב"ם שם לא נזכר "בקשת מחילה". ואולי הכוונה ל"אנא (השם)" שברמב"ם (ועד"ז בסמ"ג) שם. ולהעיר ממנ"ח שם (ע"ד אמירת "אנא השם").

בתשובה לתלות ולא ביום־הכפורים לכפר ולא ביסורין
למרק אלא כולן תולין ומיתה ממרקת כו".

שואלים על כך המפרשים: הרי גם ר' אלעזר בן
עזריה מונה ארבעה חלוקי כפרה, ומדוע אומר
ש"שלשה הן"?

נאמרו על כך שני ביאורים:

(א) המהרש"א¹⁶ מפרש (וכך נאמר בפירוש
בירושלמי¹⁷), אשר תשובה עצמה, מכיוון שהיא צריכה
להיות "עם כל אחד ואחד", אין היא נחשבת כאחד
החילוקים בכפרה¹⁸; "חילוקי כפרה" הם רק שלושה:
יום־הכפורים, יסורים ומיתה.

(ב) פירושו של ה"עקידה"¹⁹ – שב"חילוקי כפרה"
נמנים רק אלה אשר "האדם יתכפר בהם בחייו" (לפי
ש"אין המתים נכנסים למנין חלוקי כפרה אלא בעלי־
תשובה שהם חיים²⁰); ולכן אין חילול השם נמנה
בחשבון ה"חילוקי כפרה"²¹, כי חילול השם הוא דבר
ש"לא יכופר עד ימותו".

אחד הקשיים²² בפירוש המהרש"א הוא: לפי
פירושו יוצא, שהשינוי והחידוש של ר' אלעזר בן

צדדי (בתשובה, אלא) – שהתשובה שבלב צריכה
להיאמר בדיבור¹² – לכן בהכרח שגם בוידוי יהיו שני
ענינים אלו: (א) "עיקר הוידוי" המבטא את עיקר
התשובה (או בלשון אדמו"ר הזקן באגרת התשובה¹³:
מצות התשובה); (ב) שלימות¹⁴ הוידוי, בו מתבטאת
שלימות¹⁴ התשובה – ובזה נדרשים כל הפרטים הנ"ל
בוידוי.

ג.

"חלוקי כפרה" – שלשה או ארבעה

כדי להבין זה, יש להקדים ולבאר את מחלוקת
התנאים¹⁵ אודות "חילוקי כפרה":

"שאל ר' מתיא בן חרש את ר' אלעזר בן עזריה
ברומי שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל
דורש. אמר שלשה הן ותשובה עם כל אחד ואחד. עבר
על עשה ושב אינו זו משם עד שמוחלין לו כו' עבר
על לא־תעשה ועשה תשובה, תשובה תולה ויום־
הכפורים מכפר כו' עבר על כריתות ומיתות בית־דין
ועשה תשובה, תשובה ויום־הכפורים תולין ויסורין
ממרקין כו' אבל מי שיש חילול השם בידו אין כח לא

(12) ועד שרק מצות וידוי נמנה במנין המצות להרמב"ם, כמשנת
בארוכה במ"א נלקו"ש חלה" ע' 18 ואילך. חידושים וביאורים בש"ס
סי"ח. – נדפס גם בלקו"ב לתניא ח"ב ע' מב ואילך. ועיי"ש (ולקו"ב ס"ע
מא ואילך) שזהו הביאור במ"ש הרמב"ם (שם פ"ב ה"ג) ד"כל המתודה
דברים ולא גמר בלבו לעזוב ה"ז דומה לטובל ושרץ בידו כו" – כי
ע"י דוגמא זו מוכן איך שוידוי ענינו ביטוי התשובה שבלב בדיבור,
עיי"ש].

(13) פ"א.

(14) להעיר מהמבואר (לקו"ד ח"א נ, סע"א ואילך. סה"מ תש"ד ע'

30) בענין יתורה בלחש בעת תקיעת שופר.

(15) יומא פו, א. וראה ירושלמי סוף יומא (וש"ג) – בשינוי (כדלקמן
בפנים והערה 17). אבות דר"פ פכ"ט, ה. מדרש משלי פ"י. וראה תוספתא
יומא פ"ד, ט. מכילתא יתרו כ, ז.

(16) חרא"ג שם. וכ"ה בפסקי הרי"ד יומא שם.

(17) שם (ג' ה' חוץ מן התשובה).

(18) כפשות לשון הגמרא "ג' הן ותשובה עם כל אחד", וכפוש"י
ד"ה א"ל יומא שם (כמ"ש בחדא"ג שם) – "אבל תשובה אינה מן
החלוקין שהיא צריכה לכולן". וראה שו"ג ה' להערה 21.

(19) פרשתנו שער סג ד"ה ועתה ראה. הובא בתוספות יוהכ"פ
(למהר"ם חביב) יומא שם ד"ה שאל (ושם, שכן מפרש בכס"מ הל'
תשובה ספ"א, עיי"ש). וכן מוכח דעת מנורת המאור בהקדמה לנו ה'.

(20) תוספות יוהכ"פ שם.

(21) ואף שתשובה "צריכה לכולן" (לשון רש"י שם) – מ"מ אפשר

(*) ובלא"ה"כ מוכרח לפרש כן בתוספתא (ומכילתא) שם שמונה ארבעה חלוקי כפרה כו' (גם) עבר על עשה כו'.

(**) ענין תניא ח"א פ"א: אם שב בתשובה הראוי' כו' בשלשה חלוקי כפרה כו'.

(***) וכן משמע בפרש"י שם ד"ה חלוקי כפרה (שחלוקין בכפרתו). ד"ה א"ל (שיש עבירה שהיא צריכה לזה ואינה צריכה לזה). אבל ראה הערה 18.

(****) וכן בתוספתא יומא שכותב "אבל" בבבא דחילול השם – אין מקום לשעות שלא נכלל בה"חלוקי כפרה. שהרי מפורש שם "ארבעה חלוקי כפרה".

ומה שמדגיש (בירושלמי ותוספתא שם) "אבל" – הוא מכיון שסו"ס חילול השם שונה מג' בבות שלפנ"ו בענין עיקרי. כבפנים (וראה תוס' יוהכ"פ שם באו"א קצת).

נעוד י"ל. ואכ"מ.

למנותה בה"חלוקי כפרה", כי: (א) מכיון דבמ"ע צריך רק תשובה, הרי
זה התשובה לבד מכפרת הוי חלוקה בפ"ע. וראה גם פסקי הרי"ד שם.
(ב) בפרט את"ל דבכל אחד מהחלוקי כפרה צ"ל התשובה באופן אחר
(בעבירות חמורות – תשובה חזקה יותר וכו'), ** הרי ודאי דזה שבמ"ע
תשובה לבד מכפרת הוי חלוקה בפ"ע (מכיון שאינה דומה תשובה זו
להתשובה שצ"ל בשאר חלוקי כפרה). (ג) ודוחק קצת – "חלוקי כפרה"
פירושו (לא דברים המכפרים, כ"א) חלוקי העבירות*** בנוגע (לא לעזוש
שלהם, קרבנם וכו' – כ"א) לכפרתם, שהם ד'.

(22) נוסף ע"ז שרק לפירוש העקידה מודגש בלשון ראב"ע גופא מה
הם הג' חלוקים – כי תיכף לאחריו אמרו "ג' הן כו" מונה הג' חלוקים
עבר על עשה כו' ל"ת כו' כריתות ומיתות ב"ד כו", ואח"כ מסיים "אבל
(המורה) על ענין חדש שלפעמים אינו בהמשך להקדמו. וראה גם תוס'
יוהכ"פ שם) מי שיש חילול השם בידו כו'":

משא"כ לפירוש המהרש"א נמצא, ש"ג' הן" קאי – לא על הבבא
שבאה תיכף לאחר, כ"א מתחיל מהבבא "עבר על ל"ת כו" (ומפסיקה
ביניהם הבבא "עבר על עשה כו'")!

נאוף שגם בירושלמי הלשון – (א) "ג' הם כו" ולא קאי על הבבא
שלאח"ז "עבר על מ"ע כו" (כנ"ל בפנים והערה 17), (ב) גבי חילול
השם "אבל מי שנתחלל בו ש"ש כו",

הרי שם מפורש "חוץ מן התשובה" ואין מקום לטעות ד"עבר על
מ"ע כו" נכלל ב"ג' הם"****: משא"כ בבבלי, אם כוונתו כן הול"ל
(לא "תשובה עם כל אחד, כ"א) "חוץ מן התשובה" (כבירושלמי).

מזה מוכן, שאדמו"ר הזקן לומד, שבדברי ר' אלעזר בן עזריה "שלשה הן" – כוונתו לשלול (לא) "עבר על מצות-עשה כו", (כפירוש המהרש"א, אלא) חילול השם (כפירוש ה"עקידה").

לכאורה: מה נוגע ב"אגרת התשובה" – בה מבאר אדמו"ר הזקן את "מצות התשובה" ועבודת התשובה על פי נגלה ועל פי הסוד כו' – להקדים אשר רק "שלשה חלוקי כפרה הם" ובהדגשה אשר חילול השם אינו בכלל?

ניתן לומר, כי היא הנותנת: בכך שמביא את "חלוקי כפרה" מיד בתחילת 'אגרת התשובה' מדגיש אדמו"ר הזקן, ששלימות התשובה היא מה שמביאה כפרה [שלכן מביא באגרת התשובה²⁹ גם עניני תעניות וכו' הנדרשים לגמר כפרה – לפי שכל זה נכלל בתכלית ושלמות התשובה], וכדלקמן סעיף ז'.

ובזה שמדגיש, שישנם רק "שלשה חלוקי כפרה, וחילול השם אינו בכללם – כוונתו להסביר, כי ענין הכפרה המהוה חלק מ(שלימות) מצות התשובה (שלכן יש לבאר ב"אגרת התשובה") – כלומר כפרה תכליתית התשובה – הוא רק בכפרה זו הנעשית מחיים (ולא כפרה על חילול השם הבאה לאחר מיתה), לפי שאחד מעיקרי מצות התשובה הוא – שעניינה הוא מחיים דוקא, כדלקמן סעיף ח'.

ה.

"עצם התשובה" - עזיבת החטא

והביאור בכל זה: מיד לאחר שמביא את הברייתא של סוף יומא, אומר אדמו"ר הזקן ב'אגרת התשובה': והנה מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד.. שיגמור בלבו בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה כו' ולא יעבור עוד מצות המלך כו'.

מדיוק הלשון "מצות התשובה מן התורה היא

עזריה (ש"שלושה הן" – ולא "ארבעה חילוקי כפרה") אינו ענין הנוגע להלכה, ואינו חידוש בענין הכפרה – כי הן השואל ר' מתיא בן חרש והן העונה ר' אלעזר בן עזריה הם בשיטה אחת, שכאשר "עבר על עשה" די בתשובה לבדה – והחילוק ביניהם מסתכם רק בחשבון הדברים, האם גם תשובה נמנית בין חילוקי הכפרה או לא²³;

עוד יש להבין: מהו בסיס המחלוקת בין ר' מתיא בן חרש (שכדבריו נאמר בתוספתא²⁴) הסובר ש"ארבעה חילוקי כפרה" מאחר ותשובה בכללם, ובין ר' אלעזר בן עזריה הסובר ש"שלושה הן"?

מכח שאלות אלה, לומד ה"עקידה" שב"שלושה הן" שולל ר' אלעזר בן עזריה את חילול השם, ובוה מחדש, שכפרה היא מחיים דוקא, אבל לאחר מיתה "לא שייכא ביה [=לא שייכת בו] כפרה"²⁵.

אך גם לפירושו של ה"עקידה" דרוש ביאור: מכיוון שגם בחילול השם הוא רק ש"לא יכופר עד ימותו", אבל גם לדעת ר' אלעזר בן עזריה על-ידי מיתה ישנה כפרה על-כל-פנים²⁶ עבור הנשמה, ו"אין מזכירין לו דבר כו' לענשו על זה חס-ושלום בעולם הבא"²⁷ – אם כן, סוף כל סוף מה ההבדל להלכה²⁸ בין דעת ר' מתיא בן חרש ור' אלעזר בן עזריה?

ד.

תשובה קשורה בכפרה הנפעלת מחיים

אדמו"ר הזקן כותב בתחילת 'אגרת התשובה': "תניא בסוף יומא שלשה חלוקי כפרה הם ותשובה עם כל אחד", ומביא אחר כך את שלושת הפיסקאות – "עבר על מצות-עשה כו' עבר על מצות לא-תעשה כו' עבר על כריתות ומיתות בית-דין כו'" – ומסיים "עד כאן לשון הברייתא" – ולא מביא כלל את הפיסקא אודות חילול השם (ואפילו לא מרמזה על-ידי הוספת "וכו'" לאחר הפיסקא "עבר על כריתות ומיתות בית-דין").

(23) אבל ראה שירי קרבן לירושלמי סנהדרין ר"פ חלק.

גם אפשר לומר דלרמב"ח כיון שהתשובה בכאור"א היא באופן אחר (כנ"ל הערה 21) אפשר למנות תשובה בחלוקי כפרה, משא"כ לראב"ע כיון שהתשובה היא בעיקרה ובנקודה שווה בכאור"א לכן אינה מה"חלוקי כפרה",

אבל – ה"ז דוחק גדול לומר שהתשובה בכהנ"ל נחשבות לאחת כיון ששווה היא בנקודתה (משא"כ בהבדלה). ומלשון אדה"ז (נעתק לעיל בשו"ג ה' להערה הנ"ל) מוכח, שגם לראב"ע דג' חלוקי כפרה הן יש חילוק באופן התשובה בכ"א מהחלוקי כפרה.

(24) שם. ומזה מוכן דלא בטלה דעה זו גם לאחר מענה ראב"ע.

(25) לשון העקידה שם.

(26) בעקידה שם: "לא זכרו בו כפרה.. כי אחר המות אינו הוא עצמות האדם.. אבל הוא במציאות נבדל מהראשון". אבל צריך ביאור, שהרי עיקר האדם הוא נשמתו (ועוד שהכפרה לאחר מיתה – נוגעת גם להגוף, כמדר"ל (סנהדרין צא, ריש ע"ב) "מביא נשמה וזורקה בגוף ודן אותם כאחד"). ולכן נראה ככפנים.

(27) לשון אדה"ז – אגה"ת רפ"ב.

(28) ודוחק גדול לומר דנפק"מ בנוגע להגוף כשיקום בתחיה"מ.

(29) פ"ב"ג.

ויתירה מזו יש לומר: אין זאת אלא שרצה הקדוש-
ברוך-הוא שבשעה שהאדם יעשה תשובה – יכפר לו.
[ולכן, אפילו רבינו יונה, הכולל ב"יסודות
התשובה" חרטה על העבר ויודוי (כנ"ל סעיף ה') –
עם זאת אין הוא מונה³⁶ ביניהם בקשת כפרה. מכיוון
שבקשת כפרה היא ענין של תפלה, בעשיית תשובה גם
מבקשים מהקדוש-ברוך-הוא שיכפר על החטאים³⁷;
אך אין היא מגדרי התשובה].
יתירה מזו: כפרה אינה אפילו תוצאה הכרחית
מהתשובה – ועל-אחת-כמה-וכמה שלגמרי אינה
מעכבת בתשובה³⁸; כמוכח מזה, שישנן עבירות כמו
"בא על הערוע והוליד ממנה ממזר" – שאינו מתכפר
אפילו על-ידי יום-הכפורים ויסורים כו'³⁹, ואף על פי
כן, מיד כאשר עושה תשובה הוא מפסיק להיות רשע,
ונחשב "עושה מעשה עמך"⁴⁰.

ז.

כפרה - תכלית ומבוקש בתשובה

עם זאת, מביא אדמו"ר הזקן ב"אגרת התשובה" גם
ענינים הקשורים לכפרה (כנ"ל סעיף ד'). שמזה מובן,
שגם הכפרה נוגעת במצות התשובה.
והענין בזה: בתשובה ישנם שני ענינים: א) התשובה
עצמה, שהאדם עושה, וענינה הוא – מכאן ולהבא כנ"ל.
ב) התכלית⁴¹ והמבוקש (ומסובב⁴²) מהתשובה,
שהקדוש-ברוך-הוא יכפר לו על עוונותיו, עד שיהיה
"מרוצה וחביב לפניו יתברך כקודם החטא"⁴³. ומצד זה
צריכים להיות (ביחד עם "עזיבת החטא") גם שאר
גדרי התשובה – חרטה על העבר, ויודוי וכו'⁴⁴.

עזיבת החטא בלבד" מובן בפשטות, שאדמו"ר הזקן
שולל בזה את כל שאר הענינים (חוץ מ"עזיבת
החטא") – גם חרטה ויודוי.
– בספר "חובת הלבבות"³⁰ נאמר אמנם, כי גם
החרטה והיודוי, בנוסף לעזיבת החטא (וקבלה על
להבא), הם מגדרי התשובה; וכ"תנאי גדרי התשובה"
מונה שם³¹ עשרים ענינים (וגם רבינו יונה ב'שערי
תשובה'³² מונה את שלושת הדברים כ"יסודות
התשובה", ועשרים ענינים כ"עיקרי התשובה"³³);
אך מזה שאדמו"ר הזקן אומר שמצות התשובה
היא "עזיבת החטא בלבד" מוכח, כי דעתו היא: הגם
שחרטה ויודוי הם מ"גדרי התשובה" ו"יסודות
התשובה" – עם זאת אינם עצם³⁴ התשובה. עצם
התשובה הוא "עזיבת החטא בלבד"³⁵, ולכן על-ידי
עזיבת החטא בלבד יוצאים ידי חובת מצות
התשובה.

ו.

תיקון העבר אינו מעצם התשובה

הטעם מדוע מצות התשובה היא בעיקר (לא
החרטה על העבר כו', אלא) החלטה גמורה בלב על
להבא, לא לעבור יותר על שום חטא – הוא לפי
שמצות התשובה צריכה להתבטא בכך שתפעל על
האדם מכאן ולהבא: שיחדל מלהיות רשע ויהיה צדיק
גמור; אך לא בנוגע לעבר, שיימחל ויתכפר לו החטא
שעשה בעבר.
זאת אומרת: בפועל באה על-ידי התשובה (גם)
כפרה על העבר, אך אין זה חלק מעצם התשובה.

"קובץ תשובות" (ירושלים תשל"ג) תשובה כא. בית אלקים (להמבי"ט)
שער התשובה פ"ב.

(39) חגיגה ט, א (במשנה). יבמות כב, ב.

(40) יבמות שם.

(41) אף שנקודתה – כבכל המצות – לקיים זה שציונו לעשות תשובה.
(42) ואף שנעטם התשובה היא "עזיבת החטא בלבד" (שאינה שייכת
לכאורה לכפרה), כנ"ל סעיף ו' – מ"מ, הכפרה היא מסובבת מעצם
התשובה (שלכן יכולה היא להיות המבוקש ותכלית שלה), כי ע"י עזיבת
החטא נעשה (כדוגמת) מציאות אחרת (ויתרה מזו מציאות הפכית: צדיק
– הופך לרשע) – ואיך יענישוהו או אפילו יזכירוהו דבר וחצי דבר* ע"ז
שנעשה אחר (ע"ד שינוי השם דמבטל גזר דין – סמ"ג (מ"ע טז) ור"ן
הובאו בחדא"ג מהרש"א לר"ה טז, ב).

(43) וי"ל שלכן ס"ל להרמב"ם ועוד, שבקשת כפרה היא בכלל היודוי
וגדרי התשובה (ראה לעיל ס"א והערה 10 ובהנסמן בהערה 34) – כיון
שזוהי התכלית והמבוקש של תשובה.

(30) שער התשובה רפ"ד.

(31) פ"ה.

(32) שער א' בעיקר הח' (סי"ט). ועד"ז ברס"ג וחבור התשובה דלעיל
הערה 10.

(33) שער א' ס"י ואילך.

(34) ז"ל מעין דוגמא בהלכה – בלעז"ז: משהו איסור – למ"ד חצי
שיעור מותר (לאוכלו וכו') מה"ת.

(35) להעיר מלשון הרמב"ם הל' תשובה (פ"ב ה"ב): ומה היא
התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא
יעשה עוד כו' וכן יתנחם על שעבר כו'. וראה לקמן הערה 51.

(36) משא"כ ברס"ג הנ"ל. ולהעיר אשר בחובת הלבבות ומאירי שם
הזכירו בקשת מחילה ב"גדרי (תנאי) התשובה".

(37) עיי"ש פ"א "העיקר הט"ו התפלה. יתפלל אל השם ויבקש רחמים
לכפר את כל עונותיו", עיי"ש.

(38) עיין מנ"ח מצוה שסד (ומוכיח כן מש"ס קידושין מט, ב. עיי"ש.
וראה חלקת מחוקק לשו"ע אה"ע סל"ח סקמ"ד). ועיי"כ תשובת חת"ס

כפי שהיא מלוכשת בגוף, עד שהוא מזכך את הגוף 20
עצמו⁴⁹, שיהיה כלי לאלוקות. 21

מכך מובן גם בנוגע ל"מצות התשובה": העובדה 22
שהמבוקש בה ותכליתה הוא "כפרה" – הוא (בעיקר) 23
הכפרה הנעשית בנשמה כפי שהיא מלוכשת בגוף 24
ובגוף עצמו⁵⁰; אך לא הכפרה הנעשית כתוצאה מכך 25
ש"מיתה ממרקת" (למרות שגם ענין זה, שתהיה כפרה 26
על-ידי מיתה, נעשה על-ידי תשובה). 27

זהו איפוא החידוש של רבי אלעזר בן עזריה 28
האומר "שלשה הן": רבי מתיא בן חרש מדבר אודות 29
עניני כפרה בתור כפרה. ולכן מונה ארבעה חלוקי 30
כפרה, גם חילול השם, כי גם במקרה זה ישנה כפרה 31
עבור הנשמה, על-כל-פנים לאחר צאתה מן הגוף; 32

אך רבי אלעזר בן עזריה⁵¹ מדבר אודות ענין 33
הכפרה הקשור למצות תשובה⁵² (או יתירה מזו: הוא 34
מדבר ביחס לענין התשובה עצמה, כיצד על-ידי 35
תשובה נעשה "ונקה" – "מנקה הוא לשבין"⁵³), ולכן 36
מונה רק שלשה חלוקי כפרה – אלה מהם שכפרתם 37
מחיים, לפי שרק כפרה זו היא ביטוי לפעולה 38
(העיקרית) של מצות התשובה⁵⁴ (ושל המצוות בכלל), 39
כנ"ל. 40

1 [ברם, אף שהמבוקש בתשובה הוא כפרה (על
2 העבר), עם זאת, כאמור, גם כאשר התשובה אינה
3 מביאה לכפרה, אין זה מעכב את מצות התשובה
4 ואפילו לא את פעולתה ותוצאתה העיקרית⁴⁴ (שהיא
5 מכאן ולהבא)].

ח.

קיום המצוות ופעולתן - לנשמה שבגוף

6 לאור המבואר עד כה, ניתן להבין את שיטתו של
7 רבי אלעזר בן עזריה, המשמיט את "חילול השם"
8 מחילוקי הכפרה:
9 כידוע, קיום המצות הוא דוקא בעולם הזה כנשמות
10 בגופים, ולא בגן-עדן לאחר צאתם מהגוף. וכדרשת
11 רז"ל על הפסוק⁴⁵ במתים חפשי.

12 וכשם שקיום המצות הוא בהיות הנשמה בגוף, כך
13 הוא גם בנוגע לפעולה ולתוצאה העיקרית של קיום
14 המצוות (אין הכוונה כאן לשכר הבא לאחר הקיום,
15 לנשמה בגן-עדן, אלא:) כאשר האדם מקיים את תכלית
16 בריאתו – אני נבראתי לשמש את קוני⁴⁶, ואתם תהיו
17 לי ממלכת כהנים וגוי קדוש⁴⁷ – הרי בלשון החסידות
18 הוא נעשה בצוותא וחייבור עם ה' קצנה המצוות
19 ("מצוה" מלשון "צוותא"⁴⁸), הוא ממשיך אור בנשמה

(44) וע"ד זה (ולא ממש) מצינו בתפלה, שענינה בקשת צרכיו (רמב"ם
ריש הל' תפלה. ועוד), שיש בה ב' ענינים: א) המצוה שעל האדם –
לבקש ולהתפלל כו', ב) המבוקש דתפלה, שהקב"ה ימלא בקשתו: ומ"מ
גם כשידוע שלא תמולא בקשתו – כי עליו נאמר (ישעי' א, טו. רמב"ם
הל' תשובה פ"ז ה"ז) "גם כי תרבו תפלה אינני שומע" – הרי פשוט
שבתפלתו מקיים מצות התפלה. וראה לקו"ש חכ"ב ע' 119.

(45) תהלים פח, ו. שבת ל, א. וש"נ.

(46) קידושין בסופה.

(47) יתרו יט, י.

(48) לקו"ת בחוקתי מה, ג. ד"ה רבי אומר ה"ש"ת ספ"א ואילך. ועוד.

(49) עיין תניא פל"ז.

(50) ונפק"מ גם באופן התשובה – שצ"ל באופן ששייך להגוף*
ותשובת רמב"ד ש"געה בכ"י עד שיצתה נשמתו" (ע"ז יז, סע"א) הייתה
ע"ד הוראת שעה (ראה תניא ספמ"ג, מאמרי אדה"ז תקס"ב (ע' **), (ג).
וראה המשך תער"ב פש"ב: וגם לא ע"י סיגופים ותעניות ששורבים הגוף
(ראה תורת הבעש"ט – היום יום ע' כג).

ואולי י"ל שהוא טעם הפנימי למ"ש אדה"ז הענין ד"אסור לו
להרבות בתעניות כו" באגרת התשובה (פ"ג). וי"ל דמ"ש שם (בנוגע
למספר הצומות העודפים על רנ"ב וכו') "יפדה בצדקה" הוא בדוקא (ולא
שיכול לפדותם בצדקה). ואכ"מ.

(51) להעיר אשר ה' כהן, איש חסד ונשיא ועשיר בבהמות (שבת
נד, ב), משא"כ רמב"ת שמוכר בתור ראש ישיבה (סנה' לב, ב. – ולהעיר

מתנחומא – באבער – הוספה לפ' חוקת).

(52) שלכן מדגיש "ותשובה עם כל אחד".

(53) יומא שם. ואת"ל ש"שאל רמב"ח כו" הוא המשך הברייתא
"מנקה הוא לשבין כו" (כדמשמע קצת ג"כ בע"י שם. ס' המוסר (לר"י
כלץ) פ"ב) – יומתק ביותר מה שאדה"ז מפרש דראב"ע בבבלי מפרש
הג' חלוקי כפרה בשייכות לתשובה (ככפנים), כי הוא המשך הברייתא
ד"מנקה הוא לשבין כו": משא"כ בירושלמי שלא הובאה שם התחלת
הברייתא, חלוקי הכפרה אינם בשייכות לענין התשובה, ולכן גם ראב"ע
מודה שחילול השם הוא בכלל חלוקי כפרה.

[ומה שראב"ע מונה רק ג' חלוקי כפרה (ולא ד', כרמב"ח) – יש
לומר, שמונה רק החלוקות שהכפרה בהן היא חידוש, מכיון שבאה
מלמעלה (משא"כ בכפרה שמצד תשובה, אין בה חידוש (כ"כ), מכיון
שהאדם שב ותיקן עונותיו. ע"ד מש"כ בצפ"ע (להרי"מ ט) רלג, ב). ועוד
י"ל ואכ"מ].

(54) וי"ל שנפק"מ גם בפועל. כי לפי ראב"ע [שהכפרה שהיא תכלית
התשובה היא מחיים דוקא], וע"פ הכלל דאין לך דבר שעומד בפני
התשובה [שהכוונה בזה לא רק שנעשה צדיק, כ"א שיכול לתקן החטא,
כפרה, כדמוכח באגה"ת רפ"ד וספ"ט] – צריך לומר, שגם בחילול השם
אפ"ל כפרה מחיים (ע"י אופנים שונים – כמבואר בשע"ת לר"י שער א'
עיקר הי"ז (סמ"ז). שער ד' ס"ה. שם סט"ו. וראה זח"ג קכ, סע"ב ואילך.
ועוד].

(* להעיר מד"ה אחרי מות, תרמ"ט (קה"ת, תשכ"ב) בפ"י בקרבנות גר' רצוא בלי שוב. וראה אור"ח ריש פרשתנו.
(** ומש"כ בל"ת ובס' הליקוטים להארי"ל תהלים לב – הוא לתרין במה בא לעשה"ב ובמה יתכסה.

מבקש מהקדוש־ברוך־הוא מחילה על כך (דבר) 26
המחוייב לפי כמה דעות⁵⁷). 27

ובזה מובן מדוע באמירת "חטאתי" לבד יוצאים 28
ידי חובת מצות וידי גמ' על הזדונות – לפי שבוה 29
מבטא האדם את "מצות התשובה מן התורה (ש)היא 30
עזיבת החטא בלבד". 31

י.

המספרים שלוש וארבע – אורות וכלים

כל הענינים בנגלה דתורה, גופי תורה – קשורים 32
עם נשמתא דאורייתא⁵⁸, ויתירה מזו – משתלשלים 33
מענינים בפנימיות ("נשמת") התורה. ומזה מובן, ששתי 34
השיטות בברייתא – שלשה או ארבעה חלוקי כפרה – 35
יש דוגמתם בפנימיות התורה – על פי קבלה וחסידות. 36
בענינים של המספרים שלוש וארבע⁵⁹, מבאר 37
הצמח־צדק⁶⁰ כי ב"כלים" ישנן שלוש בחינות, 38
וב"אורות" – ארבע בחינות (שלוש בחינות אורות 39
המתלבשים בכלים, והדרגא הרביעית – אורות הנעלים 40
מהתלבשות בכלים). 41

לכן, נחלקים העולמות באופן כללי לשלוש דרגות: 42
בריאה יצירה ועשיה – לפי שהעולמות ענינים כלים 43
(ועולם האצילות שעינקו אורות, אינו נכלל במנין זה). 44
ועל פי זה יובנו שיטותיהם של ר' מתיא בן חרש 45
ור' אלעזר בן עזריה: 46

מובא בקבלה⁶¹ שארבעה חלוקי כפרה הם כנגד ד' 47
עולמות אבי"ע (=אצילות, בריאה, יצירה ועשיה) 48
"מצוות עשה" – עשיה, "מצוות לא־תעשה" – יצירה, 49

ומשום כך, ב"אגרת התשובה", בה מבאר אדמו"ר 1
הזקן את ענין הכפרה הקשור לתשובה, מביא הוא 2
"שלשה חלוקי כפרה" וחילול השם אינו בכללם. 3

ט.

"חטאתי" מבטא (רק) קבלה על להבא

כשם שבתשובה ישנם שני ענינים אלה – (א) 4
תשובה עצמה, שעיקרה הוא מכאן ולהבא. (ב) שלימות 5
התשובה, המביאה את התיקון והכפרה על העבר – כך 6
גם בנוגע למצות הוידי (שעניינה שהתשובה שבלב 7
באה ונמשכת בדיבור, כנ"ל סעיף ב') אשר גם בה יש 8
שני ענינים אלה: 9

(א) עיקר ("מצות") הוידי היא אמירת "חטאתי", 10
לפי שבוה מתבטאת "מצות התשובה"⁵⁵ – קבלה על 11
להבא⁵⁶: מכיוון והוא מכיר בעובדה שהמעשה שעשה 12
היה חטא, ממילא כוונת הדבר שהוא מחליט שלא 13
לעשות כן פעם נוספת. 14

אך עדיין לא משתמעת כאן חרטה נכונה על העבר, 15
מאחר ובאמירתו "חטאתי" – המתייחס בעיקר 16
ל"שוגג" – אין הוא מודה שעבר עבירה ברצון 17
ובידיעה, וכי הוא באמת אשם בכך (אין זאת אלא שעל 18
ידו – אך בלי ידיעתו – נגרמה תקלה בעולם, עבירה 19
והעברה על מצות המלך מלכו של עולם, וגם על כך 20
יכולים להיות לו כמה תירוצים); ובשעה שאין הוא 21
מרגיש אשם בכך, אין הדבר מעורר אצלו שום רגש 22
של חרטה. 23

(ב) שלימות מצות הוידי – שהוא מבטא בדיבור 24
(את שלימות התשובה) – חרטה על העבר, ועד שהוא 25

ואולי י"ל דזה שחילול השם – שפירושו "מחטא אחוים" (רש"י
ד"ה חה"ש יומא שם) – אין לו כפרה מחיים הוא ע"ד מ"ש רש"י (ד"ה
השתא יבמות כב, ב – לענין העון הדוליד ממזר שאינו יכול לתקון)
ד"ענו גלוי ונוכר (כל זמן שממזר קיים): "וא"כ י"ל, שעי"ז שמחזיר
בתשובה אותם שהחטא ומקדש ש"ש בהם, שעי"ז שוב אין "עונו גלוי
ונוכר", יש לו כפרה*. ועדמ"ש בשע"ת לאדהאמ"צ (ח"ב מב, סע"ד.
וראה גם ח"א נד, סע"ד) ה"מעשה שהי' בבע"ת א'.. ומתו פתאום.. כל
ממזרים הנולדים מעונו כו'".

(55) אלא שמ"מ, גם "עיקר הוידי" אינו מעכב במצות התשובה
עצמה (שהיא עזיבת החטא, קבלה בלב) – ראה קרית ספר ריש ה'ל

תשובה. מנ"ח דלעיל הערה 36.

(56) ובזה יומתק זה שהרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ג) מביא הדוגמא
ד"טובל ושרץ בידו" למי ש"מתודה בדברים ו)לא גמר בלבו לענוב" (ולא
הזכיר כאן "חרטה" כדלעיל ה"ב) – ראה לעיל הערה 12.

(57) נסמנו לעיל הערה 10.

(58) ראה זח"ג קנב, א.

(59) להעיר מצפצפ"נ עה"ת ר"פ ויצא.

(60) דרוש ג' מיני אדם ס"י (אוה"ת בלק ע' תתקעט ואילך). עיי"ש
בהבא לקמן.

(61) שער הגלגלים הקדמה כא.

(*) ומה שמיתה ממזקת – אף שהעון עדיין "גלוי ונוכר" – כי ע"י מיתה בטלה (וראה עקדה – הרבא בהערה 26) מציאות החוטא. במכש"כ מהנ"ל בהערה 39. ולהעיר
שבכלל אין להנניש הנשמה (או הגוף) בפ"ע. כמש"ל "זיגור" ו"סומא" כו' (מהדרי"ן צא. סע"א ואילך). ולהעיר מהרמב"ם בזה דהאשה קונה א"ע במיתה הבעל (משנה
ריש קידושין) – שהוא (מפני דין – שהמיתה מתירה, או) מפני מציאות טבעי – שבטלה מציאות הבעל – צפצפ"נ מהד"ס סא. אב"ל.
ולכאורה צ"ע עפ"י גם בבא על הערה והוליד ממזר (או קודם השבת הגזילה – אף שיצאה מרשותו) צ"ל מיתה ממזקת (שהרי בטלה מציאות החוטא). ומרש"י וכי'
משמע שגא"פ לו להתכפר "כל זמן שממזר קיים" ואולי י"ל שקיים חלק השתופות שלו בהוליד שהוליד (וכח הענש' שלו בהגזילה).
– ולהעיר מזה"ג מד, ב שלכאורה משמע שהפסוק "כיפור העון הזה לכם עד תמותן" קאי גם על הוליד ממזר (אלא שמוסיף שם שצריך גם גיהנם).

מהמובא בסעיף הקודם) – כי סכום המספר שלוש
מורה על אורות, וארבע – על כלים⁶⁶:

כידוע, נחלקות עשר הספירות לארבע בחינות:
חכמה; בינה; זעיר-אנפין ומלכות⁶⁷; שלושת הבחינות
הראשונות, הן בבחינת "משפיע" ומלכות היא בחינת
"מקבל" (שלכן עיקר הכלים הוא במלכות).

לפי זה מורים שלושת הבחינות הראשונות (חכמה;
בינה; זעיר-אנפין) על אורות (משפיע)⁶⁸, והבחינה
הרביעית – ארבע⁶⁹ (מלכות) – על כלים (מקבל)⁶³.
וכך הוא גם בעולמות [אשר ארבעת הבחינות הנ"ל הן
כנגד ארבעת העולמות⁷⁰]: מספר שלוש מורה על
אצילות בריאה ויצירה, והמספר ארבע – על כל
ארבעת העולמות, גם עשיה.

נמצא, שגם המספר שלשה חלוקי כפרה שבירושלמי
(בו מצות-עשה – שכנגד עשיה – אינה נמנית) מתאים
על פי קבלה⁷¹ – לפי ששלושת הבחינות מורות
(לפירוש זה) על אצילות בריאה ויצירה, שכנגדם:
חילול השם; כריתות ומיתות בית-דין; ומצוות לא-
תעשה⁷².

יב.

דווקא "עשיה" קשורה ל"אצילות"

כל הפירושים בענין אצות בתורה שייכים זה לזה⁷³
– ומכאן, ששני הפירושים הנ"ל [האם ב"שלשה הן"
שולל ר' אלעזר בן עזריה חילול השם (אצילות), או
מצוות-עשה (עשיה)], אף שהם נראים כפירושים
סותרים, לאמיתו של דבר יש שייכות ביניהם:

1 "כריתות ומיתות בית-דין" – בריאה, "חילול השם" –
2 אצילות.

3 ר' מתיא בן חרש מדבר אודות האור, אשר בו ישנם
4 ד' בחינות, לכן מונה ארבעה חלוקי כפרה; ואילו ר'
5 אלעזר בן עזריה מדבר אודות הכלים, ולכן מונה רק
6 שלשה חלוקי כפרה (ואינו מונה חילול השם שהוא
7 כנגד אצילות⁶²).

8 הדבר מתאים עם הביאור על-פי נגלה בדעת ר'
9 אלעזר בן עזריה – שאינו מונה חילול השם, לפי
10 שהמירוק שלו הוא על-ידי מיתתו – יציאת הנשמה
11 מהגוף,

12 וטעם זה עולה בקנה אחד עם הביאור על פי קבלה,
13 משום שמציאות הנשמה בגוף נמשכת⁶³ מענין (והיא
14 בדוגמת⁶⁴) אורות וכלים (נשמה – אורות, וגוף –
15 כלים); ולכן אין נמנית כאן הכפרה על חילול השם
16 שכנגד אצילות, להיתוו אור שלמעלה מהתלבשות
17 בכלים.

יא.

ארבע מורה על בחינת ה"מקבל"

18 דובר לעיל שבירושלמי [ולפי המהרש"א כך גם
19 הפשט בבבלי], מונה ר' אלעזר בן עזריה יום-הכפורים
20 יסורים ומיתה, ולא תשובה.

21 ובהתאם לביאור האמור על פי קבלה – הוא מונה
22 אצילות בריאה ויצירה ולא עשיה (שמצות-עשה
23 (תשובה⁶⁵) הוא כנגדה).

24 והביאור בזה: לפעמים מבואר (באופן שונה

דל"ת... כרעי דדל"ת לגבי גימ'ל"ל) כמבואר בגמרא שם, כ"א גס במספר
דג' וד'. וראה לקו"ש ח"י"ח ע' 322 ואילך.

(69) וגם: במלכות יש ד' בחינות (ג' הנשפעות בה ובח' המקבל):
ביסוד (ראה הערה הקודמת) – ג' (שכונס בתוכו ג' בחי' חכמה בינה
וז"א).

(70) לקו"ת מסעי צה, א. ושי"נ.

(71) ע"פ המבואר לעיל (הערה 48) בשיטת הירושלמי, דזה שראב"ע
מונה ג' חלוקי כפרה (ולא – תשובה), הוא מפני שמונה רק החלוקות
שהכפרה באה מלמעלה (ולא מצד עבודת האדם עצמו) – יש להתאים גם
ביאור שיטת הירושלמי ע"פ קבלה שבפנים (שג' חלוקי כפרה הם כנגד
מספר האורות, משפיע), עם ביאורו ע"פ נגלה.

(72) ע"פ המבואר בפנים – דלכלי ג' חלוקי כפרה קאי על כלים,
ולירושלמי על האורות – י"ל, שהוא כחילוק דתלמוד בבלי וירושלמי
בכלל, שבכלי נוגע ענין הכלים ובירוש' ענין האור (ראה בארוכה לקו"ש
המתורגם) חט"ו ע' 381 ואילך, ושי"נ.

(73) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 35. ועוד.

(62) ובוזה יומתק מה שכתוספתא יומא שם מונה ד' חלוקי כפרה ומ"מ
כותב בבבא הדי' (ח"ה ש) "אבל" (כנ"ל הערה 22 בשוה"ג) – כי עולם
האצילות, גם כשנמנה במנין העולמות, הוא נבדל מג' עולמות ב"ע.

(63) ראה שעה"ה א"פ פ"ו (פא, רע"א) דנשמה היא משם הוי' והגוף
משם אלקים.

(64) ראה אוה"ת בלק שם: ומבשרי אחזה ציור גוף האדם שהוא הכלי
נחלק לג' בחי' אלו... ג' בחי' מהאור המלוכשים בג' בחי' דכלים נק' גר"ן
אבל בחי' הרביעית שבהאור נק' נשמה לנשמה.

(65) שדוקא היא (משא"כ י"כ וכו') אפשרית רק בעוה"ז (ראה מצות
התשובה בסה"מ צ"ה צ"צ – פ"ד).

(66) ראה צפע"נ הנ"ל בהערה 54 ממו"נ ח"ב פ"י.

(67) כנגד ד' אותיות שם הוי' – אנה"ת פ"ד. ובכ"מ.

(68) וי"ל שרמז במד"ל (שבת קד, א) "גימ'ל דל"ת – גמול דלים",
ומבואר בתו"א (נט, א. ביאורו"ז בלק קז, ד ואילך. אוה"ת ויחי שפג, א)
דגימ'ל קאי על יסוד (שגמול) ודל"ת (מקבל) מלכות.

וע"פ המבואר בפנים (והערה הבאה) י"ל שמרומז [לא רק בשמות
האותיות (גימ'ל – גמול, דל"ת – דלים) ותמונתן (כרעי"ד גימ'ל לגבי

עולמות בריאה יצירה עשיה – היא למטה מ"ארבע".²⁷
 ומבואר על כך בחסידות⁷⁸, ש"לא פליגי [=אין הם
 חולקים] כלל, כי שרש ג' עולמות בריאה יצירה עשיה
 הם מג' ראשי ראשים דוקא שהם למעלה מאצילות".³⁰
 ועל פי זה נמצא, ששני הפירושים בבחינת שלוש
 [ג' המורה על כלים וג' המורה על אורות] שייכים זה
 לזה, ואדרבה: אמיתית ענין האור, שהוא נעלה לגמרי
 מכלים, הם ה'תלת ראשי ראשין' שלמעלה מאצילות,³⁴
 ואור זה "לוקחים" דוקא על-ידי בחינת ג' המורה על
 הכלים שלמטה מאצילות.⁷⁹

יד.

כפרה על הנשמה בגוף - מבחינת "יחידה"

כשם ששלושת העולמות בריאה-יצירה-עשיה
 קשורים עם "תלת ראשי ראשין" שלמעלה מאצילות,³⁸
 כך גם ה"שלושה חלוקי כפרה" – שענינם כפרה על
 הנשמה שבגוף דוקא (שלכן אין ר' אלעזר בן עזריה
 כולל בהם חילול השם כנ"ל) – קשורים עם דרגה
 הנעלית מארבעת בחינות הנשמה: נפש; רוח; נשמה;
 חיה – דרגה המופשטת מהגוף. מקיף הרחוק, יחידה
 – עד כפי שהיא מאוחדת עם "יחיד", ניצוץ נברא עם
 ניצוץ בורא, כביכול⁸⁰.

לפי שדוקא על-ידי העבודה בנשמה למטה בגוף
 וקיום התורה ומצוות בגשמיות דוקא – וכנ"ל (סעיף
 ח') שגם מצות התשובה צריכה להיעשות (ככל
 המצוות) נשמה בגוף דוקא – נעשית העליה בנשמה
 לדרגה נעלית מכפי שהייתה קודם ירידתה, למעלה
 מבחינת "טהורה היא" (אצילות⁸¹).

(משיחות י"ט כסלו)

והתועודיות שלאח"י תשכ"ט

1 על הפסוק⁷⁴ "ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו"
 2 נאמר בלקוטי-תורה⁷⁵, שבתבת "אף" (לשון ריבוי)
 3 מרבה הפסוק ענין נוסף ונעלה יותר מ"בראתיו גו'" –
 4 בחינת אצילות; והריבוי של "אף" נאמר ב"עשיתיו"
 5 דוקא, לפי שהגילוי של אצילות⁷⁶ מגיע על-ידי
 6 העבודה בעשיה דוקא.

7 וזוהי השייכות של שני הפירושים הנ"ל – לפי
 8 שדוקא "עשיה" קשורה עם "אצילות".

יג.

הקשר בין הפירושים במספר "שלוש"

9 ויתירה מזה יש לומר: שייכות שני הפירושים היא
 10 (לא רק בסוג הרביעי שר' אלעזר בן עזריה שולל –
 11 אצילות או עשיה – אלא) גם בשלושת הסוגים שהוא
 12 כן מונה; כלומר שלושת הבחינות המורות על כלים
 13 (כפירוש אדמו"ר הזקן והבבלי) קשורות עם שלושת
 14 הבחינות המרמזות על אורות (כבירושלמי).

15 הביאור בזה: אודות מספר שלוש-עשרה (מדות
 16 הרחמים) מובאים בפרדס⁷⁷ שני פירושים: א) עשר –
 17 מורה על עשר הספירות דאצילות, ושלוש – על "תלת
 18 [=שלושה] ראשי ראשין" שלמעלה מאצילות. ב) עשר
 19 – עשר הספירות, שלוש – שלושת העולמות בריאה-
 20 יצירה-עשיה שלמטה מאצילות.

21 [ושני הפירושים מתאימים לשני הביאורים הנ"ל
 22 ב"שלוש" ו"ארבע": עשר הספירות דאצילות נחלקות
 23 לארבע בחינות כנ"ל; ואם כן, לפי הפירוש הראשון,
 24 שבשלוש הכוונה "תלת ראשי ראשין" שלמעלה
 25 מאצילות, נמצא, שבחינת "שלוש" נעלית מבחינת
 26 "ארבע"; ואילו לפי הפירוש השני בחינת "שלוש" –

(80) ראה ע"ח ש' דרושי אבי"ע רפ"א הובא ונתבאר בד"ה ועתה אם
 נא, תרע"ח.

(81) בלקו"ת בלק שם מבואר שעליית הנשמה היא לבחי' הרביעית
 [אצילות]. אלא ששם מבאר ע"פ האופן שאצילות הוא בחי' כתר, וחכמה
 – בריאה]. אבל בלקו"ת ראה (כו, א"ב) יו"כ (סט, א ואילך) מפורש
 ככפנים. ובהמשך תרס"ו (ד"ה קדש ישראל) שעליית הנשמה היא בבחי'
 שלמעלה גם מבחי' טהורה היא שקודם הצמצום. עיי"ש.

(74) ישע"י מג, ז.

(75) ר"פ בלק.

(76) ובאצילות גופא – "אצילות שבאצילות" (לקו"ת שם סט, סע"ג).

(77) שער עשר ולא תשע פ"ז.

(78) ד"ה גדולה מילה תרכ"ו. ולהעיר גם מריש וסוף ד"ה כל המאריך

ה'ש"ת. עיי"ש.

(79) ולהעיר מהמבואר במ"א דבחי' "אף" (שנאמר גבי "עשיתיו")

מרבה גם בחי' שלמעלה מאצילות (ואצילות שבאצילות).

בראשית לז, כח - ויעברו אנשים מדינים סחרים וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור וימכרו את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף ויביאו את יוסף מצרימה

כז

ביאור הגמ' (סנהדרין ז, א) "אתרתי תלת גנבא וכו'", ומביא ר"א בקשר לגניבת יוסף "על מכרם בכסף צדיק"

ההוא¹ דהוה קאמר ואזיל אתרתי תלת גנבא לא מיקטל, אמר ל' שמואל לרב יהודה קרא כתיב² כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו.

סנהדרין ז, א

אתרתי תלת גנבא לא מיקטל, כלומר אם עובר אדם עבירה פעמים ושלש ולא באה עליו פורענות, אל תתמה, דאחרי תלת גנבא לא מיקטל וסופו ללקות באחרונה.

רש"י

כללות הענין מה שאמרו קרא כתיב, הוא להורות ולהראות דליכא³ מידי דלא רמיזי באורייתא, וכל מה שאומרים בעולם הכל רמוז בתורה, יען כי חיות כל העולם כולו הוא מתורה כמאמר⁴ בראשית בשביל התורה שנקרא ראשית, ובעשרה⁵ מאמרות שבתורה נברא העולם, ולכן ליכא מידי דלא רמוז באורייתא.

א"ל שמואל לרב יהודה קרא כתיב כו' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו, ולא הביא הפסוק⁶ הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר באיוב סי' ל"ג, שמהפסוק⁷ הן כל אלה יפעל אל

(1) [תרגום ללה"ק] ההוא דהוה קאמר ואזיל (הי' אדם שהי' דרכו לומר), אתרתי תלת גנבא לא מיקטל (על שתיים ושלש גניבות הגנב עדיין אינו נהרג אבל לבסוף יענש על כולן [עיי' מהרש"א], וכמו כן מי שעבר עבירה פעמים ושלש ולא באה עליו פורענות אל יתמה, שאף שאין מענישים מיד על שנים ושלש עבירות, אך סופו ללקות באחרונה), אמר ל' שמואל לרב יהודה קרא כתיב (אמר לו שמואל לרב יהודה, אימרה זו כתובה כבר בפסוק שנא' [עמוס ב, ו]), כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו (כלומר שעל שלש פשעים עוד החריש להם הקב"ה, אבל כשחטאו ברביעי נענשו על כולם).

(2) עמוס ב, ו. "כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים". ראה הערה 9.

(3) תענית ט, א.

(4) בראשית רבה פ"א, א.

(5) אבות פרק ה, משנה א.

(6) איוב לג, כט.

(7) מבאר ה"יתרון" לכאורה, מהפסוק באיוב, והוא מצד שני טעמים:

מוכח שגם ביחיד כן הוא כדאיתא ביומא בפ' יוהכ"פ⁸ דף פ"ו ע"ש. והרי הההוא גברא אמר גנבא בלשון יחיד, ועוד בהפסוק הן כו' מבואר בהדיא פעמים שלוש, שהוא כמו שאמר הההוא גברא, אתרתי תלת, משא"כ בפסוק כה אמר כו' כתיב רק שלשה.

י"ל, כי הפסוק דכה אמר כו' מיירי בגניבה כמש"ש⁹ על מכרם בכסף צדיק והוא מה שהאחים מכרו את יוסף בכ' כסף (ולכן מפטירין¹⁰ זה בפ' וישב ששם כתוב ממכירת יוסף ומגניבתו) שהוא ענין גניבה כמ"ש¹¹ כי גנב גנבתי מארץ העברים כו'.

משא"כ בהפסוק דהן כל אלה יפעל אל פעמים ושלש עם גבר לא מבואר מענין גניבה, והההוא גברא אמר¹² גנבא, לכן הביא שמואל הפסוק הזה.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד קעג

בראשית לח, א - ויהי בעת ההוא וירד יהודה מאת אחיו ויט עד איש עדלמי ושמו חירא

כח

ביאור מ"ש בזהר "וישמו חירא" ד"אתחבר בי חווא",

דאות ריש מתחלף באות ו

וירד¹³ יהודה מאת אחיו, דהא אתכסיא סיהרא,

א) הפסוק בעמוס "על שלשה פשעי ישראל" הוא לשון רבים, משא"כ הפסוק באיוב הוא "פעמים ושלש עם גבר" לשון יחיד, וכאן בגמרא הרי מיירי באדם יחיד כהלשון "ההוא... גנבא", וא"כ מתאים יותר הפסוק באיוב ולא הפסוק בעמוס?

ב) בגמרא מדייק "אתרתי ותלת גנבא" שהוא "פעמיים ושלש" בדיוק כמ"ש באיוב, משא"כ בעמוס כתוב רק "על שלשה פשעי ישראל", וא"כ הרי מתאים יותר הפסוק באיוב?

וע"ז מתרץ דהגמ' רצה להביא פסוק בשייכות ל"גניבה" דוקא.

8) יומא פו, ב: תניא ר' יוסי בר יהודה אומר אדם עובר עבירה פעם ראשונה מוחלין לו, שני' מוחלין לו, שלישית מוחלין לו, רביעית אין מוחלין לו שנא' (עמוס ב, ו) כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו, ואומר (איוב לג, כט) הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר, מאי ואומר, וכי תימא הני מילי בציבור אבל ביחיד לא, תא שמע הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר. ע"ש.

9) ראה ילקוט שמעוני וישב רמז קמב וז"ל: וימכרו את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף, כל אחד ואחד מהם נטל שני כספים לקנות מנעלים לרגליהם שנא' (עמוס ב, ו) על מכרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים. ע"ש. (והוא המשך למ"ש "כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל" הרי הפסוק מיירי בחטא ופשע דגניבה).

10) ראה לבוש. אבודרהם.

11) בראשית מ, טו.

12) ראה בפנים בתורת לוי יצחק דמ"ש "אתרתי תלת" קאי על גניבה דוקא, ע"ש כל הביאור עפ"י קבלה.

13) [תרגום ללה"ק] וירד יהודה מאת אחיו. לפי שנתכסה אורה

כחויא, הרי שהחרי האמור בבני שעיר החרי, הוא החוי, כחויא, האמור בצבעון (עיינ בתוס' שם ד"ה חוי).
כמו כן הכא חירה הוא כמו חיוה, כי ר' מתחלף בו',
באלף בית¹⁵ דאח"ס¹⁶ בט"ע כו' ומ"ר כו'.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קנו

ונחת מדרגא דמתקנא לגו דרגא אחרא, דאתחבר בי' חויא, כמה דאת אמר ויט עד איש עדלמי ושמו חירה, ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ער, ואיהו רע, וכלא חד, דאתיא מסטרא דיצר הרע.

ספר הזהר חלק א' דף קפז

עיינ בשבת דף פ"ה עמוד א'¹⁴ וחורי כו' וחוי כו'

שטועמין את הארץ, לאיזה דבר ראוי.

כחויא, כנחש שמאכלו עפר.

[תוס': ד"ה חוי, אומר ר"ת דלא היינו חוי דשבעת עממין שהרי אינו דורש כלום למה שמם כן, אלא בני שעיר גופי' איקרי חוי דכתיב בת צבעון החוי (בראשית לו, ב)].

(15) ראה שבת קד. פסחים ה. רש"י ד"ה אך חלק. ראה הערה 4.
(16) פירוש: אל"ף ב"ת בסימני אח"ס בט"ע הוא: דמחלקים האותיות דאל"ף ב"ת שבעה שבעה, היינו שבעה אותיות בכל שורה, ויוצא אותיות "ומר" בסדר אחת, ועי' האותיות מתחלפים, כזה:

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
ח	ט	י	כ	ל	מ	נ
ס	ע	פ	צ	ק	ר	ש

וזהו חירה, האות רי"ש מתחלף באות ואו נעשה חיוה – שהוא חיוה (נחש) וד"ל.

יירדה ממדרגתה המתוקנת לה למדרגה אחרת שנתחבר בה הנחש הקדמוני. כמו דאמר ויט עד איש עדלמי ושמו חירה, ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ער, ואיהו רע, וכלא חד ער ורע אותיותיהם שוות, דאתיא מסטרא דיצר הרע, לפי שנולד מצד היצר הרע שהוא הנחש. (14) אמר רבי יונתן מאי דכתיב (בראשית לו, כ) אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ, אטו כולי עלמא יושבי רקיע נינהו אלא שהיו בקיאים בישובה של ארץ שהיו אומרים מלא קנה זו לזית, מלא קנה זו לגפנים, מלי כסף קנה זה לתאנים, וחורי שמריחים את הארץ, וחוי אמר רב פפא שהיו טועמין את הארץ כחויא.

רש"י: מלא קנה זה, קנה המדה שבו מודדין הקרקע.

לזית, ראוי לגדל זיתים וזה לתאנה והיו יודעין להפריש את הארץ בין קנה לקנה בריחה וטעמה היכן לזיתים והיכן הוא לתאנים וממילא דבקיאים היו בשיעור יניקה.

שמריחין, סרס את התיבה ודורשה.

וחוי, למה נקרא חוי.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שישי עמ' ב

ששחטה לאחר ירידתה לנחל איתן, ויצפורי מצורע, ופטר
חמור, וכשר בחלב, בולן מטמאין טומאת אוכלין – כל
איסורים אלו מקבלים טומאה משרץ, ומטמאים אוכלים
אחרים הנוגעים בהם. רבי שמעון אומר, בולן אין מטמאין
טומאת אוכלין, כי הם אסורים בהנאה ואינם נחשבים אוכל.
ומודה רבי שמעון ככשר בחלב, שמטמא טומאת אוכלין
אף שאסור בהנאה, הואיל והיתה לו שעת הפושט – שלפני
שהתבשלו הבשר עם החלב היו מותרים באכילה, וחל עליהם
שם אוכל. ואמר רבי אפי אומר רבי יוחנן, מאי טעמיה
דרבי שמעון, שהאסור בהנאה אינו מקבל טומאה, דכתיב
בטומאת אוכלים (ויקרא יא לד) 'מכל האוכל אשר יאכל',
ודרשו אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים ו-לגוים,
כלומר שאינו אסור בהנאה, קרוי אוכל ומקבל טומאה,
אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים, כי אסור בהנאה,
והנותן לאחרים נהנה בכך שהם מחזיקים לו טובה, אינו קרוי
אוכל, ואינו מקבל טומאה. וממה שאמר רבי שמעון שפטר
חמור אינו מקבל טומאה משום שאסור בהנאה מוכח, שמודה
שלפטר עריפה אסור בהנאה.

חמור שאינו אסור בהנאה.
הגמרא מקשה על אופן הדרשה של רבי שמעון: בשלמא לרבי
יהודה, שדרש מ'צאנך' להחיר גיזה ועבודה בבכור שיש בו
שותפות עם גוי, היינו דכתיב 'צאנך' בלשון נוכח, ללמד שרק
צאן שלך אסור בגיזה ועבודה, וגם לשון 'שורך' מוכח, שאף
שאינו ממעט שור אחר נאמר בו 'שורך' אטו – אגב 'צאנך'.
אלא לרבי שמעון שלא דרש מזה למעט שור או צאן אחר,
'שורך וצאנך' למה לי, היה ראוי לומר 'שור' ו'צאן', קשויא –
לשון הכתוב קשה לרבי שמעון.
הגמרא מבארת שאם נערף החמור הכל מודים שאסור בהנאה:
אמר רבה, ומודה רבי שמעון לאחר עריפה, כלומר, אם לא
פדאו אלא ערפו שהוא אסור בהנאה. מאי טעמא, גמר – למד
בגזירה שוה 'עריפה' 'עריפה' מעגלה ערופה, נאמר בפטר חמור
(שמות יג א) 'ואם לא תפדה וערפתו', ונאמר בעגלה ערופה (דברים
כא ד) 'וערפו שם את העגלה בנחל', כשם שעגלה ערופה אסורה
בהנאה, כך פטר חמור לאחר עריפה אסור בהנאה.
אמר רבא, מנא אמינא ליה שרבי שמעון מודה שפטר חמור
אחר עריפה אסור בהנאה, דתניא, העגלה וכלאי הפרס,
ושור הנסקל שנשחט לאחר גמר דינו, ועגלה ערופה

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אחרי

טז, כב – ונשא השעיר עליו את כל עוונותם אל ארץ גזרה ושלח את השעיר במדבר

א. בגמ' יומא סו: שאלו את ר"א בנוגע השעיר, דחפו ולא מות, מהו שירד אחריו וימיתנו, א"ל כן יאבדו כל אויבך ה' (שופטים ה, לא) וכו', ובגמ' שם מסיים דהטעם דלא ענה להם ר"א הדין מפני שלא שמע מפי רבו.

ויש לבאר דמה ענה להם ר"א כן יאבדו כל אויבך ה', מה הקשר של תפלת ושירת דבורה להשעיר הנשלח לעזאזל.

ויש לומר עפ"י המבואר במפרשים (עיין אברבנאל, עקידת יצחק שער לו, ובמהרש"א בגמ' שם) דהשעיר מרמז על עשו כמ"ש איש שעיר וכו', וכן על שר שלו הס"ם, ובעיקר מרמז על גלות עשו הוא אדום מלכות הרביעי היא גלות רומי (עי' רש"י סוף פרשת וישלח).

ומבואר ברמב"ם סוף הלכות מלכים דבזמן שיבוא משיח אז האומות כולם מודים על טעותם, דת המוסלמים ודת הנוצרים, כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', והיתה לה' המלוכה, וביום ההוא יהי' ה' אחד וישמו אחד.

וזהו שאמר ר"א, כששאלו, השעיר שדחפו למטה ולא מות, ענה להם כן יאבדו וכו', דהשעיר שנפל הוא רמז אל נפילת האומות לע"ל, היינו לא שיחרבו וימותו כל האומות כשיבוא משיח, אלא כמ"ש לעיל ברמב"ם שכל האומות יחזרו בתשובה ויאמינו בה' אלקי עולם, אלא יהי' להם נפילה ולא מיתה.

וזהו שהביא הפסוק "כן יאבדו כל אויבך ה'", דאופן אבידת האומות העולם לע"ל, יהי' ע"ד השאלה ששאלו לו, היינו, "דחפו ולא מות", דלא יהי' מיתה לכל האומות לע"ל כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', אלא יהי' כמשל "דחפו" דיהי' להם נפילה במלכותם, למטה, ולא מיתה.

והשעיר מרמז לעשו, הרומים, וכמבואר באברבנאל על ישעי' דקאי על דת הנוצרי, דלע"ל כולם, כל האו"ה יפסיקו מלהאמין במשיח שקר שלהם, ויאמינו בה' אלקי עולם, והי' ה' למלך על כל הארץ.

פרי דוד

יח, ט – ואל אשה בנידת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה

ב. כתב הש"ך סוף פרשת אחרי, טעם למה קורין פרשת עריות במנחה דיום הכפורים בשם מדר"א שאומרים להקב"ה אתה כתבת ערות אמך לא תגלה אמך היא, וישראל קראת אמי, כתבת ערות אחותך לא תגלה וישראל

קראת אחותי כו', לזה קורין אלו העריות לומר להקב"ה שלא יגלה ערותינו בין שרי העובדי כוכבים בעת החתימה כו' ע"ש.

והיינו כי הגלות ויסורים נק' גילוי ערות כנסת ישראל כמ"ש ביחזקאל סי' ט"ז ל"ז וגיליתי ערותך אליהם יעו"ש דתרגם יונתן ואגלי בהתתיך להון ויחזון כל עמא קלונך וע' בהושע סי' ב' י"א ובישעי' סי' מ"ז ה', וזהו הפי' שמבקשים ממנו ית' שלא יגלה עוונותינו כי אם אדרבה יכסה על פשעינו כמ"ש ביחזקאל סי' הנ"ל פסוק ח' ואפרש כנפי עליך ואכסה ערותך ות"י ואעדת חוביכון.

וזהו ענין יום כפורים לשון כסוי שמסיר עוונותינו היפך וגיליתי ערותך, וזהו כנ"ל בענין כסית כל חטאתם. אור התורה אחרי עמוד שיא (בהוספות)

יח, טו – ערות כלתך לא תגלה אשת בןך היא לא תגלה ערותה

ג. בזהר פרשתינו (עא:): אמר ר' יהודה מחציפותא' דצדקת חדא נפקא כמה טבאן לעלמא, ומאן היא תמר וכו', והכי אוקימנא תמר אוקימת מלה לתתא, ופרחת פרחין ואניצת ענפין, ומבואר במפרשים (הרמ"ק ומקדש מלך ועי' בליקוטי תורה מאריז"ל פ' וישב), דהכוונה דע"י מעשה תמר עם יהודה בא שורש מלכות בית דוד ומשיח, שבא מפרץ בנה.

וי"ל דהטעם דהזהר מביא זה בפ' אחרי, דהרי בפ' פרשתינו כתוב "ערות כלתך לא תגלה", וכדי שלא להוציא לעז ח"ו על מלכות בית דוד ומשיח, ע"כ מביא הזהר דאדרבה ע"י מעשי' הטובים, יצאה ממנה פרחים טובים שמהם נשתלשלה מלכות בית דוד ומשיח.

ואם תאמר הא גופא שאלה, דהאיך התיר יהודה לבוא על כלתו, וי"ל דמרומו בפ' גופא התירוץ, דהכתוב מד"י "אשת בןך", ולא "ערות בןך" (ועיין בפרש"י), דהרי מבואר בפרשת דרכים דרך האתרים – דרוש ראשון – דער ואונן שמשו שלא כדרכם (יבמות לד), ובבני נח אין האשה נקנית אלא כדרכה ע"ש באריכות. וא"כ מעולם לא הי' אישות בין ער ואונן עם תמר, ומותרת היא ליהודה, ואדרבה דזכתה לשלשלת הקדושה דדוד ומשיח (עיין מכות כג: ממני יצאו כבושות ובפרש"י, ועיין ב"ר פפ"ה הקב"ה עסק לברוא אורו של משיח ע"ש).

זרע יצחק

(1) [תרגום ללה"ק:] מחציפות של צדקת אחת, יצאו כמה טובות בעולם כו', וכך ביארנו כי תמר העמידה ועשתה פעולה למטה, וע"י יצאו ממנה פרחים והניצה ענפי הקדושה וכו'.

♦ יום ראשון ט"ז ניסן ♦

טז (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֹהֶרֶן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּמָּתוּ:

א ומליל י' עם משה בְּתַר דְּמִיתוּ תְרִין בְּנֵי אֹהֶרֶן בְּקִרְבֵּיהוֹן אֲשֶׁתָּא נִזְכְּרִיתָא קָדָם י' וּמִיתוּ:

לז: אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב, שלא תמות בדרך שמת פלוני. זה וזרו יותר מן הראשון, לךך נאמר: "אחרי מות שני בני אהרן".

ז"ל וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֹהֶרֶן וְגו'. מה תלמוד לומר? הֲיָה רַבִּי אֲלֻעָזָר בֶּן צִוְּיָה מוֹשְׁלוֹ מִשָּׁל לְחֹלָה שְׁנָכְנָס אֲצֻלוֹ רוּפָא. אָמַר לוֹ: אַל תֹּאכַל צוֹנָן וְאַל תִּשְׁכַּב בְּטַחֲב. כָּא אַחֵר וְאָמַר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו ע' 117)

פרשת אחרי
סדר הפרשיות מתחלת חמש ויקרא ועד פרשת אחרי, הוא בסדר מלמעלה למטה: ראשית מגיעות ויקרא, צו וחלק מפרשת שמיני - בהם מדבר על עניני קדשה בלבד, המשפן, בגדי הכהונה, הקרבנות וכו'. לאחר־מכן שמיני, תזריע ומצרע - פרשיות שעוסקות בהבדלה שבין עניני

קדשה, לעניני העולם - להבדיל בין הטמא לטהור. ולאחר־מכן מגיעה פרשת אחרי - העוסקת בדיני יום־כפור - לאחר־שאדם שמע את מצוות התורה, ונכשל בהם, אל לו להתנאש, בגלל שישנו יום הכפור, ביום זה "כפר עליכם לטהר אתכם".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז ע' 117)

וַיְדַבֵּר ה' . . אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֹהֶרֶן (טז, א) מִשָּׁל לְחֹלָה שְׁנָכְנָס אֲצֻל רוּפָא . . וְאָמַר לוֹ: אַל תֹּאכַל צוֹנָן וְאַל תִּשְׁכַּב בְּטַחֲב, שְׁלֹא תָמוּת בְּדֶרֶךְ שְׁמִינִי . . לְכָךְ נֹאמַר 'אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֹהֶרֶן' שְׁלֹא יָמוּת בְּדֶרֶךְ שְׁמִינִי בְּנִי. (רש"י) בְּדֶרֶךְ כָּל אָדָם חוּלָה, סוֹבֵל מִחֵם גְּבוּהָ, וְלָכֵן יֵשׁ לוֹ תִּשְׁוָקָה גְּדוּלָה לְצַנֵּן אֶת גּוּפוֹ ע"י אֲכִילַת דְּבָרִים צוֹנִיִּים, וְשִׁהוּת בְּמִקוֹמוֹת קְרִיִּים. אֲזַהְרָה לְבַד שְׁלֹא יֹאכַל צוֹנָן וְלֹא יִשְׁכַּב בְּמִקוֹמוֹת קְרִיִּים, לֹא תוֹעִיל, כִּי תִשְׁוָקוֹת שֶׁל

החולה היא לקרר את גופו. רק אזהרה ופחד שאם יעשה כך ימות בדרך שמת פלוני, גורמת לחולה שלא לעשות דברים אלו.

על־דֶּרֶךְ־זֶה בְּעֵנֵן אֹהֶרֶן וְהַפְּהִינִים, תִּשְׁוָקוֹתֶם הַטְּבָעִית שֶׁל הַפְּהִינִים הַתְּעֵלּוֹת וְהַתְּקַרְבָּ אֶל ה' הִיא כָּל־כָּךְ עֲצוּמָה, שְׁאֲזַהְרָה לְבַדָּה לֹא תוֹעִיל. רַק הַפְּחַד שֶׁהֵם יָמוּתוּ בְּדֶרֶךְ שְׁמִינִי בְּנֵי אֹהֶרֶן, הִיא תִּגְרֵם לָהֶם הַתְּגַבֵּר עַל תִּשְׁוָקוֹתֶם הַטְּבָעִית.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 117)

אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב (רש"י טז, א) **אכילת צונן** – כנגד האסור להפנס לקדש הקדשים בכל יום (מלבד יום כפור) אפלו לשם הקרבת קרבנות. כי הקרבנות נמשלים ללחם ולמאכל, והקרבתם שלא פדיו כמזהו

כאכילת מאכל צונן. שכיבה בטחב – כנגד האסור להפנס לקדש הקדשים ללא קרבנות (אפלו ביום כפור). כי השהיה שם ללא הקרבת קרבנות דומה לשהיתו של חולה במקום קר, ללא אכילת מאכל צונן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי שיחות כרך ג עמוד 987 – מתוך 'לקראת שבת')

חטאים של בני אהרן

אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני יהוה וימתו: ואינו מובן: מה מוסיפה תיבת "וימתו" על הנכתב קודם "אחרי מות שני בני אהרן"?

(טז, א)

בעל הטורים

טז (א) אַחֲרֵי מוֹת. כְּתִיב לְעִיל (טו, א) וְלֹאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם טְמֵאָה, וְסָמִיךְ לִיָּה אַחֲרֵי מוֹת. רָמַז לְמָה שְׁאָמַרְו (שבועות יח, א) הַמִּשְׁמָשׁ עִם הַטְּהוּרָה וּפִירָשָׁה נִדָּה תַּחְתִּי, לֹא יִפְרוּשׁ בְּאֶבְרַח, אֲלֹא יִמָּתִין עַד שְׁמִינִי הָאֶבְרַח

ויפרוש. ועוד כתיב לעיל (טו, א) וְזאת תורתו, וסמיק ליה אחרי מות, מלמד שמתו על שהורו הלכה בפני רבם. ועוד כתיב לעיל (טו, א) מִשְׁכְּבִי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם, וסמיק ליה אחרי מות, רמז למה שנאמר (לעיל א) "בקרבי אקדש".

וסמך פרשת יום הכפורים לפרשת נדבה, לומר: מה נדה תשב שבועה ימים קודם שתטהר, אף ביום הכפורים מפרישין הבהן גדול שבועת ימים קודם שיכנסו לשמש לפנים. תורה ב

אל ה' הָיָה בְּאוֹפֶן הַמַּבִּיא לְ"וַיָּמָוְתוּ", וְזֶה נִחְשָׁב לַחֲטָא, כִּי בַד בְּבַד עִם הַרְצוֹן לַהֲתַפְשֵׁט מֵהַגְשָׁמִיּוֹת וּלְהַדְבֵּק בְּאַלְקוֹת - "רְצוּא", צְרִיכָה לְהִיּוֹת גַּם הַתְנוּעָה ד' שׁוּב", הַעֲבוּדָה דְּנִשְׁמָה בַּגּוֹף וְהַתְעַסְקוֹת בְּעֵנִיגֵי הָעוֹלָם.

וְעַל-פִּי־זֶה יוֹבֵן שֶׁכָּל הָעֵנִיגִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ עַל חֲטָא בְּנֵי אֶהְרֹן נִרְמָזִים בַּפְּסוּק, שֶׁכּוֹלֵם עֵנִיגִם הוּא שֶׁהָיָה לָהֶם 'רְצוּא לֹלָא שׁוּב' "בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמָוְתוּ": נִכְנָסוּ לִפְנֵי וּלְפָנִים – עֵנִן הַרְצוּא. מְחוּסְרֵי בְּגָדִים – נִכְנָסוּ לֹלָא לְבוּשִׁים הַמְרָמָזִים עַל לְבוּשֵׁי הַמִּצְוֹת (עֵינִן תַּנִּיא פֶּרֶק ה) שֶׁנֶּתְלַבְּשׁוּ בְּגִשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם. לֹא הָיוּ לָהֶם נִשִּׁים וּבָנִים – לֹא עָסְקוּ בְּמִצְוֹת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה שֶׁמְטַרְתָּה לְהַמְשִׁיךְ נִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים.

בַּיָּאֵמֶר יִי לַמֶּשֶׁה מִלֵּל עִם אֶהְרֹן אַחִירָן וְלֹא יְהִי עֲלֵל בְּכָל עֵדוֹן לְקוּדְשָׁא מִגִּזְיוֹ לְפָרְקָתָא לְקִדְשֵׁי פְּפֻרְתָּא דִּי עַל אֲרוֹנָא וְלֹא יָמוּת אֲרִי בַּעֲנָנָא אֲנָא מִתְגַּלִּי עַל בֵּית פְּפֻרְתָּא:

נִרְאָה שֶׁעִם עֲמוּד עֵנִיגִי. וְלִפְנֵי שְׁגָלוֹי שְׂכִינָתִי שָׁם, יִזְהָר שְׁלֹא יִרְגִּיל לְבָא, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ; וּמִדְרָשׁוֹ: לֹא יָבֹא כִּי-אִם בַּעֲנֵן הַקְּטָרֶת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג פרשת אחרי)

עַל יְדֵי ה' וְאֵל", הִלָּא, בִּיטוּל עֲצָמֵי - כְּשֶׁהַרְצוֹן הוּא לֹא בְּקִירֹב הָאִישִׁי לְקוּדְשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֲלֵא רַק לְמַלֵּא אֶת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן - אֲזִי "יָבֹא אֶל הַקּוּדְשׁ".

(ג) בְּזֹאת יָבֹא אֶהְרֹן אֶל-הַקֹּדֶשׁ בְּכָר בֶּן-בְּכָר לְחֻטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה:

כָּל עֵת, כִּי-אִם בְּיוֹם-הַכִּפּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה: "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א כרך ב עמ' 215)

בְּזֹאת יָבֹא אֶהְרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ (טז, א) בְּכָל שְׁעָה שֶׁהוּא רוֹצֵה לִכְנֹס וְכִנָּס, רַק שִׁינָס בְּסֹדֶר הַזֶּה (ויקרא רבה) מִשְׁמַע, שֶׁמִּקוֹמוֹ הָאֲמָתִי שֶׁל אֶהְרֹן הוּא בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים. וְהֵנָּה, כֹּל יְהוּדִי הוּא 'כֹּהֵן גָּדוֹל', כְּדֹאִיתָא ב'בַּעַל הַטּוֹרִים' עַל הַפְּסוּק "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכֶת כֹּהֲנִים", וְאִם כֵּן, מִקוֹמוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~

"זֹאת" לִפִּי בִּיאור הַזֹּהֵר - הוּא יִרְאָה וּבִיטוּל, וְ"דָא תַּרְעָא לֹא-עֲלָה", כְּשִׁנְשָׁנָה הַהִקְדָּמָה שֶׁל "זֹאת", יִרְאָה וּבִיטוּל,

בעל הטורים

(ב) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה. וְהִלָּא כִּכְרָ בְּנָאֵמֶר "וַיִּדְבֹּר"! אֲלֵא הַדִּיבּוּר הִרְאֵנוּ לֹאִמֹר לֹא מַעֲשֶׂה פְּרָה, שְׁגָם הִיא צְרִיכָה פְּרִיָּשָׁה ו' יָמִים קוֹדֶם. אַחֲרֵי מוֹת שְׁנִי. רֹאשִׁי תִּיבּוֹת שֶׁעֲמַד ת"י שְׁנָה. תוֹרָה דְּבִיטוּרָא: פְּרָה אֲדוּמָה. תוֹרָה ג

(ג) בְּזֹאת. עוֹלָה ת"י. רָמְזוּ לְבֵית רֹאשׁוֹן

שֶׁעֲמַד ת"י שְׁנָה. תוֹרָה ד

בִּיצִיָּאָה מִלִּפְנֵי וּלְפָנִים - מִיָּד בִּיצִיָּאָה מִקוּדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, הִיָּה מִתְפַּלֵּל **אוֹתוֹ** כִּהְיוֹן גְּדוֹל תְּפִילָּה עַל "פְּרִנְסַת עֶמֶךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל" - פְּרִנְסָה בְּעִנְיַי הָעוֹלָם - בְּגִשְׁמִיּוֹת.

אֲשֶׁתּוֹ, אֵל ה'שׁוֹב לְעִנְיָנִי עוֹלָם (וְאֶדְרְבָּה, אִם חָסֵר ה'בֵּיתוֹ זוֹ אֲשֶׁתּוֹ, אֵינָה יְכוּלָה לִהְיוֹת כָּלֵל הַכְּנִיסָה לִפְנֵי וּלְפָנִים, כִּי תַכְלִית ה'רְצוּאָה הִיא - שְׂיִמְשֹׁךְ ב'שׁוֹב'). וְכָךְ גַּם הִיָּה

ד פִּתְוִנָּא דְבוּצָא קוּדְשָׁא יִלְכֵּשׁ וּמְכַנְסִין דְבוּץ יִהְיוּ עַל בְּסָרָה וּבְהִמְנָא דְבוּצָא יִסֵּר וּבְמַצְנֶפֶת דְבוּצָא יַחַת בְּרִישָׁה לְבוּשִׁי קוּדְשָׁא אֲנִין וְיִסְחִי בְמִיָּא יָת בְּסָרָה וְיִלְכֵּשְׁנוֹן :

(ה) **כְּתַנְתָּ בְּדִ קֹדֶשׁ יִלְכֵּשׁ וּמְכַנְסִי בְדִ יִהְיוּ עַל־בִּשְׂרוֹ וּבְאִבְנֵי בְדִ יִחָזֵר וּבְמַצְנֶפֶת בְּדִ יִצְנָף בְּגִדֵי־קֹדֶשׁ הֵם וְרַחֵץ בַּמַּיִם אֶת־בִּשְׂרוֹ וּלְבָשֶׁם:**

וְאַחֲתַתָּהּ. וְרַחֵץ בַּמַּיִם • אוֹתוֹ הַיּוֹם טַעוֹן טְבִילָה בְּכָל חֲלִיפוֹתָיו (יומא ל'), וְחָמֵשׁ פְּעָמִים הִיָּה מַחְלִיף מַעֲבֹדֶת פָּנִים לַעֲבֹדֶת חוּץ, וּמַחוּץ לְפָנִים, וּמִשְׁנֶה מִבְּגֵדֵי זָהָב לְבָגְדֵי לָבָן וּמִבְּגֵדֵי לָבָן לְבָגְדֵי זָהָב, וּבְכָל חֲלִיפָה טַעוֹן טְבִילָה וּשְׁנֵי קִדּוּשֵׁי יָדַיִם וְרוֹגְלַיִם מִן הַכִּיּוֹר.

כִּי"• **כְּתַנְתָּ בְּדִ וְגו' •** מַגִּיד שְׂאִינוֹ מְשַׁמֵּשׁ לְפָנִים בְּשִׁמוּנָה בְּגָדִים שֶׁהוּא מְשַׁמֵּשׁ בָּהֶם בַּחוּץ שִׁישׁ בָּהֶם זָהָב, לְפִי שְׂאִין קָטָנוֹר נַעֲשֶׂה סָגוֹר (ר"ה כו'), אֲלֹא בְּאַרְבָּעָה, כִּכְהֵן הַדִּיּוֹט, וְכָלֵךְ שֶׁל בּוּץ. **קֹדֶשׁ יִלְכֵּשׁ •** (ת"ס) שִׁיָּהִיו מְשַׁל הַקֹּדֶשׁ. **יִצְנָף •** כְּתַרְגוּמוֹ: 'יַחַת בְּרִישָׁה', נִיחַ בְּרִישָׁה, כְּמוֹ (בְּרִישִׁית ל ט טז) : "וְתַנַּח בְּגָדוֹ",

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (הַיּוֹסֵיִם כ"ו בַּיָּסוֹן)

"וְרַחֵץ בַּמַּיִם אֶת בִּשְׂרוֹ" - יֵשׁ לְרַחֵץ וּלְנָקוֹת אֶת הַבִּשָּׁר, וְכֵן לְהַדִּיחַ אֶת ה'אֵת', הַטָּפֵל לְבִשָּׁר, דִּהְיוֹנוּ הַהִרְגָּלִים הַשּׁוֹנִים שֶׁמְקוֹרָם ב'בִּשְׂרִית', וְלַהֲפֹךְ זֹאת ל'בִּשָּׁר קֹדֶשׁ'. **"וּלְבָשֶׁם" -** אוֹיָז אֶפְשָׁר לְלָבֵשׁ אֶת 'בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ'.

בְּגָדֵי קֹדֶשׁ הֵם וְרַחֵץ בַּמַּיִם אֶת בִּשְׂרוֹ וּלְבָשֶׁם (טז, ד) **בְּגָדִים -** רוּמָזִים לְמַחֲשָׁבָה וְדְבוּר, שֶׁנִּקְרְאוּ לְבוּשִׁים לְנֶפֶשׁ. **"בְּגָדֵי קֹדֶשׁ" -** מַחֲשָׁבָה וְדְבוּר בְּעִנְיָנִים שֶׁל תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת.

ה וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי־שְׁעִירֵי עִזִּים לַחֲטָאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה:

(ה) **וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי־שְׁעִירֵי עִזִּים לַחֲטָאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה:**

וּיִקְרַב אֶהְרֹן יָת תּוֹרָא דְחֲטָאתָא דִּי לֵיהּ וּיְכַפֵּר עֲלוּהִי וְעַל אָנְשׁ בֵּיתָהּ:

(ו) **וְהִקְרִיב אֶהְרֹן אֶת־פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֵּר בָּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ:**

בָּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ • (יומא לו, ת"כ) מִתְּנִידָה עָלָיו עֲוֹנוֹתָיו וְעֲוֹנוֹת בֵּיתוֹ.

כִּי"• **אֶת־פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר־לוֹ •** הָאִמּוֹר לְמַעַלָּה. וְלִמְדָךְ כָּאֵן, שֶׁמְשָׁלוֹ הוּא בָּא וְלֹא מְשָׁל צְבוּר. וְכִפֵּר

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (לְקוּטְרִישִׁחוֹת כִּדְ 1 פֶּרֶשֶׁת אַחֲרִי)

הַיִּצִיָּאָה מִהַקּוּדֶשׁ. נָשִׁי יִשְׂרָאֵל לֹא צְרִיכוֹת לַחֲשֹׁשׁ, שְׂאֵם הַבֶּעַל יֶאֱרִיף בְּתַפִּילָּתוֹ בְּשַׁעָה אוֹ יוֹתֵר, אוֹ אִם יִמְשִׁיף בְּלִימוּדוֹ בְּשַׁעָה אוֹ יוֹתֵר, יַחֲסֹר בְּעִנְיָנִים הַגִּשְׁמִיִּים; כֵּן אֵין מְקוֹם לְדֹאגָה, שְׂאֵם יַחֲנֹכוּ אֶת הַיָּלִידִים לְלִמּוּד תּוֹרָה יוֹם שְׁלָם, תַּחֲסֹר אַחֲרֵי־כֵךְ בְּהַסְתְּרוֹת שְׁלָהֶם כו' - אֲלֹא אֶדְרְבָּה, עֲלֵיהֶם לְהַסְבִּיר לְבַעֲלֵיהֶן וּלְבָנֵיהֶן, שְׂדוּקָא עַל־יָדֵי הַהוֹסֵפָה בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, "בַּחוּקוֹתֵי תִלְכוּ וְאֵת מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ", יִתּוּסֵף ב'וְנִתְּתִי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתֵם וְגו'".

בְּכַנִּיסַת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים לְקוּדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, הִיָּה נוֹגֵעַ ה'בֵּיתוֹ - זוֹ אֲשֶׁתּוֹ. וְהִרְמִז בָּזֶה: בְּכָדִי שֶׁהַכְּנִיסָה אֵל הַקּוּדֶשׁ תִּהְיֶה כְּרָאוּי, שְׂאֵז הִיא מְבִיאָה ל'"יִצִיָּאָה בְּשִׁלּוּם", שֶׁזֶהוּ תַכְלִית הַכְּנִיסָה - הִרִי זֶה תְּלוּי בְּנִשִּׁי יִשְׂרָאֵל. שְׂגֵם פֶּאֶשֶׁר הַבֶּעַל נִמְצָא "לִפְנֵי וּלְפָנִים", גַּם אֵז יֵשׁ הַתְּאֻמָּה בֵּין "בֵּיתוֹ" לְדִרְגָּתוֹ שְׁלוֹ, וְעוֹד יוֹתֵר: זְכוּתוֹ וְתַפְקִידוֹ שֶׁל נָשִׁי יִשְׂרָאֵל הִיא לְהַשְׁפִּיעַ עַל בַּעֲלֶיהָ וּבְנֶיהָ, שְׁלֵגְבִיָּהֶם תִּהְיֶה הַכְּנִיסָה אֵל הַקּוּדֶשׁ קְשׁוּרָה עִם

(ד) וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים וְהַעֲמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְהוָה
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

(ה) וְנָתַן אֶהָרֶן עַל־שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גִּרְלוֹת גּוֹרֵל אֶחָד
לַיהוָה וְגוֹרֵל אֶחָד לַעֲזָאזֵל:

כ"י • וְנָתַן אֶהָרֶן עַל־שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גִּרְלוֹת • מַעֲמִיד
אֶחָד לַיָּמִין וְאֶחָד לַשְּׂמָאל, וְנָתַן שְׁתֵּי יָדָיו בְּקַלְפִּי,
וְנוֹטֵל גּוֹרֵל בְּיָמִין וְחִבְרוּ בְּשִׂמְאֵל, וְנָתַן עֲלֵיהֶם אֶת
שְׁפָתוֹב בּוֹ "לְשֵׁם", הוּא לְשֵׁם, וְאֵת שְׁפָתוֹב בּוֹ
"לַעֲזָאזֵל", מִשְׁתַּלַּח לַעֲזָאזֵל. עֲזָאזֵל • (יומא סז, ת"כ)
הוּא הָרַע וְקָשָׁה, צוּק גָּבֵה, שְׁנָאֲמַר: "אֶרֶץ גְּזֵרָה",
חֲתוּכָה.

(ו) וְהִקְרִיב אֶהָרֶן אֶת־הַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו
הַגּוֹרֵל לַיהוָה וַעֲשֵׂהוּ חֲטָאת:

כ"י • וַעֲשֵׂהוּ חֲטָאת • בְּשִׁמְנֵי הַגּוֹרֵל עָלָיו, קוֹרָא לוֹ שֵׁם, וְאוֹמֵר: "לֵה חֲטָאת".

(ז) וְהַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לַעֲזָאזֵל יַעֲמִד־חֵי
לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל
הַמִּדְבָּרָה:

כ"י • יַעֲמִד־חֵי • כְּמוֹ "יַעֲמִד חֵי", עַל־יָדֵי אֲחֵרִים;
וְתַרְגּוּמוֹ: "יִתְקַם כַּד חֵי". (ת"כ) מַה תִּלְמִיד לומר? לִפִּי
שְׁנָאֲמַר: "לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל", וְאֵינִי יוֹדֵעַ שְׁלוּחוֹ אִם

(ח) וְהִקְרִיב אֶהָרֶן אֶת־פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר־לוֹ וּכְפָר
בַּעֲדוֹ וּבַעֲדֵי בֵיתוֹ וְשַׁחַט אֶת־פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר־לוֹ:

כ"י • וּכְפָר בַּעֲדוֹ וּבַעֲדֵי • (ת"כ) וְדוּי שְׁנֵי עָלָיו וְעַל אֲחֵיו
הַכֹּהֲנִים, שֶׁהֵם כָּלֶם קְרוּיִים בֵּיתוֹ, שְׁנָאֲמַר: (תהלים קלח)
"בֵּית אֶהָרֶן בָּרְכוּ אֶת־ה' וְגו'". מִכָּאן, שֶׁהַכֹּהֲנִים

(ט) וְלָקַח מִלֹּא־הַמִּחְתָּה גִּחְלִי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ
מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמִלֹּא חֲפָנָיו קִטְרֶת סַמִּים דָּקָה וְהִבִּיא
מִבֵּית לַפָּרֹכֶת:

שְׁנָאֲמַר "גּוֹרֵל אֶחָד לֵה' וְגוֹרֵל אֶחָד
לַעֲזָאזֵל", שְׁמִכְפָּר עַל עֲוֹנוֹתָם שֶׁל
יִשְׂרָאֵל, דְּכַתִּיב (פסוק כב) "וְנִשָּׂא וְגו'
עֲוֹנוֹתָם", עֲוֹנוֹת תָּם הוּא מְכַפֵּר. ג'
פְּעָמִים כְּתִיב 'עֲזָאזֵל', כְּגֹדֶר "נִשָּׂא עֲוֹן
וְפָשַׁע וְחֲטָאָה" (שמות לד, ז), בְּזִכּוֹת
שְׁלֹשָׁה אַבּוֹת. תוֹרָה ט

(יב) וּמִלֹּא חֲפָנָיו. ב' בְּמִסְוֶרָה. וּמִלֹּא
חֲפָנָיו קִטְרֶת סַמִּים דָּקָה", וְאֵיךְ:
"וּמִלֹּא הַחֶבֶל לַהֲחִיּוֹת" (שמואל ב' ח, ב) גְּבִי
יֹאב עַל מַלְחָמַת מוֹאָב, שְׁבִיכוֹת
עֲבוּדַת יוֹם הַכַּפּוּרִים הָיוּ נוֹצְחִים
בְּמַלְחָמָה.
סַמִּים דָּקָה. בְּגִימָטְרִיא: דָּקָה מְדַקָּה.

(ח) וְגוֹרֵל. ב' בְּמִסְוֶרָה. "וְגוֹרֵל אֶחָד
לַעֲזָאזֵל", "וְגוֹרֵל לְבִזְיוֹנוֹ" (שְׁעִיָּה יד, יח).
דְּהֵינּוּ הֵמָּן, שְׁנָאֲמַר בּוֹ (אסתר ג' ו) "וַיָּבֹ
בְּעֵינָיו", וְהַפִּיל גּוֹרְלוֹת עַל יִשְׂרָאֵל,
וְאָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֵינֶנּוּ שׁוֹה
לָדָּ! כִּכֵּר הַפִּלְתִּי גּוֹרְלוֹת וְנִפְּלָה חֶבְלִי
בִּישְׂרָאֵל מִכָּל שְׂבָעִים אֲמוּמוֹת. וְהוּא

היא, שְׁנָאֲמָר (שמות ל לו): "וְשַׁחֲקֶתָ מִמֶּנָּה הַדָּק"? אֵלָּא שְׂתֵּהָא דְקָה מִן הַדָּקָה, שְׁמַעְרָב יוֹם־הַכַּפּוּרִים הִיא מִחֲזִירָה לַמִּכְתָּשֶׁת.

כ"י • מַעַל הַמִּזְבֵּחַ • הַחִיצוֹן (יומא כח). • מַלְפָּנֵי ה' • מַצֵּד שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּתַח, וְהוּא צֵד מַעְרָבִי. • דְּקָה (יומא שם) • מַה תִּלְמוּד לומר "דְּקָה", וְהָלֹא כָּל הַקְטָרֶת דְּקָה

יג וַיִּתֵּן יְתָ קְטוֹרֶת בּוֹסְמִיָּא עַל אֲשֶׁתָּא לְקֹדֶם יי וְחָפִי עֲנָא קְטֹרֶתָא יְתָ בְּפִרְתָּא דִּי עַל סְהִדוּתָא וְלֹא יָמוּת:

(יג) וַיִּתֵּן אֶת־הַקְטָרֶת עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה וְכִסְהָ עֵנָן הַקְטָרֶת אֶת־הַכִּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֲדוּת וְלֹא יָמוּת:

כ"י • עַל־הָאֵשׁ • שְׂבִתוֹךְ הַמִּחְתָּה. וְלֹא יָמוּת • הָא אִם לֹא עֲשָׂאָה כְּתֻקָּנָה, חֵיב מִיתָה.

יד וַיִּסַּב מִדְּמָא דְתוֹרָא וַיְדִי בְּאַצְבָּעָה עַל אִפִּי בְּפִרְתָּא קְדוּמָא וְלִקְדָּם בְּפִרְתָּא דִּי שָׁבַע זְמַנִּין מִן דְּמָא בְּאַצְבָּעָה:

(יד) וְלָקַח מִדָּם הַפָּר וְהִזָּה בְּאַצְבָּעוֹ עַל־פְּנֵי הַכִּפֹּרֶת קְדוּמָה וּלְפָנֶי הַכִּפֹּרֶת יִזָּה שְׁבַע־פְּעָמִים מִן־הַדָּם בְּאַצְבָּעוֹ:

כ"י • וְהִזָּה בְּאַצְבָּעוֹ • הִזָּאָה אַחַת בְּמִשְׁמַע. וְלִפְנֵי הַכִּפֹּרֶת יִזָּה שְׁבַע • הָרִי אַחַת לַמַּעֲלָה וְשָׁבַע לַמַּטָּה.

טו וַיִּבּוֹס יְתָ צְפִירָא דְחִטָּאָתָא דִּי לַעֲמָא וַיַּעַל יְתָ דְמָה לְמַגֵּי לְפִרְכָּתָא וַיַּעֲבֹד לְדְמָה כְּמָא דִּי עָבַד לְדְמָא דְתוֹרָא וַיְדִי יְתָה עַל בְּפִרְתָּא וְלִקְדָּם בְּפִרְתָּא:

(טו) וְשָׁחַט אֶת־שְׁעִיר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר לָעֹם וְהִבִּיא אֶת־דָּמּוֹ אֶל־מִבֵּית לְפָרְכָת וַעֲשֵׂה אֶת־דָּמּוֹ כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָם הַפָּר וְהִזָּה אוֹתוֹ עַל־הַכִּפֹּרֶת וּלְפָנֶי הַכִּפֹּרֶת:

הַגּוֹרֵל לָשֵׁם. כְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָם הַפָּר • אַחַת לַמַּעֲלָה וְשָׁבַע לַמַּטָּה.

כ"י • אֲשֶׁר לָעֹם • מַה שֶּׁהָפַר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים, מְכַפֵּר הַשְּׁעִיר עַל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הַשְּׁעִיר שֶׁעָלָה עָלָיו

טז וַיִּכְפֹּר עַל קוֹדֶשָׁא מְסוּאָבַת בְּגִי יִשְׂרָאֵל וּמִמְדִּיָּהוֹן לְכָל חֲטָאֵיהוֹן וְכֵן יַעֲבֹד לַמִּשְׁכָּן זְמַנָּא דְשָׁרִי עֲמַהוֹן בְּגוֹ סוּאָבְתָהוֹן:

(טז) וַיִּכְפֹּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאֹת בְּגִי יִשְׂרָאֵל וּמִפְשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטָּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֲל מוֹעֵד הַשָּׁכֵן אֹתָם בְּתוֹךְ טְמֵאָתָם:

בעל הטורים

תפלות, וּבְנִגְדָה ה' פְּעָמִים מֶלֶךְ הַכְּבוֹד' שְׁבִמְנוֹר "לֹה" הָאֶרֶץ וּמְלוֹאָה" (תהלים כד). וּבִאֲוֹת לְכַפֵּר עַל הַנֶּפֶשׁ שֶׁיֵּשׁ לָהּ ה' שְׁמוֹת. וְעֲשֶׂה קִידוּשִׁין כְּנִגְדָה עֲשֶׂה פְּעָמִים שְׁמוֹנִיָּה ה' בּוֹ בְּיוֹם. וּבְפִרְשָׁה י' פְּעָמִים ה' עַד "תִּטְהָרֵה" (פסוק ג). וְכִ"ד כְּפֻרוֹת כְּתוּבִים בְּעֵינֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים בְּיָאָתָה תַּצְהָר וּבְהִרָה סִינִי' וְכָאן וּבְאִמֹר אֵל הַכֹּהֲנִים' וּבְפִנְחָס', לְכַפֵּר עַל כִּיד עֲבִירוֹת שְׁבִיחָקָאֵל (ט) בְּפִרְשָׁת "הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלַיִם", וְכִ"ד עֲרִיֹת הַכְּתוּבִים בְּיָהּ הַסֵּדֶר. תורה טו (טז) הַשָּׁכֵן אֹתָם בְּתוֹךְ. בְּגִימְטְרִיא: אִי עַל פִּי שֶׁהֵם הִיוּ טְמֵאִים, הַשָּׁכֵן בְּיָהֶם. תורה יז

כִּי דִי לַתַּחֲתוֹנִים שִׁיְהִי אֶחָד מו' בְּעֵלְיוֹנִים. וְכֵן אָמַר דָּוִד (תהלים קמח) ד' הִלְלוּ אֶת ה' מִן הַשָּׁמַיִם, וְאֶחָד הִלְלוּ אֶת ה' מִן הָאֶרֶץ, וְכֵן מִשָּׁה לֹא הִזְכִּיר הַשֵּׁם בְּהִזְכָּרָתוֹ (דברים לב, א) אֵלָּא לְאַחַר כִּי־אֵת תִּיבּוֹת. אָמַר: דִּי שִׁאֲהִיָּה אֶחָד מִשְׁבָּעָה בְּמִלָּאָכִים שְׁמוֹנִיָּה הַשֵּׁם אַחַר ג' תִּיבּוֹת. וְיִי הַזָּאוֹת עַל הַכִּפֹּרֶת, כְּנִגְדָה יִי בְּרִיתוֹת שְׁנִכְרָתוֹ בְּסִינִי. וְיִי עַל הַפְּרוֹכֶת נִגְדָה יִי שְׁבִאָהֵל מוֹעֵד. וְיִי עַל הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה עִם שְׁנֵי הַדָּם שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן כְּנִגְדָה יִי שְׁבָעֲרִבּוֹת מוֹאָב. וְהִינֵנו דְּכִתִּיב (שמות כד, ח) דָּם הַבְּרִית. וְהִי טְבִילוֹת כְּנִגְדָה ה' עֲבוֹדוֹת שְׁמִשְׁנָה חוּץ לְפָנִים וּמִפְנִים לְחוּץ, וּכְנִגְדָה ה'

דְּקָה. ב' בְּמִסּוּרָה. "סָמִים דְּקָה", וְאִידָּה: "וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דְּקָה" (מלכים א' יט, יב). וְאִי נִרְאָה כְּבוֹד ה'. וְהוּא "כִּי בְּעֵינֵי אֶרְאָה (א) [עַל] הַכִּפֹּרֶת" (לעיל פסוק ב), פִּירוּשׁ, כִּי בְּעֵינֵי הַקְטָרֶת שְׁנָאֲמָר בְּהַ' דְּקָה, וְהִזָּה קוֹל דְּמָמָה דְּקָה וְנִרְאָה כְּבוֹד ה'. תורה יג (יד) יִזָּה. ב' בְּמִסּוּרָה. "יִזָּה שְׁבַע פְּעָמִים", וְאִידָּה: "כֵּן יִזָּה גּוֹיִם רַבִּים" בְּפִרְשָׁה "הִזָּה יִשְׁכִּיל עֲבָדִי" (ישעיה נב, טו) שְׁמִדְכָּרֶת בְּעֵינֵי מִשִּׁיחַ, שְׁעִתִּיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִיר שְׁתֵּי הַמִּשְׁפָּחוֹת, שְׁבָשְׁבָא מֶלֶךְ הַמִּשִּׁיחַ תִּחְזוֹר גַּם כֵּן מִשְׁפַּחַת כְּהוֹנָה לְעִבּוֹדָתָה. וְלִפְנֵי הַכִּפֹּרֶת יִזָּה שְׁבַע פְּעָמִים. לְמָה מִזָּה אַחַת לַמַּעֲלָה וְשָׁבַע לַמַּטָּה,

(יזמא טז) כָּשֶׁם שֶׁהָיָה מְשֻׁנִּיָּהֶם בְּפָנִים אַחַת לַמַּעֲלָה וְשָׁבַע לַמָּטָה, כִּךְ מָזָה עַל הַפְּרִכָּת מִבְּחוּץ מְשֻׁנִּיָּהֶם אַחַת לַמַּעֲלָה וְשָׁבַע לַמָּטָה. הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טַמְאָתָם • אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵם טַמְאִים, שְׁכִינָה בִּינִיָּהֶם.

כ"י • מְטַמְּאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • (ת"כ) עַל הַנִּכְנָסִין לַמִּקְדָּשׁ בְּטַמְאָה, וְלֹא נִדְּעָה לָהֶם בְּסוּף, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְכָל-חַטָּאתָם", וְחַטָּאת הִיא שׁוֹגֵג. וּמִפְּשָׁעֵיהֶם • אֶף הַנִּכְנָסִין מִזִּיד בְּטַמְאָה. וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֲלֵ מוֹעֵד.

י' וְכָל אָנָּשׁ לֹא יִהְיֶה בְּמִשְׁפַּח זִמְנָא בְּמַעֲלָה לְכַפֵּרָא בְּקוֹדֶשׁא עַד מִפְּקָה וּכְפָר עֲלוּהִי וְעַל אָנָּשׁ בֵּיתָה וְעַל כָּל קְהֵלָא דִּישְׂרָאֵל:

(י) וְכָל-אָדָם לֹא-יִהְיֶה בְּאַהֲלֵ מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ עַד-צֵאתוֹ וְכַפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ וּבְעֵד כָּל-קְהֵל יִשְׂרָאֵל:

♦ יום שני י"ז ניסן ♦

יח וְיִפְּקֹד לְמִדְבָּחָא דִּי קָדָם יְיָ וּכְפָר עֲלוּהִי וְיִסַּב מִדְּקָמָא דְתוֹרָא וּמִדְּקָמָא דְצִפְרָא וְיִתֵּן עַל קֶרְנֵת מִדְבָּחָא סְחֹר סְחֹר:

(יח) וַיֵּצֵא אֶל-הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי-יְהוָה וְכַפֵּר עָלָיו וְלָקַח מִדָּם הַפָּר וּמִדָּם הַשְּׁעִיר וַנָּתַן עַל-קֶרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

הַמִּזְבֵּחַ וְלַחוּץ, וַיִּתְּחִיל מִקְרָן מִזְרְחִית צְפוֹנִית (יזמא טז) • וְכַפֵּר עָלָיו • וּמָה הִיא כְּפָרָתוֹ? "וְלָקַח מִדָּם הַפָּר וּמִדָּם הַשְּׁעִיר" – מַעֲרִבִין זֶה לַתּוֹךְ זֶה.

כ"י • אֶל-הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי-ה' • זֶה מִזְבֵּחַ הַזֶּהב, שֶׁהוּא לִפְנֵי ה' בְּהִיכָל, וּמָה תִּלְמוּד לומר "וַיֵּצֵא"? לִפִּי שֶׁהָיָה הַהֲזָאוֹת עַל הַפְּרִכָּת וְעַמֵּד מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְפָנִים וְהָיָה, וּבְמִתְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה וְלָצֵאת מִן

יט וַיִּדְּי עֲלוּהִי מִן דְּקָמָא בְּאַצְבָּעָה שְׁבַע זִמְנִין וַיִּדְּכָנָה וַיִּקְדֹּשְׁנָה מִסּוֹאֲבָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(יט) וַהֲרֹה עָלָיו מִן-הַדָּם בְּאַצְבָּעוֹ שְׁבַע פְּעָמִים וַטְהִירוּ וְקִדְּשׁוּ מִטַּמְאָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י • וְהָיָה עָלָיו מִן-הַדָּם • אַחֵר שֶׁנָּתַן מִתְנוֹת בְּאַצְבָּעוֹ עַל קֶרְנוֹתָיו, מָזָה שְׁבַע הַזָּאוֹת עַל גִּגּוֹ (ת"כ) • וַטְהִירוּ • מִמָּה שֶׁעָבַר • וְקִדְּשׁוּ • לְעֵתִיד לְבָא.

כ' וַיִּשְׁעִי מִלְכַּפְּרָא עַל קוֹדֶשׁא וְעַל מִשְׁכַּן זִמְנָא וְעַל מִדְבָּחָא וּיִקְרַב יָת צִפְרָא חָזָא:

(כ) וְכָלָה מִכַּפֵּר אֶת-הַקֹּדֶשׁ וְאֶת-אַהֲלֵ מוֹעֵד וְאֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְהַקְרִיב אֶת-הַשְּׁעִיר הַחִי:

כ"א וְיִסְמֹךְ אַהֲרֹן אֶת-שְׁתֵּי יָדָיו עַל-רֹאשׁ הַשְּׁעִיר הַחִי וְהִתְוֹדָה עָלָיו אֶת-כָּל-עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת-כָּל-פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל-חַטָּאתָם וַנָּתַן אִתָּם עַל-רֹאשׁ הַשְּׁעִיר וַיִּשְׁלַח בְּיַד-אִישׁ עֹתִי הַמִּדְבָּרָה:

כ"י • אִישׁ עֹתִי • (יזמא טז) הַמּוֹכֵן לְכָךְ מִיּוֹם אֶתְמוֹל.

כ"ב וַיִּשְׁטֹל צִפְרָא עֲלוּהִי יָת כָּל חוֹבֵיהוֹן לְאַרְעָא דְלֹא יִתְבָּא וַיִּשְׁלַח יָת צִפְרָא בְּמִדְבָּרָא:

(כ"ב) וַנִּשָּׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת-כָּל-עֲוֹנוֹתָם אֶל-אֶרֶץ גִּזְרָה וַיִּשְׁלַח אֶת-הַשְּׁעִיר בְּמִדְבָּר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כז עמ' 124)

עברה קלה (שמתכפרת בלי תשובה) כחמורה (שמתכפרת רק לשבים). אף יום כפור מכפר על **האדם** ("ביום הזה יכפר עליכם"), ומי שלא שב הוא 'מנגד' לכפרה זו ומעכבה מלחול עליו, בלי הבדל בין קלה לחמורה.

ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה (טז), (כ) הרמב"ם פסק, שהשעיר מכפר על עבירות קלות גם בלי תשובה, ואלו יום כפור מכפר רק לשבים. ויש לבאר, דהנה השעיר מכפר על **העברה** ("ונשא . . עונותם"), ולא הרי

כג וייעול אהרן למשכן זמנא וישלח ית לבושי ביצא די לבש במעלה לקודשא ויצעננו תמן:

(כג) **ובא אהרן אל-אהל מועד ופשט את-בגדי הכד אשר לבש בבואו אל-הקדש והניחם שם:**

הפנימיים וקטרת של מחתה בבגדי לכן, ואילו ואיל העם ומקצת המוספין בבגדי זהב, והוצאת פה ומחטה בבגדי לכן, ושיירי המוספין ותמיד של בין הערפים וקטרת ההיכל שעל מזבח הפנימי בבגדי זהב. וסדר המקראות, לפי סדר העבודות, כך הוא: "ושלח את-השעיר במדבר", "ורחץ את-בשרו במים וגו'", "ויצא ועשה את-עלתו וגו'", "ואת חלב החטאת וגו'", וכל הפרשה עד "ואחרי-כן יבוא אל-המחנה", ואחר-כך: "ובא אהרן". **והניחם שם**. מלמד שטעונו גניזה ולא ישתמש באותן ארבעה בגדים ליום כפורים אחר.

כ"ג ~ **ובא אהרן אל-אהל מועד**. אמרו רבותינו שאין זה מקומו של מקרא זה, ונתנו טעם לדבריהם במסכת יומא (דף לב), ואמרו: כל הפרשה כלה נאמרה על הסדר, חוץ מ'ביאה' זו שהיא אחר עשית עולתו ועולת העם והקטרת אמורי פר ושעיר שנעשים בחוץ בבגדי זהב, וטובל ומקדש ופושטן ולובש בגדי לכן. **ובא אל-אהל מועד**. להוציא את הפך ואת המחטה, שהקטיר בה הקטרת לפני ולפנים. **ופשט את-בגדי הכד**. אחר שהוציאם, ולובש בגדי זהב לתמיד של בין הערפים. וזהו סדר העבודות: תמיד של שחר בבגדי זהב, ועבודת פר ושעיר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כז עמ' 224)

המעשים" (רמב"ם). מובן אפוא, שגם הכהן הגדול עצמו צריך להגיע להתחדשות כזו; ולכן לבש בכל שנה בגדים חדשים, שכן הוא נהיה אדם חדש ונעלה יותר, ובגדי השנה הקודמת אינם ראויים לו עוד.

ולא ישתמש . . ליום כפורים אחר (רש"י טז, כג) עבודת הכהן הגדול ביום כפור הביאה את ישראל לתשובה, וכן נתפפרו עונותיהם. והנה ידוע, שבעל-תשובה אמתי נהפך כביכול לאיש אחר: "איני אותו האיש שעשה אותו

כד וינסיחי ית בסרה במינא באתר קדיש וילבש ית לבושוהי ויפוק ויעבד ית עלתה וית עלת עמא ויכפר עלוהי ועל עמא:

(כד) **ורחץ את-בשרו במים במקום קדוש ולבש את-בגדיו ויצא ועשה את-עלתו ואת-עלת העם וכפר בעדו ובעד העם:**

ליום, אבל הראשונה היתה בחיל. **ולבש את-בגדיו**. שמונה בגדים שהוא עובד בהן כל ימות השנה. **ויצא**. מן ההיכל אל החצר שמזבח העולה שם. **ועשה את-עלתו**. איל לעולה האמור למעלה: "בזאת יבא אהרן וגו'". **ואת-עלת העם**. (יומא עג) "ואיל אחד לעלה" האמור למעלה "ומאת עדת בני ישראל וגו'".

כ"ג ~ **ורחץ את-בשרו וגו'**. (יומא לב) למעלה למדנו מ"ורחץ את-בשרו ולבשם", שפשהו משנה מבגדי זהב לבגדי לכן, טעון טבילה. שבאותה טבילה פשט בגדי זהב שעבד בהן עבודת תמיד של שחר, ולבש בגדי לכן לעבודת היום; וכאן למדנו, שפשהו משנה מבגדי לכן לבגדי זהב, טעון טבילה. **במקום קדוש**. (ת"כ, יומא שם) המקדש בקדשת צורה, והיא היתה בגג בית הפרה, וכן ארבע טבילות הפאות חובה

♦ יום שלישי י"ח ניסן ♦

(כה) וְאֵת חֶלֶב הַחֲטָאֹת יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ: כה וְיֵית תִּרְבָּא דְחֲטָאֹת יִסַּק לְמִדְבָּחָא :

כ"י- וְאֵת חֶלֶב הַחֲטָאֹת • אֲמֹרִי פֶר וְשִׁעִיר. יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ • עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, דָּאלוּ בִּפְנִימִי כְּתִיב: "לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קֶטֶר זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה" (שמות ל ט).

כו וְדָמוּבִיל יֵת צִפִּירָא לְעִזְאֹל יַעֲבֵעַ לְבוּשׁוֹהִי וְנִסְחִי יֵת בְּסֶרֶה בְּמִיָּא וּבְתֵר כֶּן יִיעוֹל לְמִשְׁרִיתָא :

(כו) וְהִמְשַׁלַּח אֶת־הַשִּׁעִיר לְעִזְאֹל יִכְבֶּם בְּגִדָּיו וְרִחֵן אֶת־בָּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹא אֶל־הַמִּחְנֶה:

כז וְיֵית תִּרְבָּא דְחֲטָאֹתָא וְיֵית צִפִּירָא דְחֲטָאֹתָא דִּי אֲתַעֲל מִדְּמָהוֹן לְכַפֵּרָא בְּקוּדְשָׁא וּמִפְקוֹן לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא וְיִקְדוֹן בְּנוֹרָא יֵת מְשַׁפְּהוֹן וְיֵת בְּסֶרֶהוֹן וְיֵת אֶכְלִיהוֹן :

(כז) וְאֵת פֶּר הַחֲטָאֹת וְאֵת שִׁעִיר הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר הֻבֵּא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לַמִּחְנֶה וְיִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת־עֹרֹתָם וְאֶת־בָּשָׂרָם וְאֶת־פְּרִשָּׁם:

כ"י- אֲשֶׁר הֻבֵּא אֶת־דָּמָם • לְהִיכַל וּלְפָנֵי וּלְפָנִים.

כח וְדָמוּקִיד יִתְהוֹן יַעֲבֵעַ לְבוּשׁוֹהִי וְנִסְחִי יֵת בְּסֶרֶה בְּמִיָּא וּבְתֵר כֶּן יִיעוֹל לְמִשְׁרִיתָא :

(כח) וְהַשְׂרַף אֹתָם יִכְבֶּם בְּגִדָּיו וְרִחֵן אֶת־בָּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹא אֶל־הַמִּחְנֶה:

כט וְהִיָּתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בְּחֻדְשׁ הַשְּׁבִיעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תַּעֲנוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם וְכָל־מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הַיּוֹם הַזֶּה וְהָגֵר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:

(כט) וְהִיָּתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בְּחֻדְשׁ הַשְּׁבִיעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תַּעֲנוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם וְכָל־מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הַיּוֹם הַזֶּה וְהָגֵר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:

ל אֲרִי בְיוֹמָא הַדִּין יִכְפֹּר עֲלֵיכוֹן לְדָבָא יִתְכּוֹן מִכָּל חוֹבֵיכוֹן קָדָם יְיָ תְּדַבֵּרוּן :

(ל) בְּיָבִיזִים הַיּוֹם יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְמַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמ' 338)

הַעֲלוֹי עִם הַדְּרָגָה הַפְּחוּתָה בְּיוֹתֵר. שְׁכֹן "לִפְנֵי ה'" קָשׁוּר בְּעֵקֶר עִם הַתְּחִלַּת שֵׁם הַנִּי וּפְנִימִיּוֹתוֹ, הָאוֹתִיּוֹת י"ה, מְסַפֵּר ט"ו; וּמִתְּכִלִּית הַעֲלוֹי שֵׁל שֵׁם הַנִּי נִמְשָׁךְ לְדְרָגָה הַנְּמוּכָה בְּיוֹתֵר - 'חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה בְּהַמּוֹת'.

לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ (טז, ל) כְּתַב הַרְמְבָּם: "כָּל הַבְּהֵמוֹת הַקְּרִבִּים בְּיוֹם זֶה, חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה". וְקִשָּׁה, מִדּוּעַ נִקְט "בְּהֵמוֹת", וְלֹא "קְרִבָּנוֹת". וַיֵּשׁ לֹאמֹר, שְׂרָמֶז רָמֶז לָנוּ שְׁבִיּוֹם כְּפֹר נִפְעַל הַחֲבוּר שֶׁל תְּכִלִּית

לֹא שָׁבַת שְׁבָתָא הִיא לָכוֹן וְתַעֲנוּן יֵת נַפְשֵׁיכֶם וְתַעֲנוּן יֵת נַפְשֵׁיכֶם וְתַעֲנוּן יֵת נַפְשֵׁיכֶם וְתַעֲנוּן יֵת נַפְשֵׁיכֶם:

(לא) שְׁבַת שְׁבָתוֹן הִיא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:

בעל הטורים

(כט) וְכָל מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ. ג' בְּמִסְוֶרָה. הָבֵא, וְאִידֶךָ גְּבִי יוֹם הַכְּפּוּרִים: "וְכָל מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ" (להלן כג, כח), "וְכָל מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ וְקִדְשְׁתֶּם אֶת יוֹם הַשְּׁבָת" (ירמיהו י, כג). שְׁכָל מְלֹאכָה שְׁאִסּוּרָה בְּשַׁבָּת אִסּוּרָה בְּיוֹם הַכְּפּוּרִים. תוֹרָה ל

(לב) וְכִפֹּר הַכֹּהֵן אֶשְׂרֵי־מִשְׁחָ אֹתוֹ וְאֶשֶׁר יִמְלֵא
אֶת־יָדָיו לְכַהֵן תַּחַת אֲבִיו וְלִבֹּשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַכֹּהֵן
בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ:

כ"י • וְכִפֹּר הַכֹּהֵן אֶשְׂרֵי־מִשְׁחָ וְגו' • (ת"ט) כִּפֹּרָה זוֹ
שֶׁל יוֹם־הַכַּפּוּרִים אֵינָה כְּשֶׁרָה אֲלָא בְּכַהֵן גָּדוֹל, לְפִי
שְׁנָאמָרָה כֹּל הַפָּרָשָׁה בְּאַהֲרֹן, הַצֶּרֶף לומר בְּכַהֵן גָּדוֹל
הָבָא אַחֲרָיו שֶׁיִּהְיֶה כְמוֹהוּ. וְאֶשֶׁר יִמְלֵא אֶת־יָדָיו •
(ת"ט) אֵין לִי אֲלָא הַמִּשְׁחָה בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, מְרַבָּה

(לג) וְכִפֹּר אֶת־מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־
הַמִּזְבֵּחַ יִכַּפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־עַם הַקָּהָל יִכַּפֵּר:

(לד) וְהִיתָה־זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכִפֹּר עַל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטָּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

כ"י • וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וְגו' • כְּשֶׁהִגִּיעַ יוֹם־
הַכַּפּוּרִים עָשָׂה כַּסֵּדֶר הַזֶּה; וְלִהְיֵיד שִׁבְחוּ שֶׁל אַהֲרֹן,

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּדֶךְ I עמ' 131)
שֶׁלֹא הָיָה לוֹבֶשֶׁן לְגִדְלָתוֹ, אֲלָא כְּמִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ
• (ת"ט)
לְבָשׁ אוֹתָם). אֶף לְגַבִּי בְּגָדֵי הַלְבָן, שֶׁהָיוּ מִיַּחֲדִים לוֹ לַיּוֹם
כַּפּוּר זֶה (רש"י פסוק כג), הָיָה עָלוּל לְחֹשֶׁב שְׁנוּעָדוֹ לְצַנֵּן אֶת
גִּדְלָתוֹ, וְלָכֵן בַּיּוֹם כַּפּוּר הָבָא יֵשׁ צֶרֶף בְּחֻדָּשִׁים, בְּהִתְאָם
לְדַרְגָּתוֹ אֵז.

שֶׁלֹא הָיָה לוֹבֶשֶׁן לְגִדְלָתוֹ (רש"י טז, לד) יֵשׁ לְשָׂאֵל, מִדּוּעַ
נֶאֱמַר שִׁבְחָה זֶה בְּבִגְדֵי הַלְבָן, לֹא בְּבִגְדֵי הָהָב. וַיֵּשׁ לומר,
דִּהְיָה לְגַבִּי בְּגָדֵי הָהָב אֵין חֲדוּשׁ בְּכֶךְ שֶׁלֹא לְבָשָׁם לְגִדְלָתוֹ,
שֶׁהָיוּ לֹא הָיוּ מִיַּחֲדִים לוֹ (גַּם הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הָבָא אַחֲרָיו יָכוֹל

♦ יום רביעי י"ט ניסן ♦

יז (א) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֵל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:

(ג) אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ־כֶשֶׂב
אוֹ־עֹז בַּמַּחֲנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מַחֲוִין לַמַּחֲנֶה:

כ"י • אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ־כֶשֶׂב • בְּמִקְדָּשִׁין הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שְׁנָאמָר: "לְהַקְרִיב קֶרְבֵּן". בַּמַּחֲנֶה • (ובחיים קו)
חוּץ לַעֲזָרָה.

בעל הטורים

יז (ב) וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם. מֵלֵא יו"ד, בַּעֲשָׂרָה. תוֹרָה ג
לומר לך שֶׁצִּירִיף לְפָרֶסֶם הַדְּבָר (ג) אֲשֶׁר יִשְׁחַט מַחֲוִין לַמַּחֲנֶה. סִמָּן
פְּרֶשֶׁת שְׁחוּטֵי חוּץ לְשַׁעֲרֵי הַמִּשְׁתַּלַּח, לומר: אֵף עַל פִּי שְׁהִתְרַתִּי לָךְ הַשַּׁעֲרֵי

א ומליל יי עם משה למימר:

ב מלל עם אהרן ועם בנוהי ועם כל בני
ישראל ותימר להון דין פתגמא די פקיד יי
למימר:

ג גבר גבר מבית ישראל די פוס תור או
אמר או עזא במשריתא או די פוס מברא
למשריתא:

(ד) וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֵבִיאוּ לְהִקְרִיב קָרְבָן לַיהוָה לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה דָּם יִחַשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא דָּם שִׁפְדָּה וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ:

כ"ז • דָּם יִחַשֵׁב • כְּשׁוֹפֵךְ דָּם הָאֵדָם, שֶׁמִּתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ. דָּם שִׁפְדָּה • (ת"כ) לְרִבּוֹת אֶת הַזֶּרֶק דָּמִים בַּחוּץ.

(ה) לִמְעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל־פְּנֵי הַשֹּׁדֶה וְהֵבִיִּי לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַיהוָה אוֹתָם:

כ"ח • אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים • אֲשֶׁר הֵם רִגְלִים לְזִבְחָם.

(ו) וְזֶרֶק הַכֹּהֵן אֶת־הַדָּם עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַקָּטִיר הַחֹלֵב לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (רשימות חוברת קמ"ד)

וְזֶרֶק הַכֹּהֵן אֶת הַדָּם (יז, ו) נָתַן לְהַפֵּךְ אוֹתוֹ לְדָם וּבָשָׂר כְּבָשָׂרוֹ שֶׁל גּוֹף יְהוּדִי, שֶׁקָּדֹשׁ הוּא, כִּינּוּן שֶׁהִלָּחַט וְהִתְלַהֲבוּת בְּעִנְיַי הַעוֹלָם אֵינּוּ מְקַרָּח. מִה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַבָּשָׂר עֲצָמוֹ מְקַרָּח הוּא, שֶׁכֵּן נָתַן לְהַפֵּךְ אוֹתוֹ לְקֹדֶשׁה.

(ז) וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם לְשִׁעִירָם אֲשֶׁר הֵם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה־זֹאת לָהֶם לְדֹרֹתָם:

כ"ט • לְשִׁעִירָם • לְשֹׁדִים, כְּמוֹ (ישעיה יג כא): "וְשִׁעִירִים יִקְרְדוּ־שָׁם".

♦ יום חמישי כ' ניסן ♦

(ח) וְאֵלֵיהֶם תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר אֲשֶׁר־יָגוּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עִלָּה אוֹ־זִבְחָה:

כ"י • אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עִלָּה • לְחַיֵּב עַל הַמִּקְטִיר אֵיבָרִים בַּחוּץ [עין ברא"ם] כְּשׁוֹחֵט בַּחוּץ, שָׂאֵם שָׁחַט אֶחָד וְהֵעֵלָה חֲבֵרוֹ, שִׁנְיָהֵן חֲזִיבִין (ת"כ. חולין קט).

בעל הטורים

הַמִּשְׁתַּלַּח בַּחוּץ, שֶׁדִּחְתּוֹ לְצוּק (מִפְּרָשִׁים: צוּק הֵם סְלָעִים שִׁישׁ לָהֶם כְּמִין שְׁנַיִם בּוֹלְטִין) וְהָיָא שְׁחִיטָתוֹ, אֵף עַל פִּי כֵן הַשֹּׁמֵר בְּשֹׁאֵר קָדָשִׁים לְשִׁחְטוֹן בַּחוּץ. תוֹרָה ד' (ה) וְהֵבִיִּיִם. ג' בְּמִסְכָּה. "אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל פְּנֵי הַשֹּׁדֶה וְהֵבִיִּיִם", וְהֵבִיִּיִם בְּכֹלֶה" בְּנִבּוֹאֶת יִרְמְיָה (כ. ה) עַל הַגּוֹלָה, "וּלְקַחוּם עִמָּם וְהֵבִיִּיִם אֶל מִקְוָם" (ישעיה יד. ב). בְּשִׁבִּיל שְׁחִיטָה מִבֵּיִּיִם זֹבְחִים וְזֹבְחִים לְשִׁעִירִים, שְׁחִיטָה עוֹבְדִים עֲבוּדָה זָרָה, גִּלּוֹ. וּמִיֵּד כְּשִׁנְעִשׂוּ תְּשׁוּבָה יַחְדָּר, כְּדִכְתִּיב: "וְהֵבִיִּיִם אֶל מִקְוָם". תוֹרָה ו

שיעור יומי ליום חמישי כ' ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – יז – פרשת אחרי עה

(ט) וְאֵל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיָאֲנוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לְיִהוּהוּ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמּוֹ:

כ"ט • וְנִכְרַת • וְצִוּוּ נִכְרַת וְיָמִיו נִכְרְתִין.

(י) וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל־דָּם וְנָתַתִּי פָנָי בַּנֶּפֶשׁ הַאֲכֹלָת אֶת־הָדָם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּה:

כ"ט • כָּל־דָּם • לִפִּי שְׁנֵאָמַר: "בַּנֶּפֶשׁ יִכָּפֵר", יָכוֹל לֹא יִהְיֶה חַיִּב אֲלֹא עַל דָּם הַמִּקְדָּשִׁים? תִּלְמוּד לומר:

(יא) כִּי נֶפֶשׁ הַבֶּשֶׂר בַּדָּם הוּא וְאֲנִי נִתְּתִיו לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הָדָם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יִכָּפֵר:

כ"ט • כִּי נֶפֶשׁ הַבֶּשֶׂר • שֶׁל כָּל בְּרִיָּה, "בַּדָּם הִיא" תְּלוּיָהּ, וְלִפְיָכֶן נִתְּתִיו עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נֶפֶשׁ הָאָדָם; תִּבְּא נֶפֶשׁ וְתִכָּפֵר עַל הַנֶּפֶשׁ.

(יב) עַל־כֵּן אִמְרָתִי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא־תֹאכַל דָּם וְהִגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל דָּם:

כ"ט • כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם • לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְּטָנִים.

(יג) וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֵצֵד צִיד חַיָּה אוֹ־עוֹף אֲשֶׁר יֹאכַל וְשִׁפְף אֶת־דָּמּוֹ וְכִסְהוּ בַּעֲפָר:

כ"ט • אֲשֶׁר יֵצֵד • (ת"כ. חולין פד) אֵין לִי אֲלֹא צִיד, אֲנִין וְתִרְנַגְלִין מִנֵּין? תִּלְמוּד לומר: "צִיד", מִכָּל־מָקוֹם.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (על"פ לְקוּסֵי־שִׁחוּת כֹּדֶךְ לז. עמוד 52 – מוֹתֵד 'לְקִרְאֵת שַׁבַּת')

כִּסְהוּ בַּעֲפָר

וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֵצֵד צִיד חַיָּה אוֹ־עוֹף אֲשֶׁר יֹאכַל וְשִׁפְף אֶת־דָּמּוֹ וְכִסְהוּ בַּעֲפָר: (יג, יז)

וְכִסְהוּ בַּעֲפָר: (יז, יג)

צוּה . . לְכַסּוֹת כָּל דָּם בְּחַיָּה וְעוֹף כִּי לֹא יִתְקַרֵּב דָּמָם עַל הַמִּזְבֵּחַ, כִּי גַם בַּעֲזוּפּוֹת לֹא יִקְרַב מֵהֶם רַק שְׁנֵי מִיָּנִים בְּלִבָּד

בעל הטורים

(יג) וְשִׁפְף אֶת דָּמּוֹ וְכִסְהוּ בַּעֲפָר. דָּם חַיָּה וְעוֹף טְעוּנִין כְּסוּי, שְׁאִין מִקְרִיבִין מִמֶּנּוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ. שְׁלֹא תִּהְיֶה מִדַּת הַדִּין מִקְטַרְגָּת אִיף דָּם יֹאכַל דָּם, לְכַף צִוְהוּ לְכַסּוֹתוֹ. תוֹרָה יד

ואפר", "ונפשי כעפר לכל תהיה", וכאשר האדם עוסק בדברי הרשות, צריך לעזור בנפשו הבטול וההכנעה, להיות חרד שלא להמשיך אחר תאוות הלב (לעסוק בדברי הרשות בשביל הנאת הגוף), אלא כל פונתו תהיה רק לשם שמים. אף כאשר האדם חדור כולו בקדושה, וגם דברי הרשות שלו הם חלק מעבודת ה' שלו, מובן שגם עסקי החולין שלו יכולים להיות בחיית והתלהבות, ואין צריך לכסות הדם פיון שהחיות שלו היא בקדושה שבדבר, ותו לא. וזה נקמז בזה שבהמות חולין אינה צריכה כיסוי דם, מאחר שרוב מיני בהמות ראויין למזבח.

יד ארי נפש כל בסרא דמה בנפשה הוא ואמרית לבני ישראל דם כל בסרא לא תיכלון ארי נפש כל בסרא דמה היא כל דיכלנה ישימי:

הנפש היא הדם. 'דם' ו'בשר' לשון זכר. 'נפש' לשון נקבה.

טו וכל אגש די ייכול נבילא ותיבירא בניצבא ובגיורא ויצבע לבושוהי ונסחי במינא ויהי מסאב עד רמשא וינדי:

נכתבה אלא לדרש. וכן שנינו: יכול תהא נבלת עוף טמא מטמאה בבית הפליעה? תלמוד לומר "טרפה" – מי שיש במינו טרפה. יצא עוף טמא, שאין במינו טרפה.

טז ואם לא יצבע ובסרה לא יסחי ויקבל חובה:

ירחץ ונשא עונו. על רחיצת גופו ענוש פרת, ועל כבוס בגדים במלקות.

א ומליל יי עם משה למימר:

ב מלל עם בני ישראל ותימר להון אנא יי אלהכון:

לנתק בעריות בימי עזרא, לפיכך בא עליהם בגזרה: "אני ה' אלהיכם" – דעו מי גוזר עליכם, דין להפרע ונאמן לשלם שכר.

(לקוטי שיחות כרך יב עמ' 89)

ואף שדברים שבעל-פה אסור לאמון בכתב, התירו זאת משום "עת לעשות לה' הפרו תורתך". הרי שרבי מפרש פסוק שאמר דוד על זמן כתיבת המשנה; ואף כאן אצל לשיטתיה ומפרש שפונת הכתוב היא לזמן עזרא.

"דם" הוא ענין החיות, "הדם הוא הנפש", ותכליתו הוא להשתמש בו בעניני קדושה, שכל דבר שבקדושה צריכים לעשותו בחיות והתלהבות גלויה דוקא. מה שאין-כן בעניני חול - דברי הרשות של האדם, צריכים לעשותם בלי חיות, "בלא לב ולב", ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים" דוקא לא בשביל הנאת גופו, אלא כדי לעבוד את הבורא. וזהו תוכן מצות כיסוי הדם, שבעניני חולין צריכים לכסות את הדם, שלא יהיה ניכר בהם חיות.

ועל-פי-זה יש לבאר הטעם שפיסוי הדם צריך להיות בעפר דוקא - כי עפר מורה על שפלות והכנעה "ואנכי עפר

(יד) כי-נפש כל-בשר דמו בנפשו הוא ואמר לבני ישראל דם כל-בשר לא תאכלו כי נפש כל-בשר דמו הוא כל-אכליו יפרת:

כז"י דמו בנפשו הוא. דמו הוא לו במקום הנפש, שהנפש תלויה בו. כי-נפש כל-בשר דמו הוא.

(טו) וכל-נפש אשר תאכל נבלה וטרפה באזרח ובגר וכבם בגדיו ורחץ במים וטמא עד-הערב וטהר:

כז"י אשר תאכל נבלה וטרפה. בנבלת עוף טהור דבר הפתוב, שאין לה טמאה אלא בשעה שנבלעת בבית הפליעה. ולמדך כאן, שטמאה באכילתה ואינה מטמאה במגע, ו"טרפה" האמורה כאן, לא

(טז) ואם לא יכבם ובשרו לא ירחץ ונשא עונו: פ

כז"י ונשא עונו. אם יאכל קדש או יכנס למקדש, חייב על טמאה זו ככל שאר טמאות. ובשרו לא

יח (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

(ב) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם אני יהוה אלהיכם:

כז"י אני ה' אלהיכם. אני הוא שאמרתי בסיני (שמות כ): "אנכי ה' אלהיך", וקבלתם עליכם מלכותי, מעתה קבלו גזרותי. רבי אומר: גלוי וידוע לפניו שסופן

רבי אומר. . שסופן לנתק בעריות בימי עזרא (רש"י יח, ב) בדרך הפשט קשה לומר שפונת הכתוב היא למאדע שיאדע זמן רב אחר כך, וכדי לתרץ קצת קשי זה, אומר רש"י דבר בשם אומרו. דהנה, רבי סדר וכתב את המשנה,

'קבלו גזרותי' גם בשמנוגדות לשכל

המנוגדת לסברא המתבקשת, ההיכר על קבלת הגזרות. והטעם ש'עריית' הוי בגדר גזרה הוא: תכלית הנשואין הוא "פרו ורבו", ועד שנעשים ל"בשר אחד" בתולדותיהם, ועל כן מוכן שיש שלמות בזה כאשר האשה היא "שאר בשרו" של האיש. ובפרט דחזינו שכל קיום העולם תלוי בכך שבני אדם הראשון התחתנו עם אחיותיהם, ואף בינקב מצינו שנשא אחיות והיתה מטות שלמה, וכן עמרם נשא דודתו, ונולדו אהרן מרים ומשה. אם-כן נמצא שהסברא נותנת כי קרבה בנישואין צריכה להיות מעלה ולא איסור, ומוכנת ה"גזירה" בכך ש"איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו וגו'", ולכן הקדימה התורה "אני ה' אלקיכם" - מעתה קבלו גזרותי.

דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם אני יהוה אלהיכם: אני הוא שאמרת בסיני אנכי ה' אלקיך וקבלתם עליכם מלכותי, מעתה קבלו גזרותי (יח, ב. ובפירוש רש"י). וצריך ביאור, לכאורה תוכן קבלת הפולכות ("קבלתם עליכם מלכותי") הוא שמקבל על עצמו כל מה שיצוהו המלך, כולל גם גזרות, ומדוע אם כן מחלק רש"י "קבלתם עליכם מלכותי" (ובנוסף לכך) מעתה קבלו גזרותי? והביאור בזה: יש מקום לומר שבקבלת מלכות שמים, שקבלו בני ישראל בהר סיני, קבלו רק מצוות המובנות בשכל, או לכל הפחות שאינן מנגזרות לשכל, אבל לא קבלו גזרות שמנוגדות לשכל. ולכן, לפני שהקב"ה צוה על העריות שהם בגדר גזרה

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת אחריקדושים, תשל"א)

והטעם דהציווי על העריות נקרא "גזירה": דבר מוכן הוא, שבנוגע לנישואין, מעלת היוחסין תופסת מקום חשוב ועיקרי, ובפרט כשהבא להשתדף הוא בר יחוס נעלה. וכמו שלמדנו וראינו שהתורה האריכה ביחוסה של אשת אהרן, שנשא את "אלישבע בת עמינדב אחות נחשון" - לבאר שהיתה מצינינת ביחוסה, בהיותה (בת עמינדב וגם) אחות נחשון [וכדפירש רש"י: "מקאן למדנו, הנושא אשה צריך ל**בדוק באחיה**"]; וכן אברהם כששלח את אליעזר לקחת אשה לבנו ליצחק, אמר לו "כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק", פי בנות ארצו ומולדתו מיוחסות הן, בהיותן ממשפחת אברהם.

ובכלל ועיקר: תכלית הנישואין הוא שיהיה פרו ורבו, ונעשו ל"בשר אחד" - בגלדיהם, הרי מוכן שזהו בשלימות יותר כשהאשה היא **שאר בשרו** של האיש. ובדיני עריות נהפוך הוא, והתחלתם: איש איש אל **כל שאר בשרו** לא תקרבו וגו'!

ועוד: ברא הקב"ה את העולם באופן שקיימו היה תלוי בזה שבני אדם הראשון ישאו אחיות שלהם, יעקב נשא אחיות והיתה מטות דוקא שלמה, עמרם נשא דודתו ונולדו מרים אהרן ומשה, שעליפי כל זה - האיסור ד"**כל שאר בשרו**" הרי הוא על-דרך פירוש רש"י בענין העקידה "אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, והזרת ואמרת קח נא את בנך, עכשיו אתה אומר לי אל תשלח לך אל הנער". לכן בא ציווי מיוחד על קבלת ה"גזירות" בכללות, ואחר-כך בא הציווי על ה"גזירה" הפרטית, על העריות.

ג כעובדי עמא דארעא דמצרים די יתבתין פה לא תעבדון וכעובדי עמא דארעא דכנען די אנא מעל יתכון תמן לא תעבדון ובנימוסיהון לא תהכון:

(ג) **כמעשה ארץ-מצרים אשר ישבתם-בה לא תעשו וכמעשה ארץ-כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתיהם לא תלכו:**

ובחקתיהם לא תלכו • מה הניח הפתוב שלא אמר? אלא אלו נימוסות שלחן, דברים התקוקין להם, כגון טרטיאות ואצטדאות. רבי מאיר אומר: אלו דרכי האמורי שמנו חכמים.

כמעשה ארץ-מצרים • (ת"כ) מגיד שמעשיהם של מצריים ושל כנעניים מקלקלים מפל האמות, ואותו מקום שישבו בו ישראל מקלקל מן הכל. אשר אני מביא אתכם שמה • מגיד שאותן עממין שכבשו ישראל, מקלקלים יותר מכלם (ת"כ).

(ד) אֶת־מִשְׁפָּטִי תַעֲשֶׂוּ וְאֶת־חֻקְתִּי תִשְׁמְרוּ לְלַכֵּת בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ד ית דיני תעבדון וית קימי תשרון להלכא בהון אנא יי אלהכון:

שעטנו וטהרת מי חטאת, לכך נאמר: "אני ה'", גזרתי עליכם, אי אתם רשאים להפטר! ללכת בהם. אל תפטר מתוכם, שלא תאמר: למדת חכמת ישראל, אלך ואלמד חכמת האמות.

כ"י אֶת־מִשְׁפָּטִי תַעֲשֶׂוּ. אלו דברים האמורים בתורה במשפט, שאלו לא נאמרו, היו כדאי לאמון. ואת חקתי תשמרו. דברים שהם גזרת המלך, שיצר הרע משיב עליהם: 'למה לנו לשמרן? ואמות העולם משיבין עליהן, כגון: אכילת חזיר ולבישת

יְעֲשֶׂה הַתְּשָׁרוֹן יֵת קִימִי וְיֵת דִּינִי דִּי יַעֲבֹד יִתְהוֹן אֲנִישָׁא וְנַחֲי בַּהוֹן לַחֲיִי עֲלֵמָא אֲנָא יֵי:

(ה) וְשִׁמְרֶתֶם אֶת־חֻקְתִּי וְאֶת־מִשְׁפָּטִי אֲשֶׁר אֲתֶם הַאֲדָם וְחֵי בָהֶם אֲנִי יְהוָה: ס

לפי שלא נתן אלא עשיה למשפטים ושמירה לחקים. וחי בהם. לעולם הפא, שאם תאמר בעולם הזה, והלא סופו הוא מת! אֲנִי ה' נאמן לשלם שכר.

כ"י וְשִׁמְרֶתֶם אֶת־חֻקְתִּי. לרבות שאר דקדוקי הפרשה, שלא פרט הכתוב בהם (ח"ס). דבר אחר: לתן שמירה ועשיה לחקים, ושמירה ועשיה למשפטים,

~ נקודות משיחות קורש ~ (תורת מנחם התועדויות כרך ב עמוד 288. ע"פ ביאורי החזונוס)

מוסיף על כך המדרש במלים "לא שמימות בהם?" ויש לפרש, שפונת המדרש להזהיר את האדם ש"לא ימות" אפילו מרב התלהבות ודבקות בקב"ה עד כלות הנפש - כפי שארע לבני אהרן.

ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (יח, ה)
וְחֵי בָהֶם - לא שמימות בהם (תורת הכהנים)
יש לתמונה: מאחר שנאמר בכתוב במפרש "וְחֵי בָהֶם" - מה

~ נקודות משיחות קורש ~ (שיחת שבת פרשת אחרי, שבת הגדול, י"ב ניסן, התשכ"ז)

לא בנוגע לחוקים. ואדרבה - טוען הוא - להרעיש בנוגע ל"חוקים" הרי זה 'חילול השם'!... ועל זה אמרים לו: "אי־אתה רשאי להפטר"; עליך לעסוק מתוך חיות ולהט גם בענין החוקים. ובהסיפור הידוע, שכאשר כבוד־קדושת מורי וקמי אדמו"ר לקח "מלמד" עבור גנותיו, טען המלמד שיִלמד עמם רק ענינים שעל־פי שכל, אבל לא יספר להם אודות ענינים שהם למעלה מהשכל והטבע, כמו סיפורים מבהילים מהבעל־שם־טוב ואדמו"ר הנזקן וכו'. ואמר לו אדמו"ר נשמתו־עזן, שאין לעשות כן, אלא מיד בהתחלת החינוך צריך להדגיש את היסוד - שהקב"ה משיד את המערכות על־ידי ענינים שהם למעלה מהטבע. וכן הוא בנדון־דין - שצריך להיות חיות ולהט ולהכריז ברחובות ("שרייען אין די גאסן") אודות ענין ה"חוקים" שהם למעלה מן השכל. וזהו גם תוכן הפירוש "ליתן שמירה ועשיה לחוקים ושמירה ועשיה למשפטים" - שהקיים של חוקים ומשפטים צריך להיות באופן שוה, וכמבואר הפתגם של כבוד־קדושת מורי

הלשון שמירה - פירושו (גם) מלשון המתנה, כפי שה'בן חמש למקרא' זכר פירוש רש"י בפרשת וישב על הפסוק "ואביו שמר את הדבר", "היה ממתיין ומצפה מתי יבוא". וכיון שהכתוב מזייק לומר "ושמרתם את חקותי", בלשון שמירה דוקא - יש בזה גם המשמעות של המתנה וציפייה, שזה מורה על החיות וההתלהבות ("קאך") והעריבות ("געשמאק") שצריכה להיות בדבר. וזהו מה שמסיים רש"י בפירוש הפסוק "ואת חקותי תשמרו", דקאי על "דברים שהם גזירת המלך כו'", "אי־אתם רשאים ליפטר", וכן בהמשך הפתוב: "ללכת בהם", "אל תפטר מתוכם, שלא תאמר למדת חכמת ישראל, אלך ואלמד חכמת האמות" - שלא מדובר כאן אודות עצם הלימוד והקיום, אלא אודות החיות וההתלהבות בזה. יהודי יכול לטעון: כיצד יכולים לדרוש ממנו שתהיה לו חיות והתלהבות ("ער זאל זיך קאכן") ב"חוקים" שאין עליהם טעם?! - הוא יכול לעסוק בלהט ולדבר עם גוים רק אודות "משפטים", שמובנים על־פי שכל, ובלשון הכתוב: "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"; אבל

בעל הטורים

(ה-ו) וְחֵי בָהֶם. וסמיק ליה לא תִּקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרֹת. וְחֵי בָהֶם, "לא תקרבו לגלות ערוה", וְחֵי בָהֶם, "לא תִּקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרֹת. לומר, אף על פי שצויתי

אני ה'. ערות אביך וערות אמה. כי ג' שותפין יש באדם. תורה ז

וְחָמִי אֲדָמוֹר, שְׁגָם הַמְצוּוֹת ד' מִשְׁפָּטִים צָרִיד לִקְזָמֶן (לא מצד חיוב השכל, אלא) מִתּוֹךְ אוֹתָהּ "קִבְּלַת עוֹל" שָׁבָה מִקִּיָּמִים הַמְצוּוֹת ד' חֻקִּים, "שֶׁהֵן גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ", שֶׁזֶהוּ תוֹכֵן

הַעֲנִין ד' שְׁמִירָה וְעִשְׂיָה לַמִּשְׁפָּטִים". וְכִידּוּעַ גַּם בַּעֲנִין "קִרְבַּת אֱלֻקִּים לִי טוֹב", שֶׁפֶּאֶשֶׁר הָעֲבוּדָה הִיא מִצַּד הַרְגֵּשׁ עֲצָמוֹ, אֵין זֶה תַּכְלִית הַכּוֹנֶה כו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת אחרון של 99 תשנ"ו. התועדויות תשנ"ו כרך כ. עמ' 451)

נְחִי בָּהֶם (יח, ה) מִסְפָּר שֶׁאֶצֶל הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב הַתְּנוּעָה חוּטִי הַצִּיצִית מַעֲצָמָם, כְּאִלוּ הֵיוּ דָּבָר חִי. כִּי אֶצֶל הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב נִתְגַּלָּה

ה"נְחִי בָּהֶם" (שְׁעֵשִׂית מִצְוָה מִמִּשְׁכָּה בַּחֲיוּת) בַּחוּטִי הַצִּיצִית הַגִּשְׁמִיִּים מִמֶּשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסי' י' בשבט)

הַרְבֵּנִית רַבָּקָה, זִוְגָתוֹ שֶׁל כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר הַמְּהוֹרָשׁ, חָלְתָה פַּעַם, וְהוֹפֵא צָוָה עָלֶיהָ לֶאֱכֹל תֵּיכֶף בְּקוֹמָה מִשְׁנָתָה. הַרְבֵּנִית, שֶׁלֹּא רָצְתָה לְטַעַם קֶדֶם הַתַּפְּלָה, נִהְגָּה לְהַתְּפַלֵּל תַּחֲלָה בְּהַשְׁקָמָה, וְרַק לְאַחֵר מִכֵּן לֶאֱכֹל פֶּת שִׁחְרִית. כְּשֶׁנִּזְדַּע הַדָּבָר לְחוֹתְנָה, כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר הַצִּמְח-

צָדֵק, אָמַר לָהּ: עַל קִיּוֹם הַמְצוּוֹת נֶאֱמַר "נְחִי בָּהֶם", הֵינּוּ שֵׁשׁ לַחֲקִנִּים חֲיוּת בַּמְצוּוֹת. כְּדֵי לַעֲשׂוֹת זֹאת מוֹיִכְרָחִים לִהְיוֹת בַּעַל כֹּחַ, בְּרִיאִים וְחוֹזְקִים, וְלִהְיוֹת בְּשִׁמְחָה. וְסִים וְאָמַר: אֵינֶךָ חֲנִיָּת לְהַתְּפַלֵּל לִפְנֵי הָאֱכִילָה. מוֹטָב לֶאֱכֹל בְּשִׁבְלֵי הַתַּפְּלָה, מִלֵּהתְּפַלֵּל בְּשִׁבְלֵי הָאֱכִילָה!

• יום שישי כ"א ניסן •

(ו) **אִישׁ אִישׁ אֶל-כָּל-שָׂאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרוּה אֲנִי יְהוָה: ם**

וְגַבֵּר גָּבֵר לְכָל קָרִיב בִּסְרָה לֹא תִקְרְבוּן לְגִלְאָה עֲרִיאָה אָנָּה יְיָ:

כ"ו • לֹא תִקְרְבוּ • לְהִזְהִיר הַנִּקְבָּה כְּזָכֵר, לְכַף נֶאֱמַר לְשׁוֹן רַבִּים. אֲנִי ה' • נֶאֱמַן לְשֵׁלֶם שְׂכָר.

(ז) **עֲרוֹת אֲבִיךָ וְעֲרוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה אִמְךָ הוּא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתֶיהָ: ם**

ז עֲרִית אֲבִיךָ וְעֲרִית אִמְךָ לֹא תִגְלִי אִמְךָ הִיא לֹא תִגְלִי עֲרִיתָהּ:

כ"ז • **עֲרוֹת אֲבִיךָ** • (סנהדרין נד) זו אִשְׁתְּ אֲבִיךָ. או אֵינוֹ אֶלָּא כְּמִשְׁמַעוֹ? נֶאֱמַר כָּאֵן: "עֲרוֹת אֲבִיךָ", וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן (לִקְמֹן ט): "עֲרוֹת אֲבִיךָ גִּלָּה". מֵה לְהֵלֵן אִשְׁתְּ אֲבִיךָ,

אִף כָּאֵן אִשְׁתְּ אֲבִיךָ. וְעֲרוֹת אִמְךָ • לְהִבִּיא אִמּוֹ שְׂאִינָה אִשְׁתְּ אֲבִיךָ.

(ח) **עֲרוֹת אִשְׁתְּ-אֲבִיךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אֲבִיךָ הוּא: ם** כ"ח • עֲרוֹת אִשְׁתְּ-אֲבִיךָ • לְרַבּוֹת לְאַחֵר מִיָּתָה.

ח עֲרִית אִמְתְּ אֲבִיךָ לֹא תִגְלִי עֲרִית אֲבִיךָ הִיא:

(ט) **עֲרוֹת אֲחֻזְתְּךָ בֵּת-אֲבִיךָ או בֵּת-אִמְךָ מוֹלֶדֶת בֵּית או מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָן: ם**

ט עֲרִית אֲחֻזְתְּךָ בֵּת אֲבִיךָ או בֵּת אִמְךָ דִּילִידָה מִן אֲבִיךָ מִן אִמְתְּ אֲחֵרִי או מִן אִמְךָ לְגַבֵּר אֲחֵרִי לֹא תִגְלִי עֲרִיתָהּ:

כ"ט • **בֵּת-אֲבִיךָ** • אִף בֵּת אֲנוּסָה בְּמִשְׁמַע. מוֹלֶדֶת בֵּית או מוֹלֶדֶת חוּץ • בֵּין שְׁנוּלָדָה מֵאוֹתָהּ שְׂאוּמִרִים

לו לְאֲבִיךָ: קָיָם אֵת אִמָּהּ, וּבֵין שְׂאוּמִרִים לוֹ: הוֹצֵא אֵת אִמָּהּ, כְּגוֹן: מִמְּזוּרָה או נְתִינָה.

(י) **עֲרוֹת בֵּת-בְּנֶךָ או בֵּת-בִּתְּךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָן כִּי עֲרוֹתֶךָ הֵנָּה: ם**

י עֲרִית בֵּת בְּנֶךָ או בֵּת בִּתְּךָ לֹא תִגְלִי עֲרִיתָהּ אֲרִי עֲרִיתָהּ אֲנִי:

כ"י • **עֲרוֹת בֵּת-בְּנֶךָ וְגו'** • (יבמות צז) בְּבִתּוֹ מֵאֲנוּסָתוֹ - הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וּבִתּוֹ וּבִתּוֹ מֵאֲשֶׁתּוֹ, אֲנִי לְמַדִּין מִ"עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה" שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן "לֹא תִגְלֶה", בֵּין

שֶׁהִיא מִמֶּנּוּ, בֵּין שֶׁהִיא מֵאִישׁ אֲחֵר. עֲרוֹת בֵּת-בְּנֶךָ • קֶל-וְחֹמֶר לְבִתְךָ, אֶלָּא לְפִי שְׂאִין מִזֵּהִירִין מִן הַדִּין, לְמִדּוּהָ מִ'גְּזֵרָה-שְׁוָה' (מסכת יבמות ג. סנהדרין עח) •

(יא) עֲרוֹת בַּת־אִשָּׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אַחֲוִיתְךָ
הוא לא תגלה ערותה: ם

כ"י • עֲרוֹת בַּת־אִשָּׁת אָבִיךָ • למד שאינו חייב על אֲחוֹתוֹ מִשְׁפָּחָה וְנִכְרִית, לִכְךָ נֶאֱמַר: בַּת־אִשָּׁת אָבִיךָ, בְּרֵאשִׁיתָ לְקַדוּשִׁין.

(יב) עֲרוֹת אַחֲוִית־אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה שָׁאֵר אָבִיךָ הוּא: ם

יב עֲרוֹת אַחֲוִית אִמְתְּ אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה קְרִיבַת אָבִיךָ
היא:

(יג) עֲרוֹת אַחֲוִית־אִמְךָ לֹא תִגְלֶה כִּי־שָׁאֵר אִמְךָ
הוא: ם

יג עֲרוֹת אַחֲוִית אִמְתְּ אִמְךָ לֹא תִגְלֶה אֲרֵי קְרִיבַת
אִמְךָ היא:

(יד) עֲרוֹת אַחֲוִית־אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה אֶל־אִשָּׁתוֹ לֹא תִקְרָב
דִּדְתָךְ הוּא: ם

יד עֲרוֹת אַחֲוִית אִמְתְּ אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה לְאִתְּמָהּ לֹא
תִקְרָב אִתְּ אַחֲוִית־אָבִיךָ היא:

כ"י • עֲרוֹת אַחֲוִית־אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה • ומה היא עֲרוֹתוֹ? "אֶל־אִשָּׁתוֹ לֹא תִקְרָב".

(טו) עֲרוֹת כַּלְתְּךָ לֹא תִגְלֶה אִשָּׁת בְּנֶךָ הוּא לֹא
תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ: ם

טו עֲרוֹת כַּלְתְּךָ לֹא תִגְלֶה אִתְּ אִתְּ בְּנֶךָ היא לֹא
תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ:

כ"י • אִשָּׁת בְּנֶךָ הוּא • לֹא אִמְרִיתִי אֶל־אִשָּׁת בְּנֶךָ אִשָּׁתוֹ בָּהּ, פָּרַט לְאַנְוִסָּה וְשִׁפְחָה וְנִכְרִית (סנהדרין עה).

(טז) עֲרוֹת אִשָּׁת־אֲחִיךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אֲחִיךָ
הוא: ם

טז עֲרוֹת אִתְּ אִתְּ אֲחִיךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אֲחִיךָ
היא:

(יז) עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תִגְלֶה אֶת־בִּתְּךָ
וְאֶת־בִּתְּךָ לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ שְׂאֵרָה הִנֵּה
זִמָּה הוּא:

יז עֲרוֹת אִתְּ אִתְּ וּבִתְּךָ לֹא תִגְלֶה יֵת בִּתְּךָ
וְיֵת בִּתְּךָ לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ
קְרִיבָן אֲנִין עֲצַת חֲטָאִין היא:

כ"י • עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ • (יבמות צו) לֹא אָסַר הַכֹּתוּב
אֶל־עַל־יְדֵי נְשׂוּאֵי הָרָאוּשׁוּנָה, לִכְךָ נֶאֱמַר: "לֹא תִקַּח",
לְשׁוֹן קִיחָה, וְכֵן לְעִנְיַן הָעֵנֶשׁ: "אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה
עֵצָה, כְּתִיבָהּ: "עֲצַת חֲטָאִין", שִׁיחָה יוֹעֲצָה לְחֵטָא.

(יח) וְאִשָּׁה אֶל־אֲחִתָּהּ לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ
עָלֶיהָ בַּחֲיָהּ:

יח וְאִתְּ אִתְּ עִם אִתְּ לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ
לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ עָלֶיהָ בַּחֲיָהּ:

כ"י • אֶל־אֲחִתָּהּ • (קידושין א) שְׂפִיתֶיהָ כְּאִתְּ. לְצִרֵּי •
לְשׁוֹן צָרָה, לְעִשׂוֹת אֶת זֶה צָרָה לָזֶה. בַּחֲיָהּ • לְמִדָּה

שָׂאֵם גְּרָשָׁה, לֹא יִשָּׂא אֶת אֲחוֹתָהּ כָּל זְמַן שֶׁהִיא
בַּחֲיָהּ.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּשִׁי שִׁיחוֹת כִּדָּה ע"ה 144)

וְאִשָּׁה אֶל אֲחִתָּהּ לֹא תִקַּח לְצִרֵּי (יח, יח) "בְּכֶאֱן יִפְרֹשׁ
הַכֹּתוּב טַעַם הָאִסּוּר . . הֵן רְאוּיוֹת שֶׁתִּהְיֶינָה אוֹהֲבוֹת זֶה אֶת
זֶה, לֹא שֶׁתִּהְיֶינָה צָרוֹת" (רמב"ן), "וְלִכֵּן לֹא אָסַרָה וּלְתִי בַּחֲיָהּ
אֲחוֹתָהּ" (ספרנו). וְאִשָּׁה יִשָּׂא לְזִמָּה, שְׂמִטָּעִים זֶה, הָאִסּוּר הוּא
- לְפִי דֶרֶךְ הַפֶּשֶׁט - גַּם בְּבִגְיָה נָח. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכֵּן הִדִּין
גַּם לְפִי דֶרֶךְ הַהֲלָכָה (ראו רמ"ה סנהדרין נח, א).

(יט) וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדַת טְמֵאָתָהּ לֹא תִקְרָב לְגִלּוֹת עֲרוּתָהּ:
יט וְלֹא־תִקְרָב בְּרוּחַ סוֹכְמָהּ לֹא תִקְרָב לְגִלּוֹתָהּ עֲרוּתָהּ:

(כ) וְאֶל־אִשָּׁת עֲמִיתָךְ לֹא־תִתֵּן שְׂכָבְתָךְ לְזָרַע לְטְמֵאֶתְהָּ:
כ וּבִמְאֵת חֲבֵרְךָ לֹא תִתֵּן שְׂכָבְתְּךָ לְזָרַע לְטְמֵאֶתְכָּא בָּהּ:

(כא) וּמִזְרַעְךָ לֹא־תִתֵּן לְהַעֲבִיר לְמַלְךְ וְלֹא תַחֲלֹל אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:
כא וּמִבְנִיךָ לֹא תִתֵּן לְאַעֲבָרָא לְמַלְךְ וְלֹא תַחֲלֹל יְת שְׁמָא דְאַלְהֵיךָ אֲנָא יְיָ:

כ"י • לְמַלְךְ • עֲבֹדַת אֱלִילִים הִיא שְׂשֻׁמָּה 'מַלְךְ', וְזוֹ הִיא עֲבֹדָתָהּ, שְׂמוֹסֵר בְּנוֹ לְפָמָרִים, (סנהדרין סד) וְעוֹשִׁין שְׂתֵי מִדּוּרוֹת גְּדוּלוֹת וּמַעֲבִירִין אֶת חֲבֵן בְּרַגְלֵי בֵּין שְׂתֵי מִדּוּרוֹת הָאֵשׁ. לֹא־תִתֵּן • זוֹ הִיא מְסִירָתוֹ לְפָמָרִים. לְהַעֲבִיר לְמַלְךְ • זוֹ הַעֲבָרָה הָאֵשׁ.

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו'", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדיות חלק א תשמ"ה עמוד 351

שי למורא

(א) בַּיּוֹם הַצֵּיל ה' אוֹתוֹ מִכַּף כָּל אוֹיְבָיו, לַעַת וְקִנְיָנוֹ לְאַחַר שְׁעָבָדוֹ עָלָיו כָּל צָרוֹתָיו וְנָצַל מִכַּסְּם. פְּרוּשׁ אַחֵר, כָּבֵל עַת שָׂבָאָה עָלָיו צָרָה וְנָצַל מִמָּנָחָה הָיָה שֵׁר הַשִּׁירָה הַזֹּאת. וּמִכַּף שְׂאוּל, לִפִּי שְׁתֵּיהֶם אוֹיְבוֹ וְיִרְדָּפוּ מִכַּסְּם, חֲזוֹנֵי לַחֲדָה. (ב) סִלְעִי, חֲזָק, כְּמוֹ סִלַּע חֲזָק. וּמַצְדָּתִי, מִכַּצְרִי. וּמִפְּלִטִי לִי, מִפְּלִט אוֹתִי עִם צָבָא יִשְׂרָאֵל בְּמִלְחָמָה. וְגַם בְּחַיֵּיתִי לְכַדִּי. (ג) צוּרִי, חֲזָק, כְּמוֹ צוּר וְסִלְעִי וְקִרְן יִשְׁעִי, הוּא לִי לְעוֹר כְּמוֹ קֶרֶן לְכַעַל הַתַּנִּינִים. מִשְׁגָּבִי, סוּמָךְ אוֹתִי. וּבְמִנּוּסִי, שְׁתִּייתִי גַם אֶלָּוִי לְעוֹנָה. מִחֲמָם, מִאֲנָשִׁי חֲמָם. (ד) מִחֲלָל כְּשֶׁאֲנִי מִתְחַלֵּל אֶת־אֶקְרָא ה' וְגו', כְּפֶאֱשֶׁר אֲנִי קוֹרֵא אֶל ה' בְּחֲלָל, אֲנִי נוֹשֵׁעַ. (ה) אֶפְפִּנִי, סִבְבֵּנִי. מִשְׁבְּרֵי מוֹת, צָרוֹת שׁוֹבְרוֹת מוֹכִילוֹת אֶל מוֹת. פְּרוּשׁ אַחֵר, גָּלִי מוֹת.

עטרת מרים

א וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַצֵּיל יְהוָה אוֹתוֹ לַעַת וְקִנְיָנוֹ מִכַּף כָּל אוֹיְבָיו וּמִכַּף שְׂאוּל וְנָצַל מִכַּסְּם: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלְעִי מַחֲסִי וּמַצְדָּתִי מִכַּצְרִי חֲזָק וּמִפְּלִטִי לִי וּמַצִּיל אוֹתִי: ג אֱלֹהֵי צוּרִי חֲזָקִי אֲחַסֶּה־בּוֹ מִגִּנְיָ מִגִּנְיָ לִי וְקִרְן וְחֲזָקָה יִשְׁעִי מִשְׁגָּבִי וּבְמִנּוּסִי יַעַר לִנְסִי מֵאִיִּם הָאִוִּיב מִשְׁעִי מִחֲמָם מֵאֲנָשִׁי חֲמָם תִּשְׁעֵנִי: ד כַּאֲשֶׁר מִחֲלָל בְּחֲלָל כְּשֶׁאֲנִי מִתְחַלֵּל אֶת־אֶקְרָא אֶל יְהוָה אֲנִי נוֹשֵׁעַ: ה כִּי אֶפְפִּנִי מִשְׁבְּרֵי־מוֹת נִחְלִי בְּלִיעַל

הפטרה ליום שביעי של פסח

בשמואל ב פרק כב

א וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַצֵּיל יְהוָה אוֹתוֹ מִכַּף כָּל אוֹיְבָיו וּמִכַּף שְׂאוּל: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלְעִי וּמַצְדָּתִי וּמִפְּלִטִי לִי: ג אֱלֹהֵי צוּרִי אֲחַסֶּה־בּוֹ מִגִּנְיָ וְקִרְן יִשְׁעִי מִשְׁגָּבִי וּבְמִנּוּסִי מִשְׁעִי מִחֲמָם תִּשְׁעֵנִי: ד מִחֲלָל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאִיִּבִי אוֹשֵׁעַ: ה כִּי אֶפְפִּנִי מִשְׁבְּרֵי־מוֹת

בעל הטורים

חִיהִי יְחִידָה" (יחזקאל יח ט). אַבְל אִם יִקְרָב אֱלֹהֵי בְּנִדַת טְמֵאָתָהּ, הָרִי הוּא בְּנִדַת עַמִּי הָאֲרָצוֹת. תוֹרָה כ

בְּמִסְדָּה. הָבָא, וְאִידָךְ בְּעוֹרָא (ט, יא) "בְּנִדַת עַמִּי הָאֲרָצוֹת". שְׂאֵם לֹא יִקְרָב אֶל אִשָּׁה בְּנִדָה בְּתִיב בִּיה "צִדִּיק הוּא

(יט) וְאֶל אִשָּׁה, ב' בְּמִסְדָּה. וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַת טְמֵאָתָהּ", וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדָה לֹא יִקְרָב" (יחזקאל יח ט). וְכֵן בְּנִדַת ב'

שי למורא

עטרת מרים

יבִעֲתָנִי: וְחִבְלִי כַּאֲבִי שְׂאוֹל
 סִבְנִי קִדְמָנִי אוֹיְבִי לְשֵׁם בְּרִדִּי מִקִּשֵׁי
 הַמּוֹלִיכִים אֶת מוֹת: זִבְצַרְלִי אוֹ
 אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהֵי אֶקְרָא
 וַיִּשְׁמַע מִהִכְלָו מִן הַשָּׁמַיִם קוֹלִי וְשׁוֹעֲתִי
 וַעֲצַמְתִּי בָּאָזְנוֹי: ח וַיִּתְּנַעֲשׂ נָעֻ
 וַתִּרְעַשׂ הָאָרֶץ יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִרֹּב הַחֹדֶר,
 מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ וַיִּתְּנַעֲשׂוּ כִּי
 פָּאֶשֶׁר תִּרְדֶּה לֹא לִקְחַת מִמֶּה נִקְמְתִי: ט עֲלֶה
 עֲשֵׂן בְּאָפֹי מִשֵּׁל עַל חֲרוֹן אַפִּי
 בְּאוֹיְבִים וְאֶשׁ מִגּוֹרַת דָּבָר מִפִּי
 הַאֲבֵל בְּרָשָׁעִים, גִּחְלִים בָּעֵרֹי
 מִמִּנְּזֹה לְשֹׁרֶף בְּשׁוֹנָאִי: י וַיֵּט שָׁמַיִם
 וַיִּבְרָד לְהִנָּקֵם מֵאוֹיְבָיו וַעֲרַפֵּל תַּחַת
 רַגְלָיו לְחַיּוֹת מוֹכֵן לְהַפְרֵעַ מִמֶּה:
 יא וַיִּרְכַּב פָּאֶל עַל־כְּרוֹב מִלֵּאד
 וַיַּעֲרֵף בְּמַחֲרֹרֹת וַיִּרְא תִּהְיֶה נִרְאָה כֹּא
 עַל־כְּנַפֵּי־רוּחַ: יב וַיֵּשֶׁת שָׁם
 חֲשָׁד סְבִיבֻתָּיו סָבּוֹת לְחַיּוֹת מוֹכֵן
 לְהַחֲשִׁיד לְאוֹיְבֵי חֲשֶׁרֶת רַבִּי מִיָּם
 הַנִּקְשָׁרִים בְּעֵבִי שְׁחָקִים: יג מִנְּגִהָ
 מִהַאֲוֶרָה נִגְדָּו מֵאִיר לְאוֹהֲבֵיו, וְלִשְׁנֹאֲיוֹ
 בָּעֵרֹי גִחְלִי־אֶשׁ מִשְׁמִיעַ קוֹל רַעֲם:
 יד יִרְעַם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֲלִיּוֹן
 יִתֵּן קוֹלֹ: טו וַיִּשְׁלַח חֲצִיִּים הֵם
 הָאִשִּׁים הַבּוֹעִרִים שִׁירָדֵי בַּחוּץ מִהֶעָנָן
 וַיִּפְיֹצוּ בָּרֶק וְהֵם מִתְחַדְּשִׁים מִגּוֹף
 הַבָּרֶק וַיִּהְיוּ: טז וַיִּרְאוּ הָיוּ נִרְאִים
 אֶפְקִי יָם קִרְקָעוֹת מִי תָם כִּי נִבְקַעוּ
 חֲמִים וַיָּגְלוּ מוֹסְדוֹת תִּבְל כִּי נִבְקַעוּ
 הַתְּהוֹם בְּגַעֲרַת יְהוָה בְּקִמִּים עַל־
 מִנְּשָׁמַת מִנְּשִׁיבַת רוּחַ אֶפֶס וְהַבֵּל
 הוּא בְּרִדֵּד מִשֵּׁל: יז וַיִּשְׁלַח מִמְּרוֹם
 עֲזַרְתִּי יִקְחֵנִי מִיָּד הָאוֹיֵב יִמְשְׁנִי
 הוֹצִיאֵנִי מִמָּוֶם רַבִּים מִיָּד הָרַבִּים
 הַקָּמִים עָלַי: יח יִצְלִנִי מֵאוֹיְבִי עַז
 מִשְׁנָאִי כִּי פָּאֶשֶׁר אֶמְצֹו הַתְּחַחֲקֹו
 מִמִּנְּזֹה: יט פָּאֶשֶׁר יִקְדָּמֵנִי תִרַע
 בְּיוֹם אִידִי בַּעַת יִקְרֵנִי מִקֶּדֶר רַע וַיִּתֵּן
 יְהוָה מִשְׁעָן לִי וַאֲפִי בִּי נִפְלָתִי, חֲפָה
 קִמְתִּי: כ וַיִּצָּא לְמַרְחָב לְמִקְוֵם רַחֲב
 אֲתִי יַחֲלֹצֵנִי יוֹצִיאֵנִי מִן הַפִּיִּצִי כִּי
 חֲפֶץ בִּי: כא וַיִּמְלֵנִי יְהוָה
 בְּצַדִּיקָתִי כִּפִּי צִדְקָתִי כִּכְרִי בְּנִקְמָתִי
 יְדִי יָשִׁיב לִי: כב כִּי שָׁמַרְתִּי
 דְּרָכֵי יְהוָה וְלֹא רָשָׁעִתִּי לְנֻסוֹת
 מֵאֱלֹהֵי: כג כִּי כָל־מִשְׁפָּטָיו לִנְגִידִי

נִחְלִי בְּלִיעַל, נִסּוֹת שׁוֹמְפוֹת בְּנַחַל, מֵאֲנָשִׁי בְּלִיעַל, יִבְעֲתָנִי, וַיִּבְעִיתוּ וַיִּחְרְדוּ
 אוֹתִי: (ו) חִבְלִי שְׂאוֹל, מִכְּאוֹבֵי מוֹת, "חִבְלִי", כִּמּוֹ "חִבְלִי וְלִדְהָ" (הוֹשֵׁעַ
 יג). קִדְמָנִי, בָּאוּ לִפְנֵי: (ח) וַיִּתְּנַעֲשׂ וַתִּרְעַשׂ הָאָרֶץ, גָּעַשׂ וַרְעַד וַרְעַשׂ
 תִּקְפוּ אֶת אוֹיְבֵי יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ, שֶׁהָרַעִישׁ הַקֶּבֶד־הַ

גַּם אֶת צָבָא הַשָּׁמַיִם בְּשִׁבְלִי. כִּי
 תִּרְדֶּה לֹא, פָּאֶשֶׁר תִּרְדֶּה לֹא עַל
 מַעֲשֵׂיהֶם וְנִקְמַת מִמֶּה נִקְמְתִי: (ט) עֲלֶה
 עֲשֵׂן בְּאָפֹי, הוּא עֲנֵן בָּעֵם, כִּמּוֹ "אוֹ
 יַעֲשֵׂן אֶף ה'" (דְּבָרִים כט:ט). תִּאֲבֵל,
 תִּשְׂרָף אֶת תְּקִימֹת עָלַי: (י) וַיֵּט
 שָׁמַיִם וַיִּבְרָד, נִטָּה אֶת הַשָּׁמַיִם לְמִטָּה
 לְאָרֶץ וַיִּבְרָד עֲלֵיהֶם לְהַתְקַרֵּב אֶל שְׁנֹאֲיוֹ
 לְחַבּוֹת בָּהֶם, כְּלוּמֹר שֶׁתִּהְיֶה מִמְּהֵרָה
 לְהַפְרֵעַ מִמֶּה. וַעֲרַפֵּל תַּחַת רַגְלָיו,
 שֶׁיִּבְרָד בַּעֲבֹר רַגְלָיו לְחַיּוֹת מוֹכֵן לְהַפְרֵעַ
 מִשְׁנֹאֲיוֹ: (יא) וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוֹב
 וַיַּעֲרֵף וְגו', הוּא מִשֵּׁל עַל מַחֲרֹרֹת
 לְבֹא לְעֶנְדָּה: (יב) וַיֵּשֶׁת חֲשָׁד
 סְבִיבֻתָּיו סָבּוֹת, שָׁם אֶת הַחֲשָׁד
 סְבִיבֻתָּיו לְסָבָה לְהֵנֶן עָלָיו. כַּעֲנֵן
 שְׁנֹאֲמֹר "וַיִּתֵּן הָעָנָן וַתִּחַשְׁדֵּךְ" (שְׁמוֹת
 יד). שֶׁתִּהְיֶה מִפְּסִיק בֵּין הַמְּצָרִים
 לְיִשְׂרָאֵל. חֲשֶׁרֶת מִיָּם עָבִי
 שְׁחָקִים, קִשּׁוֹר חֲמִים בְּעֲנֵנֵי הַשָּׁמַיִם,
 מִמֶּה כֹּא חֲחֶשֶׁךְ: (יג) מִנְּגִהָ נִגְדָּו
 וְגו', מִתּוֹךְ הָאוֹר שֶׁלִּפְנֵי אֶשֶׁר חָפְצֹו
 לְהַאֲדִיר וּלְהוֹשִׁיעַ לוֹ, מִנְּהָ עֲצֻמוֹ בָּעֵרֹי
 גִחְלִי־אֶשׁ בְּאוֹיְבֵי: (יד) יִרְעַם, יִתֵּן
 בָּהֶם רַעֲמִים: (טו) וַיִּהְיוּ, עָשָׂה בָהֶם
 מִתּוֹמָה: (טז) וַיִּרְאוּ אֶפְקִי יָם,
 וַיִּרְאוּ מַעֲמָקֵי תָם. כְּלוּמֹר, נִתְגַּלֵּוּ
 דְּבָרִים סְתוּמִים וּנְפִלְאִים. וַיָּגְלוּ
 מוֹסְדוֹת תִּבְל, נִתְגַּלֵּוּ תִּסּוּדוֹת
 הַקָּמִים שֶׁל יִשׁוּב הָעוֹלָם: (יז) וַיִּשְׁלַח
 מִמְּרוֹם רַבִּים, כְּלוּמֹר, שֶׁהִצִּילוּ
 מִצָּרוֹת רַבּוֹת: (יח) מֵאוֹיְבֵי עוֹ,
 מֵאוֹיְבֵי שֶׁהָיוּ חֹק. כִּי אֶמְצֹו מִמִּנְּזֹה,
 פָּאֶשֶׁר הַתְּחַחֲקֹו מִמִּנְּזֹה: (יט) יִקְדָּמֵנִי
 בְּיוֹם אִידִי, בְּיוֹם שֶׁתִּהְיֶה קוֹרָה לוֹ
 מִקֶּדֶר רַע הָיוּ אוֹיְבֵי מִקְדִּימִים לְבֹא
 עָלָיו: (כא) כִּכְרִי יְדִי, כִּפִּי שֶׁיִּבְרָד
 בְּרוּחוֹת וְקוֹצוֹת מַעֲוֵל: (כג) כִּי כָל
 מִשְׁפָּטָיו לִנְגִידִי, כִּי כָל מִשְׁפָּטֵי
 תּוֹרָתוֹ לִנְגִידִי עֲנִי תְּמִיד לְהַתְנַהֵּג לְפִיקָה.

כח) כְּבָרִי לִנְגַד עֵינָיו, כְּבָרִיתִי אֲשֶׁר הָיָה לִנְגַד עֵינָיו. (כו) גְּבוּרַתְּמִים, כְּמוֹ "גְּבוּרַתְּמִים". תַּתְּמָם, אֵתָה נוֹהֵג עִמּוֹ בְּחַיִּימוֹת. (כז) עִם נֶכֶד תִּתְּבָר, עִם אִישׁ בְּרוּר וְנָקִי, תִּתְּנֶה בְּכָרִיתִי. וְעִם עֲקֹשׁ תִּתְּפֹל, וְעִם אִישׁ הַמִּתְּנֶה בְּעַקְמוּמִיּוֹת, תִּבּוֹא עָלָיו בְּדִרְכּוֹ הַנִּפְתָּלָת וְהַמְּעֻקָּתָה.

כח) עִם עֵנִי, מְכַנֶּנֶת עֵנִי. וְעֵינֶיךָ עַל רְמִים תִּשְׁפֹּל, וְתִתֵּן עֵינֶיךָ עַל הַמִּתְנָאִים לְחֻשְׁפִּילָם. (כט) כִּי אֵתָה גִּירִי, כִּי אֵתָה תֹאדִיר לִי כְּנֶר. גִּירִי חֲשִׁבִי, יֹאדִיר לִי אֵת הַחֲשִׁבָה, כְּלֹמֶה יִצְאֵנִי מִן הַצָּרָה. (ל) כִּי בִכָּה אֲרוּץ גְּדוּדִי, כִּי בְּעֹרֶתְךָ אֲרוּץ אֶל גְּדוּדֵי תַּגִּים. אֲדַלֶּג שׁוּר, אֲקַפֵּץ עַל הַחֻמוֹת שֶׁל עָרִי אוֹיְבִי לְכַבֵּשׁ. (לא) תְּמִים דִּרְכּוֹ, לְכַמֵּל לְאִישׁ כְּמַפְעֵלוֹ. צְרוּפָה, נְקִיָּה מִפְּסָלָה, בְּכֶסֶף צִירָה. (לב) מְעוּזִי חֵיל, מִחֻזַּק אוֹתִי בִכָּה. וְיִתֵּר תְּמִים דִּרְכִּי, וְיִתֵּר דְּרָכֵי בְּמִלְחָמָה בְּאִפֶּן תְּמִים וְשֵׁלֶם, שְׂלֵא נִחְסַר אֶחָד מֵאֵינִשׁ בְּמִלְחָמָה. (לד) מִשְׁוֶה רַגְלִי בְּאֵילוֹת, מִשֵּׁם רַגְלִי קְלוֹת לְרוּץ אַחֵר הָאֵיב, כְּאֵלָה זֶה שְׂרָצָה מֵהָר.

ועל כִּמְתִי יַעֲמִידֵנִי, וְהַעֲמִיד אוֹתִי עַל גְּבוּי וְהַלְחִי. (לה) וְנָחַת קִשְׁתְּ נַחוּשָׁה זְרַעְתִּי, וְנִדְרָכָה קִשְׁתְּ נַחוּשָׁה עַל יְדֵי זְרַעְתִּי. "קִשְׁתְּ נַחוּשָׁה" הוּא כְּנִי לְקִשְׁתְּ עֲשׂוּיָה מִמִּתְכַּת חֻזָּקָה וּמִיִּשְׁוֶה. (לו) מִגֵּן יִשְׁעֶךָ, יִשְׁעֶךָ הָיָה לִי לְמִגֵּן. וְעֵנִיתְךָ תִּרְבֵּנִי, הַעֲנִיָּה שְׂבָד לְחֻשְׁנִי בִּי, עֲשֵׂתָה אוֹתִי כְּאֵל הַיִּיטִי עִם רַב. (לז) תִּרְחִיב צַעְדִּי וְגו', תִּרְחִבְתָּ פְסִיעוֹתַי, כִּדִּי שְׂלֵא יִקְעֲדוּ רַגְלֵי. כְּלֹמֶה, שְׂלֵא נִפְלָתִי בִידִי שׁוֹנָאִי. (מ) וְתוֹנִנִי חֵיל לְמִלְחָמָה, אֲנִי אוֹתִי בְכֶם לְהִלָּחֵם. תִּכְרִיעַ קָמִי תַחְתִּנִּי, וְאֵת שׁוֹנָאִי תִפֹּל לְכַרַע תַּחְתִּי. (מא) תִּתֵּן לִי עֶרְף, נָחַת אוֹתָם שְׁנִינִסוּ וְנִחְפְּכוּ לִי עֶרְפִּם. מִשְׁנָאִי וְאַצְמִיתָם, וְגַם מִשְׁנָאִי יִנּוּסוּ, וְעִם כָּל זֶה אֲשִׁיג וְאֶכְרִיתִם. (מב) יִשְׁעוּ וְאִין מוֹשִׁיעַ וְגו', כְּמוֹ "יִשְׁעוּ אֵל ה' וְלֹא עֲנִם וְאִין מוֹשִׁיעַ", כִּי הֵם רָשָׁעִים וְקוֹרְאִים אֵל ה', וְלָבָם

לִנְגַדִּי לִנְגַד עֵינִי תִמִּיד לְהַנְחִיג עֲצָמֵי בָהֶם, וְחֻקְתִּי לֹא־אֶסּוּר אֶפִּילוּ מֵאֵתָה מִמֶּנָּה: כִּד שְׂעֻלָּה בְּלִבִּי לְחֻמוֹ בְּדֶרֶךְ וְאֵהִיָּה תְּמִים לוֹ וְאַשְׁתַּמְרָה מְעוּזִי נְשִׁמְרָתִי מֵאוֹתִי עוֹן: כִּד לְכָד וְיִשָּׁב יִהְיֶה לִי בְּצִדְקָתִי כְּבָרִי לִנְגַד עֵינָיו וְלֹא נֶגֶד בְּנִי אֶדֶם וְלֹהֲתִירָה: כִּי בִן דִּרְכּוֹ לְהַנְחִיג עִם־חֲסִיד תַּתְּחַסֵּד עִם־גְּבוּרַת תְּמִים תַּתְּמָם: כִּי עִם־

וְחֻקְתִּי לֹא־אֶסּוּר מִמֶּנָּה: כִּד וְאֵהִיָּה

תְּמִים לוֹ וְאַשְׁתַּמְרָה מְעוּזִי: כִּה וְיִשָּׁב

יִהְיֶה לִי בְּצִדְקָתִי כְּבָרִי לִנְגַד עֵינָיו:

כִּי עִם־חֲסִיד תַּתְּחַסֵּד עִם־גְּבוּרַת תְּמִים

תַּתְּמָם: כִּי עִם־נֶכֶד תִּתְּבָר וְעִם־עֲקֹשׁ

תִּתְּפֹל: כִּי וְאֵת־עַם עֵנִי תוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ

עַל־רְמִים תִּשְׁפֹּל: כִּי כִּי־אֵתָה גִירִי

יִהְיֶה וְיִהְיֶה יִגִּיה חֲשִׁבִי: לִכִּי בִכָּה

אֲרוּץ גְּדוּד בְּאֵלָהִי אֲדַלֶּג־שׁוּר: לֹא הָאֵל

תְּמִים דִּרְכּוֹ אֲמַרְתָּ יִהְיֶה צְרוּפָה מִגֵּן

הוּא לְכָל הַחֲסִים בּוֹ: לִבִּי מִי־אֵל

מִבְּלַעְדִּי יִהְיֶה וְכִי צוּר מִבְּלַעְדִּי

אֱלֹהֵינוּ: לֹא הָאֵל מְעוּזִי חֵיל וְיִתֵּר תְּמִים

דִּרְכִּי: לֹא מִשְׁוֶה רַגְלִי בְּאֵילוֹת וְעַל־

בְּמִתִּי יַעֲמִידֵנִי: לֹא מְלִמֵּד יְדִי לְמִלְחָמָה

וְנָחַת קִשְׁתְּ־נַחוּשָׁה זְרַעְתִּי: לוֹ וְתַתֵּן־לִי

מִגֵּן יִשְׁעֶךָ וְעֵנִיתְךָ תִּרְבֵּנִי: לוֹ תִּרְחִיב

צַעְדִּי תַחְתִּנִּי וְלֹא מְעַדוֹ קִרְסִלִּי:

לֹא אֲדַרְפָּה אֵיבִי וְאַשְׁמִידֵם וְלֹא אֲשׁוּב

עַד־פְּלוֹתָם: לֹא וְאֶכְלֵם וְאַמְחָצֵם וְלֹא

יִקְמוּן וְיִפְּלוּ תַחַת רַגְלִי: מִוַּתְּאֲזִרְנִי

חֵיל לְמִלְחָמָה תִּכְרִיעַ קָמִי תַחְתִּנִּי:

מֵא וְאֵיבִי תִתֵּן לִי עֶרְף מִשְׁנָאִי

וְאַצְמִיתָם: מִב יִשְׁעוּ וְאִין מוֹשִׁיעַ אֶל־

תַּתֵּן לִי הַפְּכִי לִי עֶרְף מִשְׁנָאִי עִם כִּי יִנּוּסוּ, אֲשִׁיגֵם וְאַצְמִיתָם אֶכְרִית אוֹתָם: מִב יִשְׁעוּ וְיִפְּנוּ אֶל מַלְכֵי הָאֲדָמָה וְאִין מוֹשִׁיעַ לְאַחֵר וְכִי אֶל־יִהְיֶה

שי למורא

עטרת מרים

לא נכון עמו. אֲדָקָם אֲרָקָם, אֶעֱשֶׂה אוֹתָם דָּק דָּק וְאֶדְרֹד אוֹתָם עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. (מז' מריבי עמי, מאנשי מלחמתי אשר בכני עמי הלוחמים נגדי. תשמרני לראש גוים, שמרתי מיד כלם עד שהבאתני להיות לראש גוים. עם לא ידעת, עמים אשר הם מארץ רחוקה. (מח' לשמוע און ישמעו לי, מפני משמע אונתם כלבר, אפילו שלא בפני, יהיו נשמעים לי. (מז' בני נכר יבלו, אויבי הגוים יבלו ונקמשו. ויחגרו ממסגרותם, ויהיו חגרים ברגליהם ממה שיהיו סגורים ביד כבלי ברזל. (מז' ורם אלהי צור ישעי, והאלהים שהוא תקף ישעי הוא רם על כל רמים, ולכן לא אירא מאיבי. (מח' הנותן נקמות לי, הנוקם נקמתי. (מט' ומוציאי מאיבי, ומצילי מאיבי. ומקמי תרוממני, ומן חקמים עלי תגביתני. (ג' מגדול ישועות מלכו, מגדל ישועות הוא למלכו, שפוש שאדם גם במגדליו והוא צול מאיביו, כמו בן נסתי אליו ונושעתי מאיבי. ועושה חסד למשיחו, כלומר, לא בעבור תשלום גמול, כראם בחסדו הגדול שהוא עושה למשיחו שהוא דוד המלך. ולורעו עד עולם, כמו שעשה לדוד, בן יעשה לרעו עד עולם.

יהוה ולא ענם: מג ואשחקם בעפר ארץ בטיט-חוצות אדקם ארקעם: מד ותפלטי מריבי עמי תשמרני לראש גוים עם לא ידעתי יעבדני: מה בני נכר יתפחשולי לשמע און ישמעו לי: מו בני נכר יבלו ויחגרו ממסגרותם: מז חיהוה וברוך צורי ורם אלהי צור ישעי: מח האל הנותן נקמות לי ומריד עמים תחתני: מט ומוציאי מאיבי ומקמי תרוממני מאיש חמסים תצילני: נ על-כן אודך יהוה בגוים ולשמך אומר: נא מגדול ישועות מלכו ועשה-חסד למשיחו לדוד ולרעו עד-עולם:

להתפלל אליו, אבל ולא ענם: מג ואשחקם אכתש אותם להיות דק בעפר ארץ בטיט המושקף בחוצות אדקם אעשה אותם דק דק ארקעם ארמסם: מד ותפלטי מריבי עמי כמו שאול ונבל ואחיתופל ואבשלים תשמרני מיד פולם, עד שהייתי לראש גוים עם אשר לא ידעתי והם יעבדני: מה בני נכר יתפחשולי יכובו לי מיראתם אותי, ויאמרו לא חטאנו לך, אפילו שלא בפני לשמע און ישמעו לי יהיו נשמעים אלי לכל אשר אצוה: מו בני נכר יבלו יהיו אבירים ויחגרו ויהיו חגרים ממסגרותם מקושי יסורי מסגר שאני מפרן בהם: מז חיהוה העושה לי אלה וברוך על כל ברכה ותהלה צורי תקפי וחזקי ורם הוא רם על כל רמים אלהי צור ישעי ולוה לא אירא שתקצר ידו מלהושיעני: מח האל הנותן נקמות לי הנוקם נקמתי ומריד עמים תחתני: מט ומוציאי ומציל אותי מאיבי ומקמי יוחר מן קמי תרוממני תשימני נשא ורם בממשלה, מאיש חמסים חקם תצילני: נ על-כן אודך יהוה בגוים ולשמך אומר: נא דעו אשר ה' מגדול עושה ישועות גדולות למלכו ועשה-חסד ועשה חסדים למשיחו בן יעשה לדוד ולרעו עד-עולם:

עולם:

♦ שבת קודש כ"ב ניסן ♦

עטרת מרים

לב מלך אשר אמר עוד היום בנב עלי לעמוד כי משם נראית ירושלים ואן ינפך ידו עליה בדרך לעג כאומר הלא בנגל אכבשה לחר בתיציון גבעת ירושלים: לא אבל לא היה כמו שחשב כי הנה בלילה ההוא האדון יהוה צבאות מסעף פארה ברת ענפיו במערצה במשור, כלומר, שלח המלאך והכה בהם ורמי הקומה השרים הגדולים גדעים נכרות והגבהים ישפלו: לד ונקף ויכרות סבכי היער הענפים

הפטרת אחרון של פסח לבני חו"ל

ישעיה פרק י

לֹב עוֹד הַיּוֹם בְּנֵב לַעֲמֹד יִנְפֹךְ יָדוֹ הָרַ בְּתִצְיוֹן גִּבְעַת יְרוּשָׁלַם: לֹב הִנֵּה הָאֲדוֹן יְהוֹה צְבָאוֹת מִסַּעַף פְּאֶרֶה בְּמַעֲרֵצָה וְרַמֵּי הַקּוֹמָה גִּדְעִים וְהַגְבָּהִים יִשְׁפְּלוּ: לֹב וְנִקְף סִבְכֵי הַיָּעַר בְּבִרְל וְהַלְבִּנוֹן בְּאֲדִיר יְפֹל: יֹא אִיִּצָא חֶסֶד מִגִּזְע

עטרת מרים

המסבכים זה כוה בפרזל וצפה לומר: חילו הרב יומתו על ידי המלאך והלבנון מרבית חילותיו באדיר על ידי המלאך האדיר והחזק יפול: א אל תחממו מהפלא הגדול הנה שעשה בימי חזקתו במפלת מחנה אשר, כי יבוא זמן בימות המשיח שישפיל לעשות עוד יותר מזה ויצא חסד שבט מלוקה מוגוע ישי מרע דוד הוא מלך המשיח ונצח נטע משרשיו יפריה יעשה פרי: ב ונתה עליו רוח יהוה רוח נתנה ונבאה רוח חכמה ובינה

ישי ונצח משרשיו יפריה: ב ונתה עליו רוח יהוה רוח חכמה ובינה עצה וגבורה

עטרת מרים

רוח עצלה וגבורה רוח דעת ויראת יהוה: ג והירחו במעט הכנה כמו רוח, רגיש ונחין כגני אדם הטובים הנה אם רעים, והכל ביראת יהוה שיש לו, ולא יאחרד למראה עיניו כדי שישפוט ולא למשמע אזניו כדי שיוכיח כי בלבבו כיון מדעתו: ד ושפט בצדק את משפט דלים והוכיח

עטרת מרים

ועבדוהו: יא והיה ביום ההוא יוסף אדני | שנית כנגד גאולה מצרים ידו לקנות את־שאר עמו את הנשאים בגולה אשר לא מתי אשר־ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומפוש ומעילם ומשנער ומחממת ומאי־הים: יב ונשא גם לגוים לעורר לב הפוסים לשלוח את

ישראל מן הגולה, וכן ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע פנפות הארץ: יג וסרה קנאת אפרים לא וחקנאו ביהודה וצרי יהודה הם בני אפרים ופרתו אפרים משיח בן יוסף לא־יקנא את־יהודה את משיח בן דוד ויהודה לא־יצר את־אפרים: יד ועפו ומהרו בעוף הפורח ללכת בכתר בצד פלשתים ימה כערכה של ארץ ישראל, יחדו יהודה ואפרים יבאו את־בני־קדם אדום ומואב משלוח ישלחו ידם לבום ובני עמון יסורו אל משמעתם לקבל מצותם: טו והחרים וברח יהוה את לשון ים נהר מצרים והניף ידו עליהנהר פרת בעים רוחו והפחיו חלק אותו לשבעה נחלים עם דרדו ביניהם והדריד דרדו עליהם את בני הגולה בנעלים אשר בגליהם לשוב מהגולה: טז והיתה מסלה דרך סלולה לשאר עמו שלא מתי בגולה אשר ישאר מאשור כאשר היתה לישראל מסלה בים סוף ביום עלתו מארץ מצרים: א ואמרת ביום ההוא אודך יהוה כי

רוח דעת ויראת יהוה: ג והירחו ביראת יהוה ולא־למראה עיניו ישפוט ולא־למשמע אזניו יוכיח: ד ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי־ארץ והפה־ארץ בשבט פיו וברוח שפתיו ימית רשע: ה והיה צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו: ו וגר זאב עם־כבש ונמר עם־גדי ירבץ ועגל וכפיר ומריא יחדו ונער קטן נהג בם: ז ופרה ודב תרעינה יחדו ירבצו ילדיהן ואריה כפקר ואכל־תבן: ח ושעשע יונק על־חר פתן ועל מאורת צפעוני גמול ידו הדה: ט לא־ירעו ולא־ישחיתו בכל־הר קדשי כי־מלאה הארץ דעה את־יהוה ביום ההוא ביום מכסים: י והיה ביום ההוא שרש ישי אשר עמד לגם עמים אליו גוים ידרשו והיתה מנחתו כבוד:

במישור כפי הראוי לענוי־ארץ שלא יגלו עור והפה רשע ארץ בשבט בקללת פיו וברוח שפתיו ימית רשע: ה והיה צדק ואמונה שחוק כמן ידיו לא אזור מתניו לחזק והאמונה אזור חלציו: ו וגר ידור זאב עם־כבש ונמר עם־גדי ירבץ ועגל וכפיר ומריא בהמה פסוקה יחדו ונער קטן נהג בם יליד אותם: ז ופרה ודב תרעינה יחדו ולא יחרדו זה מזה ירבצו יחדו ילדיהן ואריה כפקר ואכל־תבן: ח ושעשע יונק יתעסק לשמוח בהושמת ידו על־חר פתן אשר הפתן יושב שם ולא יזקק ועל מאורת הפקע שיושב שם צפעוני גמול ידו הדה יושב שם: ט הנחשים הרעים לא־ירעו עוד ולא־ישחיתו מישורו בכל־הר קדשי הטובה הואת תחתיו כי מלאה הארץ דעה את־יהוה ביום ההוא ביום מכסים: י והיה ביום ההוא משיח היצא משרש ישי אשר עמד לגם עמים ביום קבוץ גלויות אליו כל גוים ידרשו כדי לעשות מה שצוים והיתה מנחתו לכבוד כי כל הגוים יכבדוהו

יא והיה ביום ההוא יוסף אדני | שנית ידו לקנות את־שאר עמו אשר־ישאר מאשור וממצרים ומפתרום ומפוש ומעילם ומשנער ומחממת ומאי־הים: יב ונשא גם לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע פנפות הארץ: יג וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה ופרתו אפרים לא־יקנא את־יהודה ויהודה לא־יצר את־אפרים: יד ועפו בכתר פלשתים ימה יחדו יבאו את־בני־קדם אדום ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעתם: טו והחרים יהוה את לשון ים מצרים והניף ידו עליהנהר פרת בעים רוחו והפחיו נחלים והדריד בנעלים: טז והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מאשור כאשר היתה לישראל ביום עלתו מארץ מצרים: יב א ואמרת ביום ההוא

עטרת מרים

אֲנֶפֶת בִּי וְהִגַּלְתִּי וּכְפַר גְּלוּתִי עָלַי
יָשָׁב אִפְּךָ וּתְנַחֲמֵנִי בְּהִבָּאת
הַחוּבָה: בַּחוּזֵל הִלָּה עָפִי אֶל
יְשׁוּעָתִי אֲבֻטָּח אֲשַׁכֵּן בִּטָּח וְלֹא
אֶפְחַד עוֹד בִּי עֲנִי הַתְּשׁוּעָה הִתֵּת
לִמְעַן תִּרְאוּת חֹזֶק וְזִמְרָת יְיָ וְלִמְעַן
אֹמַר בְּשִׁבְחוֹ יְהוָה וְיִהְיֶה לִי
לְיִשׁוּעָה: ג' וְשִׁאֲבֵתֶם-מִמֶּנּוּ
בְּשִׁשָּׁלֹן כִּמּוֹ הַשּׁוֹאֵב מִיָּם מִן הַמַּעַן

עטרת מרים

הַחוּבָה בִּי לֹא יָדָע פֶּן יִכְלוּ הַמֵּיִם, פֶּן
תִּשְׁאָבוּ בְּשִׁשָּׁלֹן אֶת הַתְּשׁוּעָה מִמַּעַיִן
הַיְשׁוּעָה: ד' וְאִמְרָתֶם בַּיּוֹם
הַהוּא הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְּשִׁמּוֹ
הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילָתוֹ הוֹפִירוּ
בִּי גִשְׁבֹּב שְׁמוֹ: ה' זָמְרוּ יְהוָה בִּי
נִאֲוֹת עֲשֵׂה מוֹדַעַת זֹאת בְּכָל־
הָאָרֶץ: ו' צַהֲלִי וְרַנִּי יִשְׁבֶּת צִיּוֹן
כִּי־גָדוֹל בְּקִרְבָּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

אֹדְךָ יְהוָה בִּי אֲנֶפֶת בִּי יֵשֶׁב אִפְּךָ
וּתְנַחֲמֵנִי: ב הִלָּה אֶל יְשׁוּעָתִי אֲבֻטָּח וְלֹא
אֶפְחַד בִּי עֲנִי וְזִמְרָת יְיָ יְהוָה וְיִהְיֶה לִי
לְיִשׁוּעָה: ג' וְשִׁאֲבֵתֶם-מִמֶּנּוּ בְּשִׁשָּׁלֹן
כִּמּוֹ הַשּׁוֹאֵב: ד' וְאִמְרָתֶם בַּיּוֹם
הַהוּא הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְּשִׁמּוֹ הוֹדִיעוּ

בְּעַמִּים עֲלִילָתוֹ הוֹפִירוּ בִּי גִשְׁבֹּב שְׁמוֹ: ה' זָמְרוּ יְהוָה בִּי גִאֲוֹת עֲשֵׂה מוֹדַעַת זֹאת
בְּכָל־הָאָרֶץ: ו' צַהֲלִי וְרַנִּי יִשְׁבֶּת צִיּוֹן כִּי־גָדוֹל בְּקִרְבָּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

(כב) וְאֶת־זִכְרֵךְ לֹא תִשְׁכַּח מִשְׁכַּבִּי אִשָּׁה תוֹעֵבָה הוּא: כב וְעַם דְּכוּרָא לֹא תִשְׁכּוּב מִשְׁכַּבִּי אִתָּתָא תוֹעֵבָתָא הִיא:

(כג) וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׁכִבְתְּךָ לְטִמְאָה־בָּהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לִפְנֵי בְּהֵמָה לְרִבְעָה תָּבֵל הוּא: כג וּבְכָל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שְׁכִבְתְּךָ לְטִמְאָה־בָּהּ בָּהּ וְאִתָּתָא לֹא תִקּוּם קֶדֶם בְּעִירָא לְמִשְׁלַט בָּהּ תִּבְלָא הוּא:

כ"ג - תָּבֵל הוּא • לְשׁוֹן קֶדֶשׁ וְעִירוֹה וְנִאֲוִי, וְכֵן: "וְאִפִּי עַל־תִּבְלִיתֶם" (ישעיה י כה). דְּכָר אַחֵר: "תָּבֵל הוּא", לְשׁוֹן בְּלִילָה וְעִרְבּוּב זֶרַע אֲדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה.

(כד) אֶל־תִּטְמָאוּ בְּכָל־אֵלָה בִּי בְּכָל־אֵלָה נִטְמָאוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מִשְׁלַח מַפְיָיִכֶם: כד לֹא תִטְמָאוּ בְּכָל אֵלִין בְּכָל אֵלִין אֲרִי בְּכָל אֵלִין אִסְתָּאבוּ עִמְמָא דִּי אֲנָא מַגְלִי מִן קִדְמִיכוֹן:

(כה) וּתִטְמָא הָאָרֶץ וְאִפְקֹד עוֹנָה עָלֶיהָ וְתִקָּא הָאָרֶץ אֶת־יֹשְׁבֵיהָ: כה וְאִסְתָּאבַת אֲרֻעָא וְאִסְעֲרִית חוּבָה עֲלָה וְרוֹקִינַת אֲרֻעָא יֵת יִתְבָּהא:

(כו) וּשְׁמִרְתֶּם אֹתָם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֲזֻרָּח וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם: כו כּוּ וְתִשְׁרֹן אֶתוֹן יֵת קִזְמִי וְיֵת דִּינִי וְלֹא תַעֲבֹדוֹן מִכָּל תּוֹעֵבָתָא הָאֵלִין וְצִיבָא וְגִיּוּרָא דִּיתְנַזְּרוֹן בִּינִיכוֹן:

(כז) בִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עֲשׂוּ אֲנִשֵּׁי־הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וּתִטְמָא הָאָרֶץ: כז כּוּ אֲרִי יֵת כָּל תּוֹעֵבָתָא הָאֵלִין עֲבֹדוּ אֲנִשֵּׁי אֲרֻעָא דִּי קִדְמִיכוֹן וְאִסְתָּאבַת אֲרֻעָא:

(כח) וְלֹא־תִקִּיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטִמְאָתְכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם: כח וְלֹא תִרְזֹקֵן אֲרֻעָא יִתְכוֹן בְּסִאֲבִיכוֹן יִתָּה כִּמָּא דְרוֹקִינַת יֵת עִמְמָא דִּי קִדְמִיכוֹן:

שיעור יומי לשבת קודש כ"ב ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום - יח - פרשת אחרי

וְלֹא־תִקְיָא הָאֶרֶץ אֶתְכֶם • מָשַׁל לָכֵן מִלֶּךְ שֶׁהֶאֱכִילוּהוּ דָּבָר מְאֹס שְׂאִין עֹמֵד בְּמַעְיוֹ אֶלֶּא מְקִיאוֹ, כִּךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵינָה מְקִימַת עֹבְדֵי עֲבָרָה.

כַּט אַרְי פֿל די יַעֲבֵד מִכָּל תּוֹעֲבֹתָא הָאֵלִין וְיִשְׁתַּיְצוּן נִפְשָׁתָא דִּיעֲבֵדוֹן מִגּוֹ עֲמֵהוּן:

(כט) בִּי כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֲבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרַתוּ הַנַּפְשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עִמָּם:

וְהַנַּפְשׁוֹת הָעֹשֹׂת • הַזֵּכֶר וְהַנִּקְבָּה בְּמִשְׁמַע.

לְוַתְּרוֹן יֵת מִטְרַת מִימְרֵי בְּדִיל דְּלֹא לְמַעַבְד מְזִימוּסֵי תּוֹעֲבֹתָא דְּאִתְעַבְדָּא קִדְמִיכוֹן וְלֹא תִסְתַּאֲבֹן בְּהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ: פ פ פ

(ל) וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת הַתּוֹעֲבוֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לַפְּנִיכֶם וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פפפ

הַנָּאָה יֵשׁ לִי בְּכֶם, וְאַתֶּם מִתְחַיִּיבִים כָּלִיָּהּ? לְכָךְ נֵאמַר: "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:"

וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי • לְהַזְהִיר בֵּית־דִּין עַל כִּךְ. וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • הָא אִם תִּטְמְאוּ, אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרִי, וְיִמָּה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 100)

הַנִּגּוּד שֶׁל שֹׁכֵר, שְׁמוּרָה עַל הַנָּאָה מִעֲבֻדַּת יִשְׂרָאֵל. כָּלִיָּהּ – הַנִּגּוּד שֶׁל פְּרַעֲוֹן, שְׁמוּרָה עַל קִשּׁוֹר בֵּין ה' לְיִשְׂרָאֵל ("וְרַק אֶתְכֶם יִדְעִיתִי... עַל כֵּן אֶפְקֹד... אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם"); כִּאֲשֶׁר מִתְבַּטֵּל קִשּׁוֹר זֶה, שֶׁהוּא חֲזִינוּ, הַתּוֹצָאָה הִיא כָּלִיָּהּ ר"ל.

וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרִי, וְיִמָּה הַנָּאָה יֵשׁ לִי בְּכֶם, וְאַתֶּם מִתְחַיִּיבִים כָּלִיָּהּ (רש"י יח, ל) וְש"י כְּתֹב לְעִיל "דָּעוּ מִי גִזְרֵי עֲלֵיכֶם, דִּין לְהַפְרֵעַ וְנִצָּמֵן לְשִׁלֵּם שֹׁכֵר". נִפְסָלִים (מְבַדְּלִים) – הוּא הַנִּגּוּד שֶׁל "מִי גִזְרֵי", כִּי הֶעֱבְדָה שֶׁה' גִּזְרֵי עֲלֵינוּ גִזְרוֹת מוֹכִיחָה שֶׁהוּא קְרוֹב לָנוּ וּמִתְעַסֵּק אִתָּנוּ. הַנָּאָה –

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 101)

לְהַתִּיָּאֵשׁ וְלִחְשֹׁב שְׂאִין לוֹ עוֹד תִּקְנָה לְגֵרִם נַחַת רוּחַ לֵה' ("אֵין לִי הַנָּאָה בְּכֶם"). אֲלֹא, עֲלֵיו לְהַתְּבֹנֵן בְּכִךְ שֶׁהִקְבִּ"ה שׁוֹאֵל אוֹתוֹ, כְּבִיכּוֹל: "מָה הַנָּאָה יֵשׁ לִי בְּכֶם?" וְלַחֲפֹשׁ דֶּרֶךְ לְשׁוּב וּלְהַתְּקַרֵּב אֵלָיו וְלְגֵרִם לוֹ נַחַת רוּחַ.

וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם (יח, ל) הָא אִם תִּטְמְאוּ אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם... וְיִמָּה הַנָּאָה יֵשׁ לִי בְּכֶם (רש"י) יֵשׁ לְשֹׁאֵל, מִדּוּעַ נִקֵּט לְשׁוֹן שְׁאֵלָה, וְלֹא כְּתֹב "וְאֵין לִי הַנָּאָה בְּכֶם". וְיֵשׁ לוֹמֵר: גַּם מִי שֶׁהִקְבִּ"ה אוֹמֵר עֲלָיו "אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם" – אֵל לוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 101)

וּפְרַשׁ בְּסִפּוֹר הַתִּנְיָא (פֶּרֶק כ"ז) שְׁמִטְרַת בְּרִיאַת הָרֶשַׁע הִיא "שִׁיעֲשֶׂה הָרַע שְׁלוֹ יוֹם וְאוֹר". הַדֶּרֶךְ לְהַגִּיעַ לְכָךְ הִיא עַל־יְדִיָּזָה שֶׁהָרֶשַׁע יִתְּבֹנֵן בְּעֲבָדָה שֶׁהִקְבִּ"ה שׁוֹאֵל אוֹתוֹ כְּבִיכּוֹל: "מָה הַנָּאָה יֵשׁ לִי בְּךָ?" כְּלוּמֹר – אֵין סִפֵּק שִׁיעֲשֶׂה הַנָּאָה (שְׁכֹן זוּהִי מִטְרַת בְּרִיאַתוֹ שֶׁל הָרֶשַׁע), וְאוֹלָם דְּרוּשׁ חֲפוּשׁ מִדְּקָדֵק כְּדִי לְגַלּוֹתָהּ.

וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם (יח, ל) הָא אִם תִּטְמְאוּ – אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם, וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרִי, וְיִמָּה הַנָּאָה יֵשׁ לִי בְּכֶם (רש"י) לְכֹאוּרָה, הִיָּה לוֹ לֹמֵר "אֵין לִי הַנָּאָה בְּכֶם" (עַל מִשְׁקַל "אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם"), וְלִמָּה אִמֹר "וְיִמָּה הַנָּאָה יֵשׁ לִי בְּכֶם"? כְּתוּב (מִשְׁלִי טז): "כָּל פֶּעַל ה' לְמַעֲנֵהוּ, וְגַם רִשָּׁע לְיוֹם רָעָה",

פ' פסוקים, כ"י כ"ל סימן. עד"ו סימן. חסלת פרשת אחרי

ההפמרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפב - רפג

בעל הטורים

(כט) הַנַּפְשׁוֹת הָעֹשֹׂת. כְּתִיב חֶסֶד, לֹמֵר שְׁחִיב אֶפִּילוּ בְּהַעֲרָאָה. תוֹרָה ל

דחיתני לנפל ויהיה עזרני: יד עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה: טו קול רנה וישועה באה לי צדיקים
 ימין יהוה עשה חיל: טז ימין יהוה רוממה ימין יהוה עשה חיל: ז לא אמות בראחיה ואספר מעשי
 יה: יח יסר יסרני יה ולמות לא נתנני: יט פתח לי שערי צדק אבא בם אודה יה: כ זה השער ליהוה
 צדיקים יבאו בו: כא אודך פי עניתני ותהי לי לישועה: כב אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה:
 כג מאת יהוה היתה זאת היא נפלאות בעינינו: כד זה היום עשה יהוה נגילה ונשמחה בו: כה אנא
 יהוה השועה נא אנא יהוה הצליחה נא: כו ברוך הבא בשם יהוה ברכונכם מבית יהוה: כז אל
 יהוה ויאר לנו אסרו חג בעבתיים עד קרנות המזבח: כח אלי אתה ואודך אלתי ארוממך: כט חודו
 ליהוה ברי טוב פי לעולם חסדו:

בהיטי אל כל מצותיך: ז אודך בישר לבב בלמי משפתי צדקך: ח את חקיו אשמר אל תעזבני
 עד מאד: ט במה ופה נער את ארחו לשמר בדברך: י בכל לבי דרשתיך אל תשגני ממצותיך:
 יא בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך: יב ברוך אתה יהוה למדני חקיו: יג בשפתי ספרתי כל
 משפטי פיך: יד בדרך עדותיך ששתי פעל בלחון: טו בפקודיך אשיחה ואביטה ארחתיך: טז בחקתיך
 אשתעשע לא אשכח דברך: ג ז גמל על עבדך אחיה ואשמרה דברך: יח גלעיני ואביטה נפלאות
 מתורתך: יט גר אנכי בארץ אל תסתור ממני מצותיך: כ גרסה נפשי לתאבה אל משפטיך בכל עת:
 כא גערת זדים ארורים השונים ממצותיך: כב גל מעלי חרפה ובוז פי עדתיך נצרתני: כג גם ישבו שרים
 בי נדברו עבדך ישיח בחקיו: כד גם עדתיך שעשעני אנשי עצתי: ד כה דבקה לעפר נפשי חני
 בדברך: כו דרכי ספרתי ותענני למדני חקיו: כז דרך פקודיך הבינני ואשיחה בנפלאותיך: כח דלפה
 נפשי מתוגה לביני בדברך: כט דרך שקר הסר ממני ותורתך חנני: ל דרך אמונה בחרתי משפטיך
 שויתי: לא דבקתי בעדותיך יהוה אל תבישני: לב דרך מצותיך ארוץ פי תרחיב לבי: ה לג הורני יהוה
 דרך חקיו ואצרנה עקב: לד הבינני ואצרה תורתך ואשמרנה בכל לב: לה תדריכני בנתיב מצותיך
 כי בו חפצתי: לו חט לבי אל עדותיך ואל אל בצע: לו העבר עיני מראות שוא בדרך חני: לא תקם
 לעבדך אמרתך אשר ליראתך: לא העבר חרפתי אשר יגדתי פי משפטי טובים: מ הנה תאבתי
 לפקודיך בצדקתך חני: ו מא ויבאני חסדך יהוה תשועתך פאמרתך: מב ואענה חרפי דבר ברכותי
 בדברך: מג ואל תצל מפי דבר אמת עד מאד פי למשפטך יחלתי: מד ואשמרה תורתך תמיד לעולם
 ועד: מה ואתהלכה ברחבה פי פקודיך דרשתי: מז ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש:
 מו ואשתעשע במצותיך אשר אהבתי: מח ואשא כפי אל מצותיך אשר אהבתי ואשיחה בחקיו:
 צ מט וברך לך לעבדך על אשר יחלתי: נ זאת נחמתי בעניי פי אמרתך חיתני: נא ודים הלצני

עד־מָאֹד מִתּוֹרַתְךָ לֹא נָטִיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ מְעוֹלָם | יְהוָה וְאַתָּנַחֵם: נג זְלַעְפָּה אֲחֻזְתִּי מִרְשָׁעִים
 עֲזָבִי תוֹרַתְךָ: נד זְמֵרוֹת הַיּוֹלֵל חֲקִיד בְּבֵית מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי בְלִילָה שִׁמְךָ יְהוָה וְאַשְׁמְרֵה תּוֹרַתְךָ:
 נו זֹאת הִתְהַלֵּלִי כִּי פִקְדֶיךָ נִצְרַתִּי: ח נו חֲלָקִי יְהוָה אֲמַרְתִּי לִשְׁמֹר דְּבָרֶיךָ: נז חֲלִיתִי פִגְיוֹ בְּכָל־לֵב
 חֲזַנִּי פֶּאֶמְרַתְךָ: נח חֲשַׁבְתִּי דְרָכֶי וְאִשְׁכַּח רִגְלִי אֶל־עֲדֻתֶיךָ: ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהֲתִי לִשְׁמֹר מִצְוֹתֶיךָ:
 סא חֲבַלִּי רָשָׁעִים עֹדֵנִי תּוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: סב חֲצוֹת־לַיְלָה אָקוּם לַהֲוֹדֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 סג חֶבֶר אֲנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרִי פִקְדֶיךָ: סד חֲסִדְךָ יְהוָה מִלֵּאָה הָאָרֶץ חֲקִיד לְמַדְנִי: ט סה טוֹב
 עֲשִׂיתָ עִם־עַבְדְּךָ יְהוָה כְּדַבְּרְךָ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי כִּי בְּמִצְוֹתֶיךָ הֵאֱמַנְתִּי: סז טָרַם אֶעֱנֶה אֲנִי
 שֹׁגֵג וְעַתָּה אֲמַרְתָּךְ שְׁמַרְתִּי: סח טוֹב־אֵתָּה וְכַטִּיב לְמַדְנִי חֲקִיד: טט טַפְלוֹ עָלַי שָׁקֵר וְזִידִים אֲנִי בְּכָל־לֵב |
 י אֲצֹר פִּקְדֶיךָ: ע טַפַּשׁ בְּחֵלֶב לִבִּי אֲנִי תּוֹרַתְךָ שִׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִּי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד חֲקִיד:
 עב טוֹב־לִי תּוֹרַת־פִּיד מֵאֲלֹפֵי זָהָב וְכֶסֶף: י עג יָדִיד עֲשׂוֹנִי וְיִכְוֹנְוִנִי הִכְוִנִי וְאַלְמֹדָה מִצְוֹתֶיךָ: עד יִרְאוּךָ
 יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ כִּי לְדַבְּרְךָ יִחְלָתִי: עה יִדְעֵתִי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאַמוּנָה עֲנִיתִנִּי: עו יִהְיֶה־נָּא חֲסִדְךָ
 לְנַחֲמֵנִי פֶּאֶמְרַתְךָ לְעַבְדְּךָ: עז יִבְאֹנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה כִּי־תוֹרַתְךָ שִׁעֲשַׁעְתִּי: עח יִבְשׂוּ וְזִידִים כִּי־שָׁקֵר עֹתֹנִי
 אֲנִי אֲשִׁיחַ בְּפִקְדֶיךָ: עט יִשׁוּבוּ לִי יִרְאוּךָ וְיִדְעֵי עֲדֻתֶיךָ: פ יִהְיֶה־לִּבִּי תָמִים בְּחֲקִיד לְמַעַן לֹא אֲבוֹשׁ:
 כ פֹּא כָל־תָּה לְתִשׁוּעָתְךָ נִפְשִׁי לְדַבְּרְךָ יִחְלָתִי: כב כָּלוּ עֵינֵי לְאִמְרַתְךָ לֵאמֹר מָתִי תִנַּחֲמֵנִי: כג כִּי־הֵיִיתִי
 כְּנָאֵד בְּקִיטוֹר חֲקִיד לֹא שָׁכַחְתִּי: כד כִּמְהָ יִמְי־עַבְדְּךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְּרִדְפִי מִשְׁפָּט: כה כְּרוּלִי וְזִידִים
 שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא כְּתוֹרַתְךָ: כו כָּל־מִצְוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שָׁקֵר רִדְפוֹנִי עֲזַרְנִי: כז כְּמַעַט כְּלוֹנִי בָּאָרֶץ וְאֲנִי
 לֹא־עֹזְבֹתִי פִקְדֶיךָ: כח כְּחִסְדְּךָ חֲזַנִּי וְאַשְׁמְרֵה עֲדוֹת פִּיד: ל פֹּט לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶחַ בְּשָׁמַיִם: צ לְדֹר
 וְדֹר אֱמוּנָתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וְתַעֲמֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ עֲמָדוֹ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עַבְדֶּיךָ: צב לוּלִי תּוֹרַתְךָ שִׁעֲשַׁעְתִּי
 אֲזִ אֲבִדְתִּי בְּעַנְיִ: צג לְעוֹלָם לֹא־אֲשַׁפַּח פִּקְדֶיךָ כִּי בָם חִיֵּיתִנִּי: צד לָךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי פִקְדֶיךָ דִּרְשִׁיתִי:
 צה לִי קָנוּ רָשָׁעִים לְאִבְדָנִי עֲדֻתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶנּוּ: צו לְכָל־תַּכְלָה רָאִיתִי קֶץ רַחֲבָה מִצְוֹתְךָ מֵאֹד:

מ צו מִה־אֶהְבֵּתִי תּוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם הִיא שִׁיחֹתִי: צח מֵאִיבִי תִנַּחֲמֵנִי מִצְוֹתְךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא־לִי:
 צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשְּׁפִלְתִּי כִּי עֲדוּתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מִזִּקְנִים אֲתַבּוֹנֶנּוּ כִּי פִקְדֶיךָ נִצְרַתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח
 רַע כָּלֵאתִי רִגְלִי לְמַעַן אֲשַׁמֹּר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי כִּי־אֵתָּה הוֹרַתִּנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לִחְפִּי
 אֲמַרְתָּךְ מִדְּבַשׁ לִפִּי: קד מִפִּקְדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶנּוּ עַל־פֶּן שָׁנֵאתִי | קה כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר: נ קה גִּיר־לְרִגְלִי דְּבָרְךָ וְאוֹר
 לְנִתְיָבוֹתִי: קו נִשְׁפַּעְתִּי וְאַקְיָמָה לִשְׁמֹר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ: קז נַעֲנִיתִי עַד־מָאֹד יְהוָה חֲזַנִּי כְּדַבְּרְךָ: קח נִדְּבוֹת
 כִּי רִצַּח־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְנִי: קט נִפְשִׁי בְּכַפִּי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רָשָׁעִים פֶּחַ לִי
 וּמִפִּקְדֶיךָ לֹא תַעֲתִיתִי: קיא נִחֲלָתִי עֲדוּתֶיךָ לְעוֹלָם כִּי־שִׁשְׁזֹן לִבִּי הִמָּח: קיב נָטִיתִי לִבִּי לַעֲשׂוֹת חֲקִיד
 לְעוֹלָם עֶקֶב: ס קיג סַעֲפִים שָׁנֵאתִי וְתוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי: קיד סִתְרִי וּמִגְנִי אֵתָּה לְדַבְּרְךָ יִחְלָתִי:

קמו סורו־ממני מרעים ואצרה מצות אלהי: קמו סמכני באמרתך ואחיה ואל־תבישני משכרי: קו סעדני
 ואושעה ואשעה בחקך תמיד: קוה סלית פל־שונים מחקך פירשקר תרמיתם: קוט סגים השפת
 כל־רשעי־ארץ לכן אהבתי עדתיך: קכ סמר מפחדך בשרי וממשפטך יראתי: ע קא עשיתי משפט
 וצדק פל־תניחני לעשקי: קכב ערב עבדך לטוב אלי־עשקני ודים: קכג עיני פלו לישועתך ולאמרת
 צדקך: קכד עשה עם־עבדך כחסדך וחקך למדני: קכה עבדך־אני הבינני ואדעה עדתיך: קכו עת
 לעשות ליהוה חפרו תורתך: קכו על־כן אהבתי מצותיך מזהב ומפז: קכז על־כן | פל־פקודי כל ישרתי
 פל־ארח שקר שנאתי: פ קכט פלאות עדותיך על־כן נצרתם נפשי: קל פתח דבריך יאיר מבין פתנים:
 קלא פיר־פערתי ואשאפה כי למצותיך יאבתי: קלב פנה־אלי וחנני פמשפט לאהבי שמך: קלג פעמי הכן
 באמרתך ואל־תשלט־בי כל־און: קלד פדני מעשק אדם ואשמרה פקודיך: קלה פניך האר בעבדך
 ולמדני את־חקך: קלו פלג־מים ירדו עיני על לא־שמרו תורתך: צ קלו צדיק אתה יהוה וישר
 משפטך: קלח צוית צדק עדתיך ואמונה מאד: קלט צמתתני קנאתי פישכחו דבריך צרי: קמ צרופה
 אמרתך מאד ועבדך אהבה: קמא צעיר אנכי ונבזה פקדיך לא שכחתי: קמב צדקתך צדק לעולם
 ותורתך אמת: קמג צר־ומצוק מצאוני מצותיך שעשעי: קמד צדק עדותיך לעולם הבינני ואחיה:
 ק מה קראתי בכל־לב ענני יהוה חקך אצרה: קמו קראתיך הושיעני ואשמרה עדתיך: קמו קדמתי
 בנשף ואשועה לדברך יחלתי: קמז קדמו עיני אשמרות לשיו באמרתך: קמט קולי שמעה כחסדך
 יהוה פמשפטך חניני: קנ קרבו רדפי ומה מתורתך רחקו: קנא קרוב אתה יהוה וכל־מצותיך אמת:
 קנב קדם ידעתי מעדתיך כי לעולם יסדתם: ר קנג ראה־עניי וחלצני פיתורתך לא שכחתי: קנד ריבה
 ריבי וגאלני לאמרתך חניני: קנה רחוק מרשעים ישועה פרחקך לא דרשו: קנו רחמיך רבים | יהוה
 פמשפטך חניני: קנז רבים רדפי וצרי מעדותיך לא נטיתי: קנח ראיתי בגדים ואתקוטטה אשר אמרתך
 לא שמרו: קנט ראה פיר־פקודיך אהבתי יהוה כחסדך חניני: קס ראש־דברך אמת ולעולם פל־משפט
 צדקך: ש קסא שרים רדפוני חנם ומדברך פחד לפי: קסב שש אנכי על־אמרתך פמוצא שלל רב:
 קסג שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי: קסד שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך: קסה שלום רב
 לאהבי תורתך ואין־למו מכשול: קסו שברתי לישועתך יהוה ומצותיך עשיתי: קסז שמרה נפשי עדתיך
 ואהבם מאד: קסח שמרתי פקודיך ועדתיך כי כל־דרכי נגדך: ת קסט תקרב רנתי לפניך יהוה פדברך
 הבינני: קע תבוא תחנתי לפניך פאמרתך תצילני: קעא תבענה שפתי תהלל פ תלמדני חקך: קעב תען
 לשוני אמרתך כי כל־מצותיך צדק: קעג תהיידך לעורני כי פקודיך בחרתי: קעד תאבתי לישועתך
 יהוה ותורתך שעשעי: קעה תח־נפשי ותהללך ומשפטך יעזרני: קעו תעיתי בשעה אבד פקש עבדך
 כי מצותיך לא שכחתי:

שיעורי תהלים לשבוע פרשת אחרי

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ט"ז ניסן פרק כ, מפרק עט עד סוף פרק פב	יום רביעי - י"ט ניסן פרק כ, מפרק צ עד סוף פרק צו
יום שני - י"ז ניסן פרק כ, מפרק פג עד סוף פרק פז	יום חמישי - כ' ניסן פרק כ, מפרק צז עד סוף פרק קג
יום שלישי - י"ח ניסן פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט	יום שישי - כ"א ניסן פרק כ, מפרק קד עד סוף פרק קה
שבת קודש - כ"ב ניסן פרק כ מפרק קו עד סוף פרק קז	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ט"ז ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 114, אך אמנם אמרו... עד עמ' 116, ברוך אתה וכה"ג.

ליקוטי אמרים

אך אמנם

אמרו רז"ל לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל לכן יתכוין ליחד ולדבקה בו ית' מקור נפשו האלהית ומקור נפשות כל ישראל שהוא רוח פיו ית' הנק' בשם שכינה על שם ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין להחיותן ולקיימן והיא היא המשפעת בו כח הדבור הזה שמדבר בדברי תורה או כח המעשה הזה לעשות מצוה זו ויחוד זה הוא ע"י המשכת אור א"ס ב"ה למטה ע"י עסק התורה והמצוות שהוא מלוכש בהן ויתכוין להמשיך אורו ית' על מקור נפשו ונפשות כל ישראל לייחדן וכמ"ש לקמן פי' יחוד זה באריכות ע"ש. וזהו פי' לשם יחוד קב"ה ושכינתיה בשם כל ישראל*

הגהה

(וגם על ידי זה יתמתקן גם כן הגבורות בחסדים ממילא בהתכללות המדות ויחודם על ידי גילוי רצון העליון ב"ה המתגלה

אין-סוף, את מקור כוח הדיבור או כוח המעשה, שהוא גם מקור נפשו האלקית ונפשות כל ישראל. ויחוד זה, - של מקור נפשות ישראל באור אין-סוף הוא על-ידי המשכת אור אין-סוף ברוך-הוא למטה, על-ידי עסק התורה והמצוות שהוא - אור אין-סוף ברוך-הוא, מלבש ב"ה. - בתורה ובמצוות; ויתבאר להמשיך אורו יתברך על מקור נפשו ונפשות כל ישראל ליחדן, - לאחד את מקור נפשו ונפשות כל ישראל באורו יתברך, וכמו שיתבאר לקמן פירוש יחוד זה באריכות, ע"נ שם. וזהו פירוש "לשם יחוד קדשא-ברוך-הוא ושכינתה בשם כל ישראל". - שאומרים לפני קיומן של מצוות, שעל ידי קיום מצוות, יהיה יחוד קדשא-ברוך-הוא (הקב"ה), מקור התורה והמצוות, ושכינה, וזאת "בשם כל ישראל", כי

כאמור, שכינה היא מקור כל נפשות ישראל. הגהה בהגהה שאנו עומדים ללמוד, מסביר רבנו הזקן, שנוסף על הדבקות באור אין-סוף ברוך-הוא, שלימוד התורה וקיום המצוה יוצרים בנפשו ובמקור נפשות כל ישראל - "יחוד קדשא-ברוך-הוא ושכינתיה" - מביא הדבר גם ל"המתקת הדינים", שה"גבורות" נהפכות ל"חסדים", שיהיה חסד בלבד. דבר זה בא מהיחוד של המדות למעלה, שחסד וגבורה, שהן הפכיות ומנוגדות זו לזו, יהיו לענין אחד, על ידי המשכת אור שלמעלה משתי מדות אלו, עד ששתיהן בטלות לעומת אור זה, והניגוד שבין מדה אחת לחברתה - מתבטל ממילא. אור זה, המביא יחוד זה במדות, הוא הרצון העליון הנמשך על ידי קיום תורה ומצוות - שכן, תורה ומצוות הן הרי רצונו של הקב"ה שלמעלה מעלה מהמדות חסד וגבורה - וכשרצון עליון זה, שהוא מקור החסדים, נמשך ומתגלה על ידי לימוד תורה וקיום מצוות, מתאחדות מדות אלו, ו"גבורה" נהפכת ל"חסד". * (וגם על-ידי-זה - על ידי קיום תורה ומצוות, יתמתקן גם-כן הגבורות בחסדים - התוקף של ה"גבורות" יומתק ממילא, בהתכללות - על ידי התכללות, המדות ויחודם, - שהמדות למעלה יתאחדו ויתכללו אחת בשניה, על-ידי גילוי רצון העליון ברוך-הוא,

למדנו שכוונתו של יהודי בשעת קיומו תורה ומצוות, צריכה להיות, כדי לדבק את נפשו בהקב"ה, - ורבנו הזקן ממשך ומוסיף, יהודי הרי צריך להכליל את עצמו ב"כלל ישראל", ולכן עליו לשאוף ולכוון בעבודתו, לא רק שנפשו תהיה דבוקה בהקב"ה, אלא שגם מקור נפשו ומקור נפשות כל ישראל - יהיה דבוק בהקב"ה, על-ידי-זה מייחדים, כלומר - מאחדים ומדבקים את קודשא-ברוך-הוא (הקב"ה) ושכינתיה (ושכינתו), שכן "קדשא-ברוך-הוא" הוא מקור התורה והמצוות, ו"שכינה" היא מקור נפשות כל ישראל - והו' פירוש הנוסח "לשם יחוד" שאומרים לפני קיום מצוה, שיהיה "יחוד קדשא-ברוך-הוא ושכינתיה" וזאת "בשם כל ישראל" - "שפי" - ודיחוד (עשיית המצוה) הוא בשם כל ישראל - וע"פ הנ"ל

מובן ההכרח בזה, כיון שצ"ל היחוד עם שכינת' שהיא מקור נפשות כל ישראל - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: משמעות "בשם כל ישראל" היא, שהיחוד (זאת אומרת: מעשה המצוה) הוא בשם כל ישראל - שעשיית המצוה היא בשביל ובשם כל כלל ישראל, מכיון שהיחוד, ההתייחדות וההתאחדות (של קדשא-ברוך-הוא), הנוצרת על-ידי קיום המצוה הוא עם "שכינתיה" (השכינה שלו), שהיא מקור כל ישראל.

אך אמנם אמרו רבותינו וקרונום לברכה: "לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל", - ולכן, לא די במה שהוא מתכוון בשעה שהוא לומד תורה ומקיים מצוה, לדבק את נפשו שלו בהקב"ה, אלא - לכן יתבאר בעבודתו, ליחד ולדבקה בו יתברך, מקור נפשו האלהית ומקור נפשות כל ישראל, שהוא - מקור נפשו האלקית ונפשות כל ישראל, הוא רוח פיו יתברך, הנקרא בשם "שכינה", על שם ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין - בתוך כל העולמות, להחיותן ולקיימן, והיא ה"שכינה", היא המשפעת בו - באדם הלומד תורה, כח הדבור הזה שמדבר בדברי תורה, או כח המעשה הזה לעשות מצוה זו. - שהוא עוסק בהן כעת - הרי שעל-ידי לימוד התורה או קיום המצוה, יתכוון לדבק ולאחד באור

1 הַמַּתְגַּלָּה לְמַעַלָּה בְּאַתְעָרוּתָא דְלִתְתָּא, - על ידי התעוררות
2 מלמטה, הוא גִּלְיוֹן לְמַטָּה בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה - בעסק זה
3 מתגלה הרצון העליון, שֶׁהֵן - התורה והמצוות, הן רְצוֹנוֹ
4 יְתִבְרָךְ; - ובשעה שיהודי, ממשיך ומגלה, על ידי עיסוקו בתורה

5 ובמצוות, את הרצון
6 העליון למטה - מתגלה

7 גם למעלה במדות
8 העליונות, הרצון העליון,
9 וזה מביא את ההתכללות
10 וה"יחוד" במדות,
11 שזה גבורות" נמתקות
12 ונהפכות ל"חסדים". וְכַמוֹ
13 שְׁבִתּוֹב בְּאִדְרָא רַבָּא
14 וְכִּמְשֵׁנָה חֲסִידִים
15 מִסִּבָּת אֲרִי־אֲנִיּוֹן פֶּרֶק
16 ד, שְׁתִּירִי"ג מִצּוֹת
17 הַתּוֹרָה נִמְשָׁבוֹת
18 מִ"תּוֹרַתָּא" דְ"אִי־רִי
19 אֲנִיּוֹן, שְׁהוּא רִצּוֹן
20 הָעֲלִיּוֹן, מְקוֹר הַחֲסִידִים;
21 - אלו הן לשונות של
22 "קבלה", ותוכנן הוא
23 כאמור, שעל ידי לימוד
24 תורה וקיום מצוות, נמשך
25 חסד וטוב בעולם.
26 למדנו, שבשעה שיהודי
27 לומד תורה או מקיים
28 מצוה, לא די שיכוון לדבק

29 על-ידי-זה את נפשו בלבד עם הקב"ה, אלא, עליו גם לכוון
30 לדבק ולאחד על-ידי-זה את מקור נפשות כל ישראל באור
31 אי-סוף ברוך-הוא. אך, יש הבדל בין שני סוגי הכוונה: רצונו
32 וכוונתו של יהודי לדבק את נפשו בהקב"ה - באים מהאזהבה
33 שישנה בכל אחד מישראל להקב"ה (שכן, מתוך שיש לו אזהבה
34 להקב"ה - הוא רוצה להיות דבוק בו), וממילא - כוונה זו היא
35 בודאי אמיתית. ואילו, כדי לרצות שעל-ידי התורה והמצוות
36 שלו יהיה יחוד מקור כל נפשות ישראל באור אי-סוף - "יחוד
37 קודשא-בריך-הוא ושכיניתי" - יש להזדקק כבר לאזהבה גדולה
38 ומיוחדת להקב"ה: לרצות גם לגרום נחת רוח להקב"ה, אי לכך,
39 יתכן שכוונה זו לא תהיה בו כל כולה אמיתית - ובעבודת ה' יש
40 להזהר מדבר שאינו כולו אמת, כיצד, איפוא, אומרים שעל כל
41 יהודי לכוון כוונה זו? - מסביר רבנו הזקן להלן, שגם אם אין
42 כוונה זו אצלו כולה אמת, אבל מכיון שיש בה קצת מן האמת -
43 שהרי כל יהודי רוצה לקיים רצונו של הקב"ה (וענין זה, שיהיה
44 יחוד קודשא-בריך-הוא ושכיניתי, הוא הרי רצונו האמיתי של
45 הקב"ה), לכן, בל ימנע עצמו מלכוון כוונה זו, כי אין בכך משום
46 רמיה עצמית, שהרי, מצד הנשמה גם כוונה זו היא אמיתית
47 כולה.

48 וְאַף שֶׁלְהִיּוֹת כּוֹנֵה זֶה אֱמִתִּית בְּלִבּוֹ, שִׁיְהִיָּה לְבוֹ חֲפִין
49 בְּאַמְתָּ יַחֲד הָעֲלִיּוֹן הָזֶה, - של מקור כל נפשות ישראל באור

ליקוטי אמרים

הנהגה

(וגם על ידי זה יתמתקו גם כן
הנבורות בחסדים ממילא
בהתכללות המדות ויחודם על ידי
גילוי רצון העליון ב"ה המתגלה
למעלה באתערותא דלתתא הוא
גילוי למטה בעסק התורה
והמצוה שהן רצונו ית' וכמ"ש
באדרא רבא ובמשנת חסידים
מסכת א"א פ"ד שתר"ג מצות
התורה נמשכות מחוורתא דא"א
שהוא רצון העליון מקור
החסדים):

יש לכל אדם להרגיל עצמו ככוונה זו כי אף שאינה
באמת לאמיתו לגמרי בלבו שיחפון בזה בכל לבו
מ"מ מעט מזער חפץ לבו בזה באמת מפני אזהבה
הטבעית שבלב כל ישראל לעשות כל מה שהוא
רצון העליון ב"ה ויחוד זה הוא רצונו האמיתי והיינו יחוד
העליון שבאצילות הנעשה באתערותא דלתתא ע"י
יחוד נפש האלהית והתכללותה באור ה' המלוכש
בתורה ומצוות שעוסקת בהן והיו לאחד' ממש כמש"ל
כי עי"ז מתיחדים ג"כ מקור התורה והמצוות שהוא

שהוא אוהב אותם יותר מאשר גופו ונפשו, [כְּמוֹ שְׁנֵתְבָאָר
לְעִיל - בפרק י', בְּשֵׁם דְעֵינָא מְהִימְנָא], - שכן היתה אהבתו
של משה רבנו, שמסר את נפשו לשם יחוד קודשא-בריך-הוא
ושכיניתי, כבן המוסר את נפשו עבור אביו ואמו - כיצד,
איפוא, אנו אומרים שעל כל אחד מישראל לכוון את הכוונה
האמורה, בשעה שכדי שתהא זו כוונה אמיתית, נדרשת לכך
מדיגה נעלה ביותר של אזהבה? מְכַלֵּמְקוֹם יֵשׁ לְכָל אָדָם
לְהַרְגִּיל עֲצָמוֹ בְּכוֹנֵה זֶה, כִּי אֵף שְׁאִינָה בְּאַמְתָּ לְאַמְתּוֹ
לְגַמְרִי בְּלִבּוֹ שִׁי־חֲפִין בּוֹה בְּכָל לִבּוֹ, - שכאמור, נדרשת לכך
מדיגה נעלה ביותר של אזהבה, מְכַלֵּמְקוֹם מְעַט מְזַעַר -
במדה מועטה לפחות, חֲפִין לְבוֹ בּוֹה בְּאַמְתָּ, מִפְּנֵי אֶהְבֵּה
הַטְּבַעִית שֶׁבְּלִבּ כָּל יִשְׂרָאֵל - ואזהבה טבעית זו מניעה אותו
לְעֲשׂוֹת כָּל מַה שְׁהוּא רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרִיךְ-הוּא, ויחוד זה -
של מקור נפשות כל ישראל באור אי-סוף ברוך-הוא, הוּא -
הרי, רְצוֹנוֹ הָאֱמִתִּי, - של הקב"ה, וְהֵינּוּ יַחֲד הָעֲלִיּוֹן
שְׁבִי־אֲצִילוֹת, הַנִּעֲשֶׂה בְּאַתְעָרוּתָא דְלִתְתָּא, - על ידי
התעוררות מלמטה, עַל-יְדֵי יַחֲד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית וְהַתְּכַלְלֻתָּהּ
בְּאוֹר ה' הַמְּלֻכָּשׁ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁעוֹסֶקֶת בָּהֶן, וְהִיוּ -
הנפש האלקית ואור ה', לְאַחֲרִים מְמֹשׁ, - מאוחדים כדבר אחד
ממש, כְּמוֹ שְׁנֵתְבָאָר לְעִיל, - שעל-ידי-זה נעשה היחוד
ב"עולם האצילות", כִּי עַל-יְדֵי־זֶה מְתִיחִידִים גַּם-כֵּן מְקוֹר

אי-סוף ברוך-הוא, צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּלִבּוֹ אֶהְבֵּה רַבָּה לַה' לְבָדּוֹ,
- שכן, כל אזהבה "חוזרת אל האוהב", כלומר: הוא אוהב דבר
מה מפני שזה טוב לו, (והיינו שבעצם הוא אוהב את עצמו -
את מה שטוב לעצמו); על-דִּרְכָּה גם באהבתו של יהודי
להקב"ה ורצונו להיות
דבוק בו על ידי קיום תורה
ומצוות - הרי גם זה נובע
ממה שהוא רוצה את
הטוב שלו, מה שטוב
לנפש שלו. אך כדי לרצות
שמקור נפשות כל ישראל
יהיה דבוק בהקב"ה, והרי
אין בכך משום ענין שטוב
לו עצמו, שמספיקה לשם
כך אזהבה להקב"ה
שמורגש בה מה שטוב
לעצמו - אלא, לשם כך,
נדרשת אזהבה כזו שהיא
כל כולה רק להקב"ה
בלבד - לְעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ
לְפָנָיו לְבָדּוֹ, וְלֹא לְרוּחוֹ -
צמאון, נִפְשׁוֹ - הנפש
שלו, הַצְּמֵאָה לַה', אֵלָּא
כְּבָרָא דְאַשְׁתַּדֵּל בְּתִיר
אֲבִיו וְאַמִּיתָּה - כבן
המסור ונמשך אחרי אביו
ואמו, דְּרַחֲמִים לֹזֵן יְתִיר
מְגַרְמִיָּה וְנִפְשִׁיָּה כו' -

שהוא אוהב אותם יותר מאשר גופו ונפשו, [כְּמוֹ שְׁנֵתְבָאָר
לְעִיל - בפרק י', בְּשֵׁם דְעֵינָא מְהִימְנָא], - שכן היתה אהבתו
של משה רבנו, שמסר את נפשו לשם יחוד קודשא-בריך-הוא
ושכיניתי, כבן המוסר את נפשו עבור אביו ואמו - כיצד,
איפוא, אנו אומרים שעל כל אחד מישראל לכוון את הכוונה
האמורה, בשעה שכדי שתהא זו כוונה אמיתית, נדרשת לכך
מדיגה נעלה ביותר של אזהבה? מְכַלֵּמְקוֹם יֵשׁ לְכָל אָדָם
לְהַרְגִּיל עֲצָמוֹ בְּכוֹנֵה זֶה, כִּי אֵף שְׁאִינָה בְּאַמְתָּ לְאַמְתּוֹ
לְגַמְרִי בְּלִבּוֹ שִׁי־חֲפִין בּוֹה בְּכָל לִבּוֹ, - שכאמור, נדרשת לכך
מדיגה נעלה ביותר של אזהבה, מְכַלֵּמְקוֹם מְעַט מְזַעַר -
במדה מועטה לפחות, חֲפִין לְבוֹ בּוֹה בְּאַמְתָּ, מִפְּנֵי אֶהְבֵּה
הַטְּבַעִית שֶׁבְּלִבּ כָּל יִשְׂרָאֵל - ואזהבה טבעית זו מניעה אותו
לְעֲשׂוֹת כָּל מַה שְׁהוּא רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרִיךְ-הוּא, ויחוד זה -
של מקור נפשות כל ישראל באור אי-סוף ברוך-הוא, הוּא -
הרי, רְצוֹנוֹ הָאֱמִתִּי, - של הקב"ה, וְהֵינּוּ יַחֲד הָעֲלִיּוֹן
שְׁבִי־אֲצִילוֹת, הַנִּעֲשֶׂה בְּאַתְעָרוּתָא דְלִתְתָּא, - על ידי
התעוררות מלמטה, עַל-יְדֵי יַחֲד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית וְהַתְּכַלְלֻתָּהּ
בְּאוֹר ה' הַמְּלֻכָּשׁ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁעוֹסֶקֶת בָּהֶן, וְהִיוּ -
הנפש האלקית ואור ה', לְאַחֲרִים מְמֹשׁ, - מאוחדים כדבר אחד
ממש, כְּמוֹ שְׁנֵתְבָאָר לְעִיל, - שעל-ידי-זה נעשה היחוד
ב"עולם האצילות", כִּי עַל-יְדֵי־זֶה מְתִיחִידִים גַּם-כֵּן מְקוֹר

הנשמה, מן הגוף במלאת - לה, שבעים שנה, שאינה
מהרהרת - אז, בצרכי הגוף, אלא מחשבתה מיוחדת
ומלכשת באותיות התורה והתפלה, שהן דבר ה' ומחשבתו
יתברך, והיו - הנפש ואותיות התורה והתפלה, שהן דיבורו

ומחשבתו של הקב"ה,

לאחרים ממש, שהיו כל

עסק הנשמות בגן עדן,

כדאיא - כמו שכתוב,

בגמרא ובהר, - שכל

עיסוקה של הנשמה ב"גן

עדן" הוא באותיות התורה

והתפלה בלבד - כך

הדבר גם כעת, בשעה

שהוא לומד תורה ועוסק

בעבודת התפלה, הרי זה

גם כן מסירות נפש:

הנשמה משתחררת מכל

צרכי הגוף, ונתונה כל

כולה באותיות התורה

והתפלה, כך שגם דבר זה

הוא ענין של מסירות נפש

ממש, הבא מהאבה

המסותרת שבכל אחד

מישראל. אלא - ההבדל

הוא, ששם - בשעה

שהנשמות נמצאות כבר

ב"גן עדן" ומתעסקות שם

באותיות התורה

והתפלה, הן מתענגים

בהשגתם והתכללותם

באור ה' - ואילו כאן למטה בעולם הזה, כשיהודי נתון כולו

באותיות התורה והתפלה, אין הוא מרגיש בתענוג הגדול שיש

לנשמה ב"גן עדן". ברם, בעצם הענין שני הזמנים שווים: והיו

שתקנו - אנשי כנסת הגדולה, לומר בתחלת ברכות השחר

קדם התפלה: "אלהי, נשמה וכו' ואתה נפתחת כו' ואתה

עתיד לפתח ממני כו'", כלומר - יהודי אומר: מאחר ש"אתה

- הקב"ה נפתחת בי ואתה עתיד לפתח ממני", לכן מעתה

אני מוסרה ומחזירה לך ליחודה באחיותי, וכמו שכתוב:

"אליך, ה' נפשי אשא", - שהנפש תתאחד עם הקב"ה: והיו

עלי ידי התקשרות מחשבתך במחשבתך - במחשבתו של

הקב"ה, ודיבורי בדיבורך, באותיות התורה והתפלה, -

שיהודי חושב ומדבר בהן, מתאחדים ומתקשרים מחשבתו

ודיבורו במחשבתו ודיבורו של הקב"ה, ובפרט באמירה לה'

לנכת, כמו "ברוך אתה", ובהאי גונא. - וכדומה, שפונים

אל הקב"ה בברכה זו, באופן בלתי אמצעי, בלשון נוכח,

התורה והמצות, שהוא הקדוש ברוך הוא, עם מקור נפשו

האלהית, הנקרא בשם "שכינה", - על ידי יחוד הנפש עם

אור ה' שבתורה ומצוות, מתחווה היחוד של מקור הנפש -

"שכינה", עם מקור התורה והמצוות - "קודשא בריך הוא", שהן

5 - ביחס לאורות העליונים

6 הכלליים: כחיות "ממלא

7 כל עולמין" ובהיות

8 "סובב כל עולמין", כמו

9 שנתפאר במקום אחד

10 באריכות. - אך, כל

11 האמור הוא ביחס לכך

12 שעל יהודי לכוון לפעול

13 יחודו של מקור נפשות כל

14 ישראל במקור התורה

15 והמצוות, ולמרות שאין

16 הוא נמצא במדריגה

17 עילאית זו של אהבת ה'

18 היוצרת ומעוררת בנפש

19 שאיפה ל"יחוד" כזה -

20 בכל זאת, יש קצת מן

21 האמת בכך בכל אחד

22 מישראל, שהרי כל יהודי

23 רוצה למלא את רצון

24 הקב"ה. ואילו, הרצון בכל

25 אחד מישראל לאחד את

26 הנפש שלו באור ה' -

27 הוא, כפי שיוכח להלן,

28 רצון אמיתי, שהוא כולו

29 אמת לאמיתו, ובא

30 מהאבה המסותרת

31 שבכל אחד מישראל להקב"ה.

32 אבל יחוד נפשו והתכללותה באור ה' - שהנפש שלו תהיה

33 מאוחדת וכלולה לגמרי באור ה', להיות - הנפש ואור ה',

34 לאחרים, כזה חפץ כל אדם מישראל באמת לאמתו לגמרי

35 בכל לב ובכל נפש - ובא, מהאבה המבעית המסותרת בכל

36 כל ישראל, לדבקה בה', ולא לפרד ולהיות נכרת ונבדל

37 חסד ושלום מיחודו ואחידותו יתברך בשום אופן, אפילו

38 במסירת נפש ממש. - האבה המסותרת שבלב כל אחד

39 מישראל להקב"ה, מעוררת ויוצרת את הרצון להתאחד עם

40 הקב"ה ושלא להיות בשום אופן נפרד ונבדל מאחדות ה', גם אם

41 זה קשור במסירת נפש ממש, ולמשל: כשכופים עליו לעבוד

42 חלילה עבודה זרה, או אפילו רק להשתחוות בצורה חיצונית

43 בלבד לעבודה זרה - ימסור את נפשו שלא לעשות זאת, כדי

44 שלא להיות נכרת מאחדות ה'. ועסק התורה ומצות והתפלה

45 הוא גם כן ענין - של מסירת נפש ממש, כמו בצאתה - של

יום שני י"ז ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 116, והנה בהכנה זו... עד עמ' 116, בלילה כנודע.

ליקוטי אמרים

לכוון, בתחילת לימודו, שהלימוד יהיה במסירה ונתינה
האמורות לעיל. וכשלומד שעות הרבה רצופות - יש לו
להתבונן בהכנה זו הנזכרת־לעיל בכל שעה ושעה
על־פל־פנים, - כלומר, מדי שעה עליו להתבונן שוב באמור,
כי בכל שעה ושעה
היא המשיכה אחרת
מעולמות עליונים
להחיות התחתונים,
והמשיכה תחיות -
שנמשכה מהעולמות
העליונים, שבשעה
שלפניה חוזרת למקורה
[בסוד "רצוא ושוב"
שבספר "יצירה"], -
שהחיות האלקית המחיה
את העולם, היא באופן
של "רצוא ושוב", היא
נמשכת בעולם וחוזרת
למקורה בעולמות
העליונים, ומדי שעה
בשעה שבה למקורה
החיות של השעה
הקודמת, והיא שבה, עם
כל התורה ומעשים
טובים של - הנבראים התחתונים, - שלמדו וקיימו באותה
שעה; כי בכל שעה שולט צירוף אחד מ"ב צירופי שם
הו"ו" ברוך־הוא ב"ב שעות היום, וצירופי שם אדני"
בלילה, כנודע. - שבשעות היום שולטים בעולם צירופי שם
הו"ו¹⁹, ובלילה - צירופי שם אדני". ומכיון שבכל שעה מאירה
חיות אחרת - יש גם לחדש בכל שעה לפחות, את ההכנה
והכוונה של "לשמה".

1 והנה, בהכנה זו של מסירת נפשו לה', - שהוא מוכן,
2 שתורתו ותפילתו תהינה באופן של מסירת נפשו להקב"ה, כמו
3 בשעה שיהודי נפרד מגופו, יתחיל - לומר, ברכות השחר,
4 "ברוך אתה ה'". - ברכות השחר הן ראשיתה של עבודת
5 התפילה, וכן בהכנה זו
6 יתחיל ללמד שיעור
7 קבוע מיד אחר התפילה,
8 - שכן, הרי צריך להיות
9 "מבית הכנסת לבית
10 המדרש", שמיד אחרי
11 התפילה, עליו ללמוד
12 שיעור בתורה - יתחיל
13 ללמוד גם שיעור זה מתוך
14 ההכנה והכוונה למסור
15 את נפשו בכך להקב"ה,
16 וכן באמצע היום, קדם
17 שיתחיל ללמד, צריכה
18 - נדרשת, הכנה זו
19 לפחות, כנודע שיעור
20 ההכנה - והכוונה,
21 "לשמה" לעבד - באופן
22 הכרחי, ואי אפשר בלעדי
23 זאת, הוא בתחלת
24 הלימוד ב"בנינים", -
25 שבתחילת הלימוד יכוון שלימודו יהיה "לשמה", וכמו כגם
26 וספר־תורה, שצריכים - לכתוב אותם, "לשמה" - הרי זה,
27 לעבד, - שבאם לא נכתבו בכוונה "לשמה" - הם לא כשרים,
28 אך יחד עם זה - ודאי שיאמר - הכותב, בתחלת הכתיבה
29 "הריני כותב לשם קדשת ספר־תורה", - בתחילת כתיבת
30 ספר תורה, או - לומר בתחילת כתיבת גט, "לשמו" - של
31 איש זה, ו"לשמה" - של אשה זו בו'. - כך גם די ל"בינוני"

יום שלישי י"ח ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 116, והנה כל כוונתו... עד עמ' נט, וכו' כנ"ל:

ליקוטי אמרים

והנה כל כוונתו במסירת נפשו לה'
ע"י התורה והתפילה להעלות ניצוץ אלהות שבתוכה
להקב"ה. והנה, כל
כונתו במסירת נפשו לה' על־ידי התורה והתפילה, להעלות

63 להלן, מסביר רבנו הזקן,
64 שעל אף שלימוד התורה,
65 קיום המצוות ועבודת
66 התפילה נעשים אצלו
67 מתוך מסירות נפש,
68 בהשתחררו מכל עניני הגוף והיותו מסור ונתון כל כולו

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן לכאורה אפ"ל. אבל אינו דהא באדני" יש כ"ד צירופים (נוסף ע"ז ששני ההי"ן דהוי"ן אינן שווין ברוחניותם - שזה נוגע כאן). ולכן נ"ל הפי' - שלא ברור כלל שכל הצירופים מאירים כו', כ"א שמ"ב צירופי כו' מאיר אחד בכל שעה, ועד"ו באד' - וישנם צירופים שלהם - שלא שייכים בכלל לענין השעות. - עד"ז נמצא בתפירות תשי" שהם 12 וכוונתם לייב צירופי אד' (משנת חסידים מס' תיקון תפלין פי"ג) המפורשים שם ואין שייכות לשאר הי"ב. ובע"ח ש' השמות פ"ה ז' דיי"ב צירופים ראשונים דאד' הם בו"א וי"ב צירופים אחרונים במל".

כשהכוונה היא לאחד את המקור של נפשות כל ישראל) לא
נדרשת לשם כך אהבה גדולה כל כך, אלא די באהבה מסותרת
שבכל אחד מִישראל כדי לרצות לגרום להקב"ה נחת רוח כזו.
ובלשון ה"תניא": וְהִנֵּה, כְּוִנָּה זוֹ – לגרום להקב"ה נחת רוח על
ידי השבת הנפש שלו
למקורה, הִיא אֲמִתִּית
בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ לְגִמְרִי,
בְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל,
בְּכָל עַת וּבְכָל שָׁעָה, –
וְהִיא באה מֵאֱהָבָה
הַמְבִעִית שֶׁהִיא יְרֻשָּׁה
לְנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ. – שלא
כמו שהדבר הוא
כשרוצים לגרום נחת רוח

להקב"ה על ידי יחוד מקור כל נפשות ישראל להקב"ה, שרצון
זה, כאמור, אינו בכל ישראל, באמת לאמיתו, אלא ב"קצת"
אמת. ואילו הרצון לגרום נחת רוח להקב"ה על ידי השבת
הנפש שלו למקורה – הוא אכן באמת לאמיתו. רַק – אין
להסתפק באהבה הטבעית, אלא שְׁצִירָה לְקִבְעַ עֵתִים
לְהַתְּבוֹנֵן בְּגִדְלָת ה', לְהַשִּׁיג דְּחִילוֹ וְדַחֲלוֹ שְׂכָלִיִּים, – יראה
ואהבה שכליות בגדלות ה' וְכָלִי הָאִי וְאוֹלֵי וְכוּ', – ועל ידי
כל זאת אולי יגיע גם ליראה ואהבה שכליות, כְּנֻזָּר לְעִיל: –
שלמרות ששוררת בקרבו אהבה מסותרת שבכוחה להביאו
ללימוד תורה ולעבודת התפילה באופן של מסירות נפש – בכל
זאת, עליו להשתדל להגיע ליראה ואהבה הבאות על ידי
התעמקותו בגדלות ה'.

נִיצוּץ אֱלֹהוֹת שְׁבִתוּכָה – שבתוך הנפש, לְמִקְוֵוֹ – תִּהְיֶה רַק
כְּדִי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יְהִיָּה, – והנחת־רוח היא:
כְּמִשְׁל שְׂמַחַת הַמֶּלֶךְ בְּבּוֹא אֵלָיו בְּנוֹ יְחִידוֹ, בְּצִאָתוֹ מִן
הַשִּׁכְנָה וּבֵית הָאֲסוּרִים, כְּנֻזָּר לְעִיל. – בפרק ל"א, שהשבת
הנפש למקורה, על ידי
לימוד תורה ועבודת
התפילה, היא כמשל בן
מלך המשתחרר מבית
הכלא ושב אל אביו
המלך – דבר המביא
לשמחה גדולה ביותר.
שכן, מבחינת הנפש
האלקית, יהודי הוא בן
מלך – "בנים אתם לה"

אלקיים" – ובהיותה בגוף ובנפש הבהמית, שבויה הנפש
האלקית בכלא; וכשהנפש האלקית שבה למקורה, להקב"ה, על
ידי תורה ותפילה, הרי זה שובו של בן המלך (מהכלא) אל אביו
המלך, דבר הגורם למלך שמחה עצומה. ואכן, זו צריכה להיות
כוונתו בשעת לימודו ותפילתו – לגרום בכך שמחה ונחת רוח
להקב"ה. אך, הרי למדנו, שכדי שהעבודה תהיה מתוך רצון
אמיתי להביא נחת רוח להקב"ה בלבד – כמו לרצות את היחוד
של קודשא־בְּרִיךְ־הוא ושכינתיה – על האדם להיות במדריגה
גבוהה מאד של אהבת ה', מדריגה שרק צדיקים עומדים בה,
ואם כן, כיצד שייך דבר זה לכל אחד מישראל, גם בשאינו
בדרגה של צדיקים? – מסביר רבנו הזקן: כשהנחת־רוח מבוססת
על שובה של הנפש שלו למקורה (ולא כפי שלמדנו לעיל,

יום רביעי י"ט ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נט, פרק מב והנה במ"ש... עד עמ' 118, והאדם ידע וגו'.

להגיע אליה, על ידי התבוננותו איך הקב"ה "עומד" עליו וכו' –
יִבֶּן הַיֵּטֵב מֵה שֶׁכְּתוּב בְּנִמְרָאֵי עַל פְּסוּק: "וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל
מֵה ה' אֱלֹהֶיךָ שֹׂאֵל
מַעֲמָךְ כִּי אִם לִירָאָה
אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ" –
שואלת הגמרא: "אִמָּו
יִרָאָה מִלְּתָא זּוּמְרָתִי
הִיא? – וכי יראה היא
דבר קטן? שהרי הפסוק
אומר שזאת בלבד (כי
אם)" דורש הקב"ה מכל

אחד מישראל, כאילו הוא דבר קטן וקל. והגמרא עונה: אִינִי,
לְגַבִּי מִשָּׁה מִלְּתָא זּוּמְרָתִי הִיא וְכוּ'. – הן – לגבי משה
(רבנו) נחשבת יראה זו לדבר קטן. משמעות הדברים בפשטות
היא: פסוק זה הרי נאמר לבני ישראל על ידי משה רבנו, ולגבי
משה – יראה היא דבר קטן. דְּלִכְאוּרָה אִינִי מוֹכֵן תַּתְּרוּן, –
של הגמרא, שלגבי משה מהווה יראה דבר קטן, דְּהָא "שֹׂאֵל

פְּרָק מִב. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שלעבודת ה' יש
צורך גם ביראה; והוסיף, שביכולת כל יהודי להגיע ליראה
הנדרשת ממנו בעבודת
ה', לשם קיומן של מצוות
ה'עשה' ומצוות הלא־
תעשה, זאת, על ידי
התבוננותו שהקב"ה
"עומד" עליו ובוזן כליות
ולב, אם עובדו כראוי. על
ידי התבוננות זו, ימשיך,
את ענין היראה, לכל־
הפחות במוחו ובמשכבתו, וביראה זו יתאפשר לו ללמוד תורה
ולקיים מצוות; יראה זו – אומר רבנו הזקן – נקראת בכלל "יראה"
תתאה", ומשמשת כהקדמה לתורה ולמצוות, שכדי ללמוד
תורה ולקיים מצוות באופן שנקרא "עבודה" – נחוצה יראה זו.
וְהִנֵּה, בְּמֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל בְּעֵנֵינוּ יִרָאָה תַתְּאָה, – שהיא
היראה הנדרשת לקיום תורה ומצוות, ואשר כל יהודי יכול

באה משורש נמוך יותר - ה"קביעה" אצלו קטנה יותר, ויניקתה
 - ולפי יניקת נשמתו, משרש נשמת משה רבנו עליו
 השלום, - אם יניקתו משורש נשמת משה רבנו, גדולה או
 פחותה יותר, המשרשת - נשמת משה רבנו, פדעת העליון
 שבעשר ספירות
 האצילות, המיוחדות
 במאצילן ברוך-הוא, -
 כמו שאומרים ביחס
 ל"נברא", שהקב"ה הוא
 ה"בורא" שברא את
 ה"נברא", כך אומרים
 ביחס ל"נאצל" (על ענין
 שם"עולם האצילות")
 שהקב"ה האציל אותו,
 כלומר, גילה והפריש
 אותו. שכן, "אצילות"
 פירושה: האצלה והפרשה
 מאור אינסוף ברוך-הוא,
 שהוא - הקב"ה
 המאציל, ודעתו אחר, והוא - הקב"ה, המדע בו'. - היודע
 והידוע - כפי שנתבאר בפרק ב', ששונה הדבר בהקב"ה מאשר
 בבני אדם: ה"מדע", ה"יודע" וה"ידוע" - בן אדם, הם שלשה
 דברים נפרדים - "מדע" - כוח-ההבנה המביא אותו להבין את
 הדבר; "יודע" - נפש האדם המבין ויודע על ידי כוח-ההבנה;
 "ידוע" - הדבר שהוא מבין ויודע; ואילו, הקב"ה "הוא המדע,
 הוא היודע והוא הידוע" הוא עצמו, הוא החכמה או הדעת,
 הוא עצמו, הוא מי שיודע, והוא עצמו, הוא מה שהוא יודע. כך
 - ה"דעת" שלמעלה, היא דבר אחד עם הקב"ה. ובבחינת דעת
 זו, מושרשת נשמתו של משה רבנו. ועל ידי שיהודי מקבל את
 ענין הדעת מנשמת משה רבנו - "מונח" אצלו אלקות, שיהיה
 באפשרותו לדעת ולהרגיש אלקות. וכשיהודי משתמש בכוח
 הדעת, לדעת ולהרגיש אלקות - איך הקב"ה עומד עליו ומביט
 במעשיו וכו' - קל לו לעורר בקרבו יראה מהקב"ה. ברם, עד
 כאן למדנו על מה שכל אחד מישראל מקבל ממשוה רבנו,
 הרועה שמפרנס וממשיך בחינת הדעת בבני ישראל. להלן
 יוסבר, שיש "יתר על כן", ענין נעלה יותר במה שמקבלים
 ממשוה רבנו, והוא - בחכמים ובמנהיגים שבכל דור, ישנם
 "ניצוצין" - ניצוצות - מנשמת משה רבנו ("ניצוצין") הוא הרי חלק
 מהשלהבת, לא הארה בלבד שאינה חלק מהמאור. כך -
 שהניצוצות מנשמת משה רבנו שנמצאים בחכמי ומנהיגי הדור
 - הם חלק מנשמת משה רבנו) וענינם הוא ללמד את העם
 "דעת", שידעו גדולת ה', ושידיעה זו תביא אותם לעבוד את
 הקב"ה בלב שלום. ובלשון ה"תניא": ועוד זאת יתר על כן, -
 יותר מאשר למדנו - ישנו במה שמקבלים מנשמת משה רבנו:
 בכל דור ודור יורדין ניצוצין מנשמת משה רבנו עליו
 השלום ומתלבשין בגוף ונפש של חכמי הדור "עניי
 העדה", - מנהיגי העדה. שלכן נקרא חכם בגמרא בשם משה:

1 מעמדו בתיב. - שהרי כתוב "שואל מעמד" - מכל אחד
 2 מישראל, ולגבי בני ישראל בכלל, אין ה"יראה" דבר קטן וקל
 3 כזה. במה, אפוא, מתרצת הגמרא את השאלה בקבעה שלגבי
 4 משה זה דבר קל? - בתשובה יסביר רבנו הזקן להלן, שבמלים
 5 "לגבי משה" אין הגמרא
 6 מתכוונת שלגבי משה
 7 בלבד יראה היא דבר קל,
 8 אלא, לגבי ה"משה"
 9 שבכל אחד מישראל - מה
 10 שמשוה רבנו נותן כוח
 11 ודעת לכל אחד מישראל,
 12 שיוכל לקשר את דעתו
 13 באלקות - ולגבי בחינת
 14 "משה" זו, שבכל אחד
 15 מישראל, יראה היא אכן
 16 דבר קטן; שכן, כשיהודי
 17 משתמש בכוח זה של
 18 משה הנמצא בקרבו,
 19 כלומר, כשהוא מקשר את
 20 ה"דעת" שלו באלקות, מהווה אז "יראה", דבר קטן, ועל-ידי-זה
 21 קל להגיע ל"יראה". לכן אומרת הגמרא "לגבי משה", למרות
 22 שהפסוק אומר "שואל מעמד" - ממך, כי כאן מדובר אודות
 23 ה"משה" שישנו "עמך", בכל אחד מישראל. ובלשון התניא:
 24 אלא הענין הוא, כי כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה
 25 מבחינת משה רבנו עליו-השלום, כי הוא - משה רבנו,
 26 משרש רועים - שכל אחד מהם מפרנס את בני ישראל
 27 בחיות ואלקות מבחינתו הוא: אברהם - מבחינת חסד ואהבה
 28 שלו, וכך הלאה, הממשיכים חיות ואלהות לכללות נשמות
 29 ישראל, שלכן - הם, נקראים בשם "רועים", - כמו רועה
 30 המפרנס את צאנו ובכך מכניס בהם חיות, כך מפרנסים שבעת
 31 הרועים את נשמות ישראל בחיות ואלקות. חסידים מספרים,
 32 שרבנו הזקן התעכב כאן שבועות רבים וחשב אם לכתוב "חיות
 33 אלקות" (כלי ו' החיבור) - שהרועים ממשיכים חיות של אלקות,
 34 או "חיות ואלקות" (עם ו' החיבור), שהרועים ממשיכים חיות
 35 ואלקות, והחליט לכתוב "חיות ואלקות". "חיות" - היינו אהבת
 36 ה' ויראת ה', כי הן מכניסות חיות בקיום התורה והמצוות,
 37 ו"אלקות" - ענין הביטול, להיות בטל אל הקב"ה. ו"שבעת
 38 הרועים" הם הם שממשיכים "חיות ואלקות" לנשמות ישראל.
 39 ומשה רבנו עליו-השלום הוא כללות כלם, - משה רבנו
 40 כולל את כל הרועים, ונקרא "נביא מתימנא", הרועה
 41 הנאמן, דהיינו שממשיך בחינת הדעת לכללות ישראל לידע
 42 - שתהיה להם ידיעה והכרה, את ה', - כלומר שהאלקות
 43 "תיקלט" ביהודי, שירגיש אלקות, כל אחד בפי השגת
 44 נשמתו, - עד כמה ששכלו מבין ומשיג אלקות - "ייקבע"
 45 הדברים בקרבו וירגיש אותם, ושרשם למעלה, - ולפי רום
 46 שורש נשמתו למעלה; מי שנשמתו באה משורש עליון יותר -
 47 "נקבעת" אצלו אלקות בצורה טובה יותר, ואילו מי שנשמתו

1 (הניצוצות ממשה רבנו) - הוא ענין פנימי, השפעה פנימית
2 בעבודת ה'. אך עקר הדעת - המביאה לעבוד את ה' בלב
3 שלם ונפש חפצה, אינה הידיעה לבדה, שידעו גדלת ה'
4 מפי סופרים ומפי ספרים, - ממה שלומדים את עניני גדלות
5 ה' מפי החכמים
6 והמנהיגים, הנקראים
7 "סופרים", וממה שלומדים
8 בספרים, אלא העקר
9 הוא להעמיק דעתו -
10 את ה"דעת" העצמית
11 שלו, בענינים של גדלת
12 ה', ולתקע מחשבתו
13 בענינים של גדלות ה'
14 בחזק ואמץ הלב והמה, עד
15 שתהא מחשבתו
16 מקשרת בה' בקשר
17 אמין וחזק, כמו שהיא
18 - המחשבה, מקשרת
19 בדבר נשמי שרואה
20 בעיני בשר ומעמיק בו מחשבתו כנודע שדעת הוא
21 קשורה בה' באותה מדה שהיא קשורה בחפץ גשמי אותו הוא
22 רואה בעיניו, שאז הוא קשור חזק באותו דבר ואינו יכול
23 להינתק ממנו - כך צריכה מחשבתו להיות קשורה באלקות, על
24 ידי התעמקותו בענין של גדלות ה'. כנודע שדעת הוא לשון
25 "התקשרות", כמו - שכתוב: "והאדם ידע וגו'". - "דע"
26 (דעת). במובן של "התקשרות", כלומר: "דעת" משמעה, לדעת
27 באופן של להיות מקושר; וגם בענין ה"דעת" באלקות, לא די
28 בידיעת אלקות בלבד - אם כי גם בכך יש משום מצוה: לדעת
29 גדלות הבורא - אלא נדרשת ההתקשרות באלקות, על ידי
30 התעמקות ה"דעת" בעניני גדלות ה'.

1 "משה שפיר קאמרת"⁴, מפני שבחכם ובגדול הדור, מלוכש
2 ניצוץ מנשמתו של משה רבנו - ולא רק בנפש החכמים
3 מתלבשים ניצוצות ממשה רבנו, אלא גם בגופם⁵. ולכן אומרים
4 חסידים שאדם אינו מסוגל לרוות את צמאונו מלהסתכל על
5 רבי, כי גם בגופו של רבי,
6 מלוכש ניצוץ מנשה
7 רבנו. התלבשות זו של
8 הניצוצות - מביאה את
9 "חכמי הדור" ו"עניי
10 העדה": ללמד דעת את
11 העם, ולידע גדלת ה',
12 ולעבדו בלב ונפש, -
13 "דעת" זו וידיעת גדלות
14 ה', מביאים את האדם,
15 לעבוד את הקב"ה במלוא
16 הלב והנשמה - כי
17 העבודה שכלל - אהבת
18 ה' ויראת ה' שביהודי,
19 היא לפי הדעת, -

20 בהתאם למדת הבנתו וידיעתו את גדלות ה', כמו שכתוב:
21 "דע את אלהי אביך - ועל-ידיהו, ועבדו בלב שלם
22 ונפש חפצה", - כלומר: ה"עבדו בלב שלם ונפש חפצה"
23 תלוי ב"דע את אלקי אביך", בידיעת והבנת גדלות ה', דבר זה
24 לומדים בני ישראל מחכמי הדור, שיש בהם ניצוצות ממשה
25 רבנו. ולעתיד - ורק לעתיד לבוא, הוא אומר: "ולא ילמדו
26 איש את רעהו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי וגו'".
27 - אומר הקב"ה. כל זה יהיה רק לעתיד לבוא, ואילו כיום
28 זקוקים ל"רבי" שילמד לדעת ולהבין גדלות ה', כדי להגיע
29 על-ידיהו לעבוד את הקב"ה בלב ובנשמה, באהבת ה' וביראת
30 ה'. ענין זה מה שמקבלים ממשה רבנו על ידי חכמי הדור

יום חמישי כ' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 118, וכח זה ומדה זו... עד עמ' 118, כמ"ש שם.

69 ביניקתה - על ידי שהיא מקבלת באופן של יניקה, מנשמת
70 משה רבנו עליוהשלוש.
71 - שעל-ידיהו מקבלת
72 הנפש כוח זה ומדה זו,
73 שתוכל להרגיש אלקות
74 ולהיות קשורה באלקות,
75 רק מאחר שנתלכשה בגוף
76 הנפש בגוף, צריכה

61 וכן זה ומדה זו לקשר דעתו בה', - שיהיה באפשרותו של
62 יהודי, לקשר את "דעתו"
63 בעניני אלקות, שלא זו
64 בלבד שיבין אותם, אלא
65 שגם ירגיש אלקות, שאז
66 הוא קשור באלקות - הרי
67 כוח זה ומדריגה זו, יש
68 בכל נפש מבית ישראל,

ליקוטי אמרים

וכח זה ומדה זו

לקשר דעתו בה' יש בכל נפש מבית ישראל ביניקתה

מנשמת משרע"ה רק מאחר שנתלכשה הנפש בגוף

צריכה ליגיעה רבה ועצומה כפולה ומכופלת.

4. שבת קא, ב ועוד. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועוד יותר בזה - שמדייק הסדר "בגוף ונפש" - שלא נאמר שההתלבשות בגוף היא לא באופן ישר, כ"א ע"י שמתלבשת מקודם בנפש החכמים, אלא - בלא ממוצע דנפשם, וע"ד ודוגמת שהי' במשה, ניצוץ מרע"ה מלוכש ישר בגוף החכם [ובזה יומתק דקרי ל' משה - גם מצד הגוף]". 6. דברי הימים א כח, ט. 7. ירמ' לא, לג. 8. ראה לעיל בפרק ג.

15 וחומריות הגוף ולהכניעו שלא יחשיך על אור הנפש, -
 16 שאור הנפש, שהוא יכולת הנפש להבין ולהרגיש אלקות, יוכל
 17 להאיר, כמו שנתבאר לעיל בשם הוהר ד"גופא דלא
 18 סליק ביה נהורא דנשמתא מכמשין ליה, - גוף שלא חודר
 19 בו אור הנשמה - מבטשן
 20 אותו, והינו עלידי
 21 הרהורי תשובה מעמק
 22 הלב, כמו שנתבאר שם
 23 - שעל ידי הרהורי
 24 תשובה מעומק הלב,
 25 מחלישים את חומריות
 26 וגסות הגוף, ואז מוחדר בו
 27 "נהורא דנשמתא" - אור ואש הנשמה. זהו סוג אחד של יגיעה,
 28 הנקרא "יגיעת בשר", המביא להרחקת הפרעות שמצד הגוף.

ליקוטי אמרים

האחת היא יגיעת בשר לבטש את הגוף ולהכניעו שלא יחשיך על אור הנפש כמש"ל בשם הוהר דגופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מכמשין ליה והיינו על ידי הרהורי תשובה מעומק הלב כמ"ש שם.

1 ליגיעה רבה ועצומה כפולה ומכפלת. - כדי ש"יונח"
 2 אלקות בנפש, ותהיה קשורה באלקות. ואם כי אמנם הכוח לכך
 3 מקבלת הנפש על ידי יניקתה מנשמת משה רבנו (שכן, בלעדי
 4 כוח זה, לא היתה תועלת בשום יגיעה, אף הגדולה ביותר,
 5 שהרי כיצד יכול נברא
 6 להבין ולהרגיש "בורא"?
 7 כיצד יכולה נפש
 8 המלוכשת בגוף, להרגיש
 9 אלקות ולהיות קשורה
 10 באלקות? אף, גם
 11 בשישנם כוח זה ומדה זו,
 12 נדרשת יגיעה עצומה,
 13 כפולה ומכופלת: האחת - היא יגיעת פשר, - יגיעה המסירה
 14 את ההפרעות שמצד הגוף, לבטש את גסות

יום שישי כ"א ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 118, והשנית היא יגיעת... עד עמ' ס, ואוזן שומעת כו'.

57 משך זמן להתבוננות; ויש נפש שפלה בטבעה ותולדתה,
 58 ממקור הצצה ממדרגות תחתונות דעשר ספירות דעשרה,
 59 - שהוא העולם התחתון ביותר, וב"עולם העשיה" עצמו, באה
 60 נפשו, מהמדרגות התחתונות ביותר שבעשר הספירות שבו,
 61 ושלכן נפש זו בטבעה,
 62 היא "נפש שפלה", שענין
 63 אלקי אינו "מונח" בה,
 64 ולא תוכל למצוא
 65 במחשבתה - את
 66 האלהות, כ"א בקשי
 67 ובחזקתו, - לנפש זו
 68 דרושה, יגיעה רבה, כדי
 69 להתעמק במחשבתה
 70 במשך שעה ארוכה,
 71 שתוכל לעורר בקרבה
 72 התגלות של הארה
 73 אלקית, ש"יונח" בה ענין
 74 אלקי, עד כדי כך שתרגיש
 75 בענין האלקי ויעורר בה
 76 יראה מהקב"ה. ובפרט
 77 אם - בנוסף לנחיתותה
 78 של נפש זו בטבעה,
 79 הטמאה בחטאת נעורים, - שאז, קשה לה עוד יותר, להרגיש
 80 אלקות במחשבתה, מפני שהעונות מבדילים כו' [כמו
 81 שכתוב ב'ספר חסידים' סימן לה]. - שהעונות המבדילים
 82 בין יהודי להקב"ה, מפריעים לו להגיע בקלות ליראת ה'.
 83 ומכל-מקום, בקשי ובחזקה, שתתחזק מאד מחשבתו
 84 באמין ויגיעה רבה ועמק גדול, להעמיק בגדלת ה' שעה

29 והשנית - היא יגיעת הנפש, - כדי לגלות כוחות הנפש,
 30 שלא תכבד עליה העבודה ליגע מחשבתה, להעמיק
 31 ולהתבונן בגדלת ה' שעה גדולה רצופה. - שבדרך כלל
 32 קשה מאוד להתעמק שעה ארוכה בענין של אלקות; כי שיעור
 33 שעה זו - הנדרשת
 34 להתעמק בענין אלקי, כדי
 35 לעורר עלידידיזה בקרבו
 36 אהבת ה' או יראת ה',
 37 אינו שווה בכל נפש, -
 38 ישנם כאלה שנדרש מהם
 39 זמן רב יותר, וישנם כאלה
 40 שנדרש מהם זמן פחות
 41 יותר; יש נפש זכה
 42 בטבעה, שמיד
 43 שמתבוננת בגדלת ה' -
 44 יגיע אליה - מיד, היראה
 45 ופחד ה', כמו שכתוב
 46 ב'שלחן ערוך' אר"ח
 47 תיים סימן א';
 48 ב'שיתבונן האדם
 49 שהמלך הגדול מלך
 50 מלכי המלכים הקדוש
 51 ברוך-הוא, אשר מלא כל הארץ כבודו", עומד עליו
 52 ורואה כמעשיו - מיד יגיע אליו היראה כו'. - וכפי
 53 שמסיים שם, שהתבוננות זו תביא לו הכנעה ובושה מהקב"ה.
 54 דבר זה אמור להיות במי ששוכנת בו נפש עדינה, ולכן הוא
 55 אומר: "מיד יגיע אליו היראה" - שבלי כל יגיעה, אלא מיד
 56 יתעורר בו רגש היראה מהקב"ה, מבלי שיצטרך אף להקדיש

44 בְּחִינָה וּמְדֻרָּה שֶׁלְמַעְלָה מִהוֹמָן, - הרי שלא שייך כלל לומר
45 שבשעה מסויימת אין באפשרותו להגיע אליה, שבשעה
46 מסויימת האוצר לא נמצא - שכן, היא הרי בחינה ומדרגה
47 שלמעלה מן הזמן, וְהִיא הִירָאָה הַמְּבַעֲרֵת הַמְּסַתֶּרֶת
48 הַנּוֹפֶרֶת לְעֵיל. אלא, אם
49 היראה היא טבעית
50 ונמצאת תמיד בקרבו של
51 כל אדם מישראל, לשם
52 מה, איפוא, עליו להזדקק
53 לפעולות שונות של
54 התעמקות ה"דעת"
55 בגדולת ה', כדי להגיע
56 ל"יראה"? - אומר על כך
57 רבנו הזקן להלן, כי מכיוון
58 שיראה זו מוסתרת בלב,
59 ולכן אין בכוחה להשפיע
60 במה שנוגע למעשה
61 בפועל, שימנע מעשיית
62 עבירה - לפיכך זקוק
63 האדם לפעולות שונות,
64 כדי לגלות יראה זו,
65 ושיהיה בכוחה להשפיע
66 בדברים הנוגעים למעשה.
67 ובלשון ה"תניא": רַק
68 שְׂכָרִי שֶׁתָּבֵא - היראה
69 האמורה, לִידֵי מַעֲשֵׂה
70 בְּבְחִינַת יִרְאָת חֹטֵא, -

71 שירא לעשות חטא, לְהִיּוֹת "סוֹר מֵרַע" בְּמַעֲשֵׂה דְבוֹר
72 וּמִחֲשָׁבָה - שלא יעשה, לא ידבר ולא יחשוב את מה שאסור,
73 צָרִיךְ לְגַלּוֹתָהּ אֶת הִירָאָה, מִמַּצְפּוֹנֵי בֵּינַת הַלֵּב שֶׁלְמַעְלָה
74 מִהוֹמָן, לְהַבִּיאָהּ לְבְּחִינַת מַחֲשָׁבָה מִמַּשׁ שְׂכָמָח, לְהַעֲמִיק
75 בָּהּ מַחֲשַׁבְתּוֹ מִשְׁךְ זֶמַן מָה מִמַּשׁ, עַד שֶׁתֵּצֵא פְּעֻלָּתָהּ
76 מִחֶפֶץ אֶל הַפֶּעַל מִמַּשׁ, - שְׂכוּחַ הַפּוֹעֵל שְׂבֹאוֹתָהּ יִרְאָה,
77 שהיתה מקודם רק "בכוח", מוסתרת בנפש - תבוא עתה לידי
78 ביטוי ול"פועל", ולפעול בנפשו ובגופו של האדם; דְּהִינּוּ לְהִיּוֹת
79 "סוֹר מֵרַע וְעֹשֶׂה טוֹב" בְּמִחֲשָׁבָה דְבוֹר וּמַעֲשֵׂה, מִפְּנֵי ה'
80 הַצּוּפָה וּמִכִּיּוֹן וּמִקְשִׁיב וּמִכִּין אֶל כָּל מַעֲשֵׂהוּ,
81 וּבִחוּן כְּלִיּוֹתָיו וְלִבּוֹ, - כלומר: רעיונותיו הפנימיים. ומשום כך,
82 ימנע את עצמו מלעשות עבירה איזו שהיא וישתדל בעשיית
83 טוב. וּבְמֵאמֶר רַ"ל¹¹: "הַסִּתְּכָל - בעיני השכל, בְּשִׁלְשָׁה
84 דְבָרִים כּו' - ואין אתה בא לידי עבירה: עֵצָן - של הקב"ה
85 כביכול, רוּאָה וְאֵין שׁוֹמֵעַת כּו'". - ההתבוננות איך הקב"ה
86 רואה ושומע את כל מעשיו - תימנע אותו מלעבור עבירה;

1 גְּדוּלָּה - שעה ארוכה, - כפי שאמר הרבי מוהריי"צ נ"ע באחת
2 משיחותיו, ש"שעה גדולה" משמעה גם: שעה היום ושעה מחר
3 וכך הלאה, שעל ידי שהוא חוזר ומתעמק באותו ענין יום יום,
4 הרי אז - בּוֹדָאי תִּגִּיעַ אֵלָיו עַל-כָּל-פְּנִים הִירָאָה תִּתְּאָה
5 הַנּוֹפֶרֶת לְעֵיל, - מורא
6 מהקב"ה, שימנע אותו
7 מלעשות דבר נגד רצונו
8 של הקב"ה. ועל דבריו¹
9 אלה של רבנו הזקן, שגם
10 נפש שפלה כזו, וגם אם
11 בנוסף לכך עוונותיה
12 מבדילים בינה לבין
13 הקב"ה - בכל זאת,
14 בהתאמצות יתירה
15 והתעמקות גדולה בגדלות
16 ה' - תגיע בודאי גם "נפש"
17 שפלה זו ל"יראה תתאדה"¹⁰
18 על-כל-פנים - מעיר כ"ק
19 אדמו"ר שליט"א: "שמכך"¹²
20 גם מובן, שבודאי תגיע גם
21 - ועוד לפני זה - להסרת
22 ההבדלה מהעונות
23 המבדילים - כלומר:
24 לחזור בתשובה
25 עליהם¹¹. וּבְמֵוֹ שְׂאֵמְרוֹ
26 רַ"ל¹²: "יִגְעִתִּי וּמִצְאִתִּי
27 - תִּאֱמִין". - יגיעה -

28 עוזרת. ובהסברת הרבי שליט"א, שיגיעה עוזרת לא רק להשגת
29 ענין שלפי ערך היגיעה - כמו השכר שאדם מקבל לפי ערך
30 העבודה שעשה - אלא יגיעה עוזרת, ש"מצאתי": הוא מוצא
31 מציאה, שאיננה כלל לפי ערך היגיעה שיגע בכך. וּבְדִבְתֵּיכִי¹³:
32 - וכמו שכתוב לגבי "יראה", שהביקוש והיגיעה ביחס ליראה -
33 מן ההכרח שיעזור: "אִם תִּבְקֶשְׁנָה - את היראה, כְּכֶסֶף
34 וְכַמְטָמוֹנִים תִּתְּפֶנֶה - אִזְ תִּבִּין יִרְאָת ה'", פֶּרוּשׁ בְּרִיךְ
35 שְׂמַחֲשֵׁשׁ אָדָם מִטָּמוֹן וְאֹצֵר הַטָּמוֹן בְּתַחְתִּיּוֹת הָאָרֶץ,
36 שְׁחוּפֵר אַחֲרָיו בִּיגִיעָה עֲצוּמָה - בהיותו בטוח, שהאוצר
37 טמון באותו מקום - לא יתעייף וימשיך ביגיעתו עד למציאת
38 המטמון, כִּף צָרִיךְ לַחֲפֹר בִּיגִיעָה עֲצוּמָה, לְגַלּוֹת אוֹצֵר שֶׁל
39 יִרְאָת שָׁמַיִם, הַצּוּפֵן וּמִסְתֵּר בְּבֵינַת הַלֵּב שֶׁל כָּל אָדָם
40 מִיִּשְׂרָאֵל, - ומכיוון שהאוצר של יראת שמים, נמצא בוודאי
41 בתעלומות הלב היהודי, ב"בינת הלב" - אין לו לאדם מישראל,
42 לחדול ממאמצים בלתי נלאים לחפור ולחפש התגלות האוצר
43 של יראת שמים, שְׁהִיא - "בינת הלב" של אדם מישראל,

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו מה שאדה"ז בשו"ע שלו מדה"ת - שבה הענינים מבוארים - גם בגילוי - כפרטיות ובפניית יותר - מוסיף על הכתוב בש"ע (הנ"ל בתניא, והועתק במהד"ק דשו"ע אדה"ז): 'ואם לא יגיע אליו מיד יעמיק הרבה וכו' וגם ישוב בתשובה שלימה... שהם המונעים מהגיע כו'". 12. מגילה י' ב. 13. משלי ב, דה. 14. אבות ג, א.

יום שבת קודש כ"ב ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ס, וגם כי אין לו... עד עמ' 120, כנ"ל פ"כ:

ליקוטי אמרים

וגם כי אין לו דמות הגוף הרי

אדרבה הכל גלוי וידוע לפניו שאת לאין קץ מראיית העין ושמיעת האזן עד"מ רק הוא עד"מ כמו אדם היודע ומרגיש בעצמו כל מה שנעשה ונפעל באחד מכל רמ"ח איבריו כמו קור או חום ואפי' חום שבצפוני רגליו עד"מ אם נכוה באור וכן מהותם ועצמותם וכל מה שמתפעל בהם יודע ומרגיש במוחו וכעין ידיעה זו עד"מ יודע הקב"ה כל הנפעל בכל הנבראים עליונים ותחתונים להיות כולם מושפעי' ממנו ית' כמ"ש כי ממך הכל וז"ש וגם כל היצור לא נכחד ממך וכמ"ש הרמב"ם [והסכימו לזה חכמי הקבלה שבידיעת עצמו כביכול יודע כל הנבראים הנמצאים מאמיתת המצאו וכו' רק שמשל זה אינו אלא לשכך את האזן אבל באמת אין המשל דומה לנמשל כלל כי נפש האדם אפי' השכלית

1 וגם כי אין לו – להקב"ה כביכול, דמות הגוף – כיצד,
2 אפוא, שייך הענין של "עין" ו"אזן" למעלה, אברים השייכים
3 לחושי וציורי הגוף? – אלא, הרי אדרבה – אכן, משום כך
4 הכל גלוי וידוע לפניו, בדרך שאת לאין קץ מראית העין
5 ושמיעת האזן על-דרך
6 משל, – כלומר: בשעה
7 שאומרים שלמעלה לא
8 קיים כלל דמות וציור של
9 "גוף" – הכוונה היא,
10 שלמעלה לא קיימים
11 ההגבלות והחסרונות
12 הנובעים מן הגוף; ולמשל:
13 העין הגשמית מוגבלת
14 לראות דברים גשמיים
15 בלבד, ולא עצמים
16 רוחניים; כוח הראיה של
17 העין, מוגבל בשטח וזקוק
18 לאור וכדומה. באותה
19 מדה ישנם הגבלות
20 וחסרונות גם בחוש
21 השמיעה של האזן
22 הגשמית. ואילו ב"ראיה" של
23 וב"שמיעה" למעלה – לא

24 קיימים כלל כל אותם חסרונות והגבלות שבראיה ובשמיעה
25 הגשמיות – למעלה קיימת רק המעלה והשלימות שבראיה
26 ובשמיעה; שכן, כל דבר של "שלימות" שישנו בנברא – ישנו
27 בודאי בבורא, רק הוא, – ה"ראיה" וה"שמיעה" למעלה, ומה
28 שהכל גלוי וידוע למעלה, הוא על-דרך-משל, כמו אדם
29 היודע ומרגיש בעצמו כל מה שנעשה ונפעל באחד מכל
30 רמ"ח איבריו, כמו קר או חם, – כהשפעתם של קור וחום
31 על כל אחד מאברי גוף האדם, שהוא יודע אותם וחש בהם,
32 ואפילו חם שבצפוני רגליו, על-דרך-משל, אם נכוה
33 באור, – כשאדם נוטל את צפורניו אין הוא חש בכאב כלל,
34 ואילו כשנכוות הצפרניים באש – מרגיש האדם בכאב; וכן
35 מהותם ועצמותם – של האברים עצמם – חש האדם בהם.
36 לפני כן למדנו שאדם יודע ומרגיש בכל המתרחש באבריו,
37 ואילו כאן אנו לומדים שהוא חש את האברים עצמם, וכל
38 מה שמתפעל – ומשתנה, בהם¹⁵ יודע – האדם, ומרגיש
39 במוחו, – הוא אינו צריך להשתמש לשם כך בעיניו ובאזניו,
40 אלא הוא יודע וחש את המתרחש באבריו מעצמו. ובעין
41 ידיעה זו, על-דרך-משל, – בדומה לידעה זו למשל, יודע

42 הקדוש-ברוך-הוא – את כל הנפעל בכל הנבראים, –
43 שבעולמות, עליונים ותחתונים, להיות – מפני שהם כלם
44 מושפעים – מקבלים השפעתם וחיותם, ממנו יתברך, כמו
45 שכתוב¹⁶: "כי ממך – מהקב"ה, הכל", – הרי, כשם
46 שהמוח – המקור שממנו
47 נמשכת חיות לכל
48 האברים – יודע ומרגיש
49 בכל המתרחש באברים,
50 כך, כביכול, יודע הקב"ה
51 – בהיותו מקור חיותם
52 וקיומם של כל הנבראים
53 – בכל המתרחש בכל
54 הנבראים; וזהו
55 שכתוב¹⁷: "וגם כל
56 היצור לא נכחד ממך",
57 – מפני שכל היצור הרי
58 נוצר ממך, וכמו שכתב
59 הרמב"ם – על פי
60 חקירה, [והסכימו לזה
61 חכמי הקבלה, כמו
62 שכתב הרמ"ק – רבי
63 משה קרדוברו,
64 בפרד"ם] שבידיעת

65 עצמו כביכול – יודע – הקב"ה, כל הנבראים הנמצאים
66 מאמתת המצאו וכו'. – מכיוון שהימצאותם של כל
67 הנבראים באה מאמיתת הימצאו של הקב"ה, לכן יודע הקב"ה,
68 כביכול, את כל הנבראים, על ידי שהוא יודע את עצמו. אך,
69 כשאנו אומרים שהקב"ה יודע את כל הנבראים שהוא מחיה,
70 באותה מדה שנפש האדם יודעת וחשה בנעשה באברים
71 המקבלים חיותם ממנה – יכול להיות מקום לטעות חז', לחשוב
72 שכשם שהנפש לבושה בגוף ומשום כך היא מתפעלת ממקרי
73 הגוף (שכן, "התלבשות" משמעה שהמלוכש מתפעל ממי
74 שהוא מלוכש בו), – אותו דבר, ח"ו, גם למעלה ביחס לחיות
75 האלקית שבנבראים – יוסבר להלן שבנקודה זו אין המשל
76 דומה לנמשל. שכן, החיות האלקית המחיה את העולם – אינה
77 מתפעלת מהעולם, ואין העולם וכל המתרחש בו גורם בה שום
78 שינוי. ובלשון ה"תניא": רק שמשל זה – של הנפש והגוף,
79 אינו אלא לשכך את האזן, – להקל על האזן ועל הרעיון
80 של האדם, "לקלוט", כיצד אפשר לדעת דבר מבלי לראותו
81 בעינים ולשמעו באזנים, אבל באמת אין המשל – של
82 הנפש והגוף, דומה לנמשל – של אלקות ועולם, כלל, כי

15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) זה כבר נאמר לפני זה. (2) בזה צ"ל ה'ל' נפעל. פי' מתפעל – ראה ע"כ כמה פעמים. לולא דמסתפינא אפ"ל שכאן טה"ד וצ"ל: מהם (וקאי על האדם בכללותו). ואז יתאים למש"כ (רע"ב) שאין המשל דומה כלל. 16. דברי הימים-א כט, יד. 17. במוסף ראש השנה.

19 באחדותו, אלא, כשם שהיה יחיד ומיוחד לפני שברא את
20 העולמות, כך הוא יחיד ומיוחד גם אחרי שבראם. וְהִנֵּה, בְּרִי
21 לְהַשְׁכִּיל זֶה הַיָּמִים בְּשִׁלְכָנוּ, - כיצד אין העולם פועל שינוי
22 בבורא, כְּכֵן הָאֲרִיכוּ חַכְמֵי הָאֱמֶת - בעלי תורת הקבלה,
23 בְּסִפְרֵיהֶם, אֲדָּ כָּל
24 יִשְׂרָאֵל מְאֻמִּינִים בְּנֵי
25 מְאֻמִּינִים - הם מאמינים
26 בהיותם בנים לאבות
27 שהאמינו בקב"ה, בְּלִי
28 שׁוֹם חֲקִירַת שִׁכְלָ
29 אֲנוּשִׁי, וְאֻמְרִים¹⁹:
30 "אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא
31 נִבְרָא הָעוֹלָם וְכוּ'", -
32 "ואתה הוא משנברא
33 העולם", בלי שום שינוי
34 כלל, כלומר, יהודים
35 מאמינים באמונה שלימה, שאין העולם פועל שום שינוי
36 בבורא, כְּנֹכַח לְעֵיל פֶּרֶק כ:.

ליקוטי אמרים

והאלהות היא מתפעלת ממאורעי הגוף וצערו מחמת
התלבשותה ממש בנפש החיונית המלוכשת בגוף
ממש אבל הקב"ה אינו מתפעל ח"ו ממאורעי העולם
ושינויו ולא מהעול' עצמו שכולם אינן פועלים בו שום
שינוי ח"ו והנה כדי להשכיל זה היטב בשכלנו כבר
האריכו חכמי האמת בספריהם אך כל ישראל מאמינים
בני מאמיני' בלי שום חקירת שכל אנושי ואומרי' אתה
הוא עד שלא נברא העולם וכו' כנ"ל פ"כ:

1 נֶפֶשׁ הָאָדָם, אֶפְלוּ הַשְׁכָּלִית וְהָאֱלֹהִית, הִיא מִתְפַּעֶלֶת
2 מִמְּאֻרְעֵי הַגּוּף וְצִעְרוֹ, מִחֲמַת הַתְּלַבְּשׁוּתָהּ - של הנפש
3 השכלית והאלקית, מִמֶּשׁ בְּנֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּגוּף
4 מִמֶּשׁ, - הנפש החיונית, המחיה את הגוף, מלוכשת ממש
5 ומאוחדת עם הגוף, ובה
6 מלוכשת הנפש השכלית
7 והאלקית. אֲבָל תְּקַדּוּשׁ
8 בְּרוּךְ־הוּא - כביכול,
9 אֵינוֹ מִתְפַּעֵל חִסְיוֹנָם
10 מִמְּאֻרְעֵי הָעוֹלָם
11 וְשִׁנוּיָיו, וְלֹא מִהָעוֹלָם
12 עֲצֻמּוֹ, - הקב"ה אינו
13 מתפעל ממצאות (מהות)
14 (ועצמות¹⁸) העולם, ואין
15 מציאות זו פועלת שינוי
16 ח"ו בהקב"ה, שִׁכְלָם -
17 כל העולמות והאירועים שבהם, אֵינָן פּוֹעֲלִים בּוֹ -
18 בהקב"ה, שׁוֹם שְׁנוֹי חִסְיוֹנָם. - לא בהקב"ה ולא

18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מתאים למש"כ במשל (סע"א). [ההתהוות אינה במשל כלל, כי אין הנפש בוראה הגוף. ולכן לא מדבר בזה גם בהמשל לשוללן". 19. בחפילת שחרית.

המשך ביאור למס' בכורות ליום רביעי עמ' א

17 על חמור ולא על סוסים וגמלים. משיבה הגמרא: מי רגלים
18 דְּסוּסִים וְגַמְלִים לֹא מִיִּפְעִיָּא לָהּ, כי הם ודאי מותרים, משום
19 דְּלֹא עֲבִירִי - שאינם עכורים אלא צלולים, וְלֹא דְּמוֹ לְחֶלֶב
20 בהמה טמאה שאסור מדין יוצא מן הטמא, כי הם מִיָּא עוֹל
21 מִיָּא נְפוּק - אותם המים שנכנסו לגופם הם שיצאו. כִּי
22 קְמִיִּפְעִיָּא לָהּ בְּמֵי רִגְלִים דְּחַמּוֹר, דְּעֲבִירִי - שהם עכורים,
23 וְדְּמוֹ לְחֶלֶב שֵׁאִינוּ צָלוּל, מֵאֵי, האם כשם שחלב בהמה טמאה
24 נאסר באכילה, אף הם אסורים באכילה.
25 וצדדי הספק הם, מי רגלי חמור מְגוּפִיָּה קָא מִיִּפְעִיָּא - מתמצים
26 מגופו, וְאִסְרִי, משום שנחשבים ביוצא, אִי דְּלִמָּא, גם מי רגלי
27 חמור מִיָּא עוֹל מִיָּא נְפוּק, ואינם חלק מגופו, וְהֵאֱ דְּעֲבִירִי -
28 ומה שהם עכורים, תְּבִלָּא דְּבִישְׁרָא - מחמת חמימות בשרו הוא.
29 אֲמַר לָהּ רַב שֵׁשֶׁת לְבָנֵי הִישִׁיבָה, תְּנִיתוּהָ - דין זה למדנו ממה
30 ששנינו במשנה שְׁהִיּוּצָא מִן הַטָּמֵא טָמֵא, וְהִיּוּצָא מִן הַטָּהוֹר
31 טָהוֹר, ויש לדייק, ש'שהיוצא מִטָּמֵא' לֹא קָאָמַר, כי אין האיסור
32 על דבר היוצא מגופו של טמא, אֲלָּא, 'שהיוצא מן

1 לִי, שְׁמַע מִיָּנָה שאין הולד מותר באכילה עַד שִׁיִּהָא אָבִיו בְּבֶשֶׁ
2 וְאָמוֹ בְּבֶשֶׁה.
3 הגמרא שבה לנידון דלעיל, ומביאה ראיה לפשוט הספק: תָּא
4 שְׁמַע, שנינו בברייתא רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרִי, טמא הנוול מטהור
5 טמא, שנאמר (ויקרא יא ד) 'אֶת הַנֶּמֶל וְגו' טמא הוא לָכֶם, ושוב
6 נאמר (דברים יד ז) 'אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ אֶת הַנֶּמֶל', וכיון שנכפל
7 איסורו שְׁנֵי פְעָמִים, למדנו שְׁאֵחֶר נֶמֶל הַנּוֹלֵד מִן הַנֶּמֶל, וְאֵחֶד
8 נֶמֶל הַנּוֹלֵד מִן הַפֶּה, שניהם טמאים, וְאוֹלָם אִם רֹאשׁוֹ וְרוֹבּוֹ
9 של הולד דומה לָאָמוֹ הטהורה, מותר בְּאֲכִילָה, שְׁמַע מִיָּנָה
10 שְׁלֹאֲכִילָה נְמִי בְּעִי רַבִּי שְׁמַעוֹן רֹאשׁוֹ וְרוֹבּוֹ, שְׁמַע מִיָּנָה - אכן
11 כך מוכח מברייתא זו.
12 שנינו במשנה: שְׁהִיּוּצָא מִן הַטָּמֵא וכו' טמא.
13 הגמרא דנה אם מי רגלים של חמור אסורים: פְּעוֹ מִיָּנָה מֶרֶב
14 שֵׁשֶׁת, מִי רִגְלִים שֶׁל חַמּוֹר, מֵהוּ - האם אף מי רגליו אסורים
15 באכילה.
16 מבררת הגמרא: וְהִיִּפְעִי לִיָּה דְּסוּסִים וְגַמְלִים - מדוע שאלו רק

יום ראשון

יום רביעי טז ניסן, ב דחהמ"צ, אחד לעומר ה'תש"ג
ליל ב' דחג המצות – קריאת שמע שְׁעַל המִטָּה בְּמוֹר בְּכָל יוֹם טוֹב.
שיעורים. חומש: אחרי מות, רביעי עם פירש"י.
תהלים: עט"פב.
תניא: אך אמנם . . . 116 אתה וכה"ג.

גם מי שאין לו אב, ר"ל, אומר לפני מה נשתנה "טאטע איך וועל בא דיר פרעגן פיר קשיות". וסמוכות לזה, שגם מי שאין לו אב ואם, ר"ל, צ"ל בברכת המזון: הרחמן הוא יברך את אבי מורי כו' אמי מורתי כו'.

גם מי שאין לו אב, רחמנא לצלן, אומר לפני "מה נשתנה": "אבא, אשאל אותך ארבע קושיות". וסמוכות לזה, שגם מי שאין לו אב ואם, רחמנא לצלן, צריך לומר בברכת המזון: הרחמן הוא יברך את אבי מורי כו' אמי מורתי כו'.

יום שני

יום חמישי יז ניסן, שני לעומר ה'תש"ג
שיעורים. חומש: אחרי מות, חמישי עם פירש"י.
תהלים: פג"פז.
תניא: והנה בהכנה . . . 116 כנודע.
"הרי זה משבח" – "זה" מורה על מדרגה דקדושה, "הנה אלקינו זה" – וכל המרבה כו', "זה" שְׁלוֹ הוּא מְשַׁבַּח.

יום שלישי

יום ששי יח ניסן, שלשה לעומר ה'תש"ג
שיעורים. חומש: אחרי מות, ששי עם פירש"י.
תהלים: פח"פט.
תניא: והנה כל . . . וכו' כנ"ל.
במנחה אין אומרים הודו, אֲבָל אומרים פתח אליהו.
שְׁנַת תר"ח אָמַר ה' צִמַּח צֶדֶק מֵאֵמֶר עַל הַפְּסוֹק "אם כֶּסֶף תִּלְוֶה גו'", כֶּסֶף הוּא הַנְּשֻׁמָּה, עַל שֵׁם שֶׁהִיא תְּמִיד בְּכֶסֶף [=בְּגַעְגּוּעִים] וְתִשׁוּקָה לַעֲלוֹת לְמַעְלָה, וּכְדֻכָּתִיב "רוּחַ הָאֵדָם הִיא הָעוֹלָה לְמַעְלָה", דָּאֵדָם הֵם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, "אַתֶּם קְרוּיִים אָדָם", וְהַנְּשֻׁמָּה נְתוּנָה בְּהַלּוּאָה לְהָאָדָם, וּכְתִיב "יָמִים יָצְרוּ גו'", דִּישׁ מִסְפָּר קְבוּעַ כּו', וְחִסֵּר יוֹמָא תָּדָא – חִסֵּר לְבוּשָׁא תָּדָא [וּכְשֶׁחִסֵּר יוֹם אֶחָד – חִסֵּר לְבוּשׁ אֶחָד].

יום רביעי

שבת יט ניסן, ארבעה לעומר ה'תש"ג
גם בשמחה ובצחלה.
שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם, אֵשֶׁת חֵיל, מְזֻמֹּר לְדוֹד, דָּא הִיא סְעוּדָתָא, וַיִּתֵּן לָךְ – אומרים בלחש.
שיעורים. חומש: אחרי מות, שביעי עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.
תניא: פרק מב. והנה . . . 118 ידע וגו'.
פעם פִּרַשׁ אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הַרְש"ב]: מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה – גְּלוּת שְׁנִמְשַׁל לְלֵילָה – הֵזָה – הָאֲחֵרוֹן – מִכָּל הַלֵּילוֹת – גְּלוּת שְׁקָדְמוֹהוּ.

שְׁבָכַל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מְטִבִּילִין - לְשׁוֹן מְרוּק, נִקְיוֹן וְטָהָרָה - אֲפִילוּ פֶּעַם אַחַת - לֹא נִגְמַר הַמְרוּק בָּהֶם, כִּי הָרִי הָיָה אַחֲרֵיהֶם עוֹד גָּלוּת - הַלֵּילָה הָיָה שְׁתֵּי פְעָמִים - מְרוּק גּוֹף וְגִלּוּי הַנֶּפֶשׁ. שְׁבָכַל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֵמֶץ אוּ מֶצֶה - הֵינּוּ כִּי גַם אַחֵר הַגָּלוּת, הַעֲבוּדָה הִיא מִצַּד נֶפֶשׁ הָאֱלֻקִּית, מֶצֶה בְּטוֹל, וּמִצַּד נֶפֶשׁ הַבְּהֻמִּית, חֵמֶץ יִשּׁוּת - הַלֵּילָה הָיָה - אַחֵר גָּלוּת הָאֲחֵרוֹן - בְּלוּ מֶצֶה - שְׂעֵבֶר רוּחַ הַטְּמָאָה.

שְׁבָכַל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יְרָקוֹת - כָּל הַמִּקְנָא פָּנִיו מוֹרִיקוֹת, וּבְכָל הַגָּלוּת הַרְבֵּה בַּחֲנִינוּת בַּקְּנָאָה: קְנָאת סוּפְרִים וְהִדּוּמָה - הַלֵּילָה הָיָה - אַחֵר גָּלוּת הָאֲחֵרוֹן - בְּלוּ מְרוּר - קְנָאָה הַיּוֹתֵר גְּדוּלָּה, עַל-דֶּרֶךְ מֵאֲמֵר רז"ל כָּל צָדִיק נִכְוָה מִחֻפְתּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ.

שְׁבָכַל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵיין בֵּין מְסֻבִּין - כָּל הַגִּלּוּיִים שְׁעַל-יְדֵי הַגָּלוּת - אוֹכְלִין - בַּחֲנִינֵת הַתַּעֲנוּג, וַיֵּשׁ הַתַּפְשֻׁטוֹת הַתַּעֲנוּג וְהַתַּעֲנוּג הַעֲצָמִי, וַיֵּשׁ מִי שְׁמַגִּיעַ בַּעֲבוּדָתוֹ לְהַתַּפְשֻׁטוֹת הַתַּעֲנוּג וַיֵּשׁ לְתַעֲנוּג הַעֲצָמִי - הַלֵּילָה הָיָה - אַחֵר גָּלוּת הָאֲחֵרוֹן - בְּלוּ מְסֻבִּין - שְׁכָל יִשְׂרָאֵל יִגִּיעוּ לְבַחֲנִינֵת תַּעֲנוּג הַעֲצָמִי.

יום חמישי

יום ראשון

כ ניסן, חמשה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, פ' ראשונה עם פירש"י.

תהלים: צז"ק.

תניא: וכו' . . . 118 כמ"ש שם.

פֶּעַם נִכְנַס כ"ק ה'ר' חַיִּים אַבְרָהָם (בֶּן רַבִּינוּ הוֹקֵן) אֶל אֲדָמוֹר הָאֲמִצְעִי בַּחַג הַפֶּסַח לֵאמֹר גּוֹט יוֹם טוֹב. וְסִיפֵר אֹז - הַרְח"א - שֶׁרַבְּנוּ הוֹקֵן אָמַר: פֶּסַח דֹּאֲרָף אֵינְעֵר דַּעַם אֲנִדְעֵרְעֵן נִיט מַכְבֵּד זֵיין בֹּאכִילָה וְשִׁתִּי, אָבֵעֵר נַעֲמֵעֵן אֵלִיין מַעַג מַעַן.

פֶּעַם נִכְנַס כְּבוֹד קִדְשֵׁת הָרַב חַיִּים אַבְרָהָם (בֶּן רַבְּנוּ הוֹקֵן) אֶל אֲדָמוֹר הָאֲמִצְעִי בַּחַג הַפֶּסַח לֵאמֹר גּוֹט יוֹם טוֹב [=חַג שְׁמִחָה]. וְסִיפֵר אֹז - הָרַב חַיִּים אַבְרָהָם - שֶׁרַבְּנוּ הוֹקֵן אָמַר: בְּפֶסַח אֵין לֵאחֹד לְכַבֵּד אֶת זוּלָתוֹ בֹּאכִילָה וְשִׁתִּיה, אֶךְ לְקַחַת לְבַד מִתֵּר.

יום שישי

יום שני

כא ניסן, שביעי של פסח, ששה לעומר

ה'תש"ג

בַּעַת קְרִיאַת הַשִּׁירָה - עוֹמְדִים.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שני עם פירש"י.

תהלים: קד"קה.

תניא: והשנית . . . ס שומעת כו'.

אֵין לְיוֹבֵאָוּיטש פֿלֶעגט מַעַן זֵיין אוֹיף שש"פ - אוֹיךְ שְׁבֻעוֹת און הוֹשַׁעְנָא רַבָּה. אַז אֵיךְ בֵּין אֵלֶּט גַּעוּוֹעֵן נִיין יֵאָהֵר הָאָב אֵיךְ זֵיךְ שוֹיֵן נִיט גַּעֲלִיגט שְׁלֶאפֶּען שש"פ - מ'דֹּאֲרָף לַעֲרַנְעֵן א גֶּאנְצֶע נֶאכְט.

בְּלִיובֵאָוּיטש הָיוּ נַעֲוָרִים בְּשַׁבְּעֵי שֶׁל פֶּסַח - גַּם בְּשַׁבְּעוֹת וְהוֹשַׁעְנָא רַבָּה. כְּשֶׁהָיִיתִי בֶּן תֶּשַׁע שָׁנִים, כְּכֹר לֹא שְׁכַבְתִּי לִישֹׁן בְּשַׁבְּעֵי שֶׁל פֶּסַח - יֵשׁ לְלַמֵּד לִילָה שְׁלֵמָה.

שבת קודש

יום שלישי כב ניסן, אחרון של פסח [בחול], שבעה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קודקו.

תניא: וגם . . . 120 כ"ל פ"ב.

ביום מהדרים: לקדש, אחר כך מתפללים תפלת המנחה, ואחריה סעדת יום טוב.
הבעש"ט היה אוכל ג' סעודות באחש"פ.

סעודת אחרון של פסח היתה נקראת – אצל הבעש"ט – משיח'ס סעודה. אחש"פ איז משיח'ס סעודה, ווייל אחש"פ איז מאיר גילוי הארת המשיח.

בשנת תרס"ו התחיל הסדר, אשר תלמידי תומכי תמימים יאכלו יחד בחה"פ בהיכל הלימוד והי' אז ש"י תלמידים וח"י שלחנות. סעודת אחש"פ אכל אאמו"ר ביחד עם התלמידים, וציווה לתת לכל תלמיד ד' כוסות. ואמר אז: דאס איז סעודת משיח.

הבעל-שם-טוב היה אוכל ג' סעודות באחרון-של-פסח.

סעודת אחרון-של-פסח היתה נקראת – אצל הבעל-שם-טוב – "סעודת משיח". "סעודת משיח" היא באחרון-של-פסח, כי באחרון-של-פסח מאיר גילוי הארת המשיח.

בשנת תרס"ו התחיל הסדר, אשר תלמידי תומכי תמימים יאכלו יחד בחג הפסח בהיכל הלימוד. והיה אז ש"י תלמידים וח"י שלחנות. סעודת אחרון-של-פסח אכל אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] ביחד עם התלמידים, וצוה לתת לכל תלמיד ד' כוסות. ואמר אז: זוהי סעודת משיח.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שלישי עמ' א

הגמרא מבארת מה בא לרבות הכלל של 'היוצא מן הטמא טמא' והיוצא מן הטמא טמא. שואלת הגמרא: למה לי למיתני – לצורך מה שבה המשנה וכתבה את הכלל 'שהיוצא מן הטמא טמא, והיוצא מן הטמא טמא, והרי אין בו תוספת על מה ששנינו לגבי ולד הנולד מבהמה טמאה או טהורה. משיבה הגמרא: אין בכלל זה תוספת חידוש, אלא סימנא בעלמא הוא, דלא תיחלף לך – שלא תחליף בין דיני המשנה, דלא תימא ויל בתייה דידיה – שלא תאמר שיש ללכת אחר צורת הולד, והוא – ובהמה טמאה שילדה טהור, ולדה טהור מעליא – גמור הוא, והוא – ובהמה טהורה שילדה טמא, ולדה טמא מעליא הוא, אלא, לעולם ויל בתייה אימיה – לך אחר אמו, ואם היא טהורה אף ולדה טהור, ואם היא טמאה אף ולדה טמא.

דנה הגמרא: מנא הני מילי שמין הולד נקבע לפי אמו. משיבה הגמרא: דתני רבנן, נאמר (ויקרא יא ד) 'אף את זה לא תאכלו מפעלי הגדה ומפריסי הפרסה, את הגמל כי מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפריס טמא הוא לכם', ולשון הפסוק תמוה, כי בתחלתו משמע שכונתו לאסור אפילו בהמות שהם גם מפריסי פרסה וגם מעלי גרה, ואחר כך פירט הכתוב שהאסור הוא רק על בהמות שהם מעלות גרה ואינם מפריסות פרסה, ובהכרח שיש לך מין בהמה שיש לו את כל סימני הטהרה, שהוא גם מעלה גרה וגם מפריס פרסה, ומכל מקום אי אתה אוכלו, ואיזה זה, זה ולד שצורתו כמין טהור, שגולד מן בהמה ממין המא.

דנה הברייתא: או אינו – ואולי אין כוונת הכתוב אלא לאסור ולד שצורתו כצורת מין טמא, הנולד מן בהמה ממין הטהור, ומא' – ולפי זה מה ביאור התיבות 'מפעלי הגדה ומפריסי הפרסה',

ששנינו בברייתא, למאי קתני לה – לענין מה נקטו התנא, אם לפטורא – ללמדנו שאם אין לסוס הנולד מקצת סימנין, שפטור מבכורה, פשיטא שפטור, השתא ומה פרה שילדה מין חמור, דאידי ואידי – האם והולד, בני מיקדש בבכורה נינהו, אמרת שרק אם יש בו מקצת סימנין, אין – חייב בבכורה, ואי לא, לא חמור שילדה מין סוס, שהאם ממין הראוי לקדושת בכורה, והולד ממין שאין בו קדושת בכורה, מיפציא – וכי צריך להשמיענו שפטור. אלא בהכרח שנקטו התנא לחייבו באופן שיש בו מקצת סימנין, ונפשטו שני הספיקות הראשונים. דוחה הגמרא: לעולם נקטו התנא לפטור באופן שאין בו מקצת סימנין, ועל שאלת הגמרא 'שמיטא' יש להשיב, איצטריך – הוצרכה הברייתא לומר שגם חמור שילדה סוס פטור מבכורה, כי סלקא דעתך לומר, שרק התם בפרה שילדה חמור, הדין הוא שאין הולד חייב בבכורה, כיון שיש שינוי בין האם לולד, דיש לה לאם הפרה קרנים, והא – ולולד החמור אין לה קרנים, ועוד, כי הא – האם, פרוסותיה קדוקות ו-מחולקות, כדרך הבהמות הטהורות, והא – והולד פרוסותיה קלושות ו-מחוברות, כדרך הבהמות הטמאות, ולכן אינו חייב בבכורה. אבל הכא בחמור שילדה סוס, כיון שהאם והולד שוים, דאידי ואידי – האם והולד אין לה קרנים, ואידי ואידי פרוסותיה קלושות, אימא – היה מקום לומר, שגם הולד הוא מין אמו שהיא חמור, ומה שיש לו מראה סוס, יתכן כי חמור אדום בעלמא הוא, קמשמע לן הברייתא שגם חמור שילדה סוס, הולד נחשב סוס, ופטור מבכורה.

ונמצא שלא נפשט אלא הספק הראשון, שפרה שילדה חמור, ויש לולד מקצת סימנים שהוא בכורה בהמה טהורה, אבל דין חמור שילדה סוס, ודין פרה שילדה סוס שגמור בספק. שנינו במשנה: ומה הן באכילה בו, שהיוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטמא טהור.

טומאת משקין בכלי חרס מאחוריו יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ט

תוכו" - אף כלי שטף אם נטמא תוכו נטמא גבו, ואם נטמא גבו לא נטמא תוכו. ומשמע שהן כלי שטף והן כלי חרס, אם נגעה טומאה בגב הכלי נטמא גבו ולא נטמא תוכו.

ודוחה ראייה זו כי יש לומר שהלשון 'נטמא גבו' נאמר רק בכלי שטף אבל כלי חרס אינו נטמא מגבו, והגמרא משווה כלי שטף לכלי חרס לא לומר ששוים בכל, אלא שכמו שבכלי חרס דין גבו שונה מדין תוכו (בגבו אינו נטמא כלל, ובתוכו נטמא כל הכלי), כך בכלי שטף דין גבו שונה מתוכו (נגעה טומאה בגב הכלי - נטמא בגבו ולא בתוכו, נגעה בתוכו - נטמא כולו).

וה'כסף משנה' (הל' שאר אבה"ט שם) מיישב את הרמב"ם כי פשוט לשון הגמרא מורה שכלי חרס וכלי שטף שווים בכל, ובשניהם אם נגעה טומאה בגבו נטמא גבו ולא תוכו.

ואת קושיית הראב"ד - איך יתכן שטומאת משקין מדרבנן חמורה מטומאה דאורייתא - מתרץ ה'כסף משנה': חכמים החמירו במשקין יותר מטומאת הזב, כיון שעלולים לקבל טומאה בקלות יתר כי אינם צריכים 'הכשר' (רש"י שבת יד, ב ד"ה גזרה) וכמו שגזרו על המשקין מטעם זה להיות 'ראשון לטומאה' (אפילו אם נטמא ב'ראשון' ומן התורה הם 'שניים').

הלכות כלים פרק יג, הלכה ד: כְּלֵי חָרָשׁ שֶׁנִּגְעוּ מִשְׁקִין טָמְאִין בְּאַחֲרָיו בְּלִבָּד, נִטְמָאוּ אַחֲרָיו כְּשֶׁאֵדָר כָּל הַכֵּלִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁחְתָּהּ לֹא תוֹךְ; אֲבָל אִם אֵין לֹא תוֹךְ, וְנִגְעוּ בֹּו מִשְׁקִין טָמְאִין - תָּרִי זֶה מְהֵרָה.

כלי חרס אינו מקבל טומאה אלא מתוכו, ואם נגעה טומאה בגבו (אחוריו) אינו נטמא (לעיל ה"א) אך בטומאת משקין (שהיא מדרבנן, סובר הרמב"ם שנטמא מגבו, וכתב בה' שאר אבות הטומאות (פ"ז ה"ג) "כשגזרו על המשקין שיטמאו את הכלים (שהרי מן התורה משקין שהם ראשון לטומאה אינם מטמאים אדם וכלים)... אם נגעו משקין טמאין באחורי הכלי... נטמאו אחוריו בלבד".

אך הראב"ד (הל' שאר אבה"ט שם) השיג וכתב: "אין השכל נותן שיעשו משקין מה שאין המת והשרץ עושים". כלומר, אם מת ושרץ שטומאתם מן התורה אינם מטמאים כלי חרס מגבו, לא יתכן שטומאת משקין שהיא מדרבנן תטמא כלי חרס מגבו.

והוסיף הראב"ד: הרמב"ם למד כך מדברי הגמרא (בכורות לה, א) המשווה כלי שטף (מתכת ועץ) לכלי חרס וכשם שכלי חרס אם נטמא תוכו נטמא גבו, אבל "אם נטמא גבו לא נטמא

ימים שני י"ז ניסן ה'תשע"ט 'חיבור' לטומאה

כלים אלו הם 'חיבור' לטומאה מדברי סופרים וכיון שספיקא דרבנן לקולא, צריך היה לפסוק כרבי שמעון, שאינו חיבור לטומאה?

ומתוך ה'שושנים לדוד' (כלים שם): כיון שלדעת רבי מאיר זוהי גזירה דרבנן הלכה כמותו, כי "הלכה כרבי מאיר בגזירותיו", "בדבר שהוא מחמיר על דברי תורה באיסור והיתר" (כתובות נו, א. ורש"י שם).

וה'שפת אמת' (שבת שם, ד"ה מאן תנא) מיישב:

בדין 'חיבור לטומאה' בכלים המחוברים אמר רבא שמדין תורה רק 'בשעת מלאכה' (בעת השימוש בכלים) הרי זה חיבור ו"אם נטמא זה - טמא זה", וגזרו רבנן על טומאה זו גם שלא בשעת מלאכה, וזהו לדעת רבי מאיר אבל לדעת רבי שמעון אף 'בשעת מלאכה' אינו חיבור, ונמצא שמחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון היא גם בדאורייתא. וכיון שהלכה כדברי המחמיר בספק דאורייתא ובשעת מלאכה יש לפסוק כרבי מאיר כי חיבורו מדין תורה, ממילא ישנה הגזירה שגזרו חכמים על טומאה שלא בשעת מלאכה.

הלכות כלים פרק יז, הלכה ה: בֵּית הַחֶפֶץ וּבֵית הַתְּבֻלִין וּבֵית הַנֵּר שֶׁבִּכְרֶיהָ - אִם נִטְמָאת הַכִּירָה בְּמַנֶּה, נִטְמָאוּ כָּלָן; וְאִם נִטְמָאת בְּאֵוִיר, לֹא נִטְמָאוּ, לְפִי שֶׁאֵינָן חִבּוּר לָהּ אֲלָא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים.

כתב ה'כסף משנה':

לדעת רבי מאיר כלים אלו - בית הפך (לשמן), בית התבלין ובית הנר - אף שלא תמיד נחוצים לשימוש הכירה, נחשבים כמחוברים לכירה, ואם נגעה טומאה בכירה נטמאו גם הם, ולדעת רבי שמעון כלים אלו אינם 'חיבור' לטומאה (שבת מה, ב. כלים פ"ה מ"ג). ופסק הרמב"ם כרבי מאיר על-פי הגמרא (שם) ש'סתם משנה' (עוקצין פ"ב מ"ו) כרבי מאיר, ושנינו: "שלל של כובסין... חיבור לטומאה", היינו, בגדים קטנים שנתפרו עם גדולים כדי שלא יאבדו בכביסה, נטמא אחד מהם נטמאו כולם, ואף שכל בגד שימוש פני עצמו, התפירה נחשבת 'חיבור' לטומאה, והוא הדין בכלים המחוברים לכירה שזהו 'חיבור' לטומאה.

ועוד כתב ה'כסף משנה' (רע"ק איגור כלים שם, בשם הפר"ח): כיון שרבי מאיר מחמיר, פסק הרמב"ם כמותו. והקשו עליו: הרי

מדוע אין המים בכלי נקוב מכשירים את הזרעים? יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ט

נחלקו תנאים (שבת צה, א"ב) בדין 'עציץ נקוב': חכמים אומרים שהתולש בשבת צמח הגדל בעציץ נקוב חייב, כי נחשב כמחובר לקרקע. ורבי שמעון פוטר, כי לדעתו צמח בעציץ, אפילו נקוב, אינו כמחובר לקרקע. אך לענין הכשר

הלכות כלים פרק יט, הלכה ב: חֶמֶשׁ מְדוּת בְּכֵלִי חָרָשׁ... נִקֵּב בְּשֶׁרֶשׁ קָמָן (נכוחב שורש קטן, והוא גדול מ'כונס משקה' וקטן מ'מוציא זית'). אֵין חֵמִים שֶׁתּוֹכּוּ מִכְשִׁירֵין אֶת הַזֵּרְעִים, וְהָרִי הֵן בְּמֵי שֶׁאֵינָן בְּכֵלִי.

בטל ממנו שם 'כלי' ואין הצמח הגדל בו נחשב מחובר לקרקע (ולכן החולש בשבת מעציץ זה פטור) אבל להכשר זרעים ריבתה התורה שגם אם שם 'כלי' עליו אין הזרעים מוכשרים לקבל טומאה כיון שמחוברים חיבור כל שהוא לקרקע. ואילו לדעת חכמים עציץ נקוב 'כשורש קטן' בטל ממנו שם 'כלי' והצמח שבו מחובר לקרקע (ולכן החולש ממנו בשבת חייב). ולכן, הדין האמור בגמרא שכלי חרס שניקב 'כשורש קטן' אין הזרעים שבו מוכשרים לטומאה משום שבטל מתורת 'כלי', זהו רק לדעת חכמים, כי לדעת רבי שמעון שם 'כלי' עליו אלא שריבתה תורה להכשר זרעים שהצמח נחשב מחובר לקרקע אף שהעציץ שם 'כלי' עליו. וגם הרמב"ם, בהביאו כאן הלכה זו שכלי חרס שניקב 'כשורש קטן' המים שבתוכו מכשרים את הזרעים, כתב "והרי הן כמי שאינן בכלי", שהתבטל ממנו שם 'כלי', ולכן המים כמחוברים לקרקע, וזהו לשיטת חכמים וכפירוש רש"י.

זרעים לקבל טומאה [שהוא רק בזרעים תלושים ובמשקה תלוש], מודה רבי שמעון שעציץ נקוב נחשב כמחובר לקרקע, כי "לענין טומאה ריבתה תורה טהרתו", היינו, ייתור הלשון בפסוק ("על כל זרע זרוע אשר יזרע") מלמד שרק התלוש לגמרי מוכשר לטומאה. וממשיכה הגמרא: כלי חרס ש"ניקב כשורש קטן טהור מלהכשיר בו זרעים". ופירש רש"י (ד"ה טהור) שהזרעים שבעציץ אינם מוכשרים לקבל טומאה (וכן המים שבתוכו אינם מכשירים) לדעת חכמים שעציץ נקוב נחשב כמחובר לקרקע. והקשה המהרש"א (שבת שם): מדוע כתב רש"י שנקב 'כשורש קטן' אינו מכשיר לטומאה רק לדעת חכמים, והרי לענין הכשר זרעים מודה רבי שמעון שעציץ נקוב נחשב כמחובר לקרקע? ומבאר ה'אפיקי ים' (ח"ב סי' מג): לדעת רבי שמעון, אם הנקב בעציץ הוא כ'שורש קטן' לא

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ט

בגד מנוקב

שלמדו שדווקא בגד מנוקב של אשה אינו בגד, מה שאין כן בגד של איש (תפארת ישראל כלים שם). ולכאורה יש להוכיח כן מדברי הרמב"ם, שהרי לעיל (ה"ב) כתב שאף בגדים דקים ביותר עד שהבשר נראה תחתיהם – אם יש בהם שלושה על שלושה טפחים מקבלים טומאה, וכן כתב בהלכות דעות (פ"ה ה"ט) שתלמיד חכם צריך להקפיד שלא יהיה בשרו נראה מתחת בגדיו, ומשמע שלשאר בני אדם הרי זה בגד ראוי! אלא שבגד מנוקב אינו מקבל טומאה רק בבגדי נשים. אך למעשה מדברי הרמב"ם לא נראה כן, שהרי כתב "חלוק העשוי כסבכה" ולא חילק בין של איש או של אשה, ואין זה דומה לבגדים הדקים שאין בהם נקבים אלא שמחמת דקותם נראה הבשר מתוכם במעומעם ונחשבים בגד ומקבלים טומאה, אך חלוק שיש בו נקבים שהבשר נראה מבעדם בבירור, אינו נחשב בגד ואינו מקבל טומאה.

(לחודות נתן ב. סי' א')

הלכות כלים פרק כב, הלכה ט: חלוק שְׂהוּא עָשׂוּי כְּסִבְכָּה... אִינוּ מְקַבְּלִים טֹמְאָה. בגד שיש בו נקבים גדולים והבשר נראה בעדם ואינו ראוי ללבישה לאדם רגיל, אינו נחשב בגד ואינו מקבל טומאה. ומכאן יש ללמוד שגם שאר דינים התלויים בבגד אינם חלים בו. אמנם, ה'חתם סופר' (ש"ת ח"ו סי' ב) כתב שמותר להתפלל ולהזכיר שם שמים בכובע העשוי נקבים נקבים אע"פ שהפרוץ בו מרובה על העומד, אך אין הנידון דומה, כי להזכרת שם שמים אין צורך ב'בגד' דווקא ואפילו הנחת יד אדם על ראש חברו מועילה אף שבוודאי היד איננה בגד, אך דין התלוי בבגד אינו מתקיים בבגד מנוקב. ולפי זה, בגד נקוב אינו חייב בציצית, החלה דווקא על בגד ("ונתנו על כנפי בגדיהם"). אך במקור הדין במשנה (כלים פכ"ח, מ"ט) נאמר: "חלוק של יוצאת חוץ (אשה וזונה) העשוי כסבכה טהור". ומכך שלא נאמר בפשטות "חלוק העשוי כסבכה" אלא "חלוק של יוצאת" יש

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ט

משכב הגזול ומשכב השאול

רבינו היא כסברת רש"י, ו"לא מיעט הכתוב אלא דוקא בגזול.. אבל היכא דלא גנבו, אז מטמא אף שאינם שלו", כפי שמוכח ממקור הלימוד בתורת כהנים "משכבו ולא הגזול" – "ולא אמר סתם משכבו ולא משכב שאינו שלו". ויש להבין (ראה משנה אחרונה, כלים פכ"ב מ"ד), מדוע באמת נתמעט רק משכב הגזול, ולא משכב השאול, כפי שמצינו בנוגע ללולב שצריך להיות: "ולקחתם לכם.. משלכם – להוציא את השאול ואת הגזול" (שו"ע אדה"ז סי' תרמ"ט ס"א)? וה'משנה למלך' ביאר שבמשכב השאול "אין אדם מקפיד על דריסת כלי וחישיב כשלו", מה שאין כן כשנגזל ממנו הרי הוא מקפיד, ואין זה של הגזול. ועדיין לא מובן "מה ענין הקפידא לכאן" – הרי גם אם הבעלים אינו מקפיד על

הלכות כלים פרק כד, הלכה ז: אִין אָדָם מְטַמֵּא בְּמִדְרָם מִשְׁכָּב אוּ מִרְכָּב שְׂאִינוּ שְׁלוֹ, שְׁנֵאמְרִי: "וְהַנּוֹגֵעַ בְּמִשְׁכָּבוֹ". גִּזְלֵ מִשְׁכָּב וְדָרְסוּ עָלָיו בְּלֹא הִנָּיְעָ, הֵרִי זֶה טָהוֹר. בדין זה נחלקו רש"י ותוספות (בבא קמא סו, ב). לדעת רש"י (ד"ה משכבו), מהפסוק 'איש אשר יגע' למדו 'גזירת הכתוב להוציא את המשכב הגזול', שאין הגזול מטמא את המשכב במדרס. ולדעת התוספות אפשר לטמא גם "משכב ומושב שאינו שלו", וכוונת הפסוק היא רק למעט גזל עורות שצריך לייחדם במחשבה למשכב, וכאן תועיל רק מחשבתו של בעל הבית ולא של הגזול. וכתב ה'משנה למלך' שמלשון הרמב"ם כאן, "אין אדם מטמא במדרס משכב או מושב שאינו שלו" מובן ש"סברת

השימוש, עדיין אין זה משכב של השואל ואינו אמור לטמא כי התורה מיעטה (כמו בלולב)!

ומבאר ה'משנה אחרונה' על פי ההלכה שהזב מטמא במדרס רק כלי המיוחד למשכב, אבל כלי שאינו מיוחד לשכיבה, אינו נטמא "שהרי אומרים לו [לזב] עמוד ונעשה מלאכתנו" (הל' מטמאי משכב ומושב פ"ו ה"ח). ואם כן יש לומר

שדרשת חז"ל 'משכבו' – ולא הגזול' באה למעט רק משכב הגזול, כאשר המשכב עצמו מיוחד לשכיבה, אלא כיון שהבעלים מקפידים על דריסת הזב וכאילו "אומרים לו עמוד...", אינו נטמא. אבל במשכב השואל שאין הבעלים מקפידים על דריסת הכלי ונמצא שאין הבעלים "אומרים לו עמוד..." – מטמא.

יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ט תוך הכלי ואחוריו' לענין טומאה

המשניות כלים שם) מפרש את המחלוקת בנפלו משקים טמאים על אחורי כלים אלו, שלדעת רבי מאיר נטמאו אחוריו ותוכו לא נטמא, הן מה שבתוכו והן הכלי עצמו וצריך להטביל רק את אחוריו, לדעת רבי יהודה נטמא כל הכלי וכל מה שבתוכו, ואילו רבי שמעון מכריע ביניהם – מה שבתוך הכלי לא נטמא (כרבי מאיר) והכלי עצמו נטמא כולו (כרבי יהודה). ומסיים הרמב"ם – "הלכה כרבי יהודה". ואם כן סובר הרמב"ם שגם מה שבתוך הכלי נטמא, והרי זו דעת יחיד נגד דעת רבי מאיר ורבי שמעון!

ומיישב:

כלל הוא "כל מקום שאתה מוצא שנים חלוקים ואחד מכריע – הלכה כדברי המכריע" (שבת לט, ב) אך אמרו בגמרא (פסחים כא, א): "אין הכרעת שלישית מכרעת". ופירש הר"ח (בשם רב האי גאון) שהכרעה היא כאשר שנים חלוקים והשלישי מכריע כאחד מהם "שנמצאו שנים ואחד מכריע והלכה כרבים, אבל בזמן שאומר חצי כדברי זה וחצי כדברי זה – אין זה מכריע אלא דעה שלישית". ובענייננו, הרי דעת רבי שמעון היא דעה שלישית, ומחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה היא מחלוקת יחיד ויחיד, ובמחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה – הלכה כרבי יהודה (עירובין מו, ב).

הלכות כלים פרק כח, הלכה ג: וכן מדין יין ושמץ... אין להם אחוריים ותוך; אלא אם נפלו משקין על מקצתו, נטמאו כלן כמו הפגרים.

שנינו (כלים כה, א) "מדות יין ושמץ... ומשמרת של יין – יש להן אחוריים ותוך, דברי רבי מאיר". כלומר, נגעו משקים טמאים בתוך הכלי – נטמא כולו, אבל אם נגעו באחוריו – אחוריו טמאים ותוכו טהור. ורבי יהודה אומר אין להם 'אחוריים' ו'תוך', ומשקים טמאים שנגעו בכל מקום בכלי – נטמא הכלי כולו. ולדעת רבי שמעון, נגעו משקים טמאים באחורי הכלי – מה שבתוך הכלי – טהור (כרבי מאיר) אבל הכלי עצמו – טמא.

והקשה הראב"ד: מדוע פסק הרמב"ם כרבי יהודה שכלים אלו אין להם אחוריים ותוך, הרי רבי מאיר ורבי שמעון סוברים שיש להם אחוריים ותוך, ויחיד ורבים הלכה כרבים (ברכות ט, א)?

ומבאר ה'כסף משנה': דברי הרמב"ם שכלים אלו אין להם 'אחוריים' ו'תוך' ואם נפלו משקים על מקצתם נטמאו כולם, הם לענין טומאת הכלי עצמו שכולו נטמא, ובזה סובר רבי שמעון כרבי יהודה שכל הכלי נטמא, אבל מה שבתוכו לא נטמא, שלא כדעת רבי יהודה (אלא כדעת הרבים שחולקים עליו). וב'סדרי טהרות' (כלים יט, א) תמה על כך: הרמב"ם (בפירוש

האם סתימה בשן נחשבת חציצה? שבת קודש כ"ב ניסן ה'תשע"ט

(חכמת אדם שם).

אך ה'כתב סופר' (י"ד סי' צא) כתב שרטייה חוצצת אעפ"י שהאדם כעת מעוניין בקיומה, משום שלעיתים עשויים להסיר אותה כדי לראות אם נרפאה המכה או כדי לתקנה, וכן מצאנו שטבעת נחשבת חציצה אעפ"י שהאשה מעוניינת בה, משום שבשעת לישת בצק וכדומה היא מסירה אותה. ולפי זה צידד להתיר בתחבושת מיוחדת המודרכת לעור שאין מסירים אותה כלל עד שתיפול מאליה, שמאחר ובכל תקופת הימצאותה על הגוף אין עומדים להסירה, איננה חוצצת.

אך ה'צמח צדק' (י"ד קנח, ה) כתב כי רק דבר שאין בדעתו להסירו לעולם איננו חוצץ, ולכן רטייה נחשבת כחציצה שהרי עתידים להסירה כשתרפא המכה. ולפי זה אין להקל אפילו בתחבושת שאין מסירים אותה עד שתיפול, אך סתימת שן קבועה אינה מהווה חציצה, שהרי השן עתידה להישאר שם בקביעות.

הלכות מקואות פרק ב, הלכה א: אלו חוצצין באדם: לפלוג שחזין לעין, ונגד שעל גבי המכה, וסם יבש שעל גבי המכה, והרטייה שעליה.

כל אלו נחשבים חציצה למרות שהם מכסים רק חלק קטן מהגוף, משום שהאדם אינו רוצה בהם, וכאמור לעיל (פ"א ה"ב), דבר הנמצא על גוף האדם שלא לרצונו, חוצץ אף במיעוט גופו.

ונשאלת השאלה: הרי ברטייה שעל גבי המכה האדם מעוניין שתישאר, ומדוע היא חוצצת?

ויש שביארו: אמנם במצב הנוכחי הוא מעוניין ברטייה כדי שתרפא את המכה, אך הרי עצם המכה אינה לרצונו והיה מעדיף שלא תהא מלכתחילה ולא יצטרך לרטייה, ונמצא שהרטייה אינה נמצאת שם לרצונו ולכן היא חוצצת (ראה חלקת יואב י"ד ל. חכמת אדם – בינת אדם כלל קכ, אות יב).

ולפי זה גם סתימה קבועה בשן נחשבת חציצה, מאחר ואינה באה אלא למטרת רפואה ומלכתחילה אינו מעוניין בה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ט"ז כ"ב ניסן תשע"ט

אפילו על ידי היתוך ועשיית כלים חדשים. (8) טבילת השברים אינה מונעת חזרת הטומאה, מפני שהם טהורים אין טבילתם מוסיפה ולא גורעת.

יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ט

הלכות כלים

פרק שנים עשר

(1) יבאר כלי עץ ועור ועצם שנשברו ועשה משבריהם כלי. ודין חזרת כלי מתכות לטומאתם הישנה. ברזל טמא שבללו עם ברזל טהור וכו'. ודין כלי זכוכית שנשברו ונשברו עם טהור בכל הכלים. ושבריהם אם מקבלים טומאה. ודין כל כלי זכוכית המקבלים טומאה ושאיין מקבלים.

א. כלי עץ² וכלי עור וכלי עצם שנשברו - טהור מטמאתן. חזר ועשה כלי משבריהם או שקפץ את שבריהן ועשה מהן כלים אחרים - הרי אלו כשאר הכלים הטהורים שלא נטמאו מקדם⁴, שהן מקבלין טמאה מקאן ולהבא. וכן כלי מתכות⁵ שנשברו אחר שננטמאו - טהור. התיכן וחזר ועשה מהן כלים אחרים⁶ - חזרו לטמאה הישנה. ואין לכלי מתכות טהרה גמורה⁷ עד שיתטבילם במקוה כשהם שלמים⁸ או ישארו שבירים⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כלי עץ וכלי עור וכלי עצם שנשברו טהור מטומאתן חזר ועשה כלי משבריהם.. הכלים טהורים".

כלי עץ, כלי עור וכלי עצם רומזים על כל אחד ואחד מישראל, עץ - "כי האדם עץ השדה", ועור שאינו מציאות לעצמו אלא טפל לבשר ומגן עליו, מרמז על יהודי ש"אני נבראתי לשמש את קוניי", ועצם מרמז על עצמיותו של יהודי - "חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו".

וכולם הם כלים כיהודי שהוא כלי לאלוקות, אלא שיריד לעוה"ז ויש לו יצר הרע וכו' ובגלל זה יכול להיות אצלו היפך הטהרה. והעצה לזה שבירת הכלי שהוא ענין "לב נשבר" - עבודת התשובה ואז "טהור מטומאתן". אמנם אין הכלי צריך להשאר שבור, וכל ענייני הקדושה צריכים להיות בכלים שלמים ומלאים, וכך גם האדם צריך להיות כלי שלם גם בענייניו הגשמיים - בני חיי ומזונא רויחא. ולכן אחרי השבירה: "חזר ועשה כלי משבריהם" חזר והופך להיות כלי שלם ובאופן נעלה יותר ממה שהיה קודם השבירה כשאר כלים הטהורים שלא נטמאו מקודם.

(על פי ייזן מלכות' 99 טהרה סימן כח)

(2) כלים פרק ב משנה א ופרק טו משנה א. (3) כמו שהיה לפני שבירתו. (4) הטומאה הישנה פקעה לחלוטין ואינה חוזרת. (5) המלה "וכן" נמשכת לדין "נשברו טהור" בלבד ולא לדין "חזר ועשה כלי". (6) אפילו שלא כדוגמת הכלים שנשברו. (7) מוחלטת, שאינה חוזרת לעולמים,

ב. וחזרת כלי מתכות לטמאתן הישנה - מדברי סופרים⁹. ומפני מה גזרו על כלי מתכות שיחזרו לטמאתן הישנה? גזרה שמא יטמא לו כלי ויתקנו ויעשה ממנו כלי אחר בו פיוס. אם יאמר שהוא טהור בדין תורה, יבוא לומר: השבירה מטהרת והטבילה מטהרת; כשם שאם נשבר והתיכו ועשה ממנו כלי כשהיה - הרי הוא טהור בו פיוס¹⁰, כך אם הטבילו, אף על פי שהוא כשהיה - הרי הוא טהור בו פיוס, ויבואו לומר שאין הכלים צריכין הערב שמש. מפני זה החשש גזרו טמאה עליהם¹¹.

(9) גזירת חכמים. (10) לפני הערב שמש. (11) כרבא שם. [לשון רבא: "שמא יאמרו טבילה בת יומה עולה לה", ומפרש רש"י שם, הרואה שמשתמשים בכלי ביום שנשברו ואינו יודע שהתיכוהו יחשוב שהטבילוהו ומשתמשים בו לפני הערב שמש. אולם רבינו במשנתנו פירש כאמור כאן]. בגמרא שם אמרו: מעשה בשלומציון המלכה שעשתה משתה לבנה ונטמאו כל הכלים ושברתם ונתנתן לצורף וריתכן ועשה מהן כלים חדשים ואמרו חכמים יחזרו לטומאתן ישנה.

ג. אחד כלי שננטמא בבת או¹² בשאר הטמאות¹³, אם התיכו - חזר לטמאתו הישנה עד שיתטביל. נטמא בבת והזה עליו בשלישי¹⁴ ואחר כך התיכו ונשאוהו כלי אחר והזה עליו בשביעי והטבילו - הרי זה טמא, ואין הזה שקדם התוף מצטרפת להזהא שאחר התוף. ואין לו טהרה עד שיזה עליו שלישי ושביעי ויטביל כשהוא כלי קדש שבירה, או יזה עליו שלישי ושביעי ויטביל אחר שיתקנו¹⁵.

(12) בין ... ובין. (13) כחכמים, שלא גזרו אלא על טומאת מת בלבד, כדי שלא תיבטל הזאת מי אפר פרה אדומה בכלים, כי בעל הכלים שנשברו בבת לא ירצה לחכות שבעה ימים ולטרוח ולהזות פעמיים ויעדיף לשוברם ולהתיכם ולעשות כלים חדשים, וחשש זה אינו בשאר טומאות שאינן צריכות הזאה. (14) כלי שנשברו בבת צריך להזות עליו מי אפר פרה אדומה ביום השלישי לטומאתו וביום השביעי. (15) מלשונו משמע, שאם היה וטבל את השברים המהותכים - ניטהר. וכן כתב בפירוש בביאורו למשנה (שם פרק י"ד ז): ויצטרך הזאת שלישי ושביעי על הכלי או על הנתך, וזה מנוגד לדבריו בהלכה א: "שיטבילם במקוה כשהם שלמים". ונראה שכוונתו כאן עד שיתקנו ויעשה כלים חדשים וזה יתאים ללשונו של רבי יהושע במשנה (שם

24 **אֵינָם חוֹזְרִים לְטִמְאָה הַיְשָׁנָה; לְפִי שֶׁעָקַר טִמְאָתָם**
 25 **מִדְּבָרֵי סוּפְרִים**²⁸, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, לֹא גָזְרוּ עָלֵיהֶן
 26 בְּטִמְאָה יְשָׁנָה. וְכֵן כָּלִי זְכוּכִית שֶׁנִּשְׁבְּרוּ, אֵף עַל
 27 פִּי שֶׁשִּׁבְּרִיהֶן כָּלִים²⁹ וְרֵאוּיָן לְתַשְׁמִישׁ, הוֹאִיל
 28 וְהֵם שִׁבְּרֵי כָלִים - אֵינָן מְקַבְּלִין טִמְאָה³⁰, לְפִי
 29 שֶׁאֵינָן דּוֹמִין לְכָלִי חָרָס³¹. מִיָּצֵד? קַעֲרָה שֶׁל
 30 זְכוּכִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה וְהִתְקַיֵּן שׁוֹלִים³² לְתַשְׁמִישׁ - אֵין
 31 הַשׁוֹלִים מְקַבְּלִין טִמְאָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהָן פְּקַעְרָה.
 32 **וְאִם קָרְסָם**³³ אֵת מְקוֹם הַשִּׁבְרָה וְשָׁפוּ בְּשׁוֹפִין³⁴ -
 33 **הָרִי זֶה מְקַבֶּלֶת טִמְאָה**³⁵.

(28) כלומר, עיקר טומאת כלי זכוית היא גזירת חכמים, שאפילו אם נגעו בשרץ או במת אינם מקבלים טומאה מן התורה. באמרו "שעיקר" התכוון רבינו להסביר את ההבדל בין ההלכה הקודמת ובין זו, ואומר שכלי מתכת עיקר טומאתם היא מן התורה, אלא שכאן המדובר כשנטמאו בטומאה דרבנן ולפיכך אפשר שגזרו בהם חכמים על טומאה ישנה, מה שאין כן בכלי זכוית (וכן הסבירו גם התוספות עבודה זרה שם דיבור המתחיל תיבעי ושבט טז, א דיבור המתחיל בטומאה). (29) שאפשר להשתמש בהם כמו בכלים שלמים, כגון כד שנשבר דופנו וחלק ממנו נשאר וראוי הוא לקבל משקין, אמנם לא כשיעורו שלפני שבירתו. (30) שלא כדין כלי חרס. (31) אין דרכו של אדם להשתמש בכלי זכוית שבור משום שמקום השבר חד ועלול לפצוע את היד האוחזת בו. (32) המדובר בשוליים שלהם שפה סביב וכשהופכים את הכלי על פיו אפשר להשתמש בבית הקיבול שלהם. (33) הוריד את הגבשושיות שבמקום השבר. (34) החליקו בפצירה דקה. (35) מפני שאפשר להשתמש בשוליים ללא סכנת פציעה.

34 **יֵא. צְלוּחִית**³⁶ קִטְנָה הַנִּטְּלָה בִּיד אַחַת שֶׁנִּטְּלָה פִּיהָ -
 35 **מְקַבֶּלֶת טִמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מְכַנְסִין הַיָּד לְתוֹכָהּ אֲלָא**
 36 **יוֹצֵק מִמֶּנָּה**³⁷. אֲבָל גְּדוּלָּה הַנִּטְּלָה בִּשְׁתֵּי יָדִים שֶׁנִּטְּלָה
 37 פִּיהָ - טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא חוֹבֶלֶת בִּיד בִּשְׁפָעָה
 38 שֶׁמְכַנְסִים יָדוֹ לְתוֹכָהּ. וְכֵן צְלוּחִית שֶׁל פְּלִיטוֹן³⁸, אֵף
 39 עַל פִּי שֶׁהִיא קִטְנָה, אִם נִטְּלָה פִּיהָ - טְהוֹרָה, מִפְּנֵי
 40 שֶׁחוֹבֶלֶת בְּאַצְבָּעוֹ בִּשְׁפָעָה שֶׁמוֹצִיא הַבֶּשֶׂם מִתּוֹכָהּ.

(36) בקבוק. (37) ואפשר להשתמש בה ללא חשש פציעה. (38) מין בושם סמך ואינו נשפך מעצמו וצריך להוציאו באצבע.

41 **יב. לְגִינִים הַגְּדוּלִּין שֶׁנִּטְּלָה פִּיהֶן - עֲדִין הֵן כָּלִים,**
 42 **מִפְּנֵי שֶׁמְתַקֵּינָם הוּא לִכְבִּשָּׁנִים**³⁹.

(39) משתמש בהם לכבוש ירקות ופירות והם נשארים שם זמן רב ללא כל טיפול.

43 **יג. כּוֹס**⁴⁰ שֶׁנִּפְגַּם רְבּוּי⁴¹ - טְהוֹר. נִפְגַּם בּוֹ שְׁלִישׁ
 44 הַקֶּפֶל בְּרֵב גְּבִיהוֹ - טְהוֹר⁴². נִקַּב וּסְתָמוֹ, בֵּין בִּבְעֵץ
 45 בֵּין בְּזָפֶת - טְהוֹר. וְהַכּוֹס וְהַצְלוּחִית שֶׁנִּקְבּוּ, בֵּין
 46 מְלַמְעָלָה בֵּין מְלַמְשָׁה - טְהוֹרִין.

משנה ז) "אין מיטהרין אלא שלמים" וכן תתפרש המלה "נתך" שהבאנו למעלה.

1 **ד. בְּרִזֵּל טִמָּא שֶׁבָּלְלוֹ עִם בְּרִזֵּל טְהוֹר**¹⁶: אִם רַב מִן
 2 הַטִּמָּא - טִמָּא; וְאִם רַב מִן הַטְּהוֹר - טְהוֹר; מִחֲצָה
 3 לְמִחֲצָה - טִמָּא¹⁷. וְכֵן טִיט¹⁸ שֶׁבָּלְלוֹ בְּגִלְלִים¹⁹ וְשִׁרְף
 4 הַפֶּל בְּכִבְשָׁן וְעִשָּׂאָהּ כָּלִי: אִם רַב מִן הַטִּיט - הָרִי
 5 זֶה מְקַבֶּל טִמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כָּלִי חָרָס; וְאִם רַב מִן
 6 הַגִּלְלִים - אֵינוֹ מְקַבֶּל טִמְאָה.

(16) התיכם יחד ועשה מהם כלי. (17) אף על פי שהברזל הטמא נטהר מן התורה על ידי התכתו, גזרו חכמים טומאה ישנה גם על מחצה למחצה. (18) כלי העשוי מטיט שורף בכבשן הוא כלי חרס ומקבל טומאה. (19) צפיעי בהמה. נתבאר למעלה (פרק א הלכה ו), שכלי גללים אינם מקבלים טומאה.

7 **ה. כָּלִי מִתְכּוֹת הַטְּהוֹרִין שֶׁאֵנָּכֶן**²⁰ בְּאַנְף²¹ טִמָּא -
 8 **טִמָּאִים. אֲבָל הָעוֹשָׂה כָּלִים מִן הָאֲנָף הַטִּמָּא - הָרִי**
 9 **הֵן טְהוֹרִין**²².

(20) ציפה אותם. (21) מתכת מתוקנת למלאכת ציפוי. (22) בתוספתא מוחלפת הגירסא: ברישא כתוב "טהורין" ובסיפא "טמאין", ויש להתאים את דברי רבינו כאן לגירסת התוספתא. וביאור הדברים: אנכם - הם טהורים לשיטת רבינו, שכלים מצופים אינם מקבלים טומאה. ובסיפא מלמדת התוספתא, שמתכת שבעיקרה עומדת לציפוי ולא לעשות ממנה כלים, גם כן חוזרת לטומאתה הישנה אם עשה ממנה כלי.

10 **ו. קָרְדִם שֶׁעִשָּׂאָהּ מִן הַבְּרִזֵּל הַטְּהוֹר וְעִשָּׂה עִשָּׂפוֹ**
 11 **מִן הַטִּמָּא - הָרִי זֶה טִמָּא. עִשָּׂה עִשָּׂפוֹ מִן הַטְּהוֹר**
 12 **וְהַקָּרְדִם מִן הַטִּמָּא - הָרִי זֶה טְהוֹר. שֶׁהַפֶּל הוֹלֵךְ**
 13 **אַחֵר עוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה.**

14 **ז. קָרְדִם טְהוֹר שֶׁחִסְמוּ**²³ בְּבִרְזֵל טִמָּא - טְהוֹר²⁴.

(23) ציפה את חודו בברזל קשה (=פלדה). (24) ציפוי דק זה בטל לגבי הכלי.

15 **ח. קִיתוֹן**²⁵ שֶׁעִשָּׂאָהּ מִן הַטִּמָּא וְשׁוּלָיו מִן הַטְּהוֹר
 16 - טְהוֹר. עִשָּׂאָהּ מִן הַטְּהוֹר וְשׁוּלָיו מִן הַטִּמָּא -
 17 **טִמָּא. שֶׁהַפֶּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַמְּקַבֶּל**²⁶ הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה²⁷.

(25) כוס גדולה. (26) השוליים הם המקבלים העיקריים. (27) מלאכת הקיבול.

18 **ט. כָּלִי מִתְכּוֹת שֶׁנִּטְמָא בְּטִמְאָה שֶׁהִיא מִדְּבָרֵי**
 19 **סוּפְרִים, כְּגוֹן שֶׁנִּטְמָא בְּעִבּוּדָה זָרָה וְכִיּוּצָה בָּהּ,**
 20 **וְנִשְׁבְּרָה וְהִתִּיכּוֹ וְחָזַר וְעִשָּׂה מִמֶּנּוּ כָּלִי אַחֵר - הָרִי זֶה**
 21 **סָפֵק אִם חָזַר לְטִמְאָתוֹ הַיְשָׁנָה אוֹ לֹא חָזַר.**

22 **י. כָּלִי זְכוּכִית שֶׁנִּטְמָאוּ וְנִשְׁבְּרוּ - טְהוֹר כָּלִי**
 23 **הַכָּלִים. וְאִפְלוּ הִתִּיכָן וְעִשָּׂה מֵהֶן כָּלִים אַחֲרִים -**

בעין של כופת. כלי חרס שהיו לו שלוש שפיות זו לפנים מזו וכו'. אילפסים זה בתוך זה ושפתותיהם שוות ושרץ בעליון וכו'. הנקרא חיבור לטומאה ולא להזייה, לא לטומאה ולא להזייה או לזה ולזה.

א. כָּבֵד בְּאַרְנוֹ בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת, שְׁאִין כְּלֵי חָרָס מִתְטַמֵּא אֶלָּא מֵאִוִּירוֹ אוֹ בְּהֶסֶט הַזֵּבִי; וְשָׁאֵר כָּל הַכֵּלִים שֶׁנִּגְעָה בָּהֶן הַטְּמָאָה - נִטְמָאוּ, וְאִם נִכְנְסָה טְמָאָה לְאִוִּירָן וְלֹא נִגְעָה בָּהֶן - הֵרִי הֵם טְהוֹרִין. נִמְצָא הַטְּמָא בְּכֵלֵי חָרָס - טְהוֹר בְּכֵלִים, וְהַטְּמָא בְּכָל הַכֵּלִים - טְהוֹר בְּכֵלֵי חָרָס. וּמִנֵּהן שְׁאִין כְּלֵי חָרָס מִתְטַמֵּא אֶלָּא מֵאִוִּירוֹ? שְׁנֵאֲמַר: וְכֵלֵי חָרָשׁ אֲשֶׁר יָפַל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ וְגוֹמֵר - מֵתוֹכוֹ הוּא מִתְטַמֵּא, לֹא מֵאֲחוּרָיו.¹⁹
²⁰
²¹
²²
²³
²⁴
²⁵
²⁶
²⁷

2) אם נכנסה הטומאה לתוך הכלי, ואפילו לא נגעה בדופן הכלי. 3) אם היוזו הזב ממקומו, שהרי היוזו גם את אוירו. 4) חולין כד ב. 5) בכל הכלים האחרים. 6) דרשה זו נאמרה ב'תורת כהנים' פרשת שמני פרשתא ז ה"ה. בחולין כה, א למדו דין זה מן הכתוב (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח", ורבינו העדיף דרשת ה'תורת כהנים' שהיא יותר פשוטה.

ב. וְכֵשֶׁם שֶׁמִּתְטַמֵּא מֵאִוִּירוֹ, כֵּן מִטְמֵא אֶכְלִין וּמִשְׁקִין מֵאִוִּירוֹ. בִּיצֵד? כְּלֵי חָרָס שֶׁנִּטְמָא וְנִכְנְסוּ אֶכְלִין וּמִשְׁקִין לְאִוִּירוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגְעוּ בּוֹ - הֵרִי אֵלּוּ טְמֵאִין; שְׁנֵאֲמַר: כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא.²⁸
²⁹
³⁰
³¹
³²
³³ אֲבָל שָׁאֵר הַכֵּלִים הַטְּמֵאִין אֵינָן מִטְמֵאִין אֶכְלִין וּמִשְׁקִין עַד שִׁיגְעוּ בָּהֶן.

7) בחולין שם מבאר ר' יונתן "התורה העידה על כלי חרס, ואפילו מלא חרדל". פירוש, התורה אמרה, שכל הנמצא בכלי חרס טמא - נטמא, אפילו גרעינים קטנים כחרדל, שרק חלק קטן מהם נוגע בכלי.

ג. אֵין כְּלֵי חָרָס מִטְמֵא כְּלִים מֵאִוִּירוֹ, בֵּין כְּלֵי חָרָס בֵּין שָׁאֵר כְּלִים. בִּיצֵד? כְּלֵי חָרָס גְּדוֹל שֶׁהֵיוּ בְּתוֹכוֹ כְּלִים וְנִכְנְסָה טְמָאָה בְּאִוִּירוֹ - הוּא טְמֵא וְכָל הַכֵּלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ טְהוֹרִין. הֵיוּ מִשְׁקִין בְּכֵלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ - נִטְמָאוּ הַמִּשְׁקִין מֵאִוִּירוֹ, וְחוֹזְרִין וּמִטְמֵאִין אֶת הַכֵּלִים.¹⁰ וְהֵרִי זֶה אוֹמֵר: ¹¹ מִטְמֵאִין¹² לֹא טְמֵאוֹנִי, וְאֵתָה טְמֵאתִנִּי.
³⁴
³⁵
³⁶
³⁷
³⁸
³⁹
⁴⁰

8) כלים פ"ח מ"ד. 9) ב'תורת כהנים' פרשת שמני פ"ט ה"א, דרשו: יכול (אפשר לחשוב) אף הכלים מיטמאים באויר כלי חרס? תלמוד לומר: "האוכל" (אחר שנאמר "כל אשר בתוכו יטמא", ממשיך הכתוב ואומר: מכל האוכל אשר יאכל), אוכלים מיטמאין באויר כלי חרס, ואין כלים מיטמאין באויר כלי חרס. 10) גזרו חכמים שמשקין יטמאו כלים (ראה הלכות אבות הטומאות פ"ז ה"ב). 11) הכלי אומר למשקין. 12) הכלי שטימא אותך.

ד. כְּלֵי חָרָס¹³ שֶׁנִּגְעוּ מִשְׁקִין טְמֵאִין בְּאֲחוּרָיו בְּלִבָּד
⁴¹

40) של זכוכית. 41) רוב היקף השפה. 42) אין אדם משתמש בכלי פגום שכזה.

1 יד. הַתְּמָחוּי⁴³ וְהַקְעָרָה שֶׁנִּקְבּוּ: מִלְּמַעְלָה -
2 טְמֵאִין⁴⁴, מִלְּמַטָּה - טְהוֹרִין. נִסְדָּקוּ: אִם יְכוֹלִין
3 לְקַבֵּל אֶת הַתְּמָחִין פְּצוֹנֵינִי⁴⁵ - טְמֵאִין, וְאִם לֹא -
4 טְהוֹרִין.

43) קערה גדולה. 44) שהרי אפשר להשתמש בחלק השלם. 45) אם יש ביקוע בכלי ונותנים לתוכו חמים מתרחב הסדק ולפעמים הוא מתפוצץ ולכן אינו מקבל טומאה, אלא אם כן הכלי עבה או חזק וראוי לקבל חמים.

5 טו. הַפּוֹסוֹת הַתְּתוֹכִין⁴⁶, אָף עַל פִּי שֶׁשְּׁפּוֹתֵיהֶם
6 סוֹרְכִין⁴⁷ אֶת הַפֶּה - מְקַבְּלִים טְמָאָה.⁴⁸

46) השפה חתוכה ואינה חלקה כל כך. 47) מסרטים קצת. 48) ראויות הן לשימוש, מפני שאינן גורמות חבלה ממשית.

7 טז. הָאֶפְרָכְסִי⁴⁹ שֶׁל זְכוּכִית - טְהוֹר, שֶׁהֵרִי הוּא כְּמוֹ
8 מַחֲץ שְׁאִינוֹ מְקַבֵּל.

49) משפך גדול רחב מלמעלה וצר מלמטה.

9 יז. זְכוּכִית שֶׁעוֹשִׂין אוֹתָהּ לְמִרְאָה⁵⁰ - טְהוֹר, אָף עַל
10 פִּי שֶׁהִיא מְקַבֵּלֶת⁵¹, לְפִי שֶׁלֹּא נִעְשִׂיתָ לְקַבֵּלָהּ.
11 הַתְּרוֹר שֶׁל זְכוּכִית שֶׁהוּא מְקַבֵּל, אָף עַל פִּי
12 שֶׁשִּׁמְנִיחוֹ עַל הַשִּׁלְחָן נִהַפֵּף עַל צִדּוֹ⁵² וְאֵינוֹ מְקַבֵּל
13 - הֵרִי זֶה מְקַבֵּל טְמָאָה.

50) נעשתה מלכתחילה לשם כך. 51) אינה שטוחה לגמרי אלא יש בה שקעורה, והיא מקבלת מה שנותנים לתוכה. 52) מפני שהוא עגול.

14 יח. תְּמָחוּי שֶׁל זְכוּכִית שֶׁעָשָׂאוּ מִרְאָה⁵³ - מְקַבֵּל
15 טְמָאָה⁵⁴. וְאִם מִתְחַלָּה עָשָׂהּ לְמִרְאָה כְּדִי שִׁיחִיו
16 דְּבָרִים שֶׁמִּנִּיחִין בּוֹ נִרְאִין מֵאֲחוּרָיו⁵⁵ - הֵרִי זֶה
17 טְהוֹר. וְכָל כְּלֵי זְכוּכִית אֵין מְקַבְּלִין טְמָאָה עַד
18 שֶׁתִּגְמַר מְלֵאכְתּוֹ, כָּל הַכֵּלִים.

53) מתחילה נעשה לתבשיל ואחר כך ייחדו להשתמש בו כבמראה. 54) לא יצא מתורת כלי, שהרי לא עשה שינוי בגופו ממש ודבר המקבל טומאה אינו יוצא מידי קבלת טומאה על ידי מחשבה. 55) במשנה כתוב "אספקלריא" ורבינו מפרש שם: זכוכית שקופה ומפני ששיטחה מעוגל רואים את הדברים שמאחריה בתבנית מוגדלת או מוקטנת ושלא במקומם, ואין מראה זו דומה למראות הצובאות (שמות לח, ב) המחזירות את התמונה כמו שהיא.

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1) יבאר שהטמא בכלי חרס טהור בכל הכלים, והטהור בכל הכלים טמא בכלי חרס. ודין אם כלי חרס מטמא כלים מאוירו ואם היו משקין בתוך הכלים. כלי חרס שנגע במשקין טמאים מאחוריו. כלי חרס שכפאו על הטומאה המונחת בארץ. גומא שהיה השרץ מונח בתוכה וכפה כלי חרס עליה. השרץ שנמצא בעין של תנור, בעין של כירה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טהורים או טמאים. (25) בפ"ג מהלכות אבות הטומאות הי"ג. (26) ולא נטמא מן המחט והטבעת. (27) המונח על קרקעית התנור. (28) לומר, שמעולם לא נכנסו לאויר התנור. (29) שם מ"א. (30) תחובות בקרקע התנור, ואינן בולטות למעלה משטחו. (31) הבצק הוא רך, ונדרח לתוך הגומא הזעירה שעל המחט והטבעת. (32) ונדרח בסדק דק.

ז. השרץ³³ שנמצא בעין של תנור³⁴, בעין של פירה³⁰, בעין של כפח, אם נמצא מן השפה הפנימית ולחוץ³⁵ - טהור. וכן אם נמצא באויר העין³⁶ - טהור; שהרי לא נכנס לאויר התנור או הפירה או הכפח, אלא תחת עבי דפנותיהן הוא תלוי. ואפילו היה שם פזית מן המת - טהורין³⁷; אלא אם כן היה בעבי העין פותח טפח³⁸, שהרי מביא את הטמא לאויר התנור, כמו שנתבאר³⁹ בענין טמאת מת.

שאינו נכנס אלא לגומא רחבה. (34) שם פ"ח מ"ז. (35) חור שבתנור, שדרכו יוצא העשן, וסותמים אותו מבפנים בשעת אפיה כדי שישמר החום. (36) דופן התנור הוא עבה, וכסותמים את העין מבפנים, נשאר שטח מסויים של קירות התנור מחוץ לסתימה, ואומר רבינו שאם נמצא שרץ באותו שטח - לא נטמא התנור (ראה לקמן ה"ט). תנור כירה וכופח, שלשתם תנורים עשויים בתבניות שונות (ראה ספר זמנים הלכות שבת פ"ג). (37) לא נתבאר לי כוונתו, הרי נמצא שם השרץ הוא גם כן באויר הכלי? (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (38) התנור ומה שבתוכו, עובי דופן החור נידון ככלי בפני עצמו, ולפיכך לא נטמא התנור מנגיעה זו. ואפילו אם נאמר שחלק זה נטמא, אין בכוחו לטמא את התנור, מפני שכלי חרס אינו מטמא כלים אפילו מאוירו, שהרי הוא ראשון לטומאה אפילו נגע במת (ראה הלכות אבות הטומאות פ"י ה"ח). (39) טפח על טפח ברום טפח.

ח. נמצא⁴⁰ השרץ במקום הנחת העצים⁴¹ מן השפה הפנימית ולחוץ - טהור⁴². נמצא במקום ישיבת הפלץ⁴³, במקום ישיבת הצפע, במקום ישיבת שולקי היתים⁴⁴ - הכל טהור.

(40) בפ"ב מהלכות טומאות מת. ודין זה נאמר בטומאת מת בלבד, אבל טומאת שרץ וכדומה אינה נכנסת אפילו בפותח טפח. (41) שם מ"ח. (42) בתנורים גדולים, היה מקום זה משוך מחוץ לחלל התנור. (43) כחכמים שם. דינו כדין עיין, ולמה לא כלל רבינו שני הדינים בבת אחת? מפני שבעינין אין כל מחלוקת, אבל במקום הנחת עצים חולק ר' יהודה, ומטמא מן השפה החיצונה ולפנים. (44) המחמם את המים בבית המרחץ.

ט. אין התנור⁴⁵ ולא הפירה ולא שאר מקומות היקוד⁴⁶ מתטמאין אלא אם כן נמצאת הטמא מן הסתימה⁴⁷ ולפנים⁴⁸.

(45) תנורים אלה רחבים מאוד מלמטה, ויש מקום מספיק

1 - נטמאו אחוריו, פשאר כל הכלים¹⁴. במה דברים אמורים? בשהיה לו תוף; אבל אם אין לו תוף ונגעו בו משקין טמאין - הרי זה טהור¹⁵; שכל שאין לו תוף בכלי חרס - אין אחוריו מתטמאין במשקין. נגעו אכלין או משקין באחורי כלי חרס הטמא - הרי אלו טמאין¹⁶. ואחד כלי חרס ואחד שאר כל הכלים בדבר זה. שכל הכלים השמאין שנגעו אכלין או משקין בהן, בין מתוכן בין מאחוריהן - נטמאו.

(13) ראה פ"ז מהלכות אבות הטומאות ה"ב וה"ג, ובהערותינו שם. (14) אבל תוכו לא נטמא. (15) ב'תורת כהנים' של פרשת ו' ה"ד, אמרו בשם רבן גמליאל: "כל שאין לו תוף בכלי חרס, אין לו אחוריים". פירוש, כלי חרס שאין לו תוף אינו מקבל טומאה כלל, אפילו כשנגע במשקין טמאים. (16) בכלים פ"ב מ"א אמרו, שכלי חרס "מטמאים מאחוריהם", ומפרש רבינו, שכלי חרס שנטמאו מאוירים מטמאים גם את הנוגע בהם מאחוריהם. [ה"ש שם מפרש, שהכוונה לבית קיבול שבאחורי הכלי, כגון ששולי הכלי מוקפים שפה מבחוץ].

ה. אחד כלי חרס שנכנסה טמא לאוירו או שפכהו על הטמא המנחת על הארץ ונעשה אהל עליה¹⁷, שהרי הטמא בתוכו. מפי השמועה¹⁸ למדו, שזה שנאמר: אל תוכו¹⁹ - לרבות את האהלים.

(17) 'תורת כהנים' שם ה"א. (18) איש מפי איש עד משה רבינו. (19) ב'תורת כהנים' שם למדו מן "וכל כלי חרס".

ו. גמא²⁰ שהיה השרץ מנח בתוכה וכפה כלי חרס על הגמא - לא נטמא; שנאמר: אל תוכו - עד שתפגס עצמה של טמא בתוכו²¹. לפיכך, השרץ שנמצא למטה מנחשתו של תנור²², שהיא קרקעית - התנור טהור; שאני אומר: חי נפל, ועכשו מת בתוך גמא זו²³. וכן אם נמצאת מחט או טבעת למטה מנחשתו, אף על פי שכל הכלים הנמצאים - טמאים, כמו שבארנו²⁵, הרי התנור טהור²⁶; שאני אומר: שם היו עד שלא בא התנור, והתנור נכנה עליהן, ולא נפלו בתוכו. נמצאו בדשן²⁷ - הרי התנור טמא, שאין לו במה יתלה²⁸. נמצאו בנחשתו²⁹ של תנור³⁰ נראין אכל אינן יוצאין לאוירו: אם אופה את הבצק והוא נוגע בהן³¹ - נטמא התנור כאלו היו בתוף אוירו; ואם לאו - התנור טהור כאלו היו למטה מנחשתו. באי זה בצק אמרו? בבצק הבינוני, שאינו רך ביותר ולא קשה³².

(20) כלים פ"ט מ"ג. (21) וכאן הטומאה מונחת למטה מדופני הכלי ולא באוירה. (22) המדובר בתנור שאין לו שוליים ועומד על הקרקע, והמקום שהתנור עומד עליו נקרא "נחושתו של תנור". (23) שאם נפל מת, הרי היה באויר התנור בשעת נפילה. (24) ואין אנו יודעים אם

- לאומנים לשבת ולא להיכוות. (46) סיום המשנה שם. (47) מקומות שהאש יוקדת. (48) התפארת ישראל מפרש, שקירות התנורים האלה הם עבים מאוד, ועושים שקע במוזוותיהם כרחבו של אדם, ושקע זה הוא מקום ישיבת האומנים.
1. י. כלי חרס⁴⁹ ששותין בו בצלי בתים המים, שפאמצעו⁵⁰ כמו רשת של חרס ושפתו שלמעלה מן הרשת כמו מסרק⁵¹, וזהו הנקרא צרצור, אם נכנסה הטמאה לאויר המסרק למעלה מן הרשת - נטמא פלו⁵², שזהו תוכו של כלי זה.
- (49) ונטמא התנור, ונטמאו גם החלקים שמן השפה הפנימית ולחוץ (ראה השלמות). (50) שם פ"ב מ"ח. (51) נראה שהכוונה לפי הכלי, וכן פירשו הר"ש והברטנורא. (52) פגימות רבות סביב כל השפה, ונראית כמו מסרק. הפגימות האלו נעשו בכוונה לנוי.
6. יא. כלי חרס⁵³ שהיה לו שלש שפיות⁵⁴ זו לפנים מזו: היתה הפנימית עודפת⁵⁵ ונכנסה טמאה לאויר הפנימית⁵⁶ - כל האכלין והמשקין שבאויר שפין השפה הפנימית ובין האמצעית והחיצונה טהורין⁵⁷. היתה האמצעית עודפת ונטמא אוירה⁵⁸ - ממנה ולפנים⁵⁹ טמא⁶⁰, ממנה ולחוץ טהור⁶¹. היתה החיצונה עודפת ונטמא אוירה - הפל טמא⁶². היו שוות - כל שנטמא אוירה טמאה, והשאר טהור⁶³.
- (53) כחכמים שם. (54) שם פ"ד מ"ד. (55) דפנות, וביניהם ריווח כזה: כאן יש ציור (הציור שבפירוש רבינו למשנה הוצאת ראם אינו מדויק, כי הוא מדגים שלוש קדירות זו בתוך זו). (56) גבוהה יותר משתי השפיות האחרות. (57) לאויר הקדירה. (58) מקומות אלה נידונים כגב הכלי, וכלי חרס אינו מקבל טמאה מגבו. (59) נכנסה טמאה לרווח שבינה ובין הפנימית. (60) כל הנמצא במקום הרווח הזה, וכן הנמצא בקדירה עצמה. (61) מפני שכל זה נמצא בתוך אוירה של שפה זו. (62) מפני שזה גב הכלי שהטמאה בתוכו. (63) מפני שאויר כל הקדירה עולה עד לגובהה, והשרץ מטמא את כולו.
14. יב. אלפסים⁶⁴ זו בתוך זו ושפתותיהן שוות והשרץ בצליונה⁶⁵ או בתחתונה⁶⁶ - זו שיש בה השרץ טמאה, ושרץ האלפסין טהורין הן וכל האכלין שבהן⁶⁷. הנה כל אלפס מהן נקובה ככונס משקה⁶⁸ והשרץ בצליונה - כל האכלין והמשקין שבכל האלפסים טמאים⁶⁹; שהטמאה באויר פלן, כמו שיתבאר⁷⁰. הנה השרץ בתחתונה⁷¹ - היא טמאה וכלן טהורות; שהרי לא נכנס שרץ לאויר העליונה⁷², ואין שפת התחתונה עודפת כדי לטמא כל האכלין והמשקין שבתוכה⁷³. הנה השרץ בצליונה⁷⁴ והיתה שפת התחתונה עודפת - העליונה טמאה, שהשרץ בתוכה; וכן התחתונה, מפני ששפתה עודפת הרי
26. השרץ באוירה; ושרץ האלפסין⁷⁵ שבתוך התחתונה טהורין, שאין⁷⁶ כלי חרס מטמא כלים שבתוכו⁷⁷. ואם היה ביניהן משקה טופח⁷⁸ - כל שיש בה משקה טופח טמאה⁷⁹; שהמשקה מתטמא מאויר התחתונה העודפת וחוזר ומטמא את האלפס.
- (64) כחכמים במשנה שם. (65) שם פ"י מ"ח. קערות גדולות. (66) הפנימית. (67) שהיא החיצונה. (68) האילפסים עצמם טהורים, מפני שכלי - אפילו כלי חרס - אינו מטמא מאויר כלי חרס, והרי השרץ אינו נמצא באוירים, והאכלין טהורים, מפני שאינם נמצאים בתוך כלי שהטמאה בתוכו אלא בכלי הנמצא בו, והתורה אמרה "אל תוכו . . . יטמא" (ויקרא יא, לג), ודרשו חכמים (תורת כהנים' שמיני פרשת ז' ז'): "אל תוכו" ולא תוך תוכו. (69) אם יתנו מקום הנקב על משקה, ייכנס לכלי דרך נקב זה. (70) אבל האילפסים עצמם טהורים, מפני שיצאו מתורת כלי. [רבינו מפרש שהמדובר בכלים שהנקב מטהר אותם]. (71) לקמן בפ"ד ה"ט, שכלי נקוב אינו מציל על האוכלין והמשקין שבתוכו, והרי הם כאילו מונחים בכלי שהשרץ בתוכו. (72) שהיא החיצונה. (73) הטמאה אינה נכנסת דרך השוליים אלא דרך פי הכלי. (74) אילמלי היתה החיצונה עודפת, היה כל הנמצא באילפסים שדפנותיהם נמוכים, כאילו הוא מונח באויר של הדפנות הגבוהים, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. (75) מכאן ואילך המדובר בכלי שלם. (76) אם שפתם שוה לשפת העליונה. (77) כמבואר למעלה בהלכה ג, ואף-על-פי שהכלים לא נטמאו - נטמאו האוכלין והמשקין שבתוכם. ואינם ניצולים מכוח תוך תוכו, מפני שהתחתונה עודפת, רואים אותם כאילו הם מונחים באוירה ממש. (78) מרטיב את האצבע הנוגעת בו. (79) והוא-הדין לאילפס המונח בו ושוליו נוגעים במשקה, שהרי משקין מטמאים כלי חרס מגבו, לדעת רבינו בפ"ז מהלכות אבות הטומאות ה"ג. ראה ראב"ד והשלמות.
31. יג. טבלא⁸⁰ של חרס שהיו קערות דבוקות בה בתחלת מעשיה⁸¹ והרי הפל כלי אחד, ונטמאת אחת מהן - לא נטמאו פלן⁸². ואם היה לטבלא דפן עודף⁸³, שנמצאו פל הקערות בתוכו, ונטמאת אחת מהן - נטמאו פלן⁸⁴. וכן הדין בבית התבלין⁸⁵ של חרס, וקלמירין המתאימות פיוצא בו.
- (80) שם פ"ב מ"ז. (81) לפעמים עושים טבלא מטיט ושורפים אותה, ואחר-כך מדביקים לה קערות קטנות, אולם כאן המדובר כשהאומן עשה מלכתחילה מטיט טבלא עם קערות דבוקות בה ונשרפו יחד בכבשן. (82) כל קערה נידונית ככלי בפני עצמו. (83) שפה גבוהה עודפת על שפת הקערות הדבוקות בה. (84) השפה עושה כולן כלי אחד. (85) טבלא עם בתי קיבול רבים, שנותנים בהם תבלינים שונים.
37. יד. בית התבלין של עץ שנטמא אחד מביתיו במשקין - לא נטמאו שאר הבתים⁸⁶. ואם יש לו דפן עודף, שנמצאו פל הבתים בתוכו, ונטמא אחד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חרס. (8) טומאת יום אחד. נתבאר כבר כמה פעמים, שכלי חרס אינו נעשה אב הטומאה אפילו אם נגע במת.
 ב. וכשם שאין צמיד פתיל לטמאה⁹ באהל¹² המת¹⁰, כך אין צמיד פתיל לטמאה באויר כלי חרס. כיצד? קדרה שהיא מלאה אכלין ומשקין ומקפת צמיד פתיל ונתונה בתוך התנור¹¹ הטמא - הרי הקדרה וכל מה שבתוכה טהורין¹². היה השרץ או משקין טמאין בתוכה ומקפת צמיד פתיל ונתונה באויר התנור - נטמא התנור¹³. [וכן כל פיוצא בזה].

(9) צמיד פתיל מציל שלא תיכנס הטומאה לתוכו ותטמא את הדבר הטהור הנמצא בו, אבל אינו מעכב על הטומאה הנמצאת בו מלצאת. (10) כזית מן המת סגור בכלי צמיד פתיל המוטל באוהל, טומאתו חודרת ומטמאה כל הנמצא באוהל. (11) של חרס. (12) הכלי הסגור עיכב על הטומאה מלהיכנס. (13) הטומאה יצאה מהצמיד פתיל וטימאה את התנור וגם את כל מה שבתוכו (תוספתא, כלים פ"ו ה"ו).

ג. טבעת¹⁴ טמאה שמבלעת בתוך הלבנה או מחט טמאה שמבלעת בתוך העץ ונפלו לאויר כלי חרס - נטמא¹⁵. אף על פי שאם נגע פכר תרומה בעץ זה או בלבנה זו - טהור¹⁶, הרי הן מטמאין כלי חרס מאויר¹⁷.

(14) משנה, שם פ"ט, מ"א. (15) כלי החרס וכל שבתוכו. (16) מפני שרק נגיעה ישירה, כשאינו דבר חוצץ בין הטמא לטהור - מטמאה. (17) מפני שכלי חרס מיטמא כשטומאה נמצאת באווירו, בלי נגיעה כלל, והרי כאן הטומאה נמצאת באוויר, מה שאין כן בטומאת נגיעה.

ד. תרנגול¹⁸ שפלע שרץ או בשר מת ונפל לאויר התנור¹⁹ - הרי זה טהור²⁰. ואם מת שם התרנגול - נטמא התנור²¹. שהבלועין פחי מצילין מיד כלי חרס²², קדרה שמצילין באהל המת²³.

(18) שם פ"ח מ"ה. (19) ויצא כשהוא חי. (20) מבואר בסוף ההלכה, שטומאה בלועה בגוף חי אינה מטמאה. (21) מן הטומאה שבמעו התרנגול. התרנגול עצמו אינו מטמא, כי נבלת עוף טהור מטמאה רק בבית הבליעה של האדם האוכלה (ראה הל' אבות הטומאות פ"ג ה"א). (22) מטומאת אוויר כלי חרס שמטמא אפילו בלי נגיעה. וכל-שכן שנגיעתה אינה מטמאה. (23) ראה הל' טומאת מת פ"כ ה"א-ב.

ה. דברים²⁴ שבתוך הפה או בתוך הקמטין²⁵ - אינן בבלועין. כיצד? אדם שהיו משקין טמאין בתוך פיו וקפץ²⁶ פיו והכניס ראשו לאויר כלי חרס - טמאהו. וכן טהור שהיו אכלין ומשקין לתוך פיו והכניס ראשו לאויר תנור טמא - נטמאו אכלים שפפיו. היה לו בתוך קמטו בעדשה²⁷ מן השרץ והכניסו

מפתיו במשקין - נטמאו פלן; שהפל²⁸ בכלי אחד²⁸, וכלי שנטמא תוכו במשקין - נטמא פלו. היו בתי קבועין במסמר²⁹ - הרי אלו חבור זה לזה לטמאה ולהזה³⁰. היו תקועין בלבד³¹ - הרי אלו חבור לטמאה ולא להזה. ואם היו בתי נטלין ונתנין³² - אינן חבור לא לטמאה ולא להזה.

(86) ודווקא כשנטמא במשקין טמאים. אבל אם נטמא בשרץ, נטמאו כולם, אפילו כשאין שם דופן עורף. בטבלא של חרס (בהלכה יג) כתב סתם "ונטמאת", ולא הגביל את הדין לטומאת משקין בלבד, משמע שאפילו שרץ אינו מטמא את כולו. וטעם ההבדל הזה נתבאר בפירוש רבינו למשנתנו, כלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו, וכאשר נגעה הטומאה - אפילו שרץ שטומאתו מן התורה - בתוכו של בית אחד הרי לגבי שאר הבתים יש לדון נגיעה זו כנגיעה בגבם, ולפיכך לא נטמאו, אלא אם-כן יש לטבלא לבזבז עורף על שפת הכלים, שאז תוכה של הטבלא משמשת תוך משותף לכל הכלים. וכל זה בטבלא של חרס, אבל בכלי עץ שהוא מטמא מגבו, נטמאו כל הבתים ע"י נגיעת השרץ באחד מהם כאילו נגע בגבם. וכל זאת בטומאת שרץ, אולם כשנטמאו במשקין טמאים, נתבאר כבר (בפ"ז מהלכות אבות הטומאות ה"ג) שאם נגעו באחורי כלים - לא נטמא תוכם. ומכיון שאמרו, שתוכו של זה (הבית שנגע בטומאה) נעשה גב לחבירו, הרי שאר הבתים לא נטמאו במשקין אלה כלל. (87) כל הבתים, וגם חלקי הטבלא שבין הבתים. (88) וכל בית נטמא מנגיעה בטומאה עצמה. (89) ללא חיבור טבעי מתחילת עשייתם. (90) אם נטמאו במת, והזה מי אפר פרה על אחד מהם - נטהרו כולם. והמדובר בדופן עורף. (91) בלי חיבור מסמרים. (92) לפרקים מוציאים אותם מהחורים שהם תקועים בהם, ולפעמים מחזירים אותם.

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר שכל המציל בצמיד פתיל באוהל המת - מציל בכלי חרס. ודין כשם שאין טומאת צמיד פתיל לטומאת אוהל כך הוא באויר כלי חרס. ודין הבלועים בחי אם מצילים מיד כלי חרס ובאי זה מקום הם כבלועים. ודין תוכו ולא תוך תוכו והדבר שמציל בסתימת זפת מיד כלי חרס.

א. כל המציל² בצמיד פתיל³ באהל המת⁴ - מציל בצמיד פתיל באויר כלי חרס⁵. אם הציל במת החמור⁶, דין הוא שייציל בכלי חרס⁷ הקל⁸. וכל שאינו מציל באהל המת - אינו מציל באויר כלי חרס.

(2) כלים פ"ח מ"א. (3) כיסוי מחובר ומהודק. (4) בטומאת אוהל המת, אמרה תורה (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא", ומכאן שאם יש עליו צמיד פתיל - הוא וכל מה שבתוכו טהורים. (5) אוכלין ומשקין הנמצאים בכלי חרס צמיד פתיל המוטל בתוך כלי חרס גדול שטומאה בתוכו - לא נטמאו. (6) שמטמא טומאת שבעה ימים. (7) בטומאת תוכו של כלי

הקפיד - אין (כן, פירוש טמא, אפילו בלי היסק) אי לא -
לא". מדובר שם במשקין חמורים, ופסק רבינו כרבי יוחנן.
(41) פסולת זיתים אחר שנשחט שמנם. (42) שלא נתייבשה.
(43) מפני שכבר נתייבש כל המשקה שבה. (44) רואים
שיש בה עוד לחלוחית בכמות שהחום מסוגל להוציא.
(45) כלומר לאחר זמן רב, ואפילו יותר משלוש שנים.

ז. כלי חרס⁴⁶ שחלקו במחיצה משפתו עד
קרקעיתו, ונכנסה טמאה באויר אחד משני החלקים
- נטמא הכלי פלו, לפי שאין דרך בני אדם לחלק
כלי חרס⁴⁷ בדרך שחולקין האהלים⁴⁸. לפיכך, תנור
שחצצו בנסרים או ביריעות, ונמצא השרץ במקום
אחד - הכל טמא.

(46) כלים פ"ח מ"א. (47) נימוקו של תנא קמא במשנה,
שם. (48) כלומר, אף-על-פי שבאוהל המת מועילה מחיצה
שכזו, ומת הנמצא מצד זה של המחיצה אינו מטמא מה
שמעבר למחיצה, בכלים שאין דרכם של בני אדם להעמיד
בתוכם מחיצה - אינה מועילה.

ח. כלי שהיתה הטמאה בתוכו, והכניס הכלי לאויר
כלי חרס⁴⁹, ושפת הכלי הטמא חוץ לכלי חרס, אף
על פי שהטמאה מכוננת בתוך כלי חרס⁵⁰ - הרי זה
טהור⁵¹; שנאמר: אל תוכו - לא אל תוף תוכו⁵².

(49) טהור. (50) הטומאה שבכלי הפנימי נמצאת בחלק
השקוע בין דפנות כלי החרס. (51) כלי החרס לא נטמא.
(52) 'תורת כהנים' פרשת שמini, פרשתא ז ה"ח.

ט. וכן⁵³ אם היה כלי חרס טמא והכניס לאוירו כלי
אחר שיש בו אכלים ומשקין, ושפת הכלי האחר
חוץ לכלי חרס, אף על פי שהאכלין והמשקין
מכוננין בתוך כלי חרס הטמא⁵⁴ - הרי אלו טהורין;
שנאמר: כל אשר בתוכו יטמא - ולא שבתוך
תוכו⁵⁵. כיצד? פורת או קפה⁵⁶ או קדרה או חמת⁵⁷
וכיוצא בהן שהיה השרץ בתוכה, ושלשל הקפה
לאויר החבית או לאויר התנור, אף על פי שהשרץ
מכון בתוך אויר החבית, הואיל ושפת הקפה או
החמת למעלה משפת החבית או משפת התנור -
הרי אלו⁵⁸ טהורין. ואם היה בתוך החמת או בתוך
הקדרה וכיוצא בהן אכלין או משקין ושלשלן
לאויר התנור או לאויר החבית הטמא⁵⁹ - הרי הן
טהורין. היתה הפורת או הקפה או החמת וכיוצא
בהן נקובין - אינן מצילין⁶⁰; אלא אם היה השרץ
לתוך ושלשלן לאויר כלי חרס הטהור - נטמא,
ואם היו אכלין או משקין לתוך ושלשלן לאויר
כלי חרס הטמא - נטמאו. וכמה יהיה בנקב? אם
היה בכלי שטף⁶¹ - במוציא זיתים⁶². ואם היה בכלי
חרס: העשוי לאכלין⁶³ - שעורו בזיתים; והעשוי
למשקין - שעורו בכונס משקה; והעשוי לכך וכך⁶⁴

1 לאויר התנור - נטמא התנור, אף על פי שהטמאה
2 בתוך הקמט²⁸.

(24) שם מ"י. (25) שבגוף בעל חי (נדה מב, ב). (26) סגר.
(27) בשר השרץ כעדשה - מטמא. (28) כרבא שם, שקמט
נידון כבית הסתרים שמטמא באויר כלי חרס, ולא כבלוע
בבעל חי.

3 ו. ספוג²⁹ שפלע משקין טמאין, אף על פי שהוא
4 נגוב מבחוץ, אם נפל לאויר כלי חרס - טמאהו,
5 שסוף משקה לצאת³⁰. וכן חתיכה של לפת³¹ ושל
6 גמרים³². חרסים שנשתמשו בהן משקין טמאין ונגבו
7 ונפלו לאויר כלי חרס - לא טמאוהו³³. נפלו לתנור³⁴
8 והסק - נטמא, שסוף משקה לצאת³⁵. במה דברים
9 אמורים³⁶? במשקין קליין³⁷; אבל בחמורין, כגון דם
10 הנדה וימימי רגליה³⁸, אם היו יכולין לצאת³⁹
11 והקפיד עליו שיצא - הרי זה מטמא התנור אף על
12 פי שלא הסק; ואם אינו מקפיד עליו - אינו מטמא
13 עד שישק ויצא המשקה⁴⁰. וכן בגפת⁴¹ חדשה⁴²
14 הבאה ממשקין טמאין שהסק בה התנור - נטמא,
15 שסוף משקה לצאת; אבל בישנה - טהור⁴³. איזו
16 היא ישנה? לאחר שנים עשר חדש. ואם ידוע
17 שיוצא ממנה משקה בשעת הסק⁴⁴ אפלו לאחר
18 שלש שנים⁴⁵ - נטמא התנור בשיסק.

(29) שם פ"ט מ"ד. (30) הספוג עומד לסחיטה. ועוד,
שהמשקין יוצאים מאליהם טיפה אחר טיפה. [בתוספתא,
שם פ"ו ה"י, אמרו: "מפני שעשוי להכניס ולהוציא". ונראה
ששני הנימוקים משלימים זה את זה]. (31) הראב"ד
בהשגותיו כאן מפרש שסוחטים את הלפת ומוציאים את
המשקה ומניחים את הלפת היבש על המכה והוא מוצץ את
הליחה. (32) בתוספתא שם מנמק תנא קמא, מפני שעושי
יין נותנים גמי ביין וסוחטים את הנבלע בו, כדי לבדוק את
טיב היין. (33) אף-על-פי שלדעת רבינו, טומאה בלועה
בכלי מטמאה. וטעמו של דבר, מפני שלא אמרו בלועים
אינם מצילים אלא כשהטומאה הבלועה נשארה כמו שהיתה
לפני שנבלעה, אלא שהיא מחופה מכל צד, אבל משקין
שנבלעו בחרסים מתלכדים עמהם ובטלה לגמרי עמידתם
העצמית, כזה מציל אפילו בכלים. (34) שם מ"ה.
(35) על ידי החום. (36) שאין מטמאים בלי היסק התנור.
(37) שטומאתם קלה. (38) שהם אב הטומאה. (39) אם
אפשר להוציאם על ידי היסק. (40) בנידה סב, ב - נחלקו
רבי יוחנן וריש לקיש בפירוש המשנה. ריש לקיש אומר:
"לא שנו אלא משקין קלים, אבל משקין חמורים אף-על-פי
שלא הוסק התנור טמא". ורבי יוחנן אמר: "אחד משקין
קלים ואחד משקין חמורים, אם הוסק התנור - אין (כן), אי
לא - לא". ובמסקנא שם אמר רב פפא "יכול לצאת והקפיד
עליו, דברייהכל טמא, כי פליגי (במה נחלקו רבי יוחנן וריש
לקיש) ביכול לצאת ולא הקפיד עליו, מר סבר (דעת ריש
לקיש), כיוון דיכול לצאת אף-על-פי שלא הקפיד - טמא,
ומר סבר (דעת רבי יוחנן) אף-על-גב דיכול לצאת, אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(80) כלומר, אף-על-פי שבית הקיבול נמצא בתוך הכלי הטמא. המילה "ויהיה" מתפרשת כאן – אפילו אם יהיה (ראה למעלה ה"ט).

יג. עזר⁸¹ פשוט⁸² וכו' צא בו שהיה שקוע לאויר כלי חרס או לאויר התנור והשרץ בתוך העזר⁸³ - הרי התנור טמא. ואם היה השרץ בתנור - אכלין ומשקין שבתוך העזר טמאין. שאין מציל מיד כלי חרס אלא כלים שיש להן תוף⁸⁴, כגון הסל והקפה והחמת.

(81) שם ה"ב. (82) שאין לו תוף. (83) כרוך ומכוסה מכל צד. (84) דין צמיד פתיל, כתוב בתורה (במדבר יט, טו) בלשון "כלי פתוח". אמנם שם נאמר לענין טומאה, אבל ממנו למדנו להצלה.

יד. כלי חרס⁸⁵ שהיתה טמאה בתוכו, והיה כלי חרס טהור כפוי על פי הכלי הטמא, או שהיה הכלי שהטמאה דבוקה בתוכו כפוי על פי הכלי הטהור, אף על פי שאויר שניהן מערב⁸⁶ - הטמא בטמאתו והטהור בטהרתו, שהרי לא נכנסה הטמאה עצמה⁸⁷ לאויר כלי חרס הטהור⁸⁸. לפיכך, חבית שהיתה מלאה משקין טהורין ונתונה למטה מנחשתו⁸⁹ של תנור, ונפל שרץ לתוך התנור - הרי החבית והמשקין טהורין⁹⁰, אף על פי שאויר התנור מערב עם אויר החבית. וכן אם היתה החבית כפויה על פי התנור ופיה לאויר התנור⁹¹ - אפלו המשקה שבשולי החבית⁹² טהור.

(85) משנה, כלים פ"ח ג. (86) פירוש, האוויר נוגעים זה בזה. (87) המונחת בכלי. (88) בה"ב למדנו שאם פחת החמת למטה משפת הכלי הטמא – נטמא מה שבחמת, ואין בזה סתירה לנידון כאן, כי שם דפנות הכלי מקיפין את הפחת ונמצא אוירה בתוך הדפנות, ולכן אין זה בכלל תוך תוכו, מה שאין-כן בהלכה שלפנינו. (89) משולי התנור. (90) התנורים הגדולים לא היו להם שוליים אלא דפנות בלבד, ומעמידים אותם על הקרקע. ומשמיענו כאן, שאם היתה גומא במקום שהתנור עומד עליו, ובאותה גומא מונחת חבית טהורה, וכולה למטה מראשי הדפנות התחתונים של התנור – לא נטמאה החבית. (91) למעלה. (92) המוקפים שפה ויש להם תוך (ראה למעלה פ"ג ה"ו בד"ן שרץ בגומא).

יום שני י"ז ניסן ה'תשע"ט

פרק חמשה עשר

(1) יבאר שאין כלי חרס מקבל טומאה עד שתיגמר מלאכתו, ומאימתי הוא גמר מלאכתו. תנור וכיריים של אבן או של מתכת. כל המקבל טומאה משום תנור או משום כירה. שלש אבנים שחברן בטיט ועשאן שתי כירות וכו'.

א. אין כלי חרס² מקבל טמאה עד שתגמר מלאכתו. ומאימתי הוא גמר מלאכתו? משיצטרפו³ בכבשין⁴.

1 - מטילין אותו לחמרו, וכשיצקב כלי חרס זה בכונס משקה - אינו מציל מיד כלי חרס⁶⁵.

(53) כלים פ"ח מ"ב. (54) מונחים במקום שהוא למטה משפת הכלי הטמא. (55) והרי האוכלין ומשקין אינם מונחים באופן ישר באווירו (בתוכו) של הכלי הטמא אלא בתוך כלי הנמצא בתוכו של הטמא, וזה נקרא תוך תוכו. (56) כלי עץ. (57) נוד – כלי עור. (58) החבית והתנור והאוכלין והמשקין שבהם. (59) גם בכבא זו מדובר, כששפת החבית או התנור נמוכה משפת החמת והקדירה. (60) ב'תורת כהנים' (שם) למדו זה מן הכתוב. (61) כלים שטבילה במקווה מטהרת אותם. (62) נקב שזיתים נופלים דרכו ('תורת כהנים' שם, ראה השלמות). (63) משנה, שם. (64) לאוכלין ולמשקין. (65) ולענין קבלת טומאה קובע השיעור הגדול יותר, ואם ניקב ככונס משקה - עודנו מקבל טומאה כמו העשוי לאוכלין.

י. סתם⁶⁶ נקב כלי חרס בזפת: אם היה השרץ בכלי זה ושלשלו לאויר התנור הטהור - נטמא⁶⁷; שאין הצמיד מציל על הטמאה מלטמא, כמו שבארנו⁶⁸. אבל אם היה בכלי זה אכלין או משקין ושלשלו לאויר התנור הטמא - הרי הן טהורין, שהרי הנקב סתום⁶⁹. ושאר כל הכלים שסתמן בזפת וכו' צא בו - אינו מציל⁷⁰ מיד כלי חרס⁷¹.

(66) הלכה זו אינה מדברת בכלים פתוחים ששפתם החיצונה עודפת, אלא בשילשל כלי שלם וסתום ובדין צמיד פתיל. (67) דין זה פשוט, ונאמר כעין מבוא לבבא שלאחריו. (68) למעלה פי"ד ה"ב. [פירושו זה מיישב השגתו של הראב"ד]. (69) זפת מתחבר יפה עם החרס (ראה לקמן פי"ט הי"ד). (70) הזפת אינו מתחבר יפה עם כלים אלה, ודינם כנקובים. (71) אם שילשל כלי (שאינו חרס) נקוב סתום בזפת שאוכלין ומשקין בתוכו לתוך כלי חרס ששרץ בתוכו – נטמאו האוכלין והמשקין מאויר כלי החרס.

יא. כורת⁷² פחותה⁷³, אף על פי שסתם הפחת בקש - אינה מצלת מיד כלי חרס⁷⁴, שהרי אינה כלי.

(72) שם. (73) נפלה חתיכה ממנה ונשאר כעין חלון (רבינו בפירושו). (74) ראה סוף ההלכה הקודמת. [ראה ההערות להלכה יב].

יב. החמת⁷⁵ והכפיש⁷⁶ שנפחתו במוציא רמון, אף על פי שבטלו מתורת כלי⁷⁷ - הרי אלו מצילין מיד כלי חרס⁷⁸. והוא שהיה הפחת למעלה משפת כלי חרס מבחוץ⁷⁹ ויהיה בית קבול שלהן משלשל לתוך כלי חרס⁸⁰.

(75) תוספתא, כלים בבא-קמא פ"ו ה"ו. (76) באהלות פ"ה מ"ו, פירש רבינו: "כלי אשר לו שפה ניצבת על השטח". (77) לענין קבלת טומאה. (78) אם שלשלו אותם לכלי חרס טמא, לא נטמא מה שבתוכם. (79) ואווירו אינו בתוך הכלי הטמא אלא בתוך תוכו, אבל כשהפחת למטה משפת הכלי - מתחבר אויר החמת עם אויר כלי החרס הטמא.

ד. תנור שהסיקו להיות צולה בו²⁰ - הרי זה מקבל¹⁷
טמא. ללכן בו אונן של פשתן²¹ - טהור; שאין¹⁸
זה עושה מלאכה בגוף התנור²².

(20) ולא התכוון לאפייה. (21) אגודות פשתן מנופץ.
הפשתן מראהו כהה ומתלבן בחום. (22) הפשתן אינו צריך
לחמו של תנור, אלא לחום נמוך, ואם יתנוהו לתנור מוסק
בלתי מצונן - יישרף.

ה. תנור שחצצו²³ לשנים והסיק אחד מחלקיו²⁰
ונטמא במשקין²⁴ - הוא טמא וחברו טהור²⁵. נטמא²¹
בשרץ וכיוצא בו מטמאות של תורה - הכל טמא²⁶,
ועבי שביניהן²⁷ טמא. הסיקו שניהן ונטמא אחד מהן²³
במשקין באויר - חולקין את עכו: המשמש²⁴
לטמא²⁸ - טמא²⁹, לטהור - טהור³⁰. במה דברים²⁵
אמורים? בזמן שחצצו ואחר כך הסיקו; אבל²⁶
הסיקו ואחר כך חצצו³¹, ונטמא אחד מהן אפילו²⁷
במשקין - נטמא הכל³².

(23) חילקו במחיצה. (24) חכמים גזרו על משקין טמאים
שיטמאו את הכלים. (25) מפני שלא נגמרה מלאכתו.
(26) בטומאה דאורייתא גזרו חכמים טומאה גם על החלק
שלא הוסק. (27) עובי המחיצה. (28) חצי העובי הפונה
לצד החלק הטמא. (29) חלק זה של המחיצה נידון כדופן
התנור הטמא (ראה כסף משנה). (30) למעלה בהסיק אחד
מהם, כל המחיצה נגדרת אחריו, מה שאין כן כאן.
(31) ובשעה שנגמרה מלאכתו על ידי ההסקה היה כולו כלי
אחד ומוכשר לקבל טומאה. (32) העמדת המחיצה אחר
גמר מלאכה אינה מפיקה תורת קבלת טומאה שירדה עליו
בשעת גמר מלאכה.

ו. תנור או פירה של אבן - טהורין לעולם³³. ושל²⁹
מתכת - טהורין משום תנור וכירים³⁴, שאמרו: יתן³⁰
את שיש לו נתיצה, ומטמאין משום כלי מתכות.³¹
ביצד? אין מתטמאין מאורין ולא במחבר לקרקע³²
בתנור וכירים; ואם ננצה בהן טמאה, אפילו³³
מאחוריהן - מתטמאין בשאר כלי מתכות; ואם³⁴
נטמאו במת - נעשין אב טמאה³⁵ בשאר כלי³⁵
מתכות; ויש להן טהרה במקוה³⁶.

(33) אינם מקבלים טומאה בכלל. נתבאר למעלה בפרק א
הלכה ו, שכלי אבנים, כלי גללים וכלי אדמה (שלא הוסקו)
אינם מתטמאים. (34) נתבאר למעלה בהלכה ב שתנור
וכיריים הם מחוברים לקרקע וכל המחובר לקרקע אין זה
מקבל טומאה, אלא שחידשה תורה ואמרה שתנור וכיריים
הם יוצאים מן הכלל ומטמאין, אף על פי שהם מחוברים
לקרקע, ומלמדנו רבינו, שתנור וכיריים האמורים בתורה
לענין טומאה הם כלי חרס, אבל בתנורי מתכת לא חידשה
תורה דין מיוחד ודינם ככל כלי מתכת. (35) אבל תנור של
חרס אינו נעשה אב הטומאה אפילו נגע במת, כמבואר
בהלכות טומאת מת פרק ה הלכה ו. (36) טבילתם במקוה
שיש בה ארבעים סאה מטהרת אותם מטומאתם מה שאין

התנור - משיסיקנו⁵ כדי לאפות בו ספגנין⁶. הפירה⁷
- משיסיקנה כדי לבשל עליה ביצת התרנגולין⁸
טרופה⁹ ונתונה באלפס¹⁰. הפפח¹¹: אם עשאהו
לאפיה - שעורו כתנור; עשאהו לבשול - שעורו⁴
כפירה.

(2) כלים פרק ד משנה ד. (3) כלי חרס עשויים מטיט
ושרופים בכבשן, כדי לחזקם. השריפה בכבשן נקראת
"צירוף". (4) ואף על פי שלא נגמרה עדיין כל מלאכתו,
שהרי האומן משפשף ומחליק וגם מסיר את הבלטות
שבשפת הכלי לפני שמוציאו למכירה. (5) מלמדנו, אף על
פי שהצירוף מספיק בשאר כלי חרס - בתנור, כירה וכופח
אינו מספיק. (6) ואינו צריך צירוף לפני ההיסק.
(7) משמשת לבישול ויש בה מקום המעמיד שתי קדרות.
(8) במשנה כתוב: "ביצה קלה שבביצים" ובגמרא שבת פ,
ב פירשו שהכוונה לביצת תרנגולת שמתבשלת מהר.
(9) מעורבת. (10) מרוחה בשמן. (11) קטן מכירה ויש בו
מקום לקדירה אחת בלבד.

ב. תנור שהתחיל לבנות¹²: אם היה גדול -
משייתחיל בו ארבעה טפחים¹³ ויסיקנו מקבל⁷
טמא; ואם היה קטן¹⁴ - משייתחיל בו טפח¹⁵
ויסיקנו. הפירה - משייתחיל בה שלש אצבעות⁹
ויסיקנה. הפפח: אם עשאהו לאפיה - הרי הוא¹⁰
כתנור, ואם לבשל - הרי הוא כפירה.

(12) התנורים שלהם תבניתם כקדרות גדולות עומדות על
הקרקע ומחוברות לו בטיט. והתורה אמרה (ויקרא יא, לה):
"תנור וכיריים יותץ" ללמד שאף על פי שהם מחוברים
בקרקע אינם בטלים לגבו ומקבלים טומאה (שבת קכה, א).
(13) כשגבהו מגיע לשיעור זה דינו כתנור שלם אף על פי
שברעתו להוסיף עליו פי כמה. (14) במשנה אמרו חכמים:
"אבל בקטן תחילתו בכל שהוא וכו'". ורבינו לא פירש שם
ולא כאן, קטן מה הוא, והרי כל תנור לפני שנעשה גדול
היה קטן ולמה הצריכו ארבעה טפחים? רש"י בחולין קכד,
א מפרש תנור שעושים לחינוקות לשחק בו (הכוונה לאפות
בו עוגות קטנות, שאם לא נעשה לאפייה אין עליו דין
תנור). והר"ש כאן מפרש שתנורים קטנים נעשו בתבנית
מיוחדת. (15) טפח = ארבע אצבעות, במשנה אמרו: "כל
שהוא" ובחולין שם: "אמרו דבי רבי ינאי - טפח, שכן
עושים תנורים בנות טפח".

ג. תנור שהסק מאחוריו¹⁶ או שהסק מבית האמן¹⁷
או שהסק שלא ליצעת¹⁸, הואיל והסק מפל מקום -
הרי זה מקבל טמאה. מעשה¹⁹ שנפלה דלקה בתנור¹⁴
בכפר מן הכפירים, ובא מעשה לפני בית דין ואמרו:
מקבל טמאה.

(16) לא הכניס אש בפנים אלא הדליק שלהבת סביבו
מבחוץ. (17) ולא הוסק כדי לאפות בו. (18) בלי כוונה
להסיקו. (19) זה מובא במשנתנו ומסתיים: "וטימאן רבן
גמליאל". ורבינו סובר שלא חלקו עליו חביריו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טומאה אלא הטיט ואם אינו יכול לעמוד בפני עצמו הוא בטל לגבי קרקע. ראה שם פרק ה משנה י בדין תנור של בית דינאי. בתוספתא כלים בבא קמא פרק ו הלכה ט אמרו: "ואינו טמא אלא המשמש את הצורך". פירוש, בית השפיתה בלבד מקבל טומאה והחפירה עצמה טהורה.

י. כְּבֶשֶׂן שֶׁל סִידִין⁵¹ וְשֶׁל זֹגְגִין⁵² וְשֶׁל יוֹצְרִין⁵³ - 14
טְהוֹרִין⁵⁴. הַפּוֹרְנָה⁵⁵, אִם יֵשׁ לָהּ דֶּפֶן⁵⁶ - מִתְטַמָּא⁵⁷. 15

(51) ששורפים בו אבנים לסיד. (52) עושי כלי זכוכית או זגוגיות שקופות לחלונות. [עושי זכוכית] שבהלכה הקודמת הם המתיכים את החומרים הגלמיים שמהם עושים זכוכית, היינו החול וחמרי העזר. התכה ראשונה זו נעשית בכור מוטח בטיט, והיא מפרידה את העפר ושאר הפסולת ונשאר גוש זכוכית נקי, והזוגגים מרככים הגוש הזה בחום גבוה עד שהוא נעשה נוח לטיפול הרצוי. חימום שני זה עושים בתנור בלתי מוטח. (53) עושי כלי חרס. (54) מפני שאינם טוחים בטיט. (55) תנור שפתחו בצידו, כמו תנורים שלנו ומדביקים את הפת ומעמידים את הקדירות על הקרקע. [בתנורים וכירות שבתקופת התלמוד היו מדביקים את הפת על דפנותיהם ושופכים את הקדירות למעלה על פיהם או על בליטות מיוחדות לכך]. (56) במשנה: "לבזבז", ומפרש רבינו דופן עבה עומד על השוליים או על גגה של הפורנא ועל דופן זה מעמידים קדירות ומדביקים פת. (57) בתוספתא שם אמרו שפורנא טהורה "מפני שלא נעשית אלא לשמש עם הקרקע. רבי מאיר אומר בשם רבן גמליאל: אם יש לה ליזבז (לבזבז) = מסגרת - דופן נמוך) טמאה". פירוש פורנא בלי לבזבז טהורה, מפני שמשתמשים בשוליה היינו בקרקע ולא בפורנא עצמה, ואומר רבי מאיר, שאם יש לה דופן ואפשר להעמיד עליו את הקדירות ואת הפת מבלי להשתמש בקרקע - טמא. ומפני שאין חולק על דבריו פסק רבינו כמותו.

יא. אֲבָנִים שֶׁחֲבָרָן זֶה לָזוּ וְעָשָׂאן תִּנּוֹר: אִם עָשָׂה 16
לוֹ טַפְלָה⁵⁸ מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ - הָרִי זֶה כְּתִנּוֹר לְכָל 17
דָּבָר וּמִתְטַמָּא מֵאוֹרִיר⁵⁹; וְאִם טָפְלוּ מִבְּחוּץ בְּלִבָּד - 18
מִתְטַמָּא בְּמַגְעָה⁶⁰ וְלֹא בְּאוֹרִיר⁶¹. חֲבֵר אֲבָנִים לְתִנּוֹר 19
וְלֹא חֲבָרָן זֶה לָזוּ - מִתְטַמָּאוֹת עִם הַתִּנּוֹר⁶². חֲבָרָן זֶה 20
לָזוּ וְלֹא חֲבָרָן לְתִנּוֹר - הָרִי הֵן פְּטִירָה. חֲפֵר בְּאֶרֶץ 21
וְעָשָׂה טִירָה - טְהוֹר⁶³. וְטִירַת הַפְּטִירָה⁶⁴ - טְהוֹר⁶⁵. 22

(58) של טיט. (59) למעלה בהלכה ו למדנו: "תנור או כירה של אבן טהורין לעולם" ומלמדנו כאן שהטפילה של טיט מורידה עליו תורת תנור של חרס. (60) אם נגע שרץ בפנים התנור - נטמא. (61) נתבאר כבר כמה פעמים, שכלי חרס מטמא מאויר, פירוש, אם נכנסה טומאה לאויר הכלי נטמא, אף על פי שלא נגעה בדפנותיו, אולם תנור של אבנים שטחוהו מבחוץ בטיט אינו מקבל טומאה עד שתיגע הטומאה בכלי עצמו. דין דומה לזה מצאנו במשנה כלים פרק ה, ג גבי בית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה. ובשבת מח, ב נימקוהו, מפני שמן התורה אינם חיבור לטומאה אלא מגזירת חכמים, הקילו בטומאתם לשם היכר,

כן בכלי חרס, שאמרה תורה (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשברו".

ז. תִּנּוֹר שֶׁל מִתְכֶּת שְׁנֹקֵב אוֹ נִפְגֵּם³⁷ אוֹ נִסְדֵּק וְסִתְּמוֹ 1
בְּטִיט אוֹ עָשָׂה לוֹ טַפְלָה³⁸ שֶׁל טִיט אוֹ מוֹסֵף³⁹ שֶׁל 2
טִיט - הָרִי זֶה מִתְטַמָּא מִשּׁוֹם תִּנּוֹר⁴⁰. וְכִמָּה יִהְיֶה 3
בְּנֹקֵב⁴¹? פְּדִי שְׂעִיזָא בּוֹ הָאוֹרִיר⁴². וְכֵן בְּכִירָה. וְאִם 4
עָשָׂה לְכִירָה פְּטוּטִים⁴³ שֶׁל טִיט - מִתְטַמָּא מִשּׁוֹם 5
כִּירָה. מִרְחָה בְּטִיט⁴⁴, בֵּין מִבְּפָנִים בֵּין מִבְּחוּץ - 6
עֲדִין אֵינָה מְקַבֶּלֶת טַמָּאָה⁴⁵. 7

(37) שפתו נפגמה ואינו נוח לשימוש. (38) הדביק עליו טיט במקום הנקב או הסדק. [סתימה = הכנסת טיט בתוך הנקב והסדק. אבל מריחת טיט על הדופן במקום הסדק אינה נידונית כסתימה]. (39) הוסיף שכבת טיט על שפת התנור והגדיל את בית קיבולו. (40) מפני שהטיט חיקן את התנור או הגדילו הרי הוא נידון כתנור של טיט. והמדובר כשהסיק את התנור אחר הדבקת הטיט. (41) כדי שסתימתו בטיט תוריד על התנור תורת תנור וכיריים לעניין טומאה. (42) שהאש של טיט שומרת על החום. [רבינו מדייק ואומר: "כמה יהיה בנקב" (וכן כתוב גם במשנה) ואינו שואל כמה יהיה בסדק. משינוי לשון זה למד בעל משנה אחרונה, שנסדק הכוונה לכל אורכו של התנור וסתם סדק - כל שהוא, ולפיכך לא שאלו על שיעורו]. (43) בליטות בשפת הכירה, כדי להעמיד עליהן את הקדירה. והמדובר בכירה שלימה. (44) המדובר בכירה שלימה. (45) כירה של מתכת כמות שהיא, חומה מספיק לבישול והמירוח אינו מוסיף תועלת ולפיכך דינה ככלי מתכת.

ח. תִּנּוֹר⁴⁶ שְׂאֵינוֹ מִחֲבֵר בְּאֶרֶץ, אָפְלוּ תְּלוֹי בְּצוֹאֵר 8
הַגָּמֶל - הָרִי זֶה טַמָּא מִשּׁוֹם תִּנּוֹר⁴⁷; שְׂנַאָמֵר: 9
טַמָּאִים הֵם - בְּכָל מְקוֹם. 10

(46) של חרס. (47) אף על פי שהוא פתוח מלמטה ובמצב זה אי אפשר לאפות בו, פסק כרבנן במשנה כלים פרק ה ו לפי המסקנה של עולא בשבת קכה, א, שאפילו אם לא הוסק מעולם כשהוא עומד על הקרקע - הוא מקבל טומאה אחר היסק בכל מקום שהוא, ודבר זה הוא גזירת הכתוב.

ט. כּוֹר שֶׁל צוֹרְפֵי מִתְכֹּת⁴⁸ שְׂיֵשׁ בּוֹ בֵּית שְׁפִיתָה⁴⁹ 11
- מִתְטַמָּא בְּכִירָה⁵⁰. וְכֵן שֶׁל עוֹשֵׂי זְכוּכִית, אִם יֵשׁ 12
בּוֹ בֵּית שְׁפִיתָה - מְקַבֵּל טַמָּאָה. 13

(48) הצורפים מתיכים את המתכות בחפירה בקרקע ששוליה ודפנותיה טוחים בטיט, חפירה זו נקראת "כור". (49) שקע בדופן הכור, כדי להעמיד בו קדירה ולבשל מה שבתוכה (העמדת קדירה על כירה לצורך בישול נקראה "שפיתה", מלשון המקרא (מלכים-ב ד, לח): "שפות הסיר הגדולה"). (50) השימוש להתכת מתכת אינו מוריד עליו תורת תנור וכיריים, אבל השקע לצורך בישול עושה אותו כירה. והמדובר כשהטיט המרוח על דפנות החפירה יכול לעמוד בפני עצמו, כי החפירה כשהיא לעצמה אינה מקבלת

טו. האֵבֶן שֶׁהוּא שׁוֹפֵת עָלֶיהָ⁸⁰ וְעַל הַתְּנוּרָה⁸¹, עָלֶיהָ¹⁶
וְעַל הַכִּירָה, עָלֶיהָ וְעַל הַכֶּפֶח - טָמְאָהּ⁸². עָלֶיהָ וְעַל¹⁷
הַכֶּתֶל⁸³, עָלֶיהָ וְעַל הַסֵּלֶע⁸⁴ - אֵינָה מְקַבֵּלַת טָמְאָהּ⁸⁵.¹⁸

(80) המדובר באבן המחוברת בטיט. (81) האבן מרוחקת קצת מן התנור והקדירה עומדת על שניהם. (82) כמו שתי אבנים שחיברן בטיט שבהלכה הקדומה. משמיענו שלא תטעה לומר שדווקא שתי אבנים מצטרפות להיות כירה, אבל אבן אינה מצטרפת לכירה היקיימת כבר. (83) הבעיר אש בין הכותל והאבן והושיב את הקדירה על האבן כשהיא שעונה על הכותל. (84) אבן קבועה במקומה מתחילת בריאתה. (85) בתורה (ויקרא יא, לד) כתוב: "תנור וכיריים יותץ" ודרשו בתורת כהנים: "את שיש לו נתיצה - יש לו טומאה, את שאין לו נתיצה - אין לו טומאה", ובכותל וסלע אין דין נתיצה.

טז. כִּירַת הַטְּבָחִים⁸⁶, שֶׁהוּא נֹתֵן אֶבֶן בְּצַד אֶבֶן¹⁹
וְכָל מַחְבְּרוֹת בְּטִיט, נְטָמָא אַחַת מֵהֶן - לֹא נְטָמָאוּ²⁰
בְּלִין⁸⁷.²¹

(86) מוכרי בשר מבושל, ודרכם לחבר לקרקע הרבה אבנים מרוחקות קצת זו מזו ומעמידים כל קדירה על שתי אבנים. (87) וזה דומה לטבלא שקערות דבוקות בה.

יז. שְׁלֹשׁ אֲבָנִים שֶׁחִבְרָן בְּטִיט וְעִשְׂאָן שְׁתֵּי כִירֹת⁸⁸,²²
בֵּין שֶׁחִבְרָן זֶה לְזֶה וְלֹא חִבְרָן לְקַרְקַע בֵּין שֶׁחִבְרָן²³
בְּקַרְקַע וְלֹא חִבְרָן זֶה לְזֶה, אִם נְטָמָא אַחַת מִשְׁתֵּי²⁴
הַכִּירֹת⁸⁹ - הָאֵבֶן הָאֲמֻצָּעִית, הַמְשַׁמֵּשׂ מִמֶּנָּה לְכִירָה²⁵
הַטָּמְאָה⁹⁰ טָמָא, וְהַמְשַׁמֵּשׂ מִמֶּנָּה לְכִירָה הַטְּהוֹרָה²⁶
טְהוֹר. נִטְלָה הָאֵבֶן הַחִיצוֹנָה שֶׁל כִּירָה הַטְּהוֹרָה -²⁷
הַחֲלֻטָּה הָאֲמֻצָּעִית כֶּלָּה לְטָמְאָהּ⁹¹. נִטְלָה הַחִיצוֹנָה²⁸
שֶׁל כִּירָה הַטָּמְאָה - טְהוֹרָה הָאֵבֶן הָאֲמֻצָּעִית כֶּלָּה⁹².²⁹
נְטָמָאוּ שְׁתֵּי הַחִיצוֹנוֹת: אִם הָיְתָה הָאֵבֶן הָאֲמֻצָּעִית³⁰
גְּדוֹלָה - נֹתֵן מִמֶּנָּה לְכִירָה זֶה כְּדֵי שְׁפִיתָהּ⁹³ מִצְדָּה³¹
וְלְכִירָה הַשְּׁנִיָּה כְּדֵי שְׁפִיתָהּ מִכָּאן⁹⁴, וְהִשְׁאָר⁹⁵ טְהוֹר;³²
וְאִם הָיְתָה קְטַנָּה⁹⁶ - הִפֵּל טָמָא. נִטְלָה הָאֲמֻצָּעִית:³³
אִם יָכוֹל לְשַׁפֵּת עַל שְׁתֵּי חִיצוֹנוֹת יוֹדָה גְּדוֹלָה - הָרִי³⁴
הֵיא טָמְאָה; הֵיוּ מְרַחֲקִין יָתֵר מִזֶּה⁹⁷ - טְהוֹרָה. הַחֲזִיר³⁵
אֵת הָאֲמֻצָּעִית⁹⁸ - הָרִי הִפֵּל טְהוֹר כִּשְׁהִיָּה⁹⁹. מְרַחֵה³⁶
בְּטִיט - מְקַבֵּל טָמְאָה מִכָּאן וּלְהֵבֵא¹⁰⁰. וְהוּא³⁷
שִׁיטִּיקָנָה לְכָל אַחַת מֵהֶן כְּדֵי לְבַשֵּׁל עָלֶיהָ אֵת³⁸
הַכִּירָה¹⁰¹.³⁹

(88) כל ריווח שבין אבן לאבן ככירה, שהרי אפשר לשפות שם קדירה. (89) כגון שנכנס שרץ לאווירה. (90) חצי עובייה, כלמעלה הלכה י"ב בדין עובי החבית. (91) כל זמן שהאבן החיצונה הטהורה במקומה הרי האמצעית משמשת גם את הכירה הטהורה אבל כשניטלת החיצונה שייכת כל האמצעית לכירה הטמאה. (92) כי היא משמשת את הטהורה בלבד. (93) מקום להעמיד שם קדירה. (94) מצידה השני, ושתי כדי שפיתה אלו טמאות. (95) החלק שנשאר באמצע בין שני מקומות שפיתה.

כדי שלא יטעו וישרפו תרומה וקדשים שיתטמאו בטומאה זו. ואותו הנימוק כוחו יפה גם בנידון כאן. (62) אם נטמא התנור - נטמאו גם האבנים ואף על פי שכלי אבנים אינם מקבלים טומאה כלל (ראה למעלה הלכה ו). והטעם, מפני שהן כיד לתנור שהרי משתמשים בהן לטלטול התנור. (63) אינה מקבלת טומאה. קרקע אינו מתטמא אפילו כשהוא משמש את הכלים. (64) שם. במשנה כלים פרק ה ג כתוב: "עטרת הכירה". ונראה שעטרת כירה וטירת כירה אחת הן (ר"ש) היינו בניין קטן על ראש הכירה להעמיד בתוכו את הקדירות, כדי שלא יצטנן התבשיל אחר הסרתן מן האש. לבניין זה קראו "עטרה", מפני שהוא מעוגל ונתון בראש הכירה (רבינו בפירושו). וטירת התנור בנוייה בצידו של התנור. (65) מפני שאין דרכם של בני אדם לעשות טירה לכירה או מפני שאינה צורך בישולו מה שאין כן בתנור שאופים בו פת ואחר הרדייה מניחים אותה בטירה. והמדובר, כשאינה מחוברת לכירה.

יב. שְׁתֵּי חִבִּיּוֹת וְשְׁנֵי⁶⁶ אֲלֻפְסִין⁶⁷ שֶׁעִשְׂאָן כִּירָה⁶⁸ -
מִתְטָמְאִין בְּאִוִיר⁶⁹ וּבִמְגַע⁷⁰. וְתוֹכָן שֶׁל חִבִּיּוֹת⁷¹ -
טְהוֹר⁷². וְעֵבִי הַחִבִּיּוֹת⁷³ חוֹלְקִין אוֹתָהּ: הַמְשַׁמֵּשׂ אֵת³
הַכִּירָה - טָמָא, וְהַמְשַׁמֵּשׂ אֵת תוֹךְ הַחִבִּית - טְהוֹר.⁴

(66) פירוש או שני. (67) קערות גדולות. (68) העמידן זו לא רחוק מזו והדליק אש ביניהן ואת הקדירות השעין על דפנות החביות או האילפסים. (69) אם נכנסה טומאה לאוויר שבין החביות - נטמאו האוכלים הנמצאים שם. (70) אינו צריך להשמיענו טומאת מגע, שהרי אין מגע בתוך הכלי בלי כניסה לאוויר, ומגע בגבו אינו מטמא כלי חרס, אלא מפני שלמדנו כמה הלכות שנאמר בהן: "במגע ולא באוויר", כתב כאן "במגע ובאוויר". (71) שלא נכנסה שם הטומאה. (72) מפני שצידם הפנימי של החביות הוא גב התנור וכלי חרס אינו מטמא מגבו. (73) עובי הדפנות.

יג. הָעוֹשֶׂה שְׁלֹשָׁה פְּטוּטִין⁷⁴ בְּאֶרֶץ⁷⁵ וְחִבְרָן בְּטִיט⁵
לְהִיּוֹת שׁוֹפֵת עָלֶיהָ אֵת הַקְּדֵרָה - הָרִי זֶה טָמְאָה⁶
מִשּׁוּם כִּירָה. קָבַע שְׁלֹשָׁה מִסְמְרִין⁷⁶ בְּאֶרֶץ לְהִיּוֹת⁷
שׁוֹפֵת עָלֶיהָ אֵת הַקְּדֵרָה, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲשֶׂה בְּרֹאשׁוֹן⁸
מְקוֹם בְּטִיט שֶׁתִּשָּׁב הַקְּדֵרָה - הָרִי זֶה טְהוֹרָה⁷⁷
כִּכִּירָה שֶׁל מִתְכַּת⁷⁸. וְכֵן אֲבָנִים שֶׁלֹא מְרַחֵם בְּטִיט¹⁰
שֶׁהוּא שׁוֹפֵת עָלֶיהָ - אֵינָן מְקַבְּלוֹת טָמְאָה, כְּאֵלוּ¹¹
הֵיא כִירָה שֶׁל אֶבֶן.¹²

(74) כעין רגליים. (75) העמידם על הארץ בצורת סגול. (76) של מתכת. (77) אינה מקבלת טומאה. (78) שהמסמרות הם עיקר הכלי.

יד. הָעוֹשֶׂה שְׁתֵּי אֲבָנִים כִּירָה וְחִבְרָן⁷⁹ בְּטִיט -
מִתְטָמְאָה. חִבֵּר אֵת הָאֶחָת בְּטִיט וְהַשְּׁנִיָּה לֹא חִבְרָה¹⁴
- אֵינָה מְקַבֵּלַת טָמְאָה.¹⁵

(79) לקרקע. [ויש מפרשים חיברן זו לזו בראשן]. פטפטים שהם קטנים אין על שניים תורת כירה, אלא על שלושה, אבל אבנים שהן רחבות, מספיקות שתיים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(113) אם נגעה טומאה בהם. (114) אלא משום כלי קיבול כשאנו מחובר לקרקע. (115) של הדוכן, שטח יותר רחב ממנו מחובר אליו וישבו בו בעת הבישול. (116) הפוכו על פניו ושוליו למעלה. (117) קלוע מענפי עצים ודינו ככלי עץ. (118) במשנה: "על גביו". רצוי לגרוס גם כאן כן. (119) הכוונה לסל, ולכן יש לתקן ולכתוב "הרי זה" (משנה אחרונה). (120) אם נגעה בו טומאה ואין אנו אומרים שהסל בטל לגבי כירה, אבל הכירה עצמה מיטמאה משום כירה אם נכנסה טומאה לתוכה (משנה אחרונה). כי אין כל נימוק לדבר, שתיבטל לגבי הסל.

פרק עששה עשר

(1) יבאר שתנור גדול שיריו ארבעה טפחים והקטן שיריו רובו. הכופח שעשאו לאפייה או לבישול. תנור שנטמא ולא רצה לכתתו כיצד מטהרים אותו. תנור שנידה וטהורה אופות והוא טהור. תנור שבא מחותך מבית האומן ויורת הערביים. המביא שברי חרס ודבקם זה בזה. והדבר שראוי לחבר הסדקים. תנור שנתן בו עפר עד חציו וכירה שנחלקה לאורכה או לרוחבה. הקלתות של בעלי בתים שנפחתו קרקעותיהן.

- א. תנור² גדול - שיריו ארבעה טפחים, והקטן - שיריו רבו. כיצד? אם נשאר³ בגדול ארבעה⁴ ובקטן⁵ רבו - מקבל טמאה⁶; פחות מקפאן - אינו מקבל טמאה. וכן אם נטמא ונתצו עד ששירי בו פחות מארבעה בגדול או פחות מרב בקטן - טהור⁷.
- נשאר בו ארבעה או רב בקטן - עדין הוא בטמאתו. והפירה⁸ - שיריה שלש אצבעות⁹. הכפח שעשאהו לאפיה - שעורו כתנור; לבשול - שעורו ככירה¹⁰.

(2) כלים פ"ה מ"א. (3) נראה שצ"ל "נשבר ונשאר". (4) בגבהו. (5) ראה למעלה פט"ו ה"ב. (6) מפני שראוי הוא עדיין למלאכתו. (7) שבירה כזו מועילה לא רק למנוע קבלת טומאה, אלא גם להפקיע טומאה. (8) שם מ"ב. (9) תנור שמלאכתו לאפיית לחם, אינו ראוי למלאכתו בפחות מארבעה טפחים. אבל כירה, שמשתמשים בה לבישול, מספיק גובה של שלוש אצבעות. (10) ראה פט"ו ה"ב.

- ב. תנור שננטמא¹¹ ולא רצה לכתתו¹², כיצד מטהרין אותו? חולקין¹³ לשלשה חלקים, וגורר¹⁴ את הטפלה¹⁵ שעל החרסים, עד שנמצא כל חרס מהן עומד על הארץ בלא טיט על גביו¹⁶. חלקו לשנים, אחד גדול ואחד קטן - הגדול טמא¹⁷ והקטן טהור. חלקו לשנים בשוה - כל אחד מהן טמא¹⁸, לפי שאי אפשר לכוון¹⁹. אבל טבלא של חרס שיש לה דפן שנהלקה לשנים - טהורה²⁰. ואם היה אחד גדול ואחד קטן - הגדול טמא.

(11) שם מ"ז. (12) לשברו לרסיסים. (13) מלמעלה למטה. (14) צ"ל וגורר. (15) שכבת טיט שמירחה על התנור מבחוץ, אחר צירופו בכבשן ולפני היסקו לאפייה. (16) נראה שהכוונה לטפילה שבמקום החתכים, שאם לא

(96) ואין בה כשתי שפיתות ועוד. (97) ואי אפשר להשעין את היורה על שתייהן. (98) למקומה בין שתי החיצוניות. (99) הכירות נתפרקו ופקעה טומאתן, והחזרת האבן למקומה אינה מביאה טומאה. (100) ככירה חדשה. (101) נחבאר למעלה בהלכה א, שכירה אינה מקבלת טומאה עד שסיקנה כדי שיעור זה, ומכיוון שזו נידונית ככירה חדשה - צריכה היסק בשיעור הקבוע לכירות חדשות.

- יח. שתי אבנים שעשאן פירה ונטמאת, וסמך לאבן זו ממנה¹⁰² אבן אחת מקפאן ולזו אבן אחת מקפאן¹⁰³.
- הרי חצי כל אבן משתי אבני הפירה הראשונה¹⁰⁴ טמא, וחצי האבן טהור¹⁰⁵. נטלו השתים הטהורות שסמך - חזרו השתים של פירה לטמאתן¹⁰⁶.

(102) מן הכירה. (103) ומירחן בטיט ויש כאן שלוש כירות - האמצעית טמאה ושתי החיצוניות טהורות. (104) חצייה החיצון. (105) מפני שהחצאים החיצוניים משמשים כירות טהורות והרי זה דומה לדין האמצעית שלמעלה בהלכה יז. (106) ואין זה דומה לדין החזיר את האמצעית שבסוף ההלכה הקודמת שהכול טהור כשהיה, מפני שכאן לא נותצה הכירה הטמאה, ואפילו לפני שניטלו האבנים החיצוניות לא פקעה הטומאה לגמרי מן האבנים הפנימיות, שהרי חציין נשארו טמאות, ולפיכך עכשיו, כשהן משמשות רק את הכירה הטמאה בלבד, חלה טומאה על כולן, אבל בדין שלוש אבנים הרי נותצה הכירה והכול נטהר, ומחיקן תבוא טומאה לאבנים אחרי החזרתן?

- יט. דוכן של חרס¹⁰⁷ שיש לו בית קבול הקדרות¹⁰⁸ והרמין¹⁰⁹ נתון בתוכו - טהור משום פירה¹¹⁰ וטמא משום כלי קבול. לפיכך, אם היה מחבר בארץ - טהור כשאר הכלים¹¹¹, ואם נקב - אינו מקבל טמאה ככלי קבול¹¹². מה שאין פן בכירה. הצדדין שלו, הנוגע בהן¹¹³ - אינו טמא משום פירה¹¹⁴.
- הרחב שלו¹¹⁵ שישבין עליו בשעת בישול - מתטמא אם נטמא הדוכן. וכן הכופה¹¹⁶ את הסל¹¹⁷ ובנה פירה על גבה¹¹⁸ - הרי זו¹¹⁹ טמאה משום כלי עץ¹²⁰, לא משום פירה. לפיכך אינה מקבלת טמאה מאוירה ככירה.

(107) "היו עושים מחרס תמונת מרובע ארוך, לא ארוך ורוחב וגובה (פירוש, יש לו דפנות וגג), והוא חלול מתוכו ושטחו העליון נקוב נקבים עגולים אחד לפני השני וימלא מתוכו באפר החם וירכיב כלים בראשה (פירוש, יעמיד כלים על גבי הנקבים שבגג) וייקרא דוכן, ודוכן ודוכן אחת הן". שלדוכן שלושה דפנות ומעמידים אותו ליד הכירה באופן, שדופן הכירה משמש לו דופן רביעי. (108) מעמידים את הקדירות בנקבים שבגגו, כדי שיישמר חומן. (109) אפר חם שמעורבות בו קצת גחלים לוחשות. (110) אינו נידון ככירה לעניין קבלת טומאה. (111) חידוש הוא שחידשה תורה בתנור וכיריים, שייטמאו אף על פי שהם מחוברים לקרקע, מה שאין כן בשאר כלים. (112) שאם ניקב כשיעור הקבוע אינו מקבל טומאה, אבל כירה נקובה מקבלת טומאה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ז ניסן - ספר טהרה - הלכות כלים קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תנור גדול. [ראה ר"ש במשנתנו, שתמה גם כן, ושאל מה בין מגע לאוויר, ולא מצא יישוב].

ד. תנור³⁵ שפא מִתְּתֵּן³⁶ מִבֵּית הָאֵמֶן וְעָשָׂה לוֹ סְמוּכִין³⁷ שְׂמֻכְבָּצִין אוֹתוֹ לְהִיּוֹת כְּאֶחָד וּנְתָנָם עָלָיו וְהוּא טָהוֹר³⁸ וְנִטְמָא³⁹ - כְּשִׁיטָּה אֶת הַסְּמוּכִין אוֹתוֹ יְטַהֲרֵם⁴⁰. וְאֶפְלוּ הַחֲזִירִין - הָרִי הוּא טָהוֹר⁴¹. מִרְחוֹ בָּטִיט - מִקְבֵּל טֻמְאָה לְהֵבֵא. וְאִינוּ צָרִיךְ לְהִסְקוֹ,⁴² שְׂפָכָה הַסֵּק.

(35) משנה שם פ"ה, ט. (36) לארכו. (37) חישובים כמו אלה שמחברים את דפי חביות של עץ. (38) התנור עורנו טהור, אפילו אם נגעו חלקיו בטומאה לפני שנתן עליהם את החישובים. (39) מפני שהאומן עשהו מתחילה לשם כך שיחברוהו בחישובים, הרי זה מקבל טומאה אף-על-פי שלא מירחו בטיט. אבל תנור שנעשה מחתיכה אחת, ובעל הבית חתכו לארכו, אינו מקבל טומאה עד שימרח את חלקיו בטיט, כמבואר בהלכה ג. (40) הסרת החישובים היא נתיצת התנור. (41) לא חזרה טומאתו, ולא עוד אלא שאינו מקבל טומאה מכאן ולהבא שימרחנו בטיט, כי החישובים מועילים לדנו כתנור שלם בפעם הראשונה בלבד כשכאז מבית האומן. אבל אחר שהסירם ונתן התנור, הרי הוא כתנור שחילקו בעל הבית, שנבאר דינו בהלכה ג. (42) ואינו דומה לחילקו בעל הבית ומירחוהו בטיט, שאמרנו בה"ג שצריך היסק חדש. והטעם, מפני שהוסק ע"י האומן כשהוא עשוי דפים דפים ולא נשתנה כלום בגופם.

ה. תנור שִׁתְּכֹתוֹ⁴³ חֲלִיּוֹת וְנָתַן חוֹל בֵּין חֲלִיאָה לְחֲלִיאָה וְטַח בָּטִיט עַל הַפֶּל מִבְּחוּץ - הָרִי זֶה מִקְבֵּל טֻמְאָה⁴⁴.

(43) שם משנה י. (44) אפילו נחתך לרחבו, וכל החוליות פחותות מארבעה טפחים. במשנה חולק ר' אליעזר ומטהר מפני שהחול מפסיק בין החוליות, אין המירוח מועיל. [בבבא מציעא נט, א מסופר באריכות על המחלוקת העצומה שפרצה בבית-המדרש בבבאי זו, שתוצאותיה היו חמורות מאוד.

ו. יֹרֵת הָעֵרְבִיִּים⁴⁵, שֶׁהוּא חוֹפֵר בְּאֶרֶץ וְטַח בָּטִיט⁴⁶: אִם יָכוֹל הָטִיט לַעֲמֹד בְּפָנָיו עֲצָמוֹ - מִקְבֵּל טֻמְאָה⁴⁷, וְאִם לֹא - טָהוֹר⁴⁸.

(45) שם. (46) את כותלי הבור. (47) אם נגעה טומאה בטיט. (48) חפירה באדמה אינה מקבלת טומאה.

ז. הַמְּבִיא⁴⁹ שְׂבָרֵי חֶרֶס וְדִבְקָן זֶה בִּזְה וְעָשָׂאן תַּנּוּר, וְעָשָׂה לוֹ טִפְלָה מִבֵּית וּמִבְּחוּץ וְהִסְקוֹ - הָרִי זֶה מִקְבֵּל טֻמְאָה, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בְּכָל אֶחָד מֵהֶן כְּשֶׁעוֹר⁵⁰.

(49) תוספתא שם פ"ג ה"א. (50) למעלה, בהלכה ג למדרנו, שאם חילק תנור לכמה חלקים, ולאחר מכאן דיבק את אותם החלקים עצמם ומירחו בטיט - מקבלים טומאה. וכאן

הסירה הרי הטפילה של טיט שלימה, ומיטמאה כשהיא יכולה לעמוד בפני עצמה, אבל אם חתך גם את הטפילה לשלושה חלקים - הכל טהור, כי שכבת הטיט אינה עדיפה מהתנור עצמו. (17) מפני שהוא רוב הכלי. (18) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"י ה"ג. (19) לחלק לשני חלקים שווים בהחלט (בלשון הגמרא: "אי אפשר לצמצם"). (20) מחלוקת רבן גמליאל וחכמים במשנה כלים פ"ב, ופסק כרבים. במשנה כתוב סתם "טבלא", ורבינו מפרש שהמדובר בטבלא של חרס, ולא ביאר טעמו של ההבדל בין תנור לטבלא (ראה השלמות). [ב'תוספות יום טוב' שם מצדד לומר, שטבלא קל יותר לחלק בצמצום. אולם דבריו מנוגדים למה שאמרנו (בכורות יז, ב) "שאני כלי חרס, הואיל ויש בו גומות". פירוש, מקום החתך אינו חלק כמו בכלי עץ או מתכת, אלא יש בו בליטות ושקיעות, ולפיכך אי אפשר לצמצם, והרי גם בטבלא שבורה יש שקיעות ובליטות. ובתפארת ישראל מפרש, שטבלא שנחלקה טומאתה מדרבנן, אין לה לבזבז מכל צידיה, ומפני שאי אפשר לצמצם יש להסתפק בכל חלק, שמה הוא הגדול, ופסק טומאה דרבנן - טהור.

ג. תנור²¹ שִׁחְלָקוֹ²² לְשִׁלְשָׁה וְאֶחָד גָּדוֹל כְּשֵׁנִים - הַגָּדוֹל טָמֵא²³, וְהַשְּׁנִיִּים הַקְּטָנִים טָהוֹרִין. חֲתָכוּ חֲלִיּוֹת²⁴ לְרִחְבוֹ²⁵, אִם הָיָה גִבָּה כָּל חֲלִיאָה וְחֲלִיאָה פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה טַפְחִים - טָהוֹר²⁶. חִזֹּר וְסָדַר הַחֲלִיּוֹת זֶה עַל גִּבֵּי זֶה וְהִמְרִיחַ עֲלֵיהֶם בָּטִיט וְהִחֲזִירוֹ תַּנּוּר כְּשֶׁהָיָה - הָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה תַּנּוּר אַחֵר²⁷, וְאִינוּ מִקְבֵּל טֻמְאָה אֲלָא מִכָּאן וְלִהֲבֵא²⁸. וְהוּא שִׁיטְקִינוּ כְּדִי לְאִפּוֹת בּוֹ סַפְגָּנִין אַחֵר שֶׁמִּרְחוֹ²⁹. הִרְחִיק מִמֶּנּוּ אֶת הַטַּפְלָה³⁰ וְנָתַן חוֹל אוֹ צִרוֹרוֹת בֵּין הַחֲלִיּוֹת וּבֵין הַטַּפְלָה³¹ - אִינוּ מִקְבֵּל טֻמְאָה לַעֲוֹלָם³². וְהוּא שֶׁאֵמְרוּ: הַנִּגְדָּה וְהַטְהָרָה אוֹפּוֹת בּוֹ וְהוּא טָהוֹר. הִתְיָה בּוֹ³³ חֲלִיאָה אַחַת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אַרְבָּעָה טַפְחִים - הִיא מִתְּטַמָּא בְּמַגֵּעַ וְלֹא מִתְּטַמָּא בְּאִוִּיר³⁴, וְשֶׁאֵר הַחֲלִיּוֹת טָהוֹרוֹת.

(21) טמא. (22) כלים פ"ה מ"ז. (23) ודווקא אם הוא גדול כשניים האחרים, אבל אם השניים ביחד גדולים יותר - גם הגדול טהור. (24) שם מ"ח. (25) ויש כאן כמה תנורים נמוכים. (26) נתבאר בהלכה א, ששיירי תנור גדול טהורים אם הם פחותים מארבעה טפחים. (27) דינו כתנור חדש לגמרי, כי התנור הראשון בטל מתורת כלי. (28) אבל הטומאה הראשונה פקעה ואינה חוזרת. (29) בהתאם להאמור למעלה בהלכה א גבי תנור חדש. (30) את הטיט. לא מרח את הטיט על דופן התנור עצמו, אלא עשה תבנית תנור מטיט סביב התנור החתוך, ואויר מפסיק בין התנור הישן ובין הטיט. (31) ומילא את הרווח שביניהם, ומתוך כך נתחברו לכלי אחד. (32) מפני שהחוליות לא נתחברו בטיט. (33) תוספתא שם ב"ק פ"ד ה"ח. (34) גירסת הגר"א שם "מטמאית במגע ובאוויר", וכן גורס בעל 'סדרי טהרות'. אולם רבינו - כנראה - גורס כמו שכתב כאן, ולא נתברר למה אינה מיטמאית באוויר כשיש בה בעצמה שיעור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהלכה הקודמת. (71) להסיק במקום הפנוי שבין הדף והקירות. (72) להדביק פת בדף.

- יב. תנור⁷³ שנתן בו עפר עד חציו: אם נטמא
מאורו בלבד⁷⁴ - אינו מתטמא אלא מעפר
ולמעלה⁷⁵; ואם נטמא במגע ונגעה טמאה בו
מתוכו⁷⁶ - נטמא פלו אף מעפר ולמטה⁷⁷.

(73) משנה כלים פ"ה, ו. (74) שרץ נתלה באווירו ולא נגע בתנור. (75) אוכלין ומשקין הנמצאים בתנור למעלה מן העפר מתטמאים, אבל הטמונים בתוך העפר לא נטמאו (רבינו בפירושו למשנה). (76) לא נתבאר אם הכוונה לנגע בתוכו למעלה מן העפר בלבד או אפילו אם נגע בתוכו למטה מן העפר. (77) לקמן בפ"ז ה"ה כותב רבינו, שכל הדברים שנאמר בהם בכלי חרס מטמאים במגע ולא באוויר - טומאתם מגזירת חכמים, ולפיכך הקילו בטומאתם, כדי שלא ישרפו תרומה וקדשים על טומאה זו. שם אמנם המדובר בענין חיבור, אבל יש ללמוד משם לכאן. ויוצא מזה, שלדעת רבינו ביטל העפר את חלק הכלי שהעפר בתוכו, ואינו מקבל טומאה מן התורה כלל, אלא חכמים גזרו על המגע ולא על האוויר. [במשנתנו כתוב: "מעפר ולמטן מטמא במגע, מעפר ולמעלן מטמא באוויר". ומפרש רבינו, "מעפר ולמטן", היינו הדברים הנמצאים בתוך העפר. "ומעפר ולמעלן", פירושו מה שנמצא למעלה מן העפר. ובאליהו רבה מפרש: "מעפר ולמטן", היינו שהשרץ נמצא מעפר ולמטן ונגע בשולי התנור - נטמא כל התנור, ואם לא נגע אינו מטמא כלל; "ומעפר ולמעלן", פירושו השרץ נמצא באוויר הפנוי - מטמא כל הכלי. אגב, הוא מקשה, הלא התנור נטמא מאווירו כשנכנס לתוכו השרץ לפני שהגיע לעפר? ותיירץ, שהמדובר, כשהשרץ נמצא בתוך העפר, שהיה מוטל על הקרקע לפני שהעמידו שם את התנור (נתבאר כבר שלתנורים שלהם לא היו שוליים). ראה תפארת ישראל.]

- יג. הכירה⁷⁸ - מקום שפיתת⁷⁹ שתי קדרות; והכפפה
- מקום שפיתת קדרה אחת. לפיכך, כירה שנתלקה
לארפה⁸⁰ - טהורה; לרחבה⁸¹ - עדין מקבלת טמאה.
הכפפה שנתלקה, בין לארפו בין לרחבו - טהור⁸².

(78) שם פ"ז מ"ג. (79) העמדת קדירה על הכירה נקראת שפיתה, מלשון "שפות הסיר הגדולה" (מלכים ב, ד, לח). (80) ונחלקו שני מקומות השפיתה, ואין הכירה ראוייה למלאכתה. (81) ושני מקומות השפיתה נשארו שלמים אלא שאינם מחוברים זה לזה. (82) משום שלא נשאר כל מקום שהוא לשפיתת קדירה.

- יד. הקלתות⁸³ של בעלי בתים שנתפתה קרקעיתם:
אם היה עמק הפחת פחות משלושה טפחים - הרי
זו מקבלת טמאה; שאם יסיק בפחת מלמטה -
תתבשל הקדרה מלמעלה. היה הפחת עמק שלושה
או יותר - אינה מקבלת טמאה; שהרי האש⁸⁴ רחוקה
מן הקדרה ואינה פשלה. נתן אבן או צרור על פי
הפחת⁸⁵ - עדין היא בטהרתה⁸⁶. מרחו בטיט -

מוסיף רבינו ומשמיענו, שאפילו נטל שברי חרס שלא היו מחוברים מעולם ודיבקם ומירחם - דינם כתנור שלם.

- ח. פטס⁵¹ שקן⁵² ועשאהו תנור ועשה לו טפלה
מחוץ, אף על פי שמקבל על דפנותיו פשעור⁵³ -
הרי זה טהור; שפלי חרס שטהרה⁵⁴ - אין לו טמאה
לעולם, אלא אם פן עשאהו תנור ועשה לו טפלה⁵⁵
מבית ומבחוץ⁵⁶.

(51) חבית גדולה של חרס (שם פ"ד ה"ח). (52) שברו (הגר"א), פירוש, חתך את השוליים ואת הגג. פטס כמו שהוא, אינו מתאים לאפיה אלא אם שבר השוליים והגג. (53) דפנות הפטס הם שקעורים מבפנים, ואפשר להכניס בהם משקין כשיעור האמור לקמן בפ"ח ה"ג. (54) שהיה ראוי לקבל טומאה, ונשבר ונעשה בלתי ראוי לכך. (55) הדביק עליו שכבת טיט וצירפו בכבשן. (56) וכלי חדש בא לכאן. [לקמן בפ"ח ה"י יתבאר, ששברי כלי חרס מקבלים טומאה אם הם מקבלים, ולמה דפנות הפטס אינם מקבלים טומאה? נראה, שהפטס שניטלו שוליו וגגו וכולו שלם, אי אפשר להשתמש בו לקבלה. אולם תמוה הדבר, שאינו מיטמא כשדפנותיו שלמים, ואם יישברו ויישאר כדי לקבלה - ייטמא. ואולי הכוונה כשיש בית קיבול בדפנותיו מבחוץ, ואעפ"כ אינו מקבל טומאה מפני שלא נעשה לקבלה].

- ט. תנור⁵⁷ של סדקין⁵⁸ שעשה טפלה לכל אחד
ואחד⁵⁹ ומקום הסדקין מגלה⁶⁰ - אינו מקבל
טמאה⁶¹. נתן טיט או סיד או גפסים⁶² על גבי הסדקין
- הרי זה מתטמא⁶³. נתן עליהן חרסית⁶⁴ או זפת
וגפרית, שעוה ושמרים, בצק או גללים - טהור. זה
הפלל: דבר שאין עושין ממנו תנור - אינו מחבר את
הסדקין.

(57) שם ה"ז. (58) תנור העשוי מחתיכות חרס מחוברות זו לזו, ונשארו סדקים בין החתיכות. (59) מרח טיט על כל חתיכה וחתיכה. (60) לא מרח על מקום הסדקים. (61) מפני שחלקי התנור אינם מודבקים. (62) גבס. (63) אף-על-פי שלא מירח על החרסים. (64) חרס כתוש שנילוש במים (רבינו בפירושו לכלים פ"י מ"ב, אולם בפירושו לשבת פ"ח מ"ד כתב: "טיט האדמה, והוא ידוע אצל הרופאים").

- י. סדק⁶⁵ תנור שנתנו פלפי זוית⁶⁶ ומרח בטיט מן
הצדדין⁶⁷ - טהור⁶⁸.

(65) שם. (66) העמיד את התנור בזווית הבית, והוא נוגע בשני הקירות באופן שהסדק נמצא בחלול שבין הקירות והתנור (ביאור הגר"א לתוספתא). (67) במקום שדפנות התנור נוגעים בקירות הבית. (68) אף-על-פי שהמירוח מחזק ומעמיד את התנור שלא יתפרק.

- יא. דף⁶⁹ של תנור שנתנו בזוית⁷⁰ להיות אופה בו⁷¹
- טהור. ואם יש בו רב⁷² תנור - מקבל טמאה.

(69) שם. (70) העמיד אותו בזווית הבית, באופן המבואר

בְּטִמְאָת הַתְּנוּרָה¹⁹; פְּחוֹת מְאֻרְבָּעָה טְפָחִים - 20
טְהוֹרָה²⁰, לְפִי שְׁאִינָה חֲבוּרָה לֹא²¹. וְאִם חֲבוּרָה לַתְּנוּרָה,
אָפְלוּ עַל שְׁלֹשׁ אַבְנִים²² - טִמְאָה.

(16) שם מ"ג. (17) בראש הכירה עשו מקום מעוגל להעמיד עליו את הקדירה שהורידו מן האש, ונקרא "עטרת הכירה". (18) אם נטמאה הכירה, לא נטמאה עטרתה. (19) כשנטמא התנור – נטמאה, מפני שהיא משמשת מלאכת האפייה. (20) טירה קטנה אינה ראוייה להניח בה את הפת. (21) טירה רגילה גבהה ארבעה טפחים כתחילת בנין התנור (ראה למעלה פט"ז ה"א) ואינה מחוברת לתנור, ואעפ"כ היא נטמאת בטומאת התנור, מפני שהיא משלימה את האפייה. בנמוכה משיעור זה אין משתמשים, ולפיכך אין דינה כחלק מן התנור כשאינה מחוברת לו. (22) העמיד שלושה אבנים לשלושת צידי התנור ולא חיברן, והעמיד עליהן את הטירה וחיברה לתנור.

ה. בֵּית²³ הַפֶּךָ²⁴ וּבֵית הַתְּבָלִין²⁵ וּבֵית הַנֶּר²⁶
שֶׁבִּפְּיָהּ: אִם נְטִמְאָת הַפֶּךָ בְּמַגֵּעַ²⁷ - נְטִמְאוּ כָּלָן,
וְאִם נְטִמְאָת בְּאֹרֶי²⁸ - לֹא נְטִמְאוּ; לְפִי שְׁאִינָה חֲבוּרָה
לָהּ אֵלָא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, וּלְפִיכָּךְ עָשׂוּ לָהּ הֶבֶר כְּדִי
שֶׁלֹּא יִשְׁרְפוּ עַל מִגְעָן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים²⁹. וְכֵן כָּל
שְׁאֵנוֹ אוֹמְרִין בְּעִנְיָן זֶה שֶׁהוּא מְתַטְמָא בְּמַגֵּעַ וְאֵינוֹ
מְתַטְמָא בְּאֹרֶי - אֵינוֹ חֲבוּרָה אֵלָא מִדְּבָרֵיהֶם, וְעָשׂוּ
לֹא הֶבֶר זֶה כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁרְפוּ עָלָיו קִדְשִׁים, אֵלָא
תּוֹלִין.

(23) שם. מחוברים היו לכירה כלים קטנים. (24) מקום להעמיד בו פך השמן. (25) שמשמים בו תבלין לצורך התבשיל. (26) לשום בו נר. כל אלה הכלים אינם משמשים את פעולת הבישול ממש, ולפיכך אינם חייבור לכירה מן התורה, אלא חכמים גזרו שהיא נידונים כמחברים (שבת מח, ב). (27) כשנגע שרץ בתוכה. (28) נכנס שרץ לאוירה ולא נגע בדופנה. (29) שם. ראה למעלה פט"ו הי"א הערה ע.

ו. חֲצֵר³⁰ הַפֶּיֶה³¹, בְּזִמְן שֶׁהִיא גְבוּהָה שְׁלֹשׁ
אַצְבָּעוֹת³² - הָרִי זֶה חֲבוּרָה; וְאִם נְטִמְאָת הַפֶּיֶה אוֹ
חֲצֵרָה, בֵּין בְּאֹרֶי בֵּין בְּמַגֵּעַ - נְטִמְאָת הַשְּׁנִיָּה³³.
הֵיטָה הַחֲצֵר פְּחוֹתָהּ מִפָּאן וְנְטִמְאָת אַחַת מֵהֶן
בְּמַגֵּעַ - נְטִמְאָת הַשְּׁנִיָּה; אֲבָל אִם נְטִמְאָת אַחַת
מֵהֶן מְאֻרְבָּה בְּלֶבֶד - אֵין חֲבָרְתָּה טִמְאָה, לְפִי
שְׁאִינָה חֲבוּרָה לָהּ אֵלָא מִדְּבָרֵיהֶם³⁴. הֵיטָה חֲצֵר
הַפֶּיֶה מִפְּרִשְׁתָּ³⁵ מִמֶּנָּה³⁶; בְּזִמְן שֶׁהִיא גְבוּהָה
שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת - הָרִי זֶה חֲבוּרָה לָהּ בֵּין לְטִמְאָת
מַגֵּעַ בֵּין לְטִמְאָת אֹרֶי; הֵיטָה פְּחוֹת מִפָּאן, אוֹ
שֶׁהֵיטָה הַחֲצֵר חֲלָקָה וְאֵין לָהּ שִׁפָּה - אֵין חֲבוּרָה
לָהּ; וְאִם נְטִמְאָת הַפֶּיֶה, בֵּין מְאֻרְבָּה בֵּין בְּמַגֵּעַ
- הַחֲצֵר טְהוֹרָה, וְכֵן אִם נְטִמְאָת הַחֲצֵר - הַפֶּיֶה
טְהוֹרָה.

(30) שם פ"ז מ"ג. (31) חצר – שטח שכנגד פי המוקד.

וַעֲשֵׂת הָאֶבֶן קָרְקַע הַפִּיֶּה וּמִקְבֵּלָתָ³⁷ טִמְאָה מִפָּאן
וּלְהֶבֶא.

(83) בסיס של חרס שמעמידים עליו את הכירה. (84) הנמצאת בקרקעית הפחת. (85) ואפשר להסיק על האבן ותגיע האש לקדירה. (86) מפני שהאבן והצורר אינם קרקעית הכירה. (87) הכירה.

פֶּרֶק שְׁבִיעָה עֶשְׂרִי

(1) יבאר ידות הכלים אם הן ככלים. מוסף תנור של בעלי בתים או של נחתומים. חצר הכירה בזמן שהיא גבוהה שלוש אצבעות וכו'.

א. כָּל יְדוֹת הַכֵּלִים² - הָרִי הֵן כָּלִים, וְאִם נְטִמְא
הַכֵּלִי - נְטִמְאָה יְדוֹ הַצִּירִיף³ לְהַ³ בְּתַשְׁמִישׁוֹ⁴; וְשִׁאִין
צִירִיף לָהּ - טְהוֹר, כִּמּוֹ שִׁיתְבָּאָר⁵. לְפִיכָּךְ, הָאֶבֶן⁶
הַיּוֹצֵאת מִן הַתְּנוּרָה טְפַח וּמִן הַפֶּיֶה שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת
- חֲבוּרָה⁷, וְאִם נְטִמְא הַתְּנוּרָה וְהַפֶּיֶה - נְטִמְאוּ אַבְנִים
אֵלּוּ. וְאֶבְלִין וּמִשְׁקִין הַנוֹגְעִין בְּאַבְנִים אֵלּוּ - נְטִמְאוּ.
וְאִם נִגְעוּ בְּחוּץ לְטַפַּח שֶׁל תְּנוּרָה אוֹ בְּחוּץ לְשֹׁלֶשׁ
אַצְבָּעוֹת שֶׁל כִּירָה - טְהוֹרִין⁸.

(2) כל דבר המחובר לכלי והוא משמש את הכלי לצורך מלאכתו – נקרא יד הכלי. (3) שהכלי צריך לה. (4) בחולין קית, א – למדו זה מן הכתוב (ויקרא יא, לח): "טמא הוא לכם" – לכל שבצרכיכם (ראה הל' טומאת אוכלין פ"ה). (5) לקמן בפרק זה. (6) כלים פ"ה מ"ב. (7) נידונות כחלק מן התנור והכירה. (8) חלק האבן המרוחק יותר מטפח מן התנור או יותר משלש אצבעות מן הכירה, אינו מתטמא עמהם, מפני שחלק זה אינו מוסיף כלום לצורך תשיש התנור והכירה – אינו יד להם.

ב. הַפֶּפֶר⁹: עֲשֹׂאָהּ לְאַפִּיָּה - שְׁעוּרָה¹⁰ כְּתַנּוּר;
עֲשֹׂאָהּ לְכִשּׁוֹל - שְׁעוּרָה כְּכִירָה.

(9) ראה למעלה פט"ז הי"ג. (10) שיעור היד שלו.

ג. מוֹסֵף הַתְּנוּרָה¹¹ שֶׁל בְּעָלֵי בָתִּים - טְהוֹר¹²; וְשֶׁל
נַחְתוּמִין - טִמְא בְּטִמְאָת הַתְּנוּרָה, מִפְּנֵי שְׁסוּמָן עָלָיו
אֶת הַשְּׁפּוֹד¹³. בְּיוֹצֵא בּוֹ: מוֹסֵף יוֹרֶה שֶׁל שׁוּלְקֵי זֵיתִים
- טִמְא¹⁴, וְשֶׁל צִבְעִים - טְהוֹר¹⁵.

(11) שם מ"ה. לפעמים מוסיפים שיכבת טיט על שפת התנור, כדי להגביהו וישמור חומו. שיכבה זו "מוסף התנור" שמה. (12) מוסף זה אינו עוזר למלאכת האפייה, ובדרך כלל מספיק גבהו של התנור עצמו. (13) שצולים בו בשר, והנחתום הצולה בשר בתנור למכירה משעין עליו את השפוד, כדי שלא יצטנן הבשר שעליו, ולפיכך נידון כצריך למלאכתו. (14) דרכם להשתמש גם במוסף היורה, כשיש להם הרבה זיתים לבשל. (15) צבעים נזהרים מלהשתמש במוסף, מפני שהצבע מתקלקל על-ידי-זה.

ד. עֲטֶרֶת¹⁶ הַפֶּיֶה¹⁷ - טְהוֹרָה¹⁸. וְטִירַת הַתְּנוּרָה, וְהוּא
הַמְּקוֹם הַבְּנוּי בְּצִדוֹ שֶׁמִּנְיָחִין בּוֹ אֶת הַפֶּתַח בְּעֵת
רִדְיָתָהּ: בְּזִמְן שֶׁהִיא גְבוּהָה אַרְבָּעָה טְפָחִים - טִמְאָה

יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ט

פרק שמונה עשר

(1) יבאר שכלי חרס אינו מטמא עד שיהא מקבל ועשוי לקבלה. ודין המשתמש בכלי חרס כשהוא כפוי. כמה יקבל כלי חרס ויהיה מקבל טומאה. חזקת חרסים הנמצאים בכל מקום.

- א. כלי חרס² אינו מקבל טמאה עד שיהיה מקבל ועשוי לקבלה; אבל אם לא היה לו בית קבול, או שהיה מקבל ולא נעשה לקבלה³ - אינו מקבל טמאה כלל⁴, לא מן התורה ולא מדברי סופרים. לפיכך, הפסא והמטה והספסל והמנורה והשלחן של חרס, וכן כל פיוצא בהן מבלי שזאין להם תוף - אינן מקבלין טמאה. וכן הסילונות שהמים מהלכין בהן, אף על פי שהן כפופין ואף על פי שהן מקבלין - הרי הן טהורין, מפני שלא נעשו לקבלה, אלא כדי שיצאו מהן המים. וכן חבית של שיטים⁵ וחבית הדפונה⁶ בשולי המחץ⁷, הואיל ונעשית כמו בית יד שנושאין בה המחץ ולא נעשית לקבלה - אינה מקבלת טמאה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כלי חרס אינו מקבל טומאה עד שיהי מקבל ועשוי לקבלה". ולדוגמא הביא "הכסא והמיטה והספסל והמנורה והשלחן של חרס" וכן סילונות של מים שאע"פ שהן כפופין ואע"פ שהן מקבלין הרי הן טהורים "מפני שלא נעשו לקבלה אלא כדי שיצאו מהן המים".

בפנימיות העניינים, כלי חרס העשוי מן העפר מרמז על האדם "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה כו'" שיסודו מעפר ומשול כחרס הנשבר, ששברתו זו טהרתו - "לב נשבר ונדכא" "... ואת דכא ושפל רוח" שיהודי צריך להיות מצד אחד כלי שלם וביחד עם זאת כלי חרס עפר מן האדמה תכלית הביטול כי טהרתו של יהודי באה לו מהרגשת הביטול ומהידיעה שכל מציאותו אינה אלא המציאות שלמעלה, ולכן פשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה.

וגם אם יש לו בית קיבול אבל מרגיש כסילונות של מים שכל עניינם להעביר המים ממקום למקום, ויודע בעצמו שכל מעשיו ופעולותיו הגדולים הם רק כדי למלאות שליחותו של הקב"ה "כדי שיצאו מהן המים", הרי שעם היותו כלי שלם מרגיש בעצמו ש"לא נעשה לקבלה" ולכן אינו מקבל טומאה.

הלימוד בהלכה מזכיר את הפסוקים בספר מלכים ששם נאמר מיטה ושולחן וכסא ומנורה אבל לא הוזכר ספסל, ואם משם לקח הרמב"ם הדוגמאות הנ"ל מדוע הוסיף (והוסיפה המשנה) גם ספסל.

(32) כתחילת בניינה של כירה (ראה למעלה פט"ז ה"א). (33) אם נטמאה הכירה נטמאה החצר, וכן להיפך. (34) נתבאר בהלכה הקודמת גבי טירת התנור. (35) שם מ"ד. (36) אינה מחוברת לכירה. מכאן שבבבות הקודמות מדובר במחבורות, ואף-על-פי-כן אין התנור מועיל אלא לטומאת מגע.

- ז. פטפוטי כירה³⁷ - שלשה³⁸. היה גבה כל אחד מהן שלש אצבעות או פחות, אם נטמאת הכירה, בין במגע בין באויר - נטמאו שלשתן³⁹. וכן אם היו ארבעה. נטל⁴⁰ אחד מהן⁴¹: אם נטמאת הכירה במגע - נטמאו שני הפטפטים שנושארו, ואם נטמאת באויר - לא נטמאו עמה⁴². עשה לה שני הפטפטים⁴³ זה כנגד זה⁴⁴: אם נטמאת הכירה במגע - נטמאו, ואם נטמאת באויר - לא נטמאו⁴⁵. היו הפטפטים גבוהין⁴⁶ משלש אצבעות ולמטה⁴⁷ - מתטמאין עמה בין שנטמאת במגע בין שנטמאת באויר; ומשלש ולמעלה - מתטמאין עמה אם נטמאת במגע, אבל אם נטמאת באויר בלבד - אין מתטמאין עמה. היו משוכין מן השפה⁴⁸ בתוף שלש אצבעות⁴⁹ - מתטמאין עמה בין שנטמאת במגע בין שנטמאת באויר; היו חוץ לשלש אצבעות - מתטמאין עמה אם נטמאת במגע, ואם נטמאת באויר בלבד - אין מתטמאין עמה⁵⁰. ואין מדקדקין⁵¹ בכל השעורין האלו, שפולן הן מדברי סופרים.

(37) שם. (38) דרך האומנים לעשות שלוש בליטות בראש הכירה מסודרות בצורת סגול, ועליהן מעמידים את הקדירה. [נתבאר כבר שבכירה מקום לשפיתת שתי קדירות, ולפיכך יש להניח שעשו שלוש בליטות לכל מקום שפיתה]. (39) כי הן חלק מהכירה עצמה. (40) שם מ"ה. (41) מדובר בכירה של שלשה פטפטים. (42) אפשר להשתמש בהם בדוחק, ומן התורה אינם מתטמאים עם הכירה, וחכמים גזרו טומאה על המגע ולא על האויר (ראה למעלה הל"ה). (43) האומן עשה רק שני פטפטים. (44) ואפשר לשפות עליהם קדירות. (45) מפני ששינה מדרך העולם, אין הפטפטים מתטמאים מן התורה אלא מגזירת חכמים ('משנה אחרונה' במשנתנו). [בכל ספרי המשניות שבידינו, הגירסא: "מתטמאין במגע ובאויר". אולם רבינו גורס "ולא באויר" ('תוספות יום-טוב')]. (46) יותר משלוש אצבעות. (47) חלק הפטפטים מגובה שלוש עד לכירה (במשנה כתוב: "משלוש אצבעות, משלוש ולמטה". ורצוי להוסיף גם כאן את התיבה "משלוש", וישופר בזה הסגנון). (48) לצד החורץ. (49) המרחק בין הפטפוט לבין השפה, הוא פחות משלוש. (50) כל הדינים שבהלכה זו, החל מ"נטל אחד מהן", שנויים במחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון, ופסק כרבי מאיר. (51) רבינו לא פירש, עד כמה אפשר לסטות מהשיעורים שנקבעו ובאיזה תנאים [ב'תוספות יום-טוב' כתב, שרבינו מסתמך על דברי רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו, עיי"ש].

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ח ניסן - ספר טהרה - הלכות כלים קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 פירוש, כיסויי חביות. (15) אף על פי שיש להם בית קיבול. (16) נעשו מתחילה כדי להשתמש בהם לקבלה.

ה. פסוי האלפס¹⁷: בזמן שהוא נקוב¹⁸ ויש לו חידוד¹⁹ - טהור²⁰; ואם אינו נקוב ואין לו חידוד - מתטמא, מפני שהאשה מסננת לתוכו את הירק²¹. זה הפלל: כל המשמש בכלי חרס פשהוא פפוי²² - טהור²³.

17 מחבת גדולה. (18) ככונס משקה (ראה למעלה פרק י"ד הלכה ט). דרך היוצרים לנקב את כיסוי האילפס כדי להוציא את הקיטור המתקבץ תחתיו. (19) פירוש, או יש לו חידוד היינו בליטה על גבו ראשה מחודד. (20) כשיש לו חידוד למעלה אינו ראוי לקבלה, כי אי אפשר להעמידו על גבו ולשפוך תבשיל לתוכו. (21) שופכת לתוכו את רותב הירק שבאילפס, ויש מפרשים שנותנת לתוכו את הירק כדי שיחמצו ממנו המים. (22) על הכלי העיקרי ואינו משמש בפני עצמו. (23) ככל משמשי כלים בשעת מלאכה בלבד.

ו. טיטרוס²⁴, אף על פי שהוא נקוב ומוציא פרוטות²⁵ - מתטמא; שהרי המים מתפנסין בצדדין²⁶, והן עשויין לקבלה.

24 שם משנה ו. כלי רחב שוליים ובהם הרבה נקבים דקים וצווארו ארוך ודק מנוקב מלמעלה. כלי זה משמש לרבוץ את רצפת הבית ולהשקות צמחי הגן. כשהאדם סותם באצבעו את נקב הצוואר אין המים נוטפים, וכשהוא מסיר אצבעו - הם מטפטפים לאט לאט. (25) טיפות קטנות. (26) בצדי הכלי במקומות שאין בהם נקבים, כלי שיש בו נקבים גסים המים ממזרימים לצאת ואינם מתכנסים בצדדים אלא שוטפים, אבל בכלי שמוציא טיפות זעירות - כן מתכנסים.

ז. הלפיד של חרס שמוניחין מטליות הבגדים והשמן בתוכו והוא דולק - מתטמא²⁷. וכן פלי שמוניחין תחת הנרות²⁸ לקבל השמן - מתטמא.

27 הלפיד מחודד בתחתיתו ונותנים את הקצה המחודד במוט ארוך. משמיענו שאף על פי שאינו יכול לעמוד בפני עצמו - מקבל טומאה, מפני שהוא מקבל ועשוי לקבלה. (28) במשנה: "יבית שקעו של נר". ופירש רבינו כמו שכתב כאן. ומשמיענו, שביט השקע אינו נידון כמשמש כלים בשעת מלאכה בלבד.

ח. גסטרוא²⁹ שמוניחין תחת הפלים לקבל משקין הנזילין מן הפלי - מקבלת טמאה³⁰.

29 שם משנה ו. "כלי שאין לו בית יד ולא בית קיבול ומשמש תושבת לכלים גדולים כדי לקבל טפופם" (רבינו בפירושו). (30) אף על פי שהנוטפים הולכים לאיבוד - נידונית הגיסטרא כעשויה לקבלה. [מלשונו של רבינו בפירושו משמע שהמדובר בכלי שנעשה במיוחד לשם כך. אולם בכל מקום שנאמר בש"ס "גיסטרא" הכוונה לכלי

הנה ידוע מה שכתב שכלי חרס הוא זה "ששורפין אותו בכבשן" ובעבודת האדם עניינו ביטול, ששורפין אותו באש שלמעלה "רשפי" רשפי אש שלהבת י-ה" שהו"ע עבודת התפילה. ופרטי העניינים בתפילה מרומזים בכלים הנ"ל שמיטה זה תפילת ערבית, ושולחן כסא ומנורה תפילת שחרית, שולחן הוא פסוקי דזמרה וברכות ק"ש, כסא - ק"ש, ומנורה תפלת שמו"ע (ספר המאמרים קונטרסים ח"א קסד, ב. ואילך).

כסא וספסל תוכנם שווה, ששניהם עשויים לשיבה, אלא שכסא הוא ליחיד והספסל ליותר מאחד. וברמב"ם (ובמשנה) הוסיף ספסל שהוא פרט בכסא שנעשה לשיבה כי המשנה והרמב"ם הם תושבע"פ שעניינם לפרט את תושב"כ, ובתורה לא נאמר אלא כלי חרס. אבל בנביא שהוא "ממוצע" בין תושב"כ לתושבע"פ נפרטו ארבעה כלים, ובמשנה וברמב"ם נפרטו עוד יותר כי כאמור ספסל המיועד לשיבה הוא פרט בכסא. ולהעיר שאין ספסל מתאים לתוכן הסיפור בספר מלכים, כי שם מדובר על "עליית גג קטנה" שנבנתה עבור איש אחד - אלישע.

(על פי י"י מלכות ספר טהרה סימן כט)

2 כלים פרק ב משנה ג. (3) תשמישו הרגיל של הכלי אינו לקבל לתוכו. (4) אפילו טומאת מידרס אין להם (ראה למעלה פרק א הלכה ח-ט). (5) חבית שמשמשים בה המתלמדים לשוט על פני המים. (6) מלשון דופן. (7) מחץ הוא כלי חרס גדול ועושים בקצותיו בית קיבול לשום בה את היד כשמשמשים בו, שימת היד בבית הקיבול אינה קבלה.

ב. פנס שהיה בו בית קבול ששמן⁸ - מקבל טמאה, ושאין בו - טהור⁹. וכן מגופת היוצרים¹⁰ שיש לה תוף - טמאה.

8 יש פנסיים שביט קיבול השמן קבוע בהם. ויש כאלה, שמכניסים בהם הנר עם השמן כשרוצים להשתמש בו והפנס משמש רק להגן מפני הרוח. (9) מפני שהדפנות לא נעשו לקבלה אלא להגנה מפני הרוח. (10) האבניים שעליו נותן היוצר (עושה כלי חרס) את הטיט ומפתח תבנית הכלי, ולמגופה זו אין שפה, ואחר כך נותן את הכלי על אבניים אחרות שיש להן שפה וגומר מלאכתו.

ג. משפף של בעלי פתים - טהור¹¹; ושל רוקלין - מתטמא, מפני שמהו על צדו¹² ומריח בו ללוקח¹³.

11 מפני שאינו עשוי לקבלה אלא להעביר את המשקין כמו סילונות כפופים שבהלכה א. (12) ונותן בו מעט שמן. (13) כדי שיכיר את טיב השמן ולפיכך נידון כעשוי לקבלה, אבל בעל הבית אינו מעוניין לעשות כן.

ד. פסוי פדי זין וכדי ששמן והחביות¹⁴ - טהורות¹⁵, שלא נעשו לקבלה. ואם התקנין לתשמיש¹⁶ - מתטמאין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

28 **שְׁהוּא מְקַבֵּל כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב רִבְעִית - הָרִי זֶה מְקַבֵּל**
29 **טִמְאָה.**

(40) המשנה אומרת: "שיעורן מכדי סיכת אדם קטן ועד לוג, מלוג ועד סאה ברביעית (הלוג). (41) הסאה שישה קבים והקב ארבעה לוגים. (42) פירוש, מה שאמרנו "כסאה" הכוונה קרוב לסאה; משהו פחות מסאה, אבל סאה מליאה דינה כלמעלה מסאה כסברת התרצון בחולין נה, א.

30 **יֵד. הִיָּה הַפְּלִי מִחִבֵּית הַמְּכִילָה כְּסָאָה עַד חִבֵּית**
31 **הַמְּכִילָה סֵאתִים אוֹ יֵתֵר וְנִשְׁבְּרָה, אִם הִיָּה בְּחֵרֶס**
32 **הַנִּשְׁאָר כְּדִי לְקַבֵּל חֲצִי לֶג - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טִמְאָה.**
33 **הִיָּה הַפְּלִי מִחִבֵּית הַמְּכִילָה סֵאתִים עַד חֲצָבִים**
34 **גְּדוּלִים וְנִשְׁבְּרוּ, אִם נִשְׁאָר מִהֵן חֵרֶס הַמְּקַבֵּל לֶג**
35 **- הָרִי זֶה מְקַבֵּל טִמְאָה. הִיוּ הַחֲרָסִים מְקַבְּלִין**
36 **פְּחוֹת מִשְׁעוּרֵין אֵלֹו - אֵין מְקַבְּלִין טִמְאָה.**

37 **טו. כְּלִי חֵרֶס קָטָן, כְּגוֹן הַפֶּךָ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁנִּשְׁבְּרָה,**
38 **וְנִשְׁאָר מִקְרָקְעִיתוֹ⁴³ חֵרֶס הַמְּקַבֵּל כָּל שֶׁהוּא כְּשֶׁהוּא**
39 **יֹשֵׁב⁴⁴, וְהִיָּה חֵד בִּיּוֹתֵר⁴⁵ שֶׁנִּמְצָא כְּלִי קָטָן⁴⁶ - הָרִי**
40 **זֶה מְקַבֵּל טִמְאָה. וְאִם נִשְׁאָר מִדְּפְנוֹתֶיהֶן חֵרֶס**
41 **הַמְּקַבֵּל - אֵינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה; לְפִי שֶׁדְּפְנוֹת כְּלִים**
42 **אֵלֹו וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן כְּשׁוֹין הֵן⁴⁷, וְאֵין לָהֶן תוֹף הַנִּכְרֵר,**
43 **וְנִמְצָאוּ כְּפִשְׁטֵי כְּלִי חֵרֶס.**

(43) מחלקו התחתון. (44) בלי סמיכה. (45) הדפנות שנשארו היו משופעים מאוד, אבל השוליים עצמם מסתיימים מבחוץ בשטח ישר קטן המאפשר להם לעמוד בלי סמיכה. (46) השבר הזה הוא ככלי קטן. (47) כאילו שיטחם ישר.

44 **טז. חֲזָקָת⁴⁸ חֲרָסִים הַנִּמְצָאִים בְּכָל מְקוֹם -**
45 **טְהוּרִים⁴⁹, חוּץ מִהַנִּמְצָאִים בְּבֵית הַיּוֹצֵר; מִפְּנֵי שְׂרָפָן**
46 **גִּסְטְרִיּוֹת הֵן⁵⁰ לְכָלִים, וְהַגִּסְטְרָא מְקַבֵּלֶת טִמְאָה אִף**
47 **עַל פִּי שֶׁהִיא מִשְׁבְּרֵי כְּלִים.**

(48) שם פרק ג הלכה ד. "חזקה" משמעותה הנחה מתקבלת מאוד על הדעת. הנחה כזו מתקבלת כיסוד לענייני הלכה. (49) אינם מקבלים טומאה אף על פי שהם ראויים לגיסטרא. דעת רבינו, שחרסים אינם מקבלים טומאה אלא אם מייחדים אותם הבעלים לשם גיסטרא, היינו, להושיכם תחת כלים כדי לקבל הנוטפים. ומתקבל על הדעת שחרסים הנמצאים בשוק או באשפה לא יוחדו על ידי הבעלים לשמש גיסטרא. (50) רוב החרסים שהיוצא לא השליך אותם לחוץ מיוחדים לגיסטרא. [הכסף משנה מפרש, שהם ראויים לקבל המשקין הנוטפים].

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עֶשְׂרִי

(1) יבאר כמה שיעור השבר בכלי חרס ויטהר מטומאתו או לא יקבל טומאה. ודין המטמא במגע וכנגדו באויר או מתטמא במגע ולא כנגדו באויר. חבית שנתרועעה וטפלה בגללים או ניקבה וסתמה בזפת.

שנשבר (או לבעל חי שנחתך לשני חלקים), וגם במשנתנו מבואר שהכוונה לשבר כלי. וראה לקמן פרק י"ט הלכה ח.

1 **ט. סְפִינָה שֶׁל חֵרֶס, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא מְקַבֵּלֶת - אֵינָה**
2 **מְקַבֵּלֶת טִמְאָה; שְׁאֵין הַסְפִּינָה בְּכָלִל הַכְּלִים**
3 **הָאֻמְרִין בְּתוֹרָה³¹, בֵּין הִיא שֶׁל חֵרֶס בֵּין הִיא שֶׁל**
4 **עֵץ, בֵּין גְּדוּלָה בֵּין קִטְנָה.**

(31) בשבת פג, ב שנינו: "מנין לספינה שהיא טהורה? שנאמר (משלי ל, יט) דרך אניה בלב ים. ופירשו בגמרא שם: "מה ים טהור אף ספינה טהורה".

5 **י. כָּל הַכְּלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ וְנִפְסְדָה צוּרְתָן - אֵין שְׁבִרְתֶּיהֶן**
6 **מְקַבְּלִין טִמְאָה, אִף עַל פִּי שְׁאוֹתֶן הַשְּׁבָרִים רְאוּיִין**
7 **לְתַשְׁמִישׁ; חוּץ מִשְׁבְּרֵי כְּלִי חֵרֶס, שְׁאִם הִיָּה בֵּהֶן**
8 **חֵרֶס הָרְאוּי לְקַבֵּל - הָרִי הוּא מְקַבֵּל טִמְאָה. שֶׁנֶּאֱמַר:**
9 **וְכָל כְּלִי חֵרֶס³². מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶה לֹא בָּא**
10 **לְרִבּוֹת אֲלֹא שְׁבִרֵי כְּלִי חֵרֶס. בְּמָה דְּבָרִים אֻמְרִים?**
11 **כְּשֶׁהִיָּה לְחֵרֶס זֶה תוֹף לְקַבֵּל בּוֹ הַמְּשַׁקֵּין כְּשֶׁהִיָּה**
12 **הַחֵרֶס יוֹשֵׁב, לֹא סְמוּךְ³³; אֲבָל אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל**
13 **אֲלֹא אִם כֵּן סוֹמְכִין אוֹתוֹ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה.**

(32) תורת כהנים פרשת שמיני פרשתא ז הלכה א: "מנין לרבות שבירי כלי חרס? תלמוד לומר וכל כלי חרס". (33) על מה שהוא אחר.

14 **יא. הַחֵרֶס שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִישֹׁב כְּדִי שִׁיקַבֵּל מִפְּנֵי**
15 **אֲזָנוֹ³⁴, אוֹ שֶׁהִיָּה בּוֹ חֲדוּד וְהַחֲדוּד מְכַרְיֵעוֹ לְצַד**
16 **אַחֵר - הָרִי זֶה טָהוֹר, אִף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁטְלָה הָאֲזָן אוֹ**
17 **נִשְׁבֵּר הַחֲדוּד³⁵; שֶׁכָּל כְּלִי חֵרֶס שֶׁטָּהַר שְׁעָה אַחַת -**
18 **אֵין לוֹ טִמְאָה לְעוֹלָם.**

(34) אוזן הכלי מפריעה. (35) ואפשר להושיב את הכלי באופן שיקבל.

19 **יב. כְּלִי חֵרֶס שֶׁשּׁוּלִיָּהֶן חֲדִין³⁶ כְּמִזְרְקוֹת שֶׁנִּשְׁבְּרוּ**
20 **וְשּׁוּלִיָּהֶן מְקַבְּלִין, אִף עַל פִּי שְׁאֵינֶן מְקַבְּלִין אֲלֹא אִם**
21 **כֵּן נִסְמְכוּ, כְּגוֹן שּׁוּלֵי הַקְּרָפִיּוֹת³⁷ וְהַכּוֹסוֹת³⁸ - הָרִי**
22 **אֵלֹו מְקַבְּלִין טִמְאָה; שֶׁלֶכֶךָ נַעֲשׂוּ מִתְחַלְתָּן, שֶׁהִיָּהוּ**
23 **שּׁוּלִיָּהֶן מְקַבְּלִין בְּסְמִיכָה אוֹ בְּאַחִיזָה³⁹.**

(36) השוליים משתפעים והולכים כלפי מטה ומסתיימים בחדוד בצורת קוץ. (37) כלים ידועים המיוצרים באי קורפו. (38) במשנה "קוסים הצידוניים". בצידון עשו כוסות ששוליהן מחודדות ואין להעמידן בלי סמיכה. (39) ביד. שבר מכלי שנעשה כדי להעמידו בלי סמיכה אינו מטמא כשאנו יכול לעמוד לבדו, שהרי אינו ראוי למלאכתו, אבל כשתחילת יצירתו היא להשתמש בו בלי עמידה עצמאית, גם כשנשבר לא פקעה ממנו תורת קבלת טומאה.

24 **יג. בְּמָה יִקַּבֵּל הַחֵרֶס וְהִיָּה מְקַבֵּל טִמְאָה? אִם הִיָּה**
25 **הַפְּלִי כְּשֶׁהִיָּה שְׁלֵם מְכִיל כְּדִי סִיכַת אָדָם קָטָן⁴⁰ עַד**
26 **חִבִּיּוֹת שֶׁהֵן מְקַבְּלוֹת כְּסָאָה⁴¹ אוֹ קְרוֹב⁴² לָהּ וְנִשְׁבְּרוּ,**
27 **וְנִשְׁאָר בְּחֲרָסִים, בֵּין מִקְרָקְעִיתָן בֵּין מִדְּפְגִיָּהֶן, חֵרֶס**

א. במה² שעור השבר שישבר כלי חרס ויטהר
מטמאתו אם היה טמא, או לא יקבל טמאה אם היה
טהור? העשוי לאכלין³ - משינעב במוציא זיתים⁴;
והעשוי למשקין - משינעב מכניס במשקין,
בשמיניחין אותו על המשקה יכנס המשקה לכלי
בנקב; העשוי לכף ולכף⁵ - מטילין אותו לחמרו⁶,
והרי הוא מקבל טמאה עד שיינקב במוציא זית. ולא
אמרו במוציא משקה⁷ אלא בגסטרא בלבד⁸, לפי
שהיא עשויה לקבל המשקין הנוזלים מן הפלים,
ואם הוציאה משקין - הרי זה בטל תשמישה⁹.

ג. החבית¹⁸ - שעורה פאגוזים¹⁹. האלפס והקדרה²⁰
- שעורין כזיתים²¹. וכן ערבה²² של חרס, אפלו
היתה גדולה ומחזקת ארבעים סאה בלח²³, ונפחתה
במוציא זיתים, אף על פי שהיא מטה על צידה ולש
בה²⁴ - טהורה, שמתחלתה לא נעשית לכף²⁵.
(18) כלים פ"ג מ"ב. (19) רגילים היו להטמין אגוזים
בחביות נקובות, שאינן ראויות למשקין. פסק כ' יהודה.
(20) שם. (21) שני כלים אלה עשויים לאוכלין ולמשקין
ונותנים עליהם חומרי שניהם (ראה ה"א), וכאן המדובר
לענין קבלת טומאה. (22) תוספתא פ"ג ה"ג.
(23) בתוספתא הגירסא: "אף-על-פי שבאה במידה (מחזיקה
ארבעים סאה בלח) - טמאה (שלא אמרו בא במידה טהור
אלא בכלי עץ בלבד), נפחתה במוציא זיתים אף-על-פי
שהיא מטה על צידה ולש בה - טהורה". ונראה שהמלה
"טמאה" הושמטה בטעות בדברי רבינו כאן, ומתוך כך קשה
להבין מה פירוש "אפילו", וגם מה כאן ענין לבא במידה?
(24) מפני שהיא גדולה, נשאר מקום מספיק ללישה.
(25) לא נעשתה כדי ללוש כשהוא מוטה על צידה. ומה
שאמרנו (בפי"ח ה"י), שאם השבר יכול לעמוד בלי סמיכה
הוא מקבל טומאה, המדובר כשייחדו לגיסטרא (פירוש,
להושיבו תחת כלי כדי לקבל את הנוטפים). ואפשר גם
לפרש ע"פ שיטת התוספות שבת צה, א ד"ה ניקב, שכלי
שלם שניקב גרוע יותר משבר כלי, ראה שם. אולם מדבריו
בפי"ח ה"ט² משמע שגיסטרא צריכה ייחוד, ראה השלמות
[שם].

ד. הפך²⁶ והטני²⁷ - שעורין בשמן²⁸. והצרצור²⁹ -
שעורו במים³⁰.

(26) משנה, כלים פ"ג מ"ב. (27) רבינו גורס במשנה,
"והטני". ומפרש שם, כלי שפיו צר מאוד ומוציא טיפין
טיפין, ולכן שמו "טני". (28) השיעורין שנאמרו "כמוציא
משקה" או "ככונס משקה" - משערים בכלים אלו בשמן.
(29) עשוי לשתיית מים, ועושים על פיו כעין רשת.
(30) שמן יותר סמיך ממים, ואינו יוצא ונכנס דרך נקב קטן
שמים יוצאים ונכנסים דרכו.

ה. גר³¹ שנטל פיו³² - טהור³³. ושל אדמה³⁴ שהסך
פיו בפתילה³⁵ - אינו מקבל טמאה, ואינו בכלל כלי
חרס עד שישק פלו בפכשן ככלי חרס.

(31) משנה שם. (32) גר = כלי שנותנים בו השמן
והפתילה, ובראשו תוספת שהפתילה נשענת עליה. לתוספת
זו קראו: פי הנר. (33) שאינו ראוי למלאכתו. (34) שלא
הוסקה בכבשן. (35) בשלהבת הפתילה.

ו. חבית³⁶ שנפחתה³⁷ ובשמיטין אותה על דפנה³⁸
מקבלת, או שנחלקה³⁹ כמין שתי ערבות - עדין היא
מקבלת טמאה⁴⁰. ונרעצה⁴¹ ואינה יכולה להטלטל
בפחצי קב גורגרות⁴² - טהורה⁴³.

(36) שם פ"ד מ"א. (37) ניטל חלק ממנה. (38) נסדקה
לארכה, ונפרדו שני חלקיה. (39) נראה, שהמדובר

(2) כלים פ"ג מ"א. (3) נעשה מלכתחילה להניח בו אוכלין.
(4) זיתים שבכלי נופלים דרך הנקב. (5) לאוכלין ולמשקין.
(6) נתבאר למעלה בפרק יד ה"ט. (7) ומה שאמרו חכמים
(בשבת צו, א) "כמוציא משקה" (פירוש, המשקה שבכלי
יוצא דרך הנקב, שיעור זה הוא קטן מן "מכניס במשקין").
(8) זה נאמר בגיסטרא, פירוש שבר כלי הראוי להושיבו תחת
כלים לקבל משקין הנוטפים מהם. (9) שהרי כל תשמישה
היא לקבל משקין הנופלים לתוכה. ראה ההלכה הבאה.

ב. חמש מדות¹⁰ בכלי חרס: נקב במוציא משקה -
טהור מלהתטמא משום גסטרא¹¹, ועדין הוא חשוב
כלי לקדש בו מי חטאת¹². נקב בכונס משקה - אינו
ראוי לקדש בו מי חטאת, ועדין כלי הוא חשוב
להכשיר הזרעים¹³ במשקין התלושין בו, כמו
שבארנו¹⁴. נקב פשרש קטן - אין המים שבתוכו
מכשירין את הזרעים והרי הן כמו שאינן בכלי,
ועדין כלי הוא חשוב לקבל בו זיתים ומקבל
טמאה¹⁵. נקב במוציא זיתים - טהור, והרי הוא
ככלי גללים ואבנים שאין מקבלין טמאה, ועדין
כלי הוא חשוב להציל בצמיד פתילה¹⁶ עד שייפחת
רבו¹⁷, כמו שבארנו בטמאת מת (בפרק שנים עשר).

(10) מימרא של רבא, שם צה, ב. (11) נתבאר בהלכה
הקודמת. (12) נתינת אפר פרה אדומה על המים לצורך
הזאה על טמאי מתים, נקרא "קידוש" בלשון חז"ל, וקידוש
צריך כלי, שנאמר (במדבר יט, יז): "ונתן עליו מים חיים
אל כלי". (13) זרעים (וכן אוכלין אחרים) אינם מקבלים
טומאה כל זמן שלא הורטבו במשקין תלושים (שאינם
מחוברים לקרקע). ואם שאב מים מן הבור או המעיין בכלי
נקוב ככונס משקה - אין מים אלה מכשירים. [רש"י שם
מפרש שהכוונה להכשיר הזרעים שבתוך כלי זה שהם
כתלושים מן הקרקע]. (14) בהלכות טומאת אוכלין פ"ג
ה"ב. (15) כשנעשה לאוכלין, כמבואר בהלכה הקודמת.
(16) כלי שניקב במוציא זיתים, וסתם מקום הנקב ומירח
בטיט וכדומה, והכניסו לאוהל המת - מציל על הדברים
שבתוכו מלהיטמא, כמו כלי שלם מכוסה, מצומד ומהודק.
(17) ואם נפחת רובו, אינו מציל אפילו כשסתם את הנקב.
[רבינו מסר כאן השיעור שנאמר (בגמרא שם) בכלי גדול,
אבל בכלי קטן שיעורו כמוציא רימון] (ראה למעלה פי"ד
ה"י).

25 מְקַבֵּל עִמָּה בְּזִיתִים - מִתְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וְאֵין כִּנְגֵדוֹ
26 מִתְטַמֵּא בְּאֹוִיר.

(60) משנה שם פ"ד ג. (61) בליטות גדולות כעין שיניים.
(62) על שוליה. (63) פירוש, כל החידודים המקבלים
זיתים, כגון שהמרחק בין חידוד לחידוד אינו גדול כמוציא
זיתים. (64) כשהגיסטרא מליאה זיתים, מעכבים החידודים
את הזיתים הנמצאים על-ידם. (65) ביאור מספיק לכל
הפיסקא הבאה - בהלכות י"ב.

27 י"א. כִּיצַד⁶⁶ מִתְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וְאֵין כִּנְגֵדוֹ מִתְטַמֵּא
28 בְּאֹוִיר? שָׁאם נִגְעָה הַטְּמָאָה בְּגִסְטְרָא מְתוּכָה -
29 מִתְטַמֵּא הַחֲדוּד; נִכְסָה הַטְּמָאָה בְּאֹוִיר הַגִּסְטְרָא,
30 אִפְלוּ הִיְתָה כִּנְגֵד הַחֲדוּד⁶⁷ - לֹא נְטָמָה הַחֲדוּד.

(66) יתחיל בביאור סיום ההלכה הקודמת. היינו, כשאנים
מקבלים כזיתים. (67) הטומאה תלויה למעלה מדופן
הגיסטרא, במקום שהוא כנגד החידוד.

31 י"ב. וְכִיצַד כִּנְגֵדוֹ מִתְטַמֵּא בְּאֹוִיר?⁶⁸ שָׁאם הִיְתָה
32 הַטְּמָאָה בְּאֹוִיר הַגִּסְטְרָא כִּנְגֵד הַחֲדוּד - נְטָמָה
33 הַחֲדוּד עִם הַגִּסְטְרָא⁶⁹. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּכָל מְקוֹם
34 שֶׁנֶּאֱמַר בְּכָלִי חֶרֶס וּבִתְנוּרָה וּבִכְרִים מִתְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ
35 וּכְנִגְדוֹ בְּאֹוִיר אוֹ אֵין מִתְטַמֵּא כִּנְגֵדוֹ בְּאֹוִיר. וְכֵן כָּל
36 טְמֵאָת מַגֵּעַ הָאֱמוּרָה בְּעֵינֵי כָּלִי חֶרֶס אוֹ תְנוּרָה וּבִכְרִים
37 הוּא שֶׁתִּגַּע הַטְּמָאָה בָּהֶן מְתוּכִין⁷⁰, וְכָל טְמֵאָת אֹוִיר
38 הוּא שֶׁלֹא תִגַּע הַטְּמָאָה כָּלִל אֲלֹא תִכְנַס לְאֹוִיר
39 בְּלִבָּד⁷¹.

(68) כשמקבלים זיתים. (69) כשהחידוד מקבל זיתים, תוכו
נידון כחלק מתוך הגיסטרא עצמו. (70) אבל אם נגעה
בגבם אינה מיטמאה כלל. רבינו מצא לנכון להדגיש זאת
כאן, כדי שלא תטעה לפרש טומאת מגע כאן כמו סתם
טומאת מגע האמורה בכל מקום, שפירושה בין בתוך הכלי
בין בגבו. (71) נתבאר למעלה בפרק יג הלכה ח.

40 י"ג. חֲבִית⁷² שֶׁנִּתְרַעַעָה וְטַפְלָה בְּגִלְלִים⁷³, אָף עַל פִּי
41 שֶׁהוּא נוֹטֵל⁷⁴ אֶת הַגִּלְלִים וְהַחֲרָסִים נוֹפְלִים - הֲרִי
42 זֶה מִקְבֵּלֶת טְמָאָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹא בְטָל שֵׁם כָּלִי
43 מַעֲלִיָּה⁷⁵. נִשְׁבְּרָה וְדָבַק חֲרָסִיָּה אַחֵר שֶׁפָּרְשׁוּ אוֹ
44 שֶׁהִיבֵא חֲרָסִים מִמָּקוֹם אַחֵר וְטַפְלָם בְּגִלְלִים, אָף עַל
45 פִּי שֶׁנוֹטֵל אֶת הַגִּלְלִים וְהַחֲרָסִיָּה עוֹמְדִין - הֲרִי זֶה
46 טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁבְטָל מַעֲלִיָּה שֵׁם כָּלִי⁷⁶. הִיָּה בָּהֶן
47 חֶרֶס מִחֲזִיק רְבִיעִית⁷⁷ - כִּנְגֵד אוֹתוֹ הַחֶרֶס בְּלִבָּד⁷⁸
48 מִתְטַמֵּא בְּאֹוִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כָּלִי בְּפָנָי עֲצָמוֹ; וְשֶׁאֵר
49 הַחֲבִית אֵינוֹ מִתְטַמֵּא עַד שֶׁתִּגַּע בָּהּ הַטְּמָאָה
50 מְתוּכָה⁷⁹, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָה כָּלִי שָׁלֵם.

(72) שם פ"ג מ"ד. (73) מרח עליהם גללים כדי לחזקה.
(74) התכוון לומר "כשכשיא ניטל", אבל אם נטלם ונפלו
החרסים - ברור שאינה מקבלת טומאה. (75) כלי רעוע
עדיין שם כלי עליו, ולפיכך לא ירדה מעליו תורת טומאה

כשייחדם לכך. שאם לא ייחדם, הרי אמרנו למעלה
שמיטהרים בניקבו כמוציא זיתים. (40) לא נשברה, אלא
יש בה בקעים וכולה רעועה. (41) שיעור סעודה קטנה
(עירובין כט, א). (42) אין משתמשים בחבית רעועה
שנוחה להישרב.

1 ז. חֲבִית⁴³ שֶׁנִּטְלָה אֲזַנְיָה - הֲרִי הִיא בְּגִסְטְרָא⁴⁴.
2 אִפְלוּ אֲזַן אַחַת. נִסְדָּקָה לְמִטָּה מְאֻזְנָה, אָף עַל פִּי
3 שֶׁאֲזַנְיָה קִיָּמָה - הֲרִי זֶה בְּגִסְטְרָא⁴⁵. וְאִם עֲשָׂאָה
4 מִתְחֵלָה שֶׁלֹא בְּאֲזַנִּים - נִדְוֶנֶת בְּחִבִּית⁴⁶.

(43) שם מ"ג. (44) נידונית כגיסטרא אע"פ שהיא שלימה,
מפני שקשה מאוד לטלטלה. (45) שאם יטלטל אותה
באזניה - תתפרק. (46) תוספתא כלים, פרק ג הלכה ה.

5 ח. חֲבִית⁴⁷ שֶׁנִּסְדָּקָה בְּכַבֵּשׁ וְנִמְצָא שֶׁהִיא כִּשְׁתִּי
6 גִּסְטְרָאוֹת: אִם מִשְׁנִימָה מְלֹאכְתָּהּ נִסְדָּקָה - כָּל
7 גִּסְטְרָא מִהֵן מִקְבֵּלֶת טְמָאָה⁴⁸; וְאִם נִסְדָּקָה קֶדֶם
8 שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתָּהּ וְאַחֵר כֶּף נִשְׂרָפָה בְּכַבֵּשׁ -
9 טְהוֹרָה⁴⁹. וְהִיאָף יוֹדֵעַ⁵⁰ דָּבָר זֶה? אִם הָיוּ שְׂבָרִיָּה
10 שְׁוִין⁵¹ וְתוּכָה מְאֻדִּים - עַד שֶׁלֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּהּ
11 נִסְדָּקָה; אֵין שְׂבָרִיָּה שְׁוִין וְאֵין תוּכָה מְאֻדִּים - בִּידוּעַ
12 שֶׁאַחֵר שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתָּהּ נִשְׁבְּרָה, וּמִקְבֵּלֶת טְמָאָה
13 כִּשְׁאֵר שְׂבָרִי כָּלִי חֶרֶס הָרְאוּיִן לְתַשְׁמִישׁ.

(47) כלים פ"ב מ"ו. (48) שהרי היא חלק מכלי המקבל
טומאה. (49) אין תורת קבלת טומאה יורדת על שבר כלי
שמעולם לא היה ראוי לקבל טומאה. נתבאר כבר, שכלי
חרס אינו מקבל טומאה עד שיישרף בכבשן. (50) תוספתא
שם ה"ב. (51) מקום השבר הוא חלק בלי בליטות חדות.

14 ט. גִּסְטְרָא⁵² שֶׁנִּתְרַעַעָה וְאֵינָה מִקְבֵּלֶת מִשְׁקִין⁵³, אָף
15 עַל פִּי שֶׁמִּקְבֵּלֶת אֲכָלִין - הֲרִי זֶה טְהוֹרָה⁵⁴; שֶׁאֵינָה
16 עֲשׂוּיָה אֲלֹא לְקַבֵּל מִשְׁקִין הַדּוֹלִפִּין⁵⁵, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ,
17 וְאִם הִיְתָה דוֹלֶפֶת⁵⁶ - אֵין עוֹשִׂין גִּסְטְרָא לְגִסְטְרָא⁵⁷.
18 וְכֵן גִּסְטְרָא שֶׁנִּפְתְּחָה אוֹ שֶׁנִּחְלָקָה לְשִׁתִּים - טְהוֹרָה;
19 שֶׁלֹא אֲמָרוּ⁵⁸ שִׁירִים שֶׁל שִׁירִים מִתְטַמְּאִין, אֲלֹא
20 שִׁירֵי כָּלִי חֶרֶס⁵⁹ בְּלִבָּד הֵן שֶׁמִּתְטַמְּאִין.

(52) משנה שם פ"ד ב. (53) המשקין נשפכים. (54) אם
הכלי השלם היה טמא, פקעה טומאתה. וכל-שכן שאינה
מקבלת טומאה מכאן ולהבא. (55) ואפילו אם הוא
משתמש בה לאוכלין - בטלה דעתו. (56) זה המשך
הנימוק ולא דין חדש. (57) אין אנשים משימים גיסטרא
תחת גיסטרא נקובה או רעועה. במשנה: "אין שירין
(שיריים) לשירין". (58) ב'תורת כהנים' פרשת שמני
פרשתא ז ה"א. (59) ב'תורת כהנים' שבידינו, כתוב:
"שברי כלי חרס". ונראה שרבינו גרס "שירי כלי חרס".

21 י. גִּסְטְרָא⁶⁰ שֶׁחֲדוּדֶיהָ יוֹצֵאִין מִמֶּנָּה, בֵּין שֶׁהִיְתָה
22 יוֹשֶׁבֶת⁶² בֵּין שֶׁהִיְתָה מִטָּה עַל צִדָּה: כָּל הַמְקַבֵּל מִן
23 הַחֲדוּדִין זִיתִים⁶³ כִּשְׁתִּימָלָא הַגִּסְטְרָא זִיתִים⁶⁴ -
24 מִתְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ⁶⁵ וּכְנִגְדוֹ מִתְטַמֵּא בְּאֹוִיר; וְכָל שֶׁאֵין

שם. וטעם ההבדל, נתבאר בתוספתא כלים פ"ג ה"ב: "מפני שהוא מינו", פירוש, הזפת בא מן העץ, ולפיכך מתחבר עמו יפה.

פרק עשרים

(1) יבאר הטופל כלי חרס הבריא או הרעוע ונטמא הכלי. כל חיבורי הכלים שחשובים ככלי עצמו לטומאה.

- 16 א. כָּבֵד בְּאַרְנוֹתָי, שֶׁכֵּל יָד הַכֵּלִים שֶׁהַכֵּלִי צָרִיף לָהּ
- 17 בְּשִׁעַת תְּשֻׁמִּישׁוֹ - הָרִי הִיא חֲשׂוּבָה כְּגִוּף הַכֵּלִי
- 18 לְהַטְטִמָּא וּלְטַמָּא. לְפִיכָּה, הַטּוֹפֵל³ כָּלִי חֶרֶס הַבְּרִיא,
- 19 אִם נִטְמָא הַכֵּלִי - הָרִי אֶכְלִין וּמִשְׁקִין הַנוֹגְעִין
- 20 בְּטַפְלָה טְהוֹרִין, שְׁאִין הַכֵּלִי צָרִיף לְטַפְלָה זֹ; אֲכָל
- 21 הַטּוֹפֵל אֶת כָּלִי חֶרֶס הָרְעוּעִי⁴ - הָרִי הַטַּפְלָה חֲשׂוּבָה
- 22 כְּגִוּף הַכֵּלִי. וְכֵן הַמַּהֲדִק אֶת הַקְרוּיָה⁵ שֶׁל חֶרֶס
- 23 הַדּוֹלִין בָּהּ הַמִּים, אִם חָפָה אוֹתָהּ בְּעוֹר אוֹ בְּקֶלֶף
- 24 וּכְיוּצָא בָּהֶן, אִם הִיָּתָה רְעוּעָה - הָרִי הֵן כְּגִוּפָהּ.

(2) למעלה פי"ז ה"א. (3) כלים פ"ג מ"ה. (4) הוזקק לחיזוק, כדי שלא יתפרק. (5) כלי חרס ששואבים בו מים מן הבאר.

- 25 ב. הַטּוֹפֵל⁶ כָּלִי חֶרֶס לְהִיּוֹת מְבַשֵּׁל בּוֹ⁷ - אֵינוֹ
- 26 חֲבוּר⁸. טַפֵּל כָּלִים לְהִיּוֹת זֹפֶת בָּהֶן⁹ - חֲבוּר¹⁰.

(6) תוספתא, כלים בבא-קמא פ"ג ה"א. (7) ואף-על-פי שהוא מתכוון לשמור על הכלי שלא ייבקע. (8) גם בלי הטיפול הנוסף לא ייבקע. (9) מחמת זפת בכלי חרס על מנת לזפת כלים רבים. (10) הזפת קולט הרבה חום, וכלי תלוש עלול להיפסק מחומו.

- 27 ג. חֲבִית¹¹ שֶׁנִּקְבָּה וְעֲשָׂאָה בְּזַפָּת, כְּבִעֵץ וְגַפְרִית,
- 28 בְּסִיד וּבְגַפְסִיס - אֵינָן חֲבוּרִים¹²; וְשָׂאֵר כָּל הַדְּבָרִים -
- 29 חֲבוּר.

(11) תוספתא שם ה"ה. (12) לקמן (אות כ) יתבאר פירושה של הלכה זו.

- 30 ד. דְּבָרִים¹³ הַלְחִין הַמְּשׁוּכִין¹⁴ שֶׁטּוֹפְלִין בָּהֶן
- 31 הַפְּטִיט¹⁵ שֶׁל מִים כְּדִי שְׁלֹא יִדְלַף הַכֵּלִי - הָרִי הֵן
- 32 כְּגִוּפוֹ שֶׁל כָּלִי; שְׁאֵפְלוּ נִטְמָא הַכֵּלִי מְאוּרִי¹⁶ -
- 33 אֶכְלִין וּמִשְׁקִין הַנוֹגְעִין בְּטַפְלָה טְמֵאִין¹⁷. וְכֵן טַפֵּלוֹ
- 34 שֶׁל תַּנּוּר¹⁸ - הָרִי הוּא כְּחֶרֶס הַתַּנּוּר. וְהוּא שִׁיָּהִיָּה
- 35 בְּעֵבִי הַטַּפְלָה עַד טַפַּח¹⁹, שֶׁהוּא צָרְפוֹ שֶׁל תַּנּוּר;
- 36 אֲכָל יָתֵר עַל טַפַּח - אֵינוֹ מַצְרֵף הַתַּנּוּר, וְהַנוֹגְעִין
- 37 בְּיָתֵר עַל טַפַּח מְעַבְּיוֹ - טְהוֹרִים. טַפְלַת הַפִּירָה²⁰ -
- 38 עָבִיו שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת.

(13) שם מ"ד. (14) סמיכים מאוד ואינם ניגרים. (15) כלי חרס גדולים מאוד. (16) וכל-שכן אם נטמא במגע בתוכו. (17) בפרקים הקודמים נתבארו כמה ענינים בחיבורי כלי חרס שמטמאים במגע ולא באוויר, ולפיכך מדגיש כאן רבינו, שמטמא גם מאווירו, מפני שהטפילה היא כגופו של הפיטם ממש ולא כיד שאינו מיטמא מאווירו. (18) מדובר

כל זמן שהגללים מחזיקים אותו, ואף-על-פי שיתפרקו החרסים כשיוריד הגללים. (76) ואינה חוזרת לתורת כלי אלא בטיפול של טיט. (77) שבא מכלי שהיה מכיל עד סאה (ר"ש שם. ראה למעלה פי"ח ה"ג). (78) אם נכנסה טומאה לתוך החבית כנגד מקום החרס הזה. (79) וכשנגעה מיטמאה, מפני שכולה כיד לאותו חרס, ויד מתטמא במגע אבל לא באוויר, לפי הכלל שאין יד לכלי חרס [בעל משנה אחרונה מערער על כלל זה ומפרש, שגללים אינם מחברים אפילו לעשותה יד ממש, ומועילים רק לטומאת מגע אבל לא לטומאת אוויר].

- 1 יד. חֲבִית⁸⁰ שֶׁנִּקְבָּה⁸¹ וְסִתְּם הַנִּקְבַּ בְּזַפָּת⁸² וְאַחֵר כֶּן
- 2 נִשְׁבְּרָה, אִם יֵשׁ בְּחֶרֶס הַסֵּתוּם בְּזַפָּת כְּדִי לְהַחֲזִיק
- 3 רְבִיעִית - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טְמֵאָה⁸³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
- 4 מְשַׁבְּרֵי הַחֲבִית, וְלֹא כְּטַל שֶׁם כָּלִי מְעַלְיָה⁸⁴. אֲכָל
- 5 חֶרֶס שֶׁנִּקְבַּ אַחֵר שִׁפְרֵשׁ מִן הַכֵּלִי וְסִתְּם הַנִּקְבַּ בְּזַפָּת,
- 6 אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְחֲזִיק רְבִיעִית - טְהוֹר; שֶׁהַחֶרֶס
- 7 שֶׁנִּקְבַּ - כְּטַל שֶׁם כָּלִי מְעַלְיָיו⁸⁵ וְטָהֵר, וְכָל שִׁטְהֵר
- 8 בְּכָלִי חֶרֶס שֶׁעָה אַחַת - אֵין לוֹ טְמֵאָה לְעוֹלָם⁸⁶.

(80) שם מ"ג. (81) אפילו נקב המטהר. (82) שאינו מחבר יפה ואינה מקבלת טומאה אחר הסתימה (ראה פ"ב ה"ג). (83) שהרי הוא ראוי לגיסטרא, וראויה לקבל משקין הדולפים, אע"פ שהזפת אינו חיבור בן קיימא. (84) מעל החבית. אע"פ שאינה מקבלת טומאה, לא ירדה מעליה תורת כלי לגמרי, שהרי אפשר לתקנה בדברים המחברים יפה. ומה שאמרו (תוספתא כלים פ"ב ה"ג) "כלי חרס כיון שטהר אין לו טומאה עולמית" (ראה סוף הלכה זו) התכוונו לשבירי כלי חרס. אבל כלי שלם שנוקב ותוקן מקבל טומאה (כך מפרש הר"ש במשנתנו את הכלל הזה). [בברטנורא ובתפארת-ישראל במשנתנו מפרשים, שהזפת מחבר יפה, והחבית מקבלת טומאה אחר הסתימה ואע"פ"כ נדחקו לפרש שלא בטל שם כלי עליה לפני הסתימה - מפני שהיתה ראויה לקבל רימונים. ונראה, שלא קיבלו את פירושו של הר"ש לתוספתא הנ"ל. ודעתם, שהוא כולל גם כלים שלמים, ולפיכך הוצרכו לנימוק דחוק זה]. (85) שאין אדם מתקן גיסטרא. (86) ראה לקמן פ"ב הערה כב, בירור שיטת רבינו בדין זפת.

- 9 טו. קְמָקוּמוֹס⁸⁷ שֶׁנִּקְבַּ וְעֲשָׂאָהוּ⁸⁸ בְּזַפָּת - טְהוֹר,
- 10 שְׁאִין יָכוֹל לְקַבֵּל הַחֲמִין בְּצוּנָן⁸⁹. וְכֵן כָּלִי הַזַּפָּת⁹⁰
- 11 וְהַשְּׁעוּה וּכְיוּצָא בָּהֶן - טְהוֹרִין, וְאֵינָן בְּכָלִי
- 12 הַכֵּלִים⁹¹.

(87) שם מ"ז. (88) תיקנו. (89) הזפת נמס בחמים. (90) שכולו עשוי מזפת. (91) לענין טומאה.

- 13 טז. מִשְׁפָּה⁹² שֶׁל חֶרֶס שֶׁפָּקְדוֹ⁹³ בְּזַפָּת - אֵינוֹ מְקַבֵּל
- 14 טְמֵאָה, שְׁאִין הַזַּפָּת מְשִׁימוֹ כָּלִי קְבוּל⁹⁴; אֲכָל מִשְׁפָּה
- 15 שֶׁל עֵץ שֶׁסִּתְּמוֹ - הָרִי זֶה כְּכָלִי קְבוּל וּמִתְטַמָּא⁹⁵.

(92) שם מ"ג. (93) המדובר במשפך של בעל הבית, אבל של רוכלים מקבל טומאה אפילו לא פקקו, כמבואר למעלה בפ"ח ה"ג. (94) מפני שסופו להתפרק. (95) כר' עקיבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בפסח, הואיל ואסורו חשבו⁴¹ - חוצץ⁴², ולא¹⁴
נטמאת הערבה⁴³; ואם בשאר ימות השנה: אם היה¹⁵
מקפיד עליו⁴⁴ - הערבה טהורה⁴⁵, ואם רוצה¹⁶
בקיומו⁴⁶ - הרי הוא פערבה ונטמאת הערבה.¹⁷

(40) פסחים מו, א. במסקנתו של רב פפא. (41) האיסור מטיל עליו חשיבות. (42) הבצק אינו בטל לגבי עריבה אלא הוא כעומד בפני עצמו, וחוצץ בין קרשי העריבה. (43) אפילו אם יש בבצק כביצה - אינו מטמא את העריבה, שכלי אינו מתטמא אלא מאב הטומאה. (44) רוצה להסיר את הבצק. (45) הבצק נידון כנפרד מן העריבה. (46) שהבצק יתקיים בסדרי העריבה.

י. המשיחות⁴⁷ והרצועות שבמטפחות הספרים¹⁸
ושבמטפחות התינוקות: תפורות - חבור, וקשורות¹⁹
- אינן חבור⁴⁸. וכן רצועות שבמעדר ושבשק²⁰
ושבקפה⁴⁹. אבל שבאגני כלי חרס, אפלו תפורות⁵⁰
- אינן חבור, שאין חבורין לכלי חרס.²²

(47) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ט ה"ב. משיחה = חבל דק. (48) מפני שאפשר להחיר את הקשר בנקל. (49) סל קלוע מענפים דקים. (50) לא נחבר לי כיצד אפשר לתפור חרס. ואולי הכוונה כגון שתפר יחד את שני קצוות המשיחה שהכניסה לאוון הכלים או שעשה נקבים דקים באוון הכלי והכניס חוטי התפירה.

יא. יד⁵¹ קרדם היוצא מאחריו⁵²: שלש אצבעות -
חבור⁵³, והיתר על שלש - הנוגע בו טהור. יד קרדם²⁴
מלפניו⁵⁴: טפח⁵⁵ הסמוך לברזל - חבור, יתר על כן²⁵
- הנוגע בו טהור⁵⁶.

(51) משנה, כלים פכ"ט, מ"ד. (52) המשתמש בקורדום אינו אוזח בסוף הקת (היד) אלא מניח חלק מסויים ממנו מחוץ לידו, וחלק זה נקרא "היוצא מאחריו". (53) ואם נטמא הקורדום נטמאו עמו שלוש אצבעות מהקת הקרובות ליד האדם. (54) החלק שבין יד האדם לברזל. (55) שם מ"ה. (56) הנוגע בקת במקום המרוחק מן הברזל יותר מטפח - לא נטמא. מרחק של טפח בין ידו של אדם המשתמש בקורדום לבין הברזל, מספיק למלאכה הרגילה.

יב. שירי⁵⁷ הפרגל⁵⁸ - טפח⁵⁹; ויד מקבת⁶⁰ של²⁷
מפתחי אבנים⁶¹ - טפח. יד קרנס של זהבים⁶² -
טפחים, ושל תרשים⁶³ - שלשה⁶⁴. שירי מלמד²⁹
הבקר⁶⁵ - ארבעה טפחים סמוך לדרכו⁶⁶. יד קרדם³⁰
שחופרין בו בירירין של מים⁶⁷ - ארבעה טפחים;
יד קרדם של נפוש⁶⁸ - חמשה. ויד כן פטיש⁶⁹ -
חמשה; ושל פטיש - ששה. וכן יד קרדם של³³
בקוע⁷⁰ ושל צדיר⁷¹ - ששה. יד מקבת של סתתין⁷²
- ששה. שירי המרדע הסמוך לתרחור של מתכת³⁵
שבראש המרדע⁷³ - שבעה טפחים. יד המגרפה⁷⁴
של בעלי פתים - שמונה טפחים, ושל סדיין⁷⁵ -
עשרה. וכל היתר על זה, אם רצה לקימו - טמא.³⁸

כשהתנור צריך לאותה טפילה, כגון שדפנותיו דקים או רעועים (ראה ה"א). (19) תוספתא, שם פ"ד ה"א. (20) שם.

ה. חבית²¹ שנוקבה וסתמה בזפת יותר מצרפה -
הנוגע בצרפה²² טמא²³, וביתר מצרפה טהור. זפת²⁴
שנטטה על חבית²⁵ - הנוגע בה טהור²⁶.

(21) משנה, שם פ"ג מ"ח. (22) החלק הסותם את הנקב. ואם הסתימה עבה מדאי, מגדיר רבינו בפירושו למשנה את החלק המיותר כיותר מצרכה. (23) לכאורה זה מנוגד למה שפסק בה"ג שזפת אינו חיבור. עמדו על סתירה זו גדולי האחרונים. ותיירץ בעל 'מרכבת המשנה' שבה"ג הכוונה ליתר מצרכה. נ' בסדרי טהרות' מבאר, שהסתימה אמנם מועילה לחבית שתקבל טומאה אבל אינה כחיבור ממש, ואם נגעה טומאה בזפת לא נטמאה החבית. אבל כשנגעה טומאה בחבית - נטמאה גם הזפת, שמקבלת טומאה אגב החבית שהיא עיקר הכלי. ושני התירוצים דחוקים מאוד, וגם מנוגדים לביאורינו לפט"ו ה"ד. ונראה שכאן מדובר בנקב קטן שאינו מטהר את החבית, ובנקב קטן שכזה מועילה הסתימה לחזק את הכלי, ולכן הנוגע בצורכה מיטמא. (24) שם. (25) שלימה. (26) שהרי אינה לצורך הכלי.

ו. מחם²⁷ שטפלו בחמר²⁸ ובחרסית²⁹ ונטמא -
הנוגע בחמר טמא, והנוגע בחרסית טהור; שאין⁵
החרסית מתחבר לפלי³⁰.

(27) שם מ"ז. (28) טיט סמך מאוד. (29) במשנה כלים פ"י מ"ב, פירש רבינו חרס כתוש שנילוש במים. ובמשנתנו כתב: "דק כחרס" ולא נתבאר מה זה, ולכן יש להעדיף פירושו הברור שבפ"י. וגם רש"י חולין פח, א - מפרש כך. (30) אלא הולך ונפרך.

ז. מגופת החבית³¹ שטפל בטיט עליה ועל החבית⁷
- אינה חבור לה³², ואם נגעו משקין טמאין⁸
בחבית³³ - לא נטמאת המגופה, ואם נגעו במגופה⁹
- לא נטמאו אחורי החבית³⁴.

(31) שם מ"ו. (32) משום שהמגופה עומדת להינטל, וכל-שכן כשלא טפלה בטיט. (33) דעת רבינו, שכלי חרס מיטמא מגבו כשנגע במשקין טמאים (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"ג). (34) ותוכו אינו מיטמא אפילו נגעה טומאה בחבית עצמה (ראה הל' אבות הטומאות, שם).

ח. פלי נחשת³⁵ שזפתין³⁶ - אין הזפת חבור³⁷. ואם¹¹
לניין³⁸ - הרי זה כגוף הפלי³⁹.

(35) שם. (36) מרח זפת בפנים הכלי. (37) שהכלי אינו צריך לזפת. (38) היין משתמר יפה בכלי מזופת. (39) שהרי הכלי צריך לו. רבינו בפירושו מבאר, שאם היה הכלי אב הטומאה, ונגעו אדם או כלי בזפת - נטמאו, מפני שגם הזפת היא אב הטומאה.

ט. בצק⁴⁰ שבסדקי הערבה שנגע בו שרץ: אם¹³

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי י"ח ניסן – ספר טהרה – הלכות כלים קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

המסמר לופפים את חוטי השתי או הערב (רבינו בפירושו). (85) מלשון המקרא (שופטים טז, יד): "המסכת". (86) אבל שלא בשעת מלאכה אינו חיבור, מפני שדרכם להוציא את המסמר אחר גמר המלאכה. (87) הדיוסטר מקבל טומאה ואינו בטל לגבי הקורה. (88) אם נגעה טומאה בקורה, לא נטמא הדיוסטר. ומובן שגם הקורה לא נטמאה, שהרי היא מפשוטי כלי עץ. (89) הקורה עצמה היא חלק מן הדיוסטר. (90) אלא החלק המשמש את הדיוסטר.

יד. עגלה⁹¹ שנטמאת: הנוגע בעל⁹² ובקטרב ובצעץ⁹³ ובקעבות⁹⁴, אפלו בשעת מלאכה - טהורה⁹⁵; והנוגע בקרב⁹⁶ ובפרץ⁹⁷ ובצול⁹⁸ ובצעץ של מתכת⁹⁹ ובקלינים¹⁰⁰ ובקעראין¹⁰¹ - טמא. וכן¹⁰² מגרה¹⁰³ שנטמאת: הנוגע בידה מפאן ומפאן¹⁰⁴ - טמא¹⁰⁵; והנוגע בחוט ובמשיחה¹⁰⁶ ובאמה¹⁰⁷ ובסניפין¹⁰⁸ שלה - טהור, שאין אלו חבור לה¹⁰⁹. אבל הנוגע במלפון¹¹⁰ של מסר הגדול - טמא.

(91) פכ"א מ"ב. (92) נתבאר למעלה בפ"ד ה"ב. (93) במשנה: "בעץ", ופירש רבינו: "הטבעת אשר תיעשה מהבגד הנכנס בצוואר הבהמה, כדי שלא תתנגע בקצות הקטרב". הסגנון קצת בלתי בהיר, אבל הכוונה ברורה. וכן פירש גם הר"ש. ונראה להגיה גם כאן ולכתוב "ובצעץ". (94) קורה, שראשה אחד מחובר לעגלת המחרישה, והשני למרדע. (95) פירוש, החלקים שלא נגעו בטומאה לא נטמאו מפני שאינם חיבור זה לזה. (96) העץ שאוחז בו החורש בשעת חרישה. (97) העץ המעוקם שמרכיבים בו את המחרישה. (98) בית יד של מרכב המחרישה, ובה יטה האדם את המחרישה לכיוון הרצוי לו. (99) טבעת המחוברת למחרישה. (100) שני עצים שביצדי המחרישה השוברים שבעול ('ערך'). (101) עצים שביצדי המחרישה השוברים את גושי העפר. (102) שם מ"ג. (103) משור. למשורים גדולים עושים יד מכאן ויד מכאן, ושני אנשים מנסרים בהם קורות עבות, זה מושך לכאן וזה לכאן. (104) ביד זו או בשניה. (105) מפני שהידות קבועות, ואין מסירים אותן שלא בשעת מלאכה. (106) חוט הוא חבל עגול, ומשיחה – רחבה (באדיש – באנד). שתי ידות המגירה קשורות זו לזו למעלה בחוט או משיחה. (107) עץ התקוע בשתי הידות לכל אורך המגירה. (108) עץ קטן הנתון בתוך החבל ומונח על האמה, והוא מותח את ברזל המגירה. ויש נותנים שני סניפים או יותר. (109) מפני שמפרקים אותם שלא בשעת מלאכה, אבל בתי היד קבועים תמיד בברזל המגירה, והם כלי עץ משמשי מתכת. (110) מסגרת עץ גדולה ומרובעת, ובאמצעה נתון ברזל המגירה הגדולה שגוזרים בה קורות עבות המונחות על עמודים. כדי לנסר במגירה זו, עומד אדם אחד למעלה על גבי הקורה או העמוד, והשני עומד על הארץ, ומושכים את המלבן שהברזל מחובר בו בזקיפה.

טו. מכבש¹¹¹ של חרש¹¹² שנטמא הרמח¹¹³ שבו, הנוגע במכבש - טהור. מגרה¹¹⁴ שנטמא, הנוגע בקשטנית שהיא לפופה עליו - טהור, שאינה חבור.

יד. כל משמשי האור⁷⁶, כגון השפודין והאספלאות⁷⁷, אפלו ארכין כל שיהן⁷⁸ - טמאין⁷⁹.

(57) שם. (58) מחוגה. יד הפרגל הוא שוק המחוגה. (59) אם נשאר טפח מהשוק, אפשר להשתמש במחוגה. ואם נשאר פחות מטפח, אינו ראוי למלאכתו ואינו מקבל טומאה. [יש לציין, שבידן זה מוסר רבינו את השיעור המינימאלי, שלמטה ממנו אין טומאה, ובכל הדינים האחרים מסר את השיעור הגבוה ביותר, שלמעלה ממנו אינו מטמא]. (60) פטיש. (61) אמנים החותרים תמונות או אותיות באבנים. (62) פטיש קטן שידו ארוכה, וצורפי זהב משתמשים בו. הצורך מכה על זהב חם מאד, וצריך להרחיק את ידו שני טפחים מן הזהב כדי שלא ייכווה. (63) חרשי ברזל. (64) החרש מטפל בברזל מלוכלך, ומכה עליו בשתי ידיו ומרחיק שלושה טפחים מן הברזל. (65) אם נשבר. (66) הברזל שבקצה המלמד. השיעור ארבעה טפחים הוא הנמוך ביותר, ופחות מזה אינו מטמא, מפני שאינו ראוי למלאכתו (ראה הערתנו בדין שיירי הפרגל). (67) קורדום שחופרים בו סביב האילנות, כדי שיתקבצו שם מים (במשנה, הגירסא: בדידן). (68) ששוברים בו אבנים (רבינו בפירושו. כנראה הכוונה לאבנים לא גדולות המפריעות את החרישה). (69) קטן מפטיש. (70) שמבקעים בו עצים. (71) חופרים בו את האדמה כדי להכשירה לזריעה. (72) מסתני אבנים גדולות. (73) בקצה שנגד הדרכן. (74) כעין כף גדולה "אשר יניעו בו המאכל" (רבינו בפירושו. הכוונה לתרווד שבוחשים בו את התבשיל). (75) שמערבבין בה את הסיד. (76) ידות הכלים שתשמישם הוא להכניסם באש. (77) כלי ברזל שזולים עליו בשר על האש. (78) כל אורך שהוא, אפילו גדול הרבה. (79) מפני שיד ארוכה מגינה על האדם המשתמש בכלים אלה.

יג. מקל⁸⁰ שעשאהו יד⁸¹ לקרדם - הרי הוא חבור לטמאה בשעת מלאכה, ואם נגעה טמאה במקל פשהוא חורש או מבקע בו - נטמא לקרדם, ואם נגעה לקרדם - נטמא המקל⁸². וכן הדיוסטר⁸³, שהן פשני גלים⁸⁴ והמסמר מתפרן להיות מסף⁸⁵ עליהן - הרי הן חבור בשעת מלאכה⁸⁶. קבעו בקורה - הרי זה מקבל טמאה⁸⁷, ואין הקורה חבור לה⁸⁸. עשה קצת הקורה דיוסטר⁸⁹: כל שהוא מן הקורה לצרף הדיוסטר - חבור לדיוסטר; והנוגע בשאר הקורה - טהור, שאין כל הקורה חבור⁹⁰.

(80) שם פ"כ מ"ג. (81) מדובר במקל שאינו משמש בית יד קבוע לקורדום, והשתמש בו ארעית. (82) בשעה שהוא משתמש בקורדום יש על המקל דין יד, אבל כשגמר את המלאכה - אין דין המקל כיד, אף-על-פי שעודנו תקוע בקורדום, מפני שעומד להוציאו משם. (83) שם. (84) דיו = שניים ביוונית, סטר = צד בארמית (מוצאים אנו במשנה כמה פעמים, מילים מורכבות משתי שפות אלו שהשתמשו בהן בארץ ישראל בתקופתם). דיוסטר הוא כלי עץ מורכב משני חלקים נקובים, ומסמר של ברזל ארוך מחברם, ועל

מפרשים: אם היה הכוש טמא, נטמא הנוגע בצמר הכרוך עליו כאילו נגע בכוש. (136) כשעץ הכוש מגולה לאוויר. (137) אם נגעה טומאה בצמר - לא נטמא הכוש, וכן להיפך.

16 יז. החוט¹³⁸ שהשיליו¹³⁹ למחט, אפלו קשור משני צדדין¹⁴⁰ - אינו חבור¹⁴¹. הכניסו לבגד - החוט¹⁴² חבור לבגד, ואין המחט חבור לבגד¹⁴³. ואין החוט פלו חבור לבגד, אלא פל שהוא לצרף התפירה - חבור¹⁴⁴; שאינו לצרף התפירה - אינו חבור. החוט שפרש מן הבגד¹⁴⁴, אפלו מאה אמה - פלו חבור¹⁴⁵. חבל שקשור בחרס¹⁴⁶, אפלו מאה אמה - פלו חבור¹⁴⁷. קשר בו¹⁴⁸ חבל אחד - מן הקשר ולפנים¹⁴⁹ חבור, מן הקשר ולחוץ אינו חבור¹⁵⁰. החבל שהוא קשור בקפה - אינו חבור¹⁵¹, אלא אם פן תפירה¹⁵².

(138) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ט ה"ב. (139) צ"ל שהשחילו (הגר"א בתוספתא). פירוש, הכניס החוט לאוזן המחט. (140) בשני ראשי החוט עשה קשרים עבים שאינם עוברים דרך אוזן המחט. (141) ואם נגע בחוט - לא נטמא המחט, וכן להיפך. והוא-הדין אם קשר שני ראשי החוט זה לזה. (142) משום שהחוט יישאר בבגד, ואת המחט יוציאו. (143) נראה שהכוונה לכל אורך התפירה שהבגד צריך לה, ואפילו אם העביר את המחט בבגד פעם אחת בלבד. (144) נפרמה התפירה ויצא החוט. (145) מתקבל על הדעת שיחזור ויתפור באותו החוט, ולכן נידון כצורך התפירה. ועוד טעם: מכיון שהיה כבר מחובר, לא נפסק חיבורו כל זמן שלא ניתק לגמרי. (146) קשור מתחת לשפתו הבולטת לחוץ. (147) משתמשים בו להעלות מים מן הבור. (148) בחבל הקשור בחרס. (149) בכיוון הכלי, היינו החבל הראשון. (150) מפני שקל להתירו, כשאינו צריך לחבל ארוך כל-כך. (151) מדובר בקופה קלועה בענפי עצים, והחבל מתחלק לפעמים ונופל. (152) ראה למעלה ה"ב.

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ט

פרק אחד ועשרים

(1) יבאר כמה שיעור הנימים של כל הדברים והיותר על אלו השיעורים. ודין החבל שמסרגים המיטות מאימתי הוא חיבור לטומאה. ודין מיטה שהיא טמאה מדרס ומזון יוצא ממנה עד עשרה טפחים וכו'. כרע שהיתה טמאה מידרס וחיברה למיטה וכו'.

26 א. החוטי² היוצאין מן האריג³ ושבתחלת היריעה ושבתופה, והן הנקראין נימין, פמה שעורין? של סדין ושל סודרין⁵ ושל צעיה⁶ ושל פליון של ראש⁷ - שש אצבעות⁸; ושל חלוק שהוא קרוע⁹ מתחלתו ועד סופו ואחר שלובשין אותו מקבצין אותו בלולאות - שעור חוטי עשר אצבעות¹⁰. הסגוס¹¹ והרדיד¹² והטלית¹³ - שלש אצבעות. וכל היתר על השעורין האלו - הנוגע בו טהור, אף על פי שהבגד

1 קשת שהיתה מתוחה והחץ משוף עמה¹¹⁵ ונטמא החץ, הנוגע ביתר ובקשת - טהור, ואפלו פשהיא מתוחה. וכן מצודת האישות¹¹⁶ שנטמא החץ שלה - לא נטמאת המצודה, אפלו פשהיא מתוחה. וכן¹¹⁷ מסכת¹¹⁸ נסוכה¹¹⁹ שנטמאת בשעת האריג: הנוגע בכבד העליון והתחתון¹²⁰, ובנירים¹²¹ ובקירוס¹²², ובחוט שהעבירו על גבי ארגמן¹²³, ובצירה¹²⁴ שאינו עתיד להחזירה¹²⁵ - טהור, שכל אלו אינן חבור לבגד; אבל הנוגע בנפש המסכת¹²⁶, ובשתי העומד¹²⁷, ובכפל¹²⁸ שהעבירו על גבי ארגמן, ובצירה שהוא עתיד להחזירה¹²⁹ - טמא, שכל אלו חבורין לבגד. 12

(111) שם. (112) נגר. הנגר נותן במכבש את הנסרים העקומים כדי ליישרם. (113) הברזל המהדק את שני חלקי המכבש. (114) במשתנו "קשתנית", ומפרש רבינו שם: "קשת המקבת שאוחזו ידו עליו בעת שנוקב". ונראה שיש להגיה שם ולגרוס: "המנקבת" במקום "המקבת". וגם כאן רצוי לגרוס "מנקבת" במקום "מגירה". (115) החץ נתון על היתר (החבל המחבר את שתי קצות הקשת) וקצהו התחתון מונח על עץ הקשת באופן המעכבו מלעזוב מקומו. (116) מין עכבר עיוור, והוא מכרסם שרשי ירקות ותבואה, וצדים אותו במלכודת מיוחדת שיש בה חץ ההורג את האישות. (117) שם פכ"א מ"א. (118) כלי האריגה. (119) שכרוכים עליה החוטים העומדים לאריגה. (120) כלי האריגה ("נול" בשפה המקובלת כיום) מורכב משתי קורות עגולות, שעל העליון כרוכים חוטי השתי המחברים אותו עם התחתון, מפני שהן כבדות נקראות "כובד". (121) החוטים הארוגים על הקנים. (122) מסרק שבו מכים על חוטי הערב כדי להרקם. (123) דרך אורגי ארגמן לתת עליהם (ויש אומרים - ביניהם) חוטי צמר פשוטים, כדי להגן על הארגמן היקר, וכשגומרים את האריגה (או את הריקום) מעבירים אותם. (124) החוטים היוצאים משפת הבגד. (125) שאין בדעתו של האורג לארוג אותם בבגד. (126) חוטי הערב, שהוכנסו כבר לשתי, אבל לא הידקם עדיין לאריג. (127) חוטי השתי הנמצאים בין הכובד העליון והתחתון. (128) חוט כפול על גבי ארגמן. החוט הכפול מחובר ליריעה שבה ירקמו חוטי ארגמן. (129) חוטים היוצאים משפת הבגד שהאורג יארגם בבגד.

13 טז. הנוגע¹³⁰ בצמר שעל האיימה¹³¹ ובאשורה¹³² - טהור. הנוגע בפפה¹³³: עד שלא פרעה¹³⁴ - טמא¹³⁵; משפרעה¹³⁶ - טהור¹³⁷. 15

(130) שם. (131) מקל שהצמר הבלתי טווי כרוך עליו, וממנו טווים חוטים. (132) הכוש אשר עליו המטווה שירקמו בו, וחוטי צמר אלה מחוברים לבגד (רבינו בפירושו). הברטנורא מפרש שאשויה עשויה גם כן לכוון עליה צמר כדי לטוותו, ותבניתה אחרת מתבנית אימה. (133) כוש קטן שכרוכים עליו המטווה עד שנעשה כעין כדור. (134) כל זמן שנשאר על הכוש מטווה המכפה אותו. (135) אם נגעה טומאה בצמר נטמא הכוש (ויש

- 1 טָמֵא בַּמִּדְרָס¹⁴ אוּ בַּשָּׂאֵר טָמְאוּת. וְאֵין צָרִיף לִזְמַר,
- 2 שָׂאֵם נִגְעָה טָמְאָה בִּיתֵר - שֶׁהַפֶּגֶד טָהוֹר.
- (2) כלים פרק כ"ט, משנה א. (3) מצידי האריג יוצאות שאריות חוטים שלא נארגו. (4) שיהיו נידונים כחיבור לאריג. (5) מטפחת גדולה לעטיפת הראש והכתפיים. (6) מטפחת דקה וקטנה. (7) מין כובע מחודד בראשו. (8) הן חיבור עם הבגד ואם נגעה טומאה בבגד נטמא, וכן להיפך. אבל חלק הנימין למעלה משיעור זה אינו חיבור. (9) פתוח מאחוריו. (10) מפני שעשויים לקשירה הם יותר ארוכים. (11) במשנה כתוב "נימי סגוס", ורצוי להגיה כך גם בדברי רבינו. סגוס הוא בגד עב מאוד, שלובשים אותו בימות הגשמים וציציות קצרות בולטות על כל פניו. (12) צעיף דק. (13) בגד עליון רגיל. (14) זב והדומים לו מטמאים את הכלים ששכב, ישב או דרס עליהם ועושה אותם אב הטומאה. טומאה זו נקראת טומאת מדרס ודיניה נתבאר בהלכות מטמאי משכב ומושב.
- 3 ב. נִימֵי הַכֶּפֶה שֶׁל רֹאשׁ¹⁵, וְהַמָּסָה שֶׁמִּנְחִין
- 4 הָעֶרְבִיִּים¹⁶ עַל פְּגִיחָם, וְהַקְלָקְלִין¹⁷ הַשְּׂזוּרִין מִן
- 5 הַשָּׁעַר, וְהַפּוֹנְדָה¹⁸ שְׁלֹבֵשׁ הָאָדָם עַל בְּשָׁרוֹ,
- 6 וְהַשְּׂמָלָה וְהַפְּרָגוֹד¹⁹ שֶׁמִּנְחִין עַל הַפִּתְחִים כְּמוֹ
- 7 פָּרֶכֶת - נִימֵיהֶן כָּל שֶׁהֵן²⁰.
- (15) כובע שהנשים חובשות. במשנה: כיפה של זקינה. (16) נראה שהכוונה לערבייות. (17) חגורה של צמר. במשנה: והקולקין. (18) כעין גופייה שבזמננו. (19) מסך הפתח. (20) כל אורך שהוא - חיבור.
- 8 ג. מִשְׁקֵלֶת²¹ שֶׁנִּטְמָאת - הָרִי שְׁנֵים עָשָׂר טַפָּח²² מִן
- 9 הַחוּט שֶׁלָּה חֲבוּר לָהּ; וְכָל הַנוֹגֵעַ בַּחוּץ לְשְׁנֵים עָשָׂר
- 10 טַפָּח - טָהוֹר. וּמִשְׁקֵלֶת שֶׁל חֲרָשִׁים²³ - שְׁמוֹנֶה עָשָׂר
- 11 טַפָּח; וְשֶׁל בְּנָאִין²⁴ - חֲמִשִּׁים אֲמָה. וְהֵיתֵר עַל מִדּוֹת
- 12 אֵלוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ²⁵ - טָהוֹר.
- (21) שם משנה ג. חוט ארוך ובסופו קשורה חתיכת עופרת ומשתמשים בו לבדוק אם נדבכי החומה מונחים ישר זה על גבי זה. (22) שיעור זה נקבע לבנאים שעיסוקם בניינים קטנים. (23) נגרים שבונים בתי עץ. (24) בוני מגדלים גבוהים. (25) דעתו לקיים את החוט כמו שהוא ולא לגזור את המיותר.
- 13 ד. מִשְׁקוּלוֹת שֶׁל סִידִין וְשֶׁל צִירִין, אֲפֹלוּ אֲרָפִין כָּל
- 14 שֶׁהֵן²⁶ - טָמְאִין²⁷.
- (26) ללא הגבלת ארכם. (27) אם נגעה טומאה במשקולת - נטמא כל החוט.
- 15 ה. חוּט מֵאֲזִנִּים²⁸ שֶׁל זֶהְבִּים²⁹, שֶׁל פֶּלֶס³⁰, וְשֶׁל
- 16 שׁוֹקֵלֵי אֲרָגְמָן טוֹב, שְׂאוּחֵז הַשּׁוֹקֵל בּוֹ וְתוֹלָה
- 17 הַמֵּאֲזִנִּים מִדָּו - שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת³¹. קֶנֶה שֶׁלָּה³²
- 18 וְחוּטִיָּה³³ - כָּל שֶׁהֵן. חוּטֵי מֵאֲזִנִּים שֶׁל מוֹכְרֵי
- 19 עֲשָׂשִׂיּוֹת שֶׁל מִתְכוֹת וּבִיּוֹצָא פֶּהֶן³⁴ - שְׁלֹשָׁה
- 20 טַפָּחִים. קֶנֶה שֶׁלָּה וְחוּטִיָּה - שְׁנֵים עָשָׂר טַפָּחִים.
- חוט מאזנים של חנונים ושל בעלי בתים - טפח. 21 קנה המאזנים וחוטיה - שלשה טפחים. חוט מאזנים של צמרים³⁵ ושל שוקלי זכוכית - טפחים. קנה מאזנים וחוטיה - תשעה טפחים. והיתר על השעורין אלו - אינן חבור. 28 מאזני יד מורכבים מקנה של עץ או מתכת ושתי כפות קשורות בחוטים בקצות הקנה ובאמצעו מחוברת הלשון המתנועעת במסגרת, והשוקל אוחו בחוט הקשור בראש המסגרת. (29) מוכרי זהב. (30) מין בד משובח המיוצר בעיר פילוסא שבמצרים (ביומא לד, ב: בשחר היה (הכהן הגדול) לובש פילוסין של יב מנה). (31) בחוט קצר אפשר יותר לדייק במשקל מאשר בארוך, ולפיכך רגילים להשתמש בחוט קצר כששוקלים דברים יקרים. (32) שכפות המאזניים קשורות בו. (33) המחברים את הכפות לקנה. (34) דברים זולים שאין מדקדקים כל כך לשקול עין בעין. (35) מוכרי צמר.
- ו. הַחֶבֶל שֶׁמִּסְרִגִּין הַמְטוֹת³⁶ מֵאִימָתִי הוּא חֲבוּר
- לְטָמְאָה? מִשִּׁסְרָג בּוֹ שְׁלֹשָׁה בָּתִּים³⁷. וְהַנוֹגֵעַ בַּחֶבֶל
- מִן הַקָּשֶׁר³⁸ וּלְפָנָיו³⁹ - טָמֵא. מִן הַקָּשֶׁר וְלַחוּץ: עַד
- שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת⁴⁰ - טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן צָרְכֵיו שֶׁל קָשֶׁר
- הָרִי הֵן מִכֶּלֶל הַמְטָה; וְחוּץ לְשֹׁלֵשׁ אַצְבָּעוֹת -
- טָהוֹר, שְׂאִינוֹ לְצַרֵּף הַפְּלִי, שְׂאֲפֹלוּ פֶּסְקוֹ⁴¹ אֵין
- הַקָּשֶׁר נִתְּרָה⁴².
- (36) קושרים היו חבלים בארבעת קירות המיטה וקולעים אותם בתבנית סורג (שבכה), עם ריווח גדול בין החבלים כעין חלונות. (37) כל ריבוע של הקליעה נקרא "בית". כל זמן שלא סרג שלושה בתים אין קשר בין המיטה לחבלים. (38) קשר הסריגה (הר"ש מפרש שהכוונה אם קשר חבל אחר לחבל הסורג, אבל רבינו מפרש כאמור לעיל). (39) לצד שנסרג. (40) בפחות משיעור זה יינתק הקשר מכובד השוכב על המיטה. (41) אם חתך חלק זה. (42) והסריגה תתקיים.
- ז. חֶבֶל הַיּוֹצָא מִן הַמְטָה⁴³ שֶׁהִיא טָמְאָה: עַד סוֹף
- אֲרָבָעָה טַפָּחִים⁴⁴ - הַנוֹגֵעַ בּוֹ טָהוֹר, שְׂאִינוֹ מִצָּרְכֵי
- הַמְטָה, לְפִי שְׂאִינוֹ רָאוּי לְכֻלּוֹם⁴⁵; מִתְחַלֵּת חֲמִשָּׁה
- וְעַד סוֹף עֲשָׂרָה - טָמֵא⁴⁶, מִפְּנֵי שֶׁתּוֹלִין בּוֹ אֶת
- הַמְטוֹת; מִעֲשָׂרָה וְלַחוּץ - טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָתֵר
- עַל צָרֶךְ הַמְטָה.
- (43) אחר שנגמרה הסריגה. (44) במשנה: "עד ה' טפחים טהור", אולם בתוספתא בבא מציעא פרק ט הלכה א אמרו "חמישה כלמעלה" ומפרש רבינו "חמישה" היינו הטפח החמישי, וכולו דינו כיותר מחמישה ומשום זה כתב כאן "עד סוף ארבעה טפחים - טהור". דעתו, שהתוספתא אינה חולקת על משנתנו אלא מפרשת כוונתה, ולכן פסק כמותה. (45) כשגומרים את הסריגה קושרים את החבלים קשר מהודק וחזק ולפיכך אין צורך להשאיר שלוש אצבעות. [ואולי הכוונה כאן לחבל שמחוץ לשלוש אצבעות, אבל שלוש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשאר טומאות גם המזון כשהוא לעצמו ראוי לקבל טומאה ולפיכך כולו חיבור. (61) משמיענו רבותא, שאפילו בטומאת משקין שהיא גזירת חכמים - כולו חיבור.

- י. מִטָּה הַטְּמֵאָה מְדֻרָּס וְכָרֹךְ לָהּ מְזוּרָן⁶² - הַפֶּל טָמֵא¹⁹
מְדֻרָּס⁶³. הַפְּרִישׁוֹ⁶⁴ - הַמִּטָּה מְדֻרָּס פְּשִׁיטָהּ, וְהַמְזוּרָן²⁰
מִגַּע מְדֻרָּס⁶⁵. הֵיתָה טְמֵאָה טְמֵאָה שְׁבַע⁶⁶ וְכָרֹךְ לָהּ²¹
מְזוּרָן - פֶּלֶה טְמֵאָה טְמֵאָה שְׁבַע⁶⁷. הַפְּרִישׁוֹ - הִיא²²
טְמֵאָה פְּשִׁיטָהּ, וְהַמְזוּרָן טָמֵא טְמֵאָה עֶרֶב⁶⁸. הֵיתָה²³
טְמֵאָה טְמֵאָה עֶרֶב וְכָרֹךְ לָהּ מְזוּרָן - הַפֶּל טָמֵא²⁴
טְמֵאָה עֶרֶב⁶⁹. הַפְּרִישׁוֹ - הִיא טְמֵאָה טְמֵאָה עֶרֶב,²⁵
וְהַמְזוּרָן טְהוֹרָה⁷⁰.²⁶

(62) אחר שנטמאה במדרס הזב. (63) גם המזון, מפני שהוא טפל למיטה ונעשה כחלק ממנה. (64) אחר שכרכו ונטמא מדרס. (65) יום אחד. מכיוון שלא היה כרוך על המיטה בשעה שדרס עליה הזב, וטומאתו באה לו אחר כך בעקיפין מפני שנטפל למדרס - נתבטלה זיקתו למיטה ובטלה טומאתו, אבל טומאת מגע מדרס, שבאה לו מכוח עצמו על ידי נגיעתו במיטה - לא בטלה. (66) במגע או באוהל המת שהם מטמאים שבעה ימים. [גם טומאת מדרס היא טומאת שבעה, אבל יש בה גם חומרות יתירות על טומאות מת. וסתם "טומאת שבעה" מגדירה טומאת מת]. כל דבר שהוא טמא שבעה ימים הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים. (67) כמו בטומאת מדרס. (68) יום אחד ככל נוגע באב הטומאה. (69) כמו בטומאת שבעה. (70) ולא נטמא בנגיעה במיטה, מפני שוולד הטומאה אינו מטמא כלים.

- יא. מִטָּה שֶׁכָּרֹךְ עָלֶיהָ מְזוּרָן וְנָגַע בָּהּ הֵמָּת - הַפֶּל²⁷
טָמֵא טְמֵאָה שְׁבַע²⁸. פְּרִישׁוֹ - טָמֵא טְמֵאָה שְׁבַע²⁸. נָגַע²⁸
בָּהּ שְׂרִיץ וְכִיּוּצָא בָּהּ - טָמֵאִין טְמֵאָה עֶרֶב. פְּרִישׁוֹ -²⁹
טָמֵאִין טְמֵאָה עֶרֶב.³⁰

- יב. פְּרַע⁷¹ שֶׁהֵיתָה טְמֵאָה מְדֻרָּס⁷² וְחִבְרָה לְמִטָּה⁷³ -
הַמִּטָּה פֶּלֶה מְדֻרָּס⁷⁴. פְּרִישָׁה - הַפְּרַע טְמֵאָה מְדֻרָּס³²
פְּשִׁיטָהּ, וְהַמִּטָּה מִגַּע מְדֻרָּס. וְכֵן אִם הֵיתָה הַפְּרַע³³
טְמֵאָה טְמֵאָה שְׁבַע וְחִבְרָה לְמִטָּה - הַמִּטָּה פֶּלֶה³⁴
טְמֵאָה שְׁבַע, פֶּאֱלוּ נָגַע הֵמָּת בְּפִרְעָה שְׂלֵה⁷⁵. וְאִם³⁵
הָיָה עַל הַמִּטָּה⁷⁶ - טְהוֹרָה וְהַפְּרַע בְּכָלֶהָ⁷⁷. וְאִם³⁶
פְּרִישָׁה קָדָם הָיָה - הַפְּרַע טְמֵאָה טְמֵאָה שְׁבַע³⁷
פְּשִׁיטָהּ, וְהַמִּטָּה טְמֵאָה טְמֵאָה עֶרֶב⁷⁸. הֵיתָה הַפְּרַע³⁸
טְמֵאָה טְמֵאָה עֶרֶב וְחִבְרָה לְמִטָּה - הַפֶּל טָמֵא טְמֵאָה³⁹
עֶרֶב. פְּרִישָׁה - הִיא טְמֵאָה טְמֵאָה עֶרֶב, וְהַמִּטָּה⁴⁰
טְהוֹרָה. שְׂאִין הַטָּמֵא טְמֵאָה עֶרֶב מִן הֵמָּת מִטָּמֵא⁴¹
לֹא אָדָם וְלֹא פִלִּים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְלֹד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.⁴²
וְכֵן הֵדִין בִּשְׁנֵי שָׁל מְעַדְרָה⁷⁹ שֶׁנִּטְמָא בְּמָת וְאַחֲרֵי כֵן⁴³
חִבְרָה לְמַעְדָּר.⁴⁴

(71) רגל של מיטה. (72) שדרס עליה הזב כשהייתה מופרשת מן המיטה (רבינו בפירושו למשנה). (73) טהורה. (74) מכיוון שהכרע מעמיד את המיטה, הרי כולה זקוקה

אצבעות הראשונות הן חיבור ומטמאות. בהדינים הקודמים הקצר מקבל טומאה והארוך לא, ובנידון כאן - להיפך. (46) כל החבל אפילו החלק שלמטה מארבעה טפחים.

- ח. אֲכַנְט שֶׁל אָרִיג שֶׁמְקַיֵּפִין⁴⁷ אוֹתוֹ עַל הַמִּטָּה כְּדִי¹
לְקַבֵּץ אִיבָרֶיהָ⁴⁸, וְהוּא הַנִּקְרָא מְזוּרָן, שֶׁמְקַצְתוֹ יוֹצֵאָה²
מִן הַמִּטָּה: עַד עֶשְׂרֵה טַפְחִים - הָרִי הוּא מְצַרְכִּי³
הַמִּטָּה; יֹתֵר עַל כֵּן - אֵינוֹ מְצַרְכִּי הַמִּטָּה. וּמְזוּרָן⁴
שְׁבִלָה, אִם נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ שְׁבַע טַפְחִים כְּדִי לַעֲשׂוֹת⁵
מִמֶּנּוּ חֶבֶק לְחִמּוֹר⁴⁹ - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טְמֵאָה.⁶

(47) כורכים סביב המיטה וקושרים קשר מהודק. (48) לחבר ולהדק את חלקי המיטה שלא יתפרקו. (49) להניחו על המרדעת של החמור (רבינו בפירושו). ולא ביאר לשם מה מניחים אותו, ואולי צריך להיות "תחת המרדעת" ומניחים אותו על החמור כדי להגן על עורו.

- ט. מִטָּה שֶׁהֵיתָה טְמֵאָה מְדֻרָּס⁵⁰ וּמְזוּרָן יוֹצֵא⁷
מִמֶּנָּה⁵¹: עַד עֶשְׂרֵה טַפְחִים - הָרִי הוּא אֵב טְמֵאָה⁵²
בַּמִּטָּה עֲצֻמָּה וְהַפֶּל מְדֻרָּס; מַעֲשֶׂרָה וְלַחוּץ - הָרִי⁹
הוּא כְּמַגַּע מְדֻרָּס⁵³. דָּרַס⁵⁴ הָזָב עַל הַמְזוּרָן הַיּוֹצֵא⁵⁵:
מַעֲשֶׂרָה וְלַפְּנִים⁵⁶ - הָרִי הַמִּטָּה פֶּלֶה מְדֻרָּס⁵⁷;
מַעֲשֶׂרָה וְלַחוּץ⁵⁸ - טְהוֹרָה⁵⁹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?¹²
לְמְדֻרָּס⁶⁰; אֲבָל לְשֹׁאֵר טְמֵאֹת, אֲפִלּוּ מָאָה אֲמָה -
כָּלוּ חִבּוּר. כִּיצַד? מְזוּרָן שֶׁהוּא כְּרוּךְ עַל הַמִּטָּה¹⁴
וְהַכְּנִים קָצְתוֹ לְאַהֲלֵי הַמָּת אוֹ שֶׁנָּגַע שְׂרִיץ בְּקָצְתוֹ אוֹ¹⁵
שֶׁנִּפְּלוּ מִשְׁקִין טְמֵאִין עַל מְקַצְתוֹ⁶¹ - נְטִמָּאת הַמִּטָּה,
וְאֲפִלּוּ הִיא הַקָּצָה שֶׁנִּטְמָא יוֹצֵא מִן הַמִּטָּה מָאָה¹⁷
אֲמָה.¹⁸

(50) ששכב או ישב עליה זב והדומים לו. (51) כששכב הזב על המיטה היה חלק המזון כרוך עליה. (52) ומטמא אדם וכלים הנוגעים בו. (53) חלק זה אינו צורך המיטה ולפיכך לא נטמא עימה, אבל נטמא מפני נגיעתו בחלק שהוא אב הטומאה ונעשה ראשון לטומאה. (54) נתבאר כבר שהמונח "דרס" כולל שכיבה, ישיבה, רכיבה וכו'. (55) החלק היוצא מן המיטה. (56) אם דרס על המזון בעשרה טפחים הראשונים היוצאים מן המיטה. (57) כל המיטה וגם עשרת הטפחים הקרובים דינם כמדרס הזב. ואף על פי שהמזון, כשהוא לעצמו אינו ראוי למדרס - כשהוא מחובר למיטה דינו כמיטה. (58) אם דרס על המזון במקום המרוחק מן המיטה יותר מעשרה טפחים. (59) הכל טהור מטומאת מדרס מפני שהמזון אינו ראוי למדרס. מובן שאם נגע הזב במזון נטמא טומאת מגע הזב ונעשה ראשון לטומאה, אבל כשדרס עליו ולא נגע בו, כגון שהיה איזה דבר מפסיק בין הזב ובין המזון - הרי הוא טהור לגמרי. [נתבאר בהלכות טומאת משכב ומושב, שמדרס הזב מטמא אפילו מאה סדינים המונחים זה על גבי זה, והוא דורס על העליון]. (60) תוספתא שם בבא מציעא פרק ט הלכה ג. נימוק ההבדל בין מדרס לשאר טומאות נתבאר בתוספתא עצמה: המזון כשהוא לעצמו אינו ראוי למדרס ומיטמא רק כחלק מן המיטה, ומחוץ לעשרה טפחים אינו מצרכי המיטה, אבל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ט ניסן - ספר טהרה - הלכות כלים קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13) מפני דקותם, הם שקופים. (14) מטליות קטנות מבר גס ביותר או דק ביותר, אינו ראוי לכלום.

- ג. כ'ל¹⁵ הקליעות¹⁶ מקבלות טמאה פבגדים, אָחַד¹⁹ הקולע חוטים ועשָׂאן פִּיף¹⁷ או האורגן ועשָׂאן אבגט¹⁸ וכיוצא בו; חוץ מקליעה שעושים הצמרים לקשור בה הצמר¹⁹, שהיא טהורה²⁰. הקלע²¹ שבית קבול אֶבֶן שֶׁבַה²² ארוג או עור - מקבלת טמאה. נפסק בית אֶצְבַּע שְׁלֹה²³ - טהורה²⁴. נפסק [בית] הפקיע²⁵ שְׁלֹה בלבד - עדין היא בטמאתה²⁶. המקמורות והרשתות²⁷ - מקבלין טמאה²⁸. והחרם²⁹ - מקבל טמאה מפני זוטו³⁰, מפני שעניי אותה השכבה דקין ביותר והרי היא פבגד. העושה פגד³¹ מן החרם - טהור; מן זוטו - מתטמא.

15) עדיות פ"ג מ"ד. 16) דברים הקלועים כרשת. 17) חגורה צרה ודקה (כלאים פ"ט מ"ט). 18) חגורה רחבה. 19) חבילות צמר לא ארוג. 20) מפני שנקביה גסים. 21) עדיות שם מ"ה. נשק פרימיטיבי לזרוק אבנים על האויב. דוד השתמש בנשק זה במלחמתו עם גלית. 22) המקום שמניחים בו את האבן המוכנה לקליעה. 23) המקום שבו אווזו הקולע באצבעו בשעת זריקת האבן. כשנפסק מקום זה, אי אפשר לקלוע. 24) אינו מקבל טמאה. 25) מקום בקלע שאוחזים בו ביד שניה בשעת קליעה. 26) כלומר, עדיין היא ראויה לקבל טמאה. זה אינו מעכב את הקליעה. 27) כלים פכ"ג מ"ה. 28) ככל הקליעות. 29) רשת מיוחדת לצוד דגים, והיא עשויה מחוטים קשורים זה בזה ואינם ארוגים. 30) בשפת הרשת עושים כעין כיס, ופיו צר, ושמים שם אוכל פתיון לדגים. כיס זה נקרא "זוטו", ודינו כבגד. 31) שם פכ"ח מ"ט.

- ד. עשה חלוק³² מן המשמרת³³, אם יש בו שלשה על שלשה - מקבל טמאה³⁴.

32) תוספתא כלים, בבא בתרא פרק ה"ג. 33) מסנות של משקין. 34) אף-על-פי שביטלה בידים ממלאכתה הראשונה, היא מקבלת טמאה כדין חלוק.

- ה. משמרת³⁵ של יין שבלתה: אם משמשת מעין מלאכה ראשונה³⁶ - טמאה, ואם לאו - טהורה.

35) תוספתא שם. 36) לסנן יין.

- ו. מטפחות³⁷ ספרים המצירות³⁸ - אין מקבלין טמאה, מפני שאינן משמשין אדם³⁹; שהרי ציורן מעיד עליהן שבשכיל ספר נעשו. ושאין מצירות - מתטמאות בשאר טמאות⁴⁰ חוץ מטמאת מדרס⁴¹, מפני שאומרין לו⁴²: עמד ונעשה מלאכתנו⁴³, כמו שבארנו בענין משקב ומושב⁴⁴.

37) משנה שם פכ"ח, ד. 38) בריקמה או בצבעים. 39) ודברים העשויים לתכשיט כלים, אינם מקבלים טמאה. 40) כגון טומאת מת ושרץ. רבינו מפרש מה שאמרו בית-הלל במשנתנו: "שאינן מצויירות טמאות", הכוונה

לכרע הטמא ולפיקך היא מתטמאה כמחובר לטמא. ואין זה דומה למזון שאין המיטה צריכה לו כל כך ויכולה להתקיים ולהשתמש בה זמן רב בלי המזון. 75) המחובר לה כשנטמאה. 76) מי אפר פרה כדי לטהרה מטומאת מת. 77) אף על פי שמי ההזאה לא נפלו על הכרע שהוא הגורם לטומאת המיטה. 78) ואינה צריכה הזייה. 79) כלי שמשתמשים בו לפורר את האדמה ולהכשירה לזריעה. כללו של דבר: אם מחברים לאיזה כלי שהוא חלק טמא שהכלי צריך לו - עוברת הטומאה על כל הכלי כל זמן שהם מחוברים, ואם הפרידם פקעה טומאה זו מהכלי, אולם, נטמא מפני נגיעתו באותו החלק שהיה טמא מחמת עצמו, ונעשה ראשון. ואם הכלי הטמא היה רק ראשון לטומאה וחברו לו כלי טהור - מתפשטת גם כן טומאתו על כל הכלי, אבל כשפירש נטהר הכלי המחובר לו לגמרי, שהרי כלי אינו מתטמא במגע בראשון לטומאה.

פרק שנים ועשרים

1) יבאר כמה שיעור הבגד להתטמא למידרס ולטומאת מת ולשאר טומאות. ודין בגד הראוי לקבל טומאה. ואם נטמא החלוק מאימתי הוא טהור.

- א. פמה² שעור הפגד להתטמא? שלשה טפחים על שלשה טפחים - למדרס³; ושלש אצבעות על שלש אצבעות מכונות עם המלל⁴ - לטמאת המת או לשאר טמאות. פמה דברים אומרים⁵? בבגדי צמר ופשתים; אבל בגדים של שאר מינין - אין מקבלין טמאה מכל הטמאות אלא אם כן היה בהן שלשה טפחים על שלשה טפחים או יתר. שנגמר: או בגד⁶. מפי השמועה למדו, שבא הפתוב⁷ לרבות שלשה טפחים על שלשה טפחים בשאר בגדים לטמאה. פמה דברים אומרים? בקרעים מן הבגדים; אבל האורג⁸ בגד בפני עצמו⁹ כל שהוא - הרי זה מקבל שאר טמאות, חוץ מטמאת מדרס¹⁰, שאין מקבל אותה אלא הראוי למדרס.

2) כלים פכ"ז מ"ב. 3) לקבל טומאת מדרס הזב החמורה, שמתמאה טומאת שבעה, ואפילו בלי נגיעה ישירה. בגד שאין בו כשיעור הזה - אינו ראוי למדרס (שבת כו, ב). 4) השפה הכפולה, מצטרפת לשלוש על שלוש. כחכמים בכלים פכ"ח מ"ז. 5) שבת כז, א. כרבא אחר שחזר בו. 6) סתם בגד האמור בתורה, מצמר או מפשתן. 7) המלה "או". 8) שם סג, ב. 9) אין דעתו לארוג יותר. ראה תוספות שם ד"ה מניין. נראה שדין זה נאמר בכל הבגדים ולא בצמר ופשתים בלבד. 10) שהרי אינו ראוי למדרס.

- ב. הבגדים העבים¹¹ ביותר, כגון הלכדין והנמטין¹² הקשין, או הבגדים הרפין ביותר, כגון בגדי פשתן של מצרים שהבשר נראה מתחתן¹³ - אינן מקבלין טמאה עד שיהיה בקרע שלשה על שלשה טפחים, בין למדרס בין לשאר טמאות¹⁴.

11) כלים פכ"ח מ"ח. 12) סדינים עבים ושמיכות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(64 שם מ"ג. 65) רטייה (תחבושת) שנעשית מדברים שמנים מעורבים בשעווה. (66) מרח את המשחה על חתיכת עור. (67) בעור ובבגד. (68) השיעור הקבוע להם לקבלת טומאה: בגד - שלושה על שלושה, ועור - חמישה על חמישה. (69) הבגד והעור נמאסים מן המשחה ואינם ראויים לכלום. (70) עשויה מתאנים לעושות ומקמח. רטייה זו אינה מלכלכת כל כך. (71) ולכן מיטמא גם טומאת מדרס.

17 יב. מאימתי יקבל הפגד טמאה? 72 משיארג בו שלש
18 אצבעות על שלש אצבעות. וכל הפלים הנארגין
19 במחט, פגון הפים ואנפליא 73 - אין מקבלין טמאה
20 עד שתגמר מלאכתן.

(72) המדובר באורג בדים ארוכים להשתמש בהם לפי הצורך. אבל האורג בגד שלם, אמרנו למעלה בהלכה א שאפילו כל שהוא מקבל טומאה. ומשמע מלשונו, שבכל הבגדים הדין כך, ולא בצמר ופשתים בלבד, ומה שאמרו בשאר מינים שלושה טפחים, הכוונה לקרעים, ולא לאריג חדש (ראה למעלה ה"א וה"ב). (73) תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ו, ה"ב. נעליים המכסות רק חלק מן הרגל והן עשויות מאריג.

21 יג. כל הפלים 74 הנעשין על גבי מחט 75, פגון
22 מצודה - פגון שנעשה בהן בית קבול מלאכתן
23 מקבלין טמאה.

(74) שם. (75) הגר"א בהגהותיו לתוספתא מפרש, כמו אריגת הפוזמקאות שמתפרקת כולה אם אין עושים שפה בסוף האריגה, ו"הנארגים במחט" פירושו שתוחבים את חוט הערב באוזן המחט, ומכניסים לתוך השתי.

24 יד. סבכה 76 שמיניחות הפנות פראשיהן: אם התחיל
25 לעשות אותה מפיה 77 - אינה מקבלת טמאה עד
26 שיגמר קרקעיתה 78; ואם התחילה מקרקעיתה -
27 אינה מקבלת טמאה עד שיגמר את פיה. ושביסה 79
28 מקבלת טמאה בפני עצמה 80. וחוטיה 81 חבור לה 82
29 לטמא 83 ולהתטמא 84.

(76) כלים פכ"ז, מ"י. (77) משפתה. (78) סוף השבכה המגיע לאמצע הראש. (79) בד מצוייר או מוזהב התפור על הסבכה לנוי. (80) אפילו אינה מחוברת לסבכה. (81) החוטים שקושרים בה את הסבכה לראש. (82) כשהם מחוברים לסבכה, דינם כחלק ממנה. (83) אם נגעה טומאה בהם - נטמאת גם הסבכה. (84) כשנגעה טומאה בסבכה.

30 טו. סבכה 85 שנקרעה, אם אינה מקבלת רב שער
31 הראש - טהורה.

(85) שם.

32 טז. חלוקה 86 של פגד או של לבד 87 או של גיר 88 -
33 מאימתי הוא גמר מלאכתו? משיפתח את פיו 89.
34 הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו. ואם נטמא
35 החלוק - מאימתי הוא טהור? משיבילה ואינו

לשאר טומאות, בהתאם לסתם משנה בפכ"ד מכלים, משנה יד. (41) הזב, וכשלא נגע בהן - טהורות לגמרי, ואם נגע בהן נטמאו טומאת יום אחד טומאת מגע ולא טומאת מדרס החמורה. (42) לזב. (43) פירוש, המטפחת אינה לשיבה או שכיבה אלא למלאכה אחרת, ואם ישב עליה הזב, עליו לעמוד, כדי להשתמש במטפחת למלאכתה המיוחדת לה. (44) בפ"ו מהלכות משכב ומושב הלכה א ובכמה מקומות.

1 ז. פסת 45 הסבלים שמיניחין על פתיהן מפני
2 המוט 46 - מתטמא במדרס 47; ומשפרת של יין -
3 אינה מתטמא במדרס 48.

(45) שם מ"ט. (46) שהמוט לא ילחץ על הכתף. (47) לפעמים הסבל יושב עליו. (48) מפני שהשמיים הדבוקים בה מלכלכים את הבגדים.

4 ח. פגד 49 שחשב עליו לצורות 50 - אינו מקבל
5 טמאה 51. בטל מחשבתו 52 - מקבל טמאה 53. בעל
6 הפית 54 שעשה מטפחות לחפות בהן כתלים או
7 צמודים - אינן מקבלות טמאה 55.

(49) זבחים צד, א. (50) דעתו לצייר על הבגד בצבעים או בריקמה. (51) מפני שלא נגמרה מלאכתו. (52) ורוצה להשתמש בבגד כמו שהוא, בלי ציור. (53) שם. (54) תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ה ה"ז. (55) שאין זה תשמיש אדם. בכתלים יש עוד נימוק: מפני שביטלן לגבי מחובר לקרקע.

8 ט. חלוקה 56 העשוי פסבכה 57 פדי לשחק בו שותי
9 שכר 58 - אינו מקבל טמאה 59.

(56) משנה שם פכ"ח, ט. (57) כרשת, ובשר הלובשו נראה מתוך נקביה. (58) במסבאות מעסיקים ליצנים שישחקו בפני שותי השכר, ודרכם של הליצנים ללבוש חלוק כזה (ראה משנתנו. רבינו נוקט לשון נקיה). (59) מפני שרוב האנשים אינם לובשים חלוק כזה - בטלה דעתו של הליצן.

10 י. פפה 60 שנתנו על הספר 61 - טהור מקבל טמאת
11 מדרס 62, אבל מתטמא במת ובשאר טמאות 63.

(60) שם מ"ה. מצנפת שהנשים חובשות, ומיטמאה מדרס מפני שלפעמים יושבת עליה. (61) כיסה בה את הספר או כרכו (ראה סנהדרין מח, א). (62) מפני שחלה עליה קדושה, אינה ראויה יותר לתשמישה הקודם, ואומרים לו לזב היושב עליה: עמוד ונעשה מלאכתנו (ראה רבינו בהלכות תפילין פ"ד, ט). (63) שאין אומרים בהם "עמוד ונעשה מלאכתנו". ואין זה סותר למה שאמרנו למעלה בה"ו, שמטפחות ספרים אינן מקבלות טומאה, מפני שדבר המקבל טומאה אינו יוצא מתורת טומאה אלא על-ידי שינוי מעשה (ראה למעלה פ"ח ה").

12 יא. העושה 64 אספגנית 65 בין על העור 66 בין על
13 הפגד, אף על פי שיש בהן 67 שעור 68 - טהורין 69.
14 עשה עליהן מלוגמא 70: על הפגד - אינו מקבל
15 טמאה, שהרי נתלכלך ואינו ראוי; ועל העור -
16 מקבל טמאה, מפני שהוא מתקנה וראוי למשכב 71.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ט ניסן - ספר טהרה - הלכות כלים קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בלו. (108) עניים משתמשים גם בשיירי בגדים שכאלה (ראה משנה כלים פכ"ח, ח).
 כא. מטליות¹⁰⁹ שאין בהן שלשה¹¹⁰ על שלשה -
 אינן מקבלות טמאה¹¹¹. ואם חשב עליהן והכנין¹¹²
 - מקבלות טמאה עד שהיה פחות משלש על שלש;
 שכל פחות משלש על שלש אינו מקבל טמאה כלל
 ואף על פי שהכנין¹¹³.

(109) זבחים צד, א. חתיכות קרועות מבגד. (110) טפחים.
 (111) נראה שהמדובר בשאר מיני בגדים, אבל צמר ופשתים
 מתטמאים בשלוש על שלוש, אפילו לא הכינם. וזה הוא
 ההבדל בין שאר מינים לצמר ופשתים, שכתב רבינו למעלה
 בהלכה א. (112) הכין אותן להשתמש בהן. (113) כל זה
 נאמר במטלית, היינו חתיכה קרועה מבגד גדול, אבל אם
 ארגו מלכתחילה לשם בגד קטן - מיטמא אפילו בשאר
 מינים, כנאמר למעלה בהלכה א.

כב. פחות¹¹⁴ משלשה על שלשה שהתקינו לפקק
 בו את המרחץ¹¹⁵ ולצער בו את הקדרה¹¹⁶ ולקנח בו
 את הרהים¹¹⁷ וכיצא באלו: אם השליכו באשפה -
 אינו מקבל טמאה¹¹⁸; תלאו במגוד או הניחו אחורי
 הדלת - הרי זה פמי שהניחו בתוך בגדיו, ועדין
 הוא חשוב אצלו, ומקבל שאר טמאות חוץ מטמאת
 מדרס, שהרי הוא פחות משלשה טפחים.

(114) משנה כלים פכ"ח ב. (115) לסתום את החור
 שבכותל בית המרחץ, כדי שלא יצא חומו. (116) לטלטל
 את הקדירה החמה. (117) לנקותו מן האבק והקמח.
 (118) במשנה אמרו: בין מוכן בין שאינו מוכן - טמא, דברי
 ר' אליעזר. ר' יהושע אומר: בין מן המוכן בין שאינו מן
 המוכן - טהור. ר' עקיבא אומר: מן המוכן - טמא, שלא מן
 המוכן - טהור. ופירש עולא בשבת כט, ב: "זרקו לאשפה
 - דברי הכל טהור; הניחו בקופסא - דבר הכל טמא; לא
 נחלקו אלא שתלאו במגוד (ביתד) או שהניחו לאחורי הדלת
 וכו'". ר' אליעזר מטמא בשניהם, ור' יהושע מטהר, ור'
 עקיבא מטמא בתלאו ביתד, ומטהר באחורי הדלת. ובכסף-
 משנה מתפלא מאוד שרבינו פסק כר' אליעזר נגד דעת ר'
 יהושע ור' עקיבא. וגדולה הפליאה, שהרי בפירושו למשנה
 כתב בפירוש: ואין הלכה כר' אליעזר, ולא מצאתי יישוב
 לתמיהה זו.

כג. שלשה¹¹⁹ על שלשה שהיה משלף באשפה: אם
 היה בריא¹²⁰ כדי לצרר בו רבע הקב מלח גס¹²¹ ולא
 לקרע - הרי זה מתטמא במדרס¹²², ואם לאו - אינו
 מתטמא. אבל אם היה בבית, אם היה בריא אף על
 פי שאינו יכול לצרר בו מלח, או שהיה צורר בו
 מלח ולא היה בריא - הרי זה טמא מדרס.

(119) כלים פכ"ז מ"א. (120) לא בלה. (121) כחכמים
 במשנה. (122) אין דרכו של אדם לוותר לגמרי על מטלית
 גדולה ובריאה שכזו. [לשון המשנה: "באשפות - בריא
 וצורר מלח, בבית - או בריא או צורר מלח", משמע, ששני

משמש מעין מלאכתו ראשונה⁹⁰. נשתיר בו רבו
 מלמעלה - עדין הוא בטמאתו⁹¹; רבו מלמטה -
 טהור. ואם נקרע מבית פיו - טהור⁹².

(86) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"ה ה"א. (87) צמר
 שנתחבר על-ידי דפיקות חזקות. (88) יש גורסים בתוספתא
 "עור", נייר רגיל עשוי מעשבים או מעלים. (89) בית
 הצואר, המקום שמכניסים בו את הראש. דרכם היה לארוג
 את כל אורך החלוק, ואחר-כך פתחו ותיקנו את בית הצואר.
 (90) שאינו ראוי ללבושו, ואף-על-פי שהוא ראוי לשימוש
 אחר. (91) מפני שראוי לבישה. (92) אין אדם אדם לובש
 חלוק קרוע במקום זה.

יז. העושה⁹³ חגור מצואר⁹⁴ של בגד⁹⁵ ומצדו⁹⁶ של
 סדין - אינו מקבל טמאה עד שימלל⁹⁷ שפתותיו.
 עשהו מאמצע הבגד ומאמצע הסדין⁹⁸ - אינו
 מקבל טמאה עד שימלל מצד השני⁹⁹.

(93) שם ה"ב. (94) צ"ל מצידו (כך היא הגירסא
 בתוספתא). (95) חתך מן הבגד פס רחב, שמצידו האחד
 יש לו שפה. (96) פירוש, או מצידו. (97) יתפור ויעשה
 שפה. (98) ושני צידי החגור בלי שפה. (99) פירוש, גם
 את הצד השני. [ה'חזון איש' מגיה וגורס: "ומצידו של סדין
 . . . עד שימלול מצד השני. עשהו מאמצע הבגד ומאמצע
 הסדין, אינו מקבל טמאה עד שימלול שפתותיו", ופירוש
 גירסא מתוקנת זו ברור: מצידו, יש שפה אחת ואינו מקבל
 טמאה עד שימלול גם את הצד השני שאין לו שפה, ואם
 עשה מאמצע הבגד, הרי שני צידי האבנט הם בלי שפה -
 צריך למלול שני הצדדים, ולכן דייק רבינו וכתב
 "שפתותיו" בלשון רבים. תיקון זה מתקבל מאוד על
 הדעת].

יח. חגור¹⁰⁰ שפלו צדדיו¹⁰¹ ואמצעיתו קנימת -
 טמא¹⁰².

(100) שם. (101) השפות. (102) בתוספתא שם משום ר'
 שמעון בן גמליאל "טמא משום שירי חגור". פירוש,
 בתחילתו אינו חשוב בגד עד שימלול שפתותיו, אבל
 כשמלל וירדה עליו תורת קבלת טמאה - אין זו נפקעת כל
 זמן שאפשר להשתמש בשיירה.

יט. שפה¹⁰³ שפרשה מן הבגד והתקניה לחגור בה
 את מתניו - מקבלת טמאה, מפני שהיא פאכנט¹⁰⁴.
 (103) שם. (104) חגורה לא רחבה.

כ. טלית¹⁰⁵ של עני שפלתה: אם היו רב שפתותיה
 קנימות, אף על פי שאין בה שלש¹⁰⁶ על שלש
 בריא¹⁰⁷ - הרי זו מקבלת טמאה; אין שפתותיה
 קנימות: אם יש בה שלש על שלש חזק ובריא -
 מקבלת טמאה, ואם לאו - אינה מקבלת טמאה. וכן
 שאר בגדי עניים¹⁰⁸.

(105) שם פ"ו ה"א. (106) שלוש אצבעות. (107) שלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שטמאות בשלוש על שלוש - מיתטמא [והראב"ד לשיטתו מפרש טהור מכל טומאה שהיא]. (137) ופחות משיעור זה, אינו ראוי למדרס. והמדובר בשלושה על שלוש מצומצם, אבל אם נשאו שלוש טפחים מחוץ לתפר - מטמא מדרס.

פרק שלשה ועשרים

(1) יבאר שהמפץ מתטמא במידרס ובשאר טומאות. שיעור השק והעור והמפץ לקבל טומאה. המשלים שיעורו בחמור או בקל ממנו. ודין הנמדדין כפולין. בגד שאור בו שלוש ונטמא במידרס וניטל חוט אחד מתחילתו. מטלית שהיא מידרס וטלאה על הקופה או על העור או על בגד או על שק וכו'. ודין סדין שטמא מידרס ועשאוהו פרוכת או הטבילה וקרעה קודם שיעריב שמשוה.

- 19 א. המפץ² הוא המחצלת שאורגין אותה מן
- 20 החבלים ומן הסוף³ ומן הגמא⁴ וביצא בהן. ואין
- 21 המפץ בכלל פלים האמורים בתורה⁵, ואף על פי כן
- 22 מתטמא הוא במדרס⁶ דין תורה, שהרי רבה הפתוב⁶
- 23 'כל המשכב', וזה ראוי למשכב ועשוי לו. וכן
- 24 מתטמא במת⁷ ובשאר טמאות מדבריהן⁸, ככל
- 25 פשוטי פלי עין, כמו שבארנו⁹. וזה כלל גדול¹⁰:
- 26 שכל המתטמא במדרס - מתטמא בשאר טמאות.

(2) כלים פכ"ד מ"י. (3) קנים הגדלים על שפת הנהרות. (4) מין עשב חזק. (5) בספר ויקרא טו, לא וילב, וכן בספר במדבר לא, כ - נמנו מיני כלים שונים לענין טומאה, ומפץ לא נמנה. (6) שבת פד, ב. (7) שם. (8) למדו שם מקל-וחומר. נתבאר כבר כמה פעמים, שדברים הנלמדים במידות שהתורה נדרשת בהן, מוגדרים לפעמים בפי רבינו "מדבריהם" או "מדברי סופרים". (9) למעלה פ"א ה"י וי"ג. (10) משנה, נדה מט, א: "כל המטמא מידרס, מטמא טמא מת".

- 27 ב. כבר בארנו¹¹, שהפגד מתטמא בשלש על שלש
- 28 כמו שבארנו בשאר טמאות, ובשלשה טפחים על
- 29 שלשה טפחים למדרס.

(11) פכ"ב ה"א. הלכה זו משמשת מעין הקדמה להלכות הבאות, להודיענו, שהדינים שייאמרו שם נמשכים גם לשיעורי הבגד.

- 30 ג. השק¹² - שיעורו ארבעה טפחים¹³ על ארבעה
- 31 טפחים; העור - חמשה על חמשה; המפץ - ששה
- 32 על ששה. בין למדרס בין לשאר הטמאות. ופחות
- 33 מן השעורין האלו - טהורין מכלום. במה דברים
- 34 אמורים?¹⁴ בקרע אחד מהן שנקרע בלא פונה; אבל
- 35 הקוצץ בפונה¹⁵ וקוצץ אפלו טפח על טפח למושב
- 36 או שלשה טפחים על שלשה טפחים למשכב¹⁶ -
- 37 הרי זה מתטמא במדרס¹⁷, בין שהיה הטפח על
- 38 טפח שקצץ או השלשה בגד או שק או עור או
- 39 מפץ. וכן המקצע מאחד מהן לאחיה¹⁸ כדי שילאחז

תנאים נאמרו במושלך באשפה: א. בריא; ב. יכול לצרור בו וכו' וכאן כורך אותם רבינו ביחד, כאילו תנאי אחד לפנינו: בריא עד שיכול לצרור בו וכו'. אולם בבבא השניה "אם היה בבית" מחלקם לשניים. ונראה שרבינו התכוון בבבא הראשונה במונח "בריא", גם לא בלה וגם חזק.

- 1 כד. שלשה¹²³ על שלשה שנקרע ולא הבדלו
- 2 הקרעים: אם נותנו על הפסא וכשישב עליו יגע
- 3 בשורו בפסא - הרי זה טהור¹²⁴, ואם לאו - הרי זה
- 4 מתטמא במדרס.

(123) שם מ"ב. (124) כאילו נחלק לגמרי, ונפרדו חלקיו זה מזה.

- 5 כה. שלש¹²⁵ על שלש שנקמה¹²⁶ ממנה אפלו חוט
- 6 אחד, או שנקמצא בה קשר או שני חוטין
- 7 מתאימין¹²⁷ - הרי זו טהורה.

(125) שם. (126) במשנה, "שנמהה" פירוש שנתדקדק ונחלש. (127) באריגה נכונה, נכנס חוט ערב אחד תחת חוט השתי, והשני על גביו, ואם היו שני חוטי ערב יחד, אין זו אריגה טובה, ורואים חוט אחד כאילו אינו. [הר"ש והברטנורא בשם רבותיו, מפרשים שהפיסקא "שני חוטים" נמשכת גם לקשר, כי קשר בחוט אחד אינו מטהר אלא שני קשרים סמוכים זה לזה בשני חוטים, אבל על קשר אחד אין האורג מקפיד כמו שנאמרו בשבת עד].

- 8 כו. שלש¹²⁸ על שלש שהשליכה באשפה -
- 9 טהורה¹²⁹; החזירה - מקבלת טמאה¹³⁰. לעולם
- 10 השלכתה מטהרתה והחזרתה מטמאתה, חוץ משל
- 11 ארצמן ושל זהורית טובה, שאפלו היתה על
- 12 האשפה - מקבלת טמאה, מפני שהיא חשובה.

(128) שם. (129) אפילו אם היתה טמאה נטהרה, מפני שביטלה מתורת בגד. (130) מכאן ולהבא, אבל הטומאה הקודמת אינה חוזרת (תפארת ישראל).

- 13 כז. שלש¹³¹ על שלש שנתנה בכדור¹³² או שעשאה
- 14 כדור בפני עצמה - טהורה¹³³. אבל שלשה טפחים
- 15 על שלשה טפחים שנתנו בכדור - הרי הוא כמות
- 16 שהיה¹³⁴ ומתטמא במדרס¹³⁵. עשהו כדור בפני
- 17 עצמו - אינו מתטמא במדרס¹³⁶, שהרי התפר
- 18 ממצעו משלשה על שלשה¹³⁷.

(131) שם פכ"ח מ"א. (132) קיפל את המטלית, וכרך סביבה בגד ועשה כדור. (133) מפני שביטלה מתורת בגד. (134) חתיכה גדולה כזו אינו מבטל, ועומד להוציאה מן הכדור. (135) אם ישב על הכדור (רבינו בפירושו למשנה) במשנה כתוב סתם: "טמא", ורבינו מפרש שהכוונה גם לטומאת מדרס. [הראב"ד השיג עליו, ודעתו שטומאת מדרס אין כאן, מפני שכדור אינו ראוי לישיבה. ומה שאמרו "טמא" הכוונה לשאר טומאות]. (136) במשנתנו: "טהור", ורבינו שפירש בבבא הקודמת "טמא" היינו טומאת מדרס, מפרש גם כבא זו בטומאת מדרס. אבל בשאר טומאות,

(למעלה ה"ג). ומה שכתב כאן "טהור מן המידרס", הכוונה לשניים מן הבגד ואחד מן העור, משטמא בטומאות אחרות בשלוש אצבעות, ואינו צריך להשלמה מן השק. (26) שהרי הטפח מן הבגד יותר מקרב את הטומאה מטפח החסר מן השק. (27) דבר ששיעורו קטן - נקרא חמור, וזה ששיעורו יותר גדול - הוא קל.

ה. בלוי²⁸ נפה וכבדה²⁹ שהתקינו³⁰ לשיבה - 13
טהורין, ואין מקבלין טמאה עד שיקצצם³¹ ואחר 14
כך יהיו כמפץ³². 15

(28) כלים פכ"ז מ"ה. (29) הכוונה לרשת שלהן. כך משמע מלשוננו של רבינו בפירושו למשנתנו (ויש מפרשים שהכוונה לדפנות). (30) עשה תיקון קל להקל את הישיבה. (31) יפדין מן הדפנות. (32) מדובר ברשת עשויה מגמי או מעץ, ואם היא משיער - דינה כשק (רבינו בפירושו). ולמה אין המחשבה עצמה מועילה להוריד לה טומאה, כמו ששינוי בפ"ה ממס' כלים מ"ט: "כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה" (ראה למעלה פ"ח ה"י), מפני שלא אמרו מחשבה מועילה, אלא בדבר שאינו מחוסר מעשה, כדי שתהיינה ראויות לשיבה. וכאן מחוסר מעשה, שאי אפשר לשבת עליה בלי קציצה ('תוספות יום טוב' כלים פ"ב מ"ז). וב'תפארת ישראל' פ"כ מ"ד מוסיף ביאור ואומר, מכיוון שהנפה והכברה היו מיוחדות לתשיש אחר ובטלו מתורת אותו תשיש, אין מחשבה מספיקה אלא צריך מעשה ממש המכשירן לתשיש אחר.

ו. חלוק³³ של קטן - אינו מתטמא במדרס עד 16
שהיה בו פשעור, שלשה טפחים על שלשה 17
טפחים³⁴. ונמדד כפול³⁵, כבירתו³⁶. ואלי³⁷ נמדדין 18
כפולין: בגדים שמלבישין אותן על הרגלים ועל 19
השוקים ואת הראש והמכנסים והפוכע והפיס של 20
פונדא³⁸. ומטלית שתלאה על השפה³⁹, אם פשוטה 21
- נמדדת פשוטה, ואם כפולה - נמדדת כפולה. 22

(33) שם. (34) ואע"פ שהוא בגד שלם, אינו מתטמא בפחות משיעורו. (35) כמו שהוא כשהוא תפור, ואם תחתון אותו לאורכו יהיה בו ששה על שלושה. (36) כשהוא שלם וראוי לתשישו. (37) שם מ"י. (38) אזור רחב מאוד שלובשים על הגוף ממש ויש בו כיסים. (39) שפת הבגד. יש תופרים מטלית על שפת הבגדים, כדי לשמור עליהם שלא ייקרעו.

ז. הבגד⁴⁰ שארג שלשה על שלשה⁴¹ ונטמא 23
במדרס⁴² ואחר כך השלים את כל הבגד - פלו 24
מדרס⁴³. נטל חוט אחד מתחלתו⁴⁴ - טהר מן 25
המדרס⁴⁵, אבל טמא מגע מדרס⁴⁶, והרי הוא ראשון 26
ככלי שנגע במדרס. נטל חוט אחד מתחלתו⁴⁷ ואחר 27
כף השלים את כל הבגד - כל הבגד טמא מגע 28
מדרס⁴⁸. וכן בגד⁴⁹ שנארג בו שלש אצבעות על 29
שלש אצבעות ונטמא במת⁵⁰ ואחר כך השלים עליו 30
את כל הבגד - הבגד פלו טמא מת⁵¹. נטל חוט אחד 31

1 בו פידו, פדרף שעושין קוצצי תאנים שלא יזקו
2 אצבעותיהן - הרי זה טמא בכל שהוא¹⁹. והוא שלא
3 יהיה פחות משלש על שלש²⁰, שכל פחות משלש
4 אצבעות טהור מכלום.

(12) כלים פכ"ז מ"ב. (13) השק ארוג משיער, והוא קשה ואינו ראוי למלאכתו בפחות משיעור זה. (14) ברייתא, מעילה יח, א (ראה משנה, כלים פכ"ז מ"ד). (15) כדי להשתמש במטלית שקצץ לצורך רצוי לו. (16) משמע, שאם קוצץ פחות משלושה טפחים וחישוב עליו למשכב או פחות מטפח למושב - אינו מקבל טומאה, מפני שאינו ראוי לכך אפילו בדוחק. (17) סתם מידרס בין משכב ובין מושב, אינו פחות מהשיעורים שנאמרו למעלה, אבל כשהאדם מייחד חתיכה יותר קטנה למידרס - הרי היא כמידרס. (18) שם. (19) פירוש, בפחות מהשיעורים שנאמרו למעלה. (20) בברייתא כתוב סתם "בכל שהוא", ורבינו הוסיף מדעת עצמו שלא יהיה פחות משלוש על שלוש. [לזכור: שם המספר שנאמר בלשון נקיבה - פירושו אצבעות (לפעמים אמות), והנאמר בלשון זכר - פירושו טפחים].

ד. המחבר²¹ שני טפחים מן הבגד²² ומן השק²³
6 טפח, שלשה מן השק ואחד מן העור, ארבעה מן
7 העור ואחד מן המפץ - הרי זה טהור²⁴ מן
8 המדרס²⁵. אבל אם חבר חמשה טפחים מן המפץ
9 ואחד מן העור, ארבעה מן העור ואחד מן השק,
10 שלשה מן השק ואחד מן הבגד - הרי זה טמא
11 מדרס²⁶. זה הפלל: כל שהשלים שיעורו בחמור
12 ממנו²⁷ - טמא; מן הקל - טהור.

(21) משנה, כלים פכ"ז, מ"ג. (22) המטמא מידרס בשלושה טפחים. (23) המטמא בארבעה, וביחד יש שלושה טפחים. (24) שהרי אין בו שיעור מלא. דוגמא: שניים מן הבגד עושים שני שלישים משיעור הבגד לטומאה וחסר שליש אחד, וכשאתה מצרף טפח אחד מן השק - הוספת רק רביעית השיעור. וכן ביניים האחרים. מכאן, שאם צירף טפח ושליש מן השק לשניים מן הבגד - מקבל טומאה. וכן בכל הצירופים האמורים בהלכה זו ('תפארת ישראל'). מלשון "זה הכלל" שבסוף הלכה זו, יש לכאורה מקום לדייק, שהקל אינו משלים כלל את החמור ממנו, אבל אי-אפשר לפרש כך, שהרי יש להפוך ולומר שהבגד משלים את השק, ויש כאן השלמה בחמור ממנו. ודוחק גדול לומר שחתיכה גדולה אינה משלימה את הקטנה ממנה אלא להיפך. [כתב הר"ש וכן הברטנורא, שהמצטרפים רק בסדר השנוי במשנה, היינו - בגד עם שק, שק עם עור ועור עם מפץ, אבל לא בגד עם עור או שק עם מפץ, וכן דעת ה'תוספות' שבת עו, א ד"ה הואיל, וסוכה יז, ב ד"ה ותני, וכן משמע במשנה מעילה יח, א. וגם מלשוננו של רבינו בפירושו שם, וכאן לא גילה דעתו. והר"ש מנמק, מפני שאין דרכם של אנשים לחבר כך, ובטלה דעתו אצל כל אדם (ראה משנה למלך כאן)]. (25) בשק עור ומפץ, אין כל הבדל בשיעורם בין טומאת מידרס לטומאות אחרות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בהלכה הקודמת. (60) הפרידה מן הקופה או מן העור. (61) האדם ביטלה בידים מתורת מושב, ופרחה טומאתה. ואין זה דומה לבגד שניטל חוט אחד מתחילתו ואחר-כך השלימו, שאמרנו בהלכה הקודמת שהכול טמא טומאת מגע, מפני שהמטלית מתבטלת לגמרי לגבי דבר שאינו מינה, וכשהפרידה הרי נפסדה לגמרי ואין עליה תורת כלי (רבינו בפירוש). וברור, שאם חישב על המטלית למושב, מקבלת טומאת מידרס מכאן ולהבא (ר"ש). (62) שם. (63) בגד ושק הם מעין המטלית, מפני שהם ארוגים כמותה, ולפיכך לא בטלה המטלית לגביהם. פסק כרבי יוסי ששק נידון כמינו של מטלית צמר או פשתים אף-על-פי שהוא עשוי משיער עזים. (64) כמו בהשלים עליו כל הבגד שבה"ז. (65) טומאת מידרס, שנתפשטה עליו על ידי חיבורו במטלית – פקעה כשהפרישה, אבל טומאת מגע מידרס באה לו מצד עצמו משום שנגע במידרס ואינה נפקעת עם ההפרשה. (66) שהוא מינה. (67) שם מ"ז. (68) של המטלית. (69) גימל יוונית כזה ונשאר שני רוחות בלתי תפורים. (70) פירוש, בשני צדדים מקבילים, כגון מזרח ומערב או דרום וצפון. (71) מטלית תפורה בצורת גאם אינה מחוברת יפה לבגד, אבל כששני צדדים מקבילים תפורים, המטלית מונחת על הבגד כאילו היא דבוקה בה.

ט. שלשה⁷² על שלשה⁷³ שנטמא במדרס ואחר כך נחלק - טהר מן המדרס⁷⁴, ואין בקרעים אלו טמא כלל⁷⁵, והנם פשכרי כלי שנטמא. אבל⁷⁶ בגד⁷⁷ שנטמא במדרס וקרע ממנו שלש אצבעות על שלש אצבעות⁷⁸ - אותו הקרע טהר מן המדרס, אבל טמא מגע מדרס; שבעת פרישתו מן הבגד הגדול נטמא במגע⁷⁹.

(72) שם פכ"ז מ"י. (73) מכוונים. (74) מפני שפחות משלושה טפחים אינו ראוי למידרס, כמו שכבר נתבאר כמה פעמים. (75) אפילו טומאת מגע מידרס אין בהם. ואף-על-פי שלטומאת מגע מספיק שיעור של שלוש אצבעות. והטעם, מפני שהקרעים לא נגעו בשלושה על שלושה. פסק כרבי יוסי נגד דעת תנא-קמא. [ונראה שרבינו מסתמך על הגירסא שמצא בחולין עב, ב "דברי רבי מאיר", והכריע כפי הכלל שרבי מאיר ורבי יוסי, הלכה כרבי יוסי]. ומדובר, כשהובא לא נגע בבגד, כגון שהיה דבר שאינו מקבל טומאה חוצץ בינו ובין הבגד, אבל אם נגע הרי קיבל הבגד שתי טומאות – מידרס ומגע מידרס, וכשפקעה הראשונה נשארה השנייה (רש"י שם ד"ה אלא). (76) מימרא של עולא, חולין עב, ב. (77) גדול. (78) ונשאר בבגד שלושה טפחים, והרי הוא אב הטומאה כמו שהיה. (79) רש"י שם מפרש, שאי אפשר שלא יגעו זה בזה במשהו בשעת קריעה, אבל הנגיעה במקום החתך לפני שנחתך אינה מטמאה, מפני שהיא נגיעת בית הסתרים (במקום שאינו מגולה). ה'כסף משנה' כותב, שלרבינו פירוש אחר מפירוש רש"י. וראה 'משנה למלך' שמתפלל על דבריו].

י. סדין⁸⁰ שנטמא במדרס ואחר כך עשאהו פרקת - טהר מן המדרס⁸¹. ומאימתי⁸² הוא טהרתו מן

מתחלתו - טהר מטמא מת, אבל טמא מגע טמא מת⁵². נטל חוט אחד מתחלתו ואחר כך השלים את כל הבגד - הכל טהור. ולמה יהיה הכל טהור⁵³? מפני שאמרנו: שלש על שלש שנתמעטה - טהורה מכלום⁵⁴; אבל שלשה על שלשה שנתמעטה⁵⁵, אף על פי שטהרה מן המדרס - הרי היא טמאה בכל הטמאות⁵⁶.

(40) שם מ"ז. (41) מכוונים בדיוק מלא. (42) פירוש, נטמא טומאת מידרס. האות "בית" מיותרת. (43) ראה למעלה פכ"א ה"י דין דומה במזון, ושם נתבאר כל פרטי הלכה זו. (44) אחר שנטמא הבגד והשלימו, הוציא חוט אחד מתחילת האריגה, ובזה נתמעטו שלושה על שלושה הראשונים שנטמאו מכוח עצמם לפני ההשלמה. (45) שהרי שלושה על שלושה הראשונים שנטמאו מחמת עצמם – נתמעטו, ומה שהוסיף אחר שנטמא אינו משלים, משום שטומאתו באה מכוח השלושה הראשונים שאינם קיימים עכשיו. (46) מפני שכולו נגע במידרס, ומגע מטמא בשלוש אצבעות. (47) אחר שנטמא טומאת מידרס ופקעה טומאת מידרס. (48) אחר שנטל את החוט נשאר על הבגד טומאת מגע מידרס, וההוספה דינה כבגד הראשון. (49) שם מ"ח. (50) ונעשה אב הטומאה, ששיעור הבגד לטומאת מת הוא שלוש על שלוש אצבעות. (51) ההוספה נידונית כבגד העיקרי, כמו בטומאת מידרס. (52) התוספת נטמאה ממגע טמא מת מחמת עצמה, שהרי נגעה בבגד הטמא לפני נטילת החוט, ולפיכך לא פקעה הטומאה ממנה כשניטל החוט ונתמעט הבגד שהיה אב הטומאה. ומובן שגם שלוש הראשונות טמאות, שהרי נגעו באב הטומאה ביחד עם התוספת. (53) הלא במידרס אמרנו שהכול טמא מגע? (54) וכאן הרי נתמעט הבגד משלוש על שלוש לפני שהשלימו – ונטהר לגמרי. (55) ונשאר שלוש על שלוש. (56) גם טומאת מגע מידרס.

ח. מטלית⁵⁷ שהיא מדרס וטלאה על הקפה⁵⁸ או על העור - נעשה הכל ראשון לטמא⁵⁹. הפריש את המטלית⁶⁰ - הרי הקפה או העור ראשון, מפני שנגעו במדרס, והמטלית טהורה, שפיון שטלאה והפרישה בטלה⁶¹. טלאה על הבגד⁶² או על השק⁶³ - נעשה הכל מדרס⁶⁴, והרי הכל אב טמא. הפרישה - הרי הבגד או השק ראשון⁶⁵, שהרי נגע במדרס, והמטלית אב טמא פשהיתה, שאינה בטלה על האריג⁶⁶. תפר⁶⁷ המטלית על הבגד כשטלאה מרוח אחת⁶⁸ או משתי רוחות קמין גאם⁶⁹ - אינו חבור, ולא נעשה הכל אב, אלא מגע מדרס בלבד. תפרה משתי רוחות זו בצד זו⁷⁰ - הרי היא חבור, ונעשה הכל אב⁷¹.

(57) שם פכ"ח ה"ו. (58) סל. (59) המטלית בטלה לגבי הקופה, ויצאה מתורת כלי הראוי למושב, שהרי הקופה אינה ראויה לכך, ולפיכך פקעה ממנה טומאת מידרס ונשאר עליה ועל המחובר לה טומאת מגע מידרס כמו בניטל חוט

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ט

פרק ארבעה ועשרים

1) יבאר העורות שמתממאים במידרס ואותם שאינם מתממאים. ודין עור הראוי להתממא במידרס אם המחשבה מטמאתם. ודין אם אדם מטמא במידרס משכב או מרכב שאינו שלו. ודין כלי עור שנטמא במידרס הזב ושינהו לכלי אחר. ודין כלים שעיקר עשייתם לקבלה ולמשכב כאחד או לקבלה בלבד ונפתחו.

- א. אלו עורות² מתממאין במדרס: עור שחשב עליו לשטיחה³. ועור שמניחין על המטות מלמעלה⁴ לישן עליו. ועור שמניחין על החמור תחת המשאוי⁵. ועור שמניחין בערס תחת הקטן. ועור הפר ועור הפסת. ועור שמניחין תחת השלחן בעת האכילה כדי שיפלו עליו הפרורין, מפני שהוא נשען עליו⁶ ברגלו. ועור שחוגר נופץ הפשתן⁷ עליו בעת שנופץ, ועור שחוגר החמר עליו, ועור שמניח הסבל על כתפו בעת שסובל, ועור שמניח הרופא על ברקיו בעת שמפיס השחינין⁸; מפני שפל העורות האלו יושב עליהן. ועור הלב של קטן שריריו יורד עליו כדי שלא יפסדו⁹ בגדיו, ועור שעצאיה לנתנו על לבו בשעת הקציר מפני השרב, ועור שלופפין¹⁰ הפסות בו, ועור התפור בתכה שמניחין בו הבגדים; שכל אלו מתהפכין עליהן¹¹ ונשענין עליהן.

2) כלים פרק כ"ו משנה ה. 3) לשטוח אותו על הארץ ולשבת עליו. 4) על החבלים המחוברים את דפנות המיטה. 5) להגן על עור החמור. ומטמא מידרס, מפני שלפעמים רוכב האדם עליו. 6) ואם כן הוא עשוי גם לתשמיש אדם. 7) החובט על הפשתן כדי להפיל את שיירי עצי הקנים הדבוקים בו. 8) פותח את המכות שהעלו מורסא. 9) יתלכלכו ויתקלקלו. 10) כורכים. 11) פירוש, אמנם אין יושבים עליהם מפני שהם מלוכלכים, ויש מהם שהם נקיים ונמנעים מלשבת עליהם כדי שלא יתלכלכו אבל לפעמים מהפכים אותם ויושבים על צידם השני.

- ב. כל העורות המתממאין במדרס - אינן מתממאין עד שיהיה בהן פשעור, חמשה טפחים על חמשה טפחים. ואלו עורות שאין מתממאין במדרס: עור שחוגר סורק הצמר בעת שסורק, ועור שלופף בו הצמר הסרוק¹², ועור שלופף בו הארגמן¹³, ועור התופר שמניחין בו הארגמן. וכלן מתממאין בשאר טמאות¹⁴.

12) פירורי הצמר נדבקים בשני צידי הסינור והאורג נמנע מלשבת עליו, כדי שלא יעלו הפירורים על בגדיו וקשה

1 המדרס? משיקשור בו הלולאות⁸³ שהוא נתלה בהן בשאר הפרוכות.

80) שם מ"ט. 81) מפני שפרוכת אינה עשויה לשכיבה וישיבה. רבינו סתם ולא פירש אם נשאר עליה טומאת מגע מידרס, ובמשנתנו נחלקו תנאים בזה, תנא קמא מטמא ורבי יוסי מטהר. ומלשונו כאן משמע שפסק כרבי יוסי, שהרי לא סיים "אבל מטמא מגע מדרס" כמו שסיים בהלכה הקודמת. וכן מפרש ה'תוספות יום טוב' כאן את דעת רבינו. אולם במשנתנו כותב רבינו בפירוש "ואין הלכה כרבי יוסי". ונראה שחזר בו כאן. ראה פירושו במס' כלים פ"כ ה"ו, אבל מטמא בשאר טומאות מפני שהשמש מתעטף בשוליו ומתחמם בו, דינו כבגד ולא כמחיצה שהוא חלק מן הבנין ואינה מקבלת טומאה (ביצה יד, ב). 82) כלים פכ"ו מ"ו. 83) כבית-הלל.

- יא. טלית⁸⁴ שהיא מדרס והטבילה, וקדם שיעריב שמשה התחיל לקרע ממנה קרע - פיון שנקרע בה רבה שוב אינה חבור וטהרה פלה⁸⁵, אף על פי⁸⁶ שעדין נשתיר בה כדי מעפרת⁸⁷ שלא נקרע, שהרי הוא קורע והולך⁸⁸. במה דברים אמורים?⁸⁹ בטבולת יום⁹⁰; שפיון שלא חס עליה להטבילה⁹¹, כך לא יחוס לקרע את פלה⁹², ולפיכך טהרה פלה.

84) כלים פכ"ח מ"ח. 85) במשנתנו כתוב: "אינה חיבור", ורבינו בפירושו שם כתב: "אבל טהור זה הקצה". פירוש, החתיכה שקרע טהורה, אבל הטלית נשארה בטומאתה, שסתם טלית היא גדולה, ושיריה הם יותר משלושה על שלושה. ומה שאמר כאן "כולה" בעל-כרחנו נפרש שהכוונה לכל הקרע אפילו החלק שטרם נקרע אלא עומד להיקרע. [רש"י בחולין קכג, א - מפרש שכל הטלית טהורה, מפני שאינה ראויה למלאכתה הראשונה (להתעטף בה)]. בדוחק אפשר לפרש, שמדובר בטלית קטנה שלא נשאר בה שלושה טפחים על שלושה טפחים. ואולי חזר בו כאן מפירושו במשנתנו. ראה להלן הערה פז. 86) לשון אחרון בחולין קכד, א. 87) סודר קטן. 88) וסופו לקרוע את כולו, ולפיכך נידון כאילו נקרע כולו [ב'משנה למלך' מפרש שקריעת כולו תנאי הוא לטהרתו אחרי קריעת רובו, אבל אם הניחו כך ולא גמר את הקריעה - לא נטהר. ב'תוספות' שם ד"ה טלית, כתבו בשם רבינו-תם חידוש יותר מפליא. לדעתו כשקרע רובה נטהרה למפרע משעה שהתחיל לקרעה, ואם נגעה אז בטהרות לא נטמא]. 89) כרב נחמן, שם קכג, א. 90) שהוטבלה בו ביום כדי לטהרה, וטרם שקעה השמש, ונשארה עליה טומאה קלה, שדיניה מבוארים בהל' אבות הטומאות. 91) שהמים מקלקלים את הטלית. 92) ואין אנו חוששים שמא לא יגמור. בספרי התלמוד שבידינו כתוב "וקרע לה רובה". ונראה שגירסת רבינו היתה: "וקרע לה כולה".

מידרס, ואף על פי שלא עשה בו כל מעשה מיוחד המכשירו לכך. (24) שאין בני אדם משתמשים בעור כזה למידרס לפני גמר המלאכה הזו. (25) מכסים בו את המרכבה. (26) חסר עוד הקצעה סביב סביב כדרכם של מוכרי עורות. והטעם, מפני שהרבה בני אדם משתמשים לחיפוי המרכב בעור שאינו מהקוצע. (27) שאין דרכו להקפיד כל כך על שיפור העורות. (28) מעבד עורות למכירה. (29) מפני שאין דרכו של אומן להוציא למכירה דברים שאינם מתוקנים כל צרכם.

ז. אין אדם מטמא במדרס משפכ או מרפב שאינן שלו; שנאמר: והנוגע במשפכו³⁰. גזל משפכ ודרס עליו בלא נגיעה³¹ - טהור; ואם נתאשו הבעלים³² - טמא. גנב משפכ וישב עליו - טמא; שחזקתו שנתאשו הבעלים, שאינן יודעים מי גנבו³³. ואם נודע שעדיין לא נתאשו הבעלים - טהור. לפיכך, גנב שגנב עור וישב עליו לשכיבה - מחשבה מועלת לו ומתטמא במדרס; אבל הגזלן - אין מחשבתו מועלת אלא אם כן נתאשו הבעלים.

(30) בתורה כתוב ואיש אשר יגע במשכבו. (31) כגון שמפסיק בינו ובין המידרס דבר שאינו מקבל טומאה כלל. מכאן שלדעת רבינו, נגיעת הזב מטמאה אפילו דבר שאינו שלו. (32) כשידוע לנו שנתיאשו ועל ידי זה קנה הגזלן את הגזילה והיא "משכבו", אבל כשלא שמענו מפי הבעלים דברי ייאוש - אנו מניחים שלא נתיאשו, מתוך תקווה שיוציאו את הגזילה מיד הגזלן שהוא מכיר אותו. (33) ולכן אין סיכויים להוציא מידו את הגניבה.

ח. עור שנטמא במדרס והתחיל לקרעו רצועות - הרי הוא בטמאתו עד שימעיטנו פחות פחות מחמשה טפחים.

ט. כל כלי עור שנטמא במדרס הזב ושנהו לכלי אחר: אם שנהו מפשוט³⁴ לפשוט - הרי הוא בטמאתו³⁵; שנהו מפשוט למקבל³⁶ ומקבל לפשוט - טהור³⁷. ובגד - הכל טמא³⁸. כיצד? חמת³⁹ שעשאה שטיח⁴⁰ ושטיח שעשאה חמת - טהור⁴¹; אבל חמת שנטמא מדרס ועשאה תורמיל⁴² או תורמיל שעשאה חמת - הרי הן מדרס כשהיו⁴³.

(34) מדבר שאין לו בית קיבול. (35) והוא הדין אם שינה ממקבל למקבל, כמו שיתבאר בסוף הלכה זו. (36) לדבר שיש לו בית קיבול. (37) שהכלי הראשון נפסד וכלי חדש נולד, שלא נטמא. (38) שכל תשישי בגד דומים זה לזה. (39) נוד גדול. (40) קרעו והניחו על הקרקע לשבת עליו. (41) מפני ששינה מדבר המקבל לדבר שאינו מקבל. (42) ילקוט הרועים. (43) שהרי שניהם - החמת והתורמיל - עשויים לקבלה.

י. פר של בגד⁴⁴ שנטמא במדרס ועשאה סדין⁴⁵ או

להסירם. (13) אין יושבים על העור הזה, כדי שלא יעלה אבק וילכלך את הארגמן היקר. (14) ככל הכלים המיטמאים בין אם משתמשים בהם לשיבה ושכיבה ובין אין משתמשים.

ג. עור שעשאו חפוי לכלים - טהור מפלוס¹⁵.
עשאו חפוי למשקלת - מקבל שאר טמאות, שהרי נעשה לקבלה¹⁶, ואינו מתטמא במדרס¹⁷.

(15) בתורת כהנים פרשת שמיני פרק ח הלכה ז דרשו מהכתוב שחפוי כלים אינם מתטמאים (ראה למעלה פרק ד הלכה ד). (16) לקבל את המשקולת. בבבא הקודמת המדובר בעור שעשאו חפוי קבוע לכלי, ועור לחיפוי משקולת עשוי לשמור על המשקולת, ומורידים אותו כשמשתמשים במשקולת. (17) אפילו יש בו חמישה טפחים.

ד. עור שעשאהו לעקבו ולפרסתו¹⁸: אם חופה את רב הרגל - מתטמא¹⁹, ואם לאו - טהור.

(18) החלק התחתון של הרגל. (19) גם בטומאת מידרס ככל נעל.

ה. מנעל שעל האמום²⁰, אף על פי שעדיין לא לבשו אדם - הרי זה מתטמא במדרס, שפכר נגמרה מלאכתו²¹.

(20) הדפוס שהנעל מתוחה עליו בשעת מלאכה. (21) נימוק זה מלמדנו, שאפילו לא הוסרה עדיין מן האימום מיטמאה. [בתוספתא שם הלכה ב: אמר רבי שמעון שזורי: "לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים על מנעל שעל האימום שהוא טהור, על מה נחלקו? על שניטל מן האימום, שרבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאין, מפני שאשה ננעלת בו ומחזירתו לאימום". פירוש, מחלוקתם היא כשניטלה מן האימום כדי לבחון את מידתה. חכמים מטמאים שהרי כבר נשמטה מן האימום ונגמרה כל מלאכתה ורבי אליעזר מטהר, מפני שהאשה נוטלת אותה מן האימום ומתכוונת להחזירה למקומה (נימוק זה נאמר לשיטת רבי אליעזר - מנחת ביכורים). וסובר רבינו שרבי שמעון שזורי חולק על התנא קמא ופסק כחכמים לפי דעת תנא קמא].

ו. כל עור הראוי להתטמא במדרס²² ואינו חסר מלאכה - המחשבה מטמאתו²³, ואם חשב עליו להיות עור שלחן וכיוצא בו - הרי זה מתטמא במדרס. ואם חסר מלאכה²⁴ - אין המחשבה מועלת בו עד שתגמר מלאכתו. חוץ מן העור שמחפין בו המרכב²⁵ מפני האבק, שהמחשבה מועלת בו אף על פי שלא נגמרה מלאכתו²⁶. במה דברים אמורים? בעורות פעל הבית²⁷; אבל עורות העבד²⁸, שסתמן למכירה - אין המחשבה מטמאתו עד שיעשה בהן מעשה ויכניס למדרס²⁹.

(22) פירוש, הראוי להשתמש בו כמידרס, כגון עור מעובר. (23) אם חשב עליו לתשיש מידרס הרי הוא מקבל טומאת

(2) 'תורת כהנים' פרשת זבים פ"ב. (3) שאין להם בית קיבול, ואינם מיטמאים מן התורה בטומאות אחרות. (4) ומתוך כך מיטמאים בשאר טומאות מדבריהם, בהתאם לכלל האמור (נדה מט, א) כל המטמא מדרס - מטמא מת (ראה למעלה פכ"ג ה"א).

ב. המטה⁵ והכר והקסת של מת⁶, וכסא של פלה⁷, ומשבר⁸ של חיה⁹, וכסא של כובס שפובס¹⁰ עליו את הפלים, וכסא של קטן שיש לו רגלים אף על פי שאין בו גבה טפה - כל אלו מתטמאין במדרס¹¹.

(5) כלים פכ"ג מ"ד. (6) המיוחדים למת. (7) כיסא מיוחד להושיב עליו את הכלה ביום חופתה. (8) כיסא שמושיבים עליו את הכורעת ללדת, והוא עשוי בתבנית מיוחדת מתאימה לייעודו. (9) יולדת. (10) ה'תוספות יום טוב' גורס כאן "שכובש", ובמשנה עצמה הגירסא "שכורס". ופירשו בשבת פח, ב שאוסף ומניח עליו הרבה כלים. (11) במשנתנו כתוב: "אמר ר' יוסי, אין בהן משום מושב" ואין חולק עליו, אולם בתוספתא כלים בבא בתרא פ"ב ה"ד, אמרו: "הכר והקסת של מת, ר' מאיר אומר אינן מטמאין מדרס, וחכמים אומרים מטמאים מדרס, מפני שהנשים יושבות עליהן ומבכות מתיחן". ופסק רבינו כחכמים. ובכסא של כלה, שנינו בסתם משנה (שם פכ"ב, ד): "כסא של כלה שניטל חיפוייו וכו' ובית-הלל מטהרין". ומשמע שאם לא ניטל החיפוי - טמא. ומשני דינים אלה הסיק רבינו, שכל המשנה היא דעת יחיד. גם לשון המשנה: "אמר ר' יוסי", מוכיחה שדעת יחיד היא, ורבים חולקים עליו.

ג. כסא של ברזל¹² שעושים בבית הכסא¹³ והעור נתון עליו¹⁴ - הרי הוא מתטמא במדרס¹⁵ ובשאר טמאות. הפריש עור המחפה על הברזל - העור מתטמא במדרס¹⁶, והברזל מתטמא בשאר טמאות¹⁷ אבל לא במדרס¹⁸.

(12) משנה שם פכ"ב, י. (13) לשבת עליו בשעת הצורך. כסא זה יש לו ארבע רגליים, ומחוברות למעלה במסגרת של ברזל צרה. (14) והאדם יושב על העור. ומובן שהעור מנוקב באמצעו. (15) העור והברזל, שהרי הם כלי אחד העשוי לשיבה. (16) מפני שהוא ראוי לשיבה גם כשהוא מופרש מן הברזל. (17) ככל פשוטי כלי מתכות. (18) אין אדם יושב על כלי כזה בלי חיפוי עור. ואפילו אם נטמא במדרס לפני שהפריש העור, פקעה טומאתו.

ד. טרסקל¹⁹ של גמי וכיוצא בו²⁰ המחפה בעור²¹ - מתטמא במדרס²² ובשאר טמאות. הפריש העור מעליו - העור מתטמא במדרס, אבל הטרסקל טהור מכלום, שהרי נעשה כשברי פלים²³.

(19) סל קטן. (20) והדומה לו. הכוונה לרברים שפשוטיהם אינם מקבלים טומאה. (21) המדובר בסל ששוליו הם גמי, וקנים זקופים מחוברים לו בארבע זוויותיו, ועור מכסה את השוליים וגם מקיף את הקנים - ונוצר בית קיבול. (22) ראוי לשבת עליו כשהפכים השוליים למעלה.

1 סדין שעשאהו פר או כסת, בגד שעשאהו מטפחת
2 או מטפחת שעשאה כסת - הרי הן מדרס כשהיו⁴⁶.

(44) פירוש, של בד. מפני שיש כרים עשויים מעור, פירש רבינו שהמדובר בכר של בגד. (45) פרס את התפרים ומשתמש בו כסדין. (46) משום שתשמישם דומים.

3 יא. פלים שעקר עשיתן לקבלה ולמשבב כאחד,
4 כגון הכרים והקסות⁴⁷ והשקין והמרצופין⁴⁸, אם
5 נפתחו⁴⁹, אף על פי שטהרו מלהתטמא במת ובשאר
6 טמאות מפני שאינן יכולין לקבל - הרי הן
7 מתטמאין במדרס⁵⁰, שעדין הן ראויין למדרס. אבל
8 פלים שעקר עשיתן לקבלה בלבד, כגון החמת
9 והתורמיל⁵¹, אם היו גדולים כדי שיהיו ראויין
10 לישוב עליהן, הואיל ויושבין עליהן מפני גדלן -
11 הרי הן מתטמאין במדרס כל זמן שהן שלמין.
12 נפתחו, אף על פי שאפשר עדין לישוב עליהן - אין
13 מתטמאין במדרס; שעקר עשיתן לקבלה בלבד,
14 והואיל ובטלו מלקבל⁵² - טהרו מלהתטמא, לא
15 במדרס ולא בשאר טמאות⁵³. וכמה הוא שעורן
16 ויהיו ראויין למדרס? החמת - שבעה קבין⁵⁴.
17 והילקוט - חמשה. והקלסתר⁵⁵ שתולין בו השעורים
18 בראש הבהמה⁵⁶ - ארבעה. והבריתית⁵⁷ שמעריין בה
19 המים - סאה. פחות משעורין אלו - אינן ראויין
20 למדרס, ואין דרך העם לישוב עליהן. נפתחו וצרין⁵⁸
21 מקום הפחת⁵⁹ - הרי הן טהורין, וכאלו לא קשר
22 מקום הפחת. וכל החמתות שנפתחו וצרין -
23 טהורות⁶⁰, חוץ משל ערביים, מפני שקף הוא דופן
24 תמיד לצרין. וחמת חלילין⁶¹ - אין מתטמא במדרס,
25 שהרי אינה ראויה למדרס.

(47) ממולאים צמר או דברים רכים אחרים. (48) שקים גדולים שאורזים בהם סחורות, המדובר בכלים של עור שפשוטיהם אינם מקבלים טומאה. (49) ואינם ראויים לקבל. (50) ומתוך כך מיטמאים גם בשאר טומאות מדבריהם, כמבואר למעלה פרק כ"ג הלכה א. (51) אמנם לפעמים יושבים עליהם ולכן מיטמאים במדרס, אבל בעיקרם נעשו לקבלה בלבד. (52) ואינם ראויים לתשמיש שלשמו נעשו. (53) מפני שבטלו לגמרי מתורת כלי. (54) אם היא יכולה לקבל שבעה קבים. הסאה שישה קבים והקב ארבעה לוגים. (55) שק קטן. (56) והיא אוכלת מתוכו. (57) שק של עור. (58) קשר. (59) וראויים לקבלה. (60) אין דרכם של בני אדם להשתמש בהם לקבלה. (61) כלי זמר עשוי מעור בתבנית נוד.

פרק חמשה ועשרים

(1) יבאר פשוטי כלי עץ וכל הכלים המתטמאים במידרס.

26 א. פל² פשוטי פלי עץ³ העשוין לשיבה או
27 לשיבה או לרכיבה - מתטמאין במדרס⁴. כגון
28 המטה והכסא וכיוצא בהן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. קורת³² בית הבר³³ שְׁעֵשָׂה רֹאשָׁה הָאֶחָד פֶּסֶא³⁴
 - אֵינוֹ מִתְטָמֵא בְּמִדְרָס, מִפְּנֵי שְׁאוּמְרִין לוֹ: עֲמֹד³⁵
 וְנִעְשָׂה מְלֹאכְתָּהּ³⁶. אָבָל אִם קָבַע אֶת הַפֶּסֶא בְּקוֹרֶת³⁷
 בֵּית הַבֵּר - הַפֶּסֶא מִתְטָמֵא בְּמִדְרָס³⁸, וְאִם דָּרַס הָזָב
 עַל הַקוֹרֶה - לֹא נִטְמָא הַפֶּסֶא. וְכֵן אִם קָבַע הַפֶּסֶא
 בְּקוֹרֶה גְדוֹלָה³⁹ אוֹ עָשָׂה רֹאשׁ הַקוֹרֶה הַגְּדוֹלָה
 פֶּסֶא⁴⁰ - אֵין טָמֵא אֲלֹא מִקוֹם הַפֶּסֶא בְּלִבָּד⁴¹, וְשָׁאֵר
 הַקוֹרֶה טָהוֹר. וְכֵן הִדְיוֹן⁴² בְּכֶסֶא שֶׁקָּבַעוּ בְּעֶרְבָה,
 שֶׁהוּא טָהוֹר⁴³.

(32) שם פ"כ מ"ג. (33) המקום שסוחטים בו זיתים להוציא שמנם - נקרא "בית הבר". ו"קורת בית הבר" היא הקורה שמשתמשים בה לסחיטה. (34) חקק בקורה מקום ישיבה. (35) מלאכתה העיקרית של הקורה היא סחיטת הזיתים, ובשעה שהיא עושה מלאכתה זו, מוכרח האדם לעזוב את מקום הישיבה, וכאילו מצווים עליו לעמוד ממקומו כדי לעשות את המלאכה בקורה, ולכן אינה מיוחדת לישיבה (בכל מקום שאתה מוצא את המשפט "עמוד ונעשה מלאכתנו", תפרשו ככה). (36) לקח כסא המיטלטל וקבע אותו בראש הקורה. (37) אם ישב הזב על הכסא. הכסא היה מיוחד לישיבה לפני שקבעו בקורה, ולא ירדה ממנו תורת מדרס על-ידי קביעתו. (38) במשנה: "כלונס". (39) שחקק בה מקום ישיבה. (40) מלמדנו כאן שני דינים: א, שבקורה גדולה, מקום הישיבה טמא בניגוד לקורת בית הבר. והטעם, מפני שהקורה אינה מיוחדת למלאכה המונעת את הישיבה עליה; ב, רק מקום הישיבה בלבד מתטמא במדרס, אבל השאר טהור. (41) שם פרק כב, מ"ד. (42) פירוש, אינו חיבור לטומאה, ואם נגעה טומאה בעריבה - לא נטמא הכסא (כסף-משנה. ראה השלמות).

ט. קֶצֶת הַקוֹרֶה⁴⁴ שְׁמִתְקֵן הַמִּסְתַּת אֶת הָאֶבֶן לִישֵׁב
 עָלָיו⁴⁵ - הֵרִי מִקוֹם יְשִׁיבָתוֹ מִתְטָמֵא בְּמִדְרָס. וּמִקוֹם
 יְשִׁיבָה⁴⁶ שְׁאוּמְרֵי הַקְרוֹן⁴⁷ - טָהוֹר, שְׁאִינָה אֲלֹא
 יְשִׁיבָתוֹ צֶעֶר⁴⁸.

(43) שם מ"ח. (44) דרכם של סתתים לחוק מקום ישיבה בקצה הקורה שעליה הוא מסתת את האבנים, ויושב שם בשעת עבודתו. (45) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"א ה"ד. (46) במרכבות של אנשים חשובים, יש מקום ישיבה קטן מאחורי הקרון, ולפעמים מושיבים עליו עבד או משרת. (47) הנסיעה מצערת את היושב במקום זה.

י. רֹאשִׁי⁴⁹ פְּלוֹנְסוֹת⁵⁰ שִׁיּוֹשְׁבֵין עָלֶיהֶן הָאֲמָנִין וְשָׁפִין
 אֶת הָאֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - טָהוֹרִין. וְכֵן פֶּתֶת⁵¹ שֶׁל
 תְּמָרָה⁵² שֶׁהוּא יוֹשֵׁב עָלָיו, אֲפִלּוּ גְבוּהָ טַפַּח⁵³ -
 טָהוֹר, שְׁאִין זֶה פְּלִי. וְכֵן בּוֹלֵל⁵⁴ שֶׁל עֵץ, אֵף עַל פִּי
 שְׁפָרְקוֹ⁵⁵ וְכִרְפָּמוֹ⁵⁶ וְעִשְׂאָהוּ פָּנִים⁵⁷ לְשַׁעֲרָה⁵⁸ וְכִיּוֹצֵא
 בוֹ - אֵינוֹ פְּלִי וְלֹא מְקַבֵּל טָמְאָה עַד שֶׁיַּחַק בוֹ.

(48) שם פ"ב ה"א. (49) קורות גדולות. (50) חתיכת עץ עבה. (51) הוא-הדין לעץ מאילנות אחרים, אלא שבתוספתא הביאו מעשה שהיה בכופת של תמרה, ורבינו

(23) במצב כזה אינו ראוי לא לישיבה ולא לקבלה. [רבינו בפירושו למשנה כותב שאינו ראוי לישיבה מפני קטנותו. ולא ירדתי לעומק כוונתו. הלא אם הטרסקל קטן מחמשה טפחים, אינו מתטמא במדרס אפילו לפני שהפריש העור, משום שעור אינו מטמא בפחות משיעור זה? ובתפארת ישראל מפרש, כשהשוליים מכוסים עור, ראוי הסל לישיבה שהעור מחזקו, אבל כשהסיר את העור אי-אפשר לשבת עליו מפני חולשתו. ואולי גם רבינו התכוון לכך, והמתרגם מ'ערבית' לא דייק יפה, ובמקום "חולשתו" כתב "קטנותו"].

ה. סַפְסָלִין²⁴ שְׁבִמְרַחֵץ²⁵ שְׁשִׁיתִי רִגְלִיו שֶׁל עֵץ -
 מִתְטָמֵא בְּמִדְרָס. הֵיתָה אַחַת שֶׁל עֵץ וְאַחַת שֶׁל שִׁישׁ
 - אֵינוֹ מְקַבֵּל טָמְאָה.

(24) שם. (25) לשון המשנה: "ספסלין שבמרחץ, ושתי רגליו של עץ - טמא; אחת של עץ ואחת של אבן - טהור". ופירש רבינו שם, שדפי הספסלים עשויים משיש שאינו מקבל טומאה כלל. ומה שאמרו טמא, הכוונה לרגליים; ואם רגל אחת היא של שיש - טהורה גם השנייה "מפני שזה ספסל של שיש". התכוון לומר, שאפשר לשבת גם על ספסל שיש לו רק רגל אחת, ולכן יש כאן ספסל שלם בלי הרגל של עץ, שהיא רק מביאה יותר נוחיות ודינה כמשמשת, דבר שאינו מקבל טומאה. וזה מתאים לשיטתו לקמן פכ"ו ה"ג בניטל אחד מראשיו, ראה שם. ומזה יוצא, שספסל שכולו עץ ורגל אחת של אבן, טמא הספסל והרגל של עץ, שהרי יש כאן ספסל שלם של עץ, אולם למעלה בפ"ה ה"ב כתב בפירוש בספסל שכולו עץ מספיקה רגל אחת של אבן כדי לטהר את כולו, וגם כאן סתם ולא פירש שהכוונה לספסל של שיש, ומשמע שהכוונה לסתם ספסל העשוי מעץ. ברור איפוא, שרבינו חזר בו בחיבורו הגדול, כאן ובפ"ה, מפירושו במשנה.

ו. נְסָרִים²⁶ שְׁבִמְרַחֵץ שְׁשִׁמְן²⁷ - אֵינוֹ מְקַבֵּלִין
 טָמְאָה; שְׁאִינָן עֲשׂוּיִין לִישִׁיבָה, אֲלֹא כְּדִי שִׁיְהִי לָכוּ
 הַפָּנִים תַּחְתִּיהֶן.

(26) שם. (27) רבינו מפרש במשנה, שיגמן כמו שיעמם (מלשון שעם) "ונמשכו עד ששבו לוח אחד". וקשה להבין כוונתו. והר"ש מפרש שהחליקם, והם ראויים לישיבה. ולפעמים עומדים או יושבים עליהם כדי שלא יתלכלכו במי הרחיצה. [מתקבל על הדעת ביאורו של בעל 'סדרי טהרות', שמי הרחיצה המלוכלכים נשפכים לחוץ דרך חריץ שבריצפה, והבלנים מכסים את החריץ בנסרים ועומדים עליהם, והמים עוברים תחת הנסרים].

ז. הַפְּלִפְלָה²⁸ וְהַסֵּל שֶׁמֶלֶאֶן תָּבֵן אוֹ מוֹכִין²⁹, אֵף עַל
 פִּי שֶׁהִתְקִינָן לִישִׁיבָה - אֵינוֹ מְקַבֵּלִין טָמְאָה מִדְרָס,
 שְׁאִינָן רְאוּיִין לִישִׁיבָה³⁰. וְאִם סִרְגָן³¹ בְּגָמִי אוֹ
 בְּמִשְׁיָחָה עַל פִּיהֶן - מִתְטָמֵאִין בְּמִדְרָס.

(28) שם. (29) חתיכות זעירות של צמר וכדומה. (30) מפני שהמוכין נופלים. ואע"פ שהוא חשב עליהם לישיבה - בטלה דעתו אצל כל אדם. (31) ארג כעין סבכה על פיהם, ואין המוכים נופלים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' ניסן - ספר טהרה - הלכות כלים קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 - עֲדִין מְקַבֵּלַת טְמֵאָה⁸⁴; לְאָרְפָּה: נִשְׁתִּירוּ בָּהּ
22 שְׁלֹשָׁה מַעֲדָנִים⁸⁵ שֶׁל שְׁשָׁה טַפָּחִים⁸⁶ - עֲדִין הִיא
23 רְאוּיָה לְמִדְרָס וּמִטְמֵאָה; פָּחוֹת מִכָּאן - טְהוֹרָה.
24 וְכֵן אִם הִתִּיר רְאִשֵׁי מַעֲדָנִים - טְהוֹרָה⁸⁷. וְאַף טְמֵאָת
25 מִדְרָס⁸⁸ לֹא תִקְבַּל הַמַּחְצֵלֶת עַד שֶׁתִּגְמַר מְלֶאכֶתָּהּ⁸⁹
26 וְתִתְקַנֵּב⁹⁰, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁹¹.

77 שם פ"כ מ"ז. (78) שקשה לשכב עליהם.
79 מחצלת רגילה - רחבה כקומת איש, וארכה יותר משיעור זה, ודרך אורגי מחצלאות להכניס קנים לרוחב המחצלאות כדי לחזקן, ומרחיקים ארבעה טפחים בין קנה לקנה, ואפשר לו לאדם לשכב בין שני קנים. ואם נתן קנים לאורך המחצלת, נחלקו תנא-קמא וחכמים במשנתנו, תנא-קמא מטהר וחכמים מטמאים, ופסק רבינו כרבים. (80) מפני שאפשר לשכב לארכה של המחצלת (תפארת ישראל). (81) אות יונית. רבו הפירושים בתמונת אות זו. ומתקבל על הדעת פירושו של בעל 'תפארת ישראל' שהכוונה לאות "כי" (כ רפוייה) מאותיות היווניות הגדולות (באלפא ביתא היוונית יש שני סוגי אותיות - גדולות וקטנות - ותמונתן שונה) שתמונה כאות X הרומאית. במשנה אמרו, שכמין 'כי' הכל מודים שהיא טהורה, שהרי הקנים פוגעים בכל ארכו ורחבו של השוכב. (82) מקום שכיבה הוא ארבעה טפחים, ואם אין שיעור כזה בין קנה לקנה, מונח גוף השוכב על הקנה הקשה. (83) נשברו הקנים. (84) מפני שאפשר לשכב עליה בין הקנים המרוחקים זה מזה כשיעור שכיבה וישיבה. במשנה אמרו: "ר' יהודה מטהר", ומזה דייק רבינו שחכמים חולקים עליו. [ראה תוספתא כלים, בבא מציעא פ"א ה"ה, ויש בה גירסאות שונות, ואין זה מן הנמנע שרבינו גורס שם "לרחבה - טמאה". עיין שם בהגהות הגר"א]. (85) קשרים. [רבינו בפירושו למשנה אומר, שכן יש לפרש גם את הכתוב בשמואל"א טו, לב: וילך אליו אגג מעדנות]. אורגי מחצלאות שזורים בתחילה את העשבים, ועושים כעין חבלים ארוכים, וסוגרים אחרי-כך את המחצלאות מאותם החבלים. כשגומרים את הסריגה - קושרים את ראשי החבלים זה בזה בראש ארכה של המחצלת ובסופה, ומרחיקים שני טפחים בין קשר לקשר. (86) כאורך גופו של אדם בינוני, בלי הראש והרגליים. (87) מפני שכל הסריגה תתפרק. (88) כאן מתחיל דין חדש. (89) הכוונה עד שיקשור את המעדנים. [דין זה מבואר בתוספתא המובאת למעלה בקשר עם דיני שבירת המחצלת, ולכן מביאו רבינו כאן]. (90) צ"ל ותתקנב. פירוש, שיחתוך את הקצוות הבולטות מן הסריגה. (91) למעלה פ"ה ה"א.

27 טו. תִּבְחָה⁹² שֶׁפִּתְחָהּ מְלַמְעֵלָה - טְהוֹרָה מִן הַמִּדְרָס,
28 שְׂאִינָה רְאוּיָה לִישֹׁב עָלֶיהָ, וּמְקַבֵּלַת שְׂאֵר טְמֵאוֹת⁹³.
29 פִּתְחָהּ מִצְדָּה - טְמֵאָה בְּמִדְרָס וּבְשְׂאֵר טְמֵאוֹת.

(92) שם פ"ט, מ"ט. (93) מפני שיש לה בית קיבול.

30 טז. עֲגֵלָה⁹⁴ שֶׁל קֶטֶן⁹⁵ - מִטְמֵאָה בְּמִדְרָס, שֶׁהִיא
31 נִשְׁעָן עָלֶיהָ⁹⁶.

דרכו להשתמש בלשון המקור. (52) פחות מגובה טפח, אינו מטמא כלל במדרס (לקמן פכ"ו ה"ב). (53) משנה שם פכ"ב, ט. (54) עשה בו ציורים (ויש מפרשים צבעו אדום). (55) רגילים היו לצבוע את העצים בצבע דומה לגוון הכרום. (56) חזית. (57) לקובעו בשער לנוי.

1 יא. רְאִשֵׁי פְלוֹנְסוֹת⁵⁸ הַחֲקוּקִין⁵⁹, אִם חִקְקָן לְדַעַת
2 - מְקַבְּלִין טְמֵאָה. מִצָּאֵן חֲקוּקִין, אִם חִשְׁבַּ עֲלֵיהֶן⁶¹
3 - מְקַבְּלִין טְמֵאָה מִכָּאן וּלְהִבָּא⁶². וְאִם חִשְׁבַּ עֲלֵיהֶן
4 חִרֵּשׁ שׁוֹטֵה וְקֶטֶן אוֹ אָדָם שְׂאִינָן שְׁלוֹ - טְהוֹרִין.
5 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בֵּהֶן מְדֻבָּרִים שְׂאִינָן מְקַבְּלִין טְמֵאָה
6 אֲלֹא בְּמַחְשָׁבָה; שְׂאִין לָהּ מַחְשָׁבָה מוֹעֵלֶת אֲלֹא
7 מַחְשָׁבַת בְּעָלִים⁶³ שֶׁהֵן בְּנֵי דַעָה.

(58) תוספתא שם ה"ב. (59) חקוק בהם מקום ישיבה. (60) בכוונה לשבת עליהם. (61) להשתמש בהם לישיבה. (62) אם ישב עליהם הזב אחר שחישב. (63) ראה השלמות למעלה פכ"ד.

8 יב. הָעוֹשֶׂה⁶⁴ כִּפְּהָ⁶⁵ מִן הַשְּׂאֹר וַיִּבְשָׁה וַיִּחְדָּה
9 לַיִּשְׁבָּה - הָרִי בְּטָלָה מִתּוֹרַת אֶכָּל וּמִטְמֵאָה
10 בְּמִדְרָס, שֶׁהִיא מְשֻׁמָּשֶׁת תְּשֻׁמִּישִׁי הָעֵץ⁶⁶.

(64) פסחים מה, ב. (65) גוש גבוה. (66) ולפיכך, אף-על-פי שהיא ראויה עדיין לחמץ בה עיסה, אינה נידונה כאוכל - מפני שקבע לה תשמיש של כלי עץ. [בחולין קכט, א אמרו כששימש "מעשה עץ שימש", ומזה למדו בתוספות פסחים שם ד"ה כופת, שהמדובר בראוי עדיין לאכילה].

11 יג. מַחְצֵלֶת⁶⁷ הַקֶּשֶׁשׁ⁶⁸ - מִטְמֵאָה בְּמִדְרָס⁶⁹; וְשֶׁל
12 קָנִים⁷⁰ וְשֶׁל חִלְף⁷¹ - טְהוֹרָה⁷², מִפְּנֵי שְׂאִינָה רְאוּיָה
13 לְמִדְרָס. וְשְׂאֵר הַמַּחְצֵלֹת⁷³: אִם עָשָׂאָה לְשִׁכְיָה -
14 מְקַבֵּלַת טְמֵאָה; עָשָׂאָה לְסִפּוּף⁷⁴ - טְהוֹרָה. עָשָׂאָה
15 סִתָּה⁷⁵: גְּדוּלָה - סִתָּמָה לְסִפּוּף, קִטְנָה - סִתָּמָה
16 לְשִׁכְיָה⁷⁶.

(67) כלים פ"ז מ"ז. (68) הקנה הארוך של תבואה. (69) אף-על-פי שאינה בת קיום לזמן ארוך. פסק כר' עקיבא, שהלכה כמותו נגד יחיד החולק עליו. וטעמו, מפני שהיא ראויה לשכיבה במשך זמן מסוים. (70) הגדלים על שפת הנהרות. (71) מין עשב. (72) בפירושו למשנה, אומר רבינו שטהורים מטומאת שרץ והדומה לו, אבל מיטמאה במדרס. וכאן חזר בו ומטהר אף ממדרס, שהרי הוא מסיים: "מפני שאינה ראויה למדרס", כנראה מפני שהקנים דוקרים אי-אפשר לשכב עליהם. (73) העשויות מעשבים רחבים ורכים. (74) להניחה על גבי סוכה של מצוה או של שומרים. (75) לא קבע לה אופן שימוש. (76) סוכה יט, ב, כמסקנת רב פפא (שם כא, א) לפי דעת תנא-קמא.

17 יד. מַחְצֵלֶת⁷⁷ שֶׁעָשָׂה לָהּ קָנִים⁷⁸ לְאָרְפָּה⁷⁹ - טְמֵאָה
18 מִדְרָס, שֶׁעֲדִין רְאוּיָה לְשִׁכְיָה⁸⁰. עָשָׂאָה כְּמִין פִּי⁸¹ -
19 טְהוֹרָה. עָשָׂה לָהּ קָנִים לְרִחְפָּה, אִם אֵין בֵּין קָנָה
20 לְחִבְרוֹ אֲרֻבָּעָה טַפָּחִים - טְהוֹרָה⁸². נִחְלָקָה לְרִחְפָּה⁸³

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עליון. (111) של עץ. (112) ולפעמים יושב עליו הנוהג בחמור. (113) מפני שעיקרם בשביל החמור להקל עליו, אינם מקבלים טומאה כלל.

פרק שְׁשֶׁה וְעֶשְׂרִים

(1) יבאר כלי עץ הראוי למידרס וקבעו בכותל בתוך הבנין. ודין ספסל שנטל אחד מראשיו ושידה שנטל העליון שלה. ודין תיבה שנפתחה מצידה ועריבה של עץ שמגבלים בה טיט הבנין או לשים בה בצק. ודין אם מחשבה מועילה בעריבה גדולה שנפתחה. ודין מיטה שהיתה טמאה מידרס וניטלה קצרה ושתי כרעיים וכו'.

א. פלי עץ² הראוי למדרס שקבעו בפתל³ בתוף¹⁵ הבנין: קבעו בפתל ולא בנה על גביו⁴ או בנה על גביו ולא קבעו - עדין מתטמא במדרס⁵ פשהיה⁶; קבעו במסמרים ובה עליו - טהור⁷. וכן מפץ שנתנו על גבי הקורות⁸: קבעו ולא נתן עליו את המעזיבה או שנתן עליו את המעזיבה ולא קבעו - מתטמא במדרס; קבעו ונתן עליו את המעזיבה - טהור²².

(2) כלים פ"כ מ"ה. (3) במסמרים. (4) לא נתן עליו לבנים וסיד או טיט. (5) הכלי לא נעשה חלק מהבנין אם לא עשה שני הדברים האלה: קביעה במסמרים ובנין על גביו. ואם ישב הזב על גבי הלבנים והטיט שעל הכלי שלא נקבע במסמרים הרי הוא טמא מידרס, אף-על-פי שהבנין מפסיק בינו ובין הכלי. (7) שהמחבר לקרקע אינו מקבל טומאה. (8) הבנאים מניחים קורות מכותל לכותל, ובין קורה לקורה מניחים קרשים ומפצים ונותנים עליהם טיט ואבנים. שטח זה שבין הקורות נקרא "מעזיבה".

ב. ספסל⁹ שנטל אחד מראשיו¹⁰ - עדין הוא ראוי למדרס. נטל השני - טהור. ואם יש בו גבה טפח - מתטמא במדרס¹¹.

(9) שם פכ"ב מ"ג. (10) הספסל הוא קרש ארוך, ושני קרשים קטנים קבועים בשני צדדיו, קרש מזה וקרש מזה והם רגלי הספסל, ואם ניטל אחד משתי הרגליים האלה, ראוי הוא עדיין לשבת עליו, ולפיכך הוא מתטמא במידרס הזב (ראה למעלה פכ"ה ה"ה). [במשנתנו הגירסא: "טהור", וברור שלרבינו גירסא אחרת]. (11) קרש שגובהו טפח, ראוי לישיבה.

ג. פסא¹² של פלה¹³ שננטלו חפוייו¹⁴ - טהור. ואם לא היו¹⁵ חפוייו יוצאים¹⁶ ונטלו - עדין הוא ראוי למדרס, שכן דרבו¹⁷ להיות מטהו על צדו¹⁸ ויושב עליו.

(12) שם מ"ד. (13) כסא מיוחד להושיב עליו את הכלה ביום חופתה. לכיסא זה ריפוד מיוחד במקום המושב או טבלא של שיש, וריפוד זה נקרא במשנה "חיפוי". (14) מפני שאינו ראוי למלאכתו, ואין דרכם של בני אדם - חוץ לכלה - לשבת עליו והרי הוא כאילו נשבר. (15) דין זה נאמר במשנה ה בכיסא רגיל ולא בשל כלה (ראה פירוש

(94) משנה ביצה כג, ב. (95) שמשחק בו ילד קטן, או שמתלמד בו ללכת (תוספות שם ד"ה עגלה). (96) ונשען מטמא כיושב, כמבואר בהלכות מטמאי משכב ומושב פ"ז ה"א.

יז. מקל⁹⁷ של זקנים - טהור מפלוג, שאינו אלא לסייע⁹⁸.

(97) שבת סו, א. (98) וסיוע אינו שעוניה ממש.

יח. סנדל⁹⁹ של סדין¹⁰⁰, והוא סנדל של עץ - מתטמא במדרס¹⁰¹, מפני שהסיד פועמים מטייל בו עד שמגיע לביתו.

(99) עדיות פ"ג מ"ח. (100) מוכרי סיד. נועלים סנדלי עץ כשהם מטפלים בסיד השורף את העור. (101) אף-על-פי שאין נועלים אותו להליכה. פסק כר' עקיבא, שגם ר' מאיר (גמרא שבת שם) סובר כמותו.

יט. קב¹⁰² של קטע¹⁰³ שיש בו בית קבול כתייתן¹⁰⁴ - מתטמא בשאר טמאות מפני בית קבולו¹⁰⁵; ומתטמא במדרס, שהרי נשען עליו¹⁰⁶.

(102) משנה שם. (103) שנקטע חלק מרגלו, עושים תבנית רגל מעץ, וקושרים אותה לגופו, והוא משעין עליה את חלק הרגל שנשאר. (104) חלקי בשר הרגל (רבינו בפירושו למשנה שם. ורש"י מפרש שנותנים מוכין רכים בבית הקיבול, כדי שלא תיזק הרגל מהעץ הקשה). (105) ואין לו דין פשוטי כלי עץ. (106) כל כווד גופו נשען עליו, ואינו דומה למקל.

כ. ואלו¹⁰⁷ טמאין משום מרפב¹⁰⁸:

(107) כלים פכ"ג מ"ב. (108) טומאת מרכב, קלה מטומאת משכב ומושב: הנושא את המשכב (או המושב), וכן הנוגע בו מטמא אדם וכלים כל זמן שלא פירש הטומאה, אבל המרכב הנוגע בו אינו מטמא אדם וכלים אלא הנושא בלבד (רבינו בהלכות מטמאי משכב ומושב פרק ו הלכה ב). ומונה רבינו כאן כמה דברים שמטמאים טומאת מרכב בלבד.

מדרעת של חמור, וטפיטן של סוס¹⁰⁹, ובר הגמל, ואפף של נאקה¹¹⁰, וכל פיוצא בהן. הלוחות¹¹¹ שמניחין על גבי החמור ואחר כך נותנין עליו המשאו¹¹² - טהורות¹¹³; ואם היתה ראויה למרפב - טמאה.

(109) שהרוכב משעין עליו את רגליו. הוצרך להשמיענו דין זה, שלכאורה הוא פשוט מאוד, מפני שבמשנה חולק ר' יוסי ואומר, שטפיטן של סוס דינו כמושב, מפני שהנאבקים במשחק מלחמתי, דרכם לעמוד עליהם בזמן המאבק, וכל דבר שעומדים עליו שלא בצורת רכיבה - דינו כמושב. ורבינו פסק כחכמים. (110) גמל לבן שהוא מטבעו תקיף, וקשה להשתלט עליו ועושים לו אוכף חזק. [רבינו מפרש מה שאמרו במשנה: "אוכף של נאקה טמא" - פירוש, טמא מושב - הוא המשך דברי ר' יוסי, אבל חכמים חולקים

היא לקבל חפצים ופירות, ולצורך זה עשו אותה, ובית קיבולה עושה אותה כלי ראוי לקבל טומאת מת ושרץ, ומפני שלפעמים יושבים עליה - מיטמאה גם במידרס, אבל כשאנה ראויה לקבל, יצאה לגמרי מתורת כלי ובטלה הכשרתה לקבל טומאת מת ושרץ, ומתוך כך בטלה גם הכשרתה לטומאת מידרס שבאה לה כטפילה. פסק כחכמים במשנה, שם. (34) אם היו מגירות בתיבה, שאפשר להוציאן (ראה למעלה פ"ג ה"ו). (35) אף-על-פי שהתיבה נפחתה מלמטה. והטעם, מפני שיש להן בית קיבול משלהן - נידונות ככלים בפני עצמם. (36) אפילו לא נפחתה התיבה כלל, והיא מקבלת טומאה - אין המגירות מתטמאות כשנגע אב הטומאה בתיבה, ואם נגע טומאה כזו במגירה לא נטמאה התיבה. (37) שם מ"ו. (38) סל גדול עשוי להוליך בו זבל, ויש לו מקום ישיבה בשביל הנהגה. [יש מפרשים שפיתחה מן הצד]. (39) נשברו שוליה. (40) כשיעורה לטהרה (ראה למעלה פ"ו ה"ב). (41) יותר מתיבה שנפחתה מלמטה, שהרי נשאר בה מקום נוח לישיבה. (42) כדעת חכמים במשנה, שאפילו אם נשאר מקום לישיבה בטלה טומאת מידרס, מפני שהמשפלת נעשתה להולכת זבל ולא לישיבה. [ונראה, שאם ייחדה לישיבה אחר שנפחתה, מקבלת טומאת מידרס מכאן ולהבא ככל פשוטי כלי עץ].

- 20 ז. ערכה⁴³ של עץ שִׁמְגַבְלִין⁴⁴ בַּהּ הַבְּנִין⁴⁵ או אֶת
- 21 הַגִּפְסִיס, אֶף עַל פִּי שִׁמְקַבֶּלֶת שְׁאָר טִמְאוֹת - אֵינָה
- 22 מִתְטַמָּא בַּמִּדְרָס⁴⁶. וְשִׁלְשִׁין בַּהּ אֶת הַבִּצָּק,
- 23 שִׁמְחִזְקָת מִשְׁנֵי לֵגִין⁴⁷ וְעַד תִּשְׁעָה קַבִּין⁴⁸, שִׁנְסִדְקָה
- 24 עַד שְׁאִינוּ יָכוֹל לִרְחֹץ בָּהּ רִגְלוֹ אַחַת מִפְּנֵי הַסֵּדֶק⁴⁹
- 25 - הֲרִי זֶה מִתְטַמָּא בַּמִּדְרָס; שִׁסְתַּמָּה⁵⁰ שְׁפוּפְתָהּ⁵¹
- 26 וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ לְפִי גְדֻלָּה וְסִדֵּק שָׁלָה. הַנִּיחָה
- 27 בְּגִשְׁמִים⁵² עַד שֶׁנִּתְפַּחָה וְנִסְתַּם הַסֵּדֶק - אֵינָה
- 28 מִתְטַמָּא בַּמִּדְרָס, שֶׁהֲרִי הִיא רְאוּיָה לְלוֹשׁ בָּהּ
- 29 וְתַחֲלֵת מַעֲשֵׂיָהּ לְלוֹשׁ בָּהּ⁵³, וּמִקְבֶּלֶת שְׁאָר טִמְאוֹת.
- 30 חֹזֵר וְהִנִּיחָה בְּקָרִים⁵⁴ וְנִפְתַּח הַסֵּדֶק - חֲזָרָה לְקַבֵּל
- 31 טִמְאַת מִדְרָס⁵⁵, וְטִהוֹרָה מִשְׁאָר טִמְאוֹת.

(43) שם פ"כ מ"ב. (44) מערבים. (45) הטיט והחול לצורך הבניין. (46) אין דרכם של בני אדם לשבת או לעמוד בעריבה כזו, מפני הלכלוך. (47) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"א ה"א. (48) הקב מחזיק ששה לוגין. (49) שהמים יוצאים מהר דרך הסדק. ומדובר, כשהיא עדיין מקבלת רימונים ומטמאה בשאר טומאות. (50) כלומר, מתחילה היא עומדת לכך, שאם תיסדק ישתמשו בה לישיבה. תיבה נוספת זו נאמרה, כדי לתרץ תמיהת האחרונים, למה לא אמרו בזה "בטל העיקר בטלה הטפילה" כמו בהלכה הקודמת (ראה 'תוספות חדשים' למשנתנו). (51) הופכה על פיה. ואם אינה מחזיקה שני לוגין - דינה ככל כלי בית, שטהרתם במוציא זיתים, מפני שאין משתמשים בה לרחיצת רגליים. (52) משנה, שם. (53) ואם אדם יושב על עריבה ראוייה ללישה, אומרים לו: "עמוד ונעשה מלאכתנו". (54) צ"ל "בקדים", וכן הגירסא במשנה. ופירש רבינו שם שהניחה ברוח מזרחית וייבשה

רבינו שם), ונראה שגם בדברי רבינו כאן מדובר בכיסא פשוט. ופירוש הדברים: ארבע רגלי הכיסא מחוברות זו לזו בארבע קרשים קטנים, ועליהם מונח מושב מורכב משלושה קרשים והם נקראים "חיפויים". (16) קרשי המושב אינם בולטים, מחוץ למסגרת, שעליה הם נשענים. (17) רגיל הוא לעשות כך אפילו כשהחיפויים קיימים. (18) מניח את הכיסא על אחד מקרשי המסגרת. דקדק רבינו וכתב "שכן דרכו" (וכן כתוב גם במשנה), כי אלמלא דרכו בכך כשהכיסא שלם, הרי זה שניטל חיפוייו היה כלי שבור, שאינו ראוי למלאכתו ולא היה מיטמא במידרס [נראה שכל דין זה מקומו הנכון בסוף הלכה ד, ונשתררב לכאן בטעות].

- 1 ד. כִּסְאִי¹⁹ שֶׁנִּטְלוּ חִפּוּיָיו²⁰ וְעָדִין הוּא רְאוּי
- 2 לַיִשִּׁיבָה²¹ - מִתְטַמָּא. נִטְלוּ שְׁנֵים מִחִפּוּיָיו זֶה בְּצַד
- 3 זֶה - טִהוֹר²².

(19) שם מ"ו. (20) מדובר בחיפויים יוצאים מחוץ למסגרת, ואי אפשר לשבת על הכיסא כשהוא מוטח. (21) כגון שניטל הקרש האמצעי של המושב או השניים החיצוניים. (22) כחכמים במשנה, שם.

- 4 ה. שְׂדֵה²³ שֶׁנִּטְלָה הָעֲלִיזָה²⁴ שָׁלָה - טִמְאָה מִפְּנֵי
- 5 הַתַּחֲתוֹן, שֶׁהוּא רְאוּי לַמִּדְרָס; נִטְלָה הַתַּחֲתוֹן - טִמְאָה
- 6 מִפְּנֵי הָעֲלִיזָה; נִטְלוּ שְׁתֵּיהֶן - הֲרִי הַדְּפִין²⁵ טִהוֹרִין.

(23) שם מ"ח. ברור שרבינו כאן מפרש ששדה היא מרכבה כפירוש רש"י (שבת מד, ב ובקהלת ב, ח), ויש בה שני מקומות ישיבה זה תחת זה. [בפירושו למשנה כתב ששדה היא ארון, שיש לו בית קיבול בעלינה ובית קיבול בתחתונה (לפי תרגום דיהרנבורג), אולם כאן אי-אפשר לפרש כך, שהרי כתב מתטמאה במידרס, וארון אין לו דין מידרס]. (24) הכיסא העליון. (25) כותלי השדה (ראה השלמות).

- 7 ו. תֵּבָה²⁶ שֶׁנִּפְתַּחָה מִצְדָּה²⁷ - מִתְטַמָּא בַּמִּדְרָס
- 8 וּבְשָׁאָר טִמְאוֹת²⁸, מִפְּנֵי שְׁרְאוּיָה אֶף לַיִשִּׁיבָה²⁹ וְהַפֵּל
- 9 יוֹשִׁבִין עָלֶיהָ. נִפְתַּחָה מִלְמַעְלָה³⁰ - טִהוֹרָה מִן
- 10 הַמִּדְרָס, שֶׁהֲרִי אֵינָה רְאוּיָה לַיִשִּׁיבָה, וּמִתְטַמָּא
- 11 בְּשָׁאָר טִמְאוֹת, שֶׁעָדִין הִיא מְקַבֶּלֶת. נִפְתַּחָה
- 12 מִלְמַטָּה³¹ - טִהוֹרָה מִכָּל טִמְאוֹת³², אֶף עַל פִּי
- 13 שְׁאֵפֶשֶׁר יֵשֵׁב עָלֶיהָ כִּכְסָא; מִפְּנֵי שֶׁעָקַר מַעֲשֵׂיָהּ
- 14 לְקַבֶּלָהּ³³, וּכְבֹר פֶּטֶל הָעֵקֶר. וְהַמְּגוּרֹת³⁴ שָׁלָה -
- 15 מִתְטַמָּאוֹת³⁵ וְאֵינָן חֲבוּרִי לָהּ³⁶. וְכֵן³⁷ מִשְׁפָּלֶת³⁸
- 16 שֶׁנִּפְתַּחָה³⁹ מִלְקַבֵּל רְמוֹנִים⁴⁰, אֶף עַל פִּי שְׁרְאוּיָה
- 17 לַמִּדְרָס⁴¹ - הֲרִי הִיא טִהוֹרָה מִכָּלֵם; מִפְּנֵי שֶׁעָקַר
- 18 מַעֲשֵׂיָהּ לְקַבֶּלָהּ, וְהוֹאִיל וּבִטֵּל הָעֵקֶר - בְּטָלָה
- 19 הַטְּפִלָּה⁴².

(26) שם פ"ט מ"ט. (27) נשבר אחד מדפנותיה הצדדיים. (28) שהרי היא ראוייה עדיין לקבלה. (29) נימוק לטומאת מידרס. (30) הדופן העליון נשבר. (31) שוליה נשברו, ואינה ראוייה לקבל. (32) אפילו מטומאת מידרס שנוגתה גם בדברים שאין להם בית קיבול. (33) תשמישה העיקרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את העריבה, ומתוך כך נפתח הסדק. (55) בתוספתא שם, אמר רבי יוסי: מטמאת ומיטהרת אפילו עשר פעמים ביום.

- 1 ח. עֲרֵכָה⁵⁶ גְדוּלָּה⁵⁷ שֶׁהִיא יֹתֵר עַל תְּשַׁעָּה קַבִּין
2 שֶׁנִּפְתַּחְתָּהּ מִלְּקַבֵּל רְמוּנִים⁵⁸ וְהִכְיִנָּה⁵⁹ לִישִׁיבָה - הֲרִי
3 זֶה טְהוּרָה אִף מִטְּמֵאֵת מִדֶּרֶס עַד שִׁיקְצִיעוֹ⁶⁰; שְׁאִין
4 הַמַּחֲשִׁבָה מוֹעֵלֶת בְּעֵרְכָה גְדוּלָּה שֶׁנִּפְתַּחְתָּה עַד
5 שִׁיעֵשָׂה בָּהּ מַעֲשֵׂה⁶¹. עֲשֵׂאָה⁶² אֲבוֹס לְבִהְמָה⁶³, אִף
6 עַל פִּי שֶׁקְבָעָה בִּכְתָל - טְמֵאָה⁶⁴ בְּכָל הַטְּמֵאוֹת⁶⁵.
- (56) שם מ"ד. (57) למעלה מתשעה קבים. (58) ויצאה מתורת כלי מפני שאינה ראויה לקבל. (59) במחשבה או בדיבור. (60) יחתוך את הקצוות, כדי שתהיה נוחה לישובה. (61) דעת חכמים במשנתנו. (62) לעריבה גדולה שנפתחה ('תפארת ישראל' במשנתנו). (63) והתקינה לכך על-ידי מעשה. (64) אבוס משמש להניח בו חבילות קש ועשבים, ולפיכך חזרה לקבל טומאה אף-על-פי שניקבה במוציא רימון. (65) פירוש, בכל שאר הטומאות אבל לא במידרס, שהרי איבוס הקבוע בכותל אינו ראוי לישובה או לשכיבה. ולמה אינו נידון כמחובר לקרקע שאינו מקבל טומאה? מפני שלא נעשה מתחילתו לקביעה בקרקע וגם אינו משמש את הקרקע, שהרי אינו חלק של הבנין ואפשר להשתמש באבוס שאינו מחובר לכותל ('ברטנורא' ותפארת ישראל' שם).

16 יא. קִצְצִין⁷⁹ שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת⁸⁰ שֶׁל מִטָּה בְּאַלְכֶסוֹן⁸¹, או
17 שֶׁקִּצְצִין שְׁתֵּי כְרָעִים טֶפַח עַל טֶפַח⁸² בְּאַלְכֶסוֹן, או
18 שֶׁמַּעֲטִין⁸³ פָּחוֹת מִטֶּפַח⁸⁴ - הֲרִי זֶה נִשְׁכָּרָה וְטְהוּרָה.
19 נִשְׁכָּרָה אֲרָפָה⁸⁵ וְתִקְנָה - עֲדִין הִיא אֲב טְמֵאָה
20 כְּשֶׁהִיתָה⁸⁶; נִשְׁכָּרָה הָאֲרָפָה הַשְּׁנִיָּה וְתִקְנָה⁸⁷ -
21 טְהוּרָה מִן הַמִּדְרָס⁸⁸, אֲכָל טְמֵאָה מִגַּע מִדְרָס⁸⁹. לֹא
22 הֶסְפִּיק לְתַקֵּן אֶת הָרִאשׁוֹנָה עַד שֶׁנִּשְׁכָּרָה הַשְּׁנִיָּה -
23 טְהוּרָה⁹⁰.

(79) שם. (80) העצים שבארבע זוויות המיטה שראשי הארוכות והקצרות תחובים בחריצים שבהם. (81) הארוכות והקצרות מחוברות בצורת מרובע, וקצץ את שתי הלשונוט שבראשי אלכסון המרובע, כגון מזרחית-דרומית ומערבית-צפונית, ומתוך כך נתפרקה המיטה לשני חלקים ובכל חלק ארוכה וקצרה. (82) הגר"א בהגהותיו למשנה, מוחק את המלים "טפח על טפח", ומסתבר שגם בדבריו רבינו כאן יש למוחקן לפי דעתו. וכן הוא גורס בתוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ה ה"ב. [במשניות שנדפסו בששה סדרי משנה, הכניסו: "טפח על טפח", ובמשנה שנספחה למסכת נדה, הוצאו מילים אלו]. (83) את כל ארבעת הכרעיים. (84) קצץ חלק מן הכרעיים והשאר פחות מטפח בגובהן, והמיטה מונחת פחות מטפח מעל גבי הקרקע. רבינו בפירושו למשנה מבאר, שהמילים "פחות מטפח" נמשכות גם לדין קצץ שתי כרעיים באלכסון. ולמה צריך להשמיענו שקצץ ארבע כרעיים טהורה, אחר שהודיע כבר שקצץ שתיים - טהורה? מפני שאפשר לומר שאם כל הרגליים שוות - המיטה אינה מתנוודדת וראויה יותר לשכיבה ממיטה ששתי רגליה באלכסון האחד קצרות יותר מאלו שבאלכסון השני. (85) שם, מ"ו. (86) אפשר להשעין המיטה לכותל. (87) מדובר במיטה טמאה מידרס. (88) ואע"פ שהשנייה נשברה אחר תיקון הראשונה. והטעם, מפני ששבירת שתי הארוכות מבטלת את המיטה שנטמאה, וזו המתקנת פנים חדשות היא, ומיטה זו לא נטמאה טומאת מידרס (ראה שבת קיב, ב). (89) ככל דבר הנוגע במידרס שנעשה ראשון לטומאה. וטעמו של דבר: הארוכה המתקנת הראשונה נגעה במיטה הטמאה מידרס, וקיבלה טומאת מגע שלא פקעה ממנה כשנשברה ארוכה שנייה, מפני שטומאה זו באה לה מחמת עצמה, וטומאתה זו מתפשטת על כל המיטה המחוברת לה (דינים דומים תמצא למעלה, בפ"ז ה"ב, ובפכ"א הלכות ט"י). (90) לגמרי, ואין עליה טומאת מגע מידרס אפילו אחר שתקנה, שאין התיקון מועיל להחזירה לטומאתה, מפני שמיטה חדשה באה לכאן, כמו שביארנו למעלה.

24 יב. מִטָּה⁹¹ שֶׁהִיתָה טְמֵאָה מִדֶּרֶס או בִּשְׂאֵר טְמֵאוֹת,
25 וְנִגְנַב חֲצִיָּה או אֶבֶד חֲצִיָּה או שֶׁחֲלָקֶיהָ אֲחִין⁹² או
26 שֶׁתִּפְּסִין - הֲרִי זֶה טְהוּרָה⁹³, שֶׁהֲרִי זֶה כְּכֹל שֶׁנִּשְׁכָּרָה⁹⁴.
27 הַחֲזִירוּהָ - מִקְבֵּלֶת טְמֵאָה מִפָּאן וְלִהְבֵּא⁹⁵. הֲרִי זֶה

7 ט. מִטָּה⁶⁶ שֶׁנִּשְׁטַלְו⁶⁷ שְׁתֵּי אֲרָפּוֹת⁶⁸ שֶׁלָּה אַחֵר
8 שֶׁנִּטְמָאֵת וְעָשָׂה לָּהּ אֲרָפּוֹת חֲדָשׁוֹת וְלֹא שֵׁנָה אֶת
9 הַנִּקְבִּים⁶⁹ וְנִשְׁכָּרוּ הַחֲדָשׁוֹת⁷⁰ - עֲדִין הִיא
10 בְּטְמֵאָתָהּ⁷¹; נִשְׁכָּרָה הַיִּשְׁנוֹת - טְהוּרָה, שֶׁהַפֶּל הוֹלֵךְ
11 אַחֵר הַיִּשְׁנוֹת.

(66) שם פ"ט מ"ו. (67) ולא נשברו. (68) שני הדפנות הארוכים הנמשכים ממראשתי המיטה עד למרגלותיה. (69) חריצי לשונות המיטה שהארוכות תחובות בהם (ראה למעלה פ"ד ה"ב תיאור מלא של תבנית המיטה). (70) פירוש, אפילו נשברו. (71) מפני שהישנות קיימות, ואפשר להחזירן בנקל למקומן הראשון ללא כל שינוי - לא פקעה טומאתה של המיטה. והוא-הדין כשלא עשה לה חדשות, תורת מיטה עליה, ונקט "עשה חדשות" לרבותא, שלא תחשוב שעשיית החדשות מוכיחה שאין בדעתו כלל להחזיר את הישנות למקומן ('סדרי טהרות').

12 י. מִטָּה⁷² שֶׁהִיתָה טְמֵאָה מִדֶּרֶס⁷³ וְנִשְׁטַלְו קִצְרָה⁷⁴
13 וְשְׁתֵּי כְרָעִים⁷⁵ - עֲדִין הִיא בְּטְמֵאָתָהּ, שֶׁעֲדִין צוּרָה
14 הַמִּטָּה עוֹמְדָתָה⁷⁶; נִשְׁטַלְו אֲרָפָה וְשְׁתֵּי כְרָעִים⁷⁷ -
15 טְהוּרָה⁷⁸.

(72) שם פ"ח מ"ה. (73) הוא-הדין בטומאות אחרות, ונקט מידרס מפני שמיטה רגילה להיטמא טומאת מידרס על-ידי ישיבת אשה נדה. (74) הדופן שמצד הראש או מצד הרגליים. (75) שתי כרעי המיטה שמשני צידיה. (76) ואפשר לשכב עליה, אמנם באופן לא נוח כל-כך. (77) שמצידיה. (78) אי-אפשר לשכב על מיטה משופעת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"א ניסן - ספר טהרה - הלכות כלים קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 דומה למי שעשה פלי אחד משברי פלים שנטמא,
2 שהוא טהור⁹⁶ ומקבל טמא להבא.
- 91 שם מ"ט. 92 שנפלה להם בירושה. 93 אפילו אם
נשארו ארוכה ושתי כרעיים, פקעה טומאתה הישנה.
94 ואין זה דומה לדין שבה"ט, כי במקרים שאנו דנים בהם
כאן אין הדבר מתקבל על הדעת שיוחזרו החלקים החסרים
למקומם. 95 טומאה ראשונה פקעה כשיטה חדשה שלא נטמאה
ואחר שחזר והשלימה נידונית כשיטה חדשה שלא נטמאה
מעולם. ואין זה דומה לניטלו שבהלכה י, מפני שכאן לא
העלה על דעתו שיוחזרו, ולפיכך בטלה מתורת כלי. ולזה
נחזון רבינו באמרו: "שהרי זו ככלי שבור". 96 חוץ
לכלי מתכות (ראה למעלה פ"ב ה"א).
- 3 יג. מטה⁹⁷ שנטמא איבריה, אם נשברה⁹⁸ ארפה
4 ושתי פרעים או קצרה ושתי פרעים - הרי אלו
5 מתטמאין⁹⁹, מפני שראויין לסמך פתל ולישן
6 עליהן¹⁰⁰.
- 97 שם. 98 ה'חזון איש' גורס: נשארה. 99 החלקים
השלמים שנשארו, שהם קצרה ושתי כרעיים או ארוכה
ושתי כרעיים - מקבלים טומאה. 100 סוכה טז, א.
[למעלה בהלכה י מדובר במיטה טמאה. ואמרו, שאם
נשברה ארוכה ושתי כרעיים נטהרה, מפני שאין לה צורת
מיטה, ואם יסמכה בכותל תהיה מיטה חדשה, וכאן אנו
דנים על קבלת טומאה מכאן ולהבא, ומיטה חדשה זו
מקבלת טומאה לדעת חכמים במשנתנו, ופסק כמותם.
ונראה שמדובר בחישוב עליה לסומכה בכותל] (ראה ראב"ד
ובספ-משנה)
- 7 יד. מטה¹⁰¹ שנטמא פלה¹⁰², אם הטבילה איברים
8 איברים¹⁰³ - טהורה¹⁰⁴.
- 101 כלים, שם. 102 כשהיא שלימה. 103 פירקה
והטביל כל חלק בפני עצמו. 104 הטבילה מועילה. רבינו
מפרש מחלוקתם של רבי אליעזר וחכמים במשנתנו,
בטבילת איברי מיטה טמאה שנתפרקה, ופסק כחכמים.
אולם במשנה עצמה פירש אחרת (ראה ר"ש שם, ו'תוספות')
סוכה טז, א ד"ה מיטה. ומדובר כשנשארו ארוכה או קצרה
ושתי כרעיים מחוברות, אבל כשלא נשארו - פרוחה
טומאתה ואינה צריכה טבילה.
- 9 טו. המפרק¹⁰⁵ את המטה להטבילה - הנוגע
10 בחבלים¹⁰⁶ שלה טהור¹⁰⁷.
- 105 שם פ"ט מ"א. 106 המסורגים בין דפנות המיטה.
107 לפני הפריקה דין החבלים כדין המיטה מפני שהם
מחוברים לה, וכשפרקה נפסק החיבור, וחבלים בלתי
ארוגים אינם מקבלים טומאה כלל בפני עצמם ומשום כך
נטהרו.
- 108 שם פ"ט מ"א. 109 המסורגים בין דפנות המיטה.
110 לפני הפריקה דין החבלים כדין המיטה מפני שהם
מחוברים לה, וכשפרקה נפסק החיבור, וחבלים בלתי
ארוגים אינם מקבלים טומאה כלל בפני עצמם ומשום כך
נטהרו.

יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ט

פרק שבעה ועשרים

1 יבאר ששלוש דרכים הן בשלוש תיבות ובשלוש עריבות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ה. שְׁלֹשָׁה תַּרְבּוּסִין שֶׁל עוֹר²¹ הֵן: שֶׁל סַפְרִים²² -
 2 טָמֵא מִדֶּרֶס; וְשְׁאוּבָלִין עָלָיו - טָמֵא טָמֵא מֵת²³;
 3 וְשֹׁשׁוּטָחִים עָלָיו אֶת הַזֵּיתִים - טָהוֹר מִכָּלֹם, לָפִי
 4 שְׁאִינוּ מְשַׁמְשִׁי אָדָם.²⁴
- 21 כלי עור פשוט שלא ניטלו שערותיו. (22) שמושיבים
 עליו את המסתפרים. (23) אבל לא מידרס מפני שאומרים
 ליושב עליו: עמוד ונעשה מלאכתנו, היינו לאכול עליו.
 24 והוא משמש משמשי אדם בלבד.
- 5 ו. שְׁלֹשָׁה בְּסִיסָאוֹת²⁵ הֵן: שְׁלֹפְנֵי הַמָּטָה²⁶ וְשְׁלֹפְנֵי
 6 הַסּוּפְרִים²⁸ - טָמֵא מִדֶּרֶס; שֶׁל שְׁלָחַן²⁹ - טָמֵא טָמֵא
 7 מֵת; וְשֶׁל מַגְדָּל³⁰ - טָהוֹר מִכָּלֹם, לָפִי שֶׁהוּא מִקְצֵת
 8 מַגְדָּל³¹ וְצוּרָתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו.
- 25 כלים המשמשים להעמיד עליהם מה שהוא.
 26 שהיורד מן המיטה מעמיד רגליו עליו, כדי שלא
 לעמוד על הקרקע או הריצפה הקרה. (27) המשמש לו
 הדום לרגליו. (28) לא נתברר לי למה קרא לשני אלה
 "בסיס". (29) במשנתנו כתוב "של דלופקי" ובמשנה
 כלים פרק כ"ב, א מפרש רבינו שדלופקי "הוא שולחן
 מוכן לשתייה והוא ארוך ובו מקומות לכלי היין ולכלי
 הפירות". ונראה שגם כאן התכוון לשולחן כזה. [בירושלמי
 שבת פרק י"ז הלכה ב אמר רבי לעזר: "דלופקי למה היא
 טמאה? מפני שהשמש אוכל עליה, בסיס דידה (שלו)
 למה טמאה? מפני שהשמש עומד עליה". משמע,
 שהמסובים אינם יושבים ליד הדלופקי והוא משמש
 להעמיד עליו הכלים והאוכלין ומשקין שהשמש מגישם
 למסובים, ולפיכך שאל רבי לעזר למה הוא מקבל טמאה
 הלא הוא משמש כלים בלבד? והשיב מפני שהשמש אוכל
 עליו. ולמה אין הבסיס מקבל טומאת מידרס, הלא השמש
 עומד עליו? מפני שהבסיס לא נעשה לשם דריסת האדם
 עליו, ואף על פי כן הוא מקבל שאר טומאות כחלק מן
 הדלופקי. (30) שמעמידים עליו ארון גדול עשוי כמגדל,
 והוא מקבל ארבעים סאה. (31) הוא חלק מן המגדל
 שאינו מקבל טמאה.
- 9 ז. שֶׁלֶשׁ מִטּוֹת הֵן: הָעֲשׂוּיָה לְשִׁכְיָה - טָמֵא
 10 מִדֶּרֶס; וְשֶׁל זַגְגִּים שְׁנוֹתָנִין בֶּה פְּלִי זְכוּכִית - טָמֵא
 11 טָמֵא מֵת; וְשֶׁל סָרְגִין שְׁמֹסְרִגִין עָלֶיהָ אֶת הַסִּבְכוֹת
 12 - טָהוֹרָה מִכָּלֹם, לָפִי שְׁאִינוּ מְשַׁמְשִׁי אָדָם.
- 13 ח. שֶׁלֶשׁ מִשְׁפְּלוֹת³² הֵן: שֶׁל זָבֵל - טָמֵא מִדֶּרֶס³³;
 14 שֶׁל תֵּבָן³⁴ - טָמֵא טָמֵא מֵת; וְהַפְּחִלִין שֶׁל גְּמָלִים³⁵
 15 - טָהוֹר מִכָּלֹם; לָפִי שֶׁהַחֲבָלִים שֶׁלֹּ קָשִׁים בְּיֹתֵר³⁶
 16 וְעֵבִים וְאִינוּ רְאוּי לְקַבֵּל תֵּבָן וּכְיוּצָא בִּי³⁷, וְנִמְצָא
 17 שְׁאִין עָלָיו תּוֹרֵת כְּלִי אֶלָּא חֲבָלִים בְּלָבָד.
- 32 סלים גדולים שמולכים בהם זבל או תבן. (33) מפני
 שיש לה כיסוי חלקי מלמעלה והנהג יושב עליו.
 34 פתוחה מלמעלה והנהג יושב על התבן. (35) רשת
 עשויה מחבלים עבים וניקבי הסריגה רחבים יותר מכמוציא
- רימון. (36) ואי אפשר לשבת עליו. (37) והדומה לו, ולכן
 אינו מקבל שאר טומאות שהרי אינו ראוי לקבלה.
- 18 ט. שְׁלֹשָׁה מִפְּצִין³⁸ הֵן: הָעֲשׂוּי לְיִשְׁבָּה - טָמֵא
 19 מִדֶּרֶס³⁹; וְשֶׁל צִבְעִים שְׁמֹנִיחִין בּוֹ אֶת הַכָּלִים⁴⁰ -
 20 טָמֵא טָמֵא מֵת⁴¹; וְשֶׁל גְּתוֹת שְׁנוֹתָנִין עָלָיו עֲנָבִים
 21 וּמַחְפִּין בּוֹ - טָהוֹר מִכָּלֹם, לָפִי שְׁאִינוּ מְשַׁמְשִׁי
 22 אָדָם.⁴²
- 38 מחצלאות. (39) בשבת פד, ב למדו מן הכתוב (ויקרא
 טו, ד): "כל המשכב אשר ישכב עליו הוב יטמא", שמפץ
 מיטמא מידרס אף על פי שהוא מפשוטי כלי עץ. ומתוך
 שמיטמא מידרס - מיטמא גם בשאר טומאות, מן הכלל:
 שכל המטמא מידרס מיטמא טמא מת. (40) וכורכים אותם
 בו. (41) מפני שהוא עשוי לקבלה אינו נידון כפשוטי כלי
 עץ, ומפני שלא נעשה לישיבה אינו מיטמא מידרס.
 42 וכבר נתבאר, שפשוטי כלי עץ, שאינם משמשים את
 האדם עצמו אלא כליו או חפציו ורק בשעת מלאכה בלבד
 - אינם מקבלים טומאה.
- 23 י. שֶׁלֶשׁ חֲמֹתוֹת⁴³ הֵן וְשֶׁלֶשׁ תוֹרְמָלִין⁴⁴ הֵן:
 24 הַמְּקַבְּלִין פֶּשְׁעוֹר - טָמֵאִין מִדֶּרֶס. וְכִמָּה שְׁעוֹרָן?
 25 הַחֲמֹת - אֶרְבָּעָה קַבִּין, וְהַתוֹרְמָלִי - חֲמִשָּׁה. וְשְׁאִינָן
 26 מְקַבְּלִין פֶּשְׁעוֹר - טָמֵאִים טָמֵא מֵת; וְשֶׁל עוֹרוֹת הַדָּג
 27 - טָהוֹר מִכָּלֹם.⁴⁵
- 43 נודות. (44) ילקוט הרועים. (45) נתבאר למעלה
 בפרק א הלכה ג, שעור בעלי חיים שבים אינו מיטמא כלל.
- 28 יא. שְׁלֹשָׁה עוֹרוֹת הֵן: הָעֲשׂוּי לְשִׁטִּיחַ⁴⁶ - טָמֵא
 29 מִדֶּרֶס; וְהָעֲשׂוּי לְתַכְרִיךְ בָּלִים⁴⁷ - טָמֵא טָמֵא מֵת;
 30 וְשֶׁל רְצוּעוֹת⁴⁸ וְשֶׁל סַנְדְּלִין - טָהוֹר מִכָּלֹם, לָפִי
 31 שְׁאִין עָלָיו צוּרֵת כְּלִי.
- 46 שפורסים אותו על הקרקע ויושבים עליו. (47) לכרוך
 בו כלים. (48) פירוש, עור שייחדו לרצועות ולא חתכו
 עדיין, ואם כן לא נגמרה מלאכתו ונתבאר כבר כמה פעמים,
 שדבר שלא נגמרה מלאכתו אינו מקבל טומאה, אבל
 רצועות חתוכות מקבלות טומאה (רבינו בהלכות טומאת
 צרעת פרק י"ג הלכה ו).
- 32 יב. שְׁלֹשָׁה סְדִינִין הֵן: הָעֲשׂוּי לְשִׁכְיָה - טָמֵא
 33 מִדֶּרֶס; וְהָעֲשׂוּי לְפָרְכָת - טָמֵא טָמֵא מֵת⁴⁹; וְשֶׁל
 34 צוֹרוֹת, שְׁעוֹשִׁין אוֹתוֹ כְּדִי שִׁיתַּלְמֵד מִמֶּנּוּ הָרוֹקֵם⁵⁰
 35 - טָהוֹר מִכָּלֹם, לָפִי שְׁאִינוּ מְשַׁמְשִׁי אָדָם.
- 49 מפני שהשמש מתעטף בשוליו ומתחמם בו יש עליו
 תורת בגד (ביצה יד, ב). (50) עשו צורות שונות על הסדין
 כדי שהרוקם ירקום כמותן.
- 36 יג. שֶׁלֶשׁ מִטְפָּחוֹת הֵן: שֶׁל יָדִים⁵¹ - טָמֵא מִדֶּרֶס⁵²; וְשֶׁל
 37 סַפְרִים - טָמֵא טָמֵא מֵת⁵³; וְשֶׁל תַּכְרִיכֵי הַמֵּת
 38 וְשֶׁל נִבְלֵי בְּנֵי לִוְיָ⁵⁴ - טָהוֹרָה מִכָּלֹם, לָפִי שְׁאִינָן
 39 מְשַׁמְשִׁי אָדָם.

סוסיסה. (66) בשבת נט, א נאמרו שלושה טעמים בדבר: א. במלחמה, כשאין כלים מצויים, שותים החיילים בהם מים; ב. כשהאדם בורח הוא שם את הסנדלים על רגליו ורץ על הקוצים והברקנים; ג. החיילים נותנים בו שמן לסוך את גופם. (67) מין עץ רך. (68) מין גמי. ויש מפרשים לולבי דקל. (69) המדובר בסנדלים של בהמה, וכלי בהמה - אינם מקבלים טומאה. וסנדלים אלה אינם ראויים לתשישים האמורים למעלה. (70) אף על פי שהם ראשון לטומאה (ראה פרק ז מהלכות אבות הטומאות הלכה ב).

יז. שלש קפות הן: מהוהה⁷¹ שטלאה על הבריאה⁷² - הולכין אחר הבריאה⁷³; קטנה על הגדולה⁷⁴ - הולכין אחר הגדולה; היו שוות⁷⁵ - הולכין אחר הפנימית. ביצד הולכין אחריה? שאם נקבה⁷⁶ במוציא רמון - שתיהן טהורות⁷⁷.

(71) בלוייה. (72) בבריאה היה נקב קטן וחבר לה את המהוהה וסגר את הנקב, ואחר כך ניקבה הגדולה כמוציא רימון ונקב זה לא תוקן. (73) ואם נגעה טומאה במהוהה לא נטמאה, אף על פי שהיא שלימה (כסף משנה). (74) ושתיהן בריאות או מהוהות. (75) ושתיהן בריאות או מהוהות. (76) אחר שטלא את הנקב הקטן הראשון. (77) אינן מקבלות טומאה. מפני שהמהוהה היא טפילה לבריאה וכן הקטנה לגדולה והחיצונה לפנימית.

יח. שלשה פנקסות הן: האפיפירין⁷⁸. שמיניחין עליו הספרים - טמא מדרס⁷⁹; ושיש בו בית קבול⁸⁰ שצנה⁸¹ - טמא מדרס⁸²; חלקה⁸³ - טהורה מכלום, לפי שאין עליו צורת פלי⁸⁴ ואינו ראוי למדרס⁸⁵.

(78) שני לוחות עץ מחוברים בצירים וביניהם מונחים הניירות או הקלף. על גבי הלוחות מניחים ספרים וכשהסופר רוצה לכתוב הוא פותח את הקיפול ויושב על שני הלוחות וכותב על הקלף המונח ביניהם. (79) משום שהוא עשוי גם לשיבה. (80) המדובר כאן בלוחות קטנים שאינם ראויים לשיבה. ואם יש בהם בית קיבול להניח בו שעווה למרוח על הלוח ולכתוב עליו בחרט (בתקופה העתיקה רגילים היו לכתוב בחרט על גבי שעווה ואפשר היה להחליק את החרוט על השעווה ולכתוב עליה שנית). (81) ככל כלי קיבול. (82) כלומר, הלוח הוא שטוח ואין בו בית קיבול. (83) והוא קרש פשוט. (84) המדובר בקטן שאין בו כדי לשיבה.

פרק שמונה ועשרים

(1) יבאר הכלים שיש להם אחוריים ותור, ושאין להם וכו'. ודין כיס שבתוך כיס, שנטמא אחד מהן במשקין.

א. כל הכלים² שיש להן בית קבול שנטמאו אחוריהן במשקין³ - לא נטמא תוכן לתרומה⁴, ולא אגניה⁵ ולא אגניהן ולא מקום אצבע השוקע בשפת הפלי⁶. נטמא תוך הפלי - נטמאו פלין⁷. נפלו משקין טמאין על פני הכלים⁸ או על אגניהן או על אגניהן

(51) שמנגבים בה את הידיים. (52) בירושלמי כלאיים פרק ט הלכה ב מפרש: מפני שנותרה על הכסת וישן עליה. (53) בירושלמי שם אמרו: "מפני שעושה אותה כמין תוך ונותרה בחיקו ומתחמם בה". (54) שהלויים המנגנים בבית המקדש מכסים בהן נבליהם וכלי ניגון אחרים.

יד. עור העשוי כמו יד, שמכניסין בו היד והאצבעות מפני הצנה וכיוצא בהן, הוא הנקרא פרקלינין. ושלשה פרקלינין הן: של צידי תיה ועור⁵⁵ - טמא מדרס, שהרי נשען עליו⁵⁶; ושל חגבים⁵⁷ - טמא מדרס, שנותנין בו החגבים; ושל חיצים⁵⁸, שבו מזיזין פרות - טהור מכלום, לפי שאינו ממשמשי אדם⁵⁹.

(55) הציידים משתמשים בעופות גדולים וחזקים מלומדים לצוד עופות וחיות קטנות, וכשהם יוצאים לצייד לובשים פרקלין על היד ומעמידים עליו את העוף הנשמע לפקודתו ורודף אחר בעלי חיים כשבעליו נותן לו את האות. הפרקלין הוא חזק ורחב ומגן על ידו של הצייד מפני שריטות ציפורני העוף. (56) כשהצייד רוצה לנוח הוא מוריד את העוף מעל ידו, פושט את הפרקלין ומשעין גבו על עץ, וכדי שלא ילכלך את בגדיו הוא משים את הפרקלין ביניהם ובין העץ. (57) שתופסים בהם חגבים. (58) מלקטי פירות לחים. (59) תשמישם הוא להגן מפני הלכלוך בלבד ואין זה צורך גוף האדם עצמו (ראה למעלה פרק ז הלכה ב).

טו. שלש סבכות הן: של ילדה⁶⁰ - טמא מדרס⁶¹; ושל זקנה⁶² - טמא מדרס⁶³; ושהושין לשחק בה לשותי שכר⁶⁴ - טהורה מכלום, לפי שאינה ממשמשי אדם⁶⁵.

(60) סבכה שאשה צעירה מכסה בה את ראשה. (61) לפעמים היא מסירתה ויושבת עליה. (62) אין דרכן להוריד הסבכות. (63) ככל תכשיטי אדם ובגדיו. (64) נשים בלתי צנועות באות למסבאות ומשחקות לפני האורחים. נשים אלו לובשות סבכות מיוחדות שנקביהן רחבות מאוד והשערות בולטות דרכן, ולפיכך אין עליהן תורת כלי.

טז. שלשה סנדלין הן: של אדם - טמא מדרס; של מתכות של בהמה⁶⁵ - טמא מדרס⁶⁶; של שעם⁶⁷ ושל צפירה⁶⁸ - טהור מכלום⁶⁹. פללו של דבר: כל כלי שאינו ראוי למשקב או למרכב, או שהוא ראוי ולא נעשה [לכף] אלא למלאכה אחרת - הרי הוא טהור מן המדרס; נעשה למלאכה אחרת ומשמש עמה את הישיבה, כגון השלית והרדיד - מתטמא במדרס. וכל המתטמא במדרס - מתטמא במת; ויש מתטמא במת ואינו מתטמא במדרס, כמו שפארנו. וכל המתטמא במת - מתטמא בשאר אבות הטמאות, בין אבות של תורה בין של דבריהם, ומתטמאין במשקין⁷⁰.

(65) היוצאים למלחמה מנעילים סנדלי ברזל על פרסות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחוריהם לתוכם. (24) בכורות לה, א. (25) שם מ"ג. (26) כלים שמודדים בהם יין ושמן, ושואבים בהן את המשקין מן החבית, והמשקה הסמך נדבק בהם משני הצדדים אגב שאיבה. (27) במשנה: וזומא ליסטרא. בכלים פ"ג מ"ב, מפרש רבינו: כלי שראשו האחד עשוי כעין כף גדולה מנוקבת, ומניחים עליו בשר לצלותו על האש, וראשו השני עשוי כמזלג בעל שלוש שיניים, ותוחבים אותו בבשר הנצלה. (28) המידות מתלכלכים שני צידיהם בשוה אגב מלאכתם, ולפיכך אין לחלק ביניהם לענין טומאה (הרא"ש בפירושו למשנתנו). וזומא ליסטרא, אפשר להשתמש בה משני ראשיה ומשני צידיה, ומסנת וכן משמרת יש להן בית קיבול קטן מאחוריהן, ולפעמים משתמש בו (ר"ש שם). ב'תפארת ישראל' מבאר, ששוליהן כפופים קצת כלפי מעלה, כדי שלא יסתתמו נקביהם כשמניחים את המסנת בכלי שאינו מנוקב. (29) בכל מקום שהוא. (30) מפני ששני הצדדים תשימשם שוה, אין אנו אומרים זה עיקר וזה טפל, והטפל יהיה דינו כאחוריים, אלא דנים הכל כגוף אחד. [במשנה-למלך הקשה מתוספתא כלים, בבא בתרא פ"ג, האומרת שאם נטמא המזלג לא נטמא הכף, אולם מלשון התוספתא משמע, שנאמרה לפי דעת ר' מאיר במשנתנו, שזומא ליסטרא יש לה אחוריים ותוך. ראה שם].

ד. המרדע³¹ והמלמד³² - יש להן אחוריים ותוף. ¹⁸
פיצד? נפלו משקין על החרחור³³ - לא נטמא מן ¹⁹
העץ הסמוך לחרחור אלא שבועה טפחים³⁴ בלבד, ²⁰
ושאר העץ טהור. וכן אם נפלו משקין על הדרבן ²¹
- לא נטמא אלא ארבעה טפחים הסמוכין לדרבן. ²²
נפלו חוץ לשבועה וחוצ' לארבעה - הרי זה ככלי ²³
קבול שנגעו משקין באחוריו, ולא נטמא אלא ²⁴
ממקום מגעו ולחוצ' ²⁵.

(31) שם מ"ב. (32) שנותנים על צואר הבהמה לכוון הילוכה [למעלה בפרק יג הלכה כב, כתב רבינו שמרדע הוא מלמד, וצ"ע]. (33) המרדע הוא עץ ארוך, שלראשו האחד מחובר ברזל רחב לנער בו את העפר שנדבק במחרישה, ולחתוך בו שרשים המעכבים את החרישה. ברזל זה נקרא חרחור (ראה למעלה פ"א הכ"ב), ולראשו השני מחובר ברזל יותר קטן, ונקרא "דרבן". (34) שיערו חכמים שהחרחור זקוק לשיעור כזה לצורך מלאכתו. (35) חלקי העץ משני צידי מקום נגיעת הטומאה המרוחקים יותר משבעה טפחים מן החרחור וארבעה מן הדרבן.

ה. פיס³⁶ שבתוף פיס שנטמא אחד מהן במשקין - ²⁶
לא נטמא חבירו³⁷. במה דברים אמורים? ²⁷
שפתותיהן שוין; אבל אם היה החיצון עורף³⁸ ²⁸
ונטמא הפנימי - נטמא החיצון⁴⁰, נטמא החיצון - ²⁹
לא נטמא הפנימי⁴¹. ובשרץ, בין כף ובין כף, אם ³⁰
נטמא אחד מהם - לא⁴² נטמא חבירו. ³¹

(36) שם פרק כו מ"ב. (37) אפילו הם מחוברים. והטעם, מפני שתוכו של כיס זה נידון כגבו של השני. (38) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"ד ה"א. (39) בולט

1 או על ידות הכלים⁹ המקבלין - הרי זה מנגבין¹⁰ והן ¹
טהורין¹¹. ואפלו אחורי הכלי כלו לא נטמאו. ²

(2) כלים פכ"ה מ"ו. (3) משקין טמאים נגעו באחורי הכלי. (4) אבל לקודש גם תוכן טמא (שם מ"ט). [בפסחים יז, ב אמר ר' יהודה: "במה דברים אמורים? שנטמאו מחמת משקין (שטמאים כלים מגזירת חכמים), אבל נטמאו מחמת שרץ (שטמא מן התורה) נטמא תוכו - נטמא גבו, נטמא גבו - נטמא תוכו".] (5) שפתות הכלים. (6) רגילים היו לעשות שקיעה בשפת הכלי, מקום להניח בו אצבע אגודל כשהאדם נושא את הקדירה. (7) כל אלו שנימנו למעלה. (8) בסיסי הכלים המחוברים להם. (9) כגון יד של מחבת. (10) כדי שלא יגעו המשקין שעליהם במקום המקבל טומאה. (11) לא גזרו טומאת משקין אלא בנוגעים בגוף הכלי, אבל לא בנגעו בחלקים הטפלים להם, והם נידונים כמובדלים מן הכלי, ואפילו אם יש להם בית קיבול אינם מיטמאים (רבינו בפירושו).

ב. אחד¹² כלי השק¹³, כגון השקין והמצופין¹⁴, או ³
כלי העור, כגון הפרים והפסותות, ואחד כלי עץ, ⁴
אפלו קפות ומשפלות, אם נטמאו אחריהן במשקין ⁵
- לא נטמא תוכן¹⁵. ⁶

(12) בין. (13) שם. (14) שקים גדולים לאריות סחורות. (15) כלים אלה אפשר להפוך, ונמצא התוך נעשה גב, והגב תוך. ומלמדנו רבינו, שלא תטעה לומר שבהם אין לחלק בין גב ותוך, ולכן אם נטמא גבם נטמא תוכם.

ג. פשוטי¹⁶ כלי שטף¹⁷ שאין ראויין למדרס¹⁸, כגון ⁷
השלחן וטבלא¹⁹ שאין לה דפן²⁰, הואיל ואין ⁸
מקבלין טמאה מן התורה²¹, אם נטמאו אחריהן ⁹
במשקין - לא נטמא תוכן²². אבל פשוטי כלי שטף ¹⁰
הראויים למדרס, כגון המטה והעור שישנים עליו ¹¹
והפסא וכיצא בהן - אין להם אחורים ותוף²³, אלא ¹²
בין שנגעו משקין בהן מתוך או מאחוריהן - נטמא ¹³
הכלי כולו²⁴. וכן מדות²⁵ יין ושמן²⁶, וזומא ¹⁴
ליסטרות²⁷, ומסנת של חרדל, ומשמרת של יין - ¹⁵
אין להן אחורים ותוף²⁸, אלא אם נפל משקין על ¹⁶
מקצתן²⁹ - נטמאו כולן³⁰, כמו הבגדים. ¹⁷

(16) שם מ"א. (17) כלים שיש להם טהרה במקווה נקראים "כלי שטף", מלשון הכתוב (ויקרא ו, כא): "ושטף במים" (פשוטי כלי שטף = כלי שטף שאין להם בית קיבול). המדובר בכלי עץ, אבל בכלי מתכת אין הבדל בין ראוי למדרס לבין לא ראוי. [סתם כלי שטף בלשון רבינו אינו כולל כלי מתכות]. (18) לשבת או לשכב עליהם. (19) מעץ או עור ששוחטים אותה על הקרקע ואוכלים עליה. [במשנה אמרו "והדלפקי" (ראה למעלה פכ"ז ה"ו)]. (20) מסגרת. כשיש לה מסגרת אינה כלי פשוט, שהרי ראוייה לקבלה. (21) ראה למעלה פ"א ה"י. (22) הצד העליון שהוחלק במעצד כדי שיהיה נוח לאכול עליו - נקרא "תוך", ו"אחוריו" היינו מהצד השני. (23) אין הבדל בין

דְּבָרֵיהֶן³ - אֵין לָהֶן טְהָרָה אֲלָא בְּטָבִילָה בְּמִים¹⁶
הַנִּקְוִין בְּקִרְקָעָה¹⁷.

(2) להוציא אוכלין שאין להם טהרה כלל. (3) דברי חכמים.
(4) 'תורת כהנים' פרשת שמני, פרשתא ט, ה"א. ויתבאר
בהלכות הבאות.

ב. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה רְחִיצַת בֶּשֶׂר וְכַבּוּס¹⁸
בְּגָדִים מִן הַטָּמְאָה - אֵינוֹ אֲלָא טָבִילַת כָּל הַגּוֹף¹⁹
בְּמִקְוָה. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בָּזָב: וַיִּדְּיוּ לֹא שִׁטָּף בְּמִים²⁰ -
כְּלוּמַר, שֵׁיטָבֵל כָּל גּוֹפּוֹ²¹. וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר
הַטָּמְאִין, שֶׁאִם טָבַל כְּלוֹ חוּץ מֵרֹאשׁ אֶצְבַּע הַקֶּטְנָה²²
- עֲדִין הוּא בְּטָמְאָתוֹ. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֵף עַל
פִּי שֶׁהֵן מִפִּי הַשְּׂמוּעָה²³, הֲרִי נֶאֱמַר: בְּמִים יוֹכֵא²⁴
וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהַר - בְּנֵזֶן אֵב²⁵ לְכָל הַטָּמְאִים²⁶
שִׁיבּוּאוֹ²⁷ בְּמִים²⁸.

(5) ומשמע לכאורה ששטיפת ידיים מטהרת. (6) חלקי
הגוף הנראים לעיניים (ראה לקמן ה"ו). (7) ששמע תלמיד
מפי רבו, ורבו מרבו עד משה רבינו. (8) אחת משלוש
עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן, ופירושה: אם נאמרו
בתורה פרטי דינים בענין אחד, יש ללמוד מזה לכל הענינים
הדומים שיהיה דיניהם כך. (9) כל גופם. (10) הסמיכו
חכמים דין זה על הכתוב.

ג. כָּל הַפְּלִים שֶׁנֶּטְמְאוּ - יֵשׁ לָהֶן טְהָרָה בְּמִקְוָה²⁷,
חוּץ מִכְּלֵי חֶרֶס²⁸ וְכֵלֵי זְכוּכִית²⁹ וְכֵן הַמִּפְּצִין³⁰. כְּלֵי
חֶרֶס - נֶאֱמַר בּוֹ: וְאֵתוֹ תִּשְׁבְּרוּ, וְאֵין לוֹ טְהָרָה אֲלָא
שְׁבִירָה. אֲפִלוּ חֲבֵרוֹ בְּקִרְקָעָה³¹, וְאֲפִלוּ קִבְעוֹ בְּמִסְמָר,
וְאֲפִלוּ מִלְּאָהוּ סִיד אוֹ גַּפְסִיס - הֲרִי הוּא כְּמוֹ שֶׁהִיָּה³²
עַד שִׁישְׁבֵּר. וְכֵלֵי זְכוּכִית - כְּכֵלֵי חֶרֶס עֲשֹׂאוּם³³
בְּדָבָר זֶה³⁴.

(11) שבת פד, א. (12) שם יד, ב: יוסי בן יעזר איש צרידה
ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו טומאה . . . ועל כלי
זכוכית. ובדף טו, ב שם אמרו שאין להם טהרה במקוה -
כמו כלי חרס. (13) מחצלת. שם פד, ב. (14) תוספתא,
כלים בבא-קמא פ"ו ה"ט. (15) שבת טו, ב: "הואיל
ותחילת ברייתם (של כלי זכוכית) מן החול, שוויניהו רבנן
(עשו אותם חכמינו) ככלי חרס". (16) וכן לענין טהרה
במקווה, ומה שאמר "בדבר זה" התכוון להוציא קבלת
טומאה מגביהם, שכלי חרס אינו מטמא אלא כשנגעה
טומאה באווירו, וכלי זכוכית מיטמא רק מגבו (צידו
החיצוני). ראה ה"ל כלים פט"ו ה"ה. ובגמרא שם (טז, א)
נימקו: מפני שכשנשתברו יש להם תקנה על ידי היתוך כמו
כלי מתכת, השוו חכמים דינם לכלי מתכת בענין זה.

ד. הַמִּפְּצִין³⁴ אֵינוֹ בְּכֻלָּל הַפְּלִים הַמְּקַבְּלִים שֹׂאֵר כָּל
הַטָּמְאוֹת³⁵. לְפִי שֶׁאֵינוֹ כְּלֵי קַבּוּל, אֵינוֹ מִכְּלֵי כְּלֵי
עֵץ הָאֲמֹרִין בַּתּוֹרָה³⁶. וְהוּאֵל וְהוּא רֵאוּי לְמִשְׁכָּב,
נִתְרַבָּה לְטָמְאָת מִדְּרֵס בְּלִבְד³⁷ דִּין תּוֹרָה³⁸. וְכֵין
שֶׁאֵין לוֹ טָמְאָה וְטָהָרָה בְּפִירוּשׁ וְנִתְרַבָּה³⁹ לְטָמְאָה,

למעלה משפת הפנימי. במקרה זה נידון הפנימי כתוך,
והחיצון כאחוריים. (40) כדין נטמא תוכו - נטמא גבו.
(41) שבטומאת משקין, נטמא גבו - לא נטמא תוכו.
(42) למחוק את התיבה: "לא" (משנה-למלך). בתוספתא
כתוב: "אבל בשרץ שניהם שווים", פירוש, אם נטמא אחד
מהם - נטמא גם השני. והטעם, מפני שטומאת שרץ היא
מן התורה לא חילקו בין תוך ואחוריים, כמו שנתבאר
למעלה בהלכה א.

ו. הַחוֹקֵק⁴³ רִבְעָה⁴⁴ וְחָצִי רִבְעָה בְּעֵץ אֶחָד⁴⁵ וְנִטְמָא
אֶחָד מֵהֶן בְּמִשְׁקִין - לֹא נִטְמָא הַשֵּׁנִי⁴⁶, אֵף עַל פִּי
שֶׁהֵן עֵץ אֶחָד. פִּי צֵד? נִגְעוּ מִשְׁקִין טָמְאִין בַּתּוֹךְ
הָרִבְעָה - הָרִבְעָה וְאַחֲרָיו טָמְאִין, וְחָצִי הָרִבְעָה וְאַחֲרָיו
טָהוֹרִין; נִגְעוּ בְּחָצִי הָרִבְעָה מִתּוֹכוֹ - חָצִי הָרִבְעָה
וְאַחֲרָיו טָמְאִים, הָרִבְעָה וְאַחֲרָיו טָהוֹרִין. וְכִשְׁהוּא
מִטְבִּיל - מִטְבִּיל אֶת הַכֹּל⁴⁷. נִטְמָאוּ אַחֲרֵי הָרִבְעָה אוֹ
אַחֲרֵי חָצִי הָרִבְעָה בְּמִשְׁקִין - הֲרִי אַחֲרֵי הַכֹּל⁴⁸
טָמֵא, שֶׁאֵין חוֹלְקִין אֶת הָאַחֲרִים⁴⁹.

(43) שם פרק כה מ"ד. (44) רביעית הקב = לוג.
(45) רובע בראשו האחד, וחצי רובע בשני. (46) מפני שהם
כשני כלים, ולכל אחד מהם תשמיש מיוחד לו, ואין השני
משמש עמו. (47) אפילו אותו החלק שלא נטמא, לפי
שהוא "עצם גוף אחד" (רבינו בפירושו. ראה השלמות
להלכה ג). (48) פירוש, אחורי כל הכלי. (49) לענין
טומאה הבאה להם מחמת עצמם, אבל כשנטמאו על ידי
התוך - אין טומאתם מתפשטת יותר מטומאת התוך עצמו.

ז. קְמָקוּמוֹס⁵⁰ שֶׁהִיוּ אַחֲרָיו טָמְאִין וְהִיָּה מִרְתִּיחַ -
אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יֵצְאוּ מִשְׁקִין מִתּוֹכוֹ וְנִגְעוּ
בְּאַחֲרָיו וְחִזְרוּ לְתוֹכוֹ, אֲלָא הֲרִי הַמִּשְׁקִין שֶׁבַתּוֹכוֹ⁵¹
טָהוֹרִין לְתוֹרְמָה⁵².

(50) שם מ"ח. (51) אבל לא לקודש, שאין אחוריים ותוך
לקודש, כמו שביארנו למעלה בהלכה א.

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

הַלְכוֹת מִקְוָאוֹת

מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא. שִׁיטָבֵל כָּל טָמֵא בְּמִי
מִקְוָה וְאַחַר כֵּן יִטְהַר.

וּבְאֹר מִצְוָה זֹאת בְּפָרְקִים אֵלֶּי:

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) יבאר שכל הטמאים, בין אדם בין כלים, אין להם טהרה
אלא במקווה. הכלים שאין להם טהרה במקווה. זמן חיובי
טבילות אימתי, ואם טבלו בבגדיהם. אם צריך כוונה
לטבילה ואם צריכים ראוי לביאת מים. דבר החוצץ באדם
וכלים.

א. כָּל הַטָּמְאִין, בֵּין אָדָם בֵּין פְּלִים², בֵּין שֶׁנֶּטְמְאוּ¹⁴
טָמְאָה חֲמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁנֶּטְמְאוּ בְּטָמְאָה שֶׁל¹⁵

מהזאה. [ואע"פ שלמדו טבילה מהזאה, נראה שיש הבדל גדול בין שתיהן: טבילה בלילה שאחרי ימי הטומאה, כשירה והזאה פסולה, שהרי במשנה (פ"ב מ"א) אמרו סתם "פסול", וכן גם לשונו של רבינו בהל' פרה אדומה פ"א ה"א. ונשאר לברר למה לא אמרו בזה: אין היקש למחצה. ראה 'תוספות' נדה סז, ב ד"ה משום סרך]. (28) בליל שמיני לתחילת ראייתה. בנדה כתבה תורה (ויקרא טו, יט): "שבעת ימים תהיה בנדתה" – תהא בנדתה כל שבעת הימים, ויולדת איתקש (השווה) לנדה (פסחים ז, ב). (29) בספר קדושה, בהל' איסורי ביאה פ"ד ה"ו. (30) אם ראה קרי בלילה, רשאי לטבול לפני הנץ החמה (ראה השלמות). (31) רבינו מפרש כשהגיע הערב, ולא כפירוש רש"י (ראה רש"י ו'תוספות' נזיר סו, א בענין קושיית שמאל). (32) למחרת היום.

- ז. **פֶּל הַטּוֹבֵל**³³ צָרִיךְ שְׂיֻטְבֵּל כֹּל גּוֹפּוֹ כְּשֶׁהוּא עֹרֵם
בְּבֵת אֶחָת. וְאִם הָיָה בַּעַל שְׂעָר - יֻטְבֵּל כֹּל שְׂעָר
רֹאשׁוֹ, וְהָרִי הוּא כְּגוֹפּוֹ דִּין תּוֹרָה. וְכָל הַטְּמֵאִין
שֶׁנִּטְבְּלוּ בְּבִגְדֵיהֶן - עֲלֵתָה לָהֶן טְבִילָה³⁴, מִפְּנֵי
שֶׁהֵמָּה פְּאִין פְּתוּן³⁵ וְאֵינָן חוֹצְצִין. וְכֵן הַנֶּדֶה³⁶
שֶׁטְבָּלָה בְּבִגְדֵיהָ - מִתְּרָת לִבְעָלָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

חוץ מראש אצבע קטנה...

בפ"א ה"ב כתב "אם טבל כולו חוץ מראש אצבע הקטנה עדיין הוא בטומאתו" ומוסיף כאן אודות הצורך להטביל כל ראשו שהוא כגופו דין תורה.

מכאן יש ללמוד הוראה בעבודת ה' עד כמה נוגע גם דבר פעוט ופעולה קטנה של יהודי, שהרי השיעור הוא טפל לגוף וזה שנמצא באדם בשעת הטבילה הוא באקראי, שכן יכול היה לגלח ראשו ולטבול, ובכל זאת גם עניין פעוט זה יש לו ערך גדול עד שחייב להטביל כולו.

כך גם פעולות הנראות קטנות כמו נתינת פרוטה לעני חשובות הן וצריכות להיעשות בפרסום כי לעולם לא ידע מי רואהו ועד כמה השפיעה פעולתו על אדם אחר שראה את נתינת הצדקה. ואין מקום לטעון שהרי מדובר בסכום זעום כל כך ומה היא החשיבות הגדולה לכאורה, כי נתינת צדקה היא מצות ה' וכשמדובר על ציווי ה' אין חילוק בין גדול לקטן ובכל מקרה מקיימים ציווי ה'. ובנוסף, כשיקיים מצוה זו הרי "מצוה גוררת מצוה" יעורר הדבר אצלו את ה'תיאבון' לקיים עוד ועוד מצוות, עד שיהיה שלם בכל ענייני התורה ומצוותיה.

(על פי 'זין מלכות' ספר טהרה סימן לב)

(33) עירובין ד, ב. (34) ביצה יח, א. (35) הבגדים סופגים ומעבירים את המים לגוף. (36) שם.

- ח. **פֶּל הַטּוֹבֵל**³⁷ צָרִיךְ לְהִתְפּוֹן לְטְבִילָה, וְאִם לֹא
נִתְּפַן - עֲלֵתָה לוֹ טְבִילָה לְחֵלִין³⁸. אֲפֹלוּ נִדָּה

- 1 לֹא יִתְרַבֶּה לְטַהַר בְּמִקְוָה; שְׂאִין מִתְטַהֵר בְּמִקְוָה
2 אֲלֹא הַכֵּלִים הָאֲמֻרִין בְּתוֹרָה. וְאֵין לְמַפֵּץ טַהֲרָה
3 אֲלֹא קְרִיעָתוֹ, עַד שְׂשִׂאָר פְּחוֹת מְשֻׁשָׁה עַל שְׂשָׁה
4 טְפָחִים²³.

(17) שם פד, ב. (18) חוץ מטומאת מידרס, כמבואר לקמן. (19) ויקרא יא, לב. ובמדבר לא, כ. מפני שהוקשו (הושוו) כלי עץ לשק האמורים שם שיש לו בית קיבול. (20) שנאמר (ויקרא טו, כד): "וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא" לרבות פשוטי כלי עץ המיוחדים למשכב ומושב. (21) אבל מקבל טומאה מגזירת חכמים, כפי הכלל המקובל בדינינו: כל המטמא מידרס מטמא טמא מת (ראה הל' כלים פכ"ג ה"א). (22) מהדרשה שהבאנו למעלה. בשבת פד, א - למדו מן הכתוב, שכל דבר שאין לו טהרה במקווה אינו מקבל טומאת מידרס, וביארו שם שלא מיעט הכתוב אלא דבר שאין במינו דבר שיש לו טהרה, כגון כלי חרס, שכל דבר העשוי מחרס אינו נטהר במקווה, אבל מפץ שיש במינו דבר המתטהר במקווה, כגון סלים, נתרבה לטומאת מידרס מ"וכל המשכב". [נמשלשונו של רבינו כאן יוצא ברור, שכל פשוטי כלי עץ אין להם טהרה במקווה, מפני שלא נכללו בכתוב "וכל כלי עץ", ונתרבו לטומאת מידרס מן הכתוב "וכל המשכב" מפני שיש במינם כלים המיטהרים במקווה. והראב"ד חולק, ומחלק בין פשוטי כלי עץ ובין מפץ העשוי מגמי ועשבים אחרים, שאינם כלי כלל, ודעתו שפשוטי כלי עץ כלולים באמור "וכל כלי עץ", ומכיוון שנתרבו לטומאה נתברו גם לטהרה הכתובה באותו ענין, אבל מפץ של גמי שאינו כלי כלל לא נכלל באמור לענין טומאה, ולפיכך אין לו טהרה במקווה (ראה 'תוספות' שבת שם ד"ה מפץ, שכתבו כהראב"ד)]. (23) כשיעורו לטומאה. משנה, כלים פ"ו מ"ז.

- 5 ה. הַזֵּבֶד²⁴ אֵין לוֹ טַהֲרָה אֲלֹא בְּמַעֲנִין²⁵, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר
6 בּוֹ: בְּמֵים חַיִּים. אֲכָל הַזֵּבֶה וְשִׂאָר הַטְּמֵאִין, בֵּין
7 אָדָם בֵּין בְּלִים - טוֹבְלִין אָף בְּמִקְוָה.

(24) מקוואות פ"א מ"ח. (25) של מים מתוקים ראויים לשתייה, אבל מלוחים או מרים וכן מעיינות חמים – פסולים כמבואר בהל' פרה אדומה פ"ו ה"ב גבי מי חטאת, שהתורה אמרה בהם גם כן "מים חיים".

- 8 ו. **כָּל חֵיבֵי טְבִילוֹת**²⁶ טְבִילָתָן בַּיּוֹם²⁷, חוּץ מִנֶּדֶה
9 וְיּוֹלֶדֶת שֶׁטְבִילָתָן בַּלֵּילָה²⁸, כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ²⁹ בְּעֵינֵן
10 נִדָּה. וּבַעַל קְרִי טוֹבֵל וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ, מִתְּחִלַּת
11 הַלֵּילָה³⁰; שְׂנֵאָמַר: וְהָיָה לַפְּנוֹת עֶרְבִי³¹ יִרְחֵץ בְּמֵים
12 - מְלֻמָּד, שֶׁטּוֹבֵל וְהוֹלֵךְ מִתְּחִלַּת הַלֵּילָה עַד הָעֶרֶב
13 שְׁמֶשׁ³².

(26) שבת קכא, ב. (27) ביום האחרון לטומאתם, ואינם רשאים בלילה שלפניו אע"פ שהלילה שייך ליום שלאחריו. ומלמדנו עוד, שאינם צריכים לחכות עד גמר יום הטומאה, היינו עד שקיעת החמה. במגילה כ, א למדו מהכתוב (במדבר יט, ט): "והזה הטהור על הטמא . . . ביום השביעי", שהזאה פסולה בלילה, וטבילה לומדים בהיקש

אם יגיעו לשם. בפרק הבא יבואר מה הם הדברים החוצצים (ראה הלכה יב). (53) מימרא של רבא, נדה סו, ב. (54) כדרך עמידתה הטבעית בשעה שהיא אורגת או מיניקה את בנה, שהיא מתכופפת קצת (שם פז, א).

1 שְׁטָבְלָה בְּלֹא פְּנֵהָ, כְּגוֹן שֶׁנִּפְלְהָ לְתוֹךְ הַמַּיִם או
2 יִרְדֶּה לְהִקְרֹךְ³⁹ - הָרִי זֶה מְתַרְתֵּן לְבַעֲלָהּ⁴⁰; אֲבָל
3 לְתוֹמָה וּלְקִדְּשִׁים אֵינָה טְהוֹרָה עַד שֶׁתִּטְבַּל
4 בְּכוּנָה⁴¹.

18 יא. אִשָּׁה⁵⁵ אֵינָה טוֹבֵלֶת בְּנִמְלֵ⁵⁶, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְבַּיֶּשֶׁת
19 מִבְּנֵי הָעִיר⁵⁷ וְאֵינָה טוֹבֵלֶת בַּהֲגוֹן⁵⁸. וְאִם הִקִּיף לָהּ
20 מִפֶּן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ פְּדֵי לְהַצְנִיעָה⁵⁹ - טוֹבֵלֶת בְּנִמְלֵ, וְלֹא
21 תִּטְבַּל עַל גְּבִי פְּלִי חֶרֶס⁶⁰ אוֹ סֵל וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, מִפְּנֵי
22 שֶׁמִּפְּחָתָהּ וְלֹא תַעֲלֶה לָהּ טְבִילָה.

(37) חולין לא, א. (38) שם. (39) ולא התכוונה להיטהר מטומאתה. (40) כרב שם, נגד דעת רבי יוחנן. ואף-על-פי שכלל בדינו: רב ורבי יוחנן, הלכה כרבי יוחנן, פסק כאן כרב, מכיוון שמסקנת הגמרא שם גבי גל שנתלש היא לפי דעת רב (כסף-משנה). (41) שם. ובמשנה חגיגה יח, ב אמרו: לתרומה – צריכה כוונה לטהרת תרומה, ולקודש – צריכה כוונה לטהרת קודש.

5 ט. הַכּוּפֶת⁴² יָדָיו וְרַגְלָיו וְיָשֵׁב לוֹ בְּאַמַּת הַמַּיִם⁴³, אִם
6 נִנְסוּ מֵיִם דֶּרֶךְ כְּלוֹ - טְהוֹרִים⁴⁴. הַקּוֹפֵץ⁴⁵ לְתוֹךְ
7 הַמִּקְוָה - הָרִי זֶה מְגֻנָּה. וְהַטּוֹבֵל פְּעָמִים⁴⁶ בַּמִּקְוָה -
8 הָרִי זֶה מְגֻנָּה. וְהָאוֹמֵר⁴⁷ לְחִבְרוֹ: כָּבֵשׁ יָדְךָ⁴⁸ עָלֵי
9 בַּמִּקְוָה - הָרִי זֶה מְגֻנָּה.

(55) שם. (56) מקום שהספינות עוגנות. (57) הבאים שמה לרגל עסקיהם. (58) כך פירש רבינו חננאל (ראה 'תוספות' שם טו, ב ד"ה אשה), אולם רש"י מפרש מפני הטיט המצוי שם, והוא נדבק על רגליה – וחוצץ. והוא יפרש שאביו של שמואל הניח מפצים על קרקע הנהר לעמוד עליהם. (59) שלא יראוה המסתובבים בנמל. רבינו מפרש כך מה שאמרו שם: אבוה דשמואל עביד לבנתיה (עשה לבנותיו) . . . ומפצי ביומי תשרי. וכן פירש ב'ערוך'. (60) שם.

(42) הקושר (תוספתא, מקואות פ"ח ה"א). (43) בחפירה שמכונסים בה ארבעים סאה מים. (44) כשאדם נכנס למים כדרכו בעמידה על רגליו מתקבל על הדעת שנכנס המים דרך כולו, אבל אדם כפות שישב במים צריך לבדוק אם נכנסו או לא. (45) שם פ"ה ה". (46) שם. (47) שם. (48) ללחוץ על ראשו, כדי שייכנס כולו למים. בתשובות הריב"ש סי' רצג (מובאה בכסף-משנה כאן) מפרש טעם הגיוני, מפני שבכל שלושת המקרים הללו נראה כאילו כוונתו להקר או – באומר כבוש ידך – לשם שחוק, וטבילה צריכה כוונה לתרומה ולקודש (למעלה ה"ח), ואם יגע הטובל הזה בתרומה וקדשים, יאמרו הרואים שטבילה אינה צריכה כוונה ויבואו לידי מכשול. [במסכת כלה רבתי פ"י, אמרו: "והטובל שני פעמים הרי זה מגונה, דילמא דייב על אינשי ולא חזי ליה" פירוש שמא יתיו מים על אנשים העומדים שם בין טבילה לטבילה והוא לא יראה אותם (לפני טבילה ראשונה הוא מסתכל ורואה). ושם אמרו שקופץ לתוך האמבטי "הוא דרך המיתה" (סכנה יש בדבר) ומובן שהוא הדבר בקופץ לתוך המקוה. וגדולה הפליאה שהריב"ש לא הביא ברייתא זו].

23 יב. אַחֲרֵי הָאֵדָם אוֹ הַפְּלִים⁶¹ לֹא יִהְיֶה דָּבָר חוּצָץ
24 בֵּינָם וּבֵין הַמַּיִם. וְאִם הָיָה דָּבָר חוּצָץ בֵּינָם וּבֵין
25 הַמַּיִם, כְּגוֹן שֶׁהָיָה בָצֵק אוֹ טִיט מְדֻבֵּק עַל בָּשָׂר
26 הָאֵדָם אוֹ עַל גּוֹף הַפְּלִי - הָרִי זֶה טָמֵא בְּשִׁהָיָה, וְלֹא
27 עֲלֵתָה לָהֶן טְבִילָה. דָּבָר תּוֹרָה⁶²: אִם הָיָה דָּבָר
28 הַחוּצָץ חוּפָה אֶת רֹב הָאֵדָם אוֹ רֹב הַפְּלִי - לֹא עֲלֵתָה
29 לָהֶן טְבִילָה. וְהוּא⁶³ שִׁיקְפִיד עָלָיו וְרוֹצֵא לְהַעֲבִירוֹ;
30 אֲבָל אִם אֵינוֹ מְקַפִּיד עָלָיו וְלֹא שָׁם אוֹתוֹ עַל לֵב בֵּין
31 עֶבֶר בֵּין לֹא עֶבֶר - אֵינוֹ חוּצָץ וְאֵף עַל פִּי שְׁחוּפָה
32 אֶת רֹבּוֹ. וְכֵן אִם הָיָה חוּפָה מְעוּטוֹ - אֵינוֹ חוּצָץ, אֵף
33 עַל פִּי שֶׁהוּא מְקַפִּיד עָלָיו. מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁶⁴: שֶׁפֶל
34 דָּבָר הַחוּצָץ, אִם הָיָה מְקַפִּיד עָלָיו - לֹא עֲלֵתָה לוֹ
35 טְבִילָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עַל מְעוּטוֹ, גְּזֵרָה מִשּׁוּם
36 רֹבּוֹ; וְכָל דָּבָר הַחוּצָץ, אִם הָיָה חוּפָה אֶת רֹבּוֹ - לֹא
37 עֲלֵתָה לוֹ טְבִילָה, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְקַפִּיד עָלָיו,
38 גְּזֵרָה מִשּׁוּם רֹבּוֹ הַמְקַפִּיד עָלָיו. נִמְצְאָתָה אוֹמֵר: שֶׁאִם
39 הָיָה עַל בָּשָׂר הָאֵדָם אוֹ עַל גּוֹף הַפְּלִי דָּבָר מְדַבְּרִים
40 הַחוּצָצִין, כְּגוֹן בָּצֵק וְזֶפֶת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, אֲפִלּוּ טָפָה
41 כְּחֶרֶדֶל, וְהוּא מְקַפִּיד עָלָיו - לֹא עֲלֵתָה לוֹ טְבִילָה;
42 וְאִם אֵינוֹ מְקַפִּיד עָלָיו - עֲלֵתָה לוֹ טְבִילָה, אֲלֵא אִם
43 כֵּן הָיָה חוּפָה רֹב הַפְּלִי אוֹ רֹב הָאֵדָם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

10 י. בֵּית הַסְּתָרִים⁴⁹ וּבֵית הַקְּמָטִים אֵינָן צָרִיכִין שְׁיֻבְאוּ
11 בָּהֶן הַמַּיִם; שְׁנֵאמַר: וְיָדָיו לֹא שָׁטַף בְּמַיִם - אֵיכָרִים
12 הַנִּרְאִים בְּלִבְדוֹ⁵⁰. וְאֵף עַל פִּי כֵן צָרִיכִין לְהִיּוֹת
13 רְאוּיִין⁵¹ שְׁיֻבְאוּ בָּהֶן הַמַּיִם וְלֹא יִהְיֶה דָּבָר חוּצָץ⁵².
14 לְפִיקָה אֲמָרוּ חֲכָמִים⁵³: לְעוֹלָם יִלְמַד אָדָם בְּתוֹךְ
15 בֵּיתוֹ, שֶׁתִּהְיֶה אִשָּׁה מְדִיחָה בֵּין קְמָטִיָּה בְּמַיִם וְאַחֲרֵי
16 כֵּן תִּטְבַּל. וְהָאִשָּׁה טוֹבֵלֶת בְּדֶרֶךְ גְּדִילָתָהּ⁵⁴, כְּאוֹרֶגֶת
17 וְכִמְנִיקָה אֶת בְּנָהּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

אינו חוצץ...

עיכוב החציצה הוא תנאי צדדי בטבילה ולא פגם במהותה ולכן אם דבר חופה רק את מיעוטו או אפילו את רובו ואינו מקפיד עליו עלתה לו טבילה מן התורה. אבל העיכוב ב"טובל ושרץ בידו" הוא פגם במהות הטבילה כי עניינו של שרץ הוא היפך הטהרה.

(49) המקומות בגוף שאינם מגולים כשהאדם נמצא במצב טבעי. (50) בתורת כהנים' פרשת מצורע, פ"ד ה"ה דרשו: "מה ידיו בנראה אף כל בנראה, פרט לבית הסתרים". (51) קידושין כה, א. (52) בין אותם המקומות לבין המים

יום ש"ק כ"ב ניסן ה'תשע"ט

פרק שני

(1) יבאר דברים החוצצים באדם ושאין חוצצים. ותקנת עזרא שתהיה אשה חופפת את שער. אשה שתנה תבשיל לבנה וטבלה או שרטה בכשרה והוציאה דם וטבלה. ודין מי שטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ.

- א. אלו חוצצין² באדם: לפלוף³ שחוצץ לעין,¹ וגלד⁴ שחוצץ למפה, והדם יבש שעל גפי המפה, והרטתה שעליה, וגלדי צואה⁵ שעל בשרו, ובצק או טיט שתחת הצפרן, והמלמולין⁶ שעל הגוף, וטיט הנון,⁷ וטיט היוצרים,⁸ וטיט של דרכים הנמצא שם תמיד אפילו בימות החמה⁹ - כל אלו חוצצין. ושאר כל הטיט: כשהוא לח - אינו חוצץ, שהרי נמחה במים¹⁰; וכשהוא יבש - חוצץ.

(2) מקואות פרק ט. (3) ליחה שהעין פולטת והיא נדבקה בעור שמחוצץ לעין. [רבינו אינו מחלק כאן בין לח לבין יבש, ומזה משמע שגם לח חוצץ]. (4) ליחה שנפלתה מן המכה והגלדה על שפתה. (5) צואה שנדבקה בגופו ונתייבשה. (6) כשהאדם לש בצק או טיט ורוצה להעביר את שייריהם שנדבקו בידיו, הוא מחכך זו בזו ומתוך כך מתקבצים על הידיים גרגירי בצק או טיט. גרגירים אלו נקראים "מילמולים". (7) במשנה מפורש: זה טיט הבורות. (8) עושי כלי חרס. (9) טיט זה נתייבש יפה יפה ואינו נמחה במים. (10) במי המקווה והם מגיעים לעור.

- ב. הדבש והדיו והחלב והדם, ושרף התות¹¹ והתאנה והשקמה¹² והחרוב - יבשין חוצצין¹³, לחין אינן חוצצין¹⁴. ושאר כל השרפין - בין לחין בין יבשין חוצצין¹⁵. ודם שנסרף¹⁶ בפשו, אפילו לח - חוצץ¹⁷. האיקר והפשו המדלדלים¹⁸ - חוצצין¹⁹.

(11) שרף הנוסף מעץ התות. (12) דקל. (13) מפני שאינם נימוחים במים. (14) אינם מעכבים על המים מלהגיע לגוף. (15) בתוספתא שם מבואר הטעם: "מפני שהם לכלוכי הפירות", פירוש ודרכם של בני אדם להקפיד עליהם ומיעוט שאדם מקפיד עליו חוצץ (ראה פרק י"א הלכה י"ב). (16) שנדבק יפה וקשה להעבירו. (17) מנחות כא, א. [רש"י שם פירש, שהתחיל להתייבש וכשנוגעים בו נמשכים ממנו חוטי דם. ואולי שני הטיטונים דומים]. (18) שנתלשו מן הגוף ולא נפרדו ממנו לגמרי. (19) אם יש עליהם דבר החוצץ ואינם נידונים כתלושים לגמרי (כסף משנה).

- ג. בית הסתרים באשה - חוצץ עד שתדית תחלה²⁰, שתזעה שם תמיד והאבק מתקבץ וחוצץ. במה דברים אמורים? בנשואה²¹; אבל בפנויה, הואיל ואינה מקפדת - אינו חוצץ²².

(20) אינה רשאית לטבול בלי הדחה תחילה. (21) שמקפידה

וראיה לדבר שמהתורה אם טבל כולו חוץ מראש אצבע קטנה הרי הוא בטומאתו, אבל אם טבל בחציצה שאינו מקפיד עליה בכל זאת נקרא טובל כולו, ומכאן שהוא תנאי צדדי.

(על פי לקו"ש חז"ט ע' 19 הע' 19)

~ נקודות משיחות קודש ~

דבר החוצץ...

שני דינים בטבילה וכל אחד בעל גדר שונה; הדין שצריך לטבול כל גופו במקוה הוא דין במעשה הטבילה של האדם שאפילו אם השאיר ראש אבר קטן בחוץ אין כאן מעשה טבילה (מן התורה), והדין שלא תהיה חציצה בינו ובין המים אינו חיסרון במעשה הטבילה אלא עניין צדדי - דבר החוצץ שבתנאים מסוימים אינו מעכב כי אין כאן פגם במעשה הטבילה.

בכך יובן מדוע בחר האדמו"ר הזקן באגרת התשובה (פרק ה') לתאר את הקשר שבין ישראל לקב"ה (על פי הפסוק כי חלק ה' עמו כו') במילים: "אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו יתברך", כי הוא חידוש לגבי מה שביאר (בחלק א' פרק מ"ח) ש"הארץ הלזו הגשמית... מלא כל הארץ כבודו" היינו אור-אין-סוף ברוך-הוא כמו שנאמר "את השמים ואת הארץ אני מלא נאום ה'" כי שני הדינים בטבילה הם בדוגמת שני האופנים המתוארים בפרק מ"ח ובאגרת התשובה.

בפרק מ"ח מדבר על כך שהקב"ה נמצא בכל מקום בשווה אצל כל הנבראים כי הוא מצד גדולתו של הקב"ה שאין לו סוף, והוא בדוגמת הטבילה המקיפה את כל האדם בשווה. אבל באגרת התשובה מדבר על דבר מעלתם של ישראל מצד עצמם שהם "חלק הוי' עמו" ו"חלק משם הוי' ב"ה" והיה מקום לחשוב שאי אפשר שהוי' עצמו "יגיע" אל נשמת ישראל כפי שירדה "ממדרגה למדרגה על ידי השתלשלות העולמות" והתלבשה בגוף הגשמי עד שיש לה שייכות לגשמיות. לכך בחר אדמו"ר הזקן במילים "אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ כו'" כי נשמות ישראל בטלים לקב"ה משום שהם חלק אלוה ממעל מצד מעלת עצמם, ולכן אין בין ישראל לקב"ה גם לא דבר החוצץ כי גם הציור הגשמי שבו התלבשה הנשמה אינו חוצץ בין ישראל לקב"ה.

(על פי לקו"ש חז"ט ע' 75)

- (61) לקמן בפ"ב נימנו הדברים החוצצים באדם, ובפ"ג - החוצצים בכלים. (62) מכאן ועד סוף הפרק, היא מימרא של רבי יצחק, עירובין ד, ב. (63) וזה נאמר (בתנאי). (64) מגזירת חכמים.

אמר רבי עקיבא: "אין חוצצים מפני שהוא כבית הסתרים".
ואף על פי שבתוספתא אין חולק עליו, לא פסק רבינו כמותו
מפני שכבר נפסקה הלכה, שביטול הסתרים אינו צריך ביאת
מים, אבל צריך להיות ראוי לביאת מים.

ט. אספליגית, מלוגמא ורטיה⁴² ששל בית הסתרים
- חוצצין; אף על פי שאינו צריך שפנסו בהן
המים, צריכין שיהיו ראויין ולא יהא בהן דבר
חוצץ, כמו שפארנו. היתה בו שיערה אחת או
שתיים⁴³ חוץ למפה וראשה מדבק למפה, או שהיו
שתי שיערות ראשם מדבק בטיט או בצואה, או
שהיו שתי שיערות בריסי עיניו מלמטה ונקבן
והוציאן בריסי עיניו מלמעלה - הרי אלו חוצצין.

(42) מיני רטיות שונים שמשמים על גבי מכה. (43) מפני
ששתי שיערות קשורות אינן חוצצות ואחת קשורה חוצצת
(ראה הלכה טו), משמיענו רבינו שבנדבוק למכה - גם
שתיים חוצצות.

י. לא יטבל אדם בעפר ששל רגליו⁴⁴. ואם טבל -
אינו חוצץ.

(44) האבק העולה על רגליו של ההולך יחף.

יא. האוחז באדם ובכלים והטבילן - הרי הן
בטמאתן, ואף על פי שרפה ידיו⁴⁵ עד שבאו בהן
המים, גזרה שפא לא ירפה. ואם הדיח ידיו במים
- עלתה להן טבילה⁴⁶.

(45) רבינו למד זה מדברי רבי שמעון שם שאמר: "ירפה"
משמע שלדעת תנא קמא זה לא מועיל. (46) שהמים שעל
ידיו מתחברים עם מי המקווה וכאילו נכנסו שם מי המקווה.

יב. המפשלת בנה לאחוריה⁴⁷ וטבילה - לא עלתה
לה טבילה; שפא היה טיט ברגלי התינוק או בידיו
ונדבק באמו בפשע טבילה וחצץ, ואחר שעלתה
נפלה⁴⁸.

(47) הרכיבה את תינוקה על גבה כשהיא ערומה.
(48) ולפיכך הטבילה פסולה אפילו אם בדקה סמוך
לטיילתה ולא נמצא עליה דבר החוצץ.

יג. נדה שנתנה שיערה בפיה או שקפצה⁴⁹ ידה או
שקרצה⁵⁰ בשפתותיה או שנמצא עצם בין שניה⁵¹ -
כאלו לא טבילה. וכן שאר כל הטמאים. נתנה מעות
בפיה וירדה וטבילה - טהרה מטמאת הנדה⁵², והרי
היא טמאה על גב רקה⁵³, ונמצאת ראשון לטמאה⁵⁴
כמי שנגע ברק הנדה. וכן הדין בזב.

(49) סגרה והידקה. (50) הדביקה השפתיים זו לזו בחזק.
(51) נידה סו, ב: מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה
ונמצא לה עצם חוצץ בין שניה והצריכה רבי טבילה אחרת.
(52) שהיא אב הטומאה וטהורה לבעלה וגם אינה מטמאה
אדם וכלים כנידה. (53) על ידי נגיעתה ברוק שלה. הרוק
הנמצא בפיה באופן טבעי אינו מטמא אותה, אבל כשנתלש

כדי שלא תתנגה על בעלה. (22) אפילו אם יש שם לכלוך
(תוספתא שם הלכה ד).

ד. האגד²³ ששל גבי המפה, והקשקשין ששל גבי
השכר²⁴, והשריים²⁵ והנזמים²⁶ והקטליות²⁷
והטבעות: בזמן שהן חזקים²⁸ ודבוקים בפשר -
חוצצין; רפים²⁹ - אינם חוצצין.

(23) תחבושת. (24) החובש קושר קשקשי מתכת על השבר
אחרי שקירב שני חלקיו זה לזה. קשקשים אלה שומרים
שלא יתרחקו חלקי השבר זה מזה. (25) שרשראות
לקישוט. (26) נזמי האף. (27) מחרוזות של גרגירי זהב
שהנשים עונדות סביב צוואריהן. (28) מהודקים בחזקה.
(29) אינם לחוצים לבשר והמים ייכנסו ביניהם ובין הגוף.

ה. חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שקושרות
הנשים בראשיהן לנוי - חוצצין, מפני שמבדילין
בין הגוף ובין המים. אבל חוטי שער - אין חוצצין,
מפני שהמים באין בהן אף על פי שאינם רפין.

ו. חוטיין שבצוארה³⁰ - אינן חוצצין, אפילו של
פשתן³¹, לפי שאין אשה חונקת עצמה בהן³². אבל
חבקים³³ שבצואר, כגון קטליות וענקים - חוצצין,
לפי שהאשה חונקת עצמה בהן כדי שתראה בעלת
בשר.

(30) שהאשה קושרת בצווארה. (31) שאפילו רבי יהודה
מודה שחוצצים כשהם קשורים בראש. (32) אין הנשים
מהדקות אותם יותר מדאי. (33) תכשיטים של מתכת
שחובקים את הצוואר.

ז. שער ששל הלב שנתקשר ונעשה קלקלי³⁴, וכן
קלקלי הזקן - חוצצין.

(34) סבך כעין שרשרת. נסתבכו השערות ונידבקו על ידי
זיעה ואבק. במשנה: קילקי. מלשונו כאן משמע שהמדובר
בין באיש ובין באשה, שבמקום זה גם האיש מקפיד,
ותתפרש המלה "והזקן" כפשוטה - זקן האיש.

ח. חץ התחוב באדם: בזמן שהוא נראה³⁵ - חוצץ³⁶,
ובזמן שאינו נראה³⁷ - טובל³⁸ ואוכל בתרומתו
לעריב³⁹, אף על פי שהוא חץ טמא. וכן מי שפלע
טבעת טמאה וטבל - הרי זה טהור; ואם הקיאה
אחר שטבל - נטמא במגעה⁴⁰. שפכר בארנו, שפל
הבולעים בגוף החי לא מטמאין ולא מתטמאין.
נכנסו צרורות וקיסמין בסדקי רגליו מלמטה -
חוצצין⁴¹.

(35) לא נכנס כולו לתוך הבשר. (36) מפני שנדבק קצת
בעור הגלוי, ואם החץ מכוסה בקרום דק ושקוף והוא נראה
לעין - אינו חוצץ (תוספתא שם הלכה ה). (37) שאינו
מגולה. (38) והחץ אינו חוצץ. (39) ככל חייבי טבילות
שטבלו שאסורים בתרומה עד אחר הערב שמש.
(40) בשעת ההקאה. (41) בתוספתא שם פרק ח הלכה ד

יח. לא תחף אשה בנתר⁶³, מפני שמקטף⁶⁴ את השער; ולא באהלה⁶⁵, מפני שמסריף⁶⁶ את השער; אלא בחמין, ואפלו בחמי חמה, מפני שהחמין משירין⁶⁷ את השער ומסלסלין אותו; אבל הצוננין מקלקלין ומקבצין את השער ומתקשר.

63 רבינו בכלים פרק ב משנה א מפרש אבן רכה מאוד שמשתמשים בה לרחיצת השיער והבגדים. בערבית נקראת טפל. 64 מנתק, והשערות המנותקות חוצצות. 65 בערוך פירש: אלון. [בגמרא שלפנינו כתוב "בחול"]. 66 מסבך. 67 בגמרות שבידינו כתוב: "דקירי ומשרו מזיא" פירוש מים קרים "משרו" את השער, ופירש רש"י מקשה את השיער ואין הלכלוך עובר. ונראה שרבינו גורס "חמימי משרו". ומפרש גם כן שמקשים את השיער אולם לדעתו זה עוזר להעברת הלכלוך.

יט. נדה שנתנה תבשיל לבנה וטבלה⁶⁸ - לא עלתה לה טבילה, מפני השמנונית שעל ידיה.

68 בלי רחיצת ידיים.

כ. שרטה בבשרה והוציא דם וטבלה: בתוך שלשה ימים - אין מקום השריטות חוצץ⁶⁹; לאחר שלשה ימים - חוצץ, מפני שהדם נקפה שם כגלד שעל גבי המפה⁷⁰. וכן לפלוף שבעין⁷¹, אם היה יבש, והוא שהתחיל להוריק⁷² - חוצץ בנדה.

69 השלושה ימים הראשונים הדם שעל מקום זה עורנו רך והוא כחלק מן הבשר (רש"י). 70 פירוש, שחוץ למכה, אבל גלד שעל המכה עצמה אינו חוצץ, כמו ששנינו במקואות פרק ט משנה ד (ראה ראב"ד וכסף משנה). 71 למעלה בהלכה א למדנו שלפלוף מחוץ לעין חוצץ בין לח ובין יבש, וכאן המדובר בליפלוף שבתוך העין. בתוספות שם דיבור המתחיל לפלוף פירושו, מפני שהדמעה שבתוך העין מרטיבה את הלפלוף ומעכבת את ההתייבשות, אבל הלפלוף שמבחוץ הוא סמיך וממהר להתייבש. 72 לפלוף יבש צבעו ירוק [ומה שכתב רבינו "וכן" מפרש הכסף משנה: כמו שבשריטה חוצץ הדם כשנתייבש כך גם הלפלוף שנתייבש חוצץ. ראה שם פירושי הרא"ש והטור].

כא. כחל⁷³ שבעין - אינו חוצץ; שעל גב העין - חוצץ. ואם היו עיניה פורחות⁷⁴ - אף על גבי העין אינו חוצץ⁷⁵.

73 צבע כחול שהנשים נותנות בעיניהן (נדה שם). 74 עוצמת ופוחתת תדיר. 75 מפני שתנועת העפעפיים מורידה את הכוחל ונשארה רק שיכבה דקה מאוד שאין בה ממש (רש"י שם).

כב. פתחה עיניה ביותר או עצמתן ביותר - לא עלתה לה טבילה. במה דברים אמורים? לענין טהרות⁷⁶; אבל להתיירה לבעלה - הרי זו מתרת. אף על פי שנתנה תבשיל לבנה, או שהיה בה שרט יטון, או שהיה על גב עינה כחל, ובין פתחה עיניה או

ונדבק למעות הוא מטמא. פירוש אחר: המעות שבפיה מגרות את בלוטי הפה והם מוציאים רוק. ותוספת רוק זה תורת משקה עליו, אף על פי שלא יצא חוץ לפה (שני הפירושים כתבם הר"ש שם). 54 ומטמאה אוכלין ומשקין ולא אדם וכלים.

יד. ואלו שאין חוצצין באדם: קלקלי הראש ובית השחי ובית הסתרים שבאיש, ולפלוף שבעין, וגלד שהעלתה המכה, ולכלוכי צואה שעל בשרו, וצואה שתחת הצפרן⁵⁵, וצפרן המדלדלת, וכשות הקטן, והוא השער הדק שעל בשרו - כל אלו אינן חוצצין.

55 שלא כנגד בשר האצבע. אבל שכנגד הבשר חוצצת.

טו. שתי שערות או יותר שהיו קשורין כאחת קשר אחד - אינן חוצצין, מפני שהמים באין בהן. ושערה אחת שנקשרה - חוצצת. והוא שהיה מקפיד עליה; אבל אם אינו מקפיד עליה - עלתה לו טבילה, עד שהיה רב שעריו⁵⁶ קשור נימא נימא בפני עצמה. כזה הורו הגאונים. ויראה לי, ששעריו של אדם כגופו הוא חשוב לענין טבילה, ואינו כגוף בפני עצמו כדי שנאמר רב השער⁵⁷, אלא אף על פי שכל שער ראשו קשור נימא נימא, אם אינו מקפיד עליו - עלתה לו טבילה; אלא אם כן נצטרף לחוצץ אחר על גופו⁵⁸ ונמצא הפל רב גופו, כמו שבארנו. ואחד הנדה ואחד שאר הטמאין שיש בראשן שער.

56 נתבאר למעלה בפרק א הלכה י"ב, שבאינו מקפיד אין חציצה בפחות מרוב. 57 אין אנו אומרים שרוב השיער מספיק כדי לדנו כרובו שאינו מקפיד. 58 כאן משמיענו רבינו ששני מיני חציצות מצטרפים לרוב.

טז. תקנת עזרא היא, שתהיה אשה חופפת⁵⁹ את שערה ואחר כך תטבל. ואם אפשר לה לחף בלילה ולטבל מיד תכף לחפיפה - הרי זה משבח. ובשעת הדחק⁶⁰ או מפני החלי חופפת אפלו בערב שבת וטובלת למוצאי שבת⁶¹.

59 סורקת, כדי להפריד את השערות. 60 כגון שלא תמצא מים חמים סמוך לטבילתה. 61 שהרי אי אפשר לה לחוף בשבת [והוא הדין לחוף ביום ראשון בערב ולטבול בליל שלישי בשעת הדחק. ורבינו נקט ערב שבת ומוצאי שבת לדוגמא. ונראה מלשונו, שאין להרחיק יותר מיום אחד בין חפיפה לטבילה (כסף משנה)].

יז. טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ: אם באותו היום שחפפה טבלה - אינה צריכה לחף פעם שניה, אלא חוזרת וטובלת מיד בלבד; ואם לאו - צריכה לחף פעם שניה⁶² ולטבל.

62 אם עבר יום שלם וגם נמצאה חציצה, חוששין שמא ישנן עוד חציצות ולא הרגישה בהן.

הדרגש¹⁴: אם היו נקיים - חוצצין, מפני שמקפיד
עליהן; ועל הכלוסין¹⁵ - אינן חוצצין, מפני שאינו
מקפיד עליהן.²⁴

(10) תוספתא מקוואות פ"ז ה"ב [במשנה מקוואות פ"ט ה, כתוב: "המור בכלי זכוכית", אולם רבינו מוחק כנראה את המלים "בכלי זכוכית" (וגם בתוספתא אינו) בהתאם לשיטתו (בהלכות כלים פרק א הלכה ה), שכלי זכוכית אין להם טהרה במקוה]. בספר עבודה, הלכות כלי המקדש פרק א הלכה ג, כתב רבינו: "המור הוא הדם הצרוור בחיה שבהודו הידוע לכל, שמתבשמים בה בני אדם" (ראה אבן-עזרא ורמב"ן בפירושיהם לתורה (שמות ל, כג) שדחו פירושו של רבינו). והקומוס הוא מין עפר שצבעו שחור, ונותנים אותו לתוך הדיו (רבינו בפירושו למשנה שבת קד, ב). (11) על מור וקומוס מקפידים גם האומנים. (12) משנה שם. (13) לוח שאוכלים עליו. (14) רבינו במשנתנו מפרש: כסא קטן שעולים ממנו על כסא גדול. אולם בגמרא סנהדרין כ, א פירשו שדרגש הוא מין מיטה, וכן פירש רבינו שם. (15) מלוכלכים (ראה שבת עו, ב "עיסה בלוסה" פירוש לא נקיים).

ג. היו על מטות¹⁶ בעל הבית - חוצצין; על מטות
של עני - אינן חוצצין.¹⁷ על אפק בעל הבית -
חוצצין; ועל זקקין¹⁸ - אינו חוצצין. על המרדעת¹⁹
משני צדדין²⁰ - חוצצין.²¹

(16) שם. (17) אין דרכם להקפיד כל-כך על הניקיון. (18) נודות של עור, שמניחים על החמור. (19) כר שנותנים על גב החמור ורוכבים עליו. [במשניות שנספחו לגמרא נדה, לא נזכר כלל "מרדעת". אולם במשניות ישנה, וכן בגמרא שבת קיד, א]. (20) אם הרבב הוא מעבר לעבר. (21) שבת שם.

ד. היו זפת או חמר²² וכיוצא בהן על בגדי תלמידי
חכמים²³, אפלו מצד אחד - חוצצין²⁴, מפני
שמקפידין על מלבושן להיות נקי. על בגדי עמי
הארץ: משני צדדין - חוצצין, מצד אחד - אינו
חוצצין.

(22) שם משנה ו. (23) במשנה: "של בנאים", ובגמרא שבת שם פירשו שהכוונה לתלמידי חכמים, שעוסקים בבנינו של עולם. (24) מפני שתלמידי חכמים מחוייבים להקפיד שמלבושיהם יהיו נקיים.

ה. היו על המטפחות²⁵ של זפתים²⁶ ושל יוצרים²⁷
ושל מפסלי אילנות²⁸ - אינן חוצצין.²⁹

(25) שם משנה ז. (26) מוכרי זפת. (27) עושי כלי חרס. (28) כורתים את הענפים הדקים, כדי שיתעבה האילן. (29) מטפחותיהם תמיד מלוכלכים ואינם מקפידים.

ו. טבח³⁰ שהיה דם על בגדיו - אינו חוצצין, מפני
שאינו מקפיד.

(30) זבחים צח, ב.

עצמתן - הרי זו מתרת לבעלה⁷⁷. שפל הדברים
האלו וכיוצא בהן אינן חוצצין אלא מדבריהן,
ולענן טהרות גזרו, לענן ביאה לא גזרו⁷⁸. וכל
החוצץ בנדה לטהרות - חוצץ בשאר הטמאין לענן
טהרות, וחוצץ בגר בשעת טבילה⁷⁹.

(76) שאם נגעה בטהרות נטמאו. (77) רבינו חזר ומונה בקיצור נמרץ את כל ההלכות ודילג על ליפלוף שבעין, מפני שהשווה במקומו לשרטה בבשרה ושניהם מדין יבוש נגעו בהם, לפיכך לא ראה צורך בכך למנות שניהם. (78) הרי"ף גורס בניה שם: "ולית הילכתא ככל הני שמעתתא, אלא כי איתמר הכי לענין טהרות איתמר, אבל לבעלה שפיר דמי". פירוש, אין הלכה ככל השמועות האלה, ומה שנאמר שחוצצים - לענין טהרות נאמר, אבל לבעלה מותרת. (79) כשהוא טובל לגירוטו. גוי המתגייר צריך מילה וטבילה.

כג. מי שטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ, אף על
פי שנתעסק באותו המין⁸⁰ כל היום בל - הרי הוא
בטמאתו, עד שיאמר: יודע אני בודאי שלא היה זה
עלי קדם הטבילה. האיל והחזק טמא⁸¹ - העמד
טמא על טמאתו עד שתדע בודאי שטהרה⁸².

(80) שנמצא על גופו אחר שנתעסק בו. (81) לפני הטבילה. (82) וכאן ספק, שמא היה הדבר החוצץ על בשרו בשעת טבילה ונשאר בטומאתו.

פרק שליש

(1) יבאר דברים החוצצים בכלים. ואם כל הכלים שווים בדבר זה. וכל סדר טבילת כלים. ואם מטבילים כלים בתוך כלים טהורים.

א. ואלו חוצצין בכלים: הזפת והחמר וכיוצא
בהן. הזפת שבכוס ושבצלוחית³ - מתוכן חוצצין⁴,
מאחוריה⁵ אינן חוצצין. במה דברים אמורים?
מבית האמן⁶; אבל מפעל הבית - בין מתוכן בין
מאחוריהן חוצצין⁷. הזפת שבתמחו⁸ ושבקערה,
בין מתוכן בין מאחוריהן, בין מפעל הבית בין מבית
האמן - חוצצין⁹.

(2) מקוואות פ"ט מ"ה. (3) תוספתא שם פ"ז ה"ב. (4) זפת הדבוק בתוך הכוס, והצלוחית חוצץ, מפני שהאדם מקפיד עליו. (5) אינו מקפיד. למדנו בפרק א הלכה יב, שבחציצה קובעת ההקפדה. (6) המשתמש בזפת ואינו מקפיד על קצת זפת בצד החיצון של הכלי. (7) בעל הבית מקפיד שכליו יהיו נקיים גם מבחוץ. (8) קערה גדולה. (9) בכלים אלה משתמשים בחמים, והזפת שעל גביהם בחוץ נמס ומלכלך, לפיכך גם האומן מקפיד.

ב. המר והקומוס¹⁰, בין בכוס בין בצלוחית בין
בתמחוי וקערה, בין מפעל הבית בין מבית האמן,
בין מתוכן בין מאחוריהן - חוצצין¹¹. היה זפת או
חמר¹² וכיוצא בהן על הטבלא¹³ ועל השלחן ועל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ז. מוכר³¹ רכב³² שהיה רכב על בגדו - אינו חוצץ.
2 וכן כל פיוצא בזה. היה הטבח מוכר רכב והיה על
3 בגדו דם ורכב - הרי זה ספק אם חוצץ, מפני שהן
4 שנים ומקפיד, או אינו חוצץ, שהרי מלאכתו היא
5 ואינו מקפיד³³.
- 6 ח. היה הזפת³⁴ או החמר וכיוצא בהן על הסנדל
7 מתוכו - מלמעלה חוצץ³⁵, מלמטה אינו חוצץ³⁶.
8 על הספסל - מלמעלה או מן הצדדין חוצץ³⁷,
9 מלמטה³⁸ אינו חוצץ.
- 10 (31) שם. (32) כל דבר הניתך ונבלע בבגד, נקרא רבב
(רש"י שם). (33) שם בעיא שלא נפשטה [לא נתבאר לי
למה כתב רבינו כאן שהוא ספק, הרי דרכו לפסוק לקולא
כל בעיא בענין דרבנן שלא נפשטה? ואולי מפני שיש כאן
חזקת טומאה].
- 11 (34) תוספתא מקוואות פרק ז הלכה ב. (35) האדם מקפיד
שלא יתלכלך השטח העליון של רגלו. (36) אינו מקפיד
על לכלוך השטח התחתון של רגלו, שאינו נראה.
(37) מקפיד, כדי שלא יתלכלכו בגדי היושב עליו.
(38) השטח שכלפי האדמה.
- 12 ט. לכלוכי³⁹ צואה שבכסא ושבתהדרה המכבשין⁴⁰,
13 בין מתוכן בין מאחוריהן, בין מלמטה בין מן
14 הצדדין - אינן חוצצין, מפני שהמים מעבירין
15 אותן. אבל לכלוכי שמרים שפכוס ושפצלוחית,
16 והמוף שפשיר⁴¹ ושפזוג⁴², והטיט והבצק שעל יד
17 הקרדס ושעל יד המגרפה [אינן חוצצין; הגליו⁴³]
18 - חוצצין⁴⁴.
- 19 (39) שם. (40) בתוספתא הגירסא "והמכבשין", ומפרש
ב'מנחת ביכורים': לחלוח שחור שנתייבש (הגר"א גורס
"המכבסין", ואיני יודע לפרש). (41) שיר הוא תכשיט
חלול, ורגילים למלאותו מוך. (42) פעמון. נותנים בתוכו
מוך, כדי שלא יקשקש. (43) נתייבשו. נראה שזה נמשך
לטיט ובצק בלבד, אבל לא לכלוכי שמרים, שהרי הפסיק
באמצע וכתב דין מוך שבשיר ושבוזג שלא שייך בהם
הגלדה [ובכלל קשה להבין, מה ענין מוך בשיר וזוג לכאן,
הרי בידינו לכלוכים אנו עוסקים? ואולי הכוונה למוך
שנתלכלך. וזה דוחק]. (44) מלשון "אבל" שבתחילת בבא
זו, יש ללמוד שלכלוכי צואה בכסא וקתדרה, אפילו הגליו
אינם חוצצים, מפני שהמים מעבירים גם את היבשים.
[למעלה בפ"ב ה"א מחלק רבינו בין מיני טיט שונים, וכאן
לא חילק. ונראה שיש לחלק בין טיט שעל עור ושעל כלים].
- 20 י. דבר ברור הוא, שכל מקום שאמרנו בזפת ובחמר
21 וכיוצא בהן שאינן חוצצין בכלים - מפני שאינו
22 מקפיד הוא. לפיכך, אם היה רב הפלי חפוי בזפת
23 או בחמר וכיוצא בהן - לא עלתה לו טבילה, כמו
24 שבארנו⁴⁵, אף על פי שאינו מקפיד. אין⁴⁶ בדבר זה
25 הפרש בקלי מן הפלים, אלא כל הפלים שוין בדבר
26 זה.
- 1 יא. כל ידות הפלים⁴⁷ שהן חלולין שהכניסן שלא
2 בדרך⁴⁸, או שהכניסן בדרך ולא מרקן⁴⁹, או שהיו
3 של מתכת ונשברו⁵⁰ - לא עלתה להן טבילה.
4 (47) מקוואות פרק י משנה א. (48) באופן שאין המים
נכנסים לתוך חלל הידות. (49) לא הכניסם באופן שהמים
ישטפו אותן לכל אורכן ורוחבן (מלשון הכתוב ויקרא ו
"ומורק ושוטף במים"). (50) לא נשברו לגמרי אלא
נקמטו, ומתוך כך נסתם החלול ואין המים נכנסים לכולו.
[פירוש זה מסתמך על פירוש רבינו למשנתנו. אולם
הכסף-משנה, הברטנורא, ה'תוספות יום טוב' ו'תפארת
ישראל', מפרשים שהמדובר במשנה ביד שאינו מחובר לכלי
אלא מכניסים אותה לכלי ולפעמים מסירים אותה, ומלמדת
המשנה, שאם הכניס את יד הכלי בצורה בלתי נכונה - אינה
חיבור לכלי, ולפיכך היד חוצצת בטבילת הכלי, שהרי המים
אינם נכנסים למקום שהיא יושבת, "ולא מירקן" מתפרש:
שלא גמר את הכנסתו, כמו: "ומירקן אחר שחיתה על ידו"
(יומא לב, ב) ואם נשברו אינן ראויות למלאכתן ולכן
חוצצות. ולשון המשנה: "הרי אלו חוצצין", סיוע לפירושם.
ורבינו כאן שינה לשון המשנה, וכתב: לא עלתה להן
טבילה.
- 5 יב. פלי⁵¹ שהפך פיו למטה והטבילו - כאלו לא
6 טבל, מפני שאין המים נכנסין בכלו⁵². היה בו
7 מקום שאין המים נכנסין בו⁵³ עד שיטנו על צדו -
8 לא עלתה לו טבילה עד שיטנו על צדו.
9 (51) שם. (52) האוויר שבכלי שאין לו מקום לצאת, מעכב
על המים מלהכנס, אבל כשמכניסים את הכלי ושוליו
למטה, או כשהוא מוטה על צידו - דוחפים המים את
האוויר לחוץ ותופסים את מקומו. (53) במשנה: "זבורית",
ופירש שם רבינו: זוויות ותוספות שהמים אינם נכנסים
לתוכם, כשהוא מטביל את הכלי דרך שוליו.
- 10 יג. פלי⁵⁴ שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע⁵⁵ -
11 אינו טהור עד שיטנו על צדו.
12 (54) שם. (55) לא מצאתי פירוש לזה במפרשי המשנה.
- 13 יד. צלוחית⁵⁶ שפיה שוקע⁵⁷ - אינה טהורה עד
14 שיטנו על צדה⁵⁸.
- 15 (56) שם. (57) בדומה לדיוותות שמשמשים בהן תלמידי
בתי ספר, ודיותה כזו שומרת על הדיו שלא יישפך.
(58) במשניות שלפנינו: "עד שניקבנה". ולפי אותה גירסא,
אין הבדל בין צלוחית לקלמרין שבבבא הבאה. ונראה
בדעת רבינו, שצלוחית פיה שוקע קצת וגם אינו צר כל-כך
כמו פי דיותה, ולפיכך מספיקה הטייה על צידה.
- 16 טו. מלמרין⁵⁹ אינה טהורה עד שייקבנה מצדה⁶⁰,
17 כדי שייכנסו המים לעקמומיות שבה.
18 (59) דיותה שפיה שוקע הרבה, והמים אינם נכנסים לשטח

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ב ניסן - ספר טהרה - הלכות מקואות קסא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקודמת, המדובר בכלי שיש עליו טומאה מן התורה, ולא חילקנו שם בין רוב למיעוט, ואפילו מיעוט משקין חוצצים, אבל בטומאה דרבנן מועיל רוב מי מקווה לבטל את המשקין שבכלי. [ומה שכתב שם "מלא משקין", הכוונה שהכלי אינו ריק]. (83) שצבעם אדום. (84) אם לא דיהה מראה היין. ואם דיהה, הכל מודים שהטבילה כשירה. כר' יהודה בזבחים שם.

כ. לגין⁸⁵ שהוא מלא מים טמאין, והיה על פיו טיט טופח⁸⁶, והיה הטיט שוקע במים⁸⁷, והטבילו - טהור⁸⁸. ואם היה טיט הגין⁸⁹ וכיוצא בו - פאלו לא טביל⁹⁰. וכן טבעת⁹¹ שנתנה בלבנה של טיט טופח והטבילה - טהור⁹². ואם היה טיט יון - פאלו לא טביל.

(85) כד, בקבוק (תוספתא מקוואות, פרק ז הלכה א). (86) לח ורך. (87) בתוספתא הגירסא: המים שוקעין בטיט. פירוש, הטיט היה סופג את המים. ונראה שגם רבינו התכוון לכך. (88) טיט זה אינו חוצץ, מפני שמי המקווה חודרים לתוכו ומגיעים ללגין. (89) טיט עבה חפור מבורות. (90) דין טיט היוון, נאמר כבר למעלה בפרק ב הלכה א. ומסננו מקורו במשנה, ונכפל כאן אגב שאר הדינים שנאמרו בתוספתא זו. (91) שם. (92) משמיענו, שאפילו כל הכלי שקוע בטיט רך כזה - מועילה הטבילה.

כא. אלו⁹³ שאין צריכין שיבואו המים בהן: סתם קשרי בגדי עניים⁹⁴; ואם הקפיד עליהן⁹⁵ - חוצצין. וקשרי בגדי בעלי בתים - סתמן⁹⁶ חוצצין⁹⁷; ואם אינו מקפיד עליהן - אינן חוצצין. וקשרי נימי הבגדים⁹⁸ שנקשרו מאליהן⁹⁹. והכט הסנדל¹⁰⁰. ותפלה של ראשו¹⁰¹ בזמן שהקציצה¹⁰² דבוקה¹⁰³ עם הרצועה שבה וחתקה. ותפלה של זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת¹⁰⁴. ואזני החממת¹⁰⁵ והתורמיל¹⁰⁶. וכל פיוצא פאלו מקשרים ותפרים שאינו עתיד להתירם.

(93) משנה מקוואות פרק י, ב"ג. (94) שנקרעו וקשר מקום הקרע. אין דרכם של עניים להקפיד על זה, ואנו מניחים שאין דעתם להתיר את הקשר ולתפור את הקרעים. כל דבר המחובר באופן קבוע, אינו חוצץ. (95) גילה דעתו באיזו צורה שהיא, שאינו רוצה להשאיר את הקשר. (96) אם לא גילו דעתם כלל. (97) דרכם להקפיד ולתפור. (98) החוטים שבשפת הבגד שאינם ארוגים, שמשאירים אותם לנוי. (99) במשנתנו כתוב סתם "והנימין", אולם בתוספתא שם פרק ח הלכה א מחלק בין קשרן ובין נקשרו מאליהן (ראה ההלכה הבאה). וטעמו של דבר נראה, מפני שנימין שנתקשרו מאליהן קשה מאוד להתירן ויש להניח שישאירן כך, אבל אם קשרן אדם הוא קושר בסדר מתאים לפי תכנית שקבע לעצמו, ואפשר שלפעמים יתירן לשם שינוי תבנית הבגד. [ב'מנחת ביכורים' מפרש, כשנקשרו מאליהן אין הקשר מהודק כל-כך והמים נכנסים, ולכן אינן חוצצין. מה שאין-כן כשקשרן האדם. וקשה מאוד לקבל פירושו, שהרי כל ההלכה עוסקת בדין קשרים שאין דרכו

שבין הכפיפה ובין דפנות הקלמריין, מפני שאין מוצא לאוויר הנמצא באותו שטח. (60) ויטבילנה כשהנבק למעלה.

טז. בהמה⁶¹ שהיה השיר⁶² שעליה רפוי⁶³ ונטמא - מטבילין אותו במקומו⁶⁴.

(61) משנת שבת נא, ב. וגמרא נב, ב. (62) שתולים על צווארי בהמות קטנות לנוי. (63) בלתי מהודק לצוואר, והמים יכולים להיכנס. (64) בצוואר הבהמה.

יז. לא יטביל⁶⁵ אדם את הקמקום בפחמין שבו⁶⁶, אלא אם כן שפשה⁶⁷.

(65) שם פרק ט משנה ב. (66) כשיש בו פחמים. (67) הכניס ידו לתוך הקומקום, ולקח את הפחמים ואחז אותם בידו. [כך פירש רבינו במשנה. ומפרשים אחרים פירשו, שהכוונה לפיח שעלה על הקומקום, וצריך לשפשה ולהסירן].

יח. כלי⁶⁸ שהוא מלא משקין⁶⁹ והטבילו - פאלו לא טביל⁷⁰. היה מלא מים והטבילו - הרי המים⁷¹ והכלי טהורין פאחת⁷², מפני שהמים יש להן טהרה במקוה, כמו שבארנו בטמאת אכלין ומשקין⁷³. היה הכלי מלא מי רגלים - רואין אותו פאלו הוא מים⁷⁴. היה בו מי חטאת⁷⁵: אם היה רב הכלי פנוי⁷⁶ כדי שירבו מי מקוה על מי חטאת שבתוכו - הרי זה טהור; ואם לאו - עדן הוא בטמאתו⁷⁷, וכאלו הן שאר משקין שחוצצין⁷⁸ בין גוף הכלי ובין מי המקוה.

(68) שם משנה ו. (69) חוץ למים. (70) שהמשקין חוצצים בין מי המקווה והכלי. (71) שנטמאו בנגיעתם בכלי. (72) הטבילה מטהרת שניהם. (73) בהלכות טומאת אוכלין פרק ב הלכה כא. שם כתב רבינו: "שאם הטביל מים טמאים במקווה, כיון שצפו מי מקווה עליהן - טהור". (74) שם פ"ה למדנו, שמי רגליים דינם כמים לענין הכשר, וה"ה להשקה. (75) מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה כדי להזות על טמאי מת. (76) ונתמלא במי מקווה. (77) מפני קדושתם הם חשובים, ואינם בטלים לגבי מי המקווה עד שירבו על מי החטאת (ר"ש במשנתנו). (78) כמבואר בהלכות טומאת אוכלין שם.

יט. כלי⁷⁹ שתוכו טהור וגבו טמא⁸⁰, והיה מלא יין לבן או חלב⁸¹, והטבילו - הולכין אחר הרב: אם היה רב הכלי פנוי כדי שירבו המים בתוכו - טהור, מפני שטמאתו מדבריהן⁸². אבל אם היה בו יין אדם או שאר משקין⁸³ - לא עלתה לו טבילה⁸⁴.

(79) זבחים עח, ב רעט, א. (80) כגון שנגעו משקין טמאים בגב הכלי, ולמדנו בהלכות טומאת אוכלין פרק ז הלכה ב, שגזרו חכמים על משקין טמאים שיטמאו כלים, ואם נגעו בגב הכלי - נטמא הגב בלבד ולא התוך. (81) יין לבן וחלב, אין צבעם מתבלט כל-כך במים. (82) בהלכה

17 **בְּהֵן הַמַּיִם עַד שֵׁיבַע עֶבְרֹנוֹ**¹³⁰. **הַטְּבִילִין נְגוּבִין - עַד**
18 **שֵׁיבַע עֶבְרֹנוֹ וְנִוְחוּ מִבְּעֻבְרֵי**¹³¹.

(128) שם משנה ד. (129) בעודם לחים. (130) כשנותנים בגד במים עולים כעין אבעבורות. ומובן, שמי המקווה לא הגיעו למקומות אלה הגבוהים קימעא, ואף-על-פי-כן מועילה הטבילה, מפני שהמים הנמצאים בבגד מתחברים עם המקווה ומטהרים בהשקה ונעשו כמי המקווה. הבעבוע מוכיח, שמי המקווה כבר נספגו לתוך הבגד. (131) ויתפשט כל הבגד על פני מי המקווה, כי לפני כן לא הגיעו מי המקווה לראש הברועה שהוא גבוה משטח מי המקווה.

19 **כֹּה. כָּל יְדוֹת הַבָּלִים**¹³² **שֶׁהֵן אֲרָפִים יוֹתֵר מִכְּדֵי צֶרֶן**
20 **וְעֵתִיד לְהִצָּן - מִטְּבִילִין עַד מְקוֹם הַמִּדָּה**¹³³. **כִּיצַד?**
21 **שֶׁלְשָׁלֹת דָּלִי גְדוֹל - אֲרָבָעָה טַפָּחִים**¹³⁴, **וְקָטָן -**
22 **עֶשְׂרֹה. מִטְּבִיל מִן הַשְּׁלִשָּׁלֹת עַד מִדָּה זֹו בְּלִבְד**¹³⁵,
23 **וְהַשָּׂר טָהוֹר**¹³⁶.

(132) שם משנה ה. (133) מידת היד שהכלי צריך לה, להיות ראוי לתשמישו. (134) ראה הלכות כלים פרק ט הלכה טו. (135) ואפילו אם נגמרה המידה באמצע טבעת, אינו צריך לטבול את כל הטבעת, ורואים אותה כאילו נחתכה. [ולמה אין מקום חיבור שני חלקי הטבעת חוצץ? מפני שבית הסתרים בכלים אינו צריך להיות ראוי לביאת מים (ר"ש וברטנורא)]. (136) המדובר כשנגעה טומאה בדלי, ונטמא חלק השלשלת שהכלי צריך לו, והשאר - למעלה מארבעה טפחים בדלי גדול ומעשרה בקטן לא נטמא כלל, כמו שנתבאר בהלכות כלים שם.

24 **כֹּו. כָּלִי טָמֵא**¹³⁷ **שֶׁנָּתַן בְּתוֹכוֹ כָּלִים אֲחֵרִים וְהַטְּבִיל**
25 **הַכֹּל - עֲלָתָה לֶהֱן טְבִילָה**¹³⁸, **אִף עַל פִּי שֶׁפִּי הַכֹּלִי**
26 **צָר בְּיוֹתֵר**¹³⁹; **שֶׁהָיָה הַמַּיִם נִכְנָסִין לוֹ**¹⁴⁰, **וּמִתּוֹךְ**
27 **שֶׁעֲלָתָה טְבִילָה לְכָלִי הַגְּדוֹל - עֲלָתָה טְבִילָה לְכָלִים**
28 **שֶׁבְּתוֹכֵהוּ**¹⁴¹. **וְאִם הָטָהוּ עַל צִדּוֹ וְהַטְּבִיל**¹⁴² - **לֹא**
29 **עֲלָתָה לֶהֱן טְבִילָה**¹⁴³ **עַד שִׁיְהִיָּה פִּי רָחֵב כְּשִׁפּוֹפֶרֶת**
30 **הַנּוֹד**¹⁴⁴. **וְכֵן אִם הָיָה הַכֹּלִי טָהוֹר וְנָתַן לְתוֹכוֹ כָּלִים**
31 **טָמְאִים וְהַטְּבִילִין - לֹא עֲלָתָה לֶהֱן טְבִילָה**¹⁴⁵ **עַד**
32 **שִׁיְהִיָּה פִּי רָחֵב כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד. בְּמָה דְּבָרִים**
33 **אֲמֹרִים?**¹⁴⁶ **לְתַרּוּמָה; אָבָל לְקַדֵּשׁ - אֵין מִטְּבִילִין**
34 **כָּלִים לְתוֹךְ כָּלִים טָהוֹרִין כָּלִל, וְאִפְלוּ הָיָה כָּסֵל אוֹ**
35 **בְּקַפָּה**¹⁴⁷, **כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ לְמַעַלָּה בְּמִקְוָמוֹ**¹⁴⁸.

(137) שם פרק ו משנה ב, כפי שנתפרשה בחגיגה כב, א. (138) ואף-על-פי שכלים אלו אינם מונחים במקווה עצמו, אלא במים המחוברים לו, כמו ששינונו (שם פרק ו משנה א): "כל המעורב למקווה - כמקווה". (139) ונתבאר שם, שעירוב מקוואות כשר לטבילה רק אם אמת המים המחברת אותם רחבה כשפופרת הנוד (כרוחב חלול השפופרת שנותנים בפי הנוד, היינו מקום שאפשר לגלגל בתוכו שתי אצבעות סביב). (140) לכל הכלי הגדול ומטהרים אותו. (141) אע"פ שלא נטבלו במי המקווה, ולא במים המחוברים להם ברוחב שפופרת הנוד. (142) ולא מילאו המים את

להתירם, ואינם צריכים ביאת מים]. (100) הלולאה הקשורה בסנדל שמכניסים בה הרצועה. (101) תפילין מקבלות טומאה, מפני שיש להן בית קיבול (ראה הלכות כלים פרק ז הלכה יב). (102) כל התפילה בלי רצועותיה נקראת קציצה. (103) מהודקת מאוד ואינה זזה ממקומה. (104) כשהאדם קושר את התפילה ומזיזה, אין הרצועה זזה ממקומה שבתוך התפילה. (105) נוד. (106) ילקוט הרועים.

1 **כב. וְאֵלֵיו¹⁰⁷ שְׁצָרִיכִין שִׁיבּוֹאוֹ בְּהֵן הַמַּיִם: הַקְּשָׁרִים**
2 **שֶׁבִּפְתָּחֵי הַחֲלוּקִים¹⁰⁸ שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין לְוִלָּאוֹת. וְכֵן קְשָׁרִי**
3 **לְוִלָּאוֹת שֶׁבִּפְתָּחָה¹⁰⁹. וְשִׁפָּה שֶׁל סִדִּין צָרִיף לְמַתַּח¹¹⁰.**
4 **וְתַפְלָה שֶׁל רֹאשׁ בְּזִמָּן שְׁאִינָה קְבוּעָה בְּרִצּוּעָה. וְשֶׁל**
5 **זְרוּעַ בְּזִמָּן שֶׁהִיא עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת. וְשִׁנְצִים¹¹¹ שֶׁל**
6 **סַנְדָּל. וְקְשָׁרִי נִימֵי הַבְּגָדִים שֶׁקָּשְׁרָן¹¹². וְכֵן כָּל**
7 **כִּיּוֹצֵא בָּאֵלוֹ הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהוּא עֵתִיד לְגַלּוֹתָן**
8 **וּלְמַתַּח¹¹³. הַסִּלִּין¹¹⁴ שֶׁל גִּת¹¹⁵ וְשֶׁל בֶּד¹¹⁶: אִם הָיָה**
9 **חֲזָקִים¹¹⁷ - צָרִיף לְחִטּוֹ, וְאִם הָיָה רַפִּים - צָרִיף**
10 **לְצַעַר¹¹⁸. הַכֹּר¹¹⁹ וְהַפֶּסֶת¹²⁰ שֶׁל עוֹר - צָרִיכִים שִׁיבּוֹאוֹ**
11 **בְּהֵן¹²¹ הַמַּיִם¹²².**

(107) שם משנה ד. (108) בצד החזה. (109) חלוקים שלובשים אותם על-ידי הכנסת ראש במקום הפתוח למעלה. בחלוקים אלה תופרים לולאות במקום שכנגד הכתף, וקושרים אותם אחר לבישת החלוק. (110) הסדין רחב, ולפיכך שפתיו נקמטות כשמטבילים אותו במקווה וצריך למתוח אותן. (111) הרצועות. (112) האדם. ראה הלכה כא. (113) כשישתמש בהם, ומשום זה צריך לגלותם ולמותחם לפני הטבילה. (114) תוספתא מקוואות פרק ח הלכה א. (115) שדורכים בו ענבים. (116) שסוחטים בו זיתים להוציא שמנם. (117) הסלים עשויים מענפים דקים ארוגים. ואומר רבינו, שאם הענפים מהודקים בחווק, צריך לחטט את הפסולת הדבוקה בהם. (118) מנענע אותם והפסולת נופלת. (119) משנה שם. (120) סוף פרק ד מפרש רבינו ששניהם משימים תחת הראש, אלא שכר הוא קטן וכסת יותר גדולה, ושניהם ממולאים צמר וכדומה (ראה ברטנורא ו'תוספות יום טוב' כאן). (121) בפנים. (122) מפני שלפעמים מוציאים מה שבתוכם.

12 **כג. פֶּסֶת¹²³ עֲגֻלָּה¹²⁴ וְהַפְּדוּר¹²⁵ וְהָאֵמוֹם¹²⁶**
13 **וְהַקְּמִיעַ¹²⁷ וְהַתַּפְלָה - אֵינֶן צָרִיכִין שִׁיבּוֹאוֹ הַמַּיִם**
14 **לְחַלְלֵן. זֶה הַכָּל: כָּל שֶׁאֵין דְּרָפוֹ לְהוֹצִיא וְלַהֲכַנִּים**
15 **- טוֹבֵל סָתוּם.**

(123) שם משנה ב. (124) שמניחים על גבי הבהמה לרכב עליה, כסת זו עשויה מעור וממלאים אותה מוכין ותופרים אותה, ואין דרכם לפרוס את התפר ולהוציא את המוכין. (125) שמשחקים בו. (126) דפוס של מנעל עשוי מעור ממולא מוכין. (127) לשמירה. את הקמיע נותנים בתוך קטן של עור או בד, ותופרים אותו.

16 **כד. הַמִּטְּבִיל¹²⁸ בְּגָדִים הַמְּכַבְּסִין¹²⁹ - צָרִיכִין שִׁיבּוֹאוֹ**

מַעֲיֵן וּבֹר מְקוֹה מִים יִהְיֶה טְהוֹר. הַמַּעֲיֵן אֵין בּוֹ
תְּפִיסַת יָד אָדָם כָּלֵל¹², וְהַבּוֹר כָּלּוּ בְיָדֵי אָדָם, שְׁהָרִי
כָּלּוּ מִים שְׂאוֹבִין. אָמְרוּ חֲכָמִים: הַמְקוֹה לֹא יִהְיֶה
כָּלּוּ שְׂאוֹב כְּבוֹר, וְאֵין צָרִיךְ לְהִיטֵל כָּלּוּ בְיָדֵי שְׂמִים
כְּמַעֲיֵן, אֲלָא אִם יֵשׁ בּוֹ¹³ תְּפִיסַת יָד אָדָם¹⁴ - כְּשֶׁרֶ¹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

אלא אם יש בו תפיסת יד אדם בשר

"דין תורה שכל מים מכונסין טובלין בהם שנאמר מקוה מים.. כו" אבל מד"ס שהמים השאובין פסולין לטבילה". ובעבודת האדם עניין הטבילה הוא להביא נפשו במי הדעת, ובזה יש חילוק בין מעיין "בידי שמים" שהם העניינים המפורשים בתורה, ובור ש"בידי אדם" הם העניינים שלא התפרשו בתורה, ופונה לגדול ממנו שיורה לו דרך תשובה ומורה לו ע"פ מה שמתקבל על דעתו איך שצריך לנהוג.

מדין תורה "כל מים מכונסין טובלין בהם" וגם בבור שכולו בידי אדם, ובענייני האדם הוא כשפונה לגדול ממנו לקבל דרך תשובה ומשיב לו כפי שמתקבל על דעתו ואפשר לסמוך על דבריו שהם בבחינת "מי הדעת". אבל מד"ס גזרו שהמים השאובין (בידי אדם) פסולין לטבילה כי אחרי ירידת הדורות הוצרכו לגזירות וסייגים שלא כולם מתקבלים על דעתו של אדם - ידי אדם - ואמרו חכמים שאין לסמוך כלל על דעתו של אדם כדי שיחשב כמי הדעת.

ולאידך גם מד"ס אין צריך להיות כולו בידי שמים "אלא אם יש בו תפיסת יד אדם כשר" כי ההוראות בענייני תורה ומצוות, צריכות להיות באופן של התלבשות ובמידה והגבלה, ובזה יכול וצריך להיות "תפיסת יד אדם" מצד המעלה שבעבודת המטה.

(על פי יין מלכות ספר טהרה סימן לג)

9 גזירת חכמים. 10 מדובר כשהיו במקוה 40 סאה פחות שלושה לוגים, ונתן לתוכו שלושה לוגים שאובים והשלים את השיעור, אבל מקוה שיש בו 40 סאה מים שאינם שאובים אינו נפסל על ידי הוספת מים שאובים (ראה לקמן ה"א). 11 הסמיכוהו על ההיקש. 12 ידו של אדם אינה משתתפת בעשייתו. 13 אפילו אם יש בו. 14 הבור עשוי בידי אדם. בהלכות הבאות יתבאר. 15 היקש זה מקורו ב'תורת כהנים' פרשת שמני, פ"ט ה"א. כללו של דבר: כולו בידי אדם, כגון ששאב מים ונתן לתוך הבור – פסול; מקצתו מפעל שמים ומקצתו מפעל אדם – כשר.

ג. פיצד? המניח¹⁶ קנקנים בראש הגג לנגבם ויָרְדוּ
לָהֶם גִּשְׁמִים וְנִתְמַלְאוּ, אָף עַל פִּי שְׁהִיא עֹנֶת
הַגִּשְׁמִים¹⁷ - הָרִי זֶה יִשְׁפֹּר אֶת הַקִּנְקָנִים אוּ יִכְפֹּם¹⁸
וְהַמִּים הַנִּקְוִים מֵהֶם¹⁹ כְּשֶׁרִים לְטָבֵל, וְאָף עַל פִּי
שָׁפֵל הַמִּים הָאֵלּוּ הֵיוּ בְּכָלִים, שְׁהָרִי לֹא מִלְּאָן²⁰

הכלי הגדול ונשאר בטומאתו. אם מניחים במים כלי שפיו צר ובטנו רחב, כשהוא מוטה על צידו, הם נכנסים וממלאים את הכלי עד כנגד פיו, וכשמגיעים למקום זה הם סותמים את פיו וסוגרים על האוויר שלמעלה ממנו, ומתוך כך הוא מעכב על המים מלהיכנס, כמו כלי שהפכו בהלכה יב. [ראה 'בית יוסף' יורה-דעה סימן רטו, ובש"ך שם סע"ף-קטן כח. ביאורינו זה נותן הסבר מלא לשיטת רבינו]. 143 אפילו אם המים שבתוך הכלי הגדול, כיסו אותם מכל צד. 144 בפחות מזה אין עירוב מקוואות מועיל, כמו שביארנו. 145 שהרי המים לא עשו שום פעולת טהרה שתגרוור אחריה טהרת הכלים הקטנים. 146 משנה חגיגה כב, ב. שם נימנו אחת-עשרה מעלות שעשו חכמים בקודש על התרומה. ראה הלכות אבות הטומאות פ"ב. 147 שפיהם רחב יותר משפופרת הנוד. 148 בהלכות שאר אבות הטומאות פרק יב הלכה א.

פֶּרֶק רְבִיעִי

1 יבאר שמים שאובים פוסלים את המקוה. ואם צריך שיהיה כולו בידי שמים. המניח כלי תחת הצינור בכל עת ובכל זמן. כיצד פוסלין שלושה לוגים מים שאובים את המקוה. שאובה שהמשיכה ואמבטיה ומרחצאות שלנו. מי גשמים ומים שאובים שהיו מתערבים בחצר ויורדים למערה.

1 א. דִּין תּוֹרָה², שָׁפֵל מִים מְכַנְסִין³ טוֹבְלִין בָּהֶן;
2 שְׁנֵאמַר: מְקוֹה מִים⁴ - מִפֶּל מְקוֹם. וְהוּא שְׁיִהְיֶה בָּהֶן
3 כְּדִי לְהַעֲלוֹת בָּהֶן כְּדִי טְבִילָה לְכָל גּוֹף הָאָדָם בְּבֵת
4 אַחַת. שְׁעָרוֹ חֲכָמִים: אָמְרָה עַל אָמְרָה⁵ בְּרוּם שְׁלֹשׁ
5 אַמּוֹת⁶. וְשֶׁעוֹר זֶה הוּא מַחְזִיק אֶרְבָּעִים סָאָה⁷ מִים.
6 בֵּין שְׂאוֹבִין⁸ בֵּין שְׂאִינָן שְׂאוֹבִין.

2 עירובין ד, ב - ובכמה מקומות. 3 אפילו שאובים בכלי. 4 כל מים נקוים שהם. [בכל המקומות שבגמרא, למדו מן הכתוב (ויקרא טו, ה) "ורחץ במים". דרכו של רבינו, כשהוא מוצא לימוד יותר פשוט מזה שאמרו בגמרא, הוא מסתמך עליו ('יד מלאכי' כללי הרמב"ם אות ד)]. 5 נחלקו האחרונים בקביעת שיעור האמה שבתקופת התלמוד. יש מקטינים עד חצי מטר אירופאי, ויש מגדילים עד למעלה מששים סנטימטר, ויש קובעים שיעורים ממוצעים בין שני אלה. וקביעת הלכה למעשה בשיעור מקוה, מסורה בידי גדולי התורה. 6 אמנם לדעת מקטיני האמה – קומתו של האדם הבינוני היא יותר משלוש אמות, אבל חכמים שיערו שאפשר לו לטבול על ידי הרכנת הראש (ראה תוספתא, חגיגה יא, א - ד"ה ברום). 7 שהם 960 לוגים. 8 בכלים. ואפילו כל המים הם שאובים טובלים בהם (וכן ב'תוספות' פסחים יז, ב ד"ה אלא).

7 ב. מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁹, שְׁהַמִּים הַשְּׂאוֹבִין פְּסוּלִין
8 לְטְבִילָה. וְלֹא עוֹד, אֲלָא מְקוֹה מִים שְׂאִינָן שְׂאוֹבִין
9 שְׁנֵפֵל לְתוֹכָן שְׁלֹשָׁה לִגִּין מִים שְׂאוֹבִין - פֶּסְלוּ
10 הַפֶּלִל¹⁰. אָף עַל פִּי שְׁפָסוּל מִים שְׂאוֹבִין מְדַבְּרֵי
11 סוֹפְרִים, לְמַדּוּהוּ בְּהֶקְשָׁא¹¹. שְׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: אָף

1 בְּיָדוֹ.²⁰ לְפִיכָּה, אִם הִגְבִּיחַ אֶת הַקֶּנְקֵנִים וְהָעֵרֶם²¹ -
2 הָרִי כָּל הַמִּים שֶׁבָּהֶם שְׂאוּבִין.

בְּמִקְוֵאוֹ³⁸ וְנִמְצָא הַמִּקְוָה בְּלוּ פָּשֵׁר. וְכֵן³⁹ הַמְסֹדֵר
אֶת הַקֶּנְקֵנִים בְּתוֹךְ הַמִּקְוָה כְּדִי לְחַסְמָן⁴⁰ וְנִתְמַלְאוּ
מִיָּם⁴¹, אִף עַל פִּי שֶׁבִּלְעַל הַמִּקְוָה אֶת מִימּוֹ וְלֹא
נִשְׁאָר שָׁם מִיָּם כָּלֵל אֲלֹא מִיָּם שֶׁבְּתוֹךְ הַקֶּנְקֵנִים -
הָרִי זֶה יִשְׁבֹּר אֶת הַקֶּנְקֵנִים⁴² וְהַמִּים הַנִּקְוִין מִהֵן
מִקְוָה כָּשֵׁר.

(35) מקוואות פ"ב מ"ח. (36) הסד את הבור בסיד, והשאר
את העציץ בבור ושקע, ובו היו מים כשרים. (37) צ"ל
ונתמלא. (38) אבל לא יהפוך אותו על פיו. במניח קנקנים
על הגג ככוונה ברורה לנגבם, אמרנו בה"ג שמותר גם
להפכם, מה"שאינן כן בנידון כאן ('בית יוסף' יו"ד סי' רא
בשם הרא"ש). (39) שם מ"ט. (40) שיבלעו מים ולא
יבלעו אחר-כך את המשקין שיתנו לתוכם. (41) נכנסו מי
המקוה גם לתוכם. (42) אבל לא יכפס. [ב'בית יוסף' שם
קובע הבדלי הדינים שבין שלושת המקרים שנאמרו
במשניות ז"ט, ומבאר נימוקיהם. והרי תוכן דבריו הנוגעים
לדעת רבינו כאן: א. המניח כלים בראש הגג כדי לנגבם
(הלכה ג) ולא התכוון כלל שישאבו לחלוחית, יכול
לשוברם ואפילו לכפותם והמים כשרים לטבילה אפילו
כשאין במקוה מים אחרים כלל; ב. עציץ של סיד (הלכה
ה): כאן התכוון לקצת שאובה, שהרי יש טיט בעציץ ויש
להניח שהוא רוצה שייבלעו קצת מים, ולפיכך מטילים כאן
שתי חומרות: אחת, שצריך שישארו בבור מעט מים,
ושנייה שאסור לכפות אלא לשבור; ג. המסדר קנקנים בתוך
המקוה: כאן יש צד אחד להקל יותר מבעציץ, היינו שלא
התכוון להכניס מים לתוך הקנקנים אלא לרפנותיהם, אולם
אינו דומה למניח כלים בראש הגג, שאינו רוצה כלל
בשאיבת מים, וכאן רוצה שאיבה בדפנות, ולפיכך הקילו
מצד אחד, שאפילו לא נשארו מים במקוה - ישבור,
והשאר חומרא שאסור לכפות אלא ישבור. ביאור זה מניח
ביותר את הדעת].

ו. פִּצִּיד פּוֹסְלִין הַמִּים הַשְּׂאוּבִין אֶת הַמִּקְוָה בְּשִׁלְשָׁה²⁹
לִגְיָן?⁴³ שָׂאֵם הָיָה בְּמִקְוָה פְּחוֹת מֵאַרְבָּעִים סָאָה⁴⁴,
[וְנִפְּלוּ לְתוֹכָן שְׁלֹשָׁה לִגְיָן וְהַשְּׁלִימוֹם לְאַרְבָּעִים
סָאָה] - הַפֶּל פְּסוּל⁴⁵. אֲבָל מִקְוָה שֵׁשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים
סָאָה מִיָּם שְׂאוֹנִין שְׂאוּבִין, וְשָׂאֵב בְּכַד וְשִׁפְף לְתוֹכוֹ
כָּל הַיּוֹם בְּלוּ - פָּשֵׁר. וְלֹא עוֹד⁴⁶, אֲלֹא מִקְוָה עֲלִיוֹן
שֵׁשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מִיָּם פָּשֵׁרִין, וְהָיָה מְמַלָּא
בְּכָלִי וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ עַד שִׁיִּרְבּוּ הַמִּים וְיִרְדּוּ לַמִּקְוָה
הַתַּחְתּוֹן אַרְבָּעִים סָאָה - הָרִי הַתַּחְתּוֹן כָּשֵׁר⁴⁷.

(43) ראה למעלה ה"ב. (44) מים כשרים. (45) שם פ"ג
מ"א. (46) שם פ"ו מ"ח. (47) אפילו לא היו בו כלל מים
כשרים אחרים. והטעם, מפני שהמים השאובים שנפלו
לעלין שיש בו 40 סאה הפכו לכשרים.

ז. מִקְוָה⁴⁸ שֵׁשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מְכַנּוֹת וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ
סָאָה מִיָּם שְׂאוּבִין וְנִטֵּל אַחֵר כֶּף מִמֶּנּוּ סָאָה - הָרִי
זֶה פָּשֵׁר. וְכֵן נוֹתֵן סָאָה וְנִטֵּל סָאָה וְהוּא כָּשֵׁר, עַד
רְבּוּ⁴⁹.

(16) משנה, מקוואות פ"ב, מ"ז. (17) והיה לו לחשוב על
האפשרות שיפלו מים לתוכם. (18) יהפכם על פיהם
במקום שהם עומדים. (19) בקרקע. (20) וגם לא העמידם
לשם קבלת מי גשמים, ומידי שמים באו. שבירת הקנקנים
או הפיכתם, העמידם לשם קבלת מי גשמים ומידי שמים
באו. שבירת הקנקנים או הפיכתם אינו מילוי בידי אדם.
כרבי יהושע שם. (21) הרי עשה האדם בידיים כל פעולת
מילוי המקוה.

ד. הַמְּנִיחַ²² פְּלִים תַּחַת הַצִּנּוֹר²³ תָּמִיד בְּכָל עֵת וּבְכָל
זְמַן²⁴, אֶחָד פְּלִים קִטְנִים וְאֶחָד פְּלִים גְּדוּלִים, אֲפִלּוּ
כָּלִי אֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מַפְלִים שְׂאוֹנִין מִקְבְּלִין
טְמֵאָה, וְנִתְמַלְאוּ מִי גִשְׁמִים - הָרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין²⁵.
וְאִם כִּפְּאָן עַל פִּיהֶן אוֹ שִׁבְרָן - הַמִּים הַנִּקְוִין מִהֵן
כָּשֵׁאוּבִין לְכָל דָּבָר, שֶׁהָרִי לְדַעְתּוֹ נִתְמַלְאוּ; שְׁחֻזָּת
הַצִּנּוֹר לְקַלֵּחַ מִיָּם. וְאֲפִלּוּ שִׁכַּח הַפְּלִים תַּחַת הַצִּנּוֹר²⁶
- פְּסוּלִין, גָּזְרוּ עַל הַשּׂוֹכֵחַ מִפְּנֵי הַמְּנִיחַ. וְכֵן
הַמְּנִיחַ²⁷ אֶת הַפְּלִים בְּחֹצֶר²⁸ בַּעַת קֶשֶׁר הָעֵבִים²⁹
וְנִתְמַלְאוּ - הַמִּים שֶׁבָּהֶן פְּסוּלִין, שֶׁהָרִי לְדַעְתּוֹ
נִתְמַלְאוּ. וְכֵן גָּזְרוּ³⁰ עַל הַשּׂוֹכֵחַ בְּחֹצֶר בַּשַּׁעַת קֶשֶׁר
עֵבִים מִשּׁוֹם מְנִיחַ. הַנִּיחָן בְּחֹצֶר בַּעַת פּוֹרֵר עֵבִים³¹
וּבָאוּ עֵבִים וְנִתְמַלְאוּ - הָרִי אֵלּוּ כָּשֵׁרִין, כִּמּוֹ שֶׁמְנִיחָן
בְּרֹאשׁ הַגֶּג לְנִגְבָּן³². וְכֵן אִם הַנִּיחָן בַּעַת קֶשֶׁר
הָעֵבִים וְנִתְפָּזְרוּ וְחִזְרוּ וְנִתְקַשְּׁרוּ וְנִתְמַלְאוּ - הָרִי אֵלּוּ
כָּשֵׁרִין³³. וְאִם שִׁבְרָן³⁴ אוֹ כִּפְּאָן - הַמִּים הַנִּקְוִין מִהֵן
כָּשֵׁרִין.

(22) משנה, מקוואות פ"ד מ"א, כפי שנתבאר בגמרא שבת
טז, ב. (23) מדובר בצנור שאינו פוסל המים העוברים בו
(ראה לקמן פ"ו ה"ו בהשלמות). (24) פירוש בכל זמן
שהוא, בין כשהשמים מעוננים ובין כשאינם מעוננים.
(25) אם הניחם תחת הצנור, אפילו בשעה שאין עננים, גילה
דעתו שהוא רוצה שיפלו לתוכם מי גשמים. (26) הניחם
שם מתוך כוונה לסלקם מיד, ושכח ולא סילקם.
(27) במשנתנו נחלקו בית-שמאי ובית-הלל בדין שוכח.
ופסק כבית-שמאי, כדברי רבי מאיר, שנמנו ורבו בית-שמאי
על בית-הלל, ונקבעה הלכה כמרובים. (28) לא תחת
הצנור. (29) מניחים אנו שהתכוון שיפלו גשמים לתוך
הכלים. (30) דעת רבינו, שבכל מקום גזרו שוכח משום
מניח, בין תחת צנור בין בחצר. (31) לא התכוון למי
גשמים, כרב משרשיא שם. (32) שבהלכה הקודמת.
(33) כשנתפזרו העבים, בטלה מחשבתו הראשונה לקבל
לתוכן מי גשמים, וכשחזרו ונתקשרו באו גשמים שלא חשב
עליהם (ראה השלמות). (34) ראה למעלה ה"ג ובהשלמות
שם.

ה. הַסִּיד³⁵ שֶׁשִּׁכַּח עֲצִיץ³⁶ בְּמִקְוָה וְנִתְמַלְאוּ³⁷ מִיָּם,
אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁאָר בְּמִקְוָה אֲלֹא מְעַט וְהָרִי
הָעֲצִיץ יֵשׁ בּוֹ רֵב הַמִּקְוָה - הָרִי זֶה יִשְׁבֹּר אֶת הָעֲצִיץ

אִמְבָּטִי שֶׁבְּמִרְחָצוֹת שְׁלֵנוּ מְקוֹאוֹת פְּשָׁרִין, שְׁהָרִי
כָּל הַמַּיִם שֶׁבֵּהֶן שְׂאוֹב וְשֹׁמֵשׁ הוּא. וּמַעֲוָלָם לֹא
רְאִינוּ מִי שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה בְּעֵנָן זֶה.

(59) שיטת רבינו בזה מבוארת יפה בהלכה הקודמת.

י. מִי גִשְׁמִים⁶⁰ וּמַיִם שְׂאוֹבִין שֶׁהָיוּ מִתְעַרְבִין בְּחָצֵר
וְנִמְשְׁכִין⁶¹ וְיִוֵּרְדִין לַעֲוֹקָה⁶² שֶׁבְּחָצֵר, אוֹ שֶׁמִּתְעַרְבִין
עַל מַעְלֹת הַמַּעְרָה וְיִוֵּרְדִין לַמַּעְרָה: אִם רֹב מִן
הַפְּשָׁרִי⁶³ - פְּשָׁרִי⁶⁴; וְאִם רֹב מִן הַפְּסוּל - פְּסוּל;
מִחֲצָה לַמִּחֲצָה - פְּסוּל. אִימָתִי? בְּזִמָּן שֶׁמִּתְעַרְבִין
עַד שֶׁלֹּא יִגִּיעוּ לַמַּקְוֶה וְנִמְשְׁכִין וְיִוֵּרְדִין⁶⁵; אֲבָל אִם
הָיוּ הַפְּשָׁרִים וְהַפְּסוּלִים מְקֻלָּחִין⁶⁶ לַתּוֹף הַמַּקְוֶה: אִם
יָדוּעַ שֶׁנִּפְּלוּ לַתּוֹכוֹ אֲרָבָעִים סָאָה מַיִם פְּשָׁרִין עַד
שֶׁלֹּא יִרְדוּ לַתּוֹכוֹ שְׁלֹשָׁה לָגֵין מַיִם שְׂאוֹבִין - פְּשָׁרִי,
וְאִם לָאוּ - פְּסוּל.⁶⁷

(60) מקוואות פ"ד מ"ד. (61) כשהם מעורבים.
(62) לגומא, לבור. (63) פירוש, אם יש רוב שיעור מקוה,
היינו 20 סאה ומשהו. (64) המים המעורבים שבעוקה או
שבמערה, הם מקוה כשר. (65) כשהם מעורבים. מפני
שהפסולים לא נפלו בפני עצמם אלא כשהם מעורבים עם
הכשרים, מועילה ההמשכה כשיש רוב כשרים, ואף-על-פי
שגם הכשרים אינם בפני עצמם. ואם אינם מעורבים אלא
יורדים למקוה, אלה בפני עצמם ואלה בפני עצמם - המקוה
פסול, משום שפסולים עומדים בפני עצמם - פוסלים
כשרים עומדים בפני עצמם. (66) ישר לתוך המקוה שלא
בהמשכה. (67) המקוה הזה פסול. יש בזה שני דינים: אם
נפלו למקוה יותר מעשרים סאה מי גשמים לפני שנפלו
שלושה לוגין שאובים, אפשר להכשיר את המים המעורבים
על ידי המשכה למקום אחר, ואם קדמו שלושה לוגין
שאובים - נפסלו המים ואין להם תקנה לדעת רבינו החולק
על חכמי מערב למעלה בה"ט (על-פי היכסף משנה).
[רבינו מונה כאן כמה חילוקי דינים בהמשכה בסדר של "זה
ואף זה", הדין הראשון (תחילת הלכה ח): המים הכשרים
שיש בהם רוב מקוה, עומדים בפני עצמם לפני שהמשיכו
להם את השאובים שהשלימו את המקוה. בזה מועילה
ההמשכה ללא כל פקפוקים, מפני שיש כאן שני נימוקים
להכשיר: א. הכשרים באו תחילה ועומדים בפני עצמם; ב.
הפסולים באו בהמשכה. הדין השני ("וכן גג") מוסיף,
שאפילו נפלו השאובים שלא בהמשכה לעשרים ומשהו
כשרים, ונפסלו כולם, אפשר להכשיר את המים הללו על
ידי המשכה למקום אחר. בדין זה יש צד לפסול מפני
שהשאובה באה שלא בהמשכה, ואעפ"כ מועילה ההמשכה
השניה כשהיו רוב כשרים. הדין השלישי (הלכה י): כשרים
ושאובים מעורבים שהמשיכו אותם למקוה. כאן לא קדמו
רוב המים הכשרים לפסולים ואף-על-פי-כן מועילה
ההמשכה מפני שגם הפסולים לא קדמו. ולבסוף מלמדנו,
שני תנאים הכרחיים להכשרת שאובה: רוב כשרים,
והמשכת פסולים שלא קדמו לכשרים.

(48) שם פ"ז מ"ב. (49) כרב יהודה בר שילא ביבמות פב,
ב, שפירש: עד רובו, היינו שלא יוציא מן המקוה יותר
מעשרים סאה מים כשרים. [רבים תמהו שמכשיר כאן רק
עד רובו, ובהלכה הקודמת הכשיר אפילו ביותר מרובו,
ומשנה מפורשת היא, ולכן נטו מדעתו ופירשו, שבנתן סאה
ונטל סאה - מדובר במי פירות ולא במים שאובים. וב'כסף
משנה' מיישב את הסתירה ומבאר שבנתן סאה ונטל סאה
פסלו משום מראית העין שלא יאמרו שאובים כשרים, אבל
בשפך לעליון ונפלו לתחתון אין הדבר ניכר כל-כך שניטלו
ביד].

ח. אִין הַמַּיִם הַשְּׂאוֹבִין⁵⁰ פּוֹסְלִין אֶת הַמַּקְוֶה
בְּשִׁלְשָׁה לָגֵין עַד שֶׁיִּפְּלוּ לַתּוֹף הַמַּקְוֶה מִן הַכְּלִי⁵¹.
אֲבָל אִם נִגְרְרוּ⁵² הַמַּיִם הַשְּׂאוֹבִין חוּץ לַמַּקְוֶה
וְנִמְשְׁכוּ וְיִרְדוּ לַמַּקְוֶה - אִינָן פּוֹסְלִין אֶת הַמַּקְוֶה עַד
שֶׁיִּהְיוּ מִחֲצָה לַמִּחֲצָה; אֲבָל אִם הָיָה רֹב מִן הַפְּשָׁרִים
- הָרִי הַמַּקְוֶה פְּשָׁרִי⁵³. בִּיצֵד? מַקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בוֹ עֶשְׂרִים
סָאָה וּמִשְׁהוּ מַיִם פְּשָׁרִין, וְהָיָה מִמֶּלֶא וְשׂוֹאֵב חוּץ
לַמַּקְוֶה וְהַמַּיִם נִמְשְׁכִין וְיִוֵּרְדִין לַמַּקְוֶה, בֵּין שֶׁהָיוּ
נִמְשְׁכִין עַל הַקֶּרֶקַע אוֹ בְּתוֹף הַסִּילוֹן⁵⁴ וְכִיּוּצָא בּוֹ
מִדְּבָרִים שְׂאִינָן פּוֹסְלִין אֶת הַמַּקְוֶה - הָרִי הוּא פְּשָׁרִי
וְאִפְּלוּ הַשְּׁלִימוּ לְאֵלֶּף סָאָה; שֶׁהַשְּׂאוֹבָה שֶׁהִמְשִׁיכוּהָ
- פְּשָׁרָה, אִם הָיָה שָׁם רֹב אֲרָבָעִים סָאָה מִן הַפְּשָׁרִי⁵⁵.
וְכֵן גַּג⁵⁶ שֶׁהָיָה בְּרָאשׁוֹ עֶשְׂרִים סָאָה וּמִשְׁהוּ מִי
גִּשְׁמִים וּמִלֵּא בִּכְתָפוֹ וְנָתַן לַתּוֹכוֹ⁵⁷ פָּחוֹת מֵעֶשְׂרִים,
שֶׁנִּמְצָא הַכֹּל פְּסוּל, וּפְתַח הַצִּנּוֹר וְנִמְשְׁכוּ הַכֹּל
לְמָקוֹם אֶחָד - הָרִי זֶה מַקְוֶה פְּשָׁרִי; שֶׁהַשְּׂאוֹבָה
שֶׁהִמְשִׁיכוּהָ כֻּלָּה - פְּשָׁרָה, הוּאִיל וְהָיָה שָׁם רֹב מִן
הַפְּשָׁרִי⁵⁸.

(50) תמורה יב, א רב. (51) ישר מן הכלי אל המקוה.
(52) על הקרקע או על דבר שאינו פוסל את המים.
(53) בגמרא שם מסיימים: "שהשאיבה מטהרת ברבייה".
(54) לקמן בפרק שישי יבואר איזה סילון אינו עושה שאיבה.
(55) פירוש, רוב משיעור מקוה, היינו 20 סאה ומשהו, כמו
שיתבאר לקמן. (56) תוספתא, מקוואות פ"ד ה"ב.
(57) ישר מן הדלי. (58) ואף-על-פי שנפסלו תחילה ע"י
השאיבה שנפלה לתוכם - מועילה ההמשכה, אבל מקוה
שאובה שלא היו בה מעולם 20 סאה ומשהו כשרים - אין
המשכה מועלת.

ט. הוֹרִי⁵⁹ מִקְצַת חֲכָמֵי מַעְרָב וְאָמְרוּ: הוּאִיל וְאָמְרוּ
חֲכָמִים: שְׂאוֹבָה שֶׁהִמְשִׁיכוּהָ כֻּלָּה - טְהוֹרָה, אִין אָנוּ
צְרִיכִין שִׁיְהָיו שָׁם רֹב מַיִם פְּשָׁרִין. וְזֶה שֶׁהִצְרִיף רַב
וְהִמְשִׁיכָה - דְּבָרֵי יַחֲיד הֵן, וְכִבְרִי נִדְחוּ, שֶׁהָרִי אָמְרוּ
בְּסוּף: שְׂאוֹבָה שֶׁהִמְשִׁיכוּהָ כֻּלָּה - טְהוֹרָה. לְפִי דְּבָרֵי
זֶה, אִם הָיָה מִמֶּלֶא בְּכָלִי וְשׂוֹפֵף, וְהַמַּיִם נִזְחָלִין
וְהוֹלְכִין לְמָקוֹם אֶחָד - הָרִי זֶה מַקְוֶה פְּשָׁרִי. וְכֵן כָּל

קסו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון ט"ז ניסן – ספר קרבנות – הלכות מחוסרי כפרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ט"ז כ"ב ניסן תשע"ט

10 טְהִירְתוּ כְּדִי לֵאכֹל בִּקְדָשִׁים⁸ עַד שְׂכִיבֵי קֶרְבָּנוֹ⁹, וְקָדָם
11 שְׂכִיבֵי כִפָּרְתוֹ אֲסוּר הוּא לֵאכֹל בִּקְדָשִׁים¹⁰, כְּמוֹ
12 שְׂבָאֲרָנוּ בִּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין¹¹.

(2) משנה כריתות ח: (3) ראה להלן הלכה ו, איזו היא הזבה. (4) ראה להלן פ"ב, ה"א, איזהו הזב. (5) כלומר זב, וזה ומצורע שספרו שבעת ימי טהרה, והיולדת שעברו ארבעים יום מיום הלידה לזכר, ושמונים יום מיום הלידה לנקבה. (6) כל אחד מהם כדינו: היולדת, הזבה והמצורע שטבלו במקוה; והזב שטבל במעין, ראה תוספתא זבים פ"ג, ופ"א מהלכות מקוואות הלכה ה. (7) כלומר, שקע שמשו של יום שביעי, אצל זב, וזה ומצורע; ואצל יולדת ששקע שמשו של יום מ' לזכר ויום פ' לנקבה. (8) אע"פ שהוא טהור לאכילת תרומה (פ"ז מהלכות תרומות, ה"ב). (9) ראה להלן ה"ג פרטי דיני קרבנותיהם. (10) נגעים פ"ד משנה ג, ויבמות עד: "הביא כפרה אוכל בקדשים", ולמדו זאת (יבמות שם) ממה שנאמר (ויקרא יב, ח) "וכפר עליה הכהן וטהרה", שכל זמן שלא הביא קרבן, אע"פ שטבל והעריב שמשו - אינו טהור לאכילת קדשים. (11) פרק יח הלכה יד.

13 ב. גֵּר שְׂמַל וְטָבֵל וְעֵדִין לֹא הִבִּיא קֶרְבָּנוֹ¹², אָף עַל
14 פִּי שֶׁהוּא אֲסוּר לֵאכֹל בִּקְדָשִׁים עַד שְׂכִיבֵי קֶרְבָּנוֹ¹³ -
15 אֵינוֹ מִמַּחֲסְרֵי כִפָּרָה¹⁴; שֶׁקֶרְבָּנוֹ עָקְבוֹ לִהְיוֹת גֵּר גָּמוּר
16 וְלִהְיוֹת כָּכָל כְּשֵׁרֵי יִשְׂרָאֵל¹⁵, וּמִפְּנֵי זֶה אֵינוֹ אוֹכֵל
17 בִּקְדָשִׁים שְׂעֵדִין לֹא נַעֲשֶׂה כְּשֵׁרֵי יִשְׂרָאֵל¹⁶, וְכִיּוֹן
18 שְׂכִיבֵי קֶרְבָּנוֹ וְנַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל כְּשֵׁר אוֹכֵל בִּקְדָשִׁים.
19 הִבִּיא¹⁷ פְּרִידָה אַחַת¹⁸ בְּשַׁחֲרִית - אוֹכֵל בִּקְדָשִׁים¹⁹
20 לְעֶרְבֹ²⁰, וְיָבִיא פְּרִידָה שְׁנִיָּה²¹. שֶׁקֶרְבָּנוֹ שָׁל גֵּר עוֹלֵת
21 בְּהֶמָּה אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אוֹ שְׁתֵּי תוֹרִים²² וְשִׁנְיָהּ
22 עוֹלָה²³, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בִּמְעֻשֶׂה הַקֶּרְבָּנוֹת²⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

"גר שכל וטבל ועדיין לא הביא קרבנו, אע"פ שהוא אסור לאכול בקדשים עד שיביא קרבנו אינו ממחוסרי כפרה כו". ובהלכות איסורי ביאה (פ"ב) כתב "בשלושה דברים נכנסו ישראל לברית, במילה וטבילה וקרבן, וכן לדורות כו" ובהלכה שאח"כ כתב "ובזמן הזה שאין שם קרבן, צריך מילה וטבילה, וכשיבנה בית המקדש יביא קרבן".

ובטעם הדין שבזמן הזה נעשה גר גמור על-ידי מילה וטבילה בלבד, כתב הרוגצובי "דרק לקדשים לא מקרי עדיין גר גמור, אבל לשאר דברים הוה כישראל לכל דבר כו". ובמקום אחר כתב "והוי כמו בן נח לקדשים", וצריך להבין אף שאינו נקרא גר גמור רק לעניין אכילת קדשים, ואכילת קדשים אינה בזמן הזה, היאך יתכן שכל הגרים שהתגיירו משחורב בית המקדש וביניהם כמה וכמה

יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ט

הלכות מחסרי כפרה

1 יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א)
2 שְׂתַקְרִיב הַזֶּבֶה כְּשֶׁתִּטְהַר קֶרְבָּן. (ב) שְׂתַקְרִיב הַיּוֹלֶדֶת
3 כְּשֶׁתִּטְהַר קֶרְבָּן. (ג) שְׂתַקְרִיב הַזֶּבֶה כְּשֶׁיִּטְהַר קֶרְבָּן. (ד)
4 שְׂתַקְרִיב מִצְרַע כְּשֶׁיִּטְהַר קֶרְבָּן. וְאַחֵר שְׂתַקְרִיבו
5 קֶרְבָּנוֹתֵיהֶן תִּגְמַר טְהִירְתָּן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואחר שיקרבו קרבנותיהן תיגמר טהרתן..."

מחוסר כיפורים הוא זה שטבל ועלה והעריב שמשו, אבל עדיין לא הביא קרבנו שאסור באכילת קדשים, ואם שימש בבית המקדש חייב מיתה ופוסל את העבודה.

לשיטת הרמב"ם, גדר מחוסר כיפורים הוא שלא נגמרה טהרתו ולא שיש עליו עוד טומאה כלשהי. והביא את הדרשה "וטהרה, מכלל שהיא טמאה" בשני מקומות: במחוסר כיפורים שעבד ש"עבודתו פסולה", ולגבי איסור כניסה למקדש שינה מלשון הדרשה, וכתב: "וטהרה, מכלל שעדיין לא נגמרה טהרתה", ובלשונו משמיענו שיטתו שחסרונו של מחוסר כיפורים אינו מצד הטומאה שעליו אלא שחסר בטהרתו.

ויש בזה נפקא-מינה להלכה, כי מכיון שלמד הרמב"ם כך את גדרו של מחוסר הכפרה, פסק גם שמחוסר כיפורים שאכל קודש או שימש אינו חייב מיתה, כי לשיטתו גדרו הוא שחסר בטהרתו, אבל לא שיש עליו עוד טומאה. משא"כ הראב"ד השיג עליו והקשה מהגמרא במסכת מכות "עוד טומאתו בו, לרבות מחוסר כיפורים, ועוד "וטהרה" כתיב ביולדת, מכלל דעד השתא טמאה היא, ואמרינן בזבחים מחוסר כיפורים דזב כזב דמי, ובתוספתא דזבחים מונה אותו עם אותן שבמיתה". ושיטתו ברורה שגדרו של מחוסר כיפורים הוא שכל עוד שלא הביא קרבן עדיין נשארה בו (חלק) מהטומאה.

(על-פי "לקו"ש חלק כ"ז עמוד 80 והערה 11)

ובאור מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

(1) יבאר כמה נקראים מחוסרי כפרה, וגר שכל וטבל ועדיין לא הביא קרבנו.

6 א. אַרְבַּעָה הֵן הַנִּקְרָאִין מַחֲסְרֵי כִפָּרָה²: הַזֶּבֶה³,
7 וְהַיּוֹלֶדֶת, וְהַזֶּבֶב⁴, וְהַמִּצְרַע. וְלָמָּה נִקְרָאוּ מַחֲסְרֵי
8 כִפָּרָה? שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן, אָף עַל פִּי שְׁטִיטָה מְטַמְּאֶתוֹ⁵
9 וְטָבֵל⁶ וְהָעֶרִיב שְׁמֻשׁוֹ⁷, עֵדִין הוּא חָסֵר, וְלֹא גָמְרָה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ט"ו ניסן - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה קסז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נגדולי ישראל, אין עליהם דין ישראל גמור והוי כבן נח. ובפרט שידועה תשובת הרמב"ם לר' עובדיה הגר, שמעלתו גדולה ממעלת בני ישראל, שהם מתייחסים לאברהם יצחק ויעקב, ואילו הגרים מתייחסים למי שאמור והיה העולם, והרי על-פי הנ"ל שגר שנתגייר בזמן הזה הוי כבן נח, אין כותב הרמב"ם לר' עובדיה הגר שמעלתו גדלה ממעלת שאר בני ישראל.

ויש לומר שבגדר שלושת הדברים שבהם נכנסו ישראל לברית, ישנם שני עניינים. האחד הוא מילה וטבילה, שבלעדיהם אין נכנסים בברית כפשוטו, והשני הוא הקרבן שאינו בגדר תנאי לכניסה בברית אלא בבחינת הסרת המונע "ארי" הוא דרביע עליה". ועל-פי-זה תובן תשובת הרמב"ם לר' עובדי' הגר, כי איסור אכילת קדשים עד שיביא קרבנו הוא מפני דבר צדדי, ואין זה חיסרון בגברא. ומדויק בלשון הרמב"ם "שקרבנו עיכבו להיות גר גמור", היינו שאין הבאת הקרבן עושה אותו גר (כמו מילה וטבילה) אלא כיון שמחוייב להביא קרבן, הרי שאי הבאתו מעכבתו מלהיות "גר גמור".

(על-פי לקו"ש חלק כ"ח עמוד 290)

12) ראה בפ"ג מהלכות איסורי ביאה ה"ד והלכה ה, שאם ירצה הגוי להכנס לברית, ולהסתופף תחת כנפי השכינה ולקבל עליו עול תורה, צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן, ולמדו כן (כריתות ט). ממה שנאמר (במדבר טו, טו) "ככם כגר יהיה לפני ה'" - "מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם - אף גר כן". (13) שם ח: "ת"ר גר מעוכב לאכול בקדשים עד שיביא קינו". (14) כחכמים במשנה שם. ולא כר' אליעזר בן יעקב, הסובר שגר מעוכב כפרה הוא. וסובר רבינו שהבחינת הנ"ל, שהוא אסור לאכול בקדשים היא גם לפי דעת חכמים החולקים על ר' אליעזר בן יעקב. ובפירוש המשניות שם כתב, שלדעת החכמים אין הקרבן אלא למצוה לכתחילה בלבד, ואינו מעכבו מלאכול בקדשים. (15) שם בגמרא. (16) כלומר: לפיכך לא נמנה הגר עם מחוסרי הכפרה (שם). (17) הגר. ברייתא שם. (18) כלומר, תור אחת או בן יונה אחד, וראה להלן ה"ג שקרבנו שתי תורים או שני בני יונה. (19) ואע"פ שצריך להביא שנים - אינו מעכבו באכילת קדשים אלא האחד (שיטה מקובצת). (20) שהרי גר שנתגייר הרי הוא כפורש מן הקבר (פ"ו מהלכות קרבן פסח, הלכה ז) וצריך הזאה שלישי ושביעי (רש"י בפסחים צב). וגם הערב שמש (ראה בפ"א מהלכות פרה, הלכה א, ובהלכות קרבן פסח שם) וכן כתבו התוספות בזבחים צח: צט. ד"ה טבול יום, שבגר צריך הערב שמש ("הר המוריה"). (21) פירוש: ובלבד שיביא אפילו לאחר זמן את הפרידה השניה, שהרי אמרו בברייתא שם ט. "להביא פרידה אחת אי-אפשר", וכן כתב רש"י שם ח: ד"ה אוכל בקדשים. (22) שם. (23) אע"פ שכל הקניין שבתורה אחד חטאת ואחד עולה - כאן שתיהן עולות, משום שנאמר (במדבר טו, יד) "וכי יגור אתכם גר וגו' ועשה אשה ריח

- ג. הִזְבַּח וְהִזְבִּיחַ - קָרְבַּן כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת²⁵. וְהִיזְבִּיחַ - קָרְבָּנָה כָּכָשׁ עוֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוֹ תוֹר חֲטָאת²⁶. וְאִם אֵין יָדָה מִשְׁנֵת²⁷ - מִבִּיאָה שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת²⁸. וְהִמְצָרַע - קָרְבָּנוֹ שְׁלֹשָׁה כָּכָשִׁים, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד אֶשֶׁם וְכִבְשָׂה לְחֲטָאת²⁹. וְאִם אֵין יָדוֹ מִשְׁנֵת³⁰ - מִבִּיאָה קָן³¹, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת, וְכָכָשׁ לְאֶשֶׁם³².

(25) כן מפורש בתורה אצל זב (ויקרא טו, יד-טו) ואצל זבה (שם, כט-ל). (26) שם יב, ו. (27) להביא כבש. (28) שם ח. (29) שם יד, י. (30) להביא שלשה כבשים. (31) כלומר, שתי תורים או שני בני יונה. (32) כא-כב.

- ד. הִזְבַּח וְהִזְבִּיחַ - מִבִּיאָה כָּל אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁת פִּפְרֹת³³ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְטַהֲרָתוֹ; שְׁכָל אֶחָד מֵהֶן סוֹפֵר שְׁבַעַת יָמֵי טְהָרָה, וְטוֹבֵל בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּמַעְרִיב שְׁמֹשׁוֹ, וּמַקְרִיב קָרְבָּנוֹתָיו בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי³⁴.

(33) קרבנו, שיכפר עליו. (34) במצורע נאמר (שם, ח"י) "ורחץ במים וטהר וגו' וישב מחוץ לאהל שבעת ימים. והיה ביום השביעי וגו' ורחץ את בשרו במים וטהר. וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה וגו'; ובזה נאמר (שם טו, יג-יד) "וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים וגו' ורחץ בשרו במים חיים וטהר. וביום השמיני יקח לו שתי תורים או שני בני יונה וגו'"; ובזה נאמר (שם, כח-כט) "ואם טהרה מזובה וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר. וביום השמיני תקח לה שתי תורים או שני בני יונה וגו'".

- ה. הִיזְבִּיחַ אִינָה מִבִּיאָה קָרְבָּנָה בַּיּוֹם אַרְבָּעִים לְזָכֶר אוֹ בַּיּוֹם שְׁמוֹנִים לְזָכֶר³⁵, אֶלָּא מַעְרַבְתָּ שְׁמֹשָׁה וּמִבִּיאָה קָרְבָּנָה לְמַחֵר, שְׁהוּא יוֹם אַרְבָּעִים וְאֶחָד לְזָכֶר וַיּוֹם שְׁמוֹנִים וְאֶחָד לְזָכֶר. וְהוּא הַיּוֹם שְׁנָאֲמַר בּוֹ: וּבִמְלֹאת יָמֵי טְהָרָה לְבֵן אוֹ לְבַת³⁶ תִּבְיָא וְגוֹמֵר. וְאִם הִבִּיאָה קָרְבָּנָה תוֹךְ יָמֵי מְלֹאת³⁷ - לֹא יִצְאָתָּה³⁸. אִפְּלוּ הִבִּיאָה עַל וְלָדוֹת הָרָאוֹנִים³⁹ בְּתוֹךְ יָמֵי מְלֹאת שָׁל וְלָד זֶה - לֹא יִצְאָתָּה⁴⁰. עֲבָרוּ יָמִים אֲלוֹ⁴¹ וְלֹא הִבִּיאוּ בְּפָרְתָן - הָרִי אֵלֶי מַקְרִיבִין בְּפָרְתָן לְאַחֵר זְמַן. וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא הִקְרִיבוּ חֲטָאתָם אֲסוּרִים לְאָכֹל בְּקָדָשִׁים⁴², אֶבֶל הַעוֹלָה (וְהָאֶשֶׁם) אֵינָן מַעְבְּבִין⁴³. כָּכָר בְּאַרְנוֹ בְּמַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת⁴⁴, שְׁכָל מַחֲבִיב קָרְבָּן

דברי ר' יוחנן. ולמד זאת מן הכתוב (ויקרא טו, לב) "וזאת תורת הזב", בין גדול בין קטן. (48) נגעים שם.

ו. אי זו היא זבה? זו שזב דמה שלשה ימים זה אחר זה⁴⁹ בלא עת נדתה⁵⁰. וזו היא זבה גדולה⁵¹, שצריכה ספירת שבועה⁵² וחיבת בקרבה⁵³. וכבר בארנו בענין הנדה⁵⁴, אימתי תהיה האשה זבה בדמים שתראה, ואימתי לא תהיה זבה אלא נדה או טהורה⁵⁵, וימתי תהיה ספק זבה⁵⁶. כל מקום שאמרנו שהיא זבה וסופרת שבועה - הרי היא חיבת להביא קרבן וחסאתה נאכלת, וכל מקום שאמרנו שהיא ספק זבה - הרי זו מביאה קרבן ואין חסאתה נאכלת⁵⁷; שפבר בארנו⁵⁸, שחטאת העוף הבאה על הספק תשרף⁵⁹. וישם בארנו⁶⁰, מה תלד האשה או מה תפיל ותהיה טמאה לדה, ומה תלד או תפיל ולא תהיה טמאה לדה. וכל מקום שאמרנו שהיא טמאה לדה - הרי זו מביאה קרבן וחסאתה נאכלת, וכל מקום שאמרנו שאינה טמאה לדה - הרי זו פטורה מן הקרבן⁶¹.

(49) כך דרשו בספרא פרשת מצורע פרק זבים פרשה ד הלכות ה"ט על הפסוק (שם, כה) "ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים" - "ימים שנים, רבים שלשה". (50) ויקרא שם. (51) ראה בפ"ו מהלכות איסורי ביאה הלכות ד"ח. (52) ימים נקיים (שם). (53) שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, ראה למעלה הלכה ג. (54) שם הלכות ב"ו. (55) כגון דם הקושי (שם, הלכה א) או דם טוהר (שם, הלכה ז). (56) שם פרק ו הלכה יט. (57) שהרי חטאתה באה מן העוף, ראה למעלה הלכה ג. (58) פרק יט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה י. (59) משנה תמורה לד כדעת תנא קמא ולא כרבי יהודה. וכתב רש"י שם שדינה ככל פסולי המוקדשין שהם כשריפה. (60) בהלכות איסורי ביאה פ"י, וכן בפ"ה שם לענין מפלת. (61) "שכתוב (שם יד, ו) "ובמלאות ימי טהרה לכן או לכת תביא" וגו', כל שטמאה לידה ויש לה ימי טהרה - מביאה קרבן, אבל שאינה טמאה לידה אינה מביאה קרבן (קריית ספר).

ז. האשה שלא החזקה עברה⁶² והפילה ולא ידעה מה הפילה, אם נפל שחיבת עליו קרבן⁶³ או דבר שאינה חיבת עליו קרבן⁶⁴ - הרי זו ספק יולדת, ומביאה קרבן ואין חסאתה נאכלת⁶⁵. וכן שתי נשים שהפילו שני נפלים, נפל אחד ראוי להקריב עליו⁶⁶ והנפל האחר פטורה עליו⁶⁷, ואין אחת מהן מפרת נפלה - כל אחת משתיהן מביאה קרבן מספק⁶⁸, ואין חסאת אחת משתיהן נאכלת. שחטאת העוף הבאה על הספק נשרפת⁶⁹, שמה אינה חיבת ונמצאת חטאת זו חלין ששחטו בעזרה⁷⁰ שהן אסורין בהנאה, כמו שפארנו בהלכות שחיטה⁷¹.

(62) לא ידעה אם היא מעוברת. (63) כגון שהיתה לו צורת אדם (פ"י שם הלכה ח). (64) כגון המפלת כמין דגים

1 אין מקריבין על ידן אלא מדעתן, חוץ ממחסרי
2 כפרה שאין צריכין דעת בפעלים⁴⁵, שהרי אדם מביא
3 קרבן על פניו ובנותיו⁴⁶ הקטנים⁴⁷ אם היו מחסרי
4 כפרה ומאכילן בזבחים⁴⁸.

(35) ראה שם יב, ב"ה, שהיולדת זכר טמאה שבעת ימים, ושלושים ושלשה ימים יושבת בדמי טהרה, שהם ביחד מ' יום; והיולדת נקבה טמאה שבועיים, וששים וששה ימים יושבת על דמי טהרה, - שהם ביחד שמונים יום. (36) כלומר, אחר שמלאו ימי הטהרה, שעברו ארבעים יום לזכר ושמונים יום לנקבה. (37) תוך ארבעים יום לזכר או תוך שמונים יום לנקבה. (38) ידי חובת הבאת קרבן, שהוא רק אחר שעברו מ' לזכר ור"פ לנקבה; וכן מפרש בספרא שדרשינן (פרשת תזריע תחילת פרק ג) "ובמלאת - אינה מביאה בתוך מלאת. ואם הביאה תוך מלאת, לא יצא". וראה למעלה פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח"ט. (39) שילדה מלפני זמן רב, אלא שהשהתה קרבנותיה. (40) אף כי בספרא אמרו: "יכול לא תביא בתוך מלאת על הולדות הראשונות, ת"ל תביא" (ראה כס"מ כאן) - אין זה אלא אם עבר זמן רב ולא הביאה קרבנותיה, ואחרי כן ילדה אבל אם ילדה נקבה וחזרה והפילה תוך פ', ושוב חזרה והפילה תוך פ' לשניה (כמו שמדובר בניזר סד:) שזה חשוב כלידה אחת, ואין מביאה אלא קרבן אחד, ולפיכך אם הביאה תוך מלאת של השלישית קרבן על שתי הלידות הראשונות, שזהו אחרי מלאת שלהם, לא יצאה ידי חובה. וראה בהשגות הראב"ד כאן (מרכבת המשנה). (41) כלומר: יום השמיני אצל זכר וזבה ומצורע, וארבעים ואחד או שמונים ואחד ביולדת. (42) ראה למעלה הלכה א. ובספרא (פרשת תזריע פרק ג הלכה ה) מפורש: "והקריבו" - אחד מעכב, ואין שנים מעכבין אותה וכו'. כשהוא אומר וכפר, מה מצינו בכל מקום כפרה - בחטאת. וכן שם פרק ד הלכה ג: "ואחד לחטאת וכפר, מלמד שהכפרה בחטאת, וטהרה לאכול בזבחים". (43) כן מפורש שם פרשת מצורע פרק ג הלכה יג: "ועשה הכהן את החטאת וכפר וגו', מלמד שכפרה בחטאת". והכסף משנה מוחק המלה "והאשם", שהרי מפורש בפסחים נט. שאשם מצורע מעכב. אבל בכתב"ד דקדוקי סופרים שם גרס: "וכי תימא אשם לא מעכב, והתניא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר: כשם שחטאתה מעכבת, כך אשמו מעכב". וכן גם בפירוש רבינו חננאל, ורש"י מחקה. ולפי זה נחלקו תנא קמא ור"י בנו של ר"י בן ברוקא בזה שלת"ק אינו מעכב אלא חטאת ולא אשם, ולר"י בנו של ר"י בן ברוקא גם אשם מעכב. וכעין זה נחלקו בניזר יח: ופסק רבינו תנא קמא. וכן פסק בפ"י מהלכות נזירות הלכה ח. וכן כתב המאירי בפסחים שם, שרק החטאת מעכבת ולא העולה והאשם. וראה להלן פ"ה הלכה ג, ולמעלה בפ"ג מהלכות שגגות הלכה יא, וצריך עיון. (44) פ"ד הלכה י. (45) נדרים לה: א"ר יוחנן, הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה, שהרי אדם מביא קרבן וכו'. (46) נגעים פ"ד משנה יב: "מביא אדם ע"י בנו ובתו, עבדו ושפחתו, קרבן עני ומאכילן בזבחים". (47) נדרים שם,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון ט"ו ניסן – ספר קרבנות – הלכות מחוסרי כפרה קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

והגבים ושקצים ורמשים שאינה חייבת קרבן, ראה משנה כריתות ז: (65) משנה שם "ואלו מביאות ואינן נאכלות, המפלת ואין ידוע מה הפילה וכו'". ובנדה כט. מפרשת הגמרא שהמשנה שם מדברת באופן שלא הוחזקה עוברת (ראה הגהות עמק המלך, כאן). (66) שהנפל היה בצורת אדם, וחייבים עליו קרבן. (67) כגון שהיה הנפל שפיר מלא מים או דגים וחגבים. (68) כחכמים במשנה שם, ולא כר' יוסי הסובר שיביאו חטאת אחת ויתנו ביניהן, אם אני היא החייבת הרי היא שלי, ואם את החייבת היא שלך. (69) ראה למעלה הלכה ו. (70) נזיר כט: ושם נט. למדו שרק להקריב התירה התורה, ולא לאכול. ועוד מפורש שם, שיש גם איסור נבילה, שהרי חולין אינם נאכלים במליקה. (71) פרק ב הלכה ב, שחולין שנשחטו בעזרה אסורים בהנאה כבשר בחלב.

ח. אחת היולדת ואחת המפלת ולד אחד או ולדות הרבה - הרי זו מביאה קרבן אחד לכל. והוא שתלד פלן בתוך ימי מלאת. אבל אם הפילה אחר ימי מלאת - מביאה אף על השני. פיצד? ילדה נקבה - כל נפלים שתפיל מיום הילדה עד סוף יום שמונים הרי הן נחשבות עם הולד הראשון, וכאלו ילדה תאומים זה אחר זה, ואינה מביאה אלא קרבן אחד. הפילה נפל ביום שמונים ואחד ומיום אחד ושמונים והלאה, אם היא ראויה לקרבן - הרי זו מביאה עליו בפני עצמו. ילדה נקבה ולאחר ששים או שבעים יום הפילה נקבה שניה - כל נפל שתפיל בתוך שמונים של נקבה זו השניה פטורה עליו. וכן אם הפילה נקבה שלישית אחר ששים או שבעים יום של נקבה שניה - הרי כל נפל שתפיל בתוך שמונים של נקבה שלישית פטורה עליו. מפני שהוא חשוב עם הנפל השלישי, והנפל השלישי חשוב עם השני, מפני שהוא בתוך ימי מלאת שלו, והשני חשוב עם הראשונה, ואינה מביאה אלא קרבן אחד על הכל.

י. האשה שיש עליה ספק חמש לידות או ספק חמש זיבות - מביאה קרבן אחד. ואוכלת פזבחים, ואין השאָר עליה חובה. היו עליה חמש לידות וחדות זיבות - וחדות - מביאה קרבן אחד. ואוכלת פזבחים, והשאָר עליה חובה. וכן הדין פזבחים. היו עליה חמש לידות וחדות וחמש לידות ספק, או חמש לידות וחדות וחמש זיבות ספק - מביאה שני קרבנות. אחד על החדה, ונאכלת, ושאר החדות עליה חובה, ואחד על הספק, ואינו נאכלת, ואין השאָר עליה חובה, ואוכלת פזבחים.

ט. היולדת טמטום או אנדרוגינוס והפילה נפל אחר ארבעים מיום לידתה - הרי זו מביאה קרבן על נפל זה, שמה זכר הוא הראשון. והרי הפילה אחר מלאת; ואין חטאתה נאכלת, שמה נקבה היא הראשונה. ובתוך מלאת הפילה שהיא פטורה מקרבן שני.

שהם ספק זכר ספק נקבה, שיש עליה חומרת זכר וחומרת נקבה, מונה ארבעה-עשר ימי טומאה כבנקבה, ורק ארבעים ימי טהרה כזכר; ראה נדה כח. במשנה, ובדברי רבינו בפ"י מהלכות איסורי ביאה הלכה יח "וחיוב קרבן לילדת טומטום או אנדרוגינוס יש ללמוד ממה שנאמר (ויקרא יב, ה) "ואם נקבה תלד", ולא נאמר "ואם נקבה היא", הרי שהכל תלוי בלידה (קרית ספר). (84) כגון מיום מ"א, ומכיון "שאין צורת הולד נגמרת לפחות מארבעים יום" (איסורי ביאה שם ה"א) - על-כרחינו שכאן מדובר כשכא עליה באיסור בשוגג ביד אחרי הלידה (כסף-משנה בשם ר' אברהם בנו של רבינו). אבל יש מקום לפרש שהמדובר כשכא עליה בהיתור לאחר ארבעה-עשר ימי טומאה, ונולד ביום החמישים וארבעה (לח"מ). (85) וימי טהרתה הם רק עד מ' יום ללידה. (86) וימי טהרתה הם פ' יום אחר הלידה. (87) על נפל זה, שהרי היא מביאה קרבן אחד על כל הולדות שתלד בתוך ימי מלאת, ראה למעלה בהתחלת הלכה ח.

כל הלכה זו היא במשנה כריתות ח. (89) פירוש, שהפילה כמה פעמים ואין ידוע לה אם הפילה מין חיוב שהוא צורת ולד או שהפילה מין פטור כגון דגים וחגבים ושליא מלאה מים. וראה למעלה הלכה ז שספק לידה

(72) כן למדו (כריתות ט: ממה שנאמר (שם יב, ו) "זאת תורת היולדת" - "מלמד שמביאה קרבן אחד על ולדות הרבה" - משמע תורה אחת לילדת ולדות הרבה (רש"י בנדה מ). (73) שהם מ' לזכר ופ' לנקבה, ראה למעלה הלכה ד. (74) גם זה נלמד (שם) מהפסוק הנ"ל "זאת תורת היולדת", יכול ותביא קרבן אחד על הלידה שלפני מלאת, ועל הלידה שלאחר מלאת? - ת"ל "זאת". (75) כגון שטבלה לאחר שבועיים ללידתה, ונתעברה והפילה לאחר מ' יום של יצירת הולד, שזה נד ימים ללידה הראשונה. וכל זה רק אצל נקבה, אבל אצל זכר אין אפשרות כזאת, שהרי יולדת זכר אסורה לבעלה שבעת ימים, וימי מלאת של זכר הוא ארבעים יום, ואם נתעברה שנית, והפילה בתוך ארבעים יום של הלידה, אין זה נפל כי אם מים בלבד, שאין הולד נוצר עד מ' יום, ואין זה בכלל חיוב קרבן (רש"י כריתות שם ד"ה האשה). (76) משנה שם. (77) שזהו אחר ימי מלאת, והוא-הדין לבלי שמונים ואחד, וכבית-הלל שם ז:

קָרְבֵּן מִסֶּפֶק¹⁰⁷, וְאִין חֲטָאתָה נֹאכְלָת¹⁰⁸. כָּכָר פֶּאֶרְנוּ
בְּהִלְכוֹת שְׁגָגוֹת¹⁰⁹, שְׁכָל מַחְסְרֵי כִפּוּרָה מִסֶּפֶק שְׁעָבָר
עֲלֵיהֶם [יוֹם הַכִּפּוּרִים] - חִיבִין לְהֵבִיא אֶחָד יוֹם
הַכִּפּוּרִים¹¹⁰, שְׁקָרְבֵן זֶה מִכְשִׁירֵן לֶאֱכֹל בְּקָדְשִׁים¹¹¹.

(105) ולא נתחייבה להביא קרבן על הלידה.
(106) ונתחייבה להביא קרבן. (107) בחולין קלד. אמר רב
חסדא וכן תני ר' חייא, שמונה ספקות נאמרו בגו, ארבע
לחיוב וארבע לפטור, קרבן אשתו וכו' לחיוב, ומפרש רש"י
קרבן אשתו, ספק ילדה כשהיתה עובדת כוכבים, ספק ילדה
משנתגיירה מביאה קרבן, דספק איסור כרת הוא לאכול
בקדשים עד שתיבא כפרה, דמחוסרי כיפורים אסורים
בקדשים וענוש כרת. (108) שחטאת העוף הבא על הספק
תשרף, ראה למעלה ה"ו וה"ז. (109) פ"ג הלכה יא.
(110) ואף כי יום הכיפורים מכפר על חטא שאין מכיר בו
אלא המקום. (111) כלומר שקרבן זה לא לכפרה בא,
שהרי נתכפרו כבר, יולדת בצער לידה, ומצורע מנגעיו,
והקרבן אינו בא אלא להכשיר אותם לאכילת קדשים, ועל
זה אין יום הכיפורים מועיל (כריתות כו.).

יב. הָאִשָּׁה שֵׁישׁ עָלֶיהָ לָדָה אוּ זִיבָה¹¹² - מְבִיאָה
מַעוֹת הַקִּנְיָנִים¹¹³ וְנוֹתְנָתָ בְּשׁוּפָר¹¹⁴ וְאוֹכְלָת¹¹⁵
בְּקָדְשִׁים לְעֵרֵב¹¹⁶. חֲזָקָה שְׁאִין בֵּית דִּין שָׁל פְּהַנִּים
עוֹמְדִין מִשָּׁם¹¹⁷ עַד שִׁיכְלוּ כָּל הַמַּעוֹת שֶׁבְּשׁוּפָר
וְיִקְרִיבוּ כְּנָגְדָן קִנְיָנִים¹¹⁸, כְּמוֹ שֶׁפֶּאֶרְנוּ בְּשִׁקְלִים¹¹⁹
וּבְהִלְכוֹת פְּלִי הַמִּקְדָּשׁ וְהָעוֹבְדִין בּוֹ¹²⁰.

(112) ברייתא בעירובין לב. (113) כסף של שתי תורים.
(114) קופסא בצורת שופר, ראה שקלים פ"ו משנה ה, כי
י"ג שופרות היו במקדש, ואחד מהם היו כתוב בו "קנינים"
להטיל שם מעות הקנינים, והיתה כל אשה ואשה צוררת לה
מעוֹתֶיהָ בצרור מיוחד כדי שלא יתערבו המעות עם של
אחרת, ומטילה לשופר (תוספות פסחים צ: ד"ה עד).
(115) [לפנינו בגמרא שם: "וטובלת ואוכלת". ולפי זה, יש
מקום לומר, שמה שאמרו "ואוכלת לערב" היינו מפני
שצריכה הערב שמש (ראה תוספות חגיגה כא. ד"ה האונן).
אבל לפי נוסחת רבינו, יותר מסתבר כמו שמבואר להלן,
וכמו שכתבו התוספות שם]. (116) אבל לא לפני זה, שמא
עדיין לא הקריבו את קרבנותיה. (117) יורדים מן המזבח.
(118) דברי רב שמעיה בעירובין שם. (119) פ"ב הלכה ב.
(120) פ"ז הלכה ט.

יג. הָאִשָּׁה¹²¹ שֶׁהֵבִיאָה חֲטָאתָה וְמָתָה - יְבִיאָה
הַיּוֹרְשִׁים עוֹלָתָהּ¹²². אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִפְרִישָׁה
אוֹתָהּ¹²³ מִחַיִּים, כָּכָר נִשְׁתַּעְבְּדוּ נִכְסֶיהָ לְקָרְבֵּן,
וְהַשְׁעָבֵד דִּין תּוֹרָה¹²⁴ הוּא.

(121) יולדת או זבה. (122) קנינים פ"ב משנה ה, אבל אם
הביאה עולתה ומתה, לא יביאו יורשים חטאתה (שם
במשנה) שאין חטאת באה לאחר מיתה. (123) לעולה.
(124) קידושין יג: מחלוקת בין רב אסי בשם רבי יוחנן לבין
רב יהודה בשם שמואל, ופסק כר' יוחנן, שאמר אפילו לא

מביאה קרבן. וחמש שכתב לאו דוקא, ואפילו פחות או
יותר, אלא שלשון המשנה נקט. (90) פירוש, שראתה כמה
פעמים דם, ובכל פעם נמשך שלשה ימים רצופים, והיא
מסופקת אם זה היה בעת נידתה שאינה זבה, או שזה היה
בלא עת נידתה והיא זבה שחייבת קרבן, ראה למעלה הלכה
ו. וספק זבה מביאה קרבן (ראה למעלה הלכה ז).
(91) כלומר, קרבן אחד לכל הלידות או קרבן אחד לכל
הזיבות, כדי שתהיה מותרת לאכול בקדשים, ראה למעלה
הלכה א, שיוולדת זבה הן מחוסרי כפרה, ואינן אוכלות
בקדשים עד שיביאו כפרתן. ואף כי יש כאן ספק כמה
לידות ושלא בתוך ימי המלאת - מועיל קרבן אחד לכל
הלידות, כדי להתירה לאכול בקדשים, שקרבן זה הוא
כטבילה, שאם נטמאה כמה פעמים טבילה אחת עולה
לכולן, כמו כן קרבן זה עולה לכל ספקי הלידות.
(92) פירוש, בקדשים. אבל החטאת שלה אינה נאכלת. ראה
למעלה הלכה ר"ז. (93) לא הצריכה להביא קרבן על כל
ספק לידה ולידה, שהרי זה ספק מליקת חולין למזבח, ורק
לקרבן אחד התירו בקושי להביא כדי לטהרה לאכול
בקדשים, ראה רש"י שם. (94) במשנה שם. (95) כלומר:
או חמש זיבות (רש"י שם). (96) כלומר: קרבן אחד לכל
הלידות או קרבן אחד לכל הזיבות. (97) שאף-על-פי
שלענין טהרה, קרבן אחד מטהר אותה לאכול בקדשים כמו
טבילה אחת שעולה לכמה טומאות, - אינה נפטרת מחיובה
אלא-אם-כן מביאה קרבן על כל לידה ולידה, אם היו
הלידות כל אחת אחרי יום המלאת של הלידה הקודמת.
ולמדו כן (שם ט:): ממה שנאמר (ויקרא יב, ז) "זאת תורת
היולדת" - "זאת" לחייב על לידה שלפני מלאת ועל לידה
שאחרי מלאת. ואף-על-פי שלפנינו במשנה שם אמר רבן
שמעון בן גמליאל שאין השאר עליה חובה, נראה שלפני
רבינו היתה הגירסא שם "והשאר עליה חובה", כמו שכתב
רבינו-תם בתוספות בבא בתרא קסו: ד"ה הכי גרסינן נכנס
(השמיטה ללחם-משנה סוף הלכות מחוסרי כפרה, וראה
בראב"ד, במרכבת המשנה, ובהגהות בן אריה כאן).
(98) אם היו עליו כמה זיבות, מביא קרבן אחד כדי לטהרו
שיוכל לאכול בקדשים, והשאר עליו חובה. (99) צ"ל:
זיבות (רש"י ובן אריה, הר המוריה וחזון איש, וכן הגיהו
הב"ח ומסורת הש"ס בגמרא שם), שהרי גם לחמש לידות
ודאיות מספיק בקרבן אחד כדי לטהרה, וכל-שכן לוודאי
לידה ולספק לידה ביחד. וראה בגליון הש"ס להגרע"א שם.
(100) אף כי קרבן אחד מטהר אותה (לענין אכילת קדשים)
מחמש לידות או מחמש זיבות - כשהיא גם לידה וגם זבה,
אין קרבן אחד מטהרה, וכן אמרו בספרא מגלת מצורע פרק
ג הלכה יג "וכפר על המטהר מטומאתו, ולא מזוכו".
פירוש, שאם היה זב ומצורע, אין קרבן זה עולה לשתייה
(קרבן אהרן), והיינו אף לטהרו לאכילת קדשים (רש"י
לכריתות שם). (101) קרבן החטאת. (102) ראה למעלה
בתחילת ההלכה. (103) ראה למעלה ה"ו וה"ז, שספק
זיבה או ספק יולדת אין חטאתה נאכלת, שחטאת העוף הבא
על הספק תשרף. (104) ראה למעלה בהתחלת הלכה זו.

1 יא. הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְגַּיְרָה וְאִין יָדוּעַ אִם עַד שְׁלֹא נִתְגַּיְרָה
2 יִלְדָה¹⁰⁵ אוּ מִשְׁנֵתִּיגַיְרָה יִלְדָה¹⁰⁶ - הָרִי זֶה מְבִיאָה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני י"ז ניסן – ספר קרבנות – הלכות מחוסרי כפרה קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שעורים". (7) בכת"י תימן: "דוהה". וכן בדפוס וויניציאה (ובדפוס רומי, בטעות "מהה") וכן הוא בתוספתא זבים שם, ובנדה שם. (8) ביצה שאינה מזכר, "זוב דיהה ודומה כלובן ביצה המזורת" – "וביאור דיהה, עכור מעט הבהירות" (רבינו בפי"ה מנגעים פ"ב מ"ב). (9) תוספתא וגמרא שם: "ושכבת זרע קשורה כלובן ביצה שאינה מזורת" (שמשרצת אפרוח תחת תרנגולת).

הפרישה מחיים, משום שמן התורה משועבדים הנכסים של המת לחוב המוטל עליו.

יום שני י"ז ניסן ה'תשע"ט

פרק שני

(1) יבאר אי זהו זב האמור בתורה.

ב. הַרְוָאָה רְאִיּוֹת הַזֹּב הַגּוֹרְמוֹת לוֹ לְהִיּוֹת זֹב⁷ 10
מִחֲמַת חֲלִיל¹¹ או אֲנֵס וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵינוֹ זֹב;⁸ 11
שְׁנֵאֵמָר: זֹב מִבְּשָׂר¹² - מִחֲמַת בְּשָׂרוֹ¹³ הוּא שִׁיְהִיָּה 12
טָמֵא, לֹא מִחֲמַת דָּבָר אַחֵר¹⁴. מִכָּאֵן¹⁵ אָמְרִי¹⁶: 13
בְּשִׁבְעָה דְּרָכִים בּוֹדְקִין אֶת הַזֹּב: בְּמֶאֱכָל וּבְמִשְׁתֵּה, 14
בְּמִשָּׂא וּבְקִפְצָה, בְּחָלִי וּבְמִרְאָה וּבְהִרְהוּר. פִּיצֵד? 15
אֶכְל אֲכִילָה גִּסָּה או שְׁתֵּה הִרְבָּה, או שְׁאָכַל או 16
שְׁתֵּה¹⁷ אֶכְלִין או מִשְׁקִין הַמְבִּיאִין לִידֵי שְׁכֵבֶת 17
זֶרַע¹⁸, או שְׁנִשָּׂא מִשּׁוּי כְּבֵד, או שְׁקַפֵּץ מִמָּקוֹם 18
לְמָקוֹם, וּבְכֻלָּל דָּבָר זֶה אִם הָפֵה עַל גְּבוּל¹⁹, או שְׁהִיָּה 19
חוּלָה, או שְׂרָאָה אִשָּׁה וְהִתְאַוָּה שְׁכִיבְתָּהּ²⁰, או 20
שְׁהִרְהוּר בְּעֶסְקִי בְּעִילָה אֶף עַל פִּי שְׁלֹא הִרְהוּר 21
בְּבְעִילַת אִשָּׁה שֶׁהוּא מְכִירָהּ²¹, אִם קָדַם אֶחָד מֵאֵל 22
אֵלָיו וְרָאָה רְאִיָּה שֶׁל זֹב - תּוֹלִין בּוֹ וְאֵינוֹ מִטָּמֵא. 23

1 א. הַזֹּב הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה² הוּא שְׁכֵבֶת זֶרַע הַכָּא מִחֲלִילִי
2 הַחֲלִילִים³ שֶׁהִיא מִתְקַבֶּצֶת בָּהֶן⁴. וְכִשְׂיּוֹצֵא הַזֹּב -
3 אֵינוֹ יּוֹצֵא בְּקִשְׁי⁵ כְּשִׁכְבַּת זֶרַע, וְאֵין בִּיּוֹצֵאתוֹ תֵּאוּה
4 וְלֹא הִנָּאָה, אֲלֹא נִגְרָר וְיוֹצֵא כְּמוֹ בָּצֵק שֶׁל שְׁעוּרִים⁶,
5 כִּפְהָ⁷ פִּלְכֵן בִּיצָה הַמְּזוֹרֶת⁸. אֶכְל שְׁכֵבֶת זֶרַע - לְכִנָּה
6 קְשׁוּרָה פִּלְכֵן בִּיצָה שְׁאִינָה מְזוֹרֶת⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הזב האמור בתורה כו".

בדיני הזב, מצינו הבדלים בין ראי' ראשונה שני' ושלישית, שהראשונה מטמאת אפילו באונס, והשני' אינה מטמאת אלא אם היא ברצון, ובעל שלוש ראיות אינו חייב קרבן אלא-אם-כן היתה הראי' הראשונה ברצון. וצריך להבין, מדוע הראי' השלישית של בעל שלוש ראיות מחייבתו קרבן גם אם היא מחמת אונס, ולאידך הראי' הראשונה שלו צריכה להיות ברצון דווקא, משא"כ בבעל שתי ראיות שגם אם הראי' הראשונה באונס - טמא בראי' שני' (כשהיא ברצון).

והביאור בזה: עניין הזב הוא חולי, כמבואר ברמב"ם שיש טומאה היוצאת מהגוף באופן טבעי, אבל זוב הוא הטומאה היוצאת מהגוף מצד חולי. ובעבודת ה', הטומאה היוצאת מהגוף מורה על הרע שיש באדם. א. הרע הטבעי מצד עצם בריאתו שנדבק בו על-ידי חטא עץ הדעת. ב. רע שלא על-פי הטבע הרגיל, והוא זה שהאדם מגרה יצרו עליו שעל-ידי-זה מתווסף אצלו רע עוד יותר ממה שיש בו מצד חטא עץ הדעת.

ראי' ראשונה מרמזת על הרע הטבעי, ולכן מטמאת באונס, כי על הרע הזה האדם אנוס, שהרי דבוק בו מיום לידתו מצד חטא עץ הדעת. אבל הראי' השנייה מורה על הרע שאינו מטבע בריאתו, ולכן הוא ברצון דווקא.

(על"פ "לקו"ש חלק ז' עמוד 43)

ג. הַרְוָאָה קָרִי²² - אֵינוֹ מִתְטָּמֵא בְּזֹב²³ מֵעַת לַעַת²⁴; 21
שְׂרָאָהּ זוֹ שֶׁל זֹב מִחֲמַת שְׁכֵבֶת זֶרַע הִיא²⁵. וְכֵן 22
לְמִרְאָה וּלְהִרְהוּר תּוֹלִין בָּהֶן מֵעַת לַעַת²⁶. אֶכְל 23
לְמֶאֱכָל וּלְמִשְׁתֵּה וּלְקִפְצָה וּלְמִשָּׂא - תּוֹלִין בָּהֶן כָּל 24
זֶמֶן שְׁמִצְטִיעֵר²⁷. 25

(22) שכבת זרע הבאה בקושי, כמבואר למעלה ה"א. (23) אם ראה בראיה שניה, ראה להלן ה"ו. (24) עשרים וארבע שעות לאחר שראה את הקרי, זבים שם מ"ג, וכת"ק שם, וראה להלן ה"ד לעניין גוי שנתגייר. (25) כיון שראה קרי, הזיבה מחמת חולשה דקרי ('קריט ספר') וכן הוא בנזיר סו, א. וראה ב'לחם משנה'. (26) אם ראה זיבה בתוך

(2) ויקרא טו, ב: "איש איש כי יהיה זב מבשרו וזבו טמא הוא". (3) מקומות חלולים בתוך הגוף. (4) כלומר, שכבת הזרע יוצאה בגלל שהמקומות החלולים שהיא מתקבצת בהן בתוך הגוף, נחלשו ואין בכוחם להחזיקה, אבל שאר אברי הגוף נשארו איתנים ובריאים, וראה בדברי רבינו בפירוש המשנה, זבים פ"ב מ"ב. (5) כלומר, לא בקישוי האבר, אלא יוצא כשהאבר מת, וכן מפורש בתוספתא זבים פ"ב: "זוב בא מבשר המת, שכבת זרע בא מבשר החי". (6) נדה לה, ב: "אמר רב הונא, זוב דומה למי בצק של

בדפוס רומי. (37) להלן ה"ו. (38) נדה לה, א: אמר רב הונא, ראיא ראשונה של זב מטמאה באונס, שנאמר (ויקרא טו, לב) "זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע". מה שכבת זרע מטמאה באונס, אף ראיא ראשונה של זב מטמאה באונס. (39) ולא מחמת אונסו, ראה למעלה ה"ב. (40) שמה שמפורש בתורה שזב חייב קרבן, אינו אלא אם ראה שתי ראיות זוב מחמת בשרו, ולא מחמת אונסו. אבל אם ראיא ראשונה היתה באונס ושניה מבשרו, אף-על-פי שהוא טמא זב לענין ספירת שבעה נקיים, אין עליו חיוב קרבן, אף לאחר ראיא שלישית. בנדה לה, א: "ת"ש, ראה ראיא ראשונה של זב בודקין אותו (זבים פ"ב מ"ב) מאי לאו לטומאה, לא לקרבן", ומפרש רש"י שאם הראיה הראשונה של זב היתה מחמת אונס, איננה מצטרפת לשלש ראיות לחיבו קרבן, אלא לראיה השניה שהיתה מחמת בשרו ולא באונס, לספור שבעה נקיים. (41) מצטרפת לשתי הראיות הראשונות, שהיו מחמת בשרו, ולא באונס כדי לחיבו קרבן (זבים פ"ב מ"ב, וכתנא-קמא). (42) כן הוא במשנה שם: "בשבעה דרכים בודקים את הזב עד שלא נזקק לזיבה וכו", ראה ראיא ראשונה בודקין אותו, בשניה בודקין אותו, בשלישית אין בודקין אותו, הרי שמה שלא בודקים בשלישית הוא מפני שכבר נזקק לזיבה. ואם ראה ראיא ראשונה באונס, אינה מצטרפת לשלישית להבאת קרבן, הואיל והיה האונס לפני שנוזק לזיבה.

- ו. הַרְוָאָה רְאִיָּה אַחַת שֶׁל זֹב - הִרִי הוּא כְּבֵעַל קָרִי⁴³. רְאָה שְׁתֵּים - הִרִי זֶה זָב, וְצִרִיף סְפִירַת שְׂבָעָה⁴⁴ וּבִיאַת מַיִם חַיִּים⁴⁵, וְאִינוּ חֵיב בְּקָרְבָּן. רְאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת - הִרִי זֶה זָב גָּמֹר וְחֵיב בְּקָרְבָּן⁴⁶. וְאִין בֵּין זָב שֶׁרְאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת לְרְוָאָה שְׁלֹשׁ אֶלָּא קָרְבָּן בְּלִבְדָּה⁴⁷. וּדְבָרִים אֲלוֹ פֶּלֶן דְּבִרִי קְבָלָה מִפִּי מֹשֶׁה בְּרַבְּנוּ מִסִּינַי⁴⁸.

(43) כבית-הלל, זבים פ"א מ"א, והוא כמו ראשון לטומאה (פ"ה מהל' אבות הטומאה ה"א). (44) ימים נקיים מכל זוב, וצריך שיהיו רצופים זה אחר זה. (45) טבילה במעיין ולא במקוה, משום שנאמר (ויקרא טו, יג) "ורחץ בשרו במים חיים וטהר", והוא מטהר בכלשהו, כלומר: אינו צריך ארבעים סאה כמו מקוה (פ"ט מהל' מקוואות ה"ח). (46) שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, ראה למעלה פ"א ה"ג. (47) משנה, מגילה ח, א. ונלמד שם בגמרא, ממה שמנה הכתוב (שם, ב"ג) שתים וקראו טמא (הזכיר שתי פעמים זב "איש איש כי יהיה זב מבשרו, וזבו טמא הוא") ומנה שלש וקראו טמא ("וזאת תהיה טומאתו בזוב, רר בשרו את זובו, או החתים בשרו מזובו, טומאתו היא"), הא כיצד? שתים לטומאה ושלש לקרבן, ועוד נאמר (שם, טו) "וכיפר עליו הכהן לפני ה' מזוהר", ולמדו מזה (שם) "מזוהר" מקצת זבין מביאין קרבן, ומקצת זבין אין מביאים קרבן, הא כיצד? ראה שלש מביא קרבן, ראה שתים אין מביא קרבן. (48) שזה לא מפורש בתורה אלא נלמד בקבלה מן הפסוקים הנ"ל.

- ז. אֶחָד הַרְוָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת או שְׁלֹשׁ בְּשַׁעֲה אַחַת זֹו אַחֵר זֹו, או שֶׁרְאָה רְאִיָּה בְּכָל יוֹם זֶה אַחֵר זֶה⁴⁹ -

המעת-לעת מאז שהרהר או ראה, תולין בהרהור ובמראה, אבל יותר ממעת-לעת אין תולין בהרהור ובמראה, והוא בתוספתא זבים פ"ב "כשם שתולין שכבת זרע מעת לעת, כך תולין למראה ולהרהור מעת לעת". (27) תוספתא שם, ופירושו שמרוב האכילה והשתיה שהכבירו עליו, וכן מהקפיצה והמשא שנחלשו כחותיו ומצטער משום כך, ראה בדברי רבינו בפירוש המשנה, זבים שם מ"ב.

- ד. מִי שֶׁמָּל וְאַחֵר כֶּף רְאָה זֹב²⁸, בֵּין עוֹבֵד כּוֹכָבִים בֵּין יִשְׂרָאֵל - תּוֹלִין בְּמִילָה כָּל זְמַן שֶׁמִּצְטָעֵר²⁹. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁרְאָה קָרִי וְאַחֵר כֶּף נִתְגַּיֵּר - מְטַמֵּא בְּזִיבָה מְיָד, וְאִין תּוֹלִין לוֹ מַעַת לְעַת³⁰. קָטָן³¹ - אִין תּוֹלִין לוֹ לֹא בְּמִרְאָה וְלֹא בְּהִרְהוּר, שְׂאִין לְקָטָן מִרְאָה וְהִרְהוּר הַמְבִיא לִידֵי זֹב. לְפִיכָּךְ בּוֹדְקִין אוֹתוֹ בְּחֻמְשָׁה דְּרָכִים בְּלִבְדָּה³².

(28) ראיא ראשונה או שניה, ראה להלן בבירור הדברים (זיבה שלישית, שהיא זיבה שניה אחר שנתגייר, ראה להלן בדברי ה'אורח מישור'). (29) תוספתא, זבים שם. "והטעם שאין לך חולי גדול מהמילה, והא קי"ל (למעלה ה"ב) שהחולי הוא אחד מהדרכים שבודקים את הזב" (כסף-משנה), ואינו זב אפילו אחר מעת-לעת של המילה, כל זמן שמצטער. (30) אע"פ שבמראה תולין מעת-לעת אחר ראית קרי (ראה לעיל ה"ג) ואין הראיה הראשונה מצטרפת לראיה השלישית לחיבו קרבן (ראה להלן), - בגר, שהוא כקטן שנולד, אין משגיחים לדבר מעניני הקודמים (רבינו בפירוש המשנה, זבים פ"ב, וראה בלחם-משנה). (31) ראה להלן פ"ג ה"ו, ואפילו בן יום מטמא בזיבה. (32) תוספתא זבים שם, "תינוק תולין לו בחמשה דברים, במאכל ובמשתה, במשא ובקפיצה, בחולי שלו" וכו'.

- ה. וְכֵשֶׁם שֶׁתּוֹלִין לְקָטָן בְּחִלּוֹ, כֶּף תּוֹלִין לוֹ בְּחִלּוֹ אֲמוֹ³⁴, אִם הָיָה יוֹגֵק מִמֶּנָּה או צִרִיף לְאֲמוֹ³⁵. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוֹרִים שֶׁבּוֹדְקִין אֶת הַזָּב בְּדָרְכִים אֲלוֹ? בְּרְאִיָּה שְׁנִיָּה שֶׁל זֹב, שְׂבָה יַעֲשֶׂה זָב כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר³⁷. אֶבֶל רְאִיָּה רְאִיָּה שְׁנִיָּה, אֶפְלוּ רְאָה אוֹתָהּ בְּאַנְס³⁸ וְרְאִיָּה שְׁנִיָּה מִחֻמַּת בְּשָׂר³⁹ - הִרִי זֶה טָמֵא טָמֵא זִיבֹת; וְאֶף עַל פִּי כֵן בּוֹדְקִין אוֹתוֹ בְּרְאִיָּה שְׁנִיָּה, כְּדִי לְמַנּוֹת בָּהּ שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת לְחֵיב קָרְבָּן⁴⁰. רְאִיָּה שְׁלִישִׁית - אִין בּוֹדְקִין אוֹתוֹ בָּהּ, אֶלָּא אֶפְלוּ רְאָה אוֹתָהּ מִחֻמַּת אֲנָס⁴¹. הוֹאִיל וְנִזְקָק לְטִמְאָה⁴², שֶׁהִרִי רְאִיּוֹת שְׁנַעֲשֶׂה בָּהֶן זָב מִחֻמַּת בְּשָׂרוֹ הִיָּה, לְפִיכָּךְ יִתְחַיֵּב בְּקָרְבָּן.

(33) בכת"י תימן, זה מחובר עם מה שלמעלה. וכן נראה בדפוס רומי. (34) שלא יהיה עליו דין זב. בתוספתא שם: תינוק תולין לו וכו' בחולי שלו ובחולי אמו. (35) שאמו מקנחתו (סוכה כח:); שהיונק ממנה או שצריך לאמו, נדבק ממחלת אמו. וראה כתובות עז, ב: הזהרו מזובכיים) של בעלי ראתן (= מוכי שחין). רבי זירא לא הוא יתיב בזיקה (= לא ישב במקום שמנשבת הרוח עליו ועל החולה). (36) בכת"י תימן מתחילה כאן הלכה חדשה, וכן נראה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני י"ז ניסן – ספר קרבנות – הלכות מחוסרי כפרה קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

קטנות מנין, ת"ל "תהיה" אפילו כל שהוא, "החתים" אפילו כל שהוא, "בשרו" אפילו כל שהוא.

- י. הִיָּה הַזֹּב נִגְרַר וְיֻצָּא וְלֹא פָּסַק: אִם יֵשׁ מִתְחַלֵּת 18
- הָרֹאֶה עַד סוּפָה פְּדֵי טְבִילָה וְסִפּוּגִי⁶⁵ אוּ יָתֵר - הֲרִי 19
- זוּ נְחֻשְׁבֶּת כְּשִׁתִּי רִאיוֹת⁶⁶, הוֹאִיל וְהִיא אֶרְכָּה 20
- כְּשִׁתִּים⁶⁷; וְאִם לֹא הִיָּתָה אֶרְכָּה כְּשִׁעוֹר הִיָּה⁶⁸, אֶפְלוּ 21
- פָּסַק הַזֹּב בִּינְתֵימָם⁶⁹ - הֲרִי זוּ רֹאֶה אַחַת. וְכֵן אִם 22
- הִיָּתָה רֹאֶה אַחַת אֶרְכָּה כְּשִׁלֵּשׁ רִאיוֹת, שְׁנִמְצָא 23
- מִתְחַלֵּתָה וְעַד סוּפָה כְּשִׁתִּי טְבִילוֹת וְשִׁנִּי סִפּוּגִין - 24
- הֲרִי זוּ נְחֻשְׁבֶּת כְּשִׁלֵּשׁ רִאיוֹת וְיֵבִיא קָרְבָּן⁷⁰. 25

(65) זבחים פ"א מ"ד, ובתוספתא (שם פ"א) והיא כשיעור מהלך חמישים אמה של אדם בינוני (פירוש הרא"ש למסכת זבים פ"א מ"ג, וראה ב'סיפרא' שם, ה"ד). (66) כת"ק נגד רבי יוסי, בתוספתא זבים, שם. (67) משום שזוב אין לו שיעור (ראה למעלה ה"ט), א"כ כשראה ראה אחת ארוכה, כיון שמתחילת ראייתו נטמא בכל שהוא, והיה לו שהות לטבול, ועדיין הוא ממשיך לראות, אנו חושבים לראיה זו כשתי ראיות ('קריית ספר'), וראה למעלה ה"ו דין הרואה שתי ראיות. (68) שם בתוספתא "ואם לאו (שאין מתחילת הראיה עד סופה כדי טבילה וסיפוג) אין בידו אלא אחת". (69) פירוש, ראה זוב והפסיק, ושוב ראה, ואין במשך זמן ההפסקה, כדי טבילה וסיפוג. (70) זבים פ"א מ"ה, ולמדו זאת ב'סיפרא' פרשת מצורע (שם) מן הפסוק (ויקרא שם, ג) "בזובו רר" מלמד שהוא מטמא בג' ראיות. אין לי אלא גדולות, קטנות מנין, ת"ל "תהיה", אפילו כל שהוא וכו', אם נאמר בגדולות למה נאמר בקטנות, אלא ליתן שיעור לגדולות שאם ראה אחת מרובה כשלש, שהוא כמגד יון לשילוח שהם כדי שתי טבילות ובשני סיפוגים, הרי זה זב גמור".

- י.א. רָאָה רֹאֶה אַחַת בַּיּוֹם וְהִפְסִיק פְּדֵי טְבִילָה 26
- וְסִפּוּגִי⁷¹, וְאַחֵר כֶּף רָאָה שְׁתֵּים⁷² אוּ אַחַת אֶרְכָּה 27
- כְּשִׁתִּים⁷³; אוּ שְׂרָאָה שְׁתֵּים אוּ אַחַת מְרַבָּה כְּשִׁתִּים 28
- וְהִפְסִיק פְּדֵי טְבִילָה וְסִפּוּגִי, וְאַחֵר כֶּף רָאָה רֹאֶה 29
- אַחַת - הֲרִי זֶה זֹב גָּמוּר⁷⁴. 30

(71) בא להשמיענו שההפסק בין ראה לראה הוא כדי טבילה וסיפוג, אבל אם ההפסק בין ראה לראה היה פחות מכדי טבילה וסיפוג, נחשבות שתי הראיות (אם נמשכו כל אחת מהן פחות מכדי טבילה וסיפוג, ראה למעלה ה"י) לראה אחת. (72) ובין אלו השתיים היה הפסק גדול יותר מאשר כדי טבילה וסיפוג. (73) ראה למעלה שם. (74) זבים פ"א מ"ד, ובא להשמיענו שאף ראה אחת ארוכה כשתים מצטרפת עם ראה אחת קצרה לחייבו קרבן, כמו שלש ראיות נפרדות, שלא נטעה לומר: כיון שראה אחת ארוכה למדו ב'סיפרא' מ'בזובו רר', וראה קצרה למדים מ'החתים' (ראה למעלה שם) וכיון שהפסוק אומר "או החתים", הכוונה או זה או זה ואינן מצטרפות (מ'משנה אחרונה' זבים שם).

- י.ב. רָאָה רֹאֶה אַחַת מְקַצְתָּה בְּסוּף הַיּוֹם וּמְקַצְתָּה 31

- 1 הֲרִי זֶה זֹב. לְפִי שְׁתֵּלָה הַפְּתוּב אֶת הַזֹּבֶה⁵⁰ בְּיָמִים,
- 2 שְׁנֵאמַר: כִּי יָזוּב זֹב דְּמָה יָמִים רַבִּים⁵¹, וְהַזֹּב⁵² לֹא
- 3 תִּלָּה אוֹתוֹ בְּיָמִים⁵³.

(49) כלומר, בשלשה ימים רצופים זה לזה, ראה כל יום ראה אחת. (50) הנקבה. (51) ודרשו ב'סיפרא' פרשת מצורע (פרק זבים פ"ד ה"ה-ט) "ימים שנים, רבים שלשה". ואם ראתה שלש פעמים ביום אחד, אינה זבה עד שתראה שלשה ימים. (52) הזכר. (53) שנאמר (שם, ג) "וזאת תהיה טומאתו בזובו" - תלה הכתוב את הזב בראיות, וכתוב שם שלש פעמים "זב" וכתוב "טומאתו", שמשמע שבאלו השלש הוא טמא, וכתוב גם (שם) "והזב את זובו לזכר ולנקבה" מקיש זכר לנקבה (ולא נקבה לזכר) מה נקבה בימים, אף זכר בימים ("כך. וכריתות ח:), הרי שהזב נטמא בראה שלש ראיות בשעה א', וגם בג' ראיות בג' ימים.

- 4 ח. וְאִם הִפְסִיק הַזֹּב בֵּין רֹאֶה לְרֹאֶה יוֹם גָּמוּר⁵⁴ -
- 5 אֵינָן מְצַטְרְפוֹת⁵⁵. כִּיצַד? רָאָה רֹאֶה בְּשִׁבְתָּ⁵⁶ וְרֹאֶה
- 6 שְׁנִיָּה בְּשִׁנִּי בְּשִׁבְתָּ - אֵינָן מְצַטְרְפוֹת וְאֵינָן זָב⁵⁷. וְכֵן
- 7 אִם רָאָה רֹאֶה שְׁנִיָּה בְּאֶחָד בְּשִׁבְתָּ⁵⁸ וְרָאָה רֹאֶה
- 8 שְׁלִישִׁית בְּשְׁלִישִׁי בְּשִׁבְתָּ - אֵינָן חֵיב בְּקָרְבָּן⁵⁹; שְׂאִין
- 9 זוּ מְצַטְרְפֶּת לְשִׁתִּים, שֶׁהֲרִי הִפְסִיק בִּינֵיהֶן יוֹם אֶחָד.
- 10 אָבֵל אִם רָאָה אַחַת הַיּוֹם וְאַחַת בְּלֵילָה שְׁלֹאֲחֵרֶיו -
- 11 הֲרִי אֵלוֹ מְצַטְרְפוֹת⁶⁰. וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר, שְׂאִם רָאָה
- 12 אַחַת בְּלֵילָה וְשְׁנִיָּה בַּיּוֹם - שְׂחֵן מְצַטְרְפוֹת⁶¹. וְכֵן אִם
- 13 רָאָה שְׁלֹשׁ רִאיוֹת בְּשְׁלֹשָׁה לַיְלוֹת זֶה אַחֵר זֶה - הֲרִי
- 14 אֵלוֹ מְצַטְרְפוֹת⁶².

(54) מעת לעת שלם, היינו עשרים וארבע שעות. (55) כך נשמע מדברי המשנה, זבים פ"א מ"א ומ"ו. (56) ראה ראשונה. (57) אלא בעל קרי, ראה למעלה ה"ו. (58) וראה ראשונה ראה בשבת. (59) אלא טמא טומאת זב, וצריך ספירת שבעה נקיים וטבילה, ראה למעלה ה"ו. (60) אף-על-פי שהלילה אינו שייך ליום שלפניו, אלא ליום שלאחריו. (61) ששתי הראיות היו ביום אחד, ואין זה בכלל ראיית שלשה ימים, אלא בכלל שלש ראיות שזב נטמא בהם אף אם לא היו בשלשה ימים, ראה למעלה ה"ז. ומה שכתב רבינו "ואין צריך לומר", הוא על-פי מה שאמרו בבבא-קמא כד, א - גבי שור המועד "ריחק נגיחותיו, חייב (נזק שלם). קירב נגיחותיו, לא כל-שכן". ורק בזבה אינו כן מפני שמיצט הכתוב זבה מראיות, ולא טמאה אלא בימים (שם). (62) זבים פ"א מ"ג: "ראה וכו' שלש לשלשה ימים או לשלשה לילות, הרי זה זב גמור".

- 15 ט. רֹאֶה הַזֹּב אֵין לָהּ שְׁעוֹר, אֶלָּא הַרְוָאָה כָּל שֶׁהוּא
- 16 - טָמֵא⁶³; שְׁנֵאמַר: הַחֲתִים בְּשָׂרוֹ - כָּל שֶׁהוּא נִפְרַ
- 17 בְּבָשָׂרוֹ מְטָמֵא⁶⁴.

(63) משנה, נדה מ, א: "אבל הזב ובעל הקרי וכו' ומטמאין בכל שהוא, אפילו כעין החרדל ובפחות מכן". (64) 'סיפרא' פרשת מצורע (פרק זבים פ"א ה"ג), (ראיות)

קעד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי י"ח ניסן – ספר קרבנות – הלכות מחוסרי כפרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הי"ב. (87) ואולי אף אחת משתי הראיות לא היתה מקצתה ביום ומקצתה בלילה, ואין כאן שלש ראיות ואינו חייב קרבן. (88) שחטאת העוף באה על הספק ונשרפת, ראה למעלה פ"א ה"ו, ולמעלה בפרק זה הי"ג.

יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ט

פרק שלישי

(1) יבאר שהימים שהזב רואה בהן זיבות הוא טמא ומונה משיפסוק.

- א. פל הנמים שהזב רואה בהן זיבות הרי הוא טמא.² וכשיפסוק הזיבות³ מונה שבועה ימים נקיים⁴ כזבה, וטובל בפשיעו⁵ ומעריב שמשו, ובשמיני מביא קרבנו⁶ אם היה פעל שלש ראיות. ואם ראה ראיה של זוב, אפלו בסוף יום שביעי אחר שטבל - סתר הכל, ומתחיל למנות שבועה ימים נקיים - מאחר יום ראיה האחרונה.⁷

(2) כמפורש בפסוק (ויקרא טו, ג) "איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא". (3) גם להלן בהלכה ג כתב רבינו וזה לשונו: "בדק ביום הטומאה עצמה ומצא טהור ופסק הזוב" וכו', ומכאן שהוא צריך הפסק טהרה. (4) ויקרא שם, וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים לטהרות". (5) שנאמר (שם): "וספר לו שבעת ימים וגו' ורחץ בשור במים חיים (=מי מעיין) וטהר". ואם הוא זב בעל שתי ראיות די לו בכך וטהור. (6) שם, יד-טו: "וביום השמיני יקח לו שתי תורים או שני בני יונה וגו' אחד חטאת והאחד עולה". (7) פירוש למחרת יום הראיה האחרונה.

- ב. זב שראה קרי באחד משבעת ימי הספירה - אינו סותר אלא יומו בלבד, ומשלים שבועה ימים ומביא קרבנו. כיצד? ראה קרי ביום החמישי - סופר אחריו שלשה ימים⁸, וטובל בפלישי, ומביא קרבנו כרביעי.

(8) שספירת היום החמישי נסתרה ונשארו לו רק ארבעה ימים נקיים, ומוסיף להם עוד שלושה להשלים השבעה.

- ג. זב שפדק ביום ראשון מימי הספירה ומצא טהור, ולא פדק כל שבועה, וביום השביעי פדק ומצא טהור - הרי זה בחזקת טהרה. אפלו פדק ביום הטמאה עצמה⁹ ומצא טהור, ופסק הזוב¹⁰, ולא פדק למחר בתחלת ימי הספירה¹¹, ובדק בפשיעו¹² או בשמיני¹³ ומצא טהור - עלו לו ימי הספירה, והרי זה בחזקת טהרה.

(9) פירוש שבאותו יום שראה לפני זה זיבה, בדק אחרי כן. (10) נראה שצריך להיות "ופסק הזוב ומצא טהור". (11) כלומר, למחר שהוא היום הראשון של שבעת ימי הטהרה. (12) לדעת רבי אליעזר כי גם אם בדק בסוף ימי הטהרה שהוא יום שביעי ולא בדק בהתחלת ימי הספירה שהוא יום ראשון של ימי הטהרה. (13) כלומר: שהבדיקה

- בתחלת הלילה⁷⁵, אף על פי שאינה ארפה בשמים⁷⁶
- הרי אלו שתי ראיות, שהימים מחלקין הראיה⁷⁷.
- לפיקה, הרוצה ראיה אחת בין השמשות, שהוא ספק מן היום ומן הלילה⁷⁸ - הרי זה ספק לטמאה⁷⁹.

(75) פירוש, אם היה ידוע לנו זמן של סוף היום וזמן של תחילת הלילה, והוא ראה ראיה אחת שהתחילה בסוף היום ונגמרה בתחילת הלילה (ראה פירוש הרא"ש זבים פ"א מ"ו). (76) אלא נמשכה רגע אחד בסוף היום, ורגע אחד בתחילת הלילה. (77) תוספתא זבים פ"א: "ומודה רבי יוסי, שאם ראה ראיה אחת בין השמשות אע"פ שאין בה כדי טבילה וסיפוג, יש בידו שתי ראיות, מפני ששני ימים חולקים אותה". (78) "תנו רבנן, בין השמשות ספק מן היום ומן הלילה (כלומר, ספק אם יש בו משניהם. רש"י) וספק שהוא כולו מן היום וספק שהוא כולו מן הלילה" (שבת לד:). ובין השמשות הוא משך הזמן משתקע החמה עד שייראו ג' כוכבים בינונים (ראה בהל' שבת פ"ה ה"ד). (79) תוספתא שם, ופ"א דמס' זבים מ"ו. כלומר, ספק טמא כזב שצריך ספירת שבועה נקיים או אינו טמא אלא כבעל קרי (ראה למעלה ה"ו), שמא בין השמשות הוא גם יום וגם לילה, והוא ראה מקצת היום ומקצת הלילה, והימים חולקים את הראיה לשתי ראיות.

- יג. ראה ראיה אחת ביום ואחת בין השמשות - הרי זה ודאי לטמאה⁸⁰ וספק לקרבן⁸¹, ומביא קרבן ואינו נאכל⁸².

(80) כלומר, לספור שבועה נקיים, כי יש כאן שתי ראיות לפחות. (81) שמא ראית בין השמשות היתה מקצתה ביום ומקצתה בלילה, והימים חלקו את הראיה הזאת לשניים, וביחד עם הראיה הראשונה יש כאן שלש ראיות וחייב קרבן (ראה למעלה שם), או שאין כאן אלא שתי ראיות בלבד ואין כאן קרבן, ודין זה הוא במס' זבים שם. (82) שחטאת העוף הבאה על הספק אינה נאכלת, ראה למעלה פ"א ה"ו וה"ז.

- יד. [ראה] ראיה אחת בין השמשות [של שבת] וראיה שניה בין השמשות של מוצאי שבת⁸³ - הרי זה ספק לטמאה וספק לקרבן⁸⁴. ספק לטמאה - שמא ראיה ראשונה היתה בערב שבת ושניה במוצאי שבת, והרי הפסיק שבת ביניהן ואין כאן זיבות כלל⁸⁵; והרי הוא ספק לקרבן - שמא אחת מהן היתה מקצתה ביום ומקצתה בלילה, שהיא חשובה בשמים⁸⁶, והרי ראה שלש ראיות שהוא חייב בקרבן⁸⁷. ולפיקה מביא קרבן ואינו נאכל⁸⁸.

(83) "וכגון שלא היו באותו הזמן (אלא ראיה ראשונה בתחילת בין השמשות של ערב שבת, וראיה שניה בסוף בין השמשות של מוצאי שבת)", ר"ש זבים, שם. (84) זבים שם, ותוספתא שם פ"א. (85) ראה למעלה ה"ח, שאם הפסיק יום גמור בין ראיה לראיה - אינו מצטרפות. אבל יתכן שאחת מן הראיות היתה בשבת, ולא היה הפסק יום גמור בין ראיה לראיה והוא זב לטומאה. (86) ראה למעלה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ח ניסן - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משום שלא הגיע זמנו עוד עד יום השמיני. ומשום כך אם ראה בליל שמיני שלוש ראיות, נחשבות ראיות אלו לזיבה ארוכה. (22) לכל דיני התורה. (23) ראה למעלה פרק א הלכה ח, שהיולדת שהפילה בתוך שמונים יום מלידתה, שהם ימי מלאה, מביאה קרבן אחד על הלידה ועל ההפלה. (24) אף על פי שלילה מחוסר זמן וכל חיוב הקרבן אינו אלא ביום פ"א. והיתה צריכה להיות פטורה בקרבן אחד - ובכל זאת מביאה קרבן שני משום שנאמר (ויקרא יב, ו) "ובמלאה ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש וגו'" ודרשו בית הלל (כריתות שם) "או לבת" לרבות אור שמונים ואחד. (25) שאין זה מפורש בכתוב אלא נלמד מריבוי של "או".

ה. רָאָה רְאִיָּה אַחַת בְּלִיל שְׁמִינִי וְשְׁתֵּי רְאִיּוֹת בְּיוֹם שְׁמִינִי - הָרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפִּין, וּמְבִיֵּא קֶרְבָּן שְׁנֵי עַל זִיבוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת; שֶׁהָרִי רְאִיָּה רְאִיָּה שֶׁל כָּל זָב כְּשֶׁכָּבַת זָרַע הִיא חֲשׂוּבָה²⁶, וְאִם רָאָה אַחֲרֶיהָ שְׁתֵּים - מִצְטָרְפֶּת עִמָּהֶם לְקֶרְבָּן²⁷. אָבָל אִם רָאָה שְׁתֵּים בְּלִיל שְׁמִינִי וְאַחַת בְּיוֹם שְׁמִינִי - אֵין מִצְטָרְפֶּת, וְאֵינוֹ מְבִיֵּא קֶרְבָּן עַל הַזִּיבָה זֹאת הָאַחֲרוֹנָה²⁸.

(26) ואין עליו דין זב, אלא הרי הוא כבעל קרי. (27) כלומר: אף על פי שראיה ראשונה אינה אלא כקרי, ובכל זאת מצטרפת היא לשתיים שאחריה לחייבו בקרבן - אם ראה ראיה אחת של זב בליל שמיני, אף על פי שלילה מחוסר זמן כמבואר למעלה, מצטרפת היא לשתי ראיות שראה למחר, לחייבו בקרבן שני. (28) שם המשך דברי רבי יוחנן למי שסובר "לילה מחוסר זמן הוא". שהרי עיקר הזיבה היה בלילה, שבשתי ראיות נעשה זב.

ו. הַכֹּל מִתְטַמָּאִין בְּזִיבָה, אִפְּלוּ קֶטֶן בֶּן יוֹמוֹ²⁹, וְהַגֵּרִים וְהַעֲבָדִים³⁰, וְחֶרֶשׁ וְשׁוֹטֵה. וְיִרְאָה לִי, שֶׁמְבִיֵּאִין עֲלֵיהֶן³¹ כִּפָּרָה³² כְּדִי לְהַאֲכִילָן בְּקָדָשִׁים³³ וְחֲטָאֲתָן נֶאֱכָלָת, שֶׁהָרִי הֵן בְּקָטָן שְׂאִינוֹ בֶּן דַּעַת. וְסָרִיס אָדָם³⁴ וְסָרִיס חֲמָה³⁵ מִתְטַמָּאִין בְּזִיבָה כָּכָל הָאֲנָשִׁים³⁶.

(29) ואמרו בערכין ג. ונדה לב: "הכל" לאתויי קטן בן יומו, דתניא מה תלמוד לומר (ויקרא טו, ב) "איש איש" - ? (30) עבדים לרבות תינוק בן יום אחד שמטמא בזיבה. (31) [על החרש והשוטה, אף על פי שפטורים ממצוות ואין עליהם איסור לאכול קדשים. אבל גרים ועבדים שמחוייבים במצוות, בוודאי מביאים עליהם, כמפורש בנגעים פרק יד משנה יב]. (32) אחרים מביאים קרבנותיהם שמחוייבים מטעם זב. (33) שאסור להאכילם לפני זה, כשם שאסור להאכיל להם איסורים אחרים. (34) שנותרס על ידי אדם. (35) שלא ראה חמה מעולם, כגון שנולד סריס ממעי אמו. (36) ואף על פי שאין להם שכבת זרע - יש להם זיבות.

ז. הַטִּמְטוֹם וְהָאֲנָדְרוֹגִינוֹס³⁷ - נִתְּנִין עֲלֵיהֶן חֲמִירֵי הָאִישׁ³⁸ וְחֲמִירֵי הָאִשָּׁה³⁹: מִתְטַמָּאִין בָּדָם כְּנָשִׁים, וּבְלִבָּן כְּאֲנָשִׁים. וְטִמְאָתָן כְּסָפֶק⁴⁰. לְפִיכָּה, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן פֶּעַל שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת⁴¹ או זָבָה שֶׁרְאָתָה דָם

השנייה היתה ביום השמיני, ואילו הבדיקה הראשונה היתה ביום הראשון של הספירה, שהיתה כאן בדיקה בהתחלת הספירה ולא היתה בדיקה בסוף הספירה שהוא ביום שביעי, וכבר, שחולק על רבי חנינא (שם) וסובר שאף אם היתה בדיקה בהתחלת הספירה (ביום ראשון) ולא היתה בדיקה בסוף הספירה (ביום שביעי), או שהיתה בדיקה בסוף הספירה, אבל אם לא היתה בדיקה בהתחלת הספירה, טהור לפי רבי אליעזר, אבל אם לא היתה בדיקה לא בהתחלת ולא בסוף, אף על פי שבדק ביום הטומאה עצמו, וכן ביום השמיני - אינו טהור (כסף משנה). וכן כתב רבינו בפרק ו מהלכות איסורי ביאה, הלכה כב לעניין זבה: "וכן אם בדקה ביום ראשון מימי הספירה ומצאה טהור, וביום הח' ומצאה טהור, הרי זו בחזקת טהרה", משמע שצריך שתבדוק ביום הראשון כדי שתהיה טהורה כשתבדוק ביום השמיני, אבל אם לא בדקה ביום הראשון צריך שתבדוק ביום השביעי, שכן כתב שם אחרי כן "בדקה ביום ג' לזיבתה ומצאה שפסק הדם ולא בדקה ביום ראשון מימי הספירה, ובשביעי בדקה ומצאה טהור הרי זו בחזקת טהרה". והוסיף שם "והוא הדין לזב" (לחם משנה).

ד. כָּל רְאִיָּה שֶׁהִיא סוֹתֶרֶת אֵינָה מְבִיֵּאָה לִידֵי קֶרְבָּן. כִּיצַד? רָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת וְהִפְסִיק יוֹם או יוֹמִים, וְהָרִי הוּא מוֹנֶה שֶׁכָּבַת יָמִים נְקִיִּים, וּבִתְוֹךְ הַשְּׂבָעָה רָאָה רְאִיָּה שֶׁל זָב - אֵינָה מִצְטָרְפֶּת לְשְׁתֵּים, אֶלָּא סוֹתֶרֶת וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת¹⁴ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. אִפְּלוּ רָאָה בְּתוֹךְ יָמֵי הַסְפִּירָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת זֹאת אַחֵר זֹאת, אִפְּלוּ רָאָה אוֹתָם בְּיוֹם אֶחָד, אִפְּלוּ רָאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת בְּסוֹף יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁל שְׂבָעָה יָמִים נְקִיִּים - אֵינוֹ מְבִיֵּא קֶרְבָּן, שֶׁרְאִיּוֹת אֵלוֹ לְסִתְיָהָ הֵן. רָאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת בְּלִיל שְׁמִינִי¹⁵ - מְבִיֵּא קֶרְבָּן, שְׂאֵין רְאִיּוֹת אֵלוֹ סוֹתְרִין¹⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזָב פֶּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת¹⁷; אָבָל זָב פֶּעַל שְׁלֹשׁ שֶׁרְאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת¹⁸ בְּלִיל שְׁמִינִי¹⁹ שֶׁלְאַחַר שְׂבָעַת יָמִים נְקִיִּים - אֵינוֹ מְבִיֵּא קֶרְבָּן שְׁנֵי עַל שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת אֵלוֹ, אֶלָּא קֶרְבָּן אֶחָד עַל הַשְּׁלֹשׁ הָרְאִיּוֹנוֹת. שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאֵין שְׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת סוֹתְרוֹת, הָרִי לֹא יִצָּא לִזְמַן שֶׁרְאִי לְקֶרְבָּן²⁰. וְהַלִּילָה מְחַסֵּר זְמַן הוּא²¹ לְכָל²², חוּץ מִיּוֹלֶדֶת²³ שֶׁהַפִּילָה בְּלִיל שְׁמוֹנִים וְאַחַד, שֶׁהִיא מְבִיֵּאָה קֶרְבָּן שְׁנֵי²⁴, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְדָבָר זֶה מְפִי הַקְּבָלָה²⁵.

(14) שבעה ימים נקיים אחרים. (15) אחר שנגמרו שבעה ימים נקיים. (16) משום שנגמרו כבר ספירת שבעה נקיים. (17) שלא התחייב בקרבן אלא בספירת שבעה בלבד, ולכן אם ראה בליל שמיני, אחר גמר ספירת הנקיים, שלוש ראיות - מתחייב הוא בקרבן. (18) שסופר שבעה נקיים וגם חייב קרבן ביום השמיני. (19) כלומר: ראה בליל שמיני שלוש ראיות. (20) שהרי אינו יכול להביא קרבנו עד למחרת שהוא יום השמיני. ונחשבות ג' הראיות של ליל שמיני כאילו יש בו זיבה ארוכה שהתחילה בג' הראיות הראשונות. (21) כלומר: מה שאינו מביא קרבנו עד יום שמיני, אינו משום שהוא לילה, ובלילה אין מקריבין קרבנות, אלא

קצו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ט ניסן - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ככתוב (שם, ח) "וגלח את כל שערו ורחץ במים וטהר".
(10) כמו שנאמר (שם): "ואחר יבוא אל המחנה"; שהרי מצורע נשלח מחוץ לג' מחנות שהם מחנה שכינה, מחנה לויה ומחנה ישראל, כמו שכתוב (שם יג, מו): כל ימי אשר הנגע בו יטמא טמא הוא, בדר ישב, מחוץ למחנה מושבו; ממה שכתוב "בדר ישב" נשמע שלא ישב אף עם שאר טמאים, כמו זב וטמא מת, שטמא מת מותר במחנה לויה ואסור במחנה שכינה, וזב אסור גם במחנה לויה ומותר במחנה ישראל, והמצורע אסור גם במחנה ישראל. ומפתח ירושלים עד הר הבית הוא מחנה ישראל (ראה תוספתא, הובאה בפיה"מ לכלים פ"א מ"ח). ואחר שהוא נטהר נכנס לירושלים, אבל יושב מחוץ לביתו שבעת ימים, שאסור בתשמיש המיטה (פי"א מהלכות טומאת צרעת הלכה א).
(11) ובמשך שבעת ימים אלו "עדיין הוא אב הטומאה" לטמא אדם וכלים במגע (שם, הלכה ב). (12) שנאמר (שם, ט): "והיה ביום השמיני יגלח את כל שערו" וגו'.
(13) משנה בנגעים שם. (14) שנאמר (שם): "ורחץ את בשרו במים וטהר". (15) ואוכל במעשר שני (שם משנה ג, והלכות טומאת צרעת שם). (16) ואוכל בתרומה, אם הוא כהן (שם, ושם). (17) שם משנה ח. מחלוקת בין ת"ק לרבי יהודה, ופסק כת"ק. וטבילה זו היא מדרבנן, שהרי לא כתוב בתורה שצריך טבילה זו (קריית ספר). (18) יומא ל: (19) כלומר, הימים שהיה מצורע מוחלט. (20) נגעים שם: "ומצורע טבל בלשכת המצורעים וכו'". ובמדות פ"ב משנה ה, מפורש שלשכת המצורעים היתה בעזרת נשים.
(21) ולא נטמא, לא הבדילו חכמים והצריכוהו לטבול (יומא שם), שאם הסיח דעתו צריך גם הזאה שלישי ושביעי (תוספות שם, ד"ה היסח).

1 שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה⁴² - מְבִיאִין קֶרֶבֶן⁴³ וְאֵינוֹ נֶאֱכָל⁴⁴.
2 הִיָּה מוֹנֶה שְׂבָעָה יָמִים נְקִיִּים לְלֶכֶן וְרָאָה
3 אָדָם, אוֹ לְאָדָם וְרָאָה⁴⁵ לֶכֶן - הֲרִי זֶה אֵינוֹ סוֹתֵר⁴⁶.

(37) הם ספק זכר ספק נקבה, ואף על פי שאמרו בגמרא אנדרוגינוס ברייה בפני עצמה היא - לא ברייה בעלמא היא אלא ספק (תוספות יום טוב זבים פרק ב משנה א).
(38) שהאיש מטמא בלובן שהוא זב ואינו מטמא בראה דם.
(39) שהאשה טמאה בראיית דם אבל אינה טמאה בלובן.
(40) שאם ראה לובן, שמא היא נקבה ואינה מטמאה בלובן; ואם ראה דם, שמא הוא זכר ואינו טמא בדם. "אבל אם ראה לובן ואודם כאחד טומאתו וודאי ממה נפשך" (רע"ב שם). (41) של זב שאז חייב הזב להביא קרבן. (42) שאז חייבת הזבה להביא קרבן. (43) חטאת העוף הבאה על הספק. (44) שחטאת העוף הבאה על הספק נשרפת. (45) מנה שבעה נקיים אחר שראה ג' ימים דם. (46) את הספירה, שאף על פי שמטמא גם בלובן וגם באודם אין זה אלא מחמת ספק, שמא הוא איש ושמא היא אשה; אבל כשסופר ד' נקיים משום ראיית לובן של איש - אין האודם שהוא משום אשה, סותר ללובן של איש, וכמו כן אין ראיית לובן של איש, סותרת את שבעת הנקיים שסופר לאחר שראה אודם של אשה.

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ט

פרק רביעי

(1) יבאר הקרבנות שמביא המצורע אחר שיתרפא מצרעתו, והטבילות שטובל, וכיצד עושים לו.

17 ב. נתאחר ולא גלח בפשיעתי וגלח בפשיעתי או אחר
18 פְּמָה יָמִים - בַּיּוֹם שֶׁיִּגְלַח יִטְבֹּל וְיַעֲרִיב שְׁמָשׁוֹ,
19 וְלִמְחֹר יָבִיא קֶרֶבְנֹתָיו²² אַחֵר שֶׁיִּטְבֹּל פְּעַם שְׁנִיָּה
20 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹנִי²³ בִּיצֵד עוֹשִׁין לוֹ? הַמְצָרֵעַ עוֹמֵד חוּץ
21 לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל²⁴ כְּגֹנֵד פֶּתַח מִזְרְחִית בְּאַסְקֶפֶת²⁵ שֶׁעַר
22 יִקְנֹר²⁶ וּפְנָיו לְמַעֲרָב²⁷. וְשֵׁם עוֹמְדִים כָּל מַחֲסְרֵי
23 כְּפָרָה בְּעַת שְׁמִטָּהּ²⁸ אוֹתָן²⁹, וְשֵׁם מְשַׁקֵּין אֶת
24 הַסּוֹטוֹת²⁹. וְהִכְהֵן לֹקֵחַ אִשָּׁם שֶׁל מְצָרֵעַ כִּשְׁהוּא
25 חֵי³⁰ וּמְנִיפֵי³¹ עִם לֵג הַשְּׁמֹן³² בְּמִזְרָח³³, כְּדֶרֶךְ כָּל
26 הַתְּנוּפּוֹת³⁴. וְאִם הִנִּיף זֶה בְּפָנָיו עֲצָמוֹ וְזֶה בְּפָנָיו עֲצָמוֹ
27 - יֵצֵא³⁵. וְאַחֵר כֶּךָ מְבִיא אֶת הָאִשָּׁם שֶׁל מְצָרֵעַ עַד
28 הַפֶּתַח³⁶, וּמִכְנִיס שְׁתֵּי יָדָיו לְעִזְרָה וְסוֹמֵךְ עָלָיו,
29 וְשׁוֹחֵטִין אוֹתוֹ מִיָּד³⁷. וּמְקַבְּלִין שְׁנֵי כְּהֻנִּים אֶת דָּמּוֹ,
30 אֶחָד מְקַבֵּל בְּכָלִי וְזוֹרְקוֹ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְאֶחָד
31 בְּיָד³⁸ הַיְמָנִית³⁹ וּמַעֲרָה⁴⁰ לִידוֹ הַשְּׁמָאֲלִית וּמִזְהָה⁴¹
32 בְּאַצְבָּעוֹ הַיְמָנִית⁴². וְאִם שָׁנָה וְקִבֵּל בְּשִׁמְאֹל תִּחְלָה -
33 פֶּסֶל⁴³. הִכְהֵן שְׁקֵבֶל מְקַצֵּת הָדָם בְּכָלִי מוֹלִיכּוֹ וְזוֹרְקוֹ
34 עַל הַמִּזְבֵּחַ תִּחְלָה. וְאַחֵר כֶּךָ יָבִיא הִכְהֵן שְׁקֵבֶל הָדָם
35 בְּכַפּוֹ אֶצֶל הַמְצָרֵעַ⁴⁴, הִכְהֵן מִבְּפָנָיו וְהַמְצָרֵעַ
36 מִבְּחוּץ⁴⁵, וּמִכְנִיס הַמְצָרֵעַ רַאשׁוֹ⁴⁶ וְנוֹתֵן הִכְהֵן מִן
37 הָדָם שֶׁבְּכַפּוֹ עַל תְּנוּף אֲזָנוֹ⁴⁷ הַיְמָנִית⁴⁸. וְאַחֵר כֶּךָ

4 א. בְּשִׁיתְרַפָּא הַצָּרוּעַ מְצָרְעָתוֹ²¹, אַחֵר שְׁמִטָּהּ²² וְאֵינוֹ
5 אוֹתוֹ²³ בְּעֵץ אֲרָז²⁴ וְאֵזוֹב²⁵ וְשְׁנֵי תוֹלַעַת²⁶ וְשְׁתֵּי צַפְרִיִּים²⁷
6 וּמְגַלְחִין אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ²⁸ וּמְטַבִּילִין אוֹתוֹ²⁹, אַחֵר כָּל
7 זֹאת יִכְנֹס לִירוּשָׁלָּיִם³⁰ וּמוֹנֶה שְׂבָעַת יָמִים³¹, וּבַיּוֹם
8 הַשְּׂבִיעִי מְגַלַּח תְּגַלְחָתוֹ שְׁנִיָּה³² פֶּתַח לַחֹת הָרִאשׁוֹנָה³³
9 וְטוֹבֵל³⁴, וְהֲרִי הוּא טוֹבֵל יוֹם³⁵ וּמַעֲרִיב שְׁמָשׁוֹ³⁶,
10 וְלִמְחֹר בְּשִׁמְיָנוֹ טוֹבֵל פְּעַם שְׁנִיָּה³⁷ וְאַחֵר כֶּךָ
11 מְקַרְבִּין קֶרֶבְנֹתָיו. וּמִפְּנֵי מָה טוֹבֵל בְּשִׁמְיָנוֹ אַחֵר
12 שֶׁטוֹבֵל מֵאֲמָשׁ? מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה רְגִיל בְּטִמְאָה³⁸ בִּימֵי
13 חִלּוּטוֹ³⁹, וְאֵינוֹ נֹזֵהר מִשּׁוּם טִמְאָה, וְשִׁמְאָה נְטִמָּה
14 אַחֵר שֶׁטְבֹל. לְפִיכֶךָ טוֹבֵל בְּשִׁמְיָנוֹ בְּעִזְרַת הַנָּשִׁים
15 בְּלִשְׁפַת הַמְצָרְעִים שְׁשָׁם²⁰, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִסִּיחַ
16 דַּעְתּוֹ²¹.

(2) מנגעו, וראה בהלכות טומאת צרעת מפ"א עד פ"ט, כללי הנגע.
(3) ראה בהלכות טומאת צרעת פי"א, כיצד הוא הסדר של עץ הארז, האזוב והצפרים. (4) מקל של עץ ארז (רש"י ויקרא יד, ד). (5) צמח קטן. (6) חוט צמר צבוע בצבע אדום, והצבע נלקח מביצי תולעת. (7) כמו שנאמר (שם): "ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהורות ועץ ארז, ושני תולעת ואזוב". (8) כל שערו שעל בשרו, ובמשנה (נגעים פי"ד משנה ב) "בא לו לגלח את המצורע, העביר תער על כל בשרו". (9) אחרי שעשה את מעשה הטהרה,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי י"ט ניסן – ספר קרבנות – הלכות מחוסרי כפרה קעז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן, והניף אותם תנופה לפני ה', מלמד שטעונים תנופה כאחד (ספרא שם הלכה ז). (33) "לפני ה'", במזרח (ספרא שם) והוא מזרח העזרה. וראה ברש"י מנחות שם, שכתב: "במזרח, כלומר אפילו במזרחו של מזבח יכול להניף, וכל-שכן במערבו דקריב יותר להיכל". ואע"פ שבתוספתא הנ"ל מפורש "שמביא אשמו ולוגו בידו, ומעמידו בשער ניקנור" - אין דעת רבינו כן, אלא כמו שאמרו במשנה הנ"ל שהוא במזרח העזרה. וראה למעלה. (34) שהם במזרח, ראה מנחות שם במשנה, ובפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו, ובפ"ח מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא. (35) ספרא וגמרא שם: "מניין אם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, יצא? תלמוד-לומר (שם) אותו לאשם". (36) אע"פ שבתוספתא שם נשמע שהסמיכה היתה באותו מקום שהיתה התנופה - אין כן דעת רבינו, אלא כמו דברי המשנה הנ"ל שלא היתה התנופה באותו מקום של הסמיכה, וראה למעלה. (37) נגעים פ"ד משנה ח: "בא לו אצל האשם, וסמך שתי ידיו עליו ושחטו וכו'". ובתוספתא נגעים שם "כל הסמיכות שבמקדש תיכף לסמיכה שחיטה, חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור, וכל הסמיכות שבמקדש היו לצפונה של מזבח, חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור, שאין יכול המצורע להכנס לעזרה עד שיזרוק עליו מדם האשם והחטאת שלו". וכתב רבינו "ושוחטין אותו מיד", שאע"פ שאי-אפשר שיהיה תיכף לסמיכה שחיטה, שהרי שוחטו בצד צפון של מזבח (ויקרא יד, יד) - אעפ"כ לא יעכבנו יותר אלא מיד כשיגיע למקום השחיטה ישחטנו (קריית ספר). (38) משנה ותוספתא נגעים שם. ומכיון שגם הקבלה בכלי וגם הקבלה ביד, צריכות ימין - לפיכך הצריכו שני כהנים (קריית ספר). (39) תוספתא זבחים פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמוד 480.34): "דם אשמו של מצורע מקבל בימינו, ומערה בשמאלו, ומזה באצבע הימנית". ומה שאמרו בתוספתא בנגעים פ"ט (עמוד 629.11) "זה שקיבל ביד מקבל בשמאל", היינו הקבלה השניה שמקבל בשמאל מן הימין (כספ-משנה בשם ר"י קורקוס). (40) שופך. (41) על המצורע, כדלהלן. (42) תוספתא זבחים שם. והיינו באצבע על היד הימנית, ו"אצבע" היא השניה לבהן (אגודל) המשמש לרמיזה; וראה להלן בהמשך ההלכה, סדר נתינת הדם על המצורע. (43) תוספתא זבחים שם. (44) כן נראה בתוספתא (נגעים שם), שאמרו: "זה שקיבל בכלי, בא וזורקו על גבי המזבח, וזה שקיבל ביד בא לו אצל מצורע", הרי שכן הוא הסדר, שלאחרי שזרק הראשון הדם על המזבח, בא לו השני אצל המצורע. (45) מבחוץ לשער ניקנור (תוספתא נגעים פ"ח). (46) לתוך שער ניקנור. (47) נגעים פ"ד משנה ט. וראה להלן פ"ה הלכה א, אי זהו תנוך אוזן. (48) כמפורש בתורה (ויקרא יד, יד-כה). (49) שכתוב (שם) "ונתן על תנוך אוזן הקטטה הימנית, ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית", ופסק כת"ק (נגעים שם) שאינו מכניס את שלשתן כאחת. ו"בהן" זה אגודל שהוא האצבע הקטנה הקיצונה העבה שביד ושברגל. (50) דלא כר' שמעון (שם), שהרי כתוב (שם) "הימנית", וכתוב (שם, ב) "זאת תהיה תורת המצורע" - "תהיה" ליעיכובא (קריית ספר כאן). (51) אחר שגמר סדר האשם.

1 יִכְנִיס יָדוֹ הַיְמָנִית וַיִּתֵּן עַל בִּהֶן יָדוֹ, וְאַחֵר כֶּף יִכְנִיס
2 רִגְלוֹ הַיְמָנִית וַיִּתֵּן עַל בִּהֶן רִגְלוֹ⁴⁹. וְאִם נָתַן עַל
3 הַשְּׂמָאל - לֹא יֵצֵא⁵⁰. וְאַחֵר כֶּף⁵¹ יִקְרִיב חֲטָאתוֹ
4 וְעוֹלָתוֹ⁵². וְאַחֵר שְׁיִתֵּן הַדָּם⁵³ עַל הַבְּהוֹנוֹת נוֹטֵל
5 הַכֶּהֱן מִלֵּג הַשָּׁמֶן וַיִּזְצֵק לְתוֹךְ כַּף שֶׁל חֲבֵרוֹ⁵⁴
6 הַשְּׂמָאלִית⁵⁵. וְאִם יִצֵּק לְתוֹךְ כֶּף עֲצָמוֹ⁵⁶ - יֵצֵא.
7 וְטוֹבֵל אֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית⁵⁷ בַּשָּׁמֶן שֶׁבְּכַף וּמִזֶּה שִׁבְעַת
8 פַּעַמִּים⁵⁸ כִּנְגַד בֵּית קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים⁵⁹, עַל כָּל הַזֵּה
9 טְבִילַת אֶצְבָּע בַּשָּׁמֶן⁶⁰. וְאִם הָיָה וְלֹא כֵּן כִּנְגַד בֵּית
10 קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים - כְּשֵׁרוֹת⁶¹. וְאַחֵר כֶּף יָבֹא אֶצֶל
11 הַמִּצְרֵעַ וַיִּתֵּן מִן הַשָּׁמֶן עַל מְקוֹם דָּם הָאֵשֶׁם בְּתוֹךְ
12 אֲזֵן וּבִהֶן יָדוֹ וּבִהֶן רִגְלוֹ⁶². וְהִנֹּחֵת מִן הַשָּׁמֶן שֶׁבְּכַף
13 יִתְּנֶנּוּ עַל רֹאשׁ הַמִּתְטַהֵר⁶³. וְאִם לֹא נָתַן - לֹא כִּפָּר⁶⁴.
14 וְשָׁאֵר הַלֵּג⁶⁵ מִתְחַלֵּק לַכֹּהֲנִים⁶⁶.

(22) פשוט הוא במשנה נזיר מד: (כספ-משנה). וכן הוא בספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע, פרק ב, הלכה ז). (23) למעלה הלכה א. (24) לפי שאין מחוסר כפורים נכנס לעזרת ישראל, כמפורש בכלים פרק א משנה ח (כספ-משנה). (25) משקוף (=סף). ראה בפיה"מ שבת צא: עומד באסקופה שהוא חוץ לשער, אבל אסור לו לעמוד בתוך השער שנחשב לעזרת ישראל, ומחוסרי כפרה אסורים ליכנס לעזרת ישראל, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה נגעים פרק יד משנה ט, ובפ"ג מהלכות סוטה הלכה ד: "כנגד שער המזרח מבחוץ". אבל דעת רש"י (סוטה ז). שעומד בחלל השער שלא נתקדש בקדושת העזרה. (26) נגעים פ"ד משנה ח "בא ועמד בשערי ניקנור", ושער ניקנור הוא השער העליון שנכנסים בו מעזרת נשים לעזרת ישראל (מדות פ"ב, משנה ו), ונקרא שער ניקנור על שמו של אדם גדול שהביא דלתות השער מאלכסנדריא של מצרים, ובדרך אירעו נסים, ראה ביזמא לח. (27) ספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע פרשה ג, הלכה ו) "והעמיד הכהן הקטטה את האיש הקטטה לפני ה' פתח אהל מועד, מעמידו בשער ניקנור אחוריהם למזרח, ופניהם למערב". (28) חוץ ממצורע, עומדת גם היולדת בעת טהרתה בשער ניקנור (משנה סוטה ז), שמצוה לאדם שיעמוד וישמור על קרבנו, ונלמד בספרי (פרשת פנחס) ממה שכתוב (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו"; ומי שיכול להכנס לעזרה נכנס, ואלו שהם מחוסרי כפרה עומדים ליד שער ניקנור, וכמו כן זבים וזבות (סוטה ח. וראה רש"י שם). (29) משנה סוטה שם, ומשום שנאמר בה (שם ה, יח) "והעמיד הכהן את האשה לפני ה'" (שם, בגמרא). (30) משנה במנחות סא. (31) הכהן מניפו, ואין המצורע משתתף בזה. ואע"פ שבתוספתא נגעים פ"ח (הוצאת צוקרמנדל, עמ' 628.34) אמרו שמביא אשמו ולוגו בידו, ומעמידו בשער ניקנור, והכהן עומד מבפנים ומצורע מבחוץ, ומצורע מניח ידו וכו'; הרי שגם המצורע מניף - זה אינו אלא לדעת התוספתא, שמביא האשם לשער ניקנור, אבל לפי דברי המשנה שמניפו במזרח העזרה, כדלהלן, אי-אפשר שהמצורע יניף, שהרי אסור לו להכנס לעזרה (לחם-משנה; ועיין ראב"ד). (32) שנאמר (ויקרא יד, יב):

שמן של מצורע וכו' ושוין שאסור באכילה עד שיתן מתן שבע ומתן בהונות". (70) שמשמע לרבינו שאסור באכילה שכתוב בברייתא הוא איסור מן התורה (כסף-משנה). ודעת רש"י שם שאיסורו מדרבנן. (71) ראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ט

פרק חמישי

(1) יבאר אי זהו תנוך אוזן, ואם אין לו בהן יד או בהן רגל או אוזן ימנית.

- א. אי זהו תנוך אֵזֶן? זֶה גִּדְרֵי הָאֶמְצָעִי.³ נֶתֶן⁴ עַל צִדֵּי הַבְּהוֹנוֹת⁵ - קֶשֶׁר; נֶתֶן עַל צִדֵּי צִדִּיקוֹן⁶ - פְּסוּל⁷. בֵּין שְׁנֵתַי הַשָּׁמֶן עַל דָּם הָאֶשֶׁם עֲצָמוֹ מְלֻמְעָה⁸ בֵּין שְׁנֵתַי בְּצֵד הַדָּם⁹, אֶפְלוּ נִתְקַנַּח הַדָּם קֶדֶם שִׁיתָן הַשָּׁמֶן עַל הַבְּהוֹנוֹת¹⁰ - יֵצֵא¹¹; שְׁנֵאָמַר: עַל מְקוֹם דָּם הָאֶשֶׁם¹². אֵין לוֹ בְּהֵן יָד יְמִנִית אוֹ בְּהֵן רֶגֶל יְמִנִית אוֹ שְׁאֵין לוֹ אֵזֶן יְמִנִית - אֵין לוֹ טְהָרָה עוֹלָמִית¹³.

(2) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שנותן הכהן מן הדם ומן השמן על תנוך אוזן הימנית של המצורע. (3) 'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ג ה"ה) והוא בשר הבלוט והחזק הדומה לעצם, שבפנים האוזן, ושנמשך שם מן הבשר הרך המקיף את כל האוזן, ראה בפירוש המשנה לרבינו, נגעים פ"ד מ"ט. (4) השמן. (5) "על הבהן" הוא הצד שבו הצפורן, "רצדי הבהן" הם שני הצדדים של הבהן הקרובים לצד הצפורן. (6) "צדי צדדין" הם מתחת לצד של הצפורן, היינו כנגד כף היד. ראה רש"י במנחות י, א. (7) במנחות ט: "אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא "על בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית" (שכתוב בויקרא יד, יז אצל נתנית השמן על המצורע) למה לי (כיון שכתוב שם שנותנו על מקום דם האשם, א"כ יודעים אנו שזהו על בוהן ידו ורגלו הימנית). חד להכשיר צדדין (בוהן אחד המיותר – להכשיר צידי הבהן של יד ושל רגל) וחד לפסול צידי צדדין" (בין של יד ובין של רגל). (8) כשר, ואין הדם חוצץ, ראה מנחות י, א - שלמדו זה ממה שנאמר (שם) "על דם האשם". (9) שנתן על יד הדם ולא על הדם ממש. (10) מנחות שם, ו'סיפרא' שם ה"י. (11) בדפוס רומי וויניציא, וכת"י תימן: "נותן השמן על הבהונות". (12) "הוי אין הדם גורם אלא המקום גורם" (סיפרא' שם, ה"י). (13) נגעים פ"ד מ"ט, ו'סיפרא' שם ה"י"א וכתנא קמא, ולא כרבי אליעזר ורבי שמעון שכל מה שנאמר במצורע הוא לעיכובא, שכן אמרה תורה (ויקרא יד, ב) "זאת תהיה תורת המצורע", ראה במנחות כז, א ('קריית ספר'), וראה ב'תוספות' סנהדרין מה, ב - ד"ה אין לו בהן, שכתבו שמדובר כשנקטעו הבהן או האוזן אחר שנצטרע, אבל אם נקטעו לפני שנצטרע אין זה מעכב, וראה ב'מעשה רוקח' כאן.

- ב. אֶשֶׁם מְצָרַע¹⁴ שֶׁשָּׁחַטוּ שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ¹⁵ אוֹ שְׁלֹא נֶתֶן מִדְּמוֹ עַל גִּבִּי הַבְּהוֹנוֹת¹⁶ - הֲרִי זֶה עוֹלָה לְמִזְבֵּחַ¹⁷,

(52) שכתוב (שם, יט) אחר סדר האשם "ועשה הכהן את החטאת וכפר על המטהר מטומאתו, ואחר ישחט את העולה". (53) דם האשם לפני שמקריב החטאת והעולה, וראה ב"משנה אחרונה" לנגעים, שם משנה י. (54) שם. ולמדו כן ממה שכתוב (שם, טו): "ולקח הכהן מלוג השמן ויצק על כף הכהן השמאלית". הרי שהכהן המזה היה יוצק על כף כהן אחר (ר"ש ורא"ש נגעים שם). (55) כמפורש (שם) "ויצק על כף הכהן השמאלית". (56) נגעים שם, שהרי לא כתוב מפורש בתורה שיצוק לתוך כף כהן אחר, וכמו כן כתוב (שם) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית מן השמן אשר על כפו השמאלית", שמשמע כף של הכהן המזה עצמו (קריט ספר). (57) שכתוב (שם) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית". (58) במנחות כז: אמרו: "בהזאות וכו' שבפנים ושבמצורע", הרי שבמצורע לא היתה ההזאה בפנים, אלא הופך פניו לצד בית קודש-הקדשים (ר"ש נגעים שם), וראה ברש"י מנחות עד: ותוס' שם ד"ה איכא. (59) נגעים שם, שכתוב (ויקרא יד, טז) "והזה מן השמן באצבעו שבע פעמים לפני ה'", והיינו כנגד בית קודש-הקדשים. (60) נגעים שם, והיינו שלא יטבול פעם אחת ויזה שתי פעמים או יותר, שמה שכתוב (שם) "שבע פעמים" מוסב גם על "והזה" וגם על "וטבל" שבפסוק שם (ר"ש שם). (61) תוספתא זבחים פ"א (עמוד 480,23) "הזאות של מצורע וכו' שאינן מכוונות וכו' הרי אלו כשירות" (כסף-משנה). (62) נגעים שם, כמו שכתוב (ויקרא שם, יז) "ומיתר השמן אשר על כפו, יתן הכהן על תנוך און המטהר הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית, על דם האשם". (63) המצורע, נגעים שם. כמו שכתוב (שם, יח) "והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר, וכפר עליו הכהן לפני ה'". (64) כר"ע שם, וראה להלן פ"ה הלכה ה. (65) שאר השמן שבלוג. (66) בזבחים מד: למדו כן ממה שנאמר (במדבר יח, ט) "זה יהיה לך מקודש הקדשים מן האש, כל קרבנם וגו'", "כל קרבנם" לרבות לוג שמן של מצורע שהוא נאכל לכהנים (הגהת מעשה ר"ב). ובספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע פרק ג הלכה ב) למדו מן הפסוק (ויקרא יד, יג) "כי כחטאת האשם הוא לכהן קודש קדשים הוא" - "לרבות לוג שמן של מצורע".

- ג. שִׁירֵי הַלֵּג אֵינוֹ נֶאֱכָל אֲלֵא בַּעֲזָרָה לְזִכְרִי בְּהִנֵּה⁶⁷
- בְּשֶׁאֵר קֳדָשֵׁי קֳדָשִׁים, שֶׁהֲרִי הִקְשָׁ לְאֶשֶׁם⁶⁸. וְאִסּוּר
- לְאֶכָל מִלֵּג הַשָּׁמֶן עַד שִׁיתָן מִמֶּנּוּ מִתֵּן שְׁבַע וּמִתֵּן
- בְּהוֹנוֹת⁶⁹. וְאִם אֶכָל - לִזְקָה⁷⁰, בְּאֶכָל קֳדָשִׁים קֶדֶם
- זְרִיקָה⁷¹.

(67) במשנה שם צא. "אמר רבי שמעון, אם ראית שמן שמתחלק בעזרה אין צריך לשאול מהו, אלא הוא וכו' ולוג שמן של מצורע". ומאחר שמתחלק בעזרה, משמע שהיה נאכל לזכרי כהונה שהיו שם (כסף-משנה), וכן מפורש בתוספתא נגעים פ"ט "שירי השמן שבלוג נאכל לזכרי כהנים". (68) כן מפורש במנחות כח. שלוג השמן הוקדש לאשם, בין לר' אליעזר בין לרבנן, ודברי הלחם-משנה כאן אינם מובנים (הר המוריה). (69) ברייתא בזבחים מד. "לוג

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי כ' ניסן – ספר קרבנות – הלכות מחוסרי כפרה קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1 וְטַעֲנוּ נִסְכִּים¹⁸ פְּנִסְכֵי אֲשֶׁם מְצָרַע¹⁹, וְצָרִיף הַמְצָרַע
2 אֲשֶׁם אַחֵר²⁰ לְהַקְשִׁירוֹ²¹.

(14) תוספתא נגעים פ"ט, הובאה במנחות ה, א. ויומא סא, ב. (15) וכגון ששחטו לשם קרבן עולה או לשם קרבן שלמים. (16) כגון שנשפך הדם. (17) שהדין הוא שכל הזבחים שנוזחו שלא לשמן כשרים, זבחים ב, א - במשנה. (18) במנחות פט, ב - מפרש רבי יוחנן הטעם שצריך נסכים, שאם אי אתה אומר כן פסלתו מלהקריבו על גבי המזבח, שהרי למצורע אינו ראוי שהרי נשחט שלא לשמו ולא עלו לו לחובה (זבחים ב.), ולשנותו לקרבן אחר אי-אפשר משום שהופרש לשם אשם, ולנדבה אינו יכול להקריבו שאין אשם בא נדבה, והוכרח להקריבו בתור אשם מצורע ואין אשם מצורע בלא נסכים (משנה מנחות ז:), וראה פט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"ז. (19) הם: עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ורביעית יין (פ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"ו). (20) שזבחים שנוזחו שלא לשמן כשרים, ולא עלו לבעלים לשם חובה (זבחים ב. במשנה). (21) למצורע שיוכל לאכול בקדשים, ראה למעלה פ"א ה"א.

3 ג. הַקָּדִים חֲטָאוּ לְאֲשָׁמוֹ²² - לֹא יִהְיֶה אַחֵר מִמֶּרֶס
4 בְּדַמָּה²³, אֲלֹא תַעֲבֹר צוּרְתָהּ וְתֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה²⁴.

(22) תוספתא פסחים פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 160.24), הובאה במנחות ה, בבא-קמא פ"י (עמ' 368.17) ונגעים פ"ח (עמ' 629.4) וראה בזבחים ז, ב - במשנה: "כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות, חוץ מאשם מצורע מפני שהוא בא על הכשר". (23) כלומר: אין אומרים מכיון ששחיטה לאו עבודה היא, ינענע כהן אחר את הכלי עם הדם למען לא יקרב, ובינתיים ישחוט הוא את האשם ויזה מדמו ואח"כ יזה מדם החטאת, ותהיה עי"ז עבודת האשם קודמת לעבודת החטאת - אלא תעובר צורתו, משום שבעת ששחטו החטאת היתה מחוסרת זמן, שהרי דינה להשחט לאחר האשם "ויש מחוסר זמן לבו ביום" (מנחות שם). אבל צריך עיון שהרי למעלה פ"א ה"ה, כתב רבינו שהאשם אינו מעכב. (24) יניח את החטאת עד שתתעפש ותפסיד (ראה פירוש המשנה, פסחים פב:), ותשרף, שכל שהפסול אינו בגוף הקרבן אינו נשרף מיד אלא לאחר שיעובר צורתו (ראה פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ג).

5 ד. יֵשׁ לְאָדָם לְהֵבִיא אֲשָׁמוֹ הַיּוֹם וְלֹא אַחֵר עֲשֶׂיהָ
6 יָמִים²⁵. וְאִם רָצָה לְשַׁנּוֹת הֵלֵךְ לְאֲשֶׁם מְצָרַע אַחֵר -
7 מְשֻׁנָּה, אֵף עַל פִּי שֶׁקָּדַשׁ בְּפִלִּי²⁶. חֶסֶר הֵלֵךְ עַד
8 שְׁלֹא יֵצֵק²⁸ - יִמְלֶאנֻהוּ²⁹; חֶסֶר מֵאַחֵר שִׁיעֶקֶץ³⁰ - יָבִיא
9 אַחֵר בְּתַחֲלָה³¹.

(25) תוספתא זבחים פ"ה, והובאה במנחות טו, ב. ועשרה ימים לאו דוקא, אלא אפילו יותר. (26) שם בתוספתא כתנא-קמא של רבי מאיר, וקדש בכלי, היינו שהלוג שהוא כלי שרת מקדש את השמן, ואעפ"כ יכול לשנות את השמן שיהיה לאשם מצורע אחר. (27) שנשפך מעט מן השמן ונחסר ממדת הלוג, ומקור הלכה זו ב'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ג ה"ב), ולמדו כן מן הפסוק (ויקרא יד,

יג) "כי כחטאת האשם הוא לכהן קודש קדשים הוא", "קודש קדשים" לרבות לוג של מצורע, "הוא" פרט לשחטר כל שהוא, וראה במנחות ט, ב - שגם מנחה שחטרה סלתה או שמנה, פסולה וצריך להביא שמן או סולת אחר. (28) לתוך כף הכהן, ראה למעלה פ"ד ה"ב. (29) פירוש, שהשמן הנשאר לא נפסל, ורק משלים את החסר, וכרבי עקיבא בנגעים פ"ד מ"י, כי אין הלוג קובע לפסול בחסרון אלא היציקה היא הקובעת (מנחות ט). וב'סיפרא' (שם ה"ו) נלמד ממה שכתוב (שם, טו) "ולקח הכהן מלוג השמן ויצק וגו'" - "מלוג השמן ויצק, חסר הלוג על שלא יצק - ימלאנו, משיצק - יביא אחר בתחילה, דברי רבי עקיבא". (30) אחרי שיצק נחסר השמן. (31) כדברי רבי עקיבא (שם), וראה להלן ה"ה-ו.

10 ה. יֵצֵק מִן הַשֶּׁמֶן לְכַפּוֹ וְתַחֲחִיל לְהִזּוֹת³² וְנִשְׁפָּף
11 הֵלֵךְ: אִם עַד שְׁלֹא גָמַר מִתֵּן שָׁבַע נִשְׁפָּף הֵלֵךְ - יָבִיא
12 אַחֵר וְתַחֲחִיל בְּמִתֵּן שָׁבַע³³; גָּמַר מִתֵּן שָׁבַע וְנִשְׁפָּף
13 הֵלֵךְ - יָבִיא אַחֵר וְתַחֲחִיל לְכַתְחִלָה בְּבִהּוֹנוֹת³⁴. תַּחֲחִיל
14 בְּבִהּוֹנוֹת³⁵ וְנִשְׁפָּף הֵלֵךְ קָדָם שְׁיִגְמֹר - יָבִיא אַחֵר
15 וְתַחֲחִיל לְכַתְחִלָה בְּבִהּוֹנוֹת. גָּמַר הַבִּהּוֹנוֹת וְאַחֵר כֶּף
16 נִשְׁפָּף הֵלֵךְ³⁶ קָדָם שְׁיִתֵּן שְׁאֵר הַשֶּׁמֶן שֶׁבְּכַפּוֹ עַל רֹאשׁ
17 הַמְטָה³⁷ - אִינוֹ צָרִיף לְהֵבִיא לֵג אַחֵר; שְׁמִתְנָת
18 הָרֹאשׁ אֵינָה מְעַכֶּבֶת³⁸, שְׁנֶאֱמַר: וְהִנּוּתָּר בַּשֶּׁמֶן³⁹,
19 וּמִיָּתֵר הַשֶּׁמֶן⁴⁰.

(32) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמוה מן השמן שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים. (33) כתנא-קמא בתוספתא נגעים פ"ט (הובאה ביומא סא.), שכל ז' ההזאות הן מצוה אחת ('קריט ספר'). (34) ואינו מתחיל בהזאות אלא ממשיך בנתינת השמן על הבהונות, ראה למעלה פ"ד ה"ב, והיא בתוספתא שם (לפי גירסת הגר"א). ובגמרא, יומא שם. (35) כתנא-קמא בתוספתא וגמרא שם, שמתן כל הבהונות הן מצוה אחת, ולכן מתחיל בשמן החדש, מתן הבהונות מחדש ('קריט ספר' שם). (36) כלומר, נשפך השמן שבלוג שמתחלק לכהנים, אבל השמן שבכפו לא נשפך. (37) ראה למעלה פ"ד ה"ב. (38) תוספתא שם (לפי גירסת הגר"א) ויומא שם, כלומר אע"פ שחסר השמן שבלוג, אינו צריך להביא לוג אחר, אלא נותן השמן שבכפו על ראש המטהר, שמתנת הראש אינה מעכבת שיהיה הלוג שלם בשעת נתינת השמן על ראש המטהר, כשם שכל שאר המתנות מעכבות כמבואר למעלה. אבל אם נשפך גם השמן שבכף, צריך להביא לוג אחר, ואם לא נתן על ראש המטהר לא כיפר, כמו שכתב רבינו למעלה פ"ד ה"ב ('קריט אורח' זבחים ו). וראה ב'כסף משנה' בשם ר"י קורקוס, ועי' ב'תוספות' יומא סא, א. וזבחים שם. (39) "והינוותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר". (40) "ומיתר השמן אשר על כפו, יתן הכהן על תנוך אוזן המטהר וגו'", ודרשו ביומא סא, א - מ"והנוותר" "ומיתר" שמתנת הראש אינה מעכבת (כלומר, אין צורך שיהיה הלוג שלם בשעת נתינת השמן על הראש - 'קריט אורח' שם).

ו. הַקָּדִים מִתֵּן שֶׁמֶן לְמִתֵּן דָּם⁴¹ - יִמְלֵא הֵלֵךְ שֶׁמֶן⁴²

שלא הביא חטאתו מביא קרבן אחד על הכל, ועי' ב/כספ משנה'. (52) בשביל הצרעת השניה (הגהות רש"ש על הרמב"ם). (53) בשלישית. (54) תוספתא, נגעים וכריתות שם. (55) אותם הוא מביא מיד כשירפא מן הצרעת (שם, שם ד). (56) לפני שהביא האשם לצרעת הראשונה. (57) מקריב אשם אחד לכל הנגעים, תוספתא נגעים וכריתות שם, לפי דעת חכמים, ודלא כרבי אליעזר. וב'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ב ה"ט) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא יד, י) "וכבשה אחת" - "אחת על נגעים הרבה".

ט. **מִצְרַע שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עֲנִי** 58 **וְהַעֲשִׂיר אוֹ עֲשִׂיר 59**
וְהַעֲנִי קָרַם שִׁיקְרִיב קָרְבָּנֹתָיו - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר
הָאֲשָׁם 60 : אִם הָיָה בְּשַׁעַת שְׁחִיטַת הָאֲשָׁם עֲשִׂיר 61 -
יִשְׁלַם קָרְבַּן עֲשִׂיר, וְאִם הָיָה עֲנִי - יִשְׁלַם קָרְבַּן
עֲנִי 62.

(58) שהוא כבש אחד לאשם ושתי תורים או שני בני יונה, והיה אחד חטאת ואחד עולה (שם, כא"כב). וראה למעלה פ"א ה"ג. (59) שחייב להביא שני כבשים, אחד אשם ואחד עולה וכבשה אחת לחטאת, ראה למעלה שם. (60) כרבי יהודה, נגעים פ"ד מ"א, ובכריתות ט, ב - שבאשם שווים הם העשיר והעני, ששניהם מביאים כבש לאשם, והוא ראשון לקרבנות המצורע ומיוחד לטהרתו יותר מכולם (רע"ב שם). ודרשו כן בכריתות שם, מהפסוק (שם, לב) "אשר לא תשיג ידו בטהרתו", דבר המכשירו לאכול בקדשים, והוא האשם שמדמו נותן על בהונותיו ומכשירו בקדשים, ראה רש"י כריתות שם. (61) ישלים את החטאת והעולה כבש וכבשה. (62) שתי תורים, אחד לעולה ואחד לחטאת.

י. **שְׁנֵי מִצְרָעִים 63 שֶׁנִּתְעַרְבוּ קָרְבָּנֵיהֶן 64 וְנִזְרַק דָּם**
אֶחָת מִשְׁתֵּי הַחֲטָאוֹת שְׁלָהֶן 65 וְאַחֵר כֶּף מֵת אֶחָד מִן
הַמִּצְרָעִים 66 - פִּיצֵד עוֹשֶׂה זֶה הַמִּצְרַע הַחַי? לְהֵבִיא
חֲטָאת בְּהֵמָה 67 אִינוּ יָכוֹל, שָׁמָּה זֶה שֶׁנִּזְרַק דָּמָה
חֲטָאתוֹ הִיא, וְאִין מִבִּיאִין חֲטָאת בְּהֵמָה עַל
הַסֶּפֶק 68; וְלִהְבִּיא חֲטָאת הָעוֹף 69 אִינוּ יָכוֹל, שְׁעֲשִׂיר
שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עֲנִי לֹא יֵצֵא 70. וְכִיצַד יַעֲשֶׂה? יִכְתֹּב כָּל
נִכְסָיו לְאַחֵר וְנִמְצָא עֲנִי, וְיָבִיא חֲטָאת הָעוֹף מִסֶּפֶק 71
וְלֹא תֹאכֵל, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ 72, וְנִמְצָא אוֹכֵל בִּקְדָּשִׁים 73.

(63) עשירים, כל הלכה זו בנגעים פ"ד מ"ג, ותוספתא שם פ"ט. (64) אשמותיהם, חטאותיהם ועולותיהם (ראה נדה ע.). (65) נראה מדברי רבינו, שרק חטאת קרבה אבל לא האשם, וכן נכון לשיטת רבינו שפסק למעלה (פ"א ה"ה) שהאשם אינו מעכב. ועוד, שהרי הכל הולך אחר האשם, ואם היה עשיר בעת הקרבת האשם והעני אחר-כך, אינו יכול להביא קרבן עני (למעלה ה"ט), ואם כן היאך מביא חטאת העוף מספק? ועי' 'לחם משנה'. ואין זה כשיטת הגמרא בנדה שם, שאמרו שמדובר כשקרב אשמו, ששם נקטו שהאשם מעכב, והכל הולך אחר החטאת. (66) שאם לא מת אחד מהם, היו מקריבים החטאת השניה בשביל מי שהיא שלו, ועכשיו שמת אחד מהם, אינו יכול להקריבה, שהרי חטאת שמתו בעליה - תמות, ואם עדיין לא הקריב

1 וַיִּחְזֹר וַיִּתֵּן הַשֶּׁמֶן אַחֵר הַדָּם 43. הַקָּדִים מִתֵּן שֶׁמֶן עַל
2 הַבְּהוֹנוֹת לְמִתֵּן שֶׁבַע 44 - יִמְלֵא הַלֵּג וַיִּחְזֹר וַיִּתֵּן עַל
3 הַבְּהוֹנוֹת אַחֵר מִתֵּן שֶׁבַע 45. שְׁנָאמַר : זֹאת תְּהִיָּה תוֹרַת
4 הַמִּצְרַע - שֶׁתְּהִיָּה כָּל תּוֹרוֹתָיו עַל הַסֶּדֶר 46.

(41) ראה למעלה פ"ד ה"ב שמתן דם קודם למתן שמן. (42) שהרי חסר ביציקה ראשונה, שנעשתה שלא כדין, וצריך יציקה שניה. ואע"פ שאם חסר לאחר יציקה מביא לוג חדש (למעלה ה"ד) - כאן לא צריך לוג חדש, לפי שאין זה אלא ביציקה הנעשית בכשרות ולא ביציקה הנעשית בפסול (קודם מתן דם), שאין זו יציקה 'תוספות' מנחות ט. ד"ה עד שלא יצק, וראה לחם-משנה למעלה ה"ד). (43) כלומר, אחר נתינת הדם, תוספתא נגעים פ"ט הובאה במנחות ה, א. שנאמר (ויקרא יד, כח) "ונתן הכהן מן השמן וגו'" על מקום דם האשם "קריית ספר". (44) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמזה שבע פעמים כנגד קודש הקדשים ואחר-כך נותן השמן על הבהונות. (45) תוספתא נגעים פ"ט (לפי גירסת הגר"א) הובאה במנחות ה, א. פשטות הדברים הוא שעדיין לא היה מתן שבע, לכך ימלא ויתן מתן שבע ויחזור ויתן על הבהונות. אבל ב'קריית ספר' כתב "ונראה מלשון התוספתא, דלא בעינן שיחזור גם למתן שבע כ"אם למתן בהונות, וכן כתב הר"ש, שעלו לו מתן שבע אף אם חסר הלוג", ע"ש. (46) מנחות שם, וראה 'לחם משנה' ו'מרכבת המשנה' כאן.

5 ז. **נָתַן שֶׁבַע הַמִּתְּנוֹת 47 שֶׁלֹּא לְשֶׁמֶן 48 - לֹא הִרְצָה,**
6 **וְהַעֲשִׂיר הַמִּצְרַע 49.**

(47) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמזה מן השמן שבכפו שבע פעמים כנגד בית קודש הקדשים. (48) שלא לשם המצורע הזה. (49) במנחות כח, א - מביאה הגמרא שתי ברייתות הסותרות זו את זו: באחת מפורש שהזאות שבמצורע שעשאן שלא לשמן פסולות, ובברייתא השניה מפורש שהן כשרות. ומתוך רבא, כאן להכשיר וכאן להרצות. ומפרש רש"י שם, כאן להרצות - שהברייתא שכתוב בה פסולות, הכוונה שהמצורע לא הורצה ואינו יכול לאכול בקדשים, וכאן להכשיר - הברייתא שכתוב בה כשרות, הכוונה להכשיר שיירי הלוג באכילה. וזו גם כוונת רבינו, שרק המצורע לא הורצה על ידי הקרבן ולא הוכשר לאכילת קדשים, אבל הלוג עצמו הותר באכילה. אלא שרבינו לא תפס לשון הגמרא, שבלשון הגמרא הכוונה "להכשיר" הוא ללוג, ואילו בדברי רבינו גם "הוכשר" הכוונה למצורע, וראה ב'מרכבת המשנה' וב'קין אורה' מנחות שם.

7 ח. **מִצְרַע שֶׁנִּתְנַגַּע אַחֵר שֶׁהֵבִיא אֲשָׁמוֹ 50 - צָרִיךְ**
8 **קָרְבַּן אַחֵר לְצִרְעַת שְׁנִיָּה 51. וְכֵן אִם הֵבִיא אֲשָׁמוֹ 52**
9 **וְנִתְנַגַּע 53 - צָרִיךְ קָרְבַּן עַל כָּל אֶחָת וְאַחַת 54. אֲבָל אִם**
10 **נִתְנַגַּע וְנִרְפָּא וְהֵבִיא צִפְרִי 55, וַיִּחְזֹר וְנִתְנַגַּע 56 וְנִתְרַפָּא**
11 **וְהֵבִיא צִפְרִי - קָרְבַּן אֶחָד לְכָל 57.**

(50) אף-על-פי שלא הקריב עוד חטאתו. (51) כדברי חכמים בתוספתא נגעים פ"ט, ובתוספתא כריתות פ"א, ודלא כרבי אליעזר שאמר שכיון שכבר הביא ציפוריו, מביא קרבן על כל אחד ואחד, ודלא כרבי שמעון שאמר שכל זמן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שישי כ"א ניסן – ספר קרבנות – הלכות תמורה קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וטעם הדבר: הדין ש"חטאת ואשם... אינן באין בנדר ונדבה.. האומר עלי חטאת או אשם לא אמר כלום". אבל אם אמר חטאתו של פלוני עלי, אם רצה אותו פלוני הרי זה מניחו להקריבין על ידו ומתכפר לו". ושני חידושים בדין זה, האחד: מצד הלכות נדרים שהאומר הרי עלי חטאת לא אמר כלום, רק כשאין שום צד חיוב בקרבן החטאת. אבל כאשר הנודר אומר חטאתו של פלוני (שמחוייב בדבר) עלי, חל על הנודר חיוב להביא קרבן מצד דין נדר. והשני מצד המתכפר, הגם שהחיוב חל כמובן על מי שנכשל בחטא, חידשה התורה שמצד דין ערבות של בני ישראל, יכול יהודי אחר להביא קרבנות על ידו.

וזהו החילוק בין שני הדינים, בהלכות מעשה הקרבנות בא הדין "האומר קרבן מצורע זה עלי" בהמשך לדיני נדרים ונדבות שבקרבנות, היינו בחיוב המוטל על הנודר לקיים את נדרו, ולכן כתב הרמב"ם ש"מביא הנודר קרבן עני" כי זה מה שנדר. משא"כ בהלכות מחוסרי כפרה התוכן הוא כפרת המצורע, ומודגש בזה שהנודר מביא את הקרבן לא לשם קיום נדרו אלא לשם כפרת המצורע, ולכן אם היה המצורע עשיר מביא קרבן עשיר.

(על"פ י"ן מלכות ספר קרבנות סימן יא)

(74) פירוש, שהוא מתחייב להביא קרבנות כמו שמביא מצורע זה. (75) אע"פ שהמצורע הזה העני, מביא קרבן עני – חייב הוא להביא קרבן עשיר. (76) ערכין יז, א – במשנה ובגמרא שם. (77) שם. (78) כלומר, חייב עצמו על ידי נדרו.

סליקו להו הלכות מחסרי כפרה בסיעתא דשמיא

יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ט

הלכות תמורה

- יֵשׁ בְּכָלֶיךָ שְׁלֹשׁ מִצְוֹת. אַחַת מִצְוַת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶשׁ: (א) שְׁלֹא יִמִּיר בְּהֶמָּה בְּבִהְמָה. (ב) שֶׁתִּהְיֶה הַתְּמוּרָה קֹדֶשׁ אִם הִמִּיר. (ג) שְׁלֹא יִשְׁנֶה הַקֹּדֶשִׁים מִקֹּדֶשׁ לְקֹדֶשׁ. וּבִאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

פָּרָק רִאשׁוֹן

(1) יבאר שכל הממיר לוקה, ולמה לוקין על התמורה.

- א. כָּל הַמִּמִּיר² - לֹקֵה³ עַל כָּל בְּהֶמָּה וּבִהְמָה⁴ שִׁמִּיר, שְׁנֹאֲמַר: לֹא יִחְלִיפֵנּוּ וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ, וְאָף עַל פִּי שְׁלֹא עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה⁵. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמֹדַי⁶, שֶׁכָּל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁאִין בָּהּ מַעֲשֵׂה - אֵין לֹקִין עָלֶיהָ⁷, חוּץ מִנִּשְׁבָּע⁸ וּמִמִּיר⁹ וּמִקָּלָל אֶת חֲבֵרוֹ בְּשֵׁם¹⁰. שְׁלֹשָׁה לֹאִין אֵלּוּ אֵי אֶפְשָׁר שִׁיְהִיה בָּהֶן מַעֲשֵׂה כָּלִיל¹¹ לֹקִין עָלֶיהָ. וְלִמָּה לֹקִין עַל הַתְּמוּרָה, וְהִרִי לֹא שָׁבָה נִתַּק לַעֲשֵׂה, שְׁנֹאֲמַר: וְאִם הִמִּיר יִמְרֶנּוּ

אף אחד מהם ומת אחד מהמצורעים, היו שתי החטאות מתות, והמצורע החי היה מביא חטאת אחרת. (67) מן השוק. (68) ויתנה בהבאתה, אם החטאת שנזרק דמה אינה שלו - תהיה זו חטאת, ואם היה שלו - הרי זו נדבה, משום שאין חטאת באה נדבה. (69) אף כי חטאת העוף באה על הספק, ראה למעלה פ"א ה"ו. (70) נגעים פ"ד מ"ב. (71) אם החטאת שנזרק דמה אינה שלו, הרי זו חטאתו, שגזירת הכתוב היא שחטאת העוף באה בספק, ואת האשם אינו מקריב שהרי אינו מעכב. (72) למעלה פ"א ה"ז. (73) כלומר, על-ידי-זה אפשר לו למצורע לאכול בקדשים, שהיה אסור לו בעת צרעתו, שהרי הביא קרבנו.

- יֵא. עֲשִׂיר שְׁאֲמַר: קָרְבְּנוֹ שֶׁל מִצְרַע זֶה עָלַי⁷⁴, וְהַמִּצְרַע הִיָּה עֲנִי - הִרִי זֶה מִבִּיא עַל יְדוֹ קָרְבָּנוֹת עֲשִׂיר⁷⁵, שֶׁהִרִי יָד הַנּוֹדֵר מִשְׁגָּת⁷⁶. וְעֲנִי שְׁאֲמַר: קָרְבְּנוֹ שֶׁל מִצְרַע זֶה עָלִי, וְהִיָּה הַמִּצְרַע עֲשִׂיר - הִרִי זֶה מִבִּיא עַל יְדוֹ קָרְבָּנוֹת עֲשִׂיר⁷⁷, שֶׁהִרִי זֶה הַנּוֹדֵר חֲטִיב⁷⁸ בְּקָרְבָּנוֹת עֲשִׂיר.

~ נקודות משיחות קודש ~

"עשיר שאמר קרבנו של מצורע זה עלי, והמצורע היה עני, הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי יד העשיר משגת". וממשיך: "ועני שאמר קרבנו של מצורע זה עלי, והיה המצורע עשיר, הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי זה הנודר חייב בקרבנות עשיר".

ולכאורה צריך להבין: במקרה של עשיר שאמר קרבנו של מצורע עני זה עלי, מה נוגע שיד העשיר משגת, הרי לא התכוון להתחייב על קרבן עשיר, ואמר קרבנו של זה העני עלי וצריך להתחייב בקרבן עני בלבד.

עוד צריך להבין קושיית ה'כסף משנה' שדברי הרמב"ם כאן סותרים למה שכתב בהלכות מעשה הקרבנות "מביא הנודר קרבן עני" סתם, ולא פירט שזה רק אם היה הנודר עני, אבל אם היה עשיר מביא קרבן עשיר שהרי ידו משגת כדבריו כאן.

ומתוך ה'כסף משנה' שהרמב"ם אכן סובר שהעשיר צריך להביא קרבן עשיר, ומה שלא פירט זאת במעשה הקרבנות הוא לפי שסמך על דבריו כאן.

אמנם, תירוצו מתאים רק לשיטת ה'כסף משנה' שהרמב"ם בספרו סומך במקום אחד גם על מה שכתב מאוחר יותר, אבל לפי הדעות (וכך מסתבר) שהרמב"ם סומך רק על מה שכבר כתב, אין לומר שבמעשה הקרבנות לא פירט שרק אם הנודר עני מביא קרבן עני, כי סמך על מה שפירט כאן בהלכות מחוסרי כפרה, שאם הוא עשיר ואמר הרי עלי קרבן עני זה שמביא קרבן עשיר.

לכן יש לומר שבדין זה ישנם שני גדרים, מצד מעשה הקרבנות מספיק שהעשיר יביא עבור המצורע העני קרבנות עני, משא"כ מצד הלכות מחוסרי כפרה מחוייב העשיר להביא קרבנות עשיר.

8) לשקר או לשוא. שכתוב (שמות כ, ז) "לא תשא את שם ה' אלוהיך לשוא כי לא ינקה" בית דין של מעלה אין מנקים אותו, אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו. 9) העושה תמורה, ולוקה משום "ולא ימיר אותו". 10) בשמו של הקדוש-ברוך-הוא, ולוקה משום שנאמר (דברים שם, נח) "אם לא תשמור לעשות וגו' ליראה את ה'" (שיירא מלהוציא את השם לבטלה, ומקלל את חבריו בשם מוציאו לבטלה, רש"י שם) וכתוב (שם, נט) "והפלא ה' את מכותך" הפלאה זו מלקות. אבל מקלל את חבריו בלא שם - אינו לוקה. 11) וכל איסורן אינו אלא על ידי דיבור. 12) כלומר, אם עבר והמיר, מצוות עשה היא לנהוג קדושה בשתייה, בתמורה ובקרבן. וכל לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו. 13) "לא יחליפנו, ולא ימיר אותו" (שם) ואין כוחה של עשה לעקור חיוב מלקות משני לאווין (תמורה שם). ואף על פי שאמרו "לא יחליפנו בשל אחרים ולא ימיר אותו בשל עצמו" ואם כן אין שני האווין במקום אחד - מכל מקום אין העשה יכול לנתק לאו של תמורה, כיוון שיש בעניין תמורה לאו נוסף. 14) שאין הלאו דומה לעשה בכל, שהרי כל הממיר עובר בלאו, ולא כל הממיר תמורתו תמורה, לכך לוקה כל העובר בלאו זה, שאין כוח ביד עשה, שאין כולם חייבין בה, שתנתק לאו שכולם חייבים בו. 15) כלומר, בהמת חולין של ציבור או של שותפין. 16) [כלומר, הציבור והשותפין הממיר, אבל אם רק אחד מן הציבור או מן השותפין המיר, בוודאי אינה תמורה כלל, ואפשר שגם אוהרה אין כאן, שהרי היחיד הזה אינו יכול להמיר אלא על חלקו, והרי זה כאומר "רגלה של בהמה זו או ידה תחת עולה זו" שאינה תמורה. ואף על פי שיש לו חלק באברים שהנשמה תלוייה בהם, אינה תמורה כלל, שהרי אי אפשר לומר כן "פשטה קדושה בכולה", שהרי אין כולה שלו. 17) ובכל זאת אין התמורה קודש, ולמדו כן במשנה (תמורה יג). ממה שנאמר בלשון יחיד: "לא יחליפנו ולא ימיר אותו" - יחיד עושה תמורה ואין הציבור והשותפין עושים תמורה". 18) ואף על פי שנאמר "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", אינו לוקה שמונים, שהרי שני האווין אינם בעניין אחד, אלא אחד בשל אחרים ואחד בשל עצמו. 19) כאן המדובר כשהיה שותף בבהמת הקרבן, ואילו שותפין שלמעלה היינו שבהמת החולין היתה בשותפות. 20) בבהמת חולין שהיא שלו. 21) יחיד בבהמת חולין שלו. 22) שכל אחד ואחד מישראל יש לו חלק בהם. 23) והרי הוא כאילו ממיר בקרבן שלו, או על כל פנים בקרבן של אחר ברשותו של בעל הקרבן. 24) למדו כן במשנה ובברייתא (תמורה יג). ממעשר בהמה שנאמר בו (ויקרא כז, לג) "ולא ימירנו ואם המיר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", "והרי מעשר בכלל (כל הקרבנות לעניין תמורה) ולמה יצא? לומר לך: מה מעשר קרבן יחיד (שאינו נוהג בשותפות - פרק ו מהלכות בכורות הלכה י) יצאו קרבנות צבור והשותפין".

1 וְהִיָּה הוּא וְתִמּוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ¹²? מִפְּנֵי שְׁיֵשׁ בָּהּ
2 עֲשֵׂה וְשְׁנֵי לְאוּוֹיִן¹³. וְעוֹד, שְׁאִין לְאוֹ שִׁבְהָ שְׁוֶה
3 לַעֲשֵׂה¹⁴; שֶׁהַצִּבּוֹר וְהַשְּׁתַּפְּיִין¹⁵ אֵין עוֹשִׂין תִּמּוּרָה אִם
4 הַמִּירוֹ¹⁶, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְזַהְרִין שְׁלֹא יִמִּירוּ¹⁷.
5 נִמְצְאָתָה אוֹמֶר, שֶׁהַיָּחִיד שֶׁהִמִּיר - הָרִי תִּמּוּרָה קֹדֶשׁ.
6 וְאִפְלוּ הַמִּיר בְּשִׁבְתָּ - לֹקֶה אַרְבָּעִים¹⁸. וְאַחַד מִן
7 הַשְּׁתַּפְּיִין¹⁹ שֶׁהִמִּיר²⁰, אוֹ מִי שֶׁהִמִּיר²¹ בְּקֶרְבֶּן
8 מִקְרָבָנוֹת הַצִּבּוֹר²², הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ בָּהֶן שְׁתַּפּוֹת²³ -
9 הָרִי זֶה לֹקֶה וְאֵין תִּמּוּרָה קֹדֶשׁ²⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הציבור והשותפין אין עושין תמורה אם המיר, אע"פ שהם מזהרין שלא ימירו..."

נמצאנו למדים שהיחיד שהמיר - הוא ותמורתו קודש, אבל ציבור או שותפין שהמירו - הרי זה לוקה אבל אין התמורה קודש. ובטעם הדבר יש לומר שהרמב"ם ביארו בסיום הלכות תמורה, במה שכתב "אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם ראוי להתבונן בהם...", ומסיים "וכל אלו הדברים כדי לכופך את יצרו ולתקן דעותיו, ורוב דיני התורה אינם אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים". ועפ"ז יש לבאר ההלכה הנ"ל, כי מה שאסרה תורה להמיר הוא מפני החשש שימיר טוב ברע כדי "להרבות קניינו ולחוס על ממונו", אבל בנוגע לשותפין כיון שטובת ההנאה שבדבר אינה לגמרי של הממיר אלא חצי" בלבד, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לציבור, שאז חלקו של הממיר קטן מאוד, אבל העבירה היא לגמרי שלו. והוא על-דרך "אין אדם חוטא ולא לו", ולא יחטא כדי להרבות קניינו של השותף או של הציבור.

(עלפי "זין מלכות" ספר קרבנות סימן יג)

2) "שאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו: הרי זו (=החולין) תחת זו (=הקרבן)". 3) סופג מלקות ארבעים. 4) לוקה בנפרד, ואפילו המיר (שתי בהמות או יותר) בבת אחת, לוקה כמה פעמים. 5) שהרי התמורה נעשתה על ידי דיבורו, ועקימת שפתיים אינה מעשה, ואף על פי שלעניין חסימת שור בדישו פסק רבינו (פרק י"ג מהלכות שכירות הלכה ב) שאם חסם בקול לוקה, וכרבי יוחנן (בבא מציעא ז: -) שאמר שעקימת פיו היא מעשה, וכן אמר רבי יוחנן שם ובתמורה ג: שממיר בדיבורו עושה מעשה - סמך רבינו על הלשון השנייה שבסוגיית הגמרא בתמורה ד: שהלאו ישנו גם בשותפין ואילו העשה אינו אלא ביחיד, הרי שלוקה אף על פי שאין בו מעשה. וכן אמרו בכמה מקומות בשם רבי יוסי הגלילי, שממיר אין בו מעשה ודלא כרבי יוחנן שאמר שיש בו מעשה. 6) כלומר, אין זה מפורש בתורה, אלא רק מפי השמועה למדו - תמורה ג. בשם רבי יוסי הגלילי. 7) משום שנאמר (דברים כח, נח) "אם לא תשמור לעשות", וכתוב (שם, נט) "והפלא ה' את מכותך" ולמדו מכאן (מכות יג: -) שרק ב"לעשות" (שיש מעשה) - לוקין, אבל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.

- 10 ב. אֶחָד הַמִּמִּיר בְּדוּוֹן²⁵ אוֹ שֶׁהִמִּיר בְּשִׁנְגָּה - הָרִי זֶה
11 עוֹשֵׂה תִּמּוּרָה²⁶ וְלֹקֶה. בְּיָצֵד²⁷? הַמִּתְּפַן לֹמֶר: הָרִי
12 זֶה תִּמּוּרָת עוֹלָה שְׁיֵשׁ לִי, וְאָמַר: הָרִי זֶה תִּמּוּרָת
13 שְׁלָמִים שְׁיֵשׁ לִי²⁸ - הָרִי זֶה תִּמּוּרָה וְלֹקֶה²⁹. אֲבָל אִם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"א ניסן - ספר קרבנות - הלכות תמורה קפג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

37) אותו הנזיר הוא עושה בהם תמורה. (38) דבחר מתכפר אזלינן ולא בחר מקדיש. (39) שהקרבן הוא של המתכפר ואינו של המקדיש, ואין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו שלו.

ה. הַיּוֹרֵשׁ⁴⁰ מִמִּיר⁴¹. הַנִּזְרָה בְּהֵמָה לְשָׁנִי בְּנִי וְנֹתָ - 14
הָרִי זֶה קֶרְבֶּכָּה⁴², וְאֵין מְמִירִין בָּהּ; שֶׁהָרִי הֵם בָּהּ 15
שֶׁתִּפְּסִין⁴³, וְהַשֶּׁתִּפְּסִין אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. 16

40) שהפריש אביו קרבן ולא הספיק להקריבו עד שמת. (41) ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "ואם המר ימיר" הלשון הכפולה באה לרבות את היורש שתמורתו תמורה. (42) מקריבים היורשים הקרבן לאחר מותו, והמדובר בעולה או בשלמים, אבל חטאת ואשם שמתו בעליהם, אינם קריבים. (43) אף כי אינם מתכפרים בה כפרה קבועה - מתכפרים בה בקופיא (כפרה שטחית) והרי הם כשותפים, ומכיוון שאין אף אחד מתכפר בקרבן זה מקיבועא (כפרה קבועה) הרי הם, המתכפרים בקופיא - בעלי הקרבן.

ו. אֵין קִדְשֵׁי נִזְרִים⁴⁴ עוֹשִׂין תְּמוּרָה⁴⁵ מִן הַתּוֹרָה; 17
אֲבָל מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, שֶׁהַנִּזְרִי שֶׁהִמִּיר - הָרִי זֶה 18
תְּמוּרָה⁴⁶. הַקִּדְשֵׁי הַנִּזְרִים בְּהֵמָה שֶׁיִּתְּכַפֵּר בָּהּ יִשְׂרָאֵל 19
וְהִמִּיר בָּהּ הַנִּזְרִי - הָרִי זֶה סִפֵּק תְּמוּרָה⁴⁷. 20

44) ראה בפרק ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב, שמקבלים מן הגויים קרבן עולה ומקריבים אותו. (45) כרבי שמעון בברייתא (תמורה ב:) "קדשי עכו"ם לא נהנין ולא מועלין וכו' אין עושים תמורה דברי רבי שמעון". (46) אין זה מפורש, אבל כן נראה ממה שאמר רבי שמעון באותה ברייתא "קדשי עכו"ם לא נהנין ולא מועלין" הרי שמדברנן אסור ליהנות בהן. והמדובר כשהמיר בקדשיו, אבל אם המיר בקדשי ישראל ראה להלן. (47) כן הוא בתמורה שם לפי מסקנת הגמרא בביאור בעייתו של רמי בר חמא, שאם הקדיש גוי להתכפר גוי - בוודאי אינה עושה תמורה מן התורה, כדברי רבי שמעון, וכמבואר למעלה, וכל בעייתו אינה אלא כשהקדיש גוי להתכפר בה ישראל: אם צריך שיהיה הקרבן מתחילה ועד סוף ביד זה שקרבנו עושה תמורה מן התורה, או שמספיק אם הוא עושה עכשיו, ביד זה שקרבנו עושה תמורה, אף שבתחילה היה ביד העכו"ם, ולא נפשטה הבעייה ולכן פסק רבינו שהיא ספק תמורה.

ז. אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים אִם הִמִּירוּ - עוֹשִׂין 21
תְּמוּרָה⁴⁸. 22

48) שאף על פי שהלאו של "לא יחליפנו ולא ימיר" נאמר בלשון זכר - למדו (שם בגמרא) ממה שנאמר (ויקרא שם) "ואם המר ימירנו": יתרה של "ואם" באה לרבות את האשה, שאף היא תמורתה תמורה.

ח. קִטָּן שֶׁהִגִּיעַ לְעוֹנֶת נְדָרִים⁴⁹ שֶׁהִמִּיר, אֵף עַל פִּי 23
שְׁאִינוֹ לֹקֵה⁵⁰ - יֵשׁ בּוֹ סִפֵּק אִם עוֹשֶׂה תְּמוּרָה אוֹ 24
אֵינוֹ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה⁵¹. 25

49) בן י"ב שנה, שאם נדר להקדיש, נדרו קיים, ולמדו כן (נזיר סב.) ממה שכתוב (ויקרא כז, ב) "כי יפליא נדר" -

1 דְּמָה שֶׁמִּתֵּר לְהִמִּיר וְהִמִּיר³⁰, או שְׁאָמַר: אֶפְנֶס לְבֵית 2
זֶה וְאִמִּיר מִדַּעַתִּי, וְנִכְנַס וְשָׁכַח וְהִמִּיר שְׁלֹא מִדַּעַתּוֹ³¹ 3
3 - הָרִי זֶה תְּמוּרָה וְאֵינוֹ לֹקֵה עָלֶיהָ³².

25) ידע שאסרה התורה להמיר וגם התכוון לומר הרי זו תמורת עולה, ואמר כן. (26) משנה בתמורה יז. "ר' יוסי בר' יהודה אומר עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במקדשים". וכתב רבינו בפירוש המשניות שם שההלכה היא כר' יוסי שאין עליו שום חולק. (27) כלומר, איזהו שוגג שהוא כמזיד. (28) מזיד הוא על האיסור, כי יודע הוא שאסור להמיר, רק שוגג הוא על התמורה שרצה להמיר בזה וטעה והמיר באחר. (29) ולמדו כן (בגמרא שם) ממה שנאמר (שם, י) "יהיה קודש" - "לרבות שוגג כמזיד". (30) אינו לוקה, כר' יוחנן וריש לקיש שם ולא כחזקיה שאמר, שאם דימה שמותר להמיר והמיר לוקה, וסברו רבי יוחנן וריש לקיש שלא נתרבה שוגג כמזיד אלא אם היתה השגגה רק בתמורה, כגון שידע שאסור להמיר, אלא שנתכוון להמיר שלמים והמיר עולה, אבל אם היתה השגגה גם באיסור, שחשב שאין איסור להמיר - לא נתרבה לחיוב מלקות. (31) כלומר: התרו בו שלא ימיר והוא אומר שייכנס לבית זה וימיר מדעתו (וכדרך כל מקבלי התראה, שאומרים: על מנת כן אנו עושים), ושוב נכנס לבית ושכח שהתרו בו והמיר. (32) משום שצריך שתהיה ההתראה בתוך כדי דיבור של המעשה, כדי שיהיה זוכרה, אבל אם שכח את ההתראה אינו חייב מלקות, ודלא כרב ששת שם המחייב מלקות. וסובר רבינו שכל המחלוקת של רבי יוחנן וריש לקיש, וחזקיה ורב ששת אינה אלא לעניין מלקות, אבל בחלות התמורה אין חולקים, וכולם סוברים שתמורתו תמורה (כסף משנה).

4 ג. אֵין אָדָם מִמִּיר בְּהֵמָתוֹ בְּקֶרְבָּן שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ³³. וְאִם 4
אָמַר פֶּעַל הַקֶּרְבָּן: כָּל הָרוּצָה לְהִמִּיר בְּבִהְמָתִי יָבוֹא 5
וְהִמִּיר - הָרִי זֶה מִמִּיר בָּהּ³⁴. הִמִּיר קֶרְבָּנוֹ בְּבִהְמָה 6
שְׁאִינָה שְׁלוֹ³⁵ - אֵינָה תְּמוּרָה, שְׁאֵין אָדָם מְקַדִּישׁ 7
דָּבָר שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ. 8

33) כי "התמורה היא שיאמר בעל הקרבן על בהמת החולין שיש לו: הרי זו תחת זו", אבל אם אמר על בהמת חולין שיש לו שתהיה תמורת קרבן של אחרים, אין זו תמורה, שאין אדם מתפיש בדבר שאינו שלו (תמורה ט). ולמדו כן (שם ב.) ממה שנאמר בעניין סמיכה (ויקרא ג, ב) "וסמך ידו על ראש קרבנו" = "קרבנו, ולא קרבן חבירו". (34) כלומר: חלה התמורה. (35) אמר על בהמת חולין שאינה שייכת לו הרי זו תמורת קרבן השייך לו.

9 ד. הַמִּתְכַּפֵּר הוּא שְׁעוֹשֶׂה תְּמוּרָה, אֲבָל לֹא 9
הַמְקַדִּישׁ³⁶. בִּיצֵד? הַקִּדְשֵׁי בְּהֵמָה שֶׁיִּתְּכַפֵּר בָּהּ חֲבֵרוֹ, 10
כְּגוֹן שֶׁהִקְדִּישׁ קֶרְבָּנוֹת נִזְרִי שֶׁיִּתְּכַפֵּר בָּהֶם פְּלוּנִי 11
הַנִּזְרִי³⁷ - אוֹתוֹ הַנִּזְרִי הוּא שְׁעוֹשֶׂה בָּהּ תְּמוּרָה, אֲבָל 12
לֹא זֶה שֶׁהִקְדִּישׁ³⁸, לְפִי שְׁאִינָן שְׁלוֹ³⁹. 13

36) תמורה ב: "שכיוון שהופרש [הקרבן] לצרכו של המתכפר קרינא ביה "קרבנו" דבחר המתכפר אזלינן".

יא. העופות והמנחות אינן עושין תמורה, שלא
נאמר אלא בהמה⁶⁸.

(68) "ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש וגו' ואם המר ימיר בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קודש".

יב. קרבנות בדיק הבית⁶⁹ אין עושין תמורה. שנאמר
במעשר: לא יבקר בין טוב לרע ולא ימינו⁷⁰.
והלוא המעשר בכלל כל הקדשים היה⁷¹, ולמה
יצא? ללמד על הכלל⁷²: מה מעשר קרבן יחיד⁷⁴,
יצאו קרבנות צבור וכן השתפין⁷⁵. מה מעשר קרבן
מזבח⁷⁶, יצאו קדשי בדיק הבית. מה מעשר בהמה
הקש למעשר דגן⁷⁷, שאין חייבין בו אלא ישראל
ולא נכרים⁷⁸, יצאו קרבנות נכרים שאין עושין
תמורה, כמו שבארנו⁷⁹.

(69) בהמות שהוקדשו על מנת שיפדום ודמיהם יהיו לתיקון בית המקדש. (70) לא יעשה בו תמורה, וגומר: "ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" (שם). (71) ויודעים אנו שאסור להמיר, שנאמר בהם (שם) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו וגו' והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". (72) למה ייחדה התורה פסוק מיוחד למעשר בהמה. (73) על יתר הקדשים. וזו היא אחת משלוש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן "כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא". (74) ואינו בא בשותפות. (75) שאין עושין תמורה. (76) שמקריבו על המזבח. (77) שכתוב (דברים יד, כב) "עשר תעשר וגו'", ואמרו על זה בבכורות נג: כי בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן והושוו זה לזה לדיניהן. (78) שכתוב אצל מעשר דגן (במדבר יח, כד) "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה'" ומשמע בני ישראל ולא גויים, אף מעשר בהמה, בני ישראל ולא נכרים (תמורה ג). (79) למעלה הלכה ו, ושם מבואר שמדברי סופרים הגוי שהמיר תמורתו תמורה.

יג. המקדש בעלת מום קבוע⁸⁰ - אינה עושה
תמורה, מפני שלא נתקדש גופה קדוש גמור, ואינה
אלא קדשת דמים⁸¹. אבל המקדש בעלת מום
עובר⁸², או שהקדש תמיה ואחר כך נולד לה מום
קבוע - הרי זו עושה תמורה⁸³.

(80) כגון שהיה מחוסר אבר. (81) שקדושת דמים אינה עושה תמורה. (82) שקדושה קדושת הגוף. (83) משנה שם, שמכיוון שבשעה שהקדש לא היה בה מום קבוע, הרי הוא טוב מעיקרו ועליו אמרה התורה "ולא יחליפנו וגו' טוב ברע או רע בטוב" - "טוב מעיקרו עושה תמורה" (שם יד:). וכל זה דווקא אם אמר "הרי זו תמורת זו", או "הרי זו חליפי זו". אבל אם אמר "הרי זו תחת זו", משמעותה של "תחת" היא גם חילול, ובבעלת מום שעומדת לפדיון, אנו מפרשים דבריו, שלחילול נתכוון ולא לתמורה ואינו לוקה.

יד. אחד הממיר תמים בבעל מום⁸⁴ או בעל מום

לרבות מופלא הסמוך לאיש - שהוא בן י"ב שנה, שהקדשו הקדש. (50) שקטן אינו בר עונשין. (51) בעיא של רמי בר חמא (תמורה שם) אם מדמים דין תמורה לדין הקדש, שכשם שהקטן יכול להקדיש, כמו כן יכול הוא גם להמיר, או מכיוון שקטן אינו בכלל דיני עונשין, ואינו לוקה - אינו יכול להמיר.

ט. אין הפהנים ממירין בחטאת ובאשם⁵²; שאף על פי שהם שלמים⁵³ - אינן זוכין בהן מחיים⁵⁴, שאין להם בפשר ער שיוזק הדם⁵⁵. ואין הפהנים ממירין בבכורה; שאף על פי שהוא זוכה בו מחיים⁵⁶ - אינו זוכה בו מתחלה, שהרי תחלתו בבית ישראל⁵⁷ הוא. אבל הבעלים⁵⁸ שהמירו בבכור כל זמן שהוא בביתם - עושים תמורה. וכן פהן שהמיר בבכור שנולד לו⁵⁹, לא בבכור שלקח מישראל - הרי זו תמורה⁶⁰.

(52) של ישראל שנתנו להם כדי להקריבם. (53) ראה בפרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג, שאין חטאת ואשם נאכלים אלא לזכרי כהונה. (54) במשנה תמורה ז: וראה למעלה הלכה ג, שאין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו שלו. (55) שהרי האוכל לפני הזריקה - לוקה. (56) שמצוה להפריש בכור וליתנו לכהן. (57) שאין נותנין את הבכור לכהן כשיוולד - אלא יטפל בו בעליו עד שיגדיל מעט ויתננו לכהן, ודרש רבי עקיבא במשנה (תמורה שם) "היה הוא ותמורתו יהיה קודש" (ויקרא כז, י): "היכן קדושה חלה עליו - בבית הבעלים, אף תמורה בבית הבעלים. (58) ישראל. (59) ראה פרק א מהלכות בכורות הלכה ז, שגם הכהנים חייבים בבכור בהמה טהורה. (60) פשוט הוא "שלא גרע הכהן מישראל והרי זה בבית בעלים".

י. אילו של פהן גדול⁶¹ עושה תמורה⁶², אבל פרו⁶³
אינו עושה תמורה⁶⁴; אף על פי שהוא משל⁶⁵,
הואיל ואחיו הפהנים מתפפרין בו⁶⁶ - הרי הם בו
קשתפין⁶⁷.

(61) שהוא מקריב ביום הכיפורים העולה ביחד עם הפר לחטאת. (62) אם המיר הכהן הגדול בהמת חולין באיל זה, חלה התמורה, שבאיל זה מתכפר הכהן הגדול לבדו. (63) פר החטאת של כהן גדול. (64) שלא הסתפק בזה ביומא נ: אלא לדעת רבי מאיר שקרא לפר זה "קרבן יחיד" - אולי אין אחיו הכהנים מתכפרים בו, אלא מקופיא (ומכיוון שהכהן הגדול מתכפר בו מקיבא, הוא בעל הקרבן ולא הם), אבל אליבא דרבנן אין כאן ספק כלל. (65) שכתוב (שם טז, ז) "את פר החטאת אשר לו". (66) שהפר מכפר על הכהן הגדול ועל שאר הכהנים, כמו שנאמר (שם, יג) "וכפר בעדו ובעד ביתו", והכהנים הם ביתו כמו שנאמר (תהילים קלח, יט) "בית אהרן ברכו את ה'". ונראה בגמרא (יומא נא:) שמתכפרים מקיבא. (67) בפר החטאת של הכהן הגדול (שם בגמרא) וראה למעלה הלכה א, שאין השותפין עושין תמורה.

שְׁלֵמִים בָּהֶן. פִּיּוּצָהּ? הָאוֹמֵר: רִגְלָהּ שֶׁל בְּהֵמָה זוֹ אוֹ
יָדָה תַּחַת עוֹלָה זוֹ⁸⁵, אוֹ שְׁאֵמֵר עֶבֶר בְּהֵמָה זוֹ תַּחַת
עוֹלָה זוֹ - אֵינָה תְּמוּרָה. וְכֵן הָאוֹמֵר: בְּהֵמָה זוֹ תַּחַת
יָדָה אוֹ רִגְלָהּ שֶׁל עוֹלָה זוֹ, אוֹ שְׁאֵמֵר: בְּהֵמָה זוֹ
תַּחַת עֶבֶרָה שֶׁל חֲטָאת⁹⁹ זוֹ - אֵינָה תְּמוּרָה¹⁰⁰.

98) ייתכן כי בכוונה כתב רבינו יד או רגל שהם אברים שאין הנשמה תלויה בהם, אבל אם אמר: לבה או ראשה של בהמה זו תחת עולה זו - תמורתו תמורה. 99) המדובר, שהקדישה כשהיתה מעוברת שאין לה דין של "וולד קרבן", אלא היא עצמה קרבן, כמפורש בפרק ד' מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ו', ולכן לא מיעטו כאן אלא כל זמן שהוא עובר, אבל אם הקדישה ואחרי כן נתעברה הרי כתב רבינו למעלה (הלכה טו) שוולד אינו עושה תמורה (לחם משנה). 100) אפשר שלמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "בהמה בבהמה" - משמע שלימה בשלימה, להוציא אברים ועוברים.

יז. הַמְמִיר בְּכִלְאִים¹⁰¹ אוֹ בְּטִרְפָּה¹⁰² וְיִזְאֵר דָּפִן¹⁰³
אוֹ בְּטִמְטוּם¹⁰⁴ וְאֶנְדְּרוּגִינוֹס¹⁰⁵ - אֵין הִקְדָּשָׁה תְּלָה
עֲלֶיהָ, וְהָרִי זֶה בְּמִי שֶׁהִמִּיר בְּגִמְלָה אוֹ בְּחִמּוּר¹⁰⁶,
לְפִי שְׁאֵין בְּמִינָן קֶרְבֵּן¹⁰⁷, וְלִפְיָכָּהּ אֵינוֹ לֹקָה. מָה
בֵּין אֵלוֹ לְבַעַל מוֹם¹⁰⁸? בַּעַל מוֹם יֵשׁ בְּמִינוֹ קֶרְבֵּן¹⁰⁹,
אֵלוֹ אֵין בְּמִינָם קֶרְבֵּן¹¹⁰.

101) בהמת חולין שנולדה מתיש (=גדי זכר) ורחל (=כבשה). 102) כלומר, בהמת החולין היתה טריפה. 103) בבהמת חולין, וכגון שנתקשתה אמו בלדיתה וחתכו דפנה של האם והוציאו הוולד דרך החתך. 104) "שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות, אלא הוא אטום (=סתום)". 105) "שיש לו אבר זכרות וגם אבר נקבות והוא ספק אם זכר אם נקבה". 106) שאין במין הגמל או החמור שיהיו קרבים, ואין ממירים אותם. 107) ראה בפרק ג' מהלכות איסורי מזבח הלכות א"ג שכלאיס, טריפה, טומטום ואנדרוגינוס ויוצא דופן פסולים למזבח. 108) שאם היתה בהמת חולין בעלת מום קבוע מעיקרה ואמר, הרי היא תמורה תחת בהמת הקדש, תמורתו תמורה. 109) במין הבהמה שייך קרבן כגון בהמה תמימה, ובעל מום בעצמו אף שאסור להקריבו על המזבח - הרי הוא מותר באכילת בני אדם. 110) שבהמות תמימות אינם מין אחד עמם. וטריפה אף שאינה מין בפני עצמה - כיוון שאסורה באכילת בני אדם דומה היא לבהמה טמאה.

יח. הָרוּבֵעַ¹¹¹ וְהַנֶּרְבָּע¹¹² - הָרִי הֵם בְּבַעַל מוֹם
וְעוֹשִׂין תְּמוּרָה¹¹³. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָהּ בָּהֶן¹¹⁴.

111) שור שבא על אשה. 112) בהמה שנבעלה על ידי אדם, ושניהם, הרובע והנרבע, אסורים בהקרבה ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם" ודרשו בספרא שם: "מן הבהמה" ולא כל בהמה, להוציא את הרובע והנרבע, וכן הוא בתמורה כח. וכגון שנודע לנו על זה שרבע או שנרבעה על פי עד אחד בלבד או על פי

1 בְּתָמִים⁸⁵, אוֹ שֶׁהִמִּיר בְּקָר בְּצֹאן⁸⁶ אוֹ צֹאן בְּבָקָר⁸⁷,
2 אוֹ כִּבְשִׁים בְּעִזִּים⁸⁸ אוֹ עִזִּים בְּכִבְשִׁים⁸⁹, אוֹ נִקְבּוֹת
3 בְּזָכְרִים אוֹ זָכְרִים בְּנִקְבּוֹת⁹⁰, אוֹ שֶׁהִמִּיר אֶחָד
4 בְּמֵאָה⁹¹ אוֹ מֵאָה בְּאַחַד⁹², בֵּין בְּכַת אֶחָת בֵּין בְּזוֹ
5 אַחֵר זוֹ⁹³ - הָרִי זוֹ תְּמוּרָה, וְלֹקֵין בְּמִנָּן הַבְּהֵמוֹת
6 שֶׁהִמִּיר⁹⁴.

84) כלומר, בהמת החולין תמימה ובהמת ההקדש בעלת מום, וכגון שהיתה תמימה בעת ההקדש ואחרי כן הוממה. 85) בהמת החולין בעלת מום, אפילו בעל מום קבוע, ובהמת ההקדש תמימה. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב" (רע, זה בעלת מום) וכתוב שם "ואם המיר ימיר והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". 86) המיר בקר של חולין בעז או כבש של הקדש (משנה שם). 87) צאן של חולין בבקר של הקדש. 88) כבשים של חולין בעזים של הקדש. 89) עזים של חולין כבשים של הקדש. 90) וכל אלו הדברים למדו בברייתא שם ממה שכתוב (ויקרא שם) "ואם המיר ימיר בהמה בבהמה", וכל אלו נקראים בשם בהמה. 91) המיר בהמה אחת של חולין במאה בהמות של הקדש. 92) המיר מאה בהמות של חולין בבהמה אחת של הקדש, כתנא קמא במשנה שם ודלא כרבי שמעון, ולמדו גם ממה שכתוב (שם) "בהמה בבהמה", ואף בהמות רבות נקראות בהמה בלשון יחיד, כמו שנאמר (וינו ד, יא) "ובהמה רבה". 93) שהמיר את המאה של חולין באחד של הקדש בזו אחר זו, כן נשמע בגמרא שם מדברי ריש לקיש שאף ר' שמעון שאמר: "אין ממירים אלא אחד באחד" מודה שאם המיר בזה אחר זה שתמורתו תמורה, ואם כן דעת חכמים שממירין בבת אחת - בוודאי שממירים בזה אחר זה. 94) כן מפורש בתמורה כזו. שהממיר בבת אחת לוקה על כל בהמה ובהמה ואף על פי שהמיר רק פעם אחת - הגופין מחליקים ונחשב כאילו המיר על כל אחד ואחד בנפרד. וכל זה אינו אלא בהמיר מאה של חולין באחד של הקדש, אבל אם המיר אחד של חולין במאה של הקדש, אינו לוקה אלא אחד.

7 טו. אֵין הַתְּמוּרָה עוֹשָׂה תְּמוּרָה⁹⁵, וְלֹא יִלְדָּה בְּהֵמוֹת
8 הַהֶקְדָּשׁ⁹⁶ עוֹשָׂה תְּמוּרָה. שְׁנֹאמֵר: וְהָיָה הוּא
9 וְתְּמוּרָתוֹ; 'הוּא' - וְלֹא יִלְדוּ, וְתְּמוּרָתוֹ - וְלֹא
10 תְּמוּרַת תְּמוּרָתוֹ. אֲבָל הַמְמִיר בְּהֵמָה⁹⁷ וְחִזֵּר וְהִמִּיר
11 בָּהּ וְחִזֵּר וְהִמִּיר, אֲפִלּוּ אֶלֶף - כָּלָן תְּמוּרָה, וְלֹקָה עַל
12 כָּל אֶחָד וְאַחֵד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

95) בהמת חולין שהמירה בבהמת הקדש וחלה עליה קדושה - אינה עושה תמורה, אם המיר בה בהמת חולין אחרת, משנה בתמורה יב. 96) שהקדיש בהמה ונתעברה אחר שהוקדשה וילדה (שאם היתה מעוברת כשהקדישה אין זה וולד קרבן, אלא הוא עצמו קרבן, ראה להלן הלכה ט), אין הוולד עושה תמורה אם המיר בה בהמת חולין. 97) כלומר, בבהמת הקדש.

13 טז. אֵין מְמִירִין אֵיבָרִים אוֹ עֶבְרִים בְּשִׁלְמִים וְלֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם, כי הכהן הגדול מביא ביום הכיפורים פר לחטאת. (129) וממילא אינו יכול להתפס בהמת חולין.

יום ש"ק כ"ב ניסן ה'תשע"ט

פרק שני

(1) יבאר איך היא התמורה.

- 15 א. התמורה² הוא שיאמר בעל הקרבן על בהמת
- 16 חלין שיש לו: הרי זו³ תחת זו⁴, או הרי זו חליפת
- 17 זו⁵. ואין צריך לומר, אם אומר: הרי זו תחת חטאת
- 18 זו או תחת עולה זו - שהיא תמורה⁶. וכן אם אומר:
- 19 הרי זו תחת חטאת שיש לי בתוך הבית או תחת
- 20 עולה שיש לי במקום פלוני - הרי זו תמורה. והוא
- 21 שיש לו⁷. אבל אם אומר על בהמת חלין: הרי זו
- 22 תחת עולה⁸ או הרי זו תחת חטאת⁹ - לא אומר
- 23 כלום¹⁰. וכן אם אומר: הרי זו מחללת על זו¹¹ -
- 24 אינה תמורה¹².

(2) שאמרנו למעלה בפרק א שאסור להמיר, וכל העובר לוקה ותמורתו תמורה. (3) בהמת החולין. (4) בהמת ההקדש. כלומר, שהוא מתפס את החולין בהקדש, והוא במשנה תמורה כו: ומפרש אביי בגמרא שם, שהמובן של "תחת" אינו חילול אלא התפסה, ולמדו כן ממה שכתוב (ויקרא יג, כג) "ואם תחתיה תעמוד הבהרת". ואף-על-פי שלא אמר מפורש "זו תחת בהמת הקדש זו" - כיון שאמר תחת זו והיא הקדש - תמורתו תמורה, וראה להלן. וכל זה דוקא כשההקדש תמימה, אבל אם ההקדש בעלת מום, ואמר "זו תחת זו" - בוודאי נתכוון לחילול ולא לתמורה ואינו לוקה. ראה להלן הלכה ג, ולמעלה פ"א הלכה יג. (5) במשנה שם. וגם זה לשון תמורה, שהרי כתוב (ויקרא כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו". (6) שהזכיר מפורש שם הקרבן, שבוודאי תמורתו תמורה (משנה שם כז:). (7) גם זה במשנה שם. (8) סתם ולא הזכיר עולה מסויימת. (9) סתם ולא הזכיר חטאת מסויימת. (10) במשנה שם, "והטעם בזה, מה שאמר רחמנא "לא יחליפנו ולא ימיר אותו" (ויקרא שם), עד שיהיה הקדש ידוע ומיוחד, ואז עושה תמורתו" (רבינו בפירוש המשנה שם). (11) חילול הוא לשון פדיון. (12) משנה שם כו: שכיון שאמר בלשון חילול, לא אמר כלום, שאין בהמת הקדש תמימה יוצאת לחולין (רש"י שם).

- 25 ב. היו לפניו¹³ שתי בהמות, אחת חלין ואחת הקדש
- 26 שנפלה בה מום¹⁴, הניח ידו על בהמת חלין ואמר:
- 27 הרי זו תחת זו - הרי זו תמורה¹⁵ ולוקה¹⁶. הניח ידו
- 28 על בהמת הקדש ואמר: הרי זו תחת זו - הרי זו
- 29 חללה על בהמת החלין, ואין זו תמורה, אלא
- 30 כפורה בעלת מום בזה הבהמה¹⁷.

(13) שם כז. (14) ראה למעלה פ"א הלכה יג שהמקדיש בהמה תמימה ואח"כ נולד לה מום קבוע, הרי זו עושה תמורה. (15) שכיון שהניח ידו על החולין, ודאי התכוון

הבעלים, אבל אם העירו על זה שני עדים - הבהמה נסקלת ואסורה באכילה ואינה עושה תמורה. (113) שהרי הם מותרים באכילה. (114) כגון מוקצה לעבודה זרה, נעבד, אתנן זונה ומחיר כלב, שאסורים בהקרבה ואסורים באכילת אדם.

- 1 יט. בהמה שחציה קדש וחציה חלי¹⁵ - לא עושה
- 2 תמורה¹¹⁶ ולא נעשית תמורה¹¹⁷.

(115) כגון שהיתה של שני שותפין, והלך אחד מן השותפין והקדיש את החלק שלו. (116) אם התפס בה בהמת חולין. (117) אם אמר שתהיה מחצית הבהמה מחלק החולין תחת בהמת הקדש. וטעם הדבר הוא משום שכתוב (ויקרא כז, י) "ואם המר ימיר בהמה בבהמה", וצריך שתהיה הבהמה של חולין שלימה, שכולה חולין. וכמו כן הבהמה של הקדש, שהיא קדושה כולה ולא מחציתה.

- 3 כ. כל החטאות שדינן שימותר¹¹⁸ - אינן עושין
- 4 תמורה¹¹⁹, וכל חטאת שדינה שתתעב עד שיפיל בה
- 5 מום ותמכר¹²⁰ - עושה תמורה¹²¹.

(118) חטאות המתות הן: וולד חטאת, תמורת חטאת, חטאת שמתו בעליה, וחטאת שאבדה ונמצאה אחר שהבעלים נתכפרו בחטאת אחרת. (119) ומשום שהם עומדים למות פרחת הקדושה מהם ואינם עושים תמורה (שיטה מקובצת תמורה שם), ובוולד חטאת ותמורת חטאת יש טעם נוסף כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה טו) "שאינן התמורה עושה תמורה ולא וולד בהמות הקדש עושה תמורה". (120) ראה בפרק ד מהלכות פסולי המוקדשין שכמה חטאות אינן מתות אלא רועות עד שיפול בהן מום, ונמכרות ומביא בדמיהן אחרות. (121) משנה שם כב. שהרי היא קדושה קדושת הגוף (תמורה כ). ודמיה עתידים להיקרב על המזבח.

- 6 כא. המפריש נקבה לפסחו או לעולתו או לאשמו -
- 7 עושה תמורה¹²²; אף על פי שאינן ראויין לקרב¹²³,
- 8 הואיל וירדו לקדשת דמים וְהָרִי הֵם תְּמִימִים¹²⁴ -
- 9 ירדו לקדשת הגוף. אבל המפריש שעיר¹²⁵ לחטאתו,
- 10 ונשיא¹²⁶ שהפריש שעירה¹²⁷ לחטאתו, וכהן גדול
- 11 שהפריש פרה לחטאתו¹²⁸ - אינן עושין תמורה;
- 12 שכל המשנה בחטאות - לא נתקדשה כלל ואפלו
- 13 קדשת דמים¹²⁹, כמו שבארנו בהלכות פסולי
- 14 המקדשין.

(122) אם התפס בהם בהמת חולין, כרבנן בברייתא שהובאה בתמורה יט: (123) שכולם אינם קרבים אלא זכר, ראה בפרק א מהלכות קרבן פסח הלכה א לעניין קרבן פסח. ובפרק א מהלכות מעשה הקרבנות הלכות ח"י לעניין עולה ואשם. (124) אבל בעל מום אינו עושה תמורה. (125) זכר מן העזים. וראה בפרק א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טו, כי קרבן חטאת ליחיד באה רק נקבה מן הצאן. (126) שחטא. (127) נקבה מן העזים. וחטאתו של נשיא הוא שעיר עזים זכר. (128) ראה בהלכות מעשה הקרבנות

על שתי הבהמות התמימות שהתפס בשתי הבהמות של ההקדש. (26) הבעיא הרביעית של אביי בתמורה שם, ושם הגירסא "ארבע בהמות", ורבינו מביא כאן "עשר בהמות" משום שבוודאי "ארבע" לאו דוקא, והוא הדין יותר (קריית ספר כאן). (27) שהיא בעלת מום. (28) כיון שבעלת מום יוצאת לחולין בפדיון. (29) כלומר, אע"פ שעבר יותר משלש פעמים על איסור, ויש מקום לומר שלא נתכוון כלל לחללה אלא להמיר אותה. (30) בתמורה שם, היא בעיא שלא נפשטה. ופסק בה רבינו להקל, משום שאין מלקין על הספק (כסף-משנה). ואם כן, לא נתחללה בעלת המום והרי היא בקדושתה מספק, וראה במעשה רוקח. (31) שם בתמורה הבעיא השניה של אביי. ואומר, אם תרצה לומר, שאין אדם מניח היתר ועושה איסור, מה הדין בג' בהמות וכו'. ואחרי-זה שאל מה הדין בד' בהמות, שהוחזק במלקיות. ואם כן, דברי רבינו צריכים עיון, שהרי הפך את סדר הדברים, וכתב מקודם את הדין של עשר בהמות, ופסקו לקולא. אם כן, בשתי בהמות, שלא הוחזק במלקיות, בוודאי כוונתן לחילול ולא לתמורה (לחם-משנה).

- ד. האומר: הרי זו תמורת עולה ושלמים - דבריו
קנימים³², ותמכר³³ ויביא בִּחְצֵי דְמִיָּה תְּמוּרַת עוֹלָה
ובחצֵי דְמִיָּה תְּמוּרַת שְׁלָמִים³⁴. אָמַר: הַרִי זוֹ תְּמוּרַת
עוֹלָה ותְּמוּרַת שְׁלָמִים, אִם נִתְּפוֹן לְכָף מִתְּחִלָּה³⁵ -
דבריו קנימים³⁶; ואם לא נִתְּפוֹן בְּתַחֲלָה אֵלָּא
לְתְּמוּרַת עוֹלָה, וְחָזַר וְאָמַר תְּמוּרַת שְׁלָמִים, אָף עַל
פִּי שֶׁחָזַר בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוֹר - אֵין תּוֹפְשִׁין אֵלָּא לְשׁוֹן
רִאשׁוֹן, וְהַרִי הִיא תְּמוּרַת עוֹלָה בְּלִבְדִּי³⁷.

(32) בזה אין צריך בדיקה אם נתכוון לשניהם, שבוודאי לכך נתכוון. ואף מי שסובר "תפוס לשון ראשון" מודה בזה (תמורה כו.). והמדובר כאן, שהיו לו לאדם זה עולה ושלמים לפניו, או שהיו לו עולה ושלמים בביתו, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה א (תוי"ט תמורה פ"ה משנה ג, ומעשה רוקח כאן). (33) כלומר, לאחר שיפול בה מום, תמורה כו. וראה בפירוש המשנה לרבינו שם. (34) כדי האומר בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים (פט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג, וראה להלן פ"ג ה"ג). (35) שתהיה תמורת עולה וגם תמורת שלמים. (36) ותימכר ויביא במחצית הדמים עולה ובמחצית הדמים שלמים, כר"י בתמורה שם כה: (37) שתוך כדי דיבור כדיבור (ואפשר לחזור בו) חוץ ממקדש ומימר, מחרף, ועובד עבודה-זרה, מקדש ומגרש (רבינו בפירוש המשנה תמורה כה. וראה גם בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות ה"א).

לקדש את החולין, ולא לחלל את הקודש, והרי זה כאומר הרי זו תמורת זו. (16) משום "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", ראה למעלה פ"א הלכה א. (17) שכיון שהניח ידו על ההקדש, בוודאי כוונתו לחלל את ההקדש שנפל בה מום על בהמת החולין, שהמובן של "תחת" הוא גם לשון חילול, כמו שכתוב (ישעיה ס, יז) "תחת הנחושת אביא זהב" (שם בגמרא).

- ג. הִיוּ לִפְנֵינוּ שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, וְאַחַת מֵהֶן
בְּעֵלֶת מוֹם¹⁸ שֶׁהָרִי הִיא עוֹמֶדֶת לִפְדִּיוֹן¹⁹, וְשְׁלֹשׁ
בְּהֵמוֹת תְּמִימוֹת חֲלִין, וְאָמַר: הָרִי אֵלֹו תַּחַת אֵלֹו²⁰
- הָרִי שְׁתֵּים מִן הַחֲלִין תַּחַת שְׁתֵּים הַתְּמִימוֹת
תְּמוּרַתן תְּמוּרָה, וְלוֹקָה עֲלֵיהֶם שְׁתֵּים; וְהִבְהֵמָה
הַשְּׁלִישִׁית הִיא תַּחַת בְּעֵלֶת מוֹם שֶׁנִּתְּחַלְּלָה עָלֶיהָ²¹,
וְלִחְלָלָה נִתְּפוֹן וְלֹא לְהִמִּיר בָּהּ. שְׁפִינָן שְׂיֵשׁ לִפְנֵינוּ
דֶּרֶךְ אִסּוּר, וְהִיא הַתְּמוּרָה²², וְדֶרֶךְ הַתֵּר, וְהוּא
הַחֲלִיל²³ - חֲזָקָה הִיא שְׁאִין אָדָם מֵנִיחַ הַתֵּר
וְעוֹשֶׂה הָאִסּוּר²⁴, וְלִפְיָכָף אֵינוֹ לוֹקָה שְׁלֹשׁ
מִלְּקִיּוֹת²⁵. וְכֵן אִם אָמַר: עֲשֹׂר בְּהֵמוֹת אֵלֹו תַּחַת
עֲשֹׂר בְּהֵמוֹת אֵלֹו, וְאַחַת מֵהֶן בְּעֵלֶת מוֹם²⁶ - אֵינוֹ
לוֹקָה אֵלָּא תִּשְׁעֵ מִלְּקִיּוֹת; שֶׁהִבְהֵמָה הַעֲשִׁירִית²⁷
לִחְלָלָה נִתְּפוֹן וְלֹא לְהִמִּיר בָּהּ²⁸. שְׂאָף עַל פִּי שֶׁהִחֲזֹק
זֶה בְּמִלְּקִיּוֹת הִרְבָּה²⁹, הוּאִיל וַיֵּשׁ שָׁם דֶּרֶךְ הַתֵּר -
אֵינוֹ מֵנִיחַ דְּבַר הַתֵּר וְעוֹשֶׂה הָאִסּוּר³⁰. שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת
שֶׁל הַקֹּדֶשׁ וְאַחַת מֵהֶן בְּעֵלֶת מוֹם, וְשְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שֶׁל
חֲלִין וְאַחַת מֵהֶן בְּעֵלֶת מוֹם, וְאָמַר: הָרִי אֵלֹו תַּחַת
אֵלֹו - הָרִי הַתְּמִימָה תְּמוּרַת הַתְּמִימָה וְלוֹקָה אַחַת,
וּבְעֵלֶת הַמוֹם מִחְלָלֶת עַל בְּעֵלֶת הַמוֹם³¹; שְׂאֵינוֹ
מֵנִיחַ הַתֵּר וְעוֹשֶׂה הָאִסּוּר.

(18) אע"פ שהוממה לאחר שהוקדשה, שעושה תמורה, ראה למעלה פ"א הלכה יג. (19) ראה בפ"א מהלכות איסורי מזבח הלכה י. (20) ולא הניח ידו על החולין ולא על ההקדש, ראה רש"י תמורה כו. (21) שבעלת המום יצאה לחולין, והחולין נתקדשה תחתה. (22) להתפס את החולין בהקדש, שאסור לעשות כן, כמו שנאמר "לא יחליפנו ולא ימיר אותו". (23) לפדות את ההקדש בבהמת חולין. (24) בתמורה כו. היא הבעיא השלישית של אביי. ושוב אמר: אם-תמצא-לומר שאין אדם מניח דרך של היתר ועובר לדרך של איסור, כל שיכול לעשות בהיתר, אע"פ שבאותו מעמד הוא עובר פעמיים על האיסור. וידועה דעתו של רבינו כי זוהי פשיטות לבעיא. (25) כִּי-אִם שתי מלקיות

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ז-כ"ב ניסן תשע"ט

יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה צט.

- 1 המצוה הצ"ט — הצווי שנוצטוינו להיות הנדה
- 2 טמאה [מטמאה]. ומצוה זו כוללת טמאת נדה וכל-
- 3 דיניה.

יום שני י"ז ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה ק.

- 4 המצוה המשלמת מאה — הצווי שנוצטוינו להיות
- 5 היולדת טמאה. ומצוה זו כוללת כל-דיגי היולדת.

יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה קו.

- 6 המצוה הק"ו — הצווי שנוצטוינו להיות זכה
- 7 מטמאה, ומצוה זו כוללת הלכות הדברים שבהם היא
- 8 נעשית זכה, ואיך מטמאה זולתה אחר שנעשתה זכה.

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה קד.

- 9 המצוה הק"ד — הצווי שנוצטוינו להיות הזב
- 10 מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיגי הדברים שבהם הוא
- 11 נעשה זב, ובאיזה אופן הוא מטמא לזולתו.

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה צו.

- 12 המצוה הצ"ו — הצווי שנוצטוינו להיות הנבלה
- 13 מטמאה, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני
- 14 מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל מה-
- 15 שיזכר לקמן ממיני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים
- 16 כל-מין ומין מן-הטמאות במצות עשה, אין ענינו שאנו
- 17 חייבים להטמא בטמאה זו, וגם לא שאנו מזכירים
- 18 מלהטמא בה, עד שיהיו (או בכלל) מצות לא-תעשה, אלא
- 19 זה שהתורה אמרה כי הנוגע במין זה נטמא, או שדבר זה
- 20 מטמא באופן כזה, למי שנוגע בו — מצות עשה, כלומר:
- 21 דין זה שנוצטוינו בו הוא מצוה, הנינו שאנו אומרים
- 22 שהנוגע בדבר פלוני באופן כזה נטמא; ואם הוא במצב
- 23 אחר, אינו נטמא. אך עצם ההטמאות הוא דבר של רשות:
- 24 אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון ספרא
- 25 (פרשת שמייני): "ובגבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח) —
- 26 "יכול אם נגע אדם בגבלה ללקה ארבעים? תלמוד לומר:

- 27 "ולאלה תטמאו" (שם יא, כד); יכול אם ראה אדם נבלה
- 28 ילך ויטמא לה? תלמוד לומר: "ובגבלתם לא תגעו", הא
- 29 כיצד? הרי אומר: רשות". אם כן המצוה היא — הדין
- 30 אשר נצטוינו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע בזה נטמא
- 31 ונעשה טמא וחיוב בכל-חיובי הטמאים: לצאת חוץ
- 32 למחנה שכינה (מ'עזרת ישראל' שבמקדש ופנימה) ושלל
- 33 לאכל קדש ולא לנגע בו וכיוצא בזה — וזהו הצווי,
- 34 כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או אם היה
- 35 בקרבתו באופן כף. וזכור ענין זה בכל-מין ממיני הטמאה.

יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה קט.

- 36 המצוה הק"ט — הצווי שנוצטוינו לטבול במי מקוה
- 37 ואז נטהר מכל-מין ממיני הטמאה שנטמאנו בו, והוא
- 38 אמרו יתעלה: "ורחץ במים את-כל-בשרו" (ויקרא טו, טז),
- 39 ובא בקבלה (ספרא פרשת מצורע): "מים שפל-בשרו עולה
- 40 בהם והוא שעור מקוה", אלא אם היו מים נובעים
- 41 (ממעין), שלהם אין שעור, כמו שיתבאר בהלכות מצוה
- 42 זו (הלכות מקוואות). ומתנאיה, שהזב בלבד יהיו המים
- 43 שיטהר בהם נובעים, כמו שאמר בו הכתוב: "במים
- 44 חיים" (שם, יג). ואין הפנה באמרנו שהטבילה מצוה
- 45 עשה, שפל-טמא חייב לטבול בהכרח, כדרך שפל-
- 46 המתעטף בטלית חייב לעשות ציצית, או שפל-מי שיש לו
- 47 בית חייב לעשות מעקה — אלא כונתי בכך לדין טבילה
- 48 שאנו נצטוינו שפל-הרוצה להטהר מטמאתו לא יתכן
- 49 דבר זה אלא בטבילה במים, ואז יטהר. ולשון ספרא
- 50 (פרשת אחרי מות): "ורחץ במים, יכול גזרת מלך (הקדוש
- 51 ברוך הוא, ללא טעם) תלמוד לומר: ואחר זבא אל המחנה
- 52 מפני הטמאה". הריהו רומז לכלל הזה שבאיתי לך:
- 53 שזה דין בלבד למי שרוצה להטהר שיעשה-כך — ודין
- 54 זה הוא המצוה; אבל לא שנחייבהו טבילה דוקא, אלא
- 55 הרוצה להשאר בטמאתו ולא יגנס למחנה שכינה (מעזרת
- 56 ישראל שבבית המקדש ולפנים) איזה זמן — רשאי. וכבר
- 57 באר ספר האקמת ("ספר התורה") שפל-מי שנטמא וטבל
- 58 שהוא טהור, אלא שאין טהרתו שלמה עד שיעריב שמשו
- 59 (שתשקע השמש ביום הטבילה). וכן בא גם בפרוש המקבל,
- 60 שצריך לטבל וגופו ערום נוגע בשטח המים. אמרו
- 61 (עירובין ד:): "פל-בשרו — שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין
- 62 המים". הנה נתבאר לך, שמצוה זו — והיא מצות טבילה
- 63 — כוללת דיגי המקוה ודיגי החיצויה ודיגי טבול יום (זה
- 64 שטבל ועדיין לא העריב — שקעה — שמשו). ומצוה זו
- 65 מבארת במסכת מקנאות ובמסכת טבול יום.

יום ש"ק כ"ב ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה קט.

(פרשת אחרי מות): "וַרְחֵץ בַּמִּים, יָכוֹל גִּזְרֵת מֶלֶךְ (הקדוש
ברוך הוא, ללא טעם) תִּלְמֹד לומר: וְאַחֵר יָבֵא אֶל הַמִּצְוָה
— מִפְּנֵי הַטְּמְאָה". הריהו רומז לַכָּלל הַזֶּה שְׁבִיעֵתִי לָךְ:
שָׁזֶה דִּין בְּלִבְד לְמִי שְׂרֹצֶה לְהִטְהָר שְׂעֵשֶׂה-כָּךְ — וְדִין
זֶה הוּא הַמִּצְוָה; אֲבָל לֹא שְׁנִחִיבָהּ טְבִילָה דְּוָקָא, אֲלֵא
הַרְצָה לְהִשָּׂא בְּטִמְאָתוֹ וְלֹא יִכְנַס לַמִּצְוָה שְׂכִינָה (מעזרת
ישראל שבבית המקדש ולפנים) אִיזָה זְמַן — רִשְׁאִי. וְכִבֵּר
בְּאֵר סֶפֶר הָאֱמֶת ("ספר התורה") שֶׁכָּל-מִי שֶׁנִּטְמָא וְטָבַל
שְׁהוּא טָהוֹר, אֲלֵא שְׂאִין טְהָרָתוֹ שְׁלֵמָה עַד שְׂעִירֵיב שְׁמִשׁוֹ
(שתשקע השמש ביום הטבילה). וְכֵן בָּא גַם בַּפְּרוּשׁ הַמְּקַבֵּל,
שְׂצָרִיף לְטָבַל וְגוֹפּוֹ עָרוֹם נִגְזַע בַּשִּׁטַּח הַמִּים. אָמְרוּ
(עירובין ד:): "כָּל-בְּשָׂרוֹ — שְׁלֹא יִהְיֶה דָּבָר חוֹצֵץ בֵּינוֹ וּבֵין
הַמִּים". הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, שְׁמִצְוָה זֹאת — וְהִיא מִצְוַת טְבִילָה
— כּוֹלֶלֶת דִּינֵי הַמִּצְוָה וְדִינֵי הַחֲצִיצָה וְדִינֵי טְבוּל יוֹם (וזה
שטבל ועדיין לא העריב — שקעה — שמשו). וּמִצְוָה זֹאת
מְבַאֶרֶת בַּמִּסְכָּת מְקַוָּאוֹת וּבַמִּסְכָּת טְבוּל יוֹם.

1 הַמִּצְוָה הַק"ט — הַצִּוּי שֶׁנִּצְטַוְנו לְטָבֹל בְּמִי מְקַוָּה
2 וְאִז נִטְהָר מִכָּל-מִין מִמִּינֵי הַטְּמָאָה שֶׁנִּטְמָאנוּ בוֹ, וְהוּא
3 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וַרְחֵץ בַּמִּים אֶת-כָּל-בְּשָׂרוֹ" (ויקרא טו, טז),
4 וְכֵן בַּקְבֵּלָה (ספרא פרשת מצורע): "מִים שֶׁכָּל-בְּשָׂרוֹ עוֹלָה
5 בָּהֶם וְהוּא שְׁעוֹר מְקַוָּה", אֲלֵא אִם הָיוּ מִים נוֹבְעִים
6 (ממעין), שְׁלֵהֶם אֵין שְׁעוֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר בְּהִלְכוֹת מִצְוָה
7 זוֹ (הלכות מקוואות). וּמִתְנַאֲרֶה, שֶׁהִנָּח בְּלִבְד יִהְיוּ הַמִּים
8 שִׁטְהָר בָּהֶם נוֹבְעִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בּוֹ הַפְּתוּב: "בַּמִּים
9 חַיִּים" (שם, יג). וְאֵין הַכִּנָּה בְּאָמְרָנוּ שֶׁהַטְבִּילָה מִצְוַת
10 עֲשֵׂה, שֶׁכָּל-טְמָא חֵיב לְטָבֹל בְּהַכְרַח, כְּדֶרֶךְ שֶׁכָּל-
11 הַמִּתְעַשֵּׂף בְּטָלִית חֵיב לַעֲשׂוֹת צִיצִית, אוֹ שֶׁכָּל-מִי שִׁישׁ לוֹ
12 בֵּית חֵיב לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה — אֲלֵא פִּנְנָתִי בְּכֶךְ לְדִין טְבִילָה
13 שֶׁאֲנוּ נִצְטַוְנו שֶׁכָּל-הַרְצָה לְהִטְהָר מִטְּמָאָתוֹ לֹא יִתְכַּן
14 דָּבָר זֶה אֲלֵא בְּטְבִילָה בַּמִּים, וְאִז יִטְהָר. וְלִשׁוֹן סֶפֶר

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שלישי לעומר עמ' א

13 אִיצְטְרִיבָא לְמִיכְתָּב לָהּ יִטְמָא' — הוֹרַכְרָה הַתּוֹרָה לְכַתּוּב לָהּ
14 יִטְמָא, לְלַמְדֵּנו שְׁמוּתָר לְכַחַן לְהִיטְמָא לְאֲחֻתּוֹ וּלְכַל קְרוּבִיו, אִךְ אֵין
15 זֶה חֻבָּה. שׂוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, וְרַבִּי עֲקִיבָא מַנִּיין לוֹ שְׁחִיב לְהִיטְמָא, הִרִי
16 פְּסוּק זֶה הוֹצֵרֵךְ לְלַמְדֵּנו שֶׁאֵין אִיסוּר דְּבִרְבּ וּמִנֵּן שְׁחֻבָּה עֲלֵיו
17 לְהִיטְמָא. וּמִשִּׁיבָה, סוֹבֵר רַבִּי עֲקִיבָא שְׁדִּבֵּר זֶה נִלְמַד מִהַפְּסוּק "כִּי
18 אִם לִשְׂאֹר" נִפְקָא, וְכִין שִׁכְר, לָהּ יִטְמָא' לָמָּה לִי — לִשְׁמֵהּ מַה חֻזְרָה
19 הַתּוֹרָה וְכַתְּבָה לָהּ יִטְמָא, לְחֻזְקָה — לְלַמְדֵּנו שְׁמִצְוָה עֲלֵיו לְהִיטְמָא
20 לְקְרוּבִיו. שׂוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, אִם כֵּן וְרַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל שְׁבִיב מִצְוַת עֲשֵׂה שְׁבַת־הַתּוֹרָה
21 לְהִטְמָא מַה דּוֹרֵשׁ מִהַפְּסוּק לָהּ יִטְמָא, שְׁהִרִי לְמַדְנָה שֶׁאֵין אִיסוּר
22 בְּדִבְרֵי מִהַפְּסוּק 'כִּי אִם לִשְׂאֹר'. וּמִשִּׁיבָה, דּוֹרֵשׁ לָהּ מִיִּטְמָא' וְאֵין
23 מִיִּטְמָא לְאִיכְרִיָּה — שֶׁאִסוּר לְכַחַן לְהִטְמָא לְאֲבֵרִים שֶׁל קְרוּבִיו, אִלֵּא
24 רַק לְכָל גּוֹפִם.

1 עַל כָּל הַעֲנִיין בְּשִׁבִּיל הַחִידוּשׁ שֶׁמִּתְחַדֵּשׁ שֶׁם. וְלִכְךָ סוֹבֵר רַבִּי
2 יִשְׁמַעְיֵאל שֶׁאֵין לְדֹרֵשׁ מִמָּה שְׁחֻזְרָה הַתּוֹרָה עַל הַפְּסוּק 'וְקָנָא לֵאשְׁתּוֹ'
3 שְׁחִיב לְקַנְאוֹת, שְׁהִרִי הִיִּיתָה צְרִיכָה הַתּוֹרָה לְכַתּוּב 'וְהִיא לֹא
4 נִטְמָא' כִּפִּי שֶׁהַתְּבָאָר, וְלִכְךָ חֻזְרָה שׁוּב גַּם עַל עֲנִין הַקִּינּוּ.
5 מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא אֵת מַחְלֻקְתָּם הַשְּׁנִיָּה שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל וּרְבִנּוֹ. לָהּ
6 יִטְמָא' רְשׁוּת — מוֹתֵר לְכַחַן לְהִיטְמָא לְקְרוּבִיו, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל,
7 רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר חֻבָּה — מִצְוָה עֲלֵיו לְהִיטְמָא לְקְרוּבִיו. שׂוֹאֵלֶת
8 הַגְּמָרָא, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל שְׁבִיב מִצְוַת עֲשֵׂה שְׁבַת־הַתּוֹרָה
9 חֵיב לְקִינָמָם, וְאִילוּ כֵּאן דּוֹרֵשׁ שֶׁאֵין זֶה אִלֵּא רְשׁוּת. וּמִשִּׁיבָה, שֶׁאֵין
10 לְלַמְדֵּנו מִהַפְּסוּק שְׁחֻבָּה עֲלֵיו לְהִיטְמָא, אִלֵּא אִיזִידִי דְּכֵתִיב — מֵאַחֵר
11 שְׁכַתּוּב 'אָמַר אֵל הַכְּהִנִּים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאֶמְרַת אֱלֹהִים לְנִפְשׁ לֹא
12 יִטְמָא בְּעִמּוֹ' — שֶׁאִסְרָה הַתּוֹרָה עַל הַכְּהִנִּים לְהִיטְמָא לְמִתִּים,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שני לעומר עמ' ב

16 לֵאשְׁתּוּ בּוֹמֵן הַזֶּה, וּמִמִּילָא לֹא תִיחָשֵׁב סוֹטָה לְהִיאֵסֵר עֲלֵיו.
17 אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, מַה לִּשׁוֹן קִינּוֹ — מִפְּנֵי מַה נִּקְרָא צִוּי הַבֶּעַל
18 לֵאשְׁתּוֹ 'קִינּוֹ', מִשּׁוּם שֶׁהוּא דָּבָר הַמְטִיל קִנְיָא בִּינָה לְבֵין אֲחֵרִים
19 — הַקִּינּוֹ גֹרֵם שֶׁאֲחֵרִים יִכְעֲסוּ עֲלֵיהּ, וְקִינּוֹ מִלְשׁוֹן כְּעֵס. מִדִּיִּקְתָּ
20 הַגְּמָרָא מִדְּבָרֵיו, אֲלֵמָא קִסְכָּר שְׁקִינּוֹ עַל פִּי עֲצָמוֹ — שֶׁאֵין צָרִיךְ
21 לְקַנְאוֹת בְּפָנֵי עֵדִים, וְכֹלִי עֲלֵמָא לֹא יִדְעִי דְּקִנּוֹ לָהּ — וְלִכְךָ הָאֲנָשִׁים
22 לֹא יִדְעוּ שֶׁקִּינָא לָהּ, וְאָמְרִי מַאי דְּקִנְיָא דְּקָא בְּדָלָה — וְיִאמְרוּ מִפְּנֵי
23 מַה הִיא מִתְרַחֶקֶת מֵהָאֲנָשִׁים, וְאֵתָּו לְמִיִּעֲבֵד קִנְיָא בְּהֶרֶה — וְיִבּוּאוּ
24 לִידִי כְּעֵס וּמִרִיבָה עִמָּה. וְרַבִּי יוֹמֵר בֵּר רַבִּי שְׁלֵמִיָּא מִשְׁמִיָּה דְּאֲבִי
25 אָמַר, נִקְרָא 'קִינּוֹ' מִשּׁוּם שֶׁהוּא דָּבָר הַמְטִיל קִנְיָא בִּינָה לְבֵין —
26 שְׁבִאָה לִידִי כְּעֵס וּמִרִיבָה עִם בֶּעַלָּה עַל שְׁחֻשׁ דָּהּ. מִדִּיִּקְתָּ הַגְּמָרָא
27 אֲלֵמָא קִסְכָּר בְּמִשְׁנֵתּוֹ שְׁקִינּוֹ עַל פִּי שְׁנֵים עָדִים, וּמִמִּילָא וְכֹלִי
28 עֲלֵמָא יִדְעִי דְּקִנּוֹ לָהּ וְאִינֵם בָּאִים עִם הָאִשָּׁה לִידִי כְּעֵס, וְאִיזִי הוּא
29 דְּאֵתִי לְמִיִּעֲבֵד קִנְיָא בְּהֶרֶה — וְרַק לְבַעַל יִגְרֵם כְּעֵס וּמִרִיבָה עִם
30 הָאִשָּׁה.

1 יוֹתֵר מִתְקַבֵּלֶת תְּשׁוּבָת חֲכָמִים שִׁישׁ לַחֲשׁוֹשׁ שְׁמִתוֹךְ כְּעֵסוֹ יֵאמֹר
2 שְׁקִינָא לָהּ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, אֲלֵא אִי אִיתְמַר הָכִי אִיתְמַר — כִּךְ
3 נִאמְרוּ הַדְּבָרִים, אָמַר רַבִּי יִצְחָק בֵּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְדָבָרֵי
4 רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה וְאֵף לְמִשְׁנֵתּוֹ אֵין לְדָבָר סוֹף, וְאִכֵּן עֵיקֵר
5 תְּשׁוּבָת חֲכָמִים הִיא עַל שִׁטַּת רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה, וְחִידוּשׁוֹ שֶׁאֵף
6 לְמִשְׁנֵתּוֹ יֵשׁ תְּשׁוּבָה לְשִׁטַּת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר.
7 אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מְסוּרָא, לֹא לִימָא אִינִישׁ לְאִיתְתִּיהּ בּוֹמֵן הַזֶּה
8 שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִיִּים וְלֹא נִתֵּן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַסּוֹטָה, לֹא תִּפְתְּרִי
9 בְּהֶרֶה פְּלוּנִי — אֵל תִּתְחַדִּי עִם פְּלוּנִי, וְאִפִּילוּ בִּינו לְבִינָה בְּלֹא עֵדִים
10 לֹא יֵאמֹר כִּךְ לֵאשְׁתּוֹ, מִשּׁוּם דִּילְמָא קִינְיָא לֵן בְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
11 יְהוֹדָה — שְׁמָא הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה דְּאָמַר בְּשֶׁם רַבִּי אֲלִיעֶזֶר
12 קִינּוֹ עַל פִּי עֲצָמוֹ, וּמִסְתְּרָא — וְהָאִשָּׁה תִּתְחַדֵּד עִם אוֹתוֹ פְּלוּנִי
13 בְּפָנֵי שְׁנֵים, וְהִרִי הִיא סוֹטָה וְלִיבָא דְּאִידְנָא מִי סוֹטָה לְמִיִּבְדָּקָה —
14 וְאֵין בּוֹמֵן הַזֶּה מִי סוֹטָה לְבוֹדָקָה, וְקָאֵסֵר לָהּ עֲלִיזָה אִיסוּרָא
15 דְּלַעֲלוֹם — וּמִסְפֵּק תְּהִידָה אִסוּרָה עֲלֵיו לְעוֹלָם. לִכְךָ לֹא יִקְנָא הַבֶּעַל

נוהגים ללמוד בימי הספירה מס' סוטה נוסף על השיעורים הקבועים - דף ליום דף ליום

היום יום ז' אייר

משיחת ערב חג השבועות תשמ"ה

- 1 י. הוזכר לעיל (סעיף ח) על דבר המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו ללמוד
- 2 בימי הספירה מסכת סוטה (נוסף על השיעורים הקבועים) - דף ליום דף ליום, אשר בהתאם לכך, ה"סיום"
- 3 דמסכת סוטה הוא - בערב חג השבועות.
- 4 ובהקדם - "קלאץ-קשיא" בעניין זה שאין שמים לב. וזאת, למרות שרגילים לדייק בעניינים דקים
- 5 "כחוט השערה":
- 6 מקובל לחשוב שבמסכת סוטה ישנם מ"ט דפים - בהתאם למ"ט הימים דספירת העומר. דף ליום דף
- 7 ליום. אמנם, לאמיתו של דבר, יש במסכת סוטה מ"ח דפים בלבד, שכן, התחלת המסכת (כבכל
- 8 המסכתות) - בדף ב', ובמילא, ישנו יום אחד שבו חסר, לכאורה, הלימוד דמסכת סוטה, מה שאין כן
- 9 בנוגע לספירת העומר - אם יחסר ח"ו יום אחד ממ"ט ימי הספירה, אין זה "שבע" שבתות תמימות!"
- 10 ויש לומר - ש"דף-השער" דמסכת סוטה משלים את המנין דמ"ט הדפים המכוונים כנגד מ"ט ימי
- 11 הספירה.
- 12 והביאור בזה:
- 13 "דף-השער" הוא בבחינת "שומר" על המסכת כולה - בדוגמת שער העיר שעניינו לשמור שלא ייכנסו
- 14 דברים בלתי רצויים. וכפי שיודע ומבין גם פשוט שבפשוטים, ש"דף-השער" של "סידור", "תהילים"
- 15 וכיוצא-בזה, ובנדון דידן, מסכת סוטה - שומר על שאר הדפים שלא יתקמטו, ופשיטא - שלא ייקרעו,
- 16 וכן שלא ייפול עליהם לכלוך וכיוצא-בזה. ומכיוון שכן, יש לו שייכות ל"פנים" הספר, ובנדון-דידן -
- 17 מסכת סוטה.
- 18 אמנם, ביאור זה אינו מספיק עדיין, שכן, יום ראשון דספירת-העומר הוא אחד מימי הספירה (ולא
- 19 רק הקדמה וכיוצא-בזה), ולא עוד, אלא שיש בו מעלה יתירה לגבי שאר ימי הספירה, שהרי כל ימי
- 20 הספירה אינם באים אלא מכוחו של יום ראשון, שבו הייתה הבאת והקרבת העומר. ואם-כן, כיצד ייתכן
- 21 שביום זה ילמדו את ה"שער" בלבד?
- 22 ולכן, יש לומר, ש"דף השער" אינו בבחינת שומר בלבד, דבר הטפל כו', אלא אדרבה - יש בו עילוי
- 23 לגבי כל המסכת:
- 24 ב"דף-השער" נדפס גם שם המסכת - שם הכולל את המסכת כולה, ונפקא-מינה לדינא בנוגע למכירת
- 25 ספר (מסכת) על-ידי "שטר", שכאשר כותבים ב"שטר" את שם הספר, אזי עובר הספר מרשותו של המוכר
- 26 לרשותו של הלוקח. וכל זה - אפילו ב"שמות הסכמיים", ועל אחת כמה וכמה ב"שמו אשר יקראו לו
- 27 בלשון הקודש", אשר, כתורת הבעל שם טוב², מהווה מחייה ומקיים את הדבר הנקרא בשם זה.
- 28 ולהעיר מדברי השל"ה³: "אף מי שהוא עם הארץ גמור, ומצטער מאוד על מיעוט הבנתו ואינו מבין

(2) שעהיוה"א פ"א.

(3) יג, סע"א ואילך בהג"ה.

(1) אמור כג, טו. וראה טוש"ע ואדה"ז) או"ח סתפ"ט ס"ח

(סכ"ג-כד).

שום דבר, קורא בכל ליבו שמות של תורה שבכתב ותורה שבעל-פה . . . ושמות כל המסכתות . . . וקריאת השמות תועיל להיות נחשב כאילו עיין ולמד כולם".
ומעלה מיוחדת בנוגע לשם דמסכת "סוטה" - להיותו מהמסכתות ששמן נזכר בגמרא.⁴
ונמצא, ש"דף-השער" אינו "שומר" בלבד, כלומר דבר הטפל לדפי המסכת עצמה, אלא אדרבה: מכיוון שנדפס בו שמה של המסכת, כולל הוא ומהווה ומחזיק את כל דפי המסכת כולה.
וזוהי שייכותו של "דף-השער" ליום א' דספירת-העומר - שכל ימי הספירה באים מכוח הבאת והקרבת העומר ביום זה:
בלימוד דף ליום דף ליום - הרי גם כאשר לומר על דרך הפשט, הדרוש, הרמז והסוד, אין לו אלא העניינים השייכים לדף פרטי זה, על דרך ובדוגמת הספירה הפרטית דכל יום: מה שאין כן ביום א' דספירת העומר שאז קורא ולומד שמה של המסכת ב"דף-השער" (ומחליט ומכריז שלמחרתו מתחיל ללמוד דף ליום דף ליום) - יש לו את המסכת כולה (לא רק "בכוח" בלבד, אלא) באופן של "כלל", ומזה נמשכים ה"פרטים" - דף ליום דף ליום, על דרך ובדוגמת שאר ימי הספירה הבאים מכוח הבאת העומר ביום א'.
ועל פי זה יש לבאר את העניין ד"נעוץ סופן בתחילתן"⁵ - דלכאורה, מכיוון שב"סופן", לאחר שסיים את כל דפי המסכת, יש לו את המסכת כולה, אם כן, מהו העילוי בכך ש"נעוץ סופן בתחילתן", "תחילתן" ממש, לפני שהתחיל ללמוד את הדף הראשון (שהרי לאחר שכבר התחיל - שוב אינו אוזן בהתחלה ממש)?! והביאור - על פי האמור - שב"תחילתן", ב"דף-השער", ישנו כל העניין באופן של "כלל".
יא. על-פי האמור, יש להתעכב תחילה על ההוראה שלמדים משמה של המסכת - "סוטה".
ובהקדמה: אף שאין זה אלא שם (מסכת) בלבד, מכל מקום, מכיוון שגם זה עניין בתורה, ועד ששייך הוא לתורה כולה, כדברי הרמב"ם⁶: "האומר שאין התורה מעם ה', אפילו פסוק אחד, אפילו תיבה אחת, אם אמר משה אמרו מפי עצמו, הרי זה כופר בתורה (כולה), וכן הכופר בפירושה והוא תורה שבעל פה".
מובן, שגם בעניין זה יש הוראה ולימוד בעבודת ה', כדלקמן.
והעניין בזה:
הפירוש ד"סוטה" הוא - מלשון "שטות", כדרשת חכמינו ז"ל⁷ על הפסוק⁸ "איש כי תשטה אשתו", "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות".
ולכאורה, בשלמא עצם העובדה ד"נכנס בו רוח שטות" - אפשרית היא מצד עניין הבחירה, אבל כיצד ייתכן שעניין כזה ("סוטה") יהיה שם של חלק (מסכת) בתורה?
ואף שהקב"ה הוא "כל יכול", מכל מקום, הרי נאמר⁹ "לא יהי לך אלהים אחרים על פני", ואם כן, נשאלת השאלה: איך ייתכן שבתורתו של הקב"ה - "על פני" - יהי עניין של "רוח שטות" שעלול להביא לעבירה על רצונו ית', שזהו עניין ד"אלהים אחרים"¹⁰?
והביאור בזה:
ידוע הכלל דירידה צורך עלי', כלומר, כוונת הירידה היא - כדי שעל ידי זה יבוא האדם לעילוי גדול יותר מכמו שהיה קודם הירידה, על דרך מעלת הבעל-תשובה לגבי צדיק¹¹, וזהו גם הדיוק בלשון "נכנס בו רוח שטות" - שבעצם אין הדבר שייך אליו כלל, אלא ש"נכנס בו" ממקום אחר, באופן ד"נורא עלילה על בני אדם"¹², וזאת, כדי שעל ידי זה יבוא לעילוי גדול יותר מכמו שהיה לפני הירידה.

(9) יתרו כ, ג. ואתחנן ה, ז.

(10) ראה תניא שם.

(11) ראה ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. ובכ"מ.

(12) תהלים סו, ה. וראה תנחומא וישב ד. תו"ח תולדות יג, א.

ואילך. שעה"ת לאדהאמ"צ ח"א כ, ד ואילך.

(4) סוטה בתחילתה.

(5) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(6) הל' תשובה פ"ג ה"ח.

(7) סוטה ג, א. וראה תניא פכ"ד.

(8) נשא ה, יב.

1 וכן הוא בנוגע לירידה ד"סוטה", שהכוונה בזה היא - שעל ידי זה יהי' העילוי ד"ונקתה ונזרעה זרע",
2 "אם הייתה עקרה נפקדת . . אם הייתה יולדת בצער יולדת בריווח, נקבות יולדת זכרים כו"13, וכמסופר
3 בגמרא14 בנוגע לחנה: "אם ראה תראה"15. . אמרה חנה לפני הקב"ה, אם ראה - מוטב, ואם לאו - אלך
4 ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיוון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה, ואי אתה עושה תורתך פלסתר, שנאמר
5 ונקתה ונזרעה זרע".

6 [ולהעיר, שגם בהשקאת הסוטה מודגש העניין דירידה צורך עלי' - כמאמר רבותינו ז"ל16 "גדול
7 השלום שהשם [שם הוי', שם היותר נעלה מבין כל השמות שאין נמחקין, "שם המפורש"17] שנכתב
8 בקדושה, אמר הקב"ה, ימחה על המים בשביל להטיל שלום בין איש לאשתו", שבזה מודגש גודל העילוי
9 דעניין השלום, אשר לא זו בלבד ש"מזבח מוריד עליו דמעות"18, אלא יתירה מזה, שהקב"ה אומר
10 שבשביל עילוי זה מותר ש"ימחה שמי על המים", תכלית הירידה. ולא עוד, אלא שיש מצווה בדבר,
11 ובלבד שיהי' "שלום בין איש לאשתו".]

12 יב. ביאור העניין:

13 לכאורה, אינו מובן: כיצד אמרה חנה "אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיוון דמסתתרנא משקו לי
14 מי סוטה כו" - הרי השקאת הסוטה אינו אלא אם נסתרה לאחר קינוי הבעל, ולאחרי קינוי הבעל אזי
15 הסתירה אסורה (גם בסתירה כזו שלולי קינוי הבעל אין בה איסור19), ואם כן, כיצד ייתכן שחנה תעבור
16 על הקינוי דאלקנה ותסתתר, בה בשעה שיש איסור בדבר?!

17 אפילו לולי האיסור, לא מסתבר שחנה תעבור על דבריו של אלקנה - כאשר יודעים אודות גודל
18 מעלתו של אלקנה. כמסופר במדרש20 בנוגע לאופן עלייתו לרגל, שהי' מעלה עמו את כל אנשי העיר
19 שברך, ו"בדרך שהי' עולה שנה זו לא הי' עולה שנה אחרת, עד שהיו כולם עולים", כלומר, שזיכה
20 רבים מישראל בעניין ד"יראה כל זכורך אל פני האדון ה'"21, "כדרך22 שבא ליראות כן בא לראות"!
21 וכל זה, כאמור, מצד דבריו של אלקנה בלבד, וכל שכן וקל וחומר - כאשר יש איסור בדבר!

22 ואם מפני שעל ידי זה יהי' "ונקתה ונזרעה זרע" - הרי זה על-דרך ובדוגמת (אבל לא ממש) "האומר
23 אחטא ואשוב", ש"אין מספיקין בידו לעשות תשובה"23 (אלא אם כן "דחק ונתחזק כו"24)!

24 אמנם, בנוגע לפועל - בוודאי לא נסתרה כו', אלא רק "אמרה . . אלך ואסתתר כו'", אבל אף על פי
25 כן, השאלה היא: כיצד יכלה להעלות על דעתה ולומר שתעבור על דבר איסור?!

26 והביאור בזה:

27 מכיוון שכוונתה אינה אלא כדי שעל ידי זה יהי' העניין ד"ונקתה ונזרעה זרע" - הרי במקום
28 שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא25, ובמילא, מצד פנימיות העניינים אין ב"סתירה" זו עניין של חטא
29 כלל;

30 ובנוגע לחיצוניות העניינים במעשה בפועל, אשר המעשה הוא העיקר, שישנו המעשה ד"סתירה" -
31 הנה לזה מועילה התשובה, שכן, כאשר "דחק ונתחזק כו' מקבלין תשובתו", וטעם הדבר - מכיוון שמצד
32 פנימיות העניינים לא הי' כאן עניין של חטא.

(13) סוטה כו, א. הובא בפרש"י עה"ת נשא שם, כח.

61.

(20) יל"ש ש"א רמז עז.

(14) ברכות לא, ב.

(21) משפטים כג, יז.

(15) ש"א א, יא.

(22) חגיגה בתחלתה.

(16) במדב"ר פי"א, ז. וש"נ. וראה שבת קטז, א. וש"נ. רמב"ם

(23) יומא פה, ב - במשנה. רמב"ם הל' תשובה רפ"ד.

הל' תנוכה בסופן.

(24) ראה תניא פכ"ה. אגה"ת פי"א.

(17) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב.

(25) כש"ט הוספות סל"ח. וש"נ. וראה לקו"ש ח"כ ע' 426 הע'

(18) גיטין בסופה.

78. וש"נ.

(19) ראה צפע"נ הל' סוטה פ"א ה"ז. וראה לקו"ש ח"ח ע'

ויש להוסיף בזה - בעומק יותר:

אפילו כשהסתירה היא (לא כדי שיהי' "ונקתה ונזרעה זרע", אלא) מצד ה"רוח שטות", ויתירה מזה, אפילו לאחר שנתברר שהי' עניין של היפך הטהרה כו' - הנה גם אז, הרי מצד פנימיות העניינים כפי שהם למעלה (אף שבמחשבת ורגש האדם אינו כן), תכלית הכוונה בזה היא - בשביל העלי' דתשובה, כלומר, כל הירידה אינה אלא כדי שסוף כל סוף יבוא לעילוי דתשובה, שהרי "בוודאי סופו לעשות תשובה, בגלגול זה או בגלגול אחר, כי לא ידח ממנו נדח"²⁶.
ולכן, גם אז הרי זה ("סוטה") שם דתורה - דמכיוון ש"בוודאי סופו לעשות תשובה", נמצא, שתכליתו של החטא (כמו שהוא מצד למעלה) הוא - העלי'²⁷.
ולא עוד, אלא אפילו כשהחטא הוא באופן ד"אחטא ואשוב", שאז "אין מספיקין בידו לעשות תשובה" - גם אז, הרי מצד פנימיות העניינים כפי שהם למעלה, הכוונה בזה היא - שיהי' "דחק ונתחזק", היינו, לעוררו לתשובה נעלית יותר²⁸.
יח. ובפשטות - שזוכים תיכף ומיד לגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"²⁹, שלימות העם, ובאים לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"³⁰, שלימות הארץ, ושם גופא - להר הקודש, ולבית המקדש השלישי, ומקבלים גם את התורה - "אוריאל תליתאיי", שלימות התורה, ובצירוף כולם - שלימות המשולשת, "חוט המשולש"³¹,
וכל זה - תיכף ומיד, במהרה בימינו ממש.

(29) בא י, ט.
(30) עקב יא, יב.
(31) ראה קהלת ד, יב.

(26) תניא ספ"ט. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סו"ג.
(27) ראה לקו"ש ח"ה ע' 65 ואילך. ח"ח ע' 236 הע' 14. ח"ח ע' 395. וש"נ.
(28) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1153 הע' 16.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שלישי לעומר עמ' ב

בקיננו - שצריך שני עדים שקינא לה הבעל, וכמו כן דורשים 'בה' ולא בסתירה - שצריך שני עדים שנסתרה. ולימוד זה מביא לידי לתנא להביא. מתרצת הגמרא, ה'כי נמי קאמר - אכן גם המשנה סוברת שהלימוד שעד אחד אינו נאמן על סתירה הוא משום שתלמוד לומר 'בה' לא בקיננו 'בה' ולא בסתירה. אלא שהמשנה דיברה על דין נוסף, ש'טומאה בעלמא בלא קיננו ובלא סתירה - באופן שלא היה קיננו וסתירה ומעיד עד אחד שזינתה, הדין הוא בלא מהימן עד אחד אלא צריך שנים, ודין זה מנלן, על זה משיבה המשנה, נאמר כאן, לגבי ערה "כי מצא בה ערות דבר" ונאמר להלן "על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר", ודורשים בגזירה שוה, מה 'דבר' האמור להלן מאמינים רק לעדים שנים, אף כאן לגבי ערה מאמינים רק לעדים שנים.
תנו רבנן, אי זו היא עדות הראשונה - איזו עדות נקראת במשנה 'עדות ראשונה', זו עדות סתירה - עדות שנסתרה. ואיזו עדות נקראת במשנה 'עדות אחרונה', זו עדות טומאה - העדות שנבעלה לאחר קיננו וסתירה.

המשנה, וקל וחומר לעדות הראשונה מעתה - אם כן נלמד בקל וחומר להיפך, שבעדות על סתירה מספיק עד אחד, שהרי ומה עדות האחרונה - להעיד שזינתה, שאוסרתה איסור עולם על בעלה, ומכל מקום מתקיימת בעד אחד, עדות הראשונה - להעיד שנסתרה, שאין אוסרתה איסור עולם - שהרי יש לה היתר לבעלה אם תיבדק במי סוטה ותימצא כשרה, אינו דין שתתקיים עדות זו בעד אחד. אין הדין כן משום שתלמוד לומר אמרה התורה לגבי ערה "כי מצא בה ערות דבר", ולהלן הוא אומר "על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר", ודורשים גזירה שוה 'דבר דבר, מה דבר האמור להלן - לגבי ממון, מאמינים רק על פי שנים עדים, אף כאן - לגבי ערה מאמינים רק על פי שנים, ולכן צריך שני עדים שנסתרה ולא לומדים בקל וחומר להאמין לעד אחד. עד כאן דברי המשנה להלן.
מקשה הגמרא על המשנה, האי מ'כי מצא בה ערות דבר' נפקא - האם דין זה - שעד אחד אינו נאמן לומר שנסתרה נלמד מהגזירה שוה, והרי מ'בה' נפקא - דין זה נלמד מהפסוק 'ועד אין בה', שדורשים דווקא בה - להעיד שזינתה נאמן עד אחד, אבל ולא

ביאורים למסכת סוטה דף ב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

המקנא לאשתו - פרק ראשון

1 אשה שקינא לה בעלה, דהיינו שאמר לה אל תתייחד עם פלוני,
2 ונסתרה, דהיינו שעברה על ציווי והתייחדה עמו - היא הנקראת
3 סוטה, ואסורה לבעלה מן התורה כדן אשת איש שזינתה, אלא אם
4 כן תיבדק בסדר הכתוב בפרשה ויוכח שלא נבעלה לאותו פלוני.
5 סדר בדיקתה הוא, שמביאה בעלה לבית המקדש, ובית דין הגדול
6 משקים אותה מים מאררים, אם מתייסרת באיסורים משונים ומתה -
7 סימן הדבר שנבעלה לו, ואם לא היו מוסיקים לה המים - סימן הדבר
8 שטהורה היא ולא נבעלה לו, וחוזרת לבעלה ואף הייתה מתברכת
9 בבנים וזכרים. אם האשה מודה שנבעלה, אין משקים אותה, אלא
10 מגרשה ומפסידה כתובתה כדן אשת איש שזינתה. וכן אם אמרה
11 האשה שאינה רוצה להיבדק, או שאמר האיש שאינו רוצה
12 שתיבדק, אינה שותה. ובמקרים אלו ודומיהם שאין משקים אותה,
13 חייב הבעל לגרשה, ואף לאחר שתתגרש או ימות בעלה אסורה על
14 הבעל, וכן אינה אוכלת בתרומה. כדן אשת איש שזינתה.
15 משנה. בעל המקנא לאשתו ואומר לה אל תתייחד עם איש פלוני,
16 והיא עברה על ציווי והתייחדה עמו מרצון, רבי אליעזר אומר אינה
17 נאסרת על בעלה כדן סוטה וכן אינו משקה אותה את המים
18 המאררים, אלא אם כן מקנא לה על פי שנים - ציווה עליה בפני
19 שני עדים כשרים והעידו שציווה עליה בפניהם. אך אין צריך שיעידו
20 שנים שהתייחדה עם אותו פלוני, אלא ומשקה על פי עד אחד - אף
21 אם העיד עד אחד שהתייחדה עמו או על פי עצמו - או שהבעל
22 עצמו אומר שראה שהתייחדה עמו - הרי היא סוטה, שאסורה
23 לבעלה ומשקים אותה את המים המאררים. רבי יהושע חולק
24 ואומר שאינה נחשבת סוטה להיאסר על בעלה ולהשקותה את
25 המים המאררים - אלא אם כן מקנא לה על פי שנים - שהעידו
26 שנים שציוה עליה בפניהם שלא להתיחד עם אותו פלוני, ומשקה
27 על פי שנים - וכן שהעידו שנים שהתייחדה עמו בפניהם.
28 כאמור, אין האשה נחשבת סוטה אלא אם כן קינא לה בעלה ועברה
29 על ציוויו. דנה המשנה ביצר מקנא לה - מהו הציווי שמצווה עליה,
30 אם אומר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני, אין זה נחשב
31 קינוי, ואף שעברה על ציוויו ודברה עמו, ואפילו אם התייחדה עם
32 אותו פלוני צדיקין היא מותרת לביתה - לשמש עם בעלה, ומותרת
33 לאכול בתרומה אם היא אשת כהן. אבל אם אמר לה אל תסתרי
34 עם פלוני, והיא עברה על ציוויו ונכנסה עמו - עם אותו פלוני לבית
35 הסתר - מקום מסתור, ושתתה עמו באותו מקום כדי טומאה - זמן
36 של העראה, אסורה לביתה - לשמש עם בעלה, ואסורה לאכול
37 בתרומה אם בעלה כהן, כדן אשת איש שזינתה, כל זמן שלא
38 השקה אותה והוכיח שהיא טהורה. ואם לפני שהספיק להשקותה
39 מת הבעל בלא בנים, שאסורה להינשא בלא יבום או חליצה,
40 חולצת לאחי בעלה, אך ולא מתייבמת, ובגמרא יתבאר טעם
41 הדבר.
42 גמרא. שואלת הגמרא, מדי תנא מניין סליק - הרי התנא סיים
43 לעסוק במסכת נזיר, מאי תנא דקא תנא סוטה - איזה דבר שנה
44 התנא בנזיר שדומה לסוטה שלכך הסמיך לה את מסכת סוטה. עונה
45 הגמרא, בדרבי - על פי דברי רבי, תנא רבי אומר למה נסמכה
46 בתורה פרשת נזיר לפרשת סוטה, כדי ללמדך ולומר לך שכל
47 הרוצה סוטה בקלקולה - בניוולה, נזיר עצמו מן היום - יקבל על
48 עצמו נזירות ויאסר בשתיית יין שמביא את האדם לידי קלות ראש,
49 שקלות הראש היא אשר גרמה לסוטה לחטוא. ומטעם זה סמך גם
50 התנא את מסכת סוטה למסכת נזיר. שואלת הגמרא, אם כן ולייתי
51 תחילה מסכת סוטה ותרר ליתני מסכת נזיר כפי סדר פרשיות

52 התורה. עונה הגמרא, סדר המסכתות בסדר נשים נקבע כך משום
53 שאידי דתנא מאחר ששנה את מסכת כתובות ותנא בה את פרק
54 המזיר שעוסק בעניני נדרים, תנא סמוך לו את מסכת נדרים, ואידי
55 דתנא את מסכת נדרים, תנא סמוך לו את מסכת נזיר משום דתנא
56 לנדרים - שזירות חלה על ידי נדר שמקבל על עצמו. וקתני את
57 מסכת סוטה סמוך למסכת נזיר, בדרבי - ללמדך שכל הרוצה סוטה
58 בקלקולה יזיר עצמו מן היין.
59 מדייקת הגמרא מלשון התנא שאמר המקנא לאשתו, ולא אמר -
60 רבי אליעזר אומר מקנא אדם לאשתו על פי שנים, שדעך רבי אין
61 לבתחילה לא - לבתחילה אין ראוי שיקנא בעל לאשתו, ופרשת
62 סוטה נאמרה באופן שעבר על האיסור וקינא לה, שדעך רבי תנא דידן
63 שאסור לקנאות - כיון שהקיניו גורם לריב בין הבעל לאשה על
64 שהודש בה.
65 אמר רבי שמואל בר רב יצחק, כי הנה פתח ריש לקיש בסוטה
66 - לדרוש בפרשת סוטה, אמר רבי, אין מוויגין לו לאדם אשה אלא
67 לפי מעשיו - צנועה לצדיק ופרוצה לרשע. שנאמר "כי לא ינות
68 שבט הקרע על נזיר הצדיקים למען לא ישלחו הצדיקים בעולתה
69 ידיהם" הרי שמתאימים לאדם את סביבתו על פי מעשיו. אמר רבי
70 בר בר חנה אמר רבי יוחנן וקשין לוויגין - איש לאשה בקריעת
71 ים סוף אשר נשתנו בה סדרי בראשית, שנאמר "אלהים מושב
72 יחידים ביתה" - מושב את האיש ואשה שחיו ביחידות בתוך אותו
73 בית, ומוציא אסירים בפשוטות - והוציא את ישראל שהיו אסורים
74 במצרים, בזמן שכשר וטוב ללכת, בחודש ניסן שהוא לא חם ולא קר,
75 הרי שהוקש ויווג איש ואשה לקריעת ים סוף. מקשה הגמרא על ריש
76 לקיש, איני, והא אמר רב יהודה אמר רב ארבעים יום קודם
77 יצירת הולד הזכר, בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני,
78 בית פלוני לפלוני, שהה פלוני לפלוני - ומבאר שאין היווג נקבע
79 לפי מעשיהם, שהרי לא ניתן לדעת בשעת יצירת האדם האם יהיה
80 צדיק או רשע. מתרצת הגמרא, לא קשית, הא - מה שאמר רבי
81 יהודה בשם רב שארבעים יום קודם יצירת הולד נקבע היווג
82 משמים, זהו בוגג ראשון שהוא לפי מזל, והא - מה שאמר ריש
83 לקיש שנקבע היווג צדיק לצנועה ורשע לפרוצה, זהו בוגג שני
84 שהוא לפי מעשיהם.
85 שנינו במשנה, רבי אליעזר אומר מקנא לה על פי שנים וכו' רבי
86 יהושע אומר וכו' מדייקת הגמרא, עד כאן לא פליגי רבי אליעזר
87 ורבי יהושע אם צריך שני עדים או שדי בעד אחד, אלא בקינוי
88 וקטירה - שלדעת רבי אליעזר צריך להביא שני עדים רק על הקינוי,
89 ולדעת רבי יהושע צריך להביא שני עדים גם על הסתירה, אבל
90 בטימאה - אם העידו שנים על הקינוי ועל הסתירה, ובא עד אחד
91 והעיד שנבעלה לאותו פלוני כשהתייחדה עמו, כולם מודים שהעד
92 אחד מהימן - ואין בודקים אותה במים המאררים, אלא יוצאת בלא
93 כתובה ואסורה לבעל ולבעל, שהרי לא נחלקו בכך. ותנן נמי - וכן
94 מפורש במשנה לקמן, עד אחד אומר אני ראיתי שניטימאת -
95 שנבעלה לאותו פלוני כשהתייחדה עמו, לא היתה שותה את המים
96 המאררים, משום שמאמינים לעד שאכן זינתה. שואלת הגמרא,
97 מדאורייתא מנל דהיתמן עד אחד - מהו המקור בתורה שבאמן
98 עד אחד לומר שזינתה. עונה הגמרא לפי מה ששינוי בברייתא דתנא
99 רבנן נאמר לגבי אשה שקינא לה בעלה ונסתרה "והיא נטמאה ונע
100 אין בה" - ואף שנכתב "עד" בלשון יחיד, בשנים חתוב מדבר -
101 כוונת הפסוק שאין שני עדים שראו שנבעלה, או אינו אלא אפילו
102 בקינא - שמא נפרש שאין אפילו עד אחד שנבעלה, אין לומר כן
103 שתלמוד לומר - שהרי נאמר בתורה "לא יקום עד אחד באיש לכל
104 עון ולכל חטאת",

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ב עמוד ב

תוספות

רש"י

מִשְׁפָּטֵי שְׁנֵי עָדִים אֵינִי יוֹדֵעַ דֹּחֵךְ קָאָמֵר, אֵלָּא מִדִּיאֶטְרִיךְ לְמַכְתָּב
אֶחָד שְׁמַע מִנָּה דְעַד שְׁנֵים מִשְׁמַע, דְּאֵינִי אֵלָּא לְשׁוֹן עֲדוּת וְסֻכָּה עֲדוּת שְׁנֵים: וְאִמָּר רַחֲמֵנָּה
תְּרִי לִית בְּהַ, לְעִיל קָאִי לְפִירוּשִׁי מִסְּקָא דְּמִלְתִּיה דְּחִיב מִיִּדְרִישׁ וְעַד אֵין בְּהַ: אֵלָּא שְׁמַע
בְּוִי, קוֹשְׁיָא דִּיאָ, כְּלוּמַר טַעְמָא דְּכְתִיב לֵאמֹר עַד יָקוּם עַד אֶחָד, דְּהוּאָה מוּכָה לָךְ דְּהָאִי וְעַד אֵין
בְּהַ בְּתֵרֵי קָאָמֵר, הָא לֹא הָא חֲכִי הָוֵה אֲמִינָא עַד
דְּכְתִיב הָכָא בְּסוּטָה חַד הוּא וְקָאָמֵרִין אֲפֹלוּ
אֶחָד אֵין בְּהַ: אִיבְּרִיךְ, לֹא יָקוּם עַד אֶחָד לְגִלְוִי
עֲלִיה דְּהָאִי וְלֹא שְׁמַעֲנִין דְּחַד מְהִימִן, דְּאֵי לֹא
חֲכִי הָוֵה אֲמִינָא כֹּל סֻתָּה עַד אֶחָד הוּא וְכִסּוּטָה
לֹא הָוֵה אֲמִינָא דְּמַתְסָרָא וְאֲפִי בַּעַד א' וְכָל שָׁבִין
בְּלֹא עַד, וְחֲכִי הָוֵה דְּרִשְׁוִין לִיה וְעַד אֵין בְּהַ דְּקָא
אֲמִר רַחֲמֵנָּה חֲכִי קָאָמֵר וְעַד אֶחָד אֵין נֶאֱמָן בְּהַ
אֵלָּא שְׁנֵים: וּפְרִיכִין אֵין נֶאֱמָן בְּהַ, בְּתִמְיָה: אֵלָּא
מָאִי בְּעִי, קָרָא עַד דִּאיכָא תְּרִי בְּתִמְיָה, אֲמַאי
אֲתָא קָרָא לְהָאִי לְשֻׁטָּה קָרָא מְנִיחָ בּוֹ: דְּבִרְךְ
מִסְּפֻזִּין, כְּתִיב בְּנוֹאֲפֵת כִּי מִצָּא בְּהַ עֲדוּת דְּבִרְךְ
(וְקָרִינֵי נֵז) וְכְתִיב בְּדִינֵי מִמּוֹנוֹת עִיפֵי שְׁנֵי עָדִים
יָקוּם דְּבִרְךְ קָסִי: אִיבְּרִיךְ, לֹא יָקוּם לְגִלְוִי
עֲלִיה דְּהָאִי עַד דְּבִשְׁנֵים הִכְתוּב מְדִבֵּר, דְּאֵי לֹא
גָלִי עֲלִיה הָוֵה אֲמִינָא עַד חַד מִשְׁמַע וְאֵין נֶאֱמָן
בְּהַ, קָאָתָא קָרָא לְאֲשְׁמַעֲנִין, וְדִקְשִׁיא לָךְ לָמָּה
לִי קָרָא, סֻלָּא דְּעֵתָךְ אֲמִינָא סוּטָה שְׁאִתֵּר קָמִי
וְסִתִּירָה בָּא עַד אֶחָד וְהִיעִיד שְׁנִמְטָאָה בְּאוּתָה
סִתִּירָה שְׁאֵי וְרָאִי לְהֶאֱמִינוּ כָּאֵן שְׁתֵּרִי רְגִלִים
לְדָבָר: וְכִי מִצִּית אֲמִרָה, דְּאֵי לֹא גָלִי רַחֲמֵנָּה
דְּכָל עַד שְׁנֵים הֵם דִּנְאָן (וְדִקְוִה) אֲמִינָא דְּהָאִי עַד
אֵין בְּהַ אֵין נֶאֱמָן בְּהַ קָאָמֵר א"כ בְּהַ כִּתְּבוּב
לְהִקְל עֲלֵיה: וְהָא מְדִכְתִּיב וְהָאִי לֹא נִתְפָּשָׁה
מִכְּלָל, דְּפִשְׁיָא לָךְ דְּנִטְמָאָה, וְחֲכִי קָאָמֵר וְהָאִי
לֹא נִתְפָּשָׁה אֲנֵדֵן אֵין בְּהַ, נְהִי דְּרִשְׁיָא דְּקָרָא
אִיכָא לְמִימַר ע"י שְׁנֵים עָדִים, וְשָׂכֵב אִישׁ אוֹתָהּ
בְּעִדִים וְעַד אֶחָד אֵין נֶאֱמָן בְּהַ, אֵלָּא וְהָאִי לֹא
נִתְפָּשָׁה חֲכִי קָאִי אֲאִין נֶאֱמָן בְּהַ, הָא אֲמִרָה
דְּלֹא מִחוּלָּה לֵךְ בְּנִבְעֵלָה: בְּהַ בְּטִמְאָה קָאִי דְּהָא
מִנָּה סִלְקִי, וְהָא נִטְמָאָה וְעַד אֵין בְּהַ, וְדִרְשִׁין
אֵין בְּהַ תְּרִי אֵלָּא חַד: בְּהַ, עַד אֶחָד נֶאֱמָן וְלֹא
בְּקִנּוּי, סִתִּירָה עֲרִיפָא, לֹא חֲמוּרִי בְּהַ: שָׁבִין
אִיסְתִּירָה, עַל הַבְּעִל וְעַל הַבּוֹלַע מִסְּפָק, בְּשִׁבְבִין
וְדִאִית בְּדִדְרִשְׁוִין לְקַטֵּן מְגִיד לָךְ הִכְתוּב שַׁעַל
הַסֶּפֶק אֲסוּרָה, בְּפִרְק כֶּשֶׁם שְׁחֵמִים בּוֹדֵקִין וְהִי
כַּתּוּב: שָׁבִין עֵקֶר גֵּרִם לֹה, שַׁעֲרֵי הַקִּבְיָה סִתִּירָה
אִיסְתִּירָה: מִתְּנִי, דְּקִתְנִי לִר"א דְּקִנּוּי בְּשֵׁנִים
וְסִתִּירָה עַל פִּי עֲצֻמוֹ: דְּלֹא בִי הָאִי תִּנָּה, דְּקִתְנִי
לִר"א סִתִּירָה בְּשֵׁנִים וְקִנּוּי עַל פִּי עֲצֻמוֹ: לְדָבָר
ר"י בִּר' יְהוּדָה אֵין לְדָבָר ר' אֲלֵעִזֵּר סוֹף, וְלִקְשֹׁן
מִפְרֵשׁ לֹה: מָאִי יִהְיֶה, אֵין לְדָבָר סוֹף דְּקָאָמֵר
וְאִמָּר מָאִי, כְּשִׁבְכֻסִּים עֲלִיה אֲמִר קָאָתִי לֹה
מִפְּלֻזִּין וְכִמְבִּיא עָדִים שְׁנִסְתִּירָה עֲצוֹ סִתִּירָה כֹּל
שְׁהוּא, דִּכְיוֹן דְּלֹא קָאָה לֹה לֹא נִקְוָהָ בּוֹ: הָא
לְמִשְׁתַּנּוּי יֵשׁ סוֹף, לְדָבָר רִבִּי אֲלֵעִזֵּר בְּתִמְיָה:
וְהָא וְקִנּוּ דְּלֹא אֲבִתִּירָה, וְאֲמִר רַחֲמֵנָּה
שְׁנִסְתִּירָה: וְלֹא מִיבְּעִיא לְמִשְׁתַּנּוּי, בְּתִמְיָה: אִיכָא
עֵקֶר, שְׂבָרָה הַחֲחִיל בְּעִדִים שְׁלֹא ע"י כַּעַס, הָכָא
לִיכָא עֵקֶר, וְלִכְשִׁיכּוּס עֲקָל לִזְמַר קָאָתִי וְהָאִי
יִמְצָא לֹה סִתִּירָה תְּרִבִּיה: לֹא לִיכָא אִינִישׁ, אֲפֹלוּ
בִּינוּ לְבִינָה: וְסִתִּירָה, וְסִתִּירָה, וְסִתִּירָה עֲלִיה
קָאָתִי, כַּעַס כִּמּוֹ הֵם קָאָנוּי בְּלֹא אֵל (וְקָרִינֵי נֵז) כִּי

בְּלֹא מִקּוּם שְׁנִמְטָאָה עַד חֲרִי כָּאֵן שְׁנֵים, וְאֶחָד דְּכְתִיב גְּבִי וְעַד אֶחָד לֹא יַעֲנֶה בְּנַפֶּשׁ (בְּמִכְדִּי לֹה)
מוֹקִי לֹה בְּפִרְק אֶחָד דִּינֵי מִמּוֹנוֹת (פִּסְחִילִין דְּף ל') בְּדִרְשָׁה מִן הַתְּלִמִּידִים וְלֹא יוֹמַת עַל
פִּי עַד אֶחָד (וְהִנֵּסִי ו') דְּרִשְׁוִין בְּפִרְק רִאשׁוֹן דְּמִכּוֹת (וְף ו') לְעֲדוּת מִיחּוּדָה לֹא פּוֹקִי אֶחָד רֹוּאָה
וְמַחֲיִבִּין אֲפִילוּ אֶחָד כִּדְתָנִן (שְׁנִסְתוֹת דְּף ל'ל) כִּפֵּר
אֶחָד וְהוּדָה אֶחָד הַכּוֹפֵר חֲכִיב וְיִל דְּשְׁבּוּעַת
הַעֲדוּת לֹא חֲיִיבָה תּוֹרָה אֵלָּא בְּתִבְעִיה כִּדְלִפְטִין
הֵתֵם מִקְרִיא הַדִּלְכָּר כֹּל הִיכָא דְּמִפְסִידוּ מִמּוֹן
מִיחֲיִיב דְּבַהֲפִסד מִמּוֹן תִּלְיָא מִלְתָּא:
מָאִי טַעְמָא דְּר' יְהוֹשֻׁעַ, בִּירוּשְׁלַיִם מִפִּיק לִיה
מִתְּנִי קָרָא מָאִי טַעְמָא דְּרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ כִּי
מִצָּא בְהַ עֲדוּת דְּבִרְךְ עֲרוּה וְזוֹ הַסִּתִּירָה דְּבִרְךְ זוֹ
הַקִּנּוּי יִלְפְּטִין דְּבִרְךְ דְּבִרְךְ מִנָּה דְּבִרְךְ הַאֲמוּר לְהִלָּךְ עַל
פִּי שְׁנֵים אָף כָּאֵן ע"פ שְׁנֵים תְּנִי רִבִּי יוֹסִי בִּר' יְהוּדָה
וְכִי מִשְׁקָה ע"פ שְׁנֵים נֶאֱמָר כִּי מִצָּא וְאֵין מִצִּיאָה
בְּכָל מִקּוּם אֵלָּא עַל פִּי עָדִים מִנָּה מִקִּימִין רִבִּי
אֲלֵעִזֵּר דְּבִרְךְ דְּבִרְךְ שְׁהוּא מוֹרְגִל לְבֹא לִידִי עֲרוּה
עַד בִּירוּשְׁלַיִם כְּתִיב וְעַבְדִּי עֲלִיוֹ רֹוּחַ קָאָתִי וְגו'
שְׁלֹא יִקְנָא לֹה מִתּוֹךְ שְׁחֻק וְלֹא מִתּוֹךְ קִלּוֹת רֹאשׁ
וְלֹא מִתּוֹךְ גִּאוּת אֵלָּא מִתּוֹךְ דְּבִרְךְ שֶׁל אִימָה עֲבִר
וְקִנָּא לֹה מִתּוֹת הַדִּבְרִים הַלָּלוּ מִנָּה אֵת אֲמִרָה
לְמַצָּה אוֹ לְעִיכּוֹב אִם תִּאֲמַר מַצָּה קִנּוּי קִנּוּי
אִם תִּאֲמַר לְעִיכּוֹב אֵין קִנּוּי קִנּוּי אֲמִר רִבִּי נִנָּא
אֲתִיא כְּהָדָא כֹּל מִקּוּם שְׁנִמְטָאָה חֻקֵּי תּוֹרָה מַעֲבִיב:
רִבִּי
דְּלֹא נִתְפָּשָׁה קָא מִשְׁמַע לָךְ: רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֲמִר מִקְנָא לֹה עַל פִּי שְׁנֵים וְכִי: מָאִי טַעְמָא
דְּרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אֲמִר קָרָא 'בְּהַ' בְּהַ וְלֹא בְּקִנּוּי, בְּהַ וְלֹא בְּסִתִּירָה, וְרִבִּי אֲלֵעִזֵּר אֲמִר, בְּהַ וְלֹא
בְּקִנּוּי, וְאִימָר 'בְּהַ' וְלֹא בְּסִתִּירָה, סִתִּירָה אִיתְקַשׁ לְטוֹמָאָה דְּכְתִיב וְנִסְתִּירָה וְהָאִי נִטְמָאָה.
קִנּוּי נִמְי אִיתְקַשׁ לְטוֹמָאָה, דְּכְתִיב וְקָנָא אֵת אֲשֶׁתוֹ וְהוּא נִטְמָאָה, הָא מִיַּעַבְרִי רַחֲמֵנָּה בְּהַ.
וְכִי רִאִיתִי, מִסְתַּבְּרָא סִתִּירָה עֲרִיפָא שְׁבִין אוֹסְתִּירָה כְּטוֹמָאָה, אֲדִרְבָּה קִנּוּי עֲרִיפִי שְׁבִין עֲרִיפִי
גֵּרִם לֹה, אִי לֹא סִתִּירָה קִנּוּי מִי אִיכָא, וְאִי לֹא קִנּוּי, סִתִּירָה מָאִי אֲהִינִי, אֲפִילוּ חֲכִי
סִתִּירָה עֲרִיפָא דִּתְחִלָּתָא לְטוֹמָאָה הִיא, מִתְּנִיתִין דְּלֹא כִי הָאִי תִנָּה דְּתִנָּה רִבִּי יוֹסִי בְּרִבִּי
יְהוּדָה אֲמִר מִשּׁוּם רִבִּי אֲלֵעִזֵּר, הַמִּקְנָא לְאֲשֶׁתוֹ, מִקְנָא עַל פִּי עַד אֶחָד אוֹ עַל פִּי עֲצֻמוֹ,
וְכִי מִשְׁקָה לֹה עַל פִּי שְׁנֵים, הִשְׁבִּיחוּ חֲכָמִים, לְדָבָר רִבִּי יוֹסִי בְּרִבִּי יְהוּדָה אֵין לְדָבָר סוֹף, מָאִי
טַעְמָא דְּרִבִּי יוֹסִי בְּרִבִּי יְהוּדָה, אֲמִר קָרָא 'בְּהַ' בְּהַ וְלֹא בְּסִתִּירָה, וְאִימָר 'בְּהַ' וְלֹא בְּקִנּוּי,
קִנּוּי אִיתְקַשׁ לְטוֹמָאָה דְּכְתִיב וְקָנָא אֵת אֲשֶׁתוֹ וְהוּא נִטְמָאָה, סִתִּירָה נִמְי אִיתְקַשׁ לְטוֹמָאָה
דְּכְתִיב וְנִסְתִּירָה וְהָאִי נִטְמָאָה, הַהוּא לְכַמֵּשׁ שְׁעוֹר סִתִּירָה בְּרִי טוֹמָאָה הוּא דִּתְחִלָּה, הִשְׁבִּיחוּ
חֲכָמִים, לְדָבָר רִבִּי יוֹסִי בְּרִבִּי יְהוּדָה אֵין לְדָבָר סוֹף, מָאִי יִהְיֶה, דְּזִמְנִין דְּלֹא קִנּוּ וְאִמָּר קָנָאִי.
הָא לְמִשְׁתַּנּוּי יֵשׁ לְדָבָר סוֹף, וְזִמְנִין דְּלֹא אִיסְתַּתֵּר וְאִמָּר אִיסְתַּתֵּר, אֲמִר רִבִּי יְצַחְקָה בְּרִי יוֹסִי
אֲמִר רִבִּי יוֹחָנָן אֵף לְדָבָר רִבִּי יוֹסִי בְּרִבִּי יְהוּדָה אֵין לְדָבָר סוֹף, אֵף לְדָבָר רִבִּי יוֹסִי בְּרִבִּי
יְהוּדָה, וְלֹא מִיבְּעִיא לְמִשְׁתַּנּוּי, אֲדִרְבָּה לְמִשְׁתַּנּוּי אִיכָא עֵקֶר הֵתֵם לִיכָא עֵקֶר, אֵלָּא אִי
אִיתְמַר חֲכִי אִיתְמַר אֲמִר רִבִּי יְצַחְקָה בְּרִי יוֹסִי אֲמִר רִבִּי יוֹחָנָן לְדָבָר רִבִּי יוֹסִי בְּרִבִּי יְהוּדָה
אֵף לְמִשְׁתַּנּוּי אֵין לְדָבָר סוֹף, אֲמִר רִבִּי חֲנִינָא מִסְּפֻרָא לֹא לִיכָא אִינִישׁ לְאִיתְחִיָּה בְּזִמְנִין הַהוּא
לֹא תִפְסְתִּיר בְּהִרִי פְּלוּנִי דִּילְקָא קִינָא לָךְ בְּרִבִּי יוֹסִי בְּרִבִּי יְהוּדָה דְּאִמָּר קִנּוּי עַל פִּי עֲצֻמוֹ
וְכִי מִסְתַּתֵּרָא וְלִיכָא הָאֲדִנָּא מִי סוּטָה לְמִבְּרִדְקָה וְקָאָסֵר לֹה עֲלִיּוּתִי אִיסְפֻּרָא דְּלַעֲלוֹם, אֲמִר רִישׁ
לְקִישׁ מִנָּה לְשׁוֹן קִנּוּי, דְּבִרְךְ הַמְּטִיל קִנָּאָה בִּינָה לְבִין אַחֲרִים, אֲלֵמָא קִסְבֵּר קִנּוּי עַל פִּי עֲצֻמוֹ
וְכִי עֲלָמָא לֹא יִדְעִי דְּקִנּוּי לֹה וְאִמָּרִי מָאִי דְּקָמָא דְּקָא בְּדִלָּה וְאֲתוֹ לְמִיעֲבַד קִנָּאָה בְּהִרְדָּה,
וְכִי רִבִּי שְׁלֹמִיא מִשְׁמִיחַ דְּאֲבִי אֲמִר, דְּבִרְךְ הַמְּטִיל קִנָּאָה בִּינוּ לְבִינָה, אֲלֵמָא קִסְבֵּר
קִנּוּי עַל פִּי שְׁנֵים עָדִים וְכִי עֲלָמָא יִדְעִי דְּקִנּוּי לֹה וְאִיהוּ הוּא דְּאֲתִי לְמִיעֲבַד קִנָּאָה בְּהִרְדָּה
אֲלֵמָא

קָאָתִי חֲמַת גְּבִר (וְהִנֵּסִי ו') מָאִי דְּקָאָתִי, מִנָּה יֵשׁ לְפִנְיָה מִנָּה אִירַע עֲכָשִׁי שׁוֹ בּוֹדֵלָת מִן הָאֲנָשִׁים: וְכִי עֲלָמָא יִדְעִי דְּקִנּוּי לֹה, שְׁהָעִידִים מְגִלִּין הַדָּבָר וְאִינִין שׁוֹנָאִין אוֹתָהּ: וְאִיהוּ דְּאֲתִי לְמִיעֲבַד
קִנָּאָה בְּהִרְדָּה, שׁוֹן מְקִיטָתוֹ עַל שְׁחֻדָּה:

ביאורים למסכת סוטה דף ב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מזהיקש שכשם שלגבי טומאה מועיל עד אחד, כך לגבי סתירה
מועיל עד אחד. שואלת הגמרא, הרי קנינו נמי אי תקיש לטומאה,
דכתביב "קנא את אשתו והוא נטמא", ומדוע בקינוי מודה רבי
אליעזר שצריך שני עדים. ומשיבה, הא מייעט בקינא ביה, שרק
על עדות שנבעלה מספיק עד אחד, וממעטים שעל הקינוי צריך שני
עדים. שואלת הגמרא, ומה ראית - הרי גם קינוי וגם סתירה הוקשו
לטומאה, ומדוע העדיף רבי אליעזר למעט מ'בה' שבקינוי צריך שני
עדים, וללמוד מהיקש שבסתירה עד אחד נאמן, ולא להיפך.
ומשיבה, מסתברא סתירה עדיף להחמיר בה שלא יצטרכו שני
עדים שכן אסורתה כטומאה - שהרי על ידי הסתירה נאסרת מספק
כאילו ודאי נבעלה. שואלת הגמרא, אדרבה, קינוי עדיף להחמיר
בו שלא יצטרכו שני עדים, שכן עיקר גרם לה - שהרי הקינוי הוא
הגורם לאיסור. ומשיבה, עדיף להחמיר בסתירה, משום שאי לאו
סתירה קינוי מי אכא - שהרי אם לא נסתרה אינה נאסרת מחמת
הקינוי. שואלת הגמרא, ואי לאו קינוי, סתירה מאי אהני - הרי גם
בסתירה לבד אינה נאסרת בלא קינוי, ואם כן מדוע עדיף להחמיר
בסתירה יותר מבקינוי. מתרצת הגמרא, אפילו הכי סתירה עדיף
להחמיר בה, משום דאיתחלתא דטומאה היא - היחוד הוא התחלת
הטומאה.
שנינו במשנה, שלדעת רבי אליעזר קינוי בפני שני עדים וסתירה בפני
עד אחד או בפני הבעל. אומרת הגמרא, מתניתין דלא בי האי תנא
- אינה סוברת כתנא של הברייתא דלהלן. דתנא רבי יוסי ברבי
יהודה אומר משום רבי אליעזר, המקנא לאשתו, מקנא על פי
עד אחד או על פי עצמו, ומשקה לה על פי שנים - וזה להיפך
ממה שמבואר במשנתנו בשם רבי אליעזר, המשך הברייתא, השיבו
חכמים לדברי רבי יוסי ברבי יהודה, אם נחשב קינוי גם על פי עד
אחד ועל פי עצמו אין לדבר סוף - שכל בעל יאמר שקינא לאשתו.
שואלת הגמרא, מאי מעמא דרבי יוסי ברבי יהודה בדעת רבי
אליעזר, שלקינוי מספיק עד אחד ולסתירה צריך שני עדים. ומשיבה,
אמר קרא ביה, וממעטים ביה - על טומאה נאמן עד אחד ולא
בסתירה. שואלת הגמרא, ואימא - שידרוש גם ביה ולא בקינוי -
ומדוע בקינוי מועיל עד אחד. משיבה הגמרא, קינוי אי תקיש
לטומאה דכתביב "קנא את אשתו והוא נטמא" - וכשם שלגבי
טומאה מועיל עד אחד, גם לגבי קינוי מועיל עד אחד. שואלת
הגמרא, סתירה נמי אי תקיש לטומאה דכתביב "ונסתרה והיא
נטמאה". ומשיבה, והוא לכמה שיעור סתירה כדי טומאה הוא
דאיתא - מהדיק זה לומדים שזמן סתירה הוא זמן שיכולה לבוא בו
לידי טומאה.
שנינו בברייתא, השיבו חכמים, לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין
לדבר סוף. שואלת הגמרא, מאי ניהו - מדוע לדבריו אין לדבר
סוף. ומשיבה דומין דלא קני ואמר קנא - פעמים שהבעל לא
קינא לאשתו, ומתוך שיכעס עליה יאמר שקינא לה ויהיה נאמן.
מקשה הגמרא, הא למשנתנו יש לדבר סוף - משמע מדברי
חכמים שהקשו על רבי יוסי, שלשיטת משנתנו בדעת רבי אליעזר
שנאמן על הסתירה ולא על הקינוי, לא הוקשה שאין לדבר סוף. והרי
זמנין דלא אסתתר ואמר אסתתר - פעמים שלא נסתרה האשה
ומתוך שיכעס עליה הבעל יאמר שנסתרה ויהיה נאמן, ואם כן גם על
שיטה זו היה לחכמים להשיב שאין לדבר סוף. מתרצת הגמרא, אמר
רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן, אף לדברי רבי יוסי ברבי
יהודה אין לדבר סוף, ואכן תשובת חכמים היא גם לשיטת רבי
אליעזר במשנה. שואלת הגמרא, מהלשון אף לדברי רבי יוסי ברבי
יהודה, משמע שולא מיבעיא למשנתנו - על שיטת רבי אליעזר
במשנה פשוט שיש להשיב, וחדישו שאף לשיטת רבי יוסי יש להשיב,
דאיתא דרבה - מסתבר להיפך, שלמשנתנו איכא עיקר - שקינא
לה בפני עדים, ולכן מסתבר להאמין לו, אבל ה"ם - לשיטת רבי
יוסי ליכא עיקר - שלדעתו אין צריך לקנא לה בפני עדים, ולדבריו

יש להקשות, הרי משמע שנאמר לא יקום עד באיש - בלשון
יחיד, איני יודע שהוא אחד, מה תלמוד לומר אחד? לשם מה
נאמר עד אחד, אלא זה בנה אב - התורה באה ללמדנו בזה שבכל
מקום שנאמר בתורה 'עד' אין פירושו עד אחד, אלא הרי כאן
שנים, עד שיפריט לה כתוב אחד - אלא אם כן נאמר בפירוש
'עד אחד'. מסיימת הגמרא, מאחר ואמר רחמנא תרי לית ביה -
שהרי 'עד אין בה' היינו שאין שני עדים שנבעלה אלא אחד, ואף על
פי כן נאמר 'והוא לא נתפשח' - שאם לא נאנסה אלא עשתה כן
מרצון, אסורה לבעלה, ומכאן לומדים שעד אחד נאמן לומר
שויתנה אם קינא לה ונסתרה.
מקשה הגמרא על הברייתא, אלא מעמא - ההוכחה ש'ועד אין בה'
היינו שאין שני עדים אך יש עד אחד שנבעלה, היא מדכתביב "לא
יקום עד אחד באיש, הא לאו הכי הוה אמנא עד דסומה חד
הוה - אך לולי כן היינו מפרשים שאין אפילו עד אחד שנבעלה.
וקשה, שהרי אפילו חד ליכא, אלא כמא מיתקרא - אם אין
אפילו עד אחד שנבעלה מדוע נאסרת בוודאי על בעלה. אלא ודאי
שאין שני עדים אלא עד אחד, ומדוע הוצרכה הברייתא להוכיח כן
מהפסוק. מתרצת הגמרא, איצטריך - הברייתא הוצרכה ללמוד
זאת מהפסוק, שלולי כן סלקא דעתך אמנא שהפסוק 'עד אין בה'
בא ללמד שאם יש עד אחד שנבעלה - אין נאמן ביה ואינה נאסרת
על פיה. שואלת הגמרא, כיצד היינו יכולים לפרש שבא הפסוק לומר
שעד אחד אין נאמן ביה לומר שנבעלה, ואלא מאי בעי עד דאיכא
תרי - אלא צריך שני עדים, אם כן לישתוק קרא מיניה - והיינו
יודעים זאת, משום דאיתא דיני עריות למדים בגזירה שווה 'דבר'
'דבר' ממשון, ואנא ידענא שצריך שני עדים מדי הנהון 'דבר'
עדות שבתורה - כשם שצריכים שני עדים לכל עדות דיני ערוה
בתורה. מתרצת הגמרא, איצטריך - הוצרכה התורה להשמיענו
דבר זה, משום שקלקא דעתך אמנא סומה שאני - דין סוטה שונה
משאר דיני ערוה, שאף שבכל דיני ערוה אין עד אחד נאמן, מכל
מקום לגבי סוטה דרנלים לדבר - שיש סיבה לחשוש שאכן נבעלה,
שהרי קינא לה ונסתרה, ולפיכך היינו סבורים שליתמינן ביה עד
אחד - יהיה עד אחד נאמן לומר שנבעלה. לכן הוצרכה הברייתא
ללמוד מהפסוק שבכל מקום 'עד' היינו שנים. חזרת הגמרא ומקשה,
ומי מצית אמרת דאין נאמן ביה ושריא - האם ניתן לפרש את
הפסוק שבא לומר שעד אחד אינו נאמן, וממילא מותרת לבעלה,
והא דכתביב בהמשך הפסוק 'והוא לא נתפשח' - שמחמירים
עליה משום שלא נבעלה באונס אלא ברצון, מכלל דאסורה - מכוח
שהפסוק בא לאוסרה ולא להחמירה. מתרצת הגמרא, איצטריך -
ללמוד מהפסוק 'לא יקום וגו' ש'עד' היינו שני עדים, שלולי כן
סלקא דעתך אמנא לפרש את הפסוק כאמור, שעד אחד אין נאמן
ביה עד דאיכא תרי. ובתרי נמי היא דלא נתפשח - והמשך הפסוק
'והיא לא נתפשח' בא לומר שגם כשיש שני עדים שנבעלה, אינה
טומאה אלא אם הבעילה הייתה במידה. קא משמע לן מהפסוק 'לא
יקום וגו' שכל מקום שנאמר 'עד' היינו שנים, וחדשה התורה שעד
אחד נאמן לאוסרה.
שנינו במשנה, רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים וכו'.
שואלת הגמרא, מאי מעמא דרבי יהושע שצריך שני עדים על
הקינוי וסתירה. ומשיבה, אמר קרא 'ועד אין בה', ודרשה הגמרא
מהפסוק שעד אחד נאמן להעיד שנבעלה, ומדייק רבי יהושע,
שדוקא ביה - להעיד שנטמאה עד אחד נאמן ולא בקינוי, וכן ביה
ולא בסתירה - אלא על הקינוי והסתירה צריך שני עדים כשאר
עדויות שבתורה. מבארת הגמרא, ורבי אליעזר הסובר שלגבי
הסתירה מועיל עד אחד, אומר שדורשים רק ביה ולא בקינוי.
שואלת הגמרא, ואימא ביה ולא בסתירה ונצריך שני עדים גם
נסתרה. ומשיבה, סתירה אי תקיש לטומאה דכתביב "ונסתרה
והיא נטמאה" - התורה הסמיכה סתירה לטומאה, ולומדים

ביאורים למסכת סוטה דף ג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

רשות - מותר לו לקנא לה, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא חולק
ואומר, חזקה על הבעל לקנא לאשתו אם חושד בה. מבארת הגמרא
את הראיה מהברייתא, אי אמרת בשלמא אדם מקנא משום
שנכנסת בו רוח טהרה, שפיר - מוכן שנחלקו האם חייב לקנאות או
רשות בידו, אלא אי אמרת משום מקנא משום רוח טומאה
שנכנסה בו, וכי שייך לומר רשות וחזקה לעיולי לאיניש רוח
טומאה בנפשיה - לשון של רשות או חובה שיכניס האדם לעצמו
רוח טומאה, הרי ודאי שאסור לגרום לכך. אלא מוכח שמקנא על ידי
שנכנס בו רוח טהרה.
גופא, חזרת הגמרא לעצם דברי הברייתא. וקנא את אשתו
רשות - מותר לקנאות לאשתו אם חושש שתבוא לידי עבירה עם
פלוני, דברי רבי ישמעאל. ורבי עקיבא אומר חזקה - חייב הבעל
לקנאות לה אם חושד בה. אומרת הגמרא שכיוצא בדבר נחלקו רבי
ישמעאל ורבי עקיבא לגבי כהן שמיטמא לאחד מקרוביו שמתו,
שכתוב בפסוק "ולאחותו הבתולה וגו' לה ישמא", אין כוונת התורה
שחובה עליו להיטמא לקרוביו, אלא רשות - מותר לו להיטמא
להם, דברי רבי ישמעאל. ורבי עקיבא חולק ואומר חזקה - מצווה
עליו להיטמא להם. וכן נחלקו לגבי עבד כנעני, שכתוב בפסוק
"לעלם בהם תעבדו", אין כוונת התורה שחובה לשעבדם לעולם,
אלא רשות - מותר לשעבדם לעולם, דברי רבי ישמעאל. רבי
עקיבא אומר חזקה - מצוות עשה לשעבד עבד כנעני לעולם ולא
לשחררו. ולהלן תבאר הגמרא את שלושת המחלוקות.
מקשה הגמרא, אמר ליה רב פפא לאביי, ואמרי לה - ויש אומרים
שהקשה כן רב משה רביא לרבא, לימא - האם נאמר שרבי ישמעאל
ורבי עקיבא בכל התורה בזה הדין? חלקים לגבי כל
המצוות עשה שבתורה, דמר אמר רשות ומר אמר חזקה - שלרבי
ישמעאל הרשות בידו לעשותם, ולדבריו אין מצוות עשה שהיא
חובה, ולרבי עקיבא זהו חובה. משיבה הגמרא, אמר ליה אביי
בראיה פליגי - דוקא בשלושה פסוקים אלו חולק רבי ישמעאל
וסובר שהם רשות, מפני שסובר שכך מוכח מהפסוקים, אך בכל
מצוות עשה שבתורה מודה שהם חובה. ומארת הגמרא את
מחלוקתם הראשונה, וקנא את אשתו רשות דברי רבי ישמעאל,
רבי עקיבא אומר חזקה. שואלת הגמרא, מאי טעמא דרבי
ישמעאל שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם ואילו כאן דורש
שאין זה אלא רשות. ומשיבה, סבר לה כי האי תנא - סובר רבי
ישמעאל כתנא שלהלן, דתניא רבי אליעזר בן עקיבא אומר כלפי
- מאחר שאמרת תורה לא תשנא את אחיך בלבד? ואסור
לגרום לעצמו לבוא לידי שנאה, יכול - היינו יכולים לומר שגם בגין
זו - שרואה את אשתו מתיחדת עם אחר, יהיה אסור לקנאות לה כדי
שלא תשנא אותו. תלמוד לומר ויעבר עליו רוח קנאה וקנא את
אשתו - מותר לו לקנאות ואינו עובר על לא תשנא. ולכך סובר
רבי ישמעאל שאין ללמוד מהפסוק שחייב לקנאות, אלא שהוצרכה
התורה לכתוב שמותר לקנאות ואינו עובר בזה על לא תשנא, אבל
בשאר מצוות עשה שבתורה ודאי שחובה לקיימם. שואלת הגמרא,
ורבי עקיבא מניין לו שמצווה לקנאות, הרי צריך את הפסוק ללמוד
שמותר לקנאות. ומשיבה, קיינו אחרניא בתיב - חזרה התורה
וכתבה פעם נוספת וקנא את אשתו ודאי לא נטמאה, ומכך שכללה
התורה, לומדים שאין זו רשות אלא חובה. שואלת הגמרא, ורבי
ישמעאל מה ילמד מהכפילות, ומשיבה, אין ללמוד מהכפילות
שחובה עליו לקנא, אלא אידיך דבעי למיכתב - כיון שהוצרכה
התורה לכתוב וקנא נטמאה וקנא לא נטמאה - ללמדנו שגם
אם אין ידוע אם נבעלה או לא אסורה עליו מספק, בתיב נמי - חזרה
וכתבה שוב לא עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו. ודרך התורה
לכפול כן לביתא דרבי רבי ישמעאל, דתנא דרבי רבי ישמעאל כל
פרשה שנתאמרה ונשינית שוב, לא נשינית אלא בשביל דרבי
שנתחדש בה - לא דורשים מכפילות זו, מפני שדרך התורה לחזור

אומרת הגמרא, אלא קסבר ריש לקיש ואביי דאסור לבעל
לקנאות לאשתו - שהרי אמרו שקיינו גורם קנאה וכעס. שואלת
הגמרא, ומאן דאמר שמוותר לבעל לקנאות - וצריך לומר
שדבריו קיינו אינו מביא לידי קנאה וכעס, אם כן מהו לשון קיינו.
משיבה הגמרא, אמר רב נחמן בר יצחק אין קיינו אלא לשון
התרה - שמתרה באשתו ואומר לה אל תסתרי עם פלוני, וכן הוא
אומר - מצינו קיינו מלשון התרה, שנאמר וקנא ה' לארצו
ויחמול על עמו - שהתרה בחגבים שלא ישחיתו את הארץ.
תניא, היה רבי מאיר אומר אדם עובר עבירה בפתח והקדוש
ברוך הוא מכריז עליו ומתפרסם הדבר בגלוי, וכגון אשה פרוצה
שמנה תחת בעלה בסתר, ונותן הקדוש ברוך הוא בלב בעלה
לקנאות לה, ועל ידי כך מתפרסם הדבר בגלוי. שנאמר ויעבר עליו
רוח קנאה וקנא את אשתו, ואין עבירה - אין מתפרש הלשון
ועבר, אלא לשון הקדוש - שמשמים רוצים להכריז על מעשיה
ולכן נותנים בלב הבעל לקנאות לה. ומצינו שזועבר הוא לשון
הכרה, שנאמר ויצו משה ויעבירו קול בכתחנה - והיינו על ידי
הכרזת קול. ריש לקיש אומר אין אדם עובר עבירה אלא אם כן
נכנס בו רוח שטות, שנאמר איש איש כי תשמה אשתו, ומכך
שתשמה בתיב ולא תסטה, דורשים שמקנא האדם לאשתו רק
משום שנכנסה בו רוח שטות, וריש לקיש לשיטתו שסובר שאסור
לקנאות.
תנא דרבי רבי ישמעאל מפני מה האמינה תורה לעד אחד בסוטה
- שאומר שנבעלה עם אותו פלוני שקינא לה בעלה ונסתרה עמו,
ולא הצריכה שני עדים כמו בכל התורה. משום שהגלים לדבר - יש
לנו בסיס להאמין לעד שאומר נבעלה, שהרי שני עדים מעידים
שקינא לה ונסתרה, ומלבד זאת ועד אחד מעידה שהיא טמאה.
מקשה הגמרא, אמר ליה רב פפא לאביי מניין לתנא שאין עד אחד
נאמן לומר שנבעלה אלא אם כן קינא לה הבעל, והא כי בתיבה
קיינו בתיב סתירה וטומאה הוא דבתיבה - הרי הפסוק בתורה
שמדבר על קיינו - ועבר עליו רוח קנאה, כתוב אחרי הפסוק ודיא
נסתרה ועד אין בה שממנו לומדים שעד אחד נאמן, ומשמע שנאמן
העד אחד גם אם לא קינא הבעל תחילה. מתרצת הגמרא, אמר ליה
ועבר ויכר עבר - הפסוק ועבר עליו רוח קנאה מתפרש בלשון
עבר, שכבר עבר עליו רוח קנאה. שואלת הגמרא, אלא מעתה
שזועבר הוא מלשון שכבר עבר, האם את הפסוק ויעבר לך כל
חלוקין? הדין נמי נפרש שציווה עליהם לאחר שכבר עברו, והרי משה
ציווה אותם לפני שעברו. משיבה הגמרא שבכל מקום מתפרשת
ההילה ועבר לפי הענין, הדין - לגבי בני גד ובני ראובן בפרשת
בהמשך וינכבשה הארץ לפני ה' ואחר תשבו - ויתשובו הוא
לשון להבא, מושמע שגם מה שנכתב לעיל ועבר הוא לשון דלקבא.
אלא הכא - לגבי סוטה אי סלקא דעתך דבתיב שזועבר הוא
מלשון להבא, ומתפרש הפסוק בתיב טומאה וסתירה שכבר נאסרה
עליו, אם כן קשה קיינו למה לי - למה לו לקנאות, הרי כבר נאסרה
עליו על ידי שהאמינו לעד אחד. אלא מוכח שהפסוק מתפרש בלשון
עבר, כלומר, שאין עד אחד נאמן לומר שזינתה אלא באופן שכבר
קינא לה הבעל.
תנא דרבי רבי ישמעאל, אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן
נכנסה בו ממרום רוח לקנאות, שנאמר ויעבר עליו רוח קנאה
וקנא את אשתו. מבארת הגמרא, מאי איהו רוח מביאה את
האדם לידי קיינו. רבנן אמרי רוח טומאה - על ידי השטן הרוצה
להחטיאו, שיקנא לאשתו ויבאו לידי מריבה. רב אשי אמר רוח
טהרה - ששונא את הפריצות ולכן מקנא. אומרת הגמרא,
ומסתברא במאן דאמר רוח טהרה - מסתבר כדברי רב אשי,
שפירש את דברי תנא דבי רבי ישמעאל שנכנסה בו רוח טהרה.
משום דתניא - שנינו בברייתא, מה שנאמר וקנא את אשתו, אין
כוונת התורה שחובה על הבעל לקנא לאשתו אם חושד בה, אלא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ג עמוד א

תוספות

ר"י

אלמא קסברי דאסור לקנאות. כיון דאמרי לשון הטלת קנאה הוא אלמא אסור. ולמד
מותר לקנאות מאי לשון קנא. וינא. ח' לארצו. התרה בליל וחסיל ונאם שלא יחזיתו עוד
את ארצו. דבשלוח גובאי משתעי פרשה לעיל. לארצו על ארצו. כמו וישאלו אנשי
המקום לאשתו (מלכות טו) על אשתו האתם תרבונו לבדל (מנחות ו) אדם עובר עברה. כגון

אשה פרוצה עוברת בסתר. ותקנ"ה מכריו
בגלוי. שנותן בלב בעלה לקנאות לה והדבר
מתפרסם בגלוי. ואין עברה גרסינן. לשון הכהה.
הכהה מתכוון להעביר קול. גללים לדבר.
שנעמאת: והא כי כתיב קנא בתי סתירה
וסתירה. דאשתא חובה בה עד אחד כתיב. ונסתרה
והיא נטמאה ועד אין בה וגו'. וקמרי ליה ועבר
עליו וגו'. אלמא בלא קמי נמי עד אחד מדיקון
בטמאה ועבר לכס כל חליו. בבני גד ובבני
ראובן כתיב. שהיה משה מצוה אותם לעבור עם
יהושע את הירדן. תשובה. מוכיח דלהקא הוא:
נכנסה בו ויהי מקורו. ולקמן מפרש רוח סתירה
או רוח טמאה ע"י שטן הקא להחטיא ליה סתירה
את אשתו רגנן. דבי רב אשי אמרי רוח טמאה:
רוח סתירה. ששונא את הפריצות: ונסתברה
כפ"ה. דרוח דקאמר רבי ישמעאל סתירה היא:
דתנא. דקאמר רבי ישמעאל רשות. פלוגתא
דר' ישמעאל ור' עקיבא לקמן מפרש טעמיה:
שפיר. אי רשות יא חובה: ר' עקיבא אמרי חובה.
שאסור לשחרר עבדו: בכל התורה. בכל עשה
שבתורה. איכא אין לה מצות עשה לרבי
ישמעאל חובה. דתנא. לא גרסינן. אלא הדר
ונקט למלתייהו לפרשי כל חדא באפי נפשה:
כלפי. כמו אחרי שאמרה תורה שאסור להביא
עצמו ליד שטן ואתה: וכל אה זה פה. שיהא
את אשתו עוברת על דת יהודית נסתרת עם
שכניה לא יקנא לה. כלפי לשון כגנה. תלמוד
לומר יקנא. אם רצה לקנא הירשות בידו. ומשום
דאי לא כתיב קרא והו אמינא דאסור הוא.
דאיר ישמעאל הקא רשות אבל בכל מצות
עשה שבתורה לא אמר הכי: קנא אחרינא כתיב.
ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא
נטמאה. חד לרשות וחד לחובה: ורבי ישמעאל.
אמר לה. אידי דבעי למכתב והיא נטמאה והיא
לא נטמאה. ששקף הוא בדידי ואנפכי אסרה
הכתוב מספק. תב נמי וקנא אחרינא. ואף ע"ג
דמצי למכתב הכי. ועבר עליו רוח קנאה וקנא
את אשתו והיא נטמאה או לא נטמאה. אפלו
הכי אורחיה דקרא לחזור ולשנות את האמור
מפני דבר אחר המתחדש בכפילות: ואיצטרך
למכתב לה ויטמא. לומר שמתר לטמא לקרובים
החלה מבי אם לשאר נפקא. לנפש לא יטמא
בעמיו. כי אם לשאר הקרוב אליו לאמור ואלמו
וגו' ולאחותו הבתולה. וממילא שמענן משמא
לאלה: לה ויטמא. אם מתה. ואינו משמא
לאיברה. אם אחד מאלו מכה שחין ואיבריו
נופלי. אין משמא לה. דקיימא לן בהעור
והרעב (קלף דף קמח) אבר מן הדי משמא כאבר מן
המות. ואיצטרך לה למעוטי איברה:
אם

רבי ישמעאל אומר רשות. תימה לרבי וכי לית ליה דאמר בשלחי מסכת מכות וק'
(מ:). שש מאות ור"ג מצות נאמרו למשה מסיני וכי לרבי ישמעאל דאמר רשות בצר
לדו או לר' עקיבא טפי לדו ונראה דבשאר מצות דמפיק ר' ישמעאל מקרא עבדי ליה ר'
עקיבא אסמכתא ודרש ליה לדרשה אחריתי בירושלמי אמרי דר' אליעזר אמר חובה ואין

אלמא קסברי דאסור לקנאות, ומאן דאמר מותר
לקנאות, מהו לשון קינוי, אמר רב נחמן בר יצחק
אין קינוי אלא לשון התראה, וכן הוא אומר וינא
ח' לארצו. תנא היה רבי מאיר אומר, אדם עובר
עבירה בסתר והקדוש ברוך הוא מכריו עליו בגלוי,
שנאמר ועבר עליו רוח קנאה ואין עבירה אלא
לשון הכרה, שנאמר ויצו משה ויעבירו קול במחנה.
ריש לקיש אומר, אין אדם עובר עבירה אלא אם כן
נכנס בו רוח שטות, שנאמר איש איש כי תשטה
אשתו תשטה כתיב. תנא דבי רבי ישמעאל, מפני
מה האמינה תורה עד אחד בסוטה, שרגלים לדבר
שהרי קינא לה ונסתרה ועד אחד מעידה שהיא טמאה.
אמר ליה רב פפא לאביי והא כי כתיב קינוי בתי
סתירה וטומאה הוא דכתיב, אמר ליה ועבר וכבר
עבר. אלא מעתה ועבר לכס כל חליו הכי נמי,
התם מדכתיב ונכבשה הארץ לפני ח' ואחר תשבו
משמע דלהבא, אלא הכא אי סלקא דעתך דכתיבי,
ועבר בתי טומאה וסתירה, קינוי למה לי. תנא דבי
רבי ישמעאל, אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן
נכנסה בו רוח שנאמר ועבר עליו רוח קנאה וקנא
את אשתו. מאי רוח, רגנן אמרי רוח טומאה, רב
אשי אמר רוח סתירה, ומסתברא במאן דאמר רוח
סתירה, דתנא וקנא את אשתו רשות, דברי רבי
ישמעאל. רבי עקיבא אומר, חובה. אי אמרת בשלמא
רוח סתירה שפיר, אלא אי אמרת רוח טומאה, רשות
וחובה לעייל לאיניש רוח טומאה בנפשיה. גופא, וקנא
את אשתו רשות, דברי רבי ישמעאל. ורבי עקיבא
אומר, חובה. לה ויטמא רשות, דברי רבי ישמעאל.
ורבי עקיבא אומר, חובה. לעולם בהם תעבדו רשות,
דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, חובה. אמר
ליה רב פפא לאביי, ואמרי לה רב משרשיא לרבא,
לימא רבי ישמעאל ורבי עקיבא בכל התורה פולח
הכי פליגי, דמר אמר רשות ומר אמר חובה. אמר
ליה, הקא בפראי פליגי, וקנא את אשתו רשות, דברי

רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, חובה. מאי טעמא דרבי ישמעאל, סבר לה כי האי תנא,
דתנא רבי אליעזר בן עקיבא אומר, כלפי שאמרה תורה לא תשנא את אחיך בלבבך וכול
בגון זו, תלמוד לומר ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו. ורבי עקיבא, קינוי אחרינא
כתיב. ורבי ישמעאל, אידי דבעי למיכתב והוא נטמאה והיא לא נטמאה כתיב נמי
וקנא את אשתו. לכדתנא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל כל פרשה שנאמרה
דבר שנחתחדש בה. לה ויטמא רשות, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, חובה. מאי
טעמא דרבי ישמעאל, אידי דכתיב אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו ואיצטרך למיכתב לה
ויטמא. ורבי עקיבא, מבי אם לשאר נפקא, לה ויטמא רשות, דברי ישמעאל, לה מוטמא ואין מוטמא לאיברה.

ורבי

רבי ישמעאל אומר רשות. תימה לרבי וכי לית ליה דאמר בשלחי מסכת מכות וק'
(מ:). שש מאות ור"ג מצות נאמרו למשה מסיני וכי לרבי ישמעאל דאמר רשות בצר
לדו או לר' עקיבא טפי לדו ונראה דבשאר מצות דמפיק ר' ישמעאל מקרא עבדי ליה ר'
עקיבא אסמכתא ודרש ליה לדרשה אחריתי בירושלמי אמרי דר' אליעזר אמר חובה ואין
להקשות הא אמרין לעיל המקנא דיעבד אין
אלמא קסבר אסור לקנאות דתנא דידן דוקא
דתני כי ח' לישנא סבירא ליה הכי אבל ר'
אליעזר לא סבירא ליה הכי והכי נמי אמרי בפ'
קמא דקידושין (קף כח) וגאל את ממכר אחיו ר'
אליעזר אומר חובה ובפרק השולח (גיטין קף חח)
נמי ואמר אמרין לעולם בהם תעבדו חובה ואין
להקשות נמי מפ"ב דמכות (קף יב) דאמר ר' עקיבא
ירצח וגאל הדם רשות מי כתיב ירצח והכא
אמרין וקנא חובה דשאני הכא משום דכתיב תרי
קניין אבל קשיא מירושלמי דרבי יהושע אמר
התם רשות ומפרש טעמא אתאי דר' יהושע בבית
החלל דבית החלל אומרים אפי' הקדיחה תבשילו
לפום כן הוא אמר רשות רצה לקנא יקנא רצה
לגרש יגרש וזא ר' עקיבא מיקל התם טפי מבית
החלל ואמר התם אפילו מצא אחרת נאה והימנה
מגרשה ואפי' הכי אמר חובה והתם בירושלמי
פליג רבי אליעזר עליה דר' יהושע ואמר חובה
ואמר אתאי דר' אליעזר בבית שמאי דבית שמאי
אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא איכ מצא
בה ערות דבר מצא בה דברים כעורים לגרשה
אינו יכול שלא מצא בה ערות לקיימה אינו יכול
שמצא בה דברים כעורים לפום כן הוא אמר
חובה והא תניא משום בית שמאי אין לי אלא
היוצאת משום ערוה מנין היוצאת משום דראשה
פרוע ונרדיה מפורמין חורעותיה חלוצה (מנחם)
ת"ל כי מצא בה ערות דבר אמר רבי תנא קיימת
כאן בעדים וכאן שלא בעדים ותימה לפי
הירושלמי כיון דתליא קינוי בגירושין הוה ליה
למיתני סוטה בתי גיטין ובתרי סוטה נזיר כסדר
פרשיות ובתרי נזיר נדרים ובתרי נדרים כחובות.
לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש. תימה
לרבי היבא דאיכא למדרש כי הכא אמאי
לא דרשין לה בדאמר גבי קל וחומר מילתא
דאתאי מקל וחומר טרח ובתרי לה קרא ואפילו
הכי היבא דאיכא למדרש דרשין וכן בפרק כל
שעה (פסחים ק"ה) כל היבא דאיכא למדרש לא
מוקמינן ליה בלאו יתייה.
לא יטמא מצוה. ונ"מ לעוסק במצוה בדאמרין
בסוף פרק משוח מלחמה (לקמן קף מה).
ולטמאות בעל כרחו אם לא ירצה לטמאות
בדאמר' בפרק בבבלי יום (מנחות ק) מעשה ביוסף
הכותן וכו'.

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ג עמוד ב

רש"י

תוספות

ורבי עקיבא איז לכתוב לה. תימה לרב חסדא דאמר בפרק שלשה מינין (פ"ק דף ק"ג) לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא לאיברים לדידה לא איצטריך לה לאיברים מאי דהו דריש בלה יטמא ויש לומר הוה דריש לחובה כדריש עקיבא ואידי דכתב יטמא כתב לה:

למשרי אחד מכל האומות. מהבא נפקא לן

דבאומות הלך אחר הזכר ולענין יוחסין:

כתיב נמי (ובאחיכם) (בהם) לכדתנא דבי רבי שמעאל. וא"ת הא אצטריך דדרשין בפרק איזהו נשך (נ"ב דף ק"ג) מנין אם ראיתו נוהג שלא כשורה שאתה רשאי להשתעבד בו וכו' ויל' אסמכתא בעלמא הוא וקנס חכמים הוא כדי לייסורן:

מה עדות אחרונה שאוסרתה איסור עולם. תימה דהוה מצי למפרך מה לעדות האחרונה שכן רגלים לדבר שדרי קינא לה ונסתרה:

ת"ל ועד אין בה כל שיש בה. תימה כיון דהוה קינא לה ונסתרה והשתא אתי עד א' דטומאה מסתמא בעל שתיק ולא מכחיש ליה אי"כ מאי צריך קרא דעד אחד נאמן אפילו טומאה בעלמא בלא קני וסתירה בכי האי גוונא דהי מהימן כדאייתא בפרק האומר (קמ"ט דף ס"ו):

אשתו זינתה בעד אחד וכו' תינח לרבא דאמר התיב דבר שבערזה אלא לאבי דאמר מהימן מאי איכא למימר אלא ע"כ אית לן למימר דלאבי לא איצטריך קרא אלא הדיכא דמכחיש אע"ג דקנטא לה:

נאמר כאן דבר ונאמר להלן דבר. תימה למה לי ג"ש אפילו בלא ג"ש מהיכא תיתי ליה דליתיהימן בה עד אחד מעדות אחרונה ליכא למילף דאיכא פירכא: כמזה

ישמעאל, כל פרשה שצאמרה ונישנית, לא נישנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה. אמר

רב חסדא, זנותא בבייתא פי קריא לשומשומא. ואמר רב חסדא, תוקפא בביתא פי קריא לשומשומא. אידי ואידי באיתתא אכל בנכרא לית לן בה. ואמר רב חסדא, בתחילה קודם

שחמאו ישראל היתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד שצאמר 'כי ה' אליהו מתהלך בקרב מחנך', כיון שחמאו נסתלקה שכינה מהם, שצאמר 'ולא יראה בך ערות דבר וישב מאחריך'.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל העושה מצוה אחת פעולם הוה מקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא, שצאמר 'והלך לפניך צדקך' וכל העובר עבירה אחת פעולם הוה,

מולפתו והולכת לפניו ליום הדין, שצאמר 'לפתו ארחות דרךם יעלו בתוהו ויאבדו'. רבי

אליעזר אומר, קשורה בו בכל שצאמר 'ולא שמע אליה לשבב אצלה להיות עמה', לשבב

אצלה פעולם הוה, להיות עמה לעולם הבא. תנן התם, שהיה בדין ומה עדות הראשונה

שאין אוסרתה איסור עולם, אינה מתקיימת בפחות משנים. עדות האחרונה שאוסרתה איסור

עולם, אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים, תלמוד לומר 'ועד אין בה' כל שיש בה. וכל

וחומר לעדות הראשונה מעתה, ומה עדות האחרונה שאוסרתה איסור עולם מתקיימת בעד

אחד, עדות הראשונה שאין אוסרתה איסור עולם אינו דין שתתקיים בעד אחד, תלמוד

לומר 'כי מצא בה ערות דבר' ולהלן הוא אומר 'על פי שני עדים או על פי שלשה עדים

יקום דבר' מה דבר האומר להלן על פי שנים עדים, אף כאן על פי שנים. האי, מ"כ מצא

בה ערות דבר' נפקא, מ'בה' ולא בקניני, 'בה' ולא בסתירה מופיעי ליה, הכי

נמי קאמר, תלמוד לומר 'בה' בה ולא בקניני 'בה' ולא בסתירה, וטומאה בעלמא בלא קניני ובלא סתירה דלא מהימן עד אחד

מנלן, נאמר כאן 'פי מצא בה ערות דבר' ונאמר להלן 'על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר' מה דבר האומר

להלן עדים שנים אף כאן עדים שנים. תנו רבנן, אי זו היא עדות הראשונה, זו עדות סתירה. עדות אחרונה, זו עדות טומאה.

אם בן דלאו לחובה אתא אלא להך דרשא לכתוב רחמנא לה ולשתוק. דמשמע לנפש לא יטמא בעמיו כי אם לשארו וגו' ולאחותו בתולה לה. כלומר לגופה שלם ולא לאיברה: לא תהיה כל נשמה. בשבעה אמות כתיב. החתי והגרניש והאמורי והכנעני והפרזי והחוי והיבסי: למישרי אחד מן האמות. משאר שבעים אמות: שבא על הכנענית.

כל ד' אמות נקראו על שם כנעני: וחילוי בן, דהלך אחר האב ומתיר להחיותו לך לעבה דתניא. דלהכי אתא קרא: בעבה גרסי בבית:

וגם מבני התושבים וגו'. לעיל מצינו כתיב מאת היום אשר סביבותיכם מהם תקנו עבד ואמה:

אשר סביבות ארצכם ולא מבני ארצכם דשבעה אמות. וגם מבני התושבים, כל תושב היינו שבא ממקום אחר והתיישב כאן, ואקאמר קרא שמתיר

לקנות מבניהם אשר יהיו להם מבנות ארצך: מן הנולדים בארצכם. גנים הנולדים בארצכם והם בני התושבים, דהיינו אחרים שצאו בארצכם

נשים אתה רשאי לקנות: ולא מן הגרים בארצכם. ולא מן הנשים הנולדים לבני ארצכם במקום אחר מבנות שאר אמות והביאום

לנשים לגור שם: ולא בארצכם. עבדות עבה ה"ג ורבי ישמעאל אידי דכתיב ונאחזכם כתיב

נמי בהם דתנאין כו'. קריא. תולעת של שומשומ האוכלת, כך הזנות מתרבת את

הבית: תוקפא. כעס: אידי ואידי. תוקפא חנונתא דאמרין דמתרבת את הבית: באהתא.

כשהאשה מקנה או כעניית. לפי שהאשה מתעסקת בנזונה ואינה עושה מלאכתה ולא משמרת ביתה ומפקדת את של בעלה למנאפיים:

קדם שחמאו ישראל. בעריות: עם כל אחד ואחד. בבית: נסתלקה מהם. מלבא לביתו דאינו יכול

לראות בעבירות שבתיו: מקדמתו. לפני מיתתו מברית לפני: מלפניה. בורכתו: תנן. התיב. בפי מי שקאא (תמן ה) אמאי דקתני אמר עד אחד

ראיתיה שנטמאה לא היתה שותה: שהיה בדין. שלא להאמינו אי לאו דכתיב קרא: תראשונה

סתירה: אין אוסרתה איסור עולם. שבא תשתה ותמצא טהורה מתרת לבעלה ולחרומה: אין מתקיימת בפחות משנים. כדבעין למיגמר דבר דבר מקומן: האחרונה. טמאה שהיא אחד

הסתירה: כל שיש בה. כל עדות שיש בה נאמן כדדרשין לעיל ועד אין בה תרי אלא חד, וקא

אמר אסורה ואטמאה קאי דהא מנה סליק והיא נטמאה ועד אין בה: קל והפר. שתתקיים בעד

אחד: תלמוד לומר. באשה מקלקלת כי מצא בה ערות דבר ולהלן כו' ופרקינן למה לי למכתב

למילפה בגורה שוה: בה ולא בקניי כו' מביעי ליה. דכיון דכתיב בה מיעוטא הוא ולא גמרי

שאר עדות דאשה מנה קמנו להו במלתייהו בכל עדות שבתורה: הכי מצי קאמר. וגרסי שרא

למלתא אחריתי קט. ומתניתין חסורי חסרה והכי תנא ליה ת"ל בה ולא בקניי וסתירה וגורה

שוה לטמאת אשה דעלמא שלא קנא לה בעלה ובא עד אחד ואמר אני ראיתיה שנטמאה דלא

מהימן והכא הוא דמהימן משום דרגלים לדבר כו'

אמר קאמר, תלמוד לומר 'בה' בה ולא בקניני 'בה' ולא בסתירה, וטומאה בעלמא בלא קניני ובלא סתירה דלא מהימן עד אחד

מנלן, נאמר כאן 'פי מצא בה ערות דבר' ונאמר להלן 'על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר' מה דבר האומר

להלן עדים שנים אף כאן עדים שנים. תנו רבנן, אי זו היא עדות הראשונה, זו עדות סתירה. עדות אחרונה, זו עדות טומאה.

אמר קאמר, תלמוד לומר 'בה' בה ולא בקניני 'בה' ולא בסתירה, וטומאה בעלמא בלא קניני ובלא סתירה דלא מהימן עד אחד

מנלן, נאמר כאן 'פי מצא בה ערות דבר' ונאמר להלן 'על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר' מה דבר האומר

להלן עדים שנים אף כאן עדים שנים. תנו רבנן, אי זו היא עדות הראשונה, זו עדות סתירה. עדות אחרונה, זו עדות טומאה.

אמר קאמר, תלמוד לומר 'בה' בה ולא בקניני 'בה' ולא בסתירה, וטומאה בעלמא בלא קניני ובלא סתירה דלא מהימן עד אחד

מנלן, נאמר כאן 'פי מצא בה ערות דבר' ונאמר להלן 'על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר' מה דבר האומר

ביאורים למסכת סוטה דף ג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אסור להעביד עבד עברי בעבודה כזו. שואלת הגמרא, ורבי עקיבא
 שדורש מהפסוק 'לעולם בהם תעבדו' שחובה לעבוד בו ואסור
 לשחררו, מהיכן לומד שאסור לעבוד בעבד עברי כמו בנכרי.
 ומשיבה, **אם בן** שבא ללמדנו רק דין זה שאינו מוטא לאיברים,
ליכתוב ור' לוחו ו**לאחרות** לה' ו**ליתחוק** - היתה התורה כותבת 'כי אם
 לשאר וגו' ולאחרות לה' ו**ליתחוק** לה' ודיינו לומדים דין זה, אך 'ומטא'
למה לי - למה הוסיפה התורה וכתבה 'לה יטמא', שמע מינה -
 ללמדנו שאין זו רשות, אלא מצוה על הכהן להיטמא לקרבו.
 שואלת הגמרא, ורבי ישמעאל מה ידרוש מהיתור של 'יטמא'.
 ומשיבה, סובר רבי ישמעאל שאין לדרוש מהפסוק 'יטמא' שחייב
 להיטמא, אלא שאידי דכתב לה כתב נמי ומטא - מאחר שחזר
 הכתוב וכתב 'לה' ללמדנו שאינו מוטא לאיברים - חזר וכתב גם
 'יטמא'. לכדתני רבי רבי ישמעאל, דתנא רבי רבי ישמעאל, כל
 פרשה שנאמרה ונישנית, לא נישנית אלא בשביל דבר שנתחדש
 בה - וכפי שהתבאר לעיל.
 מבארת הגמרא את מחלוקת השלישית של רבי עקיבא ורבנן.
לעולם בהם תעבדו - רשות - מותר להשתעבד בעבד כנעני לעולם,
 דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר חובה - חייב לעבוד בו
 לעולם ואסור לשחררו. שואלת הגמרא, מאי מטא דרבי ישמעאל
 שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם, ואילו כאן דורש שאין זו
 אלא רשות. ומשיבה, שאין ללמוד מהפסוק שחובה להשתעבד בו
 לעולם, אלא אידי דכתב לגבי שבעה אומות 'לא תחיה כל
 נשמה' - שחובה להורגם, איצטרף נמי למכתב 'לעולם בהם
 תעבדו' כדי למישרי - להתיר אחד מכל האומות שבה על
 הפנענית והוליד ממנה בן, שהיינו סבורים לומר שכיון שאמו של
 הבן היא משבעה אומות, יהיה דינו כדין שבעה אומות ואסור
 להחיותו, לכך הוצרך הפסוק 'לעולם בהם תעבדו', ללמדנו שאמרה
 רשאי לקנותו כיוון שלגבי דין שבעה אומות הולכים אחר האב,
 והאב אינו משבעה אומות.
 מביאה הגמרא ברייתא שבדין שבעה אומות הולכים אחרי האב,
 דתנא, מנין לאחד מן שאר האומות שבה על הפנענית והוליד
 ממנה בן שאמרה רשאי לקנותו בעבד - לקנות את הבן לעבד,
 תלמוד לומר 'ונם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו' -
 כלומר, שגם בני אומות אחרות שבאו להתיישב בארץ ונשאו נשים
 משבעה אומות והולידו בנים, מותר לקנות את הבנים לעבדים, כיון
 שאביהם אינו משבעה אומות. ממשיכה הברייתא, וכול - שמא
 נאמר שאם הפנעני שבה על אחת מן שאר האומות והוליד ממנה
 בן שאמרה רשאי לקנותו בעבד כיון שאמו אינה משבעה אומות,
 תלמוד לומר 'אשר הולידו בארצכם', שדוקא מן הנולדים
 בארצכם - בנים שנולדו בארץ, כלומר, שאבותיהם הם משאר
 האומות ונשאו נשים משבעה אומות בארץ, מותר לקיימם ולקחתם
 לעבדים, ולא מן הגרים בארצכם - אך אסור לקנות בנים שנולדו
 לאבות משבעה אומות שהלכו לארץ אחרת ונשאו שם נשים,
 והביאו את בניהם לגור בארץ, שכיון שהולכים אחר האב ואביהם
 משבעה אומות - אסור להחיותם.
 חזרת הגמרא לבאר את מחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא
 ושואלת, אם כן ורבי עקיבא כיצד למד מפסוק זה שחובה
 להשתעבד בעבד כנעני לעולם ואסור לשחררו, והרי פסוק זה הוצרך
 ללמדנו שמותר לקנות עבד שאמו כנענית ואביו משאר האומות.
 ומשיבה, מ'מהם תקנו' נפקא - ההיתר לקנות עבד שאביו משאר
 אומות נלמד מהפסוק 'מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו',
לעולם בהם תעבדו למה לי, על כרחך לחובה - ללמדנו שחייב
 לעבוד בעבד הנכרי ואסור לו לשחררו. שואלת הגמרא, כיון שכן,
 אם כן ורבי ישמעאל שסובר שאין זו חובה, מה דורש מהפסוק
 'לעולם בהם תעבדו', והרי ההיתר לקנות עבד שאביו משאר אומות
 נלמד ממהם תקנו. ומשיבה, שדורש 'בהם' - עבד כנעני מותר
 להעבידו עבודת גנאי שניכר בה שהוא עבד, ולא באחיכם - אך

אסור להעביד עבד עברי בעבודה כזו. שואלת הגמרא, ורבי עקיבא
 שדורש מהפסוק 'לעולם בהם תעבדו' שחובה לעבוד בו ואסור
 לשחררו, מהיכן לומד שאסור לעבוד בעבד עברי כמו בנכרי.
 ומשיבה, **אם בן** שבא ללמדנו רק דין זה שאינו מוטא לאיברים,
ליכתוב ור' לוחו ו**לאחרות** לה' ו**ליתחוק** - היתה התורה כותבת 'כי אם
 לשאר וגו' ולאחרות לה' ו**ליתחוק** לה' ודיינו לומדים דין זה, אך 'ומטא'
למה לי - למה הוסיפה התורה וכתבה 'לה יטמא', שמע מינה -
 ללמדנו שאין זו רשות, אלא מצוה על הכהן להיטמא לקרבו.
 שואלת הגמרא, ורבי ישמעאל מה ידרוש מהיתור של 'יטמא'.
 ומשיבה, סובר רבי ישמעאל שאין לדרוש מהפסוק 'יטמא' שחייב
 להיטמא, אלא שאידי דכתב לה כתב נמי ומטא - מאחר שחזר
 הכתוב וכתב 'לה' ללמדנו שאינו מוטא לאיברים - חזר וכתב גם
 'יטמא'. לכדתני רבי רבי ישמעאל, דתנא רבי רבי ישמעאל, כל
 פרשה שנאמרה ונישנית, לא נישנית אלא בשביל דבר שנתחדש
 בה - וכפי שהתבאר לעיל.
 מבארת הגמרא את מחלוקת השלישית של רבי עקיבא ורבנן.
לעולם בהם תעבדו - רשות - מותר להשתעבד בעבד כנעני לעולם,
 דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר חובה - חייב לעבוד בו
 לעולם ואסור לשחררו. שואלת הגמרא, מאי מטא דרבי ישמעאל
 שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם, ואילו כאן דורש שאין זו
 אלא רשות. ומשיבה, שאין ללמוד מהפסוק שחובה להשתעבד בו
 לעולם, אלא אידי דכתב לגבי שבעה אומות 'לא תחיה כל
 נשמה' - שחובה להורגם, איצטרף נמי למכתב 'לעולם בהם
 תעבדו' כדי למישרי - להתיר אחד מכל האומות שבה על
 הפנענית והוליד ממנה בן, שהיינו סבורים לומר שכיון שאמו של
 הבן היא משבעה אומות, יהיה דינו כדין שבעה אומות ואסור
 להחיותו, לכך הוצרך הפסוק 'לעולם בהם תעבדו', ללמדנו שאמרה
 רשאי לקנותו כיוון שלגבי דין שבעה אומות הולכים אחר האב,
 והאב אינו משבעה אומות.
 מביאה הגמרא ברייתא שבדין שבעה אומות הולכים אחרי האב,
 דתנא, מנין לאחד מן שאר האומות שבה על הפנענית והוליד
 ממנה בן שאמרה רשאי לקנותו בעבד - לקנות את הבן לעבד,
 תלמוד לומר 'ונם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו' -
 כלומר, שגם בני אומות אחרות שבאו להתיישב בארץ ונשאו נשים
 משבעה אומות והולידו בנים, מותר לקנות את הבנים לעבדים, כיון
 שאביהם אינו משבעה אומות. ממשיכה הברייתא, וכול - שמא
 נאמר שאם הפנעני שבה על אחת מן שאר האומות והוליד ממנה
 בן שאמרה רשאי לקנותו בעבד כיון שאמו אינה משבעה אומות,
 תלמוד לומר 'אשר הולידו בארצכם', שדוקא מן הנולדים
 בארצכם - בנים שנולדו בארץ, כלומר, שאבותיהם הם משאר
 האומות ונשאו נשים משבעה אומות בארץ, מותר לקיימם ולקחתם
 לעבדים, ולא מן הגרים בארצכם - אך אסור לקנות בנים שנולדו
 לאבות משבעה אומות שהלכו לארץ אחרת ונשאו שם נשים,
 והביאו את בניהם לגור בארץ, שכיון שהולכים אחר האב ואביהם
 משבעה אומות - אסור להחיותם.
 חזרת הגמרא לבאר את מחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא
 ושואלת, אם כן ורבי עקיבא כיצד למד מפסוק זה שחובה
 להשתעבד בעבד כנעני לעולם ואסור לשחררו, והרי פסוק זה הוצרך
 ללמדנו שמותר לקנות עבד שאמו כנענית ואביו משאר האומות.
 ומשיבה, מ'מהם תקנו' נפקא - ההיתר לקנות עבד שאביו משאר
 אומות נלמד מהפסוק 'מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו',
לעולם בהם תעבדו למה לי, על כרחך לחובה - ללמדנו שחייב
 לעבוד בעבד הנכרי ואסור לו לשחררו. שואלת הגמרא, כיון שכן,
 אם כן ורבי ישמעאל שסובר שאין זו חובה, מה דורש מהפסוק
 'לעולם בהם תעבדו', והרי ההיתר לקנות עבד שאביו משאר אומות
 נלמד ממהם תקנו. ומשיבה, שדורש 'בהם' - עבד כנעני מותר
 להעבידו עבודת גנאי שניכר בה שהוא עבד, ולא באחיכם - אך

ביאורים למסכת סוטה דף ד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

רבי אליעזר ואמר שיעור אחר, ואילו **הָכָא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** כדעת
 רבי ישמעאל בברייתא הראשונה, שהשיעור הוא **בְּרִי חֲזֵרָה דָּקְלָהּ**.
 מתרצת הגמרא, **אָמַר אֲבִי**, הקפת דקל וחזרת דקל הם פעולות
 שונות, מה שאמר רבי ישמעאל שהשיעור הוא כדי **הַקְפָּה** של דקל,
 היינו זמן שנדרש לאדם כדי ללכת **בְּרִנָּל** סביב הדקל, וחלק עליו
 רבי אליעזר שם. ומה שאמר רבי אליעזר בברייתא השניה שהשיעור
 הוא כדי **חֲזֵרָה** של דקל, היינו **בְּרִינָה** - כפי הזמן שחולף ממתי
 שהרוח דוחפת ענף של דקל עד שחזור למקומו. **כְּעִי רַב אֲשֵׁי**, מדי
 כונות רבי אליעזר שהשיעור הוא כדי זמן של **חֲזֵרָה** של הדקל
בְּרִינָה, האם כי **הֵיכִי דְאֵיִל וְהָדָר אֵתִי** - כפי הזמן שנדרש הענף על
 ידי הרוח וחזור למקומו פעם אחת, שהוא זמן קצר. **אִו דִּילְמָא כִּי**
הֵיכִי דְאֵיִל וְאֵתִי וְהָדָר קָאִי בְּרִיבְתֵּיהּ - כפי הזמן שחולף ממתי
 שהרוח מתחילה לנענע, עד שנח מהנענע ונעמד במקומו. מסיקה
 הגמרא, תִּיקוּ. ממשכה הגמרא להקשות, שהרי עדיין יש סתירה בין
 הברייתות בדעת רבי אליעזר, שהרי **הָתָם** - בברייתא הראשונה,
אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שהשיעור הוא **בְּרִי מְזִינָה הַכּוֹס**, ואילו **הָכָא** -
 בברייתא השנייה, אמר שהשיעור הוא **בְּרִי חֲזֵרָה דָּקְלָהּ**. מתרצת
 הגמרא **אִידִי וְאִידִי חֵד שִׁיעוּרָא הוּא** - מְזִינָה כוס וחזרת דקל הם
 אותו שיעור של זמן.
 מוסיפה הגמרא להקשות, שלכאורה בדעת שאר התנאים יש סתירה
 בין הברייתות, שהרי **הָתָם** - בברייתא הראשונה, **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ**
 שהשיעור הוא **בְּרִי לְשִׁתּוֹתוֹ** - זמן שנדרש כדי לשנות כוס של
 רביעית יין, ואילו **הָכָא** - בברייתא השניה, **אָמַר** שהשיעור הוא **בְּרִי**
מְזִינָה הַכּוֹס - זמן שנדרש כדי למוזג כוס של רביעית יין במים.
 מיישבת הגמרא, **אִימָא** - צריך לומר, שלדעת רבי יהושע השיעור
 הוא **בְּרִי לְמוֹזֵג וְלְשִׁתּוֹת** - כפי הזמן שנדרש למוזג כוס רביעית יין
 ולשתותה. שואלת הגמרא, מדוע הוצרכנו לתרץ כך, **וְלִימָא** - נתרץ
 שאין סתירה בין הברייתות בדעת רבי יהושע, משום **שְׁאִידִי וְאִידִי**
חֵד שִׁיעוּרָא הוּא - מְזִיגָה ושתיה הם אותו שיעור של זמן. מיישבת
 הגמרא, בהכרח צריך לבאר בדברי רבי יהושע שהשיעור הוא כדי
 מְזִיגָה ושתיה, משום **שָׂאֵם בֵּין** - שהשיעור הוא רק כדי מְזִיגָה אלא
 שהוא אותו שיעור זמן כמו שתיה, **לִינֵינוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** - נמצא שאין
 חילוק בין רבי יהושע לרבי אליעזר, שהרי גם לדעת רבי אליעזר
 השיעור הוא כדי מְזִיגָה, אלא ודאי שלדעת רבי יהושע השיעור הוא
 כדי מְזִיגָה ושתיה.
 מקשה הגמרא סתירה בין הברייתות בדעת רבי בן עזאי, **הָתָם** -
 בברייתא הראשונה, **אָמַר בֵּין עֲזַאי** שהשיעור הוא **בְּרִי לְגִלְמוּעָה**
בִּיצָה, ואילו **הָכָא** - בברייתא השנייה, **אָמַר** שהשיעור הוא **בְּרִי**
לְשִׁתּוֹתוֹ - את הכוס של רביעית יין. מתרצת הגמרא, **אִידִי וְאִידִי חֵד**
שִׁיעוּרָא הוּא - צלילת ביצה ושתית כוס רביעית יין הם אותו שיעור
 זמן.
 מקשה הגמרא סתירה בין הברייתות בדעת רבי עקיבא, **הָתָם** -
 בברייתא הראשונה, **אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא** שהשיעור הוא **בְּרִי לְגִלְמוּעָה**
 - את הביצה, ואילו **הָכָא** - בברייתא השנייה, **אָמַר** שהשיעור הוא
בְּרִי לְגִלְמוֹת בִּיצָה. מתרצת הגמרא, **אִימָא** - צריך לומר בדעת רבי
 עקיבא שהשיעור הוא **בְּרִי לְגִלְמוֹת בִּיצָה וְלְגִלְמוּעָה**. שואלת הגמרא,
 מדוע הוצרכנו לתרץ כך, **וְלִימָא** - נתרץ שאין סתירה בין הברייתות
 בדעת רבי עקיבא, משום **שְׁאִידִי וְאִידִי חֵד שִׁיעוּרָא הוּא** - צלילת
 וגמיעת הביצה הם אותו שיעור של זמן. מיישבת הגמרא, בהכרח
 צריך לבאר בדברי רבי עקיבא שהשיעור הוא כדי צליה וגמיעה,
 משום **שָׂאֵם בֵּין** - שהשיעור הוא רק כדי צליה אלא שהוא אותו
 שיעור זמן כמו גמיעה, **לִינֵינוּ בֵּין עֲזַאי** - נמצא שאין חילוק בין רבי
 עקיבא לבן עזאי, שהרי גם לדעת בן עזאי השיעור הוא כדי צלילת
 ביצה, אלא מוכח שכונות רבי עקיבא לשיעור של צליה וגמיעה.
 מקשה הגמרא סתירה בין הברייתות בדעת רבי יהודה בן בתירה,
הָתָם - בברייתא הראשונה, **אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה בֵּין בְּתִירָא** שהשיעור

שואלת הברייתא, **וְכַמָּה זמן הוא שיעור סְתִירָה** - שאם התייחדה
 האשה לזמן זה נאסרת על בעלה כדן סוטה. ומשיבה, **בְּרִי זמן**
 שיכולה לבא בו לידי **טוּמְאָה**, כלומר זמן שיש בו **בְּרִי בִימָה** - שיכול
 לבוא עליה בזמן זה, והיינו **בְּרִי הַעֲרָאָה** - תחילת ביאה. מבארת
 הברייתא כמה הוא זמן תחילת ביאה, **בְּרִי הַקְפַת דָּקְלָהּ** - כפי הזמן
 שנדרש להקיף בהליכה עץ דקל, **דְּבָרִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל**. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר**
אָמַר בְּרִי מְזִינָה הַכּוֹס - כפי הזמן שנדרש למוזג כוס של רביעית
 הלוג יין במים. **רַבִּי יְהוֹשֻעַ אָמַר** כפי הזמן שנדרש **בְּרִי לְשִׁתּוֹתוֹ** -
 את הכוס של רביעית הלוג יין. **בֵּין עֲזַאי אָמַר** כפי הזמן שנדרש **בְּרִי**
לְגִלְמוֹת בִּיצָה. **רַבִּי יְהוֹדָה בֵּין בְּתִירָא אָמַר** כפי הזמן שנדרש **בְּרִי**
לְמוֹזֵג שְׁלֹשׁ בִּיצִים זו אחר זו. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֵּין יְרֵמְיָה אָמַר** כפי
 הזמן שנדרש **בְּרִי לְקִשּׁוֹר נְרָדִי נִימָא** - שיקשור האורג חוטים
 שיוצאים מהבד. **חֲנִין בֵּין פְּנִיחָם אָמַר** כפי הזמן שנדרש **בְּרִי**
שְׁתִּישִׁים אשה יְדָה לְתוֹךְ פִּיָּה לִפְּנוֹל קִיקָם הנמצא בין שיניה.
פְּלִימוֹ אָמַר כפי הזמן שנדרש **בְּרִי שְׁתִּישִׁים** אשה יְדָה לִפְּנוֹל
 ממנו **כְּבָר**, ו**אָף עַל פִּי שְׁאִין רֵאָה** מן המקרא **לְכָרֶךְ** זה, שהשיעור
 הוא כדי שתיתול ככר מהסל, מכל מקום יש **זָכָר** - רמז לְכָרֶךְ,
 שנאמר **"כִּי בְעַד אִשָּׁה זֹנֶה עַד כְּבָר לְחֵם"**, הרי שהוקשה אשה
 זונה לככר לחם.
 מקשה הגמרא על התנא של הברייתא, **וְכָל הֵנִי לְמָה לִי** - מדוע
 האריך בדבריו ואמר שזמן סתירה הוא כדי טומאה שהוא כדי ביאה,
 שהוא כדי העראה, וביאר שהוא כדי הקפת דקל או כשאר
 השיעורים. ולא אמר בקצרה שהשיעור הוא בכדי שתוכל לבוא לידי
 טומאה, וזמן זה הוא כפי הזמן שנדרש להקפת דקל או כשאר
 השיעורים. מתרצת הגמרא, **צִרְיָכִי** - הוצרך התנא לכתוב כך, משום
דְּאִי תִנָּא רק **"בְּרִי טוּמְאָה"**, **תָּוָה אִמְיָנָא** שזמן סתירה הוא **בְּרִי**
טוּמְאָתָה וְאַרְצֻתָּה - שהתייחדה עמו לזמן שהיה יכול גם לפתותה
 בדברים וגם לבוא עליה, **קָא מְשַׁמַּע לָן** - לפיכך אמר התנא **"בְּרִי**
בִימָה" - שאף אם לא התייחדה עמו אלא לזמן שהיה יכול לבוא
 עליה, נחשב שנסתרה ונאסרת. **וְאִי תִנָּא** רק **"בְּרִי בִימָה"**, **תָּוָה**
אִמְיָנָא שהשיעור הוא **בְּרִי גִמְרָה בִימָה** - שהתייחדה עמו לזמן שהיה
 יכול לבוא עליה ביאה גמורה, **קָא מְשַׁמַּע לָן** שזמן סתירה הוא אף
 אם לא נתייחדה עמו אלא **בְּרִי הַעֲרָאָה** - דהיינו זמן שנדרש
 לתחילת ביאה. **וְאִי אֲשַׁמְעִינָן** רק **"בְּרִי הַעֲרָאָה"**, **תָּוָה אִמְיָנָא**
 שהשיעור הוא **בְּרִי הַעֲרָאָה וְאַרְצֻתָּה** - שהתייחדה עמו לזמן שהיה
 יכול גם לפתותה בדברים וגם לתחילת ביאה, **קָא מְשַׁמַּע לָן** - לפיכך
 אמר התנא תחילה שהשיעור הוא **"בְּרִי טוּמְאָה"**, ללמדנו שמה
 שאמר לאחר מִיכָן **"כדי ביאה"**, היינו שאף אם לא התייחדה עמו אלא
 לזמן של ביאה עצמה בלא רִצּוֹ - נחשב סתירה, שאם לא כן מדוע
 הוסיף מילים אלו, והרי היינו יודעים כן ממה שאמר **"כדי טומאה"**.
 ומפרש התנא **וְכַמָּה זמן הוא בְּרִי [הַעֲרָאָה]**, **בְּרִי הַקְפַת דָּקְלָהּ**.
וְרַמְיָנִי - הקשו בני הישיבה ממה שנינו בברייתא אחרת, נאמר
 לגבי סוטה **וְנִסְתִּירָהּ וְכַמָּה זמן הוא שיעור סְתִירָהּ**, **לֹא שְׁמַעֲנוּ** -
 לא ניתן להוכיח מהמילה ונסתרה. אך **בְּשִׁהוּא** - הפסוק **אָמַר**
"וְהָיָא נְטִמְאָה", **הוּא אָמַר** - אנו למדים ששיעור סתירה הוא **בְּרִי**
טוּמְאָה, והיינו **בְּרִי בִימָה**, כלומר **בְּרִי הַעֲרָאָה**. וזמן תחילת ביאה
 הוא **בְּרִי חֲזֵרָה דָּקְלָהּ דְּבָרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר**. **רַבִּי יְהוֹשֻעַ אָמַר** **בְּרִי**
מְזִינָה הַכּוֹס, **בֵּין עֲזַאי אָמַר** **בְּרִי לְשִׁתּוֹתוֹ**, **רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר** **בְּרִי**
לְגִלְמוֹת בִּיצָה, **רַבִּי יְהוֹדָה בֵּין בְּתִירָא אָמַר** **בְּרִי לְגִלְמוּעָה** - לשנות
 את הביצה. מבארת הגמרא את הקושיא, **קָא סְלָקָא דְעֵתִין** - הבנו
 בתחילה ש**לִינֵינוּ הַקְפַת דָּקְלָהּ** היינו **חֲזֵרָה דָּקְלָהּ** - מה שאמר רבי
 ישמעאל בברייתא הראשונה **"כדי הקפת דקל"**, וזהי אותה פעולה
 שאמר רבי אליעזר בברייתא השנייה **"כדי חזרת דקל"**, ואם כן קשה
 שהרי **הָתָם** - בברייתא הראשונה, **אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל** שהשיעור
 הוא **בְּרִי הַקְפַת דָּקְלָהּ**, ו**פְּלִיגֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** עליה - ושם נחלק עליו

לְדָבָר, דְּקָרָא לֹא הוּשָׁט דִּלְסַל כְּחַב בִּידָה, וְשׁ
זָכַר וְרָמַז מִקְצֵת דְּהִקְשָׁה אִשָּׁה זֹנָה לְכַבֵּר לָחֶם:
וְכָל הָיִי לָפָה לִי, לְמַחְנֵה בִּרְשָׁא' לִיחְנֵי שִׁיעוֹר
סְתִירָה בְּדִי מִמָּה בְּדִי הִקְפַּת דְּקָל, דְּאִי תֵּנָה בְּדִי
כְּסָמָא תָּהֹא אֲמִינָא. בְּכָל שִׁיעוֹר הַצִּירִד לְבָא לִידִי
בְּדִי דְּהִינְיִי טִמְאָה אַרְצוּתָה, שְׁתַּקְּתָה אוֹתָהּ וְיִדְבָּר
עַל כְּלָה עַד שְׁתַּתְּרָעָה קִמְל'. דְּמָנִי טִמְאָה
בִּיאָה לְחִדּוּדָה, דְּאִיבָא לְמִימֵר קֹדֶם הַסְתִּירָה
נִתְרַצִּית לֹה קִמְל' בְּדִי הַעֲרָה. דְּקִדְל פִּסְקָה
הָבָא עַל יְבִמְתּוֹ (קִמְסוֹת מ.) הַעֲרָה כְּגִמְר בִּיאָה
לְכָל הָעִירוֹת: וְאִי תֵּנָה בְּדִי הַעֲרָה, וְלֹא תֵּנָה
בִּירִשָׁא בְּדִי טִמְאָה, תָּהֹא אֲמִינָא בְּדִי הַעֲרָה
אַרְצוּתָה, וְאִפִּי בְּדִי בִיאָה בְּדִי הַעֲרָה לֹא
תָּהֹא מִימְעֵט אַרְצוּתָה, דְּאָנָּא אֲמִינָא הַעֲרָה
לְמַעוֹט. גִּמְר בִּיאָה וּמְדִיר אַרְצוּתָה כְּעִינָן, דְּרָבִי
הָיִי מִשְׁמַע כְּמָה שִׁיעוֹר סְתִירָה בְּדִי בִיאָה וְאָנָּא
אֲמִינָא כָּל צְרִיבִי בִיאָה דְּהִינְיִי אַרְצוּתָה וְגִמְר
בִּיאָה, וְהִדִּיר מִפְּרָשׁ מַה הִיא בִּיאָה הַעֲרָה,
אֲכַתִּי אַרְצוּתָה לֹא אִימַעִט, הִלְכָּךְ תֵּנָה בִּירִשָׁא
בְּדִי טִמְאָה דְּמִשְׁמַע טִמְאָה וְהִדִּיר
פִּרְשֵׁי וּמַה הִיא טִמְאָה בְּדִי בִיאָה, וְעַל כִּרְחִיק
אִימַעִט אַרְצוּתָה דְּהָא בִּיאָה כְּלָה גִמְר בִּיאָה
מִשְׁמַע וְלֹא מִעַט אֱלֹא אַרְצוּתָה, וְהִדִּיר תֵּנָה וּמַה
הִיא בִּיאָה הַעֲרָה לְמַעוֹט, דְּלֹא כְּעִינָן גִּמְר
בִּיאָה, וּמִמְלִיל שְׁמַעִי מָה גִמְר נִמִּי (דְּאִי) לֹא תֵּנָה
בְּדִי בִיאָה אֲכַתִּי לֹא תָּהֹא מִמְשַׁט אַרְצוּתָה,
דְּכִדִּי טִמְאָה גִמְר בִּיאָה אַרְצוּתָה אֲשָׁמַר,
וְהַעֲרָה דְּפִרְשֵׁי בְּתֵרָה לֹא מִשְׁמַע מִלָּא גִמְר
בִּיאָה, הִלְכָּךְ אִיצְטְרִיבִי כְּלָה: וְכִמְסֵת, הִיא שִׁיעוֹר
הַעֲרָה לְחִדּוּדָה, בְּדִי הִקְפַּת דְּקָל. תָּהֹא לִיכָא
לְאִשְׁוִי, הוּאִיל וְסוֹף סוֹף שִׁיעוֹרָה בְּדִי הִקְפַּת
דְּקָל הוּא לִיחְנֵי כְּמָה שִׁיעוֹר סְתִירָה בְּדִי הִקְפַּת
דְּקָל, דְּאִיבָנֵי לִיה לְתֵנָה לְפִרְשֵׁי אֲסוּר סְתִירָה
מִשְׁחָם מֵאִי אִו גִּמְר בִּיאָה אִו הַעֲרָה, מִשְׁחָם הָיִי
תֵּנָה בְּדִי טִמְאָה בְּדִי בִיאָה דְּפִרְשִׁישֵׁי בְּדִי חֲרִית
קָא לִי סִסְד' הַשְׁקָא וְהִינְיִי הִקְפַּת: בְּרִית, שְׁתִּירָה
דּוּחְפִתָּה לְהַעֲבֹד וְהִיא חֲזוֹר לְפִרְשֵׁי מִימֵר, קִיא
בְּדוּחְתִּיהָ, נָח מִנְּעִינָה: אִיאָא בְּדִי לְמוֹז
וְלִשְׁתּוֹת, וְהִיא בְּדִי לִשְׁתּוֹת דְּקָמֵר לְעִיל,
אֲפִוּהָ דְּקָמֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר קָא מוֹסִיר וְהוּשָׁט
וְאָמַר שְׁתִּיהָ גִמְר כְּעִינָן עִם הַמְּדִירָה, וְכִדִּי מִיזָה
דְּתֵנָה הָבָא בְּבִתְרִיתָא מִיזָה וְשְׁתִּיהָ קָאמֵר,
דְּסָתָם מִיזָה לְמִשְׁתִּיהָ מִיזָה מִיזָה, שְׂאֵר שְׁקִינוֹ
מִקְשָׁלֵּל אִם מִשְׁתָּה אוֹתָהּ א"כ הִינְיִי בְּרִית

50 **אֶלְעִזֵּר**. דָּהָא ר' אֶלְעִזֵּר בְּקַמְיִיתָא כְּדִי מִזִּית הַבּוֹס קָאָמְר וְקָא פְּלִיג ר' יְהוֹשֻעַ וְאָמְר כְּדִי
 51 מִזִּית דְּקָאָמְר ר' יְהוֹשֻעַ בְּתַרְיָה בְּלֹא שְׂתִידָא קָאָמְר, הֵינִי רַבִּי אֶלְעִזֵּר: **הָבָא אִמְר כְּדִי לְשִׁתָּא**
 52 לְבוֹס, וְאָמְר בֵּן עֲזַאי בְּתַרְיָה כְּדִי לְעִלּוֹת בִּצְנָה דְּהוּא כְּדִי שְׂתִידָא, לֹא קוֹשֵׁי הֵיא. דָּהָא א'
 53 דְּהוּא כְּדִי שְׂתִידָא לְחֹדֶרֶת דְּבוֹס: **אִימָא כְּדִי לְעִלּוֹת וְלִגְמִיעָה**. נִגְמִיעָה דְּקָאָמְר ר' ע' בְּקַמְיִיתָא
 54 וְלִגְמֵע קָאָמְר, דִּסְתָם צְלִיה נִגְמִיעָה בְּתַרְיָה, שׁוּמְעָה חֵם שְׁלֹא יִצְטָן: דְּכִרְדִּי ר' ע' **קָאָמְר**
 55 בְּנִמְיָעָה דְּשֵׁלֶש דְּהוּא כְּצִילָהּ וְנִגְמִיעָה בְּחָדָא: **דְּמָרְחָה**, שְׁנֵי רֹאשֵׁי הַיִּמָּא הַנֶּפֶסְקוֹת מִמְרִחָה
 56 הַסֵּל: **בְּחֶרְתָּא אִו בְּעִתִּיקָא**, יֵשׁ חֶלֶק הוּא וְנֹחַ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ מִן הַחֹרֶשׁ, שְׁתֵּי הַחֹרֶשׁ יִצְאֵן
 57 לְחֹרְתָא בְּחִתָּה

במה שיעור סתירה. בירושלמי כל אלין שיעורין אחר והתרת סיני: **בן** עזאי אומר. האי דמקדים בן עזאי לרבי עקיבא אע"ג דרבי עקיבא ודה רבו כדאמר בפרכי הדורא (מנחות 33.) בן עזאי עד כאן הוות פניך בירבן משום דצליה קודמת למגמיעה האי דמקדים ליה באידך ברייתא משום דמסיק שיעורין ושייכי בבוס אבל תימה אמאי מקדים רבי ישמעאל למילתיהו דרבי אליעזר ורבי יהושע מיהו י"ל דסדר אכילה ושתייה סמיך:

אי הכי היינו רבי אליעזר. היה הדוח מצי למימר אי הכי היינו בן עזאי אלא ברייתא קמייתא (קמייתא דברייתא) נקט א"נ יתירבן בן עזאי כדי למוזג ולשתות:

אם בן היינו בן עזאי. ה"ה הדוח מצי למימר היינו רבי יהודה בן בריה אלא ברייתא קמייתא (קמייתא דברייתא) נקט:

דמרחק או דמקרב. בחזרת דקל לא קמבעי ליה בגדול או בקטן משום דיע שיעוריה דהיינו כדי מויתת הכוס וכן בצלית ביצה במדורה גדולה או קטנה משום דפי' כבר דהיינו כי שותית הכוס אבל בהקפת דקל תימה אמאי לא קמבעי ליה:

וַיִּשְׁמַע לְן 'בְּדִי הַעֲרָא' וְאִי אֲשַׁמְעִינוּ 'בְּדִי הַעֲרָא' הוּדָא אֲמִינָא
מִשְׁמַע לְן 'בְּדִי טוּמָא' וְכִמְה בְּדִי [הַעֲרָא], בְּדִי הַקֶּפֶת דְּקָל.
וְהוּדָא סְתִירָה, לֹא שְׁמַעְנוּ. בְּשָׁהוּא אֹמֵר וְהוּא נִטְמָא' הוּי אֹמֵר
הַעֲרָא, בְּדִי חֲזוּת דְּקָל, דְּבִרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר,
אֹמֵר, בְּדִי לְשִׁתוּתוֹ. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, בְּדִי לְצִלּוֹת בִּיצָה. רַבִּי
לְגֻמְעָה. קָא סִלְקָא דַּעְתִּין חֵינּוּ הַקֶּפֶת דְּקָל חֵינּוּ חֲזוּת דְּקָל,
וְהַקֶּפֶת דְּקָל וּפְלִג רַבִּי אֱלִיעֶזֶר עֲלֶיהָ, הֵבֵא אֹמֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
הַקֶּפֶת בְּרַגְלָא חֲזוּת בְּרוּתָא. בְּעֵי רַב אִשִּׁי, חֲזוּת בְּרוּתָא, כִּי חִיכִי
כִּי חִיכִי דְאִוִּיל וְאַתִּי וְהָדָר קָאִי בְּדוּכְתִּיָּה, תִּיקוּ. הָתָם אֹמֵר
מֵ, הֵבֵא בְּדִי חֲזוּת דְּקָל, אִידִי וְאִידִי חַד שְׁעִירָא הוּא. הָתָם
חַתוּ, הֵבֵא אֹמֵר בְּדִי מוֹיִנֵּת הַפּוֹס, אִימָא בְּדִי לְמוֹזֵן וְלְשִׁתוּת.
דָּא הוּא, אִם כֵּן חֵינּוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. הָתָם אֹמֵר כֵּן עֲזָאִי בְּדִי
לְשִׁתוּתוֹ, אִידִי וְאִידִי חַד שְׁעִירָא הוּא. הָתָם אֹמֵר רַבִּי עֲקִיבָא
לְצִלּוֹת בִּיצָה, אִימָא בְּדִי לְצִלּוֹת בִּיצָה וְלִגְמוּעָה. וְלִמָּא אִידִי
מֵ, כֵּן חֵינּוּ כֵּן עֲזָאִי. הָתָם אֹמֵר רַבִּי יְהוּדָה כֵּן בְּתִירָא בְּדִי
וְ, הֵבֵא אֹמֵר בְּדִי לְגֻמְעָה, לְדַבְּרוּ דְּרַבִּי עֲקִיבָא קְאָמֵר. דְּקָאמֵר
נִטְמָא שְׁעִירָא נִטְמָעָה לְחֻדְרָה, בְּדִי לְנִמְעַ שְׁלֹשׁ בִּיצִים זֶה אַחֵר זֶה
אֱלִיעֶזֶר כֵּן יִרְמִיָּה אֹמֵר בְּדִי שְׁקִישׁוֹר גְּרִידִי נִימָא: בְּעֵי רַב אִשִּׁי,
נִינ כֵּן פְּנָחָם אֹמֵר בְּדִי שְׁתוּשִׁיט יְדָה לְתוֹךְ פִּזָּה לִיטוּל קִיסָם:
לֹא מִתְּדַק, תִּיקוּ: פְּלִימוּ אֹמֵר בְּדִי שְׁתוּשִׁיט יְדָה לִפְסֵל לִיטוּל
אוּ לֹא מִתְּדַק, בְּחֻדְתָּא אוּ בְּעִתִּיקָא, בְּחִמְיָא אוּ בְּקִרְיָא,
בְּרוּתָא

ותו, ובבתיאיתא (נמל) דאמר רבי אליעזר חזרת דקל ואוקימנא דהיינו כדי מדינה, ואי
כוס: חד שיעוריה הוא. וליכא לאקשוני א"כ היינו ר' יהושע, בדקמייתא אמר כדי לשותתו
וקא כדי לשותתו דר' יהושע כדי למוגו ולשותתו. וקאמר ליה כן עזאי כדי לצלות ביצה
קיה דכן עזאי דלעיל מניה קא מוסיף לה, ובבתיאיתא דקאמר כדי לצלות ביצה לצלות
דאמר לצלות ולגמוע, לדידך אדקמשערת בצליה וגמיעה בחזא (שפיר) (ס"א שיעור)
ה מזה, דאיכא שהיה טפי דמרתך, הקיסם ברוחב בין השנים: דמרתך, הכבר ברוחב בתוך
כ ראש קסמין שכל אריגה: בקרייתא ואי בתמימא. לתם חם נמערך ונשטם מן היד וקריר
מן הברצא:

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ד עמוד ב

תוספות

נעקר

מן העולם. תימה לריי לפי רש"י דפי' דעובר על דברי חכמים חייב מיתה מאי אריא נטילת ידיים אפי' כל דברי חכמים נמי ועוד קשיא דאמר הבא דעונשו מיתה רכ"ב במה אשה יוצאה (סנה' דף כ"ג) אמרין דעונשו עניות כדאמר שלשה דברים מביאין את האדם לידי עניות המזלול בנטילת ידיים ובפי' עושין פסין (פיונין דף ט"א) מעשה ברבי עקיבא שהיה חבוש בבית

האסורים וכו' עד מה אעשה שחבירי חייבו עליה מיתה ונראה דלולל שמזלול בה תמיד עונשו עקירה ע"י עניות דקשה ממיתה ע"י נחש ונעקר מן העולם דאמר (בסוכה דף כ"ה) וסנהדרין (דף כ"ג) כל המשתה שם שמנים ודבר אחר נעקר מן העולם ובפרק קנא יין (מ"ט דף כ"ג) כל המשתמש בכורה של תורה נעקר מן העולם לאו בודא מזהות ניהו דעניות אלא מיתה חטופה או משונה מר:

היא

תצורנו לדניה של גיהנם. ואמר נמי בפ"ק דחגיגה (דף ט"ו) כל הבא על אשת איש ואסרה על בעלה נטרד מן העולם וק"ק מפ' הובב (כ"ט דף ט"ו) דאמר הבא על אשת איש מיתוה בחנק ויש לו חלק לעוה"ב ור"ל דהתם מיירי כשעשה תשובה והכי משמע בפ' ג' דיבמות (דף כ"ג) היבא דלא הוליד ממנו דבר תשובה הוא ותשובה עם יסורין דוקא הכי נטרוד שהוא גברא א"ל קבל עלך יסורים וחקק נמי כיסורין דכל המומתים מתוודין והאי דאמר נטרד מן העולם פ"י מן העולם עם אותו עון דכך הוא חמור אשת איש האסורה על בעלה כמו על אחותו פניה והוליד ממנה ממזר ריב"א. א"י היבא דלא באו עליו יסורים נטרד מן העולם:

כל

כל אדם שיש בו גפות הרוח לכפוף נכשל באשת איש, שנאמר 'ואשת איש נפש יקרה תצור'. אמר רבא, האי 'נפש יקרה' נפש גבוהה מיבעי ליה. ועוד, היא תצור מיבעי ליה, אלא אמר רבא כל הבא על אשת איש, אפילו למד תורה דכתיב בה 'יקרה היא מפנינים' מבחן גדול ששכנס לפני ולפנים, היא תצורנו לדניה של גיהנם. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, כל אדם שיש בו גפות הרוח פאילו עובר עבדות פוככים, פתיב הקא 'תועבת ה' כל גבה לב' וכתוב התם 'ולא תביא תועבה אל ביתך'. ורבי יוחנן ידידיה אמר, פאילו כפר בעיקר, שנאמר 'ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך וגו'. רבי חמא בר הנינא אמר, פאילו בא על כל העריות, פתיב הקא 'תועבת ה' כל גבה לב', וכתוב התם 'פי את כל התועבת האל וגו'. עולא אמר, פאילו בנה במה, שנאמר 'חדלו לכם מן האדם אשר נשמתו באפו כי במה נחשב הוא' אל תיקרי במה אלא במה. מאי 'יד ליד לא יקנה' אמר רב, כל הבא על אשת איש, אפילו הקנהו להקדוש ברוך הוא שמים וארץ פאברהם אבינו, דכתיב ביה 'הרימתי ידי אל ה' אל עליון קנה שמים וארץ' לא יקנה מדינה של גיהנם. קשיא להו לרבי יוחנן, האי 'יד ליד לא יקנה' די מיבעי ליה, אלא אמרי דבי רבי שילא, אפילו קיבל תורה כמשה רבנו, דכתיב ביה 'מימינו אש דת למו' לא יקנה מדינה של גיהנם. קשיא ליה לרבי יוחנן, האי 'יד ליד', יד מיד מיבעי ליה, אלא אמר רבי יוחנן, אפילו

רש"י

ברחמי או ברחשערי. של חסין חלק ונשמת יותר משל שעורים: רביא. נשמת יותר מאקשוא: רביא. שולשה העשר רבה: כל אהר ואהר. מן התנאים הללה בעצמו שער. כמה שהיה שוהה בביאתה: ותיאבא בן עזאי דלא נסב: כדאמר ביבמות (דף ס"ג) אכל מה אעשה שנפשי חשקה בתורה, אפשר לעולם שיתקדם ע"י אחרים. בפרק הבא על במתוה כי בעד אשה וזה וגו'. השתא דריש ליה מסיפיה לרישיה, בשביל כבר לחם אדם מתחייב בענש של אשה וזה: כמלית דרבא גרסי' בעד כבר לחם עד אשה וזה כמעי' ליה. דמשמע בשביל כבר לחם רב הענש עד כדי ענש אשה וזה, וזה נמי אי הנה פתיב עד אשה וזה בעד כבר לחם לא הנה קשיא לרבא מיד, ודאי מסיפיה לרישיה מדריש קרא, אלא עד ובעד קא קשיא ליה. דגבי כבר לחם הנה ליה למכתב בעד וגבי אשה וזה הנה ליה למכתב עד הפולול. שאוכל תמיד בלא נטילת ידיים: נעקר. דעובר על דברי חכמים חייב מיתה דכתיב ופוצץ גדר ישכנו נחש וקצא יו' מים ראשונים. שלפני המזון שיגביה דיו. ראשי אצבעותיו שיהיו הפנים משפיעין לצד ודעותיו. ולקמן מפרש טעמא: שפא יצאו מים חיוץ לפרק ויחזו וישמאו את הדיים. כדתנן במסכת דים (פ"ב מ"ג) שצריך לתן הפנים על דיו שני פגמים, הראשונים מטהרין את הדיים והשניים מטהרין את הפנים הטופחים על דיו שנטמאו בתחלה מן הפנים. ותנן התם הדיים משפאות ומטהרות עד הפרק, כלומר מן הפרק ולמטה גזרו עליתן להיות נטילות ופסולות את התרומה ומטהרות בנטילה עד הפרק, שעת הפרק צריך נטילה. נטל את הראשונים ואת השניים עד הפרק וקורו ליד טהורים, שהרי יטהרו השניים את הראשונים. נטל את הראשונים חוץ לפרק ואת השניים עד הפרק וקורו ליד טמאים, כלומר יצאו הראשונים חוץ לפרק ועל השניים לא הקפיד לטול עד מקום שיצאו הראשונים אלא עד הפרק במשפטם וקורו הראשונים ליד טמאים, שהרי נטמאו תחלה מחמת הדיים והשניים לא טהרו את היוצאים, הלכך צריך שיגביה ראשי אצבעותיו למעלה שקא יצאו מים הראשונים ויחזו וישמאו את הדיים: אחרונים. של אחר הסעודה שחייבו חכמים מפני שפולחן סדומית יש שמסמא את העינים: צריך להשפיל דיו למטה. כדי שיהיה הוזהבא של תבשיל שבקדיו, שהרי להעביר תחלתו וזה כל האוכל בלי נזב דים. דבר מאוס הוא וחסוב כטמא שנאמר בכה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא, אלא דבר מאוס קרי טמא: פאי ואשת איש וגו'. סיפיה דקרא דלעיל הוא, כי בעד אשה וזה עד כבר לחם: לשה' לשה' בלאשת איש. והכי קאמר, בעד אשה וזה עד כבר לחם, ואשת איש וזה נפש יקרה הגבוהה היא תצורנה, ודוף אתריה וצד אותה ומגיעה היא תצור בעי' לה. כיון דמסיפיה לרישיה

קדרשת ליה, הכי איבעי ליה למכתב, ואשת איש נפש יקרה היא תצור אותה, אכל השתא משמע שאשת איש צדה את הנפש היקרה: מבחן גדול. דאפילו ממזר תלמיד חכם קודם לכתן עם הארץ לתפות ראשון ולבקר ראשון, ומהאי קרא 'לפנין ליה בחיותו' וזה י"ג. ורם לבבך. מעלה אני עליך כאלו שכחת: פי את כל התעבות. גבי עריות כתיב: בכה, עבודת כוכבים: אשר נשמה באפו. שמוחיק עצמו כבעל נפש, דהיינו גאון, שחשבה נפשו בעיניה פאי. יד ליד לא יקנה. סיפיה דקרא דאיידי ביה לעיל הוא. תועבת ה' כל גבה לב, יד ליד לא יקנה: ה"ל כל שיש בו גפות הרוח אפילו הקנהו בו. ול"ג כל הבא על אשת איש, דלא משתעי קרא אלא בגסי הרוח הקנהו לתקב"ה בו. השלישו בשבחו על הבה, באברהם שקראו קונה שמים וארץ, ויהיין יד ליד, אפילו דומה לאברהם שאמר הרימתי ידי אל ה' אל עליון קנה שמים וארץ, לא יקנה מדינה של גיהנם. קשיא להו לרבי יוחנן, האי 'יד ליד', יד מיד מיבעי ליה, אלא אמר רבי יוחנן, אפילו

ביאורים למסכת סוטה דף ד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

יְקַרְהָ תַצְדוּ - ודורשים, שהנפש היקרה, כלומר הנפש הגבוהה
שמתגאה, תדרוך אחר אשת איש זונה. מקשה הגמרא, אִמָּר רַבָּא,
הָאִי - הרי לשון הפסוק נִפְשָׁה יְקַרְהָ אינו מתפרש כפי שדרש רבי
יוחנן, שהרי לדבריו, נִפְשָׁה גְבוּהָה - שהוא לשון גאוה מִיָּבֵעִי לִי -
היה צריך לכתוב, וְעוֹד, הִיא תַצְדוּ מִיָּבֵעִי לִי - אם כוונת הפסוק,
שהנפש היקרה צדה את האשת איש, היה צריך לכתוב 'היא תצדו',
ואילו מלשון הפסוק משמע שהאשת איש צדה את הנפש היקרה.
אֵלָּא אִמָּר רַבָּא הפסוק נדרש כך, כִּל הָבָא עַל אֵשֶׁת אִישׁ ולא עשה
תשובה, אֲפִילוּ אִם לְמַד תּוֹרָה דְּכִתְבִּי בָּהּ 'יְקַרְהָ הִיא מִפְּנֵינִים' -
ודורשים פסוק זה, שתלמיד חכם חשוב יותר מִכְּהֵן גְּדוֹל שְׁנִכְנָם
לְפָנֵי וְלָפָנִים - לקודש הקודשים, אף על פי כן הִיא - העבירה שבא
על אשת איש תַצְדוּנָה לְדִינָה שֶׁל גִּיהֶנֶם - תביא אותו לגיהנום.
ומתפרש הפסוק כך, 'ואשת איש' - מי שבא על אשת איש, אפילו
שהוא 'נפש יקרה' - שלמד תורה, עבירה זו 'תצדו' אותו לגיהנום.
אִמָּר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי כֵּן אָדָם שֵׁשֶׁשׁ בּו גְּסוּת
הָרוּחַ - בעל גאוה, נחשב כְּאִילוּ שְׁעוֹדֵר עֲבֻדָּת פִּזְבָּכִים, ונלמד
ממנו שנקראו שניהם תועבה, שְׂכָתִיב הָבָא - לגבי בעל גאוה
'תועבת ה' כִּל גְּבַה לִב', וְכִתְבִּי הָתָם - לגבי עבודה זרה 'וְלֹא
תביא תועבה אֶל בֵּיתְךָ'. וְרַבִּי יוֹחָנָן דִּידִיהָ - בעצמו אִמָּר, שבעל
גאוה נחשב כְּאִילוּ שְׂכָר פְּעִיקָר - בד', שְׁנֵאמַר 'וְרָם לִבְךָ
'וְשִׁכַחְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו' - שעל ידי גאוה נחשב כְּאִילוּ שכח את
ד'. רַבִּי הֵמָּה בֶּר חֲנִינָא אִמָּר בעל גאוה הרי הוא כְּאִילוּ שָׂבָא עַל
כֹּל הָעֲוִיּוֹת, ונלמד ממנו שנקראו שניהם תועבה, שְׂכָתִיב הָבָא -
לגבי בעל גאוה, 'תועבת ה' כִּל גְּבַה לִב', וְכִתְבִּי הָתָם - לגבי
עויות, 'כִּי אֵת כֹּל הַתּוֹעֵבֶת הָאֵל וְגו'.' עוֹלָא אִמָּר שבעל גאוה
הרי הוא כְּאִילוּ בְּנָה בָּמָה - עבודה זרה, שְׁנֵאמַר 'חֲדָל לָבֶם מִן
הָאֲדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בָּאָהּ כִּי בָמָה נִחְשָׁב הָאִם', ודורשים, אֵל
תִּיקָרְךָ את הפסוק 'כִּי בָמָה נחשב הוא', אֵלָּא 'כִּי בָמָה נחשב הוא',
דהיינו שהמתגאה להחשיב עצמו לבעל נפש - נחשב כְּאִילוּ עבד
עבודה זרה בבמה.
שואלת הגמרא, מָאֵי - מה דורשים מהפסוק 'יָד לֹד לֹא יִנְקָה'.
עונה הגמרא, אִמָּר רַבִּי יֵשׁ לְדִרוֹשׁ כֵּן, כִּל הָבָא עַל אֵשֶׁת אִישׁ -
כל ישיב בו גסות רוח, אֲפִילוּ אִם אוֹתוֹ אדם חֲקִנְהוּ לְחִקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוא שְׁמִים וְאָרְצִין - שיבא את הקדוש ברוך הוא, ועל ידי כך פרסמו
והשליטו על שמים וארץ כְּאִבְרָהִם אֲבִינוּ דְּכִתְבִּי בֵּיה 'הָרִימָתִי יָדִי
אֵל ה' אֵל עֲלִיוֹן קִנָּה שְׁמִים וְאָרְצִין', אף על פי כן לֹא יִנְקָה מִדִּינָה
שֶׁל גִּיהֶנֶם. מקשה הגמרא, קִשְׁיָא לְהוּ לְרַבִּי - בני הישיבה של רבי
שִׁילָא, הָאִי - הרי לשון הפסוק 'יָד לֹד לֹא יִנְקָה' לא מתפרש כפי
שדרש רב, שהרי לדבריו יָדִי מִיָּבֵעִי לִי - היה צריך להיות כתוב,
כמו שנכתב אצל אברהם אבינו. אֵלָּא אִמָּרִי דְּרַבִּי רַבִּי שִׁילָא יֵשׁ
לְדִרוֹשׁ את הפסוק כך, אֲפִילוּ אִם הִבֵּעַל גָּאוֹה קִיבֵל תּוֹרָה מִיָּדִי
הקדוש ברוך הוא כְּמִשְׁחָה רַבִּינוּ, דְּכִתְבִּי בֵּיה - על קבלת התורה
'מִיָּמִינוּ אֵשׁ דֵּת לְמוֹ', אף על פי כן לֹא יִנְקָה מִדִּינָה שֶׁל גִּיהֶנֶם.
קִשְׁיָא לִיָּה לְרַבִּי יוֹחָנָן, הָאִי - הרי לשון הפסוק 'יָד לֹד' לא מתפרש
כמו שדרשו תלמידי רב שילא, שהרי לדבריהם יָדִי מִיָּבֵעִי לִי
- היה צריך להיות כתוב, שהרי קיבל לידי מידו של הקדוש ברוך
הוא. אֵלָּא אִמָּר רַבִּי יוֹחָנָן

וכן יש להסתפק האם משערים בְּרַחֲמֵי אֱלֹהִים בְּרַחֲמֵי - בכבר העשוי
מחזיתים שהוא חלק ונשמת מהיד, או בכבר העשוי משערים שגדרש
פחות זמן להוציאו. וכן יש להסתפק האם משערים בְּרַחֲמֵי אֱלֹהִים
בְּרַחֲמֵי אֱלֹהִים - בכבר שנילוש בעיסה רכה ומתוך שהוא רך נשמת מהיד,
או בעיסה שהוא שגדרש פחות זמן להוציאו. מסיקה הגמרא על כל
הספיקות של רב אשי בדעת פלימו, תִּיקָרְךָ.
אִמָּר רַבִּי יִצְחָק בַּר (רב) יוֹסֵף אִמָּר רַבִּי יוֹחָנָן כִּל אִמָּר וְאִמָּר
מהתנאים שהשווה את זמן תחילת ביאה, בְּעֶצְמוֹ שִׁיעוֹר - שיער כפי
הזמן שהיה שווה בעצמו בתחילת ביאה, שואלת הגמרא, וְהָאִמָּר
בֶּן עֲזַרְיָה דְּלֵא נָסִיב - שלא נשא אשה, וכיצד ניתן לומר ששיער כפי
הזמן שהוא עצמו שווה בביאה. עונה הגמרא, אִיבָעִית אִמָּר - אם
תרצה תשיב שְׁנִיב וְפִירֵשׁ הָהוּא - נשא אשה ובא עליה, אלא
שלאחר מכן התגרש ופרש מהאשה. וְאִיבָעִית אִמָּר, מִרְבִּיהָ שְׁמִיעַ
לִי - אמנם הוא עצמו לא נשא אשה, אך קיבל מרבו כמה הוא זמן
הביאה. וְאִיבָעִית אִמָּר, את התיקים בו מה שנאמר 'סוד ה' לִירְאָיו' -
שידע כמה זמן היה שווה אם היה נשוי.
רַבִּי רַבִּי עֲזַרְיָה, וְזִמְנִין אִמָּר לֵה - פעמים אמר דרשה זו מִשְׁמִיָּה
דְּרַבִּי אִמִּי, וְזִמְנִין אִמָּר לֵה מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי אִסִּי, כִּל הָאוֹכֵל לָחֶם
בְּלֹא מְטִילַת יָדָיו לפני האכילה, מענישים אותו כְּאִילוּ בָּא עַל אֵשֶׁת
זוֹנָה. שְׁנֵאמַר 'כִּי בְעַד אֵשֶׁת זוֹנָה עַד כִּבְר לָחֶם', וגדרש הפסוק
מסופו לתחילתו, שבשביל חטא שחטא בכבר לחם מתחייב האדם
בעונש כמי שבא על אשה זונה. שואלת הגמרא, אִמָּר רַבָּא הָאִי -
הרי לשון הפסוק 'בְּעַד אֵשֶׁת זוֹנָה עַד כִּבְר לָחֶם' אינו מתפרש כפי
שדרש רב עזריא, שהרי לדבריו 'בְּעַד כִּבְר לָחֶם עַד אֵשֶׁת זוֹנָה'
מִיָּבֵעִי לִי - צריך היה לכתוב, משום ש'בְּעַד' מתפרש על המעשה
שעשה, ו'עד' מתפרש על העונש שמקבל, ואילו רב עזריא דרש את
הפסוק להיפך. אֵלָּא אִמָּר רַבָּא, יֵשׁ לְדִרוֹשׁ את הפסוק כך, כִּל הָבָא
עַל אֵשֶׁת זוֹנָה, לְסוֹף - סופו שִׁכְבַּת כִּבְר לָחֶם, שמגיע לידי
עויות. אִמָּר רַבִּי יִרְמְיָא אִמָּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כִּל הָמוֹלֵל בְּנִמְטִילַת
יָדָיו - שרגיל לאכול בלא ליטול את ידיו, סופו שמת ונִצְעָק מִן
הָעוֹלָם.
אִמָּר רַבִּי חִיָּא בַר אֲשִׁי אִמָּר רַבִּי, כשנטול אדם מִים רַחֲשִׁינִים -
נטילת ידים שלפני הסעודה, צִירָךְ שְׁנִיבִית יָדֶיךָ בשעת הנטילה
לְמַעַלְהָ, וכשנטול מִים אַחֲרֵינִים - נטילת ידים שבסוף הסעודה,
צִירָךְ שִׁשְׁפִּיל יָדֶיךָ לְמַטָּה, תִּנָּא נְמִי חֵבִי - וכן שנינו בברייתא,
הַנּוֹטֵל יָדֶיךָ צִירָךְ שְׁנִיבִית יָדֶיךָ לְמַעַלְהָ, שאם לא יעשה כן, יֵשׁ חֵשֶׁשׁ
שְׁמָא יִצְאוּ הַמִּים שֶׁנִּשְׁמָנו בְּנִטְיָלָה אֲשִׁינוֹהָ חוּץ לְפָרֶק - מחוץ
למקום החיבור שבין האצבעות לכף היד, וְחִתְּוִי לֹא אֲבָעוּתִי
כְּשִׁטּוֹל פֶּעַם שְׁנִיָּה, וְיִטְמָאוּ אֵת הַיָּדִים. אִמָּר רַבִּי אֲבָהוּ כִּל
הָאוֹכֵל פֶּת בְּלֹא נִינוּב יָדָיו - שלא מגנב את ידיו לאחר הנטילה,
הרי זה דבר מאוס, ונחשב כְּאִילוּ אוֹכֵל לָחֶם טָמֵא, שְׁנֵאמַר לאחר
שאמר ה' ליחזקאל לאפות לחם בצורה מאוסה כסימן שכן ידיה
לישראל בגלות, 'וְאִמָּר ה' כִּבְרָה יִאֲכֹלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לָחֶם
טָמֵא וְגו' - הרי שדבר מאוס נקרא טמא.
שואלת הגמרא, וּמָאֵי - מה דורשים מהמשך הפסוק 'וְאֵשֶׁת אִישׁ
נִפְשָׁה יְקַרְהָ תַצְדוּ'. עונה הגמרא, אִמָּר רַבִּי חִיָּא בַר אֲבָא אִמָּר רַבִּי
יוֹחָנָן, יֵשׁ לְדִרוֹשׁ כֵּן, כִּל אָדָם שֵׁשֶׁשׁ בּו גְּסוּת הָרוּחַ - גאוה, לְבָסוֹף
נִכְשָׁל בְּאֵשֶׁת אִישׁ - באיטור אשת איש, שְׁנֵאמַר 'וְאֵשֶׁת אִישׁ נִפְשָׁה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שביעי לעומר עמ' א

שערה מקשירתו לאחר שגילה את שערה, כדי לנוול ויגרום לה
שתודה. רַבִּי יְהוֹדָה חוֹלֵק וְאִמָּר, שֶׁאִם הָיָה לָבָה נָחָה לֹא הָיָה
מְגַלְחָהּ, וְאִם הָיָה שְׁעָרָה נָחָה לֹא הָיָה סוֹתֵר, כדי שלא יתגרו בה
הכהנים. אִם הָיָה מְתַכַּסֶּה בְּלָבָנִים - אם היתה לבושה בגדים
לבנים, מְכַסֶּה בְּשָׁחוֹרִים - מלבישים לה בגדים שחורים כדי לנוולה.
וכן אם הָיָה עֲלֶיהָ כְּלִי זָהָב - תכשיטי זהב,

שֶׁשֶׁם הוּא הַמָּקוֹם שֶׁבוּ הִיוּ מְשַׁקְּנִין אֶת הַסּוֹמְנוֹת, וְיִמְטְהִרִין אֶת
הַיּוֹלָדוֹת - שהיו עומדות שם היולדות בשעה שמקריבים את קרבן
טהרתם, וְיִמְטְהִרִין אֶת הַמְּצוֹרְעִין - מזים את הדם על ידם ורגלם.
וְכֵהָן אִיחָה בְּכִנְיָהּ - בפתח הצואר, ומושך כלפי מטה, אִם נִקְרָעוּ
בגדיה מחמת המשיכה, נִקְרָעוּ ואינו מקפיד על כך, וְאִם נִפְרָמוּ -
ואם נפרמו לקרעיהם רבים, נִפְרָמוּ, וכן מושך הכהן את בגדה עַד
שֶׁהוּא מְגַלָּה אֶת לָבָהּ, וכן, וְסוֹתֵר אֶת שְׁעָרָה - מתיר הכהן את

ביאורים למסכת סוטה דף ה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ, אֵין עֲפָרָה נִנְעָר - אינו קם לתחיית המתים, שְׁנָאֵמָר "הִקִּיצוּ וְרִנְנוּ שְׁכֵנֵי עֲפָרָה", ומדייקים מכך ששכני עֲפָרָה לא נִאֵמָר, אֵלָּא "שְׁכֵנֵי עֲפָרָה", שלא כל מי ששכב בעפר יקום לתחיית המתים, אלא רק מי שִׁנְעֵשֶׂה שְׁכֵן לְעֲפָרָה בְּחַיָּיו - שהשפיל עצמו כעפר. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כָּל אָדָם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ שְׁכֵנִיהָ מְלֵילָת - מקוננת ובוכה עָלָיו, שְׁנָאֵמָר "וְנִבְּתָה מִמָּחֶרֶק יִידֵעַ", ודורשים שמי שמגביה את עצמו, כבר 'ממרחק' עוד לפני שבא הפורענות, יִידֵעַ' השכינה בוכה ומתאוננת עליו.

דָּרַשׁ רַב עֲזִירָא וְאִיתִימָא - ויש אומרים שדרש זאת רבי אֶלְעָזָר, בֵּא וְרֵאָה שְׁלָא כְּמִדַּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִדַּת בְּשָׂר וְדָם, מִדַּת בְּשָׂר וְדָם נִבְּתָה וְרֵאָה אֶת הַנִּבְּתָה - החשוב והמכובד מחשיב ומקרב את השווה לו בחשיבותו, אבל וְאֵין וְנִבְּתָה וְרֵאָה - מחשיב ומקרב אֶת הַשִּׁפְלָה, אֲבָל מִדַּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוּ בּו, אלא הוא נִבְּתָה ואף על פי כן וְרֵאָה אֶת הַשִּׁפְלָה, שְׁנָאֵמָר "כִּי רָם ה' וְשִׁפְלָה וְרֵאָה".

אָמַר רַב חֲסִידָא וְאִיתִימָא מִר עֵוִקבָא, כָּל אָדָם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין אֵין יִכּוּלֵּן לְדוּר בְּעוֹלָם יחד, שְׁנָאֵמָר "מְלִשְׁנֵי כְסִתֵּר רָעוּהוּ אוֹתוֹ אֲצִמִּית, נִבְּתָה עֵינֵיהּ וְרַחֲב לֵבָב אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל" אל תִּקְרֵי אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל אֵלָּא אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל - כלומר שה' אינו יכול להיות יחד עם המתגאה בעולם.

דְּמַתְנִי לָהּ - את הדרשה שלא יכול ה' לדור איתו יחד בעולם, אֲמַסְפֵּרִי - על מספרי לשון הרע, שְׁנָאֵמָר בתחילת הפסוק "מְלִשְׁנֵי כְסִתֵּר רָעוּהוּ אוֹתוֹ אֲצִמִּית", אָמַר רַבִּי אֶלְכָּסְנָדְרִי כָּל אָדָם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ, אֲפִילוּ רוּחַ קִימָעָא - פורענות קלה שבאה לעולם עוֹבְרָתָהּ - טורפת ומאבדת אותו מהעולם, שְׁנָאֵמָר "וְהִרְשָׁעִים בֵּינֵם נִנְעָרֵשׁ וְכו' ויגרשו מימיו רפש וטיט" - בעלי גאווה הם כמו הים אשר משליך רפש סביבו ועובר את מימיו, ודורשים, וְיָמָּה יָם שֵׁשׁ בּו כְּמָה רַבִּיעִיטָה לוגים של מים, אף על פי כן אנו רואים שרוח קִימָעָא עוֹבְרָתָהּ - מערבת את מימיו, אָדָם שְׂאֵין בּו אֵלָּא רַבִּיעִיטָה אַחַת של דם שעל ידה הוא מתקיים, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שְׂרוּחַ קֵלָה של פורענות עוברת ומאבדת אותו מהעולם.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַר אֲשִׁי אָמַר רַב, תְּלִמִיד חָכָם צָרִיךְ שִׁיחָא בּו אַחַד מִשְׁמוֹנָה בְּשִׁמְנִית - כלומר, שלא יהיה שפל ביותר אלא תהיה בו מידה קטנה של גאווה, כדי שהתקבלו דבריו לבני עירו ויוכל להוכיחם. אָמַר רַב הוֹנָה בְּרִיה דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וּמַעְפָּרָתָהּ לִיחָ - אותה מעט גאווה מוסיפה נוי לתלמיד חכם כִּי כָּאֲמָר לְשִׁבּוּלָתָא - כמו ראש השיבולת שמוסיף נוי לשיבולת. אָמַר רַבִּי רַבָּא בְּשִׁמְתָא - בנידוי יהיה דְּאִיתָ בִּיה - תלמיד חכם שיש בו גאווה, וְכִשְׁמָתָא - ובנידוי יהיה דְּלִית בִּיה - תלמיד חכם שאין בו מעט גאווה. דְּעָה חוֹלְקָה, אָמַר רַבִּי נַחֲמָן בַּר יִצְחָק לֹא מִינָהּ וְלֹא מִקְצָתָהּ - שלא תהיה בתלמיד חכם אפילו מעט גאווה, מִי וּזְמַר דְּכִתְבִּי בִּיה - וכי קטן הוא בעינינו מה שכתוב על בעל גאווה "תוֹעֲבָת ה' כָּל נִבְּתָה לֵב".

אָמַר חֲזִקְנָה אֵין תִּפְלָתָהּ שֶׁל אָדָם נִשְׁמָעַת ומתקבלת, אֵלָּא אִם בֵּן מְשִׁים לְבָב בְּכֶשֶׁר - שלבו רך כבשר ולא קשה כאבן כמו בעל גאווה, שְׁנָאֵמָר "וְהָיָה מִדֵּי חֶדֶשׁ בְּחִדְשׁוֹ [וְגו'] יָבֹא כָּל בְּשָׂרִי לְהִשְׁתַּחֲוֹת [וְגו'] - ולא כתוב כל אדם, וכדלהלן. אָמַר רַבִּי יוֹרָא, קָשָׁר כְּתִיב בִּיה וְנִרְפָּא - כאשר כתוב בתורה על בשר שיש בו גנע צרעת כתוב גם שנרפא. אבל כאשר כתוב על אָדָם שיש בו גנע לֹא כְּתִיב בִּיה וְנִרְפָּא. ולומדים מכך שמי שהוא רך ועניו כבשר יש רפואה למכאוביו, אך מי שלבו קשה כאדם, כלומר כאדמה, אין רפואה למכאוביו.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לִמָּה נִקְרָא הָאָדָם בִּשְׁם אָדָם, מִשּׁוּם שֶׁנִּרְמָז בְּרָאשִׁי הַתִּיבוֹת של שם זה, שהאדם יש בו אֶפֶר - יסודו מעפר, דָּם - שגורם למחלות רבות וקוֹדֶה - שכאשר היא מתגברת על האדם בא חולי ומכאוב על האדם, כלומר שהאדם כולו הבל ושפלות ולכן אין לו להתגאות. ולמה נקרא בשר האדם בִּשְׁם בְּשָׂר, שֶׁנִּרְמָז בְּרָאשִׁי הַתִּיבוֹת, שלאחר מות האדם יש לו בּוֹשָׁף - ביום הדין, ס' וְהָיָה - גופו סרוח וקוֹדֶה - שגופו מאכל לתולעים. אֵיכָא דְּאָמְרִי שְׁבָאוֹת 'ש' בִּשְׁם בֶּשֶׁר נִרְמָזת הַמִּלָּה שְׂאוּל - שסופו של האדם להיות בקבר. ואין לפרש שנרמזת הַמִּלָּה סרוחה, מִשּׁוּם דְּכִתְבִּי בֶּשֶׁר בְּשִׁין וְלֹא בִּשְׁוִין. אָמַר רַב אֲשִׁי כָּל אָדָם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ לְסוֹף נִפְתָּח - מתמעט מחשיבותו ונעשה פחות שבאנשים, שְׁנָאֵמָר לגבי נגעים

אֲפִילוּ עוֹשֶׂה אוֹתוֹ אָדָם צִדְקָה בְּסִתְרָה - ויד ליד' הוא מלשון נתינה, שנותן צדקה מידו ליד העני, דְּכִתְבִּי על כך "מִתֵּן בְּסִתְרָה יִכְפֶּה אֶף וְגו'", אף על פי כן לֹא יִקְבֶּה מִדִּינָה שֶׁל יִהְיֶהנָם.

שואלת הגמרא, אֲזִיזָה לִפְנֵי הָרוּחַ - שלא להתגאות, מִנְיָן. ומשיבה, אָמַר רַבָּא אָמַר יְעִירִי מִהַפְסוֹק "שִׁמְעוּ וְהָאִינוּ אֵל תִּנְהַיָּה", הרי כאן אזהרה שלא להתגאות. רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אָמַר מִקְבָּא - שהאזהרה היא מהפסוק "וְרָם לְבָבְךָ וְשִׁכַּחְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ", כלומר שהמתגאה בא לירי שכתוב ה' וְכִתְבִּי "הַשִּׁמְרִי לְךָ כֵּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" - שמוזהר האדם שלא לשכוח את ה' וממילא יש כאן אזהרה שלא להתגאות, שהרי הגאווה מביאה לשכחת ה'. וְכִדְרֵי אֵבִין אָמַר רַבִּי אֵילְעָא - מה שאמרנו שהלשון 'השומר פן תשכח' הוא לא תעשה, זה על פי דברי רבי אבין בשם רבי אילעא, דְּאָמַר רַבִּי אֵבִין אָמַר רַבִּי אֵילְעָא כָּל מְקוֹם שְׁנָאֵמָר בתורה לשון של הַשִּׁמְרִי, כֵּן וְאֵל, אֵינוּ אֵלָּא לומר שהעובר על ציווי זה, הרי הוא עובר בִּלְא תַעֲשֶׂה.

דָּרַשׁ רַב עֲזִירָא, וְזִמְנִי אָמַר לָהּ - פעמים אמר דרשה זו מִשְׁמִיחָה דְּרַב אֲסִי, וְזִמְנִי אָמַר לָהּ מִשְׁמִיחָה דְּרַב אֲמִי, כָּל אָדָם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ, לְסוֹף מִתְמַעֵט - סופו שמתמעט מחשיבותו, שְׁנָאֵמָר "דְּרִמּוֹ מַעֵט" - ודורשים שאם מתרומם ומתגאה סופו להתמעט.

ממשיכה הגמרא לבאר את המשך הפסוק, וְשִׁמָּא תִּאֲמַר יִשְׁנִי בְּעוֹלָם - שזי ככל האדם, תְּלִמּוּד לִזְמַן "וְאֵינוּ" - שמת קודם זמנו. וְאִם חֲזוֹר בּו נַעֲשֶׂה עֵינֵי, הרי הוא נִאֲכָפָה - מת בּוֹמְנֵי בְּאִבְרָהָם אֵבִינוּ והאבות, שְׁנָאֵמָר "וְהִמְכַּחוּ כָּפֵל יִקְצָצוּן" - ודורשים את המילה 'והומכו', שאם נעשה ענין ומך, מתקיים בו 'ככל יקצצו' - שימות מות ישרים בְּאִבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב דְּכִתְבִּי בְּהוּ בְּכָל מִכָּל בְּל', וְהִינוּ כִּכְל יִקְצָצוּ, כמו האבות שכתוב בהם 'כל', וְאִם לֹא - אם לא נעשה ענין, מתקיים בו המשך הפסוק "וְכִרְאֵשׁ שְׁבִלָת יִמְלוּ" - שישבר ויפול כמו שיבולת, וכדלהלן.

שואלת הגמרא, מָא' וְכִרְאֵשׁ שְׁבִלָת' - מה כוונת הפסוק שבעל גאווה יפול כמו שנופל ראש השיבולת. ומשיבה שנחלקו בזה רַב הוֹנָה וְרַב חֲסִידָא, חָד אָמַר - אחד מהם אמר שיפול כִּי כָּאֲמָר דְּשִׁיבּוּלָתָא - כמו החלק העליון של השיבולת שנופל ונשבר מאיליו.

וְחָד אָמַר בְּשִׁיבּוּלָת עֲצָמָה שְׁנוּפֶלֶת בּוֹמֵן הַלְקִיטָה. מקשה הגמרא, וְכִרְאֵשׁ לָמָן אָמַר כִּי כָּאֲמָר דְּשִׁיבּוּלָתָא - כראש השיבולת, חֲזַיְנֵי דְּכִתְבִּי - מוזן מה שכתוב בפסוק שהמתגאה יפול 'וְכִרְאֵשׁ שְׁבִלָת', אֵלָּא לָמָן דְּאָמַר כִּי שְׁבִיבּוּלָתָא עֲצָמָה, קשה מָא' וְכִרְאֵשׁ שְׁבִלָת' - והרי הדימוי הוא לנפילת השיבולת עצמה. מתרצת הגמרא, אָמַר רַב אֲסִי וְכֵן תֵּנָּה דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, מְשַׁל לְאָדָם שְׁנִבְכָּם לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ לִקְטַת שיבולות, נִבְּתָה נִבְּתָה הוּא מְלָקֵט - דרכו להתחיל לקט את השיבולים הגבוהים שבולטים למעלה, ומדמה הפסוק שיכרת בעל הגאווה כמו שכרתים ושוכרתים תחילה את השיבולת שראשה גבוה.

מביאה הגמרא פסוק נוסף שמדבר על ענוה, "מרום וקדוש אשכון וְאֵת דְּכָא וְשִׁפְלָה רֹחַ", נחלקו רַב הוֹנָה וְרַב חֲסִידָא בביאור המילה 'ואת', חָד אָמַר אֲתִי דְּכָא - ה' מגביה את הדוכא ושפל רוח אליו שישכנו עמו. וְחָד אָמַר אֲנִי אֵת דְּכָא - ה' מרכין את שכנינו לשכון אתם. אומרת הגמרא, וּמַסְתַּבְּרָא בְּמָאן דְּאָמַר אֲנִי אֵת דְּכָא - שמוריד שכנינו אליהם, שְׁהָרִי מְצִינוּ בְּמִתֵּן תּוֹרָה שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵנִיחַ כָּל הָרִים וּנְבָעוֹת וְהַשְׂרָה שְׁכִינָתוֹ עַל הַר סִינַי הַנְּמוּךְ, וְלֹא נִבְּתָה הַר סִינַי לְמַעְלָה - ולא הגביה ה' את הר סיני להשרות עליו את השכינה, הרי מצאנו שמוריד ה' את השכינה לעניו. אָמַר רַבִּי יוֹסֵף לְעוֹלָם וְלִמָּד אָדָם מִדַּעַת קוֹנֵו לאהוב את השפלות והענוה, שְׁהָרִי בְּמִתֵּן תּוֹרָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵנִיחַ כָּל הָרִים וּנְבָעוֹת וְהַשְׂרָה שְׁכִינָתוֹ עַל הַר סִינַי שְׂדֵה עֵינִי. (וְהֵנִיחַ כָּל אֵילָנוֹת מוֹנוֹת וְהַשְׂרָה שְׁכִינָתוֹ בְּסִנֵּה - באילן שלא נותן פירות).

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כָּל אָדָם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ רָאוּי לְנָדְעוּ - לשבור ולעקור בְּאֲשִׁירָה - כמו שצריך לשבור ולעקור מהשורש עץ שעברו אותו לעבודה זרה. וללמד מכך שבשניהם נאמר לשון גדיעה, כְּתִיב כָּאָ - לגבי בעל גאווה, "וְרִמֵּי מְקוֹמָהּ גְּדִיעִים", וְכִתְבִּי הָתָם - לגבי עבודה זרה, "וְאֲשִׁירֶיהָ תִּגְדְּעוּן". וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כָּל אָדָם

תוספות

אָפּוּ עוֹשֶׂה צִדְקָה בְּסֶתֶר. שׁוֹנוֹן מִיָּד לִידוֹ שֶׁל הַעֵץ, וְהָכִי מִשְׁמַע יָד הַחוּתוֹת לֵד אֶת הָאָדָם לֹא יִקְרָה: **וְהַכְתִּיב בִּיה שׁוֹנוֹן בְּסֶתֶר** בּוֹ, לֹא יוֹשִׁיעַ הָאִי קָרָא בְּקָרָא דְלֵעִיל, אֲלֵא רְבוּתָא הָיָא שְׁאֵעִיפ־מִסְכְּפָה אִף וְחִמְיָה אִינוּ מִכְפֵּר עַל גְּסוֹת הַרְוֵת. **אֲחֵרָה**, שְׁלֵא יִהְיֶה גַם רוּחַ: **וְרִם לִבְכֵּךְ וְשִׁבְחָתָה**, אֲלֵמָא שְׁבַחָה שְׁשׁוּבָה אֶת בּוּרָא, וְבִשְׁבַחָהּ הוּא מוֹדֵה הַשְׁמַר לָךְ פֶּן תִּשְׁכַּח: **מִתְעַשֵּׂה**, מִתְעַשֵּׂה: **יִשְׁנֵי בְעוֹלָם**, מִתְקִיָּם וְהִסְבִּיחַ, וְאִם חוֹר וְנִעְשָׂה עֵינֵי שְׁמִינִי אֶת עֲצָמָה: **כִּבְל**, כְּאוֹתוֹן שְׁנֵאֲמַר בְּרוֹן כִּל: **יִתְפַּצְּצוּ**, הַעֲוֵלִים. יִמְוֹנוּ מוֹת יִשְׂרָיִם. אֲבִרְהִם הַכְתִּיב בִּיה וְדִ: **בְּרַךְ** אֶת אֲבִרְהִם כִּבְל, **יִצְחָק** הַכְתִּיב בִּיה וְאוֹבֵל מִבְּל, יַעֲקֹב הַכְתִּיב בִּיה בִּי חֲנִי אֲלֵדִים: **וְכִי יֵשׁ יֵשׁ לֵל**, וְהָכִי מִפְּרָשׁ בְּהִיא בְּרָאשִׁית רְבָה (וְבִשְׁלֵמָא

בכל מכל וכלו רבותא הוא שנתברכו בכל, אבל
ובל אשר תתן לי מלתא בעלמא הוא דקאמרי:
באמאא רשבלתא, וגברו של שבלות שקורין זקן
השבלות, והוא נשבר ונפול ממאליה; **בנהיה בנהיה**
הוא בלעמא, והיה ויראש שבלת, ראשה
נראית בעלמא מתחברתיה; **אחי דא**, אני
מגידהו עד ששובן אצלי, והייתו אשבונו את דא;
אני את דא, אני מרביץ שכרתי אצלו; **לימד**
אדם מדרת קונו, לאזהבו את הנביכות כל היום
ותבעות, כגון תבור וברמל שבאו שם, בדרכיה
למה תרצוהו הרים גבנים (האליס סמו); **אשרה**,
גידהו ירשדו אתריה באשרה שבלת; **דאדע**
אחריה כדכתיב ואבדתי את שמם (הקריס יכ);
נעדר, מקץ בתחית המתים; **שכבי בעשר לא**
נאמר, דלישתמע על כל המתים; **שכן לעשר**,
משיל עצמו לעפר; **מיללת**, מוסגת; וגמה
שפלק, ידע, מיישה דקרא בי רם ה ושלפ
ידאו, וגמה - והגמה שישיה מקדם שחאש עליו
פורענות קלים רבים - ידע, שכינה מאתונתו
ומשתברת קלים, כמו דדע אלמנותיו (הקאלי יט)
וידע בהם אנשי סבות (האליס ח) ידע כמביא
למעלה (האליס מז) לשון שבר; **זואא את (התשפל)**
(הגמה), לקרבו ולהשתדל עמו, והחשוב בעיניו;
כמו (האליס ט) כבבורה בתאנה בראשיתה ראיתי
את אבותיכם, משה עניי לקרבו להשכח; **זואא**
דמתי לא **תאספתי** לשון קרע, למשכן; **רשאו**
דקרא מלשני בסתר רצוה וגו'; **רוח קומצא**
עזיבתה, פורענות קלה טורפתו ומאבדתה;
והרשעים, גסי הרוח, דקראי דלעיל משתעי
בשפלים ותבאים, להחיות רוח שפלים וגו' בי
דלעולם ארבי עם אותן שפלים בעון בצענו וגו';
דכתיב וראינו וגו' בורא בני שפתינו וגו', אבל
הרשעים שאינן שפלים ותבאים כי נגדו, שם
המגרש ומושלך רפש וטט לשפתינו סביביה **בשה**
רביעיות, לוגי מים אגו רואים שרוח קימאע
עוברתו שברת את ממייה; **אדם שאין בו אלא**
רביעית אחת, שברביעית דם הוא מתתקים;
שיעור ידו הלךל מלשה סמיני שרביעית דם דת
מטמא באהל, מפני שאין נפש חרקינא ביה;
כל נפשית דא לא בא; **אדם שמונח ביה עילת**
משקל קטן הוא והייתו שוכלא, כלומר צריך
שיהיה בו מעט גאון, שלא יהו קלי הראש
מסחוללין בו ויהא דבריו מתקבלין עליהן בעל
פרהם; **ומעצאא ליה** כי **באמאא לשבלתא**, נסות
מקצא נאח והזגתו את הללמדיה הכם ומעשרתו
באמאא המעשרת את השבלות; **הבאמאא דאית**
ביה, נסות דאמא **ובשפלתא דלית ביה**, נסות
פורקא, לפי שאין בני עירו דראים ממנו ואין בו
כח להזכירם; **לא ספנה ולא ספנהקתה**, לא
תפוצץ אדם לא בקלה ולא במקוצרה, דמי וסור
מאי דקרי ליה קרא עותבת; **ה' בבשר**, שהוא רך
לא באבן, שהוא קשה; **התשחחיתו**, להתחפף
אלוהם שער בשר; **ביאור ורפוליו** כי הם נמשכים

אדם שיש בו גסות הרוח אין עפרו נענר.
 חמימה אמאי לא חשיב האי במשנת חלק
 וזהא דאמר פרק בתרא דכתובות (ק"ק) מתים
 שבחור' אינן חיים ותו גרסין להם ע"ה אינן חיים
 א"כ ידנו תלמידי חכמים ומלכו ורביביתו רביתו
 מעצמו באגדה שאינן חיים לעולם הבא. תוס' ר"י
אדם שאין בו אלא רביעיית דם. פ"ח הוא דם
 הצלול שממנו משתיה הלב אין בו אלא
 משקל כ"ה סלעים שהיא רביעיית הלוה:
 דא

ש בו גִּסְתוֹת הָרוּחַ, לְסוֹף מְתַמַּעַם,
זֹמֶר 'אִינְנוּ'. וְאִם חֹזֵר בּוֹ, נֶאֱסָף
הֵם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב דְּכָתִיב כֵּהוּ 'כָּפַל'
לָת'. רַב הוּנָה וְרַב חֲסָדָא, חֵד אֲמֹר
לְמָאן דְּאֲמַר כִּי סָאֵסָא דְשִׁיבִילֵהָ,
לְתָא עֲצֻמָּה' מֵאִי 'וּכְרָאשׁ שְׂבִילָת'.
גַּם לְתוֹד שְׁדֵהוּ גְבוּהָה גְבוּהָה הוּא
אֲמַר אֲתִי דְכָא וְחֵד אֲמַר אֲנִי אֵת
כְּרוּד הוּא הֵנִיחַ כָּל הָרִים וּגְבֻעוֹת
אֲמַר רַבִּי יוֹסֵף, לְעוֹלָם יִלְמַד אָדָם
עוֹת וְהִשְׁרָה שְׂכִינָתוֹ עַל הַר סִינִי
כִּי אֲלֵקוֹר, כָּל אָדָם שִׁישׁ בּוֹ גִּסְתוֹת
'ס' וְכָתִיב הָתֵם 'וְאִשְׁרֵיהֶם תִּגְדְּעוּ'.
וְנִגְדָּה נֶעֱרַר, שְׁנֶאֱמַר 'הִקִּיצוּ וְרִנְנוּ שְׂכֵנֵי
שִׁכְנֵי לְעֹפֶר בְּחִיּוֹ. וְאֲמַר רַבִּי אֲלֵקֹר,
וְגִבְהַ מִמֶּרְחֵק יִרְעֵה'. דְּרַשׁ רַב עֲזִירָא
הוּא מֵדַת בִּשְׁר וְדָם, מֵדַת בִּשְׁר
לִמֵּד מֵדַת הַקְדוּשׁ כְּרוּד הוּא אֵינוֹ כֵּן,
אֵה'. אֲמַר רַב חֲסָדָא וְאִיתִימָא מֵר
אֵין אֵין אֵין וְהוּא יְכוּלִין לְדוּר בְּעוֹלָם
כֹּכ לִכְב אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל' אֵל תִּקְרִי
הַרְעֵה, שְׁנֶאֱמַר 'מְלֻשְׁנִי כִסְתָר רַעְיוֹ
הָרוּחַ אִפְּלוֹ רוּחַ קִמְעָא עוֹכְרָתוֹ,
רוּחַ קִמְעָא עוֹכְרָתוֹ. אָדָם שְׁאִין
יֹא בֵר אִשִּׁי אֲמַר רַב, תִּלְמִיד חֲכָם
יִרְיָה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ, וּמַעֲפָרָא לִיָּה כִּי
דְלִית בִּיָּה. אֲמַר רַב נְחֶמְךָ בֵּר יִצְחָק
גְּבַה לִב'. אֲמַר חֲזַקְיָה, אֵין תִּפְלִתוֹ
וְהִתֵּה מִדֵּי חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ 'וְגו' יְבוֹא
וְנִרְפָּא, אָדָם לֹא כְּתִיב בִּיָּה וְנִרְפָּא.
שְׁהָ ס' וְרַחֲמֵה ר' מֵה, אִיפָּא דְאֲמַרִּי,
גִּסְתוֹת הָרוּחַ, לְסוֹף נִפְתָּח, שְׁנֶאֱמַר
יְלֻשָּׁת

לפני, אבל יפי הרוח לא יבוא: **בְּשֵׁר כְּתִיב בִּיה וְנִרְפָּא.** ובשר כי ידעה בו בעורו שחן ונרפא. אדם כי ידעה בעורו בשרו, נגע צרעת כי תהיה באדם, לא כתיב בחד מנייהו ונרפא. לפי דרכך אתה למד, שמי שהוא רך ועינו בכשר קרוב להתרפאות מיסורין הבאין עליו. אבל מי שהוא קשה באדמה אין רפואה למכותיו: **אָדָם.** למד נקרא שמו אדם, שהוא אפר דם מרה. כלומר כלו הכל, לך אל תגאה. מרה היא ליחלתית מרה ודיוצאא מן המרייה שכבדו ומתגברת באדם הכל לפי ההדקשים ושני העתים ולפי המאכל שאוכל, ועל ידיה באין חליים ונזעים ומכאובות. יש שקורין בדברי הרופאים מריה שחורה ויש שקורין מריה אדמה: **שׂוֹלֵי.** מקום שאול ביתו: נחמה. מתעמט מחשיבותו ונעשה פחות באנשים ואלמאת

תוספות

רעש"י

דמיז למימר אל תדוברי דרישא פירשו סתירה
דדינו קינו גמור ואני שפיר לישנא דכיכד מקבא
לה ולא קשיא מידי אלא רישא לסיפא וד"פ הכא
אלמא פירוש דמתי' דדיבור סתירה הוא ממתני'
כיכד מקבא לשון' קי' רובא כדנתן בפרק קמא
דכתובות (ק' יג.) ראוה מדברת ומפרש בגמ' מאי
מדברת נסתרה א"כ תיקשי סיפא דקתני דיברה
עדין מותרת לביתה ואי פירוש דיבור דממתני'
סתירה אמאי מותרת אלא דיבור ממש הוא ולפ'
הירושלמי משמע בדעי' לתרצוי דיבור דרישא
סתירה אלא דנקט לשון קי' חזכי איתא דהם סוף
דבר שתדבר עמו ולא קי' נסתרה עמו ולא דברה
אין סתירתה כלום פירוש בתמיה דבורה אתא
מימר קי' אפי' דברה עמו ולא נסתרה עדין
מותרת לביתה לשון קינו ואמתי' פי' דיבור
דרישא לשון קי' מידו דרישא אית קי' למימר על
כרדך דיבור ממש:

לאחר ולא ליבם. אין להקשות מפרק האשה
שנפלו לה נכסים (מכותין דף פח.)
בשמעתין דשומרת יבם ופרקי ההם הוא בעינן
לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי אמר רב
יש יבם כמו אחר דמי לדענן לשון תנאי בל
שויה כאתר אבל באתר דקרא אין אהא כדל
דחבי נמי משמע בפרק אין מוקדישין (מקדן דף סה.)
דקתינא אם מכר את השדה לאיש אחר לאחר ולא
לבן או אינו אלא לאחר ולא לאח שהיה אומר
אשר הרי אה אמר לה מה אני מקיים לאחר
לאחר ולא לבן דמשמע טעמא דכתיב איש איש
לאו הכי ולא הוי אה כאתר דכ"ש גבי יבם
דבא מבח ששואי אתר דלאו אחר הוא דחבי
אמרין נמי פ"ק דקדושין (דף ק"ג) אמר קרא פן
ימות במלחמה ואיש אחר יקנהה מתקין לה רב
ששם בריה דרב אידי אימא מאן אחר יבם ומשני
דיבם לא מקרא אחר אבל קשיא מפרק האומר
(דקדושין דף ק"ד) דנפקא לן מהבא בפרק האומר קרא
תפי קדושין אשה באתר אה דאיצטריך קרא
דוקא ליבם משום דרמיה עליה ליבומי כדאמר'
בשמעתין ואכתי אחות אשה מגלן ועוד תקשה
דבא אע"ג דכתיב איש אחר ממעטין יבם
ובעריכין מרבינן יבם מאיש וממעטין כן במאחר
ואת' מאיש ממעטינהו ב' האומר (ג' ס"ז) קדושים
ומלאחר יבם סוף ויש אחר יקנהה מאי
דדשה ביה:

לאחר ולא ליבם. אי קשיא חזא האי קרא בסוטה ודאי ע"י עדים כתיב דילפינן דבר דבר ממנון בסוף מסכת גיטין (ף ב') וסוטה ודאי אמר ב"ק דיבמות (ף יא) דפטורה בלא חליצה משום דכתיב בה טומאה בעריות תריץ דלאחר לא איצטרך למיכתב אלא ליוצאת משום טהרה כיון דנפקא לן סוטה ודאית מטומאה דכתיב בה:

אילו אתיהא לבעל מי לא בעיא גז. הקשה רבי בשם ר' אברום בר מרדכי דל הוא סוטה מיבם בלא חליצה ויש לתרץ סוטה ודאית לא דמיא להבא כיון דטומאה (כתובי בה) לבעל שרו ליה ואפ"ה אימנעו כפי' דיבמות מדין יבום דלא צריך בהו כלל אבל סוטה ספ' במקום בעל דאסורה לן

דלא ליסתריה לביתיה ואת אמרת תתייבם נמי יבומי. רבינו חננאי

וְלִשְׁמֹרֶת וְלִשְׁמֹרֶת׃ עַל יְדֵי שְׁמֻנְשָׁא עֲצֻמָּא בִּלְיִד סַפְחָה׃ שְׂאִינוּ עֶקֶר קִנְגָּשִׁים אֵלֶּא נִסְפֹּחַ
וְסֻפְלֵה׃ סֻפְלֵה׃ דָּבָר שְׂאִינוּ חֲשׁוֹב בְּעִצְמוֹ אֵלֶּא נִסְפֹּחַ בְּאִרְחֵיהֶם׃ תִּפְתִּי׃ וְאֵא סֻפְגִּי אֵל׃ בְּנִבְנוֹת
בֵּית עָלִי מִשְׁתַּעִי קָרָא׃ אַעֲמִיד כְּהִנֵּס גְּדוֹלִים אֲחֵרִים שִׁינְצִיאוּ אֶת כְּהֵנִי וְזָרַע מִגְדֻלְתָּם׃
וְיִצְטָרְכוּ לִבְשָׁם מִמֶּה לְאַסְפֵּס וְלִקְלֵס אֲצֻלֶּם׃ אֵלֶּא׃ אֵת אֲחֵרֵהֶם לִבְהוֹנֵת׃ בֵּאֲחֻחַ מִן מִשְׁמֶרֶת׃
שָׁכֵר עוֹלָה אֵלֶּא׃ וְלֹא שָׁכֵר קָרָב אֲחֵרֵי׃ וְכֵי׃ כֵּל
וְהִזְכִּים בְּמִשְׁנֵה׃ חֵשֶׁם אֲרִיחֹתִי׃ מִחֻשֵׁב הִפְסֵד
מִצָּח בְּגֵד שָׁרָה׃ (אִסֵּר לָהּ בְּכֵי שְׂנִים אֵל
תִּדְבָּרִי עִם אִישׁ מְלִינִי וְדִבְרֵה עִמּוֹ׃ שִׁלָּא בִּרְחוּ׃
עֲרִינִי סִתְרָה לִבִּיתָה׃ לִשְׁמֹשׁ׃ בֵּיתָה לִשְׁחֹן
תִּשְׁמִישֵׁי הָאֵא׃ אִסְרָה לִבִּיתָה וְאִסְרָה לְאִבּוֹל
בְּתִרְמוֹהֶ׃ עַד שִׁשְׁתִּמְנָה וְלִקְוֹן בִּפְי׃ בִּשְׁם שְׁתִּמְנֵי
בּוֹדִיק (וְהָ) יִלְחֵה מִתְּמַנָּה וְשִׁמְנָה שִׁלָּא
פְּעִים׃ אֶחָד לִבְעַל וְאֶחָד לִבְעֵל וְאֶחָד
לְתִרְמוֹהֶ׃ וְאֵם בֵּת בְּלָא גֵיבִים׃ עַד שִׁלָּא הִשְׁקָה
חִילָתָה וְלֹא תִרְמִיכֹת׃ בְּגִיבָא מְקֻרֵּשׁ טַעֲמָא׃ וְאֵא
נִפְאֵא אִסְרָה בְּיַצֵּד מִקְנָא לָהּ אִסֵּר לָהּ בְּכֵי
שְׂנִים בּוֹ׃ קִסֵּי אִמֵּר לָהּ בּוֹ׃ לִשְׁמֹשׁ פְּרוּשָׁא בְּיַצֵּד
מִקְנָא לָהּ אִסֵּר לָהּ בְּכֵי שְׂנִים בּוֹ׃ וְאֵא מְשֻׁמְעוֹנִי
דְּהוּוּ הִקְנִי׃ אִלְמָא דְּבִירוֹ סִתְרִיהָ הִיא׃ אִפִּי
מִדְּבָרָת עֲמֹו בִּשְׁוֹן סִתְרִיהָ חֲשִׁיב לָהּ מִדְּקֻמָּר
זֶה הִקְנִי׃ דְּאִי לֹא סִתְרִיהָ הָאֵא וְלֹא מִתְּסָרָא
בָּהּ מֵאִי קִנְיִי אִיכָא וְקָמָה לִי מִתְּרִיהָ בּוֹ׃ וְהָדִי
תֵּנִי׃ דְּכִי עֲבָרָה לִי הִתְקַרְוֹת וְדִבְרֵה עִמּוֹ מִתְּרִי
בִּירְתָּה׃ אִסֵּר אִפִּי חֵבִי קִסְרִי׃ אֵלֶּא לָהּ אִמֵּי
לִשְׁמֹשׁ אִסֵּר מִקְנָא לָהּ הִיא׃ אִמֵּר תִּרְחִי קָמָה
וְהִי׃ אִמֵּר לָהּ אֵל תִּדְבָּרִי וְנִסְתְּרָה אוּ דִבְרֵה
אֵעִיפִי שְׁבָרָה עַל קִנְיִי אֲצֵל דְּבִירוֹ׃ אוּ אִם דִּבְרֵה
עִמּוֹ אֲחֵרִי קִנְיִי גִמְוֹר דְּאֵל סִסְתִּירִי׃ עֲרִינִי בֵּאֲתִר
מִשְׁתִּי אֵלֹו מִתְּרִי לִבְעֵלָהּ׃ אֲבָל עֲבָרָה עַל קִנְיִי
אֵל סִסְתִּירִי׃ כְּזֹנִן שְׂאִמֵּר לָהּ אֵל סִסְתִּירִי וְכִנְסָה
עַל מִבִּית סִסְתִּירִי בּוֹ׃ וְהִכִּי מִסְתְּרִי׃ לִעֵל מִבֵּית
כְּתִיב בָּהּ מִצָּה בָּהּ עֲרוּת דָּבָר וְגוֹ׃ וְהִצָּאָה מִבֵּיתוֹ
וְגוֹ׃ לֵאשׁ אֲחֵרִי׃ לִקְוֹה לִי לִמְכָּבֵהּ׃ אִי לִמְשֻׁרִיָּה
לְאִנְסוֹכָב עַל יְדֵי זִנָּה בִּירְחוֹת לִכְתוֹב וְהִצָּאָה
מִבֵּיתוֹ וְהִזְיָה לֵאשִׁי׃ לִקְוֹה לִי לִמְכָּבֵהּ לֵאחֵר׃
אֵלֶּא לִמְשֻׁשׁ׃ רִבְקָה הִדָּבֵר לָהּ וְנִשְׁאָה בְּעַל אֲחֵר
שְׁמֻנָּה בָּהּ עֲרוּת דָּבָר׃ וְהִכִּי מִסְתְּרִי׃ קָרָא בִּי
מִצָּה בָּהּ עֲרוּת דָּבָר וְנִשְׁאָה בְּסִפֵּר בִּירְחוֹת
וְהִצָּאָה מִבֵּיתוֹ׃ כְּלֹמֵר וּבְכָל צֵד שְׁמֻנָּה מִבֵּיתוֹ בִּין
עִי׃ גִּירֻשִׁין בִּין עִי׃ מִיתָה׃ אִם קָאֵת לִנְשָׂא
לֵאשִׁי אֲחֵרִי נִשְׂאָה וְלֹא לִיכָם׃ שְׂאִינוּ אֲחֵרִי אֲצֵל
נִשְׂאוּן שֵׁל זֹו׃ שְׁמֵכָה נִשְׂאוּן רֵאשׁוֹן הִיא נִקְנָתָה
לֹא אִי חֵבִי לִשְׁמֹרֶת׃ לֹא יִתְעִי׃ אִי הִפְטָרָה
רְחֻמָּא וְהִזְיָה לֵאשִׁי אֲחֵרִי בְּכָל עֵקֶן שְׁמֻנָּה
מִבֵּיתוֹ אֲחֵרִי שְׁמֻנָּה בָּהּ עֲרוּת דָּבָר׃ אֵלֹו אִיתִיהָ
לִבְעַל׃ מִי מִשְׁתָּרֵחַ בְּלֹא גִנָּה׃ הָא כְּתִיב וְכָתֵב לָהּ
סִפֵּר בִּירְחוֹת׃ אִפִּי מִצָּה בָּהּ עֲרוּת דָּבָר בִּירְחוֹת
מִבְּעִיא׃ הִשְׁתָּא נִמְי בְּעִיא לִיִּלְחֵה׃ יִדְבִּים מִבְּסוֹם בְּעַל קָאֵא׃ אִיתִי דְּאִסְרִי׃ דְּהִכִּי שְׂנִי רַב יוֹסֵף
לִעֵלִי׃ רְחֻמָּא אִמֵּר בּוֹ׃ צָחָה לִבְעֵלָהּ לְגִירֻשָׁה מִבְּסוֹם בָּהּ עֲרוּת דָּבָר בִּי דְּהִכִּי דָּלָא
סִסְתִּירִיהָ לִבִּיתָהּ׃ דְּאִמֵּר לִעֵל וְנִתְּנָה בִּיִּבְנָתָה בִּי קָרָא לִשְׁתֻּמְנָא׃

מי

אילן
 איתיה לבעל מי לא בעיא גט. הקשה רבי בשם ר' אבדום בר מרדכי דיל הוא סוטה ודאית ואיילונית היבא דהכיר בה ואשת סריס דבעו גט מבעל היבא דאיתיה ואפ"ה פטורות מיבם בלא חליצה ויש לתרץ סוטה ודאית לא דמיא להבא כיון דטומאה (וכתיב בה) סתם הרי היא כערוה גמורה דגוירת הכתוב הוא דפטורות ואשת סריס ואיילונית היבא דאיתיה לבעל שרו ליה ואפ"ה אימעותו בפ"ק דבמות מודין יבום דלא צריך בהו כלל אבל סוטה ספק לא אימעותו אלא גבי איסורא דבעל וקמשמע לן קרא כיון דבא מכח נשואי אחיו הרי הוא במקום בעל דאסורה לו ליבם אבל חליצה בעיא:

דלא ליסתריה לביתיה ואת אמרת תתייבם נמי יבומי. רבינו חננאל הטעים דבריו ופירש ורחמנא אמר אשר לא יבנה לבנות ולא לסתור:

במי

ביאורים למסכת סוטה דף ה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שהרי לא התייחדה עמו. נמצא שתחילה אמר התנא 'דיבור' והתכוון
ליחוד ובהמשך אמר 'דיבור' והתכוון לדיבור כפשוטו. מתרצת
הגמרא, **אמר אביי הכי קאמר**, אם אמר לה אל תדברי עם פלוני
ודברה עמו, או שאמר לה אל תדברי ונסתרה - התייחדה עמו,
(ולא כלום). וכן אם אמר לה אל תסתרי עם פלוני ודברה עמו
דיבור בעלמא אך לא התייחדה עמו, אינה נחשבת סוטה אלא עדיין
מוותרת לביתה - לשמר עם בעלה, ומוותרת לאכול בתרומה -
אם בעלה כהן. אבל אם אמר לה אל תסתרי, הרי זה קניו, ואם עברה
על ציוויו ונכנסה עמו לבית הסתר ושקתה שם עמו כדי מונאה,
נחשבת סוטה. ודינה שאסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה.
שנינו במשנה, **ואם פת בעלה של הסוטה ואין לו בנים**, הסוטה
חולצת לאחיו ולא מתייבמת. שואלת הגמרא, **אמאי יכולה רק**
לחלוץ, תתייבם נמי יבומי - מדוע אינה מתייבמת. מתרצת הגמרא,
אמר רב יוסף דין זה נלמד ממה שאמר קרא לגבי אשה שגירשה
בעלה מפני שמצא בה ערות דבר, ויוצאה מביתו והלכה והיתה
לאיש אחר, ודורשים מהיתור של 'איש אחר', שאשה שנמצא בה
דבר ערוה יכולה להנשא רק לאיש אחר, אך ולא ליבם. מקשה
הגמרא, **אמר ליה אביי, אלא מעתה** - שאמרה התורה שתלך
לאיש אחר, חליצה נמי לא תיכפי. שהרי התירה התורה למי
שנמצא בה דבר ערוה להנשא לאחר. מתרצת הגמרא, **אמר ליה**
רב יוסף אינה מותרת בלא חליצה, שהרי גם אילו איתיה לבעל -
אם בעלה היה בחיים, **מי לא קניא גט** - האם לא הייתה צריכה גט
כדי להנשא לאחר, **השתא נמי שמת ואחיו עומד במקומו, תיכפי**
חליצה - היא צריכה חליצה כדי להיות מותרת לשוק להנשא.
ואית דאמרי אמר רב יוסף - יש אומרים שרב יוסף למד דין זה
שסוטה אינה מתייבמת, באופן אחר, **רחמנא אמר** - התורה צויתה
למי שמצא באשתו דבר ערוה **ויוצאה מביתו והלכה והיתה לאיש**
אחר - כלומר שיגרשנה כדי שלא ליסתריה לביתה - שלא
תחריב את ביתו, **ואת אמרת תתייבם נמי יבומי** - ודאי שאין לומר
שמצווה לאחיו לייבמה ולגרם שתחריב את ביתו. שואלת הגמרא,
אמר ליה אביי לרב יוסף אלא מעתה לאחר לא תינשא - יהיה
אסור לאותה אשה שזינתה להינשא גם לאחר, כדי שלא תסתריה
לביתה, ואילו התורה אמרה 'והייתה לאיש אחר'. **אמר ליה רב**
יוסף לאביי,

"ולשאת ולספחת" ודורשים, ואין שאת אלא מלשון גבות, כמו
שנאמר "ועל [כל] ההרים הרמים ועל [כל] ההבעות הנשאיות",
הרי ש'שאת' הוא לשון של התנשאות והתרוממות. ואין ספחת
אלא מלשון מפילה, כמו שנאמר "ספחני נא אל אחת ממשמרות
הכהנות לאכל פת לחם", הרי ש'ספחת' הוא מלשון דבר הנטפל
ונספח, ויש ללמוד מכאן שכל המתנשא על אחרים סופו שלא ידיה
חשוב אלא נטפל לאחרים.
אמר רבי יהושע בן לוי בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח -
השפלים והענוים לפני הקדוש ברוך הוא, **שכשעה שבית המקדש**
קיים, אדם שמקריב עולה, שבר של הקרבת קרבן עולה בידו, וכן
המקריב מנחה שבר של הקרבת קרבן מנחה בידו, אך אין להם
שבר יותר ממה שהקריבו בפועל. אבל מי שדעתו שפלה, מעלה
עליו חתוב כאילו הקריב את כל הקרבנות בולם, שנאמר ויבחי
אלהים רוח נשברה, ונדרש משום שזבחי משמע הרבה זבחים.
ולא עוד אלא שאין תפילתו של מי שדעתו שפלה נמאסת לפני
ה', שנאמר "לב נשבר ונוכח, אלהים לא תבנה" - שלא יבזו
לתפילתו. ואמר רבי יהושע בן לוי כל השם אוחותיו בעולם הזה
- שמחשב את מעשיו, הפסד של מצווה כנגד שכרה אם יקימה,
זוכה ורואה בישועתו של הקדוש ברוך הוא, **שנאמר וישם דרך**
אראנו בישע אלהים, אל תקרי וישם אלא וישם דרך, שמחשב
את דרכיו.
שנינו במשנה, **[ביצד מקנא לה כו']** אמר לה בפני שנים אל תדברי
עם איש פלוני ודברה עמו עדיין היא מותרת וכו'. מקשה הגמרא, **הא**
נופא קשיא - גוף דברי המשנה סותרים, בתחילה אמרת - אמר
התנא שקניו היינו שאמר לה בעלה בפני שנים אל תדברי עם
איש פלוני זה, אלא - ממה שאמר שבר הוא לשון קניו, משמע
שמה שאמר התנא שאסור עליה 'דיבור', סתירה הוא - שציווה עליה
לא להתייחד עם פלוני, אלא שהתנא דיבר בלשון נקיה וקרא ליחוד
דיבור. ואילו ויהי דבר - המשיך התנא ואמר שאם עברה האשה
על ציוויו זה ודיברה עמו - עם אותו פלוני, עדיין מותרת לביתה
ומוותרת לאכול בתרומה - שאינה נאסרת כדין סוטה, אלא -
משמע ש'דיבור' שדיבר עליו התנא אינו יחוד, שאם כן מדוע אינה
נאסרת כדין סוטה והרי קינא לה ונסתרה, אלא ודאי 'דיבור' לא
כלום הוא - שמתפרש כפשוטו מלשון דיבור, ולכן אינה נאסרת

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שישי לעומר עמ' א

הם אין המים בודקים אותה, נמי נמצא אתה מוציא שם רע על
המהורות ששטו ולא ארע להן דבר משום שלא זנו, והן אומרים
ממאות היו - ויאמרו עליהן שבאמת זינו, אלא שיש להן עדים
במדינת הים - מה שלא ארע להן דבר, זהו משום שאין המים
מועילים לבדוקן כיון שיש עדים שיודעים שזינו. אלא מוכח מדברי
רבי שמעון שהמים בודקים גם במקרה שיש עדים שיודעים שזינתה,
וקשה על רב ששת. מתרצת הגמרא, **לרבי שמעון קאמרת - וכי**
מרבי שמעון אתה מוכיח שלא כדברי רב ששת, לרבי שמעון
מדינות לא תליא עדים נמי לא תלו - לדעת רבי שמעון הסובר
שאם אף יש בידה זכות מועילים המים לבדוקה, והוכיח דבריו, שאם
לא כן יצא לעז על נשים כשרות, אכן גם באופן שיש עדים שיודעים
שזינתה המים בודקים אותה. ורב ששת אמר את דינו לדעת רבי
ורבנן שלא חששו ללעז זה.

מקשה הגמרא על רב ששת, **מתיב רב שנינו במשנה לחלף, ואלו**
שמנחתיהן נשרפות - אלו הן הנשים הסוטות ששורפים את
מנחותיהן, ולא ניתן לפדותן או להוציאן לחולין.

זכות היא מתנוונת. ורב יוסף שבר, **לרבי הויה מתנוונה** - רק לרבי
היא מכחישה והולכת, אך לרבנן לא הויה מתנוונה - אלא מפני
הזכות לא ניכר עליה דבר. וממילא אין להוכיח מהמשנה, שלעולם
יתכן שהמים בודקים אותה גם באופן שיש עדים, ומה שלא אירע לה
דבר הוא משום שהיתה לה זכות.
מקשה הגמרא על רב ששת, **מתיב רב ישימי בר אשי**, שנינו במשנה
שם **רבי שמעון אומר אין זכות תולה במים המרים** - חולק על
רבי ורבנן, וסובר שאין זכות של האשה מועילה כלל למנוע ממנה
את העונש הראוי לבוא על ידי המים המרים, ואם אתה אומר זכות
תולה במים המרים - אם תאמר שזכות מועילה שלא תענש, נמצא
מדיח את המים בפני כל הנשים השוטות - הסוטות לא
יפחדו מלשנות את המים. ועוד, ואתה מוציא שם רע על
המהורות ששטו ולא אירע להן דבר משום שלא זנו, והן אומרים
ממאות היו - ויאמרו עליהן שבאמת זינו אלא שתלה להן זכות -
מה שלא ארע להן דבר זהו מחמת זכות שבידם. וקשה, ואם איתא
- אם נאמר כרב ששת, מחמת דין זה שאם יש לה עדים במדינת

ביאורים למסכת סוטה דף ו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לבודקה, שכיון שבא עליה באיסור אין המים בודקים אותה אם
זינתה.
גמרא. אמר רב עמרם, הא מילתא - הדין שלהלן אמר לו רב
ששת, ואנהר לו ענינין מפתניתין - והאיר את עניניו בכך שהביא
ראיה לדבריו ממשנתו. סופה שיש לה עדים במדינת הים
שיודעים שזינתה עם מי שקינא לה בעלה, אף אם אותם עדים לא
מעידים על כך, אין המים בודקין אותה - אין שתית המים מועילה
לבדוק אם זינתה. מבאר רב ששת, מאי טעמא שאין שתית המים
מועילה לבדוקה, משום דאמר קרא "ונסתרה והיא נטמאה ועד
אין פה", ודורשים, שדוקא אם ועד אין בה, כלומר דליכא דידע
בה - שאין בשום מקום עדים שיודעים שזינתה, באופן זה נאמרה
הפירש "הביא האיש את אשתו אל הכהן וגו'", ושנבדקת על ידי
המים המרים. לאפוקי הא - למעט מקרה כזה שיש עדים שזינתה,
דאז אכא דידע בה - שהרי יש מי שיודע שזינתה, ואנהר לו ענינין
מפתניתין - והביא רב ששת ראיה לדינו ממשנתו, דקתני ושבאו
לעדים שחייא טעמא אסורה לאכול תרומה לעולם. והנה יש
לברר, דאזני עדים אימת - מתי באו העדים והעידו שזינתה, אי
נימא מקמי דתשתי - אם נאמר שבאו לפני ששתתה הסוטה את
המים, מדוע הוצרכה המשנה לומר שאינה אוכלת בתרומה, אין בזה
חידוש כלל, שהרי זונה היא, וכבר אמרה המשנה שאם הודתה
האשה שזינתה אסורה לאכול בתרומה, וכל שכן אם באו עדים.
אלא בהכרח צריך לומר שבאו העדים לבתר דתשתי - אחרי שכבר
שתתה את המים המרים, וחידשה המשנה שאף על פי שלא אירע
לה דבר על ידי שתית המים, נאמנים העדים לומר שזינתה. מבאר
רב ששת את ההוכחה מהמשנה, אי אמרת בשלמא שאם יש עדים
שיודעים שזינתה אין המים בודקין אותה, שפיר - מובן הדבר שאף
ששתתה ולא אירע לה דבר אין זו ראיה שלא זינתה, שכיון שהיו
עדים שידעו שזינתה, אין המים מועילים לבדוקה. אלא אי אמרת
שהמים בודקין אותה גם באופן שיש עדים שיודעים שזינתה, אם
כן, כיון ששתתה והוכח שלא זינתה, תיגלי מילתא למפרע דסתרי
שקרי נינהו - יתברר שהעדים שמעידים שזינתה הם עדי שקר,
ומדוע נאסרת בתרומה. אלא מוכח, שבאופן שיש עדים שיודעים
שזינתה - אין המים בודקים אותה.
דוחה הגמרא את ראיית רב ששת, אמר ליה רב יוסף, לעולם אימא
לך - ניתן לומר שגם אם יש עדים שיודעים שזינתה המים בודקין
אותה, והא - ומה שמאמינים לעדים שזינתה אפילו אם כבר שתתה
ולא אירע לה דבר, הוא משום שאימור זכות תולה לה - יתכן
שזכות מעשים טובים שבידה עמדה לה שלא אירע לה דבר,
ובדלהלן, ואין מכך הוכחה שלא זינתה והם עדי שקר.
שואלת הגמרא, במאי קמיפלגי רב ששת ורב יוסף, אם יש להוכיח
ממשנתו שאין המים בודקים את האשה באופן שיש עדים שיודעים
שזינתה או לאו. ומשיבה, נחלקו במתנוונה דרבי, דתנן רבי אומר
זכות תולה במים המרים - סוטה שזינתה אלא שיש לה זכות של
מעשים טובים, מועילה הזכות לענין שלא תהיה בטנה מנפחת
וירכה נופלת בשעה ששותה את המים, אך אף שיש לה זכות ואינה
יולדת ואינה משפחת - אינה יולדת עוד ואינה מבריא ומתחזקת.
אלא מתנוונה - מכחישו והולכת, ולסוף - סופה שהיא מתה
באותה מיתה שבאה על ידי שתית המים, שבטנה צבה וירכה
נופלת. מבארת הגמרא את מחלוקתם, רב ששת סבר בין לרבי ובין
לרבינן שחולקים על רבי, הויא מתנוונה - הרי היא מכחישה
והולכת מזמן שתיית המים, אלא שלרבי סופה שמתה באותה מיתה,
ולרבנן מתה במיתה רגילה. והנה במשנתו לגבי סוטה שבאו עדים
שזינתה לאחר שכבר שתתה, לא מבואר שהאשה התנוונה לאחר
שתית המים, ולכן הוכיח רב ששת שאם יש עדים שיודעים שזינתה
אין המים בודקים אותה, שאם המים בודקים אותה אלא שאשה זו
היתה לה זכות, מדוע לא התנוונה, שהרי התבאר שגם אם יש לה

סברה זו אינה שייכת אלא לגבי יבום, שכיון שאשה זו עלולה
להחריב את הבית לא מסתבר שתצווה התורה ליבמה, ווממילא היא
אסורה על היבם באיסור אשת אח. אך אין זו סברה לאסור אותה
להינשא לאחר, משום שמי קא רמינן לה עליה פעל בפרהיה - וכי
אנו מכריזים את האחר לישא אותה, אם ירצה ישאנה.
ואיכא דאמרי אמר רב יוסף, הדין שאם מת בעל הסוטה בלא בנים
אינה מתיבמת נלמד מסברא, שהרי הכתוב קרא - למי שנושא
אשה שמצא בה בעלה הראשון ערות דבר - אחרי, כלומר, שאין
הבעל השני בן זוגו של ראשון - שאינו דומה לו, משום שזה -
הראשון הוציא רשעה מביתו, וזה - ואילו השני הכניס רשעה
לתוך ביתו, ומפני שאינו דומה לראשון נקרא 'אחר'. ואת אמרת
תתניבם נמי יבומי, ודאי שאין שייך לצוות את היבם ליבמה, ויקרא
'אחר' משום שמכניס רשעה לתוך ביתו. שואלת הגמרא, אמר ליה
אביי לרב יוסף, אלא מעתה - לדברך, גם אם הלכה אותה אשה
שמצא בה בעלה ערות דבר וגירשה ונשאת לאחר, וזאת האחר
בלא בנים, לא תתניבם לאחיו של האחר, משום דהכתוב קראו -
אם ישא אשה רשעה זו אחרי, מתרצת הגמרא, באופן זה יש דין
יבום, כיון שלפניה דהא - לגבי האח של הבעל השני מיהא בשם
טוב הוה קניימא משום שלא זינתה תחת הבעל שהיה לפניו, ויש
לומר שחזרה בה ממעשיה הרעים, ואם ייבמה לא יקרא 'אחר'.
רבא אמר הדין שאם מת בעל הסוטה בלא בנים אינה מתיבמת נלמד
מקל וחומר, שאם נאסרה מחמת שנעשתה סוטה במוותר לה -
לבעלה שהייתה מותרת לו, אם כן בנאסור לה - לאחיו שהיתה
אסורה עליו בחיי בעלה, לא כל שכן שתיאסר להתיבם לו מחמת
שנעשתה סוטה תחת אחיו, ולכן אין הסוטה מתיבמת. שואלת
הגמרא, אמר ליה אביי לרבא אלא מעתה - לדברך, צריך להיות
דנדר בביתו גדול שקידש את האשה אסורה לו, וזאת בלי בנים,
ויש לו אח בן חתן הדיים שמתה באלמנה, שלא תתניבם לכהן הדיים.
משום שיש לומר קל וחומר כעין זה, אם נאסרה כשהיתה נשואה
במוותר לה - לבעלה עליו בחיי בעלה לא כל שכן שתיאסר להתיבם לו.
דוחה הגמרא, אין נידון זה דומה לסוטה, שהסוטה היתה מותרת
לבעלה ונאסרה מחמת שנעשתה סוטה, אך באלמנה לכהן גדול, וכי
האלמנה נאסרה עליו, הא אסירה וקניימא - מעולם לא היתה
מותרת לו. וכן מה שאמרת שנאסרה במוותר לה, הרי הכהן גדול
אסור לה הוא, ולכן לא שייך בזה הקל וחומר. אלא כך הקשה אביי
לרבא, לדברך צריך להיות הדין באשת בן שנאנסה ונאסרה בזה
על בעלה, וזאת בעלה בלי בנים, ויש לו אח חלל - שמתה לו לישא
אשה שפסולה לכהונה, שלא תתניבם לאח החלל, משום שיש לומר
את אותו קל וחומר, אם נאסרה מחמת שנאנסה במוותר לה -
לבעלה שהיתה מותר לו, אם כן בנאסור לה - לאחיו שהיתה אסורה
לו בחיי בעלה, לא כל שכן שתיאסר להתיבם לו מחמת שנאנסה
תחת אחיו. דוחה הגמרא, גם נידון זה אינו דומה לסוטה, שאיסור
סוטה נזהר גם באח, וגם אם היתה נעשית סוטה תחתיו היתה נאסרת
עליו. אך בנידון זה, הדין הוא שאונם בישראל מישרא שרי -
כלומר, שרק אשת כהן כשר שנאנסה נאסרת לבעלה, אך אשת
ישראל וכן אשת כהן חלל שנאנסה מותרת, ונבי דהאי (מיהא)
ליכא איסורא - וכיוון שאם הייתה נאנסת תחתיו לא היתה נאסרת,
לא נאסרת להתיבם לו מחמת שנאנסה תחת אחיו.
משנה. ואלו הם הנשים הסוטות שנשואות לכהנים ואסורות
מלאכול בתרומה לעולם, משום שלא ניתן לבדוקן על ידי המים
המרים. האמרת טעמא אני לך - שמודה האשה שזינתה תחתיו,
ושבאו עדים שמעידים עליה שהיא טמאה - שזינתה, והאמרת
אני שותה - שאינה רוצה לשותות את המים ולהיבדק, ושבועלה
אינו רוצה להשקותה את המים. ושבועלה בא עליה כשהיו בדרך

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ו עמוד א

רש"י

תוספות

מי קא רמינן עליה בעל כרחיה. הכא הוה מצי למפירך כדפריך לבסוף דאמר אלא מעתה למצות חליצה, אבל בהא אסור למימר ליה. וממילא אשמועינן קרא דאסור לביבמה. דלא שייך בה יבום, והויא קאשת אח שלא במקום מצוה: הכתוב קראו אחי. למי שנושאה, ואת אמרת תתיבם תרמינן עליה בעל כרחיה: נשאת לאחר. שגרשה ראשון שמקנא בה

ערות דבר וניסת בר לא תתיבם. דהשתא נמי אחר הוא ואין וזהו בן זוגו של ראשון אם ישאנה, וקרמית לזה עליה במצות יבום: נביה דהאי. אחר, אחיו של זה בשם טוב הוה קרימא. ואיכא למימר הדרה בה, ואין קריי אחר אלא הנושאה מתוך אלמנות או נדושין על מי שקלקלה תחתיה: רמא אפר. האי דקמני מתניתין ולא מתיבמה, ק"ו דאם נאסרה בסתיחה זו במתה, לה, בבגלה שהיה מתה לה ונתקלקלה עכשיו הנושאין ליאסר עליה באסור לה. דהיינו נקבה שהוא אסור לה בחיי בעלה, לא כל שכן שנקארו נשואי הראשון שלא להתיבם מכח אותו הנשואין: שקדש את האלמנה. שהיא אסורה עליה לא תתיבם. מזה ק"ו זה, אם נאסרה בו, ולקמן מפרש מאי נאסרה ומאי מתה לה הלא אסור היה מתקלטה: אלא. הכי פריך. אשת כהן שנאנסה נאסרה עליה, דאשת כהן אסורה אפלו באנס אבל אשת ישראל מתרת דכתיב (פסוקי) וזהא לא נחפשה הוא נתפשה דמתרת, ומדכתיב והיה מיטעא הוא מיטעא דש אחרת שאפלו נתפשה אסורה: ויש לו אחיו. מאביה והוא חלל שגולד לאביו מן הגרשה ונתחלל מן הכהנה, ומתרת בגשים הפסולות לכהנה בדכתיב בכהנים הנושאין פסולות ולא לחלל ורעו (שם) אלקמא ורעו חלל: לא תיבם. מק"ו דאם נאסרה בבעלה זו לבעלה שהיה מתה לה, ביבמה האסור לה באותה שעה לא כ"ש שנקארו עליו נשואי אחיו שלא לביבמה מכח נשואין: ליבא אסורא. ואצלו הוא הדר גמור ואין זה ק"ו. אבל בזנותה כרצון שהבעל והיבם שוין באסור זה אם יהיה תחתיו הוי ק"ו. שדרי מותם נשואין הראשונים היא נזקקת ליבום, ואם לא הבעל נתקלקלה ק"ו לביבמה מתני לאבול בתרומה. אם הוא כהן: ושבעה בא עליה בדרה. דשוב אין המים בודקין אותה בדרקמן (זה מה) ונקח האיש שער, בזמן שהאיש מנקה שלא בא עליה מאחר שנאסרה עליו או האשה ההיא תשא את עונה, אין האיש מנקה מעון אין המים בודקין את אשתה גמי ואנהר לו עיניו. הביא לנו ראיה לדבריו מפותניתין: סופה שיש לה עדים במדינת הים. שראו שנטמאה מזה ועד אין בה. אע"י דדרשינן לעיל לעד אחד נאמן בסוטה ולסוטה ודאית שלא תשתה עור, אין מקרא יוצא מידי פשוטו ודרשינן ליה נמי הכי, ועד אין בה הוא דאמר והביא האיש שער, וזהו חכמה פרושה. הא יש בה עד אין המים בודקין אותה: ואנהרניהו לעיניו. משום דקרא לאו ראיה הוא כל כך דהא דרשיניה לסוטה ודאית שיש בה עד אחד לקנינו וללמד שלא

תשתה: וזהו חסד. ופשיטא דאסורה בתרומה דהא תנא ליה האומרת טמאה אני: אלא לכתר דשתי. ואיצטרך לאשמועינן דלא מחזקינן להו בשקרי על אשר לא בדיקה המים: שפיר. ומשום הכי לא מחזקינן להו בשקרי. דמשום דהו ידעי בה לא בדיק לה מנא: וזאת תליא לה. דאמר לקמן (זה מה) וזאת תולה במים המרים: וקפישלי. רב ששת ורב יוסה: בפתניות. דקאמר לקמן (זה מה) גבי אשה שתלה לה וזאת: וזאת תולה. שלא יצבה בטנה מיד. אבל אינה יולדת לעולם ואינה משבחת: אלא מתנוונה וחולכת. מבקשת וחולכת: באותה מיתה צבוי בטנה ונפול ירה. רב ששת סבר. לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא שסוף שהיא מתה באותה מיתה לחוד, אבל במתנוונה לא אפילוהי דכל מי שזכות תולה לה מתנוונה היא. וזו דואיל ולא מתנוונה לא תלה לה וזאת אלא שאינה ראויה לבדק בכל משום עדים: ורב יוסה סבר. ראויה לבדק היא אלא וזאת תולה לה, ואי משום דלא נתנונה הוה מני רבנן היא דאמר לקמן וזאת תולה לה הויא מתנוונה כלל: מיתה את המים בפני הנשים. שלא הוה יראות מהם לחודות שהיא טמאה ולא ימחה שם הקדוש על המים: ואי איתא. דיש לה עדים לא מיבדיקה. השתא נמי על ידי זה נמי איכא לעז על הסהירות ששתו בו: מדכות לא תליא. משום האי טעמא דהייש הוא לעז על הסהירות. עדים נמי לא תלה שפנותיתין נשפחות. מנחות קנאות שלה עשירית האופה קמח שעורים נשפחות למטה על בית הדשן. שאין ראיות לקרב ולא לפדות וליצא לחליץ:

מי קא רמינן עליה בעל כרחיה. הכא הוה מצי למפירך כדפריך לבסוף דאמר אלא מעתה נשאת לאחר ומת בלא בנים לא תתיבם ולא נסתריה לביתיה: אשת כהן שנאנסה. וא"ת אמאי לא תני לה בפרק ש מותרות (ימנע ק"ו). גבי אסורות לבעליהן ומותרות ליבמיהן יש לומר לא תני לה חייבי לאוין וזו מחייבי לאוין כדאמר בפרק אהרן על יבמתו (ספ ק"ו) וזכיל היו בכלל אחרי אשר הוטמאה וגו' והכי מתרץ התם דפריך מפצוע דכא אבל יש לתמוה אמאי לא פריך הכא ישראל שנושא כשרה ונעשה פצוע דכא ויש לו אח כשר דרמי למתני מאי היה ליה לתרוצי: האומרת טמאה אני. אי קשיא בשליח מוט' נדרים (ה' ו') דפליגי רבה ורב ששת באומרת טמאה אני לך דרב ששת אומר אוכלת בתרומה וכו' תרץ דהכא מיירי אחר קינוי וסתרי' דרגלים לדבר אפילו רב ששת מודה והכי מפרש לה בירושלמי:

ושבאו לה עדים ואמרו שנטמאה. מספקא לרבי א דוקא נקט עדים שנים אבל עד אחד לא מודינן דמוקמינן ליה בגמרא דמיירי לאחר ששתה דדוקא קודם ששתתה האמינה תורה לעד אחד ורב ששת דאמר בגמרא סוטה שיש לה עדים במדינת הים דאין המים בודקין אותה דוקא עדים נקט ולא עד א' או דילמא כיון דהאמינה תורה לעד אחד אחר אחר קינוי וסתריה ליבא חולקין בין אחד לשנים מזהו מוסתרא דהיה לעד אחד כדלעיל דאמר בפרק מי שאמר (שקנא) ולקמן ק"ו (זה מה) כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים:

אם אתה אומר וזאת תולה מדחה אתה את המים. וא"ת לרב ששת דאמר בין לרבי בין לרבנן מתנוונה א"כ אודיאק קאי ר"ש דאמר מדחה אתה אתה יראו דמתנוונה ודאך ר"ש דאמר להוציא שם רע על הסהירות ששתו כשלא יתנוונו יש לומר הנשים העומדות משום ייסור ולא יהיו ניכר אלאחר כשישומדת בעורה נתנונה ויצאנו שם רע וזהו הבעל יגיד להם שקלקל עמה ולא ידעי שזו מתנוונה אי נמי לא יתלו נותונה במים המרים וכו' היא לא תחלה במים המרים וכל בחולי אחר:

כי

אותה, תיגלי מילתא למפרע דסהדי שקרי ניהו. אמר ליה רב יוסה, לעולם אימא לך מים בודקין אותה, והא אימור וזאת תולה לה. במאי קמפילגי במתנוונה דרבי, דתנן רבי אומר וזאת תולה במים המרים ואינה יולדת ואינה משבחת אלא מתנוונה וחולכת, לסוף שהיא מתה באותה מיתה. רב ששת סבר, בין לרבי ובין לרבנן הויא מתנוונה, ורב יוסה סבר, לרבי הויא מתנוונה, לרבנן לא הויא מתנוונה. מתיב רב שימי בר אשי, רבי שמעון אומר אין וזאת תולה במים המרים, ואם אתה אומר וזאת תולה במים המרים, מדיחה אתה את המים בפני כל הנשים השותות ואתה מוציא שם רע על הסהירות ששתו והן אומרים טמאות הוי אלא שתלה להן וזאת, ואם איתא, יש לה עדים במדינת הים נמי אתה מוציא שם רע על הסהירות ששתו והן אומרים טמאות הוי אלא שיש להן עדים במדינת הים. לרבי שמעון קאמרת, לרבי שמעון מוזהבות לא תליא, עדים נמי לא תלו. מתיב רב, ואלו שפנותיתין נשפחות, האומרת

האומרת טמאה אני. אלא לכתר דשתי. ואיצטרך לאשמועינן דלא מחזקינן להו בשקרי על אשר לא בדיקה המים: שפיר. ומשום הכי לא מחזקינן להו בשקרי. דמשום דהו ידעי בה לא בדיק לה מנא: וזאת תליא לה. דאמר לקמן (זה מה) וזאת תולה במים המרים: וקפישלי. רב ששת ורב יוסה: בפתניות. דקאמר לקמן (זה מה) גבי אשה שתלה לה וזאת: וזאת תולה. שלא יצבה בטנה מיד. אבל אינה יולדת לעולם ואינה משבחת: אלא מתנוונה וחולכת. מבקשת וחולכת: באותה מיתה צבוי בטנה ונפול ירה. רב ששת סבר. לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא שסוף שהיא מתה באותה מיתה לחוד, אבל במתנוונה לא אפילוהי דכל מי שזכות תולה לה מתנוונה היא. וזו דואיל ולא מתנוונה לא תלה לה וזאת אלא שאינה ראויה לבדק בכל משום עדים: ורב יוסה סבר. ראויה לבדק היא אלא וזאת תולה לה, ואי משום דלא נתנונה הוה מני רבנן היא דאמר לקמן וזאת תולה לה הויא מתנוונה כלל: מיתה את המים בפני הנשים. שלא הוה יראות מהם לחודות שהיא טמאה ולא ימחה שם הקדוש על המים: ואי איתא. דיש לה עדים לא מיבדיקה. השתא נמי על ידי זה נמי איכא לעז על הסהירות ששתו בו: מדכות לא תליא. משום האי טעמא דהייש הוא לעז על הסהירות. עדים נמי לא תלה שפנותיתין נשפחות. מנחות קנאות שלה עשירית האופה קמח שעורים נשפחות למטה על בית הדשן. שאין ראיות לקרב ולא לפדות וליצא לחליץ:

האומרת

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ו עמוד ב

תוספות

רש"י

כ" קדוש מעיקרא שפיר קדוש משום הכי נשרפת. קשיא כיון דהוא היה מביא מנחתו עליה אמאי נשרפת מאי שנא מהא דתנן בפרק ורובנסכת נזיר (דף כז:) האשה שנדרה בניור והפרישה את בהמניה בניור ודיופה לה בעלה אם שלו היתה הבהמה תצא ותורעה בעדר ואם שלה היתה הבהמה חטאת חמות ואע"ג דבשעת הקדש הות בת מקדש דק"ל דבעל מיגו גזיז ואפ"ה אמר כיון דמשלו היתה תצא ותורעה

בעדר דנפקא לחולין ותנן גמי החם בפרק בית שמאי (טז דף כז:) מי שנדר בניור והלך להביא בהמתו אם עד שלא נגבה בהמה נדר הרי הוא נזיר ואם משנגבה בהמה נדר אינו נזיר והכי נמי הוה עדים בעולם קודם הקדש ולא אדעתא דהכי הקדש ועוד אמאי נשרפת כיון דק"ל בבית הלל דאמרי בפרק יש נוחלין (כ"ז דף קכ:) ובפרק ב"ש במסכת נזיר (דף קכ:) דיש שאלה להקדש למה אינו נשאל עליה ותצא לחולין. **דבי** קדוש מעיקרא בטעות קדוש. ואין להקשות דהא אשם תלוי אינו דבי קדוש מעיקרא בטעות קדוש ולא חזי לכפר מיד והכי דלא חטא ואפ"ה תנן בפרק בתרא דכריתות (דף קכ:) המביא אשם תלוי ונודע שלא חטא ירעה עד שיסתאב דהא מפרש החם טעמא משום דלבו נקופו גמור ומקריש:

גזירה שמו יאמרו מוציאין מכלי שרת לחולין. ואי תקשה כל הני דתנן תצא ותורעה בעדר גמור שמו יאמרו מוציאין מקדושת הגוף לחולין תריץ החם לא מוכחא מילתא וליכא היכירא בין קדושת פה לקדושת הגוף ויאמר קדושת הפה היה אבל הבא איכא היכירא בין קדושת הפה לקדושת כלי שרת וצ"ע בפרק שתי מדות (מנחות דף ל:) ובפרק התורה (טז דף עט:)

קרב הקומץ ולא הספיק בו. נראה דהוא הדין אם קרב הקומץ ובאו עדים שנטמא דאמר נמי כיפרה ספיקה דהכי אמר בפרק בתרא דכריתות (דף טז:) גבי טהאת העוף הבא על הספק אם משמיצה דמו נודע לה שילדה אסורה אפילו בהנאה שעל הספק באת כיפרה ספיקה: **נמצאו** עדים וזממין. נראה דאקדשה בכלי קאי וקדוש קמיצה דלאחר קמיצה איכא איסורא דרבנן ונשרפת דמוקמינן גמי החם הא דתנן משנמלקה נודע לה הרי זו תקבר בנודע לה שלא ילדה וברין הוא דמותרת בהנאה ונמאי טעמא תקבר מדרבנן:

וטהורה ולא טהולה לה זכות. מהבא משמע דבעלה מותרת בה כאלתר ולא אמרי

ימתן עד שלש שנים שמו זכות תלתה לה דאם היה אסור בה היכי הוה מצטו למישרי בה ונתתה ונורעה וזע וכן הראני רבי בירושלמי נזקה האיש משון אינה ואינו חושש שמו תלה זכות ואיתא כמ"ד חוכות תולה ואינה ניכרת:

יש

האומרת טמאה אני. שהודתה לבית דין על קלקולה. שהיו מאימין עליה כרתני מתני: מקמי דתקדוש. בכלי שרת תיפוס לחלין. פדיון. שלא היה קדשת הגוף אלא קדשת פה וכל המנחות נפדות כל זמן שלא קדשו בכלי אלא לבתר דקדוש. דכלי שרת מקדשין את הראוי להם שלא לצאת עוד לחלין כרתנן כל הנוגע בהם קדוש. ולקרב אינה שהרי אינה באה אלא להקזיר עונה של זו שתקדש ודאי היא בדוקה ועומדת. ולקרב נמי לא חזיא להקריבה דמנחת שעורים אינה בקרה אלא לסוטה ולעומר. אי אפרת בשלמא מים בודקין אותה. אם שתתה עד שלא באו עדים. אלקמא בשעה שנתנה בבית הכרית ראויה היתה לכלי שרת. דהוהיא שעתא בת מיקדשא ומיקרב היא מספק בשאר מנחת סוטה. הלכך כי קדש בכלי שפר קדוש ומשום הכי כי אנו עדים אפסלא מהקרה מכאן ולהבא ולא נפקא לחלין ונשרפת: אלא אי אפרת אין הפים בודקין אותה. הואיל ולא לבדק עומדת ולא ראיה היא למנחה: תיגלי מילא לפתור. דלא היתה ראיה לכלי. ואין כלי שרת מקדשין אלא הראוי להם כדאמר בבבא מציעא (דף פט:) ותיפוס לחלין. בלא פדיון. שקדשת פה שלה וקדשת כלי שלה הכול בטעות. שהיו סבורים שהיא טעונה מנחה ואינו כן. והקדש טעות אינו הקדש: שוניה בעורה. לאמר שקדשה בכלי. ועל גנות זה באו העדים ולא על טמאה של סתירה ראשונה. הלכך כי קדשה בכלי בת מקדש ומקרב הוא. דלא הוה לה עדים: שגזירה לנפקיה. ותיחיה ותלכה ונתנה. דאפיו פתחי בהמה בבפיה. של ראשה תלויים לה שלא תשטמ מיד: לעולם כדאמרין מעקרי. דהוה סלקא דעמיה ברישא שעל טמאת סתירה ראשונה באו ואפילו הכי לא קשיא לרב ששה. דהא דקאמר דכיון דלא חזיא לקדש תיפוס לחלין. אין הכי נמי מדאורייתא יצאת לחלין. ומדרבנן היא נשרפת לפי שאין חבל בקיאי בהלכות לידע בשבטיל שהיו לה עדים לא היתה ראיה לקדש. ואתו למימר מוציאין דבר שקדש בכלי שרת לחלין. הרי היא בכל המנחות. שנטמאו עד שלא קדשו בכלי ותפדה ויביא בדמיה את המנחה: קדש הקמיץ. שקמצה ונתן הקמץ בכלי שרת קדש בקדשת קמץ. שהמנחה טעונה ארבע עבודות כגנר ארבע עבודות של דם וזבחים. קמיצה מתוך כלי שרת כגנר שהיטה. שהספין של כלי שרת מקדש את הדם. ומתן כלי להקדיש הקמץ בכלי שרת שני כגנר קבלת דם. והלכה כגנר חולכה. והקשרת הקמץ כגנר וזיקת הדם: שפת הוא. ושוב אינה שותה. דאמאן בעינן למשרייה. הרי היא בכל המנחות. שאירע בהן פסול בין קמיצה להקשרה ותשרף למטה: ולא הספיק. כהן לאכול את השירים: כפרה. מנחה זו את ספקה. הרי כפרה לאו כפרת

יש

עון הוא ולא חוקרת עון. אלא כפרה הראיה לה קאמרין. שעשיתה מנחה זו בשעת הקשרת קמצה כל מה שיש עליה לעשות. שהרי בהכשר קריבה. יבא ויחקה אותה ותבדק. ובין דבהכשר קריבה שריה נאכלין כל זמן שלא אירע בהן פסול בגופן: באו לה עדים שהיא טמאה. אמעקרא קאי. קדם הקשרת: נמצאו עדיה וזממין. עדי סתירתה שעל ידיהם באה לכה מנחתה חלין. לא קדשת פה ולא קדשת כלי. ואין מועלין בה דבטעות היה. אלקמא לא אמרין תשרף מדרבנן כי נמצאו עדיה וזממין שמו יאמרו מוציאין מכלי שרת לחל. ושמ"כ קתני באו לה עדים שהיא טמאה מנחתה נשרפת מדאורייתא קאמר. דבת מקדש הואי קלא אית לחו. הכל יודעין שהקדשה טעונה כוונתיה דרב ששת. דאין הפים בודקין סוטה שיש לה עדים: ולא מפעמיה. דודע אין בה. דהוהא לאו לספק סוטה מידריש אלא לסוטה ודאית בעד אחר. אלא מקרא אחריתא נפקא: וטהורה. ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונתתה ונורעה וזע. והנה ליה למכתב ואם לא נטמאה ונתתה ונז. וטהורה היא לדרשה למדרש הכי. וטהורה נורעה וזע ולא שנוצלת מן הפים מפני שהיו עדים בטמאתה: וטהורה. וירי ותיא למעטי שקלתה לה זכות. דהא לא אמר קרא ונורעה וזע: היא. ולא הצולת מן הפים על ידי שהיה קלקולה מפרסם כלל. שכבר היו נושאות ונותנות בה לרוב בה. מוזרות בלבנה. נשים טוות בלבנה: ופרקינן ורבי שמעון. דאמר אין זכות תולה. נהי דרין לא דריש מידו יש לה עדים נפקא מקרא. קשיא דאקדשה מוציא שם רע על הטהורות ויאמרו עדים עליה להם: לא

ביאורים למסכת סוטה דף ו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הקדוש יקנו מנחה אחרת. אבל אם נטמאה משקדושה בכלי - שחלה
עליה קדושת הגוף שאינה ניתנת לפדיון, הרי היא בכל המנחות
שנטמאו לאחר שקדשו, וְתִשְׁרֹף. אם קָדַשׁ הַקּוֹמֵץ - הניח הכהן את
הקומץ מהמנחה בתוך כלי שרת והתקדש הקומץ, וְלֹא הִסְפִּיק
לְהַקְרִיבוֹ - להקטיר את הקומץ, עַד שָׁמַת הוּא - הבעל, וממילא
אין צורך להשקותה שהרי אין למי להתירה, או עַד שָׁמַתָּה הִיא -
הסוטה, הרי היא בכל המנחות שאירע בהן פסול בין הקמיצה
להקטרה, וְתִשְׁרֹף. אבל אם כבר קָרַב הַקּוֹמֵץ - הקטירו את קומץ
המנחה, וְלֹא הִסְפִּיק הכהן לֶאֱכֹל את הַשִּׁירִים עַד שָׁמַת הוּא או
עַד שָׁמַתָּה הִיא, ולא ישקו אותה, הרי היא בכל המנחות שנטמאו
השיריים שלהם לאחר הקטרת הקומץ, וְתִאָּכַל המנחה לכהנים
כדינה. והטעם שאם כבר הקטר הקומץ נאכלים השיריים אף על פי
שלא ישקו את האשה, הוא משום שַׁעַל הִסְפִּיק בָּאת מִתְחִילָה -
סְפִיקָה וְהִלָּכָה לָהּ - עשתה המנחה מה שהיה עליה לעשות,
כלומר, שהוקרבה בדיון והכשירה את האשה שיהיה ניתן להשקותה,
ואף שלמעשה לא ישקו אותה מפני שמה הוא או מטה היא, מכל
מקום כל קרב שהוקרב כדינו, נאכלים השיריים לכהנים. ואם בָּאוּ
לָהּ עֲדִים לפני שהוקטר הקומץ, והעידו שְׁהִיא טְמֵאָה - שזינתה,
מִנְחָתָה נִשְׂרָפָה. ואם נִמְצְאוּ עֲדִים - העדים שהעידו שנסתרה עם
אוחו פלוני שקינא לה בעלה שלא תסתר עמו וּזְמָמִין - שהוזמו
ונמצאו שקרנים, מִנְחָתָה חֹלִין - המנחה יוצאת לחולין, כיון
שמתברר שהקדושה חלה בטעות, משום שבטלה עדות העדי סתירה
ואינה נחשבת לסוטה. וקשה על רב פפא שאמר שאף במקום
שהתברר שההקדש חל בטעות שורפים את המנחה מדרבנן, שאם
כן, מדוע באופן שנמצאו העדי סתירה וזממין חזרת המנחה להיות
חולין ולא גזרים מפני הוראים. מתרצת הגמרא, עֲדִים וּזְמָמִין
קִאֲמֵרָת - אתה מקשה מדים שנמצאו וזממים, עֲדִים וּזְמָמִין קִלָּא
אִית לָהּ - מתפרסם הדבר שהוזמו וממילא אינה סוטה כלל, ושוב
לא יבאו לטעות ולומר שניתן להוציא לחולין מנחה שהוקדשה בדיון.
והגזירה היא רק באופן שבאו עדים שזינתה, כיון שאין האנשים
בקאים בדיון של רב ששת, שאם יש עדים שיודעים שזינתה אין
המים בודקים אותה, ולכן אינם יודעים שההקדש היה בטעות.
תִּנְיָא בְּזוּתֵיה דְּרַב שֶׁשֶׁת וְלֹא מִטְעָמִיה - בביריתא מבואר כדינו
של רב ששת אך לא מטעמו. שנאמר בפסוק "ואם לא נטמאה האשה
וטהורה היא, ונקתה ונזרעה זרע", והמילים 'וטהורה היא' מיותרות
שהרי כבר כתוב שלא נטמאה, ודורשת מכך הברייתא, 'טהורה' -
דוקא אם ניצלה מהמים משום שהיא טהורה, מתקיים בה המשך
הפסוק 'ונקתה ונזרעה זרע', וְלֹא אם ניצלה משום שִׁישׁ לָהּ עֲדִים
בְּמִדַּת הַיָּם. וְטַהוּרָה - מדיבור של האות וי' בתחילת המילה
דורשים, שהיא מנוקה רק אם ניצלה משום שלא זינתה, וְלֹא אם
ניצלה משום שִׁתְּלַתָּה לָהּ זְכוּת, ומִהִיא דורשים, וְלֹא שִׁישָׁאוּ
וְיִתְּנוּ בָּהּ מְזוּרוֹת פְּלִבְנָה - למעט סוטה שניצלה משום שהיא
מפורסם רבים שזינתה, ואף הנשים שטוות חוטים לאור הלכנה
מספרות זאת האחת לחברתה.
שואלת הגמרא, וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן שאומר שאין זכות תולה לאשה, אלא
אם זינתה אף אם יש לה זכות נענשת על ידי המים, נִהֵי דִּינָא - את
היתור של האות וי' במילה 'וטהורה' לא דִּרְשִׁישׁ - שאינו דורש את
היתור של האות וי', ולכן חולק על התנא שזה הברייתא וסובר שגם
אם יש לה זכות המים בודקים אותה. אך קשה עליו וְהָא אִיכָּא

הַאֲמֵרָת טְמֵאָה אֲנִי - שהודתה שזינתה, וְשָׂבָאוּ לָהּ עֲדִים שְׁהִיא
טְמֵאָה - שהעידו שזינתה, שורפים את מנחתה, ויש לברר לגבי
המקרה השני במשנה, דָּתָנוּ עֲדִים אִמָּת - מתי באו העדים והעידו
שזינתה, אִילָמָא מְסַמֵּי דְתִקְדוּשׁ - לפני שהניח הכהן את המנחה
בכלי שרת, אם כן מדוע שורפים את המנחה, תִּפְשִׁיק - תצא המנחה
לְחֹלִין על ידי שיפדה אותה בדמים, וכמו כל דבר הקדוש בקדושת
דמים שאפשר לפדותה. אִלָּא ודאי שהעידו לְבִתָּה דְקָדוּשׁ - אחרי
שהכהן הניח את המנחה בכלי שרת, וחלה עליה קדושת הגוף שאי
אפשר לפדותה. מבארת הגמרא את הקושיא על רב ששת, אִי
אֲמֵרָת בְּשִׁלְמָא מִיָּם בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ - את האשה שיש עדים
שיודעים שזינתה, אִלָּמָא בַּת מְקַדָּשׁ וּמְקַרְבָּה הִיא - נמצא שמנחתה
היא כמנחת שאר סוטות, וראויה להיות קדושה ולהקרבה על גבי
המזבח, וְכִי קָדוּשׁ מְעִיקָרָה - ולכן כשהונחה בכלי שרת לפני שבאו
העדים, שִׁפִּיר קָדוּשׁ - חלה עליה קדושת הגוף בדיון, וְשִׁשּׁוּם הָכִי -
ולפיכך כשבאו אחר כך עדים ולא ניתן להשקותה, מִנְחָתָה נִשְׂרָפָה
כיון שלא ניתן להקריבה. אִלָּא אִי אֲמֵרָת כִּרְב שֶׁשֶׁת, שאם יש עדים
שיודעים שזינתה אין הַמִּים בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ, אם כן, לאחר שבאו
העדים לפני בית דין, תִּנְיָא מִלְּתָא לְמַפְרַע דְּכִי קָדוּשׁ מְעִיקָרָה
בְּמַעוֹת קָדוּשׁ - יתברר למפרע שהקדושה שחלה על המנחה היתה
בטעות, שהרי כבר באותו זמן לא היה ניתן לבדוק את האשה על ידי
המים, וממילא לא ניתן להקריב את המנחה, וְתִפְשִׁיק לְחֹלִין - ותצא
המנחה לחולין, ומדוע אמרה המשנה שמנחתה נשרפת.
מתרצת הגמרא, אֲמַר רַב יְהוֹנָתָן מִדִּישְׁמֵרָתָא, אין כוונת המשנה
שהעידו שזינתה בזמן שנסתרה לראשונה עם אותו פלוני, אלא בְּגוֹן
שהעידו שְׁזִינְתָה בְּעוֹרָה לאחר שכבר הוקדשה מנחתה, דְּכִי קָדוּשׁ
מְעִיקָרָה שִׁפִּיר קָדוּשׁ - שהקדושה שחלה עליה מתחילה חלה בדיון,
כיון שבאותו זמן היתה יכולה להיבדק על ידי המים וממילא ראויה
להקריב מנחה, ולכן כאשר העידו שלאחר מכין זינתה בעזרה
ומעתה אין סיבה להשקותה, נשרפת המנחה. מקשה הגמרא, מִתְּקִינָה
לָהּ רַב מִשְׁשָׁאִי, כיצד יתכן שזינתה בעזרה לאחר שהביאה
מנחתה, וְהִלָּא הדין הוא שִׁפִּירָתָה בְּזוּתָה מְלִין אוֹתָהּ משהגיעה
לעזרה, ודאי שהיו מונעים ממנה לזנות. מתרצת הגמרא, שמעידים
העדים שְׁזִינְתָה מִפִּירָתָה בְּזוּתָה עֲצָמִין. רַב אִשִּׁי אָמַר לתרץ, בְּגוֹן
שֶׁנִּצְרָבָה לְנִקְבָּהּ - ובאותו זמן אין הפרחי כהונה נלווים לה, דָּאִמְרוּ
פִּירָתָה בְּזוּתָה בְּכִיפָה תְּלִי לָהּ - וכי הפרחי כהונה מחזיקים בכיפה
שעל ראשה שלא תלך מהם, ובאותו זמן זינתה.
תירוצו נוסף על קושיית רב, רַב פֶּפְא אָמַר, לְעוֹלָם בְּרִאמְרִין
מְעִיקָרָה - כפי שלמדנו מתחילה, שמעידים שזינתה בסתירה
הראשונה שמנחתה נעשית סוטה, וְדִקְאֲמֵרָתָה שִׁלְדַּעַת רַב שֶׁשֶׁת
קשה מדוע נשרפת המנחה, והרי לאחר שבאו עדים התברר
שההקדש היה בטעות, כיון שבזמן שהניחו בכלי שרת לא היתה
ראויה להיבדק על ידי המים ולהביא מנחה, ואם כן תִּפְשִׁיק המנחה
לְחֹלִין. דִּין זה מְדַרְבְּנָן הוּא, שאמרו לשורפה גְּזִירָה שְׁמָא יִאמְרוּ
הרואים שהמנחה חוזרת להיות חולין, שמוציאין מִכְּלִי שֶׁרַת לְחֹלִי
שניתן לפדות ולהוציא קרבן קדוש לחולין, והם אינם יודעים
שהתברר שהמנחה לא היתה קדושה.
מקשה הגמרא על רב פפא, מִתִּיב רַב מְרִי, שנינו בביריתא, אם
נִטְמָאת מִנְחָתָה של הסוטה עַד שֶׁלֹּא קָדַשָׁה בְּכָלִי - לפני שהניחה
בכלי שרת, שעדיין לא חלה עליה קדושה, הרי היא בכל המנחות
שנטמאו לפני שקדשו, וְתִפְרָה המנחה בכסף ותצא לחולין, ובכסף

ביאורים למסכת סוטה דף ז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

על לאה, לא תמירא ליה ולא מהימן - אינו חמור בעיניו, ולכן אינו נאמן שלא יבוא עליה, ואסור לו להתייחד עמה בלא שני עדים.
מקשה הגמרא על הברייתא שהביאה, ורבי יהודה מקל וחומר
מיידיה לה - וכי רבי יהודה למד שהבעל נאמן מקל וחומר, והא רבי
יהודה מקפריא מיידיה לה - והרי מצאנו שלמד זאת מפסוק, ויתבאר
בברייתא אחרת, נאמר בפסוק לגבי סוטה "והביא האיש את אשתו
אל הבית", מבואר שכן התורה האיש לבדו מביא את אשתו הסוטה
לבית דין הגדול, ואין צריך שנים שילווחו. אבל אמרו חכמים -
מדברנן מוסרין לו שני תלמידי חכמים, משום שחוששים שמא יבא
עליה בדרך. רבי יוסי חולק ואומר, אף מדברנן אין צריך שנים
שילווחו, אלא בעלה נאמן עליה שלא יבוא עליה, ולומד זאת מקל
וחומר, ומה נדה שהיא בבתר, בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא
בלאו, לא כל שכן שנאמן. אמרו לו חכמים לרבי יוסי, לא - אין
ללמוד מהקל וחומר משום שיש לפורכו, אם אמרת בנדה - מה
שמצינו לגבי נדה שבעלה נאמן הוא משום שכן יש לה היתר -
שתהיה מותרת לו לאחר זמן כשטובלת, ולכן לא חוששים שיבוא
עליה באיסור, ואמר בסוטה שאין לה היתר - אין ללמוד משם
שיהיה נאמן גם לגבי איסור סוטה, שהרי אם יתברר שזינתה תהיה
אסורה עליו לעולם, ולכן יש יותר חשש שיבוא עליה בדרך. ואומר
- וכן לגבי סוטה יש יותר חשש, כפי שאומר הפסוק "מים ונגובים
ימתקו וגו'", דהיינו, שיש מתקנות לאדם דווקא בדבר האסור לו,
ולכן אין הבעל נאמן שלא יבוא עליה. ממשביה הברייתא, רבי
יהודה אומר, מן התורה האיש לבדו מביא את אשתו אל הבית,
שנאמר "והביא האיש את אשתו". ואם כן קשה, שבברייתא הזו
מבואר שרבי יהודה למד מפסוק שהבעל נאמן וחולק לבדו, ואילו
בברייתא הראשונה מבואר שלמד כן מקל וחומר. מתרצת הגמרא,
אמר להוין קל וחומר ברישא - בתולה אמר להם רבי יהודה שהבעל
נאמן מקל וחומר, ופריכה - ופרכו לו את הקל וחומר, והדר אמר
להוין קרא - וחזר ודרש להם כן מהפסוק.
שואלת הגמרא על הברייתא השנייה, רבי יהודה היינו תנא קמא -
שניהם הרי לומדים מהפסוק שהבעל לא צריך עדים, ובמה הם
חולקים. מתרצת הגמרא, איכא בינייהו אבל אמרו - שתנא קמא
הוסיף "אבל אמרו חכמים", שמדברנן צריך שני שלוחים, ואילו רבי
יהודה לא סבר תקנה זו.
המשנה תבאר את סדר הדברים שהיו עושים לה בבית דין הגדול
ובבית המקדש קודם שהשקו אותה.
משנה. היו הבעל והשלוחים מעלין אותה - את האשה לבית דין
הגדול של שבעים וחסד דינים שפירושם, ומאיימין עליה -
מפזרים אותה ממי הסוטה, כדי שאם נבעלה תודה בכך ולא
תצטרך להיבדק, בדרך שמאיימין על עדי נפשות - כמו שמצינו
שמפזרים עדים שעל פי עדותם הורגים אדם. ואומר לה הדיין כדי
לפתוח בפניה דרך להודות, בתי, יתכן שאכן זנית תחת בעלך,
שהרפת יין עושה - גורם לבא לידי עבירה, וכן הרפת שחוק עושה,
הרפת וילדות עושה, הרפת שכנים הרעים עושים. ואם אכן זנית, אל
תגרמי לעצמך מיתה מנוולת הבאה על ידי שתיית המים, אלא תודי
בכך. וכן אומר לה, עשי - אם אכן זנית, תודי לשמו הגדול שנכתב
בקדושה - למען כבוד שם השם שנכתב על המגילה שלא ימחה על
המים - שכך היו עושים. כמו כן ואומר לפניה דברים שאינם פרי
לשמעון - שאין ראוי לה שתשמע אותם, על הצדקים שחטאו והודו
כפי שיתבאר בגמרא, היא - ואם השתכנעה האשה להודות
- ובפני משפחתה, בשביל שתודה. אם השתכנעה האשה להודות
ואמרה ממה אני - שזינתה תחת בעלה, הרי היא שוברת בתובתה
- כותבת שובר שזינתה והפסידה את כתובתה, ויוצאת מבעלה בגט.
ואם אף לאחר כל מה שאמרו לה, עמדה על דבריה ואמרה מהורה
אני, היו מעלין אותה לשער המזרח - השער החיצוני של הר הבית,
שעל פתח שער נקנור - ומשם לשער העזרה הנקרא שער ניקנור,

אך הרי נדרש מהמילה 'טהורה', שאם יש לה עדים במדינת הים
אין המים בודקים אותה, ולדבריו נמצא אתה מוציא שם רע על
הנשים הטהורות. מתרצת הגמרא, עדים שיודעים שזינתה ולא
העידו לא שכיחא - אינו מצוי, ולכן אין לחשוש שיאמרו האנשים
שמפני כך לא אירע לה דבר.
משנה. אשה שקינא לה בעלה שלא תיסתר עם פלוני ונסתרה עמו,
אך אומרת שלא זינתה, ביצד עושה לה בעלה לבדוק אם זינתה,
מוליכה לבית דין שבאותו מקום - שנמצא בו, ומוסרין לו - הבית
דין לבעל שני תלמידי חכמים שישמרו אותו בדרך לירושלים, מפני
שחוששים שמא יבא עליה בדרך - והרי היא אסורה עליו משעה
שנסתרה. דעה חולקת, רבי יהודה אומר לא היו צריכים שנים
ללוחות, משום שבעלה נאמן שלא יבוא עליה, ובגמרא יתבאר טעם
מחלוקתם.
גמרא. מדייקת הגמרא, מבואר במשנה שבית דין מוסרים לבעל שני
תלמידי חכמים ללוחות, הרי ואידי - שני השלוחים והבעל, הא
תלמידי - נמצא ששלושה הולכים עם הסוטה לירושלים. ליקא
מסייע ליה לרב - נאמר שמשנתנו יש ראה לדינו של רב לגבי
ייחוד, דאמר רב יהודה אמר רב, לא שנו שמותר לאשה להתייחד
עם שני אנשים, אלא בעיה, אבל בדרך - מחוץ לעיר, אסורה
להתייחד עד דאיכא שלישה אנשים, משום שאם יהיו רק שנים, יש
לחשוש שמא יצטרף אחד מהן לנקביו וילך להתפנות ברחוק מקום
משום צניעות, ונמצא אחד מהן - השני מתייחד עם הערוה -
האשה שאסורה עליו. וממה שמבואר במשנה, ששלחו עם הבעל
והאשה שני שלוחים ולא די בשלוח אחד, מוכח כדברי רב. דוחה
הגמרא, לא - אין ראה מהמשנה לדבר רב, והכא - במשנה היינו
מעמיא שלא מספיק שליח אחד, אין זה משום איסור יחוד, אלא כי
היה דליתו עליה פתרי - שאם יבוא עליה בעלה בדרך, יעידו על
כך בבית דין הגדול ולא ישקו אותה את המים.
מדייקת הגמרא, תלמידי חכמים אין - שלחו בית דין דווקא תלמידי
חכמים, אבל בולי עלמא - סתם אנשים, לא היו שולחים. ליקא
מסייע ליה לאידך דרב - נאמר שמשנתנו יש ראה לדין אחר
שאמר רב לגבי ייחוד, דאמר רב יהודה אמר רב, לא שנו שמותר
לאשה להתייחד עם שני אנשים, אלא בשירין - עם אנשים
שמוחזקים כשרים, אבל פרוצין - עם אנשים שפרוצים בעריות,
אפילו עם עשרה נמי לא - אסורה להתייחד, כיון שאינם מתביישים
אחד מהשני, וחוששים שיבואו לידי איסור. ואכן מעשה היה
והוציאו עשרה במקום - עשרה אנשים פרוצים הוציאו אשת איש
מהעיר במיתה כדי לזנות עמה, הרי שאינם מתביישים בדבר. וממה
שמבואר במשנה ששלחו עם הבעל והאשה דווקא תלמידי חכמים,
מוכח כדברי רב. דוחה הגמרא, לא - אין ראה מהמשנה לדבר רב
אלו, והכא - במשנה היינו מעמיא ששלחו דווקא תלמידי חכמים,
משום הדין לאתרוויי ביה - שאם יראו שרוצה בעלה לבוא עליה
בדרך, ידעו לשכנעו ולומר לו שאם יבוא עליה לא ישקו אותה.
שנינו במשנה, רבי יהודה אומר בעלה וכו', אין מוסרים לו שלוחים
כיון שנאמן שלא יבוא עליה בדרך. תנאי רבי יהודה אומר בעלה
נאמן, ולומד זאת מקל וחומר, ומה נדה שהיא בבתר - שאסורה על
בעלה באיסור חמור שעונשו כרת, אף על פי כן בעלה נאמן עליה -
שלא יבוא עליה בזמן שהיא נדה. סוטה שהיא בלאו - שאסורה על
הבעל באיסור לאו שהוא איסור יותר קל, לא כל שכן שיהיה הבעל
נאמן שלא יבוא עליה. ושואלת הגמרא, ורבנן הסוברים שהבעל לא
נאמן וצריך שני שלוחים, מה ישיבו על הקל וחומר. משיבה הגמרא,
רבנן סוברים שהיא הנותנת - החילוק שהבאת בין חומר האיסור
בנדה לחומר האיסור בסוטה, הוא הסיבה לומר שהדין כפי שאנו
אומרים, שנהיה דברת - כשהיא נדה שאם בא עליה עונשו כרת,
המירא ליה ומהימן - האיסור חמור בעיניו ולכן נאמן שלא יבוא
עליה. אך סוטה דלאו - כשהיא סוטה ואם יבוא עליה לא עבר אלא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ז עמוד א

רש"י

תוספות

לא שכיחא. ולא מסקי אנשי אדעתיהו למחשדיהו לטהרות בהכי. והא דשני לעיל לר' שמעון מדוכות לא תלה עדים נמי לא תלה, משום דאפתי לא הוה קיימא לן דרשא דהאי קרא: **מתני'** **שָׂמָא יְבֵא עֲלֶיהָ בְּדֶרֶךְ. שְׂצִירָהּ לְהַשְׁקוּתָה בִּירוּשָׁלַם בְּבִד' הַגְּדוּל בְּדִלְקָהּ. נֶאֱמָן עָלֶיהָ. שְׂמָא יְבֵא: גַּמְלָא לֹא שָׁנָא. דְּהָא דִּתְנִן בְּקִדּוּשֵׁין אָבֵל אִשָּׁה מִתִּיחַדָת עִם שְׁנֵי אֲנָשִׁים: שָׂמָא יִצְטָרֵךְ בּו'. הָכָא נָמִי הוּאֵל**

וְשִׁנְיָהּ אֲסוּרִין קָה לֹא סָגִי בְּתַרֵּי, שְׂמָא יִצְטָרֵךְ הַבְּעֵל או שְׂלִיחַ בִּיד' לְנִקְבֵי בּו': דְּלִיְהוּ עָלֶיהָ בְּתַרֵּי. יָבֵא אִם עָלֶיהָ יַעֲדוּ עַלְיוּ וּבִלְבִיד' הַגְּדוּל לֹא יִשְׁקוּ: ל"ש. דְּאִשָּׁה מִתִּיחַדָת עִם שְׁנֵי אֲנָשִׁים: וְהוֹצִיאָהּ עֲשָׂרָה. אִשָּׁה אִישׁ חוּץ לְעִיר בְּמִשְׁכָּה בְּחֻזָּת מִתָּה לְקַלְקֵל עֲמֻה: דִּידְעִי לְאִתְרִיבִי בִּיה. וְלִזְמִיר לִּן מִן הַתּוֹרָה בְּשִׁאֵין הָאִישׁ מִנְקָה מַעֲוִן. שְׂבָא עָלֶיהָ מִשְׁנֶאֱסָרָה עָלֶיהָ. אִין חֲמִים בּוֹדֵקִין אֶת אִשְׁתָּה: בְּעֵלָה נֶאֱמָן עָלֶיהָ. וְאִין עֲצִיר לְהַעֲמִיד עֲדִים אֵצֶלָה סוּטָה שְׂהִיא בְּלֹא. דְּלֹא יוֹכֵל בְּעֵלָה הִרְאָשׁוּ וְגו'. דְּאִמְרִין בִּיקְמוּת בִּפְק' (דף י"ט) מִה אִנִּי מִקְשִׁים אֲחֵרִי אֲשֶׁר הִשְׁמָאָה לְרִבּוּת סוּטָה שְׂנִיתָרָה: וְהִיא הַנּוֹתֶנֶת. הַמְדִּיר הַזֶּה שֶׁבִּאֵת רָאִהָ לְדַבֵּרָהּ, הִיא הַנּוֹתֶנֶת אֶת הַדִּין שֶׁאֵין אֲמִירִים שְׂצִירָה עֲדִים: נִדָּה שְׂהִיא בְּתַרֵּי. הַמְדִּיר הַזֶּה עָלֶיהָ וְאִנִּי בָּא עָלֶיהָ: שְׂכֹן יֵשׁ לָהּ הֵתֵר. לְכַשְׁתִּתָּהּ, לְפִיכָךְ אִין יַעֲרֹ חוֹקֵף שְׂמִיכָתָה הוּא לְאִתְרִיבִי. וְנָמִי שְׂמָא לֵה הֵתֵר. אִם תִּמְכָּא שְׂמָאָה. וְלְפִיכָךְ לִבּוּ רֹדֵף אֲחֵרִי: גּוֹבִים. כְּלוּמֵר דְּכִךְ הָאֲסוּר לֹא יַעֲרֹ רֹדֵף אֲחֵרִי: וּפְרִכָּהּ. כְּדָאֵמֵר שְׂכֹן יֵשׁ לָהּ הֵתֵר: הִינֵנו ת"ק. דְּבִרְיָתָא: אָבֵל אֲמִיר. לר' יְהוּדָה לֵית לִיה: מִתְנִי וְנֶאֱמָרִין עָלֶיהָ. שְׂתֵּתָה מוֹדָה: עַל עֲדִי נִפְשוּת. כְּדָאֵמֵרִין בְּסִנְהֶדְרִין. הֵו יוֹדְעִין שְׂלֹא בְּרִינִי מִמוּנֹת דִּינִי נִפְשוּת בּו'. בְּפִרְק אֶחָד דִּינִי מִמוּנֹת דִּינִי: לִידָה יְלָדוֹת עוֹשָׂה. וְגִירָם לְנִעֲרָה יְלָדָה שְׂתֵּתָה אֵלָּה קִלְקוּל. וְשָׂמָא אָמַת הַדְּבָר, אֵל תְּבִיאִי עֲצֻמָּה לִידִי מִיתָה מְקַלָּת וְזוֹ שְׂכִינִים רַעִים. יוֹדְעִים לְפִתּוֹת וּמִצִּין לֵה תְּמִיד: שְׂאִינָה כְּדָאֵי לְשִׁמְעוֹ. אִינָה רָאִהָ לֵה. שְׂאֵמֵר לְפָנֶיהָ דְּבִרִי הוֹדָאוֹת צִדִּיקִים הִרְאָשׁוּנִים. אֵלָּא כִיד שְׂתוּדָה עוֹל קִלְקוּלָה כְּדָאֵמֵרִי לְקַלְקֵל יְהוּדָה הוֹדָה לֹא בִּישׁ שׁוֹבֵרֶת בְּתִפְתָּה. כּוֹתֶבֶת שׁוֹבֵר עַל כְּתִבְתָּהּ. וְנִיתִי וְהַפְסְדִי כְּתִבְתִּי. וְנִתְּנָה בִיד' בְּעֵלָה שְׂלֹא תִתְּבַעְנָה לְאִתְרִיבִי וְנָמִי. וְאִינָה נִדְרָתָה, שְׂלֹא תִתְרֹךְ בָּה עֲדִים בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה: לְשַׁעַר מוֹדָה. שַׁעַר הַחֲצִיצִין שְׁבֹן נִכְנָסִין לְהַר בְּתִיבָה. וּמִשָּׁם לְשַׁעַר נִקְנֹר הוּא שַׁעַר הַעֲלִיץ שְׂבִחוּתָה שְׂבִין שְׂעִיר יִשְׂרָאֵל לְעוֹרֹת נָשִׁים: שֵׁשׁ מִשְׁקֵין אֶת הַסּוּטָה. מִפְּנֵי שְׂלֹא נִתְקַדַּשׁ בְּקִדְשָׁת עוֹרָה עָבִי חָלַל אוֹתוֹ הַשַּׁעַר. מִפְּנֵי הַמְּצוּרָעִין שְׂמִיכָתָהּ יִדְּוֹן לְבוֹתוֹת לְתֵן מִדֵּם הָאִשָּׁם עַל בְּתוֹן יְדוֹ. וְהִתְקַדַּשׁ כְּפֹרִים שְׂנִיכָה לְעוֹרָה בְּתַרֵּי, לְפִיכָךְ לֹא כְּדִשְׁתָּה יִשְׁכִּיכֵל לְעַמּוּד חָלָל הַשַּׁעַר. שְׂאֵם הִיָּה בְּתוֹן מוֹצִיא אֶת דֵּם הָאִשָּׁם חוּץ לְעוֹרָה הִרִי הוּא נִפְסָל בִּיּוֹצָא. לְפִיכָךְ צִירִךְ לְהַכְּנִים יְדוֹ לְתוֹךְ חָלָל הַעוֹרָה. וְבִיאַת מִקְצֵת שְׂרָא רְחֻמָּנָא: נִקְנֹר. אִדָּם גְּדוּל הִיָּה. וְתִבְיָא דְלִתּוֹת נִחְשָׁת מֵאִלְכַּסְנֶדְרָא שֶׁל מִצְרַיִם לְאוֹתוֹ שַׁעַר וְעַשׂוּ בּוֹ נִסִּים בְּרִדְתָּן בְּסִדֵּר יוֹמָא (דף י"ט) וְנִקְרָאוּ עַל שְׂמָה: שֵׁשׁ מִשְׁקֵין סוּטָה דְּבִעֲבִין לְפָנֶיהָ ה' בְּרִדְלִיף לְקַלְקֵל: וְנִפְסְתִּיהּ אֶת הַיְלָלוֹת. לְקַלְקֵל מִפְּרֵשׁ מֵאִי הִיא: אוֹתוֹ בְּכִנְיָהּ. בְּבִית הַצֹּאֵר שְׂלֵה: אִם נִקְרָעוּ. אִינוֹ חוֹשֵׁשׁ: וְאִם נִפְרָמוּ. אִינוֹ חוֹשֵׁשׁ. פְּרִימָה גְּדוּלָּה מִקְרִיעָה שְׂנִקְרָעָה לְקִרְעִים הִרְבֵּה דְּמִינִצִּיר: בְּלַעַז' כְּמוֹ הִיא פְּרִימָה סִלְקָא (דף י"ט) עַד שְׂנִקְרָעָה אֶת לְבָהּ. וְלִקְרָן לִיָּה לֵה מִקְרָא: וְסוּתָר אֶת שְׂעָרָה. מִקְלִיעָתוֹ. וְלִקְרָן לִיָּה לֵה:

יֵשׁ לֵה עֲדִים בְּמִדְיַת הִים לֹא שְׂכִיחָא. וְהִיא בָּא עָלֶיהָ בְּעֵלָה בְּדֶרֶךְ נָמִי לֹא שְׂכִיחָ: **כִּי** דְּחִבִּי דִידְעִי לְאִתְרִיבִי בִּיה. וְחִבִּי אֲמִירִין נָמִי בִּפ' אֵל חוּץ הַגְּדוּלִין (מִמּוֹ דף ט') גְּבִי גְּדוּלִין לְעִיר מִקְלָת וּמוֹסְרִין לוֹ שֵׁנִי תַלְמִידִי חֲכָמִים שְׂמֹא יַהֲרֹגוּ בְּדֶרֶךְ וְדִינִךְ בְּגִמְרָא מֵאִי לֹא אִדְרֹתוֹ בִּיה דְּאִי קִטְלִי בִר קִטְלָא הוּא אִלְמָא גְּבִי הַתְּרָאָה בְּעֵתִן תַּלְמִידִי חֲכָמִים: **נִדָּה** שְׂהִיא בְּכִרַת בְּעֵלָה נֶאֱמָן עָלֶיהָ. תִּימָה דְּמִשְׁמַע בְּפִרְק אִין מַעֲמִידִין (דף י"ט) דִּידָח דְּעִרִיּוֹת דְּאִוְרִייתָא אִם כֵּן יוֹדֵר נִדָּה מְגַלֵּן דְּשִׁירִי וִישׁ לִזְמִיר דּוֹקָא יוֹדֵר דְּעִרִיּוֹת דָּאִין לְתוֹן הִיתֵר דּוּמִיא דְּבִן עִם אֲמֹר אִסְרָה תּוֹרָה אָבֵל נִדָּה לֹא:

הִיא הַנּוֹתֶנֶת. הִיא הִיא הַנּוֹתֶנֶת לֵה דְּמִי כָלָל לְהוֹרָא דְּפִרְק קִמָּא דְּעִירִיבִין (דף י"ט): **אֲמִיר** לִהּ ק'ו וּפְרִכָּהּ. יֵשׁ לִזְמִיר דּוֹקָא בְּפִירְכָּא שְׂכֵן יֵשׁ הִיתֵר לְאִיסוּרָתוֹ (פְּרִכּוֹה אָבֵל בְּהִיא הַנּוֹתֶנֶת לֹא פְּרִכּוֹה וְלִכְךָ הוֹצִירָתוֹ לְפִירְכָּא אֲחֵרִי דְּאִשְׁכּוֹן בְּרוּכְתִי סִגְיָא דְּחִמְרִיא לְהוֹ לְאִינִישׁ עֲבִירָה קֵלָה וּמִסְתַּפּוּ מִינָה טַפִּי מַעֲבִירָה חֲמוּרָה כְּוֹן בִּפְק' דְּכִתּוּבוֹת (דף ק') דְּחִמְרִיא לְהוֹ אָבִילוֹת דְּלֹא הִוִּי אִלָּא מִדְּרַבְנָן מְנַדָּה שְׂהִיא בְּכִרַת וּבִפ' הַנוֹקֵן (דף ק"ט) בְּאִתְרִיָּה דְּרִבִּי יְהוּדָה חֲמִירָא לְהוֹ שְׂבִיעִית דְּלִיכָא אִלָּא לֹא אִם מִשְׁבַּת שְׂהוּא בְּסִקְלָה וְרִבִּישׁ פ'ק דְּרִבִּישׁ (דף ק"ט) אֲמִיר הִיא דְּקִיל צִירִךְ הַרְחָקָה טַפִּי דְּאִמֵּר מִשׁ גְּבִי שְׂבַת דְּסִתָּה לֵן תְּנָא כְּרִבִּי שְׂמַעֲוִן וְגִבִּי יוֹם טוֹב כְּרִבִּי יְהוּדָה שְׂבַת דְּחִמִּיר סִתָּה לֵן כְּרִישׁ יֵט דְּקִיל סִתָּה לֵן כְּרִבִּי יְהוּדָה אִלְמָא דִּימְנִין בְּדִילִי מִקְלִילָתָא טַפִּי מִחֲמִירָתָא דִּימְנִין אִיפְכָא וְהִשְׁתָּא צִירִךְ לִישִׁיב הַבְּרִייתָא לְפִי הִירוּשָׁלַם וְהַתּוֹסְפָתָא דְּחִבִּי מִיתְּנִיא בְּתוֹסְפָתָא (דף ק"ט) ר' יְהוּדָה אֲמִיר נֶאֱמָן עָלֶיהָ בְּעֵלָה מִקְל חוּמֵר וְזִמָּה נִדָּה שְׂחִיבִי עַל בִּיאַתָּה כִּרַת בּוֹר' ר' יוֹסִי אֲמִיר הַכְּתוּב הַאֲמִינוּ שְׂנֵא' וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְגו' וּבִירוּשָׁלַם מִיתְּנִיא חִבִּי רִבִּי יְהוּדָה אֲמִיר בְּעֵלָה נֶאֱמָן וְכו' אֲמִירוֹ לֹא אִם אֲמִירָתָה בְּנִדָּה יֵשִׁיב לֵה הִיתֵר וְכו' אֲמִיר לִדָּם רִבִּי יְהוּדָה גִּזִּית הַכְּתוּב הוּא הִבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְגו' אֲמִירוֹ לֹא וּבְלִכְבֵּד בְּעִדִּים וְהִשְׁתָּא אִיתֵל לֵן לְמִימֵר דְּבַהֲחִיא תוֹסְפָתָא פְּרִכּוֹה וְהוֹדֵר אֲמִיר לְהוֹ קִרָא כְּהוּא דִירוּשָׁלַם אָבֵל (וּבְמִדְרַבִּי יוֹסִי אִיכָא לְחִתּוּמָה לְמִימֵר אִיפְכָא) דְּמַעֲקִירָא אֲמִיר לְהוֹ קִרָא וְהוֹדֵר אֲמִיר לְהוֹ קֵל חוּמֵר: **וְאֲמִיר** מִיָּם גּוֹבִים. נִרָּאָה דְּהִיא וְאֲמִיר פְּרִירוּשׁוֹ חִבִּי כְּלוּמֵר מֵאִי תִלִּי בְּחִבִּי שְׂאִין הִיתֵר לְאִיסוּרָה חֲדָא דִּיצִירוֹ חוֹקֵף מֵאֲחֵר שְׂאִין הִיתֵר לְאִיסוּרָה אִין מִתּוֹן דְּבִיר עַם לֹא עֲכַשִׁי אִימִיתִי וְאִת' לֹא תִתְּבַעְנָה יַעֲרֹ לֵה אִשְׁתּוֹ הוּאֵל וּבְעֵלָה כְּבִר מִיָּם גּוֹבִים יִתְקַר:

מה

עַל עֲדִי נִפְשוּת וְאֲמִירִים לֵה בְּתִי, תְּרַבָּה יִין עוֹשָׂה, תְּרַבָּה שְׂחֹק עוֹשָׂה, תְּרַבָּה יְלָדוֹת עוֹשָׂה, תְּרַבָּה שְׂכִינִים הָרַעִים עוֹשִׂין, עֲשִׂי לְשִׁמּוֹ הַגְּדוּל שְׂנִיכָתָה בְּקִדְשָׁה שְׂלֹא יִפְחָה עַל חֲמִים. וְאֲמִיר לְפָנֶיהָ דְּכִיִּים שְׂאִינָה כְּדָאֵי לְשִׁמְעוֹ, הִיא וְכָל מִשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ. אִם אֲמִירָה מִמָּאָה אִנִּי, שׁוֹבֵרֶת בְּתוֹכָתָה וְיוֹצֵאתָ. וְאִם אֲמִירָה מְהוּרָה אִנִּי, מַעֲלִין אוֹתָהּ לְשַׁעַר הַמְּהוּרָה שְׂעֵל פֶּתַח שַׁעַר נִקְנֹר שֵׁשׁ מִשְׁקֵין אֶת הַסּוּטָה וּמִטְהַרִין אֶת הַיְלָלוֹת וּמִטְהַרִין אֶת הַמְּצוּרָעִין, וְכֵהן אוֹתוֹ בְּכִנְיָהּ, אִם נִקְרָעוּ נִקְרָעוּ וְאִם נִפְרָמוּ נִפְרָמוּ עַד שְׂהוּא מְגַלֵּה אֶת לְבָהּ וְסוּתָר אֶת שְׂעָרָה. רִבִּי יְהוּדָה אֲמִיר אִם הִיָּה לְבָהּ נָאָה לֹא הִיָּה מְגַלֵּהוּ, וְאִם הִיָּה שְׂעָרָה נָאָה לֹא הִיָּה סוּתָר, הִיָּתָה מִתְּפַסָּה בְּלִכְנִים מִכְּסָּה בְּשַׁחוּרִים, הִיָּה עָלֶיהָ כְּלִי זָהָב וּקְטִילוֹתָ

בְּכִנְיָהּ. בְּבִית הַצֹּאֵר שְׂלֵה: אִם נִקְרָעוּ. אִינוֹ חוֹשֵׁשׁ: וְאִם נִפְרָמוּ. אִינוֹ חוֹשֵׁשׁ. פְּרִימָה גְּדוּלָּה מִקְרִיעָה שְׂנִקְרָעָה לְקִרְעִים הִרְבֵּה דְּמִינִצִּיר: בְּלַעַז' כְּמוֹ הִיא פְּרִימָה סִלְקָא (דף י"ט) עַד שְׂנִקְרָעָה אֶת לְבָהּ. וְלִקְרָן לִיָּה לֵה מִקְרָא: וְסוּתָר אֶת שְׂעָרָה. מִקְלִיעָתוֹ. וְלִקְרָן לִיָּה לֵה:

וקטילאות

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ז עמוד ב

תוספות

רש"י

וְקַטְלָאוֹת. תְּכֵשִׁית הוּא בְּמִין חֲצִי עֹגֵל פְּתוּחַ, וְסוּגֶרֶת בּוֹ אֵת חֲלֻקָּהּ וּמִקְוֶה אֶת גְּרוּנָהּ מִן הַצִּדִּידִּים: **הַכֵּל הַמַּצְרִי**. עֲשׂוֹי מַצְרֵי דָקֵל, מְסִיב הַגָּדֹל קִיבֵּי הַדָּקֵל וְכוּרֶךְ עָלָיו: וְקוֹשֶׁר לְמַעַל פְּרִיָּה. כִּדִּי שֶׁלֹּא יִשְׁמְטוּ בְּגִינָה לְאַרְצֵי: **שְׁלֵפָה גַם**. בְּהַּ כְּשֶׁאֵדָם רוֹאֵה בְּנִי בִּיתוֹ דַּעְתּוֹ מִתְגַּבֶּרֶת עָלָיו וְלֹא תֵיָאֵר וְלֹא תוֹדָה, וְאֵזֶן מְקַבֵּשֵׁן שְׂתוּדָה לֹא יִמָּחֵה שֵׁם הַקֹּדֶשׁ עַל הַפִּי: וְכָל הַנָּשִׁים בְּתָרִית לְרֵאוּתָהּ. לִקְשֹׁן פְּרִיָּה וְהָא תָנָא רִישָׁא כָּל הַרְצָה לְרֵאוּתָהּ בְּהַ רוֹאֵה וְאִפְּלוֹ אֲנָשִׁים: וְנוֹסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים. מִקְרָא הוּא בִּיתוּקָא: וְגַם מִנָּה הֵי מִלָּה דְּבִעָא בִּיד הַגָּדֹל, נָהִי דְּבִירֵדוֹשִׁים בְּעֵינֵן לְהַשְׁקוּתָהּ כְּדִתְכִיבֵי וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאֵשֶׁה לְפָנֵי ה', אֲבָל בִּיד הַגָּדֹל דְּהֵינֵי שְׂבָעִים וְאַחֵר מִגָּל דְּלֹא נִתְכַּשְׂרוּ בְּהַ אֶחָד מִשְׁנֵי בְּתֵי דֵינִין שְׁהָיוּ שֵׁם שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. אֶחָד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הַר הַבֵּית וְאַחֵר יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הָעִירָה כְּדָמָר בְּסִנְהֶדְרִין וְהָ שֵׁם: מִלָּה לְחֻלּוֹן. בְּזֶקֶן מִמָּרָא: **בְּשָׂבָעִים וְאַחֵר**. דְּכִתִּיב (וְקָרִים יז) מִן הַמִּקְוֶה הַהוּא. מִקְוֶה מִיָּה, דְּהֵינֵי לְשִׁבְתְּ הַקְּוִיָּה, שְׁאִפְּלוּ מִצָּאֵן אֲבִי פְּנִי וְהִמָּרָה עֲלֵיהֶן לְפִינֵן מִנִּיה דְּהִיא הַמִּקְרָאוֹת הַמִּקְרָא וְסִפְּרָא דֵּי וְהָ עֲמִיד עַל בּוֹרֵיָּה. הַסִּמְכִי עַל נְקִיּוּתָהּ: קָרִים שְׁמִנְחָקָה מְגִלָּה. כִּדִּי שֶׁלֹּא יִמָּחֵה הַשֵּׁם מֵאִמְיָן שֶׁלֹּא לְשׁוּתוֹ, וְלֹאֲחֵר שְׁמִנְחָקָה אֲמָרִים לֵה דְּכִרִי תַּחֲנוּמִין לְשׁוּתוֹ אִם נִקְרָה הִיא כִּדִּי לְהַמְרִיחַ לְבַעֲלָהּ, אִם תֵּיָאֵר מִן הַמִּיָּם וְתִאֲמַר טָמְאָה אֲנִי וְהִיא טוֹהֵרָה וְתוֹרִיָּא לַעֲזֹר עַל עֲצָמָהּ וְעַל בְּגִידָהּ: **בְּכַתוּבִים הָרִאשׁוֹנִים**. בְּדָבָרִים הַכְּתוּבִים בְּתוֹרָה שְׁנַעֲשׂוּ בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים. כְּגוֹן הַגָּדֹל וְזֹ דְּאִשְׁרֵי חֲכָמִים יִגִּידוּ יוֹדוּ עַל חֲטָאֵם וְלֹא כְּחֵדוּ עֲנָם מֵאֲבוֹתֵיהֶם. וְגַם חֵם, רֵאוּבֵן בְּמַעֲשֵׂה בְּלָחָה כְּדִלְקָשׁ, וְיִהוֹדָה בְּמַעֲשֵׂה תִמְרֵי צִדְקָה מִמֶּנִּי: **לָחֵם לִבְנֵי נָחֶה הָאֵרֶץ**. יִהוֹדָה וְכֵה לְמַלְכוּת בְּתוֹסֶפֶתָה דְּכָרְבוֹת (וְכֵה) רֵאוּבֵן נָטַל חֶלֶק תַּחֲלָה כְּאַרְצֵי בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּי: **וְלֹא עָבַר זֶר בְּתוֹכָם**. דְּרֵשׁ רַבִּי תַּחֲנוּמָא, אִימָתִי לֹא עָבַר זֶר בְּתוֹכָם, כִּשְׁכָּא מִשָּׁה לְכִרְכָּה: יְחִי רֵאוּבֵן וְזֹאת לִיהוֹדָה. אֵין לָהּ בְּכִרְבָּתָה כָּל הַשְּׂבָעִים מִתְחַלְּלִין וְזֹאת חוּץ מִזֶּה: **עֲצָמוֹתָיו שֶׁל יִהוֹדָה** מִתְחַלְּלִין בְּאֵרֶץ. עֲצָמוֹת כָּל הַשְּׂבָעִים הַעֲלִילוּ מִמַּצְרִים. וְהוּא שְׁאֲמַר יוֹסֵף וְהַעֲלִיתֶם אֶת עֲצָמוֹתַי מִזֶּה אֲתֹכֶם (מִשְׁנֵי יז) עִם עֲצָמוֹתֵיכֶם, וְהָיוּ עֲצָמוֹת כָּל הַשְּׂבָעִים שְׁלֹחַן קִרְיָתָה. וְיִהוֹדָה אֵיכֶרֶי מִתְפָּרֵקִין וּמִתְגַּלְּגִין בְּאֵרֶצוֹ מִפְּנֵי שְׂנֵאָה אֶת עֲצָמוֹ בְּעִרְבּוֹ שֶׁל בְּגִמִּין וְחֻסְתָּא לָהּ כָּל הַקְּרִיָּם (וְכֵלִיָּם מִג) אֲפִי לְעוֹלָם הַכָּא. וְהִיא נִפְקָא לָן (מִשְׁנֵי יז) נָדִיד שֶׁל חֲכָם אִפְּלוֹ עַל תְּנָא הוּא בָּא: מִי גָּרַם לְרֵאוּבֵן שְׂנֵאָה. בְּמַעֲשֵׂה יִרְעֵי אֲבִי: יִהוֹדָה. שְׂנֵאָה בְּמַעֲשֵׂה תִמְרֵי. וְכֵן הָיָה מִסֻּרָה בִּינֵיהֶם. וּמִדֶּרֶשׁ אֲנָה דִּרְ תַּחֲנוּמָא, כִּשְׁאֲמַר יִהוֹדָה צִדְקָה מִמֶּנִּי עָמַד רֵאוּבֵן וְאֲמַר בְּלִבִּיתִי יִרְעֵי אֲבִי, וְעָשִׂי אֲבִי יְחִי רֵאוּבֵן שְׁלֹחַ קִימָתָה אִפְּלוֹ הוּא חֵי, וְזֹאת לִיהוֹדָה שְׂנֵאָה מִתְגַּלְּגִל: **לִשְׂמָא**. לְמִקְוֶה שְׂתַּקְּוֶה מִשְׁם, כְּמוֹ דְּשֵׁף מִדְּבִכְמִיה (וְכֵלִיָּם יז) מִכָּא: **לְמַתִּיבָתָה**. לִשְׂא וְלָתֵן עִם שְׂאֵר הַחֲכָמִים: **לְמִשְׁקֵל וּמִסֻּרָה**. לִשְׂא וְלָתֵן: דִּי רַב לוֹ, וְהָא לֹא נִצְחָן לִירֵב, וְהָא דְּכִתִּיב דִּי לָשׁוֹן מִלְחָמָה הוּא מִלְחָמָה שֶׁל תוֹרָה: **אֵלֶּכָּא**

וְהִלָּל בְּשָׂבָעִים וְאַחֵר. תִּימָה אֲמָאִי לֹא תָנִי לָהּ לִסוּתָה חֻקֵּן מִמָּרָא בְּפִי דְּסִנְהֶדְרִין וְהָ (ז) בְּהִדִּי הֵי דְּהוּוּ בְּבִידִּי שֶׁל שְׂבָעִים וְאַחֵר וְיִלֵּי מִשְׁוֹם דְּגִמָּר שֶׁל סוּטָה חֻקֵּן מִמָּרָא לֹא הִיָּה בְּבִית דִּין שֶׁל שְׂבָעִים וְאַחֵר: **מָה**. הִלָּל בְּבִית דִּין שֶׁל שְׂבָעִים וְאַחֵר. קִשְׂיָא כִּיּוֹן דִּילְפִּינֵן מִזֶּקֶן מִמָּרָא אֵיתִי לָךְ לְמִימָר גַּבִּי סוּטָה שְׂתַּמְקוֹם גִּרָם כְּמוֹ גַּבִּי זֶקֶן מִמָּרָא וְלִכְרִי הֵי מַעֲלִין אוֹתָהּ לְשִׁבְתָּה הַקְּוִיָּה אִ"כ פִּסְקוֹ הַמִּיָּם הַמִּיָּם מִיּוֹם שְׁגִלְתָּה סִנְהֶדְרִין וְיִשְׁבָּה לָהּ בְּחֻנּוֹת כְּדָמָר בְּפִרְקִי הֵי בּוֹדִיקֵן (מִסְנֵהִי יז מ"ה) לְפִי שֶׁלֹּא רִצָּה לָדוֹן דִּינִי נִפְשׁוֹת לְפִי שְׂתַּמְקוֹם גִּרָם וּבְפִרְקִי בְּתָרָה דְּמִכְלִיתָן (לִקְשֹׁן יז מ"ה) אֲמָרִינֵן דְּרַבִּין יִיחִיָּה בֵּן זְבַאי הַפִּסְקוֹן וְקוֹדֶם גִּלּוּת סִנְהֶדְרִין אֲמָרֵר בְּפִרְקִי הֵי בְּחִידָה (ס' מ"ה) דְּרַבִּין יִיחִיָּה בֵּן זְבַאי תַּלְמִיד יוֹשֵׁב לְפָנֵי רַבִּי הִיָּה וְלֹא מִקְרִי רַבִּין וְנִרְאָה דְּאִיּוֹם לֹא הִיָּה מַעֲכָב וְאִם לֹא הֵי מֵאִמְיָן כְּכָל אַעֲפִיבִי הִיָּתָה שׁוּתָה הִילָכֵךְ הִיָּתָה נִזְהָת אֲפִי לֹאֲחֵר גִּלּוּת:

לֹא עָבַר זֶר בְּתוֹכָם. פִּירֵשׁ רִי' בִּשְׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל הֵינִי בְּחֻלּוֹת יִיחֻקָּל שְׂרָאוּבֵן וְיִהוֹדָה שְׂבָעִים: **שְׂמַעְתָּ** מִנִּיה כּוֹתֵבִין שׁוֹבֵר. תִּימָה הוּא הַכָּא לֹא אִפְשֵׁר בְּלֹא שׁוֹבֵר אִם הִיא אֲמוּרָתָה אֲבָדָה כְּתוּבָתָהּ בְּמָה יִכּוֹף אוֹתָהּ לְהַחֲזִיר כְּתוּבָתָהּ בְּשִׁלְמוֹ לָהּ בְּעִלְמָא מַעֲכָב הַפִּרְעוֹן עַד שִׁחֲזוֹר מִלּוּחַ אֶת הַשֹּׁטֵר אֲבָל כָּאֵן אֵין פִּרְעוֹן שְׁהָרִי כָּאֵן אֲבָדָה כְּתוּבָתָהּ וְיִחִידָא דְּלֹא אִפְשֵׁר דְּבִידִּי הַכֵּל כְּתוּבִין וְיִלֵּי שְׂהִיָּה יִכּוֹל לַעֲכָב אֶת הַגֵּט אֲעִילוֹ עַד שְׂתַּחֲזוֹר לוֹ הַכְּתוּבָה אֲבָל תְּמִיָּה לְפִיּוֹם מֵאִי דְּמִסִּיק בְּמִקְוֶה שְׂאֵין כּוֹתֵבִין כְּתוּבָה כְּתוּבִין שׁוֹבֵר לְמַה לִּי לְמִיכְתֵּב שׁוֹבֵר יִקְרַע הַגֵּט וְיִכְתּוּב עֲלָיו גִּיטָא דְּנֵן דְּקִרְעָתוֹ לֹא מִשְׁוֹם דְּהִיטָא פִּסְוֹלָא הוּא אֵלֶּכָּא דְּלֹא תַּהֲדוֹר וְתַגְבִּי בִּיה יִזְמָנָא אֲחִירִיתִי כְּדָמָרִינֵן בְּפִי הַכְּתוּבִין (מִסְנֵה יז פ"ה) וּבְפִרְקִי קִמָּא דְּבָבָא מַצִּיעָא (וְכֵה יז) וְיִלֵּי דְּהִבָּא מִיָּדִי מִן הַסִּכְנָה וְאֵילָךְ דָּמָר בְּפִרְקִי הַכְּתוּבִין (מִסְנֵה יז פ"ה) דְּרִבּוּבָה בְּעִיד גִּירוּשָׁין אִפְּלוֹ בְּלֹא גֵט:

אֲמַר רַבָּא בְּמִקְוֶה שְׂאֵין כּוֹתֵבִין כְּתוּבָה עִסְקִינֵן. מִקְשִׁים אֵין בְּמִקְוֶה שְׂכּוּתֵבִין אֵין כּוֹתֵבִין שׁוֹבֵר וּבְגֵט פִּשְׁוֹת (וְכֵה יז פ"ה) אֲמַר דִּין מִסְתַּבְּרָא דְּכּוֹתֵבִין שׁוֹבֵר דִּיא אֵין כּוֹתֵבִין יִאכַל הֵלֵךְ חֲדִי אִ"ל אֲבִי אֵלֶּכָּא מֵאִי כּוֹתֵבִין אֲבָד שׁוֹבֵרֵי יִאכַל הֵלֵךְ חֲדִי אִ"ל רַבָּא אֵין עָבַד לָהּ לֵאשׁ מִלּוּחַ אֲלִמָּא דְּקִבֵּל אוֹתָהּ כְּסִרָא דְּכּוֹתֵבִין וְנִרְאָה דְּרַבָּא סִיל כּוֹתֵבִין אֲבָל הַכָּא דְּחִיָּה בְּעִלְמָא הוּא דְּלִיכָא לְמַשְׁמַע מִהָכָא דְּכּוֹתֵבִין שׁוֹבֵר: שֵׁם

'שְׂמַע ה' קוֹל יִהוֹדָה, עַל אֵיכֶרֶיָּה לְשִׂפָּא וְלֹא הוּוּ קָא מַעֲלִילִין לִיָּה לְמַתִּיבָתָה דְּרִקְשָׁא 'וְאֵל עֲמֹ תִּבְיָאנִי', וְלֹא הוּוּ קָא יַדַּע מִשְׁקֵל וּמִמָּרָה בְּשְׂמַעְתָּא בְּהִדִּי רַבִּין 'דִּיּוֹ רַב לוֹ', לֹא הוּוּ קָא סִלְמָא לִיָּה שְׂמַעְתָּא אֲלִיָּבָא דְּהִילְכָתָהּ 'וְעוֹר מַצְרֵי תִּהְיֶה', בְּשִׁלְמָא יִהוֹדָה דְּאִדִּי, בִּי הִיכִי דְּלֹא תִישַׁרְף תִּמְרֵי, אֲלֹא רֵאוּבֵן לְמָה לִיָּה דְּאִדִּי, וְהָאֲמַר רַב שֶׁשֶׁת חֲצִיָּה עָלִי (בְּרִי יִשְׂרָאֵל) דְּמִפְּרִיט הַבְּאִיָּה, בִּי הִיכִי דְּלֹא לִיחֲשָׁדוּ אֲחוּדֵי: אִם אֲמָרָה מִמָּאָה אֲנִי וְכֵי: שְׂמַעְתָּ מִיָּה כּוֹתֵבִין שׁוֹבֵר. אֲמַר אֲבִי, תִּנִּי מְקִרְעָתָה. אֲמַר לִיָּה רַבָּא, וְהָא שׁוֹבֶרֶת קִתְּנִי, אֲלֹא אֲמַר רַבָּא, בְּמִקְוֶה שְׂאֵין כּוֹתֵבִין כְּתוּבָה עִסְקִינֵן: וְאִם אֲמָרָה טוֹהֵרָה אֲנִי מַעֲלִין אוֹתָהּ לְשַׁעֲרֵי מוֹרָח: מַעֲלִין אוֹתָהּ, הֵם

דְּהִילְכָתָה. לֹא הָיָה זִכְרוֹ לְמוֹר דְּכִרִי הַמִּתְקַבֵּל: מֵאִן דְּסִפְּרִיט חֲסִיָּה. לְרַבִּים נִרְאָה שְׂאֵינִי וּבִשְׁוֹן וְכֵלִיָּם דְּכִרִי: דְּלֹא לִיחֲשָׁדוּ אֲחוּדֵי. שְׂלֹא יְדוּ שְׂאֵר אֲחֵי נְחֻשְׁדִּין מֵאֲבִיתָם: שְׂמַע מִיָּה כּוֹתֵבִין שׁוֹבֵר. וּפְלִגְמָא דְּכִרִי יִהוֹדָה וְרַבִּי יוֹסִי הֵיָּה בְּבָבָא בְּתָרָא (וְכֵה יז פ"ה) דְּקָאֲמַר רַבִּי יִהוֹדָה אֵין כּוֹתֵבִין שׁוֹבֵר אֲלֹא יִקְרַעוּ אֶת הַשֹּׁטֵר, דָּאֵם כֵּן צִרְיָן וְהָ לְשִׁמּוֹר שׁוֹבֵר מִן הַעֲבָרִים: תִּנִּי מְקִרְעָתָה שֹׁטֵר כְּתֻבָּתָהּ בְּמִקְוֶה שְׂאֵין כּוֹתֵבִין בְּתָרָה. אֲלֹא סוֹמְכִין עַל תְּנָאִי בֵּית דִּין שְׂתַּקְּנוּ לְכַתּוּלָהּ מֵאֲתָם וְלֹאֲלִמָּה מִנָּה וּכְשֶׁמֶרְשָׁה מוֹצִיאָה גֵּטָה וְגוֹבָה בְּהַ וּכְשֶׁנִּתְאֲלָמָה מִבִּיאָה עֲרִי מִיָּתָה וְגוֹבָה, וְהֵם כֵּין דְּלֹא אִפְשֵׁר מוֹדִי רַבִּי יִהוֹדָה שְׂכּוּתֵבִין שׁוֹבֵר, דְּטוֹב לוֹ שְׂתִּיאָה כִּיּוֹן קִצֵּת רָאָהָ שְׁפָרַע כִּדִּי שֶׁלֹּא תַּחֲזוֹר וְתִבְיָא עֲרִי מִיָּתָה אֲמָרִים בְּבִית דִּין אֲחֵר וְתַבְּעָנָה: **הֵם**

ביאורים למסכת סוטה דף ז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

דכתיב כששלחה אליו תמר את הסימנים "ויבר יהודה ויאמר צדקה
ממני" הרי שהודה. **אלא ראיובן מנלן דאורי** - היכן מצאנו שהודה
מעצמו במעשה בלחה. משיבה הגמרא, **דאמר רבי שמואל בר**
נחמני אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב 'הי ראיובן וא' וזאת
'ליהודה' - מפני מה שונה ברכת יהודה ומתחילה ב'זאת ליהודה',
לומר לך שכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של
יהודה שהעלו ישראל ממצרים מגולגלין בארון - מתגלגלים
ומתפרקים בארון, עד שעמד משה ובקש עליו רחמים לפני הקב"ה
ואמר לפניו, רבוננו של עולם, מי גרם לראובן שהודה על מעשה
בלחה, יהודה - שכיון שראה את יהודה מודה על מעשה תמר הודה
הוא על מעשה בלחה, ועל זה אמר משה 'זאת ליהודה' - שיהודה
אבריו מפורקים ואילו ראובן שלדו קיים. מיד 'שמע ה' קול יהודה'
- התקבלה תפילתו של משה על יהודה, ועל איבריה לשפא - וחזרו
אבריו למקום חיבורם. ולא הוה קא מצילין ליה למיתבתא דרקינא
- אך עדיין לא הכניסו את יהודה לישיבה של מעלה, עד שהתפלל
משה 'ואל עמו תביאנו', והכניסוהו לישיבה של מעלה. ולא הוה קא
ידע משקל וממדת השמעתא ביה רבנן - אך עדיין לא היה יודע
יהודה לשאת ולתת בדברי תורה עם החכמים, עד שהתפלל משה
ידיו רב לו' - שהיה לו כח לנצח במלחמתה של תורה, ואחר
שהתפלל כך, ידע לשאת ולתת בדברי תורה. אך לא הוה קא סלקא
ליה שמעתא אליבא דהלכתא - עדיין לא היה זוכה יהודה לומר
דברים שיתקבלו להלכה, עד שהתפלל משה 'ועזר מצריי תהיה'.
הרי מפורש שראובן הודה על חטאו.
מקשה הגמרא, בשלמא יהודה דאורי - מוכן שהודה, כי היכי דלא
תשרף תמר - שעל ידי הודאתו נמנעה שריפתה, **אלא ראיובן למה**
ליה דאורי - מפני מה הודה, והרי והאמר רב ששת הציץ עלי (בר
ישיראל) דמפרש תמיה - המודה בריבם שחטא הרי הוא חצוף,
שמראה שלא מתבייש בדבר. מתרצת הגמרא, שראובן הודה כי
היכי דלא ליחשדו אחוהי - כדי שלא יחשדו בשאר האחים
שהם חטאו ובלבלו את מיטתו.
שנינו במשנה, **אם אמרה סמא אני וכו'**, כותבת ונותנת לבעל שטר
שכתוב בו זניתי והפסדתי את כתובתי. שמיכת מינה - נלמד מדברי
המשנה שכותבין שובר - ולא כשיטת רבי יהודה בבבא בתרא,
שיכול הלווה לומר שאינו פורע את חובו עד שיחזיר לו המלווה את
שטר ההלוואה כדי שלא יוכל לתבוע אותו שוב, ואינו מסתפק בכך
שיכתוב המלווה שובר שפרע לו הלווה את החוב, מפני שיכול לטעון
שאינו יכול לשמור את השטר כל ימיו שלא יאכלו אותו העכברים
וכדומה. וממה שמבואר במשנה שהאשה כותבת לבעל שאינו חייב
לה כתובה, ולא מצריכים את האשה להחזיר לבעל את כתובתה,
משמע כשיטת רבי יוסי שחולק שם. **אמר אביי** אין ראייה מהמשנה
שסוברת כרבי יוסי, משום שהגני מקרעת - ניתן לשנות במשנה
מקרעת כתובתה, דהיינו שצריכה לקרוע את כתובתה ואכן לא די
בכתיבת שובר. שואלת הגמרא, **אמר ליה רבא לאביי, והא שוברת**
קתני - הרי שנינו במשנה 'שוברת כתובתה' ולא ניתן לשנות
שקורעת. **אלא אמר רבא** אין ראייה מהמשנה שסוברת כרבי יוסי,
משום שבמקום שאין כותבין כתובה עסקינן - המשנה דיברה על
מקום שנהגו שלא לכתוב כתובה לאשה, אלא סומכים על תקנת
חכמים שאם מת הבעל או גירשה חייב לה כתובה, ובמקום כזה שאין
כתובה לקרוע, גם לפי רבי יהודה תכתוב לו שובר
שנינו במשנה, **ואם אמרה מהוזה אני מעלין אותה לשערי מדרה**.
מקשה הגמרא, מעלין אותה - וכי היא הייתה מוחזק לעורה שיש
צורך להעלותה לשם,

וקמליאות - תכשיט המקיף את הצוואר מלפניה, נזמים ומכעיות,
מעבירין - מסירים אותם ממנה כדי לנזולה, בשביל שתודה. ואחר
כך - אחר שקרע הכהן את בגדה עד כנגד הלב, מביא הכל מצרי -
העשוי מסיב הגדול סביב הדקל, וקושרו למעלה מדרה בשביל שלא
יפלו בגדיה עוד כלפי מטה. וכל הרוצה לראות את הסוטה בבזיונה
ובבושתה בא לראות, חוץ מעבדיה ושפחותיה, שמפני שלכת גם
בהן היא לא תודה בפניהם. וכל הנשים מותרות לראותה בשעת
ניזולה, שנאמר 'ונסרו כל הנשים ולא תעשינה כזאתנה' - על
ידי שיראו הנשים מה שעושים לסוטה, ישמרו עצמם שלא לבוא
לידי זימה וזנות.
נמרא. שנינו במשנה, שהיו מביאים את הסוטה לבית דין הגדול
בירושלים. שואלת הגמרא, מנהגי מילי - שלגבי סוטה צריך בית דין
של שבעים ואחד ידינים. ומשיבה, **אמר רבי תימאי בר גמרא אמר רבי**
יוסי ברבי חנינא, אהיא - לומדים בגזירה שווה 'תורה' 'תורה',
בתיב קא - לגבי סוטה "ועשה לה כהן את כל התורה" וכתב
התם - לגבי זקן ממרא "על פי התורה אשר יורוד", ולומדים מה
להלן בשבועים ואחד - שזקן ממרא חייב דווקא אם הורה כנגד בית
דין הגדול, אף כאן - השקאת הסוטה היא בשבועים ואחד.
שנינו במשנה, וימיון עליה וכו' כדי שאם זינתה תודה ולא ישקו
אותה. מקשה הגמרא, וימיון, בדרך שמיאמין עליה שלא תשטה
כך מאמימן עליה שתשטה, שאומרים לה בתי, אם ברור לך הדבר
שמהוזה את ולא נבעלת בסתירה, עמדי על בורייך - תסמכי על כך
שאת נקייה מעון, וישי' את המים ולא תינוקי מהם, לפי שאין מים
המרים דומין אלא לכם יבש שמונה על בשר חי, אם יש שם מכה
והבשר תתור, הרי הסם מתחלל ויורד לגוף, אך אם אין שם מכה,
אינו מועיל כלום - שאינו מחלחל לתוך הבשר, וכמו כן המים
המרים לא עושים דבר לאשה שלא זינתה. וקשה שהרי במשנה
מבואר שמאמינים עליה רק כדי שלא תשטה. מתרצת הגמרא, לא
קשיא, כאן - מה שמבואר במשנה שמאמינים עליה כדי שלא תשטה,
היו עושים כן קודם שנמחקקה המנילה שכתוב בה שם השם בתוך
המים, ולכן היו מאמינים עליה שלא תשטה בשביל למנוע את מחיקת
השם. כאן - מה שמבואר בברייתא שמאמינים עליה גם כדי
שתשטה, היו עושים כן לאחר שנמחקקה המנילה ונמחק כבר שם
השם, היו אומרים לה דברי תנחומים, כדי שאם היא טהורה לא
תודה שזינתה מחמת שתפחד מהמים.
שנינו במשנה, ואומר לפניה דברים שאינם כדאי לשומעין וכו'. תנו
רבנן מה הם הדברים שהיה אומר לסוטה, **אמר לפניה דברים של**
הנה וימשיך שארעו וכתובים בכתובים - בתורה, אשר נעשו
בימים הראשונים, כגון, דברי הגדה על הפסוק 'אשר חקמים יגידו
ולא כחור מאבותם' - שהחכמים ספרו את חטאם והודו עליו ולא
הסתירו אותם. החכמים הם יהודה וראובן, שיהודה הודה שבא על
תמר ולא בוש להודות, ומה היה סופו, שזכה ונחל חיי העולם הבא.
וראובן הודה על מעשה בלחה ולא בוש להודות, ומה היה סופו,
זכה ונחל חיי העולם הבא. וכגון אלו הדברים היו אומרים לסוטה,
כדי לשכנעה להודות אם זינתה. שואלת הברייתא, ומה שכתבן - מה
השכר שקיבלו ראובן ויהודה על מה שהודו. מפסיקה הגמרא
ומקשה על הברייתא, מה שכתבן - מה כוונת הברייתא ששאלה מה
שכרן, כך קא אמרין - והרי התבאר שנחלו חיי העולם הבא.
מתרצת הגמרא, **אלא כוונת הברייתא בשאלתה, מה שכתבן** שקיבלו
בעולם הזה. משיבה הברייתא, קיבלו שכרם אף בעולם הזה, שנאמר
עליהם 'להם לבדם נתנה הדרך ולא עבר זר בתוכם'.
שואלת הגמרא על הברייתא, בשלמא ביהודה אשכחן דאורי,

ירמיה פרק יב"ג טו"ז

טו והיה אחרי נתתי אותם אשוב ורחמתיים והשבתים איש לנחלתו ואיש לארצו: טז והיה אם-למדו ילמדו את-דרכי עמי להשבע בשמי חיה-יהוה כאשר למדו את-עמי להשבע בבצל ונבנו בְּתוֹךְ עַמִּי:

יז ואם לא ישמעו ונתשתי את-חגוי ההוא נתוש ואבד נאם-יהוה:

ירמיה פרק יב"ג אי"ב

א כה-אמר יהוה אלי הללך וקנית לך אזור פשתים ושמתי על-מתניך ובמים לא תבאהו: ב ואקנה את-האזור כדבר יהוה ואשם על-מתני: ג ויהי דבר-יהוה אלי שנית לאמר: ד קח את-האזור אשר קנית אשר על-מתניך וקום לך פרתה וטמנהו שם בנקיק הסלע: ה ואליך וטמנהו בפרת כאשר צוה יהוה אותי: ו ויהי מקץ ימים רבים ויאמר יהוה אלי קום לך פרתה וקח משם את-האזור אשר צויתך לטמנו-שם: ז ואליך פרתה ואחפר ואקח את-האזור מן-המקום אשר-טמנתיו שמה והנה נשחת האזור לא יצלח לכל: ח ויהי דבר-יהוה אלי לאמר: ט כה אמר יהוה ככה אשחית את-גאון יהודה ואת-גאון ירושלם הרב: י העם הזה הרע המאנים | לשמוע את-דברי תהלכים בשררות לבם וילכו אחרי אלהים אחרים לעבדם ולהשתחנות להם ויהי פאזור הזה אשר לא-יצלח לכל: יא כי כאשר ידבק האזור אל-מתני-איש כן הדבקתי אלי את-כל-בית ישראל ואת-כל-בית יהודה נאם-יהוה להיות לי לעם ולשם ולתהלה ולתפארת ולא שמעו: יב ואמרתי אליהם את-הדבר הזה כה-אמר יהוה אלהי ישראל כל-גבל ימלא יין ואמרו אליך הידע לא נדע כי כל-גבל ימלא יין:

רש"י

כשיהא מלא זיעה כדי שימהר לירקב: (ז) לא יצלח לכל. אינו ראוי לכלום: (י) ויהי כאזור הזה. גאונם יהיה כאזור הזה הנרקב: (יב) גבל. כלי חרס הוא ועשוי להכניס בו יין:

(טו) אשוב ורחמתיים. כולן לקו סמוך לחורבן הבית ובכולם נאמר ושבתי את שבות בספר זה: (טז) אם למוד ילמדו. אם יאמינו בה': ונבנו. לשון בנין: (א) אזור. פורצינ"ט בלעז: ובמים לא תביאהו. לכבסו

מצודת ציון

(טז) ונבנו. מל' בנין:

(א) אזור. חגורה: מתניך. חלצריך: (ד) וטמנהו. ענין הסתרה: בנקיק הסלע. בשן הסלע הבולט וכן ובנקיקי הסלעים (ישעיה ט: (ו) מקץ. מסוף: (ז) ואחפור. מלשון חפירה וברייה: לכל. ר"ל לשום דבר וכן לא תעשה כל מלאכה (שמות כ) ר"ל שום מלאכה: (ט) גאון. מל' גאות ורוממות: (י) המאנים. מלשון מלאון וסרוב: בשררות. במראה: (יא) ולתהלה. מלשון הילול ושבח: (יב) גבל. נאד היין וכן ונבל יין (ש"א א):

מצודת דוד

(טו) אשוב ורחמתיים. את כל הכבושים אף מן העכו"ם: (טז) אם למוד ילמדו. אם העכו"ם ילמדו דרכי עמי להאמין בה' ולהשבע בי לומר בשבועתם חי ה' כאשר בתחלה למדו הם את עמי להשבע בבצל: ונבנו. אז יהיו בנוים ומתקיימים בתוך עמי ר"ל דומים ושווים לעמי: (יז) ואם לא ישמעו. ללמוד מעמי אמונת ה': ונתשתי. אז אעקור שוב אותם: נתוש ואבד. יהיה נעקר ואבוד עד עולם:

(א) אזור. חגורה של פשתן: ושמתי על מתניך. למען ימלא זיעה וימהר להרקיב: ובמים לא תביאהו. לא תכבסו לנקותו

מן הזיעה: (ג) שנית. בדבר האזור: (ד) פרתה. לנהר פרת: וטמנהו שם. תצפינו שם בשן הסלע: (ה) בפרת. אצל נהר פרת: (ז) ואחפור. כי כסהו בעפר ממעל: נשחת. נתקלקל ונרקב: לא יצלח לכל. לא היה ראוי לשום דבר: (ט) ככה. כמו השחתת האזור כן אשחית את גאון וכו': הרב. המרובה מאד: (י) העם הזה. ר"ל לפי שהעם הזה הרע הם המאנים לשמוע דבר ה': בשירות לבם. במה שלבם מראה להם ומתאוה לה: ויהי. לכן יהיה העם כאזור הזה: (יא) כי כאשר ידבק. ר"ל לזה המשלתים לאזור כי כמו האזור דבוק הוא למתני איש כן וכו': ולשם. ולהיות להם הדבר הזה לשם טוב וכו': ולא שמעו. והם לא שמעו אל דברי ולכן יהיו נשחתים כאזור הזה: (יב) את הדבר הזה. והוא כה אמר ה' וכו': כל גבל. כל נאד יהיה מלא יין: ואמרו. וכשיאמרו אליך וכי לא נדע אשר כל גבל דרכו למלאותו יין:

קהלת פרק ב יט

י וְכֹל אֲשֶׁר שָׁאֲלוּ עֵינַי לֹא אֲצַלְתִּי מֵהֶם לֹא־מִנְעַתִּי אֶת־לִבִּי מִכָּל־שִׂמְחָה כִּי־לִבִּי שָׂמַח מִכָּל־עֲמָלִי וְהָיָה חִלְקִי מִכָּל־עֲמָלִי: יא וּפְנִיתִי אֲנִי בְּכָל־מַעֲשֵׂי שְׁעֵשׂוֹ יָדִי וּבְעֵמֶל שְׁעֲמָלְתִּי לַעֲשׂוֹת וְהָיָה כָּל־הַבָּל וְרַעְיוֹת רוּחַ וְאֵין יִתְרוֹן תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: יב וּפְנִיתִי אֲנִי לְרֵאוֹת חֲכָמָה וְהוֹלָלוֹת וּסְכָלוֹת כִּי מִהָאָדָם שִׁיבֹא אַחֲרֵי הַמָּלָךְ אֶת אֲשֶׁר־כָּבֵד עָשָׂהוּ: יג וְרֵאִיתִי אֲנִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן לַחֲכָמָה מִן־הַסְכָּלוֹת כִּי־תִתְרוֹן הָאֹר מִן־הַחֹשֶׁךְ: יד הַחֲכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ וְהַפְּסִיל בַּחֲשָׁד הוֹלֵךְ וַיִּדְעָתִי גַם־אֲנִי שְׁמִקְרָה אֶחָד יִקְרָה אֶת־כָּלָם:

רש"י

(י) לא אצלתי. לא רחקתי להבדל מהם וכן (במדבר יא) ויאצל מן הרוח ויתן על הזקנים כמנורה שמדליקין ממנה נרות הרבה ואין אורה חסר כלום: וזה היה חלקי. ואחרי עשיתי כל אלה אין לי מכולם אלא זה, רב ושמואל חד אמר מקלו וחד אמר קידו, מקידה של חרש ששותין בה ויש פותרים ממדרש אגדה כל הענין בבתי מדרשות ותלמידים ובבתי כנסיות: יער צומח עצים. עמי הארץ למלאכת שדות וכרמים: (יא) ופנית. עתה בכל מעשי ורואה אני שאין יתרון בהם כי מכולם

אני חסר: (יב) ופנית אני לראות חכמה. פונה אני מכל עסקי להתבונן בתורה והוללות וסכלות עונש עבירות: כי מה האדם שיבא אחרי המלך. להתחנן לו על גזירה שגזר עליו וכבר עשאוהו למעשה הגזירה לגזירה, טוב לו להתבונן תחלה במעשיו ולא יצטרך לבקש: (יג) מן הסכלות. הוא הרשע: (יד) החכם עיניו בראשו. בתחלת הדבר מסתכל מה יהא בסופו: וידעתי גם אני. גם אני (ידעתי) אשר משבח את החכם מן הכסיל יודע (אני) ששניהם ימותו:

מצודת ציון

(י) אצלתי. ענין הפרשה והבדלה. כמו ואצלתי מן הרוח (במדבר יא יז): (יא) ופנית. מלשון הפנה וסיבוב: ורעות. ענין שבירה: רוח. רצון: יתרון. מותר וריח: תחת. במקום: (יב) והוללות. ישעמום: וסכלות. שטות: (יד) שמקרה. מאורע:

מצודת דוד

(י) שאלו עיני. לפי שאין הלב חומד כִּי־אם אחר שראה את הדבר, לזה אמר שאלו עיני, ורוצה לומר כל הדברים שבקש לבי וחמד אותם לא הברלתי את עצמי מהם: מכל שמחה. מכל דבר המשמח: כי לבי וגו'. רוצה לומר אם אמנם שבעסק אלו הדברים היה לי עצבון מה לפי העמל שהיה בהם, עם כל זה לא עזבתי אותם, לפי שערך השמחה שהיה ללבי בהם

גברה מערך עצבון העמל, שהיה בעיני כמעט קט מול שמחת הלבב: וזה היה חלקי. השמחה לבדה היה חלקי מכל עמלי, אף שבהעמל היה עצבון ושמחה, עם כל זה לקחתי לעצמי חלק השמחה וחלק העצבון השלכתי מנגד, רוצה לומר לא חששתי על העצבון כִּי־אם על השמחה לבדה: (יא) ופנית. אחרי עשיתי את כל אלה פנית פני להסתכל ולהתבונן בכל מעשי: ובעמל. רוצה לומר בהמעשים שעשיתי בעמל, והוא כפל ענין במלות שונות: והנה הכל הבל. על כי לא בא מהם תועלת נצחי: ורעות רוח. כי בעשיתי כל אלה היה הרצון שהיו מתמידים, ונשבר הרצון כי לא כן הוא: ואין יתרון. ולא יש יתרון בהדברים שעסקתי בזה העולם במקום זריחת השמש: (יב) ופנית. אחרי זה פנית פני להסתכל בחכמה וגם בהוללות וסכלות, רוצה לומר לאחוז בשתייהן פעם בזה ופעם בזה: כי מה האדם וגו'. מה נחשב האדם למאס בסכלות ולבא להתחכם אחרי מלכו של עולם את אשר כבר עשה וברא את הסכלות, וכאומר איך יתכן למאס בדבר שברא ה' וכי לחנם בראו: (יג) וראיתי אני. אחר כך ראיתי בחוש השכל שאף אם אמנם ראוי למאס בסכלות, מכל־מקום לא לחנם בראו, כי מה שיש יתרון ומעלה אל החכמה הוא בא מפאת הסכלות, כי לולא הסכלות לא היה נודע תפארת החכמה, כי אין דבר ניכר אלא מפאת הפכו, וכמו שלא נודע טובת האור כִּי־אם מן החושך שהוא הפכו, וכאומר אם כן בעבור זה ברא את הסכלות להיות ניכר על ידו תפארת החכמה: (יד) החכם עיניו בראשו. עכשיו יפרש איך ניכר תפארת החכמה מפאת הסכלות וטובת האור מפאת החשך, ואמר הלא החכם יודע ומכיר שענינו קבועות בראשו במקום גבוה למען יסתכלו למרחוק, ולזה כן יעשה ולמרחוק יסתכל להתבונן בדרכיו ולא יכשל בהם. אבל הכסיל לא יבין את זאת ועיניו לא יביטו למרחוק והרי הוא כאילו הולך בחושך מקום שאי אפשר לראות ונוגף רגליו באבני מכשול, ואם כן לולי הכסיל שאינו מביט בדרכיו ובוה נכשל במהלכו, לא היה אם כן ניכר טובת החכם המביט שאינו נכשל. ולולי החושך המונע ראות העין לשמור בעליו מצור מכשול והרי הוא נכשל, לא היה אם כן ניכר מתקת האור אל העין המציל מן המכשול: וידעתי גם אני. הוא מקרא מסורס, והראוי ואני גם ידעתי, ומוסב למעלה שאמר מהראוי למאס בסכלות, ואמר בזה אף שגם ידעתי שמקרה אחד הוא מקרה המיתה, הנה יקרה את כולם החכם יהיה או סכל, עם כל זה יש למאס בסכלות:

ב נתפון להרוג את הבהמה והרג את האדם, לנכרי והרג את ישראל, לנפלים והרג את בן קימא – פטור. נתפון להכותו על מתניו, ולא היה בה כדי להמית על מתניו, והלכה לה על לבו והיה בה כדי להמית על לבו, ומת – פטור; נתפון להכותו על לבו והיה בה כדי להמית על לבו, והלכה לה על מתניו, ולא היה בה כדי להמית על מתניו, ומת – פטור. נתפון להכות את הגדול, ולא היה בה כדי להמית את הגדול, והלכה לה על הקטן, והיה בה כדי להמית את הקטן, ומת – פטור; נתפון להכות את הקטן, והיה בה כדי להמית את הקטן, ומת – פטור. נתפון להכות את הגדול, ולא היה בה כדי להמית את הגדול, ומת – פטור. נתפון להכותו על מתניו, והיה בה כדי להמית על מתניו, והלכה לה על לבו, ומת – חייב. נתפון להכות את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול, והלכה לה על הקטן, ומת – חייב. רבי שמעון אומר: אפילו נתפון להרוג את זה והרג את זה – פטור.

ג רוצח שנתערב באחרים – פלן פטורין; רבי יהודה אומר: פונסין אותן לפפה. פל חייב מיתות שנתערבו זה

פירוש ברטנורא

ב והיה בה כדי להמית על לבו ומת פטור. דתרי בעינן, שיהא מתכוין למכת מיתה וגם שיכנו מכת מיתה: ר"ש אומר אפילו נתכוין להרוג את זה, לאו אסיפא דמלתא דת"ק קאי, אהא דקאמר ת"ק נתכוין להכות את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול והלכה על הקטן ומת חייב, דאי אהא קאי, ר"ש פוטר מביעי ליה, ולמה ליה למהדר ולפרושי אפילו נתכוין להרוג את זה והרג את זה, הא בפירוש אמרו ת"ק, ומאי אפילו. אלא ר"ש ארישא קאי, נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם פטור, הא נתכוין להרוג את האדם והרג אדם אחר חייב, ועלה קאמר ר"ש אפילו נתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור. והלכה כר"ש:

ג רוצח שנתערב באחרים. כגון שנים שהיו עומדים ויצא חץ מביניהם והרג, שניהם פטורים. ואפילו אחד משניהם מוחזק בחסידות וכדוע שהוא לא זרק החץ, אפילו הכי לא מחייבין ליה לאידך בחוקה זו: רבי יהודה אומר פונסין אותן לכיפה. מתניתין חסורי מחסרה והכי תתני, ושור שנגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים, סוקלים אותם, דהא על כרחך כולוהו אסורים בהנאה ואפילו הן אלה, מפני זה המעורב בהן, הלכך סוקלין את כולם כדי שתתקיים מצות

משניות מבוארות – קהתי

שלגבי הגדול היתה זו מכה שאין בה כדי להמיתו, וְמַת – ואף על פי כן מת הגדול לאחר שהוכה, פטור – המכה מעונש מיתה, שהרי לא הכהו מכה שיש בה כדי להמיתו. אָבֵל נִתְּפֵן לְהַכּוֹת עַל מַתְּנֵיוֹ, וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהַמִּית עַל מַתְּנֵיוֹ – שנתכוון להכותו על מתניו מכת מוות, וְהִלְכָּה לָהּ עַל לְבֹו – אלא שבמקום להכותו על מתניו, כפי כוונתו, הכהו על לבו, וְמַת – המוכה, חַיִּב – המכה מיתה. וכן אם נִתְּפֵן לְהַכּוֹת אֶת הַגָּדוֹל וְהָיָה בָּהּ – במכתו – כְּדֵי לְהַמִּית אֶת הַגָּדוֹל, וְהִלְכָּה לָהּ עַל הַקָּטָן, וְמַת – הואיל ונתכוון למכה שיש בה כדי להמית, והיתה זו מכת מוות אף לגבי הגדול, לפיכך חַיִּב – מיתה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: אִפְּלוּ נִתְּפֵן לְהַרְגֵּה אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה, פטור – בגמרא מבואר, שרבי שמעון בא לחלוק על הרישא של המשנה, שכן ברישא שנינו: "נתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם פטור", אבל נתכוון להרוג אדם זה והרג אדם אחר, חייב. ובא רבי שמעון לחלוק, שאפילו נתכוון להרוג את זה והרג את זה, פטור. טעמו של רבי שמעון, לפי שנאמר (דברים יט, יא): "וארבו לו קטע עליו" – עד שיתכוון לו, מכאן גם, שרבי שמעון חולק על ההלכה האחרונה שבסיפא, והוא סובר, שאם נתכוון להכות את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול והלכה לה על הקטן, ומת – פטור. ברם אם נתכוון להכות אדם על מתניו והיה בה כדי להמית על מתניו, והלכה לו על לבו, ומת, אף רבי שמעון מודה שהוא חייב. והלכה כרבי שמעון (ענין "תוספות יום טוב").

באור משנה ג

רוצח שנתערב באחרים – ואין יודעים מי הוא הרוצח, פלן פטורין – בגמרא מבואר: "שנים שהיו עומדים ויצא חץ מביניהם והרג, שניהם פטורין. ואמר רבי יוסי: אפילו אחד חלפתא ביניהן". כלומר אפילו אחד משניהם מוחזק חסיד כאבא חלפתא, אין מחייבים את השני. רבי יהודה אומר: פונסין אותן לפפה – מכניסים אותם לבית הכלא (ונקרא "כיפה" על שם תקרתו, שריתתה מקומרת). לפי הגמרא אין רבי יהודה חולק על דברי תנא קמא המפורשים במשנה, אלא על דבריו החסרים בנוסח המשנה והם: "שור שנגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים, סוקלים אותם" – שהרי כולם אסורים בהנאה, ואין

יוס ראשו

באור משנה ב

משנתנו ממשיכה בדין "מכה אדם ומת", והיא באה להשיענו, שאין המכה חייב מיתה אלא אם כן נתכוון להמיתו והכה אותו מכה שיש בה כדי להמית, אבל אם לא נתכוון להמיתו, אף על פי שהכהו מכת מוות, או אם הכהו מכה שאין בה כדי להמית, אף על פי שנתכוון להמיתו – פטור.

נתפון להרוג את הבהמה והרג את האדם, או לנכרי – שנתכוון להרוג גוי, עובד אלילים, שאין חייבים עליו מיתת בית דין, והרג את ישראל, או שנתכוון לנפלים – להרוג נפל, היינו ולד שנולד לפני זמנו ואינו בן קיום, והרג את בן קימא – ילד שיכול היה לחיות, פטור – ממיחה, לפי שלא נתכוון להרוג מי שחייבים עליו מיתה; ואפילו התרו בו, שעלול הוא להרוג אדם שיתחייב עליו מיתה, והוא אמר, שלא איכפת לו הדבר, ועל מנת כן הוא עושה, מכל מקום הוא פטור, הואיל ולא נתכוון לבר חיוב. רש"י מבאר הטעם: לפי שאין כאן אלא התראת ספק, אבל מפרשים אחרים אינם סוברים כך (המאירי; ועיי' "תפארת ישראל"). נתפון להכותו על מתניו, ולא היה בה כדי להמית על מתניו – כלומר שנתכוון להכותו מכה שאין בה כדי להמיתו, והלכה לה על לבו והיה בה כדי להמית על לבו – אבל פגע בלבו, ולגבי הלב היתה זו מכת מוות, וממכתו זו, פטור – מעונש מיתה, שהרי לא נתכוון להמיתו. נתפון להכותו על לבו והיה בה – במכתו – כדי להמית על לבו – כלומר שנתכוון אמנם להכותו מכת מוות, והלכה לה על מתניו, ולא היה בה כדי להמית על מתניו – אבל הכהו על מתניו, ולא היתה זו מכת מוות לגבי מתניו, ואף על פי כן מת המוכה, פטור – המכה ממיחה, שהרי לא הכהו מכה שיש בה כדי להמית. נתפון להכות את הגדול, ולא היה בה כדי להמית את הגדול – כלומר שלא נתכוון להמיתו, והלכה לה על הקטן, והיה בה כדי להמית את הקטן – אבל פגע בקטן, ולגבי היתה זו מכת מוות, ומת – הקטן ממכה זו, פטור – המכה ממיחה, שהרי לא נתכוון להמית. נתפון להכות את הקטן והיה בה – במכתו – כדי להמית את הקטן – שנתכוון אמנם להמיתו, והלכה לה המכה על הגדול, ולא היה בה כדי להמית את הגדול –

בזה – נדונין בקלה. הנסקלין בנשרפין – רבי שמעון אומר: נדונין בסקילה, שהשרפה חמורה; וחכמים אומרים: נדונין בשרפה, שהסקילה חמורה. אמר להן רבי שמעון: אלו לא היתה שרפה חמורה, לא נתנה לכת בהן שזנתה. אמרו לו: אלו לא היתה סקילה חמורה, לא נתנה למגדף ולעובר עבודה זרה. הנהרגים בנחנקין – רבי שמעון אומר: בפיף; וחכמים אומרים: בחנק.

ד מי שנתחייב בשתי מיתות בית דין – נדון בחמורה. עבר עברה שיש בה שתי מיתות – נדון בחמורה; רבי יוסי אומר: נדון בזקה הראשונה שבאה עליו.

ה מי שלקה וישנה – בית דין מכניסים אותו לפפה ומאכילין אותו שעורין עד שפכרו מתבקעת. החורג נפש

פירוש ברטנורא

סקילה במחוייב בה. (ר' יהודה אומר) כונסין אותן לכיפה. ואין צריך לסקל, אלא כונסין אותן לחרד והן מתים ברעב. ואין הלכה כר' יהודה: ר' שמעון אומר בפיף. שהחנק חמור: וחכמים אומרים בחנק. שהסיף חמור:

ד מי שנתחייב שתי מיתות. כגון שעבר עבירה קלה ונגמר דינו לעבירה קלה, וחזר ועבר עבירה חמורה, סלקא דעתך אמינא כיון דנגמר דינו לעבירה קלה, האי גברא קטילא הוא, קמשמע לן: עבר עבירה שיש בה שתי מיתות. כגון חמותו, והיא אשת איש: נידון בחמורה. בשריפה. מפני שהיא חמותו. ולא כאשת איש שהיא בחנק: נדון בזקה הראשונה. באותו איסור שהזקק תחלה להורג ולפרוש ממנו הוא נידון. אבל לא באיסור הבא עליו אחרון, ואע"פ שהוא חמור, דקסבר ר' יוסי אין איסור חל על איסור, ואפילו חמור על הקל. ואם נשא בת אלמנה, שהיתה תחלה חמותו כשהיתה פנויה ואחר כך נישאת, נידון בשריפה. ואם היתה אשת איש ואח"כ נעשית חמותו, נידון בחנק כמיתה של אשת איש שהיתה תחלה. ואין הלכה כר' יוסי:

ה מי שלקה וישנה. שלקה שני פעמים על עבירה שחייבים עליה כרת, שכל חייבי כריתות לוקים. כשיחזור ויעשה אותה עבירה עצמה פעם שלישית: מכניסין אותו לכיפה. מקום כשיעור קומת אדם ולא יותר. ומאכילין אותו תחלה לחם צר ומים לחץ עד שיוקטנו בני מעיו, והדר מאכילין אותו שעורים

משניות מבוארות – קהתי

באה משנתנו ללמד, שמי שנתחייב שתי מיתות בית דין, נידון בחמורה, כפי שיבואר.

מי שנתחייב בשתי מיתות בית דין – על שתי עבירות שונות, ואפילו נגמר דינו למיתה קלה, כגון שרצה ונתחייב הרג, ואחר כך עבר עבירה שחייב עליה מיתה חמורה, כגון שעבר עבודה זרה, שדינו בסקילה, אין אומרים הואיל ונגמר דינו ליהרג, הרי זה נחשב כהרג, ושוב אין דנים אותו על העבירות שעושה אחר כך, אלא נדון בחמורה – בסקילה, שהיא חמורה מהרג. **עבר עברה** – אחת, שיש בה שתי מיתות – כגון שבא על חמותו שהיא אשת איש, שמשום חמותו חייב שריפה, ומשום אשת איש חייב חנק, נדון בחמורה – בשריפה שהיא חמורה מחנק. **רבי יוסי אומר: נדון בזקה הראשונה שבאה עליו** – באותו איסור שהזקק תחילה להיזהר ולפרוש ממנו הוא נידון, ולא באיסור שבא אחרון, אף שהוא חמור, שסובר רבי יוסי אין איסור חל על איסור, ואפילו איסור חמור על איסור קל. ומבואר בגמרא, שאם היתה חמותו תחילה, כגון שנשא בתה כשהיתה אלמנה, ואחר כך נישאה ובא עליה כשהיתה כבר אשת איש, הרי הוא נידון בשריפה משום חמותו, שהיתה אסורה עליו קודם שנעשתה אשת איש. ואם היתה אשת איש תחילה, ואחר כך נעשתה חמותו, כלומר שבשעה שנשא בתה היתה אשת איש, ובא עליה לאחר שנעשתה חמותו, הרי הוא נידון בחנק משום אשת איש, שהיתה אסורה עליו קודם שנשא בתה. והלכה כחכמים.

באור משנה ה

אגב משנה ג' ששינוי בה: "רבי יהודה אומר: כונסין אותן לכיפה". באה משנה זו ללמדנו שתי הלכות בענין "כונסין לכיפה", אחת במי שלקה ושנה, ואחת ברצח שאין עליו עדות מספקת, כפי שיבואר. "כיפה" מתפרשת בגמרא: "מלוא קומתו", כלומר בית כלא צר ונומך שאין בו אלא כשיעור קומת אדם, ואין לו שם מקום להתפשט ולא לישון (פירוש המשניות להרמב"ם). וכבר בארנו, שבית הכלא נקרא "כיפה", לפי שתקרתו היתה מקומרת. על הפסוק "ונתת אותו אל המהפכת ואל הצניק" (ירמיהו כט, כז), אומר התרגום: "ותתן יתיה לכיפתא..."

מי שלקה וישנה – מי שספג מלקות על עבירה שעבר, וחזר עליה ולקה שנית, **בית דין מכניסים אותו לפפה** – אם עבר אותה עבירה פעם שלישית, בית דין מכניסים אותו לבית הכלא, כפי שבארנו לעיל, ומאכילין אותו שעורין עד שפכרו מתבקעת. החורג נפש משנתנו, עד שיתקוצצו בני מעיו, ואחר כך מאכילים אותו שעורים, כדי שיתנפחו קרביה, עד שכרסו תתפקע. בגמרא מבואר, שמדובר כאן

הפסד לבעלים בסקילה, הלכך סוקלים את כולם כדי שתתקיים מצוות סקילה בשור שנתחייב בה (רש"י). רבי יהודה אומר: כונסין אותם לכיפה – אין צריך לסקלם, שלא להטריח בית דין, אלא מכניסים אותם לכיפה, שימותו ברעב. יש מפרשים בגמרא, שמשנתנו מדברת ברצח – שלא נגמר דינו שנתערב ברוצחים אחרים שנגמר דינם, וסוברים חכמים, שכולם פטורים מן המיתה, לפי שאין גומרים דינו של אדם אלא בפניו; ורבי יהודה אומר: כונסין אותם לכיפה, שימותו שם (כמבואר להלן משנה ה), שהואיל וכולם רוצחים הם, אין לפטור אותם לגמרי (כך מפרש גס המאירי; ועיין בגמרא, סנהדרין עט, ב, פ, א). **כל חייבי מיתות שנתעברו זה בזה** – ואין יודעים מי מהם נתחייב סקילה ומי שריפה וכדומה, נדונין בקלה – במיתה הקלה שבהן, כגון שנתערבו חייבי סקילה בחייבי הרג, נידונים כולם בהרג. **הנסקלין בנשרפין** – נתערבו חייבי סקילה בחייבי שריפה, **רבי שמעון אומר: נדונין בסקילה, שהשרפה חמורה** – מסקילה, לדעתו, כמו ששינונו לעיל (ז, א). **וחכמים אומרים: נדונין בשרפה, שהסקילה חמורה** – משריפה. **אמר להן רבי שמעון: אלו לא היתה שרפה חמורה, לא נתנה לכת בהן שזנתה** – שכן רבי שמעון סובר, שבת כהן מאורסה שזנתה אף היא מיתה בשריפה, ולא בסקילה ככת ישראל, ומכאן שמיתה שריפה חמורה מסקילה. ברם, חכמים סוברים שבת כהן שזנתה אינה בשריפה אלא כשהיא נשואה, ובה חמור דינה מבית ישראל נשואה שדינה בחנק, אבל כשהיא נערה מאורסה דינה בסקילה ככת ישראל. **אמרו לו** – חכמים לרבי שמעון: **אלו לא היתה סקילה חמורה, לא נתנה למגדף ולעובר עבודה זרה** – שחטאם הוא החמור ביותר, ומיתתם בסקילה. **הנהרגים בנחנקין** – אם נתערבו חייבי הרג בחייבי חנק, **רבי שמעון אומר: בפיף** – כולם נידונים בפיף, שלדעתו חנק חמור מהרג, **וחכמים אומרים: בחנק** – שסוברים חכמים, שהרג חמור מחנק. בגמרא מבואר, שמדיחי עיר הנדחת, לדעת רבי שמעון מיתתם בחנק, וכיון שדינם של המודחים בהרג, הרי ראייה שחנק חמור מהרג, שכן עוון המדיחים חמור מעוון המודחים. ברם, חכמים סוברים, שדינם של המדיחים בסקילה, והואיל ועיר הנדחת דינה בהרג ולא בחנק, הרי שהרג חמור מחנק. והלכה כחכמים.

י ו ס ש נ י

באור משנה ד

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שכל חייבי מיתות שנתעברו זה בזה נידונין בקלה,

שְׁלֹא בְעֵדִים – מְכַנְסִין אוֹתוֹ לִפְנֵי וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ לֶחֶם צָר וּמִים לֶחֶץ.

וְהַגּוֹב אֶת הַקְּסוֹה, וְהַמְקַלֵּל בְּקוֹסֶם, וְהַבּוֹעֵל אֶרְמִית – קָנָאִין פּוֹגְעִין בּוֹ. כִּהֵן שֶׁשֶׁמֶשׁ בְּטַמְאָה – אֵין אֲחִיו הַכֹּהֲנִים מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין, אֶלָּא פְּרָחִי כִּהְנֶה מוֹצִיאִין אוֹתוֹ חוּץ לְעֹזָרָה, וּמַפְצִיעִין אֶת מוֹחוֹ בְּגִזְרִין. וְר' שֶׁשֶׁמֶשׁ בְּמִקְדָּשׁ – רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: בַּחֲנֵק; וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: בְּיַדִּי שְׁמִים.

פירוש ברטנורא

שנופחות במעיו עד שכריסו נבקעת: **שלא בעדים**. שלא בעדות שהיה מחויב עליה מיתה. ומכל מקום ידוע לבית דין שהדבר אמת שבדאי הרג, אלא שהוכחו העדים בבדיקות או שלא היתה שם התראה מספקת: **ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ**. תחלה, ואח"כ מאכילין אותו שעורים עד שכריסו נבקעת. והיינו רישא. ומה שחכם זה גלה זה:

וְהַגּוֹב אֶת הַקְּסוֹה. אחד מכלי שרת. מלשון קשות הנסך (במדבר ד'): **והמקלל בקוסם**. המבכר את השם בשם עבודה זרה: **והבוועל ארמית**. נכרית: **קנאים פוגעים בו**. המקנאים קנאתו של מקום היו הורגים אותו. והוא שתהיה הנכרית בת עובדי ע"ז, ובשעת מעשה, ובפני עשרה מישראל. ואם חסר אחד מן התנאים הללו אסור להרגו. אבל ענישו מפורש על פי נביא, יכרת ה' לאיש אשר יעשנה. ומלקין אותו ארבע מלקות מדברי סופרים, משום נדה, משום שפחה משום נכרית, משום זונה: **פרחי כהונה**. בחורים שמתחיל שער וקנם לפרות בהם: **בגזירין**. בקיעות של עצים: **רבי עקיבא אומר בחנק**. נאמר כאן (במדבר א') והור הקרב יומת. ונאמר להלן (דברים י"ג) והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת, מה להלן בחנק אף כאן בחנק: **וחכמים אומרים בידי שמים**. נאמר כאן יומת, ונאמר להלן (במדבר י"ז) כל הקרב הקרב אל משכן ה' יומת, מה להלן בידי שמים אף כאן בידי שמים. והלכה בחכמים. ומיתה בידי שמים הוא פחות מן הכרת, שהכרת יש עליו עונש לאחר מיתה אם לא עשה תשובה כראוי, ומיתה בידי שמים אין לאחר מיתה עליו כלום. ורש"י כתב בפרק במה מדליקין (דף כ"ה) דמיתה בידי שמים ימיו נקצרים ואינו הולך ערירי, כרת אית ביה תרת, ימיו נכרתים והולך ערירי. ומחוייב מיתה בידי שמים שעל עסקי מקדש וקדשים הם אחד עשר, ואולי הן, האוכל טבל, וכן טמא שאכל תרומה מהורה, וזר שאכל תרומה, וזר, וממא, ומבול יום ששמשו, ומחוסר כפורים, ומחוסר בגדים, ושלא קידש ידים ורגלים, ושתוי יין, ופרועי ראש. קצת מהם נאמר מיתה בהם בפירוש, וקצתם למדום רבותינו מפי הקבלה בגזירה שוה ובהקש:

משניות מבוארות – קהתי

לאחר מכן אין מיתתו מסורה לבית דין. והלכה למשה מסיני היא **(רש"י)**. בגמרא (סנהדרין פג. א) אמרו, שאין הקנאים רשאים לפגוע בו אלא בשעת מעשה בלבד; ברם, **"הבא לימלך (קנאי הבא לשאול בבית דין אם לפגוע בו, ואפילו בשעת מעשה), אין מודים לו"** (שלא נאמרה ההלכה אלא למקנא מעצמו ואינו נמלך – **רש"י**). **כִּהֵן שֶׁשֶׁמֶשׁ בְּטַמְאָה** – שעבד במקדש בשעה שהיה טמא, והרי עבודתו פסולה ומחוללת, וחייב מיתה בידי שמים, **אֵין אֲחִיו הַכֹּהֲנִים מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין** – לחייבו מלקות כדינו, שכל לאו שחייבים עליו מיתה בידי שמים לוקים עליו, **אֶלָּא פְּרָחִי כִּהְנֶה** – צעירי הכהנים – **מוֹצִיאִין אוֹתוֹ חוּץ לְעֹזָרָה** – שלא טמא את המקדש, **וּמַפְצִיעִין אֶת מוֹחוֹ בְּגִזְרִין** – ופוצעים את מוחו בגזירי עצים, ואין מוחים בידם. **זָר** – מי שאינו מזרע אהרן, **שֶׁשֶׁמֶשׁ בְּמִקְדָּשׁ** – שעבד עבודה על גבי המזבח, **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: דִּינוֹ בַּחֲנֵק** – שנאמר (במדבר יח, ז): **"והור הקרב יומת"**, ולומר רבי עקיבא בגזירה שווה של **"יומת, יומת"** מהכתוב (דברים יג, ו): **"והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת"** – מה שם בחנק, אף כאן בחנק. **וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: בְּיַדִּי שְׁמִים** – שלמדים הם מהכתוב (במדבר יז, כח): **"כל הקרב הקרב אל משכן ה' יומת"** – מה שם מיתה בידי שמים, שכן מדובר שם במאתיים וחמישים איש של עדת קורח שנשרפו על ידי אש שיצאה מאת ה', אף כאן מיתה בידי שמים. והלכה כחכמים. – מיתה בידי שמים קלה מן הכרת, שמתחייב כרת יש עליו עונש לאחר מיתה אם לא עשה תשובה כראוי, והמתחייב מיתה בידי שמים, כיון שמת נכפר לו **(רמב"ם; ברטנורא)**. ורש"י כתב (בגמרא שבת נה. א): מיתה בידי שמים – ימיו נקצרים ואינו הולך ערירי, ואילו כרת – ימיו נכרתים והולך ערירי. בגמרא (סנהדרין פג. א) מובאת ברייתא המונה כל העבירות שחייבים עליהן מיתה בידי שמים.

באור משנה א

שני הפרקים האחרונים במסכתנו – סדרם בגמרא הוא הפוך מאשר במשנה. פרקנו בגמרא הוא פרק י"א, הפרק האחרון, ו"אלו הן הנחנקין" הוא פרק י'. מדברי רש"י בתחילת פרקנו נראה, כי סדר הגמרא הוא הנכון, וכן גורס המאירי. אבל הרמב"ם גורס את סדר המשנה, וכן הוא הסדר בירושלמי. ואף רש"י כותב במפורש בתחילת מסכת מכות, ש"אלו הן הנחנקין" הוא הסיום של "סנהדרין". וכן מבואר ב"תוספות יום טוב" שסדר המשנה הוא הנכון, לפי שבפרק זה (פרק "חלק") מבאר דיני עיר הנדחת, שנזכרה בפרק הקודם (משנה א): **"ואלו הן הנהרגים: רוצח ואנשי עיר הנדחת"**. ולאחר שהשלים לבאר דיני רוצח ושאר הדינים שהובאו אגב ענין רוצח, בא פרקנו לבאר (החל במשנה ד') דיני עיר הנדחת, אלא משום שרוצה ללמד,

בעבירה שחייבים עליה כרת, שכן כל חייבי כריתות לוקים (עיי' משנה נוכחות ג. א). וכיון שהפקיר נפשו לעונש כרת, ולאחר שלקה פעמיים על אותה עבירה, לא נמנע ממנה, ועשה אותה בפעם השלישית, מכניסים אותו לכיפה, ומקריבים לו את כרתו. ברם, בשאר הלאוין שאין בהם כרת אלא מלקות בלבד, מלקים וחוזרים ומלקים אפילו מאה פעמים ואין דנים בהם בהכנסה לכיפה. **הַהוֹרָג נֶפֶשׁ שְׁלֹא בְעֵדִים** – שברור לבית דין שהרג את הנפש, אלא שאין עדות מספקת לחייבו מיתה, כגון שראוהו שני העדים, אחד מחלון זה ואחד מחלון זה, ולא ראו זה את זה, שאין עדותם מספקת כדיני נפשות, או שלא היתה בו התראה מספקת (גמרא). **מְכַנְסִין אוֹתוֹ לִפְנֵי וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ לֶחֶם צָר וּמִים לֶחֶץ** – ואחר כך מאכילים אותו שעורים עד שכריסו מתבקעת, כמו שבארנו ברישא. כך מבואר בגמרא. שבין ברישא ובין בסיפא מענישים אותו באותו עונש, אלא שברישא שנוי סוף העונש, ובסיפא שנויה התחלתו. ברם, אין דנים בהכנסה לכיפה בחייבי מיתות בית דין אלא בהורג נפש בלבד, שאף על פי שיש עבירות חמורות משפכות דמים, מכל מקום אין בהם השחתת ישובו של עולם כשפיכות דמים... (עיי' רמב"ם הל' רוצח ז, ט).

עונש ההכנסה לכיפה הלכה למשה מסיני היא (רש"י). ובגמרא מצאו לו רמז בכתוב (תהלים לז, כב): **"תתמות רשע רעה"** מי שהחזיק רשע תמיתתו רעתו.

י ו ט ש ל י ש

באור משנה ו

לאחר ששינוי במשנה הקודמת בענין **"ההורג נפש שלא בעדים"**, שמיתתו לא נמסרה לבית דין, ודנים אותו בהכנסה לכיפה, מוסיפה משנתנו ללמד בעבירות אחרות, שאין בית דין יכולים לחייב עליהן מיתה, ונהרגים עליהן שלא על ידי בית דין.

הַגּוֹבֵב אֶת הַקְּסוֹה – בגמרא מבואר: **"ומאי קסוה? כלי שרת"** (מכילי בית המקדש), וכן כתוב (במדבר ז, ז): **"קשות הנסך"**. ובמסכת סוכה (מח. ב) מובאת ברייתא: **"שני קסוואות היו שם, אחד של מים (לניסוך המים בחג הסוכות), ואחד של יין"** (לניסוך יין). ויש דעה, שאפשר שמדובר בצדוקי שגגב את הקשת של מים, לפי שהצדוקים לא הורו בניסוך המים; והוא הדין בגובב כלי אחר מקדש המקדש, **וְהַמְקַלֵּל בְּקוֹסֶם** – המקלל את ה' בשם עבודה זרה (גמרא). **וְהַבּוֹעֵל אֶרְמִית** – נכריה, בת עובדי עבודה זרה, אם הוא בועלה בפרהסיא, היינו לעיני עשרה מישראל, (גמרא). **קָנָאִין פּוֹגְעִין בּוֹ** – בני אדם כשרים המקנאים קנאת ה' הורגים אותו בשעה שרואים את המעשה, אבל

פ ר ק ע ש י ר י

א פֶּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא, שְׁנֵאמַר (ישעיה ס, כא): "וְעַמֶּיךָ כָּלָם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ, נֶצֶר מִטַּעֲמֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהִתְפָּאֵר". וְאֵלּוּ שְׁאֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא: הָאֹמְרִי: אֵין תְּחִית הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה, וְאֵין תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם, וְאִפְקוֹרוֹם. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: אֶף הַקּוֹרֵא בְּסִפְרֵים הַחִיצוֹנִים, וְהַלּוֹחֵשׁ עַל הַמִּקְבֵּה וְאָמַר: "כָּל-הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בַּמִּצְרִים לֹא-אֲשִׁים עֲלֶיךָ, כִּי אֲנִי ה' רַפְּאֵךְ" (שמות טו, כו). אֲבָא שְׁאוּל אָמַר: אֶף הַהוֹגָה אֶת הַשֵּׁם בְּאוֹתֵיהֶיוּ.

ב שְׁלֹשָׁה מַלְכִים וְאִרְבָּעָה הֵדְיוֹטוֹת אֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא. שְׁלֹשָׁה מַלְכִים: יִרְבֵּעֶם, אֲחָאב וּמְנַשֶּׁה. רַבִּי פִירוֹשׁ בִּרְטִנּוּרָא

י א כֹּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא. אֲפִילוּ אִלּוּ שֶׁנִּתְחַיְבוּ מִיתָה בְּבִי" מִפְּנֵי רִשְׁעָתָן, יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא. וְעוֹלָם הָבָא הָאֹמֵר כָּאן הוּא הָעוֹלָם הָבָא אַחֵר תְּחִית הַמֵּתִים, שְׁעִתִּידִים לְחַיּוֹת וְלַעֲמֹד בְּנוֹפֶם וּבִנְפֻשָּׁם חַיִּים נִצְחִיִּים, כְּתוּבָה וּכְלֻבָּנָה וּכְכּוֹכְבִּים, כְּדַמִּיּוֹתֵי בִגְמָרָא בְּהַאי פְּרָקָא, מֵתִים שְׁעִתִּידִים לְחַיּוֹת אֵין חוֹזְרִין לְעַפְרָן. וְהָעוֹלָם הָבָא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׂתִיָּה וְאֵין עֵינִי שֵׁשׁ בּוֹ גּוֹף וְגוֹיָה, אֲלֵא צְדִיקִים יוֹשְׁבִין וְעִמְרוּתֵיהֶן בְּרִאשִׁיתָן וְנִהְיִין מִזֵּיו שְׂכִינָה. וּמִפְּנֵי שְׁאֵין כָּל יִשְׂרָאֵל שׁוֹיִן בּוֹ, אֲלֵא הַגְּדוֹל לְפִי גְדוֹל וְהַקָּטָן לְפָנֵי קָטָן, מִשּׁוּם הֵבִי קִתְּנֵי יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק: הָאֹמֵר אֵין תְּחִית הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה. בְּגִמְרָא קָאמַר, וְכֹל כֵּךְ לְמַד, תָּנָא, הוּא כֹפֵר בְּתַחֲיִית הַמֵּתִים לְפִיכָךְ לֹא יִהְיֶה לוֹ חֶלֶק בְּתַחֲיִית הַמֵּתִים. וּמִכָּאן אֵין מוֹכִיחַ שְׁעוֹלָם הָבָא הָאֹמֵר בְּמִשְׁנָה זוֹ אֵינוֹ הָעוֹלָם שֶׁהַשְּׁמֹת מוֹנְחוֹת בּוֹ בּוֹמֵן הוּא, אֲלֵא הָעוֹלָם שֶׁל תְּחִית הַמֵּתִים כְּדַרְשִׁיתָּ: אִפְקוֹרוֹם. שְׂמִיכָה תַלְמִיד חֲכָמִים. וְכֹל שֶׁכֵּן הַמְּבֹרָה הַתּוֹרָה עֲצֻמָּה: בְּסִפְרֵים הַחִיצוֹנִים. סִפְרֵי מִינִים, כְּגוֹן סִפְרֵי אֱרִיסְמִ"ל הֵיוּ וְחִבְרִיו. וּבְכָלל זֶה הַקּוֹרֵא בְּסִפְרֵי דְבֵרֵי הַיָּמִים שֶׁל מַלְכֵי נְכָרִים וּבְשִׁירִים שֶׁל עֲנָבִים וְדִבְרֵי חֶשֶׁק שְׁאֵין בָּהֶם חֲכָמָה וְלֹא תוֹעֵלָה אֲלֵא אִיבּוֹר זִמְן בְּלִבָּד: וְהַלּוֹחֵשׁ עַל הַמִּקְבֵּה. וּבְרוּקָא בְּלִבָּד הוּא דָּאֵין לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא, לְפִי שְׁאֵין מוֹכִיחִין שֶׁם שְׁמִים עַל הַרְקִיקָה: וְהַהוֹגָה אֶת הַשֵּׁם. שֶׁל אִרְבָּעָה אוֹתִיּוֹת כְּמוֹ שְׁהוּא נִכְתָּב:

ב שְׁלֹשָׁה מַלְכִים וְאִרְבָּעָה הֵדְיוֹטוֹת. אֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא. שְׁלֹשָׁה מַלְכִים: יִרְבֵּעֶם, אֲחָאב וּמְנַשֶּׁה. רַבִּי פִירוֹשׁ בִּרְטִנּוּרָא

משניות מבוארות – קהתי

אֵין לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא. וְאִפְקוֹרוֹם – בְּגִמְרָא מְבֹאֵר: זֶה הַמְּבֹרָה תַלְמִיד חֲכָם, וְכֹל שֶׁכֵּן הַמְּבֹרָה אֶת הַתּוֹרָה; וּבְכָלל זֶה הַכּוֹפֵר בְּמִצְוֹת ה' וְאֲחֻדּוֹתָיו, וְהַמְּכַחֵשׁ בְּנִבְיָאָה, וְכֵן הַכּוֹפֵר בְּתוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה, וְהַמְּבֹרָה אֶת הַמּוֹעֲדוֹת, וְהַמְּחַלֵּל אֶת הַקִּדְשִׁים, וְכֵן כֹּל הַעוֹשֶׂה עֲבִירוֹת בִּיד רְמָה, כְּלוֹמֵר לְהַכְעִים וּבַפְּהִסָּא וְעַל דֶּרֶךְ כְּפִירָה, וְכֵן הַכּוֹפֵר בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ; שֶׁכֵּן אִלּוּ גּוֹרְמִים לְהַרְסוֹת הַתּוֹרָה, וְכֹלָם בְּכָלל "אִפְקוֹרוֹם" (הַמֵּאִיר). הַרְמַב"ם מְפָרֵשׁ, שֶׁ"אִפְקוֹרוֹם" הִיא מִלָּה אֲרַמִּית מִלְשׁוֹן "הַפְקָר", שֶׁמִּפְקִיר וּמְבֹרָה אֶת הַתּוֹרָה. וְיֵשׁ מְבַאֲרִים שֶׁזֶה עַל שֶׁם הַפִּילוֹסוֹף הַיוֹנִי אֲפִיקוֹר. שֶׁהִפִּיץ רַעֲיוֹנוֹת כְּפִירָה וְלִמַּד אֶת הַבְּרִיּוֹת לִלְכַּת אַחֵר תַּעֲנוּגוֹת הַגּוֹף, וְקָרָא חֲכָמִים בְּשֵׁם זֶה לְכָל מִי שֶׁמְבֹרָה אֶת הַתּוֹרָה. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: אֶף הַקּוֹרֵא בְּסִפְרֵים הַחִיצוֹנִים – בְּסִפְרֵי מִינִים, שֶׁפִּירוֹשׁ הַתּוֹרָה נְבִיאִים וְכַתוּבִים עַל פִּי דַעְתָּם וְלֹא סִמְכוּ עַל מִדְרָשׁ חֲכָמִים (רִי"ף); וְהַלּוֹחֵשׁ עַל הַמִּקְבֵּה וְאָמַר: "כָּל-הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בַּמִּצְרִים לֹא-אֲשִׁים עֲלֶיךָ, כִּי אֲנִי ה' רַפְּאֵךְ" – כְּלוֹמֵר שֶׁמִּרְפָּא חֲלִיִּים בְּחִישׁוֹת וּמִינֵי כְּשָׁפִים. בְּגִמְרָא מְבֹאֵר, שֶׁמְדוּבָר כָּאן בְּרוּקָא, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ מַלְחָשִׁים לְרוֹקֵק קוֹדֵם הַלֶּחֶשׁ; וְהַטַּעַם הוּא, לְפִי שְׁאֵין מוֹכִירִים שֵׁם שְׁמִים עַל הַרְקִיקָה (סְנַהֲדְרִין קא, א). אֲבָא שְׁאוּל אָמַר: אֶף הַהוֹגָה אֶת הַשֵּׁם בְּאוֹתֵיהֶיוּ – הַמְּבַטָּא אֶת הַשֵּׁם הַמִּיּוּחָד כְּתוּב, וּמְבֹאֵר בְּגִמְרָא, שֶׁעוֹשֶׂה כֵךְ כְּמַעֲמַד הַמּוֹן וְעַמִּי הָאֶרֶץ הַעוֹסֵקִים בְּדִבְרֵי חוֹל. כֹּל אֵלֶּה אֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא, אִם לֹא עָשׂוּ תְּשׁוּבָה; אֲבָל אִם עָשׂוּ תְּשׁוּבָה יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא (וּמַבִּי"ם). בְּרַם, בִּשְׂאָר עוֹבְרֵי עֲבִירָה, שְׂאִינִם עוֹבְרִים מִתּוֹךְ בִּזְיוֹן הַתּוֹרָה אֲלֵא מִצַּד הַיָּצֵר, אֶף עַל פִּי שֶׁנִּעֲשִׂים עֲלֵיהֶם כְּפִי רִשְׁעָתָם, יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא.

יוס רביעי

באור משנה ב

לאחר שפירטה המשנה הקודמת אלו שאין להם חלק לעולם הבא, מוסיפה משנתנו למנות אנשים חשובים וחכמים, שהוֹאִיל וְלֹא הִיתָה אֲמוֹנָתָם שְׁלֹמָה, אֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא.

שְׁלֹשָׁה מַלְכִים וְאִרְבָּעָה הֵדְיוֹטוֹת – אֲנָשִׁים פְּשוּטִים, לֹא מַלְכִים, אֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא – לְפִי שֶׁקִּלְקְלוּ בִּיסוּדוֹת הָאֲמוּנָה. **שְׁלֹשָׁה מַלְכִים** – הֵם: יִרְבֵּעֶם – שֶׁכְּתוּב (מלכים א יג, ז): "וַיְהִי בְּדִבְרֵי הַזֶּה לְחַטָּאת בֵּית יִרְבֵּעַם וּלְהַשְׁמִיד מַעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה"; "לְהַכְחִיד" – בְּעוֹלָם הַזֶּה, "וּלְהַשְׁמִיד" – לְעוֹלָם הָבָא (גְּמָרָא), אֲחָאב – שֶׁכְּתוּב בּוֹ (מלכים א כא, כא): "וְהַכְרַתִּי לְאֲחָאב מִשְׁתֵּין בְּקִיר וְעִצּוֹר וְעוֹבֵב בִּישְׂרָאֵל"; "עִצּוֹר" – בְּעוֹלָם הַזֶּה, "וְעוֹבֵב" – בְּעוֹלָם הָבָא. וּבְגִמְרָא

שֶׁאֵשֶׁ עִיר הַנִּדְחָת אֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא, הִרְהוּ מְקִדִּים תַּחֲלִיל "כֹּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא" וְכִי (עֵיין "תוֹסֵפוֹת יוֹס טו"ב).

כָּל יִשְׂרָאֵל – אֲפִילוּ אִלּוּ שֶׁנִּתְחַיְבוּ מִיתָה בְּבִית דִּין, כֹּל זִמְן שֶׁלֹּא פָּגְעוּ בַּעֲיָקְרֵי הָאֲמוּנָה, יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא – בְּבִרְטִנּוּרָא מְבֹאֵר: "עוֹלָם הָבָא הָאֹמֵר כָּאן הוּא הָעוֹלָם הָבָא אַחֵר תְּחִית הַמֵּתִים, שְׁעִתִּידִים לְחַיּוֹת וְלַעֲמֹד בְּגוֹפָם וּבִנְפֻשָּׁם חַיִּים נִצְחִיִּים כְּחַמָּה וּכְלֻבָּנָה וּכְכּוֹכְבִּים...; וְהָעוֹלָם הָבָא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׂתִיָּה, וְאֵין עֵינִי שֵׁשׁ בּוֹ גּוֹף וְגוֹיָה, אֲלֵא צְדִיקִים יוֹשְׁבִים וְעִמְרוּתֵיהֶם בְּרִאשִׁיתָם וְנִהְיִין מִזֵּיו הַשְּׂכִינָה. וּמִפְּנֵי שְׁאֵין כָּל יִשְׂרָאֵל שׁוֹיִים בּוֹ, אֲלֵא הַגְּדוֹל לְפִי גְדוֹל וְהַקָּטָן לְפָנֵי קָטָן, לְכֵן שׁוֹנֵה הַמִּשְׁנָה: "יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק" אֲבָל דַּעַת הַרְמַב"ם הִיא, שֶׁעוֹלָם הָבָא הוּא עוֹלָם הַנְּשִׁמּוֹת הָבָא אַחֵר הַמּוֹת, שְׁאֵין בֵּין יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ וְהָעוֹלָם הַזֶּה אֲלֵא שְׂעִבּוֹד מַלְכוּיּוֹת, וְיִשְׁתַּמְשׁוּ אִזְ כָּל הַרְגֵשׁ הַחוּשִׁים לְצוּרֶךְ קִיּוֹם הַגּוֹף הַגִּשְׁמִי, שִׁיזְכָּה לְעַבּוֹד אֶת ה' בְּאוֹתוֹ זִמְן בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לֵב. מֵה שְׁאֵין כֵּן בְּעוֹלָם הָבָא, לְאַחֵר שִׁיכְלוּ יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ, אֵין בּוֹ אֲלֵא נִפְשׁוֹת בְּלִבָּד, וְאֵין שֵׁם צוּרֶךְ בְּכָלִים הַגִּשְׁמִיִּים, שְׁאֵין לוֹ עוֹד הִנָּה בָּהֶם, לְפִי שְׁאֵין בְּעוֹלָם הָבָא אֲלֵא הִנָּה רֹחֲנִית נִצְחִית (עֵיין פִּירוֹשׁ הַמִּשְׁנׁוֹת לְהַרְמַב"ם, שְׁמַבָּר בְּאִרְיוֹת אֶת עֵינֵי עוֹלָם הָבָא, וְכֵן שְׁלוֹשָׁה עֶשֶׂר עֲיָקְרֵי הָאֲמוּנָה). מְכָל מְקוֹם כָּאֵה מִשְׁנַתּוֹ לְלַמֵּד, שֶׁאֵף אֵלֶּה שֶׁחֲטְאוּ יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא (וְיֵשׁ מְבַאֲרִים: כֹּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק בְּנִשְׁמָתָם, שְׁהוּא רָאוּי לְעוֹלָם הָבָא – עֵיין "תַּפְאֲרַת יִשְׂרָאֵל"). **שְׁנֵאמַר: "וְעַמֶּיךָ כָּלָם צְדִיקִים"** – וְאֵין חוֹטֵאִים בְּכָלל, "**לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ**" – כְּלוֹמֵר אֶרֶץ הַחַיִּים, וְהוּא עוֹלָם הָבָא, שֶׁנִּשְׁמָתוֹ יִשְׂרָאֵל הִיא "נֶצֶר מִטַּעֲמֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהִתְפָּאֵר" – וְכֵן כְּתוּב: "יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֲתַפָּאֵר" (ישעיה סט, ג). וְיֵשׁ מְבַאֲרִים: "נֶצֶר מִטַּעֲמֵי" – אֶרֶץ הַחַיִּים הִיא נֶצֶר מִטַּעֲמֵי שֶׁל ה', עַל שֶׁם הַכְּתוּב (בְּרָאשִׁית ב, ח): "וַיֵּטֶע ה' אֱלֹהִים גֶּן עֵדֶן". וְאֵלּוּ שְׁאֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא – כְּלוֹמֵר שְׁאֵין לָהֶם חֶלֶק בְּשִׁכְרֵי הַרְחִיקָה הַנִּצְחִית ("תַּפְאֲרַת יִשְׂרָאֵל"). אֲלֵא נִידוּנִים הֵם לְדוּרֵי דְרוֹת בְּרִשְׁעָם (הַמֵּאִיר), וְזֶה מִשּׁוּם שֶׁכּוֹפְרִים בַּעֲיָקְרֵי הָאֲמוּנָה: הָאֹמְרִי: אֵין תְּחִית הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה – שְׁהוּא כּוֹפֵר בְּתַחֲיִית הַמֵּתִים, אוֹ שְׁאוֹמֵר שְׁאֵין תְּחִית הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה, דִּהְיִינוּ שְׁכּוֹפֵר בְּמִדְרָשִׁי חֲכָמִים שֶׁדִּרְשׁוּ תְּחִית הַמֵּתִים מִפְּסוּקֵי תּוֹרָה (וְהִי"י). בְּגִמְרָא מְבֹאֵר בְּרִייתָא: "הוּא כֹפֵר בְּתַחֲיִית הַמֵּתִים, לְפִיכָךְ לֹא יִהְיֶה לוֹ חֶלֶק בְּתַחֲיִית הַמֵּתִים, שֶׁכֵּן מִידוּתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה מִידָה כְּנֶגֶד מִידָה" (סְנַהֲדְרִין צ, א). וְאֵין תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם – וְכֵן הָאֹמֵר: לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם, אֲלֵא מִשָּׁה רַבְּנוּ כְּתַב אוֹתָהּ מִפִּי עֲצֻמוֹ,

יהודה אומר: מנשה יש לו חלק לעולם הבא, שנאמר (דברי הימים ב' ל"ג, יג): "ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנונו, וישיבהו ירושלים למלכותו". אמרו לו: למלכותו השיבו, ולא לחיי העולם הבא השיבו. ארבעה הדייטות: בלעם, ודואג, ואחיתפל, וגחזי.

ג דור המבול אין להם חלק לעולם הבא, ואין עומדין בדין, שנאמר (בראשית ג' א): "לא ידון רוחי באדם לעלם" – לא דין ולא רוח. דור הפלגה אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר (שם י"א, ח): "ויפץ ה' אתם משם על-פני כלי-הארץ"; "ויפץ ה' אתם" – בעולם הזה, "ומשם הפיצם ה'" (שם שם, ט) – לעולם הבא. אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר (שם י"ג, יג): "ואנשי סדום רעים וחטאים, לה' מאד"; "רעים" – בעולם הזה, "וחטאים" – לעולם הבא. אבל עומדין בדין, רבי נחמיה אומר: אלו ואלו אין עומדין בדין, שנאמר (תהלים א, ה): "על כן לא יקמו רשעים במשפט, וחסדים בעדת צדיקים"; "עלי כן לא יקמו רשעים במשפט" – זה דור המבול; "וחסדים בעדת צדיקים" – אלו אנשי סדום. אמרו לו: אינם עומדים בעדת צדיקים, אבל עומדין בעדת רשעים. מרגלים אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר (במדבר י"ד, לו): "וימתו האנשים מוצאי דפת-הארץ רעה, במגפה לפני ה'"; "וימתו" – בעולם הזה, "במגפה" – בעולם הבא. דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא ואין עומדין בדין, שנאמר (במדבר י"ד, לה): "במדבר הזה יתמו ושם ימותו"; דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר: עליהם הוא אומר (תהלים ג' ה): "אספולי חסידי ברתני עלי-זבח". עדת קרח אינה עתידה לעלות,

פירוש ברטנורא

הנה, ואנן כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא תנן, משום דקיימא לן חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא, אשמועינן דבלעם לאו מחסידי אומות העולם הוא:

ג שנאמר לא ידון רוחי באדם לא דין ולא רוח. שאין עומדים בדין ואין להם רוח לחיות עם הצדיקים שיש להם חלק: כורתי ברתני עלי זבח. שכרתו

משניות מבוארות – קהתי

לא יעמדו לדין, ולא יהא להם רוח לחיות עם הצדיקים שיש להם חלק לעולם הבא (רש"י). דור הפלגה אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר: "ויפץ ה' אתם משם על-פני כלי-הארץ"; "ויפץ ה' אתם", בעולם הזה, "ומשם הפיצם ה'", לעולם הבא – בגמרא אמרו, שחטא דור הפלגה היה, שרצו למרוד בה', אלא שיראו לנפשם שלא יביא עליהם מכול, לכן אמרו: "הבה נבנה לנו עיר ומגדל", ונעלה לרקיע ונבנה הרקיע בקרדומות עד שיוזבו כל מימיו, ולא יהיו לו עוד מים להביא מבול עלינו (סנהדרין קט. א); ונקרא דור הפלגה, לפי שנפלגה הארץ בימיהם. אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר: "ואנשי סדום רעים וחטאים, לה' מאד"; "רעים" בעולם הזה, "וחטאים" לעולם הבא – בגמרא דרשו: "רעים" בגופם, "וחטאים" בממונם; ברם, משנתנו דורשת "רעים וחטאים" במובן עונש. אבל עומדין בדין – אחר תחיית המתים. רבי נחמיה אומר: אלו ואלו – בין דור המבול ובין אנשי סדום, אין עומדין בדין, שנאמר: "על כן לא יקמו רשעים במשפט, וחסדים בעדת צדיקים"; "עלי כן לא יקמו רשעים במשפט", זה דור המבול – שכתוב בו (בראשיתו, ח): "כי רבה רעת האדם", "וחסדים בעדת צדיקים", אלו אנשי סדום – שכתוב בהם: "ואנשי סדום רעים וחטאים". אמרו לו – חכמים לרבי נחמיה: אינם עומדים בעדת צדיקים – אנשי סדום לא יעמדו בעדת צדיקים, אבל עומדין בעדת רשעים – להיות נידונים על מעשיהם. ואף דור הפלגה עומדים בדין (יתוספות יוס' טובי). מרגלים אין להם חלק לעולם הבא – מפני שהוציאו דבת הארץ רעה, שנאמר: "וימתו האנשים מוצאי דפת-הארץ רעה, במגפה לפני ה'"; "וימתו" בעולם הזה, "במגפה" בעולם הבא – שכתוב: "במגפה לפני ה'". ואין שייך מיתה לפני ה'? אלא שהכוונה היא לעולם הבא, כלומר שניגפו מחלקם לעולם הבא (יתורה תמימה). דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא ואין עומדין בדין, שנאמר: "במדבר הזה יתמו ושם ימותו"; דברי רבי עקיבא – שדורש "ושם ימותו" – שם בעולם הבא ימותו מיתה עולם, שלא יעמדו בדין. רבי אליעזר אומר: עליהם – על דור המדבר, הוא אומר – הכתוב אומר: "אספולי חסידי ברתני

אמרו: "קלות שעשה אחאב כחמורות שעשה ירבעם, ומפני מה תלה הכתוב בירבעם (שנאמר בכמה מקומות: "לא סר מכל חטאת ירבעם")? מפני שהוא תחילה לקלקלה" (סנהדרין ק"ב, ב). ומנשה – שכתוב בו (מלכים ב' כ"א, ג): "ויעש הרע בעיני ה'... כאשר עשה אחאב מלך ישראל" – מה אחאב אין לו חלק לעולם הבא, אף מנשה אין לו חלק לעולם הבא (גמרא שם). רבי יהודה אומר: מנשה יש לו חלק לעולם הבא – לפי שעשה תשובה, שנאמר: "ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנונו, וישיבהו ירושלים למלכותו" – מכאן שנמחל לו על חטאיו, ויש לו חלק לעולם הבא. אמרו לו – חכמים לרבי יהודה: למלכותו השיבו, ולא לחיי העולם הבא השיבו – שתשובתו לא היתה שלימה אלא מחמת יראה בלבד (יתפאות ישראל). ארבעה הדייטות – הם: בלעם – בגמרא מבואר, שבלעם נתן סימן בעצמו, ואמר: "תמות נפשי מות ישרים ותחי אחריתי כמוהו" (במדבר כ"ג, י) – אם "תמות נפשי מות ישרים" (אם ימות מיתה עצמו – רש"י). "תחי אחריתי כמוהו" – שיהא לי חלק עמם, ואם לאו – שלא ימות אלא ייהרג, "הנני הולך לעמך" – לגיהנם (סנהדרין ק"ה, א). מכאן שאף חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא, אלא שבלעם לא היה מחסידי אומות העולם; ודואג – שסיפר לשאול לשון הרע על דוד וגרם למותם של כוהני גוב (עיי' שמואל א' כ"ב, ט-כ), וכתוב (תהלים נ"ב, ג): "ז"ו" – בבוא דואג האדומי ויגר לשאול ויאמר לו, בא דוד אל בית אחימלך... גם אל יתצד לנצח... ושרשך מארץ חיים". ואחיתפל – שיעץ לאבשלום רעה נגד אביו דוד, וכתוב עליו (שמואל ב' י"ז, כג): "ויוחק ימות" (עיי' יתוספות יוס' טובי); וגחזי – נערו של אלישע הנביא (עיי' מלכים ב' ח, כ-כ); ומוכא בגמרא, שביזה תלמידי חכמים, ואף היה חוטא ומחטיא את הרבים (עיי' סנהדרין ק"ה, ב).

באור משנה ג

דור המבול אין להם חלק לעולם הבא – בשכר הרוחני הנצחי, כמבואר במשנה א בפרקנו, ואין עומדין בדין – לאחר תחיית המתים, להיות נידונים על מעשיהם, שנאמר: "לא ידון רוחי באדם לעלם" – ודורשים "לא ידון רוחי", לא דין ולא רוח –

שְׁנֵאמֹר (במדבר טו, לג): "וְיָתֶכֶם עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ" – בְּעוֹלָם הָזֶה, "וַיֵּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקֶּהֱל" – לְעוֹלָם הַבָּא; דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: עֲלֵיהֶם הוּא אָמַר (שמואל א ב, ו): "ה' מִמִּית וּמַחֲיָה מוֹרִיד שָׁאוֹל וַיַּעַל". עֲשֶׂרֶת הַשְּׂבָטִים אֵינָן עֲתִידִין לַחֲזוֹר, שְׁנֵאמֹר (דברים כט, כו): "וַיִּשְׁלַכְכֶם אֶל-אֶרֶץ אַחֶרֶת פְּיוֹם הָיָה" – מָה הָיָה הַיּוֹם הוֹלֵךְ וְאֵינוֹ חוֹזֵר, אִם הֵם הוֹלְכִים וְאֵינָם חוֹזְרִים; דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: מָה הָיָה מֵאֶפֶס וּמֵאִיר, אִם עֲשֶׂרֶת הַשְּׂבָטִים שְׂאֵפֶל לָהֶן, כִּד עֲתִיד לְהֵאִיר לָהֶן.

ד אֲנָשִׁי עִיר הַנִּדְחָת אֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאמֹר (דברים יג, יד): "יֵצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי-בְלִיעֵל מִקֶּרֶכָּךְ וַיִּדְּחוּ אֶת-יִשְׁבֵּי עִירָם". וְאֵינָן נִהְרָגִים עַד שֶׁיִּהְיוּ מִדִּיחָהּ מֵאוֹתָהּ הָעִיר וּמֵאוֹתוֹ הַשְּׂבָט, וְעַד שֶׁיִּדְּחַר רַבָּה וְעַד שֶׁיִּדְּחוּם אֲנָשִׁים. הַדִּיחוּהָ נָשִׁים וְקִטְנִים, אוֹ שֶׁהִדְּחָה מְעוּטָהּ, אוֹ שֶׁהָיוּ מִדִּיחָהּ חוּצָה לָהּ – הָרִי אֵלּוֹ בִּיחֻדִּים. וְצָרִיכִין שְׁנֵי עֲדִים וְהִתְרָאָה לְכָל אֶחָד וְאַחֶד. זֶה חֲמֹר בִּיחֻדִּים מִבְּמִרְבָּיָם, שֶׁהִיחִידִים בְּסִקֻּלָּה, לְפִיכָךְ מִמּוֹנֶם פִּלְטָה; וְהִמְרָבִים בְּסִיף, לְפִיכָךְ מִמּוֹנֶם אֶבֶד.

ה "הִפָּה תִּפָּה אֶת" וְגוֹמֵר (דברים יג, טו), הַחֲמִטָּה וְהַגְּמֻלָּה, הַעוֹבֶרֶת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם – הָרִי אֵלּוֹ מִצִּילִין אוֹתָהּ. **פִּירוּשׁ בִּרְטִנּוּרָא**

ברית עם המקום עלי זבחים ושלמים, דכתיב (שמות כ"ד) ויבחנו זבחים שלמים, וכתיב (שם) ויזרוק על העם ויאמר הנה דם הברית: אין עתידים לחזור. ממקום שגלו. והא דאמרין שירמיה החזירן ויאשיהו בן אמן מלך עליהם, לא כולן חזרו אלא מקצתן:

ד יצאו אנשים בני בליעל. בנים שאינם עולים בתחיית המתים, ונדחין כמדריחין: עד שיהיו מדיחיה מאותה העיר. דכתיב וידחו את יושבי עירם, ולא יושבי עיר אחרת: ומאותו השבט. דכתיב מקרב, מקרב השבט עצמו: ועד שיודח רובה. של עיר. דכתיב יושבי עירם, דמשמע ישובה של עיר דהיינו רובה: הרי אלו ביחודיים. שעברו עבודה זרה, וידונו בסקילה וממונן פלט: וצריכים. אנשי עיר הנדחת: שני עדים והתראה לכל אחד ואחד. שהיו מרכים להם בתי דינים, וכל מי שנמצא שעבר עבודה זרה בעדים והתראה מפרשים אותן עד שיראו אם הם רובה של עיר מביאין אותן לבית דין הגדול וגומרין דין שם והורגים אותם בסייף וממונן אבד. ואם לא נמצאו רובה של עיר, דנין אותן בסקילה וממונן פלט:

הן החמרת והגמלת. שירא של חמרים ושל גמלים שנשתהו בעיר שלשים יום, הוי להו בכלל יושבי עירם: הרי אלו מצילין. אם רוב אנשי העיר הודחו

משניות מבוארות – קהתי

עולים בתחיית המתים, והנידחים כמדיחים (ברטנורא: ועיין "תפארת ישראל"); ויש דורשים ממה שכתוב: "יצאו... מקרבך" – יצאו מכלל ישראל (רמיה). במה דברים אמורים? כשמתו כדרכם, אבל אם דנו אותם והתוודו קודם שנהרגו, יש להם חלק לעולם הבא (תוספות), כמו ששינו בחייבי סקילה (לעיל ו, ב): "שכן דרך המומתים מתוודים, שכל המתוודה יש לו חלק לעולם הבא". וְאֵינָן נִהְרָגִים – אין דנים את אנשי עיר הנדחת למיתת סייף, עַד שֶׁיִּהְיוּ מִדִּיחָהּ מֵאוֹתָהּ הָעִיר – שנאמר: "וידיחו את יושבי עירם", ולא שבאו מדיחים מעיר אחרת, וּמֵאוֹתוֹ הַשְּׂבָט – שנאמר: "מקרבך", וְעַד שֶׁיִּדְּחַר רַבָּה – של העיר, כלומר שרוב אנשי העיר יעברו עבודה זרה, שנאמר: "יושבי עירם", ומשמע ישובה של עיר, דהיינו רובה (רמיה), וְעַד שֶׁיִּדְּחוּם אֲנָשִׁים – שנאמר: "יצאו אנשים". אבל הַדִּיחוּהָ נָשִׁים וְקִטְנִים – אם הדיחו נשים או קטנים את העיר, או שֶׁהִדְּחָה מְעוּטָה – של העיר, או שֶׁהָיוּ מִדִּיחָהּ חוּצָה לָהּ – מחוץ לעיר הזאת, היינו בני עיר אחרת, הָרִי אֵלּוֹ בִּיחֻדִּים – שעברו עבודה זרה, ודינם בסקילה. וְצָרִיכִין שְׁנֵי עֲדִים וְהִתְרָאָה לְכָל אֶחָד וְאַחֶד – בין שהודח מיעוטה ובין שהודח רובה; כגמרא מבואר, שהיו מרכים להם בתי דינים, וכל מי שנמצא שעבר עבודה זרה בעדים ובהתראה מפרשים אותן, ואם נתברר שלא הודח אלא מיעוטה, דנים אותם כיחידים; ואם הודח רובה, מעלים אותם לבית הדין הגדול וגומרים דינם שם. זֶה חֲמֹר בִּיחֻדִּים מִבְּמִרְבָּיָם – בזה חמור דינם של יחידים העובדים עבודה זרה מאשר מרובים, שֶׁהִיחִידִים דִּינָם בְּסִקֻּלָּה – שהיא מיתה חמורה, לְפִיכָךְ מִמּוֹנֶם פִּלְטָה – לכן הקלו בהם שממונם ניצל ועובר לירושלים; וְהִמְרָבִים – אבל אם רובה של העיר עברו עבודה זרה, ודינה כעיר הנדחת, דינם בְּסִיף – כמו שהזכרנו לעיל, לְפִיכָךְ מִמּוֹנֶם אֶבֶד – לכן מחמירים בהם, שממונם נשמד, שנאמר: "החרם אותה ואת כל אשר בה".

באור משנה ה

כתוב בעיר הנדחת: "הִפָּה תִּפָּה אֶת" יושבי העיר ההיא לפי חרוב. מכאן למדים: הַחֲמִטָּה – שיירה של חמרים, וְהַגְּמֻלָּה – או שיירה של גמלים, הַעוֹבֶרֶת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם – ושהתה בעיר הנדחת, הָרִי

בְּרִיתִי עֲלֵי-זֶבֶח – שכרתו ברית עם ה' עלי זבח ושלמים, שכתוב (שמות כד, ח): "ויבחנו זבחים שלמים לה'", וכתוב (שם שם, ח): "ויקח משה את הדם ויזרוק על העם ויאמר הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם", ומכאן שיש להם חלק לעולם הבא. עַדֹת קֶרֶח אֵינָה עֲתִידָה לְעֵלּוֹת – מן השאול שבלע אותם, שְׁנֵאמֹר: "וְיָתֶכֶם עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ" בְּעוֹלָם הָזֶה, "וַיֵּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקֶּהֱל" לְעוֹלָם הַבָּא; דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא – הלומד מפסוק זה שאין לעדת קורח חלק לעולם הבא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: עֲלֵיהֶם הוּא אָמַר – על עדת קורח אומר הכתוב: "ה' מִמִּית וּמַחֲיָה מוֹרִיד שָׁאוֹל וַיַּעַל" – כלומר שיש לעדת קורח חלק לעולם הבא. עֲשֶׂרֶת הַשְּׂבָטִים – שהגלם סנחריב מלך אשור (מלכים ב יז, ו), אֵינָן עֲתִידִין לַחֲזוֹר – ממקום שגלו, שְׁנֵאמֹר: "וַיִּשְׁלַכְכֶם אֶל-אֶרֶץ אַחֶרֶת פְּיוֹם הָיָה הָזֶה", מָה הָיָה הַיּוֹם הוֹלֵךְ וְאֵינוֹ חוֹזֵר – שהיום שעבר אינו חוזר לעולם, אִם הֵם הוֹלְכִים וְאֵינָם חוֹזְרִים; דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא – שהכתוב "וישליכם אל ארץ אחרת" משמע שיהיו כולם גולים למקום אחד, והיינו עשרת השבטים, שהגלם סנחריב והושיבם במקום אחד, ואלה לא יחזרו מהגלות, ולא יהא להם חלק לעולם הבא לאחר ימות המשיח, אבל שני השבטים לא גלו למקום אחד אלא נתפזרו בכל הארצות; ולא מדובר כאן בבניהם ובבני בניהם, אלא באותם שגלו בלבד, שהיו רשעים גמורים, אבל בניהם והדורות הבאים זוכים ומזכים (רמיה). רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: מָה הָיָה מֵאֶפֶס – בערב, וּמֵאִיר – בבוקר, אִם עֲשֶׂרֶת הַשְּׂבָטִים שְׂאֵפֶל לָהֶן – כשהלכו לגולה, כִּד עֲתִיד לְהֵאִיר לָהֶן – שעתידים לחזור ויהיה להם חלק לעולם הבא.

י ו ח מ י ש י

באור משנה ד

משנתנו חזרת לבאר ענין עיר הנדחת, שנשתה בפרק הקודם (משנה א), שדינה בסייף.

אֲנָשִׁי עִיר הַנִּדְחָת – שנהרגים בסייף, אֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאמֹר: "יֵצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי-בְלִיעֵל מִקֶּרֶכָּךְ וַיִּדְּחוּ אֶת-יִשְׁבֵּי עִירָם" – ודרשו: "יצאו... בני בליעל מקרבך" – שאין להם חלק לעולם הבא, כלומר שדורשים כן מתיבת "בליעל" – שאינם

"החרם אתה ואת כל אשר בה" וגומר (שם), **מפאן אמרו**: נכסי צדיקים שבתוכה – אוברין, שפחוצה לה – פלמין; ושל רשעים, בין שבתוכה בין שפחוצה לה – הרי אלו אוברין. ו' שגאמר (דברים יג, יז): **"ואת כל שללה תקבץ אל תוד רחבה"** וגומר. אם אין לה רחוב – עושין לה רחוב; הנה רחובה חוצה לה – פונסין אותו לתוכה. **"ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל, לה' אלהיך"** (שם) – **"שללה"** – ולא שלל שמים; מפאן אמרו: ההקדשות שבה יפרו, ותרומות ורקבו, מעשר שני וכתבי הקדש יגנוזו. **"כליל לה' אלהיך"** – אמר רבי שמעון: אמר הקדוש ברוך הוא: אם אתם עושים דין בעיר הנדחת, מעלה אני עליכם כאלו אתם מעלין עולה כליל לפני. **"והיתה תל עולם לא תבנה עוד"** (שם), לא תעשה אפלו גנות ופרדסים; דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: **"לא תבנה עוד"**, לכמו שהיתה אינה נבנית, פירוש ברטנורא

ומיעוט לא הודחו, וחמרים וגמלים שלא הודחו משלימין את המועט לעשות רוב, הרי אלו מצילין, שאין ממונן אבד אלא נדונין כחידים. והוא הדין דגורמין נמי לעשות עיר הנדחת, אם הודחו עמם לעשותם רוב, אלא רתנא אוכותא קא מהדר. ועוד דהא פסיקא ליה טפי, דסתם חמרת וגמלת אין דעתן מעורבת עם בני העיר שיהיו נדחין עמהן:

ו היתה רחובה חוצה לה. אם מקום קיבוץ בני העיר היה חוצה לה, כונסים אותה לתוך העיר, שצריך לעשות לה רחוב בתוכה: רחוב. פלטיא גדולה: הקדשות שבתוכה יפרו. כלומר אין נשרפים אלא צריכים פרייה כשאר כל ההקדשות: ותרומות וירקבו. בגמרא מוקמין לה בתרומה ביד כהן, דממון כהן הוא וחל עליה איסור דעיר הנדחת. ומיהו לא היו התרומות נשרפים כשאר שללה, דלא מולולין בה כולי האי, לפיכך ירקבו. ואם תרומה ביד ישראל היא, שלל גבוה הוא ותנתן לכהן שבעיר אחרת: ומעשר שני. אע"ג דממון ישראל הוא שהרי הוא נאכל לישראל, הואיל וקודש אקרי, לא ישרף אלא יגנוז: כליל לה' אלהיך. אמר רבי שמעון וכו' גרסין, ולא גרסין שנאמר כליל לה' אלהיך: לא תעשה גנות ופרדסים. דעוד, לגמרי משמע: כמו שהיתה. בישוב בתים: אבל נעשית היא גנות ופרדסים. והלכה כר"ע:

משניות מבוארות – קהתי

אלו מצילין אותה – בגמרא מבואר, שאם החמרים או הגמלים שהו בעיר שלושים יום, הרי הם בכלל יושבי העיר, ואם יש בעיר מועט שלא הודח, והחמרים או הגמלים שלא הודחו, משלימים את המועט להוות רוב שלא הודח, הרי אלו מצילים את העיר, שלא תהא נידונה כעיר הנדחת ודנים את עובדי עבודה זרה כיחידים. והוא הדין להיפך, שאם החמרים או הגמלים הודחו, ועל ידי הצטרפותם יש רוב שהודח, נידונה העיר בדין עיר הנדחת. אבל אם שהו פחות משלושים יום, הרי הם כיחידים, ואינם נידונים עם אנשי העיר אם הודחו, ולא מצילים את העיר אם לא הודחו (ברייטא שנהדרין קיב, א). כתוב (דברים יג, יז): **"החרם אתה ואת כל אשר בה"** ואת בהמתה לפי חרב" – **מפאן אמרו**: חכמים: נכסי צדיקים שבתוכה – נכסיהם של אלה שלא הודחו, שנמצאים בתוך העיר, אוברין – נשמדים, שנאמר: **"ואת כל אשר בה"**. שפחוצה לה – אבל נכסיהם הנמצאים מחוץ לעיר, פלמין – ניצולים שנאמר: **"החרם אותה"** ולא נכסי צדיקים שפחוצה לה. ושל רשעים – נכסיהם של הרשעים, בין שבתוכה בין שפחוצה לה, הרי אלו אוברין – שנאמר: **"ואת כל שללה"**. בגמרא מובאת ברייתא: **"אמר רבי שמעון: מפני מה אמרה תורה נכסי צדיקים שבתוכה יאבדו? (התשובה היא) מי גרם להם שידורו בתוכה? ממונן, לפיכך ממונן אבד"**.

י ו ש ו

באור משנה ו

משנתנו ממשיכה בדיני עיר הנדחת, על פי מדרש פסוקי התורה.

שגאמר – יש נוסחאות שאין גורסים "שנאמר", שכן התחלת ענין הוא. ולפי הגירסא שלפנינו יש מבארים, כי הפסיקא "שנאמר" ואת כל שללה" שייכת לסיום המשנה הקודמת (רש"י נוסחאות). מכל מקום בפרשת עיר הנדחת כתוב: **"ואת כל שללה תקבץ אל תוד רחבה"** – כלומר אל הרחוב שבתוך העיר, והוא שטח רחב המשמש מקום לקיבוץ בני העיר; אם אין לה רחוב, עושין לה רחוב – שכן "רחובה" אף רחוב שעושים עכשיו במשמע; הנה רחובה חוצה לה – שמקום קיבוץ בני העיר היה מחוץ לעיר, פונסין אותו לתוכה – בונים חומה לעיר מחוץ לרחובה, ונמצא הרחוב בתוך העיר. בהמשך הפרשה כתוב: **"ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל, לה' אלהיך"** – ודוברים: **"שללה"** – של העיר שורפים, ולא שלל שמים – דברי קדושה אין שורפים. מפאן

אֶבֶל נַעֲשִׂית הִיא גִּזְזוֹת וּפְרָדְסִים. "וְלֹא יִדְבֹק בִּידָךְ מֵאוֹמֶה מִן־הַחֶרֶם" (דברים יג, יח), שְׁפֵל זְמַן שְׁהִרְשָׁעִים בְּעוֹלָם, חֲרוֹן אַף בְּעוֹלָם; אֲבָדוֹ רָשָׁעִים מִן הָעוֹלָם, נִסְתַּלֵּק חֲרוֹן אַף מִן הָעוֹלָם.

פ ר ק א ח ד ע ש ר

א אֵלּוּ הֵן הַנִּחְנָקִין: הַמֵּכֶה אָבִיו וְאִמּוֹ, וְגוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל. וְזֶקֶן מִמָּרָא עַל פִּי בֵּית דִּין, וְנֹכַח הַשֶּׁקֶר, וְהַמִּתְנַבֵּא בִשְׁם עֲבוּדָה זָרָה, וְהָבֵא עַל אִשֶּׁת אִישׁ, וְזוֹמָמִי בַת כְּהֵן וּבוֹעֵלָה. הַמֵּכֶה אָבִיו וְאִמּוֹ אֵינוֹ חַיֵּב עַד שִׁיעֲשֶׂה בָּהֶן חֲבוּרָה; זֶה חֲמוֹר בְּמִקְלָל מִמֶּכֶה: שֶׁהַמִּקְלָל לְאַחֵר מִיתָה חַיֵּב, וְהַמֵּכֶה לְאַחֵר מִיתָה פְטוּר. הַגּוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל – אֵינוֹ חַיֵּב עַד שִׁכְנִיסָנוּ לְרִשּׁוֹתָיו; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שִׁכְנִיסָנוּ לְרִשּׁוֹתָיו וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, שְׁנָאֹמֵר (דברים כד, י): "וְהִתְעַמְרִיבּוּ וּמָכְרוּ". הַגּוֹנֵב אֶת בְּנוֹ – רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה מַחֲיֵב, וְחֲכָמִים פּוֹטְרִין. גֵּנֵב מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חֲרוֹן – רַבִּי יְהוּדָה מַחֲיֵב, וְחֲכָמִים פּוֹטְרִין.

ב זֶקֶן מִמָּרָא עַל פִּי בֵּית דִּין, שְׁנָאֹמֵר (דברים יג, ח): "כִּי יִפְלֹא מִמָּךְ דָּבָר לְמִשְׁפָּט" וְגוֹמֵר. שְׁלִשָּׁה בְּתֵי דִינֵין הֵיוּ

פירוש ברטנורא

יא אֵלּוּ הֵן הַנִּחְנָקִין. מִמָּרָא עַל פִּי בֵּית דִּין. שִׁמְסַר עַל דְּבָרֵי בֵּית דִּין הַגְדוֹל שֶׁבִּלְשַׁבֵּת הַגִּזְזוֹת: וְזוֹמָמִי בַת כְּהֵן. אַע"פ שֶׁהָם בָּאִים לְחִיּוּבָה שְׂרִיפָה, אֵין נִדּוּנִים אֲלָא בְּמִיתָה שֶׁהִיוּ מַחֲיִיבִים אֶת בּוֹעֵלָה שֶׁהוּא בַּחֲנֹק, כְּשֶׁאֵר הָבֵא עַל אִשֶּׁת אִישׁ, דְּכַתִּיב (ויקרא כ"א) הוּא בֹאשׁ תִּשְׂרֹף, הוּא וְלֹא בּוֹעֵלָה. וְזוֹמָמִיָּה יִלְפִינָן מִכֹּאשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לֹאחֻזוֹ, וְלֹא לֹאחֻזוֹתָיו: וּבּוֹעֵלָה, לְבַת כְּהֵן כְּשֶׁהָיָה נְשׂוּאָה. אֲבָל אֲרוּסָה, הוּא וּבּוֹעֵלָה בְּסִקְלָה: שֶׁהַמִּקְלָל לְאַחֵר מִיתָה חַיֵּב. דְּכַתִּיב (שם כ') אָבִיו וְאִמּוֹ קָלָל, וְקָרָא יְתִירָא הוּא לְרִבּוֹת לְאַחֵר מִיתָה: וְהַמֵּכֶה לְאַחֵר מִיתָה פְטוּר. דִּהָא לֹא מַחֲיִיב עַד שִׁיעֲשֶׂה בּוֹ חֲבוּרָה, וְאֵין חֲבוּרָה לְאַחֵר מִיתָה: עַד שִׁכְנִיסָנוּ לְרִשּׁוֹתָיו. דְּכַתִּיב (שמות כ"א) וְנִמְצָא בִידּוֹ, וְאֵין יָדוֹ אֲלָא רִשּׁוֹתָיו, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (במדבר כ"א) וַיִּקַּח אֶת כָּל אֲרָצוֹ מִיָּדוֹ: וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ. תִּשְׁמִישׁ שִׁישׁ בּוֹ שׁוֹה פְרוּטָה. וְת"ק מַחֲיִיב אִפְלוּ בְּתִשְׁמִישׁ שֶׁהוּא פְחוֹת מִשׁוֹה פְרוּטָה. וְהִלְכָה כִּת"ק: הַגּוֹנֵב אֶת בְּנוֹ. טַעְמִיהוּ דְּרַבְנָן דְּפִטְרִי, דְּכַתִּיב וְנִמְצָא בִידּוֹ, וְקָרָא יְתִירָא הוּא, דִּהָא כְּתִיב (דברים כ"ד) כִּי יִמְצָא אִישׁ, אֲלָא לְמִדְרַשׁ מִינָּה פֶּרֶט לֹוֹה שֶׁהוּא מַצּוֹ. וְהִלְכָה כַּחֲכָמִים: רַבִּי יְהוּדָה מַחֲיִיב. דְּכַתִּיב (שם) מֵאֲחֻזוֹ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מֵאֲחֻזוֹ לְמַעֲוֵטִי עֲבָדִים, מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אִי כְּתִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חוּה מִמַּעֲוֵטִין מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חֲרוֹן, הִשְׁתָּא דְּכַתִּיב מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִיעוּטָא אַחֲרֵינָא, וְאֵין מִיעוּט אַחֵר מִיעוּט אֲלָא לְרִבּוֹת. וְרַבְנָן סְבֵר, מֵאֲחֻזוֹ לֹא לְמַעֲוֵטִי עֲבָדִים, דִּהָא אֲחִים הֵם בְּמַצּוֹת, אֲלָא, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעֲוֵטִי עֲבָדִים, מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְמַעֲוֵטִי מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חֲרוֹן, וְהִלְכָה כַּחֲכָמִים:

ב שְׁלִשָּׁה בְּתֵי דִינֵין הֵיוּ שֶׁ. בִּירוּשָׁלַם דִּמְשַׁתְעִי בַּה קְרָא וְקַמְתָּ וְעַלְתָּ: אַחַד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הַר הַבֵּית. הוּא שַׁעַר מִזְרָחִי שֶׁלְפָנֵים מִן הַחֵיל, לִפְנֵי עֶזְרָת

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה א

פְטוּר – מִמִּיתָה, שֶׁהָרִי הַמֵּכֶה אֵינוֹ חַיֵּיב מִיתָה עַד שִׁיעֲשֶׂה בָּהֶם חֲבוּרָה, וְאֵין חֲבוּרָה לְאַחֵר מִיתָה. אֲבָל הַקְלָלָה מִתִּיחַסֵּת לִנְפֶשׁ, שֶׁהִיא נִשְׁאֵרָת (הַחֲמִירִי). הַגּוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, אֵינוֹ חַיֵּב – מִיתָה, עַד שִׁכְנִיסָנוּ לְרִשּׁוֹתָיו – קוֹדֶם שִׁמְכְרוּ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּגוֹנֵב אִישׁ (שמות כא, טז): "וְנִמְצָא בִידּוֹ", וְאֵין יָדוֹ אֲלָא רִשּׁוֹתָיו. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ חַיֵּיב מִיתָה עַד שִׁכְנִיסָנוּ לְרִשּׁוֹתָיו וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, שְׁנָאֹמֵר:

"וְהִתְעַמְרִיבּוּ וּמָכְרוּ" – אֲבָל אִם גִּנְבוּ וּמָכְרוּ וְלֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, אוֹ גִּנְבוּ וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וּמָכְרוּ, אֲבָל לֹא הִכְנִיסוּ בְּרִשּׁוֹתָיו, פְטוּר מִמִּיתָה. בְּגִמְרָא מְבֹרָר, שֶׁאִף תָּנָא קָמָא סוֹבֵר, שֶׁאֵינוֹ חַיֵּיב עַד שִׁכְנִיסָנוּ לְרִשּׁוֹתָיו וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, אֲלָא שְׁלִרְבֵּי יְהוּדָה צִרִיךְ שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ שִׁמּוּשׁ שֶׁהוּא לְפָחוֹת שׁוֹה פְרוּטָה, וְלִתְנָא קָמָא אִף בְּפָחוֹת מִשׁוֹה פְרוּטָה, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁעַן עָלָיו, הִרְיָהוּ חַיֵּיב. וְהִלְכָה כְּתָנָא קָמָא. הַגּוֹנֵב אֶת בְּנוֹ – אִב שֶׁגִּנֵּב אֶת בְּנוֹ וּמָכְרוּ, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה מַחֲיֵב – אֶת הָאֵב מִיתָה, וְחֲכָמִים פּוֹטְרִין – אוֹתוֹ מִמִּיתָה. וְהִלְכָה כַּחֲכָמִים. טַעְמָם מְבֹרָר בְּגִמְרָא, לְפִי שֶׁכְּתוּב בְּגוֹנֵב אִישׁ: "וְנִמְצָא בִידּוֹ", פֶּרֶט לְמִי שֶׁמַּצּוֹ בִּידּוֹ, שֶׁאֵינוֹ חַיֵּיב עָלָיו. גֵּנֵב מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חֲרוֹן – כְּגוֹן שֶׁהָיָה עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שׁוֹתִפִּים, וְאֶחָד מֵהֶם שִׁחַר אוֹתוֹ, וְכֵן זֶה וְגִנֵּב אוֹתוֹ, וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וּמָכְרוּ, רַבִּי יְהוּדָה מַחֲיֵב – אֶת הַגֵּנֵב מִיתָה, וְחֲכָמִים פּוֹטְרִין – אוֹתוֹ מִמִּיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כד, ז): "כִּי יִמְצָא אִישׁ גּוֹנֵב נֶפֶשׁ מֵאֲחֻזִּי מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וְדִרְשׁוּ חֲכָמִים: "מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל" – בֹּא הַכְּתוּב לְמַעַט עֲבָדִים כְּנַעֲנִים, וְאִף מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חֲרוֹן. וְהִלְכָה כַּחֲכָמִים.

ש ב ת ק ו ד ש

ב א ו ר מ ש נ ה ב

מִשְׁתַּנְּנוּ בָּהּ לְבֹאֵר פְּרִטִי דִּינוֹ שֶׁ זֶקֶן מִמָּרָא שְׁנִימָנָה בְּמִשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת בְּכָלל חַיִּיבִי חֲנֹק.

זֶקֶן מִמָּרָא עַל פִּי בֵּית דִּין – חֲכָם (מוֹסַמֵךְ לְהוֹרָאָה) שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל, וּמוֹרָה הִלְכָה לְמַעֲשֶׂה בְּנִיגוּד לְפֶסֶק דִּינִים, דִּינוֹ בַּחֲנֹק, כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינּוּ בְּמִשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת, שְׁנָאֹמֵר: "כִּי יִפְלֹא מִמָּךְ דָּבָר

לְאַחֵר שֶׁלִּמְדֵנוּ בְּפֶרֶקִים הַקּוֹדֶמִים פְּרִטִי דִּינֵיהֶם שֶׁל חַיִּיבֵי סִקְלָה (פְּרָקִים ז-ח), וְשֶׁל חַיִּיבֵי שְׂרִיפָה וְחַיִּיבֵי הַרְג (פְּרָק ט-י), בֹּא פֶּרֶק זֶה לְסִימָּה אֶת עֵינֵי "אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין", וְהוּא מוֹנֵה אֶת הַעֲבִירוֹת שֶׁחַיִּיבִים עָלֵיהֶן מִיתַת חֲנֹק, וְכֵן מוֹסִיף לְבֹאֵר פְּרִטִי הַדִּינִים שֶׁל כָּל אֶחָד מִחַיִּיבֵי חֲנֹק. מִיתַת חֲנֹק אֵינָה נִזְכֶּרֶת בְּמִפְרֹשׁ בְּתוֹרָה, אֲלָא שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמִים: "כָּל מִיתָה הַאֲמוּרָה בְּתוֹרָה סוֹתָם, אֵינָה אֲלָא חֲנֹק" (בְּרִיתָא בְּבִמְרָא).

אֵלּוּ הֵן הַנִּחְנָקִין – עוֹבְרֵי עֲבִירוֹת שְׁדִינִים בְּמִיתַת חֲנֹק: הַמֵּכֶה אָבִיו וְאִמּוֹ – אָבִיו אוֹ אִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא, טז): "וְנִמְצָא בִידּוֹ אִישׁ וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת", וְהֵינּוּ בַּחֲנֹק, כְּפִי שֶׁבִּאֲרָנוּ לַעֲלֹ; וְהַגּוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל – וּמָכְרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא, טז): "וְנִמְצָא בִידּוֹ אִישׁ וּמָכְרוּ וְנִמְצָא בִידּוֹ מוֹת יוֹמָת", וּמְבֹרָר לְהֵלֵךְ בְּמִשְׁתַּנְּנוּ: וְזֶקֶן מִמָּרָא עַל פִּי בֵּית דִּין – חֲכָם מִחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, מוֹמַחָה לְהוֹרָאָה וּסְמוּךְ בְּסִנְהֶדְרִין, שֶׁהוּרָה לַעֲשׂוֹת דְּבָר בְּנִיגוּד לְפֶסֶק דִּינִים שֶׁל הַסִּנְהֶדְרִין הַגְּדוֹלָה, כְּפִי שֶׁבִּאֲרָנוּ לְהֵלֵךְ בְּמִשְׁנָה ב-ד; וְנֹכַח הַשֶּׁקֶר – כְּמְבֹרָר לְהֵלֵךְ בְּמִשְׁנָה ה; וְהַמִּתְנַבֵּא בִשְׁם עֲבוּדָה זָרָה – כְּמְבֹרָר לְהֵלֵךְ בְּמִשְׁנָה ו; וְהָבֵא עַל אִשֶּׁת אִישׁ – שֶׁכְּתוּב (ויקרא כ, י): "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת אִשֶּׁת אִשְׁרֵי יִנָּאֵף אֶת אִשֶּׁת רַעְהוֹ, מוֹת יוֹמָת הַנוּאֵף וְהַנוּאֶפֶת"; וְזוֹמָמִי בַת כְּהֵן וּבּוֹעֵלָה – שֶׁכֵּן בַת כְּהֵן נְשׂוּאָה שְׁזִינְתָה תַּחַת בְּעֵלָה, דִּינָה בְּשִׂרְיָה (עֵינֵי לַעֲלֵי ט, א); בְּרַם, בּוֹעֵלָה שֶׁל בַת כְּהֵן אֵינוֹ נִדּוּן כְּמוֹתָה בְּשִׂרְיָה, אֲלָא בַּחֲנֹק, כְּכָל הָבֵא עַל אִשֶּׁת אִישׁ; וְכֵן זוֹמָמִי בַת כְּהֵן. הֵינּוּ הָעִדִּים שֶׁהִעִידוּ עַל בַת כְּהֵן שְׁזִינְתָה כְּשֶׁהָיָה נְשׂוּאָה, וְנִמְצָאוּ זוֹמָמִים, אֵינִם נִדּוּנִים בְּשִׂרְיָה כְּאִשֶּׁר זָמְמוּ לַעֲשׂוֹת לָהּ, אֲלָא בְּמִיתָה שֶׁהִיוּ מַחֲיִיבִים אֶת בּוֹעֵלָה, דִּהֵינּוּ בַּחֲנֹק, כְּפִי שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּסוֹף פְּרָקֵנוּ. וְלֹאֲחֵר שְׁנִימָנּוּ כָל חַיִּיבֵי חֲנֹק, חֲזוֹרָת הַמִּשְׁנָה לְבֹאֵר פְּרִטִי דִּינוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. הַמֵּכֶה אָבִיו וְאִמּוֹ אֵינוֹ חַיֵּב – מִיתָה, עַד שִׁיעֲשֶׂה בָּהֶן חֲבוּרָה – פַּעַם. זֶה חֲמוֹר בְּמִקְלָל מִמֶּכֶה – בְּדִבְרֵי זֶה חֲמוֹר הַמִּקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מִהִמְכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ, שֶׁהַמִּקְלָל לְאַחֵר מִיתָה חַיֵּב – הַמִּקְלָל אֶת אָבִיו אוֹ אֶת אִמּוֹ לְאַחֵר מִיתָה (סְקִילָה). וְהַמֵּכֶה – אֶת אָבִיו אוֹ אֶת אִמּוֹ, לְאַחֵר מִיתָה – לְאַחֵר מוֹתָם,

שם: אחד יושב על פתח הר הבית, ואחד יושב על פתח העזרה, ואחד יושב בלשכת הגזית. פאים לזה שעל פתח הר הבית, ואומר: כך דרשתי וכך דרשו חברי, כך למדתי וכך למדו חברי; אם שמעו – אומרים להם, ואם לאו – באין להם לאותן שעל פתח העזרה, ואומר: כך דרשתי וכך דרשו חברי, כך למדתי וכך למדו חברי; אם שמעו – אומרים להם, ואם לאו – אלו ואלו פאים לבית דין הגדול שבלשכת הגזית, שממנו יוצאת תורה לכל ישראל, שנאמר (שם שם, י): "מן־המקום ההוא אשר יבחר ה'". חזר לעירו, ושנה ולמד בדרך שהיה למד – פטור, ואם הורה לעשות – חיב, שנאמר (שם שם, יב): "והאיש אשר־יעשה בודון" – אינו חיב עד שיוורה לעשות. תלמיד שהורה לעשות – פטור; נמצא חמרו קלו.
ג חמר בדברי סופרים מבדברי תורה. האומר: אין תפלין, כדי לעבור על דברי תורה – פטור; חמש טוטפות, להוסיף על דברי סופרים – חיב.

פירוש ברטנורא

נשים: ואחד יושב. למעלה הימנו, כשעברו עזרת נשים ובאים לפתח עזרת ישראל: ואחד בלשכת הגזית. שהיא בנויה בתוך העזרה חציה בקודש וחציה בחול: פאים לזה שעל פתח הר הבית. וכן זה שהורה בעירו ונחלקו ב"ד שבעירו עליו והזיקין הכתוב לעלות לירושלים, באים הוא וב"ד שבעירו לזה ב"ד שעל פתח הר הבית, שהרי בו פוגעים תחלה: תלמיד שהורה לעשות. תלמיד שלא הגיע להוראה ונחלק על ב"ד שבעירו ובאו לב"ד הגדול ושאלו וחזר לעירו והורה כבתחלה, פטור, שאין להם לסמוך על הוראתו, והתורה לא חייבה לא מופלא ומומחה לב"ד, כדילפינן מבי יפלא ממך, במופלא שבב"ד הכתוב מדבר: נמצא חמרו קלו. חומר העבירה שעבר והורה אע"פ שלא הגיע להוראה מוסף על ההמראה שהמורה על פי בית דין, היא נעשית לו קולא לפוטרו מן המיתה, שאם היה זקן שהגיע להוראה וחמרה על פי בית דין היה חיב מיתה:
ג האומר אין תפלין, וכו' פטור: שאין זו הוראה. דיל קרי בי רב הוא: חמש טוטפות. יש הוראה. ואע"פ שאין דבר זה אלא להוסיף על דברי סופרים, חיב, שבמדרש סופרים, [למטפת למטפת] למטפת כתיב, הרי כאן ארבע פרשיות:

משניות מבוארות – קהתי

לומר: אינו חיב – מיתה, כדין זקן ממרא, עד שיוורה לעשות – אבל כל זמן שלא הורה לעשות, וכן אם לא בא לבית הדין הגדול לשאול אותם הלכה זו, אינו נעשה זקן ממרא. תלמיד שהורה לעשות – אם תלמיד שלא הגיע להוראה הורה לעשות בניגוד לפסק דינם של בית הדין הגדול, הריהו פטור – ממתה, שאין סומכים על הוראתו, ולא חייבה התורה אלא מי שהגיע להוראה; נמצא חמרו חומר חטאו של התלמיד, שעבר והורה אף שעדיין לא הגיע להוראה, נוסף על כך שהמורה על פי בית דין, קלו – זה מקל עליו, שפטור אותו ממתה, שאילו הגיע כבר להוראה, היה חיב מיתה כדין זקן ממרא.

באור משנה ג

משנה זו באה ללמד, שאין זקן ממרא חיב אלא על דבר שעיקרו מן התורה ופירושו מדברי סופרים. אבל אם הורה לעשות בניגוד למפורש בתורה, אינו חיב מיתה, שהואיל והדין מפורש בתורה, אין סומכים על הוראתו.

חמר בדברי סופרים מבדברי תורה – הרבה מצוות התורה אינן מפורשות בתורה אלא נתפרשו על ידי הסופרים (מפרשי התורה, מלפני עזרא הסופר ועד התנאים) בדרך מדרש המקראות, כפי שקיבלו מפי השמועה. מצוות אלו נקראות דברי סופרים; ובאה משנתנו ללמד, שחמורים הם דברי סופרים לגבי זקן ממרא, מהמצוות המפורשות בתורה, שאם הורה הזקן בדברי סופרים חיב מיתה, ואילו כשהורה בדברי תורה הריהו פטור ממתה; כיצד? האומר: אין תפלין – זקן שהורה שלא להניח תפלין, כדי לעבור על דברי תורה – כלומר שבא להורות בזה לעבור על דבר המפורש בתורה, פטור ממתה, שאין זו הוראה, לפי שמצוות תפלין מפורשת בתורה (שמות יג, ט; דברים ו, ו; יא, יח). אבל האומר: חמש טוטפות – שהורה לעשות חמישה בתים בתפלין של ראש, להוסיף על דברי סופרים – שכן הסופרים דרשו מ"לטוטפות" שאין בתפלין של ראש אלא ארבע טוטפות לארבע פרשיות, ובא זקן והורה להוסיף עליהן טוטפת חמישית (עיין בגמרא סנהדרין 99 א). חייב – מיתה כדין זקן ממרא. ברם, דבר זה לא נאמר בכל המצוות אלא בתפלין בלבד, אבל בשאר המצוות אין דין זקן ממרא אלא כמה שאפשר לבוא לידי חיוב כרת במזיד ולידי חיוב חטאת בשוגג, ואף באלו דווקא בדבר שעיקרו מן התורה ופירושו מדברי סופרים (המאירי; עיין רמב"ם הל' ממונים ז, ג-ב).

למשפט... וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו. ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם, ודרשת והגידו לך את דבר המשפט. ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה'... והאיש אשר יעשה בודון בלבתי שמוע אל הכהן... או אל השופט, ומת האיש ההוא" – וסתם מיתה האמורה בתורה היא חנק, כמו שהזכרנו כבר בהקדמה למשנה הקודמת. שלשה פתי דינין היו שם – בירושלים, שהיו באים אליהם לדרוש ולשאל בספקות שבהלכה: אחד יושב על פתח הר הבית, ואחד יושב על פתח העזרה – שבחצר בית המקדש, ושני בתי דינים אלה היו של עשרים ושלשה דינים, ואחד יושב בלשכת הגזית – הבנויה בעזרה, חציה בקודש וחציה בחול; והוא בית דין הגדול של שבעים ואחד. וכיון שזקן זה הורה הלכה, וחבריו בבית הדין שבעירו נחלקו עליו, הרי הם פאים לזה שעל פתח הר הבית – לבית הדין היושב על פתח הר הבית, ואומר – הזקן שהורה הלכה בניגוד לדעת חבריו: כך דרשתי וכך דרשו חברי – בענין הלכה זו, כך למדתי וכך למדו חברי – את ההלכה הזאת לתלמידים, אם שמעו – אומרים להם, ואם לאו – את הדין כפי מה שמעו, ואם לאו – שלא שמעו מרבותיהם בענין הלכה זו; או ששמעו ואמרו להם, אלא שהזקן לא קיבל מהם (המאירי; רמב"ם). פאים להם לאותן הדינים שעל פתח העזרה, ואומר הזקן שוב: כך דרשתי וכך דרשו חברי, כך למדתי וכך למדו חברי – כמבואר לעיל, אם שמעו, אומרים להם, ואם לאו, אלו ואלו – הזקן וחבריו, וגם בתי הדין שנשאלו, פאים לבית דין הגדול שבלשכת הגזית, שממנו יוצאת תורה לכל ישראל – והם מכריעים בספקות שבהלכה, והכל חייבים לעשות כפי הוראתם, שנאמר: "מן־המקום ההוא אשר יבחר ה'" – והכתוב מסיים: "ושמרת לעשות ככל אשר יורוך". חזר – הזקן – לעירו, ושנה ולמד בדרך שהיה למד – למד ולמיד כדעתו הקודמת, פטור – ממתה, הואיל ולא עשה מעשה, אף על פי שדעתו היא בניגוד לדברי הסנהדרין הגדולה, ואם הורה לעשות – אבל אם הורה לעשות כפי דעתו, שאמר לאחייים: מותרים אתם לעשות כך וכך, וכן אם עשה בעצמו כהוראתו (רמב"ם). בניגוד להוראתם של הסנהדרין הגדולה, נעשה זקן ממרא, והוא חיב – חנק, שנאמר: "והאיש אשר־יעשה בודון" – בא הכתוב

רש"י

כי המוכר אל הממכר לא ישוב — יחזקאל אמרו, והוא נתבא בתוך [אחת עשרה] שנה שבין גלות יכניה לחרבות ירושלים, ומתבא שיהא בטל היובל, והמוכר שדחו לא ישוב לו. **אפשר יובל בטל** — משגלו עשרת השבטים בימי חזקיה, שנאמר "לכל יושביה" (ויקרא כה) — בזמן שכל יושביה עליה, ולא בזמן שגלו מקצתן. נמצא משגלו שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה [כבר] בטלו היובלות, ויחזקאל היה מתבא לאחר זמן שיבטל? **אלא מלמד שירמיה החזירן** — באותה שנה שנמצא הספר, והיא שנת שמונה עשרה ליאשיהו. וכששלח על דברי הספר אצל חולדה לא היה שם ירמיה, וחזרו למנות את היובל, ולא הספיקו למנות אלא שמיטות עד שחרב הבית. **ויאמר מה הציון הלז** — ביאשיהו כתיב, בהיותו בבית אל ושרף עצמות הכומרים בבית אל על המזבח שעשה ירבעם. **מה טיבו בבית אל** — והלא [של] מלכי ישראל [היתה], שהרי שם העמיד ירבעם את העגל. **שת קציר** — עשה חיל וגדולה, כמו "ועשה קציר כמו נטע" (איוב יד, ב). **לא נאה ויהרא לנשי** — לא נאה חשיבות לנשים. **וסנין שמיהו** = שמותיהן מאוסות. **זיבורתא** = דבורה. **כרכושתא** = חולדה. **בן חרחם** — ואף על גב דקרא על בעלה קא מסהיד, מיהו במעשה כתיב. **אמר ליה עינא סבא מיני ומינך תסתים שמעתא** — כלומר, על ידי ועל ירך תתפרש אמיתו של דבר, הא והא הואי. **נון בנו יהושע בנו** — את שבט אפרים מייחס הכתוב עד יהושע, ומיהושע למטה לא ייחס איש.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף יד ע"ב: מבארת הגמרא: **ומנלן דאיהודי** - שאכן חזרו מהגלות על ידי ירמיה. **דכתיב** בתוכחת יחזקאל הנביא (יחזקאל ז י), **'כי המוכר אל הממכר לא ישוב'**. כלומר, שאם לא יחזרו בתשובה יענשו ויגלו, ואין היובל נוהג בגלות, וממילא קרקע שנמכרה לא תשוב אל המוכר, שחזרת קרקעות היא רק ביובל. ומוכח שהחזירים ירמיה, כי אם לא החזירים קשה, וכי **אפשר** שהיובל היה **בטל** ממתי שהתחילו עשרת השבטים לגלות, ועדיין יחזקאל הנביא החזירן מהגלות, ושוב נהג היובל, ובא יחזקאל הוא. **אלא מלמד שירמיה החזירן** מהגלות, ושוב נהג היובל, והחזירים שאם לא יחזרו בתשובה יגלו שנית, ושוב יבטל היובל.

מוסיפה הגמרא: **ואחר שהחזירן ירמיה, יאשיהו בן אמון מלך עליהן, דכתיב** כשיאשיהו ביער את העבודה-זרה, והוציא מהקברים את עצמות החוטאים (מלכים ב' כג יז) **'ויאמר מה הציון הלז אשר אני רואה, ויאמרו אליו אנשי העיר הקבר איש האלהים אשר בא מיהודה ויקרא את הדברים האלה אשר עשית על המזבח בבית אל'**. ויש להבין, וכי **מה טיבו** - ענינו של **יאשיהו** שהיה מלך יהודה, על המזבח שבנה ירבעם בבית אל שהיה אצל מלכי ישראל. **אלא מלמד שיאשיהו מלך עליהן** אחר ששבו מגלותם. **רב נחמן אמר, מהבא נלמד דבר זה,** שכתוב (הושע ו יא) **'נם יהודה שת קציר לך'** [-עשה גדולה ושררת] **בשוכי שבות עמי,** והיינו שמלך יהודה על כולם.

הגמרא ממשיכה לבאר: **אסתר, מנין שהיתה נביאה, דכתיב** (אסתר ה א) **'ויהי ביום השלישי'** [לכתיבת האגרות] **ותלבש אסתר מלכות',** שואלת הגמרא: מדוע נאמר שלבשה מלכות, **בגדי מלכות מיבצי ליה. אלא** הפירוש שלבשתה רות תקנש. ושיין לשון 'לבישה' ברות. **דכתיב הכא 'ותלבש', וכתוב התם (דה"ב יא יט) 'ורוח לבשה את עמשי' וגו'.**

אמר רב נחמן, לא יאה יהודיתא לנשי - לא נאה החשיבות לנשים, שהרי תרתני נשי יהירן הוין - היו חשובות, שהיו נביאות, **וסנין שמיהו** - ושמותיהן מאוסין. **קרא שמיה זיבורתא** - דבורה, **ותרא שמיה כרכושתא** - חולדה, והחיות דבורה וחולדה הן שפלות שבבריות. מפרשת הגמרא היכן מצינו שהחשיבו עצמן: **זיבורתא** - דבורה, **כתיב בה (שופטים ד ו) 'ותשלח' [דבורה] ותקרא לבקך'** בעלה שיבוא אליה, **ואילו איהי לא אזלה לגביה** - לא הלכה אליו. **כרכושתא** - חולדה, **כתיב בה** כשהשיבה ליאשיהו המלך על דבר הספר הנמצא (מלכים ב' כב טו) **'אמרו לאיש אשר שלח אתכם אלי, ולא אמרה אמרו למלך',** הרי שהחשיבה עצמה כנגד המלך. **אמר רב נחמן, חולדה מבני בניו של יהושע** בן נון היתה. ונלמד מגזירה שוה, **כתיב הכא (שם כב יד) 'חלדה הנביאה וגו' בן חרחם, וכתיב התם (יהושע כד ל) שקברו את יהושע 'בתמנת חרם'.**

איתיביה רב עינא סבא לרב נחמן, וכי חולדה היתה מבני בניו של יהושע, הרי שנינו בברייתא, שמונה נביאים והם פתנים יצאו מרחב חוזה, ואלו הן: נחיה, ברוך, ושריה, מחסיה, ירמיה, חלקיה, חנמאל, ושלום. רבי יהודה אומר, אף חולדה הנביאה מבני בניה של רחב חוזה היתה. ונלמד מגזירה שוה, כתיב הכא (מלכים ב' כב יד) **'בן תקנח, וכתיב התם לגבי רחב (שם ב יח) שאמרו לה המרגלים 'את תקנח חוט השני הזה תקשרי בחלון'. הרי שלא היתה חולדה מבני בניו של יהושע, אמר ליה רב נחמן, עינא סבא [-רב עינא הזקן], **ואמרי לה** - ויש**

אומרים שכך פנה אליו, **פתיא אובבא** - כלי שחור, מיני [-ממני] שלמדתי שהיתה מיהושע, ומינך [-וממן] שהבאת ברייתא שהיתה מרחב, **תסתים שמעתא** - תתברר אמיתות הדבר, ונפרש כך, **דאיניירא רחב, ונסבה** [-נשא אותה] **יהושע** לאשה. ונמצא שהיתה חולדה גם מזרעה של יהושע וגם מזרעה של רחב. מקשה הגמרא: **ומי הווי ליה ורעא ליהושע** - וכי היה זרע ליהושע, ותכתיב בייחוס שבט אפרים (דה"ב א כז) **'נון בנו יהושע בנו',** ואינו ממשיך לייחס אחרי יהושע, הרי שלא היה לו זרע. מתרצת הגמרא: **בני** [-זכרים] **לא הווי ליה, בנתן** [-נקבות] **הווי ליה.**

גמרא

שנינו במשנה, כהנים ולויים פטורים מבכורה, ודקדקה הגמרא
מלשון המשנה 'אם פטור' וכו', שהלויים בעצמם הם שפטרו את
פטרי חמוריהם של ישראל מדיני פטר חמור. מקשה הגמרא:
אִינְהוּ פְטוּרִי – וכי במדבר הלויים בעצמם הם שפטרו את פטרי
חמורי ישראל, והרי **אָדָם** משבט לוי, **אָדָם פְטוּר** – פטר בכור
אדם של ישראל, ו**בְּהֶמְתָּה** של לוי, דהיינו שה, **בְּהֶמְתָּה פְטוּרָה** –
פטרה פטר חמור של ישראל, **דְּבָתִּיב** (במדבר ג מה) **קָח אֶת הַלְוִיִּם**
תַּחַת כְּבוֹד בְּכֵנִי יִשְׂרָאֵל וְאֵת בְּהֶמְתָּה הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֶמְתָּם,
הרי שפטרי חמורי ישראל לא פקעה קדושתם אלא על ידי
בהמות הלויים, ולא על ידי הלויים בעצמם כפי ששמענו מלשון
המשנה.
מתרצת הגמרא: **אָמַר אֲבִי**, אכן אין כוונת המשנה שהלויים
בעצמם פטרו את פטרי חמוריהם של ישראל במדבר, אלא **הָכִי**
קֹאמֶר – כך כוונת המשנה, **בְּהֶנִּים וּלְוִיִּם פְטוּרִין בְּהֶמְתָּם** מדין
פטר חמור, **מִקָּל וְחוֹמֶר, שֶׁאִם הַפְקִיעָה בְּהֶמְתָּם הַטְּהוּרָה שֶׁל**
הַלְוִיִּם מדיני בכורה **בְּהֶמְתָּה** ו-פטר חמור) **שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר,**
דִּין הוּא שְׁבִיהֶמְתָּם תִּפְקִיעַ במדבר אֵת פֶּטֶר חָמוֹר שֶׁל עֲצָמָן.
מקשה הגמרא: **אָמַר לִי רַבָּא** לאביי, איך אתה מפרש שכונת
המשנה שבהמת הלויים פטרה פטרי חמורי ישראל, ו**הָאָדָם פְטוּר**
אִינְהוּ קֹתָנִי – והרי במשנה שנינו 'אם פטרו את של ישראל
במדבר', ומשמע שהלויים עצמם פטרו, ולא בהמתם. ועוד
קשה, **אִם אֵיתָא** – אם אתה דורש קל וחומר זה לגבי דיני בכור
בהמה, אם כן הדין נותן ש**אֲפִילוּ** מדין **כְּבוֹד בְּהֶמְתָּה טְהוּרָה**
נִפְטְרוּ הלויים, שאם בהמה טהורה שלהם הפקיעה בכורות
בהמות טהורות של ישראל במדבר, כל שכן שתפטור בכורות
בהמות טהורות שלהם, **אֵלְמָה תֵּן** – למה שנינו להלן (ג.) **לֹא**
נִפְטְרוּ לְוִיִּם מִכְּבוֹד בְּהֶמְתָּה טְהוּרָה, אֲלֵא רַק מִפְּדִיּוֹן הֶבֶן וּפְטוּר
חָמוֹר.
אֲלֵא אָמַר רַבָּא, אין המשנה דנה בדיני פטר חמור של לויים
וכהנים אלא בדין פדיון הבן, ו**הָכִי קֹתָנִי, בְּהֶנִּים וּלְוִיִּם (פְטוּרִי)**
[פְטוּרִין] הֵן עֲצָמָן מפדיון הבן **מִקָּל וְחוֹמֶר, שֶׁאִם הַפְקִיעָה**
קְדוּשָׁתָן שֶׁל הַלְוִיִּם את הקדושה של בכורי ישראל **בְּמִדְבָּר,**
וכי **לֹא יִפְקִיעַ** קדושתן **אֵת** קדושת הבכורה **שֶׁל עֲצָמָן.**
הגמרא מבררת לפי רבא מניין שהלויים פטורים מפטר חמור.
אומרת הגמרא: **אֲשַׁבְּחֶן** – למדנו על ידי הקל וחומר שהלויים
פטורים מפדיון בכור **אָדָם, בְּהֶמְתָּה טְמֵאָה** – פטר חמור של לויים,
מִן־לֵן שהם פטורים מפדיונו. משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** (במדבר יח
טו) **אִם פָּדָה תִּפְדֶּה אֶת כְּבוֹד הָאָדָם וְאֵת כְּבוֹד הַבְּהֶמְתָּה**
הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה, ובין שבפסוק זה נאמרו דיני בכור אדם ביחד
עם דיני בכור בהמה טמאה, הוקשו זה לזה, **שֶׁכָּל אָדָם שֶׁיִּשְׁנֶה**
בְּכְבוֹד אָדָם – שחייב לפדות את בנו, **יִשְׁנֶה גַם בְּכְבוֹד בְּהֶמְתָּה**
טְמֵאָה – חייב לפדות את פטר חמור שלו, **וְכָל שְׂאִינֹו בְּכְבוֹד**
אָדָם, כגון כהן ולוי שפטורים מפדיון בכור אדם, **אֵינֹו בְּכְבוֹד**
בְּהֶמְתָּה טְמֵאָה – אינו חייב לפדות פטר חמור שלו.
הגמרא שואלת גם על אביי וגם על רבא: **אָמַר לִי רַב סָפְרָא**
לְאֲבִי, לְדִידָךְ דְּאִמְרַת שהקל וחומר שבמשנה נאמר לגבי
בְּהֶמְתָּם של הכהנים והלויים לפוטרים מפדיון פטר חמור, אם כן
היה צריך להיות, שרק **בֶּן לִי דִּתּוּ לִי שֶׁה** במדבר, **דְּאִפְקִיעַ**

– שעל ידי שה זה הפקיע פטר חמור של ישראל, **לִיפְקִיעַ** –
שתפקע קדושת פטרי חמורים שלו שהיו לו במדבר מקל וחומר,
שאם הפקיעה בהמתו בהמת ישראל, כל שכן שתפקיע את שלו.
אבל בן לוי **דִּלֹא הָיָה לִי שֶׁה לִיפְקִיעַ** – שלא היה לו במדבר
שה להפקיע פטר חמור של ישראל, **לֹא לִיפְקִיעַ** – לא יפקיע את
פטר חמורו שהיו לו במדבר כי לא הפקיע בהמת ישראל.
ועוד הקשה רב ספרא לאביי: **בֶּן לְדִידָךְ, וְכֵן לְרַבָּא,** שלמדתם
מקל וחומר לפטור בכור אדם לוי מפדיון, היה צריך להיות הדין,
שרק בכור שהיה **בֶּן חֹדֶשׁ** בעת פדיון הבכורות במדבר, **דְּאִפְקִיעַ**
– שאילו היה פשוט היה מפקיע קדושת אחד מבכורי ישראל
כנגדו, **לִיפְקִיעַ** – יפקיע את קדושת הבכורה שלו, אבל בכור לוי
שבזמן פדיון הבכורות במדבר היה **פָּחוּת מִבֶּן חֹדֶשׁ, דִּלֹא אִפְקִיעַ**
– שאילו היה פשוט לא היה מפקיע קדושת אחד מבכורי ישראל
כנגדו, **לֹא לִיפְקִיעַ** – לאחר שיגדל ויעשה בן חודש, לא יפקיע
את קדושת הבכורה שלו עצמו, וזה אינו, שהרי במדבר כל
הלויים לא היו חייבים בפדיון.
ועוד הקשה רב ספרא לאביי ולרבא: כיון שפטור בן לוי מפדיון
הבן נלמד מכך זה שהפקיע את קדושת בכורי בני ישראל, אם כן
היה צריך להיות, ש**לִוְיָהּ** שילדה בן בכור **לֹא תִיפְקִיעַ** קדושת
בנה הבכור, שהרי במדבר נמנו רק הלויים הזכרים, ורק הם
הפקיעו קדושת בכורי ישראל, **אֵלְמָה** ו-למה) **אָמַר רַב אֲדָא בִּר**
אַהֲבָה, לִוְיָהּ שִׁילְדָה בן בכור, בְּנָה פְטוּר מִחֻמֶּשׁ סִלְעִים.
מתרצת הגמרא: **הָאָדָם לֹא קָשְׁיָא,** כי יש לומר **בְּדַעַת מִר בְּרִיָּה**
דְּרַב יוֹסֵף מִשְׁמִיָּה דְרַבָּא, דְּאָמַר, שאפילו לוייה שהתעברה
מישראל, בנה פטור מפדיון הבן, כי לגבי פדיון הבן נאמר (שמות יג
יב) **פְטוּר רַחֵם,** ונלמד מזה ש**פְטוּר רַחֵם תִּלָּה רַחֲמָנָא** – הולכים
אחר האם, והנולד מלוייה נחשב כלוי לענין פדיון הבן, ודינו ככל
הלויים שפטורים מפדיון.
ועוד הקשה רב ספרא: **וְאִתְרֵן שְׁלֵא הָיָה בְּאוֹתוֹ מִנֵּן** שנמנו
הלויים במדבר כדי לדעת מנינם לפדות את קדושת הבכורה
בבני ישראל, ולא הפקיעה בהמתו את פטרי חמורי ישראל, **לֹא**
לִיפְקִיעַ – לא יפקע חיובו מפדיון פטר חמור שלו. **דְּתִנְיָא, לְמָה**
נִקְיָד – למה הושמה נקודה הנחשבת בספר תורה כסימן
למיעוט, **עַל תֵּיבַת 'אַתְרֵן' שְׁבַחְיוּמֶשׁ הַפְּקוּדִים** – הכתובה בספר
במדבר, בפסוק (ג לו) **כָּל פְּקוּדֵי הַלְוִיִּם אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן,**
כדי ללמד **שְׁלֵא הָיָה** אהרן **בְּאוֹתוֹ מִנֵּן** של הלויים הראויים
לפדות בכורי ישראל כנגדם, ואם כן איך הפקיע את חיוב פטר
חמור שלו.
מתרצת הגמרא: **אָמַר קְרָא** (שם יב) **'הִנֵּה לְקַחְתִּי אֶת הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ**
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל כְּבוֹד פְּטֹר רַחֵם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם,
הַיּוֹקְשֵׁן כָּל הַלְוִיִּם זֶה לָזֶה להורות שכל בן לוי פטור מבכורה,
ואפילו אלו שלא היו במנין הלויים במדבר. שואלת הגמרא:
וּפְתָנִים שאף הם פטורים מבכורה כמו שמפורש במשנתנו,
מִנֵּלֵן, והרי לא הוקשו ללויים. מבארת הגמרא: **בְּרַבְּכִי יְהוֹשֻׁעַ**
בֶּן לִי, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִי, בְּעֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה מִקְדֻמוֹת
נִקְרְאוּ הַכֹּהֲנִים לְוִיִּם,' וְזֶה אֲחֵד מֵהֶן (יחזקאל מד טו) 'וְהַכֹּהֲנִים
הַלְוִיִּם בְּנֵי צִדּוֹק,' ובפסוק זה הוקשו גם הכהנים ללויים, ולכן גם
הכהנים פטורים מבכורה כמו הלויים.

בבורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלא רש"י

ועוד אם איתא – דדרשינן קל וחומר גבי בהמה – מבכור בהמה טהורה נפטרו לוי, דהא בהמה טהורה דידהו הפקיעה בהמת ישראל. אלמה תנן כו' – בפרק שני (יג,א). אלמא אמר רבא – גבי בהמה לא דרוש רבנן קל וחומר. מדאיצטריך לאקושי בכור בהמה טמאה לבכור אדם, דכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה כדלקמן

– שמע מינה גבי בהמה לא אתייב למדרש האי קל וחומר. והכי קאמר מתניתין: כהנים ולויים פטורים הן עצמן מפדיון הבן מקל וחומר. 2 אם הפקיעה – קדושת פשוטי הלויים את קדושת בכורי ישראל במדבר – דין הוא שתפקע קדושת בכורה שבהן, כדאמר לקמן (והא; בכורי הלויים לא הפקיעו אלא עצמן, 5 בהמה טמאה מנא לו – נדפסרו כהנים מפטר חמור. כל שאינו בבכור אדם – כגון לויים וכהנים, נדפסרו מקל וחומר. לדידך דאמרת בהמתם – דאבהמה נמי קא דריש קל וחומר. 16 בן לוי דהוה ליה שח – במדבר, דאפקע פטרי חמורים שהיו (לו) במדבר. בין לדידך ובין לרבא – דדרשיתו קל וחומר גבי בכור אדם. 19 דכיון דדרשת לגבי בהמה – כל שכן לגבי אדם, דאי לא דרשת ביה קל וחומר – אנכי מנא לן? וכיון דדרשת, איכא למיפטר: לוי בכור בן חרש, דאשכחן גבי לוי פשוט בן (לוי) חרש דאפקע קדושת בכורות בני ישראל, דכולן מנן חדש ומעלה נמנו כדכתיב (במדבר ג): "מן" 25 חדש ומעלה" – ניפקע בכור עצמו. ובכורי לויים בני חרש דין הוא שיפטרו עצמן, מקל 27 חומר מפשוטי בני חרש, דהפקיעו קדושת בכורי ישראל – קל וחומר בני חרש עצמן. 29 בכור פחות מנן חרש – דלא אפקע פשוט דכוותיה קדושת בכור ישראל – לא יפקע קדושת עצמו. ולמא לא נפדו בבכור לויים שהיו במדבר פחותים מנן חרש: לויים שילדה – לא נמנו במדבר אלא זכרים, אבל נקבות לא הפקיעו כלום. נפטר רחם תלה רחמנא – 35 לבכור. וכיון דרחם דרך לוייה הוא – אולינן אחר האם לענין חמש סלעים: אי משכחינן דכולן לויים פטורין, אפילו פחותין מנן חרש 37 שהיו במדבר, שלא הפקיעו – בן לוייה נמי פטור. ואחרין שלא היה באותו מנן – לא הוא 40 ולא בהמותיו, שלא הפקיעו את בכורי ישראל – לא יפקע פטרי חמורים דידהו הוקשו כו' – 42 השתא איפריקין כוליהו תיובתא.

ולדורות

אינהו פטרי? אדם – אדם פטר, בהמה – בהמה פטרה, דכתיב: "קח את הלויים תחת בכור בכני ישראל ואת בהמת הלויים תחת בהמתם!" אמר אפי', הכי קאמר: פהנים ולויים פטורין בהמתם מקל וחומר, אם הפקיעה בהמתם של לויים בהמה של ישראל במדבר – דין הוא שתפקיע את של עצמן. אמר ליה רבא: והא פטרו אינהו קתני! ועוד, אם איתא – אפילו מבכור בהמה טהורה נפטרו! אלמה תנן: לא נפטרו מבכור בהמה טהורה, אלא מפדיון הבן ופטור חמור? אלא אמר רבא, הכי קתני: פהנים ולויים פטרו הן עצמן מקל וחומר, אם הפקיעה קדושתן של לויים קדושת של ישראל במדבר, לא יפקיע את של עצמן? אשפחן אדם, בהמה טמאה מנלן? אמר קרא: "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה", כל שישגו בבכור אדם – ישגו בבכור בהמה טמאה, וכל שאינו בבכור אדם – אינו בבכור בהמה טמאה. אמר ליה רב ספרא לאפי': לדידך דאמרת בהמתם, בן לוי דהוה ליה שח דאפקע – ליפקע, דלא הוה ליה שח דליפקע – לא ליפקע! בין לדידך בין לרבא, בן חרש דאפקע – ליפקע, פחות מנן חרש דלא אפקע – לא ליפקע! לוייה לא תיפקע! אלמה אמר רב אדא בר אבהו: לוייה שילדה – בנה פטור מהבש סלעים? – הא לא קשיא, פדמך פריה דרב יוסף משמיה דרבא, דאמר: "פטור רחם" – בפטר רחם תלה רחמנא. – ואחרין שלא היה באותו מנן – לא ליפקע! דתניא: למה נקוד על "אחרין" שבהבש הפקודים – שלא היה באותו מנן? אמר קרא: "הלויים" – והקשו כל הלויים זה לזה. פהנים מנלן? פדריב יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: נעשרים ואיפקעה מקומות נקרא פהנים לויים, וזה אחד מהן – והפהנים הלויים בני צדוק. ולדורות

דין הוא שתפקיע את של עצמן – גרס. ואי גרס "שתפקע" לא גרס את. והא פטרו אינהו קתני – מרישא דקתני "והכהנים והלויים פטורין" – לא קשה מידי. דאיכא לפרש: פטורין מלקדש פטרי חמוריהן קאמר, ולא פטורין הן עצמן. אבל "פטור" משמע פטרו אינהו. ועוד אם איתא – דדרשינן קל וחומר גבי בהמה, מבכור בהמה טהורה

ליפטרו לויים, דהא בהמה דידהו הפקיעה בהמת ישראל הטהורה. ואם איתא, אמר בן כרמי דנקט: יש אחד של בן לוי פטר כמה חמור של ישראל – אמאי לא נקט בהמה טהורה? דליכא למימר דבהמה טהורה לא פטר שה אחד כמה בכורות וטהורות דישאל אלא דוקא בפטרי חמור, אבל בטהורה מנא אחד כנגד אחד. דקאמר מה שפטרו בהמת לויים של ישראל בין טמאה בין טהורה מביהמת תחת בהמתם. ודאי ליה לקמן, בהמה אחת תחת בהמות הרבה משמע, בין טמאה בין טהורה יש לומר: רבי חנינא דלקמן נקט מה שיכול לנהוג עכשיו. ועוד יש לפרש: מתניתין דלקמן אתא ולפרש, מה טעם פודה וחזור ופודה – משום דשה אחד של בן לוי פטר כמה פטרי חמור של ישראל במדבר. אבל מה שפטר שה אחד של בן לוי במדבר במה בכורות וטהורות של ישראל – לא נהג אלא באותה שעה, דעכשיו אין להם פדיון אלא יש בהן קדושת הנוף, ואם תאמר: ואיני מאי קסבר? אמאי לא עבדי קל וחומר בטהורה? יש לומר: קסבר, לענין טהורה שיש בהן קדושת מזהב – לא עבדי חמור: פטורין את של עצמן מקל וחומר דפטורין של ישראל. דבהנים ולויים קרובים לצד מזהב יותר משל ישראל.

אם הפקיעה קדושה של לויים כו' – ואם תאמר: מאי קל וחומר הוא זה? והלא פשוטי הלויים הפקיעו בכורות ישראל, אבל בכורי לויים לא הפקיעו כלום כדלקמן. והכי עבדי קל וחומר בבכור של לויים, שלא מיצט שהפקיעו שום דבר? יש לומר, הכי דייק קל וחומר: קדושת לויית – שהלוי הפקיע קדושת בכורות ישראל, אם בן לוי בכור – דין הוא שלויית שלו יפקיע עצמו. וכן פירש הקונטרס. ולכיי קאמר לקמן דאין בכור מפקיע בכור, לויית של לוי מפקיע שתי בכורות, של עצמו ובכורות של ישראל. ואם תאמר: מאי טעמא דרבא דלית ליה קל וחומר דאבי דבהמה? והלא קל וחומר גמור הוא ופירש הקונטרס: היינו טעמא דלא דרשי קל וחומר גבי בהמה, דאיצטריך לאקושי בכור בהמה טמאה לבכור

אדם לגמור: כל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה כדלקמן, שמע מינה: גבי בהמה לא אתייב למדרש קל וחומר. ואין הלשון משמע כפירושו. דמדקאמר: אשכחן אדם בהמה טמאה מנלן, משמע דאיצטריך הקישא אבהמה טמאה, ולא לגלויי אטהורה דלא עבדי קל וחומר. ועוד: דדילמא איצטריך הקישא לכדדרשינן לקמן בשעתא, דבכור בהמה טמאה לא תחלוק בין לדורות בין באותה שעה, בשח. ולדורות נמי נפקא מינה, כההיא דרשא דגמרי מינה: פודה וחזור ופודה, כמו שפטר במדבר שה אחד של בן לוי כמה פטרי חמור של ישראל! ועוד, איצטריך לרבי אליעזר דדרשי בסוף פרקין (יג,ב) מה בכור אדם חייב באחריותו – אף בכור בהמה חייב באחריותו! ונראה לי, היינו טעמא דרבא: דהווא באדם, שקדושת לוייה גרמא הפקעת בכורה – שייך לעשות קל וחומר. אבל בבהמה, שאין קדושת השה של לויים גרמא הפקעת בכור בהמה, דאין בו קדושה – לא שייך למיעבד קל וחומר. דין הוא שתפקיע של עצמו – פירש הקונטרס: לרבא, "פטורין" דמתניתין איירי בפדיון הבן. וקשה: דבפטר חמור עסקינן? ופירש רבינו תם: הכי קאמר מתניתין: כהנים ולויים פטורין מפדיון חמור, מה טעם – דהם עצמן פטורין מקל וחומר. לכן שמענין בהמה טמאה מדאקתש לאדם. ולשון "הכי קאמר" קצת קשה לפירושו זה. דלא היה של דהא דאפקע לא לפקע – ואם תאמר, מכל מקום קל וחומר מיהא איתא, אם פטר שה של בן לוי פטרי חמוריים של ישראל – כל שכן (מכל מקום) של שאר לויים שלא היה חרש שח לוייה: אין זה קל וחומר. לא אמר הכותב לקחת בהמה של לוי זה תחת בהמה של לוי אחר, אלא תחת בהמת ישראל. ומכל מקום בדידיה בשש לו – עבדינן קל וחומר. בן חרש דאפקע ליפקע – לא קאמר: בלוי בכור בן חרש דאפקע בכור ישראל – לפקע, דאין בכור מפקיע בכור. אלא הכי קאמר: בן חרש דיש כח ללויית שבו להפקיע בכורות ישראל – ליפקע בכורת עצמו, כיון שכיוצא בו בפשוט מפקיע בכורות ישראל. אבל אותו שהיה פחות מנן חרש באותה שעה – לא תפקיע בכורת של עצמו, ואף על פי שאחרין כן נעשה בן חרש. וכן לבכורות משם ואילך, דכיון דבאותה שעה לא מפקיע – גם לדורות, כדריש בסמוך: "והיו" – בהזיותן יורו.

נפטר רחם תלה רחמנא – פירש הקונטרס: כיון דרחם דרך לוייה הוא, ואין משכחת דלויים כולן פטורין אפילו פחות מנן חרש – בן לוייה פטור. משמע שרצח לתרין דין פרכא דבן לוי בשניא דפטר רחם וכן לוי שהוא בן חרש – עד שניא דהוקשו כל הלויים כולן זה לזה. ואין משמע בן, אלא לגמרי מתרצא בשניא דפטר רחם. בבן לוי שהוא פחות מנן חרש אין בו שום גריעותא אלא כמה שהוא פחות מנן חרש. והרי הוא בן לוי. וכיון דבפטר רחם תלה רחמנא, מה שהוא בן לוי משווהו לוי אף על פי שאין אביו לוי. ואחרין שלא היה באותו מנן – פירש הקונטרס: לא הוא ולא בהמותיו, שלא הפקיעו בכורי ישראל – לא לפקעו בכורה דידהי. משמע שרצח כמו כן להקשות דלא לפקע בכורת עצמו. ואי אפשר לומר כן, דלא היה אחרין בכור, דמרים גדולה ממנו שלש שנים כדאמר במדרש וירש פרשת "שמות" א, כמו שהיה אחרין גדול ממשע שלש שנים. ואם תאמר: מאי קשה ליה מאחרין טפי משלש מאות בכורים של לויים שלא נמנו בהדי עשרים ושנים אלה כדלקמן? ויש לומר: נהי דלענין עשרים ושנים אלה לא נמנו, משום דדיו לבכור שיפקיע עצמו, מכל מקום נמנו במנן

לויים. אבל אחרן לא נמנה כלל.

רלב בכורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות

1 **מה** לבסוף שכן פודין בו הקדש ומעשר שני – אף על גב דהקדש נפדה בשבועה וכל דבר,
2 חוץ מעבר וקרקע וטטר, כדאמרין בפרק "יש בכור" (בכורות נא.א.) – היינו מטעם
3 ששונה כסף בכסף, ולא מטעם שה. אבל פטר חמור נפדה בשבועה כל דהו, ובשאר – בשויו,
4 כדאמר לקמן. **ופודה** בו פעמים הרבה – פירש הקונטרס: אם חזר וקנאו מיד כהן אחר
5 שנתנו לו – חזר ופודה בו פטר חמור אחר.

6 ורבינו תם מפרש: דאספק קאי, לקמן בפרקין
7 (א.ט.), דקתני ירשא: אחת בכרה ואחת לא
8 בכרה, ילדה זכר ונקבה – מפרש דהוא לעצמו.
9 ובספק זה שלא יצא מידו הוצרך למתני שחזר
10 ופודה בו ספק אחר פעמים הרבה. וכן משמע
11 דאספק קאי, דקתני בתר הכי: נכנס לדיר
12 להתעשר, ומוקי ליה בגמרא (יא.א.) כספק. אבל
13 בודאי – לא אפשר למימר: פודה וחזר ופודה,
14 כל זמן שהוא ביד ישראל ולא נתן. דהא תנן
15 לקמן בפרקין (א.ט.): שתי חמורות שלא בכרו
16 וילדו שני זכרים – נותן שני טלאים לכהן. **לא**
17 קדשו בכורות (נמי) במדבר – לא בכור אדם
18 ולא בכור בהמה. והא דפריך לעיל: אפילו
19 במכור בהמה טהורה ליפטור, דהא בהמה
20 טהורה דידהו הפקעה בהמת ישראל הטהורה
21 – אין זה אליבא דרש לקיש לפי סברתו של
22 עבשיו, ומיהו, לפי מוסקא דלקמן, הוקדשו
23 בחיוב הפקדים ואחר כך פסקו, ניהא. **אותו**
24 היום – מכאן ואילך לא קרוב. ואף על גב
25 דגוררים ונדבות קרוב משום ואילך – משום
26 בכורות נקט "אותו היום", **אלא** אי איתמר כי
27 – למסקנא זו לא נאמר דהי תיובתא דלעיל.
28 וכדאי גזנא איתא בריש "החולץ" (יבמות לה.ב).
29 גבי אלמנה מעוברת, ובפרק קמא דחגיגה (ז.א.)
30 ופרק "המפלת" (נדה כד.ב.) גבי פניו מוסמטין.
31 ובגמרא דוכתי איכא טובא.
32 קוביטוס

1 **ולדורות מנלן? אמר קרא: 'והיו לי הלויים', 'והיו'**
2 **- בהווייתן יהו. וממאי דבשה? אמר רב חסדאי:**
3 **נאמר כסף לדורות, ונאמר שה לדורות; מה כסף**
4 **האמור לדורות - בו פדו לדורות, בו פדו לאותה**
5 **שעה, אף שה האמור לדורות - בו פדו לדורות,**
6 **בו פדו באותה שעה. - מה לכסף - שכן פודין בו**
7 **הקדשות ומעשר שני? אלא אמר קרא: 'אך פדה**
8 **תפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה הטהרה**
9 **תפדה', מה בכור אדם לא חלקת בין לדורות בין**
10 **לאותה שעה - בכסף, אף בהמה טמאה לא תחלוק**
11 **בו בין לדורות בין לאותה שעה - בשה. אמר רבי**
12 **חנינא: שה אחד של בן לוי פטר כמה פטרי חמורים**
13 **מישראל. אמר אביי: תדע, שהרי מנה הפתוב עודפים**
14 **באדם, ולא מנה עודפים בבהמה. - ממאי? דילמא**
15 **לא הוי נפיש להו בהמות טובא! - לא סלקא דעתך,**
16 **דכתיב: 'ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד'. -**
17 **דילמא אפילו הכי, פשוטים דלויים הוו קיימי לבחרי**
18 **בכורי ישראל! - אמר קרא: 'ואת בהמת הלויים**
19 **תחת בהמתם' - בהמה אחת תחת בהמות הרבה.**
20 **- ואימא בהמה רבה! - אם כן, ליכתוב קרא או**
21 **'בהמה תחת בהמה', או 'בהמתם תחת בהמתם',**
22 **מאי 'בהמתם... תחת בהמתם' - שמע מינה חד פטר**

23 **טובא. אמר רבא, אף אנן גמי תנינא: ופודה בו פעמים הרבה. ורבי חנינא טעמא דמתניתין**
24 **מפרש, והכי קאמר: מאי טעמא פודה בו פעמים הרבה - משום דשה אחד של בן לוי פטר**
25 **כמה פטרי חמורים של ישראל. איתמר, רבי יוחנן אמר: קדשו בכורות במדבר, וריש לקיש**
26 **אמר: לא קדשו בכורות במדבר. רבי יוחנן אמר קדשו בכורות במדבר - דרמקנא אמר**
27 **ליקדשו, דכתיב: 'קדש לי כל בכור'. וריש לקיש אמר לא קדשו בכורות במדבר - מדרבנן:**
28 **'והיה כי יביאך', וכתוב בתריה: 'והעברת', מפלל דמעיקרא לא קדוש. איתיביה רבי יוחנן**
29 **לריש לקיש: עד שלא הוקם המשכן - היו פמות מותרות, ועבודה בפכורות! אמר ליה:**
30 **באותן שיצאו ממצרים. הכי נמי מסתברא, דאי לא תימא הכי, בן שנה פר מעבד עבודה**
31 **הוא? ודקארי לה מאי קארי לה? - הכי קא קשיא ליה: אי אמרת בשלמא דלא פסיק**
32 **קדושתיהו - הנה דמעיקרא נמי לא פקעא קדושתיהו. אלא אי אמרת דפסק קדושתיהו**
33 **- הנה דמעיקרא נמי פקעא ליה קדושתיהו! - ואידך? דקדוש - קדוש, דלא קדוש - לא**
34 **קדוש. איתיביה: אותו היום שהוקם המשכן, קרבו בו להם בישראל גוררים ונדבות, חפאות**
35 **ואשמות, בכורות ומעשרות! - הכי נמי - באותן שיצאו ממצרים. - ומינה, אותו היום הוא**
36 **דקרוב, מיכן ואילך לא קרוב! איכא דאמר איתיביה ריש לקיש לרבי יוחנן: אותו היום**
37 **שהוקם המשכן, קרבו להם ישראל גוררים ונדבות, חפאות ואשמות, בכורות ומעשרות. אותו**
38 **היום - אין, מיכן ואילך - לא! - אימא: מאותו היום ואילך. - ומאי קמשמע לן? - מאותו**
39 **היום - אין, מעיקרא - לא; אלמא - חובות בפמה לא קרוב. תא שמע: נמצאת אתה**
40 **אומר, בשלשה מקומות קדשו בכורות לישראל: במצרים, ובמדבר, ובכניסתן ישראל לארץ;**
41 **במצרים מהו אומר - 'קדש לי כל בכור', במדבר הוא אומר: 'כי לי כל בכור בבני ישראל',**
42 **בכניסתם לארץ הוא אומר: 'והיה כי יביאך... והעברת'. אמר רב נחמן פר יצחק: בשלשה**
43 **מקומות הוזהרו על הבכורות ליקדש, ולא קדשו. - ובמצרים נמי לא קדשו? הא קאמרין**
44 **דקדשו! - הכי אמר: מהן קדשו ומהן לא קדשו. מתקין לה רב פפא: ובמדבר לא קדשו?**
45 **והכתוב: 'פקד כל בכר זכר לבני ישראל! אלא, אי איתמר - הכי איתמר: רבי יוחנן אמר קדשו ולא פסקו, וריש לקיש אמר קדשו**

1 ולדורות מנא לן – שיפטרו בכורי כהנים לויים. דמהאי קל וחומר לא שמעינן אלא
2 במדבר. **וממאי דבשה** – של בן לוי, נפטרו פטרי חמורים של ישראל, דקאמרת
3 לעיל: בן לוי דהוה ליה שה דאפקע ליפקע? **כסף לדורות** – בבכור אדם (במדבר
4 יח) "ופדיו מכן חדש תפדה בערך כסף חמשת שקלים" **שה לדורות** – (שמות
5 יג) "ופטר חמור תפדה בשבועה". בכסף פדו
6 בכורים באותה שעה, דכתיב (במדבר ג.)
7 "ולקחת חמשת שקלים לגולגולת". **הקדשות**
8 – (ויקרא כז) "ואם המקדש יגאל את ביתו"
9 וגו', ומעשר שני – דכתיב (דברים יד)
10 "ונתתה בכסף", הילכך פדו בו בכורות
11 במדבר כלדורות. תאמר בשאן פודין בו
12 הקדשות. **תדע** – שלא נמנו בכורי בהמת
13 ישראל, מולא מנה הכתוב עודפים בבהמה
14 כמו שמנה באדם שלשה ושבעים ומאתים.
15 **דלא הוו** – לזון לישראל בהמות טובא
16 כליום. **ודילמא אפילו הכי** – דמקנה רב
17 היה לבני ראובן, אפילו הכי לא הוו ערפי
18 בבהמה, שיהו בכורי בהמת ישראל עודפים
19 על פשוטי בהמות לויים ו**ואימא** – הא
20 דכתיב "בהמת הלויים" – בהמות
21 משמע, כדאשכחן בנינוה (יונה ד) "ובהמה
22 רבה", אלמא בהמה טובא משמע **אם כן** –
23 דבהמת דלויים (ובהמתן דישאל תרייהו)
24 טובא משמע, ליכתבינהו קרא כי הדדי.
25 מדשני קרא דביבירה – שמע מינה חד פטר
26 טובא. **חנינא** – במתניתין: ופודה בו בשבועה
27 פעמים הרבה. שאם חזר וקנאו מיד הכהן
28 לאחר שנתנו לו – חזר ופודה בו פטר חמור
29 אחר. **ורבי חנינא** – דאמר: שה אחד של בן
30 לוי כו' – טעמא דמתניתין קמפרש, והכי
31 קאמר כו'. **לא קדשו בכורות** – שגולדו
32 במדבר. **דמעיקרא** – במדבר, והאי "קדש
33 לי כל בכור" מוקי ליה ריש לקיש במצרים.
34 אבל במדבר לא קדשו, מדכתיב "כי יביאך"
35 והדר – "והעברת כל פטר רחם". **בכמות** –
36 כל אחד בנה מזבח ומקריב עליו. ומשהוקם
37 המשכן נאסרו, דכתיב (ויקרא יז): "ואל
38 פתח אהל מועד לא הביא איש וגו'. ועבודה
39 בבכורות – בכורי ישראל היו מקריבים,
40 ומכאן ואילך הכהנים. אלמא בכורות קדשו
41 **דאי לא תימא הכי** – אלא באותן שגולדו
42 במדבר. בן שנה בר עבודה – הא משיצאו
43 ממצרים עד שהוקם המשכן שתא חדא הוא
44 דהוא! **דלא פסיק קדושת בכורות** – דהנה
45 שגולדו במדבר קדשו – איכא למימר
46 דמעיקרא שגולדו (במדבר) (מקריבין)
47 בקדושתיהו קיימי כו'. **ומינה** – איכא
48 למשמע דלא קדשו בכורות במדבר, דקתני
49 "אותו היום" מכלל דמכאן ואילך לא קרוב,
50 שיום ראשון הקריבו כל בכורי בהמה שיצאו
51 ממצרים. **מעיקרא לא** – שלא היה יכול כל
52 אחד לעשות מזבח להקריב בהמות שלו,
53 דחובות לא קרוב בבמת יחיד. **והוזהרו לקדש**
54 – ולעולם לכשיכנסו לארץ. **במצרים לא**
55 קדשו – בתמינה, והא מודו כולוהו לעיל
56 באותן שיצאו ממצרים והכתוב **פקדו כל**
57 **בכור זכר** – מכן חדש ומעלה. וכן חדש
58 **דאי במדבר גולד**, דהא האי מעשה בשנה
59 שנית הוא!

ופסקו

ופסקו
והכתוב: "פקד כל בכר זכר לבני ישראל! אלא, אי איתמר - הכי איתמר: רבי יוחנן אמר קדשו ולא פסקו, וריש לקיש אמר קדשו

ממנן בהמות הלויים. משיבה הגמרא: **לֹא סֵלֶקָא הֶעֱתֵד** – לא יעלה על דעתך לומר כן, **דְּכֵתִיב** (במדבר לב א) **וְיִקְנֶה רֶבֶּ הָיָה לְבָנֵי רְאוּבֵן וְלְבָנֵי נָדָן**, ו'מקנה' כולל גם חמורים, ומשמע שהיה להם חמורים רבים. חוזרת הגמרא ושואלת: **דִּילֵמָא אִפִּילוּ הָכִי** – שמה אף שנאמר בפירוש שהיה לישראל מקנה רב, עדיין אין הוכחה שפטרי חמוריהם היו מרובים יותר מבהמות הלויים, כי שמה **פְּשׁוּטִים דְּלֹוִים** הוּן קְיָיְמִי לְכַהֲדִי – הבהמות של פשוטי הלויים היו עומדים במנן שזה כנגד **כְּבוֹרֵי** החמורים של ישראל.

הגמרא דוחה בכך את ראיית אביי ומביאה ראייה אחרת: מסיקה הגמרא, שהמקור לדברי רבי חנינא שבמדבר שה אחד של לוי הפקיע כמה פטרי חמורים של ישראל, הוא משום **שְׁאֵמֵר קְרָא** (במדבר ג מה) **קָח אֶת הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל כְּבוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֵמָתָם**, ו'בהמת' משמע שלקחו **בְּהֵמָה אַחַת** של הלויים תחת 'בהמתם' שמשמעה **בְּהֵמַת הַרְבֵּה** של ישראל. הגמרא מקשה על ההוכחה ממשמעות חיבת 'בהמת': **וְאֵימָא** ש'בהמת' משמעה גם בהמות רבות, כמו שמצינו כן אצל יונה הנביא שאמר (יונה ד יא) **וְאֲנִי לֹא אֲחֹס עַל יָגִידָהּ הָעִיר הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר יֵשׁ בָּהּ וְגו'** ו**בְּהֵמָה רַבָּה**, והיינו הרבה בהמות. מתרצת הגמרא: **אִם כֵּן**, שכוונת הכתוב 'ואת בהמת הלויים' היא שיעמידו בהמות רבות של לויים תחת בהמות ישראל, ל**יִכְתוֹב** קְרָא לשון אחד בשניהם, או **בְּהֵמָה תַּחַת בְּהֵמָה** או **בְּהֵמָתָם תַּחַת בְּהֵמָתָם**, **מָא** – ולמה כתב **בְּהֵמַת** הלויים תחת **בְּהֵמָתָם** של ישראל, **שְׁמַע מִיָּנָה חַד פְּטַר טוֹבָא** – מוכח מכך שבהמה אחת של לוי פטרה כמה פטרי חמור של ישראל.

הגמרא מביאה משנה שמבואר בה חידושו של רבי חנינא: **אִמֵּר רַבָּא, אִף אֲנִי נִמְי תִּנְיָא** ששה אחד של לוי פטור כמה פטרי חמורים של ישראל, ששינוי להלן (ט) שישאל שיש לו פטר חמור, נותן שה לכהן, ואם הכהן מחזירו לו, חוזר הישראל ו**פִּדְדָהּ** בו פטר חמור נוסף, ואפילו **פְּעֻמִּים תְּרַבָּה**.

אומרת הגמרא: ו**רַבִּי תִנְיָא** לא התכוין לומר דין זה המפורש במשנה, אלא **מַעְטָא דְּמִתְנִיתִין מִפְּרָשׁ, וְהָכִי קְאָמֵר, מָא** **מַעְטָא** – מהו טעם הדין ששינוי שפודה בו **פְּעֻמִּים תְּרַבָּה**, ואינו צריך לתת שה נפרד כנגד כל פטר חמור, **מִשּׁוּם דִּישָׁה אֶחָד שֶׁל כֵּן לֹוִי פְטַר כְּמָה פְטַרִי חֲמוּרִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל**.

הגמרא מביאה מחלוקת האם נתקדשו הבכורות שנולדו במדבר: **אֵיתֵמֵר, רַבִּי יוֹחָנָן אָמֵר, קִדְּשׁוּ כְּבוֹרוֹת שְׁנוּלְדוּ בַּמִּדְבָּר**, שהרי כבר במצרים נאמרו להם דיני קדושת בכורות. ו**רִישׁ לְקִישׁ אָמֵר, לֹא קִדְּשׁוּ כְּבוֹרוֹת שְׁנוּלְדוּ בַּמִּדְבָּר**, ולהלן תבאר הגמרא שלפי ריש לקיש חלה קדושה על בכורות שנולדו במצרים, ורק על אלו שנולדו במדבר לא חלה קדושה.

הגמרא מבארת במה נחלקו: **רַבִּי יוֹחָנָן אָמֵר קִדְּשׁוּ כְּבוֹרוֹת שְׁנוּלְדוּ בַּמִּדְבָּר, דִּרְחֻמָּא אָמֵר לִיקְדִּישׁוּ, בְּדִכְתִּיב** (שמות יג ב) **קִדְּשׁ לִי כָל כְּבוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶדָם וּבְבִהֶמָּה, וְרִישׁ לְקִישׁ שְׁאֵמֵר לֹא קִדְּשׁוּ כְּבוֹרוֹת בַּמִּדְבָּר**, למד כן מ**דְּכֵתִיב** (שם יג א) **וְהָיָה כִּי יֵבִיאֲכֶם ה' אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְגו', וְכֵתִיב כְּתִירָה** – ונאמר אחר פסוק זה **וְהַעֲבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לַה', מִכָּל־ל** – משמע מזה, **דְּמַעְיָקְרָא לֹא קִדְּשׁוּ** – שקודם ביאתם לארץ לא חלה קדושה על בכור.

הגמרא מביאה קושיא על ריש לקיש ממשנה בזבחים: **אֵיתִיבִיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ** שאמר שהבכורות שנולדו במדבר לא נתקדשו, ממה ששינוי בזבחים (קרב), **עַד שְׁלֹא הֻקְּם הַמִּשְׁכָּן, הָיוּ כְּמוֹת מוֹתֵרֹת** – היה מותר להקריב בבמה שכל יחיד עושה לעצמו בכל מקום שירצה, ו**עֲבוּדָה** – ועבודת הקרבנות דיתה נעשית בְּיַד הַכְּבוֹרוֹת, הרי שגם במדבר

הגמרא מבררת מנין שגם לדורות לויים פטורים מבכורה. שואלת הגמרא: **וְלִדְרוֹת מְנַלָּן** – מנין שדינים אלו שהלויים פטורים מפדיון הבן ופטר חמור נוהג גם לדורות. כי כל הלימודים שהביאה הגמרא עד כאן הם לגבי הפקעת הבכורה במדבר, שמפדיון הבן נפטרו מכח זה שהפקיעו את הבכורה של בכורי ישראל במדבר. ומפדיון פטר חמור נפטרו, לאביי מאותו טעם. ולרבה משום שהוקש פטר חמור לבכור אדם, וכל הפטור מפדיון בכור אדם פטור מפטר חמור. משיבה הגמרא: **אִמֵּר קְרָא** (במדבר ג יג) **וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם**, ומשמעות 'וְהָיוּ' היא **שֶׁבְּהוֹיֵיתָן יְהוּ** – דינם ימשך לדורות כפי שהיה במדבר, שהיו פטורים מפדיון הבן ומפדיון פטר חמור.

הגמרא מבררת מנין שבמדבר פדו הלויים את פטרי חמורי ישראל בשדה. שואלת הגמרא: **וּמָמָא דְּכִשָּׁה** – מנין לרב ספרא שהקשה על אביי (לעיל ע"א) **בֶּן לֹוִי דְהוּה לִיָּה שֶׁה דִּאֲפַקֵּע לִיִּפְקַע' וכו', שפדיון פטרי חמורי ישראל במדבר נעשה בשדה ולא על ידי חמורי הלויים. משיבה הגמרא: אִמֵּר רַב הִסְדָּא, שְׁנֵאמֵר כֶּסֶף** (חמשת שקלים) בפדיון בכור אדם **לְדוֹרוֹת**, כמו שנאמר (שם יח טו) **וּפְדִיּוֹן מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּכֶרֶךְ כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, וְנֵאמֵר שֶׁה בפדיון פטר חמור – לדורות**, כמו שנאמר (שמות לד ב) **וְפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְּשֶׁה, מָה** (כשם) **שֶׁכֶּסֶף הָאֱמוּר בפדיון הבן לדורות, בּו פְּדוּ לְדוֹרוֹת וּבּו פְּדוּ לְאוֹתָהּ שְׁעָה** (במדבר, כי הבכורות העודפים על הלויים נפדו בכסף, כמו שמבואר במקרא (במדבר ג מו–מז), **אִף שֶׁה הָאֱמוּר בפדיון פטר חמור לדורות, בּו פְּדוּ לְדוֹרוֹת וּבּו פְּדוּ לְאוֹתָהּ שְׁעָה** (במדבר) את פטרי חמורי ישראל, ומכאן שפדיון פטרי חמורי ישראל במדבר נעשה בשדה של הלויים.

דוחה הגמרא: **מָה לְכֶסֶף הָאֱמוּר בפדיון הבן, שְׁכֵן פְּדִיּוֹן בּו גם הַקִּדְּשׁוֹת וּמַעְשֵׁר שְׁנִי**, ולכן פדו בו בכור אדם גם במדבר, אולם שה שלא מצינו שפודים בו דבר נוסף חוץ מפטר חמור, מנין שגם במדבר פדו בו פטר חמור, והרי יתכן שלא התחדש פדיון פטר חמור בשדה אלא לדורות, ובמדבר פדו את פטרי חמורי ישראל על ידי חמורי הלויים.

הגמרא מביאה מקור אחר שבמדבר פדו הלויים את פטרי חמורי ישראל בשדה. אומרת הגמרא: **אֵלָא אָמֵר קְרָא** (במדבר יח טו) **אִף פְּדָה תִּפְדֶּה אֶת כְּבוֹר הָאָדָם וְאֵת כְּבוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה, וְכִין שְׁנֵאמֵרוּ בכור אדם ופטר חמור יחד, הרי הוקשו זה לזה, ויש ללמוד מכך, מָה כְּבוֹר אָדָם, לֹא חִלְקָתָ בֵּין לְדוֹרוֹת בֵּין לְאוֹתָהּ שְׁעָה** (במדבר, שבכל זמן הוא נפדה ב**כֶּסֶף**, אִף **בְּהֵמָה טְמֵאָה** – פטר חמור, לֹא תַחְלוּק בּו, וּפְדִינוּ בֵּין לְדוֹרוֹת וּבֵין לְאוֹתָהּ שְׁעָה, בְּשֶׁה.

הגמרא דנה האם בפדיון פטרי חמור שהיה במדבר שה אחד פטר כמה חמורים: **אָמֵר רַבִּי תִנְיָא**, בפדיון פטרי חמור שהיה במדבר, לא היה צורך שיהיה מנין בהמות הלויים שזה למנין פטרי חמורי ישראל, אלא **שֶׁה אֶחָד שֶׁל כֵּן לֹוִי פְטַר כְּמָה פְטַרִי חֲמוּרִים מִיִּשְׂרָאֵל. אָמֵר אֲבִי, תִּנְעַ – הרי לך ראייה שבמדבר היה די בשדה אחד לפטור כמה פטרי חמור של ישראל, שְׁהָרִי מְנָה הַכְּתוּב עוֹדִפִּים בְּאָדָם** – התורה פירטה כמה היה מנין בכורי ישראל יותר ממנין פשוטי הלויים, ו**לֹא מְנָה עוֹדִפִּין בְּבְהֵמָה** – ולא פירטה התורה כמה היה מנין פטרי חמורי ישראל יותר ממנין בהמות הלויים, ובהכרח שלא היה צורך שיהיה מניינם שזה, כי שה אחד של לוי פטר כמה פטרי חמורים של ישראל.

הגמרא תמדה על ראיית אביי. שואלת הגמרא: **מָמָא** – מנין לך להוכיח מזה ששה אחד של לוי פטר כמה פטרי חמור של ישראל, **דִּילֵמָא לֹא הוּוּ נִפְשֵׁי לְהוּ בְּהֵמַת טוֹבָא** – שמה לא היו לישראל כל כך הרבה חמורים, ומנין בכוריהם לא היה יותר

1 וּפְקִיָּקוֹ – לאחר שנפדו הבכורות בלויים, פסקה קדושת
 2 הבכורות, עד שבאו לארץ.
 3 שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא רִישׁ לְקִישׁ – דברי ריש לקיש שלא
 4 קדשו בכורות במדבר מובנים, בְּדָאֵמֶר טַעַם – מפני הטעם שנתן
 5 לדבריו, שנאמר בפרשת בכורה 'כי יביאך', אֲלָא לְרַבִּי יוֹחָנָן
 6 שאמר שקדשו בכורות, מֵאִי טַעַמָּא – מהו טעמו. משיבה
 7 הגמרא: אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, רַבִּי יוֹחָנָן חֲזָא בְּחִילָמָא – ראיתי
 8 את רבי יוחנן בחלום, וזה סימן דְּמִילִיתָא מַעֲלִיתָא אֲמִינָא –
 9 שאומר דבר מעולה לפרש טעמו, אָמַר קְרָא (במדבר ג יא) 'כִּי לִי
 10 כָּל בְּכוֹר וגו' בְּיִשְׂרָאֵל מֵאֲדָם עַד בְּהֵמָה לִי יְהוָה, ומשמעו
 11 בְּהוֹיָתָן יְהוָה – תמשך קדושתן כמו שהיתה, ולא תפסק במדבר.
 12 מקשה הגמרא: וְרַבִּי יוֹחָנָן, יְהִיָּה בִּי יִבְיָאֵד וגו' וְהַעֲבַרְתָּ כָּל
 13 פֶּטֶר רֶחֶם לַה', שמשמע שאין בכורה נהגת אלא אחר שבאו
 14 לארץ, מֵאִי עֲבִיד לִיה – מה יעשה עם זה. מתרצת הגמרא:
 15 הֵהוּא מִיַּעֲצֵי לִיה – פסוק זה נצרך לְבִדְתָנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל,
 16 שדרש מסמיכות פרשת בכורה לכניסה לארץ, עָשָׂה מִצְוָה זו
 17 וְקִדְּשׁ בְּכוֹרוֹתָ, שְׁכַשְׁבִּילָהּ וְשִׁבְכוֹתָהּ תִּכְבְּנָם לְאַרְצָא, ואין
 18 לדרוש מזה שאין בכורה נהגת אלא לאחר שבאו לארץ.
 19 הגמרא מביאה שיש ששנו מחלוקתם באופן אחר: אָמַר לִיה רַב
 20 מְרִדְכִי לְרַב אַשִּׁי, אַתּוּן הָכִי מִתְּנִיתוּ לָהּ – אתם שניתם
 21 מחלוקתם באופן האמור לעיל, ואילו אֲנִי אִיפְסָא מִתְּנִינָא לָהּ –
 22 אנחנו שנינו מחלוקתם באופן הפוך, שְׂרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לֹא קָדְּשׁוּ
 23 בְּכוֹרוֹת בְּמִדְבָּר, וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר קָדְּשׁוּ בְּכוֹרוֹת בְּמִדְבָּר.
 24 הגמרא מקשה על לשון זה: אָמַר לִיה רַב אַשִּׁי לְרַב מְרִדְכִי,
 25 וְאַפְסִית נָמִי תִּיּוֹבְתָא – האם הפכת גם את הקושיות,
 26 שהקושיות שרבי יוחנן הקשה לריש לקיש, אתה שונה שריש
 27 לקיש הקשה לרבי יוחנן, וְאַפְסִיתוּ לָהּ לְהָא דְּרַבִּי אֱלֵעָזָר –
 28 והפכת גם את דברי רבי אלעזר, ואתה שונה שאמר שראה את
 29 ריש לקיש במראה החלום, וזה אינו יכול להיות, שהרי רבי
 30 אלעזר תלמידו של רבי יוחנן, ונגלה לו רבו בחלום כדי לסייעו.
 31 אָמַר לִיה רַב מְרִדְכִי לְרַב אַשִּׁי, אֵין כּוּוֹנְתִי לַהֲפֹךְ לַגְמִירי
 32 מחלוקתם, כִּי גַם לִפִּי דְּבַרִּי, שְׂרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר 'לֹא קָדְּשׁוּ (לָהּ)
 33 בְּכוֹרוֹת, הַכוּוֹנָה בְּדַבְּרִי שְׁלֹא הוֹצֵרְכִי לִיקְדָּשׁ, כלומר לא
 34 הוצרכו להקדישם כדי להקריבם, משום שהתקדשו בשעה
 35 שנוולו, ונמצא שבאמת רבי יוחנן סובר קדשו בכורות במדבר,
 36 וכדעתך.
 37 מקשה הגמרא: אִי הָכִי הֵיִינוּ דִּידָן – נמצא עתה, שדברי רב
 38 מרדכי שוים לדברינו במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש, ואם כן מה
 39 בא רב מרדכי לומר. מתרצת הגמרא: קָא מְשַׁמַּע לָהּ, שְׂתִיב
 40 אָדָם לְזִמְרָא בְּלִשְׁוֹן רַבּוֹ, וכיון שרבו אמר בשם רבי יוחנן שלא
 41 קדשו בכורות, אמר אף הוא 'לא קדשו', אף שכוונתו היתה
 42 שקדשו.
 43 לפני פרשת פדיון הבכורות במדבר, נצטוו משה למנות את
 44 הלויים, ומבואר בפסוקים (במדבר ג), שפקודי משפחת הגרשוני היו
 45 7,500, ופקודי משפחת הקהתי 8,600, ופקודי משפחת מררי
 46 6,200, ובסוף מנין הלויים נאמר (שם) שסך כל פקודי הלויים היה
 47 22,000.
 48 הגמרא מביאה מעשה שבו דנו כיצד נאמרו מספרים שונים
 49 במנין הלויים: שְׁאֵל קוֹנְטְרוֹקוֹס הַשֵּׁר אֶת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי,
 50 בְּפִרְטָן שָׁל לִוִּים – כאשר תצרף את סך הלויים שנמנו לפי
 51 משפחותיהם, אֵתָּה מוֹצֵא שְׁמִינִים עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֲלָף וּשְׁלֹשׁ
 52 מֵאוֹת, ואילו בְּכֻלָּן – כשכתבה התורה את סך כל הלויים,
 53 אֵתָּה מוֹצֵא רַק עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֲלָף, וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁחִסְרוּ
 54 לְהִיכִן הַלְבוֹ.
 55 אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי לִשְׂרָא, אֵיתָן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁחִסְרוּ,

56 בְּכוֹרוֹת הָיוּ, וכיון שמנין הלויים נצרך כדי לפדות כנגדם בכורי
 57 ישראל, וְאֵין בְּכוֹר מְפָקִיעַ בְּכוֹר, לכן חסרו אותם 300 לויים
 58 בסך הכללי. מבארת הגמרא: מֵאִי טַעַמָּא אין לוי בכור מפקיע
 59 בכור ישראל, אָמַר אַבְי, דִּין לְבְּכוֹר שִׁפְקִיעַ קְדוּשַׁת הַבְּכוֹרָה
 60 שֶׁל עֲצָמוֹ, ולכן אינו פודה בכור ישראל.
 61 נאמר בתורה (שמות לח כח-כט) ש-603,550 איש מבני ישראל נתנו
 62 מחצית השקל, וסך הכסף שהתקבל היה 100 ככר ועוד 1,775
 63 שקלים. ויהי 100 ככר לצקת את אדני המשכן, ו-1,775 שקלים
 64 היו לווי העמודים.
 65 כבר ערכו 60 מנה, מנה ערכו 25 שקלים, שקל הוא סלע שערכו
 66 4 דינרים. נמצא שבכבר אחד 1,500 שקלים (ואו: 6,000 דינרים).
 67 בסמוך יבואר, שכבר של קודש כפול היה, ויש בו 120 מנים.
 68 הגמרא מביאה שאלה נוספת ששאל את רבן יוחנן בן זכאי: יְעוֹד
 69 שְׁאֵלָא קוֹנְטְרוֹקוֹס הַשֵּׁר אֶת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי עַל הַחֲשׁוֹן הָעוֹלָה
 70 מִהַפְסוּקִים, שְׂבִיבִי פֶסֶף – בגביית מחצית השקל, אֵתָּה מוֹצֵא
 71 שְׁמֵשָׁה גְבֵה מֵאֵתִים וְאַחַת כֶּכָר וְאַחַת עֶשְׂרֵה מִנָּה, דְּכֵתִיב (שם)
 72 לַח כֹּה) 'בָּקַע לְגִלְגָּלֹת מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וגו' לִשְׁשׁ
 73 מֵאוֹת אֲלָף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, וכיון
 74 ש-603,550 איש מישראל נתנו מחצית השקל, הסכום שהתקבל
 75 הוא יותר ממאתים ככר. כִּי כָּל 3,000 חֲצָאֵי שִׁקְלִים הֵם 1,500
 76 שקלים, ואם כן ב-603,000 חֲצָאֵי שִׁקְלִים יש מאתיים ואחד ככר,
 77 וב-550 הנוספים התקבל 275 שקלים, שהם 11 מנה (ושבכל מנה
 78 יש 25 שקלים). וְאֵילוּ בְּנִתְנִית הַכֶּסֶף אֵתָּה מוֹצֵא שְׁהִיה רַק
 79 מֵאֵת כֶּכָר, דְּכֵתִיב (שם לח כח) 'וְיָהִי מֵאֵת כֶּכָר הַכֶּסֶף לְצִקְתָּ'
 80 וגו'. וכִּי מִשָּׁה רַבְּכֶם נִבֵּה הָיָה, או קוֹבִיטְסוֹם – משחק בקוביא
 81 הָיָה, ואיבד ממון ישראל, או אֵינוּ פָּקִי בְּחֻשְׁבֹּנוֹת, שהרי נתן
 82 למשכן רק מִחְצָה מִמָּה שִׁקִּיבֵל, וְנִמְלַל לַעֲצָמוֹ מִחְצָה. ואף
 83 מִחְצָה שְׁלֹם מִמָּה שִׁגְבָה לֹא הָחִזִּיר, שהרי מחצה של 201 ככר
 84 ו-11 מנה הוא 100.5 ככר ועוד 5.5 מנים, והוא החזיר מאה ככר.
 85 אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי לְקוֹנְטְרוֹקוֹס, מִשָּׁה רַבִּינוּ גִּיּוֹבֵר נֶאֱמַר
 86 הָיָה, וּבְכִי בְּחֻשְׁבֹּנוֹת הָיָה, ולא טעה בחשבון הגביה, וּמִנָּה שֶׁל
 87 קוֹדֶשׁ כְּפֹל הָיָה, שבכבר של קודש של 120 מנה, כפול מככר
 88 של חול שערכו 60 מנה, וכיון שבכל מנה יש 25 שקלים, נמצא
 89 שבכבר של קודש יש 3,000 שקלים, ובמאה ככר 300,000
 90 שקלים, שהם תרומת מחצית השקל של 600,000 איש. ועל
 91 תרומת 3,550 מחצית השקל הנותרים שהם 1,775 שקלים נאמר
 92 (שם לח כט), וְצָתָה הָאֲלָף וּשְׁבַע מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים עֶשְׂה וְיָוִים
 93 לְעִמּוּדִים, הרי שחשבון נתינת הכסף מכוון בדיוק עם חשבון
 94 הגביה ממחצית השקל.
 95 הגמרא מבררת מדוע לא השיב ששאר הכסף הניח באוצר של
 96 הקדש. מקשה הגמרא: הָיוּ בָּהּ רַב אֶחָא, מֵאִי קָא קָשִׁיָא לִיה
 97 לְקוֹנְטְרוֹקוֹס עַל דְּבַרִּי הַפְסוֹק 'וְיָהִי מֵאֵת כֶּכָר הַכֶּסֶף לְצִקְתָּ'
 98 וגו', והרי יש לומר דִּהְנֶה מאה ככר ניתנו לְצִקְתָּ את האדנים,
 99 וְאֵינְךָ – ושאר הכסף הניחו משה בִּי גֵזָא – באוצר של הקדש.
 100 מתרצת הגמרא: כְּתִבְתָּ קְרָא אֶחָרִינָא שְׁבוּ מִשְׁמַע שֶׁכָּךְ כָּל הַכֶּסֶף
 101 שְׁנִתְּרָם הִיה רַק מֵאֵה כֶּכָר, שְׁנֵאמַר (שם לח כח) 'וְכִסְפָּה פִּקּוּדִי'
 102 הָעֵדָה מֵאֵת כֶּכָר' וגו'.
 103 הגמרא מבררת מנין שמנה של קודש כפול היה. אומרת הגמרא:
 104 וְדָאֵמֶר לִיה מִנָּה שֶׁל קוֹדֶשׁ כְּפֹל הָיָה, מִנָּה לִיה – מנין ידע
 105 שכן שיעורו. אֲלִילָמָא מִינִיה – אם תפרש שידע ביאור זה מתוך
 106 חשבון פסוקים אלו, שְׁהָרִי כָאֵן בעשיית הווים עולה חשבון
 107 שְׂבַעִים וְאַחַד מִנָּה, שהרי נאמר (שם לח כח) 'וְצָתָה הָאֲלָף וּשְׁבַעִים
 108 מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים עֶשְׂה וְיָוִים לְעִמּוּדִים', וכיון שבכל מנה
 109 יש 25 שקלים, נמצא ש-1,775 שקלים הם 71 מנה, ומכל מקום
 110 לֹא מִנָּאֵן חֲתִיב אֲלָא בְּפִקּוּדִיּוֹת – כמנין שקלים בודדים. ואם

בבורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלה רש"י

ופסקו – משעת החשבון של חומש הפקדום ואילך. **טעמיה** – מ"זהו כי יביא" והדר "והעברת". **מצוה** זו – של בבורות, שבשבילה תיכנס לארץ. ולהכי סמכיתו רחמנא להדרי. **ואפכיתו נמי לרבי אלעזר** – ואמרתיה: "ריש לקיש חזאי בחלום", ומתריץ ליה למלתיה דריש לקיש? **והא רבי אלעזר תלמידו דרבי יוחנן הוה! אמר ליה** – האי דלא

קדשו דקאמר רבי יוחנן – היינו דלא הוצרכו לקדש. אם רוצה להקריבן – אינו צריך להקדישן כבאר בהמות חולין. שהרי הן קודשין היו משעה שנולדו. דהיינו נמי כדלעיל, דלרבי יוחנן קדשו בבורות במדבר. בלשון רבו – אף על גב דתרייהו כי הדרי הוה פירושייהו, אפילו הכי קאמר ליה בלשון שלמה דתתיה. קונטרסוקם – שם שר. **בפרטן של לויים** – בגרשון כתיב (במדבר א). שבעת אלפים חומש מאות, ובהקד כתיב (שם) שמונת אלפים ושש מאות – הרי ששה עשר אלפים ומאה. ובמרי כתיב (שם) ששת אלפים ומאתים – הרי שנים ועשרים אלף ושלוש מאות. ובכלל כתיב (שם): "כל זכר מבן חדש ומעלה שנים ועשרים אלף. **מחצית השקל בשקל הקדש** – לגולגלת, לשש מאות אלף ושלוש אלפים חומש מאות וחמש מאות – הרי מאתיים אלף וששים מנה, ומנה – מאה דינר, שחן חמשה ועשרים סלעים. ושקל דאורייתא הוי סלע. חשוב ששים פעמים עשרים וחמש – תמצא בכבר אלף וחמש מאות סלעים, שחן שלש אלפים חצאי שקלים. תמצא שלש אלפים ישראל – כבר כסף, שלשל מאות אלף – מאת אלפים – אלף וחמש מאות סלעים, ולחמש מאות איש – מאתיים וחמשים סלעים, ולחמשים איש – עשרים וחמשה סלעים. הרי אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים סלעים. צרך סליעו ושעשה מאות סלעים, מכל מאה סלעים ארבע מנים, הרי לאלף סלעים ארבעים מנים, ולחמש מאות סלעים עשרים מנים – הרי כבר. פשו להו מאתיים וחמשה ושבעים סלעים, שחן אחת עשרה מנה. **מחצה שלם לא החזיר** – שהיה לו שלם מן החצי מאת כבר וחצי, וחמש מנים חצי, ודוא לא נתן אלא מאה כבר, כדכתיב: "מאת כבר", ואף על גב דכתיב (שמות לח): "ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים סלעים עשרה מנה, ואתו פסוק לא חזיר אותו השר, שנתבון היה לקנטרו בדברים. **כפול היה** – והיה בכבר מאה ועשרים מנים. ובאותן מאה כבר הוו מאתיים כבר. והאחד כבר ואחד עשר מנה היה האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים סלעים, וזו למעמדים. **כתיב קרא אחרינא** – דלא כתיב ביה "לצקת", ולא קחשיב לכולהו. **אלימא מינה** – מהאי קרא גופיה, שהרי כיון אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים יוצא שבעים וחד מנה. ואינמי לא מהדר אלא כמה דכתיב, מיהו דגר היה ליה לקרא למימינא בהו בכבר ואחד עשר מנה, ולא קרא אלא בפרוטרוט, בפרטים, ולא עשה מן כלל שיחשבם בכבר, שמע מינה כפול היה. לעולם איכא לישאל אמאי לא אהדר מאתיים כבר. והא דאמרת: אי לאו דכפול היה אמאי לא מננהו בכבר – לאו טעמא דוא, דכללי שהגיעו למאה קחשיב בכללי, ופרטי כגון דלא בכר לא קחשיב בכבר, לפיכך מנאן בפרוטרוט. **ואלפים וארבע**

קוביוסמום – במקום אחר (חולין צאב). פירש רש"י: גונב נפשות. ואין ענינו כאן גבי גביית כסף, ובפרק "המוכר פירות" (בבא בתרא צבב). גבי עבדים, וסתם עבדים אינן גונבי נפשות. ורבינו חננאל פירש: משחק בקוביא. והא דאמר בבראשית רבה: "שלחני אגב כי עלה השחר", וכי גנב או קוביוסטוס אתה שאתה מתיירא מן השחר – דרך משחק בקוביא להטמין עצמו, לפי שמפסיד מנחם בשחוק ומתחייב בהפסד. **ומחצה** שלם לא החזיר – לא חזיר לו פסוק "ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים עשה וזים לעמודים", השר לקנטרו נתבון. **מנא** ליה – פירוש: יש לו לדקדק דבר זה מתוך מה אמרה, מלבד קושיא זו. **הרי** כאן שבעים ואחד מנה – ולא מנאן הכתוב אלא בפרוטרוט. **ומנה** של קדש כפול היה – אבל שקלים של חול ושל קדש שחן היה. ואם תאמר: מכל מקום למנינהו בבנין, ולימא: שלשים וחמשה מנים וחצי. וכן בסמך דקאמר: שהרי כאן תשעים וששה מנים – היה לו למנות במנה, ולימא: ארבעים וששמה מנים, והוי המנים טפי שלם: יש לומר: דמשקל של מנה לא היה עדיין כמי משה, ולא משמתי קרא באורייתא דלכתוב "מנה", ותרע, דבפרק קמא דכתובות (יב), גבי אלמנה, אמרין: נקראת "אלמנה" על שם מנה. דעתידי רבנן דמיתקין לה כתובה מנה. ומי כתב קרא לעתידי ואמאי לא דייקין בתובת אלמנה דאורייתא אלא ודאי לפי שלא היה מנה בימי משה. **והשקל** עשרים גרה – היינו מעין, כדמרתגס: עשרים מעין סלע. ותמיה: האמר סלע – ארבעה דינר, ושש מעה כסף – דינר, אלמא איכא עשרים וארבעה מעין בסלע! ופירש רבינו תם: שתי פעמים הוסיפו על המשקל. בימי יחזקאל היה שקל עשרים גרה, והוסיפו שותות על מנה של קדש, שבתולה היה בו חמשים סלעים, ועאודו של קדש ששים. אבל על השקל לא הוסיפו. ובימי חכמים חזרו והוסיפו על השקל שותות מלבד תוספת שבתולה, שהיה של עשרים ועאודו של עשרים וארבעה. והשתא לפירוש רבינו תם, כשנתוסף בימי יחזקאל נעשה מנה של קדש גדול יותר מכפלים משל חול, דשל חול למעלה עשרים וחמשה סלעים, והם עשו של קדש ששים סלעים. ובימי חכמים כשהוסיפו על סלעים – ממילא נתוסף מנה של קדש ושל חול. והכי פירוש קרא ויחזקאל: והשקל עשרים גרה. כלומר: מאותם שקלים שהיו בתחלה עשרים גרה יש במנה של עכשיו ששים. אבל משקלות של עכשיו שונעשו עשרים וארבעה – לית ביה אלא מאתיים בשל קדש ועשרים וחמש של חול. **עשרים** שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם – מה שלא מנה הכתוב בבת אחת ששים שקלים המנה, וכן לחלקו בענין זה. יש לפרש: לפי (דאמרת) שעניני משקלות היו במקדש: משקל אחד היה במקדש של עשרים שקלים, בה שוקלים שליש מנה של קדש אחר שנתוסף (של קדש) אחד משותות ומשקל

קוביוסמום – במקום אחר (חולין צאב). פירש רש"י: גונב נפשות. ואין ענינו כאן גבי גביית כסף, ובפרק "המוכר פירות" (בבא בתרא צבב). גבי עבדים, וסתם עבדים אינן גונבי נפשות. ורבינו חננאל פירש: משחק בקוביא. והא דאמר בבראשית רבה: "שלחני אגב כי עלה השחר", וכי גנב או קוביוסטוס אתה שאתה מתיירא מן השחר – דרך משחק בקוביא להטמין עצמו, לפי שמפסיד מנחם בשחוק ומתחייב בהפסד. **ומחצה** שלם לא החזיר – לא חזיר לו פסוק "ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים עשה וזים לעמודים", השר לקנטרו נתבון. **מנא** ליה – פירוש: יש לו לדקדק דבר זה מתוך מה אמרה, מלבד קושיא זו. **הרי** כאן שבעים ואחד מנה – ולא מנאן הכתוב אלא בפרוטרוט. **ומנה** של קדש כפול היה – אבל שקלים של חול ושל קדש שחן היה. ואם תאמר: מכל מקום למנינהו בבנין, ולימא: שלשים וחמשה מנים וחצי. וכן בסמך דקאמר: שהרי כאן תשעים וששה מנים – היה לו למנות במנה, ולימא: ארבעים וששמה מנים, והוי המנים טפי שלם: יש לומר: דמשקל של מנה לא היה עדיין כמי משה, ולא משמתי קרא באורייתא דלכתוב "מנה", ותרע, דבפרק קמא דכתובות (יב), גבי אלמנה, אמרין: נקראת "אלמנה" על שם מנה. דעתידי רבנן דמיתקין לה כתובה מנה. ומי כתב קרא לעתידי ואמאי לא דייקין בתובת אלמנה דאורייתא אלא ודאי לפי שלא היה מנה בימי משה. **והשקל** עשרים גרה – היינו מעין, כדמרתגס: עשרים מעין סלע. ותמיה: האמר סלע – ארבעה דינר, ושש מעה כסף – דינר, אלמא איכא עשרים וארבעה מעין בסלע! ופירש רבינו תם: שתי פעמים הוסיפו על המשקל. בימי יחזקאל היה שקל עשרים גרה, והוסיפו שותות על מנה של קדש, שבתולה היה בו חמשים סלעים, ועאודו של קדש ששים. אבל על השקל לא הוסיפו. ובימי חכמים חזרו והוסיפו על השקל שותות מלבד תוספת שבתולה, שהיה של עשרים ועאודו של עשרים וארבעה. והשתא לפירוש רבינו תם, כשנתוסף בימי יחזקאל נעשה מנה של קדש גדול יותר מכפלים משל חול, דשל חול למעלה עשרים וחמשה סלעים, והם עשו של קדש ששים סלעים. ובימי חכמים כשהוסיפו על סלעים – ממילא נתוסף מנה של קדש ושל חול. והכי פירוש קרא ויחזקאל: והשקל עשרים גרה. כלומר: מאותם שקלים שהיו בתחלה עשרים גרה יש במנה של עכשיו ששים. אבל משקלות של עכשיו שונעשו עשרים וארבעה – לית ביה אלא מאתיים בשל קדש ועשרים וחמש של חול. **עשרים** שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם – מה שלא מנה הכתוב בבת אחת ששים שקלים המנה, וכן לחלקו בענין זה. יש לפרש: לפי (דאמרת) שעניני משקלות היו במקדש: משקל אחד היה במקדש של עשרים שקלים, בה שוקלים שליש מנה של קדש אחר שנתוסף (של קדש) אחד משותות ומשקל

כלו בבורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י תוספות

ומשקל אחד של עשרים וחמשה שיעור מנה של חול, רביע מנה של קדש (קדם) ואחר שנתוסף קדש. ומשקלו של חמשה עשר. ושלשתן מחזיקות שיעור מנה של קדש. וכן מוכח התרגום דמחרג: "וּסְלַעַא עֶשְׂרִין מַעֲיָן תַּלְתּוֹת מְנָה עֶשְׂרִין סְלַעִין, מְנָה דְכִסְפָּא עֶשְׂרִין וְחֲמִשָּׁה סְלַעִים, רַבְעוֹת מְנָה חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרֵה סְלַעִים, כֹּלְהוֹן שִׁיתִין מְנָה רַבָּא מְנָה דְקוּדְשָׁא יֵהָא לְכוּן". ולפי פירוש שני אין

מתיישב כל כך "תלתות מנה" "רבעות מנה" במנה של קודש אחר שנתוסף, "רמנה דכספא עשרים וחמשה סלעים" איירי במנה של חול. בשל חול אחר שנתוסף, אלא במנה של חול מקמי דאיתוסף איירי. ואם תאמר: ומנא לן שזוסיף יחזקאל כלום? דילמא מתחלה היה מנה של קדש ששים! יש לומר: דמאת כבר של משה מוכיח, דתחלתו של קדש לא היה אלא (כחול) וכפול.

תשעים חמורים לובים – על שם (נחום ג) "פוט ולובים היו בעזרתך", "ולובים" וכושי' במצודתו' ודניאל יא. "חמורא לובאח" ריש פרק "במה בהמה" (שבת נא.ב) פירש בערוך: חמור מצרי. ובידושלמי וגרסי: גרים הבאים מפת ולוב מזה להמתין שלשה לפרה **תלמוד** לומר אך חלק – תימה: תנא דידן דלית ליה הך דרשא, מקצת סימן חייב מנא ליה? ומתניתין היא פרק שני (בבורות טו.ב), ולא מיסתבר דפליג אהא דפירקין. ומיהו, אי לא פליגי – קשה, דמייתי עלה דתנא כרב יהודה, וכי קאמר "מנא הני מילי" הוה ליה לאיתויי קרא דמתניתין: **והא** תנא פטר פטר נסיב לה לפרה – ואין לומר: מכל מקום איצטרך קרא דמתניתין לפטור מקדושת פטר חמור, וקרא דהבא לפטור מדין שור. ודפטר מן הבכורה דקתי במתניתין משמע דלגמרי פטר לה לפרה מכלל ד"פטר" "פטר", דילפינן מהדרי כדלקמן. ואם תאמר: נהי דשמעין "פטר" "פטר" פרה שילדה מין סוס, דילמא חד מילי היבא דאשתני לדבר שאינו קדוש קדושת הגוף, אבל כגון רחל שילדה מין עז, דקדוש קדושת הגוף הוה אמינא דקדשוהו ויש לומר: דמסתבר לגמרי (משמע), דילפינן מהדרי קדושת דמים מקדושת הגוף, כדאמר בסמוך. וקשה: דהא אמר אפילו ודכשת הגוף מקדושת הגוף לא ליפיק, דהא לשור וכשב ועז צריך קרא לכל חד וחד! **ורבי** יוסי הגלילי אמר כן ליכתוב קרא אך בכור שור וכשב ועז – והא דרשנין מניה: עד שיהא שור ובכורו שור, אף על גב דאיצטרך לכדברי יוסי בר חנינא – משום דבעין "בכור" שני ושלשי יש לנו לדרוש מן הראשון.

ומה

והא מאתן וארבעין הויין! אלא שמע מינה: מנה של קודש – מנה כפול היה. ושמע מינה: מוסיפין על המדות, ואין מוסיפין יתר על שתות. ושמע מינה: שתותא מולבר. אמר רבי חנינא, שאלתי את רבי אליעזר בבית מולברא רבא: מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים? אמר לי: גזירת הכתוב היא. ועוד, שפייעו ישראל בשעת יציאתם ממצרים. שאין לה כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים מעונים מכספה והקה של מצרים. ועוד שאלתי: מאי לשון "רפידים"? ואמר לי: רפידים שמה. כתנאי, רבי אליעזר אומר: רפידים שמה. רבי יהושע אומר: שריפו עצמן מדברי תורה. וכן הוא אומר: "לא הפנו אבות אל בנים מרפיון ידים". ועוד שאלתי: מאי לשון "שפים"? ואמר לי: שפים שמה. כתנאי, רבי אליעזר אומר: שפים שמה, רבי יהושע אומר: שנתעסקו בדברי שטות. "ותקראן לעם לובחי אלהיהן". רבי אליעזר אומר: ערומות פגעו בהן. רבי יהושע אומר: שגעשו כולן בעלי קריין. **משנה פרה שילדה מין חמור, וחמור שילדה כמין סוס – פטורה מן הכבירה, שנאמר: "פטר חמור" "פטר חמור", שני פעמים – עד שיהא חילול חמור, ותגולד חמור. ומה הם באכילה? בהמה מהורה שילדה כמין בהמה ממה – מותר באכילה, וממאה שילדה כמין בהמה מהורה – אסור באכילה, שהוציא מן הפטוא – טמא, והוציא מן הפהור – מהור. **גמרא** תנן התם: רחל שילדה מין עז, ועז שילדה מין רחל – פטור מן הכבירה, ואם יש בו מקצת סימנין – חייב. מנא הני מילי? אמר רב יהודה: דאמר קרא: "אך בכור שור" – שיהא הוא שור ובכורו שור, "בכור פשב" – שיהא הוא פשב ובכורו פשב, "בכור עז" – שיהא הוא עז ובכורו עז, יכול אפילו יש בו מקצת סימנין? תלמוד לומר: "אך" – חלק. – והא תנא "פטר" "פטר" קנסיב לה לפרה! – הוא דאמר דרבי יוסי הגלילי. דתנאי, רבי יוסי הגלילי אומר: "אך בכור שור" – עד שיהא הוא שור ובכורו שור, "בכור פשב" – עד שיהא הוא עז ובכורו עז, יכול אפילו יש בו מקצת סימנין? תלמוד לומר: "אך" – חלק. במאי קמיפלגי? תנא דידן סבר: גלי רחמנא בקדושת דמים, והוא הדין בקדושת הגוף; ורבי יוסי סבר: גלי רחמנא בקדושת הגוף והוא הדין בקדושת דמים, ונקמר קדושת דמים מקדושת הגוף. ותנא דידן, האי "בכור" "בכור" מאי עביד ליה? – מיבעי ליה לכדרי יוסי ברבי חנינא, דאמר רבי יוסי ברבי חנינא: למה נאמרו אימורין בבכור שור, אימורין בבכור פשב, אימורין בבכור עז? צריכא, דאי פתב רחמנא בבכור שור – שפן נתרפה בנסכים, פשב – שפן נתרפה באליה, בעז – שפן נתרפה בבכורו שור, ומה**

שיהא הוא פשב ובכורו פשב, או בכור עז" – עד שיהא הוא עז ובכורו עז, יכול אפילו יש בו מקצת סימנין? תלמוד לומר: "אך" – חלק. במאי קמיפלגי? תנא דידן סבר: גלי רחמנא בקדושת דמים, והוא הדין בקדושת הגוף; ורבי יוסי סבר: גלי רחמנא בקדושת הגוף והוא הדין בקדושת דמים, ונקמר קדושת דמים מקדושת הגוף. ותנא דידן, האי "בכור" "בכור" מאי עביד ליה? – מיבעי ליה לכדרי יוסי ברבי חנינא, דאמר רבי יוסי ברבי חנינא: למה נאמרו אימורין בבכור שור, אימורין בבכור פשב, אימורין בבכור עז? צריכא, דאי פתב רחמנא בבכור שור – שפן נתרפה בנסכים, פשב – שפן נתרפה באליה, בעז – שפן נתרפה בבכורו שור, ומה

איתא. תיתי חד מתרתי! – התי לא ליכתוב? לא ליכתוב רחמנא בשור ותיתי מהנד – מה להנד שפן נתרפו אצל פסחים! לא לכתוב פשב ותיתי מהנד – מה להנד שפן נתרפו אצל עז ותיתי מהנד – מה להנד שפן נתרפו אצל חזירי. – ורבי יוסי הגלילי: אם פן ליכתוב קרא: "אך בכור שור פשב ועז", "בכור" "בכור" למה לי? אלא לאו שמע מינה: עד שיהא הוא שור ובכורו שור. ורבי יוסי הגלילי, האי "פטר חמור" "פטר חמור" מאי עביד ליה? – מיבעי ליה לכדרי חנינא, רבי יוסי הגלילי אומר: מתוך שנאמר "אך פרה תפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה הפטמא תפדה", שומע אני אפילו פטרי סוסים וגמלים? תלמוד לומר: "פטר חמור" – פטר חמור אמרתי לה, ולא פטרי סוסים וגמלים. ועדיין אני אומר: פטרי חמור – בשעה, פטרי סוסים וגמלים – בכל דבר! תלמוד

והא מאתן וארבעים דינר ניהו – אלא כפול היה, ובמנה דקדוש הוה מאתן. והנך ארבעים דטפו עלייהו – זהו שהוסיפו בימי יחזקאל. והוסיפו עליהן שתות, דארבעין הוה שתותא מלבר, דבמאתן איכא חמש פעמים ארבעים, והביאו פעם ארבעים ששית מבחורין והוסיפו עליהן. ולא אמרינן שתות מלוגי, שיהלוק לששה ויוסיפו על המשקל אחד מאותן חלקים. בבית מולברא רבא – בבית המדרש הגדול. לובים – מעולים. שריפו ידיהם בו – לפיכך בא עליהם עמלק. לא הפנו אבות אל בנים (להציל) מרפיון ידים – מכאן שריפו ידיהם מן התורה. כדברי ששות – לזנות את בנות מואב. ערומות פגעו בהן – "ותקראן" משמע גופן היה פגוע בהן. שגעשו כולן בעלי קריין – ולשון מקרה הוא. **משנה פטר חמור פטר חמור שני פעמים – כתובים בתורה, חד ב"קדש לי כל בכור" (שמות יג) וחד "בראה אתה" (שם לד). חילול – האם. ותגולד חמור – שהוא דומה לאמו. ומה הן באכילה – אותן שאין דומין לאמן. **גמרא** מקצת סימנין – של אמר. אך בכור שור עז – דמדתא למיכתב "אך שור כשב ועז", דהא ענינא בבכור קמישתעי, דכתיב לעיל מיניה: "כל פטר רחם" וגו', ונקט בבולחו "בכור" – שמע מינה: עד שיהא הבכור כאמו, ולא יהא דומה לאחר. והא תנא – דמתניתין. **פטר פטר** קנסיב לה לפרה – דקא מפיק פרה שילדה מין חמור דפטורה מן הבכורה מן "פטר" "פטר" עד שיהא חילול חמור וחולד חמור, ופרה נמי גמרה מחמור. ורב יהודה היכי שבק קרא דמתניתין וקנסיב למדא אחרנא? רב יהודה דאמר כרבי יוסי הגלילי. אך חלק – דכל "אכין" ו"רקין" שבתורה למעט. גלי רחמנא – בחמורה דקדושת דמים הוא. שאני קדוש [אלא] (בלא) דמיו, שיפדהו בשעה. גלי ביה רחמנא דנדמה פטור – והוא הדין לבכור בהמה טהורה, דקדושת הגוף היא. למה נאמרו אימורי בו – בהאי קרא: "אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קדש" הם ואת דמם תזרוק ואת חלבם תקטיר" – דכולם אימוריהם קרבים. שור נסביו מרובים – חצי ההין, וכשב ועז – רביעית ההין. כשב אליתו קריבה עם אימוריהם, כדמפרש בויקרא, מה שאין כן בשור ועז. כשב ועז – פסח בא מהן, דכתיב: "מן הכבשים ומן העזים תקחור". שור ועז נתרבו אצל עובדי זרה בציבור – פר לעולה ושעיר לחטאת. שור וכשב יש בהן צד רביו אצל מוכח – דכשחן קרבים יש מהן לאשים יותר מעו, שור בנסכים וכשב באליה. אם כן – דלא אתיא קרא אלא לחכי. ועדיין אני אומר פטר חמור תפדה בש – ולא דברא אחר, ושאר חמורי טמאה – בכל דבר, ולעולם קדושים בבכורה!**

תלמוד

עצמם בגופן פגעו בישראל, ולא בגדיהם, והיינו שעדומות פגעו
 כהן – שגופם ממש פגע בבני ישראל. רבי יהושע אומר,
 'ותקראן' מלשון קרי, ומשמעו שנגעשו כולן – כל הרואים אותן,
 בעלי קריין.

משנה

המשנה מבארת דיני בכורה והיתר אכילה של בהמות שנולדו
 בצורות שונות מאמם: פרה שילדה מין חמור, וחמור שילדה
 כמין סוס, פטורה מן הכבירה – אין על הולד חיוב פדיון פטר
 חמור, שנאמר (שמות יג, ד) 'פטר חמור' / 'פטר חמור' שני
 פעמים, ללמד שאין חיוב פדיון פטר חמור חל עד שיהא הולד
 – האמא שילדתו, חמור, וגם בנה הנולד יהיה דומה לאמו שיש
 לו מראה חמור.
 דנה המשנה: ומה הם בפאכילה – מה דינם של וולדות אלו
 שאינם דומים לאמם, לגבי היתר אכילה. אומר התנא: בהמה
 טהורה שילדה כמין בהמה טמאה, ולדה מותר בפאכילה,
 ובהמה טמאה שילדה כמין בהמה טהורה, ולדה אסור
 בפאכילה, כיון שהיוצא מן הטמא דינו כטמא ואסור באכילה,
 והיוצא מן הטהור דינו כטהור ומותר באכילה.

גמרא

הגמרא מבררת את מקור הדין שפרה שילדה חמור אין בולד לא
 קדושת בכורה ולא דיני פטר חמור: תנן התם במשנה להלן (טז)
 לגבי בכור בהמה טהורה, רחל שילדה מין עז, ועז שילדה מין
 רחל, הולד פטור מן הכבירה, ואם יש בו מקצת סימנין שבהם
 הוא דומה לאמו, הרי הוא חייב בכורה.
 שואלת הגמרא: כנא הני מילי שולד שאינו דומה לאמו אינו
 חייב בכורה. משיבה הגמרא: אמר רב יהודה, דאמר קרא
 לגבי בכור בהמה טהורה (במדבר יח ז) 'אך בכור שור', ותיבת
 'בכור' מיותרת, כי כבר נאמר בתחילת הפרשה (שם יח טו) 'כל פטר
 רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך', והיה
 אפשר לכתוב 'אך שור כשב ועז' ללא תיבת 'בכור', אלא בא
 ללמד שאינו חייב בכורה עד שיהא הוא – האם היולדת את
 הבכור שור, ובכורו – ולולד יהיה מראה שור, אך אם אינו
 דומה לאמו אינו חייב בכורה. וכן מה שנאמר (שם) 'או בכור
 כשב' בא ללמד שאינו חייב בכורה עד שיהא הוא כשב,
 ובכורו כשב. וכן מה שנאמר (שם) 'או בכור עז' בא ללמד שאינו
 חייב בכורה עד שיהא הוא עז, ובכורו עז. מבררת הגמרא:
 יכול יהא הולד פטור מבכורה אפילו אם יש בו מקצת סימנין
 הדומים לאמו, תלמוד לומר 'אך בכור שור', ואך לשון מיעוט
 הוא, שחלק הכתוב ובא לומר, שאם יש לו מקצת סימנין חייב
 בכורה.
 הגמרא מבררת מדוע רב יהודה לא דרש בדרשת התנא של
 המשנה. מקשה הגמרא: למה הוצרך רב יהודה לדרוש פסוק זה
 לפטור מבכורה ולד שאינו דומה לאמו. והיא התנא – והרי התנא
 במשנתו, 'פטר' / 'פטר' קנסיב לה לפרה – פטור פרה שילדה
 מין חמור למד ממה שאמרה התורה שני פעמים 'פטר חמור',
 ואם כן למה הוצרך רב יהודה לדרוש מיתור 'בכור' הנאמר בכל
 מין ומין.
 מתרצת הגמרא: הוא דאמר – רב יהודה דרש כן, משום שסבר
 כרבי יוסי הגלילי, דתניא רבי יוסי הגלילי אומר, נאמר (שם)
 'אך בכור שור', ללמד שאינו חייב בכורה עד שיהא הוא שור,
 ובכורו שור, ואם אינו דומה למין אמו אינו חייב בכורה. וכן
 נדרש הכתוב (שם) 'או בכור כשב', עד שיהא הוא כשב ובכורו

והא – ונמצא, מאתן וארבעין הניין – מאתים וארבעים דינרים
 יש במנה, שערך כל שקל הוא ארבעה דינרים, וששים שקלים
 הם מאתים וארבעים דינרים. וזה תמוה שהלא אין במנה אלא
 מאה דינרים שהם עשרים וחמשה שקלים, ואיך אמר הפסוק
 שיש במנה ששים שקלים שהם מאתים וארבעים דינרים.
 הגמרא מביאה שלשה לימודים מזה: אלא בהכרח שיש חילוק
 בין מנה של חול, למנה של קודש שבו מדבר הפסוק. ושלשה
 דברים למדנו מזה: א. שמע מינה שמנה של קודש, מנה כפול
 היה, ומתחילתו ערכו חמשים שקלים, שהם מאתים דינרים,
 ומכאן למד רבן יוחנן בן זכאי שמנה של קודש כפול היה. ב.
 ושמע מינה, שמוסיפין על המדות – שהתורה נתנה כח לבני
 המדינה להוסיף על גודל השיעורים של המדות או המשקלות
 ולכך מנה של קודש לא רק שהיה כפול משל חול, אלא הוסיפו
 עליו עוד עשרה שקלים עד שנעשה שווי ששים שקלים. ואולם
 אין מוסיפין על המדות יותר על שתות – יותר מששית, כמו
 שלא הוסיפו על מנה של קודש רק ששית ולא יותר. ג. ושמע
 מינה, שכאשר מוסיפים ששית, משערים שתותא מלבר –
 ששית מחוץ לשיעור, דהיינו ששיעור הששית אינו נקבע ביחס
 לשיעור המקורי, שקדם להוספת הששית, אלא ביחס לשיעור
 הכולל את תוספת הששית.
 הגמרא מבארת למה קבעה התורה דין פדיון רק לחמור ולא לכל
 בכור בהמה טמאה: אמר רבי חנינא, שאילתי את רבי אליעזר
 בבית מותבא רבא – בבית המדרש הגדול, מה נשתנו פטרי
 המורים שחייבים בפדיון, מפטרי סוסים וגמלים שאינם חייבים
 בפדיון. ואמר לי רבי אליעזר, נזירת הכתוב היא. ועוד יש לומר
 וליתן טעם בזה, שהחמורים סייעו לישראל בשעת יציאתם
 ממצרים, שאין לה כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו בעת
 היציאה ממצרים תשעים המורים לזכים – מעולים, המעונים
 מכספה וזקקה של מצרים.
 הגמרא מביאה שתי שאלות נוספות ששאל רבי חנינא את רבי
 אליעזר: הוסיף רבי חנינא ואמר, ועוד שאילתי – את רבי
 אליעזר לבאר את הכתוב במלחמת עמלק (שמות יז ח) 'ויבא עמלק
 וילחם עם ישראל ברפידיים', מאי לשון 'רפידיים', ואמר לי,
 רפידיים שמה של אותו מקום שבו נלחם עמלק עם ישראל.
 אומרת הגמרא: כתנאי – בביאור משמעות 'רפידיים' נחלקו
 תנאים, שכך שנינו, רבי אליעזר אומר, רפידיים שמה, רבי
 יהושע אומר, משום שכשבא עמלק ונלחם עם ישראל, רפו –
 החלישו את עצמן מדברי תורה, ולכן בא עליהם עמלק. וכן
 הוא – (הנביא) אומר (ירמיהו מז א) על מה שיקרה בעת שפרעה
 יכבוש את עזה, 'לא הפנו אבות אל בנים מרפיון ידים',
 ומשמעו שאפילו האבות שמרחמים על בניהם, כשיפרו ידיהם
 מתורה ומצוות לא יוכלו לעזור לבניהם בבא עליהם צרה, כי לא
 יהיה בהם כח לעמוד לפני אויביהם.
 הוסיף רבי חנינא ואמר: ועוד שאילתי – את רבי אליעזר לבאר
 הכתוב המתאר את חטאם של ישראל בבעל פעור (במדבר כה א),
 'וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב, מאי
 לשון 'שטים', ואמר לי, שטים שמה של אותו מקום שבו נכשלו
 ישראל בבנות מואב.
 אומרת הגמרא: כתנאי – בביאור משמעות 'שטים' נחלקו
 תנאים, שכך שנינו, רבי אליעזר אומר, שטים שמה, רבי יהושע
 אומר, שנתעסקו ישראל בדברי שטות, שהלכו לזנות את בנות
 מואב.
 הגמרא מבארת את הכתוב בהמשך הפרשה (שם כה ב) 'ותקראן
 – בנות מואב לעם לזכתי אליהן ויאכל העם וישתחוו
 לאליהן', רבי אליעזר אומר, משמעות 'ותקראן' היא שכן

איבעיא להו, פרה שילדה מין חמור ויש בו מקצת סימנים, שבהם הוא דומה לאמו הפרה, מהו, האם יש עליו דיני בכור בהמה טהורה או לא. והספק הוא, האם עז שילדה מין רחל ורחל שילדה מין עז, דכי יש לולד מקצת סימנים חייבת בבכורה, דהא – כי האם בהמה טהורה, והא – וגם צורת הולד כבהמה טהורה, וכן הו – האם ממין שיש בו קדושת הנוף, והא – והולד ממין שיש בו קדושת הנוף. אולם הוהא בפרה שילדה חמור, דהא – שהולד ממין בהמה טמאה, והא – והאם ממין בהמה טהורה, הא – האם ממין שיש בו קדושת הנוף, והא – והולד ממין שאין בו אלא קדושת דמים, אף שיש בו מקצת סימנים, לא יחול עליו חיוב בכורה. או דלמא כיון דאידי ואידי – האם והולד בני מיקדש בבכורה, שהאם ממין קדושת בכור בהמה טהורה, והולד ממין קדושת פטר חמור, קדוש בקדושת בכור בהמה טהורה.

אומרת הגמרא: ואם תמצא לומר שפרה שילדה חמור כיון דאידי ואידי – האם והולד בני מיקדש בבכורה – יש ביניהם קדושת בכורה, לכן הולד קדוש, עדיין יש לדון בהמור שילדה מין סוס, ויש בו מקצת סימנים, מהו, האם קדוש כפטר חמור או לא. וצדדי הספק הם, הוהא – בהמור שילדה מין סוס, הולד ודאי לא פת מיקדש בבכורה הוא, ולכן אינו קדוש בבכורה. או דלמא כיון דהולד מין בהמה טמאה הוא, ובכך שזה לאמו, אין ביניהם שינוי גדול, וקדוש בקדושת פטר חמור.

אומרת הגמרא: ואם תמצא לומר שחמור שילדה סוס, כיון דמין טמאה הוא, הולד קדוש כפטר חמור, עדיין יש לדון בפרה שילדה מין סוס, ויש בו מקצת סימנים, מהו, האם קדוש כבכור בהמה טהורה. וצדדי הספק הם, האם הוהא – בפרה שילדה סוס, ודאי אין הולד קדוש בבכורה, משום דהא – האם ממין בהמה טהורה, והא – ואילו הולד ממין בהמה טמאה, ועוד, הוהא – האם פת מיקדש בבכורה – ממין הראוי לקדושת בכורה, והא – ואילו הולד לא פת מיקדש בבכורה – ממין שאינו ראוי לקדושת בכורה, וכיון שאינו שזה לאמו, אינו קדוש בבכורה. או דלמא כיון שדומה לאמו במקצת סימנים, סימנים מילתא היא – יש בהם חשיבות להחשיב את הולד כהאם, וקדוש כבכור בהמה טהורה.

הרי לנו ג' ספיקות: א. פרה שילדה מין חמור. ב. חמור שילדה מין סוס. ג. פרה שילדה מין סוס. וכל ספיקות אלו אינן אלא כשדומה הנולד לאמו במקצת סימנים.

הגמרא רוצה לפשוט את שלשת הספיקות. אומרת הגמרא: תא שמע, שינוי בברייתא, בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה פטורה מן הבכורה, ואם יש בו בולד מקצת סימנים שבהם דומה לאמו, חייבת בבכורה. מאי לאו – האם אין כוונת הברייתא שאפילו פרה שילדה מין סוס שאין שום דבר שבו הולד שזה לאמו וכנ"ל, אם יש בו מקצת סימנים חייב בבכורה, וכל שכן בשני הספיקות הראשונים שהולד שזה קצת לאמו, שחייב בכורה. דוחה הגמרא: לא – כוונת הברייתא לחייב רק פרה שילדה מין חמור, ונפשט רק הספק הראשון.

הגמרא רוצה לפשוט את שני הספיקות הראשונים. אומרת הגמרא: תא שמע, פרה שילדה מין חמור, וחמור שילדה מין סוס, פטורה מן הבכורה, ואם יש בו מקצת סימנים חייבת בבכורה. מאי לאו, אתרווייהו – בין פרה שילדה חמור ובין חמור שילדה סוס, די במקצת סימנים לחייבם בבכורה. דוחה הגמרא: לא, דברי הברייתא לחייב בבכורה נאמרו רק אפרה שילדה מין חמור, אך חמור שילדה סוס, אף אם יש לולד מקצת סימנים, פטור מבכורה.

תמחה הגמרא: אכל אם כן יקשה, 'חמור שילדה מין סוס'

תלמוד לומר (שמות יג טו) 'פטר חמור' 'פטר חמור' שני פעמים, שרק פטרי חמורים אמרתי לך שיש בהם דיני בכורה, ולא פטרי סוסים וגמלים.

הגמרא מקשה על דרשת רבי יוסי הגלילי ש'פטר חמור' נכפל ללמד שבשאר בהמות טמאות אין קדושת בכורה: פריך רב אחאי, והלא אין שום 'פטר חמור' מיותר, דאי כתב רחמנא 'פטר חמור' חד ופעם אחת, הוה אמנא – הייתי דורש פסוק זה במדת 'דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא', דהיינו שחמור שהיה בכלל בהמות טמאות יצא מהכלל שצריך לפדותו בשה, לא ללמד על עצמו יצא. אלא על כל בהמה טמאה, ולעולם כל בהמה טמאה נפדית בשה, לכך כתב רחמנא 'פטר חמור' אחריתא – פעם נוספת, שרק פטרי חמורים ולא פטרי סוסים וגמלים, ואימא – ויש לומר, דמעטניהו לטמאים רק מפדיון בשה, ולעולם בכל דבר – אבל באמת כולם קדושים, ונפדים בכל דבר כנגד שוויים.

משיבה הגמרא: אם כן, לכתוב רחמנא פעם אחת 'פטר חמור' תפדה בשה, ובפעם השניה 'חמור' תפדה בשה' ללא תיבת 'פטר', שמשמעו שדווקא חמור נפדה בשה, 'פטר חמור' תפדה בשה' 'פטר חמור' תפדה בשה' למה לי, ומיתור זה למד רבי יוסי הגלילי, שרק פטרי חמורים אמרתי לך, שיש בהם קדושה הצריכה פדיון, ולא פטרי סוסים וגמלים שאין בהם כלל קדושת בכורה, ואינם צריכים פדיון כלל.

הגמרא מבררת מנין לתנא של המשנה שאין דין פדיון בסוסים וגמלים. שואלת הגמרא: ותנא דידן – התנא במשנתנו שדרש מכפילות 'פטר חמור' שולד שאינו דומה לאמו פטור מבכורה, למעוטי סוסים וגמלים מנא ליה, שהרי דרש מכפילות 'פטר חמור' ענין אחר. משיבה הגמרא: אמר רב פפא, למד זאת מ'כלל ופרט' האמור בפסוק (שמות לד טז) 'כל מקנך תזכר' הוא כלל, ו'שור ושה וחמור' הוא פרט, כלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, שור ושה וחמור, אין – הם חייבים דיני בכורה, מדי אחריתא – אחרים, דהיינו שאר בהמות טמאות, לא.

הגמרא מבארת מדוע רבי יוסי הגלילי לא למד מכלל ופרט, ובמה נחלקו עליו רבנן. אומרת הגמרא: ורבי יוסי הגלילי שדרש מכפילות 'פטר חמור' לפטור שאר בהמות טמאות מפדיון, הוא סובר שאי אפשר ללמוד זאת מכלל ופרט, משום ש'פטר' הפסיק הענין – שאם היה נאמר 'וכל מקנך תזכר פטר שור ושה וחמור' היה הפרט מתייחס אל הכלל ופורטו, אבל כיון שנאמר 'פטר חמור', אף שבתחילת הפסוק כבר נאמר 'פטר', הפסיק הכתוב בין הפרט 'חמור' לכלל 'וכל מקנך תזכר', ואין הפרט מצמצם את הכלל, ואי אפשר ללמוד מזה לפטור שאר בהמות טמאות מפדיון. ורבנן שדרשו פסוק זה במדת כלל ופרט, סברו ש'ו' הדר עריביה קרא – הו"ו שבתיבת 'ופטר' מחבר את הפרט לכלל של 'וכל מקנך תזכר', ונדרש בכלל ופרט. ורבי יוסי הגלילי סובר, שאם כוונת הכתוב לכלל ופרט, לא היה לו לכתוב לא ו' ולא פטר, כלומר שלא היה הכתוב צריך לכתוב 'פטר' להפסיק, וממילא לא היה צורך ב'ו' להחזיר לכלל. ורבנן סברו, אידי דהא – כיון שבפטר חמור יש רק חובת פדיון בקדושת דמים, והא – ובבכור בהמה טהורה יש קדושת הנוף, פסיק להו – הוצרך הכתוב להפסיק ביניהם, ותדר עריב להו – ואחר כך הוסיף ו'ו' לחבר את הפרט 'חמור' אל הכלל, ללמד שדיני בכורה לא נאמרו על שאר בהמות טמאות.

לעיל (טו) הביאה הגמרא את המשנה להלן (טו) רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטורה מן הבכורה, ואם יש בו מקצת סימנים חייב. הגמרא דנה בכמה אופנים שהולד אינו ממין אמו:

בכורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י
תוספות

תלמוד לומר — מקרא אחר (שמות לד): "ופטר חמור תפדה בשדה". אם אינו ענין
למעט שאר בהמה טמאה משה, שהרי מעטן בפסוק ראשון — תנהו ענין למעטן
מכל קדושת בכור. מתקן לה רב אחא — הא תריחיה צריכי, דאי כתב דח הוה
אמינא: הוי פטר חמור דבר שדיה בכלל בכור הבהמה טמאה תפדה. ויצא מן
הבבלי לומר — פטורא בשא לא ללמד על פטורא בשא לא ללמד על

תלמוד לומר: "פטר חמור" פטר חמור" שני פעמים,
פטרי חמורים אמרתי לך, ולא פטרי סוסים וגמלים.
פרוך רב אחאי: אי כתב רחמנא חד, הוה אמנא: דבר
שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו
יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, ולעולם בשה -
כתב רחמנא "פטר חמור" אחרניא - פטרי חמורים
ולא פטרי סוסים וגמלים; ואימא: מעמיניהו משה,
ולעולם בכל דבר! - אם כן, לכתוב רחמנא: "פטר
חמור תפדה בשה" ו"חמור תפדה בשה", "פטר חמור
תפדה בשה" "פטר חמור תפדה בשה" למה לי? פטרי
חמורים אמרתי לך, ולא פטרי סוסים וגמלים. ותנא
ידין למעוטי סוסים וגמלים מנא ליה? אמר רב פפא:
"כל מקנך תזכר" - כלל, "שור ושה וחמור" - פרט;
כלל ופרט - אין בכלל אלא מה שבפרט, שור ושה
וחמור - אין, מידי אחרניא - לא. ורבי יוסי הגלילי:
"פטר" הפסיק הענין. ורבנן: וי"ו הדר עריבה קרא.
- ורבי יוסי הגלילי: לא לכתוב לא וי"ו ולא "פטר". -
רבנן: אידי דהא קדושת דמים והא קדושת הגוף -
פסיק להו, והדר עריב להו. איבעיא להו: פרה שילדה
מין חמור ויש בו מקצת סימניו, מהו? עו שילדה מין
רחל ורחל שילדה מין עז, דכי יש מקצת סימניו -
חייבת בבכורה, דהא טהורה והא קדושה, הא קדושת
הגוף והא קדושת הגוף. הכא, דהא טמאה והא
טהורה, הא קדושת הגוף והא קדושת דמים - לא, או
דלמא: פיון דאידי ואידי בני מיקדש בבכורה - קדוש?
ואם תמצי לומר: פיון דאידי ואידי מיקדש בבכורה
- קדוש, חמור שילדה מין סוס מהו? הכא ודאי לא
בת מיקדש בבכורה הוא, או דלמא: פיון דמין טמאה
הוא - קדוש? אם תמצי לומר: פיון דמין טמאה
הוא טהורה והא טמאה, הא בת מיקדש בבכורה והא
לא בת מיקדש בבכורה, או דלמא: סימניו מילתא
היא? תא שמע: בהמה טהורה שילדה מין בהמה
טמאה - פטורה מן הבכורה, אם יש בו מקצת סימניו
- חייבת בבכורה. מאי לאו, אפילו פרה שילדה מין
סוס? - לא, פרה שילדה מין חמור. תא שמע: פרה
שילדה מין חמור, וחמור שילדה מין סוס - פטורה מן
הבכורה.

[illegible]

מורה
37 שְׁלִידָה מִן חֲמֹר, וְחֲמֹר שְׁלִידָה מִן סוּם - פְּטוּרָה מִן
דבר
38 הַבְּכוּרָה, אִם יֵשׁ בּוֹ מִקְצַת סִימָנוֹן - תֵּיכֶת בְּבִכּוּרָה. מֵאֵי לֹא אֶתְרוּיָהּ? - לֹא, אֶפְרָה שְׁלִידָה
39 מִן חֲמֹר. - אֲבָל חֲמֹר שְׁלִידָה מִן סוּם לֹמְאֵי קָתְנֵי לָהּ - לִפְטוּרָא? פְּשִׁטָּא! הֲשֵׁתָא, וּמָה פָּרָה שְׁלִידָה מִן חֲמֹר, דְּאִידִי וְאִידִי בְּנֵי
40 מִקְדָּשׁ בְּבִכּוּרָה גִּינְהוּ, אֲמֹרְתָּ: אִם יֵשׁ בּוֹ מִקְצַת סִימָנוֹן - אֵין, וְאִי לֹא - לֹא, חֲמֹר שְׁלִידָה מִן סוּם מִיַּעְצָא? - אִיצְמִרִיד, סִלְקָא דַּעְתּוּד:
41 הָתָם הוּא דִּישׁ לָהּ קֶרְנִים וְהָא אֵין לָהּ קֶרְנִים, הָא פְּרוֹסוֹתֶיהָ סְרוּקוֹת וְהָא פְּרוֹסוֹתֶיהָ קְלוּטוֹת. אֲבָל הֵבָא, דְּאִידִי וְאִידִי אֵין לָהּ קֶרְנִים,
42 אִידִי וְאִידִי פְּרוֹסוֹתֶיהָ קְלוּטוֹת - אֵימָא: חֲמֹר אֲדוּם בְּעֻלְמָא הוּא, קַמְשִׁמַּע לֵן. וּמָה הֵן בְּאִכִּילָה" כּוּ'. לְמָה לִי לְמִיתְנֵי "שְׁחִיזָא"? -
43 סִימָנָא בְּעֻלְמָא הוּא, דְּלֹא תִיחַלֵּף לָךְ, דְּלֹא תִימָא: זֵיל בְּתֵרִיָּה דִּידִיָּה, וְהָא - טְהוֹר מַעֲלִיא הוּא, וְהָא - טְמֵא מַעֲלִיא הוּא, אֵלָא זֵיל בְּתֵר
44 אִימִיָּה. מָנָא הֵי מִלִּי? דְּתֵנוּ רַבְנֵן: "אֵד אַתָּה זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַתְּהֵרָה וּמִמַּפְרִיסֵי הַפֶּרֶסָה" - יֵשׁ לָךְ שְׁהָא מַעֲלֵה תְּהֵרָה וּמִפְרִיס פֶּרֶסָה,
45 וְאִי אִתְּהָ אֹכְלוּ, וְאִזְתָּה זֶה - טְהוֹר שְׁנוּלָד מִן הַטְּמֵא. אוֹ אִינוּ אֵלָא טְמֵא הַנוּלָד מִן הַטְּהוֹר, וּמֵאִי "מִמַּעֲלֵי הַתְּהֵרָה וּמִמַּפְרִיסֵי הַפֶּרֶסָה" -
הֵבָא

הטמאים לאסור צירן ורוטבן — אי מ"הטמאים" דריש, קשה דב"העור הרוטב" (חולין קכב.) מוקמינן ליה לערוז כבשרו, ובתורת כהנים לא דריש ליה גבי שרצים, אלא גבי בהמה טמאה, דכתיב: "טמאים הם לכם" ומיהו על כרחי מ"הטמאים" דשרצים דריש, כדמוכח פרק "העור הרוטב" (שם קכא.) בשמעתין דהמחה חלב וגמעה, מיייתי על חך דרשא ד"הטמאים", ופרקי: כלכות רחמנא בשרצים וליתו התך וליגמור מניחא משמע דמינה דריש. וצריך לומר: דמה"א דמהוה אמנא יתירא ד"הטמא" דריש: עורות שלהם כבשרם שלחן, תרע, דגבי בהמה דכתב "טמא" ולא כתב "הטמא" דריש בתורת כהנים לאסור צירן ורוטבן, ומיהו, אבתי דריש מן "הטמאים" פרק "העור הרוטב" (שם קכב.) לאסור ביצת השרץ, ולשם פירש הקונטרס: ה' יתירא נדרשת לאסור צירו ורוטבו, ולערוז כבשרו, ולביצת השרץ.

לאסור צירן ורוטבן — משמע הכא דציר דאורייתא. מדרפך מינה: מאי שנא חלב מציר — שמע מינה דרשה גמורה היא. ובפרק "העור הרוטב" (חולין קכא.) נמי דריש: צריכי. וקשה: דבפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה זא.) גבי דג טמא מפליג בין מטביל בצירו לגופו. ופרק "גיד הנשה" (חולין צטב.) אמר רב יהודה: ציר דגים ורביעית כסאיתם. ופרקי: והא אמר רב יהודה מין במינו לא בטיל! שאני ציר דזיעה בעלמא הוא. משמע שהוא מדרבנן ויש לומר: ציר דגים — דרבנן, ציר שרצים — דאורייתא. ואף על גב דבתורת כהנים נמי דרשינן: "שקץ הוא לכם" גבי דגים — אסמכתא בעלמא הוא. ואם תאמר: בפרק "כל הבשר" (חולין קיב.) גבי רב מרי דאמלח בשר שחוטס בהדי טריפה, ואסר ליה רבא מה"טמאים". ופרקי: ליה מדג טהור שחוטס מעל פה דג טמא — דהכי פריך מדג טהור שחוטס דקים ליה דאסור ציר מדרבנן. ובמסכת תרומות (פרק י' משנה ח) נמי תנן, ובפרק "גיד הנשה" (חולין צטב.) מיייתי לה דג טמא צירו אסור. שמע מינה: הא דשרינן לה משום דלא בלעו. ומה שכתבו בספרים: שמע מינה ציר מותר — לא גרס ליה. וקצת תימה: כיון דצריך קרא בשרין ובבהמה טמאה, ודגים דליכא קרא לא אסר מדאורייתא — דהכי מיייתי רבא ראייה התם מ"הטמאים" לאסור ציר טריפה

רוטב וקיפה שלחן — ואם תאמר: תיפוק ליה מ"משרת" ליתן טעם כעיקר, מכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה, פסחים (מא.) יש לומר: עיקר קרא לצירין. ואורחא דהתלמוד בהכי: "והתעלמת" פעמים שאתה מתעלם, ועיקר קרא לזון ואינו לפי כבודו (בבא מציעא לא.) ברכות טיב. ובפרק קמא דהגיגה (דף דא.) נמי אמר: "רגלים" — פרט לבעלי בקין, ואמר: פרט לחגור וטומא, ולא עיקר קרא לבעלי בקין, דמ"פעמים" דריש ליה התם. ומיהו כאן אין צריך לומר כך. דאיצטריך לרובט וקיפה, לאשמועינן דהוי כממש אם המחה השרץ, דהוי כשתיה ואינו בכלל אבילה, ואבילה כתיב בהון. קא משמע לן בכלל אבילותו. ודחתם (חולין קכא.) מיייתי לה גבי המחה חלב חמץ ונבלת עוף טהור וגמעה. מיהו קשה, דמשמע הכא דאיצטריך לציר דלאשמועינן דחשיב כגוף השרץ, דפרקי מינה אחלב דיתר כמו ציר! וצריך לומר דשקולים הן, ומיהו מציר לחודיה לא הוה שמעינן דליהוי שתייה באבילה, דהוה מצי לאוקמא כשהקפחו ואכלו.

קיפה שלחן — בפרק "העור הרוטב" (חולין קכא.) אמר: מאי קיפה — פרמא. ופרקי: הוא עצמו לטמא טומאת אוכלים אלא מאי קיפה — תבלין. אבל הכא יכול לקרות בין פרמא בין תבלין, דלא אתא לאשמועינן אלא שתייה באבילה. וכן משמע בפירוש הקונטרס, שפירש: רסוקי בשר וקפלוט שבשולי קידרה, שמוע

דבר חבא ממעלי גרה — כגון האי טמא שנולד מן הטהורה. גמל טמא הוא — וסתם גמלים נולדים מן הגמלה, וכתב "הוא", דמשמע שהוא טמא ואין אחר שהוא גמל טמא, וכגון שנולד מן הפרה. גמל גמל — אחד בתורת כהנים ואחד במשנה תורה. לאסור חלבה — של גמלה. את הגמל — משמע: את הטפל לגמל, והיינו חלבו. פירש — מכל דרשות שדרש, דכל "אתין" באין לרבות, וזה אין חזק לרבות בו.

הטמאים — "אלה הטמאים לכם בכל השרץ", ה"א יתירא. לאסור צירן — שומן הדג. קיפה — ריסוקי בשר וקפלוטות שבשולי קידרה. דאמר מר — במסכת נדה (טא.) דם נדות נעבר מחמת הלידה ונעשה חלב. הלכך חידוש הוא, דמעיקרא הוה דם והאובלו בכרת, והשתא מישתרי. אבירה מתפרקין — מחמת הלידה. ואין נפשה — אין דמה חזר עליה עד עשרים וארבעה חדש, ולפיכך מניקה אינה רואה דם נדה, ולא משום דדם נעשה חלב. והשתא, כיון דלא מחמת דם קאתי — לא חידוש הוא! ולרבי שמעון נמי דרשי בהנאה — לקמן בפירקין בכורות (יא.) רבי שמעון אומר כו' — משכחת לה דאיצטריך למיכתב בשר בחלב. ואף על גב דחלב גרידא אסור נמי, איצטריך למיכתב ביה ללקות על בישולו. תובח — דק' בכל אות נפשך תובח ואבילת בשר", בפסולי המוקדשין לאחר פדיון הכתוב מדבר. חריצי — גבינים. וקאמר ליה ישי לודו שיוליכם במלחמה לשר האלף, יין וחלב — וכתיב לעיל מינה: "לכו שברו ואכלו". אלא מעתה — בין לרבנן בין לרבי שמעון דדרשי לעיל "גמל" "גמל", "שפך" "שפך" מאי דריש ביה? למה נשנו בבהמה טמאים וטוהריהם. מפני השסועה — ביה שיש לה שני גבין ושני שדראות, ולא נאמר בתורת כהנים. לאבילה — כגון פרה שילדה מין סוס, דקאסר רבי שמעון, כדקתני: "גמל" "גמל" שני פעמים. מי בעי רבי שמעון — דלא מישתרי באבילה במקצת סימנין עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמא, או לא? אשחתי

בבהמה טמאה לישתרי, קא משמע לן. וחלב דבהמה טהורה מנול דשרי? אילימא מדאסר רחמנא בשר בחלב, הא לחודיה שרי — ואימא: חלב לחודיה אסור באבילה ומותר בהנאה, בשור בחלב — בהנאה נמי אסור, ולרבי שמעון דשרי בהנאה משפחת לה — למילקי על בישוליה! אלא, מונלי רחמנא דבפסולי המוקדשין "תובח" ולא גיזה, "בשר" ולא חלב, הא דחולין — שרי. ואימא דחולין — אסור באבילה ושרי בהנאה, דקדשים — בהנאה נמי אסור! — אלא מדכתיב: "ודי חלב עזים ללחמך ללחם ביתך וחיים לגרומיה". — ודילמא לסחורה! — אלא מדכתיב: "ואת עשרת חריצי החלב". — ודילמא לסחורה! — אפיו דרפה של מלחמה לסחורה? ואיפעת אימא מהכא: "ארץ זבת חלב ודבש", ואי לא דשרי — משתבח לן קרא במדי דלא חיו? ואיפעת אימא מהכא: "לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב". אלא מעתה, "שפך" "שפך", "ארנבת", "ארנבת", "חזיר" "חזיר" להני הוא דאיתו? אלא לכתניא: למה נשנו בבהמה — מפני השסועה, ובעופות — מפני הראה; "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאיתו! — כל היכא דאיכא למידרש דרשינן. תנו רבנן: רחל שילדה מין עז, ועז שילדה מין רחל — פטורה מן הבכורה, ואם יש בו מקצת סימנים — חייבת. רבי שמעון אומר: עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו. איפעתיה להו: לאבילה מי בעי רבי שמעון ראשו ורובו, או לא? לענין בכורה פתיב: "אך בכור שור" — עד שיהא שור ובכורו שור, אבל לאבילה — גמל הוא דאמר רחמנא דאסרי, הא אשחתי

מיהו מציר לחודיה לא הוה שמעינן דליהוי שתייה באבילה, דהוה מצי לאוקמא כשהקפחו ואכלו. **קיפה** שלחן — בפרק "העור הרוטב" (חולין קכא.) אמר: מאי קיפה — פרמא. ופרקי: הוא עצמו לטמא טומאת אוכלים אלא מאי קיפה — תבלין. אבל הכא יכול לקרות בין פרמא בין תבלין, דלא אתא לאשמועינן אלא שתייה באבילה. וכן משמע בפירוש הקונטרס, שפירש: רסוקי בשר וקפלוט שבשולי קידרה, שמוע

שכל אלו היוצאים מאיסור אסורים, הרי מטעם זה יש לאסור גם
חלב היוצא מבהמה טמאה, ולמה הוצרכו רבי שמעון וחכמים
לדרוש איסורו מריבוי הכתוב.
מתרצת הגמרא: איצטריך – הכתוב הוצרך לכתוב ריבוי ללמד
על איסור חלב היוצא מבהמה טמאה, כי לולי הריבוי סלקא
דעתך אמינא – היה עולה בדעתך לומר, הואיל והחיתר לאכול
חלב דבהמה טהורה נמי חידוש הוא, משום דאמר מר (נדה ט),
אשה מינקת היא מסולקת דמים, כי דם האשה נעקר ונעשה
חלב, וכן נוצר גם חלב הבהמה מדם, ואף על פי כן החתירה
התורה לאכול את החלב, ופי' דחידוש הוא שמותר לאכול
חלב, בבהמה טמאה נמי לישתרי – גם יהיה מותר באכילה,
קא משמע לן – ולכן כתבה התורה ריבוי, להשמיענו שחלב
בהמה טמאה אסור באכילה.
מקשה הגמרא: הניחא למאן דאמר דם נעקר ונעשה חלב,
ונמצא שיש חידוש בהיתר אכילת חלב, אלא למאן דאמר (שם)
שהטעם שאשה מינקת מסולקת דמים, הוא שמשום צער הלידה
איכריה מתפרקין הימנה, ואין נפשח חזרת עליה – אין ראית
דמי נדות חזרת לה, עד עשרים וארבעה חדש, מאי איכא
למימר – איך נבאר את צורך התורה לרבות איסור חלב של
בהמה טמאה שכיון שחלב בהמה טמאה יוצא מן הטמא, הרי
הוא אסור באכילה כמו כל יוצא מן הטמא.
מתרצת הגמרא: איצטריך – הכתוב הוצרך ללמדנו איסור
בחלב בהמה טמאה, כי סלקא דעתך אמינא, הואיל וליכא
מידי דאיתיה מחי ושרייה רחמנא – כיון שאין דבר הבא מהחי
שהותר באכילה, והא' חלב כי אכר מן החי הוא ושרי – ואילו
בחלב התחדש שאף שבא מן החי הוא מותר באכילה, והילכך
אפילו חלב שנוצר בבהמה טמאה לישתרי – יהיה מותר
באכילה, קא משמע לן שחלב בהמה טמאה אסור באכילה.
הגמרא מבררת מניין שחלב בהמה טהורה מותר באכילה.
שואלת הגמרא: וחלב דבהמה טהורה מנלן דשרי, והרי הוא
בא מן החי, ומדם שנעבר. אלימא – אם תאמר שניתן ללמוד
היתרו מדאמר רחמנא לאכול בשר בחלב, ומשמע הא' לחודיה
– שחלב בפני עצמו, שרי – מותר באכילה, יש לדחות, ואיכא
– ושמן נאמר, שלעולם גם חלב בפני עצמו אסור, והחידוש
בבשר בחלב הוא, דחלב לחודיה אסור באכילה ומותר
בהנאה, ואילו בשר בחלב בהנאה נמי אסור. וגם לרבי שמעון
דשרי – שהתיר בשר בחלב בהנאה, משפחת לה – מצאנו
חידוש באיסור בשר בחלב, למילקי על בישוליה – לחייבו
מלקות על בישול חלב עם בשר, מה שאין כן בבישול חלב בפני
עצמו שאין לוקין עליו. ואם כן גם אם חלב בפני עצמו אסור,
צריכה התורה להשמיע איסור על בישול בשר בחלב.
הגמרא מביאה כמה מקורות להיתר אכילת חלב בהמה טהורה,
ודוחה אותם. אומרת הגמרא: אלא, הדיתר לאכול חלב בהמה
טהורה נלמד מדגלי רחמנא בפסולי המוקדשין – מזה שנאמר
בקדשים שנפל בהם מום ונפדו (דברים יב טו) 'תזבח ואכלת בשר',
ודרשו שהותרו רק הזבחה (שחיטה) והאכילה, ולא נזיה,
והיתר לאכלם הוא רק על הבשר, ולא על החלב, יש ללמוד,
שרק חלב פסולי המוקדשין אסרה התורה, הא – אבל חלב
בהמה דחולין, שרי – מותר לאכול.
דוחה הגמרא: ואיכא – ושמן, חלב של בהמה דחולין אסור
באכילה ושרי בהנאה, ובחלב של בהמה דקדשים של פסולי
המוקדשין התחדש, דבהנאה נמי הוא אסור. ועדיין אין מקור
להיתר אכילת חלב בהמה טהורה.
הגמרא מביאה פסוק ומוכיחה ממנו שמותר לאכול חלב טהור.
אומרת הגמרא: אלא, מדכתיב (משלי כו כז) 'ודי חלב עיזים

הכי קאמר, דבר ו-ולד שיש לו סימני טמא] הפא – הנולד
מבהמה טהורה שהיא מופעלי הנה ומפריסי הפרקה, לא
תיבול, אף שנולד ממין טהור, תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב
בהמשך (ויקרא יא ד) 'את הגמל כי מעלה גרה הוא ופרסה אינו
מפריס טמא הוא לכם, הוא – רק הנולד ממין טמא, טמא, ואין
טמא הנולד מן הטהור, טמא – אבל ולד שיש בו סימני טמאה
הנולד ממין טהור, אינו טמא, אלא טהור. ואם כן בהכרח
שהפסוק (שם) 'את זה לא תאכלו' בא ללמד שטהור הנולד
מטמא, אסור באכילה, אף שיש לולד סימני טהרה.
רבי שמעון אומר, טמא הנולד מטהור טמא, שנאמר 'את הגמל
וגו' טמא הוא לכם, ושוב נאמר (דברים יד י) 'אך את זה לא תאכלו
וגו' את הגמל, וכיון שכפלה התורה איסורו שני פעמים,
בהכרח שבאה ללמד שאחד ו-בין] גמל הנולד מן הגמלה,
ואחד גמל הנולד מן הפרה, שניהם טמאים.
שואלת הגמרא לאידך: ורפנן הסוברים שגמל הנולד ממין טהור
מותר באכילה, האי גמל' גמל' מאי עברי ליה. משיבה
הגמרא: חד – פסוק אחד בא לאסור הגמל עצמו, דהיינו גמל
הנולד מגמלה, וחד בא לאסור חלב – את החלב של הגמל,
וכן של כל בהמה טמאה.
שואלת הגמרא: ורבי שמעון שלמד מגמל' גמל' לאסור גמל
הנולד מטהור, דין זה שלמדו חכמים לאסור חלב של גמל,
מאי ליה, והרי הוא דורש את הפסוק לענין אחר. משיבה
הגמרא: נפקא ליה – יצא לו דין זה, ממשמעות הכתוב 'את
הגמל', כי 'את' משמע שגם הטפל לגמל אסור כמוהו, והחלב
הוא הטפל אליו. ורפנן, שדרשו מפסוק זה רק דרשה אחת
לאסור חלבו, הם סברו שאין יתור בפסוק זה, כי 'אתים' לא
דרשי – לא דרשו תיבות 'את' שבתורה, כי סברו שלא נכתבו
לצורך ריבוי.
הגמרא מביאה ברייתא שבה דנו תנאים אם תיבת 'את' נחשבת
יתור: בדתנאי, שמעון העמסוני היה דורש כל 'את' ו'את'
שהוזכרו בתורה, ופי' שהגיע פסוק (דברים יא) 'את ה' אלהיך
תירא', היה ירא לרבות שום דבר ולהשוותו ליראת ה', לומר
שיש לירא גם ממנו. וכיון שכן, פירש – חדל מלדרוש עוד
תיבות 'את'. אמרו לו תלמידיו, רבי, כל אותם 'אתין' שדרשת
עד כעת מה תהא עליהם, האם כל יגיעתך היתה לריק, אמר
להם, בשם שקבלתי שכר על הדרישה – על מה שדרשתי עד
עתה תיבות 'את', כך אני מקבל שכר על הדרישה – על מה
שאני מפסיק מלדרוש תיבות 'את'. ומאז ואילך לא היה דורש
תיבות 'את' שבתורה, עד שבא רבי עקיבא ולימד, שיש לדרוש
גם תיבת 'את' שבפסוק 'את ה' אלהיך תירא' כריבוי, והכוונה
לרבות תלמודי חכמים, שגם מפניהם יש לירא. ולשיטת רבי
עקיבא יש לשבו ולדרוש את כל ה'אתין' שבתורה, אולם חכמים
סוברים כשמעון העמסוני ואינם דורשים 'אתין' כלל, ולכן אמרו
שאינ ריבוי מיותר לדרוש לאסור טמא הנולד מטהור.
הגמרא מקשה על הדרשות שדרשו לאסור חלב בהמה טמאה:
אמר ליה רב אחא ברבי דרבא לרב אחי, אלא מעתה, מעתה
דרבנן לאסור חלב בהמה טמאה, הוא משום שדרשו מ'גמל'
גמל', והטעם של רבי שמעון לאסור חלב בהמה טמאה, הוא
משום שדרש מ'את הגמל', הא לאו הכי – אילו לא היה ריבוי
לאסור חלב בהמה טמאה, הוה אמינא שחלב דבהמה טמאה
שרי – מותר באכילה. וסברא זו תמוהה, כי מאי שנא – במה
שונה דין חלב בהמה טמאה מהא דתנאי, כתוב (ויקרא יא לא)
'הטמאים' עם ה"א מיותרת, לאסור את צירן – שומן היוצא
ממאכלות אסורות. ור' יוחנן – הרוטב היוצא מהם, וקפחה שלחן
– רסק התבשיל המצטבר בשולי הקדרה, וכיון שחידשה התורה

וְקָאָמַר רבי יהושע **אֶבְל אֶתָּה אוֹכֵל הָבָא בְּסִימָן אֶחָד**, וּמוֹכֵחַ
שְׁלֹדַעַת רבי שמעון דִּי בַּמִּקְצָת סִימָנִים לְהִתֵּיר בְּאִכִּילָהּ.
דּוּחָה הִגְמָרָא: **הָאִי תִנָּא** – תנא זֶה, רבי יהושע, **סָבֵר לֵיהּ**
בְּוִיתֵיהּ דְּרבי שמעון **בְּחֶדָא** – בדבר אחד, שְׁטמָא שְׁנוּלָד מִטְהוּר
אִסוּר בְּאִכִּילָהּ, וּפְלִיג עָלֶיהָ **בְּחֶדָא** – וְנַחֲלַק עֲלֵיוּ דְּבִרְבֵּר אֶחָד,
שֶׁהִתִּיר וְלֹד בַּמִּקְצָת סִימָנִים. וְעֵדִיין יִתְכֵן שְׁרֵבִי שְׁמַעוֹן מִצְרִיךְ
רֹאשׁוֹ וּרְוּבּוֹ.
הִגְמָרָא מְבִיאָה אֶת הָרֵאִיָּה הַנִּלְ בְּלִשׁוֹן אַחֵר: **וְאִיכָא דְּמִקְשֵׁי**
וּמוֹתִיב – יֵשׁ מִי שְׁמַקְשָׁה קוּשִׁיא וּמִיִּישְׁבָּה, וּמוֹתוֹךְ כִּךְ מוֹכֵחַ דַּעַת
רבי שמעון בּוֹלֵד הַדּוּמָה לֵאמֹר בַּמִּקְצָת סִימָנִים. וְקוּשִׁיתוֹ הִיא,
אִיךְ אִמֵּר רבי יהושע בְּבִרְיֵיתָא הַנִּלְ יִכּוֹל אִפִּילוֹ **עֲבֹרֵי מִן**
הַטָּמְאָה, וּמִי **מַעֲבָרָא** – וְכִי בַּהֲמָה טְהוּרָה מִתְעַבֵּרַת מִטְמָא,
וְהָאִמֵּר רבי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, **לְעוֹלָם אֵין מִתְעַבֵּרַת לֹא** בַּהֲמָה
מִטְמָאָה מִן הַטְּהוֹרָה, וְלֹא **מִטְהוּרָה מִן הַטָּמְאָה**, וְלֹא נִפְסָה מִן הַדִּקְהָ,
וְלֹא דִקְהָ מִן הַנִּפְסָה, וְלֹא **בְּהֶמָה מִן חִיָּה**, וְלֹא חִיָּה מִן **בְּהֶמָה**,
וְכִךְ הִיא דַּעַתָּם שֶׁל כָּל הַחֲכָמִים חוּץ מִרְבִּי אֱלִיעֶזֶר וְבַעַל
מַחֲלֻקָתוֹ, שֶׁנַּחֲלָקוּ בַּמִּסְכָּת חוֹלִין (עט:), **שֶׁהִיוּ אוֹמְרִים חִיָּה**
מִתְעַבֵּרַת מִבְּהֶמָה.
וְאִמֵּר רבי יְרֵמְיָה, דְּבִרֵּי רבי יהושע 'עֲבֹרֵי מִן הַטְּמָא' נִאֲמָרוּ
בְּאוּפֹן דְּאֵיעֵבֵר – שֶׁהָאֵם הַטְּהוּרָה הַתְּעַבֵּרָה מִקְּלֻטָּ בֶּן פֶּרָה –
מִזְכֵּר שְׁפָרוּסוֹתֶיהָ מְחוּבְּרוֹת וְאִינִי שְׁסוּעוֹת, שׁוּה אֶחָד מִסִּימָנֵי
שְׁמַעוֹן קָאָמַר שְׁהוּא נִחְשָׁב טְמָא. שְׂרָק רבי שמעון סוֹבֵר שְׁקֻלוֹשׁ
הַנּוֹלָד מִפֶּרָה נִחְשָׁב טְמָא, וְקָאָמַר רבי יהושע **אֶבְל אֶתָּה אוֹכֵל**
הָבָא בְּסִימָן אֶחָד, וּמוֹכֵחַ שְׁלֹדַעַת רבי שמעון דִּי בַּמִּקְצָת סִימָנִים
לְהִתֵּיר בְּאִכִּילָהּ.
דּוּחָה הִגְמָרָא: **הָאִי תִנָּא** וְ–רבי יהושע, **סָבֵר לֵיהּ בְּוִיתֵיהּ** דְּרבי
שְׁמַעוֹן **בְּחֶדָא**, שְׁטמָא שְׁנוּלָד מִטְהוּר אִסוּר בְּאִכִּילָהּ, וּפְלִיג עָלֶיהָ
בְּחֶדָא, שֶׁהִתִּיר מִקְצָת סִימָנִים. וְיִתְכֵן שְׁרֵבִי שְׁמַעוֹן עֲצֻמוֹ סוֹבֵר
שְׁאִינוֹ מוֹתֵר בְּאִכִּילָהּ עַד שִׁיחִיה דּוּמָה בְּרֹאשׁוֹ וּרְוּבּוֹ.
הִגְמָרָא דְּנָה בְּבִיאוֹר מַחֲלוּקַת רבי אֱלִיעֶזֶר וְרבי יהושע. אוֹמֵרַת
הִגְמָרָא: **לְמִימָרָא** – הָאֵם נִיתָן לּוֹמֵר דְּרבי אֱלִיעֶזֶר **סָבֵר זֶה וְזֶה**
גּוֹרָם מוֹתֵר, כְּלוֹמֵר מִדְּבִרֵּי רבי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהִתִּיר אֶת הַנּוֹלָד לֹא
טְמָא שְׁאִסוּר בְּאִכִּילָהּ, וּמֵאֵם טְהוּרָה הַמּוֹתֵרַת בְּאִכִּילָהּ, יֵשׁ
לְלַמּוֹד שְׁדִּבְרֵי הַנוֹצֵר מִדְּבִר הַמּוֹתֵר וְהָאִסוּר, הִרִי הוּא מוֹתֵר.
וּמִדְּבִרֵּי רבי יְהוֹשֻׁעַ שְׁאִסוּר, יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁסָּבֵר זֶה וְזֶה גּוֹרָם
אִסוּר, וְלִכְךָ אִסֵּר וְלֹד הַנּוֹלָד לֹאב טְמָא וְאֵם טְהוּרָה, כִּיֹּן שִׁגְם
הָאֵב גּוֹרָם יִצִּירוֹ.
מִקְשָׁה הִגְמָרָא: וְהָאִי **אִיכָא שְׁמַעִינִן לֵהּ**, שֶׁכֶּךְ שְׁנִינוּ בְּבִרְיֵיתָא,
וְלֹד הַנּוֹלָד מִבְּהֶמָה טְרִיפָה, וְאִבּוֹ שֶׁלֵּם, רבי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, **לֹא**
יִקְרֵב לְגַבִּי מִזֶּכֶת, כִּיֹּן שְׁאִמּוֹ טְרִיפָה, זֶה וְזֶה גּוֹרָם אִסוּר. וְרַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, כִּיֹּן שְׁאִבּוֹ כֹּשֶׁר, יִקְרֵב לְגַבִּי מִזֶּכֶת, כִּיֹּן זֶה וְזֶה
גּוֹרָם מוֹתֵר.
מִתְרַצַּת הִגְמָרָא: **בְּעֶלְמָא סָבֵר רבי אֱלִיעֶזֶר זֶה וְזֶה גּוֹרָם אִסוּר**,
וְשְׁאֵנִי הָבָא – אוֹלוֹם כֵּאֵן בּוֹלֵד הַנּוֹלָד מֵאֵב טְמָא וְאֵם טְהוּרָה,
הַדִּין שׁוֹנֵה, דָּאֵם בֶּן – שֶׁאֵם נִאֲמָר שְׁהוּא אִסוּר בְּאִכִּילָהּ, נִכְתּוּב
קָרָא **שֶׁה כְּשִׁבִּים וְעִידִים**, שֶׁשְׁמַעוֹ שֶׁה הַנּוֹלָד מִכְּבֶּשׂ וְעוֹ, 'שֶׁה'
'וְשֶׁה' לְמָה לִי – לְמָה הוֹצֵרֵךְ הַכְּתוּב לּוֹמֵר 'שֶׁה כְּשִׁבִּים' וְשֶׁה
עִידִים, שֶׁשְׁמַעוֹ בֶּן שֶׁה שְׁנוּלָד מִכְּבֶּשׂ וּבֶן שֶׁה שְׁנוּלָד מִעֵז, שְׁמַע
מִינֵה שֶׁשֶׁה שְׁנוּלָד מֵאֵם טְהוּרָה, מוֹתֵר מִכָּל מְקוֹם, כְּלוֹמֵר, אֵף
אֵם עֵיבּוּרֵי מֵאֵב טְמָא.
וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אִמֵּר לֵהּ, **בְּעֶלְמָא זֶה וְזֶה גּוֹרָם מוֹתֵר**, וְהָבָא בְּנוֹלָד
מֵאֵב טְמָא וְאֵם טְהוּרָה אִסוּר בְּאִכִּילָהּ, דָּאֵם בֶּן שֶׁהוּא מוֹתֵר
בְּאִכִּילָהּ, לְכַתּוּב קָרָא **שֶׁה כְּשִׁבִּים וְעִידִים**, שֶׁשְׁמַעוֹ שִׁגְם אֵם רַק
צֶד אֶחָד טְהוֹר, הוֹלֵד מוֹתֵר, **כְּשִׁבִּים וְעִידִים** בְּלִשׁוֹן רַבִּים לְמָה

אִישְׁתַּנִּי – שׁוֹנֵה בַּמִּקְצָת מִגְּמֵל, שְׁפִיר דְּמִי – הוּא מוֹתֵר
בְּאִכִּילָהּ, אוֹ דְּלִמָּא לֹא שְׁנָא – אֵין הַדִּין שׁוֹנֵה בֶּין בְּכוֹרָה לְהִתֵּיר
אִכִּילָהּ, וְגַם לַעֲנִין אִכִּילָה צְרִיךְ רֹאשׁוֹ וּרְוּבּוֹ.
הִגְמָרָא מְבִיאָה רֵאִיָּה מְבִרְיֵיתָא: **הָא שְׁמַע, בְּהֶמָה טְהוּרָה**
שְׁלִידָה מִין בְּהֶמָה טְמָאָה אִסוּר בְּאִכִּילָהּ, וְכַדַּעַת רבי שמעון
שֶׁחֲלוּקַת עַל חֲכָמִים (לַעִיל הֵ) שֶׁהִתִּירוֹ טְמָא הַנּוֹלָד מִן הַטְּהוֹר, וְאֵם
דּוּמָה רֹאשׁוֹ וְרְוּבּוֹ לֵאמֹר **חִיָּים בְּכַבּוּרָה**. וְכִיֹּן שֶׁהִבְרִייתָא שׁוֹנֵה
דִּין אִכִּילָה בִּיחָד עִם חֵיב בְּכוֹרָה, שְׁמַע מִינֵה **לְאִכִּילָה נְמִי בְּעִי**
וְ–מִצְרִיךְ) רַבִּי שְׁמַעוֹן רֹאשׁוֹ וְרְוּבּוֹ, וְאֵם דּוּמָה רַק בַּמִּקְצָת
סִימָנִים, אִסוּר בְּאִכִּילָהּ.
דּוּחָה הִגְמָרָא: **לֹא, לְכַבּוּרָה דּוּקָא** – רַק לְגַבִּי חֵיב בְּכוֹרָה
הַצְרִיכָה הִבְרִייתָא שִׁיחָא רֹאשׁוֹ וּרְוּבּוֹ דּוּמָה לֵאמֹר, אֲבָל לְגַבִּי
הִתֵּיר אִכִּילָה דִּי בַּמִּקְצָת סִימָנִים. מוֹסִיפָה הִגְמָרָא: דְּיִקָּא נְמִי –
וּמוֹדִיק כֵּן גַּם בְּבִרְיֵיתָא, דְּבִסִּיפָא קָא שְׁבִיקָה לְאִכִּילָה – הַנִּיחָה
דִּין הָאִכִּילָה שְׁנִידוֹךְ בְּרִישָׁא, וְקָם לֵיהּ **אֶבְכּוּרָה** – וְדַנָּה בְּחֵיב
בְּכוֹרָה, שְׁמַע מִינֵה רַק לְכַבּוּרָה הוּא דְּבְּעִי וְ–הַצְרִיךְ) רַבִּי
שְׁמַעוֹן רֹאשׁוֹ וְרְוּבּוֹ, אֶבְל לְאִכִּילָה לֹא, אֵלָא דִּי שְׁדוּמָה בַּמִּקְצָת
סִימָנִים.
הִגְמָרָא דּוּחָה אֶת הַדִּיּוֹק: **לְעוֹלָם אִיכָא לֵךְ לְאִכִּילָה נְמִי בְּעִי**
רבי שמעון רֹאשׁוֹ וּרְוּבּוֹ, וְכַבּוּרָה – וְמָה שֶׁהַעֲמִידָה הִבְרִייתָא
בִּסִּיפָא אֶת דִּינָה לַעֲנִין בְּכוֹרָה וְלֹא לַעֲנִין אִכִּילָה, מִשּׁוֹם שֶׁבְּכוֹרָה
אִי־צְרִיכָה – הִבְרִייתָא הוֹצֵרָהּ לְחֹדֶשׁ שְׁאִינוֹ חַל עַד שִׁיחִיה
רֹאשׁוֹ וּרְוּבּוֹ דּוּמָה לֵאמֹר, כִּי **כִּיִּלְמָא דַּעַתָּה אִמִּינָא**, הוּאִיל וְכַתִּיב
(בְּמִדְר י"ז) **אֵךְ כְּבוֹד שׁוֹר**, וְתִיבַת 'בְּכוֹר' מִיּוֹתֵרַת, כִּי כִּבֵּר
בְּתַחֲלִיל הַפְּרָשָׁה מִבּוֹאֵר שְׁמִדּוּבֵר בְּכּוֹר, וְבֹאֵה לְלַמּוֹד שְׁאִינוֹ
חֵיב בְּכּוֹרָה עַד שִׁיחָא הוּא שׁוֹר וְכַבּוֹר שׁוֹר, וְכִמּוֹ שְׁדִּרְשׁוּ
לַעִיל (הֵ), וְהִיָּה מְקוֹם לּוֹמֵר דְּלֹא תִּסְתַּיֵּן לֵיהּ – שֶׁלֹּא דִּי בִּכְךָ
שְׁהוּא דּוּמָה בְּרֹאשׁוֹ וְרְוּבּוֹ לֵאמֹר, וְלֹא יִתְחַיֵּב בְּכּוֹרָה עַד
דְּאִיכָא בּוֹלִיָּה – עַד שֶׁכּוֹלוֹ יִהְיֶה דּוּמָה לֵאמֹר, קְמַשְׁמַע לָן שְׁאִינוֹ
כֵּן, אֵלָא דִּי בְּרֹאשׁוֹ וּרְוּבּוֹ.
הִגְמָרָא מְבִיאָה רֵאִיָּה לְפִשּׁוּט אֶת הַסֵּפֶק: **הָא שְׁמַע, נִאֲמָר**
(ויקרא י"ד) **אֵךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּעַל הַנֶּחֱרֵה וּמִמִּפְרִיֵּיהֶּ**
הַפְּרִיחָה, זֶה הַנִּרְאָה כְּגִמֵּל אִי אֶתָּה אוֹכֵל, אִפִּילוֹ אֵם נּוֹלָד
מִטְהוּרָה, אֶבְל אֶתָּה אוֹכֵל וְלֹד שִׁישׁ לוֹ סִימָנֵי טְמָא הָבָא
בְּסִימָן אֶחָד שְׁבוֹ דּוּמָה לֵאמֹר הַטְּהוּרָה, וְאִיזִיה זֶה הָבָא
בְּסִימָן אֶחָד שְׁמוֹתֵר לְאוֹכְלוֹ, זֶה טְמָא הַנּוֹלָד מִן הַטְּהוֹר,
וְעֲבֹרֵי – וְגַם הַתְּעַבֵּר מִן אִבּוֹ שְׁהוּא מִמִּין הַטְּהוֹר. יִכּוֹל
אִפִּילוֹ אֵם עֲבֹרֵי מִן הַטָּמְאָה יִהְיֶה מוֹתֵר בְּאִכִּילָהּ, מִשּׁוֹם
שְׁאִמּוֹ טְהוּרָה וְיֵשׁ בּוֹ סִימָן אֶחָד, תִּלְמִיד לּוֹמֵר (דְּבִרִּים י"ד)
'זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר שֶׁה כְּשִׁבִּים וְשֶׁה עִידִים', וְכִיֹּן
שְׁאִמֵּר הַכְּתוּב כְּשִׁבִּים וְעִידִים בְּלִשׁוֹן רַבִּים, מִשְׁמַעוֹ שְׁאִין הִשָּׁה
וְ–הוֹלֵד) מוֹתֵר בְּאִכִּילָה עַד שִׁיחָא אִבּוֹ כְּבֶשׂ וְאֵם כְּבֶשֶׂה,
דִּהִינֵי שִׁיחֵי שְׁנִידֵם מִמִּין טְהוֹר, דְּבְּרִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִי אִפְשֵׁר לּוֹמֵר כְּדִבְרִיךְ שֶׁהַכְּתוּב מִתִּיר אֶת
הַנּוֹלָד מֵאֵב וְאֵם טְהוּרִים, כִּי לֹא בָּא הַכְּתוּב לְהִתִּיר אֶת
הַמּוֹתֵר – שֶׁמִּסְבָּרָא נִרְאָה שְׁמוֹתֵר, אֵלָא בֹא לְהוֹסִיף עַל
הַמּוֹתֵר מִסְבָּרָא, וְאִיזִיה זֶה, זֶה טְמָא הַנּוֹלָד מִן הַטְּהוֹר
וְעֲבֹרֵי מִן הַטָּמְאָה שְׁאֵף הוּא מוֹתֵר בְּאִכִּילָהּ. וּמוֹסִיף רבי
אֱלִיעֶזֶר, אוֹ אִינוֹ – אוֹלִי תֹאמַר שֶׁלֹּא בֹא לְהִתִּיר אֵלָא וְלֹד
שְׁעֵבּוֹרֵי מִן אִבּוֹ הַטְּהוֹר, תִּלְמִיד לּוֹמֵר **שׁוֹר שֶׁה כְּשִׁבִּים**
וְשֶׁה עִידִים מִכָּל מְקוֹם – מִכְּפַל לִשׁוֹן 'שֶׁה' נִלְמַד שִׁגְם אֵם
עֵיבּוּרֵי מִטְמָא, כִּיֹּן שְׁנוּלָד לְטְהוּרָה מוֹתֵר בְּאִכִּילָהּ.
הִגְמָרָא מִסִּימַת אֶת הַהוֹכָחָה מִדְּבִרֵּי רבי יהושע: קָרִי לֵיהּ – רבי
יְהוֹשֻׁעַ הַגִּידִיר אֶת הַגְּמֵל הַנּוֹלָד מִפֶּרָה בְּתוֹרַר מִטְמָא, וְהוּא בְּרַבִּי
שְׁמַעוֹן שׁוֹלֵד שִׁישׁ לוֹ סִימָנֵי טוֹמָאָה אֵף שְׁנוּלָד מִטְהוּר, טְמָא,

בכורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רמג רש"י

אישתני מגמל – שדומה לאמו במקצת סימנין. אסור באכילה – ומאן שמעת ליה דר' סברא – רבי שמעון. ואם ראשו ורובו כר, וקא סלקא דעתין דמדקתני להו בהדי הדדי, שמע מינה דאפילו לאכילה בעי רבי שמעון ראשו ורובו. מרשבקה לאכילה – דאיירי ברישא, וקם ליה אבכורה, ולא אמר: אם ראשו ורובו דומה לאמו מותר באכילה, שמע מינה:

לאכילה סגי במקצת סימנין. לבכורה – אצטריך – ולעולם בתרוייהו בעינן ראשו ורובו. זה אי אתה אוכל – גמל, אפילו נולד מן הפרה. אבל אתה אוכל אחר הבא בסמין אחר – של אמו. כלומר, שדומה לאמו במקצת, כגון טמא שנוול מן הטהור ודומה לאמו במקצת. שה כשבים – שה הבא משני כשבים. להחרי את המותר – דכיון דאביו ואמו טהורים, לא איצטריך האי קרא ד"אך את זה תאכל" למישרייה. מכל מקום – מדכתוב "שה" "שה" תרי זימני, שמע מינה דאפילו מצד האם ולא מצד האב. קרי ליה טמא – לקלוט שנוול מן הטהור. כרבי שמעון – דאסר ליה היבא דאין בו מקצת סימנין. וקאמר דאם יש לו סימן אחד של טהרה, שדומה לאמו במקצת – מותר ופליג עליה בחדא – דרבי שמעון בעי ראשו ורובו. ואיכא דמקשי – קושיא להך ברייתא, ומתוך הקושיא משב דבר לשואל אי בעי רבי שמעון ראשו ורובו לאכילה או לא. מי מיעבדא – טהורה מטמא, דקתני ועבדור מן הטמא. חוין מרבי אליעזר ומחלוקתו – שחולקין בכוי בפרק "אותו ואת בנו" בשחיטת חולין (עטב, אם אותו ואת בנו נוהג בו, וקתני: כיו הבא מן התייש ומן העבייה. אלמא חיה מתעברת מבמהמה לדבריהם! ואמר רבי ירמיה – האי מעברין מן הטמא" דקאמר – היינו שנתעברה מן הקלוט, שפרסותיו קלוטות בגמל, ובן פרה הוא. ואליבא דרבי שמעון קרי ליה "טמא", ובנו מותר אם דומה לאמו בסמין אחד. אלמא לאכילה לא בעי רבי שמעון ראשו ורובו! זה וזה גורם – ההיתר והאיסור גורמין לזה שיבא, (הוא) ואביו טמא ואמו טהרה. ולד טריפה – ואביו תמים – הרי זה וזה גורם. דאם כן – דעבור מן הטמא אסור – לכתוב: "שה כשבים ועוים". מ"א עול מ"א נפוק וה"א דעבירי הבלא דבישרא הוא – מחמת חמימות וסרחון הבשר.

מטמא

אישתני מגמל – שפיר דמי, או דלמא לא שגא? תא שמע: בהמה טהורה שילדה מין בהמה מטמא – אסור באכילה, ואם דומה ראשו ורובו לאמו – תיב בבכורה. שמע מינה: לאכילה גמי בעי רבי שמעון ראשו ורובו! – לא, לבכורה דוקא. דיקא גמי, דקא שבקה לאכילה וקם ליה אבכור, שמע מינה: לבכורה הוא דבעי רבי שמעון ראשו ורובו, אבל לאכילה – לא. לעולם אימא לך: לאכילה גמי בעי, ובכורה איצטריך; סלקא דעתך אמינא, הואיל וכתוב: "אך בכור שור" – עד שיהא הוא שור ובכורו שור, ולא תיסגי ליה בראשו ורובו עד דאיכא פוליה – קמישמע לן. תא שמע: "אך את זה לא תאכלו מבעלי הבה" ומפריסי הפרסה" – זה אי אתה אוכל, אבל אתה אוכל הבא בסמין אחר. ואי זה זה הבא בסמין אחר – זה טמא הנוול מן הטהור ועבורו מן הטהור. יכול אפילו עבורו מן הטמא? תלמוד לומר: "שה כשבים ושה עוים" – עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה, דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר: לא בא הכתוב להחיות את המותר, אלא להוסיף על המותר, ואיזה זה – טמא הנוול מן הטהור ועבורו מן הטמא. או אינו אלא עבורו מן הטהור? תלמוד לומר: "שור שה כשבים ושה עוים" – מכל מקום. קרי ליה "טמא" – כרבי שמעון, וקאמר: אבל אתה אוכל הבא בסמין אחר! – האי תנא סבר ליה פנותיה בחדא ופליג עליה בחדא. ואיכא דמקשי ומותבי: עבורו מן הטמא – מי מעבדא? והאמר רבי יהושע בן לוי: לעולם אין מתעברת לא מטמא מן הטהור, ולא מטהורה מן הטמא, ולא נסה מן הדקה, ולא דקה מן הנסה, ולא בהמה מן חיה, ולא חיה מן בהמה; חוין מרבי אליעזר ומחלוקתו, שהיו אמרים: חיה מתעברת מבהמה! ואמר רבי ירמיה: דאיבער מקלוט בן פרה, ואליבא דרבי שמעון קאמר. וקאמר: אבל אתה אוכל הבא בסמין אחר! – האי תנא סבר לה פנותיה בחדא

ופליג עליה בחדא. למימרא דרבי אליעזר סבר: זה וזה גורם – מותר, ורבי יהושע סבר: זה וזה גורם – אסור? והא איכא שמעינן להו: ולד מריפה, רבי אליעזר אומר: לא יקרב לגבי מזבח, ורבי יהושע אומר: יקרב לגבי מזבח! – בעלמא סבר רבי אליעזר: זה וזה גורם – אסור. ושאני הכא, דאם בן נכתוב קרא: "שה כשבים ועוים", "שה" ו"שה" למה ליי? שמע מינה: שה – מכל מקום. – ורבי יהושע אמר לך: בעלמא זה וזה גורם – מותר, והכא, אם בן לכתוב קרא: "שור כשב ועו", "כשבים" ו"עוים" למה ליי? שמע מינה: עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה. תא שמע, רבי שמעון אומר: "גמל" "גמל" שני פעמים – אחד גמל הנוול מן הגמל, ואחד גמל הנוול מן הפרה, ואם ראשו ורובו דומה לאמו – מותר באכילה. שמע מינה: לאכילה גמי בעי רבי שמעון ראשו ורובו, שמע מינה. "שהיוצא מן הטמא" וכו'. פשוט מיהא מרב ששט: מי רגלים של חמור, מהו? – ותיבעי ליה דסוסים וגמלים? – דסוסים וגמלים לא מיבעיא להו – דלא עכירי ולא דמו לחלב, מ"א עול מ"א נפוק. פי קמיבעיא להו דחמור, דעכירי ודמו לחלב, מ"א? מגופיה קא מיפוצי, ואסירי. או דלמא: מ"א עול מ"א נפוק, והאי דעכירי – תכלא דבישרא הוא? אמר להו רב ששט, תניתיה: שהיוצא מן הטמא – טמא, והיוצא מן הטהור – טהור; "מטמא" לא קאמר, אלא: "מן הטמא"

שמע מינה לאכילה גמי בעי רבי שמעון ראשו ורובו – דמשמע שאין בו כי אם שני חלוקין. מולא קתני חלוק שלישי, ולימא: אם יש בו מקצת סימנין מותר באכילה, והדר ליחגי: ואם ראשו ורובו דומה לאמו חייב בבכורה. והשתא רישא וסיפא רבותא קמשמע לן, דרישא קתני שילדה מין מטמא דאסור אף באכילה, וסיפא דקתני ראשו ורובו דומים לאמו חייב אף בבכורה.

זה אי אתה אוכל – גמל ושפן כתיבי ברא. אבל אתה אוכל הבא בסמין אחד – לאו בסימני טהרה איירי, דממעלה גרה וממפריסי הפרסה. אלא בדמי למקצת סימנין לאמו ביד וברגל ובצמר, (ולד) וולאו דוקא סימני טהרה בעי. עד שיהא אביו ואמו כבשה – מדכתוב "כשבים" ו"עוים" ולא כתיב "כבש" ו"עו" דרש רבי יהושע. ורבי אליעזר – מדכתוב "שה" "שה" תרי זימני. והשתא דרשות דרבי יהושע לאסור – לאו הוא דרבי אליעזר להחיות. ולשון "לא בא הכתוב" דאמר רבי אליעזר מנגמגם קצת, דמשמע הלשון דמקרא זה שדרש רבי יהושע טמא שנוול מן טהור ועיבורו מן הטהור, אמר רבי אליעזר דאם להוסיף על המותר, ולהחיות טמא הנוול מן הטהור ועיבורו מן הטמא. ויש לפרש "לא בא הכתוב" כמו: "לא באתה התורה". עד יס לפרש דברי רבי אליעזר, וחבי פירושו: מ"שה" "שה" נפקא לן עיבורו מן הטהור, לכך אייתר "זה" – להוסיף על המותר, ועיבורו מן הטמא. חוין מרבי אליעזר ומחלוקתו – הא דלא קאמר: חוין מן הדולפנין שפרים ורבים מבני אדם, כדאמר לקמן – לא קשה מידי, דלא איירי רבי יהושע בן לוי אלא בבמהמה וחייה, ולא בבני אדם. והנהו בני ימא ניהו.

ופליג עליה בחדא – מה שיוכל לדחות דחי כן, משום דמסקנא לאכילה פשטין גמי דבעי רבי שמעון ראשו ורובו. והא איכא שמעינן להו ולד טריפה – למאן דאמר טריפה יולדת – ניהא דפליגי ב"זה וזה גורם". אלא למאן דאמר אינה יולדת, מקמי פלוגתא פרק "אלו טריפות" (חולין נחא, בעבור ירך אמו, ונתעברה ולבסוף נטרפה. ומיהו, אשכחן בעלמא דאמר אליעזר סבר זה וזה גורם אסור ורבנן סברי מותר, גבי שאור חולין ותרומה ופסחים כו,ב), ושלחי "כל הצלמים" (עבודה זרה מט,א) גבי נטל ממנה עצים, אלא לרבי יהושע אייתיה, ואף על גב דלאו דברי הכל הוא. ומה שמוכיר כאן "זה וזה גורם", ופרק "אותו ואת בנו" (חולין עטב, נקט לישנא ד"חוששין לזרע האב" – משום דרבא איירי בדבר הבא מהיתר ואיסור ושייך שפיר) זה וזה גורם. ומיהו קשה: כיון דאין חוששין לזרע האב, מאיזה טעם תחשב ולד טריפה זה וזה גורם? לא יחשב שאור גורם, וליתסור

תניתיה

רמז בבורות. פרק ראשון - הלוקח עובר חמורו דף ז עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" תוספות

תניתיה הוציא מן הטמא טמא - הא דמשמע לסימן נקטיה - לא קשה מיד, כדפרישית לעיל (ו.א. דבור המתחיל "למה"). **הגוין** צרעין - גרסין, ולא גרסין "חגבים". שזה עוף, כמו "גוי דכלתא" דנדה (י.א.) לפירוש רבינו תם. **עור** הבא נגד פניו של חמור - פירוש (בדלעיל) ושליא.

מאי לאו בין הוא ואמו מתה - פירוש: אלמא לאו הוה עור לא מן הולד ולא מן האם, אלא הורע שנתקשר. **לא** בין הוא די ואמו מתה בין הוא מת ואמו חיה - שהעור בא בין שניהם, מן האם ומן הולד, ולפיכך טהור עד שימותו שניהם. ובקונטרס פירש כן: בין הוא ואמו חיה, בין הוא מת ואמו חיה, ואבל אמו חיה לעולם בעינן, וכמו שפירשתי נראה, בדמקטש רב חסדא "בין הוא מת ואמו מתה", משמע דאין לו סייטת אלא מתה דמותרין בשניהם מתים, אבל אם האחד חי - אין כאן סייטתא.

דג טהור שבלע דג טמא אסור באכילה - תימה: במסכת אהלות (פרק יא משנה ז) תנהיב כלב שאכל בשר המת, כמה תשהה במעוה שלשה ימים ועת לעת, ובעצמות ודברים - ויש שתפול לאור ותשרף. אלמא חשיב עבול, והבא נמי לישתרי? ולא מסתבר לחלק בין בשר המת לשאר דברים. דשלשה ימים דכלב משמע בכל דבר, דדמיינין עלה במסכת שבת פרק "השואל" (קנהב). יודע הקדוש ברוך הוא בכלכל שמונתיו מועטות לפיכך משהה אכילתו במעוה שלשה ימים ועת לעת, בין אסור לטומאה. ויש רוצים להחזיר מתוך משנה זו חטה שנמצאת בפסח במעי תרנגולת. ולפי מה שחלקתי בין אסור לטומאה אין זה ראייה. עוד פירש רבינו תם: דשמא יש להחמיר ברבי יודיה בן בתירה דבעי מעת לעת. ואם באנו לומר דאין חילוק בין אסור לטומאה, צריך לומר דשמעתא אחרת: בלא שהה כדי עיכול. ואם תאמר: אי לא שהה כדי עיכול, היכי פריך בגמרא: כי חזינא דבלע גימא האי איבעל והאי אשרוצי אשריץ? יש לומר: פעם ממוהר להחזיק קודם, ולא הוי ככלכל דלעולם שלשה ימים.

רוב דגים בהימם משריצים - הלכתא כרב אשי, כד בתרא. ויש להחזיר אותן דגים שקורין מרג"ש הנמצא תוך דג בל"א, ואף על גב דלא חזינן דבלע. ואין להקשות ממתניתין דשריא דג טמא שבלע דג טהור, לרב ששת דאסר מי גרלים של חמור. דאפילו לישנא בתרא דרב ששת דאסר אף של סוסים וגמל - לא דמי. חזא: דמותניתין לא איירי אלא נמצא תוכו דג טהור. ואפילו יצא, הבא פשיטא דדגים עייל דגים נפיק, אבל מים שהבחה שותה - לחלוותי הגוף מתערב עמהם. ובתורת כהנים תני גבי דגים: "תאכלו" - לרבות הטהור שבמעי טמא. יכול אף הטמא שבמעי טהור? תלמוד לומר: "אותם", מה ראיית לומר בבמה שבמעי טמא - טמא, ושבמעי טהור - טהור (מטמא שבמעי הטהור טהור), ודברים אינו כן? לפי שאין גדוליו. ואין ראייה משם לאסור דג טמא שבלע דג טהור אחר שיצא, משום דנקט "שבמעי הטמא". דלאו דוקא, אלא משום טמא שבמעי טהור, דלילמא הויא דשרינן ביצא לחוץ משום דחשיב עיכול.

דג טמא משריץ דג טהור מטיל ביצים - בעבודה זרה פרק "אין מעמידין" (מא), מפרש: תריווהו מטיל ביצים ניהו, זה משריץ מבחוץ וזה משריץ מבפנים.

הטמא, והני נמי מינא דטמא הוא. ואיפא דאמרי: דסוסים וגמלים לא קא מיבעיא להו - דלא שתי אינשי. פי קמיבעיא להו דחמור, דשתי אינשי ומעלו לירקונא, מאי? אמר להו רב ששת, תניתיה: הוציא מן הטמא - טמא, והוציא מן הטהור - טהור; והני נמי מוטמא קאתי. מיתבי: מפני מה אמרו דבש דבורים מותר? מפני שמכניסות אותו לגופן, ואין ממצות אותו מגופן! - הוא דאמר פרבי יעקב, דאמר: דובשא רחמנא שרייה. דתניא, רבי יעקב אומר: "אף את זה האכלו מפל שרץ העוף" - זה אתה אוכל, ואי אתה אוכל שרץ עוף טמא. שרץ עוף טמא בהדיא פתיב! אלא, שרץ עוף טמא אי אתה אוכל, אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ, ואיזה זה - זה דבש דבורים. יכול אף דבש הגוין והצירעין? אמרת: לא. ומה ראיית לרבות דבורים ולהוציא הגוין והצירעין? מרבה אני דבש דבורים - שאין לו שם לווי, ומוציא אני דבש הגוין והצירעין - שיש לו שם לווי. כמאן אולא הא דתניא: דבש הגוין והצירעין - טהור, ומותר באכילה? דלא פרבי יעקב. "טהור" - אלמא בעי מחשבה. תניא נמי הכי: דבש בכורותו מוטמא אוכלין שלא במחשבה. חלי דיהמורתא, סבור רפנן למימר: בעי ניהו, ואסורין. אמר רב ספרא: ורעא דאילא הוא, דאול בתר אילתא, ואידי דרחמיה צר לא מודקקא, ואול בתר יהמורתא, ונתרי. אמר רב הונא: עור הבא כנגד פניו של חמור - מותר, מאי טעמא? פירשא בעלמא הוא. אמר ליה רב חסדא: תניא דמסנע לך: עור הבא כנגד פניו של אדם, בין חי בין מת - טהור; מאי לאו, בין הוא חי ואמו חיה, בין הוא מת ואמו מתה? - לא, בין הוא חי ואמו מתה, בין הוא מת ואמו חיה. - והתניא: בין הוא חי ואמו חיה, בין הוא מת ואמו מתה! - אי תניא, תניא. משנה דג טמא שבלע דג טהור - מותר באכילה. וטהור שבלע דג טמא - אסור באכילה, לפי שאינו גידולו. גמרא טעמא דחיוניה דבלע, הא לא חיוניה דבלע - אמרי: אשרוצי אשריץ. מנלן? דתניא: דג טמא - משריץ, דג טהור - מטיל ביצים. - אי הכי, פי חזינא דבלע אמרינן: האי - איעפלא, והאי - אשרוצי אשריץ! אמר רב ששת: כגון שמצאו דרך הרעי. רב פפא אמר: כגון שמצאו דרך בית הפלעה. רב נחמן אמר: כגון שמצאו שלם. רב אשי אמר: רוב דגים במינן משריצין, דג טהור - משריץ, דג טהור - לפיגו דמי. תנו רפנן: דג טמא - משריץ, דג טהור - מטיל ביצים. כל המוליד - מניק, וכל המטיל ביצים - מניק. מלקט, חוץ מעטמלף, שאף על פי שמטיל ביצים - מניק.

הרולפין
המטיל ביצים אין לו דדים, ומלקט פירוריו ומפרנס בניו. עמלף - קלב"א שורייץ.
דומה לעכבר ויש לו כנפים.

מטמא - הוי משמע מגופיה דטמא. ועד כאן שייך לעמוד הקדום. "מן הטמא" משמע - מינו של טמא דק, דדמו לחלב. והני נמי - מטמא קאתו, שבתוך הטמא הוי. ואף על גב דלאו מגופיה מימצן, אסרי. שמכניסות אותן לגופן - שאוכלין מפרזי האילן, ומדן נעשה הדבש במעיקו. ואין מטמא אותו - דובשנה, מגופו. וקשיא לרב ששת, דהא הכא כיון דלאו מגופיהו מימצו שרי? רב ששת אמר - כל שהיה בתוך הטמא, דאמר כרבי יעקב בטעמא דרבש, לאו משום שמכניסות אותן לגופן הוא, אלא דרחמנא שרייה בהדיא, וגזירת הכתוב היא. שרץ העוף טמא - הוולד ממש - בהדיא תביב בו (ויקרא יא.) "את אלה תשקצו מן העוף! אלא שרץ עוף טמא שאתה אין אוכל" - דלדחי ודיקא "ואי אתה" - דתיהדר ותיקוד מיניה: אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ שאינו ולד דגמטו, כגון דבש. לישנא אחרת: אלא שרץ עוף טמא אי אתה אוכל. ומאיך קרא נסיב לה: "מכל שרץ העוף" וגר. הגוין והצירעין - מין ארבה. דבש דבורים - "דבש" טמא (הוה) קרו ליה, דבש טהור הכי הוא דמיקר. טהור - מלקבל טומאת אוכלין, דסתמיה לאו לאכילה עד שיחשב עליו. טהור אלמא בעי מחשבה - בנחתא. דבש בכורותו - ואבתי לא חשיב עליה, שהרי הוא בכורותו. ובדבש דבורים מיירי, דאין כוורת אלא לדבורים. חלי דיהמורתא כעין ביצי זכר שהחמורות מוציאות מרחמן. ואסורין - משום אבר מן החי, שנעקרו מן הזכר ברחם. דאול בתר אילתא - להזיק לה. ונתרי - שופך זרע הרבה, ונקרש. עור הבא כנגד פני חמור - כעין שליא שהחמור נולד בו. טהור - מלטמא במגע ובמשא. מאי לאו - אפילו הולד והאם מתים - אפילו הכי העור אין מטמא. אלמא דאמר: שליא לא מן הולד ולא מן האם, אלא פירשא בעלמא היא. הכי גרסין: לא בין הוא חי ואמו חיה בין הוא מת ואמו חיה - שמגוף הכי הוא, והרי היא חיה. אבל לגבי אכילה, פי שרית ליה בתר אם - נמי אסור. **משנה שבלע** - משמע דידעי ודאי שבלעו. לפי שאינו גידולו - אלא כשהוא חי בלעו. אבל גידולו שרי, שהוציא מן הטהור - טהור. **גמרא** אשרוצי אשריץ - דג טהור זה שנמצא בתוך הטמא - נשרץ בגופו, ועבורו הוא, ואסור. דג טמא משריץ - בגופו עוברו, כשאר בהמה ודית. דג טהור מטיל ביצים - ויושב עליהן ומחממן עד שיוציאם מן הקליפה, כעופות. אי הכי - דג טמא משריץ, האי דבלע - איבעל והוי רעי, וזה שנמצא בתוכו - אשרוצי אשריץ, ועבורו הוא, וליתסרו דרך בית הרעי - ואי עוברו הוא, בבית הרחם מיבעי ליה לאשתכחו. **שמצאו שלם** - שגמרהו כל צורתו וגדולו הוא. ואי עובר - לא הוי משתדי ברחם כולי האי. רב אשי אמר - מתניתין לאו כדחיוניה דבלע, אלא שנמצא בתוכו. והאי דקתני "שבלע", כיון דרוב דגים במינן משריצין, וזה השריץ מין אחר - כמו שבלע בפניו דמי. כל המוליד - שולד עובר ממש. מניק - שיש לו דדים. וכול

אפילו שלא במחשבה, ודבש בכורתו הוא דבש דבורים, כי אין
שום דבש שנאסף בכורת אלא מדבורים בלבד. הרי שדבש
דבורים חלוק בדינו מדבש גזין וצירעין, שדבש דבורים מטמא
טומאת אוכלין אף ללא מחשבה, ואילו דבש גזין וצירעין טעון
מחשבה.
הגמרא דנה בעוד פרט היוצא מבמהמה, מה דינו לאכילה. אומרת
הגמרא: [הני] חלי דחמורתא – אלו העיגולים שנראים
כביצים, היוצאים מרחמה של יחמורה, סבור רבנן למימר –
סברו חכמים לומר, ביצי יניחו – ביצי זכר הם, שנעקרו ממנו
ונשארו ברחמה של הנקבה, ואסידן באכילה משום אבר מן החי.
אמר רב ספרא, מותר לאכלם, כי אין אלו ביצי זכר, אלא זרעא
דאיילא הוא דאייל בתר אילתא – הם זרע האיל ההולך אחר
האילה ורוצה להזקק לה, ואידי דרחמה צר לא מודקקא,
ואיל בתר יחמורתא ונתרי – אולם מכיון שרחמה צר אינה
מקבלתו, והולך אחר יחמורה שדומה לאילה, ועד שמוצאה,
סובל בגופו את שכבת זרעו ומתבשל בגופו הרבה, וכששופך
הזרע ברחמה הזרע נקשר, ויוצא מרחמה בצורת ביצים, והם
מותרים, ואינם נחשבים כיוצא מאבר מן החי.
הגמרא דנה על חלק הפורש מבמהמה, מה דינו לאכילה: אמר רב
הונא, עור הבא כנגד פניו של חמור – כעין שליא שהחמור
נולד בו, מותר. מאי טעמא, והרי בא מגוף טמא של חמור,
משום שפירשא בעלמא הוא – הוא דבר בפני עצמו, ואינו חלק
מגוף החמור. אמר ליה רב חסדא לרב הונא, תניא – למדנו
ברייתא דמסניע לה, שכך שנינו בה, עור הבא כנגד פניו של
אדם, בין חי בין מת, העור טהור, ואינו מטמא במגע במשא
ובאהל כטומאת מת. ודנה הגמרא: מאי כוונת הברייתא לאו –
האם אין כוונתה שהעור טהור בין אם הוא חי והולדו חי ואמו
חיה, בין אם הוא מת וגם אמו מתה, ובהכרח שאין עור זה
נחשב כחלק מן הולד או מן האם, אלא כפרש בלבד, ולכן אינו
מטמא כחלק מהמת. דוחה רב הונא את ראיית רב חסדא: לא –
אין להוכיח מכאן שעור הבא כנגד פני חמור נחשב כפרש, כי יש
לפרש את דברי הברייתא כך, בין הוא חי והולדו חי ואמו מתה,
בין הוא מת ואמו חיה, והעור טהור לא משום שנחשב כפרש,
אלא משום שבא מן האם ומן הולד, ואינו נחשב כעור מת עד
שימותו שניהם. וזה סברא רק שלא יטמא, אבל אסור הוא
באכילה, כיון שהוא חלק מהאם והולד האסורים באכילה. אמר
רב חסדא לרב הונא: והתניא, בין הוא חי ואמו חיה בין הוא
מת ואמו מתה, ומוזה שמבואר בברייתא שאפילו אם שניהם
מתים אין העור מטמא, מוכח שאינו נחשב כחלק מהם, אלא הוא
כפרש בלבד, ואם כן שוב ניתן להוכיח כדברך להתיר לאכול
עור כזה של חמור. אמר לו רב הונא: אי תניא תניא – אם אכן
שנינו כך בברייתא, הרי שיש ללמוד כך גם בברייתא שלפנינו,
ומוכח שעור הבא כנגד פני ולד, אינו אלא פרש בלבד.

משנה

המשנה מביאה אופן שבו אין אומרים 'היוצא מהטמא טמא
והיוצא מהטהור טהור': דג טמא שבלע דג טהור, הדג הטהור
מותר באכילה. ודג טהור שבלע דג טמא, הדג הטמא אסור
באכילה, לפי שאינו גידולו – שהדג הנבלע, אינו נחשב 'יוצא'
מהדג שהוא בלוע בו, כי לא גדל ממנו, אלא היה כנוס בתוכו.

גמרא

שנינו במשנה: 'דג טמא שבלע דג טהור'. מדייקת הגמרא מזה
שלא נקט התנא 'דג טהור שנמצא במעי דג טמא', טעמא
דחיינה דבלע – טעם היתר הדג הטהור הוא משום שראינו

הטמא, ומשמע שכל היוצא מבמהמה טמאה, ונחשב 'מין טמא'
משום שהוא דומה לחלב שהוא עכור, אסור באכילה, והני נמי
– וגם מי רגלי חמור, כיון שיצאו מטמא ועכורים הם ודומים
לחלב, מין הטמא הוא, ואסורים.
ואיכא דאמרי – ויש שאמרו שמועה זו בלשון אחר, דסוסיס
וגמלים לא קא מיבעיא להו – הטעם שבני הישיבה לא דנו על
מי רגלי סוסים וגמלים, אינו משום שהם צלולים, אלא משום
דלא שתו אינשי – אין אנשים שותים אותם, ופשוט שאינם
אסורים, כי קמיבעיא להו – והספק הוא רק לגבי מי רגלים
דחמור, דשתו אינשי ומעלו לירקנא – שאנשים שותים אותם
כי מועילים למחלת הירקון, מאי, האם מחמת כן נחשבים
כמשקה ואסורים, או לא.
אמר להו רב ששת לבני הישיבה, תנייתיה – מהמשנה (לעיל ה)
נפשט ספק זה, ששנינו בה 'היוצא מן הטמא, טמא, והיוצא מן
הטהור, טהור', והני נמי – וגם מי רגלי חמור, מטמא קאתו –
באים מטמא, ולכן גם אם אינם מתמצים מגופו אסורים.
הגמרא מקשה על רב ששת שאסור יוצא מטמא אף שאינו
מתמצה מגופו: מיתיבי, שנינו בברייתא, מפני מה אמרו דבש
דבורים מותר, והרי הוא יוצא מגוף דבורה שהיא שרץ העוף,
מפני שלאחר שמלקטות אותו מצוף פרחי האילן מכניסות
אותו לגוף, ואין ממצות אותו מגופו, הרי שדבר שיצא
מהטמא, אם לא התמצה מהגוף מותר, ואיך אסר רב ששת מי
רגלי חמור שאינם מתמצים מגופו. מתרצת הגמרא: הוא דאמר
– רב ששת סובר כרבי יעקב, דאמר, דובשא דחמורא שרייה –
התורה התירה דבש באכילה, אף שמעיקר הדין צריך לאסרו
משום שיצא מטמא.
מבאר הגמרא היכן נאמר היתר לדבש: דתניא לגבי מיני שרצי
העוף המותרים באכילה, רבי יעקב אומר, כתוב (ויקרא יא כא)
'אף את זה תאכלו מכל שרץ העוף ההולך על ארבע, אשר לו
כרעים ממעל לרגליו', זה ו-חגבים, אתה אוכל, ואי אתה
אוכל שרץ עוף טמא. מקשה הגמרא: למה הוצרכנו ללמוד
איסור שרץ העוף מדרשה, והרי שרץ עוף טמא בהדיא בתרי
– איסורו מפורש בתורה, שנאמר (שם יא ג) 'ואת אלה תשקצו מן
העוף. אף כוונת רבי יעקב היא לחזור ולדקדק מזה, שרק שרץ
עוף טמא אי אתה אוכל, אבל אתה אוכל מה שעוף טמא
משריץ – מוציא מגופו, ואיזה זה הדבר ששרץ העוף משריץ
ומותר באכילה, זה דבש דבורים. יכול אף דבש הגזין והצירעין
– מין ארבה, יהיה מותר, אמרת, דבש זה לא הותר.
מבאר הגמרא: ומה ראית לרבות – להתיר דבש דבורים
ולחוציא – ולאסור דבש הגזין והצירעין. מרבה אני דבש
דבורים שאין לו שם לווי, שנקרא 'דבש' סתם, ואין קוראים לו
'דבש דבורים', ומוציא אני דבש הגזין והצירעין שיש לו שם
לווי, שנקרא 'דבש גזין' או 'דבש צירעין', וזכר שם העוף הטמא
עליהם.
הגמרא דנה: כמאן אולא הא דתניא, דבש הגזין והצירעין
טהור ואינו מקבל טומאת אוכלין, ומותר באכילה. קובעת
הגמרא: דלא כרבי יעקב, שהרי רבי יעקב אסר לאכול דבש
הגזין והצירעין.
הגמרא מחלקת בין דבש דבורים לדבש הגזין והצירעין לגבי
קבלת טומאה. אומרת הגמרא: ממה ששנינו 'דבש גזין וצירעין
טהור' כי אינו מיועד לאכילה, אלמא, דבעי מחשבה – צריך
לחשוב עליו ליעדו לאכילה כדי שיקבל טומאת אוכלין, ומשמע
שרק דבש גזין וצירעין צריך מחשבה, אבל דבש דבורים מקבל
טומאה גם ללא מחשבה. מוסיפה הגמרא: תניא נמי הכי, דבש
בכורתו שעדיין לא יעדו לאכילה, מטמא מומא אולין

ראוי שיהיו נכבדים באופן תשמישם יותר משאר המינים, הואיל
 ודיברה עמהם שכינה, דג, שנאמר בו (וינח ב' א') 'יאמר ה' לדג
 ויקא את יונה אל היבשה'. נחש, שנאמר בו (בראשית ג' ד') 'יאמר
 ה' אלוהים אל הנחש'. ואדם, מצינו בכל התורה שהקדוש ברוך
 הוא דיבר עם כמה אנשים.
 תנא – שנינו בברייתא, נמל אופן תשמישו הוא אחר כנגד
 אחר.
 הגמרא מביאה ברייתא המפרטת את זמן עיבורם של בעלי חיים:
 תנו רבנן, תרנגולת ביצתה נגמרת לאחר עשרים ואחד יום
 מעיברה. וכנגדה באל, הוא עץ אגוז הלז, שפירותיו שהים
 בו מעת שיצא הפרח עד שנגמר הפרי, עשרים ואחד יום. כלב
 צורת ולד שלו נגמרת לחמישים יום, וכנגדו באל, אילן
 התאנה. חתול לחמישים ושנים יום, וכנגדו באל, אילן
 התות. חזיר לששים יום, וכנגדו באל, אילן תפוח. שועל וכל
 מיני שרצים [ל]ששה חדשים, וכנגדן באל, תבואה.
 בהמה דקה מהורה לחמישה חדשים, וכנגדה באל, עץ גפן.
 בהמה גסה טמאה לשנים עשר חודש, וכנגדו באל, אילן
 דקל. בהמה גסה מהורה לתשעה חדשים, וכנגדה באל, עץ
 הזית.
 הוהב והארי והדוב והנמר והפרדלס והפיל והקוף והקיפוף
 צורת ולדם נגמרת לשלש שנים – לאחר שלש שנים מעיבורם,
 וכנגדן באל, בנות שוח.
 אפעה אינו מתעבר אלא לשבעים שנה – לאחר שבעים שנה
 משנולד, וכנגדו באל, חרוב. חרוב זה משעת נטיעתו עד
 שעת גמר פירותיו עובר שבעים שנה, וימי עיבורו מעת שיוצא
 הפרח עד שעת גמר פירות, שלש שנים.
 נחש יולד לשבע שנים – לאחר שבע שנים, ולאחר רשע
 (הנחש), לא מצינו חר – לא מצינו אילן שפירותיו שהים
 שבע שנים עד שיגמרו. ויש אומרים שכנגד עיבורו של נחש
 יש באלן מוכססים, שהם מין מסוים של בנות שוח. שואלת
 הגמרא: מנא הני מילי – מנין שעבורו של נחש נמשך שבע
 שנים. משיבה הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, ומנו כה
 משום – והביאו דבר זה בשמו דרבי יהושע בן חנניא, שנאמר
 (בראשית ג' ד') 'אמר אתה מכל בהמה ומכל חית השדה',
 ולכאורה תמוה למה הוצרך לומר לו 'ומכל חית השדה', והלא
 אם מבהמה (נתקללה) [נתקלל] שזמן עיבורה חמשה חדשים,
 מחיה לא כל שכן שהוא מקולל, שהרי חיה כגון חתול, זמן
 עיבורו הוא רק חמישים ושנים יום. אלא בא הכתוב לומר לה
 שכל שנתקללה הבהמה שעבורה נמשך יותר מחיה אחר
 לשבע – זמן ארוך פי שבע מחיה, ומא ניהו – ומי הן הבהמה
 והחיה שעבור הבהמה נמשך פי שבע מעיבור החיה, המור
 שהוא בהמה גסה טמאה, ועיבורו נמשך שנים עשר חודש,
 שהוא פי שבע מעיבורה של חתול שנמשך רק חמישים ושנים
 יום, כך נתקלל הוא (הנחש), שעבורו ארוך מבהמה אחת
 לשבע – פי שבע מבהמה, וכיון שעבור בהמה גסה טמאה
 נמשך שנה, נמצא דהנה ליה שב שני – שיש לנחש עיבור
 ארוך שבע שנים.
 מקשה הגמרא: אימא – ואולי, הלימוד מקללת הנחש אינו
 מקללת הבהמה יותר מהחיה, אלא מקללת החיה יותר
 מהבהמה, ותלמוד כן, בשם שנתקללה חיה שעבורה נמשך
 יותר מבהמה אחת לשלש (שנים) – פי שלש מבהמה, ומא
 ניהו – ומי הן הבהמה והחיה שעבור החיה נמשך פי שלש
 מהבהמה, ארי המור – שבהמה גסה טמאה עיבורה שנה
 אחת, ואילו אריה עיבורו שלש שנים, כך נתקלל הוא (הנחש) –
 שעבורו נמשך יותר מחיה אחת לשלש (שנים) – פי שלש, ואם
 כן נמצא דהנה ליה תשע שנים – שיש לנחש עיבור ארוך של
 תשע שנים, ולא שבע שנים כפי שלמדנו לעיל.

הדולפנין, פריז ורבינו כבני אדם – תשמישם ועיבורם שוה לבני
 אדם. מבארת הגמרא: מאי דולפנין, אמר רב יהודה, אלו בני
 ימא – מין דגי ים, שחצי גופם בצורת אדם וחציו האחר בצורת
 דג.
 הגמרא מביאה את המשך הברייתא: כל בעל חי שביציו של
 הזכר מבחין – מחוץ לגופו, כגון בהמה וחיה, מוליד ולדות ולא
 ביצים, וכל בעל חי שביציו בפנים, כגון עופות, אינו מוליד
 ולדות, אלא מטיל ביצים.
 מקשה הגמרא: איני – האם כך הוא, והאמר שמואל, אוזו של
 יישוב ואוזו בר הם שני מינים, וכלאים זה בזה, ואסור להרביעם
 זה עם זה. והוינן כה – ונשאנו ונתנו בדברי שמואל, מאי טעמא
 החשיבם בכלאים, והרי מין אחד של אוזו הם, ואמר אבאי, משום
 שיש חילוק בין הזכרים של שני המינים, שזה – אוזו בר, ביציו
 מבחין, וזה – אוזו יישוב ביציו מבחין. ואם כן קשה, איך יתכן
 דתרייהו (אוזו של יישוב ואוזו בר) מטיל ביצים, והלא שנינו
 בברייתא שכל שביציו מבחין אינו מטיל ביצים, וכיצד אוזו בר
 שביציו מבחין מטיל ביצים.
 אלא – בהכרח שכן צריך לשנות את הכלל בברייתא, כל בעל
 חי שאבר זכרותו מבחין, מוליד ולדות, ואילו בעל חי שאבר
 זכרותו מבחין, מטיל ביצים ואינו מוליד ולדות. ואוזו בר אף
 שביציו מבחין אבל זכרותו מבחין, ועל כן הוא מטיל ביצים.
 הגמרא מביאה את המשך הברייתא: כל בעל חי שתשמישו –
 שטבעו להזדקק לבן זוגו ביום, יולד את ולדותו ביום, וכל בעל
 חי שטבעו להזדקק לבן זוגו בלילה, יולד בלילה, וכל בעל חי
 שתשמישו בין ביום בין בלילה, יולד בין ביום בין בלילה.
 מבארת הברייתא אלו בעלי חיים כלולים בכל כלל: דרך
 תשמישו ביום יולד ביום, הוא התרנגול. דרך תשמישו בלילה
 יולד בלילה, הוא העמלף. דרך תשמישו בין ביום בין בלילה
 יולד בין ביום בין בלילה, הוא אדם, וכל דדמי ליה – וכל בעלי
 החיים הדומים לו בדרך תשמישו.
 שואלת הגמרא: למאי נפקא מינה – איזה דין יוצא מדבר זה
 שלכן משיבה הגמרא: דברים אלו נצרכים לכרוב מרי
 בריה דרב כהנא – לדין שאמר רב מרי בריה דרב כהנא, דאמר
 רב מרי בריה דרב כהנא, כך בקינה (בתוך קן) של תרנגולין
 מערב יום טוב בין השמשות, ולא מצא בה ביצה, ולמחר
 השכים לפני עלות השחר, ומצא בה ביצה, מותרת באכילה
 ביום טוב, כי ודאי נולדה הביצה אתמול לפני בין השמשות, ואף
 שברך בבין השמשות ולא מצא ביצה בקן, כיון ששנינו בברייתא
 שאין תרנגולת מטילה ביצים בלילה, אימר – צריך לומר שלא
 כך נפה. ואף אם תשאל שהלא כך נפה, אימר – יש לומר,
 יצתה רובה וחרה הנה – אתמול יצאה רוב הביצה מגוף
 התרנגולת וחזרה אליה, וכיון שרובה יצאה ביום, נחשב כמו
 שכבר נולדה הביצה, והטלה זו יכולה להיעשות גם בלילה.
 וכדברי יוחנן, דאמר רבי יוחנן, ביצה שיצתה רובה מערב יום
 טוב וחרה לגוף התרנגולת, מותרת לאכילה ביום טוב. וכיון
 שהיתר זה נקבע על ידי ידיעת זמן לידת התרנגולת, שהוא ביום
 ולא בלילה, לכן הוצרכו חכמים ללמדנו מתי זמן לידתה.
 הגמרא מביאה את המשך הברייתא: כל שתשמישו ועיבורו
 שוה – שני מינים שאופן תשמישם וזמן עיבורם דומים זה לזה,
 כגון כבש וזנ ששניהם משמישים פנים כנגד עורף, ועיבורם נמשך
 חמשה חדשים, אם בא אחד על חבירו יולדיו ולדות ומגדליו –
 מניקים ולדות זה בזה.
 תכל – כל בעלי החיים משמישין באופן שהפנים של הזכר כנגד
 עורף הנקבה, חוץ משלשה מינים שתשמישין פנים כנגד פנים,
 ואלו הן, דג ואדם ונחש. שואלת הגמרא: ומאי שניא הני
 תליתא – מה הטעם ששונה אופן תשמישם של שלשה אלו.
 משיבה הגמרא: כי אהא – כשבא רב דימי מארץ ישראל
 [אמר] אמרי במערבא – כך אומרים בארץ ישראל, שמינים אלו

בכורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רמז רש"י

הכי גרסינן הדולפנין פרים ורבים מבני אדם – שאם בא אדם עליהם מתעברות הימנן. בני ימא – דגים יש בים שחציין צורת אדם וחציין צורת דג, ובלעז: שריינ"א. כל – מין שביצי חזר, כגון חיה ובחמה, מבחוץ – מוליד עובר ממש. וכל – מין שביצי זכר מבפנים – מטילה הנקבה ביצים. אוזו – של ישוב, ואוזו

של בר – כלאים להרביע. לפי שאין חכמים דומים, דוח ביציו מבחוץ וזה ביציו מבפנים. זכורו – הגיד. ואוזו בר זכורו מבפנים. ולמחר השכים – קודם היום, ומצא בה ביצה – מותרת, ולא נולדה בלילי יום טוב אלא מאתמול. דתרנגולת אינה יולדת בלילה כדתני לעיל. יצתה רובה מותרת – דבתר יצאת רובה אולינן. כל שתשמישו ועיבורו שוח – כגון שבע ועו, ששניהם פנים כנגד עורף, וימי עיבורן שוח, ששוחין חמשה חדשים – ויולדין אם בא אחד על מין חבירו. ונגדיל = מניקין. שכינה עמהם – שאמר (יונה ב): "ויאמר ה' לדג, לעשרים ואחד יום – לאחר שנתעברה מן התרנגול שוחה ביצתה ליגמר עד אחד ועשרים יום. לזו – קורדליא". שגדילים בו אגוזים קטנים. ומשעת פרחיו עד שעת גמר פריו (שנים) ואחד ועשרים יום. כלב לחמשים יום – נגמרה צורת הולד. וכנגדו באילן תבואה – כמאן דאמר (ברכות מ"א): עץ שאכל אדם הראשון חטה דהתה, קרי לתבואה אילן – דקל – גדילין בו תמרים. ברדלס = אפא. קוף = שיני"א בלעז. קיפוף – כעין קוף הוא, ויש לה זנב. וכלשון אשכנז מרקע"א. אפעה – מתעבר אחר שבעים שנה שנולד. וימי עיבורו – משעת הפרה עד שעת גמר פירות. מוכססים – מין בנות שוח, ולא בנות שוח ממש. מנא הני מילי – דנחש עיבורו שח שנים. אם מבחמה נתקלל מחיה לא כל שכן – שפחותה יותר מן חיה, שהרי עו חמשה חדשים וחתול חמשים ושנים ויו"ט. והא ליכא למימר דהא "מכל חיה" היינו ארי או אפעה, דאם כן ליכתוב "מכל החיה" ולא ליכעי בחמה. אלא להכי כתב תרייהו לומר לך ב' – והכי משמע: ארור הוא מכל הבחמה כמה שהיא ארורה יותר מן החיה. כשם שהבחמה נתקללה מן החיה על אחת שבע, ומאי ניהו – חמור מוחתול, שששנה יש שבע פעמים חמשים ושנים – כך נתקלל הוא מן הבחמה, כגון מבחמה גסה טמאה, אחד לשבע. דבחהו טמאה גסה שנים עשר חדש, וחשוב שבע פעמים שנים עשר חדש – היינו אחד לשבע, הן שבע שנים.

נחש – לישבע שנים, ולאוזו רשע לא מצינו חבר, ויש אומרים: מוכססים. מנא הני מילי? אומר רב יהודה אומר רב, ומטו בה משום דרבי יהושע בן חנניא, שנאמר: "ארור אתה מפל הבחמה ומפל חית השדה", אם מבחמה נתקללה, מחיה לא כל שכן? אלא לומר לך: כשם שנתקללה הבחמה מחיה אחד לישבע, ומאי ניהו? חמור מחתול – כך נתקלל הוא מבחמה אחת לישבע, דהוה ליה שב שני. אימא: כשם שנתקללה חיה מבחמה אחת לשלש שנים, ומאי ניהו? ארי מחמור – כך נתקלל הוא מחיה אחת לשלש שנים, דהוה ליה תשע שנים!

ופרק קמא דמסכת עבודה זרה (יד,א) מפרש: תאיני חיותא. ופרק שליש דנדרים (כ"א,ב) בנות שבע ותאנים לבנים שני מיני. דאמר: אילו הייתי יודע שבנות שבע בתוך כלכלה הייתי אומר "תאנים לבנות ושחורות אסורות, בנות שבע מותרות!" ונראה: בנות שוח ושבע מיני תאנים הן, אלא שבנות שוח רעות כדמשמע במתניתין ד"הקלן שבדמאי" ובהדיא דשביעית, כסבור שאין שביעית נוהג בהן. ובנות שבע יפות, כדמשמע בשביעית (פרק ה) ובנדרים (כ"א,ב) ומסתמא אדם מן הדפות אכל, ונקרא "שבע" מן שבעת ימי אכלות, ו"שוח" – שגרמו שוחה, ותולין הקלקלה במקולקל. ומאי ניהו חמור מחתול – דחתול לחמשים ושנים יום. ותימה: למאן דאמר כלב מין חיה, כדאייתא במסכת ביצה (כ"ב,ב) שלשה עין הן, כלב

הדולפנין פרין ורבין מבני אדם – כן גרסת הקונטרס. וכן מוכח בתוספתא פ"א: יולדין ומגדלין מבני אדם. אימר יצתה רובה וחזרה – מכאן מתירין לקנות ביצים בליל שני של יום טוב של גליות. חרץ משני ימים טובים של ראש השנה, לפי שקדושה אחת הן. תרנגולת עשרים ואחד יום כנגדה באילן לזו – פירש הקונטרס קורדליא שגדלים בו אגוזים קטנים. ורבינו יצחק בן אשר מפרש: שקדים שקורין אמגדליי"ה. ד"בטנים ושקדים" (בראשית מג) מתרגם ירושלמי: לזנים, "מקל שקד" (ירמיה א) מתרגם: חטרא דלחא. ויש מפרשים: מקל שקד אחד לעשרים ואחד – אף משבועה עשר בתמוה לתשעה באב כן. וינאץ השקד" (קהלת יב) מתרגם: שיגרא, "ויגמל שקדים" (במדבר יז) ומתרגם: וכפית שגדין. עד אמרין: ינאץ השקד" – זה לזו של שדרה, ממנה עתידים מתים להחיות לעתיד לבא. "לזו" תרגום של שקד (ויקרא רבה).

באילן תות – אין ראייה מכאן שמברכין עליהן "בורא פרי העץ". דחבי אמרין: באילן – דגן, דאתאי כמאן דאמר (ברכות מ"א), עץ שאכל ממנו אדם הראשון חטה דהתה. אלמא קרי לתבואה אילן, ולא מברכין בהם "פרי העץ". ומיהו, תותים הגדלים באילן – מברכין "פרי העץ". אבל לא אתותי שדה, דאי שקלת לפירא – לא הדר גוזא ומפיק, ואין מברכין "פרי העץ" אלא כי הדר גוזא ומפיק.

ברדלס – פירש הקונטרס: אפא. ופרק קמא דסנהדרין (ט"ו,ב) פירש הקונטרס: פוטרי"ש. וסוף פרק קמא דבבא קמא (ט"א,א) אמרין: ברדלס וזו אפא. ואמרין צבוע זה אפא. ו"גיא הצבועים" (שמואל א ג) מתרגם: מישר אפעיא. מיהו ברדלס דהכא משמע דהוא כעין פוטרי"ש, ויולד לשלש שנים, מדרשנה אפעה לשבעים שנה. ושני מיני ברדלס הן. הקוף והקיפוף – מין חיה הוא, מדחשיב לזו כדאי פיל, ואמר פרק "הרואה" (ברכות ג"ב,ב) כל מיני חיות יפין לחלום חרץ מן הפיל והקיפוף. ופרק "המפלת" (נדה כ"ג,א) אמרין: ליטנא אחרינא, רבי מאיר אומר: הואיל ועיניהם הולכים לפניהם כשל אדם. והוא "סוס וישש" (ויקרא יא) מתרגם: קריא וקפופא. ויש קפוף אחד מין עוף, פרק "אלו טריפות" (חולין ס"ג,א) אמר: תנשמת באות שבעות, ואמר: באות שבעות – קפוף, ויש גרס "קיפוד" בל"ה, על דרך "וירשנה קאת וקיפוד" (ישעיה לד). ואי גרס "קיפוף", ותרי גווי קיפוף יש בעופות, אם כן בו מפרש באות שבעות קפוף – והדין ידענא בזה אי איירי בינשוא או בתנשמת? בנות שוח – על משנה דשביעית שלהן בשנה (שביעית פרק ה משנה א) פירש בירושלמי: בכל שנה חותנין בה פירות, ופירות שחונטין בשנה אחת אין נגמרין עד שלש שנים. ולא כפירוש רבינו חננאל, שפירש בגי תולין אילנות לא מפוק. בכל שתא אלא עשרים ומיניו וזבא בתרא לז"א, – כגון בנות שוח לשלש שנים. ופרק קמא דעבודה זרה (יד,א) גרס: מוכססים בנות שוח מין אחת, וכן משו. וקשה, במסכת דמאי (פרק א משנה א) תנן: הקלן שבדמאי לא נחשדו עמו. הארץ עליהן, משמע דלאו פירי חשוב ניהו.

דאמר: אילו הייתי יודע שבנות שבע בתוך כלכלה הייתי אומר "תאנים לבנות ושחורות אסורות, בנות שבע מותרות!" ונראה: בנות שוח ושבע מיני תאנים הן, אלא שבנות שוח רעות כדמשמע במתניתין ד"הקלן שבדמאי" ובהדיא דשביעית, כסבור שאין שביעית נוהג בהן. ובנות שבע יפות, כדמשמע בשביעית (פרק ה) ובנדרים (כ"א,ב) ומסתמא אדם מן הדפות אכל, ונקרא "שבע" מן שבעת ימי אכלות, ו"שוח" – שגרמו שוחה, ותולין הקלקלה במקולקל. ומאי ניהו חמור מחתול – דחתול לחמשים ושנים יום. ותימה: למאן דאמר כלב מין חיה, כדאייתא במסכת ביצה (כ"ב,ב) שלשה עין הן, כלב

רמז בבורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ח עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

רש"י

מי כתיב מכל החיה ומכל בהמה – דנידרוש: מכל החיה שנתקלה יותר מבהמה. [מכל בהמה כתיב – משמע: מבהמה המקוללת יותר – כך נתקלל ואין לך מקוללת בבהמה גסה יותר מחמור]. כך נתקלל הוא מבהמה אחד לשלש – כגון בהמה דקה טהורה דעיבורה לחמשה חודשים, ובתלתא זימני (תלתא) הוי חמשה עשר. אי בעית אימא מכל בהמה – דמשמע: מכל בהמה המקוללת יותר. ואיבעית אימא – לשם קללה נאמר, הלכך קללה חמורה שותכל לדרוש מן הפסוק שדי עילויה, והכי נמי איכא לאקשווי: ואימא כשם שנתקלה בהמה מחיה אחד לשנים, ומאי ניהו – חמור משועל, כך נתקלל הוא מחמור אחד לשנים, דהוה ליה שתי שנים. אלא איכא לתרצה:

קללה שדי עילויה, ועוד, "מכל בהמה ומכל החיה" כתיב, דמשמע דמשום בהמה שיתירה קללה על שום חיה, ומצינו חמור מקולל מחתול אחד לשבע. לכמה מיעבר ומוליד – כמה שוזה עיבורו במעיו. דבי אתונא – מקום. והא משמשי שמושי – ואי הוה מעברי לא הוה משמשי. שדרך חיה ובהמה, מאחר שנתעברה אינה מקוללת זכר. והא חבימי – הנהו סבי, וידרו לסוף המעשה, זיל זכינהו – נצחם. ביסתרקי – כסאות. כי מטא להם – לכרך שלהם. עבדי חיותא – מחתך בהמה. ואנא רישא דחיותא אמרי לך – בתמיה. פני – צעד ולך לפני. דרי בריבא דקני – טול חבילה של קנים, וכי מטית חתם נגד הפתח – זקוף התחילה לארץ. כמאן דמיתפתח – כאדם העומד לפוש. אול – רבי יהושע. אשכח דרבנאי – אורבים. מבראי – שלא יצא אחד מן הזקנים לחוץ. מנואי – שלא יניחו אדם ליכנס. וכי חזו הנך סבי כרעא דעילא קטלי ליה ולבראי. שהיתה אספוקת החרד עבה, ושופכינ סובין או עפר עליה וניכרות בה פסיעות האדם, וכי חזו כרעא דעילא – קטלי לשומרי [בראי] כי נהיו לבא, וכי חזו כרעא דנפקא – קטלי ליה ולגוואין שהניחוהו לצאת. והשומרים לא היו הורגים שום אדם אלא אם כן נכנס כולו לפנים על כרחו, או אחד יוצא כולו לחוץ. אפיה – רבי יוחנן לסגדליה, ועמד על פני האספוקה, ונראית פסיעה אחת נכנסת ופסיעה אחת יוצאה, ודחפוהו השומרים ויצא. וכשבאו הזקנים ראו כן, ודימו ששני בני אדם הן, אחד נכנס ואחד יוצא. וקטלינהו לכולהו שומרים. ואחר כך נכנס רבי יהושע. יגוקי מלעיל – בעליה, ולהרע נחבוננו, שהותן שלום לעליונים תחלה – והורגים אותו ותחתונים, ואומרים: אנו הזקנים, ולנו היה לך ליתן שלום תחילה. והנותן שלום לזקנים – הורגין אותו בהחורם. ואומרים: הלא אנו חשובים מהם, שאנחנו למעלה והם למטה. מא עבידתך – מאי בעית הכא. אי הכי – דחכימא את, ניבעי אנן מינק. אי וכו' – אם תנצחוני, דמידלו מינה – שמיחוסת מן הראשונה ושואל אותה, הרי יש לו ללמד: הואיל ולא נתנו לו את הראשונה כל שכן זו סיבתא – קביליא. [דצה] לתתא – דצה, השפיל ידו ונעצה בכותל במקום שאין חור, ולא על. דלי דצה – הגביה [ידו] חזר, במקום שיש חור, ועל. גברא דאויקי וסריק – שהלוח מעות לחבירו, ולא נפרע ממנו אלא בקושי, שטרף לקוחות. מא חזי דהדר

אחד לשלש ומאי ניהו עז מחתול – הכא ניהא טפי למנקט עז מכלל במאן דאמר (כלאים פרק ח משנה ו) מין חיה. לפי שהחשבו שלוח מכוח טפי אחד לשלש. אלא ניהא ליה למפירך כבולי עלמא. בי

איבעית אימא: "מכל בהמה" כתיב. אי בעית אימא: קללה הוא, קללה שדי עילויה. אמר ליה קיסר לרבי יהושע בן חנניה: נחש לכמה מיעבר ומוליד? אמר ליה: לשב שני. והא סבי דבי אתונא ארבעניה, ואוליד לתלת? – הנהו מיעברי הוו מעיקרא ארבע. – והא קמשמשי שמושי! – אינהו נמי משמשי פארה. – והא חבימי אינהו? – אגן חבימינן מיניהו. – אי חבימית – זיל זכינהו, ואיתניהו לי! אמר ליה: פמה הווי? – שיתין גברי. אמר ליה: עבד לי ספינתא דאית בה שיתין פתי, וכל ביתא אית בה שיתין ביסתרקי. עבד ליה. פי מטא להם לבי טבחא, אשכחיה לההוא גברא דקא פשיט חיותא. אמר ליה: רישך לובוני? אמר ליה: אין. אמר ליה: בכמה? אמר ליה: בפלגא דזוזא. יתב ליה. לסוף אמר ליה: אנא רישא דחיותא אמרי לך? אמר ליה: אי בעית דאשבקך, סגי אחוי לי פיתחא דבי אתונא! אמר ליה: מסתפינא, דכל דמחוי קטלי ליה. אמר ליה: דרי בריבא דקניא, וכי מטית להם וקפה כמאן דקא מתפתח. אשכח דרבנאי מנואי ודרבנאי מבראי, דאי חזו פרעא דעילא – קטלי להו לבראי, ודנפקא – קטלי להו לגואי. אפכה לסגדליה – קטלי להו לגואי, אפכה לסגדליה – קטלי להו לכולהו. אשכח יגוקי מלעיל, סבי מלתחת. אמר: אי יהיבא שלמא להני – קטלי לי הני, סברי: אגן עדיפינן, דאגן קשינן טפי ואינהו דרדקי. אמר: שלמא לכו! אמרו ליה: מא עבידתך? אמר להו: אנא חכימא דיהודאי אנא, בעינא למיגמר חכמתא מיניכו. – אי הכי, ניבעי לך! אמר להו: לחיי! אי זכיתו – פל דבעיתו עבדו בי, ואי זכינא בכו – איכלו גבאי בפסינתא. אמרו ליה: ההוא גברא דאזיל ובעי אתחא ולא יהבו ליה, מאי חזי ליה דאזיל הובא דמדלו מיניה? שקל סיבתא, דצה לתתא – לא עאל לעילא – עאל. אמר: האו נמו, מיתרמי בת מזליה. גברא דאזיק וסריק, מאי חזא דהדר אזיק? אמר להו: גברא אזל לאגמא, קטל קמא טונא ולא מצי ביה – קטיל ומנח עילויה, עד דאיתרמי איניש מדלי ליה. אמרו ליה: אימא לן מילי דבראי! אמר להו: הנה ההוא בודניתא דיליא, ותוה תלי ליה פיתחא וכתב ביה דמסיק בבי אבא מאה אלפא זוזי. אמרו ליה: ובודניתא מי ילדה? אמר להו: הי ניהו מילי דבראי. מילחא פי סריא, במאי מלחי לה? אמר להו: בסילתא דכודניתא. – ומי איבא סילתא לכודניתא? – ומילחא מי סרי? בני לן ביתא פאזירא דעלמא! אמר שם, חלא בין רקיעא לארעא. אמר להו: אסיקו לי ליבני וטניא. מציעתיה דעלמא היכא? וקפה לאצבעתיה, אמר להו: הכא. אמרו ליה: ומי ימר? – איתו אשלי ומשחו! אית לן בירא בדברא, עיילא למתא! אמר להו: אפילו לי חבלי מפארי ואעילויה. אית לן ריתא דתבירא, חייטיה! אמר: כרובו לי מיניה גרדי ואיחויטיה. משרא דסביני במאי קטלי? – בקרנא דחמרא. – ומי איבא קרנא לחמרא? – ומי איבא משרא דסביני? איתו ליה תרי בעי, אמרו ליה: הי דוגתא אופכתי ותי דוגתא חיוורתית? איתו ליה תרי גבני, אמר להו: הי דעיוא אופכתי ותי דעיוא חיוורתית? ורצועא דמית, מהיכא נפיק רוחיה? – מהיכא דעל נפק. אחוי לן מנא דלא שוי חביליה! – איתו כל חד וחד בודיא, פשטוהי, לא הוה עייל בתרעא. אמר להו: איתו מרי סיתרוהי; היינו מנא דלא שוו חביליה. איתניהו, כל חד וחד חזי שיתין ביסתרקי, אמר: כולוהו חבראי להקא אתו. אמר ליה לספונא: שרי ספינתך. בהרי דקאתו שקל עפרא מעפריהו,

אזיק – לאחרני, ולא נתייסר מן הראשון. לאנמא = ליער. קטיל קמא טונא – חתך חבילה ראשונה ולא מצי ביה להרימו על שכמו. הדר קטיל ונמנח עליה – הואיל וצריך סיוע אחרים, עד דמיתרמי איניש ומדלו ליה. והאי נמי, הואיל והפסיד באנמא ראשונה – חזר ומאמין לאחרים, עד שמוזדווג לו לאדם נאמן ומשתכר בו. מילי דברי דברי רוח. לישנא אחרינא: מילי דכזיב, דברי כזב. בודנתא = פרידה. והוה תלי פיתחא – שטר בצוואר הוולד. הי ננהו מילי דברי – אלו הן דברי רוח. סילתא – שילא. מפארי – עשו לי חבלים מסובין, ואם אינכם עושים שאלתי, אף אני לא אעשה שאלתכם. חייטיה – תפור אותה. כרובו לי גרדי מינה – הרצינו לי ממנה חוטיך, כדרך נשים שמוציאין חוטין מן הבגד ותופרין אותו בהן. גרדי – בלעו פירוש. משרא דסביני במאי קטלי ליה – ערוגה דסביני במה קוצרין אותה. ונתא – תרנגולת. ורצועא דמית – אפרוח שמת בקליפתו. אחוי לן מנא דלא שוי חביליה – הראנו כלי שאינו שוה ההפסד שהוא מפסיד. בודיא – מחצלת. לא על בתרעא – שהיה ארוך ורחב יותר מן הפתח. איתו מרי – פשוטיה בלעו. וסיתרי – פתח הבגין והכותל, עד שיכנס. איתניהו – למעיל בספינתא, הואיל וזכינהו. היה מביאם אחד אחד בפני עצמו ומכניסו לחדר. וכי חויית שיתין ביסתרקי – סבר: כל חברי יבואו כאן. אמר ליה – רבי יהושע. לספונא – רב החובל. שרי ספינתך – התר ספינתך ולך.

לבי

מושב זקני אתונא, לא ידע היכן מקום מושבם [על] לבי טבחה 58
 – נכנס לבית המטבחיים, אשכחיה למהו נברא דקא פשיט 59
 חיותא – מצא אדם שמחתך בהמה, אמר ליה – שאל רבי 60
 יהושע בן חנניה את אותו אדם, רישך לכוני – האם ראשך 61
 עומד למכירה, אמר ליה – ענה אותו אדם לרבי יהושע בן 62
 חנניה, אין – כן, אמר ליה רבי יהושע בן חנניה, ככמה תמכור 63
 את ראשך, אמר ליה בפלגא דזוזא – בחצי זוז, יהב ליה – נתן 64
 לו רבי יהושע בן חנניה חצי זוז. לפוס אמר ליה רבי יהושע בן 65
 חנניה לאותו אדם, אנה רישא דחיותא אמר לך – וכי אני 66
 אמרתי לך שאני רוצה לקנות ראש בהמה, והרי את ראשך 67
 רציתי לקנות. אמר ליה רבי יהושע בן חנניה לאותו אדם, אי 68
 בעית דאישבך – אם רצונך שאניח לך, ואוותר לך על מכירת 69
 ראשך, סגי אחי לי פיתחא דבי אתונא – לך לפני והראה לי 70
 את פתח המקום שבו יושבים זקני אתונא. 71
 אמר ליה אותו אדם לרבי יהושע בן חנניה, מסתפינא, דכל 72
 דמחוי קמלי ליה – אני מפחד להראותו, כי כל מי שמראה את 73
 מקומם, הורגים אותו. 74
 אמר ליה רבי יהושע בן חנניה, דרי בריבא דקניא – שא על 75
 כתף חבילת קנים, ובי מטיית להתם – וכשתגיע למקום הפתח, 76
 וקפה במאן דקא מתפח – תעמיד את החבילה כאדם שעומד 77
 לנוח ממשאו, ובכך תרמוז לי היכן הפתח, והשומרים לא יבינו 78
 את מעשיך ולא יהרגוך. 79
 אול – הלך רבי יהושע בן חנניה, אשכח דרבנא מנאי ודרבנא 80
 מבראי – ומצא שבמקום מושבם של זקני אתונא העמידו 81
 שומרים מבפנים כדי למנוע יציאת אחד מהזקנים לחוץ, 82
 ושומרים מבחוץ, כדי למנוע כניסת אדם זר, והשומרים לא היו 83
 הורגים שום אדם אלא אם נכנס כולו לפנים, או שיצא כולו 84
 לחוץ בעל כרחם. ופתח המקום היה רחב, ופזרו על הקרקע סובין 85
 או עפר, שניכר עליהם עקבות אדם העובר בהם, כדי לבדוק אם 86
 השומרים עושים את תפקידם, דאי חזו בריעא דעילא – שאם 87
 ראו זקני אתונא על העפר עקבות של אדם הנכנס, קמלי להו 88
 לבראי – היו הורגים את השומרים העומדים בחוץ, על שנתנו 89
 לאדם זר להכנס, ודרבנא – ואם ראו זקני אתונא על העפר 90
 עקבות של אדם היוצא, קמלי להו לגנאי – היו הורגים את 91
 השומרים העומדים בפנים, על שנתנו לאחד מהזקנים לצאת. 92
 אפכה לסנדליה – הפך רבי יהושע בן חנניה את סנדליו, ועמד 93
 בתוך רוחב פתח המקום, וכשראו הזקנים את העקבות שנראו 94
 כיוצאים, קמלי להו לגנאי – הרגו את השומרים שבפנים, שלא 95
 מנעו מאדם לצאת. וכיון שראה בן רבי יהושע בן חנניה, אפכה 96
 לסנדליה – הפך סנדל אחד ועמד על פתח המקום, ונראית 97
 פסיעה אחת נכנסת, ופסיעה אחת יוצאת, ודחפיהו השומרים 98
 יוצא, וכשבאו הזקנים וראו את שני העקבות, היה נראה להם 99
 שהם עקבות של שני בני אדם, אחד שנכנס ואחד שיצא, ולכן 100
 קמלי להו לכוילהו – הרגו את כל השומרים. 101
 כיון שנהרגו כל השומרים [אול] – הלך רבי יהושע בן חנניה 102
 ונכנס למקום זקני אתונא, אשכח ינוקי מלעיל וסבי מלתחת – 103
 מצא אותם יושבים מסודרים באופן שהצעירים למעלה והזקנים 104
 למטה, וכוננתם היתה להרע לזר הנכנס, כי אם יתן שלום 105
 לעליונים תחילה, הורגים אותו התחתונים, כי אומרים לו, אנו 106
 הזקנים והיה לך לתת לנו שלום תחילה. ואם יתן שלום לזקנים, 107
 הורגים אותו הצעירים, כי אומרים לו, הרי אנחנו חשובים מהם, 108
 שאנחנו למעלה והם למטה. אמר רבי יהושע בן חנניה בלבן, אי 109
 יהיבנא שלמא להני – אם אתן שלום לאלו הצעירים, קמלי לי 110
 הני – יהרגוני אלו הזקנים, סברי אנן עדפינן – כי יאמרו אנחנו 111
 חשובים יותר, דאנן קאשינן טפי ואינהו דרדקי – שהרי אנחנו 112
 זקנים והם צעירים, התחכם רבי יהושע בן חנניה ואמר לכל זקני 113
 אתונא יחד, שלמא לכו – שלום לכם. 114

מתרצת הגמרא: מי בתיב בקללת הנחש ארור אתה מכל 1
 החיה ומכל הבהמה, שמשמעו שקללת הנחש שזה לשיעור 2
 קללת החיה יותר מבהמה, והרי מכל הבהמה ומכל החיה 3
 בתיב, ומשמע שארור הוא הנחש מבהמה שנתקללה מחיה, 4
 והוא עיבור החמור שנמשך שנה, והוא ארוך פי שבע מעיבורו 5
 של חתול שנמשך חמשים ושנים יום, ונמצא שעיבורו של נחש 6
 שהוא פי שבע מחמור, נמשך שבע שנים. 7
 מקשה הגמרא: הרי אף שהוכח שקללת הנחש שזה לקללת 8
 הבהמה יותר מהחיה, מנין שהכונה לקללת בהמה גסה פי שבע 9
 הבהמה החיה, ואימא – ואולי תאמר שהלימוד לקללת הנחש 10
 הוא מהאופן שהתקללה בהמה דקה פי שלש מחיה, ותלמד דך, 11
 בשם שנתקללה בהמה מחיה אחר לשלש – פי שלש מחיה, 12
 ומאי ניהו – ומי הן הבהמה והחיה שעיבור הבהמה ארוך 13
 מעיבור החיה פי שלש, זה עיבור עז שהיא בהמה דקה טהורה, 14
 ועיבורה חמשה חדשים, והוא ארוך רק פי שלש מעיבורו של 15
 חתול שנמשך חמשים ושנים יום, כך נתקלל הוא – הנחש 16
 מבהמה אחר לשלש – פי שלש מבהמה דקה, ונמצא דהוה ליה 17
 המיסר יתי – שיש לנחש עיבור ארוך של חמשה עשר חודש 18
 בלבד. 19
 הגמרא מתרצת בשני אופנים: איבעית אימא – אם תרצה 20
 תיישב כך, בקללת הנחש מכל הבהמה בתיב, ומשמע 21
 שקללתו יותר מקללת הבהמה המקוללת ביותר, שהיא בהמה 22
 גסה טמאה, שהיא מקוללת פי שבע מחיה. אי בעית אימא, 23
 קללה הוא – כיון שעונש זה נאמר עליו בקללה, קללה שדי 24
 עילוייה – יש להטיל עליו את הקללה החמורה ביותר שניתן 25
 לשמוע מפסוק זה, והיא הקללה שנתקלה בהמה גסה טמאה פי 26
 שבע מחיה, וכן קולל הנחש פי שבע מבהמה גסה טמאה. 27
 הגמרא מביאה ויכוח בין רבי יהושע בן חנניה והקיסר, שנפתח 28
 בנידון סוגייתנו כמה זמן נמשך עיבור הנחש: אמר ליה קיסר 29
 לרבי יהושע בן חנניה, נחש לכמה מיצבר ומוליד – כמה זמן 30
 הוא שווה בין העיבור ללידה. אמר ליה רבי יהושע בן חנניה, 31
 הנחש יולד לשב שני – שבע שנים לאחר שמתעבר. תמה הקיסר 32
 ושאל: והא סבי דבי אתונא איבעינהו – והרי זקני מקום 33
 הנקרא 'אתונא' הרביעו זוגות נחשים, והניחום במשמר, ואיליד 34
 לתלת – וילד לאחר שלש שנים, הרי שאין עיבורו נמשך שבע 35
 שנים. השיב לו רבי יהושע בן חנניה: הנהו מיצברי הוו מעיקרא 36
 ארבע [שנין] – אותם נחשים שהורבעו על ידי זקני אתונא היו 37
 כבר מעוברים ארבע שנים קודם לכן, ולכן ילדו לאחר שלש 38
 שנים נוספות. חזר הקיסר וטען: והא קמשמשי שמושי – והרי 39
 נחשים אלו הודקקו לזוגתם, ואם היו כבר מעוברים לא היו 40
 מקבלות זכר, בדרך כל הבהמות שאינן מקבלות זכר בימי 41
 עיבורן. השיב לו רבי יהושע בן חנניה: אינהו נמי משמשי פאדס 42
 – גם הנחשים משמשים בימי עיבורם כמו האדם. 43
 שאל הקיסר: והא חבימי אינהו – והרי זקני אתונא חכמים הם, 44
 ובודאי בדקו וראו שלא היו הנחשים מעוברים קודם הרבעתם. 45
 השיב לו רבי יהושע בן חנניה: אנן חבימיני מינייהו – אנו, חכמי 46
 ישראל, חכמים יותר מזקני אתונא. אמר לו הקיסר: אי חבימת 47
 – אם הנך חכם מהם, ויל ובינהו – לך נצחם בויכוח, ואייתינהו 48
 לי – והביאם אלי. אמר ליה – שאל רבי יהושע בן חנניה את 49
 הקיסר, פמה הוו – כמה אנשים הם סבי דבי אתונא. אמר לו 50
 הקיסר: שיתין גברי – ששים אנשים. אמר ליה – אמר רבי 51
 יהושע בן חנניה לקיסר, עבד לי ספינתא דאית בה שיתין בתי 52
 – עשה לי ספינה שהיא בה ששים חדרים, וכל ביתא אית בה 53
 שיתין בפתריין – ובכל חדר יהיה ששים כסאות. עבד ליה – 54
 עשה לו הקיסר ספינה כפי רצונו, ונסע רבי יהושע בן חנניה 55
 לאתונא להתוכח ולנצח את סבי דבי אתונא. 56
 בי ממת להתם – כשהגיע רבי יהושע בן חנניה לשם, ליד מקום 57

55 **שְׁנָאֵמֶר** (שמות לד ב) **וְיָפֶטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בָשָׂה**, ו'שד' משמעו מן
56 **הַבָּשִׂים וּמִן הָעִזִּים, זָכָר וְנִקְבָּה, גָּדוֹל וְקָטָן, תָּמִים וּפְעֹל מוֹם.**
57 **פּוֹדֶה בּוֹ בִּשְׂה אֶחָד פְּעֻמִּים תִּרְבֶּה** – אם החזיר הכהן את השה
58 לבעליו, אחר שקיבלו בפדיון פטר חמור, יכולים הבעלים לפדות
59 בו שוב פטר חמור. ואם הפריש טלה ופדה עליו ספק פטר חמור,
60 כיון שנטולו לעצמו הרי הוא נחשב שלו לגמרי, ולכן **נִכְנָס לְדִיר**
61 **לְהַתְעַשֵּׂר** עם שאר כבשיו, ומונים אותו כאחד מעשרה כבשים
62 המחייבים במעשר. **וְאִם מֵת** השה שהופרש לפדיון פטר חמור
63 ודאי, קודם שניתן לכהן, **נִתְּנָן בּוֹ הַכֹּהֲנִים**, שכיון שהופרש
64 לפדיון ודאי, הרי הוא ברשות הכהן, אף אם מת בבית הבעלים.

גמרא

65 הגמרא מבררת מי הוא התנא של המשנה שסובר שבלידת שני
66 זכרים נותן רק טלה אחד לכהן. שואלת הגמרא: **מָאן תַּנָּא** –
67 כדעת איזה תנא סוברת משנתנו, שבלידת שני זכרים אינו נותן
68 אלא טלה אחד לכהן. **אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, דְּלֹא כִרְבִּי יוֹסִי הַגִּלְגָּלִי**
69 **הֵיא, שֶׁאִמַּר לַחֲלָן** (י). שבהמה טהורה שלא ביכרה וילדה שני
70 זכרים ויצאו שני ראשיהם כאחת, שניהם ניתנו לכהן. והכמים
71 נחלקו עליו, שאי אפשר לצמצם שניהם גולדו כאחת ממש,
72 ולכן רק אחד מהם בכור וניתן לכהן והשני לבעליו. **דָּאִי**
73 **משנתנו כִּרְבִּי יוֹסִי הַגִּלְגָּלִי, הָאָמַר שֶׁאִפְשָׁר לְצַמְצֵם** ולקבוע
74 ששני הולדות יצאו ממש יחד, ועל שניהם חלו דיני בכורה, ואם
75 כן גם לגבי פדיון פטר חמור, יחול החיוב על שני הזכרים שילדה
76 יחד, וכדי לפדותם יש לו ליתן לכהן שני טלאים.

77 **אָמַר אַבְרָהָם, אֶפִּילוּ תִּימָא** – אפילו אם תאמר שמשנתנו סוברת
78 כִּרְבִּי יוֹסִי הַגִּלְגָּלִי שאפשר לצמצם ולקבוע ששני הולדות יצאו
79 יחד, **שְׁאֵנִי הֵתֵם** – שונה הדבר שם בדין בכור בהמה טהורה שבו
80 התחדש שבכורה חלה גם על שני ולדות, **דְּכִתִּיב** בבכור בהמה
81 טהורה (שמות יג ב) **וְכָל פֶּטֶר שֶׁנָּרַ בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָּךְ הַזֶּכֶרִים**
82 **לָּהּ**, וכיון שחיוב בכורה נאמר בלשון רבים, משמע שהוא חל גם
83 על שני בכורים שיצאו יחד. אולם בפטר חמור לא גילה הכתוב
84 כן, ולפיכך גם אם אפשר לצמצם ולקבוע שיצאו שניהם ממש
85 יחד, אין הקדושה חלה אלא על ولد אחד, ולכן כשנולדו שני
86 זכרים ראשונים יחד, גם לרבי יוסי הגלילי אינו נותן לכהן רק
87 טלה אחד.

88 הגמרא מבררת מדוע לא נלמד פטר חמור מבכור בהמה טהורה.
89 שואלת הגמרא: **וְלִיָּגְמָר מִיָּגִיה** – ונלמד דין בכור בהמה טמאה
90 מבהמה טהורה, ונאמר שכשם שדיני בכור בהמה טהורה חלים
91 על שני ולדות שיצאו יחד, כך גם דיני פטר חמור יחולו על שני
92 ולדות שיצאו יחד. משיבה הגמרא: **הָא מִיָּעֵט רִתְּמָנָא** – הרי
93 מיעטה התורה 'הַזֶּכֶרִים' בה"א הידיעה, לומר שרק זכרים אלו
94 של בהמה טהורה חייבים כשיצאו יחד, ולא זכרי בהמה טמאה.
95 הגמרא מביאה נידון זה בלשון אחר: **אִיכָא דְאָמְרִי** – יש שאמרו
96 שמועה זו באופן אחר, **לִיָּמָא** – האם משנתנו **דְּלֹא כִרְבִּי יוֹסִי**
97 **הַגִּלְגָּלִי, דָּאִי רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגָּלִי, הָאָמַר שֶׁאִפְשָׁר לְצַמְצֵם** ולקבוע
98 ששני הולדות יצאו יחד, ולמה נותן רק טלה אחד לכהן. **אָמַר**
99 **אַבְרָהָם, אֶפִּילוּ תִּימָא כִּרְבִּי יוֹסִי הַגִּלְגָּלִי, שְׁאֵנִי הֵתֵם** בבכור
100 בהמה טהורה שהבכורה חלה על שני הולדות, **דְּכִתִּיב** (ש)
101 **הַזֶּכֶרִים לָּהּ** בלשון רבים, אך לגבי פטר חמור לא גילה הכתוב
102 כן, ולכן כשנולדו שני זכרים ראשונים יחד, נותן לכהן רק טלה
103 אחד.
104

105 הגמרא מקשה על אבוי שהעמיד את משנתנו גם כרבי יוסי
106 הגלילי: **בְּשִׁלְמָא** – המשנה מובנת לרבי ירמיה בלשון הראשון,
107 **דְּלֹא מוֹקִי לָּהּ** – שלא העמיד את המשנה כִּרְבִּי יוֹסִי הַגִּלְגָּלִי,
108 והטעם שאינו חייב רק בטלה אחד, הוא משום שאי אפשר

1 **בִּי מָטִי** – כשהגיעה הספינה **לְכִי בְּלִיעִי** – למקום שמימי
2 בולעים כל מים שבאים לתוכם, **מָלֵא בּוֹזָא דְּמִיָּא מִבִּי בְּלִיעִי** –
3 מילא רבי יהושע בן חנניה כלי קטן במים הבולעים. **כִּד אָתוּ** –
4 כשבאו לרומי למקום ישיבת הקיסר, **אִוְקְמִינְהוּ קָמִי קִיסָר** –
5 העמידם לזקני אתונא לפני הקיסר, **חֲזַנְהוּ דְּהוּוּ מַעֲנִי** – ראה
6 הקיסר שהם מעונים ושפלים, מפני שגלו ממקומם, **אָמַר לִיה**
7 הקיסר לרבי יהושע בן חנניה, **הֲנִי לֹא נִינְהוּ** – אלו אינם זקני
8 אתונא, כי מראיהם השפל אינו כמראה זקני אתונא, **שִׁקְל**
9 **מַעֲפְרִיהוּ וְשָׂרָא עִילְוִיהוּ** – לקח רבי יהושע בן חנניה מעפר
10 ארצם שהביא עמו, וזרק עליהם, וכיון שהריחו את ריח עפר
11 ארצם, סברו שהם קרובים למקומם, **אֶקְשׁוּ לֵאפִי מִלְכָּא** – העזו
12 פניהם ודברו קשות לפני המלך. **אָמַר לִיה, כִּד דְּבָעִית עֶבֶד כְּהוּ**
13 – אמר המלך לרבי יהושע בן חנניה, כל מה שתצרצה תעשה
14 אתם. **אִיִּתִּינְהוּ מִיָּא דְאִיִּיתִי מִבִּי בְּלִיעִי** – הביא רבי יהושע בן
15 חנניה את המים שמילא ב'בי בליעי', **שְׂדִינְהוּ פְּתִינְדָּא** – הניחם
16 בחבית, **אָמַר לְהוּ רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן חֲנַנְיָה לְזַקְנֵי אֲתוֹנָא, מְלִיָּה לְהוּ**
17 **וְאִיזִילוּ לְבֹו** – מלאו את החבית במים, ולכו לדרככם. **מְלוּ וְשִׁדּוּ**
18 **בִּיה קָמִיא קָמִיא וְכָלֵעַ לְהוּ** – מילאו כלים במים ושפכום לתוך
19 החבית, וראשון ראשון נבלע במים הבולעים, **מְלוּ עַד דְּשָׁמִיט**
20 **כְּתִפִּיהוּ וְכָלֵעַ לְהוּ וְאוּלֹו** – וכך עמדו ומילאו מים בחבית עד
21 שנשמשו כתפיהם, ובלו והלכו לאבדוק.

משנה

22 המשנה דנה בכמה אופנים של ספקי פטר חמור, ומבארת אופן
23 פדיית פטר חמור: **חֲמֹרָה שְׁלֹא בִּיבָרָה, וְיִלְדָה שְׁנֵי זָכָרִים, וְלֹא**
24 **ידוע מי מהם הוא הבכור, נֹתֵן בַּעַל הַחֲמֹר טָלָה אֶחָד לְכָהֵן**
25 **לפדיון פטר חמור, שהרי אחד מהם ודאי בכור, ומוטל עליו**
26 **לפדותו. ואם ילדה זָכָר וְנִקְבָּה, וְלֹא יָדוּעַ אִם הַזָּכֵר יֵצֵא רֹאשׁוֹן**
27 **וְהוּא בְּכֹר, או הנקבה יצאה ראשונה ואחריה הזכר, וכיון**
28 **שנקבה אינה חייבת בפדיון, אין עליו שום חיוב, מִפְּרִישׁ טָלָה**
29 **אֶחָד וּפּוֹדֶה אֶת הַסֶּפֶק פֶּטֶר חֲמֹר, אִךְ אִינוּ נֹתְנֵהוּ לְכָהֵן, אֲלֵא הוּא**
30 **לְעֻצְמוֹ, שכיון שהוא ספק, אין הכהן יכול לתבוע ממנו את**
31 **הטלה, כי 'המוציא מחבירו עליו הראיה'.**

32 **שְׁתֵּי חֲמֹרָיו שְׁלֹא בִּיבָרָה, וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים** – כל אחת מהן
33 **ילדה זכר, וְלֹא יָדוּעַ מִי הוּא שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶן, נֹתֵן שְׁנֵי טָלָאִים**
34 **לְכָהֵן, כִּי יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי פֶטֶרִי חֲמֹר וְדֹאֵן שְׁחִיבִים בַּפְּדִיּוֹן. לִדּוֹ שְׁתֵּי**
35 **חֲמֹרָיו זָכָר וְנִקְבָּה** – אחת ילדה זכר ואחת נקבה, **או שילדו שְׁנֵי**
36 **זָכָרִים וְנִקְבָּה, וְלֹא יָדוּעַ אִם כָּל אֶחָת יִלְדָה זָכֵר, וְהַשְּׁנִיָּה יִלְדָה**
37 **את הנקבה לאחר לידת הזכר, ושני הזכרים פֶּטֶרִי חֲמֹר. או אחד**
38 **מִן הַזָּכָרִים נֹלַד שֵׁנִי, לאחר הזכר או לאחר הנקבה, ואין כאן**
39 **אלא פטר חמור אחד. נֹתֵן טָלָה אֶחָד לְכָהֵן, מִפְּרִישׁ שְׁנֵי טָלָאִים,**
40 **ורק אחד מהם שהופרש על הודאי פטר חמור נותנו לכהן. אבל**
41 **הטלה שהופרש מספק על הזכר השני, נוטלו לעצמו.**

42 **ילדו שתי חמוריו שְׁתֵּי נִקְבּוֹת וְזָכָר, או שְׁנֵי זָכָרִים וְשְׁתֵּי**
43 **נִקְבּוֹת, אֵין לְכָהֵן כָּלֹם,** כי יתכן ששתי הנקבות נולדו ראשונות,
44 ונמצא שאין כאן שום זכר בכור, ולכן מפריש טלה אחד כנגד כל
45 זכר ופודה מספק, ואינו נותנם לכהן אלא מניחם לעצמו.
46 **שתי אתונות, אֶחָת בִּיבָרָה** – שכבר ילדה, **וְאֶחָת שְׁלֹא בִּיבָרָה**
47 **– שעדיין לא ילדה, (וילדה) [וְיִלְדוּ] שְׁנֵי זָכָרִים, והתערבו, ולא**
48 **ידוע מי מהם הוא הפטר חמור. נֹתֵן טָלָה אֶחָד לְכָהֵן, שהרי**
49 **ודאי אחד מהם בכור. ואם ילדו זָכָר וְנִקְבָּה** – אחת ילדה זכר
50 **ואחת נקבה, כיון שיתכן והזכר נולד מאותה שכבר ביכרה ואין**
51 **כאן שום פטר חמור, מִפְּרִישׁ טָלָה אֶחָד וּפּוֹדֶה בּוֹ אֶת הַזָּכֵר**
52 **מספק, אבל נוטלו לְעֻצְמוֹ, ואינו נותנו לכהן, שהמוציא מחבירו**
53 **עליו הראיה.**

בכורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רנא רש"י תוספות

לבי בליעני – מים שבאוקיינוס שובלעים כל מימות שבעולם שנופלים בו, ומביאין אותם עד תהום ופולטות אותן. והיינו דכתיב (קהלת א') "זהים איננו מלא". מעני – מעונים ושפלים, לפי שלא היו בארצם. אקישו – העיזו ודברו קשות את המלך כשהיהו ריח ארצם, סבורים להיות קרובים לארצם. בתינא = בכלי. לשונא

אחרנא: בתינאר = חבית. דשמוט כתפיהו – נשמוטו שכמם. ובלו ואוול – בלו והלכו לאבדון. משנה נותן טלה אחד לבחן – בפריש. דממה נפשך חד מנייהו בכור שפטר את הרחם. זכר ונקבה – ואין ידוע אם זכר תחלה והרי הוא בכור, או נקבה יצאתה תחלה ואין כאן בכור. מפריש טלה – משום ספק, ומפקיע עליו קדושת פטר חמור. והוא לעצמו – שהוא בעצמו יאכל הטלה, ולא יתנונו לבחן. דכוחו הוי מוציא מחבירו, ועליו הראייה להביא עדים שהזכר יצא תחלה. ואיסורא ליכא, דאפילו פטר חמור וגמור שפראו בשא – אין קדושה לא בו ולא בפרישו, כדקתני במתניתין: ואם מת נהנה בו. אלא גזל הוא דמיכא אם אינו נותן את הטלה לבחן. דממונא הוא. ודכא לזכא גזל, דספק דזכא. שני חמורים בו' זכר ונקבה – נותן טלה לבחן בשביל הזכר, או שני זכרים ונקבה – דהיא ילדה זכר, והיא ילדה זכר ונקבה. נותן טלה אחד לבחן – דהא איכא חד זכר דאי בכור. ואידך דהוי ספק, דשמא הנקבה יצאתה תחלה – מפריש טלה והוא לעצמו. שני זכרים ושתי נקבות – ספק דק, דשמא כל חד וחד ילדה זכר ונקבה, ושמא נקבות יצאו תחלה. והלכך אין כאן לבחן כלום. אלא מפריש עליהן שני טלאים לאפקיע איסוריהן וכן לעצמו. אחת ביכרה וכו' זכר ונקבה מפריש טלה והוא לעצמו – דשמא אותה שלא ביכרה ילדה את הנקבה. שנאמר ופטר חמור תפדה בשא – ארישא קאי. כלומר, מנא לן פדיון פטר חמור בשא – שנאמר: "ופטר חמור תפדה בשא". זכר ונקבה – בין שז זכר, בין נקבה. ופודה בו פעמים הרבה – שאם חזר כהן ונתנו לו לשפוט, ויש לו פטר חמור כהן – יכול לפדות בו. נכנס בו' – מפרש בגמרא. גמרא מאן תנא – דחמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים, דאינו נותן לבחן אלא חד טלה. דלא כרבי יוסי הגלילי – דאמרין לקמן, בפרק "הלוקח עובר פרתו" (בכורות יז,א), רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים, רבי

יוסי הגלילי אמר: שניהם זכרים. דאפשר לצמצם ששניהן יצאו כאחד, ושניהן בכורות. שאני התם דכתיב – גבי רחל. הזכרים לה' – דמשמע שנים. אבל בפטר חמור דלא כתיב ביה "הזכרים", אי נמי אפשר לצמצם – לא קדשי. ולגמרא מנייה – בכור בהמה טמאה מבמהנה טהורה. הא מיעט רחמנא – "הזכרים", ה"א יתירה משמע: זו ולא אחרת. כשלמא לרבי ירמיה מוקי לה כרבי יוסי – דקמפרש טעמא דמתניתין משום (טעמא) דאי אפשר לצמצם שלא יצא ראש האחד תחלה, דהוי פטר חרם – היינו דלא קתני במתניתין "יצאו שני ראשיהן כאחת" כי ידכי דתני לקמן בפירקין (יז,א) גבי מילתיה דרבי יוסי הגלילי, דהא לא אפשר. אלא לאבי – דאפשר לצמצם, וטעמא משום מיעוט ד"הזכרים" – ליתני: ויצאו ראשיהן כאחת, דשמעין מניה רבותא! ועוד תניא כהדיא – דאפילו בבמה טמאה אמר נמי רבי יוסי שניהן לבחן. בקדושת הגוף – בבמהנה טהורה. אלא משום שנאמר הזכרים – בבכור ובהמה טהורה, דשמעין מניה דאפשר לצמצם, אמר: הוא הדין לפטר חמור.

לימא

דתנייה הכא תנייה התם. אי נמי, נחא ליה לפרש כל גזוני ואף על גב דלא צריכי. כדקתני: זכר ונקבה נותן אחד לבחן, דלא צריכא כלל. שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לבחן – לכאורה מפריש טלה אחד מספק לעצמו. וכן מוכח לקמן פרק שני (יח,ב) דגבי שני זכרים ונקבה – אחד לו ואחד לבחן, (דמוכח) משום קדושת בכור חלה על שתייהם. וכן פירש בקונטרס: מפריש עוד טלה, והוא לעצמו.

בי בליעני – פירש הקונטרס: מי אוקיינוס, שובלעות כל מימות שבעולם ופולטות אותן דרך תהום, דכתיב: "זהים איננו מלא". וקשה: דבסמוך קאמר: שדינוו בתינאר, שם כלי, ושוב היאך יורדין לתהום? ואי מפרש גומא או חריץ, נחא. ויתכן "מי בליעני" – שם מקום, מדאמר שם: בי בליעני את ביה תלתא עצלמי, חד מני ידיה ארישיה, חד אליביה, בתרא דברלוו מחוי בידיה לאחוריה.

מאן תנא אמר רב ירמיה דלא כרבי יוסי הגלילי – פירש הקונטרס: מאן תנא דאמרין שילדה שני זכרים אינו נותן אלא חד טלה לבחן. וקשה לפירושו, דהכא אפילו רבינו יוסי הגלילי מודה, מדלא קתני במתניתין "ויצאו שני ראשיהן כאחד" כדקתני בפרק שני (בכורות יז,א), וכיון דלא ראינו שיצאו בבת אחת, מספק לן דאמרין בבת אחת יצאו אפילו לרבי יוסי הגלילי, דלא שכיחא וצריך לפרש: דהו' דמספק מודה רבי יוסי הגלילי דאין נותן לבחן אלא אחד טלה, מכל מקום בספק מועט – טוב להחמיר בדבר ולהפריש טלה שני לעצמו.

ושריך לעמוד בו אמר רב (אשי) מן במינו אינו חורץ – תימה: בפרק "בהמה המקשה" (חולין ע"א), בעי: כרכוז אחותו דהוציאנה, מהו יש לומר: דהא במקצת פני, איכא למימר טפי במינו אינו חורץ. אי נמי אחותו הויא אינו מינו טפי מאחיו. עוד יש לומר: דוקא משום דהוציאנה, שסייעה אחותו בהוצאתה, הוא דמספקא לן דילמא הויא חציצה. אבל אם לא סייעה להוציאו – פשיטא דלא הויא חציצה. ואם תאמר: ולאביין דמוקי מתניתין כרבי יוסי הגלילי דאפשר לצמצם, ואפילו הכי אינו נותן כי אם טלה אחד לבחן משום דכתיב "הזכרים", אמאי לא אמר: כל שאינו בזה אחר זה – בבת אחת אינו, ולא קדוש לא זה ולא זה? ויש לומר: דלא מסתבר למימר הכי אלא בדבר התלוי במעשה, כהוא דקדש שתי אודות, ותודה שנשחטה על שמונים חלות. אבל קדושה הבאה מאליה – לא אמר הכי, ואף על גב דשייך למימר: די מנייהו מיתית די מנייהו מפקת, ואם תאמר: מדקאמר "נהי דאי אפשר לצמצם חציצה מיהא איכא", משמע דהכי קאמר: נהי דאי אפשר לצמצם, ודין הוא שיקדש האחד לרבנן – חציצה מיהא איכא, ולא היה לו להיות קדוש. משמע דאי הוה אפשר לצמצם – היה אז קשה לן היאך קדוש, בלא טעם חציצה. ומה קשה? והא (פירקין ופרישית) דלא אמר כל שאינו וכו' בבת אחת בו' אלא בדבר התלוי בדבריו? ויש לומר, דהכי פירושו: נהי דאי אפשר לצמצם – ולחכי נחא לרבנן שאין שתייהן קדושים משעם

"הזכרים" כמו לרבי יוסי הגלילי, דלא אפשר למירדש להו "הזכרים" כיון דסבירא להו אי אפשר – מכל מקום ליהוי חציצה. זכר ונקבה מפריש טלה לעצמו – ואם תאמר: לרבי יוסי הגלילי דאמר אפשר לצמצם, אם יצאו שניהם בבת אחת – אין חזק קדוש, לפי מה שפירשתי לעיל: נקבה חוצצת ועוד, תנן לקמן בפרק שני (יז,ב). זכר ונקבה – אין לבחן כלום. משמע דקאי איצאו שני ראשיהן כאחת דרישא, שהנקבה מבטלת בכורת זכר, שגם היא פטרה בכורת רחם. ואם כן, סמוך מיעוט דבבת אחת תלמזצה נקבות קדמות, והוה לזכר זכרים קדמים מעטא! ויש לומר כדפריך לעיל: בספק מועט החמירו להפריש שני לעצמו. שתי חמורין שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן שני טלאים לבחן – הכא נחא, דאצטרך לאשמועינן אין פרדה וחזור ופודה כל זמן שלא ניתן ליד כהן, כדפריך לעיל בפירקא (ד,ב). אבל לקמן פרק שני דקתני כי האי גזא גבי בכורות בהמה טהורה, ליכא למימר הכי יש לומר, קא משמע לן: לא תליין להעמיד המונח בחוקת בעלים, שהאחת טעפה ותמנו הוולד, ואחת ילדה שני זכרים. ומיהו, לקמן פרק "יש בכור" (מח,ב) קתני כהאי גזא גבי נשים – ליכא למימר הכי, שכל אחת יודעת בעצמה מה שילדהו ויש לומר: איכא

דנתייה הכא תנייה התם. אי נמי, נחא ליה לפרש כל גזוני ואף על גב דלא צריכי. כדקתני: זכר ונקבה נותן אחד לבחן, דלא צריכא כלל. שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לבחן – לכאורה מפריש טלה אחד מספק לעצמו. וכן מוכח לקמן פרק שני (יח,ב) דגבי שני זכרים ונקבה – אחד לו ואחד לבחן, (דמוכח) משום קדושת בכור חלה על שתייהם. וכן פירש בקונטרס: מפריש עוד טלה, והוא לעצמו.

רנב בכורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

לאפקועי לאיסורא מיניה — דלפטורו ממצות עריפה לא היה צריך להפריש מספק, כמו שאין נותן לכהן מספק, כמו כן אינו עורפו מספק. **ותנן** רבי יהודה אומר במזיד קידש — משמע הכא דמקדשת בגבולין קודם שיגיע לירושלים. והא דאמר בסוף פרק "חלק" (סנהדרין ק"ב): בגבולין דברי הכל פטורין מן החלה — לאו משום דחשיב ממון גבוה לכלול עלמא בגבולין, אלא

משום דלא קרינן ביה "עריסותיכם", כיון דאסור באבילה. וכן עיר הנדחת — לאו "שללה" הוא, כדאמר התם. ב"השובר את הפעלים" (בבא מציעא ז"א), נמי פטר רבי יהודה מחסימה מעשר חוץ לחומה — לאו משום דחשיב ממון גבוה חוץ לחומה, אלא משום דבעינן ידשו הראוי לו, כדממעטין הקדש (ממעילה) ובמעילה יג"א.

מכל האוכל אשר יאכל אוכל שיכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל — ואם תאמר: פרק "כסוי הדם" (חולין פ"ה), פטרינן עוף טמא מכסוי לרבי שמעון גבי שחיטה שאינה ראויה, מדכתיב: "ציד חיה או עוף אשר יאכל וגו'. והא אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים. והוא יש לומר: התם "ידה או עוף" כתיב, משמע דאתא למעוטי מינים טמאים שאין נאכלין לישראל, ואף על גב שיכול להאכילו לאחרים. אבל הבא, "מכל האוכל אשר יאכל" משמע שפיר למעוטי שאין נאכל לאחרים.

מה

ורבנן, לימא קסברי רבנן מקצת רחם מקדיש? דאי פוליה רחם מקדיש, נהי דאי אפשר לצמצם, חציצה מיהא איפא! אמר רב: מין במינו אינו חוצץ. "וכר ונקבה - מפריש טלה" כו'. וכיון דלעצמו הוא, למה לי לאפרושי? - לאפקועי לאיסוריה מיניה. אלמא, כיון דלא מפקע - אסור בהנאה; מתניתין מיני? רבי יהודה היא, דתניא: פטר חמור אסור בהנאה, ורבי שמעון מתייר. מאי טעמא דרבי יהודה? אמר עולא: יש לך דבר שצריך פדייה, ומותר? - ולא? והרי בכור אדם, שצריך פדייה, ומותר! - אלמא: יש לך דבר שהקפידה עליו תורה בשוה, ומותר? - ומי הקפידה? והא רב נחמיה בריה דרב יוסף פריק ליה בשילין בשוין! - בשוין לא קאמר; כי קאמרינן - שלא בשוין, והכי קאמר: יש לך דבר שהקפידה עליו תורה לאפקועי לאיסוריה בשוה? - והרי מעשר, שהקפידה עליו תורה בכסף צורי, ותנן רבי יהודה אומר: במזיד קידש! -

בפטר חמור נמי מיקדשא. בדרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: אשה יודעת שאין מעשר שני מתחלל על דדה, ועולה ואוכלתו בירושלים; הקא נמי, אשה יודעת דפטר חמור איסורא אית ביה, ופרקא ליה בשוה, ומקדשא בתך דביני וביני. ורבי שמעון, מאי טעמא? אמר עולא: יש לך דבר שפדיונו מותר והוא אסור? - ולא? והרי שביעית דפדיונה מותר והיא אסורה! - שביעית נמי פדיונה אסור, דאמר מר: האחרון אחרון אסור. ואיפעיית אימא: רבי יהודה ורבי שמעון בהאי קרא קמיפלגי, דתניא: "לא תעבד בכבוד שורך" - אבל אתה עובד בשלך ובשל אחרים, "ולא תגז בכור צאנך" - אבל אתה גוזז שלך ושל אחרים, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: "לא תעבד בכבוד שורך" - אבל אתה עובד בכבוד אדם, "ולא תגז בכור צאנך" - אבל אתה גוזז בכור חמור. בשלמא לרבי שמעון - היינו דכתיב תרי קראי, אלמא לרבי יהודה, תרי קראי למעוטי שלך ושל אחרים למה לי? ותו, לרבי יהודה, בכור אדם נמי גימא דאסירי אלא, דכולי עלמא "שורך" - למעוטי בכור אדם הוא דאתא. כי פליגי ב"צאנך", דרבי יהודה למעוטיה, דאמר: שותפות גוי חייבת בבכורה, וכי איצטרך קרא - למישרי בגוה ועבודה. ורבי שמעון סבר: שותפות גוי פטורה מן הבכורה, ולענין גוה ועבודה לא איצטרך קרא, כי איצטרך קרא לפטר חמור. בשלמא לרבי יהודה - היינו דכתיב "צאנך", ו"שורך" - אטו "צאנך". אלמא לרבי שמעון, "שורך" ו"צאנך" למה לי? קשיא. אמר רבה: ומודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור; מאי טעמא - גמר עריפה עריפה מעגלה ערופה. אמר רבא: מנא אמינא ליה? דתניא: הערלה, וכלאי הפרם, ושור הנסקל, ועגלה ערופה, וציפורי כצורע, ופטר חמור, ובשר בחלב - כולן מטמאין טומאת אוכלין. רבי שמעון אומר: כולן אין מטמאין טומאת אוכלין. ומודה רבי שמעון בבשר בחלב שמתמא טומאת אוכלין, הואיל והיתה לו שעת הפישה. ואמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: מאי טעמא דרבי שמעון? דכתיב: "מכל האכל אשר יאכל" - אוכל שאותה יכול להאכילו לאחרים - קרוי אוכל, שאי אתה יכול להאכילו לאחרים - אינו קרוי אוכל. -

א

לימא קסברי רבנן מקצת רחם — הנוגע בבכור, מקדשו. דנהי דאי אפשר לצמצם, וראשון לחודיה קדיש — איכא למיפרך: הא קודם שיצא כולו — יצא אחיו וחוצץ בינו לבין הרחם, וכתיב (במדבר ח'): "פטר כל רחם", עד שיפטור כל הרחם! ולרבי יוסי ליכא למיפרך, דכיון דתרודייהו קדשו — כחז דמו. מין במינו — ואלו שניהם מין אחד. ומותר — קודם פדיונו. **בכור אדם** — מותר בהנאה למעשה ידיו קודם פדייה, דהא לא אשכחן דאסור. **שהקפידה וכו'** — וכיון דמחמיר כולי האי, שקבע לו הכתוב פדיון בשוה ולא באחר, ודאי אסור בהנאה. בשלך — עשבים שלוקות. בשוין — שנתון עשבים שזה דמי החמור לכהן. בשוין לא אמרינן — דלא חמיר מהקדשות. **לאפקועי לאיסורא בשוה** — ואפילו שלא בשויה, כדקתני מתניתין: גדול וקטן, בכסף צורי — דאינו מתחלל על אסימון, כדכתיב (דברים יד): "וצרת הכסף בידך", במזיד — שנתכון לחללו. קידש — אם קידש בו את האשה — מקודשת. אלמא, מותר בהנאה לרבי יהודה: **בתך דביני וביני** — ששוה החמור יותר מן חשה. **שפדיונו מותר** — כגון הבא, שהבזק אוכל את חשה בלא שום הקרבה, והוא אסור קודם פדיון. דהא פסולי המוקדשין, שאסורין בהנאה קודם פדיון, הוי פדיון נתפס בקדשותו ואסור. **שביעית** — המוכר פירות שביעית — הדמים מותרין לעולם, והפירות עצמן מתבערין בשעת הביעור כשכלה לחיה. וקא סלקא דעתך דהאי מקשה דפדיון שביעית מותר לעולם, ולא שמייעא ליה הא דאחרון אחרון נתפס. **אחרון אחרון** — במסכת סוכה (מ"ב): לקח בפירות שביעית בשר — אלו ואלו מתבערין בשעת הביעור. לקח בבשר יין — יצא בשר ונכנס יין, יין בשמן — יצא יין ונכנס שמן, ואחרון נתפס בשביעית להתבער, ופרי עצמו שגדל בשביעית שבאו אלו מכחו, בכל מקום שהוא אסור מן הביעור ואילך. **בשלך ושל אחרים** — גרים. כגון בכור בהמה שיש בה שותפות לגוי, אף על גב דמחייב רבי יהודה למיתב חצי דמי לכהן — פרי בגוה חמור לא שאין קדושה לחצאין, אבל שרי תבואה לא ממעט מהאי קרא, וכל כמה דלא ממעט לא שרינן ליה, דלא גרע מבכור בהמה טהורה. ולרבי שמעון ממעט ליה קרא. **בשלמא לרבי יהודה** — דדריש: "צאנך" — ולא של שותפות גוי. היינו דכתיב **צאנך** — דמשמע: המיוחד לך, ולא כתב "צאן" סתמא. ו"שורך", אף על גב דמצי למיתב "בבכור שור" ומימעט נמי בכור אדם מיניה, אפילו הכי אטו "צאנך" כתב "שורך", הכי גרסינן: היינו דכתיב צאנך ושורך אטו צאנך אלא לרבי שמעון לכתוב שור וצאן. **אמר רבא** — גרסינן. **לאחר עריפה** — אם לא פדאו וערפו כדינו. **אסור** — להאכילו לכלב. עגלה

א

עריפה — אסורה בהנאה, משום דכתיב (דברים כא) "שם" — שם תהא קבורתה. ושור הנסקל — ששחטו לאחר שנגמר דינו, דלא ירדה בו טומאת נבילות. ועגלה ערופה — ששחטה לאחר ירידתה לנחל איתן, דקיימא לן דהיא אוסרתה. **ציפורי כצורע** — אסורין בהנאה, במסכת קדושין (נ"א), ופטר חמור — ששחטו ועדיין מפרכס, שלא ירד לטומאת נבילה. אבל אם נגע בו שרץ — מטמא טומאת אוכלים, שאם חזר ונגע באוכלים אחרים — מטמאים, אף על פי שמפרכס. דאמר ב"העור והורוט" (חולין ק"ב): השוחט בהמה טמאה לגוי ומפרכסת — מטמא טומאת אוכלים. דמהניא לה שחיטת ישראל למהוי מחשבה, והואיל ושחיטה דכוחה חזיא לה בהמה טהורה. אי נמי, אפילו ערפו ממש, דנבילה היא. ואיכא למימר בהם טומאת אוכלים, כגון דאיכא פחות מכזית מיניהו, דלא חזי לטומאת נבילות, מיצטרף בהדי פחות מכביצה אוכלין ומשלימו לכביצה. כולן מטמאין טומאת אוכלין — אם נגע בהו טומאה. ואף על גב דאינהו נפיהו אסירי, מהניא להו לחכי שאם נגעו באוכלין אחרים — מטמאין אותן. כולן אין מטמאין — הואיל ואסורין בהנאה. שעת הכושר — קודם בישול. **לאחרים** — לגרים, דאינו אסור בהנאה.

יודעת שאין מעשר שני מתחלל על ידה, בזה שניתן לה בכסף
 קידושין, ואסור לאכלו מחוץ לירושלים, ועולה האשה
 ואוכלתו בירושלים, הלא נמי במקדש בפטר חמור קידושיו
 חלים, כי אשה יודעת דפטר חמור איסורא אית ביה קודם
 פדיון, ופרקא ליה – ופודה אותו בששה שלה, ומקדשה בזה
 דביני וביני – ומתקדשת בהפרש שיש בין שווי החמור שקיבלה
 לשווי השדה.
 הגמרא מבררת את טעמו של רבי שמעון שהתיר בהנאה פטר
 חמור. אומרת הגמרא: ורבי שמעון שהתיר פטר חמור בהנאה,
 מאי מעמא. אמר עולא, רבי שמעון סובר, שאם הוא אסור
 בהנאה, יש לתמוה, וכי יש לך דבר שפדיונו מותר והוא אסור,
 וכיון שהשהה הפודה מותר, בהכרח שהחמור הנפדה מותר
 בהנאה. דוחה הגמרא: ולא – וכי לא מצינו פדיון המותר, והרי
 שביעית דפדיונה מותר, והיא אסורה – מוכר פירות שביעית,
 אף שהפירות עצמם חייבים בביעור לאחר שכלו לחיה מן השדה,
 פדיונם מותר, הרי שמצינו שפדיון דבר אסור, מותר.
 מתרצת הגמרא: שביעית נמי פדיונה אסור – חל דין שביעית
 על הפדיון, דאמר מר (שביעית פ"ח מ"ז) האחרון אחרון אסור,
 כלומר, הלוקח בפירות שביעית בשר, הבשר חייב בביעור כמו
 פירות שביעית. חזר ולקח בבשר דגים, הותר הבשר ונתפס
 האיסור בדגים. חזר ולקח בדגים שמן, הותר הדגים ונתפס
 האיסור בשמן, וחייב לבער הפירות שמהם לעולם לא נפקע
 הקדושה, ואת השמן כי הוא האחרון. הרי שגם פדיון שביעית
 אסור כפירות שביעית.
 הגמרא מביאה ביאור נוסף במחלוקתם: ואיבעית אימא, רבי
 יהודה ורבי שמעון בהאי קרא קמיפלגי, דתניא, נאמר בבכור
 בהמה טהורה (דברים טו יט) 'לא תעבד בכבור שורך', ויש לדרוש
 כך, בבכור שורך אי אתה עובד, אבל אתה עובד בשלך ובשל
 אחרים – מותר לעבד בבכור שיש לך בו שותפות עם גוי. וממה
 שנאמר בהמשך 'ולא תגזו בכור צאנך', יש לדרוש כך, בכור
 צאנך אי אתה גוזז, אבל אתה גוזז שלך ושל אחרים – מותר
 לגזוז בכור שיש לך בו שותפות עם גוי, דברי רבי יהודה. רבי
 שמעון אומר, דרוש את הפסוק כך, 'לא תעבד בכבור שורך',
 אבל אתה עובד בכבור אדם, 'לא תגזו בכור צאנך', אבל
 אתה גוזז בכור חמור, כלומר, שבכור אדם ובכור חמור מותרים
 בהנאה, ונמצא שרבי יהודה שלא דרש את הפסוק כרבי שמעון,
 הוא סובר שפטר חמור אסור בהנאה.
 הגמרא מקשה על אופן הדרשה של רבי יהודה: בשלמא לרבי
 שמעון, היינו דנתיב תרי קראי – לדבריו מובן למה נאמרו שני
 מיעוטים, ללמד שבכור אדם ופטר חמור מותרים בהנאה, אלא
 לרבי יהודה קשה, תרי קראי למעוטי 'שלך ושל אחרים' למה
 לי – למה הוצרכו שני מיעוטים ללמד שבכור השייך לישראל
 ולגוי אינו קדוש – ותו – ועוד קשה לרבי יהודה, בכור אדם נמי
 נימא דאסור – גם בכור אדם יאסר בהנאה קודם שנפדה, כיון
 שאין לו פסוק להתיר.
 אומרת הגמרא: אלא, דבולי עולא לא נחלקו שהפסוק 'לא
 תעבד בכבור שורך' למעוטי בכור אדם הוא דאמא שאינו
 אסור בהנאה, כי פליגי בדרשת הכתוב 'לא תגזו בכור צאנך',
 דרבי יהודה למעמיה דאמר (לעיל ב) בכור שיש לישראל בו
 שותפות עם עובד בוכבים, חייבת בכבורה, וכי איצטריך
 קרא, למישרי – להתיר בגיזה ועבודה, שכיון שחלקו של
 הישראל חייב בכבורה, הוצרך הכתוב ללמד שאינו אסור בגיזה
 ועבודה. ורבי שמעון סבר שותפות עם עובד בוכבים, פטורה
 מן הכבורה, ולכך לענין דיתר גיזה ועבודה לא איצטריך קרא
 – אין צורך ללמוד מפסוק זה, וכי איצטריך קרא למעט, לפטר

הגמרא דנה האם מוכח שרבנן סוברים מקצת רחם מקדש: ורבנן
 הסוברים שאי אפשר לצמצם ששני הולדות יצאו יחד, לוימא
 קבכרי רבנן מקצת רחם מקדש – שנגיעת חלק מפתח הרחם
 מועילה לקדשו, דאי בוליה רחם מקדש – שאם רק מגע בכל
 פתח הרחם מקדש, נהי דאי אפשר לצמצם שיצאו שניהם יחד,
 אלא רק אחד יצא ראשון והוא הבכור, מכל מקום איך נתקדש,
 והלא על ידי הולד השני הנוול עמו, חציצה מיהא איבא – יש
 חציצה בינו לבין הרחם בחלק שיצא השני עמו. ומזה שאחד
 קדוש, מוכח שגם מקצת רחם מקדש. אמר רב, אין ללמוד מכאן
 שמקצת רחם מקדש, כיון שמינן במינו אינו חוצץ, ולכך אף
 שיחד עם הבכור יצא אחיו, כיון שהוא ממין הבכור אינו חוצץ
 ונחשב כאילו כל פתח הרחם נגע בבכור.
 שנינו במשנה: ובר ונקבה מפרש טלה ב' והוא לעצמו.
 הגמרא מבררת מדוע חייב להפריש. שואלת הגמרא: ובין
 דלעצמו הוא – כיון שבעל הפטר חמור נוטל את השה לעצמו
 ואינו נותנו לכהן, למה לי לאפרושי – למה צריך להפרישו.
 משיבה הגמרא: מפרש שה כדי לאפקועי לאיפורה מיניה –
 להפקיע מהבכור את האיסור הנאה שיש עליו עד הפדיון, שגם
 ספק פטר חמור אסור בהנאה, כי 'ספיקא דאורייתא לחומרא'.
 הגמרא מביאה מחלוקת נאנים אם פטר חמור אסור בהנאה.
 אומרת הגמרא: אלמא כיון דלא מפקע לאיפורה – מוכח
 שכל עוד לא הפקיע איסורו, החמור אסור בהנאה, מתניתין
 מני – כדעת מי נשנית משנתינו, רבי יהודה היא, שאסר פטר
 חמור. דתניא, פטר חמור אסור בהנאה, ורבי שמעון מתייר.
 והתנא החולק בכל מקום על רבי שמעון, הוא רבי יהודה.
 הגמרא מבררת את טעמו של רבי יהודה שאסר בהנאה. דנה
 הגמרא: מאי מעמא דרבי יהודה שאסר פטר חמור בהנאה,
 אמר עולא, שאם הוא מותר בהנאה, יש לתמוה, וכי יש לך דבר
 שצריך פדיון ומותר קודם שנפדה, ומזה מוכח שקודם הפדיון
 אסור בהנאה. דוחה הגמרא: ולא – וכי לא מצינו דבר שצריך
 פדיון ומותר בהנאה, והרי בכור אדם, שצריך פדיון בחמשה
 סלעים לכהן, ומותר בהנאה, שלא מצינו שמעשי ידיו אסורים
 עד שיפדה, הרי שחייב פדיון אינו מוכיח שקודם לכן אסור
 בהנאה.
 אלא טעמו של רבי יהודה הוא, שאם מותר בהנאה, יש לתמוה,
 וכי יש לך דבר שהקפידה עליו תורה לפדותו דווקא בששה,
 ומותר בהנאה קודם שיפדנו. הגמרא מבררת אם אכן יש לפדות
 דווקא בששה. שואלת הגמרא: ומי הקפידה תורה לפדות דווקא
 בששה, והא רב נחמיה בריה דרב יוחנן פריק ליה בשילקי בשוין
 – פדה פטר חמור בנתינה לכהן עשבים שלוקים כערך שווי של
 החמור, ולא בששה. משיבה הגמרא: בשוין לא קאמרין – אם
 פודה בשווי של החמור, נפדה בכל דבר, כי קאמרין שנפדה
 בששה, שלא בשוין – בששה שאינו שוה כערך החמור. והכי
 קאמרין, וכי יש לך דבר שהקפידה עליו תורה לאפקועי
 לאיפורה שלא בשווי דווקא בששה ומותר בהנאה קודם פדיונה.
 מקשה הגמרא: והרי מעשר שני שהקפידה עליו תורה לפדותו
 בכסף צורה – כסף שהוטבעה בו צורה, ויתנן (קידושין נב) רבי
 יהודה אומר, אם קידש אשה בו במזיד – שהאיש והאשה ידעו
 שהוא מעשר שני, והתכוונו לחללה, קידש – חלו הקידושין, הרי
 אף שהקפידה תורה לפדותו בכסף צורה דווקא, מותר בהנאה
 ואשה מתקדשת בו, ואם כן הוא הדין בפטר חמור. מתרצת
 הגמרא: גם מעשר שני אסור בהנאה, ואף על פי כן אשה
 מתקדשת בו, שהרי בפטר חמור נמי מיקדשא – (מתקדשת)
 אשה, גם אם אסור בהנאה, וברבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר
 לגבי המקדש אשה במעשר שני, שאין זה קידוש טעות, כי אשה

מקשה הגמרא על רבי יוחנן: **אי קבי**, שרבי שמעון סובר שאיסור
הנאה אינו מקבל טומאת אוכלין, אם כן **בְּשֶׁר בְּחֵלֶב, מֵאֵי**
אֲרִיָּא – מדוע נקט רבי שמעון שמקבל טומאה משום דְּהִיתָה
לָהּ שְׂעֵת הַבֹּשֶׁר, תִּפְּוֹק לִי בְּלִי טַעַם זֶה, שמקבל טומאה משום
דְּאוֹכֵל שְׂאֵתָהּ יָכוֹל לְהַאֲכִילוֹ לְאַחֲרִים הוּא, שהרי לדעתו הוא
מותר בהנאה, כְּדִתְנִי, **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוֹדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי**
שְׁמַעוֹן, בְּשֶׁר בְּחֵלֶב אִסּוּר בְּאֲכִילָה וּמוֹתֵר בְּהִנָּאָה, ולמד כן
בגזירה שוה מטריפה, **שְׁנֶאֱמַר בַּיִסוּר בֶּשֶׂר בַּחֲלָב** (דברים יד כא)
בְּיָ עַם קְרוֹשׁ אֶתָּה לָהּ אֶלְהִיָּהּ, לֹא תִבְשַׁל גְּדִי בְּחֵלֶב אִמּוֹ,
וְלִהְיוֹן בַּיִסוּר טְרִיפָה הוּא אוֹמֵר (שמות כב ז) **וְאִנְשֵׁי קוֹדֶשׁ תִּהְיוּ**
לִי, וּבְשֶׁר בְּשֹׁדֶה טְרִיפָה לֹא תֹאכְלוּ, מִה לִּהְיוֹן בַּיִסוּר טְרִיפָה,
אִסּוּר בְּאֲכִילָה וּמוֹתֵר בְּהִנָּאָה, שהרי נאמר בסוף הפסוק **לְכֹלֵב**
תִּשְׁלִיכֶן אֹתוֹ, אִף אִם כָּאֵן בַּיִסוּר בֶּשֶׂר בַּחֲלָב אִסּוּר בְּאֲכִילָה
וּמוֹתֵר בְּהִנָּאָה, ואם כן קשה למה הוצרך רבי שמעון לומר
שבשר בחלב מקבל טומאה משום שהיתה לו שעת הכושר, והרי
לדעתו בשר בחלב נחשב 'אוכל' כי אינו אסור בהנאה.

מתרצת הגמרא: **הָדָא וְעוֹד קָאָמַר** – אמנם טעם זה נכון, אך רבי
שמעון בא להוסיף עוד טעם, ואילו הם, **הָדָא** – טעם אחד משום
דְּאוֹכֵל שְׂאֵתָהּ יָכוֹל לְהַאֲכִילוֹ לְאַחֲרִים הוּא, שהרי הוא מותר
בהנאה, **וְעוֹד, כִּי לְדִידֵיהּ נִמְי** – לבעל הבשר בחלב עצמו, הָרִי
וְהִיתָה לוֹ שְׂעֵת הַבֹּשֶׁר, שהרי יכול היה לאכול את הבשר ואת
החלב קודם שהתבשלו יחד.

הגמרא מסיימת את הראיה שלדעת רבי שמעון פטר חמור אחר
עריפה אסור בהנאה, אומרת הגמרא: **וְאִם אִיתָא דְּלֵאָחַר**
עֲרִיפָה שְׁרִי רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר בְּהִנָּאָה, לִיתְנִי – היה ראוי
לשנות, 'ומודה רבי שמעון לחכמים בְּפֶטֶר חֲמוֹר וּבְשֶׁר בְּחֵלֶב
שְׁמִטָּמָאִין טוֹמְאָת אוֹכְלִין', שהרי גם פטר חמור יכול להאכילו
לאחרים, ואינו בכלל שאר איסורי הנאה שנמנו ברישא שעליהם
אמר רבי שמעון שאינם מטמאים טומאת אוכלין. אלא בהכרח
שאחר עריפה הוא אסור בהנאה, ולכן לדעת רבי שמעון אין
בפטר חמור טומאת אוכלין, כי אינו נחשב 'אוכל'.

הגמרא דוחה את הראיה. אומרת הגמרא: **עוֹלָם יִתְּנִי שְׂרִבִּי**
שמעון סובר שגם אחר עריפה הוא מותר בהנאה, ואמנם **אִי**
דְּחִשִּׁיב עָלֶיהָ – אם חשב עליו לאכילה, **הָכִי נִמְי** – אכן רבי
שמעון יודה שמתמא טומאת אוכלין כיון שלדעתו הוא מותר
בהנאה, ואם חשב לאוכלו נחשב 'אוכל'. אולם **הָכָא בְּמֵאֵי**
עֶסְקִינָן – כאן בברייתא מדובר, באופן דְּלֵא חִשִּׁיב עָלֶיהָ – שלא
חשב עליו לאכילה, ולכן אמר רבי שמעון שאינו מטמא טומאת
אוכלין, כי נבלת בהמה טמאה מאוסה כיון שאסורה מצד נבילה
ומצד שהיא טמאה, ואינה חשובה אוכל רק על ידי מחשבה.

הגמרא מבררת את טעמם של חכמים. שואלת הגמרא: **וְהָכָא**
מֵאֵי מִטְמָאִי רִבְנָן – אם מדובר באופן שלא חישוב לאוכלו, מהו
טעמם של חכמים שאמרו שחל עליו טומאת אוכלין, והרי אינו
'אוכל'. **אֲמַרְוּ רִבְנָן קָמִיָּה** – אמרו חכמים לפני דְּרַב שְׁשֵׁת,
הוּאִיל וְאִיסוּרוֹ חִישּׁוּבוֹ – האיסור שאסרה תורה לישרא
לאכול בהמה טמאה, מחשיבתו כ'אוכל', שכיון שאסרתו תורה
באכילה מוכח שהוא ראוי לאכילה לגוי, ולכן מקבל טומאת
אוכלין. ורבי שמעון סובר שאין אומרים 'הואיל ואיסורו חישוב'.
הגמרא מקשה על הסברא של 'איסורו חישוב': **וְלִרְבָּנָן מִי**
אֲמַרְיָנָן סְבֵרָא זֶה שֶׁל הוּאִיל וְאִיסוּרוֹ חִישּׁוּבוֹ להחשיב 'אוכל',
וְהָא תַנָּן (טהרות פ"א מ"א) שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר דְּבָרִים – תנאים מיוחדים
אֲמַרְוּ בְּנִבְלַת עוֹף מְהוּרָה, כדי שתהא ראויה לקבל טומאת
אוכלין, וזו – והתנאי דלהלן היא **אֶחָת מֵהֶן, צְרִיכָה מְחֻשְׁבָּה** –
יש לו לקבוע שרצוה לאכול נבלת לגוי, כדי להחשיבה 'אוכל',
משום שלא רגילים לאכול נבלת עוף, **וְאִינְהִי צְרִיכָה הִכְשָׁר** –
אין צריך שיבואו עליה מים כמו בשאר אוכלין שאינם מקבלין
טומאה רק לאחר שבאו עליהן מים, שכיון שסופה לטמא טומאה

חמורה בבית הבליעה, הרי היא מטמאה טומאה קלה אף שלא
הוכשרה במים. **וְאִי** – ואם נאמר שאיסור נחשב 'אוכל' מפני
הסברא ש'איסורו חישובו', אם כן נבלת עוף טהור לְמָה לִי
מְחֻשְׁבָּה להחשיבה 'אוכל' כדי שתקבל טומאת אוכלין, והרי
היא נחשבת 'אוכל' משום איסור נבילה שיש בה. מתרצת
הגמרא: **הָא מְנִי** – משנה זו בטהרות, **רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא**, שהוא
חולק על הסברא שאיסורו חישובו, ולכן לדעתו צריכה נבלת
עוף טהור מחשבה.

הגמרא מביאה עוד ראיה שאין אומרים הסברא ש'איסורו
חישובו': **הָא שְׁמַע, שְׁנִינִי בעוקצין (פ"ג מ"א) בפירוט הדברים**
הטעונים מחשבה כדי להחשיבם 'אוכל', **נִבְלַת בְּחֵמָה טְמֵאָה**
בְּכָל מְקוֹם וּבֵין בְּשׁוּקִים וּבֵין בִּכְפָרִים, וְנִבְלַת עוֹף מְהוּרָה
וְהַחֲלָב – שומן של נבלת בהמה טהורה, רק כשהם **בְּכִפָּרִים,**
צְרִיכִים מְחֻשְׁבָּה, נבלת בהמה טמאה הטעם כיון שבשום מקום
אין רגילים לאכול נבלת בהמה טמאה, כי היא מאוסה, ונבלת
עוף טהור וחלב הטעם כיון שבכפרים אנשיהם עניים ואינם
רגילים לאכול אף עופות ושומנים, ולכן אינם נחשבים אוכל עד
שיחשוב עליהם להאכילם לגוי, **וְאִינִם צְרִיכִים הִכְשָׁר, כִּיּוֹן**
שסופם לטמא טומאה חמורה. **וְאִי אֲמַרְת 'איסורו חישובו',**
לְמָה לִי מְחֻשְׁבָּה, והרי על כל איסורים אלו אמרה תורה
שאסורים באכילה, מתרצת הגמרא: **הָא מְנִי** – משנה זו בעוקצין
רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא, שהוא חולק על הסברא שאיסורו חישובו,
ולכן אפילו נבלת בהמה טמאה ונבלת עוף טהור, כל עוד לא
חישב לאוכלם אינם מקבלות טומאה.

אומרת הגמרא: **הָא שְׁמַע מִמָּה שְׁנִינִי בהמשך המשנה בעוקצין**
(שם), נִבְלַת בְּחֵמָה מְהוּרָה בְּכָל מְקוֹם וּבֵין בִּכְפָרִים וּבֵין
בְּשׁוּקִים, אינה צריכה מחשבה, משום שהיא עומדת לאכילה
לגוי, **וְנִבְלַת עוֹף מְהוּרָה וְהַחֲלָב** של בהמה טהורה שנשחטה,
כשהם **בְּשׁוּקִים**, שיש שם עשירים האוכלים עופות ושומן, **אִינִן**
צְרִיכִין מְחֻשְׁבָּה, משום ששם הם עומדים לאכילה, **וְלֹא הִכְשָׁר.**
ומדייקת הגמרא: שדווקא אלו אינם צריכים מחשבה, **הָא** – אבל
בהמה **טְמֵאָה, בְּעֵאֵי מְחֻשְׁבָּה**, ואין אומרים שאיסורו מחשיבו.
אומרת הגמרא: **וְכִי תִימָא הָא מְנִי** – ואם תרצה לומר גם על
קושיא זו, שמשנה זו **רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא**, שהוא חולק על הסברא
ש'איסורו חישובו', ולכן סבר שבהמה טמאה צריכה מחשבה.
אין לומר כן, **דְּהָא בְּמִדְּסִיפָא** – שהרי כיון שהסיפא של המשנה
רַבִּי שְׁמַעוֹן הִי – נאמרה על ידי רבי שמעון, בהכרח דְּהִירִישָׁא
של המשנה **לֹא רַבִּי שְׁמַעוֹן**. דְּתַנִּי בְּסִיפָא של משנה זו, **רַבִּי**
שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, אִף הַנְּבִילוֹת שֶׁל הַגָּמָל וְהָאֲרִנְכָת וְהַשֶּׁפֶן וְהַחֲזִיר
יֵשׁ בָּהֶן טוֹמְאָת אוֹכְלִין, וְאִינִן צְרִיכִין לֹא מְחֻשְׁבָּה וְלֹא הִכְשָׁר,
אף שהן טמאות. **וְאִמַּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּבִרְיָתָא, מִה פְּעַם שִׁאֲנִים**
צְרִיכִים מְחֻשְׁבָּה, והרי הם מינים טמאים שאינם נחשבים 'אוכל',
הוּאִיל יֵישׁ בָּהֶן קֶצֶת סְמִינִי מְהוּרָה, כִּי חִלְקֵם מַעֲלִי גֵרָה וְלֹא
מַפְרִיסִים פֶּרְסָה, וְחִלְקֵם מַפְרִיסִי פֶּרְסָה וְלֹא מַעֲלִים גֵּרָה, וּמִצַּד
סִימָן הַטְּהֵרָה שִׁישׁ לָהֶם נִחְשָׁבִים כְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה שִׁאֲנִיהָ
צְרִיכָה מְחֻשְׁבָּה להחשב אוכל לקבל טומאה. וכיון שהרישא
אינה כדעת רבי שמעון, חוזרת הקושיא, למה בהמה טמאה
צְרִיכָה מְחֻשְׁבָּה, והרי לדעת חכמים איסורו מחשיבו כ'אוכל'.
לכן חוזרת הגמרא ממה שפירשה עד כאן בטעם חכמים שאמרו
שפטר חמור מטמא טומאת אוכלין אף שלא חישוב לאוכלו,
מהטעם שאיסורו מחשיבו כ'אוכל': **אֵלֹא אֲמַר רַבָּא, דְּבּוֹלָי**
עָלְמָא – בין לפי רבי שמעון ובין לפי חכמים, **לֹא אֲמַרְיָנָן** שדבר
אסור מקבל טומאה כי 'איסורו חישובו', ומה שאמרו שפטר
חמור יש בו טומאת אוכלין אף שלא חישוב לאוכלו, **וְגַם דְּעֲרִיפָה**
מִיֶּעֱרָף – אם מדובר באופן שכבר נערה, **הָכִי נִמְי** – אם חכמים
מודים שאינו מטמא טומאת אוכלין, כיון שלא נשחט ולא
העמידו לאכילה,

בכורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף י עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רנה רש"י

אי הכי – דטעמא דרבי שמעון משום הנאה הוא. מה להלן מותר בהנאה – דכתיב: "לכלב תשליכון אותו" (שמות כב). לירידה נמי – לצורך ישראל עצמו, היתה לו שעת הכושר. אבל שור הנסקל ועגלה ערופה לא היתה לו שעת הכושר אפילו קודם לכן, דבהמה בחיה בחזקת איסור עומדת. ליתני ומודה רבי שמעון בפטר חמור –

דהא יכול להאכילו לאחרים הוא. דלא חשיב עליה – לאכילה, ומשום הכי לא תני ליה, דסתמיה לאו לאכילה קאי. ואיסורו חישבו – איסור דאסר ליה רחמנא לישראל משווי ליה אוכל, דכיון דאסר ליה – מכלל דראוי לאכילה לגוי הוא. צריכה מחשבה – לטמא טומאת אוכלין אם נגע בהן שרץ, שאם תגע אחרי כן באוכלין כשרין – תטמאם. וכל כמה דלא חשיב עליה – לית ביה שום טומאת מגע, דנבלת עוף טהור אינה מטמאה אלא אם אכלה, ואז מטמאה אותו בגדים שהוא לבוש בשעת בליעה. ואינה צריכה הכשר – הואיל ויש עליה טומאת חמורה טמא אדם ובגדים אם היה אוכלה. ואמר בכריתות בפרק "דמ שחיטה" (כא,א) "וכי יותן מים", וכו', מה רעים מיוחדין שאין סופן לטמא טומאת חמורה צריכין הכשר – אף כל טמא סופן לטמא טומאה חמורה צריכין הכשר. ולא שייך הכשר אלא בטומאה קלה דאובלגין, וכן מחשבה. רבי שמעון היא – דלית ליה איסורו חישבו. נבלת בהמה טמאה בכל מקום – שהיא. סתמא לאו לאכילה קאי, דמאיסה. ועוד, שיש לה שני דחויין: אחד – שלא נשחטה, ואחת – טמאה היא. וכן נבלת עוף טהור. וחלב – שומן של נבלת טהורה. בכפרים – דעניים הם, ואין רגילין לאכול עופות ושומן – צריכין מחשבה להאכילן לגוי, ואם לאו – אין מטמאין טומאת אוכלין. וכן אמר: נבלת בהמה טמאה, טומאת אוכלין למה לה שני מטמאה אדם וכלים, כל שכן אוכלין תרין כדאמר בכריתות בפרק "דמ שחיטה" (כא,א). דאי איכא פחות מכות טמאה, דאין עליה טומאת נבלות, שהרי אין בה שיעור, וצירפו לפחות מכביצה אוכלין, אם חדש על פחות מכות לאכילה – מעטרף עם שאר אוכלין להשלימה לכביצה, שאם יגע בהן שרץ יטמאו. "והחלב" לא גרסינן, דליכא למימר ביה אין צריך הכשר, דאי בחלב נבלת – הא אין מטמא טומאת חמורה, דכתיב (ויקרא ז) "עשה לכל מלאכה", ואמאי לא ניבעי הכשר? ואי בחשבה, ומשום שכבר

הוכשר – הא שנינו בגמרא בהעור והרועט"ב (חולין קכא,א): חזר רבי עקיבא להיות שונה כרבי יהודה, דהכשר שחיטה לא מחייב לחלב, משום דאכתי לאו אוכל הוא, דהא דכפרים לאו בר אוכל הוא עד דחשיב עליה. ובטהרות במשנה לא גרסינן ליה. ואינה צריכה הכשר – הואיל ומטמאה טומאה חמורה בעוד שהיה בה זית שלם, בעודה היא מחוברת בנבלה. נבלת בהמה טהורה בכל מקום – סתמא לאכילת גוי, דלא מאיסה. ועוד, דלגבי ישראל אין בה אלא דחוי אחד. הלכך אינה צריכה מחשבה לקבל טומאת אוכלין, להצטרף פחות מחבית הימנה לפחות מכביצה אוכלין. וכן נבלת עוף טהור והחלב של שחיטה. בשווקים – בכרכים. דיש בה רוב עם, ועשירים הם, ורגילין לאכול רוב עופות ושומן. ולא הכשר – נבלת בהמה ועוף – משום דמטמאין טומאה חמורה, וחלב שחיטה בשווקים – משום שכבר הוכשר בשחיטה, דכיון דלא בעי מחשבה, אהני ליה הכשר שחיטה. הא טמאה בעיא מחשבה – ולא אמרינן: איסורו זהו חישוב! אף הנמל – דינו כבהמה טהורה, הואיל ויש בו אחד מסימני טהרה. ומדאסיף רבי שמעון בסיפא – מכלל דירשאו רבנן אי, ושעמי מינה: לית להו איסורו חישבו. וגבי פטר חמור דמטמאין לעיל – בדחשיב עליה הוא. ואפילו הכי מטהר רבי שמעון, דאוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים הוא, דמודה לאחר עריפה שהוא אסור, כדרבה. אלא אמר רבא – דכולי עלמא לא אמרינן איסורו חישבו גרידא, ואפילו הכי פלוגתיהו בדלא חשיב, וליתא לדרבה. ודקשיא לך: מאי טעמא דרבנן? אי דערפיה מיערף – הכי נמי דמודו רבנן דלא מטמא טומאת אוכלין, הואיל ולא חשיב עליה.

מה להלן אסור באכילה ומותר בהנאה כו' – תימה: דבפרק "כל שעה" (פסחים כד,ב) דריש איסי בן יהודה איסור באכילה מחבא, ואיסור הנאה ליהן מקל וחומר דערלה. והשתא במאי פליגי? ויש לומר: קסבר תנא דהתם, כיון דמצוי לקומי תריהו, הגורה שזה וקל וחומר – מקיימי. ומיידו קשה: דבכמה מקומות אתאי גורא שזה ומפקינן מקל וחומר.

כדאמר בבמה דוכתי: "שיכול", ועושה קל וחומר, והדר – "תלמוד לומר", אלמא אתאי גורא שזה ומפקינן מקל וחומר ופירש רבינו תם: קרא איירי במידי דאסור בהנאה, כגון קדשים שיצאו חוץ למחיצתו, דדריש בפרק "בהמה המקשה" (חולין סח,א) מ'בשר בשדה": כיון שיצא חוץ למחיצה – גאסר. ואף על גב דפשטיה דקרא בהיתר הנאה, דכתיב: "לכלב תשליכון אותו", קסבר תנא דהתם: לחכי אהני קל וחומר – דילפינן מקדשים ואיירי בהו נמי קרא. ותנא דהבא סבר: מטריפה דשריא בהנאה ילפינן, כפשטה, ולית ליה קל וחומר. דהכי נמי מאן דדריש איסור הנאה משלשה "לא תבשל", לית ליה קל וחומר. (ואם תאמר: מאן דדריש ליה מקודש, אית ליה קל וחומר) – תיפוק ליה איסור הנאה מ'כל בקודש' באש תשרף, כדילפינן מתימא פירק "כל שעה" (פסחים כד,א), פסולי קדשים! יש לומר: "עם קדש" ר'אנשי קדש – מענין אחד, דמזא אהרדי. אי נמי, דנין חולין מדחולין ואין דנין חולין מקדשים. כדאמר פירק "כיסוי הדם" (חולין פה,א).

נבלת בהמה טמאה בכל מקום ונבלת עוף טהור בכפרים מחשבה ואינה צריכה הכשר – "והחלב" לא גרסינן, דליכא למימר דאין צריך הכשר, דאי בחלב נבלה – הא אינה מטמאה טומאה חמורה, דכתיב (ויקרא ז) "עשה לכל מלאכה", ואמאי לא נבעי הכשר? ואי בחשבה – הרי שנינו בפרק "העור והרועט"ב" (חולין קכא,א): חזר רבי עקיבא להיות שונה כרבי יהודה, דהכשר שחיטה לא מחייב לחלב משום דאכתי לאו אוכל הוא, דהא בכפרים לאו בר אוכלה היא עד דחשיב עליה. ובמסכת טהרות לא גרסינן ליה. עד כאן לשון הקונטרס. לפי שיש פירושם שאין כתב בהן. ושטא מאחרים דוגה. ואף על גב דרב פפא מוקי דהם "בהעור והרועט"ב (שם) פלוגתא דתנאי בהיתר מחשבה, מכל מקום מסתבר, דהכי סתם משנה דמסכת טהרות סברה כי חזרה. ובסיפא גרסינן לה שפיר: החלב בשווקים אין צריך לא מחשבה ולא הכשר, ובחלב שחיטה אמרינן. וכן פירש הקונטרס.

ונבלת עוף טהור בכפרים – פירש הקונטרס: עניים הם, ואין רגילין לאכול עופות. ונראה לפרש שזה אחר: ששוקין שי אוכלין מרובים, וקוצין כל דבר. בכפרים אוכלים מועטין, ולא זבני אלא מידי מעליא. **נבלת** בהמה טהורה בכל מקום – מה שיש חילוק בין טמאה לטהורה, ואף על גב דתריהו לא מובין אלא לגוי, ותפצין דם בחזיר יותר, כדאמרין דהם חולין (ז,א). "רבתיים מלאים כל טוב" – (בכותל) וקדילין דחזירי, ואמרין במגילה (יג,א): "ירשנה לטוב" – בתלי דחזירי. מכל מקום, מה שהיא טהורה משום אוכל בראיון מעט, הואיל וכשאני נבילה אוכל גמור הוא לישראל. ומתאי טעמא מהני לרבי שמעון בגמל וארנבת שפן וחזיר סימני טהרה לשווי אוכל, כדאמר בסמוך. ובקונטרס נמי פירש באן: נבלת בהמה טמאה, כל מקום שהיא – סתמא לאו לאכילה קיימא, דמאיסה. ועוד יש עליה שני דחויין: אחד – שלא נשחטה, ועוד – דטמאה היא. וגבי נבלת בהמה טהורה פירש: סתמא לאכילת גוי, דלא מאיסה. ועוד, לגבי ישראל אין בהן אלא דחוי אחד, דהלכך אינה צריכה מחשבה. **והחלב** בשווקים – פירש הקונטרס: רגילין לאכול עופות ושומן. משמע שרוצה לומר דכל שומן קרי חלב. ולא מיירי דוקא מחלב האסור, כגון תותב קרם ונקלף וחולין מטב.

שהשחט

הכא

רנו בכורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף י עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רש"י תוספות

ששחטת עורב להתלמד דמו מכשיר – פירש הקונטרס: אם נפל על חורעים. וכל שכן אם שחטו שחיטה גמורה דמו מכשיר אפילו לגופיה, דשחיתו מחשבתו. ואם נחרו ולא שחטו – תו לא פליג רבי אליעזר, דודאי לעלמא מכשיר דמו ולא לגופיה, דאיהו גופיה לא מקבל טומאה בלא מחשבה, עד כאן לשון הקונטרס. ותימא: פירש דרם נחירה מכשיר לעלמא. דמה

הכא במאי עסקינן – בגון ששחטו להתלמד בו, ובפלוגתא דנימוס ורבי אליעזר. דתניא, אמר רבי יוסי: סח לי נימוס אחיו של רבי יהושע הנרסי, ששחטת את העורב להתלמד בו – דמו מכשיר. רבי אליעזר אומר: דם שחיטה לעולם מכשיר. רבי אליעזר היינו תנא קמא! אלא לאו איסורו חישובו איפא בינייהו, תנא קמא סבר: דמו מכשיר – לעלמא, אבל לגופיה – בעי מחשבה. ואחא רבי אליעזר למימר: דם שחיטה לעולם מכשיר, ואפילו לגופיה נמי לא בעי מחשבה. – מומאי? דילמא טעמא דרבי אליעזר הוה – דשאני עורב, הואיל ויש בו סימני טהרה! ומגלן דסימני טהרה מילתא היא – דקתני עלה דהויא, אמר רבי שמעון:

מה פעם – הואיל ויש בו סימני טהרה. וכי תימא: אי משום סימני טהרה, מאי איריא להתלמד? אפילו להתעסק נמי! אין הכי נמי, ומשום נימוס. איתביה: לא רצה לפדותו – עורפו בקופין מאחוריו וקוברו, ואסור בהנאה, דברי רבי יהודה, ורבי שמעון מתיר! – אימא: ומחיים אסור בהנאה, ורבי שמעון מתיר. – והא מדיסיפא מחיים הוי – רישא לאו מחיים. דקתני סיפא: לא ימיתנו לא בקנה ולא במגל ולא בקרדום ולא במגירה, ולא יכניסנו לחדר וינעול דלת לפניו בשביל שימות. ואסור בגיזה ועבודה, דברי רבי יהודה, ורבי שמעון מתיר! – רישא וסיפא מחיים, רישא – בהנאת דמיו, סיפא – בהנאת גופו. וצריכא, דאי תנא הנאת דמיו – בהווא קא שרי רבי שמעון, אבל בהנאת גופו – אימא מודה ליה לרבי יהודה. ואי תנא בהנאת גופו – בהווא קאסר רבי יהודה, אבל בהנאת דמיו – אימא מודה לרבי שמעון, צריכא. וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: מודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור. ואמר רב נחמן: מנא אמינא לה? – דתניא: "וצרפתו", נאמר כאן עריפה, ונאמר להלן עריפה, מה להלן אסור – אף כאן אסור. מני? אילימא רבי יהודה – מחיים מיסר אסור! אלא לאו רבי שמעון הוא. אמר ליה רב ששת, ספרא חבריך תרגומה: לעולם רבי יהודה, ואיצטריך, סלקא דעתך אמינא עריפה במקום פדיה עומדת, מה פדיה מתרת – אף עריפה מתרת, קא משמע לן. אמר רב נחמן: מנא אמינא לה? מדתני לוי: הוא הפסיד ממונו של כהן – לפיכך יופסד ממונו. מני? אילימא רבי יהודה – הא מיפסד וקאי! אלא לאו רבי שמעון היא. – איבעית אימא רבי יהודה, ואיבעית אימא רבי שמעון; איבעית אימא רבי יהודה – אפסידא דביני ביני, ואיבעית אימא רבי שמעון – לפחת מיתה. וכן אמר ריש לקיש: מודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור. ורבי יוחנן, ואי תימא רבי אליעזר אומר: עדיון היא מחלוקת. איפא דמתני לה להא דרב נחמן אחא: המקדש בפטר חמור – אינה מקודשת. לימא מתניתין דלא פרבי שמועון? אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: לאחר עריפה, ודברי הכל. איפא דאמרי: הא מני? לא רבי יהודה ולא רבי שמעון, אי רבי שמעון – תיקדש בכלויה, אי רבי יהודה – תיקדש בהך דביני ביני? אמר רבה בר אבוא אמר רב: לעולם רבי יהודה, וכגון שאינו שוה אלא שקל. וסבר לה רבי יוסי בר יהודה. דתניא: "תפדה" – תפדה מיד, תפדה כל שהוא. רבי יוסי בר יהודה אומר: אין פדיה פחותה משקל. אמר מר: "תפדה" תפדה מיד, תפדה כל שהוא. פשיטא! – איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הואיל ואיתקש לכבד אדם, מה כבד אדם – אחר שלשים, ותמש, האי נמי – אחר שלשים, ותמש, קא משמע לן: "תפדה" – מיד, "תפדה" – כל שהוא. רבי יוסי בר יהודה אומר: אין פדיה פחותה משקל. ממה נפשך, אי מקיש לכבד אדם – תמש ליבעי, ואי לא מקיש – שקל מנא ליה? – לעולם לא מקיש; אמר רבא: אמר קרא "וכל ערפק יהיה בשקל הקדש" – כל ערכין שאותה מעריך לא יהו פחותין משקל. – ורבנן: ההוא בהע

טעם יכשיר, כיון דלא הוי דם שחיטה. ודם חללים לא שייך בבהמה אלא באדם. **שאני** עורב הואיל ויש בו סימני טהרה – הוא הדין עשרים וארבעה עופות חוץ מנשר, כדמוכח פרק "אלו טרפות" (חולין סא.ב). **מאי** איריא להתלמד אפילו להתעסק – פירוש: ואפילו נחרו נמי, דלחתעסק נמי לאו שחיטה היא, ובנחרו דמי. ואף על גב דאז לא היה חכשור בדם שחיטה, מכל מקום פריך. כיון דלא אתי לאשמועינן דדם שחיטה מכשיר, כיון כבר אשמועינן, ולא בא לאשמועינן אלא דאין צריך מחשבה הואיל ויש בו סימני טהרה – זה היה יכול לאשמועינן בלא שחיטה. אמר

מנא אמינא לה? – דתניא: "וצרפתו", נאמר כאן עריפה, ונאמר להלן עריפה, מה להלן אסור – אף כאן אסור. מני? אילימא רבי יהודה – מחיים מיסר אסור! אלא לאו רבי שמעון הוא. אמר ליה רב ששת, ספרא חבריך תרגומה: לעולם רבי יהודה, ואיצטריך, סלקא דעתך אמינא עריפה במקום פדיה עומדת, מה פדיה מתרת – אף עריפה מתרת, קא משמע לן. אמר רב נחמן: מנא אמינא לה? מדתני לוי: הוא הפסיד ממונו של כהן – לפיכך יופסד ממונו. מני? אילימא רבי יהודה – הא מיפסד וקאי! אלא לאו רבי שמעון היא. – איבעית אימא רבי יהודה, ואיבעית אימא רבי שמעון; איבעית אימא רבי יהודה – אפסידא דביני ביני, ואיבעית אימא רבי שמעון – לפחת מיתה. וכן אמר ריש לקיש: מודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור. ורבי יוחנן, ואי תימא רבי אליעזר אומר: עדיון היא מחלוקת. איפא דמתני לה להא דרב נחמן אחא: המקדש בפטר חמור – אינה מקודשת. לימא מתניתין דלא פרבי שמועון? אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: לאחר עריפה, ודברי הכל. איפא דאמרי: הא מני? לא רבי יהודה ולא רבי שמעון, אי רבי שמעון – תיקדש בכלויה, אי רבי יהודה – תיקדש בהך דביני ביני? אמר רבה בר אבוא אמר רב: לעולם רבי יהודה, וכגון שאינו שוה אלא שקל. וסבר לה רבי יוסי בר יהודה. דתניא: "תפדה" – תפדה מיד, תפדה כל שהוא. רבי יוסי בר יהודה אומר: אין פדיה פחותה משקל. אמר מר: "תפדה" תפדה מיד, תפדה כל שהוא. פשיטא! – איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הואיל ואיתקש לכבד אדם, מה כבד אדם – אחר שלשים, ותמש, האי נמי – אחר שלשים, ותמש, קא משמע לן: "תפדה" – מיד, "תפדה" – כל שהוא. רבי יוסי בר יהודה אומר: אין פדיה פחותה משקל. ממה נפשך, אי מקיש לכבד אדם – תמש ליבעי, ואי לא מקיש – שקל מנא ליה? – לעולם לא מקיש; אמר רבא: אמר קרא "וכל ערפק יהיה בשקל הקדש" – כל ערכין שאותה מעריך לא יהו פחותין משקל. – ורבנן: ההוא בהע

הכא במאי עסקינן בגון ששחטו – לפטר חמור. ואי דשחטיה לשם שחיטה גמורה – אפילו לרבי שמעון היא מחשבה, ומטמא. אלא בשחטו על מנת להתלמד בו הלכות שחיטה. ובהך פליג, דרבנן סברי: דך שחיטה משויא לה אוכל בשחיטה גמורה מעלייתא, דאמרין ב"העור והרובע" (חולין קיז.ב). השוחט בהמה לגוי כו' כדפרישית לעיל. ורבי שמעון סבר: דך שחיטה לאו מעלייתא היא, ולא היא מחשבה. ובפלוגתא דנימוס ורבי אלעזר. דמו מכשיר – אם נפל על חורעים. וכל שכן אם שחטו שחיטה גמורה – דמו מכשיר אפילו לגופיה, דשחיתו היא מחשבתו. ואי נחרו ולא שחטו – תו לא הוה פליג בה רבי אלעזר, דודאי לעלמא הוא דמכשיר דמו ולא לגופיה, דאיהו גופיה לא מקבל טומאה בלא מחשבה. אלא לאו איסורו חישובו – הוא דאיכא בהדי שחיטה, כהאי גונא איכא בינייהו. לעלמא – אם נפל על חורעים. אבל לגופיה בעי מחשבה, דאיסורו חישובו גרידא לא אמרין, דך שחיטה לא חשיבא לשווייה אוכל. ואפילו לגופיה לא בעי מחשבה – דך שחיטה משויא לה אוכל. ובהאי נמי פליג, רבנן כרבי אלעזר ורבי שמעון כנימוס. הואיל ויש בו סימני טהרה – כדאמר ביאלו טרפות" (חולין סא.ב), משום הכי הוי אוכלא. אבל לגבי פטר חמור דלית ליה סימני טהרה, אי לאו דחשיב, משום דך שחיטה לא מטמו ליה רבנן. ורבי שמעון, אף על גב דחשיב עליה – פליג, משום דחמור בהנאה לאחר עריפה, כדרכה. ומגלן דסימני טהרה מילתא – לאחותי ליד טומאה, דקתני עלה בבביתא דלעיל: נבלת בהמה טהורה כו'. אפילו להתעסק – דמתבין לחתוך דבר אחר, דלאו לשחיטה איכיון. אין הכי נמי ומשום נימוס – להודיע כח, דאף על גב דשחטו להתלמד בו, דהוי שחיטה חשובה טפי מלחתעסק – אפילו הכי איהו גופיה לא מטמא ליה נימוס. איתביה – אבי ונכריו דאמרו: מודה רבי שמעון לאחר עריפה. בקופין – סבין גדול, שכן דרך עריפה. מאחוריו – ממול ערפו, דכתיב "וערפתו". במגירה = שיגא, סבן שיש בה פגיונות הרבה. בהנאת דמיו – אם החשיכה לאחרים. בהנאת גופו – כגון גיזה ועבודה. מה פדיה מותרת – דלאחר פדיונו דברי הכל שרי בהנאה. הוא הפסיד ממונו של כהן – שלא פדאו בשוה ויתגנו לכהן. לפיכך יופסד ממונו – יכפוהו בית דין לעורפו לאחר שלשים, כדמפרש בפרקא יגיא, ויאסר בהנאה. הא מיפסד וקאי – דמחיים נמי אסור, ומאי מפסדא ליה עריפה! אלא לאו רבי שמעון – ולאחר עריפה מודה. דביני ביני – דמחיים נמי אסור בהנאה – מצי פריך ליה בשוה בר דנקא, והשתא מפסיד הכל. איבעית אימא רבי שמעון – ואפילו כל בהנאה לא מיתסר. ומאי אפסיד ממונו – לפחת מיתה, מה שמיתה פיתתה, דמחיים הוה שוה מנה, ולאחר מיתה אינה שוה אלא דינר להאכילו לכלבו. להא דרב נחמן – דאמר לעיל: מודה רבי שמעון לאחר עריפה. תיקדש בבוליה – דהא

בוליה שרי בהנאה. שאינו שוה אלא שקל – סלע. דהשתא ליכא ביני ביני, דההוא שה דיהבין לכהן תותיה בעי למיהוי שוה שקל. תפדה תפדה – תריז מנא כתיב "והוא חמור תפדה בשוה" (שמות יג. שם לד). מיד – אפילו בתוך שלשים. איתקש לכבד אדם – דכתיב (במדבר יח): "את כבוד האדם ואת כבוד הבהמה טמאה תפדה". מה כבוד אדם – פדיונו לאחר שלשים יום, ופדיונו מכן חדש תפדה, וחמשה סלעים בעי למיתב. אף כאן לאחר שלשים יום וחמשה – סלעים בעי למיתב. בהע

לא היתה הברייתא נוקטת שחיטה להתלמד, ומה שנקטה כן
הוא משום נימוס, כדי להשמיענו שלדעת נימוס אפילו שחיטה
להתלמד אינה מועילה להחשיב את העורב כ'אוכל', אף שהיא
שחיטה מעולה משחיטת המתעסק.
הגמרא חוזרת לדברי האומר שמודה רבי שמעון שפטר חמור
לאחר עריפה אסור בהנאה: אית'יבא אביי לרבא שאמר שרבי
שמעון אסור בהנאה פטר חמור לאחר עריפה, ממה ששנינו
בברייתא, לא רצה בעל החמור לפדותו את הפטר חמור,
עורפו בקופין – בסכין גדול, מאחוריו – מאחורי הצואר, שכן
עריפה נעשית מול עורפו, וקוברו, ואסור בהנאה, דברי רבי
יהודה. ורבי שמעון מתיר. ומשמע שרבי שמעון מתיר את הפטר
חמור גם לאחר עריפה.
מתרצת הגמרא: אימא – אמור כך בברייתא, ומחיים אסור
הפטר חמור בהנאה, ורבי שמעון מתיר, דהיינו שהסיפא אינה
עוסקת באיסור הנאה לאחר עריפה, אלא מחיים, אבל לאחר
עריפה גם לדעת רבי שמעון הוא אסור בהנאה.
שואלת הגמרא: והא מדיסיפא מחיים הוי – והרי כיון שהסיפא
של הברייתא עוסקת באיסור הנאה שיש על הפטר חמור מחיים,
בהכרח שהרישא לאו מחיים – אינה עוסקת באיסורו מחיים,
דקתני סיפא, לא ימיתנו את הפטר חמור, לא בקנה ולא במגל
ולא בקרדום ולא במגירה – הפטר חמור, שיש לו שיניים, ולא
יכניסנו לתוך וינעול דלת לפניו בשביל שימית ברעב, אלא
יערפו בקופין דווקא, ואסור הפטר חמור בגיזה ועבודה, דברי
רבי יהודה. ורבי שמעון מתיר בגיזה ועבודה, כי לדעתו פטר
חמור אינו נאסר מחיים. וכיון שהסיפא עוסקת באיסור הנאה
מחיים, בהכרח שהרישא עוסקת באיסורו לאחר עריפה, ומוכח
שרבי שמעון מתיר גם אחר עריפה. משיבה הגמרא: באמת בין
הרישא ובין הסיפא של הברייתא עוסקות באיסורו מחיים, אלא
שהרישא עוסקת בהנאה דמיו, שאם השכיר את הפטר חמור
לאחר, דמיו אסורים למשכיר. ואילו הסיפא עוסקת בהנאת
גופו, דהיינו שאסור ליהנות מעצם גופו, כגון בגיזתו ולעבוד בו.
הגמרא תבאר מדוע צריכה הברייתא להשמיענו איסור הנאה הן
בדמיו והן בגופו. אומרת הגמרא: וצריכא הברייתא להשמיענו
שנחלקו בין באיסור הנאת גופו ובין באיסור הנאת דמיו, דאי
תנא רק את הרישא העוסקת באיסור הנאת דמיו, היה מקום
לומר, שרק בהנאה קא שרי – בהנאת דמיו לבדו, התיר רבי
שמעון מחיים, אבל בהנאת גופו אימא – אולי נאמר שמודה
ליה רבי שמעון לרבי יהודה, שאסור ליהנות מחיים. ואי תנא
רק את הסיפא העוסקת באיסור הנאת גופו, היה מקום לומר
שרק בהנאה – בהנאת גופו לבדו קאסר רבי יהודה, אבל
בהנאת דמיו אימא – אולי נאמר שמודה רבי יהודה לרבי
שמעון, שאין איסור הנאה מחיים, לכן צריכא הברייתא
להשמיענו מחלוקתם בשני איסורים אלו.
אומרת הגמרא: וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו, מודה
רבי שמעון בפטר חמור לאחר עריפה, שהוא אסור בהנאה.
ואמר רב נחמן, מנא אמרינא לה – מדיכן למדתי דבר זה,
דתנא, נאמר בפטר חמור (שמות יג א) ואם לא תפדה וערפתו,
נאמר כאן לשון 'עריפה' ונאמר להלן לגבי עגלה ערופה לשון
'עריפה', שנאמר (דברים כא ד) וערפו שם את העגלה בנחל, מה
להלן בעגלה ערופה, אסור בהנאה אחר עריפה, אף כאן בפטר
חמור, אסור בהנאה אחר עריפה. ודן רב נחמן, מני – לדעת מי
נאמרה ברייתא זו, אילימא לדעת רבי יהודה, הרי לדעתו גם
מחיים מיסר אסור בהנאה, ואילו בברייתא זו מבואר שהכתוב
משמיענו שאסור לאחר עריפה, ומשמע ששוקד לכן היה מותר.
אלא לאו ברייתא זו רבי שרבי שמעון היא, וכיון ששנינו בה שלאחר
עריפה אסור בהנאה, הרי שרבי שמעון מודה שלאחר עריפה
אסור בהנאה.
הגמרא דוחה את הוכחת רב נחמן: אמר ליה רב ששת לרב

אלא הקא במאי עסקינו כגון ששחטו את הפטר חמור
להתלמד בו הלכות שחיטה ולא לשם אכילה, שרבי שמעון
סובר שאינה שחיטה גמורה המועילה להחשיבו אוכל, ולכן
אינו מטמא טומאת אוכלין. וחכמים סוברים שדי בשחיטה זו
להחשיבו 'אוכל' הראוי לקבל טומאת אוכלין.
הגמרא מביאה מחלוקת בשחט להתלמד: ובפלוגתא –
ומחלוקתם תלויה במחלוקת דנימוס ורבי אליעזר, דתנא,
אמר רבי יוסי, סח לי נימוס אחי של רבי יהושע הנריס,
שהשוחט את העורב שהוא עוף טמא, כדי להתלמד בו, אם
נפל דמו על אוכל, דמו מכשיר אותו לקבל טומאה, כי דם הוא
אחד משבעת המשקים המכשירים את האוכל לקבל טומאה,
רבי אליעזר אומר, דם שחיטה לעולם מכשיר.
הגמרא מבארת במה נחלקו תנא קמא ורבי אליעזר. שואלת
הגמרא: רבי אליעזר היינו תנא קמא, ובמה נחלקו. משיבה
הגמרא: אלא לאו סברת 'איפורו חישובו' אימא פנייהו –
המחלוקת ביניהם היא, אם 'איסורו חישובו' בצירוף שחיטה
להתלמד מועיל להחשיב את הנשחט לאוכל, דתנא קמא סבר
ששחיטה להתלמד אינה מחשיבה את הבשר כ'אוכל' וכן
'איסורו חישובו' לבד אינו מועיל כדי להחשיבו 'אוכל', ולפיכך
דמו של העורב מכשיר לעלמא – רק אם נפל על אוכל אחר,
אבל לגופיה בעי מחשבה – אבל כדי להחשיב את גוף העורב
כ'אוכל' הראוי לקבל טומאה שישחט לאוכלו, וממילא
אין הדם מכשירו, שהרי אינו נחשב כאוכל כלל. ותנא רבי
אליעזר למימר שדם שחיטה לעולם – גם אם אינו אלא
להתלמד מכשיר, ואפילו לגופיה נמי לא בעי מחשבה –
ואפילו כדי להחשיב את גוף העורב עצמו כ'אוכל' הראוי לקבל
טומאה אין צריך מחשבה לאוכלו, כיון שאף שחיטה להתלמד
מחשיבתו לאוכל [בצירוף 'איסורו חישובו']. ונמצא שבמחלוקת
זו של רבי אליעזר ותנא קמא נחלקו רבי שמעון ורבנן בפטר
חמור ששחטו להתלמד.
דוחה הגמרא: ממיא – מנין שרבי אליעזר החשיב את העורב
כ'אוכל' משום שסובר שגם אם שחטו להתלמד נחשב אוכל,
ומשום כך אמרת שסובר כרבנן בפטר חמור, דילמא מעמיא
דריבי אליעזר התם, בשוחט את העורב, משום דשאני – שונה
דין העורב הואיל ויש בו קצת סימני טהרה, ולכן נחשב 'אוכל'
גם ללא מחשבה. אבל בפטר חמור שאין לו כלל סימני טהרה,
שמא מודה רבי אליעזר שאין שחיטה להתלמד מועלת
להחשיבו אוכל. ובהכרח שהטעם שאמרו חכמים שפטר חמור
מקבל טומאה אינו משום ששחטו להתלמד, אלא משום
שמדובר שחשב בפירוש לאוכלו, ואילו רבי שמעון סבר שאף אם
חשב בפירוש לאוכלו, אינו מקבל טומאה, כי הוא אסור בהנאה
לאחר עריפה.
מבשרת הגמרא: ומגלן דסימני טהרה מילתא היא – שאם יש
לו חלק מסימני טהרה נחשב כאוכל גם ללא מחשבה. דקתני
בברייתא (לעיל ע"א) השנויה עלה דתהיא – הבאה לבאר את
דברי רבי שמעון במשנה שאמר שנבלת שפן וחזיר אינם צריכים
מחשבה לאכילה, אמר רבי שמעון, מה טעם, הואיל ויש (בו)
[פה] קצת סימני טהרה, כי חלקם מעלי גרה ולא מפריסי
פרסה, וחלקם מפריסי פרסה ולא מעלים גרה. ואם כן יש לומר
שגם טעמו של רבי אליעזר בעורב הוא משום מקצת סימני
טהרה שבו ולא משום השחיטה.
אומרת הגמרא: ובי תימא – ואם תרצה לדחות ולומר, דאי
טעמו של רבי אליעזר בעורב הוא משום שיש לו קצת סימני
טהרה, אם כן מאי איריא – מדוע נקטה הברייתא דווקא בשחטו
להתלמד, והרי אפילו אם שחטו להתעסק – שרצה לחתוך דבר
אחר, וחתך את העורב בטעות, ולא התכוין כלל למעשה
שחיטה, נמי לא יהיה צריך מחשבה, מפני מקצת סימני טהרה
שבו. משיבה הגמרא: אין הכי נמי – אכן מצד דברי רבי אליעזר

הבכורות שנולדו במדבר לא נתקדשו, ושלא כרבי יוחנן.
הגמרא דוחה את הראיה מהברייתא לריש לקיש: אין כוונת
הברייתא שהקריבו רק את הבכורות שהיו באותו היום שהוקם
המשכן, אלא **אִימָא** – כוונת הברייתא לומר **שְׂמֹאותָו הַיּוֹם**
שהוקם המשכן **וְאֵילָף**, הקריבו במשכן בכורות, **וּמֵאִי קִמְשְׁמַע**
לָהּ, שְׂמֹאותָו הַיּוֹם, אֵין – שרק מאותו היום שהוקם המשכן
הקריבו בכורות, אולם **מֵעֵיקְרָא** – קודם שהוקם המשכן, **לֹא**
הקריבו בכורות, כי אין מקריבים בכורות אלא במזבח, ועד
שהוקם המשכן לא היה להם מזבח אלא במות יחיד, **אֲלֵמָא** –
ומזבח מכך שקרבנות חובות, **בְּכָמָה לֹא קָרִיב** – לא הוקרבו
בבמה, ולכן לא יכלו להקריב את הבכורות עד שהוקם המשכן
ועשו בו מזבח.
הגמרא מוכיחה כרבי יוחנן. אומרת הגמרא: **תָּא שְׁמַע** רביה
לרבי יוחנן, שנינו בברייתא, **נִמְצְאתָ אִתָּהּ אוֹמֵר, בְּשִׁלְשָׁה**
מְקוֹמוֹת קָדְשׁוֹ בְּכוֹרוֹת לְיִשְׂרָאֵל, בְּמִצְרַיִם וּבְמִדְבָּר וּבְכַנְעַן
שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹאֲרֵין, בְּמִצְרַיִם מֵהוּ אוֹמֵר (שמות יג ב) **'קָדֵשׁ לִי כָל**
בְּכוֹר', בְּמִדְבָּר הוּא אוֹמֵר (במדבר ח יז) **'כִּי לִי כָל בְּכוֹר בְּכֵנִי**
יִשְׂרָאֵל', בְּכַנְעַן לֹאֲרֵין הוּא אוֹמֵר (שמות יג יא) **'וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ**
ה' אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי, וְשָׁם (פסוק יב) נֹאמֵר 'וְהִעֲבַרְתָּ כָל פֶּטֶר דָּחַם
לָהּ. וּמִפּוֹרֶשׁ בְּבִרְיָתָא זוּ שְׁקִדְשׁוֹ בְּכוֹרוֹת גַּם בַּמִּדְבָּר.
מתרצת הגמרא: **אִמָּר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק**, באמת לא קדשו
בכורות במדבר, וכוונת הברייתא לומר **בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת**
הוֹזְהֵרוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַבְּכוֹרוֹת, לִיקְדָּשׁ – לנהוג בהם קדושה
כשיכנסו לארץ, ואולם עד שנכנסו לארץ **לֹא קָדְשׁוֹ הַבְּכוֹרוֹת.**
מקשה הגמרא: איך נאמר שבשלושה מקומות אלו שהזכירה
הברייתא, לא קדשו הבכורות בפועל, אלא רק הוזהרו על
קדושתם, והרי אחד המקומות הוא מצרים, **וּבְמִצְרַיִם נָמִי לֹא**
קָדֹשׁ – וכי ניתן לומר שבמצרים לא הוקדשו הבכורות בפועל,
הָא קְאָמְרִין קְדֻשָּׁתָא – והרי לעיל הוכחנו שגם ריש לקיש מודה
שהבכורות שהיו בעת יציאתם ממצרים נתקדשו. ובהכרח
שכוונת הברייתא היא, שבשלושת מקומות אלו נתקדשו
הבכורות בפועל, ואם כן שוב יקשה לריש לקיש שאמר שלא
נתקדשו הבכורות במדבר.
מתרצת הגמרא: **הָכִי קְאָמֵר** – כך כוונת הברייתא לומר,
בשלושת מקומות אלו הוזהרו על קדושת הבכורות, אך לגבי
הקדשת הבכורות בפועל יש חילוק בין המקומות, שבחלק מֵהֶן
קָדְשׁוֹ הַבְּכוֹרוֹת בפועל, ובחלק מֵהֶן **לֹא קָדְשׁוֹ.**
הגמרא מביאה קושיא על ריש לקיש: מֵתִקְרָא לָהּ **רַב פִּפְאָא** על
דברי ריש לקיש שרק הבכורות שנולדו במצרים נתקדשו, ולא
הנולדים במדבר, וכי **בְּמִדְבָּר לֹא קָדְשׁוֹ בְּכוֹרוֹת, וְהַכְּתִיב** (במדבר
א ג) **'פֶּקֶד כָּל בְּכוֹר זָכָר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן חֹדֶשׁ וּמַעְלָה, וְכִין**
שִׁמְנִין זֶה נַעֲשֶׂה בַשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה שֶׁהָיָה שֶׁהָיָה בַּמִּדְבָּר, נִמְצָא שָׁכַל
אִמֵּר, קָדֵשׁ לִי כָל בְּכוֹר' עַד זֶמַן פְּדִין הַלְוִיִּם בַּמִּדְבָּר, כִּי
עֲלִיהֶם נֹאמֵר 'פֶּקֶד כָּל בְּכוֹר זָכָר,

נתקדשו הבכורות לעבודת הקרבנות. **אִמָּר לִיה** – השיב לו ריש
לקיש לרבי יוחנן, עבודת הקרבנות במדבר היתה נעשית **בְּאֹתָן**
בכורות **שְׂיִצְאוּ מִמִּצְרַיִם**, שהם התקדשו בעת שאמר הקב"ה
במצרים 'קדש לי כל בכור'.
הגמרא מוכיחה כחשובת ריש לקיש. אומרת הגמרא: **הָכִי נָמִי**
מִסֵּתֶרָא, שאין כוונת המשנה בזבחים לבכורות שנולדו במדבר,
אלא לבכורות שנולדו במצרים, **דָּאִי לֹא תִימָא הָכִי** – שאם לא
תאמר כך, אלא עבודת הקרבנות במדבר היתה נעשית בידי
בכורות שנולדו במדבר, יקשה לך, שהמשכן הוקם בשנה השנייה
לצאת בני ישראל ממצרים, ומאז ואילך לא עבדו הבכורות אלא
הכהנים, ונמצא שהבכורות שנולדו במדבר היו לכל היותר בני
שנה, וכי **כֵּן שָׁנָה בְּרַ מֵעֵבֶד עֲבוּדָה הוּא** – וכי קטן בן שנה ראוי
לעבוד עבודת הקרבנות. ובהכרח שכוונת המשנה בזבחים כפי
שביארה ריש לקיש, שעבודת הקרבנות במדבר נעשית בידי
בכורות שנולדו במצרים, וכבר היו גדולים בעת שבאו למדבר.
מקשה הגמרא: **וְדִקְאָרִי לָהּ, מֵאִי קְאָרִי לָהּ** – ורבי יוחנן
שהקשה מהמשנה בזבחים מה הקשה, והרי פשוט שאין כוונת
המשנה בזבחים שעבודת הקרבנות נעשתה בידי בכורות שנולדו
במדבר. מבארת הגמרא: **הָכִי קָא קְשִׁיא לִיה, אִי אִמֵּרְתָּ**
בְּשִׁלְשָׁה דְּלֹא פִסִּיק קְדוּשָׁתֵיהוֹ – מובן הדבר אם תאמר
שקידוש הבכורות לא נפסק בעת יציאתם ממצרים, וגם הבכורות
שנולדו במדבר התקדשו, שאם כן יש לומר **הֵנָּה דְּמֵעֵיקְרָא נָמִי**
לֹא פִקְעָא קְדוּשָׁתֵיהוֹ – שגם אלו שכבר התקדשו במצרים לא
פקעה קדושתם, והם הבכורות שהיו ראויים לעבוד את עבודת
הקרבנות במדבר. **אֲלֵא אִי אִמֵּרְתָּ דְּפִסִּיק קְדוּשָׁתֵיהוֹ** – אולם
אם תאמר כריש לקיש, שקידוש הבכורות נפסק בעת יציאתם
ממצרים, והבכורות שנולדו במדבר לא התקדשו, אם כן **הֵנָּה**
דְּמֵעֵיקְרָא נָמִי פִקְעָא לִיה קְדוּשָׁתֵיהוֹ – הרי גם אלו שכבר
התקדשו במצרים ראוי שיפקע קדושתם, ואם כן מי הם הבכורות
שהיו ראויים לעבוד את עבודת הקרבנות במדבר.
מבארת הגמרא את הבנת ריש לקיש: **וְאִידֵּךְ** – וסברת ריש לקיש
היא שיש לחלק בין הבכורות שכבר הוקדשו, לבכורות שנולדו
במדבר, שבכור **קָדֹשׁ** – שכבר הוקדש במצרים, נשאר קָדֹשׁ
גם אחר שבאו למדבר, ובכור **דְּלֹא קָדֹשׁ** – שנולד במדבר ולא
הוקדש, **לֹא קָדֹשׁ בַּמִּדְבָּר.**
הגמרא מקשה על ריש לקיש מברייתא: **אֵיתִיבִיהּ רַבִּי יוֹחָנָן**
לְרִישׁ לְקִישׁ מִבְּרִייתָא הַשְּׁנִיָּה בְּסֵדֶר עוֹלָם (פ"ה), אוֹתוֹ הַיּוֹם
שֶׁהוֹקֵם הִמְשִׁיךְ קָרְבָּנוֹ לָהֶם בְּיִשְׂרָאֵל קְרִבְנוֹת שֶׁל נְדָרִים וְנִגְדָּוֹת
חֲמֹאוֹת וְאֲשָׁמוֹת בְּכוֹרוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת, הָיָה מִפּוֹרֶשׁ שִׁבְכוּרִי
בַּהֲמָה נִתְקַדְשׁוּ בַּמִּדְבָּר, וּבְדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: הָכִי
נָמִי – גם כאן צריך לתרץ כמו שתרצנו על הקושיא לעיל
מהמשנה בזבחים, שמדובר בְּאֹתָן בהמות בכורות שְׂיִצְאוּ
מִמִּצְרַיִם, שמודה ריש לקיש שהם התקדשו במצרים, ולא
נפקעה קדושתם בבואם למדבר.
הגמרא מוסיפה ומוכיחה מברייתא זו כריש לקיש. אומרת
הגמרא: **וּמִיָּנָה** – ואדרבה, מברייתא זו ניתן לדקדק כריש לקיש,
שמבואר בה, שרק ב'אוֹתוֹ הַיּוֹם' שהוקם המשכן **הוּא דְּקָרִיב**
קרבנות הבכורות, אך מִיָּנָה וְאֵילָף **לֹא קָרִיב**, כי הבכורות
שנולדו במדבר לא נתקדשו, והיינו כריש לקיש.
אִיבָא דְּאָמֵר – יש שאמרו שמועה זו בלשון אחר שריש לקיש
הוא שהקשה לרבי יוחנן. **אֵיתִיבִיהּ רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן,**
'אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהוֹקֵם הִמְשִׁיךְ קָרְבָּנוֹ לָהֶם יִשְׂרָאֵל קְרִבְנוֹת שֶׁל
נְדָרִים וְנִגְדָּוֹת חֲמֹאוֹת וְאֲשָׁמוֹת בְּכוֹרוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת', וְדִיִּיק רִישׁ
לְקִישׁ, 'אוֹתוֹ הַיּוֹם' אֵין – באותו היום שהוקם המשכן בלבד,
הקריבו את הבכורות, אבל מִיָּנָה וְאֵילָף, **לֹא** הקריבו, כי

מבררת הגמרא ומשיבה: **בְּהִי לֹא לִבְתוּב** – במי מבין שלשת
המינים לא יאמר דין הקטרת אימורין, אם תאמר שלא **לִבְתוּב**
רְחִמָנָא בְּבָכּוּר שׁוֹר, וְתִיתִי מִהֶנָּה – ונלמד לחייבו מכבש ועז,
הרי יש לפרוך, **מִה לְהֶנָּה** ו-**כבש** ועז, **שֶׁכֶּן נִתְּרָבוּ אֶצֶל פְּסָחִים**
– שמביאים מהם קרבן פסח, מה שאין כן שור שאין מביאין ממנו
קרבן פסח. ואם תאמר שלא **לִבְתוּב** דין הקטרת אימורין **בְּכֶשֶׁב,**
וְתִיתִי מִהֶנָּה ו-**משור** ועז, הרי יש לפרוך, **מִה לְהֶנָּה** ו-**שור** ועז,
שֶׁכֶּן נִתְּרָבוּ אֶצֶל עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים בְּצִיפּוֹר – שמקריבים מהם
קרבנות לכפר על ציבור שעבדו עבודת כוכבים על פי הוראת
שגגה של בית דין הגדול, שמביאים פר לעולה ושעיר עזים
לחטאת. ואם תאמר שלא **נִבְתוּב רְחִמָנָא** דין הקטרת אימורין
בְּעֶז, וְתִיתִי מִהֶנָּה – ונלמד לחייבו משור וכבש, הרי יש לפרוך,
מִה לְהֶנָּה ו-**שור** וכבש, **שֶׁכֶּן יֵשׁ בְּהֵן צֶד רְבוֹי אֶצֶל מִזְבֵּחַ** –
שמביאין עמדם תוספות, כי עם השור מביאים חצי ההזין נסכים,
ועם הכבש מביאים אליה. הילכך **צִרִיבִי** – הוצרך הכתוב לפרט
חיוב הקטרת אימורין בשלשתם, ודבר זה למד התנא במשנתו
ממה שנאמר 'בכור' בכל מין בפני עצמו.
הגמרא דנה מאין ילמד רבי יוסי הגלילי חיוב הקטרת אימורין
שלשת מיני הבהמות. שואלת הגמרא: **וְרָבִי יוֹסִי הִגְלִילִי**
שדרש מ'בכור' האמור בכל מין, שולד שאינו דומה לאמו פטור
מבכורה, מהיכן ילמד חיוב הקטרת אימורין בשלשת מיני
הבהמות. משיבה הגמרא: **אִם בֵּן** – אילו כוונת הכתוב היא רק
לחייב הקטרת אימורין בבכור של שלשת מיני הבהמות, **לִבְתוּב**
קָרָא 'אֶךְ בְּכוֹר שׁוֹר בְּכֶשֶׁב וְעֶז, ונלמד מכך שלשת המינים
חייבים בהקטרת אימורין, **'בְּכוֹר בְּכוֹר'** שנאמר בכל מין בפני
עצמו **לִמָּה לִי, אֵלָּא לֹא שְׁמַע מִיָּנָה** שאין חיובי בכורה חלים
על הולד, **עַד שִׁיֵּהָא הוּא** ו-**האם היולדת שׁוֹר, וּבְכוֹרֹו** – הולד
הנולד, **שׁוֹר** כמו אמו, וכן בכור כבש ובכור עז אינם חייבים
בבכורה עד שיהיו דומים לאמם.
הגמרא מבררת מה דורש רבי יוסי הגלילי מכפלות לשון 'פטור
חמור'. שואלת הגמרא: **וְרָבִי יוֹסִי הִגְלִילִי** שלמד לפטור ולד
שאינו דומה לאמו מריבוי 'בכור' שנאמר בכל מין, **הָאִי** – דרשה
זו שדרש התנא במשנה מהנאמר **'פֶּטֶר חֲמוֹר' 'פֶּטֶר חֲמוֹר'** שני
פעמים, **מֵאִי עֲבִיד לִיה** – מה ידרוש ממנה.
משיבה הגמרא: רבי יוסי הגלילי **מִיֵּבֶעֱ לִיה** – צריך את כפילות
'פטור חמור' **לְבִדְתַּנְיָא, רַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי אוֹמֵר, מִתּוֹךְ שְׁנֵאֲמֵר**
(במדבר יח טו) **'אֶךְ פָּדָה תַּפְּדָה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר**
הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תַּפְּדָה' שׁוֹמֵעַ אֲנִי שיש חיוב לפדות כל 'בהמה
טמאה', **וְאֶפִּילוּ פֶטֶרִי סוּסִים וְגַמְלִים, תִּלְמִיד לִזְמֶר** (שמות יג יא)
יִכָּל פֶּטֶר חֲמוֹר תַּפְּדָה בִּשְׂה, שֶׁרָק פֶּטֶר חֲמוֹר אֲמַרְתִּי לָךְ
לפדותו בשׂה, **וְלֹא פֶטֶרִי סוּסִים וְגַמְלִים. וְעַדִּין אֲנִי אוֹמֵר,**
שנא רק **פֶּטֶרִי חֲמוֹר** צריך לפדותם **בִּשְׂה** ולא בדבר אחר, אבל
פֶּטֶרִי סוּסִים וְגַמְלִים ניתן לפדותם **בְּכָל דָּבָר,**

בְּכֶשֶׁב. וכן נדרש הכתוב (שם) **'או בכור עז, עד שיהא הוא עז**
ובכור עז. יכול יהא הולד פטור מבכורה **אֶפִּילוּ אִם יֵשׁ בּוֹ**
מִקְצַת סִימָנִין הדומים לאמו, **תִּלְמִיד לִזְמֶר 'אֶךְ בְּכוֹר שׁוֹר,**
ו'אך' לשון מיעוט הוא, ובוה חלק הכתוב, שאם דומה במקצת
לאמו חייב בבכורה.
שואלת הגמרא: **בְּמֵאִי קָמִיפְלָגִי** התנא במשנתו עם רבי יוסי
הגלילי. משיבה הגמרא: **תֵּנָּא דִּידֵן** – התנא במשנתו **כֶּסֶר, גְּלִי**
רְחִמָנָא בְּפֶטֶר חֲמוֹר שאין בו אלא **קְדוּשַׁת דְּמִים,** שאם אינו
דומה לאמו פטור מפדיון, **וְהוּא הִדִּין בְּבָכּוּר בַּהֲמָה טְהוֹרָה** שיש
בה **קְדוּשַׁת הַגּוֹף,** שאם אינו דומה לאמו, פטור הוא מדיני
בכורה. **וְרָבִי יוֹסִי הִגְלִילִי כֶּסֶר, גְּלִי רְחִמָנָא** לפטור בכור בהמה
טהורה שאינו דומה לאמו, שהוא קדוש **בְּקְדוּשַׁת הַגּוֹף, וְהוּא**
הִדִּין לִפְטֹר חֲמוֹר, שאינו קדוש אלא **בְּקְדוּשַׁת דְּמִים, וְנִמְר**
לִפְטֹר קְדוּשַׁת דְּמִים, מהפטור שמצינו בְּקְדוּשַׁת הַגּוֹף של בכור
בהמה טהורה.
הגמרא דנה איך ידרוש התנא של משנתו את יתור התיבות
'בכור' שנאמרו בכל מין ומין. שואלת הגמרא: **וְתֵנָּא דִּידֵן הָאִי**
'בְּכוֹר' 'בְּכוֹר' מֵאִי עֲבִיד לִיה – מה ידרוש מיתור התיבות 'בכור'
שנאמרו בכל מין ומין. משיבה הגמרא: **מִיֵּבֶעֱ לִיה** – צריך אותם
לְבִדְתַּנְיָא **וְיִסִּי בְּרַבִּי חֲנִינָא, דְּאִמֵּר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא** על
הכתוב בפרשת בכור בהמה טהורה (שם יח יז) **'אֶךְ בְּכוֹר שׁוֹר או**
בְּכוֹר בְּכֶשֶׁב או בכור עז לא תפדה קדש הם את דָּמָם תוֹרֵק על
הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת חֲלָבָם תִּקְטִיר אֲשֶׁה לִרִיחַ נִיחַח לַה, לִמָּה נֶאֱמָרוּ
בַּפְּסוֹק זה דיני ה'אימורין' – זאת חלבם תקטיר, בְּכָכּוֹר שׁוֹר,
וְדִינֵי ה'אימורין בְּכָכּוֹר בְּכֶשֶׁב, וְדִינֵי ה'אימורין בְּכָכּוֹר עֶז, כלומר,
שכיון שפירטה התורה בתחילת הפסוק 'בכור שור או בכור כבש
או בכור עז', נמצא שמה שנאמר אחר כך 'זאת חלבם תקטיר'
נוסב על כל אחד מהמינים בפני עצמו, ולמה לא אמר הכתוב דין
אימורים באחד מהם, וילמדו האחרים ממנו. **צִרִיבָא, דְּאִי בְּתַב**
רְחִמָנָא דין האימורין רק **בְּכָכּוֹר שׁוֹר,** הייתי אומר שרק בכור
שור חייב להקטיר אימוריו, **שֶׁכֶּן נִתְּרָבָה בְּנִסְכִּים** – כי מביאים
עמו הרבה נסכים, דהיינו חצי ההזין ו-**ששה לוגין** יין, בעוד שעם
כבש ועז מביאים רק רביעית ההזין ו-**שלושה לוגין**. ואם היה
נאמר דין אימורין רק **בְּכֶשֶׁב,** הייתי אומר שרק כבש חייב
להקטיר אימוריו, **שֶׁכֶּן נִתְּרָבָה בְּאֵלֶיהָ** – כי רק בו מקטירים את
האלהיה יחד עם החלב. ואם היה נאמר דין האימורין רק **בְּעֶז,**
הייתי אומר שרק בבכור עז יש חיוב להקטיר אימורין, **שֶׁכֶּן**
נִתְּרָבָה אֶצֶל עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים בְּחִיד – כי יחיד שעבד עבודה זרה
בשוגג, מביא רק עז בת שנתה ולא כבש, ולא כשאר חטאות
שמביא או עז או כבשה.
שואלת הגמרא: אכן **חָדָא מִחְדָּא לֹא אֲתִיא** – אחד מחבירו אינו
נלמד, אמנם עדיין יש להבין מדוע לא נאמר, דתִּיתִי **חָדָא**
מִתִּיתִי – שאחד ילמד משנים, כלומר שיכתב בשנים ממינים
אלו, וילמדו חיוב הקטרת אימורין במין האחד שלא הוזכר בו.

אגרות קודש

ב"ה, ה' ניסן, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

...מוסיג'י המחאה מאחד הקופות של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע איש תם
ירא אלקים וסר מרע שבמילא יקויים בזה הנוטל פרוטה מאיוב מתברך כפסק רז"ל - ב"ב ט"ו ע"ב -.

יהושע בן חנניה לוקני אתונא, אִסְקוּ לִי לִכְנִי וּמִינָא – הביאו
 לי לכאן לבנים וטיט, וכשתעשו את בקשתי אבנה לכם בית
 כבקשתכם.
 עוד שאלו זקני אתונא את רבי יהושע בן חנניה: מַצִּיעֲתִיהּ
 דְּעִלְמָא הֵיכָא – הראה לנו היכן הנקודה האמצעית של העולם.
 וְקִפְשָׁה לְאַצְבָּעֵתִיהּ – הרים רבי יהושע בן חנניה את אצבעו ואָמַר
 לְהוֹ, הֵכָא – כאן הוא אמצע העולם. אָמְרוּ לֵיהּ, וּמִי יֵימַר –
 מי יוכיח שאכן כאן הוא אמצע העולם. השיב להם רבי יהושע
 בן חנניה, אֵייתו אֲשֵׁלִי וּמִיִּשְׁחוּ – הביאו חבלים ומדדו ובדקו אם
 אכן כאן הוא אמצע העולם.
 עוד אמרו זקני אתונא לרבי יהושע בן חנניה: אֵית לָן בִּירָא
 בְּדִרְגָא, עֵילָא לְמַתָּא – יש לנו באר מים בשדה, הכנס אותה
 לעיר. אָמַר לְהוֹ, אֲפִשְׁלִיו לִי חֲבִלִי מִפְּאֲרִי וְאַעֲיִילִיהּ – שזרו לי
 חבלים מסובין, ואכניסנה על ידם, ואם אינכם עושים רצוני, לא
 אעשה בקשתכם.
 עוד אמרו זקני אתונא לרבי יהושע בן חנניה: אֵית לָן רִיחָא
 דְּתַבְרָא – יש לנו ריחים שבורות, תְּחַיִּימָה – תפור אותן. אָמַר –
 השיב להם רבי יהושע בן חנניה, בְּרוּכוֹ לִי מִיְנִיהּ גְּרָדִי
 וְאַחֲחִימָה – עשו לי מדון חוטים ואתפרן בהם, כמו שמתקני
 בגדים מוציאים חוטים מהבגד כדי לתפורו בחוטים המתאימים
 לו.
 עוד שאלו זקני אתונא את רבי יהושע בן חנניה: מִשְׁרָא דְסַבִּינִי
 בְּמֵאָ קָמְלִי – ערוגת סבינים במה קוצרים אותה. ענה להם רבי
 יהושע בן חנניה, קוצרים אותה בְּקִרְנָא דְחִמְרָא – בקרן של
 חמור. תמהו זקני אתונא וּמִי אִיכָא קִרְנָא לְחִמְרָא – וכי יש קרן
 לחמור. השיב להם רבי יהושע בן חנניה בשאלה: וּמִי אִיכָא
 מִשְׁרָא דְסַבִּינִי – וכי יש ערוגה של סבינים.
 אֵייתו לֵיהּ – הביאו זקני אתונא לרבי יהושע בן חנניה תְּרִי בִיעִי
 – שתי ביצים, אָמְרוּ לֵיהּ – אמרו לו, אמור לנו הִי דְוִנְתָא
 אוֹפְמִתִי וְהִי דְוִנְתָא חִינְרִתִי – איזו ביצה של תרנגולת שחורה
 ואיזו של תרנגולת לבנה. אֵייתִי לְהוֹ אִיהוּ – הביא להם הוא
 ורבי יהושע בן חנניה, תְּרִי גְבִינִי – שתי גבינות, אָמַר לְהוֹ, אמרו
 אתם הִי דְעִיזָא אוֹפְמִתִי וְהִי דְעִיזָא חִינְרִתִי – איזו גבינה של עז
 שחורה ואיזו של עז לבנה.
 עוד שאלו זקני אתונא את רבי יהושע בן חנניה: וְרִצּוּצָא דְמִית
 – אפרוח שמת בתוך קליפת ביצתו, מְחִיכָא נְפִיק רִחוּחִה –
 מהיכן יוצאת רוחו. השיב להם רבי יהושע בן חנניה: מְחִיכָא
 דְּעֵל, נֶפֶק – מהיכן שרוחו נכנסה, משם יצאה.
 עוד בקשו זקני אתונא מרבי יהושע בן חנניה: אֲחִיוִי לָן מְנָא דְלָא
 שְׂוִי חֲבִילִיהּ – הראה לנו כלי שאינו שוה כנגד הנזק שהוא גורם.
 אֵייתִי (כָּל חַד וְחַד) בּוּדִיא – הביא רבי יהושע בן חנניה
 מחצלת, פְּשָׁמִיָּה – פשטה, לֹא הָוָה עֵייל בְּתַרְעָא – ולא היתה
 נכנסת בפתח הבית כשהיא פשוטה, אָמַר לְהוֹ, אֵייתו מְרִי
 סִיתְרוּהּ – הביאו מעדר וסתרו את צדדי הפתח כדי להרחיבו עד
 שיוכלו להכניס את המחצלת, הֵינִינוּ מְנָא דְלָא שְׂוִי חֲבִילִיהּ –
 זהו כלי שאינו שוה את הנזק שהוא גורם.
 כיון שניצחם רבי יהושע בן חנניה בויכוח, אֵייתִיהוּ – הביא את
 זקני אתונא לספינתו, כדי להוליכם אל הקיסר, ובאו כל אחד
 ואחד מזקני אתונא בפני עצמו, ונתן לכל אחד חדר בפני עצמו,
 כָּל חַד וְחַד בִּי חֵזִי שִׁיתִין בִּיסְתְּרָקִין, אָמַר, בּוֹלְחוּ חֲבִרָא
 לְהֵכָא אֲתוּ – וכל אחד מהם שראה את ששים הכסאות
 שבחדרו, היה אומר לעצמו כל חברי יבואו לכאן, אָמַר לֵיהּ רבי
 יהושע בן חנניה לְסַפּוּנָא – לרב החובל, שָׁרִי – התר את עוגן
 סְפִינְתָךְ וסע.
 בְּהִרִי דְקָאָתוּ – כאשר באו חכמי אתונא למקום הקיסר, שָׁקַל –
 לקח רבי יהושע בן חנניה עֶפְרָא מְעַפְרִייהוּ – עפר מאדמת
 ארצם, והביאו עמו בספינה,

אָמְרוּ לֵיהּ זקני אתונא לרבי יהושע בן חנניה, מֵאִי עֲבִידְתִּיהּ –
 מה מעשית. אָמַר לְהוֹ רבי יהושע בן חנניה (אֲנָא) חֲבִימָא
 דִּיהוּדָאִי אָנָא – חכם היהודים אני, בְּעִינָא לְמִינְמַר חֲכָמָתָא
 מִיְנִיכּוּ – רצוני ללמוד ממכם חכמה. אמרו לו זקני אתונא, אִי
 הֵבִי – אם אכן חכם היהודים אתה, נִיבְעִי לָךְ – נשאל אותך
 שאלות.
 אָמַר לְהוֹ רבי יהושע בן חנניה לזקני אתונא, לְחִי – אני מסכים,
 אֲךְ נִסְכִּים בִּינִינוּ, אִי וְכִיתוּ [לִי] – שאם אתם תנצחו אותי, כָּל
 דְּעִיעִיתוּ עֲבִידוּ בִי – תעשו בי כל מה שתרצו, וְאִי וְכִינָא כְּבוֹ –
 ואם אני ניצח אתכם, אִיכָלֻ גְבָאִי בְּסַפִּינְתָא – תאכלו עמי
 בספינה שלי.
 אָמְרוּ לֵיהּ – שאלו זקני אתונא את רבי יהושע בן חנניה, הָהוּא
 גְּבָרָא דְאִוִּיל וְכַעֲ אֲתָתָא וְלֹא יִתְּבוּ לֵיהּ – אדם שהלך לבקש
 אשה ולא נתנה לו, מֵאִי חֵזִי לֵיהּ דְאִוִּיל הֵיכָא דְמִדְלוּ מִיְנִיהּ –
 האם ראוי שילך למשפחה יותר חשובה מהראשונה, לבקש מהן
 אשה. שָׁקַל סִיבְתָא – לקח רבי יהושע בן חנניה סיכה דְּצָה
 לְתַתָּאִי – ותחבה בתחתית כותל, במקום שאין חור, לֹא עָאֵל –
 ולא נכנסה, לְעֵלָא, עָאֵל – וכשתחבה בחור שהיה במקום גבוה
 בכותל, נכנסה, אָמַר לזקני אתונא, משל הוא, כֶּשֶׁם שֶׁהִסִּיבָה
 נכנסת רק במקום גבוה שבכותל, הֵאִי נָמִי מִיתְרַמִּי בַת מִוְלִיהּ
 – כך אדם זה נכון יעשה אם ילך לבקש אשה ממשפחה חשובה
 ממשפחת האשה הראשונה, כי יתכן שנודמנה לו בת מזלו
 במשפחה יותר חשובה ממשפחת האשה הראשונה שלא נתנה
 לו.
 עוד שאלו זקני אתונא את רבי יהושע בן חנניה: גְּבָרָא דְאִוִּיף
 וְיָרִיף, מֵאִי חֵזִי דְהִדָּר אִוִּיף – אדם שהלוח כסף לחבירו, ולא
 היה ללוח מעות לפרוע, עד שנוזק המלוח לגבות בקושי את
 חובו מקרקעות שמכר הלוח לאחרים, למה חזר המלוח ומלוח
 לעוד אנשים, ואינו לומד לקח ממה שניזוק מהלוח הראשון.
 אָמַר לְהוֹ – ענה להם רבי יהושע בן חנניה במשל, גְּבָרָא אוֹל
 לְאִמָּא – אדם הלך לעיר, קָמַל קָמָא מוֹנָא וְלֹא מַצִּי בִיהּ –
 וחתך חבילת קנים ראשונה, ומפני כובד משאם לא הצליח
 להרימם על כתיפו, (הִדָּר) קָמַל וּמוֹנָא עֵלְיוֹהּ – שב וחתך עוד
 קנים והניח על חבילת הקנים הראשונה, עַד דְאִיתְרַמִּי אִינִישׁ
 מִדְלִי לֵיהּ – עד שהודמנו לו אנשים שעזרו לו לשאת את הכל
 יחד, כך המלוח כסף לאנשים, אף שפעם אחת ניזוק על ידי לוח
 שאינו נאמן, יחזור ויולה לאחרים עד שימצא אדם נאמן לעשות
 אתו עיסקה שתרוויח לו.
 עוד אָמְרוּ לֵיהּ זקני אתונא לרבי יהושע בן חנניה, אִימָא לָן מִילִי
 דְבִרְדִּיאִי – אמור לנו דברים של שקר. אָמַר לְהוֹ רבי יהושע בן
 חנניה, הָוָה הָהוּא בּוּדִינְתָא דִילִידָא – היתה איזו פרידה
 שילדה, וְהָוָה תְּלִי לֵיהּ פִּיתְקָא – והיה תלוי בצואר הולד פתק,
 וְכַתֵּב בִּיהּ דְמִסְקִי כְּבִי אָבָא מֵאָה אֶלְפָא וּזוּי – וכתוב בו
 שתובעים מבית אבא חוב של מאה אלף וזו. אָמַר לֵיהּ זקני
 אתונא, וּבּוּדִינְתָא מִי יִלְדָה – וכי פרידה יכולה ללדת. אָמַר
 לְהוֹ רבי יהושע בן חנניה, הִי נִיהוּ מִילִי דְבִרְדִּיאִי – אלו הם דברי
 שקר.
 עוד שאלו זקני אתונא את רבי יהושע בן חנניה: מִילְחָא בִי
 קְרִיא, בְּמֵאִי מְלָחִי לָהּ – כאשר מלח מסריח במה מולחים אותו,
 אָמַר לְהוֹ רבי יהושע בן חנניה, בְּסִילְתָא דְבוּדִינְתָא – בשליא
 של פרידה, תמהו זקני אתונא וּמִי אִיכָא סִילְתָא לְבוּדִינְתָא –
 וכי יש שליא לפרידה, והרי אינה יולדת. השיב להם רבי יהושע
 בן חנניה בשאלה, וּמִילְחָא מִי קְרִי – וכי מלח יכול להסריח.
 עוד אמרו זקני אתונא לרבי יהושע בן חנניה: גְּנִי לָן בִּיתָא
 בְּאִוִּירָא דְעִלְמָא – בנה לנו בית באויר העולם. אָמַר שָׁם –
 הזכיר רבי יהושע בן חנניה שם משמות הקודש, וְתִלָּא בִין
 רְקִיעָא לְאַרְעָא – ונעמד בין השמים לארץ, אָמַר לְהוֹ רבי

שמעון מודה שלאחר עריפה הוא אסור בהנאה.
אִיכָא דְאָמְרִי – יש שאמרו שמשנה זו עוסקת במקדש בפתר
 חמור מחיים, ולכן הוקשה להם, **הָא מַנִּי** – משנה זו כשיטת מי
 היא שנית, **לֹא כִרְבִי יְהוּדָה וְלֹא כִרְבִי שְׁמַעוֹן**, **אִי רַבִּי שְׁמַעוֹן**
 היא שמתיר פטר חמור בהנאה, יקשה למה אינה מקודשת, והרי
 כיון שהחמור מותר בהנאה **תִּקְנֵשׁ בְּכֹלָיָהּ** – האשה יכולה
 להתקדש בשוויו של כל החמור, ו**אִי רַבִּי יְהוּדָה** היא שאוסר
 בהנאה פטר חמור, גם יקשה למה אינה מקודשת, שאף שאסור
 בהנאה, אבל **תִּקְנֵשׁ בְּתֵךְ דְּרִבִּינִי בִּינִי** – האשה יכולה להתקדש
 בהפרש שיש בין שווי החמור לשווי השה, שכיון שיכולה לפדותו
 בשוה ולקבל את ההפרש שביניהם נמצא שנתן לה שוה כסף
 להתקדש בו.
 מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבָּה בְּרַ אֲבוּתָא אָמַר רַב, לְעוֹלָם מִשְׁנָה**
 זו **רַבִּי יְהוּדָה** היא, **וּבְגִזוֹן** – ומדובר באופן שקידש בחמור **שְׁאִינוּ**
שָׁוִה אֶלֶּא שְׁקָל, וְכִבְרִי לֵה – והתנא במשנה זו סובר **כִּרְבִּי יוֹסִי**
בְּרַ יְהוּדָה, דְּתַנְיָא, כפל הכתוב בפטר חמור (שמות יג ט, שם לד כ)
תִּפְדָּה 'תִּפְדָּה', ודרשו מכך **תִּפְדָּה** 'מִיָּד אֶפִּילוּ בְּתוֹךְ
שְׁלוֹשִׁים יוֹם לִלְדֵיתָ הַחֲמוֹר, תִּפְדָּה אפילו בשוה ששוויו רק **כֹּל**
שָׁהוּא. רַבִּי יוֹסִי בְּרַ יְהוּדָה אָמַר, אִין פְּדִיָּה פְּחוּתָה מִשְׁקָל,
 וצריך שיהיה השה שווה לפחות שקל אחד. והתנא במשנה סבר
 כרבי יוסי בר יהודה, וכיון שמדובר במקדש בחמור ששוה רק
 שקל, נמצא שאין הפרש בין שוויו של החמור לשווי השה, ולכן
 אין האשה מתקדשת בו.
 הגמרא מבררת את הדרשות שלמדנו מ'תפדה' 'תפדה': **אָמַר מַר,**
 שנינו בברייתא, **תִּפְדָּה** 'תִּפְדָּה', ודרשו **תִּפְדָּה** 'מִיָּד, תִּפְדָּה'
כֹּל שָׁהוּא. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: פְּשִׁיטָא – הלא פשוט דין זה שאפשר
 לפדות את החמור אפילו בתוך שלושים יום ללידתו, ואפילו בשוה
 ששוויו כל שהוא, שהרי לא אמרה תורה שיש לפדותו אחר חודש
 ובשווי מסוים. מתרצת הגמרא: **אִיִּצְטְרִיךְ** – הוצרך הכתוב
 להשמיענו דין זה, כי ללא היתור **סִלְקָא דְּעִתָּה אֲמִינָא הוּאִיל**
וְאִתְקַשׁ פֶּטֶר חֲמוֹר לְכָבוֹד אֲדָם, שנאמר (במדבר יח טו) 'אֶךָ פֶּדָה
 תִּפְדָּה אֶת כְּבוֹד הָאָדָם וְאֶת כְּבוֹד הַבְּהֵמָה הַשְּׂמֵאָה תִּפְדָּה', והיה
 ניתן ללמוד ולומר, **מָה** – כשם ש**כָּבוֹד אֲדָם** אינו נפדה אלא
לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם לִלְדֵיתָ, ופדיונו ב**חֲמִשָּׁה שְׁקִלִים, הָאִי נָפִי** – גם
 פטר חמור יפדה רק **לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם לִלְדֵיתָ**, ופדיונו ב**חֲמִשָּׁה**
שְׁקִלִים, קָא מִשְׁמַע לָן תִּפְדָּה 'מִיָּד' – אפילו בתוך שלושים יום
 ללידת החמור, **תִּפְדָּה** אפילו בשוה ששוויו רק **כֹּל שָׁהוּא**.
 הגמרא מבארת את המשך הברייתא: **רַבִּי יוֹסִי בְּרַ יְהוּדָה אָמַר,**
אִין פְּדִיָּה פְּחוּתָה מִשְׁקָל. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: מָמָה נִפְשָׁךְ – מה
 שתאמר קשה הוא, כי **אִי מִקְשָׁה** – אם טעמו של רבי יוסי בר
 יהודה לקבוע את ערך שה הפדיון בשקל לפחות, הוא משום
 שמקיש פטר חמור **לְכָבוֹד אֲדָם, חֲמִשָּׁה לִבְעִי** – יהיה צריך לתת
 חמש שקלים בפדיונו כפדיון כבוד אדם, ו**אִי לֹא מִקְשָׁה** – ואם
 הטעם שאין צריך לתת חמש שקלים הוא משום שאינו מקיש
 פטר חמור לכבוד אדם, אם כן **שְׁקָל מָנָא לִיה** – מהיכן הוא יודע
 שיש לפדותו בשוה ששוויו לפחות שקל.
 מתרצת הגמרא: **לְעוֹלָם לֹא מִקְשָׁה רַבִּי יוֹסִי בְּרַ יְהוּדָה פֶּטֶר חֲמוֹר**
לְכָבוֹד אֲדָם, וְהִטַּעַם שְׁצִיר שִׁיחָה הִשָּׁה שוה שְׁקָל. אָמַר רַבָּא,
אָמַר קָרָא – נאמר בפסוק (ויקרא כו כה) לגבי המתחייב להקדיש
 ואומר 'ערכי עלי' או 'ערך פלוני עלי' שנותן כפי הערך שקבעה
 התורה לכל גיל, **וְכָל עֶרְכָּךְ יִהְיֶה בְּשִׁקְל תִּקְדָּשׁ**, ודרשו מפסוק
 זה, **שֶׁכֶּל עֶרְכִּיךָ שְׂאֵתָה מִעֶרְכְּךָ לֹא יִהְיֶה פְּחוּתִין מִשְׁקָל** – כל
 פדיון שאתה פודה, לא יהיה פחות משקל, ואף השה של פדיון
 פטר חמור הוא בכלל ערכין אלו.
 הגמרא מבארת את טעמם של חכמים: **וְרַבָּנִן** – טעמם של
 רבנן שאמרו שיכול לפדות אפילו בשוה ששוויו כל שהוא,
 הוא משום ש**הָהוּא** – אותו פסוק שנאמר בו 'וכל ערך
 יהיה בשקל הקודש'

נחמן, **סִפְרָא תְּבִירָךְ** – רב ספרא שהוא חבירך, **תְּרַגְמוּהָ** – ביאר
 ברייתא זו, **שְׁלֵעוֹלָם רַבִּי יְהוּדָה** היא, שסובר שאסור בהנאה
 מחיים, **וְאִיִּצְטְרִיךְ** – ומכל מקום הוצרכה הברייתא לדרוש
 מהכתוב שגם לאחר עריפה אסור בהנאה, כי **סִלְקָא דְּעִתָּה**
אֲמִינָא שאף שכבר אסור בהנאה מחיים, אבל **עֲרִיפָה בְּמִקוֹם**
פְּדִיָּה עוֹמְדָת, ויש להשוותם, ולומר מָה פְּדִיָּה מִתְרַת את
 הפטר חמור מאסור הנאה, **אִף עֲרִיפָה מִתְרַת** אותו מאסור
 הנאה, ואפילו רבי יהודה לא יאסור לאחר עריפה, **קָא מִשְׁמַע**
לָן שאינו כן, אלא גם לאחר עריפה אסור בהנאה. ומעתה אין
 להוכיח מברייתא זו את דעתו של רבי שמעון לגבי איסור הנאה
 לאחר עריפה.
 הגמרא מביאה מקור אחר לאיסור הנאה לאחר עריפה לדעת
 רבי שמעון: **אָמַר רַב נְחֻמִּי, מָנָא אֲמִינָא לֵה שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן אוֹסֵר**
 בהנאה פטר חמור לאחר עריפה, **מִתְרַתְּנִי לָיו** לבאר הטעם
 שאמרה תורה לערוף פטר חמור שלא נפדה, משום שהוא
 ו–בעל הפטר חמור שלא פדאו, **הַפְסִיד מוֹמֵנוּ שֶׁל בְּהֵן**, שהיה
 הכהן אמור לקבל שה תחת הפטר חמור, **לְפִיכָךְ יוֹפְסֵד מוֹמֵנוּ**
 של בעל החמור בכך שיערפנו, ומשמע שמפסידו לגמרי, כי
 נאסר בהנאה לאחר העריפה.
 ודן רב נחמן, **מַנִּי** – לדעת מי נאמרה ברייתא זו, **אִילִימָא** לדעת
רַבִּי יְהוּדָה, הרי אי אפשר לומר כן, **דְּהָא מִיפְסֵד וְקָא** – שהרי
 לדעתו כבר הוא מופסד ועומד בעודו חי קודם שנערף, כי רבי
 יהודה סובר שאסור בהנאה מחיים, **אֶלָּא לֹא** ברייתא זו **רַבִּי**
שְׁמַעוֹן הִיא, וכיון ששנינו בה שעל ידי העריפה הוא מפסיד את
 חמורו, משמע שהוא אסור בהנאה, הרי שרבי שמעון מודה
 שפטר חמור לאחר עריפה אסור בהנאה.
 הגמרא דוחה גם הוכחה זו של רב נחמן. אומרת הגמרא:
אִיִּבְעִית אִימָא – אם תרצה תאמר שברייתא זו **רַבִּי יְהוּדָה** היא,
וְאִיִּבְעִית אִימָא ברייתא זו **רַבִּי שְׁמַעוֹן** היא, ומכל מקום אין
 להוכיח ממנה שמודה שפטר חמור לאחר עריפה אסור בהנאה.
 מבארת הגמרא את הדחייה לפי כל צד: **אִיִּבְעִית אִימָא רַבִּי**
יְהוּדָה היא, ומה ששנינו בה 'יופסד ממונו' על ידי העריפה, אף
 שלרבי יהודה הוא מופסד בעודו חי קודם שנערף, יש לומר
 שכוונת הברייתא **אִפְסִידָא דְּרִבִּינִי בִּינִי** – שבעריפתו הפסיד את
 ההפרש שבין שווי החמור לשווי השה, שאם היה פודהו בשוה
 היה מרויח את מה שהחמור שוה יותר מהשה, וכאשר לא פדאו
 הפסיד בעריפתו את הפרש ששווי. **וְאִיִּבְעִית אִימָא רַבִּי שְׁמַעוֹן**
 היא, ומכל מקום אין להוכיח שמודה רבי שמעון שלאחר עריפה
 אסור בהנאה, כי כוונת הברייתא היא **לְפַחַת מִיתָה** – שעל ידי
 העריפה נפחת ערך החמור, כי מחיים היה שוה הרבה, ועתה
 אינו שוה אלא כפי שמשלמים להאכיל נבילה לכלב, אבל
 הנבילה עצמה מותרת בהנאה, כי לדעת רבי שמעון פטר חמור
 מותר בהנאה גם לאחר עריפה.
 הגמרא מביאה אמוראים שנחלקו בדיון פטר חמור לאחר עריפה
 לדעת רבי שמעון: **וְכֵן אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, שְׁמוּדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן**
לְאַחֵר עֲרִיפָה, שְׁהוּא ו–הפטר חמור) **אֲסוּר בְּהֵנָה. וְרַבִּי יוֹחָנָן,**
וְאִי תִּמָּא – ויש אומרים **רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר, עֲרִידִין הִיא מִחֲלוּקָתָהּ**
 – גם לאחר עריפה במחלוקת היא שנויה, שרבי יהודה אוסר
 בהנאה, ורבי שמעון מתיר בהנאה.
 הגמרא מביאה לשון אחר המעמיד את דברי רב נחמן על דברי
 רבי שמעון במשנה אחרת: **אִיכָא דְּמַתְנִי לֵה לְהָא דְּרַב נְחֻמִּי,**
 שפטר חמור אחר עריפה אסור בהנאה אפילו לפי רבי שמעון,
אָהָא – על משנה זו ששנינו במסכת קידושין (נא), **הַמְקַדֵּשׁ בְּפֶטֶר**
חֲמוֹר אֵינָה מְקוּדָּשֶׁת, כיון שהוא אסור בהנאה, ודנו בני
הִישִׁיבָה, לִימָא מִתְנִיתִין דְּלֹא כִרְבִי שְׁמַעוֹן, שהרי לדבריו פטר
חמור אינו אסור בהנאה, ויכול לקדש בו, ועל כך אָמַר רַב נְחֻמִּי
אָמַר רַבָּה בְּרַ אֲבוּתָה, מִשְׁנָה זו עוסקת במקדש בפטר חמור לְאַחֵר
עֲרִיפָה, וְדִבְרֵי תַבֵּל – והיא נכונה לדעת כולם, כי אפילו רבי

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ו' לפיכך, הלוקט^[76] יבלת^[77] שעל גבי הפגדים, פגון אלו היבלות שבכלי צמר הנשארים בהם מן האריגה,
- 2 וכן קשין וקסמים דקין שנארגו בפגד^[78] שלא במתכונן, הנוטל אותם לאחר האריגה^[79] - חייב משום "מכה
- 3 בפטיש"^[80] אם הוא מקפיד עליהם, דהינו שהוא מסירם בכונה^[81] כדי ליפות הפגד^[82], שיפוי זה הוא חשוב
- 4 גמר עשיית הפגד ותקונו, לפי שמקפיד עליהם.
- 5 אבל אם אינו מקפיד עליהם ואינו מסירם אלא דרך מתעסק בעלמא^[83] - פטור^[84], אבל אסור מדברי
- 6 סופרים^[85]:

חלק ב הלכות שבת, סימן ש"ב סעיף ו, דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת:

ביאורי הלכה

חייב⁸⁰.

סב [ליפות הפגד - חייב גם אם אינו מקפיד שלא ללבוש את הבגד ללא שמסירם⁸¹.]
סג [מתעסק בעלמא - אין בדעתו כלל שעל ידי פעולתו נעשית מלאכה או גמר מלאכה כלשהו⁸².]
סד [פטור - דכיון שאינו מכין (ולא צריך⁸³) ליפוי הבגד, אף שנעשה מאליו, אינו חשוב תיקון כלל⁸⁴.]
סה [מדברי סופרים - גזירה שמא יתכוין ליפוי הבגד ויתחייב משום "מכה בפטיש"⁸⁵.]

[נז] הלוקט - המסיר.

[נז] יבלת - בליטה שעל הבגד⁷⁶.

[נח] שנארגו בבגד - בשעת אריגת הבגד, אבל לא כשנכנסו בו לאחר גמר אריגתו⁷⁷.

[נמ] לאחר האריגה - אפילו לאחר שהבגד מוכן ללבישה⁷⁸.

[ס] מכה בפטיש - אף שאינו חייב משום מכבס, מלבן, או קורע כבמנער או מסיר מים, אבק, קוצים וכיו"ב שנתבארו בסעיפים קודמים⁷⁹.

[סא] מסירם בכוונה - אפילו הסיר רק חלק מהם -

ציונים והוספות

משמע שחייב אפילו על הסרת כמה מהן.
 (81) חיוב מכה בפטיש חל גם בכלי המוכן לשימוש כדלעיל סעיף ה, ועיקר גדר "מקפיד" במלאכת מכה בפטיש הוא שכוונתו להוסיף בשלימות הבגד ושלא הסתיימה מלאכתו בעיניו, משא"כ גדר "מקפיד" שבמלאכת "מלבן" דלעיל שהוא התועלת שמביא לבגד (כמג"א ס"ק ה ודלא כט"ז ס"ק ב),
 ועפ"י אסור לשים שמן בצירי דלת חורקת אם עושה זאת בכוונה לשיפור הדלת - אף שרגיל לפותחה גם כשהיא חורקת, וחייב משום מכה בפטיש שזו דרך האומנים, ואף אם עושה זאת בדרך מתעסק אסור מדברי סופרים שמא יכוון עבור הדלת כדלהלן).
 (82) "דבר שאינו מתכוין" פירושו שידוע שנעשית מלאכה אך לא מתכוין לה ולא חפץ בה, "מתעסק" פירושו שאין בידעתו כלל שנעשית מלאכה על ידו, שהרי מבחינתו הבגד גמור ואינו זקוק לפעולה נוספת.
 (83) בסי' שכח ס"ב נתבאר שפטור מתעסק במכה בפטיש הוא כשאינו מכין ולא צריך למלאכה זו, ואם כן, בגד שמקפיד שלא ללבושו ללא הסרת היבלות - חייב, ועוד שכשמקפיד שלא ללבושם הוי תיקון כלי שלא היה ראוי לשימוש, וחייב משום מכה בפטיש - אפילו ללא כוונה, ומה שבסי' שיד סי"א (הובא לעיל) משמע שגם בעושה כלי מתחלתו צריך כוונה, י"ל שכשלא כיוון למאכל אדם אין הקיסם נקרא כלי כלל.
 (84) ע"פ סי' שכח ס"ב.

(85) בסי' שכח ס"ב נתבאר שאף שהעושה פתח למכה כדי להוציא ממנה הליחה ולהכניס בה אויר לרפואה חייב משום

(76) במשנ"ב ס"ק ח: גבשושית, וברש"י שבת עה, ב: ראשי חוטין התלוין ביריעה במקום קשורין, כשנתק בה חוט וקשרוהו.

(77) יש שפירשו שהאיסור הוא מחמת שהם בתוך הבגד ממש, ועפ"י יש לאסור הסרת נוצות שנתחבו בבגד (ראה לעיל על ס"ג), אמנם משמעות שוע"י "שעל גבי הבגדים" וכן מהלשון "שנארגו בבגד" משמע שעיקר האיסור הוא בדברים שנכנסו בשעת אריגתו בדווקא, ולכך הסרתם בסיום האריגה מהווה חלק ממלאכת האומנים, אבל נוצות או שאר לכלוכים שחדרו בבגד לאחר האריגה - אינן אסורות משום מכה בפטיש שאין זו מלאכת האומנים (אלא פעמים שיש בזה משום מכבס כבסעיפים הקודמים), וכן מוכח מדין הקוצים שבסעיף ד שאין איסור משום מכה בפטיש בדבר שנתחב בבגד שלא בשעת מלאכה, וכן ביאר בס' דעת תורה, (ועפ"י כתב בשו"ת יביע אומר (ח"ה סי' ג) שיש בהפרדת חוטי הציצית משום מכה בפטיש רק כשנעשית מיד לאחר קשירתם וגמר עשייתן, שאז מפריד החוטים שהסתבכו בשעת הקשירה, ולא כשנסתבכו החוטים לאחר מכן).

(78) לכאורה כשהבגד אינו ראוי ללבישה ללא הסרת היבלות חייב גם אם עשה זאת זמן רב לאחר האריגה (כדלעיל סעיף ה לעניין מתקן), וצ"ע אם יש חילוק בין זמן מועט לזמן מרובה בבגד הראוי ללבישה גם ללא הסרת היבלות, (וראה המובא לעיל בעניין הפרדת חוטי הציצית).

(79) הסרת החוטים אינה נחשבת ככיבוס, ואין בה משום קורע.

(80) בפמ"ג מש"ז ס"ק ב הסתפק בלוקט כמה יבלות ועדיין נשארו הרבה מהם אם מקרי גמר מלאכה, אמנם לעיל ס"ה

צינונים והוספות

יש שביארו טעם האיסור מדברי סופרים משום שנראה כגמר מלאכה שלא כניעור טלית (נחלת צבי ס"ק ב), או משום שעושה מעשה הסרה בידים ולא מנער בעלמא (פמ"ג מש"ז ס"ק א), או משום שהיבלות דבוקים לבגד שלא כניעור טלית, ומדלא הוזכרו ביאורים אלו בשו"ע משמע שסבר שזהו דין בגדר מתעסק (שפטרוהו אבל לא התירוהו), ולא שיש כאן גדר נוסף במלאכת מכה בפטיש ("נראה כגמר מלאכה") או מלבן.

מכה בפטיש, מכל-מקום מותר לעשות פתח למכה כדי להוציא ממנה הליחה בלבד, וכיון שלא כיוון לתיקון המכה - מותר, מחמת שבמלאכת מכה בפטיש פטורים על מלאכה שאינה צריכה לגופה (פס"ר), אלא שלולא צער המכה יש לגזור שמא יתכוין לתיקון המכה, ולכאורה זוהי סיבת האיסור בנדר"ד, אבל לעיל סעיף ב בניעור בגד שאינו מקפיד עליו לא שייך לגזור שמא יחליט פתאום להקפיד שלא ללבשו ללא ניעור (ע"פ מכון לשכתן ביאור ב).

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות תפילין - לפי לוח "רב יומי"

שכשיגררנה יהיה נראה כב' תיבות ופעמים שתיקון מועיל
ע"י שיגררנה וימשוך האות שלפניה שתמלא מקומה ולא
תהיה התיבה חלוקה כגון לאבותיך שכתב מלא וי"ו אחר
הב' יגררנה וימשוך הב' שלפניה שתמלא מקומה וכן אם
התיקון תלוי בכ"ף או דלי"ת או רי"ש שאפשר להמשיכן
מעט למלא מקום אות היתירה שנגררה אבל אם האותיות
שאפשר להמשיכן הן אחר אות היתירה שאי אפשר
להמשיכן לאחוריהם עד שיגרר מהם תחילה כגון שאר
שכתב מלא וי"ו אחר הא' שאי אפשר למשוך הרי"ש
לאחריה עד שיגרר רגלה תחילה ונמצא שביטל צורתה
וכשמתקנה אח"כ נמצא כותב שלא כסדרן ואין תקנה אלא
א"כ יכול למלאות מקומו ע"י שיעבה קצת האות שלפניה
ושלאחריה שאין בזה משום שינוי האות משא"כ
כשהאותיות שאפשר להמשיכן הן לפני האות היתירה אזי
אפשר להמשיכן הרבה מבלי שיגרע מהם כלום:

לך אמנם יש להסתפק במצ"ת שמשפטה להיות חסר
וכתבה מלא אם מועיל אריכות הצ' למטה אחר שיגרור
הוי"ו כי שמא כל עוד שאינו מאריך האות למעלה נחשבת
כב' תיבות וכן בנת"ן שמשפטה להיות חסר אם מועיל
אריכות הנו"ן למטה אחר גרירות הוי"ו ומכל מקום כל
שנראית כב' תיבות פסולה אבל אם בתחילת הכתיבה
ממשיך רגל התחתון של הנו"ן והצד"י וכותב האות
הסמוכה בתוכה כזה כשר ובלבד שלא ימשוך יותר מדאי
ואם המשיך יותר מדאי כדי למלאות השיטה יש להסתפק
אם כשר אם לאו ויש להראות לתינוק שאינו לא חכם ולא
טפש כמו שעושין בכל אות שיש בה ספק כמ"ש סימן ל"ו:

* * *

לז אם כתב תיבה אחת תירה יגררנה ויהיה מקומה חלק
ואף שאין צריך להיות שם חלק אין זה פוסל כל שאין
במקום החלק כשיעור הריחו שבין פרשה לפרשה שהוא כדי
ט' אותיות ואם סיום התיבה שלפניה הוא אות ה' או קו"ף
אינו יכול להמשיכן למלאות מקום החלק מפני שרגל הה'
והקו"ף צריך להיות בסופן ואם יגרר הרגל ויכתבנו בסוף
נמצא כותב שלא כסדרן אבל אם יהיה חלק כשיעור ט'
אותיות כשיגרור תיבה היתירה ונמצא שיהיה ריוח שבין

לג צריך לדקדק מאוד בחסירות ויתרות שאם חסר או יתר
אות אחת פסולין התפילין ונמצא המניחין אותן
מברכין בכל יום ברכה לבטלה וגם שרוין בכל יום בלא
מצות תפילין ונמצא עונש הסופר מרובה לכן צריך להיות
מאוד ירא שמים וחדר לדבר ה' המתעסק בכתיבת התפילין
ותיקונם וגם צריך להזהיר ולמחות בסופרים המניחים
לנעריהם לכתוב תפילין או מזוזות ואם רואה שנכתבו
כהלכתן אזי מוכרן והוא מחטיא את הרבים ומכשילן
בתפילין ומזוזות פסולין כי הנער נער ואינו מכין בכתיבתו
אלא ליפות הכתב להתלמד ולהתרגל בו ולא לשם קדושה
וכוונת מצוה בעולם והרי עונש הסופר מרובה מאוד ועתיד
ליתן את הדין ולקבל עונשו הרבה מאד ועליו נאמר ארור
עושה מלאכת ה' רמיה לכן יזהר כל סופר מזה וטוב לו:

לד טוב לנסות הקולמוס קודם שיתחיל לכתוב הפרשה
שלא יהא עליו דיו יותר מדי ויפסיד וכן יזהר אם טוב
הקולמוס לכתוב בו את השם שלא יתחיל לכתוב את השם
מיד שלא יפסידנו בריבוי הדיו אלא יעשה כמו שיתבאר
בי"ד סי' רע"ו וכן יזהר קודם שיכתוב כל שם לעיין ולקרות
כל מה שכתוב באותה פרשה שלא יהיה שם פסול ולא יבא
השם לידי גניזה על ידו ואחר שישלים הפרשה יקראנה
כולה בכוונה ודקדוק היטב פעמים ושלש קודם שיכתוב
פרשה שניה וכן בשניה ובשלישית ומלבד זה טוב שיחזור
ויקרא כל פרשה בתפילין של ראש קודם שיתננה בתוך ביתו
שמא תתחלף לו באחרת ולמה יחזור לדקדק ולהגיה כל
פרשה אחר שהשלימה מפני שאם ימצא איזה חסרון אות
באיזה פרשה לא היא לבדה נפסלה אלא כל מה שלאחריה
גם כן נפסל על ידה משום שיהיו שלא כסדרן עם פרשה
המוקדמת שיכתוב מחדש לאחריהן וכן מטעם זה אינו יכול
לתלות האות שנחסרה בין השיטות כדרך שתולין בספר
תורה לפי שבתפילין נאמר והיו בהויתן יהיו שצריך להיות
כסדרן וכן במזוזה:

* * *

לה אבל אם ייתר אות אחת יש לה תקנה ע"י שיגרר אותה
אם היא בסוף התיבה או בתחלתה אבל אם היא
באמצע התיבה פעמים שאין תיקון מועיל משום

פרשה לפרשה במקום שאין שם פרשה ויפסלו התפילין יש להקל למשוך הה"א אף על פי שלא תהא רגלה בסופה מאחר שלא הוזכר זה בתלמוד:

לח היה כותב וטעה ומחקו בעודו לח או שנתייבש וגררו וכן אם נפל דיו על הקלף ומחקו בעודו לח או גררו לאחר שנתייבש מותר לכתוב על מקום המחק או על מקום הגרר אפילו האזכרה כמו שמותר בספר תורה ומכל מקום טוב לכתחילה שלא ימחקו בעודו לח אלא ייבשנו יפה באש כי אז יגרר בקל ולא ישאר לו שום רושם:

לט נדבק אות לחברתה באותיות השם יכול לגוררן ולהפרידן ואין בגרירה זו משום מוחק את השם שהרי מתקן הוא ב[ז]ה:

מ אותיות ותיבות שנמחקו קצת אם רשומן ניכר כל כך שתינוק שאינו לא חכם ולא טפש יכול לקרותן מותר להעביר קולמוס עליהן להיטיב הכתב ולחדש ואין בזה משום שלא כסדרן כיון שגם עכשיו הכתב הוא כשר ומה שמוסיף עליו אינו אלא שמשמרו שלא יתמחק יותר במה דברים אמורים כשקצת צבע הדיו קיים אבל אם קפץ כל הדיו מהקלף ולא נשאר רק רושם אדמיות מהחלודה של הדיו כשמעביר הקולמוס עליהן ה"ז כותב שלא כסדרן ואין צריך לומר אם בתחלת הכתיבה לא היה הדיו שחור אלא דומה ללבן שהוכחה מראיתו או לאדום וצריך להעביר עליהן קולמוס שיש בזה משום שלא כסדרן:

* * *

מא יש לזהר לכתחילה שלא יכנס ראש הלמ"ד של שיטה זו בתוך אויר הה"א והח"ת שבשיטה שלמעלה ממנו אפילו בלא נגיעה ואם נכנסו בענין שהפסיד צורת האות כגון שנכנס לתוך דלי"ת ונראית כה"א פסולה:

מב אם אין הפרשיות שגורות בפיו צריך שיכתוב מתוך הכתב שמא יטעה ואם מקצת הפרשה שגורה בפיו מותר לכתוב אותה מקצת בעל פה והשאר מתוך הכתב:

מג כשכותב בעל פה מפני שהן שגורות בפיו צריך לקרות כל תיבה בפיו קודם שיכתבנה שמא יטעה ויקדים המאוחרות מחמת שגירותו בהן ואפילו אם אחד מקרא אותו מלה במלה צריך הוא ג"כ להוציא כל מלה ומלה בפיו אבל אם כותב מתוך הכתב א"צ להוציא בפיו שראיתו בכתב שלפניו מועלת כמו הקריאה בפיו במה דברים אמורים כשהן שגורות בפיו ואעפ"כ כותב מתוך הכתב אבל אם אינם שגורות בפיו שצריך הוא לכתוב מתוך הכתב אין ראיתו בכתב מועלת לו לשלא יצטרך להוציא כל תיבה בפיו קודם שיכתבנה:

מד אפילו מתוך הכתב אינו רשאי לכתוב אלא מי שהוא יודע לקרות שאם אינו יודע לקרות אע"פ שיודע לכתוב האותיות יכול לטעות בקל ואינו מרגיש:

מה צריך להניח חלק בכל פרשה למעלה ולמטה מהשיטות כמו חצי ציפורן יש אומרים ששיעור זה למעלה הוא כדי גגה של למ"ד ולמטה כשיעור כ' ונו"ן פשוטים כדי שגם הם יהיו מוקפים גויל אם יודמנו שם וי"א שצריך להניח חלק כחצי ציפורן למעלה למעלה מגגו של

למ"ד ולמטה למטה מך' ונו"ן פשוטה ויש לחוש לדבריהם לכתחילה אבל בתחילת הפרשה ובסופה אין צריך להניח כלל אך הסופרים נהגו להניח קצת בתחילה ובסוף:

* * *

מו צריך לזהר לכתחילה להניח בין תיבה לתיבה כמלא אות קטנה שהיא יו"ד ובדיעבד אין לפסול אלא א"כ נראית כתיבה אחת לתינוק שאינו לא חכם ולא טפש כמ"ש ב"ד סימן רע"ד בספר תורה וכן לכתחילה צריך לזהר שלא יהיה בין אות לאות אלא כחוט השערה ובדיעבד אין לפסול אלא א"כ נראית התיבה חלוקה לשתיים לתינוק שאינו לא חכם ולא טפש כמו שכתוב שם בספר תורה וי"א שלכתחילה צריך להניח ג"כ בין שיטה לשיטה כמלא שיטה כמו בספר תורה ויש אומרים שא"צ לדקדק בזה אלא בספר תורה וכן נהגו הסופרים שאין מדקדקין בזה בתפילין ובמזוזות:

מז בין בספר תורה בין בתפילין ומזוזות אין להניח חלק כלל בין פסוק לפסוק יותר מבין תיבה לתיבה בפסוק אחד מפני שאין אנו בקיאים בהפסק הפסוקים שנפסקו למשה מסיני ומכל מקום אם הניח לא פסל אם לא הניח כשיעור ריוח שבין פרשה לפרשה שהיא לכתחילה כג' תיבות אשר אשר אשר מאותו הכתב ובדיעבד כתשעה אותיות קטנות שהן יודין של אותו הכתב כמו שכתוב ב"ד סי' ער"ה:

מח לכתחילה יש לזהר לעשות כל השורות שוות שלא תהא אחת נכנסת ואחת יוצאת ואפילו אות אחת ומכל מקום אם נזדמנה לו תיבה בת ה' אותיות בסוף השיטה ואינו יכול לכותבה בתוך השיטה באותו כתב שהוא כותב בו יכול לכתוב ג' אותיות ממנה בתוך השיטה וב' חוץ לשיטה אבל לא ב' בתוך השיטה וג' חוץ לשיטה ואפילו תיבה בת ח' אותיות לא יכתוב ה' ממנה בתוך השיטה וג' חוץ לשיטה אע"פ שרוב התיבה בתוך השיטה ואפילו ב' אותיות אם הן תיבה אחת לא יכתוב אותן חוץ לשיטה וכל זה לכתחילה אבל בדיעבד אפילו כתב תיבה בת הרבה אותיות חוץ לשיטה לא פסל:

מט אותיות השם בין שם המיוחד בין שאר שמות שאינן נמחקין ואפילו הנטפל לשם מאחרי צריך שיהיו כולם בתוך השיטה ולא יצא מהן כלל חוץ לשיטה לכתחילה ובדיעבד כשר בתפילין (שאי אפשר לתקן משום שלא כסדרן) אבל בספר תורה יכול למחוק כל השורות העליונות אם אין בהם שום שם משמות שאינן נמחקין ואח"כ ימשוך אותן עד שתהינה שוות עם השם היוצא:

* * *

נ ד' פרשיות של יד הואיל והן נכתבות בקלף אחד ושייך בהן פתוחה וסתומה שכשמניח מקום חלק בסוף שיטה אחרונה של פרשה ראשונה כדי ט' אותיות ומתחיל פרשה שלאחריה בראש השיטה בדף הב' הרי פרשה שלאחריה נקראת פתוחה כמו שבספר תורה נקראת פרשה המתחלת בראש הדף פרשה פתוחה כשיש ריוח כדי ט' אותיות לפניו בסוף שיטה אחרונה שבדף הקודם לפיכך צריך לכתוב בשל

נא וסתומה שבתורה יש לה ד' צורות אחת לדברי הכל וג' 37
נחלקו בהן הרמב"ם והרא"ש המכשיר בזו פוסל בזו 38
והמכשיר בזו פוסל בזו. 39
דהיינו שאם סיים איזה פרשה בתחילת איזה שיטה וכתב 40
אפילו תיבה אחת מאותה פרשה בראש שיטה זו ואח"כ 41
הניח מקום חלק כדי ט' אותיות בשיטה זו ואח"כ התחיל 42
פרשה שלאחריה בשיטה זו עצמה וכתב אפילו תיבה אחת 43
בשיטה זו מפרשה שלאחריה הרי פרשה שלאחריה נקראת 44
סתומה לדברי הכל. 45
אבל אם סיים איזו פרשה בסוף השיטה או בפחות מכדי ט' 46
אותיות מסוף השיטה והניח חלק בשיטה שלאחריה כדי ט' 47
אותיות והתחיל פרשה שלאחריה הרי פרשה זו שלאחריה 48
נקראת פתוחה להרא"ש אבל להרמב"ם גם זו סתומה היא 49
בין שהיא בשיטה שלאחריה באותו הדף בין שהיא בראש 50
דף הב' רק שאין שיטה שלימה פנויה ביניהם לא בסוף דף 51
הא' ולא בראש דף הב' כמו שיתבאר לקמן. 52
וה"ה אם סיים איזה פרשה והניח חלק כדי ט' אותיות בסוף 53
שיטה זו אחר שסיים הפרשה ולא התחיל פרשה שלאחריה 54
מיד בראש שיטה שלאחריה אלא הניח מעט ריוח אפילו 55
פחות מכדי ט' אותיות ואח"כ התחיל פרשה שלאחריה הרי 56
פרשה זו שלאחריה נקראת סתומה להרמב"ם שכל שאין 57
הפרשה מתחלת בראש השיטה ויש לפניה ריוח כדי ט' 58
אותיות בין באותה שיטה בין בשיטה שלפניה היא סתומה 59
להרמב"ם אפילו היא בראש דף הב' אבל להרא"ש כל שיש 60
ריוח בכדי ט' אותיות בין בראש השיטה בין בסוף השיטה 61
הרי הפרשה שלאחריה נקראת פתוחה. 62
ואם סיים איזה פרשה בסוף שיטה או בפחות מכדי ט' 63
אותיות מסוף השיטה והניח שיטה אחת שלימה פנויה 64
והתחיל פרשה שלאחריה בראש שיטה שלישית או בפחות 65
מכדי ט' אותיות מראשה להרא"ש נחשב מקום החלק של 66
שיטה הפנויה שבין הפרשיות האלו כאלו הוא חלק באמצע 67
שיטה בין ב' פרשיות והרי הפרשה הב' נקראת סתומה אבל 68
להרמב"ם היא פתוחה בין שסיום פרשה הראשונה והתחלת 69
השניה הכל בדף אחד בין שהן בב' דפין והשיטה הפנויה 70
היא בסוף דף הא' או בראש דף הב': 71

סימן לב דין כתיבת התפילין:

יד כל פרשה כמו שהיא בספר תורה אם פתוחה פתוחה ואם 1
סתומה סתומה דהיינו שצריך להניח מקום חלק כדי ט' 2
אותיות בסוף שיטה אחרונה שבפרשת קדש כדי שפרשת 3
והיה כי יביאך שיתחיל בראש השיטה הא' שבדף הב' תהיה 4
פרשה פתוחה כמו שהיא בתורה ואם עשאה סתומה פסולה. 5
אבל פרשת קדש לא שייך בה פתוחה וסתומה כיון שאין 6
כתוב לפניה כלום בתפילין ולכן מתחילין אותה בראש 7
השיטה הראשונה ואין מגיחין לפניה כלום אע"פ שבתורה 8
היא פתוחה שכיון שאין כתובה לפניה כלום אין לך פתוחה 9
גדולה מזו שאין כתב אחר סתומה. 10
ובסוף שיטה אחרונה שבפרשת והיה כי יביאך צריך להניח 11
מקום חלק כדי ט' אותיות כדי שפרשת שמע שיתחיל בראש 12
שיטה הא' שבדף הג' תהיה פתוחה כמו שהיא בתורה ואם 13
עשאה סתומה פסולה. 14
אבל פרשת והיה אם שמע שהיא סתומה בתורה צריכה 15
להיות ג"כ סתומה בתפילין ואם עשאה פתוחה יש מי 16
שפוסל ויש מכשירין בדיעבד שאף שבתורה היא סתומה 17
מכל מקום כיון שבתורה אינה סמוכה כלל לפרשת שמע אין 18
זה נחשב שינוי מה שהריוח שבינה לפרשת שמע הוא פתוח 19
ולא סתום כמו שסתום הריוח שלפניה בתורה כיון שגם 20
בתורה אין הריוח סתום בפרשת שמע שלפניה ויש בינה 21
לפרשת שמע שבתורה ריוח הרבה פתוח משא"כ פרשת 22
שמע אף שאינה סמוכה בתורה לפרשת והיה כי יביאך אין 23
זה מועיל כלל לשלא יצטרך לעשות פתוחה וכן עיקר. 24
אבל אם אין לפניה ריוח כלל בינה לפרשת שמע באיזה 25
שיטה משיטות הדפין שלהן לא בדף שלה ולא בדף של 26
פרשת שמע דהיינו שהתחיל אותה בראש שיטה העליונה 27
שבדף ולא הניח ריוח כלל לפניה באותה שיטה ולא בסוף 28
שיטה של פרשת שמע או שהניח ריוח ואין בו כשיעור ריוח 29
שבין פרשה לפרשה דהיינו כדי לכתוב ט' אותיות הרי זה 30
נחשב (שינוי גמור) ממה שהיא כתובה בתורה ופסולה 31
אפילו בדיעבד אלא צריך להיות לפניה ריוח סתום כמו לפני 32
כל פרשה סתומה שבתורה אבל בסופה אין צריך להניח 33
שום ריוח וכן נוהגין לסיים על הארץ בסוף שיטה 34
התחתונה: 35

* * *

36

ל'לקוטי תורה' פרשת אחרי - הפרשה החסידית

ביאור הדברים בענין "לטהר", "תטהרו"

ממילא יחיה "חיי צער" על מה שרחוק מאור פניו 4
יתברך. 5
ותהיה זאת נחמתו: "אשריה וטוב לך [...] בעולם הזה" 6

ביאור הדברים בענין "לטהר", "תטהרו": 1
הנה "חיי צער תחיה" 2, היינו מהתבוננות מגדולת 3
איך-סוף ברוך-הוא, ששמשו כן הוא - אין לו סוף כל,

2. (אבות ו, ד: "כך היא דרךך של תורה: פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחי צער תחיה, ובתורה אתה עמל. אם אתה עשה

1. (פרשתנו טו, ל' "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם, לפני ה' תטהרו").

6. (זהר שם).

פירושים¹⁷; וגם בכל פרק¹⁸ מפרקי המסכתות שבש"ס
 נזכר רבי שמעון, ואפילו בכלים ובנגעים ועוקצין; והיה
 פטור מתפלה¹⁹, לפי שכל עסק תורתו היה על דרך זה.
 וכמו שכתוב (ישעיה נט, כא): "ודברי אשר שמתי בפיר".
 אף אין כח זה אלא בתורה עצמה, אבל המצות הן
 "מצות המלך"²⁰, שהוא ביטול היש לאין – שיהיה יש
 ויהיה בטל.
 ומלכות נקרא בשם "לבוש", כמו שכתוב (תהלים צג, א):
 "ה' מלך גאות לבש", שלהיות בחינת מלכות, ועל מי
 מולך – הלא כל עצמיות הנבכרים וחיותם הוא מבחינת
 מלכות, ואיך שייר לשון מלוכה?
 אלא כל ענין מלכות הוא למעלה רק בחינת לבוש,
 שנעשה לבוש והסתר להיות בחינת מלכות. וכמו
 שכתוב (תהלים פד, יב): "כי שמש ומגן ה' אלקים", שבחינת
 "אלקים", הוא בחינת המלכות, היא בחינת "מגן", שהיא
 בחינת לבוש²¹. רק בשרש העליון המצות הם גבוהים
 יותר, שהמצות הן מבחינת "גולגלתא"²², ותורה היא
 בחינת "מוחא". אלא שלפי שהמצות הם גבוהים יותר,
 אינם יכולים להיות בבחינת התגלות כי אם בבחינת
 לבוש, שהוא בחינת חיצונית ומקיף. אבל התורה,
 שהיא בחינת מוחא, נעשית בחינת מזון – "ותורתך בתוך
 מעי"²³ (תהלים מ, ט).

הנה השערות הם בחינת לבושים, והן בבחינת פירוד
 והתחלקות – בבחינת שלג, ונקרא "חיוור" – ששרש
 ההשפעה עצמה היא בחינת חסד וגם השלג יש בו תוקף
 הלבנונית יותר מבחינת "עמר נקא"¹⁴, ומים שיורדים
 ממקום גבוה למקום נמוך¹⁵ (אלא שיורדים בבחינת צמצום
 והתחלקות ההשפעה לפירורים):

ב. והנה, מבחינת "לבושיה כתלג חיוור" נמשך בחינת
 "שער ישיה פעמר נקא", אלו הן פרטי ההלכות
 שבגשמיות.

כמו כל מסכת יומא, שכל הרעש של הכהן גדול,
 שהוא פורש משאר העם ונכנס לפני ולפנים, והיה רק
 פעם אחת בשנה, והיה צריך חמש טבילות ועשרה
 קידושין, וכל העבודה הוא שמוה "מדם הפך ומדם
 השעיר" (פרשתנו טז, יח) באצבע – אחת למעלה ושבע
 למטה, ומונה: אחת ואחת כו',

והנה כח זה שיש בגשמיות דם הפך והשעיר להיות
 נוגע להמשכת אור אינסוף ברוך הוא – הוא דרך
 בחינת שערות, שהם המשכות מצומצמות, שהשערה
 היא המשכה להיות גילוי אור אינסוף למטה גם כן, אף
 היינו דוקא על ידי ביטול ומסירת נפש.

ועל דרך זה היה לימוד תנאים ואמוראים. וכל עסק
 רבי שמעון בר יוחאי היה בענגלה¹⁶, כ"ד קושיות וכ"ד

14. וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "הנותן שלג כצמר" (סידור
 עם ד"ח סג, ב. ספר המאמרים תקס"ז עמוד קכח).

15. (על פי תענית ז, א).

16. (ראה לקוטי שיחות חלק ז עמוד 343 בהערה דבור המתחיל "התנא הגדול".
 אגרת הקדש סימן כו דף קמג, א. וראה לקוטי שיחות חלק כב עמוד 328).

17. (שבת לג, ב).

18. (ובגל פרק נז, ב) "לכאורה קשה ממסכת חלה וכו'. ויש לישב דפורתא לא
 דק". – הערת כבוד קדושת אדמו"ר בהערות וצינונים.

ובלקוטי שיחות חלק יב עמוד 194 (משימת כבוד קדושת אדמו"ר).

"בכל פרק מפרקי המסכתות שבש"ס נזכר רבי שמעון ואפילו בכלים ובנגעים
 ועוקצין". לכאורה, כמה פרקים ישנם שלא נזכר בהם – אלא הכוונה לאו דוקא
 במשנה, כי אם גם בתוספתא וגמרא.

ומה שלא נזכר רבי שמעון בכל פרק במסכתות תמיד מדות קנים, "אין למדים
 מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בהם חוץ" וערובין כו, א. ואם יחסרון מפרקי
 הש"ס פרקים אנוניים – בכל זאת ראית הלכותי תורה חזקה היא.

ועוד: בלקוטי תורה מדבר על דבר זה שעסק רבי שמעון בנגלה בקושיות
 ופירושים כו' ומסכתות הנ"ל אין ענינם הלכות, כי אם מדות בני אדם וכיוצא
 בזה. שלכן לכמה מפרשים אין אבות נבנסת במנין סמך מסכתות הש"ס. וכן
 תמיד ומדות – אינם אלא סיפור כו' וכמו שכתוב בהקדמת פירוש המשנה
 ולהרמב"ם.

(ועל פי זה מתורץ גם כן שלא יחלוק הסמ"ג שמונה ס"ג מסכתות – על שיר

השירים רבה (ו, ט) שמונה ס' מסכתות של הלכות).

ומה שמוסיף שנזכר רבי שמעון ואפילו "בכלים ובנגעים ועוקצין" – כמה נשתנו
 מסכתות אלו, אשר, לכאורה, בהם לא היה צריך להיות נזכר רבי שמעון,
 ומחדש דאפילו בהם נזכר.

יש לומר דהחידוש בכלים הוא, כי היא כבר היתה סדורה מקודם לזמן רבי יוסי
 בן דורו של רבי שמעון, וכדמוכח מדברי רבי יוסי (סוף בלים) "אשריך בלים כו".

ונגעים (והראשון דלשון המורגל בש"ס "נגעים ואהלות" נקט. וגם לאהלות
 כוונתו, ואטו כי רוכלא ליל ולחישוב) – שהוא לימוד קשה ביותר. וכדמשמע
 בבבא מציעא נט, א. ועיין גם כן חגיגה (יא, א. יד, א) סנהדרין (פו, א).

ועוקצין – מסכת שלמודה אינו מצוי. וכדמשמע בהוריות (יג, ב). ועיין גם כן
 ברכות (כו, א) ועדיין צריך עיון בכל זה.

19. (שבת יא, ב).

20. (מלכים ב' יח, לו. אסתר ג, ג. נחמיה יא, כג. ראה זהר חלק ג שלח קעה,
 ב. צו לג, ב ברעיא מהימנא. קדושים פב, ב. תקוני זהר בהקדמה י, ב).

21. (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "יונת" בחגי"ו) (לקמן שיר השירים
 י, ב). מענין "יפתי". (ועיין סוף דבור המתחיל "ועשית בגדי קדש" (תורה
 אור פב, ד). ובדבור המתחיל "יביאו לבוש מלכות" (תורה אור צ, ג).

22. (זהר חלק ג קבט, א).

23. (ועיין ב"אגרת הקדש" (סימן כ דף קלא, ב) דבור המתחיל "איהו
 וחייה". ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "מזמור שיר תנופת הבית"
 (לקמן ברכה צח, ד). מענין מזון ולבוש כו').

טוב, ולפעמים עולה הכל ונכלל בטוב, ולפעמים להפך.
 כמו שנתבאר ב"ספר של בינונים" פרק ד'.
 והנה בחינה הפנימית יכולים להפך בעצמם מרע
 לטוב. כמו איש אשר בסובאי יין וזוללי בשר³³, אם
 למחר מתפלל בבח האכילה, הרי הרע עצמו מתהפך
 לטוב ונעשה מרע טוב, אבל החיצוניות ולבושיה אינו
 נעשה מהם דבר טוב, שיוכל לקבל הכבוד להיות נתפס
 בתוכו שלא יהיה יש.
 ולכן "פי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם":
 "עליכם" דוקא, מה שהוא בחינת מקיף – "יכפר",
 יקנח ויעביר לגמרי, "ואת רוח הטומאה אעביר" (ויכריה יג,
 ב); "כי תעביר ממשלת דודו"³⁴. אבל "מכל חטאתיכם" –
 פנימית שבכם, "לפני הויה תטהרו" – בעצמכם.
 והיינו "לפני הויה", דהיינו "ממעמקים קראתיך הויה"
 (תהלים קל, א), כאדם הקורא לחבירו שיבא אצלו, כך
 קוראין וממשיכים בחינת הויה על ידי "ממעמקים" –
 עומקא דליבא, שצועק הלב בקרבו, והיא בחינת אין
 סוף שבנפשו, שעל ידי זה מעורר בחינת אין-סוף
 ש"ממעמקים" – למעלה משם הויה.
 והיינו דוקא "ביום הזה", הוא יום הכפורים – עליית
 המלכות³⁵ להיות פנים-בפנים, שהמלכות היא מקור
 הנבראים ומחיה אותם, ועתה היא עולה לקבל פנים
 עליונים דאין-סוף, "את פניך הויה אבקש" (תהלים כו, ח).
 ולכן אין עולים לתורה ביום הכפורים רק ששה³⁶,
 לפי שהמלכות שהיא בחינת שביעית עלתה למעלה³⁷.
 (ועיין בפירוש "לפני הויה" בזהר חלק ג', ס"ז, א'. ועל פי
 פירוש ה"מקדש מלך" שם בשם הר"ח, מוכן כמו שנתבאר
 כאן, ד"לפני" היינו למעלה יותר כו'.
 אכן בזהר תרומה, דף ק"ע, עמוד ב' פירש: כי "מלפני" הוא
 בחינה שלמעלה משם הויה, אבל "לפני" היינו בחינת מלכות,
 שהיא בחינת שקודם לשם הויה – מלמטה-למעלה.
 וגם לפירוש ההוא אין סתירה למה שכתוב כאן דהוא
 בחינת "ממעמקים", שלמעלה משם הויה, כי הנה יום הכפורים

והנה, כדי להיות המשכת המצות למטה, הוא רק
 כמו בן בבחינת שערות, "ושער רישיה בעמר נקא", שעל
 ידי זה נמשך למטה בכח גדול, כמו בסדר עבודת יום
 הכפורים הנ"ל. וגם זה הוא על ידי ביטול, כי כח גדול
 נקרא "כהנא רבה"²⁴, בחינת ביטול. רק לפי שזה הביטול
 הוא ביטול-היש, לכן תלוי בזמן ובמקום – בקדשי
 קדשים דוקא.
 אבל התורה, אף על פי שהוא איש זר²⁵, ולומד
 בלילה, ד"לאו זמן הקרבה היא"²⁶, אף על פי בן מעלה
 עליו הכתוב כאלו הקריב²⁷ בזמנו ובמועדו, לפי
 שהתורה היא בבחינת אין ממשי.
 והיינו, לפי שעיקר לימוד התורה, "ברעותא דליבא
 תליא מילתא", שהיה בטל במחשבתו ודבורו. וזה יכול
 להיות בעסקו בתורה, אבל במצוה, בעשייה גשמית על
 ידי הגוף העושה, אין זה ביטול ממש, רק ביטול היש
 לאין, שהוא עושה ומקיים מצות המלך, שזהו בחינת
 עבד, שהוא נפרד. מה שאין בן עסק התורה הוא בבחינת
 בן, וזהו "אם כבנים אם כעבדים כו"²⁸.
 אף הנה "זה לעומת זה עשה האלקים" (קהלת י, ד), וכל
 סטרא דקליפה הוא רק בחינת יש, "הקנאה והתאה
 והכבוד מוציאין את האדם מן העולם"²⁹.
 ו"כבוד חכמים ינחלו" (משלי ג, לה), שמי שהוא בבחינת
 חכמה, כחמ"ה, אין הכבוד עושה אותו יש. ולכן "מפני
 שיבה תקום" (קדושים יט, לב), וכן "ועשית בגדי קדש לאהרן
 אחיך לכבוד כו'" (תצוה כח, ב), מה שאין בן מי שאינו
 בבחינת כחמ"ה, יכול להיות נמשך לבו אחר הכבוד,
 ונעשה יש וגם רוח. וזהו עיקר עבודה זרה, שמחשיב את
 עצמו ליש, "דקרו ליה אלקא דאלהא"³⁰. ולכן אמרו
 רז"ל: "מי שיש בו גסות הרוח כו"³¹.
 והנה, כמו שבקדושה יש ב' בחינות: תורה ומצות,
 שהן פנימיות וחיצוניות כנ"ל, כך גם בן לעומת זה יש
 ב' דברים – חיצוניות ופנימית: חיצונית היינו גסות
 בבחינת לבושים ומקיפים, ופנימית היינו תאוות "זולל
 וסובא"³². והכל הוא בנוגה, שחיצונית שלה רע ופנימית

32. (לשון הכתוב תצא כא, ב).

33. (על פי משלי כג, כ: "אל תהי בסבאי יין בזוללי בשר למו").

34. (נוסח תפלת העמידה של ימים נוראים).

35. (פרי עץ חיים שער יום הכפורים סוף פרק א. לקמן שבת שובה סה, ד).

36. (מגילה כא, א במשנה. טור ושלחן ערוך, ושלחן ערוך אדמור הזקן סימן תרכ"א סעיף א).

37. (ראה פרי עץ חיים שער יום הכפורים פרק ד. לקמן מסעי צ, ג).

24. (תרגום אונקלוס מסעי לה, כד).

25. (על פי קרח יז, ה: "איש זר – אשר לא מנזר אהרן הוא").

26. (מעילה א, א וברש"י).

27. (מנחות בסופה).

28. (פיוט "היום הרת עולם" בתפילת מוסף של ראש השנה).

29. (אבות ד, כא).

30. (מנחות ק, א).

31. ("ראי לגדעו באשירה". סוטה ה, א).

6 "כי ביום הזה יכפר" – "יכפר ביום הזה, וינקי ליה בקדמיא, וכל דא 'עליכם', ופירש ב'מקדש מלך': תחלה יתוקן מדת המלכות, שנקרא 'היום הזה', ואחר כך ישראל. והיינו, שעל ידי עליית המלכות באין סוף, על ידי זה יתוקנו כל הפגמים, כי אנת' הוא שלימותא דכולהו"³⁸.

1 הוא עליית המלכות בעתה, אם כן ב' הפירושים עולים בקנה אחד, שהבחנת מלכות שהיא לפני שם הויה ממוטה למעלה, עולה ביום הכפורים לבחינת אין סוף שלמעלה משם הויה, ולכן על ידי זה "תטהרו" גם אתם.
5 והיינו כמו שכתוב בזהר תצוה, דף קפ"ה, עמוד ב' על פסוק

רצ, סוף עמוד ב'.

38. (נעיין עוד על פסוק "כי ביום הזה כו" – בזהר: ונקרא, ט"ו, ב'. ובפרשת אחרי, ס"ב, ב'. ס"ד, א'. ובפרשת אמור, דף ק"ב. האזינו, דף

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

30 הפנימית הנק' הבנה שבמוח הנ"ל שהוא מעיין ומבחין
31 היטיב בעיניו הדק היטיב בהשגה שבמוח הבינה אשר
32 מלובש במחשב' (שזהו בחי' מל' דתבונה בחי' אחוריים
33 דאימא כו' שהוא פנימיות המחשבה כו' כמ"ש במ"א
34 בענין דלי"ת רבתיא דאח"ד בחי' לאה שנמשך ומקבל
35 מאחוריים דאימא והוא קשר של תש"ר כו') בפרטי קול
36 הדברים ששומע באזנו (והוא ע"י חללי האזן
37 שמתעקמים ביותר ובהן יש טבע הבחנה גשמית בין טב
38 לביש בחיצוניו' כמ"ש בזהר כמו שאנו רואים שדבר רע
39 יבחין בחלל האזן מיד ולא יחפוץ לשמוע ודבר טוב
40 יבחין וירגיש בחלל האזן ויחפוץ וישתוקק לשמוע כו'
41 וכמ"כ בפנימי' יותר והוא בטו"ר או חו"ג שבאיזה שכל
42 או תענוג רוחני גם בשמיעת קול כינור ששומע דבר
43 עצב בקול המורה עצבות ומרירות או להיפך קול חדרה
44 וכן בשכל כשאנו שומע כפי סברתו לזכות אלא להיפך
45 לחוב המנגד מאד לרצון ושכלו וכה"ג כו' שכל זה נכנס
46 מיד במחשבתו תחלה הנק' דיבור שבמחשבה ושם כבר
47 מבחין היטב בין טו"ר או חו"ג שבדבר ששומע אך בחי'
48 עיניו היותר פנימי בהבחנה עמוקה ביותר בכל חלקי
49 הדבר ששומע כבר במחשבה הוא בחי' עיני המוח
50 דבינה הנק' הבנה והשגה עמוקה בדבר זה שעולה
51 בשמיעה במחשבתו וז"ש דבר כי שומע עבדך כלומר
52 מבין היטיב בהבחנ' טובה ועמוקה באותה הדבר
53 ששומע וזהו דוקא ע"י בחי' האזנה כמו האזינו השמים
54 כו' שענינו הוא בחי' ההתקבלות באזנו בכי טוב שאז
55 נק' האזנה בכלי האזן בתוך חלליו שנתקבל שם בכי
56 טוב ששמע והאזין היטב וע"כ און עצמו בבחי' ס"ג
57 דבינה כידוע משום דהא בהא תליא ונק' און שומעת
58 (ובזהר א' דמללי על אודנין דשמעין כו') וכמ"ש און

1 (לח) והנה אמר כאן ג' דברים תשמעון ושמרתם
2 ועשיתם אותם שמיעה ושמירה ועשי'
3 ולנגד ג' אלה אמר ושמר לך את הברית והחסד
4 והשבועה כו' והנה ג' מדריגות הללו דשמיעה ושמירה
5 ועשי' ישנם בשמיעה עצמה כי הנה בשמיעה עצמה יש
6 ג' מדריגו' הללו דשמיעה ושמירה ועשיה כו' להיות
7 ידוע דבפ' שמע יש ג' פרושים שהן ג' מעלות ומדריגו'
8 שבמחשבה הא' היותר עליונה שבמחשבה והוא ההבנה
9 שבמוח הבינה להבחין ולהבין היטב בהשגה עמוקה
10 כמה ששומע כמו דבר כי שומע עבדך כלומר מבין
11 כדפרש"י שם כי הנה השמיעה גשמית שהאדם שומע
12 קול דברים הרי הקול גשמי מורכב מאויר של אמ"ר
13 ונכנס בחללי האזן ומחללי האזן הולך ונכנס
14 במחשבה שבמוח שהרי במחשבה שבמוח שומע הוא
15 לקול הדברים שצריכים השגה במחשבה ובלא מחשבה
16 לחשוב ולעיין בקול דברים הללו ששומע בכלי אזנו
17 אינו יודע כלום מה ששומע אע"פ שהאזן מצד טבעו
18 שומע הקול והדבור בפרטיות אינו כלום רק ע"י
19 המחשבה שמקבלת קול הדיבור הזה דרך החללי און
20 כו' והנה שמיעה זו שבמחשבה לקול הדיבור של זולתו
21 נק' בחי' דיבור שבמחשבה דהיינו מה שיש בכח
22 המחשבה לחשוב ולקבל בחי' אותיו' הדיבור וכאשר
23 אותיות הדיבור ששומע מצטיירים במחשבה כששומע
24 אותם במחשבה כנ"ל אז הוא הנק' רק בחי' דיבור
25 שבמחשבה לבד כי בחי' המחשבה מצד עצמה הרי יש
26 לה בחי' טבע אותיות עצמותם כמו שחושב במחשבתו
27 באיזה ענין ודבר מה כמו מחשבת עיני השכל שמהרהר
28 בו או שמהרהר באיזה דבר חמדה כו' ונק' זה בחי'
29 מחשבה שבמחשבה וממנו דוקא באה ענין השמיעה

דוקא כידוע ע"כ בחי' עיון דמוח הבינה הנק' הבנה
 שהוא בבחי' מחשבה שבמחשבה נעוץ בסופן שזהו
 עשי' שבמחשבה בחינת התקבלות היטב בקיבוץ
 הדברים בחלל האזן בהאזנה טובה הנ"ל והא בהא
 תליא כו' ולכך נקרא מעשה שבמחשב' לפי שמזה דוקא
 יבא הדבר לידי מעשה בפ"מ לפי שאין כל המחשבות
 באות לידי מעשה כי יוכל לחזור במחשבה משוב לרע
 וכו' אבל הדבר שהאזין היטב בבחי' עשיה שבמחשבה
 לא ישנה תפקידו ויביא מחשבה זו לידי מעשה בפ"מ
 דוקא משא"כ בחי' דבור שבמחשבה גם ששומע הדבר
 שבמחשב' היטב עדיין יוכל להיות שלא יבא לידי פ"מ
 גם לא לבחי' גילוי כדיבור כמו וינחם ה' על הרע' אשר
 חשב כו' וד"ל:

חזינן. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. טד"ט

מילין תבחין און דוקא תבחין בכח בחי' בינה שבה כו')
 ולזה אמרו שמע ישראל השמע לאזניך כו' וכמשי"ת
 בסמוך בעז"ה וזהו מדריגה הג' שבמחשבה שהוא בחי'
 עשיה שבמחשבה כי פי' הג' דשמע הוא לשון אסיפה
 וקיבוץ הדבר כמו וישמע שאול כו' (וע"ז אמר ג"כ
 השמע לאזניך מה שאתה מוציא כלו' תאסף ותקבץ
 היטב לאזנך להתקבל שם בבחי' האזנה טובה כו') וזהו
 ענין כניסת ואסיפ' קול הדברים ששומע באזן שיתקבצו
 היטב ויוקלטו בכלי האזן שזהו בבחי' עשי' בפ"מ
 משא"כ השומע בלתי הטיית און לדבר כלל שאין
 הדברים נכנסין באזנו בקיבוץ והתאחדות הנק' קליטה
 אלא כמו זר נחשבו ונפרדים הן ממנו עד שישכח עליהם
 מיד כאלו לא שמעם כו' משום דנעוץ תחלתן בסופן

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

אבל באמת מרגלי שיקרי הוה (סוטה ל"ה א') כי ביטול
 זה הוא אמיתי' חיות הנבראים ולא כליון ח"ו וכמ"ש
 בזהר ע"פ ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם
 היום (דברים ד' ד') וכתוב יראת ה' תוסיף ימים (משלי
 י' כ"ז) וכך אמר הה"מ נ"ע שלכן המלאכים חיים יותר
 מהנשמות שבגופות מחמת רבוי היראה שלהם וא"כ
 הרי ביטול זה הוא אמיתי' קיום המציאות, אבל מ"מ
 גם זה אמת שנק' תכלת דאכיל ושצי למורדים ופושעים
 בה' כמ"ש קומה ה' ויפוצו אויביו וינוסו משנאיך
 מפניך (במדבר י' ל"ה) כי הוא גילוי אלקות בבחי'
 גבורות וצמצומים וז"ס שהתכלת נמשך מגבו' דאבא
 כי הוא בחי' גבו' וצמצום להיות מאיר גם על הנפרד,
 וז"ס תכלת דומה לים וים דומה לרקיע (מנחות מ"ג
 ב') הוא בחי' מקיף דהיינו התנשאות מדת מלכותו ית'
 וטובה הארץ מאד מאד למקבלים עליהם עול מ"ש
 בבחי' יראה:

השייכות לזה בביאור פסוקי התורה וראיתם אותו
 וזכרתם כו', אני ה' ב"פ: מארז"ל טלית
 שכולה תכלת חייבת בציצית כו':

ג) **ועתה** יש להבין ענין התכלת והלבן שבציצית, כי
 הנה בחי' הלבן מורה על המשכת השערות
 ממקום גבוה מאד נעלה בחי' ח"ע ששרשה נמשך
 מחכמה שלמעלה מאצי' ששם נאמר ושער רישי' כעמר
 נקא (דניאל ד' ט') שהם בחי' רחמים פשוטים שאינם
 באים מסיבת אור חזון של הבריורים דב"ן המתבררים
 אלא מרבויו תוקף אור החסדים מתפשטים מהם מותר
 השפע לחוץ וכמ"כ בענין הציצית מבואר למעלה
 שענין הלבן הוא שמתלבנים מחמת אור החסדים
 המתגלים מחזה דז"א ששרשם משם כנודע אבל ענין
 התכלת הוא מבחי' גבורות כי הנה נודע שיש אשא
 חיוורא ואשא תכלא, ופי' אשא חיוורא הוא עצמיות גוון
 האש ואשא תכלא הוא הסמוך לפתילה שמשתנית גוון
 האש מחמת דבר אחר הנכלל בו כמ"כ יובן בענין
 ביטול הנמצאים לה' ית' עצמיות הביטול דש' מ"ה
 כמו שהוא אין עוד מלבדו וזהו בעולם האחדות דאיהו
 וגרמוהי חד אבל בבי"ע שהם נפרדים וכשהם
 מתבטלים אח"כ ביטול היש ז"ס התכלת וז"ש
 המרגלים ארץ אוכלת יושביה (במדבר י"ג ל"ב) היא
 המל' מקור דבי"ע שהנבראים נכלי' ומתבטלים בה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

דאביך נמשך לך שתעמוד בנסיון והוא יעזורך על להבא
כי אל תאמין בעצמך, או הוא יעזורך לעלות מעלה
מעלה שיש כו"כ ענינים שצריכי' להיות בבחי' אתכפיא
ואתהפכא שיוכל לבא לזה.

ועד"ז הו"ע נט"י, כי כמו שיש שולחן בקדושה
וכמארז"ל פתח במזבח וסיים בשולחן, עכשיו
שולחנו של אדם מכפר עליו, והענין הוא כי מזבח
הו"ע בחי' לחמי לאשי שנמשך ע"י יחוד עליון קרבן
ל' קירוב הכוחות והשמות כמש"פ הרמב"ן, ויש
אכילת מזבח ואכילת כהנים כמ"ש במ"א, וסיים
בשולחן כי ע"י אכילת דברי' גשמי' דנוגה שיש בהם
ניצוצי' קדושי', וכשהוא לומד ומתפלל בכח האכילה
וכענין דכתי' באל"י וילך בכח האכילה ארבעי' יום, אם
שזהו פלאי מ"מ הי' בכח האכילה, והיינו כי זימן לו
ניצוץ גדול שנשא אותו מ' יום, כן כתי' צדיק אוכל
לשובע נפשו בכדי להשביע נפשו דתיקון מנוצצי תהו
שבהם וע"י תתעלה נפשו במעלה אחר מעלה. וי"ל
שובע ע"ד משביעי' ל' שבועה אשר נשבעת לאבותינו
שזה נמשך מימי קדם שלמעלה מבחי' ימות עולם,
וע"י העלא' מ"ן זה נמשך המשכת מ"ד, וזהו וסיים
בשולחן כו'.

אמנם יש שולחן בלעו"ז כמ"ש כן דרך אשה מנאפת
אכלה ומחתה פי' כו' שהוא בחי' האכילה דכי
אם הלחם שהוא אוכל שנמשך בלעו"ז נשגז', ועי"ז
ציון שדה תחרש ח"ו ע' בד"ה חיי שרה. ולהיות כי
הרע בשרשו אינו רע גמור כי אין רע יורד מלמעלה
לכן נמצא בדרו"ל ענין טהורה להיתר ומ"מ אינו מדרך
הטוב והישר כמארז"ל נדרי' ס"פ שני שולחן ערכתי לו
והפכו, הרי נק' שולחן, ע' במאו"א שין סעי' י"ז שולחן
נק' יסוד דנוק' דקדושה או דקלי' עכ"ל.

להבין בתוס' ביאור שרש נט"י (ב)

להבין בתוס' ביאור שורש ענין נטילת ידיים, צ"ל
מארז"ל בתד"א הובא בילקוט ות"י כי תשא
רמז שפ"ו כל האוכל בלא נט"י כבא על אשת איש,
ולכאו' יפלא הלא נט"י לתרומה הוא מח"י דבר (שבת
י"ד) ואיך יהי' בהם חומר כבא על אשת איש חיוב
סקילה דאורייתא. וגם מה ענינם זל"ז.

וצ"ל שורש ענין נט"י, דבסידור מהרי"ק פי' לפי
שבחו"ב מלובשי' חו"ג דא"א הם מי החסדי'
וצריך להמשיך מים אלו ע"י חו"ב לז"א. וזהו ענין
שכל את ידיו ות"א אחכמנין לידוהי פי' ל' שכל
שהמשיך שכל בידים ממקור השכל, כי ע"י נט"י
מתחברי' א"א בז"א ע"י חו"ב. וכענין שפי' הבחי' כי
נתכוון בעשר אצבעות ידיו להמשיך הברכה ממקור
החכ'. ועד"ז יובן ענין נט"י, דהנה כתי' ויפוזו זרועי
ידיו, וארז"ל יצא קרי מיו"ד אצבעותיו, והיינו כמו
שאברהם יצא ממנו כו' שז"ע והידי' כמו"כ בשפע
הפנימי ענין מה שיוצא השפע דרך ה"א הוא מה
שמקבלי' תוס' יניקה ע"י יסוד המשפיע, אבל ענין
ויפוזו זרועי ידיו הוא שנכנס בגופו ע"ד ר' עמרם
חסידא וע' באוה"ח ע"פ וימררוהו ורבו, וע"י שעמד
בנסיון וכבש את יצרו המשיך מבחי' א"א, וכמארז"ל
איזהו גבור הכובש את יצרו שנא' טוב ארך אפים
מגבור ונת' במ"א שממשיך מבחי' א"א. וזהו מאל
אביך הוא יעקב קו האמצעי שעולה עד הכתר בחי'
א"א וע"י, ולי' אל הוא ל' חוזק שז"ע תוקפו דיעקב
כו', או י"ל מאל אביך ע"ד הקב"ה קרא ליעקב אל
שהוא ל"א נתיבות ושרשם בחי' ש"י עולמות כי יו"ד
פעמים ל"א הם ש"י, וש"י הוא מחצה מתר"ך כתר
מחצה בחי' א"א כו', והוא הכח והתוקף כי כל הגבוה
יותר נותן תוקף בשלמטה הימנו, ולכן מאל תוקף

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

ד.

להתגוסס רעיון התדרים ה"מתקנים" של היראים
המתובלים בגוסס אשכנזי כמו "תורה ודרך ארץ",
"בגנה" וכו', ועל התדר עם המלמד מטיפוס היהודי
החם, הושלף הס וכו', ובסיבות מסיבות שונות הותחלו

לכל דבר יש לו סיבתו.
רוב התלמידים הצעירים שייחיו, אשר עתה כבר הם
מתלמדי הישיבה, הנה בעת לימודם בהתדר התחילו

ה.
 42 וכשֶׁאָנִי יוֹשֵׁב מִתְּבוּנָה וּמִתְעַמֵּק בְּאַחֲרִית דְּבָר
 43 וְתוֹצְאוֹתָיו, וְרוֹאֶה בְּמַחְזָה כִּי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֹו הֵנָּה
 44 בְּמִידָה יְדוּעָה יֵהִיו עֲמוּדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל, לַחֲוֹת דְּעָה
 45 בְּאִסּוּר וְהִתֵּר, וּמִוְרֵי הוֹרָאָה בְּדִרְכֵי הַחַיִּים, בְּחַיֵּי
 46 יִשְׂרָאֵל, חֵיל וְרַעְדָּה תִּאֲחֲזֹנִי.
 47 לִבִּי יִכָּאֵב בְּמֵאֹד עַל הַחֲלָלִים הָאֵלֹו שֶׁמִּתְקַרְרִים
 48 וּמִצְטַמְקִים בְּלִי הֶרְגֵשׁ בְּעֲנִיָּין שֶׁל יִרְאַת שָׁמַיִם, וְהַכּוֹל
 49 אֲצֵלֶם קָר וְצָנוּם, וְעַל הַחוּרְבָן רַחֲמָנָא-לִיְצֵלָן הַנוֹרָא
 50 אֲשֶׁר, חֲסִי-וְשָׁלוֹם וְחֲסִי-וְשָׁלוֹם, יְבִיאוּ בְּכֶרֶם ד' צָבָאוֹת
 51 יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה.
 52 הַיּוֹדֵעַ דְּבָרֵי יָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹלָה בְּשָׁתִי מֵאוֹת שָׁנִים
 53 הָאֲחֻרָנוֹת, וְשֵׁם לְבוֹ אֵל מִלְחָמָה¹⁶ הַמְשַׁכִּילִים
 54 הַחוֹפְשִׁים נֶגֶד הַתּוֹרָה וְנֶגֶד הַרְבֵּנִים הַגְּאוּנִים תִּפְאָרֶת
 55 יִשְׂרָאֵל גָּאוֹן יַעֲקֹב וְהַדְרַת הַצַּדִּיקִים הַמְּפֹרָסִים וְזָר
 56 צַדִּיקִים לְבִרְכָּה, יְבֹא לִידֵי הַכֶּהֱנָה גְּמוּלָה, כִּי לֹאֲתָהּ
 57 הַמְטָרָה שֶׁשָּׁאֵפוֹ הַמְשַׁכִּילִים עֲשִׂירוֹת בְּשָׁנִים, הֵנָּה אֵת
 58 זֶה מְבִיאִים חֲסִי-וְשָׁלוֹם עִתָּה הַתְּלַמִּידִים שֶׁלֹא שִׁימְשׁוּ
 59 כָּל צוּרָן - בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר בְּלִי שׁוֹם הַפְּרָעָה.
 60 וְלֹא עוֹד אֵלָּא נִתְמַכִּים הֵם הַתְּלַמִּידִים שִׁיחִיו מִחֻזְקֵי
 61 הַהִתֵּרִים הַחֲדָשִׁים אֲשֶׁר מְקֻרֹב בָּאוּ - בְּעֻזַּת כּוֹכְבֵי
 62 אֹור תּוֹרָה בְּדוֹרֵנוּ יְתוֹם זֶה, אֲשֶׁר הִסְכֵּם זֶה הוּא הוּא
 63 הַכֶּתֶם הַשְּׁחֹר בְּשָׁמִי רָקִיעַ עוֹלָם הַיְשִׁיבוֹת.
 64 גְּאוּנֵינוּ מְדַרְכֵי עִם הַקּוֹדֵשׁ, ד' עֲלֵיהֶם יִחִיו, מִחֻזְקֵי
 65 הַהִתֵּרִים הַיְדוּעִים בְּהִנָּהֶגֶת הַתְּלַמִּידִים בְּנֵי הַיְשִׁיבָה
 66 שִׁיחִיו בַּהֲוָה, הֵנָּה בְּמַחֲלֵל כְּבוֹד תּוֹרָתָם קֶצְרִי הָרְאוֹת
 67 הֵמָּה, וּבִלְתֵּי רוּצִים לְהַתְעַנִּין בְּתוֹצְאוֹת הַדְּרָכָה כּוֹז,
 68 וּמַעֲלִימִים עֵינֵם מִבְּלִי רְאוֹת הַנֶּזֶק הַגָּדוֹל בְּחוּרְבָן,
 69 רַחֲמָנָא לִיְצֵלָן, בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּקִיִּים הַמְּצוֹת מַעֲשִׂיּוֹת,
 70 וְהַקְרִירוֹת בְּכָל הַקְדוּשׁ לְיִשְׂרָאֵל סָבָא, שֶׁמְבִיאָה הַדְּרָכָה
 71 זֶה.
 72 יֵשׁ לָךְ דְּבָרִים אֲשֶׁר לַחֲשׂוֹת אִי אֶפְשָׁר, וְלַהֲגִיד בְּמִבְטָא
 73 גַּם בֶּן אִי אֶפְשָׁר, וְכֹאֲשֶׁר אֲתָה דוֹבֵר חֲצָאֵי דְבָרִים אֵין
 74 הַנוֹשֵׂא יוֹצֵא בְּרוּר כְּמוֹ שֶׁהוּא.
 75 וּמִקְרָה כְּזֶה אִם הוּא רַק בְּדָבָר הַטָּפֵל, בְּהִכָּרַת לוֹתֵר
 76 וְלִשְׁתּוֹק, אֲבָל כֹּאֲשֶׁר הוּא בְּדָבָר הַנוֹגֵעַ בְּנַפֶּשׁ, וּבַפְּרָט
 77 בְּעֲנִיָּין צִיבוּרִי, וּמִכָּל שָׁכֵן בְּעֲנִיָּין כָּלְלִי שְׁנוּגֵעַ בְּעִיגְרִי
 78 יִסּוּדֵי הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמְּצוּוֹת, יִסּוּד מֵהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ שֶׁל
 79 עִם אֱלֹקֵי אֲבֵרָהֶם, ד' עֲלֵיהֶם יִחִיו, אִי אֶפְשָׁר לַחֲשׂוֹת,
 80 וּבְהִכָּרַת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּפִתְגָם קֶצֶר שֶׁהִנָּקוֹד וּבִין הַשִּׁטִּין
 81 מְרֻבָּה עַל הַכֶּתֶב.
 82

1 לְהַתְּכַשֵּׁר הַמַּעֲטָאֲדַעס¹⁴ בְּמִבְטָא, לְהַסִּיר לִימּוּד
 2 הַקְּדוּת, הַקּוֹדֵשׁ נַעֲשֶׂה חוּלִין, וְהַחוּלִין בְּמִידָה יְדוּעַ
 3 הַתְּקַדְשׁ וְנִטְהַר בְּאוּנָס וּבִרְצוֹן.
 4 (וּבְזֶה יוֹכֵן לָנוּ נֹסַח הַיְדוּדֵי רַבָּה ד' וְעַל חֲטָא",
 5 שֶׁמִּתְחִיל בְּהַיְדוּדֵי "וְעַל חֲטָא שֶׁחֲטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּאוּנָס
 6 וּבִרְצוֹן", דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן מִדּוּעַ הַתְּחִלַּת הַיְדוּדֵי הוּא
 7 בְּפִתְגָם זֶה.
 8 אִךְ הַעֲנִיָּין הוּא, דְּהֵנָּה כָּל וִידּוּי בָּא אַחֲרֵי טִיב הַעִיּוֹן
 9 בְּהַחֲטָא אֲשֶׁר חֲטָא וְהַתְּבוּנָנוֹת הַעֲמוּקָה בְּהַסִּיכָה
 10 הַגְּלוּיָה אוֹ הַנִּסְתָּרָת אֲשֶׁר הִכִּיָּאָה אֵת הַחֲטָא, וְלֹאֲתָהּ הֵנָּה
 11 בְּיוֹם הַפִּיפּוּרִים שֶׁבָּא אַחֲרֵי הַיְשָׁהָר הָאָדָם בְּמַקְצָת
 12 עַל-כָּל-פָּנִים בִּימֵי הַסְּלִיחוֹת, וְהַעֲבוּדָה בְּקַבְּלַת עוֹל
 13 מְלָכוּת שָׁמַיִם בְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה, אַחֲרֵי הַתְּבוּנָנוֹת וְהַעֲמָקָת
 14 הַדַּעַת בְּעֻשְׁתָּהּ יָמֵי תְּשׁוּבָה בְּדַעוּתָיו וּמִידוּתָיו, בְּחִפּוּשׁ
 15 פְּנִימִי מִהַנַּעֲשֶׂה עִם הָאָדָם בְּקִרְיָא "מִמַּעֲמָקִים קִרְאֲתִיךָ
 16 ה'", וְאַחֲרֵי הַהִכָּנָה בְּמַעֲלֵי דִיּוּמָא רַבָּה, הֵנָּה אִזּוֹ מְגִיעִים
 17 לִידֵי הַכֶּהֱנָה וְהַכֶּהֱנָה כִּי הַרְצוֹן הוּא סִיבַת הָאוּנָס.
 18 בְּרִירָא מִלְחָמָה¹⁵ אֲשֶׁר הַחֲפֵץ הַעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ הוּא, הוּא רַק
 19 בְּבַחֲרִית הַטּוֹב, וְלִכְל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יִתֵּן הַכּוֹחַ
 20 וְהַעֲזֹז לְהַתְּגַבֵּר עַל כָּל הַמַּעֲצוּרִים הַמוֹנְעִים וּמַעֲכָבִים
 21 מִתּוֹרָה וְעֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּמַקִּיּוּם הַמְּצוּוֹת בְּהַלְכָתָן,
 22 וְהַנִּסְיוֹנוֹת הֵם בְּשִׁבִּיל לְהַרְבוֹת הַעֲבוּדָה, וּכְמֹאֲמֵר "רַצָּה
 23 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֵת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ הַרְבָּה לָהֶם
 24 תּוֹרָה וּמַצְוֹת", וְרַק בְּחִלְשׁוֹת הַרְצוֹן מִתְּגַבֵּר רַחֲמָנָא-
 25 לִיְצֵלָן הָאוּנָס חֲסִי-וְשָׁלוֹם).
 26 וּבְכוֹא הַתְּלַמִּיד אֵל הַיְשִׁיבָה, כְּכֹר יְדַע, כִּי רוּחַ חֲדָשׁ
 27 יֵשֶׁנּוּ בְּעוֹלָמָם שֶׁל הַיְרָאִים, וְהַרוּחַ חֲדָשׁ הַלֵּז אֲחֻז גַּם
 28 כְּבוֹתְלֵי הַיְשִׁיבָה, לְשִׁנוֹתָם אוֹ עַל-כָּל-פָּנִים לְשַׁקְלֵלָם
 29 וְלַעֲשׂוֹת לָהֶם בְּרַק חִיצוֹנִי.
 30 חוֹשֵׁב הוּא הַתְּלַמִּיד וּמִתְּבוּנָן, וְכֹא לִידֵי מִסְקָנָא כִּי
 31 הַמְּדַרְכִּים וְהַמְּנַהֲלִים צָעֲדוּ קְדִימָה, כְּכֹר אֵינוֹ בֵּית
 32 הַמְּדַרְשׁ הוּא הַשֵּׁן נוֹשֵׁן אֲשֶׁר לְמִדּוֹ תּוֹרָה בְּשִׁבִּיל תּוֹרָה,
 33 תּוֹרָה בְּשִׁבִּיל לְדַעַת רְצוֹנוֹ וְחֻקְמָתוֹ שֶׁל נוֹתֵן הַתּוֹרָה
 34 יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה, תּוֹרָה בְּשִׁבִּיל לְדַעַת הַלָּכָה בְּקִיּוּם מַצְוָה
 35 בְּהִידּוּר.
 36 רוֹאֶה הוּא הַתְּלַמִּיד שִׁימַת לֵב מִנְחֵלִי בְּתִי הַלִּימּוּד מְגִידִי
 37 הַשִּׁיעוּרִים עַל הַעִילוּי בְּסִבְרָא וּפְלִפּוּל, וְנוֹכַח הוּא לְדַעַת
 38 כִּי הַיְשִׁיבָה נַעֲשִׂית לְמַרְכּוֹ שֶׁל חֻקְמָה וְשֶׁכֶּל אֲנוּשִׁי,
 39 וְהוֹסֵר מַעֲלֵל נוֹתֵן הַתּוֹרָה יִתְבָּרַךְ שֶׁהִיא חֻקְמָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ
 40 יִתְבָּרַךְ.
 41 זֶהוּ הַסֵּף-הַכּוֹל הַכָּלְלִי שֶׁל הַהִנָּהֶגֶה הַיּוּמִית בְּהַיְשִׁיבוֹת.

16. עַל דְּבַר תְּקוּפָה יְדוּעָה שֶׁל מַלְחָמָה זֶה רָאָה בְּקוֹנְטְרַס: ה"צִּמְדָּה
 צִדְקָה" וְתוֹנַעַת ה"הִשְׁכֵּלָה". — הַעֲרַת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹ"ר.

14. הַמַּעֲטָאֲדַעַס: הַשִּׁטוֹת.
 15. בְּרוּר הַדְּבָר.

19 הרבים, חודר אל הבית מדרש, והתלמידים שיחיו
20 מושפעים מרוח הקר והקלל של הרחוב, ויתן האלקים
21 אשר אור תורת הבית מדרש יאיר את חשכת הרשות
22 הרבים.
23 תקנתי בחסדי אל עליון יתברך תאמצני, אשר יפקח
24 השם יתברך את עין גאוננו ומדריכנו, ד' עליהם יחיו,
25 ובעתיד הקרוב יכירו הכול, ויודו על האמת הגמור, כי
26 ההדרגה האמיתית ימצאו התלמידים שיחיו רק בלימוד
27 ודרכי התסידות.
28 באה העת להרים את המסך, להסתכל אל התווה ובוהו
29 והתבלבל אשר בככת עינינו, הן המה צעירינו, הענפים
30 הרבים הראויים בעזרת ה' יתברך לעשות פרי טוב,
31 ולהסיר מעליהם את התולעים הלוחכים את לשד
32 תמימותם, לנקותם מלכלוך הרוח זר והדעת כוזבת
33 במידת ההשפיות האמורה, ולהעתיקם מעל אורחות
34 חיי העולם הקר והגס, פון דעם וועלטיקן קאלטין
35 גראבין לעבין¹⁸.

1 וכן בעניני זה, ידעתי גם ידעתי, יסודי שיטות ההיתרים,
2 טעמים ונימוקים, אבל "מאפע"¹⁷ הוא, אין בו ממש,
3 שיטה נושנת שפכר עבר עליה כלח¹⁸, שיטה אשר
4 תוצאותיה היו: קולות עם-הארצות, השפלת גאון
5 יעקב, שכינת הדרת ישראל, והסרת עטרת תפארת
6 ישראל.
7 שיטה אשר גרמה שכחת קדושת התורה, שכחת
8 תמימות קיום מצוות מעשיות, ופליחה עדינות לב
9 ישראל סבא.
10 ומחת אשר היה בהכרח להתאמן בכל מיני השתדלות
11 לעשות צעד לימין, עוד עושים צעד לשמאל, לפתוח
12 שערים רחבים לכל הפא עם היתרים הפגונים על קלות
13 הדעת ועיוות משפטי התורה.
14 באחת משיחותיי ברבים אודות ענייני ההדרגה
15 בהשיבות, הגדתי ברור מילולי, כי הישיבות פתחו
16 חלונות בית המדרש לרשות הרבים, דרךם של חלונות
17 לשמש בהולכה והובאה, אבל לעת עתה הגה לדאבון
18 לבבנו ולמורת רוחנו, הגה הרוח והרפש של רשות

18. עבר עליה כלח: על פי איוב ל, ב.

19. מחיי העולם הקר והגס.

17. על פי ישעיה מא, כד: "הן אתם מאין, ופעלכם מאפע, תועבה יבחר בכם". וברש"י: "אינכם אלא פועים ומרימים קול".

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

1 מסירות נפש דאברהם אבינו, לא היה בזה מבוקש לעצמו. והיה נדיב בנפשו - שהניח
2 את עצמו והעריבות שלו בהשגה אלקית אל הצד, בשביל טובת זולתו, להסבירו אחדות
3 ה'. אהבת אברהם אבינו - אהבה כמים. ואינו מובן, מהי מעלת אהבה כרשפי אש

11 האלקית שהיא כרשפי אש, וגם נותן ציור בהאש של
12 הנפש האלקית, דרשפי אש של האהבה דהנפש
13 האלקית איננה פאש הפשוט, כי אם היא פאש
14 דשלהבת י"ה, הינו האש שלמעלה, דמפללות הענין
15 מוכן דרשפי אש היא מעלה גדולה ונפלאה, וצריך
16 להבין מהי המעלה בהאהבה דרשפי אש בכלל, דהלא
17 באברהם אבינו עליו השלום שנקרא "אברהם אברהם"²,

4 "רשפיה"¹ רשפי אש שלהבת י"ה" (שיר השירים ח,
5 ו), ופרש רש"י: "רשפים של אש חזקה
6 הבאה מכח שלהבת של גהנום". וצריך להבין מהו
7 שלהבת של גהנום אשר מכחה באה רשפים של אש
8 חזקה, והיא האש דשלהבת י"ה, והינו דמשלהבת של
9 גהנום נעשה שלהבת י"ה. אך הענין הוא, דהנה פללית
10 ענין "רשפיה רשפי אש" קאי על האהבה של הנפש

1) לכללות מאמר זה - ראה מאמר הנ"ל הערה 1. ושם נסמן.

2) ישעיה מא, ח. וראה רמב"ם הלכות תשובה פרק י הלכה

ב.

(* נדפס בספר המאמרים קונטרסים חלק ב עמוד 772 ואילך.
ספר המאמרים תרצ"ז עמוד 240 ואילך. והוא המשך למאמר
שלפני זה - דיבור המתחיל יפה שעה אחת.

נעלית, שהיא נקדת ההשפלה, ולכן הנה לעצם דקותה
 הרי היא באה בדרך בריקה [הברקה] וסקירה בלבד,
 ומכל מקום הרי בנקדה זו הנה כבר יש כל פרטי
 הענינים שבהשפלה ההיא, ועם היות דקללות החכמה
 נקראת נקדה, דכל גלוי הנה ראשית הגלוי היא בנקדה
 לבד, ומכל מקום הנה הנקדה דחכמה היא נקדת הי"ד,
 דהי"ד עם היותה רק נקדה, ומכל מקום הנה גם אות
 הי"ד היא באה בציוור פרטי כמו כל האותיות, והינו
 דחכמה הגלויה שפאה בהשפלה בגלוי, הרי אינו דומה
 כלל לכת החכמה כמו שהיא בכת המשפיל, דאז הוא
 בתכלית הנעימות וערבות שאי אפשר לו להנתק מזה,
 ער קצן זיך פון דער¹³ ניט אפרייסיג, וכידוע להעוסקים
 במשפלות, וזה היתה נדיבת אברהם אבינו עליו
 השלום, שהיה נדיב בנפשו להניח את עצמו והנעימות
 והערבות שלו בשביל טובת זולתו, והינו דכיון שפא
 לידו, וחפש בכמה עצות גשמיים ורוחניים שיבוא לידו,
 לבאר למי שהוא ענין הבריא, שהוא יתברך בורא
 יחיד מתייהו ומנהיגתו, ולהסביר ענין אחדות הו', הנה
 ותר על הנעימות והערבות שלו בהשגת אלקות דזהו
 מסירת נפש גדולה, ולכן כתיב ביה"ו "ומצאת את לבבו
 נאמן", שהוא ענין תם הלב, דתם הלב הוא די
 הארציגע ערינסטקייט¹⁴ בעבודה בפעל, דכל זה הנה
 עשה רק מצד גדל אהבתו להו', ואיתמר ביה"ו "זכור
 אב נמשך אחרך כמים", הינו דאפן האהבה של עבודת
 אברהם אבינו עליו השלום ומעלתה היא כמעלת טבע
 המים, אם כן אינו מוכן מה היא המעלה באהבה
 פרשפי אש בכלל, ובפרט להנפש האלקית שיש לה
 אהבה טבעית לאלקות, מה היא המעלה דרשפים של
 אש חזקה, ועוד יותר דרשפים אלו באים מפתה
 דשללכת של גהנום.

ל"ג בעומר תרצ"ז

והוא הראשון שפתח הצנור דמסירת נפש³ באהבת הו'
 שגאמר⁴ "ואהבת את הו' אלקיך", ואמר⁵ "שהיא שם
 שמם מתאהב על ידך", דזאת היתה עבודתו של
 אברהם אבינו עליו השלום במסירת נפש בפעל, שהלך
 ממקום למקום לפרסם אלקותו יתברך בעולם במסירת
 נפש בפעל, דמסירת נפש דרבי עקיבא⁶ היה בו מבקש
 דבר בהרגש טובת עצמו, וכגאמר⁷ "מתי תבוא⁸ לדי
 ואקמנה", ובאברהם אבינו עליו השלום לא היה בזה
 שום מבקש לעצמו, כי אם קים עצם הדבר בלי שום
 מניעה ועכוב כלל, גם כשאסרוהו בבית האסורים,
 כגאמר רבותינו ז"ל (בבא בתרא צא, א) "עשר שנים
 נחש אברהם אבינו, שלש ככותא ושבע בקרדו", דכל
 זה היה בשביל עבודתו בפרסום אלקות בעולם, כמו
 שפתיב (בראשית כא, לג) "ויטע אשל בכאר שבע
 ויקרא שם בשם הו' אל עולם", ואמר רבותינו ז"ל
 (סוטה י, א) "אמר ריש לקיש, אל תקרא ויקרא אלא
 ויקרא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של
 הקדוש ברוך הוא בפי⁹ כל עובר ושב. ביצד? לאחר
 שאכלו ושתו, עמדו לברכו. אמר להם: וכי משלי
 אכלתם?! משל אלקי עולם אכלתם! הודו ושבחו
 וברכו למי שאמר והיה העולם!" דזהו ענין הנדיבות
 דאברהם אבינו עליו השלום, שהיה נדיב בממונו נדיב
 בגופו ונדיב בנפשו¹⁰, דהנדיבות בנפשו היא¹¹ מה
 שהניח את עצמו בשביל טובת זולתו, והינו דהגם
 שהיה משפיל נפלא בהשגות אלקות, דלכן נקרא אברם
 שהוא אב רם¹², בחינת החכמה כמו שהיא בבחינת רם,
 הינו חכמה סתימאה, ובכחות הנפש הנה היא פח
 החכמה כמו שהיא בכת המשפיל שהיא גבהה במעלה
 ומדרגה מפרו ענין החכמה כמו שבאה בהתגלות, דעם
 היות דחכמה כמו שהיא בהתגלות היא גם כן במדרגה

- (3) [מאמר] דיבור המתחיל כי כאשר השמים באור התורה נ"ך
 (כרך ג) עמוד א'דנג; ספר המאמרים תרע"ח עמוד רפג; תרפ"א
 עמוד רצט; תרפ"ה עמוד רמה. ועוד.
 (4) ואתחנן ו, ה.
 (5) יומא פו, ב.
 (6) בכל זה - ראה ספר המאמרים תרנ"ן עמוד קע. ספר
 המאמרים ה'ש"ת עמוד ב. ו. טו. שם עמוד 30. ספר השיחות
 תש"ג עמוד 94.
 (7) ברכות סא, ב.
 (8) בגמרא שם: יבא.
 (9) בגמרא שם: בפה.

(10) ארחות צדיקים שער יז.

- (11) ראה גם [מאמרים] דיבור המתחיל: כל הנהנה תרפ"ט
 פרק י (ספר המאמרים קונטרסים חלק א כו, סוף עמוד ב ואילך).
 הסכת ושמע תרצ"ג פרק ג (ספר המאמרים קונטרסים שם רנט,
 א [נדפס לקמן כרך ג' עמ' 101 ואילך]). ואלה תולדות תרנ"ן
 (ספר המאמרים תרנ"ן עמוד קטט). וראה תורת הבעל שם טוב
 נעתקה בספר הזכרונות חלק א עמוד 344.
 (12) ראה תורה אור ותורת חיים ריש פרשת לך.
 (13) אולי צריך להיות: דעם.
 (14) פירוש גשם. וראה גם ספר המאמרים תש"ד עמוד 174.
 ובכמה מקומות.

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

1 מי שאינו עיוור לגמרי, ר"ל, בפנימיות התורה,
2 ולומד את המכילתא¹⁹ על הפסוק²⁰ "והר סיני עשן
3 כולו", יכול לראות לא רק את הנשמה של גליא
4 שבתורה, אלא יכול להיות לו מושג בפנימיות התורה
5 שהיא הנשמה של גליא שבתורה,
6 המכילתא אומרת, "הרי אנו מכנין אותו מבריותיו
7 לשכך האזן". במלים ספורות אלו גלום יסוד המוסד
8 של ביאורים והסברים של חסידות חב"ד בענין
9 "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים
10 וגו'"²¹, שבהוי' אלקים צריכות להיות ידיעה והשגה
11 שכלית, כפי שהרמב"ם אומר²² לידע שיש שם מצוי
12 ראשון והוא ממציא כל נמצא". אין הרמב"ם אומר
13 להאמין שיש שם מצוי ראשון. והרמב"ם אומר
14 שידיעה זו היא "יסוד היסודות ועמוד החכמות".
15 דרך אגב, מרמז הרמב"ם את שם הוי' ב"יסוד
16 היסודות ועמוד החכמות".
17 מכילתא זו מראה לנו את הדרך איך להגיע
18 לידיעה זו.
19 המכילתא מאמתת את שיטת החסידות בענין של
20 "כי א-ל דעות הוי' ולא נתכנו עלילות"²³. דיעות -
21 אומר התיקוני זהר²⁴ - תרין. ישנן שתי דיעות: דעת
22 עליון ודעת תחתון. דעת תחתון היא דעת הנבראים,
23 שכל דעתם מבוססת על מה שהם משיגים בהבנתם
24 הגופנית-האנושית, ואילו דעת עליון היא ההבנה
25 האלקית-הרוחנית.
26 חסידות מסבירה שדעת תחתון איננה בערך לדעת
27 עליון, ובמלים פשוטות - דעת תחתון ודעת עליון הן
28 שני הפכים: דעת עליון היא שהאלקות הרוחנית היא
29 ה"יש האמיתי" - והאלקות הטבעית, האלקות
30 היוצרת את כל הנבראים הגופניים - היא "אין".
31 ואילו דעת תחתון היא שהאלקות הטבעית היא "יש",
32 והכוח האלקי היוצר את ה"יש" - הוא "אין", שכן
33 מה שאין הנברא משיג בשכלו הוא "אין", כלומר לא
34 ניתן להבנה. ולמרות זאת מהווה ההבנה של דעת
35 תחתון שלב מסוים של התעלות שכלית ליכולת
36 ההתקרבות להשגה של דעת עליון.
37 שיטה זו מאמתת המכילתא במלים "הרי אנו
38 מכנין מבריותיו לשכך האזן", כלומר, המושג של דעת
39 תחתון הוא להיפך מהמושג של דעת עליון, ובכל זאת

40 מהווה ההבנה של דעת תחתון הקדמה שכלית
41 מסוימת למושג של דעת עליון.
42 מכילתא זו פותחת לנו עיני ההשכלה להתעמק
43 במשמעות הגבורה שהטביע השי"ת בגוף האריה,
44 ובמקור החיים שהטביע השי"ת במים. בכך מראה
45 לנו המכילתא את הגישה של דרך החסידות ושל
46 מבוא ההשגה, כיצד יש להבין אלקות, שמהבנת
47 המשל צריכים להתעלות למושג של הנמשל.
48 כתוב²⁵: "ומבשרי אחזה אלקה", מהגוף שלי אני
49 רואה אלקות. כשנוצר גוף והוא חי ויוצר, הרי כל
50 קיומו הגופני מראה ומוביל להכרת אלקות.
51 חסידות מסבירה את ה"ומבשרי אחזה אלקה",
52 שהאדם מחיי הגוף שלו ויצירתו, הבאים מכוח
53 והחייאת הנפש, מבין את החיים והיצירה של כל
54 הבריאה, והיא יוצרת הנחות שכליות עמוקות במושג
55 של "ואתה מחיה את כולם"²⁶.
56 חסידות פותחת שערי ההשכלה וההשגה ומכניסה
57 את האדם בעולם שכולו אור, בעולם הנשמה. העולם
58 הזה הוא הרי עולם השקר, שכן הוא עולם ארצי-
59 בשרי, עולם של "יש" ו"מציאות", שהבנת ה"יש"
60 שהוא בלבד מציאות - זה שקר גמור. האמת היא
61 הנפש המחיה את הגוף, אך עולם הנשמה הוא עולם
62 האמת שכולו אור.
63 בעולם אור האמת, בו מכניסה תורת החסידות
64 את האדם, הוא מתודע עם הפנימיות והנשמה של
65 כל אשר בעולם, בעולם אור האמת באים כל
66 הנבראים לביטויים הנכון, הדומם - מדבר, הצומח -
67 מנגן, החי - אומר שירה, והמדבר משיג את מה
68 שלמעלה מהשגה אנושית.
69 זה המשמעות שדעת תחתון, ההתעסקות בהשגות
70 של בריאה יש מאין ובהבנות של "ואתה מחיה את
71 כולם" על יסוד ההשגה של "ומבשרי אחזה אלקה"
72 - יש בכך משום התקרבות הבנתית מסוימת למושג
73 של דעת עליון.

* * *

74
75 בהקדמה קצרה זו נבין הארתו של הרבי את
76 פירוש המלה "טבע, שלמרות שאין אנו יודעים מדוע
77 הדבר כך, אך יודעים אנו שכן הדבר, הרי למרות

(23) שמואל א. ב, ג.

(24) תי' סט בתחילתו.

(25) איוב יט, כו.

(26) ברכת ויברך דוד.

(19) פרשה ד' ביהור.

(20) שמות יח, יט.

(21) דברים ד, לט.

(22) יד החזקה בתחילתו.

ו) ברמזים אלה מרמז לנו הרבי שלמעלה מן
 החכמה, שם ספירת הכתר, הוא למעלה מן הטבע.
 ז) מהפלאות הענין שחכמה היא טבע ובה אור
 אין-סוף ברוך-הוא, הוא מעניק לנו מושג בספירת
 הכתר, למרות שספירת הכתר היא למעלה מן הטבע,
 בכל זאת ספירת הכתר היא גם כן לא יותר מאשר
 לבוש.
 ח) מסקנת ההבנה היא שאלקות מתלבשת כביכול
 בשני אופני לבושים: א) לבוש הגילוי שלמעלה
 מהטבע. ב) לבוש ההעלם שהוא טבע.
 ט) שני הלבושים, הרי לבוש הגילוי שלמעלה מן
 הטבע הוא אור הסובב כל עלמין, אור מקיף, ולבוש
 ההעלם של טבע הוא האור הממלא כל עלמין שהוא
 אור פנימי.
 י) משני הלבושים, סובב כל עלמין וממלא כל
 עלמין, שאלקות כביכול מתלבשת בהם למטה,
 מתהווים שני ענינים: א) אלקות טבעית. ב) אלקות
 רוחנית.
 מביאור קצר זה איך שחסידות מסבירה את הענין
 של "טבע" ו"למעלה מן הטבע", מבינים ארבעה
 ענינים:
 א) הקישור והחיבור של כל המדרגות בנשמה
 שהרבי מרמז אותן בשמות הנרדפים טעם - יחידה,
 ודעת - חי', ושכל - נשמה, מושג - רוח, ומוזג - נפש.
 ב) הקישור והחיבור של עולמות: עשיה, יצירה,
 בריאה, אצילות, מלכות דאין-סוף שלמעלה
 מאצילות.
 ג) הקישור והחיבור של מדרגות הנשמה
 במדרגות העולמות.
 ד) שהמדרגה של האלקות הטבעית, שבשרשה
 היא האור הפנימי של ממלא כל עלמין, למרות
 שכיום זה העלם - היא למעלה במדרגה מאשר
 האלקות הרוחנית שבשרשה היא האור המקיף של
 סובב כל עלמין.
 זהו הפירוש וההסבר על מאמר הקודש:
 כשיהודי עולה לתורה, עולות כל המדרגות
 שבנשמה שבכל העולמות עד מלכות דאין-סוף
 שלמעלה מעולם האצילות, ועליה זו באה על ידי
 פרשת השבוע.
 העליה לתורה בפרשת השבוע משלימה ומעניקה
 כוח ועוז בירידת הנשמה, שהנשמה תבצע את
 שליחותה בעולם הזה בגללה שלחה השי"ת.

שבדברי העולם שמהאלקות הטבעית אין אנו יודעים
 מי מעורר בהם את ההמשכה לשרשיהם למעלה, אך
 בטבע הנפש יודעים אנו שההתעוררות באה מחכמה
 שבנפש.
 בהדגשה זו מעמיד הרבי את כללות ענין ה"טבע"
 על מקומו הנכון, ספירת החכמה, שהיא ראשית
 ההשתלשלות. כלומר, שלבושי הטבע מתחילים
 מספירת החכמה, ומהספירות שלמטה מספירת
 החכמה. במילא מובן שמה שלמעלה מספירת
 החכמה הוא למעלה מן הטבע.
 ה"תניא" הוא החומש של תורת החסידות. כשם
 שבתורה שבכתב המלים מדוייקות בחסר ויתיר
 ודרשינן סמוכות, כך גם ב"תניא", שהוא החומש של
 חסידות, מדוייקת כל מלה בחסר ויתיר, ומן ההכרח
 להתעמק בהבנה האלקית שהרבי מגלה לנו.
 הרבי אומר שטבע הנפש הוא חכמה שבנפש,
 ומסביר שחכמה שבנפש היא שבה אור אין-סוף
 ברוך-הוא. לכאורה, ההסבר שחכמה שבנפש היא
 שבה אור אין-סוף ברוך-הוא, אינו נוגע לענין מה
 שהרבי מסביר כאן שטבע שבנפש אינו טעם ודעת
 ושכל מושג ומוזג, אלא הוא למעלה מהדעת ושכל
 המושג והמוזג. כיצד קוראים למדרגה העליונה יותר
 - המדרגה העליונה יותר היא חכמה שבנפש.
 במלים ספורות אלו שבה אור אין-סוף ברוך-הוא
 מסביר לנו הרבי עשרה ענינים:
 א) את מהות חכמה שבנפש - שמהותה היא שבה
 אור אין-סוף ברוך-הוא.
 ב) הוא מרמז לנו שחכמה שבנפש דומה לספירת
 החכמה שבעולם האצילות, אודותה מסביר הרבי
 בהגה"ה בפרק ל"ה.
 ג) חכמה שבנפש היא טבע, אך בכל זאת אין זה
 דומה לטבע של נבראי העולם. לפיכך הוא מדבר
 בתחילה על הטבע של אור הנר, ולאחר מכן הוא
 מדבר אודות טבע הנפש, שלמרות שגם זה הוא
 לבושי הטבע, אך זה אופן אחר לגמרי של לבוש, שכן
 חכמה שבנפש היא כלי לאור אין-סוף ברוך-הוא.
 ד) הרבי מרמז לנו את שורש הענין של הטבע
 שבנפש שהוא חכמה שבנפש, שזה מיחידה הקשורה
 ליחיד, והגילוי איננו בדרך השתלשלות, כי-אם בדרך
 דילוג על מדרגות נפש-רוח-נשמה.
 ה) למרות שחכמה שבנפש היא שבה אור אין-
 סוף ברוך-הוא, בכל זאת זה טבע ולא למעלה מן
 הטבע.

אגרות קודש

ב"ה, ז' אייר תרצ"ב

ריגא

אל קהל עדת ישורון, וידידינו אנ"ש

בעי"ת ליוענהאף, ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

שמחתי לשמוע מהתעוררותם הטובה לייסד ישיבה

במחנס הט', והצעירים שיחיו המעוררים והמשתדלים

בזה, ובחזק מוסדי הלימוד והיהדות ראויים לברכה
בגו"ר.

ובזה הנני פונה אל כבוד הרה"ג שליט"א וכל הקהל
הקדוש יצ"ו כי יתחזקו בהחזקת הישיבה אשר בגללה
יתברכו ברוב טוב, ויהי נועם ד' עליהם בגו"ר.

ידידם הדו"ש ומברכם

יוסף יצחק

אג"ק מוהריי"צ נדך יז

המשך ביאור למס' בכורות ליום שלישי עמ' ב

ויקרא, וּבְעֹפֹת נכפלו דיני הטמאים והטהורים, מִפְּנֵי הָרָאָה, שלא הוזכרה בויקרא. וכל פרשה שנאמרה פעם אחת, ונשנתה פעם נוספת, לא נשנתה אלא לחדש בה דבר. מסיימת הגמרא את הקושיא: וכיון שנתבאר שכפילות המינים נאמרו כדי לחדש את דיני השסועה והראה, אם כן כפילות 'נִמְל' 'נִמְל' נִמְל' לְהִבִּי הוּא דְאֵתָא, ולא כדי לדרוש ממנה את דרשות רבי שמעון וחכמים. מתרצת הגמרא: אף שיש כפילויות שחזרו ונשנו משום דבר שנתחדש, מכל מקום ניתן לדרוש מ'גמל' 'גמל', כי כָּל הַיָּבָא דְאֵתָא לְמִידְרֵשׁ דְּרִשְׁיָנוּ – כל מקום שיש אפשרות לדרוש את הכתוב, דורשים אותו. הגמרא דנה בדעת רבי שמעון שחולק על הכלל של היוצא מטהור טהור: תָּנוּ רַבֵּנּוּ, רַחֵל שְׂלֵדָה מִן עוֹ, וְעוֹ שְׂלֵדָה מִן רַחֵל, פְּטוּרָה מִן הַבְּכוּרָה, וְאִם יֵשׁ בָּהּ בֹּלֵד מִקְצַת סִימָנִים חִיִּיתָ בְּבִכּוּרָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אֵין דִּי בִמְקַצַּת סִימָנִים, אֵלָא עַד שִׁיְהֵא רֹאשׁוֹ וְרֹבּוֹ שֶׁל הוֹלֵד דּוֹמָה לְאִמּוֹ. הגמרא דנה בשיטת רבי שמעון שאסר טמא הנולד מן הטהור, והתירו על ידי סימנים: אִיבְעִיָא לָהּ, לְאַכִּילָהּ מִי בְּעִי רַבִּי שְׁמַעוֹן רֹאשׁוֹ וְרֹבּוֹ – האם גם לגבי היתר אכילה סובר רבי שמעון שרק אם ראשו ורובו של הולד דומה לאמו הטהורה הוא מותר באכילה, אִלּוּ לֹא, וְדִי שִׁיְהֵי דּוֹמָה לָהּ בִּמְקַצַּת סִימָנִים, כדי להתירו באכילה. ורק לגבי קדושת בכורה הצריך רבי שמעון שיהא ראשו ורובו של הולד דומה לאמו. מבארת הגמרא את צדדי הנידון: האם דווקא לְעֵינֵי בְּכוּרָה הצריך רבי שמעון שיהיה דומה לאמו בראשו ורובו, משום דְּבִכּוּרִיב לגבי בכור בהמה טהורה (במדבר יח יז) 'אֵת בְּכוֹר שׁוֹר', ומשמע שאין דיני בכורה חלים עַד שִׁיְהֵא הוּא (האם) שׁוֹר וּבְכוּרִיב (הולד) שׁוֹר, אֵכֵל לְאַכִּילָה אֵין צוּר שִׁיְהֵי דּוֹמָה לְאִמּוֹ בִּרְאשׁוֹ וְרֹבּוֹ, וְדִי בִּמְקַצַּת סִימָנִים, משום ד'נִמְל' הוּא דְאֵמַר דְּחִמְנָא דְאֵסִיר – רק על ולד שהוא 'גמל', דהיינו שצורתו כבהמה טמאה, אסר הקב"ה באכילה, אולם הָא – ולד שהוא דומה במקצת סימנים לאמו הטהורה, כיון שהוא

לְלֶחֱמָה לְלֶחֱמָה בִּיתָד וְחִיִּים לְעֶרְוָתָד, ומשמעו שיהיה לך די מחסורך, חלב עזים למאכלך ולמאכל אנשי ביתך, ומבואר שמותר לאכול חלב. דוחה הגמרא: וְדִילָמָא – ושמא אין כוונת הפסוק שיאכלו את החלב, אלא שישתמשו בו לְסַחֲוֶרָה. אומרת הגמרא: אֵלָא, ההיתר לאכול חלב בהמה טהורה נלמד מְדִבְתֵּיב במלחמת ישראל עם הפלשתים (שמואל א' יז יז) 'וַיֹּאמֶר יֵשׁ לְדָוִד בְּנוֹ קָח נָא לְאַחִיךָ וְגו', וְאֵת עֶשְׂרֵת חֲרִיצֵי הַחֶלֶב הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשֶׁר הָאֵלֶּף, הרי שמותר לאכול חלב. דוחה הגמרא: וְדִילָמָא – ושמא לא היתה כוונת ישי שיאכלו את החלב, אלא שישתמשו בו לְסַחֲוֶרָה. דוחה הגמרא את הדחיה: אִמּוֹ – וכי דְּרָקָה שֶׁל מִלְחָמָה לשלוח בה דברים לְסַחֲוֶרָה, ובהכרח שיש שלח את החלב לצורך אכילתו, ומוכח שמותר לאכול חלב בהמה טהורה. וְאִיבְעִיָא אִימָא, היתר אכילת חלב נלמד מְהֵבָא – מכאן, שנאמר בשבח ארץ ישראל (שמות ג ח) 'אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ', וְאִי לֹא דְשָׁרִי – ואם חלב בהמה טהורה אינו מותר באכילה, מִשְׁתַּבַּח לָן קִרְא בְּמִידֵי דְלֹא חָזִי – וכי הכתוב משבח את ארץ ישראל בדבר שאינו ראוי לאכילה. וְאִבְעִיָא אִימָא, מְהֵבָא – מכאן, מהמשל שהמשיל הנביא על ההובה ללמוד תורה (ישעיהו נה א) 'לִבּוֹ שִׁבְרוּ' (א) – קנו אוכל בבסוף וְאִכְלוּ, וְלִבּוֹ שִׁבְרוּ בְּלֹא כֶּסֶף וּבְלֹא מַחִיר יִזְן וְחֶלֶב, וגם על זה נסוב תחילת דברי הנביא 'ואכלו', ומבואר שמותר לאכול חלב. הגמרא שבה להקשות על הדרשה שדרשו רבי שמעון וחכמים מכפילות איסור אכילת גמל. מקשה הגמרא: אֵלָא מַעֲתָה – מאחר שדרשנו כפילות האיסור של 'גמל', 'גמל', אם כן, 'שִׁפּוֹן' 'אֲרִנְבַת' 'אֲרִנְבַת' 'חִזִּיר' 'חִזִּיר' (ויקרא יא ה–ז, דברים יד ז–ח) לְהִנִּי הוּא דְאֵתוֹ – וכי גם כפילויות אלו נכתבו ללמד דרשות אלו שנדרשו מכפילות איסור 'גמל', 'גמל', אֵלָא בודאי שפרשות אלו נכפלו בויקרא ובדברים, לְבִדְתֵּינָא, לְמָה נִשְׁנּוּ – נכפלו דיני המינים הטמאים והטהורים, בְּכַהֲמָה נכפלו, מִפְּנֵי שנאמר בפרשת ראה (דברים יד ז) 'וּמִמִּפְרִיטֵי הַפֶּרֶסָה הַשְּׂסוּעָה', והיא בריה שיש לה שני גבין ושני שדראות, שלא הוזכרה בפרשת חמש

פרשת אחרי

טז » וידבר יהוה אל־משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני־יהוה ומתו: ^א ויאמר יהוה אל־משה דבר אל־אהרן אחיך ואל־יבא בכל־עת אל־הקֹדֶשׁ מבית לפרכת אל־פני הכפרת אשר על־הארן ולא ימות כי בענן אראה על־הכפרת: ^ב וזאת יבא אהרן אל־הקֹדֶשׁ בפר בן־בקר לחטאת ואיל לעלה: ^ג בתנת־בד קֹדֶשׁ ילָבֵשׁ ומכנס־בד יהיו על־בשרו ובאבנט בד יחַזַר ובמצנפת בד יצַנֵף בגדי־קֹדֶשׁ הם ורחץ במים את־בשרו ולבָשֶׂם: ^ד ומאת עדת בני ישראל יקח שני־שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעלה: ^ה והקריב אהרן את־פר החטאת אשר־לו וכפר בעדו ובעד ביתו: ^ו ולקח את־שני השעירים והעמיד אתם לפני יהוה פתח אהל מועד: ^ז ונתן אהרן על־שני השעירים גִּרְלוֹת גֹּזֶל אחד ליהוה וגֹּזֶל אחד לעֹזָאוֹל: ^ח והקריב אהרן את־השעיר אשר עלה עליו הגֹּזֶל ליהוה ועשהו חטאת: ^ט והשעיר אשר עלה עליו הגֹּזֶל לֵעֹזָאוֹל יַעֲמִיד־חַי לפני יהוה לכפר עליו לשלח אתו לעֹזָאוֹל המדברה: ^י והקריב אהרן את־פר החטאת אשר־לו וכפר בעדו ובעד ביתו ושחט את־פר החטאת אשר־לו: ^{יא} (וישראל) ^{יב} ולקח מלֵאֵה־מַחְתָּה גִּחְלִי־אֵשׁ מעל המזבח מלפני יהוה ומלא חפָּזוֹ קִמְצַת סָמִים דָּקה והביא מבית לפרכת: ^{יג} ונתן את־הקִמְצַת על־הָאֵשׁ לפני יהוה וכסה ^{יד} ענן הקִמְצַת את־הכפרת אשר על־העדות ולא ימות: ^{טו} ולקח מִדָּם הַפָּר והזה באצבעו על־פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע־פעמים מן־הדם באצבעו: ^{טז} ושחט את־שעיר החטאת אשר לָעָם והביא את־דָּמוֹ אל־מִבֵּית לַפָּרֶכֶת ועשה

את־דָּמוֹ פֶּאֶשֶׁר עָשָׂה לָדָם הַפָּר והזה אתו על־הכפרת ולפני הכפרת: ^{יז} וכפר על־הקֹדֶשׁ מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לְכָל־חַטֹּאתֵם וכן יַעֲשֶׂה לָאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אֹתָם בְּתוֹךְ טַמְאָתָם: ^{יח} וְכָל־אָדָם לֹא־יִהְיֶה ^{יט} בָּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבָאוּ לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכַפֵּר בַּעֲדוֹ וּבַעֲד בֵּיתוֹ וּבַעֲד כָּל־קֹהֶל יִשְׂרָאֵל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ב ע' 92)

אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני ה' (טז, א)

מסבך בחסידות שפני אהרן הגיעו בעבודתם לדרגה מאד געלית בקרבכם אל ה', עד שגופם לא היה יכול להכיל את התשוקה והאהבה העצומה לקב"ה, ובאו ל"כלות הנפש" ממש, שִׁיִּצְאָה נַשְׁמָתָם. ובכל־זאת באה התורה - 'אחרי מות' - עם צווים ואזהרות נוספות, לומר, שגם לאחר הדרגה הגעלית ביותר של בני אהרן, צדין יש מקום לעלות בדרגות נוספות, ואין גבול בעבודת ה'.

שני ^{יח} ויצא אל־המזבח אשר לפני־יהוה וכפר עליו ולקח מִדָּם הַפָּר ומִדָּם הַשְּׂעִיר ונתן על־קרנות המזבח סביב: ^{יט} והזה עליו מן־הדם באצבעו שבע פעמים וטהרו וקדשו מטמאת בני ישראל: ^כ וכלה מכפר את־הקֹדֶשׁ ואת־אהל מוֹעֵד ואת־המזבח והקריב את־השעיר החי: ^{כא} וסמך אהרן את־שתי כתיב ידו קרי ידיו על־ראש השעיר החי והתודה עליו את־כָּל־עֲוֹנֹת בני ישראל ואת־כָּל־פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתֵם ונתן אתם על־ראש השעיר ושלח ביד־אִישׁ עֹתֵי הַמִּדְבָּרָה: ^{כב} ונשא השעיר עליו את־כָּל־עֲוֹנֹתָם אֶל־אֶרֶץ גֹּזֶרָה ושלח את־השעיר במדבר: ^{כג} ובא אהרן אל־אהל מוֹעֵד ופשט את־בגדי הַכֹּהֵן אשר לָבַשׁ בְּבָאוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ והניחם שם: ^{כד} ורחץ את־בשרו במים במקום קדוש ולָבַשׁ את־בגדיו ויצא ועשה את־עֲלֹתוֹ ואת־עֲלֹת הָעָם וכפר בעדו ובעד הָעָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמ' 338)

לפני ה' תטהרו (טז, ל)

כתב הרמב"ם: "כל הבהמות הקרבים ביום זה, חמש עשרה". וקשה, מדוע נקט "בהמות", ולא "קרבנות". ויש לומר, שרמזו רמז לנו שביום כפור נפעל החבור של תכלית העלוי עם הדרגה הפחותה ביותר. שכן "לפני ה'" קשור בעקר עם התחלת שם הנוי ופנימיותו, האותיות י"ה, מספר ט"ו; ומתכלית העלוי של שם הנוי נמשך לדרגה הנמוכה ביותר - חמש עשרה בהמות'.

רביעי יז א וידבר יהוה אל-משה לאמר: בדבר אל-אהרן ואל-בניו ואל כל-בני ישראל ואמרת אליהם זה הדבר אשר-עוה יהוה לאמר: ג איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או-כשב או-עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה: ואל-פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן ליהוה לפני משכן יהוה דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת האיש ההוא מקרב עמו: ה למען אשר יביאו בני ישראל את-זבחייהם אשר הם זבחים על-פני השדה והביאם ליהוה אל-פתח אהל מועד אל-הכהן וזבחו זבחי שלמים ליהוה אותם: וזרק הכהן את-הדם על-מזבח יהוה פתח אהל מועד והקטיר החלב לריח ניחח ליהוה: ואלא-יזבחו עוד את-זבחייהם לשעירים אשר הם זנים אחריהם חקת עולם תהיה ואת להם לדורתם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ליל י"א ניסן תשמ"א, ע"פ ביאורי החומש)

וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' פתח אהל מועד והקטיר החלב לריח ניחח לה' (יז, ו)

הדם והחלב אסורים בכל שמוש, מלבד עלייתם לקרבן לה' במזבח. באור הענין בעבודת הבוֹרֵא: החלב מסמל את כח התענוג שבאדם, והדם מסמל את הלהט וההתלהבות שבו. היצר הרע יכול לטען כלפי האדם: אין ספק שצריך להשתמש עם התענוג וההתלהבות שבאדם לדברים שבקדושה, אף מתר גם להשתמש בהם לעניני רשות, ועניני העולם הזה. על כך מלמדת אותנו התורה, את הדם והחלב חייבים להקריב על המזבח - את התענוג וההתלהבות

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ג ע' 987)

אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני ה' וימתו (טז, א)

יש להקשות מהו כפל הלשון - 'אחרי מות' . . וימתו? ויש לבאר על-פי פרוש המסידות, מה היה חטאם של בני אהרן: בני אהרן התעלו לדרגה נעלית מאד, שהביאה אותם לקרבה ואהבה עצומה לקב"ה, עד שהביאה אותם לכלות הנפש, ביציאת הנשמה מן הגוף. וחטאם היה שאין זה רצון הקב"ה, רצון הקב"ה הוא שבני ישראל ישתוקקו ויתקרבו אל הקב"ה, אף יחד עם זה שישארו בעולם הזה, ויחפכו אותו לדירה לקב"ה. על פי זה מובנת הפלילות בפסוק, מות שני בני אהרן הגיע כתוצאה מ'בקרבכם לפני ה' וימתו', ה'וימתו' מתאר את חטאם של בני אהרן, שהתקרבו לה' עד שיצאה נשמתם.

שלישי כה ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה: ט והמשלח את-השעיר לעזאזל יכבם בגדיו ורחץ את-בשרו במים ואחרי-כן יבוא אל-המחנה: ט ואת פר החטאת ואת שער החטאת אשר הובא את-דמם לכפר בקדש יוציא אל-מחוץ למחנה ושרפו באש את-ערותם ואת-בשרם ואת-פרשם: כה והשרף אתם יכבם בגדיו ורחץ את-בשרו במים ואחרי-כן יבוא אל-המחנה: כה והיתה לכם לחקת עולם בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את-נפשתיכם וכל-מלאכה לא תעשו האזרח והגר הגר בתוכם: כה ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני יהוה תטהרו: לא שבת שבתון היא לכם וענייתם את-נפשתיכם חקת עולם: כה וכפר הכהן אשר ימשח אתו ואשר ימלא את-ידו לכהן תחת אביו ולבש את-בגדי הבר בגדי הקדש: כה וכפר את-מקדש הקדש ואת-אהל מועד ואת-המזבח יכפר ועל הכהנים ועל-כל-עם הקהל יכפר: כה והיתה ואת לכם לחקת עולם לכפר על-בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה ויעש כאשר צוה יהוה את-משה: פ

וחי בהם - לא שימות בהם (תורת כהנים)

יש לתקומה: מאחר שנאמר בכתוב במפרש "וחי בהם" - מה מוסיף על כך המדרש במלים "לא שימות בהם"? ויש לפרש, שפונת המדרש להזהיר את האדם ש"לא ימות" אפילו מרב התלחבות ודבקות בקב"ה עד כלות הנפש - כפי שארע לכני אחר.

שישי ו איש איש אל כל שאר בשו' לא תקרבו לגלות ערוה אני יהוה: ם ערות אביך וערות אמו לא תגלה אמו הוא לא תגלה ערותה: ם ערות אשת אביך לא תגלה אשת אביך הוא: ם ערות אחותך בת אביך או בת אמו מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותן: ם ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ערותן כי ערותך הנה: ם ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך הוא לא תגלה ערותה: ם ערות אחות אביך לא תגלה שאר אביך הוא: ם ערות אחות אמו לא תגלה כי שאר אמו הוא: ם ערות אחי אביך לא תגלה אל אשתו לא תקרב ודתך הוא: ם ערות פלגך לא תגלה אשת בנך הוא לא תגלה ערותה: ם ערות אשת אחיך לא תגלה ערות אחיך הוא: ם ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה הוא: ם ואשה אל אחתה לא תקח לצר לגלות ערותה עליה בחייה: ם ואל אשה בנות ממאמה לא תקרב לגלות ערותה: ם ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה: ם ומזרעך לא תתן להעביר למלך ולא תחלל את שם אלהיך אני יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 144)

ואשה אל אחתה לא תקח לצר (יח, יח) "כבאן קרש הקתוב טעם האסור . . . הן ראיות שתהיינה אוהבות זו את זו, לא שתהיינה צרות" (רמב"ן). "ולכן לא אסרה וזלתי בחיי אחותה" (ספורנו). ואולי יש לומר, שמשמע זה, האסור הוא

שבאדם יש לשמר אף ורק לדברים שבקדשה, ולא לשום משרה אחרת.

חמישי ה ואלהם תאמר איש איש מבית ישראל ומנהגך אשר יגור בתוכם אשר יעלה עלה או זבח: ם ואל פתח אהל מועד לא יביאנו לעשות אתו ליהוה ונכרת האיש ההוא מעמיו: ו איש איש מבית ישראל ומנהגך הגר בתוכם אשר יאכל פלגם ונתתי פני בנפש האכלת את הדרם והכרתי אתה מקרב עמה: ם כי נפש הפשוט בדם הוא ואני נתתי לכם על המזבח לכפר על נפשתיכם כיהם הוא בנפש יכפר: ם על פן אמרתי לבני ישראל כל נפש מבם לא תאכל דם והגר הגר בתוכםם לא יאכל דם: ם ואיש איש מבני ישראל ומנהגך הגר בתוכם אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו וכסוה בעפר: ם כי נפש כל פשוט דמו בנפשו הוא ואמר לבני ישראל דם כל פשוט לא תאכלו כי נפש כל פשוט דמו הוא כל אכלו יפרת: ם וכל נפש אשר תאכל נבלה ומרפה באזרח ובגר וכבם בגדיו ורחץ במים ומא עד הערב וטהר: ם ואם לא יכבם ובשו לא ירחץ ונשא עונו: פ יח ם וידבר יהוה אל משה לאמר: ם דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני יהוה אלהיכם: ם כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתיהם לא תלכו: ם את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני יהוה אלהיכם: ם ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני יהוה: ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם התוועדיות כרך ב עמוד 288)

(על פי ביאורי החומש)

ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם

וחי בהם (יח, ה)

וַיִּקְרַב מִשְׁחָה. אֲמַן בְּחַיִּכּוֹן וּבְיֹמִיכּוֹן וּבְכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא וּבְזִמְזִין קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמַן יְהֵא שְׁמָה
רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ: יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפְּאֵר,
וַיְתַרְוֶמָּה, וַיְתַנַּשֵּׂא, וַיְתַהַדֵּר, וַיְתַעַלֶּה, וַיְתַהַלֵּל, שְׁמָה
דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֲמַן לְעָלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמַן

מִפְטִיר כח וְלֹא־תִקְיָא הָאֶרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמְאָכְכֶם
אֵתָּה כְּאִשֶּׁר קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם: כ ט
כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ
הַנַּפְשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקְרַב עִמָּם: ז וְשִׁמְרָתֶם אֶת־
מִשְׁמְרָתִי לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת הַתּוֹעֵבָה אֲשֶׁר
נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כז עמ' 124)

וְנִשְׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנָתָם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה (טז, כב)
הַרְמַב"ם פֶּסֶק, שֶׁהַשְּׁעִיר מְכַפֵּר עַל עֲבֻרוֹת קְלוֹת גַּם בְּלִי
תְּשׁוּבָה, וְאֵלּוּ יוֹם כְּפוּר מְכַפֵּר רַק לְשָׁבִים. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה
הַשְּׁעִיר מְכַפֵּר עַל הָעֲבֵרָה ("וְנִשְׂא . . עֲוֹנָתָם"), וְלֹא הָרִי
עֲבֵרָה קֻלָּה (שְׁמַתְפָּרֶת בְּלִי תְּשׁוּבָה) כְּחִמּוּרָה (שְׁמַתְפָּרֶת
רַק לְשָׁבִים). אֵף יוֹם כְּפוּר מְכַפֵּר עַל הָאָדָם ("כִּיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר
עָלֵיכֶם"), וְיָמִי שְׁלֵא שָׁב הוּא 'מִנְגַּד' לְכַפֵּרָה זֹו וּמַעֲבָבָה
מְלַחֵל עָלָיו, בְּלִי תְּבַדֵּל בֵּין קֻלָּה לְחִמּוּרָה.

פ' פסוקים, כ" כ"ל סימן. עד"ו סימן.

- לפי דרך הפשט - גם בכני נח. ויש אומרים שכן הדין גם
לפי דרך הקלכה (ראה רמ"ה סנהדרין נח, א).

שְׁבִיעִי כ ט וְאֶת־זִכְרִי לֹא תִשְׁכַּח מִשְׁכַּבִּי אִשָּׁה
תּוֹעֵבָה הוּא: כ ט וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׁכַבְתְּךָ
לְטַמְאָה־בָּהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לִפְנֵי בְּהֵמָה
לְרִבְעָה תִּבֵּל הוּא: כ ט אֶל־תִּטְמְאוּ בְּכָל־אֵלֶּה כִּי
בְּכָל־אֵלֶּה נִטְמְאוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מוֹשִׁלָּה
מִפְּנֵיכֶם: כ ט וְחִטְמָא הָאֶרֶץ וְאִפְקֹד עֲוֹנָה עָלֶיהָ
וְתִקָּא הָאֶרֶץ אֶת־יִשְׁבִּיהָ: ט וְשִׁמְרָתֶם אֹתָם
אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל
הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה הָאֲזֻרָּה וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם:
כ ט כִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵל עָשׂוּ אֲנֹשֵׁי־הָאֶרֶץ
אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וְחִטְמָא הָאֶרֶץ: כ ט וְלֹא־תִקְיָא
הָאֶרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמְאָכְכֶם אֵתָּה כְּאִשֶּׁר קָאָה
אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם: כ ט כִּי כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנַּפְשׁוֹת הָעֹשֹׂת
מִקְרַב עִמָּם: ז וְשִׁמְרָתֶם אֶת־מִשְׁמְרָתִי לְבַלְתִּי
עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת הַתּוֹעֵבָה אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם
וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פפפ

חצי קריש

וְתִגְדֹּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמָה רַבָּא. אֲמַן בְּעָלְמָא דִּי בְּרָא
כְּרַעֲוִיתָהּ וּמִלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ

בעת הגבלת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטר במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבלת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשָּׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲיָחִים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיחַ מְאֹד. דְּרִבְיָה דְּרַבִּי־נָעֻם, וְכָל־נִתְיבְתִּיחַ שְׁלוֹם. אֶרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ,
בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַּד הַתֵּפֶר, שִׁמְקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בִּאֲמֻצָּה הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים
בְּתַחֲלִיל שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנִּאמְרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

ז הלוא כבני כשנים הנקרים תמיד על ידי שחרות עולם, פן אתם לי בני ישראל הנם שתגלו ותתעברו בין העמים, תמיד יהיו נקרים, כי אתם לי נאם ייחודה והראיה לזה הלוא את ישראל אחר ימים רבים של גלות ושעבוד, העליתי מארץ מצרים מופקד וניקר בשמו וכו' וכו'. ופלישתים

וכי העליתי אותם מפפתור וארם

מקיר בתמיצה? הלא גלויותם יתעברו

עם העמים ויתפסלו בתוכם: ח הנה

עיני אדני יהוה בממלכה

החפצה מלכות אפרים והשמדתי

אתה את המלכות מעל פני

האדמה אפס כי לא השמיד

אשמיד את בית יעקב את המון

העם של אפרים, הנם שיעשעו, יהיו

תמיד בית יעקב נקרים בין הגוים

נאם ייחודה: ט כיהנה אנכי

מצוה והנעוטי להנלותם ולהנעם

בכל הגוים את בית ישראל

כאשר ינוע בפכרה וכל יפול צרור

להפיל העפר, פן ישראל יתנעעו

ויטלטלו בכל הגוים ולא יפול צרור

הנרענים מלאים מקטות, הם הצדיקים

המלאים בתורה ומצוות, לא יפלו ארץ

וישארו באמנותם: י בחרב ימותו

כל חטאי עמי האמורים לא

תגיש לא מתקרב ותקדים ולא

תמרח לבוא בעדינו הרעה להעניש

אותנו כי הכל ענין מקרה: יא ביום

ההוא ביום הנאולה אקים את

ספת דוד הנפלת אמורי המלוכה

לבית דוד אשר נפלה והשפלה בימי

הגולה וגדרתי אבנה את פריציהן

הגולה וגדרתי אבנה את פריציהן

שי למורא

(ז) כבני כשנים אתם לי, כמו בני כשנים שהם עבדים לארצותיהם עבדות עולם, פן אתם עבדים לי כל ימי עולם. הלא את ישראל העליתי מארץ מצרים, שחרי העליתי אתכם מארץ מצרים מבית עבדים, לכן אתם לי לעבדים. ופלישתים מפפתור וארם מקיר, וכי אעלה את הפלישתים

שמוצאם מפפתור וגלו מארץ פלישתים

למקומות אחרים, וכי אעלה אותם

ממקום גלותם. וארם מקיר, וכשכא

מלך אשור והגלה את ארם ל"קיר"

(כמו שכתוב במלכים יב טז), וכי

אעלה אותם משם. ורצה לומר, הואיל

ולא עשיתי ולא אעשה לאמה אחרת

כפי שעשיתי עמכם, לכן קנויים אתם

לי לעבדים. ח) בממלכה

החפצה, היא המלכות של אפרים.

את בית יעקב, את המון העם לא

אשמיד לגמרי, אלא את המלוכה בלבד

אשמיד. ט) והנעוטי, מלשון הנעה

והנוד. בפכרה, מין נפה להפדת

עפר ופסקת מנגיני החטה. ולא

יפול צרור ארץ, שנגיני החטה

הטובים וכן צרור שהוא עבה מנקבי

הפכרה אינם נופלים לארץ. פן יתנעעו

ישראל ויטלטלו בכל הגוים, ולא יפלו

לארץ אלא חטאים שבהם הדומים

לעפר ולפסלה. י) לא תגיש, לא

תתקרב. ותקדים, ולא תמרח.

בעדינו, בעד מעשניו, שהם אומרים

מקרה הוא בעולם. יא) ביום

ההוא, ביום הנאולה. את ספת

דוד, את מלכות דוד. ונקראת "ספה"

כי היא סוככת על העם. הנפלת,

הפטרת אחריימות לקריאה בציבור

ולשמו"ת עמוס פרק ט

ט ז הלוא כבני כשנים אתם לי בני ישראל נאם ייחודה הלוא את ישראל העליתי מארץ מצרים מפפתור וארם מקיר: ח הנה עיני אדני יהוה בממלכה החפצה והשמדתי אתה מעל פני האדמה אפס כי לא השמיד אשמיד את בית יעקב נאם ייחודה: ט כיהנה אנכי מצוה והנעוטי בכל הגוים את בית ישראל כאשר ינוע בפכרה ולא יפול צרור ארץ: י בחרב ימותו כל חטאי עמי האמורים לא תגיש ותקדים בעדינו הרעה: יא ביום ההוא אקים את ספת דוד הנפלת וגדרתי את פריציהן

אשר נפלה והשפלה בזמן הגלות. וְגִדַּרְתִּי אֶת פְּרָצִיהָ, שלא יהיה מלך אחר על שבטים אחרים, שלא תהיה שום פרצה במלכות בית דוד. וְהִרְסִיתִי אֲקִיּוֹם, ההרסיה שהיתה במלכות בית דוד כל ימי הגלות שלא מלכו כלל, הרי אז אקים אותה. כִּימִי עוֹלָם, כמו שהיתה מאז כימי דוד עצמו. (יב) לְמַעַן יִירָשׁוּ וְגו', הפסוק כמו הפסוק, "למען יירשו אשר נקרא שמי עליהם, את שארית אדום וכל אויביהם הגוים". (יג) וְנִגַּשׁ חוֹרֶשׁ בַּקָּצֵר, כלומר, הרבה תבואה תצמח, ויהיו עוסקים בקצירה עד זמן המרישה, ותחורש ותקוצר יפגשו זה בזה. וְדֶרֶךְ עֲנָבִים בְּמוֹשֵׁךְ הַזֶּרַע, ויהיו עוסקים בדריכת הענבים עד הזריעה. וְהַטִּיפוּ הַהָרִים עֲסִים, רבוי צמיחת ענבים ושאר הפרות, כאלו יזוב מההרים וזן טוב וקטוק ושאר משקים של פרות. עֲסִים, ענין כתישה וסחיבת פרות. מִלְשׁוֹן "עֲסוּתָם רָשָׁעִים" (מלאכי ג.א). תַּתְּמוּגְגָנָה, על דרך משל, כאלו הנבעות נמנו ונמסו מרובי החלב שצב עליהן מן הצאן. ואף על פי שלא נזכר החלב בפסוק, כך היא הכוונה, כדרך המקרא לקצר במקום המיוכן מאליו או מקום אחר, וכן נאמר "יטפו ההרים עסים ותנבעות תלכנה חלב" (ויאזכר יח.יח). יד) וְשִׁבְתִּי,

הפדקים והרסתיו אקים ובניתיה להיות בני ומתוקן כימי עולם שתהיה מלכות קבועה במקומם: יב לְמַעַן יִירָשׁוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׂאֵרֵית אֲדוֹם כִּי רוב בני אדם יפלו אז במלחמת גוג ומגוג וכל־הגוים אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם שהם יכירו שם ה' ויכבדו אמונת האמת, כל אלה יהיו וירשה למשיח

והרסתיו אקים ובניתיה כימי עולם:

יב לְמַעַן יִירָשׁוּ אֶת־שְׂאֵרֵית אֲדוֹם וְכָל־

הגוים אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר־

יְהוָה עֲשֵׂה זֹאת: יג הִנֵּה יָמִים בָּאִים

נֶאֱמַר־יְהוָה וְנִגַּשׁ חוֹרֶשׁ בַּקָּצֵר וְדֶרֶךְ

עֲנָבִים בְּמוֹשֵׁךְ הַזֶּרַע וְהַטִּיפוּ הַהָרִים

עֲסִים וְכָל־הַנִּבְעוֹת תַּתְּמוּגְגָנָה:

יד וְשִׁבְתִּי אֶת־שִׁבּוֹת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְכָנּוּ

עָרִים נִשְׁמוֹת וַיֵּשְׁבוּ וַנִּטְעוּ כְרָמִים

וְשָׁתוּ אֶת־יַיִנָּם וְעָשׂוּ גִזְזוֹת וְאָכְלוּ אֶת־

פְּרִיָּהֶם: טו וַנִּטְעַנְתִּים עַל־אֲדָמָתָם וְלֹא

יִנְתָּשׁוּ עוֹד מֵעַל אֲדָמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי

לָהֶם אָמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

נֶאֱמַר־יְהוָה עֲשֵׂה זֹאת: יג הִנֵּה

יָמִים בָּאִים נֶאֱמַר־יְהוָה וְנִגַּשׁ

חוֹרֶשׁ בַּקָּצֵר וְלֹא יִסְפִּיקוּ לַחְרוֹשׁ עַד

שִׁבְאָה הַקָּצִיר וְדֶרֶךְ עֲנָבִים בְּמוֹשֵׁךְ

הַזֶּרַע וְלֹא יִסְפִּיקוּ לַבְּצוֹר עַד שִׁבְאָה

עַת הַזֶּרַע וְהַטִּיפוּ וְיִזְלוּ הַהָרִים

עֲסִים מִדְּבַשׁ הַפִּרוֹת, וכאלו וְכָל־

הַנִּבְעוֹת תַּתְּמוּגְגָנָה תַּתְּמוּסְסָנָה,

מִרוב מרעה השמן שלהם, ותחלב הוב

מן הצאן: יד וְשִׁבְתִּי אֶת־שִׁבּוֹת

עַמִּי יִשְׂרָאֵל מֵעַלְתָּם וּמִדְּרָגָתָם וְכָנּוּ

עָרִים נִשְׁמוֹת שֶׁהיו שוממות בעת

הגולה וַיֵּשְׁבוּ וַנִּטְעוּ כְרָמִים וְשָׁתוּ

אֶת־יַיִנָּם וְעָשׂוּ גִזְזוֹת וְאָכְלוּ אֶת־

פְּרִיָּהֶם וְלֹא יִגְלוּ עוֹד מִמֶּנָּה כִּי שָׁמָּה

יֵשְׁבוּ עַד עוֹלָם: טו וַנִּטְעַנְתִּים עַל־

אֲדָמָתָם יְהוֹי כַּעַן הַמִּטְעֵי בְּמִקְוָמוֹ

שְׂאֵי אֲפֶשֶׁר לַעֲקֹר מֵאֲדָמָתוֹ וְלֹא

יִנְתָּשׁוּ עוֹד מֵעַל אֲדָמָתָם אֲשֶׁר

נָתַתִּי לָהֶם לֹא יָלְכוּ עוֹד בְּגִלּוֹת

לְעוֹלָם אָמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

אעמיד בהשקט ומרוע. כמו "בשובה ונחת תישעון" (ישעיה טז.ז). אֶת שִׁבּוֹת עַמִּי, אֶת בני השבִי שֶׁל בְּנֵי עַמִּי יִשְׂרָאֵל. נִשְׁמוֹת, שהיו שוממות בזמן הגלות. וְשָׁתוּ אֶת יַיִנָּם, כלומר, שלא יהיה גִּיעָם לְרִיק, וְלֹא יִבְאוּ אוֹיְבִים עֲלֵיהֶם. טו) וַנִּטְעַנְתִּים, אֲנִי אֲטַעֵם, כַּעַן הַמִּטְעֵי הַיּוֹטֵב, שֶׁלֹא יִזְוּ מִמְּקוֹמוֹ, כלומר, שֶׁלֹא יִגְלוּ עוֹד מֵאֲרָצָם. אָמַר ה' אֱלֹהֶיךָ, כִּכָּה הוּא מֵאֲמַר הַקֹּב"ה לְבָנָי עַמּוֹם.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,

הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:

נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא

יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל

דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִהְרָה

בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׁמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶלֶךְ דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֵךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

יֵשָׁא כִּי־אֶת־קִדְשׁ יְהוָה חָלַל וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ
הַהוּא מַעֲמִיחָ: ^א וּבִקְצָרְכֶם אֶת־קִצִּיר אֲרֻצְכֶם
לֹא תִכְלֶה פֶּתַת שְׂדֶךְ לְקָצֵר וּלְקַט קִצִּירֶךָ לֹא
תִלְקֹט: ^ב וְכִרְמְךָ לֹא תַעֲוִלֵּל וּפְרֹט פְּרֻמְךָ לֹא
תִלְקֹט לַעֲנִי וּלְגֵר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: ^ג יִשְׂרָאֵל לֹא תִגְנְבוּ וְלֹא־תִכְחָשׁוּ וְלֹא־
תִשְׁקְרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ: ^ד וְלֹא־תִשְׁבְּעוּ בִשְׁמִי
לִשְׁקֹר וְחָלַלְתָּ אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: ^ה לֹא־
תַעֲשֶׂק אֶת־רֵעֶךָ וְלֹא תִגּוֹל לֹא־תִלְוִן פַּעֲלַת
שָׂכִיר אֹתְךָ עַד־בֹּקֶר: ^ו לֹא־תִקַּלֵּל חֵרֶשׁ וּלְפָנֶי
עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל וְיִרְאָתָּ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
יט « וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^א דַּבֵּר אֶל־
כָּל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדוּשִׁים
תִּהְיוּ כִּי קִדְּשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ^ב אִישׁ אָמְרוּ
וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שַׁבְתֹּתִי תִשְׁמְרוּ אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: ^ג אֶל־תִּפְּנוּ אֶל־הָאֱלִילִים וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה
לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ^ד וְכִי
תִזְבְּחוּ זֶבֶח שְׁלָמִים לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבַּחְהוּ:
וּבְיוֹם זִבְחֶכֶם יֹאכֵל וּמִמַּחֲרֶת וְהַנּוֹתֵר עַד־יוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֶף: ^ה וְאִם הָאֵכֶל יֹאכֵל בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי פְּגוּל הוּא לֹא יִרְצָה: ^ו וְאֵכֶלֹי עוֹנֵנוּ

המשך ביאור למסכת סוטה ליום רביעי לעומר עמ' א

תיקון.

- 17 שנינו בברייתא, חנין בן פנחס אומר שהשיעור הוא כרי שתושים
18 ידה לתוף פיה ליטול את הקיסם. בעי רב אשי לפי איזה שיעור
19 זמן משערים, דמתירק או דלא מתירק – להוציא קיסם שנמצא דחוק
20 בין השניים, או שאינו דחוק ונדרש פחות זמן להוציאו. מסיקה
21 הגמרא, תיקון.
22 שנינו בברייתא, פלימו אומר שהשיעור הוא כרי שתושים ידה
23 לסל ליטול כפר ותיטלו. בעי רב אשי לפי איזה שיעור זמן
24 משערים, דמתירק או דלא מתירק – להוציא כפר שנמצא דחוק
25 בסל, או שאינו דחוק ונדרש פחות זמן להוציאו. וכן יש להסתפק
26 האם משערים בחדתא או בעתיקא – בסל חדש או בישן, סל חדש
27 אינו נוח לשימוש משום שיוצאים ממנו חוטי האריגה, אך סל ישן נוח
28 לשימוש ונדרש פחות זמן להוציא ממנו את הכבר. וכן יש להסתפק
29 האם משערים בחדתא או בקריקא – בכבר חדש או קר, בכבר חדש
30 צריך להוציאו מן הסל בנחת כדי שלא ימעך ויפול מידו, אך בכבר קר
31 נדרש פחות זמן להוציאו מן הסל.

- 1 הוא כרי לגמוע שלש ביצים זו אחר זו, ואילו הקא – בברייתא
2 השנייה, אומר שהשיעור הוא כרי לגמיעה – לגמוע ביצה אחת.
3 מתרצת הגמרא, מה שאמר רבי יהודה בן בתירא בברייתא הראשונה
4 שהשיעור הוא כדי לגמוע שלש ביצים, אין זו דעתו, שהרי הוא סובר
5 כדי גמיעת ביצה אחת. אלא לדבריו דרבי עקיבא קאמר, דקאמר
6 רבי עקיבא שמשיעורין בצליאה ובגמיעה של ביצה אחת, וכפי
7 שביארה הגמרא את שיטתו, ולדבריו אמר רבי יהודה בן בתירא,
8 מדוע אתה משער בצליאה וגמיעה של ביצה אחת, אימא – תאמר
9 שיעור של גמיעה לחודה, כלומר כרי לגמוע שלש ביצים זו אחר
10 זו, דהיינו צליאה וגמיעה – ששיעור זה שווה לצליאה וגמיעה של
11 ביצה אחת.
12 שנינו בברייתא, רבי אליעזר בן ירמיה אומר שהשיעור הוא כרי
13 שיקשור גרדי ניקא – שיקשור האורג את החוטים שיוצאים מהבד.
14 בעי רב אשי לפי איזה שיעור זמן משערים, דמתירק – קשירת שני
15 חוטים שרחוקים אחד מהשני, או דמתירק – קשירת שני חוטים
16 שקרובים אחד לשני, ונדרש פחות זמן לקשורם. מסיקה הגמרא,

לוח זמנים לשבוע פרשת אחרי באה"ק (אחש"פ בחו"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:07	6:00	8:45	8:41	9:21	9:18	10:29	10:26	13:12	13:12	19:13	19:17	19:40	19:44	18:56	19:55
חיפה (ק)	6:04	5:57	8:43	8:38	9:20	9:16	10:27	10:24	13:12	13:11	19:17	19:22	19:41	19:46	18:51	19:57
ירושלים (ק)	6:04	5:58	8:43	8:39	9:19	9:16	10:27	10:24	13:11	13:10	19:17	19:21	19:39	19:44	18:40	19:54
תל אביב (ק)	6:06	5:59	8:45	8:40	9:21	9:17	10:29	10:26	13:13	13:12	19:14	19:18	19:41	19:46	18:58	19:57
אוסטריה, וינה (ק)	5:54	5:43	8:32	8:24	9:22	9:16	10:34	10:30	13:28	13:28	19:53	20:02	20:29	20:39	19:43	20:54
אוסטריה, מלבורן (ח)	6:51	6:57	8:56	8:58	9:33	9:35	10:30	10:31	12:49	12:48	17:47	17:39	18:14	18:07	17:23	18:18
אוקראינה, אודסה (ק)	6:00	5:50	8:38	8:31	9:26	9:21	10:38	10:34	13:31	13:30	19:52	20:00	20:27	20:36	19:41	20:50
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:29	5:18	8:06	7:58	8:57	8:51	10:08	10:04	13:02	13:02	19:27	19:36	20:03	20:12	19:16	20:27
אוקראינה, דנייפופטרובסק (ק)	5:39	5:28	8:16	8:08	9:07	9:01	10:19	10:15	13:14	13:13	19:39	19:48	20:15	20:25	19:28	20:40
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:01	5:49	8:37	8:28	9:31	9:24	10:43	10:39	13:39	13:39	20:08	20:18	20:46	20:57	19:58	21:13
אוקראינה, קייב (ק)	5:53	5:41	8:29	8:20	9:23	9:17	10:36	10:31	13:32	13:32	20:01	20:11	20:39	20:50	19:51	21:06
איטליה, מילאנו (ק)	6:28	6:18	9:07	9:00	9:53	9:48	11:04	11:00	13:57	13:56	20:19	20:27	20:50	20:59	20:07	21:13
אקוודור, קיטו (ח)	6:10	6:08	8:40	8:39	9:09	9:08	10:12	10:11	12:43	12:42	18:16	18:15	18:38	18:38	17:57	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:22	7:26	9:30	9:31	10:05	10:07	11:02	11:03	13:22	13:21	18:24	18:17	18:50	18:44	18:00	18:54
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:22	8:28	10:22	10:24	11:01	11:03	11:56	11:58	14:14	14:13	19:06	18:57	19:36	19:28	18:41	19:39
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:21	6:13	9:00	8:55	9:41	9:37	10:51	10:47	13:39	13:38	19:50	19:56	20:20	20:26	19:37	20:39
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:08	6:00	8:48	8:42	9:30	9:25	10:39	10:36	13:28	13:28	19:41	19:47	20:12	20:19	19:28	20:31
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:09	6:00	8:48	8:42	9:30	9:25	10:40	10:36	13:29	13:28	19:42	19:48	20:13	20:19	19:29	20:32
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:42	6:33	9:21	9:15	10:05	10:00	11:15	11:11	14:05	14:05	20:20	20:27	20:52	20:59	20:08	21:13
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:49	6:43	9:27	9:23	10:02	9:59	11:10	11:07	13:53	13:52	19:53	19:57	20:19	20:23	19:38	20:33
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:14	6:07	8:53	8:49	9:31	9:27	10:39	10:36	13:24	13:23	19:28	19:32	19:56	20:01	19:14	20:12
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:53	6:47	9:31	9:27	10:04	10:01	11:11	11:08	13:52	13:51	19:47	19:50	20:12	20:16	19:32	20:26
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:03	5:55	8:42	8:36	9:25	9:20	10:35	10:31	13:24	13:24	19:38	19:45	20:09	20:16	19:25	20:29
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:33	6:25	9:12	9:06	9:54	9:49	11:04	11:00	13:52	13:52	20:05	20:11	20:36	20:42	19:52	20:55
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:01	5:53	8:40	8:34	9:23	9:19	10:33	10:30	13:23	13:23	19:38	19:45	20:09	20:17	19:25	20:30
בוליביה, לה-פס (ח)	6:42	6:43	9:04	9:04	9:35	9:35	10:35	10:35	13:01	13:00	18:20	18:17	18:44	18:40	17:59	18:50
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:35	6:23	9:11	9:02	10:07	10:00	11:20	11:15	14:17	14:16	20:48	20:58	21:26	21:37	20:38	21:54
בלגיה, בריסל (ק)	6:37	6:25	9:12	9:03	10:07	10:01	11:20	11:15	14:17	14:17	20:47	20:57	21:25	21:36	20:37	21:53
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:23	6:25	8:40	8:41	9:12	9:13	10:11	10:11	12:35	12:34	17:52	17:48	18:12	18:08	17:30	18:17
ברזיל, ריו-דה-ז'נירו (ח)	6:10	6:12	8:28	8:29	9:00	9:00	9:59	9:59	12:23	12:22	17:37	17:32	18:01	17:57	17:15	18:06
בריטניה, לונדון (ק)	5:53	5:41	8:28	8:19	9:24	9:18	10:37	10:33	13:35	13:35	20:08	20:18	20:46	20:57	20:02	21:13
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:56	5:43	8:30	8:19	9:30	9:23	10:44	10:39	13:44	13:44	20:20	20:31	21:01	21:14	20:14	21:32
גרמניה, ברלין (ק)	5:57	5:44	8:31	8:21	9:29	9:22	10:43	10:38	13:41	13:41	20:17	20:27	20:55	21:07	20:07	21:24
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:21	6:10	8:57	8:49	9:51	9:45	11:03	10:59	13:59	13:59	20:28	20:38	21:06	21:16	20:18	21:32
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:26	6:29	8:42	8:42	9:14	9:15	10:13	10:13	12:36	12:35	17:52	17:47	18:11	18:06	17:30	18:16
הודו, מומבאי (ח)	6:17	6:13	8:54	8:51	9:25	9:23	10:31	10:29	13:09	13:08	18:58	18:59	19:22	19:24	18:41	19:33
הודו, פונה (ח)	6:14	6:10	8:50	8:48	9:22	9:19	10:27	10:25	13:05	13:04	18:53	18:55	19:17	19:19	18:37	19:29
הונגריה, בודפשט (ק)	5:45	5:34	8:22	8:15	9:12	9:06	10:24	10:19	13:17	13:17	19:41	19:49	20:16	20:25	19:30	20:40
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:13	5:04	7:52	7:46	8:34	8:29	9:44	9:40	12:33	12:33	18:46	18:52	19:17	19:24	18:33	19:37
יוון, אתונה (ק)	6:42	6:34	9:21	9:16	10:01	9:57	11:10	11:07	13:57	13:57	20:06	20:12	20:36	20:42	19:53	20:54
מולדובה, קישינב (ק)	6:07	5:56	8:45	8:37	9:33	9:28	10:45	10:41	13:38	13:38	20:01	20:09	20:36	20:45	19:50	20:59

רפ"ו לוח זמנים לשבוע פרשת אחרי באה"ק (אחש"פ בחו"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:10	6:14	8:51	8:48	9:22	9:20	10:28	10:26	13:06	13:05	18:55	18:57	19:19	19:22	18:39	19:31
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:19	7:12	9:06	9:09	9:48	9:51	10:43	10:44	12:58	12:57	17:44	17:34	18:16	18:07	17:18	18:20
נפאל, קטמנדו (ח)	5:28	5:34	8:12	8:08	8:46	8:43	9:53	9:50	12:35	12:34	18:32	18:35	18:57	19:01	18:16	19:12
סין, בייג'ין (ח)	5:21	5:29	8:08	8:02	8:49	8:44	9:59	9:55	12:47	12:46	18:58	19:04	19:28	19:35	18:43	19:47
סינגפור, סינגפור (ח)	6:58	6:59	9:30	9:29	9:59	9:58	11:02	11:01	13:34	13:33	19:08	19:07	19:30	19:30	18:49	19:39
פולין, ורשא (ק)	5:14	5:27	8:01	7:52	8:59	8:52	10:12	10:08	13:10	13:10	19:44	19:54	20:24	20:35	19:34	20:52
פרו, לימה (ח)	6:14	6:14	8:39	8:38	9:08	9:08	10:09	10:09	12:37	12:36	18:00	17:57	18:23	18:20	17:40	18:29
צרפת, ליון (ק)	6:35	6:45	9:23	9:16	10:10	10:05	11:22	11:18	14:14	14:14	20:35	20:42	21:09	21:17	20:23	21:31
צרפת, פריז (ק)	6:38	6:49	9:26	9:18	10:17	10:11	11:30	11:25	14:24	14:24	20:52	21:01	21:27	21:37	20:42	21:52
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:46	5:48	8:20	8:18	8:49	8:48	9:53	9:51	12:26	12:25	18:03	18:02	18:25	18:25	17:44	18:34
קנדה, טורונטו (ק)	6:16	6:25	9:04	8:58	9:49	9:44	11:00	10:56	13:50	13:50	20:11	20:18	20:40	20:48	19:59	21:02
קנדה, מונטריאול (ק)	5:49	5:59	8:37	8:30	9:24	9:19	10:35	10:31	13:27	13:27	19:49	19:57	20:22	20:30	19:38	20:44
קפריסין, לרנקה (ק)	6:00	6:07	8:46	8:41	9:24	9:20	10:32	10:29	13:17	13:17	19:22	19:27	19:50	19:56	19:08	20:07
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	5:27	5:40	8:12	8:00	9:16	9:09	10:31	10:25	13:31	13:31	20:11	20:23	20:54	21:07	20:03	21:26
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:57	5:11	7:41	7:28	8:48	8:40	10:03	9:58	13:05	13:05	19:50	20:03	20:31	20:45	19:43	21:05
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	5:13	5:23	8:01	7:53	8:50	8:44	10:01	9:57	12:54	12:55	19:18	19:26	19:53	20:02	19:07	20:17
שווייץ, ציריך (ק)	6:17	6:27	9:05	8:57	9:54	9:48	11:06	11:02	13:59	13:59	20:27	20:36	20:58	21:07	20:16	21:22
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:59	6:02	8:37	8:35	9:08	9:05	10:12	10:10	12:47	12:48	18:32	18:33	18:55	18:57	18:15	19:06

עירוב תבשילין

ביום חמישי ערב יום טוב יקח הפת משבת וגם תבשיל חשוב עמו כגון בשר או דג ויתן ביד אחר לזכות על ידו לכל הקהל ואומר:

אֲנִי מְזַכֵּה לְכָל מִי שֶׁרוּצֶה לְזַכּוֹת וְלִסְמוֹךְ עַל־עֲרוֹב זֶה:

ומי שזוכה נוטל בידו ומגביה טפת, וחוזר ונוטל מיד הזוכה והמזכה מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֲרוֹב:

בִּדְרִין יְהִי שְׂרָא לָנָא לְאַפְנוֹי וּלְבִשְׁוֹלֵי וּלְאַטְמוֹנֵי וּלְאַדְלוֹקֵי שְׂרָגָא וּלְתַקְנָא וּלְמַעֲבַד כָּל־צִרְכְּנָא מִיּוֹמָא טַבָּא לְשִׁבְתָּא לָנָא וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת: [בְּזֶה יִהְיֶה מֵתֵר לָנוּ לְאַפּוֹת וּלְבִשָּׁל וּלְהַטְמִין (אֲכָל) וּלְהַדְלִיק נֵר וּלְתַקֵּן וּלְעֲשׂוֹת כָּל צִרְכְּנוּ מִיּוֹם טוֹב לְשִׁבְתָּא, לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת]:

סדר מצות הדלקת נרות לערב שביעי־אחרון של פסח וערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (נותנים בערב החג הראשון גם עבור היום השני, ערב שבת קודש). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה, ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב ליל שביעי־אחרון של פסח

יש להדליק – לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני ערב שבת־קודש.

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים. במידה והתעכבה הדלקת הנרות, והחג כבר נכנס, יש להדליק את הנר על ידי העברה מאש שהודלקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

אין מברכין שהחיינו.

ערב שבת קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

יש להדליק את הנר על ידי העברה מאש שהודלקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

המשך ביאור למס' בכורות ליום שישי עמ' א

12 לַבֶּהֱ, שְׁנֵי אֲמָר 'הַיּוֹרִים לַח'. ולכאורה קשה, וְהָאֵל בִּי כְּתִיב
13 הָאֵל – והרי פסוק זה בְּקִדּוּשׁ הַנּוֹף הוּא דְּכָתִיב – לַגִּבִּי בְּכוֹר
14 בַּהֲמָה טְהוֹרָה הוּא נֶאֱמַר, וְאֵיךְ לִמּוֹד מִמֶּנּוּ רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי לַחֲיִיב
15 גַּם שְׁנֵי פִטְרֵי חֲמוֹר בַּפְּדִיּוֹן, אֵלָּא בַּחֲכָרָה מְשֻׁם שְׁנֵי אֲמָר בַּהֲמָה
16 טְהוֹרָה 'הַיּוֹרִים לַח' המלמד שדין בכורה חל גם על שנים
17 שִׁיבְּצוּ יָחִיד, וּמוֹכַח מִזֶּה שֶׁאִפְשָׁר לְצַמְּצֵם שִׁיבְּצוּ שְׁנֵי וְלִדּוֹת
18 כְּאַחַת, וּמִמִּילָא נִשְׁמַע גַּם לַגִּבִּי שְׁנֵי פִטְרֵי חֲמוֹר שִׁיבְּצוּ יָחִיד,
19 שְׁנֵי שְׁנֵי חֲיִיבִים בַּפְּדִיּוֹן. תִּיּוֹבְתָא דְּאַבְיִי – וְזוֹ הִיא פִּירְכָּא עַל
20 אַבְיִי שֶׁאִמַּר שֶׁחֲכָתוּב 'הַזִּכְרִים' הֵנָּא מִרְכּוּר בַּהֲמָה טְהוֹרָה
21 מִמַּעַט פִּטְרֵי חֲמוֹר שֶׁאֵין חֲיּוּבוֹ חַל עַל שְׁנֵי וְלִדּוֹת שְׁנוּלְדוּ יָחִיד.
22 מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: תִּיּוֹבְתָא.

1 לְצַמְּצֵם וּלְקַבּוֹעַ שִׁיבְּצוּ שְׁנֵי יָחִיד, תִּיּוֹבְתָא דְּאַבְיִי – לֹא כִּי לֹא
2 שְׁנֵי בְּמִשְׁנֵינֵינוּ כְּמוֹ שֶׁשְׁנֵי לְחַלּוֹן (ז.) לַגִּבִּי בַּהֲמָה טְהוֹרָה 'וְיִצְאָנוּ
3 שְׁנֵי רָאשֵׁיהֶן בְּאַחֶד', אֵלָּא שְׁנֵי שִׁיבְּצוּ שְׁנֵי זְכָרִים, כִּי לֹא
4 חֲכָמִים אֶף שֶׁנִּרְאָה כְּאִילוּ יִצְאוּ יָחִיד, בְּאַמַּת לֹא יִצָּא אֵלָּא אֶחָד
5 תַּחֲלִילָה. אֵלָּא לְאַבְיִי שֶׁהִעֲמִיד אֶת מִשְׁנֵינֵינוּ גַּם כַּדַּעַת רַבִּי יוֹסִי
6 הַגִּלְלִי שֶׁאִפְשָׁר לְצַמְּצֵם, וְהִטַּעַם שֶׁאֵין חֲיִיב לְפָדוֹת אֶת שְׁנֵיהֶם,
7 הוּא מְשֻׁם הַכְּתוּב 'הַזִּכְרִים' שֶׁמִּמַּעַט, לִיתְנֵי 'וְיִצְאָנוּ שְׁנֵי רָאשֵׁיהֶן
8 בְּאַחֶד', שְׁבָאוֹפִן זֶה הַחֲדִידוּשׁ יוֹתֵר גָּדוֹל, שֶׁאֵף שִׁיבְּצוּ שְׁנֵיהֶם יָחִיד,
9 אֵין הַקְדוּשָׁה חַלָּה אֵלָּא עַל אֶחָד מֵהֶם.
10 וְעוֹד קִשּׁוּ, דְּתַנָּיָא, חֲמוֹרָה שֶׁלֹּא בִּיבְרָה וְלִדְּהָ שְׁנֵי זְכָרִים
11 וְיִצְאָנוּ שְׁנֵי רָאשֵׁיהֶן בְּאַחֶד, רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אָמַר, שְׁנֵיהֶן

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצערנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומואמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00677
21/04/2019

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

